

వృషభాసురవధఘట్ట

శ్రీకృష్ణబలరామయోరాహ్వీనాయనారదబోధితేనకం

౧౪

కేశిసంహారఘట్టః

౧౫

శ్రీకృష్ణంప్రతి-సారదాగమనఘట్టః

౧౬

వ్యోమాసురవధఘట్టః

౧౭

శ్రీకృష్ణబలరామనయనాథామహాగిరీశ్వరందగోకులప్రవేశ

౧౮

అమాగిరకశ్రీకృష్ణస్తుతిః

౧౯

శ్రీకృష్ణబలరామయోహాధురానగరప్రవేశఘట్టః

౨౦

రజఃపథానంతరంసుదామత్రివక్తాదీనాంసంభాషణఘట్టః

౨౧

కువలయాపీడాఖ్యగజతస్పృశవధకథాప్రారంభఘట్టః

౨౨

ఛాణూరముష్టికాదినల్లపథకథాప్రారంభఘట్టః

౨౩

కంసవధఘట్టః

౨౪

శ్రీకృష్ణరామయోఃఉపనయనవేదశాస్త్రాధ్యయనగురుపుత్రానయనాదికథాప్రారంభఘట్టః

౨౫

గోకులంప్రతి-ఉద్ధవప్రేషణాదికథాప్రారంభఘట్టః

౨౬

భగీనురగీతాదికథాప్రారంభఘట్టః

౨౭

జరాసంధయుద్ధయవనాగమనాదికథాప్రారంభఘట్టః

౨౮

ముచుండస్యశ్రీకృష్ణసందర్శనాదికథాప్రారంభఘట్టః

౨౯

రుక్మిణీకల్యాణకథాప్రారంభఘట్టః

౩౦

రుక్మిణీదేవ్యాఃవివాహఘట్టః

౩౧

ప్రద్యుమ్నజననశంబరాసురవధాదికథాప్రారంభఘట్టః

౩౨

స్వహంహకోపాఖ్యానప్రారంభఘట్టః

౩౩

సరకాసురవధకథాప్రారంభఘట్టః

౩౪

శ్రీకృష్ణరుక్మిణీదేవ్యోపసరస్వరసమోక్షప్రవచనఘట్టః

౩౫

అనిరుద్ధివాహ-శ్రీబలరామకృతరుక్మిణధాదికథాప్రారంభఘట్టః

౩౬

ఉసాపరిణయకథాప్రారంభఘట్టః

౩౭

బాణాసురయుద్ధకథాప్రారంభఘట్టః

౩౮

నృగోపాఖ్యానకథాప్రారంభఘట్టః

౩౯

బలరామస్వపునర్నందప్రజగమనాదికథాప్రారంభఘట్టః

౪౦

శ్రీకృష్ణకృతపాంత్రికకాశీరాజవధాదికథాప్రారంభఘట్టః

౪౧

బలరామకృతద్విపదవధకథాప్రారంభఘట్టః

౪౨

బలరామకృతహస్తినాపురకథాప్రారంభఘట్టః

౪౩

శ్రీకృష్ణంప్రతి-సారదాగమనకథాప్రారంభఘట్టః

౪౪

య్యుక్తిగామస్తీయమానరాజమాయదర్శనాథాంశ్రీకృష్ణప్రస్థానఘట్టః

౪౫

దిగ్విజయజరాసంధవధాదికథాప్రారంభఘట్టః

౪౬

శిశుపాలవధకథాప్రారంభఘట్టః

౪౭

సాల్వవధకథాప్రారంభఘట్టః

౪౮

దంతవక్త్రవిదవధకథాప్రారంభఘట్టః

౪౯

దంతవక్త్రవిదవధకథాప్రారంభఘట్టః

౫౦

దంతవక్త్రవిదవధకథాప్రారంభఘట్టః

[illegible]

తృతీయోపనిషత్సంహితా - తృతీయోపనిషత్సంహితా - తృతీయోపనిషత్సంహితా - తృతీయోపనిషత్సంహితా - తృతీయోపనిషత్సంహితా - తృతీయోపనిషత్సంహితా - తృతీయోపనిషత్సంహితా - తృతీయోపనిషత్సంహితా - తృతీయోపనిషత్సంహితా - తృతీయోపనిషత్సంహితా

శ్రీరుక్మిణీసత్యభామాసమేత - శ్రీకృష్ణవరప్రహేళికాసమేతః.

శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - దశమస్కంధప్రారంభః

శ్లో॥ విశ్వసర్వవిసగ్గాదినవలక్షణలక్షితమ్ | శ్రీకృష్ణాఖ్యంపరంధ్యామజగద్ధామనమామితత్ ॥ ౧ ॥*
 దశమేదశమంలత్వమాత్రితాశ్రయవిగ్రహం శ్రీదశ్యమమలాంభౌధౌపరానందమదీర్యతే ॥ ౨ ॥*
 దశమేకృష్ణసత్కీర్తితాసాయానువన్యోతే | ధర్మక్షానిమిత్తస్తుకరోధోదృఢభూభజామ్ ॥ ౩ ॥ ...*

ప్రాకృతాదిత్యుద్ధామోగోధస్సమవర్తితః॥

టీ॥ అత్రప్రాకృతాదివశుర్విధలయవివృతరేపం వివిద్యకథ్యతే ॥ పృథ్వీః - నైమిత్తికః - ఆ
 త్మోత్తికః - నిత్యశ్చేద్యే - లయశ్చశుద్ధా - ప్రకృతౌతతా - ర్యబ్రహ్మాండస్యలయః ప్రాకృతః -
 బ్రహ్మణోనిత్రాంఢమిత్తీకృత్యప్రవర్తమామోలోకయత్రప్రళయోనైమిత్తికః - జ్ఞానే
 నావిద్యాంసకార్యాంధత్వాస్వకూపేణావస్థాన మాత్యంజ్ఞః - దేహస్యప్రతీక్షణ సవస్థా
 భదేనప్రవర్తమానోనిత్యః ॥*

శ్లో॥ శత్రుస్సంగతస్సుప్తిసంహారానిరూపతైః | కృతానవతరధ్యానాదశమేకృష్ణకీర్తయే ॥ ౪ ॥
 ఆదైత్యశుద్ధిరధ్యానైః బ్రహ్మప్రాధనయావనేః | భారహస్తంహరేద్దత్తసప్రసంగనిరూప్యతే ॥
 గోపలేమధురాయాంచ ద్వారవత్పాంతః క్రమాత్ | కృష్ణలీలాత్రితిధాప్రొక్షాత్తద్భేదైస్త్యనేక
 ధా ॥ ౫ ॥ పంచత్రింశద్భిరధ్యాన్యైర్బ్రహ్మచ్ఛండావనాదిషు | గోపలేవనతోలీలావన్యోతేపరమాత్మనః ॥
 ఎకేన యమునావారిణ్యమాగ్రేణైశ్చ తామ్రణిః | ఏకాక్షరభావ్యాతా లీలామధు పురేహరేః ॥ ౬ ॥
 శేషైర్ద్వారవత్పీలీలాశ్చైశ్చైశ్చైశ్చ సన్యోతే | ఏకంనవతరధ్యానాదశమేవితదాధికాః ॥ ౭ ॥

అత్రమునిభావప్రకాశికాఖ్యసిద్ధిప్రాప్తైవతవ్యాఖ్యానాం.

ఉపోద్ఘాతప్రకరణప్రకాశరూపతయా ప్రసంగోకాతిపిపిద్వజ్జవోల్లాసాయప్రకాశ్యంతే

శ్లో॥ పురాణరత్ననిరూపణస్ఫుటికృతజగద్ధితం | నిర్ముక్తభగవద్దత్తస్య పరాశరముపాస్మహే ॥ కృష్ణదైవపాయనం
 వందేసాతౌన్నారాయణంమునింయస్యప్రరణమాతే | విధిస్తస్యైవస్వాధ్యవండిరామూర్తామవహరేత్కర్తిం శ్రీశుక
 మనవామహై | యదీతాత్కృష్ణచరితాన్మక్తోభూమత్తరానుతః ॥ పంచేనంద్రజవభూర్బ్రహ్మాండాపిపినదేవతాః | య
 త్సయోధరతైలేమకృష్ణఃకృష్ణఃసునాయతే | బ్రహ్మవిద్యాప్రదానేనమనుసర్వాశునాశనం | సంత్రయేవేకటాచార్య
 వాదిభీకృతులూధిపం | పంచేవాత్సల్యజలధింసర్వవిద్యాప్రదంమమ | వైష్ణికబ్రహ్మచర్యాభ్యంపితృవ్యంరామదేశికం
 శ్రీవాదిభీకరమలోత్తమచేకటాచార్యకారుణ్యపూర్ణాణకమనీయకటాక్షతక్త్యై | స్రుంధంవిశిష్యదశమం శుకపక్షముఖ
 వ్యాఖ్యాన్యధాసంకలనయావివృణోమిలోక్యాత్ | నిమగ్నంమహాముగ్రంధంవ్యాదిక్షోశ్చలాత్మనః | సోధవ్యంకృతవయా
 ద్భిర్భూలస్యమనూసాహసం | ఉపేక్షితానాంవివృతైరుక్తార్థసతీకృతేఃకన్యదిద్విశేషకథనాత్సఫలోమర్మరిత్రమః | అత్ర
 వతరణైతస్యపూర్ణాస్యపరమాత్మనః | కారణంభారసంతప్తమహాలోకమహావదత్ ॥

—*శ్లోక*—

శ్రీతతతప్రథమేకంసంస్కృత్యుదేవకీసుతాత్ శ్రుత్వాభీతవధీతప్యాష్టదర్శనానాంతర్యంతే || కృష్ణవతారచరిత్రవణామృతనిర్వృతఃఉక్తానుమాదేహృత్కృత్యాద్రాజాపుచ్ఛతీతత్వనః|| ధీతోవంశవిస్తారిత్యాదినా || ౧|| యద్యోతితి|| అంశేనేతిప్రతీత్యభిపాద్యేణోక్త్యర్థమునిభావప్రకాశికా || యదాశ్చవంశవిస్తారః కథితఇత్యన్వయః - తత్రాయామవంశే-అంశేనకళయా- ఇదంతాకికప్రతీత్యభిప్రాయేణోక్తం|| శ్రీ || కృష్ణస్తుభగవాన్స్వయమిత్యాదినా నిరంశస్యాంశకల్పనాయోగాత్ - నావిపరశురామాదివదావేశవతారాభిప్రాయేణ || శ్రీ || ఏషనారాయణశ్రీమాక్షరార్థవనిశీతనః|| నాగవర్ణంకముత్యవ్యవహారోవధురాంప్రతీత్యాదినాతూర్ణస్యైవావతారోక్తైః - యద్వా - దీపాశ్చన్నప్రదీపన్యాయేనాప్రాకృతశుభాప్రహంశేనేతి|| ౨|| ననూక్తానికమగ్రాణి || శ్రీ || జాతాగతః పితృగృహంద్వగ్రిమేధితార్థఇత్యాదినా-సన్ధ్యం-పునర్విస్తరేణవదేత్యాహ|| అవతీర్యేతి|| ము|| ఖాతానిభావయతిసృష్టిర్థం సంకల్పవిషయాకరోతీతి భూతభావనః-విశ్వస్యాత్మాపిశ్వాత్మా-యాంతి-కర్మాణీతిశేషః-యానికర్మాణీతిపాతాంతరం-నను|| శ్రీ || జాతాగతఃపితృగృహంద్వగ్రిమేధితార్థఇత్యాదీనోక్తమేవ-పునఃపుచ్ఛతీత్యతఃపా-విస్తరాదిహిసూచనామాత్రేణతృప్త్యభావాదితిభావః|| ౩|| అగ్రలోకేతివిధాజనాః-ముక్తాః-ముముక్షువః-విషయైశ్చ-శేషాంషశ్చైత్రసకస్యావ్యలంప్రత్యయ ఇత్యాహ-నివృత్తితప్రేక్షారితి|| నివృత్తితప్రేక్షఃగతతృప్తేఃముక్తైరిత్యర్థః-ముముక్షుశానానయమేవోపాదేయఇత్యాహ-భవాషధాదితి-విషయైశ్చామవిపరమోవిషయోయమేవేత్యాహశ్రోత్రగ్రహణోభిరామాదితి-అపగతాశుకాయస్తాద్రమాత్మానంహంతీత్యవశుఘ్నఃతస్మాత్-పశుఘాతినఇతివా|| ము|| అకభగవద్గణితకనశ్రవణాదేస్త్రైవిధచేతినోపయోగంవదగతద్విషయే-సకస్యాపివరాగఇత్యాహ|| నివృత్తితి|| తద్దోభిలాషః-సకవృత్తియేహంతైర్నుతైరిత్యర్థః ఉపగీయమానాత్ స్వయంపురుషార్థత్వేనానుసంధీయమానాత్ భవాప్రధాత్ - ముముక్షుశానామపిప్రతిబంధకపాపనివర్తవద్వారాఉపాయనిష్ఠా

శ్రీమద్భగవద్గీత కృష్ణమూర్త్యైవిధవిద్రులీలావిశేషవర్ణనాకర్ణనాయ-
పరిక్షిన్నరేంద్రశృంగేంద్రపుచ్ఛతి.

రాజోవాచ|| కథితోవంశవిస్తారోభవతాసోమసూర్యయోః | రాజ్ఞాంహోభయవంశ్యోనాంచరితంపరమాచ్ఛతం|| ౧|| యదాశ్చధర్మశీలస్యనితరాంమునిసత్తమ | తత్రాంశేనావతీర్ణస్యవిష్ణుర్వీర్యాణీశంసనః || ౨|| అవతీర్ణయద్యోర్వంశేభగవాన్భూతభావనః|| కృతవాన్యానివిశ్వాత్మాతానిమోవనవిస్తరాత్ || ౩|| నివృత్తితప్రేక్షారుపగీయమానాభవాప్రథాచ్ఛోత్రమనోభిరామాత్ | కడత్రనశ్లోకగుణానాదాత్మరూపిరజ్యేతవినావశుఘ్నాత్ || ౪|| పితావహామేనమరేంద్రమరంజయైర్దైవవ్రతాద్యాఃరక్షైస్తిమింగిలైః|| మరత్యయంకారవసైన్యసాగరంకృత్యాతరకవగ్నపదంప్రయన్తవాః|| ౫|| ద్రోణ్యస్త్రుదకత్వేనసంసారనివర్ణకాత్ - శ్రోతృమనోభిరామాత్ - అతిభోగ్యస్వభావత్వేనశ్రోతృహోబద్ధానామపిమనోభిరామాత్ దిష్టాకర్షకాదిత్యర్థః-అపగతాశుకశోకాయస్యసోపశుగాత్వా-తస్యాపాధికశోకసద్భావేవ్యానందస్యతద్ధర్మతయాస్వరుంపస్యాప్యానందత్వేనచవస్తుతఃశోకరహితత్వాత్ || శ్రీ || దాసభూతాస్త్యతస్సర్వేహ్యేత్వానఃపరమాత్మనః|| నాన్యధాలక్షణంతేహంబంధమోక్షైరతైవచేతి - భగవన్నిరుపాధికశేషతయాప్రమాణసిద్ధం-తంహంతిఅన్యశేషీకరణేనాశయిత్యవశుఘ్నః-తస్మాత్ ఉక్తప్రకారాశవ్యతిరేకబిత్తనోహననాద్యసహకార్యాత్ - ఆత్మావహారయవమహాపాపకారిణఇత్యర్థఃతమక్తం|| శ్రీ || యోగ్యధాసంతమాత్మానమన్యధాప్రతిపద్యతి | కింతెనకృతంపాపంచోదేహాత్మావహారిణితి ఎవంవిధాత్వాపిస్థాన్నకొప్పవ్యోభగవద్గుణానవాదవిరక్తఇతిభావః - పశుహింసకాదివివాదః|| ౬|| కించలస్త్రశులలైవశంశ్రీః-అతస్తత్రేవగత్యంశోత్రవ్యేత్యాశయేనాహ - పితావహాఇతి || అనురాజయంతియై-తైః-దేవప్రతాభీష్టః-తదాదైవరతిరక్తైరేవతిమింగిలైః|| మరత్యయం-వగ్నపదమివఅత్యల్పంకృత్యాగుచ్ఛీకృత్య-అతరకప్రయఃశ్రీః-ప్రపదసంహారయేహంతే-గన్యవీర్యాణీవదస్సేతితృతీయశ్లోకగతపదేనాన్వయః || ము|| ఎవంభగవత్కథాయాఃపర్వసాధారణ్యశ్రోతవ్యగ్నముక్త్యా-స్వస్యవశేషతఃశ్రోతవ్యతాయాంహేతుత్వేన-స్వకీయానాంస్వస్యచ-తత్రోతమువకారమాహ|| పితావహాఇత్యాది|| అమరంజయైదేవానఫిజేతుంశక్తైః- దేవప్రతాభీష్టః-అతిరక్తైః-మహరక్తైరేవతిమింగిలైః-వత్సపదంకృత్యాతద్వదతిగుచ్ఛీకృత్యైర్థ్యర్థః యోభగవానేవప్లవస్తరణపాధనంయేహంతేయస్సవాః-తస్యవీర్యాణీత్యుక్తరేణాన్వయః|| ౭|| నశేవలంపాండవాప్రేవారక్షత్ - ఇదంముఖశరీరమపియోరక్షితవాని

త్యాహ॥ద్రోణస్త్రవిష్ణుప్రతి॥ద్రోణిరశ్వత్థాహ్నుః-బ్రహ్మస్త్రోణదగ్ధం-ఇదంమచ్చరీర్థం కురూణాం పాండవానాంన
శంతానస్సవీజంబిదానం-మేనూతుఃకుత్యోప్రవిష్టోయోధ్యుశచక్రాజగోపేతి॥ము ॥ ద్రోణిరశ్వత్థామాతస్యాస్త్రోణవి
ష్ణుప్రదగ్ధం-ఇదమిత్యత్ర-తాతీతయాత్ర-రేణప్రదశ్శ-సం-కురుపాండవానాముభయమేవపి - సంతానవీజంబిక మే
వసంతితికారణం ॥౬॥ వీర్యాణితి॥అఖిలదేహభాజాంసర్వపాగ్రిణాం-అంతఃపురుషురూపేణబహిః కాలకూనైశ్శలం
శాభిప్రాప్యోణబహువచనం - ఆచ్యుతంము కిం-మృశ్యంసంసారం - ఉతఅపి-ప్రయశ్చతోవీర్యాణి-వదస్వబ్రాహ్మి
అయంభావః-అంతర్యామిరూపేణఅంతర్దృష్టినాంముక్తిః-బహిర్దృష్టినాంకాలకూపేణమృశ్యంసంసారప్రవహాని-
యతః అతోతదృష్ట్యేతద్విర్యాణ్యేవశ్రోతవ్యాగ్రితి॥ము ॥ పూరుషాఃకుత్రజ్ఞాఃకాలాశ్చ - తత్త్వ - రూపాణిశరీరాణి
కుత్రజ్ఞానాం- కాలావయవానాంచబాహుభ్యాన్మృతమవచనం - తైర్విశిష్టస్యేత్యర్థః॥శ్రుతి॥ యస్యాస్తాశరీరమిత్యా
దిశ్రుతిత్వాత్తాదిసర్వశక్త్యానాంభగవచ్చరీరగ్నిత్రవణాత్ అతపవాఖిలదేహభాజాంఅంతఃశరీరాంతరే - ఆవృతం
చ-మృశ్యముతమృత్యుమపి ప్రయచ్ఛతఃఅంతఃపురుషరూపేణ-శరీరస్థితీహితోః-బహిఃకాలకూపేణ - తద్వివాశసో
తోశ్చేత్యర్థః-యద్వా-అంతఃపురుషరూపేణ్ణాంతఃకూపేణావృతంకదాచ్యేతనానుకూల్యానుగుణంముక్తిఃస
యచ్ఛత్యతి-మాయాచనుష్యస్యతస్యగృహతత్త్వమవ్యస్యయద్వా॥శ్లో॥మాయాతువయసంజ్ఞానమితి నైఘంట్యంకాః
యద్వా-ప్రచ్ఛన్నమనుష్యస్యనూయాశబ్దఃసంకల్పజ్ఞానవరంశయానుష్యస్యశిచ్ఛాగృహీతమానుషదేహస్యేత్యర్థః

విష్ణుప్రతిపదంమదంగంసంతానవీజంకురుపాండవానాంబ్రహ్మోపకృతింగతతత్త్వచక్రామాతుశ్చమేయశ్చ
రణంగతాయాః॥౬॥వీర్యాణితస్యాఖిలదేహభాజామంతర్దృహిఃపూరుషకాలయాప్రైః॥ప్రయశ్చతోమృ
త్యముతామృతంచమాయాచనుష్యస్యవదస్సవిద్య॥౭॥రోహిత్యాస్త్రప్రయఃపోర్తి॥రామస్సంకషణ
ణస్త్రయా॥దేవక్యార్థసంబంధఃసతోదేహంతరంవినా॥౮॥కస్తాన్మృకుందోభగవాన్పితృగోహోద్ర
జంగతః॥క్వనాసంజ్ఞాభిసాగ్గమకరోతాన్ద్యతాంవతి॥౯॥ ప్రజేవసగ్గమకరోత్సమృత్యాంచకేశ
వః॥భ్రాతరంచావశీతంసంమాతురద్ధాతదర్శణం॥౧౦॥దేహంమానుషమాత్రేత్యతలవద్దానివృష్టిభిః॥
యదుపుర్యాంసహోవాత్సీన్మన్మయికత్యభవగవిభాః॥౧౧॥ఎతదన్యచ్చసర్వంమేమునేకృష్ణ విచేష్టిగం
వస్తుమర్హససర్వజ్ఞత్రదధానాయవిస్త్రతం॥౧౨॥నైవతిదుస్సహామిత్వాంత్యోదవపిబాధతే॥పిబ

విద్యకయోగమహిమసాక్షాత్ప్రథగవదైవ్యభవ-అతవ - మహామహిమస్త్రస్యవీర్యాణివదస్సేతివదేత్యర్థః-య
ద్వా-వచేతిభదః-సృవిద్య-స్వస్వయాపాద్యభిజ్ఞ-అత్రశ్లో॥విశేషవిదుశ్శస్త్రయస్తపోద్దాహ్మ్యతే పురత్యా
దావిశేషంవిద్యానివత్-స్సంవిద్య-స్వవిద్యనితివిగ్రహః॥యద్వా- భాసనోపసంభాషాజ్ఞానయత్న విమత్యవనం
త్రణేమవదతి-భాసనార్థే-వదస్వపరమప్రకాశంవదేత్యర్థః॥౭॥రోహిత్యాస్త్రతి ॥ నను॥శ్లో॥బలంగదంసారణంచదు
ర్మదంవిపులంభువం॥వసుదేవస్తురోహిత్యాంకృతాదీనుదపాదయదితిరోహిత్యాస్త్రనయోబలః॥శ్రో॥కృ॥వసుదేవస్తు
దేవక్యమృత్యుతాగ్రినజీజన్తక్రితీమంతంనుపేణంచభద్రసేనముదారణిః ॥ మృదుంసంమర్దనంభద్రంసంకషణమ
హిశ్వరం॥అప్తచుస్త్రయోరాసీన్స్వయమేవహరికిలేతి-పునర్దేవక్యార్థసంబంధస్త్రయేవోక్తఃసకుతోఘటత ఇత్యా
యేషః॥ము॥ఇథం-మునింసంపార్థ్య అపారేభగవచ్చరితే॥స్వకురూపాలవిషయాంశంపుచ్చతి-రోహిత్యాస్త్రతి ॥ నను॥
శ్లో॥ బలంగదంసారణంచదుర్మదంవిపులంభువం॥ వసుదేవస్తురోహిత్యాంకృతాదీనుదపాదయదితిరోహిణీసతశ్చే
త్స్యబలస్యపునస్తేనైవతేహేన॥శ్లో॥ వసుదేవస్తుదేవక్యమృత్యుతాగ్రినజీజన్తక్రితీమంతంనుపేణంచభద్రసేనము
దారణిః॥మృదుంసంమర్దనంభద్రంసంకషణమహిశ్వరం॥ అప్తచుస్త్రయోరాసీన్స్వయమేవహరికిలేతి - దేవకిశ్చ
సంబంధఃకథముక్తత్యాతేషః॥౮॥కస్తాన్మృకుందోభగవాన్పితృగోహోద్రజంగతః॥ము ॥ కస్తాన్మృకుందోభగవాన్పితృ
గోహోద్రజంగతః॥వాసంవసంతి॥౯॥ అద్ధాసాక్షాత్ - మాతు భ్రాతరంకంసం- తస్మాదతదహాణంవధానహాంకస్తాదవ
ధీత్॥ము॥అతదహాణంస్వస్తాద్ధానర్హం-అద్ధాసాక్షాత్పావధీత్-కస్తాదిత్యమంగః - యద్వా - మాతుగ్భాగ్రి
రంకస్తాదవధీత్అనుచితమితిభావః-తద్వికిముదితమిగ్యతహ-అద్ధాతదర్శణమితి - తస్యమాతులస్యార్హణంపూజా-
అద్ధాదితమిత్యర్థః అవ్యయానామనేకార్థత్యాత్॥౧౦॥౧౧॥ము॥ఎతదితి॥శ్లో॥ నత్రద్ధావిముఖాయచ్యత్రద్ధాశవ
వాద్యమిగ్యఅహత్రద్ధానాయేతి॥౧౨॥ననుయేత్ప్రత్యాప్యపీడితస్యతవకుతః శ్రవణావకాశస్త్రతాహ ॥ నేతి॥శ్చ

త్రిదశస్యాపి మేజీవనంహరిక థామృతపాననిమిత్తం-తమపరమే సద్య ఏవజీవనంస్యాదిగర్హః॥ ము॥ ఆజ్ఞశబ్దవదంభోజశబ్ద
శ్చైవగ్రహదీ-గ్యన్ముఖాంభోజాస్త్రీన్ముఖేచంద్రాదిత్యర్హః-త్యక్తోదంతంబుపానరహితం॥౧౩॥ ఎమితి॥ ఏవంసాధుమా
దంసమీదీవప్రశ్నం-భాగవతప్రధానః భాగవతేమతేష్టః॥మ్యు॥ భృగునందనేతిశౌనకంప్రతి-సూతకృతసంబుధిః - సాధు
వాచంసమీదీవప్రశ్నం-భాగవతప్రధానశబ్దప్రధానశబ్దస్యనియతనప్రసంగస్యపుంగవ్యం-భాగవ
దంభాగవత్సంబంధిచరిత్రం-తదేవప్రధానంముఖ్యప్రతిపాద్యం-యస్యేతి-ప్రత్యక్ష్యప్రతినంద్య॥౧౪॥ సమ్యగితి॥ వ్య
వసీ-భాగ్యైతా-యత్-యశోబుధిః॥ము॥ సమ్యగ్యవసితాసమ్యగ్వ్యవస్థాగమ్యతా-యవ్యవస్థాత్-వైష్టికీనిష్ఠాయతా॥౧౫॥
ము॥ వాసుదేవేతి॥ తత్త్వసరిలంఛన-ప్రస్తారంసాక్షం-పాశ్చాత్య-యథాపునాతి-తథాప్రేపురుషానిత్యర్హః॥౧౬॥ త
దేవావీప్రథమంభాగవదవతారకారణమాహ-జివభిర్జ్యోతిః॥భూమిరితి॥ దృప్తవృషవ్యాజాయైత్యాస్త్రీషామనీకశ
రానామయ్యైయోభూరిభారఃతేనాకాంతా॥ము॥ అథభాగవదవతారాయోద్ధంతిభూమిరిత్యాదినా-దృప్తవృషవ్యా
జాయైత్యాస్త్రీషామనీకతాయైతైరితి-తదానంత్యముద్యతే॥జ్యోతీశతంసహస్రీమయతం-సర్వమానంత్యవాచకమి
త్యభిధానాత్-తైలేవభూరిభారేణాకాంతా॥౧౭॥ గౌతమి-విభారంసృతకేఉపస్థితానతి॥౧౮॥ ౧౯॥ తతేతి॥ వృషాదే

త్రిదశస్యాపి మేజీవనంహరిక థామృతపాననిమిత్తం॥౧౩॥ శ్రీస్తూతః॥ ఏవంనిత్యభృగునందనసాధువాచం
ప్రేయాసకీస్సభాగవంధపట్టురాతం॥ ప్రత్యర్థ్యకృష్టచరితంకలికల్పమన్నంవ్యాహర్తూమారభతభాగవ
శ్రీభాగవదవతారకారణప్రవచనముట్టం.

తప్రధానః॥౧౪॥ శ్రీమతః॥ సమ్యగ్యవసితాబుధిప్రవరాజ్ఞానైమి॥ వాసుదేవకథాయాంతేయ
జ్ఞాతావైష్టికీరః॥౧౫॥ వాసుదేవకథాప్రశ్నోపురుషాంస్త్రీపునాతిపావతారం-పుచ్చకంశోగ్యం
స్తైర్వృషసరిలంఛయథా॥౧౬॥ భూమీన్యోప్రవృషవ్యాజయైత్యానీకతాయైతైః॥ ఆకాంతాభూరిభారే
ణబ్రహ్మగౌతరణంయయా॥౧౭॥ గౌభూత్యాశుమిభిఃసాదుదంతకరుణంబిభోః॥ ఉపస్థితాంతి-కే
తస్మైవ్యసనంసమనోచక్॥౧౮॥ బ్రహ్మతదుపధార్యాథసహదేవైప్రయాసహ॥ జగముసత్ప్రియనస్తీ
రంక్షీరపయోధిః॥౧౯॥ తత్రగత్యాజగన్నాథంవాసుదేవంపుషాకపిం॥ పూణ్యాంపురుషసూతైన
హ్యుపశస్థేసమాపితః॥౨౦॥ గిరంసమాశౌగగనేసమీరితాంశిశమ్యవేధాస్త్రీదశానువాచహ॥ గాం
పారుషీంమేశ్వణురామరాః పునర్నిధియతామాశుతితైవమాదిరం॥౨౧॥ పురైవపుంసావధ్యతాధరా
బ్ధిరోభవన్న్యరంప్రేర్వచమాపజన్యతాంసయావమర్వాభరమీశ్వరేశ్వరః స్వకాలతత్త్వోత్పయం
ర్వరేష్మ్యః॥౨౨॥ వసుదేవగృహేసామృతాగ్నివాతపురుషఃపరిః॥జనవ్యతేతత్త్వాజార్థంసంభవంతుసుర
స్త్రీయః॥౨౩॥ వాసుదేవకథానంతసహస్రీవదనస్వరాట్॥అగ్రజోభవిరాజేవోహరేఃప్రియచక్రీర
యా॥౨౪॥ విష్ణోర్వాయాభాగవతీయయాసంమోహితంజగత్॥ఆదిష్టాప్రభుణాంశేనకార్యాథేసంభవీవ్య
తి॥౨౫॥ శ్రీమతః॥ ఇత్యాదిశ్యావరగణకాప్రజాపతేపతిర్విభుః॥ఆశ్వాస్యవమహింసాగీర్భిస్సృధామపర
మాయయా॥౨౬॥ శూరసేనోయదుపత్తిర్మధురామావసత్సురీం॥మాధురాశూరసేనాంశ్చవిషయా

హాభవయమేవప్రవిశ్యతకంపయతీవప్రాకపిః॥౨౦॥ గిరమితి॥ పారుషీంపురుషస్యభాగవతాగాంవాచం - మేమత్తః
అనుశ్చణురమాదిరంతంబిశంతతైవవధీయతాంచేతి॥౨౧॥ పురేతి॥ విజ్ఞాపనాత్ పురైవపుంసాశ్చశ్వరేణధరా
యాఃస్వరీతాపః॥ము॥ విజ్ఞానాత్పూర్వమేవేశ్వరః-పుంసాపరమపురుషేణ-ధరాజ్వరఃభూమేస్సంతాపః-ధరాభరణి
పారుషీ-అవధ్యః॥౨౨॥ పురైవపుంసానిత్యతేపుంసానిత్యపంచమీ - తదవతారాత్పూర్వమేవభవన్న్యరమమాపజన్య
తామిశ్చిన్వయః తదప్రకృత్యాదధాత్మంనైవధరాజ్వరోపధ్యతేత్యర్హః॥౨౩॥ ౨౪॥ము॥ వాసుదేవకథానారాయ
ణాంశః-అనంతశేషఃస్వరాట్-స్వప్రకాశఃస్వతంత్రఇతివా॥౨౪॥ విష్ణోరితి॥ దేవకీగర్భసంకషణయశోదామోహనా
వికార్యాథేయశోదాయాంసంభవీవ్యతి॥ము॥ కార్యాథేకర్తవ్యాథేదేవకీగర్భసంకర్షణయశోదామోహనాదిరూపే॥
౨౫॥ము॥ ప్రజాపతయోదయాదయః-తేషాంపతిర్విభుశ్చతుమాఖః॥౨౬॥ భాజేంద్రబంధనాగారేలవతారాయప్రస్తా
వకథామాహయావదధ్యాయపరిసమాప్తిః॥శూరసేనఇతి॥విషయాదేశా॥ము॥ అథభాగవదవతారస్థలంనిర్దిశన్నాహ
శూరసేనఇతి॥ముధురాంపురిమావసత్-అధిష్ఠితవా-మధురామావిశేషితిపారేత॥తవసన్నిత్యర్హః - మధురామ

కురాసంబంధినశూరసేనాశూరసేనాఖ్యాంశ్చవిషయాదేతాః॥౨౭॥౨౮॥తస్యామితి॥ సూర్యయానవోధయా
 సాకప్రయాణేప్రయాణార్థం॥ము॥అథభోజేంద్రబంధనాగారేభగవదవతారాయప్రచ్ఛతి - తస్యామిత్యాదినా - త
 స్యాంభుధురాయాంకస్త్విదత్తదాదత్ - శూరోనామకశ్చిత్తయాదవః-తస్యాంభుధురాయోః - వసుదేవః సూర్యయాన
 వోధయా - భార్యయేతిచపాతః॥౨౯॥ఉగ్రసేనేః॥రశ్మీప్రగ్రహణాఅగ్రహీత్॥ము॥రశ్మీకముఖరజ్జ్వాః॥౩౦॥ చతుశ్శ
 తమి॥పారిబహణంఉపసగ్రం॥ము॥పారిబహణంకాతుకాదిమనంపత్యోదేయమాపచారికంవస్తుజాతం॥౩౧॥ దాసీ
 నామితి॥దేవకఃఉగ్రసేనః॥౩౨॥౩౩॥శ్చితి॥అథావ్యరేకంసేతిసంబోధ్య-హంతాహనివ్యతి॥౩౪॥ఇతీతి॥కలసాంసనః
 కల్బదూషణః ఆరభ్యఉద్యత్తఃకచాశశబంధే॥౩౫॥తమితి॥నృశంసంకూరం-చహాభాగఇతి- ఆయంభావః- స్యజన్మని-
 దేవైహౌదైత్యనికచుచుభిన్యోమేణ- భావిభగవదవతారేభాశంక్యప్రతికారతాసంభవతీసాంశ్చయః-స్త్రిత్యాకృ
 పావిషయత్యేమోపపత్తిభిశ్చ-సన్యాగైత్యసంబోధయత్॥ము॥నృశంసంకూతుకం-నిరపత్రపంలజ్జాసూర్యం- చహాభాగ
 ఇతి-పదం-భావిభగవదవతారమహిమాన్నసర్వాపదైవదేశికత్వేనూచయతి॥పరిసాంత్యయఃప్రథమం సామోక్తి
 భిరుపలాలయన్న్యర్థః॥౩౬॥కించ॥వసుదేవకంసంసామభేదాభ్యాంసంభవయన్నాహ॥జ్ఞాఘ్నీయేతి॥శక్రిసామవంచ
 విధం॥శ్లో॥తాభోవక్త్రంసంబంధాన్యభేదానుకంఠేతం॥సామవంచవిధంభేదోన్యప్తేదృప్తభాయువదభృ- జ్ఞాఘ్నీ
 యగుణినికంఠేతం-భాగీమితసంబంధకథనం- పుత్రకౌపమేత్యభేదంఉత్పత్తి - హన్యాదితి శ్రీవక్త్రవృద్ధ్యయతో

స్త్వభుజేపురా॥౨౭॥రాజధానీగతస్సహస్వర్వయాదవభూభుజాంసంధురాభగవానాయప్రశస్యంసన్ని
 హితోహరిః॥౨౮॥ తస్యాంభుశ్చిదహ్నిరిర్వసుదేవకృతావ్యహః॥దేవక్యాసూర్యయాసాధ్యప్ర
 యాణేతథమానువత్॥౨౯॥ఉగ్రసేనమతఃకంఠోభగిన్యాపీగ్రిమావహా॥రశ్మీకహయానాంజగ్గి
 హరౌర్షభశతైర్వృతః॥౩౦॥చతుశ్శతంపారిబహణంజానాన్తాహమూలినాం॥అశ్వనానాయ
 తంసాద్ధంరథానాంద్రపట్నశం॥౩౧॥దాసీనాంసుకుమారిణాంద్వితేతేసకలంకృతే॥చుహితే॥దేవకః
 పాదోద్వానైర్దహిన్యసస్యలః॥౩౨॥శంఖరూర్యమృగంగానినెచుకంచభయస్సహం॥ప్రయా
 నోపగ్రీమేరాజవరవధోస్సనుంశం॥౩౩॥పశుప్రతిహిణంకంసమాభాష్యహాశరీరవాక్॥అస్యాన్వై
 వస్త్వమోగర్భహంతాయాంనయసేఽబుధ॥౩౪॥ఇత్యుక్తస్సఖిలఃపాదోభోజానాంకలపాంసగః॥
 భగినింహంతుమారబ్ధిఖడ్గపాణికచేగ్రహీత్॥౩౫॥ తంజుగుప్సితకర్మాణంనృశంసంకరవత్రీపం॥వ

—*దేవకీహంసోద్యత్తకంసంప్రతివసుదేవకృతసామాద్యుపదేశః*

నుదేవోచహాభాగఉవాచపరిసాంత్యయః॥౩౬॥వసుదేవః॥జ్ఞాఘ్నీయగుణినికంఠేర్భునాభోజయశ
 సగ్రంసకథంజగిసేహన్యాన్ప్రియముద్వాహవర్వణి॥౩౭॥వృక్ష్యుర్జన్మవతాంసీరదేహానసహజాయ
 తేఅద్యవాబ్జతౌతేమాన్యశ్చునైపాగ్రినివాంఘ్రివః॥౩౮॥దేహేపంచత్వమాపన్నైదేవకీగ్నా

లాభంబశయతి-ఉద్వాహపర్వణీతిసంతానవృద్ధ్యోపకారందశయతి॥ము॥సభవాకథంహన్యాత్ శ్రీహానన
 మేవారిపారకావహం-తతాగ్రిపిభగిన్యాః-తదపిపివాహపర్యజ్యైవేతిమమక్తక్యమితిభావః॥౩౭॥మమపరణభయేనహ
 న్నీతిచేత్తథాపిపరణస్యాపరిహరణీయత్వాత్దేహోఽఞ్చరస్యచావశ్యంభావిత్వాన్వైతాగ్రిభోగపేమాస్సనత్వాదీనా
 మవిశేషాన్తద్దయేనపాపాచరణమయ్యుక్తిమిన్యభీప్రీత్యాహ॥వృక్ష్యురితి॥దేహానసహతి - విధాతీ-లాఠేలిభగ
 ర్వాదితి-దేహాస్యక్షణభంగురత్వాన్నిత్యమాశంక్యోన్యశ్చురితిచ-తథాపికాలవిలంబాధకంహన్నీతిచేత్తతాగ్రిహ-అ
 ద్యవేతి-అవశ్యంభావిగమరణే-విలంబమాత్రాయపాపాచరణమయ్యుక్తిమితిభావః॥ము॥నన్వేవమపిచరణభియా హన్య
 ర్వాశంక్య-అకృత్యకరణాత్పాతకంపరమవశివ్యతే-మరణంతునకేనాపిపరిహరణంశక్యమిత్యాహ॥వృక్ష్యురితి॥దేహా
 నసహేతిపూర్వకమాననుశ్చేదనయతోపస్థితకత్వాదిశ్యుధాః-తథాపికాలవిలంబాధకం హన్నీతిచేత్తతాగ్రిహ అద్య
 వేతి-యథావిధిసమయంన్యతావశ్యంభావిన్యాం-చురాశయావిదేశఃపాపాచరణమనుదితమితిభావః॥౩౮॥కించ
 రిప్తిగాదేహాగతేయది-దేహంతరంసన్యాత్-తదాపాపేనాప్యేతల్పలనంయ్యైతనతుతదస్త్రీత్యాహ॥దేహాగతి॥అప
 గ్నపాగ్రియేకర్మవశాదయన్నతపవ-ప్రథమందేహంతరంపాగ్రిత్య-పశ్యేతేపూర్వంవపున్యజతి॥ము॥కించ॥లాఠికభోగై
 కలంపటస్యభోగాయతేన్ద్రీన్నచైపికమానుగుణందేహంతరప్రాప్తైరావశ్యకత్వాన్నియతపివాశస్యాస్యపాపాచ

తేనాపిపాలనాశాన్యథాత్వభిప్రయన్నాహ॥ దేహాభిప్రయంచత్వంమృతింఽపన్నేపాప్రప్రాయేనతీత్యుత్సృజతేత్వ
 రతి-క మాఱనుగత్యాభోగాయాశనంభేహంతరమవశ్యంభజతీత్యుత్సృజతే॥ ౩౯॥ అత్రదృష్టాంతః॥ వ్రజన్నిమిషకేనఅగ్రాశాని
 జహితేనపదాతిష్ఠా-భువనువప్తభ్యదేహంవిభక్తి - శత్రుదన్వేనపూర్వప్రదేశాదుత్థాప్య-పురోహితేనగచ్ఛత్తీత
 త-అత్రవస్వీకారపరిత్యాగోనాత్యంతభిన్నవిషయావిశ్శిష్టం-దృష్టాంతాంతరమాహ-యథాత్మణజలూకేతి-సాహి
 త్యణాంతరమవప్తభ్యపూర్వత్వణంత్యజతి - ఎవంకర్మవధేవతామానోజీవోపి-ము-అత్రదృష్టాంతమాహ-వ్రజాగచ్ఛా
 పురుషః ఏకేనపదాలగ్నిహితేనేన్యోన్య-తిష్ఠాభువనవప్తభ్యదేహంవహా-ఏకేనపూర్వదేశాదాకృత్యాగ్రహితేన
 వదేత్యుత్సృజతే-యథావాగచ్ఛతీతద్యతే-యద్వా-జీవదేశాయాహ-పిదేహస్థితేభాంగురతయాపురుషోమియతిఎవేత్యేత
 దభాద్యతకోయందృష్టాంతః-యథాగచ్ఛాపుమా-ఏకపాదేనతిష్ఠన్నపిగచ్ఛత్యేవ-తద్వదితి-దేహాంతరపరిగ్రహేణ
 పూర్వదేహాత్వగేన్యోన్యదృష్టాంతమాహ-యథేతి-త్యణజలూకాపిత్యణాంతరమవప్తజ్జీవ-పూర్వత్వణంత్యజతి-ఎవం
 కమానుగుణజీవోపిత్యుత్సృజతే॥ ౪౦॥ దేహవిషయావేవస్వీకారపరిత్యాగోదశాయితందృష్టాంతాంతరమాహ॥ స్వప్న
 ఇతిదృష్టాంతజాదిదశానం-శుశ్రీంతంధ్రాద్విశ్రవణం-తాభ్యాంఅహితసంసార-రేణువససా-తదేవానుదంతయా-ఈ
 దృశంజాగ్రద్దృష్టశుశ్రీంతదృశంరాజాదిదేహరూపం-కిమపిఅతితుచ్ఛగనరుక్తంపశ్యతి-త్యణాంతరేచతదేవాహమితిప్ర
 తిపద్యతేమన్యతే-తతశ్చజాగ్రద్దేహదవగతస్త్యుతిభావపితపురుషోయథేతి-జాగ్రత్సేవదర్శయితందృష్టాంతాంతరమాహ
 మసౌరథేనేతి-అతాగ్నిదృష్టశుశ్రీతాభ్యామిత్యాదిసర్వంయోజ్యం-తథాచవత్సృతి-జ్జీ-జంతోవై-కస్యగిద్ధేతోమ్య
 త్యురత్యంతపిత్త్యతిః॥ జన్మత్వాత్తతయాపుంసస్సర్వథావేనభూరివ॥ విషయస్వీకృతిం-పాహుర్యథా-స్వప్నమసౌర
 థా॥ స్వప్నమసౌరథేచైతన్యం-పాక్తినంసత్సరత్యసాపిత్యాది-తద్వదతాగ్నికర్మవశాద్దేహాంతరం-పాగ్నిప్య-పాక్తినంత్య
 జతితి॥ ము॥ పునరపుక్తార్థమేవస్వప్నజాగ్రద్దశానుభూతార్థదృష్టాంతేనవతిపాదయతి॥ దృష్టాంతజాదిదశానం - శుశ్రీ

నుగోవశః॥ ఇహాంతరమనుపాగ్నిప్యపాక్తినంత్యజతేవపు॥ ౪౧॥ వ్రజం స్తివృత్తదైకేనయతైవాన్యే
 నగచ్ఛతి॥ యథాత్మణజలూకైవం దేహీకర్మగతింగతః॥ ౪౦॥ స్వప్నీయథావశ్యతీదేహమిదృశం-మనో
 రథేనాభినిష్ఠితేనః॥ దృష్టశుశ్రీతాభ్యామనుసానుదంతయా॥ ప్రపద్యతేనతి-మపిహ్యపత్త్యుతిః॥ ౪౦॥
 యతాయతాథావతి॥ వచోదితమనోవికారాత్త్యకమావపంచను॥ గుణేషుమాయారచితేషు-దేహ్యసా

మందాగ్నిదశానం-ఉభయత్రథావేక్తః-తాభ్యామాహితసంసార-రేణోశేషః - మనసా-దృష్టశుశ్రీతాభ్యామితి-చతుర్థీ
 వా-దృష్టశుశ్రీతమగ్నిపితలాభార్థమిత్యర్థః-అనుదంతయా॥ ధ్యాయా-మనోరథేనదృష్టశుశ్రీతవిషయమనోరథేన-అభినిష్ఠ
 చేతనః॥ అతా-పుమా-అపత్త్యుతిః॥ జాగ్రద్దేహస్త్యురహితః-అపగతహితావబోధోవా - ఈదృశం-దృష్టశుశ్రీ
 తరాజాదిసదృశం-కిమపితచ్ఛరీరంస్వ-ప్నీయథావశ్యతీ-స్వయమూస్థిగిభవానుభవతీత్యుత్సృజతే-జాగ్రద్దశాయామపివం
 చింతయా-పుమా-అపత్త్యుతిః॥ వతా-మానదేహస్త్యురహితస్స-కిమపితదేవరాజాదిశరీరం॥ ప్రపద్యతే - తాదృశదే
 హమ-ధిస్తాయవతా-మానభవఅభిమానవాభావతి-తద్వదితి-యద్వా-తదాగ్నిదశరీరమేవానుదంతయా - ఈదృశం
 కిమపిస్వ-ప్నీయథావశ్యతీ-స్వయమూస్థిగిభవానుభవతీత్యుత్సృజతే-జాగ్రద్దశాయామపితదేవానుదంతయాస్వీకృతం-కిమపిప్ర
 పద్యతే-తద్వదితియోజనా॥ ౪౦॥ ననువి-త్రదేహహీతూనాంకర్మణామకృతత్వాద్దేహవిశేషపాగ్నిస్తా-కింకారణమతే
 హ॥ యతాయతాభి-దేహస్యపంచత్వ-సమయేపంచనుగుణేషుపంచభూ-తేషుమాయావిరచితేషు-మాయయానావాదే
 హరూపేణరచితేషు-దై-వేనఫలాభిముఖైకర్మణాచోదితం-నానావికారాత్త్యకం-మనోయంతం-దేహం-దేవతీర్థగాది
 రూపం-ప్రతీధావతిధావచ్ఛనతోయం-యమావతిభివేశనప్రాప్తం-తత్రతత్రలసాదేహీజాయతే-ననుమనసఃకర్మకర్మ
 త్వాత్తదేవజాయతాం-నత్యకతా-త్యేత్యతలహ-ప్రపద్యమానఇతి-తదేవాహమి-ప్రపద్యమానస్తేనసహజాయతఇతి॥
 ము॥ నన్యస్తదేహాంతరపాగ్నిప్రసవశ్యకీ-తథాప్యేతాదృశదేహలాభేకింమానవతలహ॥ యతాయతాభి-చునః॥ వచో
 దితం-ఫలాభిముఖాదృష్టపీఠీతంసత్-పూర్వదేహపినాశసమయభిత్వభావః॥ యతాయతాథావతియయా-యయాదిశా
 ప్రిసవతే-అభిమాయయాభావత్యం-తేనరచితేషుదేహోత్పన్నానుభవతీతేషుపంచనుగుణేషుభూతేషు-వికారాత్త్యకం-దే
 హం-యమితిశేషః॥ అపఅభిలలాషచేత్యర్థః॥ సాదేహీప్రపద్యమానః॥ ఉత్పత్తిమూర్తువ-తేనదేహీనసహజాయతే-య
 ద్వా-యతాయతాభి-తద్యం-ఇత్యేత్రంతంపదం-అన్యదవ్యయం-తథాచ-యతః॥ గచ్ఛతః॥ మి॥ యమాన-స్వీత్యభావః-మ

సంయతాయయాదిశాభావతీతి-అన్యస్సమానం-తదుక్తం-గీతాయాం||శ్లో||యంయంవాప్సిస్తరభావంస్యజత్యంతే-రే
 ఋరమిత్యాదివా||౪||ననుసత్యంభవవ్యత్యేవకీమపిదేహమాత్రం-తథాప్యస్యత్యేప్రియస్యరాజదేహస్యరత్నకాయ-అ
 త్యుత్పత్తయపిక్రియతత్తతీచేత్తతాహ||జ్యోతిరితి||అదశ్చంద్రాసీజ్యోతిః ఉదకయంత్రేషుపాథివేషుఘటాడిషు-యద్వాఉ
 దకేషుపాథివేషులైలఘ్నతాదిషు ప్రతిబింబేనస్థితం - సమీరస్యవాయోర్వేగమనుగతంకంపాదియంత్రంప్రతియతేయ
 థా- ఏవంస్వావిద్యారదితేషునుశ్చేషదేహేషు- అస్తారాగేణానుగతఃప్రవిష్టోముహ్యతిచభివేశం ప్రాప్నోతి- అయం
 భావః-అత్తనస్తావదైహ్యస్యధ్యాసాజ్ఞాన్తోక్తంసహతేనజాయతత్తతి-తతశ్చావోన్యధమాధ్యాసాద్యథాదేహధమాః
 కాశ్యాదయః అత్తనిప్రతియంతేష్టలోహంకృతోఘ్నమితి-ఏవమాత్మధమాః ప్రేమాస్వదత్తజ్ఞానాశ్రయత్వాద
 యోపి-దేహోదపిప్సీతి-అతః రాజనూకరాదిదేహయోపి-శేషాభావాత్ వృథోమృత్యుప్రతీకారః||ము||ఉక్తమేవార్థం
 సద్గుప్తాంతంవిశదయతి||జ్యోతిరితి||ఉదకపాథివేషుఃఉదకపూర్ణతలాకాదిషు - అదఃప్రతిబింబత్యేనపరిదృశ్యమానం-
 జ్యోతిఃఅకాశదితేజః-సమీరవేగేనలనుగతంతరంగాత్తరంగాంతరంప్రాప్తంయథైవవిభావ్యతేప్రతియతే - ఏవమ
 సాస్వమాయయాభాగవస్సంకల్పేన-రదితాఃస్వప్నాయారదితాః-తేషుయద్వాస్వప్నైమాంసారదితాః-తేషు-స్వభో
 గార్థందేహోత్తనామాయాఘటితేష్విత్యర్థః గుణేషుభూతేషుమాయాఘంకల్పనిమితేషు-గుణమయశరీరేష్వితివా-
 రాగణానుగతఃఅనుప్రః స్త్యవిముహ్యతిమోహ-ప్రాప్నోతీతి||౪||౩||ఎవముక్తంసామోపాయమువసంహరణభేదమాహ||
 తస్మాదితి||వరతత్తతిచిదుక్రియామాణాత్ తత్సంబంధిసత్ప్రయమాదితి-భయంత్రహముత్రచభయమితిభేదోదశితః||ము||
 ఏవంక్లాఘసేయగుణత్యాదిభిరుక్తంగుణకీర్తనసంబంధాదిప్రవచనపూర్వకపరమాధ్ధబోధాదిరూపం సామవాచకమువ

ప్రపద్యమానస్సహతేనజాయతే||౪||౩||జ్యోతిరన్యథైవోదకపాథివేషుదస్సమీరవేగానుగతంవిభావ్యతే |
 ఎవంస్వమాయారదితేష్వసాపుమాగుణేషురాగానుగతావిముహ్యతి||౪||౩|| తస్మాన్నకస్యద్యోహ
 మాచరేత్యతథావిధః||అత్తనఃతేషుమన్విచ్ఛన్నోద్ధృతైఃపరతాభయం||౪||౪||ఎవతవానుజాబాలాకృ
 పణాపుత్రీకాపమాహంతుంసాహాసకల్యాణీమమాంత్యుండినవత్సల||౪||౫||శ్రీశుకః||ఏవంససామభిర్భే
 దైశ్చోద్యమానోపిదారుణః||నన్యవతతేకారవ్యపురుషదాననువృతః||౪||౬||బలంధంతస్యతంజ్ఞాత్వా
 విదింత్యానకదుండుభిః||పాప్తకాలంప్రతివ్యోధుమిదంతత్రాన్వపద్యత||౪||౭|| మృత్యుబుధిసతాపో
 హ్యాయానదృగ్ధిబలాదయమ్|యద్యసాననివతేతనాపరాధోస్తేదహి||౪||౮|| ప్రత్యక్ష్యమృత్య
 వేపుత్రాన్వేచయేకృపణామిమాంసుతామేయదిజాయేరమృత్యువాణమియేతచేత్||౪||౯||ఏవర్య

సంహరణ-దృష్టాదృష్టభయవచనరూపంభేదమాహ||తస్మాదితి|| మృత్యోదేహోంతరప్రాప్తేశ్చావశ్యకత్వాదిశ్యథః-
 తథావిధఃఉక్త్యుప్తాదృష్టజ్ఞానవాగ్-తేషుమన్విచ్ఛన్నోద్ధృతృష్టభయందర్శితం- పరదోహేణశ్రేయోహాససాన్యదిశ్య
 ర్థః-ద్యోద్ధుఃదోహమాచరతః-పరతాభయ-పరలోకేయమాన్యయమిశ్యదృష్టభయముక్తం || ౪||౪||పునస్సమోవాహ||
 ఏవేతి|| పుత్రీకాపమాదారుమయ్యానాఅచేతనప్రాయా||ము||పునఃసామవాదమాహ||ఏవే|| పుత్రీకాపమాపాంచాలి
 కాకుల్యాతథాపరతంత్రేశ్యర్థః||శ్లో|| సాంచాలికాపుత్రీకాస్వాద్యస్త్రదంతాభిక్యతేతిఃఘంటః - యద్వా - అపస్య
 ప్రాయా- అతిశయితప్రేమాస్వదద్యోతనార్థవిదంపిశేషణం- స్త్రీత్వానుజాత్యబాల్యదైన్యాదిభిదయనియైవ - త
 తాపిదీనవశ్యసృతవశ్యపణావధస్సతరాసనుదీపవేదిభావః- కల్యాణీమిత్యనేనత్వయి హూరతైవపరవ్యవస్థితి - వ
 ఛోద్యోగస్తనసఫలోభవేదిద్యోత్యతే||౪||౫|| ఏవమితి||వాద్యమానఃఉపదిశ్యమానః-స్వయందారుణఃపునఃపురుషదాక
 దైత్యా-అనుప్రతేఅనుసృతత్వ||౪||౬|| బలంధమితి||అనకదుండుభిరివదంకుహాభాగత్యత్రోక్తాభిప్రాయం-
 ప్రతివ్యోధుంప్రతికూమిత్యర్థః-ఇదంవత్సమాంతప్రత్యవణం-అన్యపద్యగ-జ్ఞాతవా||౪||౭||ననుఖలీయమేతన్నమ
 వ్యేతేత్యాశంక్యాహ||మృత్యురితి||౪||౮||తస్మాదుపేక్షాదోషపరిహారయైవంకరిష్యామీత్యాహ|| ప్రశ్నప్రేతి||మృత్య
 వేకంసాయ-నన్వదమపి నైవన్యాయమిత్యాశంక్యాహ-సుతాత్వ-అస్యాంయదిమేసుతాజాయేర-తదాయద్భావి-త
 ద్భవతు-జీవితంతుతావద్భవేదేవ-తదంతరా-యద్యయమేవమియేత- తదానకిందిదన్యాయ|| ౪||౯||యదిచ-సుతాభావి
 వ్యంతినచాయంమియేతి-తదా-మత్తుప్రాదేవాస్యనుతణమిత్యాహ||విపర్యయత్వ|| ననుప్రాధన్యకంసస్యతవబాల
 తాత-థంమృత్యుస్వాస్యస్తతాహ-గతిరితి-థాతుః||శ్లో|| అస్యాస్త్వామప్తమోగరోఽహంతాయాంనయసేబుధేత్యుక్త

[illegible][illegible]

మాభవేయురిశ్చుక్కుతం-తా-అస్యాఃపుత్రా-సమర్పయిష్యే॥౫౨॥స్వమరితి॥దేవవృతేనివృత్తః-తద్వాక్యేసారః ఉ
 వపత్తిస్తుద్విత్॥౫౩॥అథేతి॥కాలఉపావృత్తేప్రసూతికాలే పాప్తై-సర్వఃసర్వాత్సాభగవానేవ దేవతాయస్యాస్య
 భగవదాశ్రయత్వాత్సర్వదేవతామయీతివా॥౫౬॥౫౭॥ననున్మృత్యుశీపుత్రంకథమపితవాన్యపేతాయామాహ॥
 కుమస్సహమితి॥సాధూనాంసత్యసంధానాం-ననుపుత్రలాలనమభాపేతౌకథంశ్చైత్యతతహ-విషమమితి-భగవానేవ
 తత్త్వంనాన్యదితిజానతామిత్యర్థః-ననుస్వయంసితసతి-కంసోబాలంనహన్యాదితిమత్వా-కీతవాన్యకీంసస్యాత్ నేకే
 హ-కినుకార్యమితి-ననుదేవకీపుత్రంకథంతత్వాజేత్యతతహ-కించుస్త్వజమితి-ఏతైర్భృతభిత్సాహరియోస్తేహం॥౫౮॥
 ౬౦॥కంసస్యశాంతిర్దేవకార్యామనుజానభవతితి నారదస్యప్రశ్నవస్థానం-తదాహ॥నందాద్యాత్తత్వాదప్రయేణ॥౬౧॥స
 ర్వత్థితి॥ఉభయోఃవనుదేవసంపదకులయోః॥౬౩॥౬౪॥భూమేరితి॥దేవకృష్ణమితిశేషః॥౬౫॥దేవక్యాత్తతి॥సకలైశ్చృభ

నైః అజనావిష్టుః తచ్చంకయా ॥౬౬॥౬౭॥ ఇతి భావాధాదీపికాయాం - దశమస్కంధే ప్రథమాధ్యాయవ్యాఖ్యా -
 ఇతి శ్రీమద్భాగవతాచార్యవిరచితభావాధాదీపికాయాం - దశమస్కంధే ప్రథమాధ్యాయవ్యాఖ్యా -
 శ్లో॥ ద్వితీయేకంసహతాయదేవక్యాగభాగోహరిః | బ్రహ్మదీభిస్తుతస్సచసాంత్యై తెతిరూప్యతే ॥శ్లో॥ యమభిస్సవ్య
 రుద్యతేత్యక్తం - తమేవవిరోధంప్రపంచయతి - త్వరయాదేవకీగర్భస్యాన్యత్ప్రసంచారేణ భగవతః ప్రవేశంవక్తుం
 సాధకత్వయోగమా॥ ప్రలంబేతి॥ మహాశనఃఅహుమరః॥౧॥౨॥౩॥ ఏక ఇతి॥ అమరుంధానాః అనువతకమానాః॥౪॥ సప్తమ
 ఇతి॥ ధామకథా - తదేవసప్తమోగర్భోబభూవ - కింతద్దామేత్యంతిమా - యమనంతమితి - మామశోకవివర్ధనః ఆనందరూప
 స్సోమతీర్ణత్యాగ్ధమః పూర్వగర్భసాధారణదృష్ట్యాశోక ఇతి॥౫॥౬॥౭॥౮॥ ౧౨॥ నమసాగ్నికులేకమిత్యాస్తేతతపమా॥
 అన్యాఇతి॥ నకేవలంనైవ అన్యాపీతి - వివరేషుఅలక్ష్మ్యస్థానేషు॥౧౩॥ దేవక్యాఇతి॥ జతరేసంతం - సమగర్భకృత్యవ్యమాణః
 కథంజీవేదతతపమా - మామకంధామేతి - తత్తతః॥౧౪॥ శ్రీమద్ధామేవంకార్యమిన్యతపమా॥ అథేతి॥ అథఅనంతరమేవేత్యధాః -
 అంతభాగేనేతి - అంనైః క్లిభిఃభజతేఅధితివృత్తి - సర్వోబ్రహ్మదీప్రంబవర్యంతా ఇత్యంతభాగః తే - సవరిపూర్ణాదా

యమభిస్సవ్యరుద్యత ॥౬౮॥ ఉగ్రసేనంఽమితరీయమభోజాంధకాధిపం | స్వయంనిశ్చహ్యబుభుజేశూర
 సేనామహాబలిః ॥౬౯॥

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే మహాపురాణే - అష్టదశసహస్రికాయాం - సంహితాయాం - పారమహంస్యాం -
 శ్రీవైయ్యాసేక్యాం - శ్రీహయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యాయాం - దశమస్కంధే ప్రథమోధ్యాయః -
 శ్రీశుకః | ప్రలంబక చాణూరతృణావతకమహాశనైః ముష్టికారిష్టద్వివిదపూతనాకేశీధమనైః ౧॥ అ
 నైశ్చ్యాసరభూపాలై బాణభూమాదిభిర్ముతైః | యదానాంకదనంచక్రీబలికూగ్రసంశ్రయః ౨॥
 తేషిషి తానివివిశుఃకురుపాంచాలకేకయా ౩॥ సాల్యాకవిదర్భాన్నిషధాకవిదేహాకాసలాసపి ౪॥
 ఏకేతమమరుంధానాఃజ్ఞాతయఃపయ్యపాసతే | హతేషుషట్సుబాతేషుదేవక్యాదౌగ్రసేనా ౫॥ సప్త
 మోవైష్టవంధామయమనంతంప్రవత్తుతే | గర్భోబభూవదేవక్యాహన్వశోకవివర్ధనః ౬॥ భగవాన్సపిత్వా
 త్సవిదిత్యాకంసంజంభయం | యదానాంనిజనాథానాంయోగమాయాంసమాదితత్ ౭॥ గచ్ఛదేవప్ర
 జంభద్రైగవగోభిరలంకృతంరీహిణీవమదేవస్యభార్యాస్తేనంజగోకులే ౮॥ అన్యత్సకంసంసంపిగ్నా
 వివరేషువసంతిహి ౯॥ దేవక్యాజతరేగర్భంశేషాఖ్యంధామమామకం | తత్సేన్మకృత్యవ్యరోహిణ్యా ఉనరే
 పన్నవేశయ ౧౦॥ అథామంశభాగేనదేవక్యాపుత్రతాంశుభే | పాప్రస్మిమిన్వయంశోదాయాం
 దపశ్చాన్యంభవిష్యసి ౧౧॥ అర్చిష్యంతిమనుష్యాస్త్యాంసర్వకామవరేశ్వరిం | నానౌపహరబలిభిస్సర్వ
 కామవరప్రదేతు ౧౨॥ నామధేయానికుర్వంతిస్తానానిచనరాభువి | దుర్లైభద్రకాళీతిజయోవైష్ట
 వీతిద ౧౩॥ కుముదాచండికాకృష్ణామాధవీకన్యకేతిచ | మాయానారాయణేనానాశారద్యంబుకేతిచ ॥
 ౧౪॥ గర్భంసంకర్షణేన్ద్రంవా ఆహుస్యంకర్షణః ౧౫॥ రామేతిలోకరమణాద్బుభుద్రంబలోచ్ఛ్వా
 యాత్ ౧౬॥ సందిష్టేవంభగవతాథేత్యేమితితద్వచః | పరిగృహ్యపరిక్రమ్యగాంధతాతత్తథాకరోత్

౧౫॥ గర్భేప్రణేతేదేవక్యారోహిణ్యాంయోగగ్రదయా | అహూవిస్సంసితోగర్భఇతిపారావిషుప్ర
 పేత్యధః - యద్వా - అంనైఃజ్ఞానైశ్చర్యబలాదిభిః - భాజయతియోజయతి - స్వీయానితేన యద్వా - అంశేనపురుష
 రూపేణమాయాభాగోభజనంక్షుక్షణంయస్యతేన - యద్వా - అంశేనమాయాగుణావతారాదిరూపాఃభాగాః
 భేదాఃయస్యతేన - యద్వా - అంశాపవమత్యకూర్మాదిరూపాఃభజనీయాః | నతుసాత్మాన్వయరూపంయస్యతేన - యద్వా
 అంనైఃజ్ఞానబలాదిభిః భజనంఅనువతకంభక్తైషుయస్యతేన - సర్వధాపరిపూర్ణరూపేణైవ విషయంశ్లో॥ కృష్ణస్త
 భగవాన్సవ్యయమిత్కృత్యాదితి - తాంహోత్యాహయతి - త్వంయశోదాయామిత్యాదిసాధ్ధవశుష్టయేన ౧౦॥ అర్చి
 ష్యంతి | సర్వాపుత్రాదీకామయంతేయ - తేహంవరాంక్షుశ్వరింనియంతీం | అర్చకానాంసర్వకామవరాప్రద
 దాతియాతాం ౧౧॥ ౧౩॥ తద్విక్రగ్దశనతస్యసంకర్షణ - రామ - బలభద్రేతి ॥ వ్యవదేశభవిష్యంతిత్వాహ ॥ గర్భేతి
 రామేతిదశసంబోధనం - కరిష్యంతి - స్వీయాసంకృష్టేనతేనలోకస్యరమణాత్ రమ్యత్వాదనాత్ ౧౪॥ సందిష్టేతి ౧౫॥
 పునరపిబుత్వానరేణప్రతిగృహ్య - గాంపృథ్వీం ౧౬॥ గర్భఇతి ॥ విస్సంసితఃవిస్సప్తత్యేవంచుక్రిశుఃసత్తదద్విదురి

శ్రీకృష్ణః॥౧౬॥అవివేచితే॥మనఃఆవివేచమనస్యాదిర్భూత-జీవానామివసదాకుసుమంధగ్నిశ్రుంగః॥౧౭॥సత్తితి॥ కామస్త్రీవి
ప్లవ్హః॥౧౮॥తతః॥జగన్మంగళంజగత్పాముద్రిమమ్మంగళం-అక్షయతాంతం-అక్షయతాఃచ్యుతరహితాఃఅంశాఃవిశ్వరూప
యోయస్యతం-యద్వా-అక్షయతస్యఅంతఃకాలాంతానుగ్రహార్థంపరిచ్ఛన్నపపురిశ్రుంగః - సమాహితంసమ్యక్సృజత
మేవఅహితంవేదదీక్షయాఅర్పితం-దేవీద్యోతమానాశుద్ధసత్త్వైశ్శ్రుంగః - సర్వాత్మకంసర్వస్యాత్మానం-అతపవాన్మృదు
తంస్యస్త్రిన్నాదావేవసతం-మనఃప్రజననైవ-దధారధారణాయాద్యతపతీ-అతామ్రరూపందృష్టాంతమాహ - యథా
కాష్టాపాగ్రీవీక ఆనందకరంచంద్రమితి॥౧౯॥నేతి॥సర్వజగన్నివాసస్యశ్రీహరేర్నివాసభూతాసత్యపి-నితరాంసర్వజ
నాష్టాదకతయానరెజే-కింతు-స్వయమేవానందమన్యుభూత్ - యతఃకంసస్యకృపాదుద్ధాలినైర్విరద్యశ్యతే ఘటా
దిషుద్ధాలిగ్నిభాదీవత్తవ తథాసతీశీభనా-సూరస్యతీజ్ఞానఖలేజ్ఞానవంచకేరుద్ధాయథా-అన్యేహమనుషకారిణీనరా
జతేతచ్చత్॥౨౦॥లామితి॥ప్రభయాభవసంహారచయంతీం-అదితఃశ్రీకృష్ణః-అంతరాకుక్షినుధ్యేయస్యాస్త్రాం - ఎవవి
రోచమానఃసంహారిశ్రీఃX ర్భేభీతః-భువిచంహారివయత్ యస్మాదీక్యశీయంపూర్వంనాసీత్॥౨౧॥ ననుసంతపామాద
యఉపాయానేతిస్వయమేవాహ॥ కీమితి॥ అయన్తంతోద్ధేవకార్యప్రధానఃక్రమంనహంతి - మద్భవేపరాశ్రీ
మంకరివ్యక్త్యేవేశ్వరః-యద్వా-తస్మీయమిదానమేవమాన్యతామితివిధింత్యాహ - అథతంతోద్ధేవమన్యతామితి

శుక్లః॥౧౬॥ఆవివేశాంశభాగేనమనతనకయందుభేజిఅంశేనభగవాన్విష్ణుభువోభారాపనుస్తయే॥౧౭
సవిభక్త్యైరుపమధామ బ్రాహ్మణానాయథారవిః | దురాసవోతిదుర్ధనో భూతానాంసంబధూనహ ॥
౧౮॥తతాజగన్మంగళమమ్యుతాంశంసమాహితంసూరమతేనదేవీదధారసర్వాత్మకమాత్మభూతం కా
స్తాయథానందకరంమనఃప్రః॥౧౯॥సాదేవకీసర్వజగన్నివాసనివాసభూతాతతానరేజేభోజేద్రగహీ
గ్నిశిఖావరుధాసరస్వతీజ్ఞానమలేయధానతీ॥౨౦॥తాంవీక్ష్యకంసఃప్రభయాజితాంతరాం విరోచయం
తీంభవనంశుచిన్దితాం॥౨౧॥హైమమేషామృహిరోహరిస్థవంధ్రువంశిత్రాయన్నపురేయమీదృశీ॥౨౨॥
కిమద్యతస్మిన్కారణీయమాశుమేయమగ్ధతంత్రానవిహంతివిక్రమం | (స్త్రీ)యాస్యస్వస్థురుమత్యావ
ధాయంయశశ్శ్రియంహంశ్యనువేలమాయః॥౨౩॥విహంతీన్ద్రింసుదురాసదాంపరైస్త్యజంతసం
త్రాయశపావహీనాంసపిషజీపాఖలుసంపరేతౌపరైతయోన్యంతనృశంసితేన॥౨౪॥దేహివృతేతం
వనుజాశ్మపంశిగంశాతమోంధంనుమానిశోభువం॥౨౫॥ఇతిఘోరఃకూర్కావాగ్నివృత్తిస్త్వ
యంప్రభుః॥౨౬॥ప్రతీతఃజన్మహారేన్ద్రారాసుబంధకృత్॥౨౭॥ఆసీనస్సంవిశంస్త్రైకభుంజానఃపర్య
బ్రహ్మేశానాది-దేవగణః దేవకీగర్భస్థితంపరమపురుషంస్తువంతి.

టాపిబా. చింతయానా హృషీకేశవపత్యజ్జయంబుగతి. ౨౬. బ్రహ్మభవత్యజే శ్రియమనయోనా
రదాదయః. దేవైస్సమతైస్సాస్కంశీభిః పృథగమైదయః. ౨౭. దేవాటామః సత్యవ్రతం సత్యవరం

మనవిహంతిన నాశయన్తీ సైధతన్నాశస్సానితిభావః తదేవాహ-స్త్రియాభతి-గురుమన్యాఃగర్భిణ్యాః || ౨౨ || వి
హంతితికించ సమజీవన్మేవమృతస్సన్యత్-న్యశంసి తేనకార్యేణయోవ తేన || ౨౩ || దేహభతి || త-జీవంతమేవమను
జాశ్చపరిచుగ్వాతైర్భిక్షుగ్ ర్మం-దేహేన్యతే-నిమూనినఃపాపినః-నరకం-గచ్ఛంతి-అథనా శాపప్రకారమాహ- త
నుమానినో దేహోన్యాభిమానోన్యదేహేన్యతే-అయ-ధు)వసంధశమోగమివ్యతతి || ౨౪ || ౨౫ || అసినభతి || సంపత్కశ
యానః || ౨౬ || బ్రహ్మ-రమ్యాభిఃగిభిః-వృషణంకానవద్విణం-వివయకానుష్టువుః || యు||వృషణంకానవద్విణం భగవ
ద్దా-వివ యకలప్రువక-ధివణుతిపారేజ్ఞానమయమిన్ద్ర్యః || ౨౭ || ప్రతిశ్రుతింసత్యంకృమి-హృష్టేః - సత్యత్వేనైవ
వధనుం ప్రసంతి-సత్యవ్రతమతి || సత్యంవ్రతంసంకల్పీయస్యతం - సత్యవరంసత్య-వరంశ్రేష్ఠం పూర్తిసాధనం
యస్మిన్కాలం-త్రసన్య-త్రవ్యపికాలేషుస్య-ప్యేపూర్వంప్రళయానంతరంపీతిననుయేవ సన్యం అన్యభిచారేవతమా
నం-తదేవాహుః సన్యస్యయోగమితి-సచ్చక్షేప-విధివ్యప్తేజాంసి-స్యత్యేనాన్యాకాశా ఎవంసచ్చత్యంవ సత్యం
భూగమ-చః || శ్రుతితత్త్వద్విమిశ్యాచక్షుతభితశ్రీ || ౨౮ || సన్య-యోగంకారణం - అసేన్య-ప్యేపూర్వంవర్తమానతా
త్వా-తథాసత్యేతస్మిన్మేవనిహితంతర్యామితయాస్థితం-అసేన్యతీసనయేపివతమానతా తథాచసత్యస్యసత్యం
దేవసంకల్ప-సత్యంపారమార్థికం - తన్నాశేవ్యవశ్యమాణయఃపంఅసేనప్రయేన్యవధిత్వేనసత్యత్వం తదితం -

పవన్త్రీసత్యత్వముపపాదితం-తథాబ్జుతస్యనేత్రం-బ్జుతంచసూన్యతవాణి- సత్యంచసమదశశనం - తథాభగవతా
వ్యాఖ్యాస్యమానత్వాత్॥శ్లో॥సత్యంచసమదశశనం॥బ్జుతంచసూన్యతావాణీ-నిపరీక్షితేతి-తయోర్నేత్రంస
యససాధనంనేతారంప్రవతకమితియావత్-ఎవంసర్వప్రకారేణసత్యాత్మకంత్యాంభగవతవయంశరణం ప్రపన్నాః
పాప్రాప్తాః ॥ ము ॥ అభగవతా పాధురక్షణాయప్రతిజ్ఞాతార్థం సత్యంబృహత్ హస్తాత్పరీక్షణం తత్సత్యాత్మక
త్వంస్తువంతి॥సత్యవ్రతమితి॥ సత్యసంకల్పమిత్యర్థః-యద్వా - సత్యంవ్రతంఅత్రేతసంరక్షణవ్రతంయస్మితి-సత్యంసత్య
వచనంవరంప్రకాశంయస్యతం-అతేవయథాప్రతిజ్ఞిత మవతార ఇతిభావః - యద్వా - చిదచిదాత్మకంజగత్సత్యమి
త్యవ్యతే॥శ్శ్రియదస్యదైవేభ్యఃపాప్రాప్తేభ్యశ్చతత్సత్ - అథయదైవాత్పాప్రాప్తేతత్సత్ - తదేకయావాచా సహి
వ్యాహ్రియతేసత్యమితిశ్చి-తే-తతఃపరం-యద్వా - సత్యజ్ఞేనప్రమాణతమాఉపసేదఉద్యంతే - తత్సరం - యథా
థావేదవాక్సృతిపాద్యమిగృహణ-గ్రయఃప్రకృతిపురుషకాలాసత్యాశుస్యసంప్రసృత్యం-యద్వా-త్రివృత్త్యుత్పత్తిస్థి
తిప్రభయేమసత్యంనై యశ్చైవకారణతయావతకమభిమత్యర్థః తదేవాచుః - సద్విస్యయోనిమితిసచ్చక్షేనవృత్తి
వ్యప్తజాంసి-త్యజ్ఞేనవాన్యాకాశోచ్యంతే॥శ్శ్రిత్యుత్పత్తిమిత్యాచక్షుతభిశ్చి-తే-సచ్చత్యంచసద్విమిత్యేక
వద్భావః-తస్యభూతపంచకస్య-యోనింకారణంశ్చి॥సద్వృత్తిచ్చాభవతిశ్చి-తే-ఎతేనయితపూర్వభావినఃకార
ణత్వాత్సృష్టిఃపూర్వంసత్యవతకమానతోక్తా-సత్యేతస్మిన్నేవసృష్టప్రపంచే - నిహితంఅంతర్యామితయాసన్నిహిత
మితి స్థితకాలేసత్యత్వముక్తం-సత్యస్యప్రపంచస్యసత్యంవివాశరహితవిలయస్థానమిగృహణః॥శ్శ్రి-తమఃపరేదేవపరీక్ష
వతీతిశ్చి-తే-అనేనప్రభయేపిస్థితిమక్తా-యద్వా - సత్యేనిర్వికారేపరమాకాశేనిహితంప్రపత్తితం - సత్యస్యసగ్యంజీవే
భ్యోపినత్యం-జీవానాంస్వయావతోనిర్వికారత్వేనసత్యత్వేపి-స్వభావవికారవత్త్వాత్ప్రభ్యోపిధమాతోనిర్వికారమిత్య
ర్థః-బ్జుతస్యనేత్రం-బ్జుతంచసూన్యతవాణి-సత్యంచసమదశశనం॥శ్లో॥సత్యంచసమదశశనం ॥ బ్జుతంచసూన్య
తావాణీకవిభిఃపరీక్షి-తేతిభగవదుక్తైః-తయోర్నేత్రంనేతారంప్రవతకమిత్యర్థః-యద్వా॥శ్శ్రి-ఎవమమృతాదా

సత్యంసత్యస్యయోనినిహితంచసత్యే సత్యస్యసత్యమృతసత్యనేత్రంసత్యాత్మకంత్యాంశరణం
ప్రపన్నాః॥అ॥ఎకాయనౌసౌద్విఫలస్త్రీయూలశ్చతూరసఃపంచశఃషడ్వత్ ॥ సప్తత్వగ్జ్వవిహస

త్వానంజగుప్తేదితిశ్చి-తా-పుణ్యవ్రతసంబంధిన్యమృతశబ్దప్రయోగాత్ బ్జుతంపుణ్యంసచానుస్థీయమానోధమాఃస
త్యముచ్యమానోధమాఃతయోర్నేతారం-అథవాసన్యాశబ్దివిశ్వవాచీ॥శ్శ్రి-అపావాదిత్యస్యమితిశ్చి-తే - తత్సా
హవర్యాదృతశబ్దశబ్దంప్రవాచీతన్నేత్రంశ్చి॥చక్షుషీచంద్రమార్యావతిశ్చి-తే - సత్యాత్మకంనిర్వికారస్వభావం-స
త్యభూతాపాప్రాప్తశుభవిగ్రహంవా॥శ్లో॥అత్వాజీవేధృతౌదేహాభిజ్ఞానం-ఎవంభూతంత్యాంశరణం ప్రపన్నాః -
రక్షితారంతరణోపాయమాపాప్రాప్తాః ॥ శ్లో॥ ఉపాయగృహరక్షితౌశ్శబ్దశ్చరణమిత్యభిధానాత్-అ॥ననుభవంతా
పిలోకేశ్వరాఃకుస్తుల్యాపవ-కిమితిమా-శంఖంప్రపద్యంతే-మైవంవాచ్యం- నిమేనైకస్మర్యేశ్వరః సర్వస్యప్రృథిికా
రణత్వాత్-వయంశుత్వదేశశరణావన-లోకాదిభూపందైవతంచసర్వంసద్వృత్తిరేకేణనాస్తీతవస్తుందైవప్రపంచం
చృక్షుకుపేణనిరూపయంతి॥ఏకాయనగతి॥అసౌప్రపంచఃఆదివృక్షః-వృక్ష్యతభివృక్షః-సమస్తీవృక్షిదేహయాపః కథం
భూతః-ఎకాయనవికాస్యృతిఃఆయంఅత్రయోయస్యసః-ద్వైసుఖదుఃఖేభయస్యసః-త్రయోగుణాస్పృష్టాదయో
మూలాయస్యసః-ధర్మాధాకామమోక్షాశ్చత్వారోపాయస్యసః-పంచభంగ్రియానిశిఫాజ్ఞానప్రకారాయస్యసః
వదూర్తయః శ్లో॥బుభుక్షౌచపిపాసాచపాప్రాప్తాఃససఃస్తృతౌ॥శ్లోక మోహశరీరస్యజరామృత్యూక్షమాత్మయః॥
కొశావా- త్వగురీధిరమాంసమేదోస్థిసజ్జావలేపటోశ్శి-అత్వానః స్వభావాన్యాస్యసః॥అత్వానప్రభాతవఃస్వ
చోయస్యసః-పంచభూతానమజౌబుధ్యంకారాశ్చేన్యప్రేమిలపాః శాఖావిస్తరాయస్యసఃసమాక్షః నవద్వారాణి
అక్షిణిభిదాశ్చయస్యసఃపాప్రాప్తాః- నాగకూర్మకృకరదేవదత్తధనంజయపాప్రాప్తాపానవ్యాకోదానసమానాభవాః
వతాగ్నియస్యసఃదశచక్రదేవదత్తజీవేశ్వరౌగౌరయస్త్రిసంద్విభుగః-ము॥అథకారణంశుభై-యమితిసర్వకారణవైశ్వా
పాస్యత్వత్రవణతూర్పర్వశ్లోక సూత్రం-భగవతఃకారణగ్యంప్రపంచయసుంతావత్సృష్టంచస్వయావమాచుః ॥ ఎకా
యనగతి॥అ॥ప్రవాహతోనిగ్యః-వృక్ష్యతభివృక్షః-విహా-దేహయాపఃప్రపంచభిగృహణ-సమవృక్ష ఇతిజ్ఞేప్రమావకం-
నీకలైవృతత్వంపరబ్రహ్మత్వంవాలయనమాత్రయోయస్మేత్యేకాయనః-ద్వైసుఖదుఃఖేభయస్యసఃద్విఫల

త్రిమూలః సత్త్వాదిగుణత్రయమూలకః - చ త్వారః పురుషార్థారసాయస్యసః చ త్వారసః - పంచవిధః పంచభూతప్రకారః
 పంచేంద్రియాణివిధాజ్ఞానప్రకారం యోగ్యేతివా - పంచశిఫభితిపా లేశిఫాశజ్జేన శాఖాభ్యోధః ప్రసారీణిజటాయా పాణ్య
 చ్యం లే - పంచసూక్ష్మభూతాః శిఫాయోగ్యేతి - పంచాత్మా - మిభుయోపిపాసాశోక మోహజరామృత్యుః - రూపాః సచూర్న్యః
 ఆత్మానఃస్వభావాయస్యసః - మనసాసహపడింద్రియాణ్యాత్మనియోగ్యేతివా - చర్మరుధిరమాంసమేదోమజ్జాస్థిశుక్లరూప
 పాః సప్రధాతవవత్వచోయస్యస్థః - ప్రపాదశిరఃకంఠవత్కోతరాశ్చస్త్రేవిటప్తాః శాఖాయస్యసః - నవాక్షుః నవద్వా
 రకొటరః దశపాగ్రాః పాగ్రాపానవ్యానోదానసమాననాగమూర్త్యకృకరదేవదత్తధనంజయాభ్యాః ఛనస్థాసీయాయ
 స్యసః - దశచ్ఛదః - శబ్దాదయివానుమూలాః ప్రతికూలాశ్చదశచ్ఛదాయోగ్యేతివా - ద్వౌజీవపరమాత్మానాశ్చగాయస్యసః
 ద్విభుజః - అశోపవంభూతభ్యర్థః || ౨౯ || పవంరుజస్యసంసారవృత్తుస్యసతః కార్యస్యస్యమేకపవప్రసూతిః ప్రవర్తైగసూతి
 ర్జన్తయిప్రాత్యః కారణమిత్యర్థః - త్వమేవసన్నిధానం సమ్యజ్జిగీయతేస్త్రినితిలయస్థానం - త్వమేవానుగ్రహశ్చఅనుగృ
 హ్ణోతిపాలయతితి - ననుబ్రహ్మవిష్ణురుద్రాః పవంభూతాః ప్రసన్నాః కింభవమామేవేతిచేత్తతాగ్రహః త్వన్మాయయేతి - సం
 వృతంపిహితంచేతోజ్ఞానయేమాంలే - త్వామేవనానావశ్యంతి - యేతువివశ్చింతావిద్వాంసః - తేతథానవశ్యంతి || ము || తతః
 కిమతపమాత్వమితి | సతతసత్యస్యకార్యభూతస్యవా - అస్యప్రవ్రపంచవృత్తస్యమేకపవప్రసూతిః కారణం - సన్నిధానం
 సమ్యజ్జిగీధనంవివాశహేతురిత్యర్థః - ప్రభయే సమ్యజ్జిగీయతేస్త్రిప్రవంచభిసన్నిధానం - లయస్థానమితివా - త్వమేవా
 నుగ్రహః అనుగ్రహశీలః - ఇష్టప్రదానాదినాపాలకభ్యర్థః - ననుమమైకస్యైవకథంసర్వవిధకారణత్వంతిస్యేవ్యచ్యంలే
 జగత్కారణతయాయుష్షదాదయిత్యతాగ్రహః - త్వన్మాయయేతి - త్వన్మాయయాత్వచ్ఛక్తిభూతయాజ్ఞానసరోధిన్యా
 గ్రవ్యత్యాఅసంవృతచేతసః అతిరోహితజ్ఞానాభ్యర్థః - త్వామేవవశ్యంతి - ఉక్తరీత్యాసర్వకారణంత్యామేవవశ్యంతీత్య
 ర్థః - యేతువివదంవిమృశ్యవానవశ్యంతీతీనవివశ్చింతః - నభిధస్యశబ్దస్యమపుపేతిసమాసః - తిభిశేషః - నానావశ్యంతి

వాత్తోదశచ్ఛదోద్విభుగోహ్యోదివృత్తః || ౨౯ || త్వమేకపవాస్యసతః ప్రసూతిస్తస్వంసన్నిధానంత్యమను
 గ్రహశ్చ | త్వన్మాయయాసంవృతచేతసస్త్యావవశ్యంతినానానవివశ్చింతాయ || ౩౦ || విభర్తీరూపాణ్య
 వబోధతీర్షాత్మేమాయలోకస్యచరాచరస్యసత్త్వపవన్నాని సుఖావహాని సతానుభద్రాణిముహుః
 ఖలానాం || ౩౧ || త్వయ్యంబుజాత్మోఖలలోకధామిన్వమాధినావేశితచేతనైకే | త్వత్పాదపోలేనమహ

అష్టదాదినానాకారణానివశ్యంతీత్యర్థః - యద్వా - మమైవసర్వకారణత్వేకథంమాంసర్వజీవవిలక్షణం నజానంతీత్యత
 ఆహుః - త్వన్మాయయాసంవృతచేతసస్త్యావనానావశ్యంతిలసంతజీవమాపేణనానాః ధవశ్యంతి - నతుజీవవిలక్షణంపర
 స్వరూపంజానంతీత్యర్థః - యేతువివశ్చింతః - త్వజ్ఞాః లేతు - ఎవంసవశ్యంతి - కింతుసర్వజీవవిలక్షణం సర్వజగద్వైష్ణివిల
 యైకకారణంపరస్వరూపంజానంతీత్యర్థః - యద్వా - త్వన్మాయయాసంవృతచేతసస్త్యావ - నానావశ్యంతి - జగద్రక్షణా
 యరామకృష్ణాదిరూపేణబహువిధంసజానంతి || ౩౧ || ప్రియస్థావాచకశ్చబ్ధోనశ్వైర్వృత్తివాచకః | పూర్ణానందంపరంబ్ర
 హ్మకృష్ణభ్యభిధీయతే - ఇతికృష్ణశబ్దవృత్తిః - త్వదవతారరహస్యంసంవిందంతీత్యర్థః - యేతుఃపశ్యః తేవవశ్యంతీతి ||
 ౩౦ || ననుదేవకీపుత్రంముంకథమేవంవర్ణయథేతిచేత్తతాగ్రహః || విభర్తీ || అర్షాపరమాత్మ | అవబోధ - అవబోధైక
 స్వరూప - చరాచరస్యస్థావరజంగమాదుకస్యైమాయసుఖాయ - సద్విగుణయక్తాః ఖలానాం అభద్రాణి సతాంసు
 ఖావహాని - రూపాణి మూర్తీర్బిభర్తీర్నిధిత్వే - నతుత్వంకప్యావిపుత్రభ్యర్థః || ము || ఎతదేవావతారవైభవమాహుః || వి
 భర్తీ || అవబోధః జ్ఞానస్వరూపః - ఆత్మాత్వం - సత్త్వస్యమోక్షోపయోక్తశుద్ధసత్త్వస్య ఉపవస్నా స్యుపయ్యక్తానత
 స్పృశితకానీత్యర్థః || శుక్రి - సద్వైవ్యప్రవర్తకభిశుక్రితే - అపాగ్నితశుద్ధద్రవ్యయోగీతివా - రూపాణి - త్వస్య
 కూర్మాదీని - లోకస్యైమాయధర్మసంస్థాపనాదిశ్రేయసే విభర్తీ - ఉక్తంహిభగవతా || ౩౧ || పరితాగ్రాయసాధూనా
 నామిత్యాది || ౩౧ || నేవలమేతావత్ భక్తానాం మోక్షార్థసమీచ్యమాః || త్వయీతి | త్వయిసమాధినా అవేశిత
 చేతసామిత్రేన - త్వత్పాదపోలేనాగ్నితేన - పశుమఖ్యాః వివేకీనః సహద్భిశ్చ తేన సేవ్యతయా సోపాదితేన - యద్వా -
 ఇదమపిమాయానుయమిత్యవాదరంపరిత్యజ్యత్తదమేవసహస్సరోగిప్రమితిమనసి తేనబహుకులేనేత్యర్థః - భ
 వాద్ధింతుచ్ఛికుర్వంతి - అనాయాసేనైవభజనాదుః ప్పాదినీలేపంముక్తిరిత్యర్థః || ము || ఎతదవతారిరహస్యచేదినోము
 చ్యంతేతిత్యాహుః | త్వయీతి - మహాత్మ - లేనమహాత్మభిరుపదిష్టేనేత్యర్థః - సమాధినాభక్తిరూపాపన్నజ్ఞానేన - త్వ

య్యావేతతేతసా-అసంజితవైతౌపలక్షితాః - ఏకేభగవదవతారయావప్రణాః - త్వత్పాదనైవసోతేవతరణసాధ
 వైసత్తేనైవసద్ధోపామైవెత్యథాః - అమలసత్త్వదామీగ్యత్రపూర్వవదద్ధోః || ౩౨ || నను తేనసోతేన పూ
 థ్యైచెత్పారంగతాః-తహిదానీంతనానాంకాగతిస్తత్రాప్రహః||స్వయమితి || అయమథాః - హేద్యమకస్వప్రకాశ
 త్వత్పాదసోతసామివ్యమాతేణభవాంభోధౌవత్సదమాత్రేజాతే-అతస్తన్నిరపేక్షం-స్వయమేవ-అన్యేహంభీనం
 సుదుస్తరమపిభవాన్లవంసము తీర్థ-భవత్పదాంభోరుహరూపాంనావమత్రైవధాయభక్తిమాగ్గ సప్రదాయం
 ప్రవత్యేత్యథాః - పారంయతాః పారంగతాః-తలి-ం - యతాదభ్ర సోహృదాః సర్వభూతేషు - అద
 భ్రసోహృదాఃఅపీత్రియక్తాః-అతస్తే-అన్యేహంతరణాయనిధాయేతి - కథంమత్పాదసోతేన తీర్ణాః అతడిక్తంభ
 వాగ్గదనుగ్రహఃసతాభక్తానమగృహ్యేతీతి-యేనకనబీష్మకారేణభగవతీచేతావేతేనియమితిభావః||ఎవంత్యవ్వర
 ణయావసాధనేనభవాద్భింత్యా-కదనభక్తాః-ఇతరేమామపిత్రీరణైతేవసోధనం దత్తయిత్వా గతాత్తత్సామః
 స్వయమితి-హేద్యమకస్వప్రకాశ-అదభ్రసోహృదాః సర్వభూతేషుభిఃసోహృదాః కేవలభక్తిభిఃభవా
 ణ-వంస్వయంసము తీర్థ-తే-తాదృశసోహృదాఃయక్తావభక్తాః-అత్రభవాణవే భవత్పదాంభోరుహనావంధా
 య-ఇదమస్యతరణోపాయమిదదత్తయి త్వేత్యథాః-యాతాగతాః - త్వత్పాదపద్మాశ్రితానాం భవోత్తరకత్వం
 తవసముదితమేవేత్యథాః-సదనుగ్రహలభవాణ-సదనుగ్రహశీలభక్త్యథాః - ద్యమగృహ్యవాణ-విమలపాతే ద్యమ
 తస్వగ్రాదిస్తానోపేతంయథాతథాభవాణ-వంసము తీర్థేతిక్రియావిశేషణం || ౩౩ || అబ్రహ్మభగవదాన్లోకాఃపున
 రావర్తినోజ్జ్వలైస్సగ్రాదెరిపిసాపాయత్వైః-యద్వా-ద్భూతాస్సగ్రాదిస్తానసహితాయోభవతః-మేవాన్లవ
 మితిసనుస్తంపద-అత్రైవాధాంతరం-తథాహి-పూర్వోక్తమేవాన్లవదరాద్భంగ్యంతరేణాహుః-సోహృదంసోహ
 దంమైత్రీగ్యథాః - ఇదమపలక్షణం-ఇతరేహంకరుణాఘనీతోపేతాయామనానప్రతికర్తృణాం అభ్రసోహృదాః మై

త్యైతేనకుర్వంతిగోవత్సవదంభవాద్భిః||౩౨||స్వయంసము తీర్థసుదుస్తరంవ్యమక భవాణ-వంధి
 మమదభ్రసోహృదాఃభవత్పదాంభోరుహనావంధావత్రతేనిధాయయాతాస్సదనుగ్రహలభవాణ ||
 ౩౩||యేన్యేరపిందాక్షవిముక్తమూలస్త్యయ్యస్తభావాదశుద్ధబుద్ధయః| అయమకృచ్ఛే గ్రీవవరంప
 దంతతఃపతంత్యథోనాదృతయ్యుత్సంఘ్రియః||౩౪||తథానతేమాధవతావకాఃక్వదిద్భ్యైశ్యంతిమిహా

త్యాగిగుణోపేతాత్త్యథాః-తేయోగినః-అత్రభవసాగరే-భవశ్చదాంభోరుహనావం - నిధాయ-భవాణ-వంసము
 తీర్థయాతాఃపారంగతాః|| ౩౩ ||ననువివేకినాంకి-మన్వజనేన-ముక్తావహితే-తత్రాప్రహః||యితీ||విముక్తమూలఃవి
 ముక్తావయమితిమన్వజనాః-త్యయిఅస్తోరస్తాఃఅతపవత్స-యోభావంతస్తాత్ భక్తైరభావానిత్యథా-నవిశుద్ధాబు
 ద్ధిర్యేహం తెతథా-యత్వా-త్యయిఅస్తభాభిః-అస్తభాఃఅస్తవతయఃవాదేశ్వవశుద్ధబుద్ధయః- కృచ్ఛగ్రీవహు
 జన్మతపసా-పరంపదంమోక్షసన్నిహితం-సత్కులతపశ్శ్రుతాది పతంతిపిష్టేరభిభూయంతే-నలదృతో-యత్సదస్రే
 యోస్తే||ము||భగవచ్చరణారవిందభక్తిరహితానా-యాగతిః తామాహుః||యితీ||విముక్తమూలఃవిముక్తావయమిత్యభి
 మానవంతః-త్యయ్యస్తభావాదితీ-భావప్రధానోనిర్దేశః-భావబంధరహితత్వాదిత్యథాఃఅశుద్ధబుద్ధయఃకలుషవతయః
 అనాదృతయ్యుత్సదంఘ్రియః-అన్యేయజనాఃతత్త్వేషేషః-యత్సదో-త్యసంబంధాత్-కృచ్ఛగ్రీవార్యాచరిత ప్రతపిశే
 షేణ-పరంపదంమోక్షపాదనయోగ్యసద్వద్దాత్రమాద్యతర్కప్రస్థానమారుహ్యప-తతస్థానాదధఃపతంతి - యద్వా
 న-అదృతయ్యుత్సదంఘ్రియత్త్వేషేషః-తథాచఅదృతయ్యుత్సదంఘ్రియస్తవతంత్యథాః- అత్రైవాధాంతరం - త్యయిఅ
 స్తాక్షిప్తా-అమతేవణత్త్వేషాః-భావప్రభావేహం-తే-త్వద్విన్యస్తబుద్ధిప్రకాశాత్త్యథాః-విముక్తమూలఃత్యక్తదేహో
 త్యాభిమానాత్|| ౩౪ ||కాఃపీత్రిదకారపారణపలుజ్యోతిశ్చత్యైదివత-థంధిత్సానుత్వంబోధ్యం-విద్యతేచాత్రైవా
 ఘానురవ్రతంసేవయోగః|| ౩౫ ||తతేతికాయస్యగుర్ధమాగణత్త్వే-యద్వా-విముక్తామానివోదేహోత్యాభిమానవస్త
 యోస్తేతథోక్తః-త్యక్తమూలసగ్రాత్త్యథాః- వాదేనసద్భిస్సహాగ్యసంవాదేనతత్త్వావలోకనైత్యథాః - విశుద్ధబుద్ధ
 యఃనిర్మలజ్ఞానాః-ఏతేనముముక్షోదుఃస్సంగత్యాగఃసత్సంగశ్చ-వత్సత్త్వక్తం-అదృతయ్యుత్సదంఘ్రియః||యేలన్యే
 శరణాగతాః-తే-కృచ్ఛే గ్రీవహంవిశ్వాసపూర్వకేణ శరణవరణేనేత్యథాః-పరంపదమమృతస్థానమారుహ్య-తతపదా
 దభోనవతంత్యథాః||శు||నవపునరావరణ-తే-ఇమంమానవమావర్తంత్యత్వాదిశు||తే||౩౪||త్వదీయాస్తనకదావిదపి

వతంతి త్యాహుః || తథేతి వినాయకాః విఘ్నహంతవః తేషామనీకానిస్తోమాః తానిపాంతయే - తేషాం మూర్ధను - వివరంతివి
ఘ్నాజయంతి త్యర్థః - యద్యా - త్యక్తుం హిః ప్రత్యేకం వినాయకానీక మమూర్ధసుగరుడానాం మూర్ధసువరంతి || ము ||
అభ్యూర్వయోజనానుగుణ్యేన ఉత్తరశ్లోకార్థో వఖ్యతే || తాదృశ దురభిమానరహితాస్త్రద్వియాస్త్రకదాచిదపినపశ్య
రీత్యాహుః || తథేతి యే - త్వయి బద్ధసౌహృదాస్తావకాః స్వదేశ శరణాశ్రయార్థః తే తథాపూర్వోక్తజనవత్ మాగ్ధాశ్చ తథా
త్ క్వచిదపి నభ్యంతి - పూర్వయోజనాంతరానుగుణ్యేన శు - త్వయి బద్ధసౌహృదాస్తావకాః - హేమాధవ - తేతవ - మా
గ్ధా మోక్షుతవధాత్ - తథాపూర్వోక్తప్రకారేణే వక్ష్వచిదపి నభ్యంతి - తాదృశపురుషార్థలాభస్య - త్వరిత - టామైశ్చవ
ః ఘ్నభయాభావాన్నభ్యంతి ఇతి వస్తుం పూర్వోక్తాథానువాదభిన్నకశ్చిద్విరోధః - తదాహుః - గ్వయేతి - వినాయకానీక
పమూర్ధసుః ఘ్నసేనాపతిరస్సు - వివరంతి ఘ్నాజయంతి త్యర్థః || ౩౫ || సతాంసుఖావహం రూపానీకధారయసీతుక్తం
విభిక్షి రూపాణీతి - తతేన సప్రకారేణ సుఖావహాత్వమిన్యపేక్షా యోమాహుః || సత్త్వమితి || సత్త్వం వపుః శ్రయత ఇ
త్యన్వయః శ్రేయః ఉపాయనంక మ్మ - ఫలదాత్మ - కథంయేన వపుషా - జీనస్త్రవహణం పూజాం - శుభాతేకరోతి - కైః - వే
దశ్చక్రియామాయోగశ్చ సవస్వపమాధిశ్చ తైశ్చతురాశ్రమధర్మైరిగ్యర్థః - వపుషోనాశ్రయణైలన్వశా సంభవాన్నక
ర్తృసలసిద్ధిస్సాన్యవితి || ము || యదుక్తం విభిక్షి రూపాణీత్యత్రాపారాధారసీధునుభావహాన్వంత్యక్రికారమేవాహుః ||
సత్త్వమితి || సత్తాస్థుప్తస్య జగతేస్థితికాలే విశుద్ధం రజస్తమోగంధామిత్రం - సత్త్వం శుద్ధసత్త్వమయం - ఉపపూర్వః
అయనశబ్దస్సమీపాశ్రయవాచీ - శ్రేయసాముపాయనం సగ్రహితాశ్రయం - రామక్రష్టాదీనాం దయాసౌలభ్యవాత్సల్యా
దిపూర్ణత్వేనోఘ్రిమేవతతా - లభక్తశ్రేయః ప్రవత్సాత్ - ఏవం విధం వపుః - భవాశ్రయతేయేన దివ్య హంకారః || హ
ణహేతునా - జన్మనా మాణం పూజాం - వేదాదిభిః సమీహతే ఉచ్యతే - వెదః స్యాధ్యాయః తస్యా విభగన్తుభోగ్నాస
హేతుత్వేన తదహాణత్వాత్ - క్రియాత్మాయజ్ఞాదికర్మాణి - యోగసంప్రంగళః గ్రహధ్యానం తపః ఆనశనవృతాది - సమాధి
ర్భక్తిః || ౩౬ || త్వయ్యంబుజామైత్యది నాస్తి కిం యోగోగవద్యత్తానామేవ మోక్షో నాస్యే సామిత్యుక్తం - తత్ర కమళా

స్త్రవంబు బద్ధసౌహృదాః గ్వయాభిగుప్తా వివరంతి గ్వయాహుః వినాయకానీకపమూర్ధసుప్రభో || ౩౫ || స
త్త్వం విశుద్ధశ్రయతే భవాన్యాశౌశరీరాంత్రేయ ఉపాయనం వపుః || వేదక్రియామాయోగశ్చ ససమాధి
భిస్తాన్వాయంయేన జనస్సమీహతే || ౩౬ || సత్త్వం సచేదా తరిదంబుజం వపుర్విజ్ఞానమజ్ఞానభిదావమాజ్ఞా

లంభక్తిం వినామాభూత్ - మోక్షస్య శుజ్ఞానైకసాధ్యత్వాత్ కింభక్త్యైతి సానుశయాప్రత్యాహుః || సత్త్వమితి || హే
ధాతే ఇదం సత్త్వం నిబంధనం వపుః సభవేచ్ఛేత్తద్విజ్ఞానం విశిష్టమవరోక్షం జ్ఞానం సంభవేదిత్యనుషంగః - కథంభూగంతిజ్ఞా
నభిదావమాజ్ఞానం - అజ్ఞానంచ తత్త్వతాభిదావ - తయోరపమాజ్ఞానం వర్తకం - యద్యా - అజ్ఞానం భిన్నతీగ్యజ్ఞానభి
తో విజ్ఞానం మాజ్ఞానం రాసం - ఆపపాప్రసనసుజడానాం బుద్ధ్యాదీనాం యతః ప్రకాశః - తద్వత్త్వజ్ఞానం భవేదేవ సభ
వాన్ సర్వసాక్షీవరిపూర్ణః గుణప్రకాశైః గుణావచ్ఛిన్నైః ప్రకాశైః - కేవలమనుమిత్యుతే న శుసాత్మాత్మ -
యత ఇత్యర్థః - ఆనుమానప్రకారమేవాహుః - ప్రకాశతేయస్య చయేన వాగుణ్యతి - యస్యేన బంధి అయం బుద్ధ్యాదిగుణః
ప్రకాశితే - యోగుణసాక్షీ శ్రేయ్యం - యేన వా బుద్ధ్యాద్యాయుధేన ప్రమాత్రా బాహ్యగుణః ప్రకాశత ఇత్యనుమిత్య
గత్యర్థః - శుద్ధసత్త్వం సపుష్పత్వయి సేవ్యమానే సుతదాకారేంతః కరణే - త్వత్త్వసాదేన సాత్మాత్మా రోభవేది
తిభావః || ము || ఉత్తస్య దివ్యమంగళవిగ్రహస్య దురవబోధత్వమాహుః || సత్త్వమితి || సత్త్వం సతేధామచిదంతిజం తవ ఇతి
సారః - విజ్ఞాయతే నేన దివ్యాత్మస్వరూపమితి విజ్ఞానం - స్వాత్మతత్త్వహేమప్రకాశకమణికరండికావత్త్రిగుణాత్మకప్రకృతి
విలక్షణశుద్ధద్రవ్యత్వనాత్మస్వరూపస్యాతిరోధాయకమిగ్యర్థః - అజ్ఞానభిదా - దేవో హమిత్యాగ్యజ్ఞానకృత దేవమ
నుష్యత్వాదిభేదాభిమానః - తస్యావమాజ్ఞానం వర్తకం - ధ్యాన్యోగామితీశేషః - సత్త్వం శుద్ధసత్త్వమయం - తేధామతే
జ్ఞాయావం వపుః || శుగ్రప్రఖ్యానశ్చ వసువర్గః ఆదిగ్యవర్ణమిత్యాది శుగ్రే - జంతవోజ్ఞానహీనాః - న విదంతి వివం విధం
న విజానంతి - కింభక్తగరసహాయమేవ మన్వర ఇత్యర్థః || శ్లో || సభాతసంఘసంఘానో దేహూస్య పరమాత్మన ఇతి హ్యు
చ్యతే - సత్త్వం - సచేదా తరిదంబుజం వపురితి పాతే - హేధాతః - న జమినం సత్త్వం శుద్ధసత్త్వమయం వపుః - సభవేచ్ఛేత్ -
తద్వి - అజ్ఞానంతత్త్వతావతయోరపమాజ్ఞానం వర్తకం - విజ్ఞానం విస్తాపరోక్షజ్ఞానమిగ్యర్థః - సభవేదిత్యనుషంగః -
యద్యా - అజ్ఞానభీతి విజ్ఞానం - మాజ్ఞానం ఆశుల సంపాప్రమేవేత్యర్థః ఏవం సాత్మాత్మా రయోగ్యస్య దివ్యమంగళగ్రహ

స్త్రైవమాహాత్మ్యం మరవబోధం - అను మేయస్థుదివ్యాత్మస్వరూపస్య కిము తేభ్యభివ్రయ్యంతస్తస్య సార్వజ్ఞపురస్కృతం సర్వ కారణత్వమాహుః - గుణైః తేన వాత్మయా హేతునా - గుణో గుణమయోద్రవంచః - ప్రకాశ తేజోవీచితః - క్తాసీ త్యర్థః - యస్య తవ ప్రకాశ తేచప్రస్యకోభవతి - సర్వజ్ఞో నీగ్యర్థః - సభవా - గుణప్రకాశైః గుణమయకాలైః అనుమీయతే కార్యస్య కారణభూతత్వమిజ్ఞాయత్యర్థః - ౩౭|| ఏవం తావత్సత్తానామభ్యుదయావద్గర్భం రూపాణి విభవీభ్యుక్తం - తాన్యపిభజసియ్యతేవలం - సతుజ్ఞాతుంశక్యం - తే - అసంతత్యాదతరగ్యాత్వావప్ననో వచ సోరగోచర త్యాదిత్యాహుః - న నామరూపేతి|| గుణాత్మకత్వాణిచజన్మానవతైర్నిరూపితవ్యేనరూపణాన్దైన్యవగఃకుతః - అనుమేయంవత్సమాద్ధోయస్య - తవేతి - తత్త్వాపిహేతుః - తస్యసాక్షిణత్వతి - సహిసాక్షిణస్తత్త్వంవనోవచోగోచరమిత్యర్థః - హేదేవబహుధాద్యోతమాన - అథాపిక్రియాయాం ఉపాసనాది లక్షణాయాం - త్యాంప్రతియంతిఉపాసకాస్సాత్మాత్మశ్యంతి - హిప్రసిద్ధైః|| ము|| అథగవన్గణజన్మకర్తృనామరూపాణాం లోక సామ్యేనలగరూపణీయస్త్వమాహుః - సనామరూపణిపేతి|| మనోవచోభ్యాం వేదనాక్యేతవదనుసారిషఃసనాచేత్యర్థః - అనుమేయవత్సనఃఅనుమేయ స్వభావస్య - సర్వ సాక్షిణఃతవతస్యసాక్షిణత్వతిపాతేతస్యగద్యాప్తసిద్ధ్యేభ్యర్థః - గుణజన్మకర్తృభిస్తుమా - నామరూపేనరూపితవ్యే - గుణజన్మకర్తృనామరూపాణిత్వతరసజాతీయతయానగరూపణీయాః|| జ్ఞోజన్మకర్తృచమేదివ్యమితీవనాల్ సన్వేషంఛెత్ - భం వైదికాస్తత్త్వార్థః - అగ్నింద్రాద్రినామరూపసాజాత్యేనవ్యవహరంత్యతాగ్రీవవక్రూహుః - వేదేత - అథాపి - త్వన్నామరూపాదేజ్ఞోఃపితృణత్వేపి - వేదక్రియాయాం వైదికకర్తృప్రతియంతిహి అయంభావః - వైదికకర్తృప్రస్తురాగ్నింద్రాద్రినామరూపసజాతీయతయాభగవన్నామరూపనిదైవేపితేతరసాజాగ్యక్లప్తిచోపః|| శు|| అంగన్యన్యాదేవ తాత్పర్యేతేషాంతదంగత్వాత్తన్నామరూపాణితద్వియాసీతిబుద్ధ్యావేదక్రియాయాంప్రవహంతి - సహిశ్వదీయై స్వనీయ

నమః| గుణప్రకాశైరనుమీయతేభవాప్రకాశతేయస్యచయేననాగుణః|| ౩౭|| సనామరూపేగుణకర్తృజన్మభిర్లరూపితకేతవతస్యసాక్షిణః| మనోవచోభ్యామనుమేయవత్సనోదేవక్రియాయాంప్రయంశ్యథాపిహి|| ౩౮|| శృణ్వన్గృణానంస్తరయంత్యం తయన్నామరూపాణిచమంగళానిత|| క్రియాసుయస్త్వచ్యరణారవిందయోరావిప్లవీన్దైన్యభవాయకల్పతే|| ౩౯|| దిప్త్యాహలేస్యాభవతః సవోభువోఛారోషణేతస్తవజన్మనైతిః|| కిప్త్యాంకితాంత్యత్వదైన్యభవైఃప్రత్యాయాగాంధ్యాంచరవామకంపితాం|| ౪౦|| సతేభవస్యేభవస్యకారణంవివాదివోదంబరతేర్గయానుహేభవోరోధాన్ధిచిరవ్యుత్ససాజాత్యేతరసజాతీయతారూపణిదోషః - నైవమితరత్రైరూపితవ్యమితి - వేదక్రియాయామితిచాతే - హేదేవబహుధాద్యోతమానేత్యర్థః|| ౪౧|| తస్మాత్సత్త్వైవమోక్షత్వత్వప్రసంహరంతి|| శృణ్వన్నితి| అన్యోపిసంస్తరయన్ - క్రియానుదేవార్పనాదిషు|| ము|| అథేంద్రాద్రినామరూపేభ్యస్తవదసాధారణనామరూపాణాంధ్యేయత్వాదికం తస్మలం చాహుః|| శృణ్వన్నితి|| గృణాకీర్తయన్ - చింతయన్ధ్యాయన్ - సంస్తరయన్ - అస్మేనామపితాన్స్తరయన్ - అవిప్లవీత్యసంలగ్నవీత్యః|| ౪౨|| విశేషతఃక్రియప్రవతారమభినందంతి|| దిప్త్యైః|| సహిశ్వదీభ్యఃప్రసంవవవఃసాదభూతాయాః - ఈశ్వరస్యతవజన్మనాతేగిభువోభారఃఅపరీతవ-కించ-గ్యత్వదత్తైఃకొమలవైఃపదైః సుశోభవైర్నజ్రాంకుశాదిశుభలక్షణైః - గాంధ్యధ్వన్ద్యాంస్వగ్ధాంచతవస్వయానుకంపితాం|| ము|| ఎవంసామాన్యతాభగవదవతారకృతంజగదుపకారమనుసంధాయప్రస్తుతావతారకృతవప్యమసంధానాఃస్వకృతాభ్యోమనుసంధతే|| దిప్త్యైతి|| దిప్త్యేభ్యఃప్రవాచకం - హూఅస్మాకంభద్రమిత్యర్థః - పదఃపాదభూతాయాత్వత్వార్థః - ఈశితః - సర్వజగన్నియంతః - తవజన్మనాఅపరీతతఃఅపరీతప్రాయః - సుశోభవైఃపదవ్యవహరభుభుక్షుతైః - శ్వేచ్ఛదత్తైః కొమలచరతైః అంతి తాంగభువంద్రత్యాయాద్యాంస్వగ్ధాంచ - తవత్వయేత్యర్థః - తవజన్మనేత్యమంగోవాఅనుకంపితాంభూభారభూతసురవిరోధిగరనసేనదయావిషయాకృతాంద్రత్యైమేతి|| ౪౩|| తవజన్మనాఛారోషణేత్యత్వత్వానుమూపికింజీవవన్యంసారక్ష్యతః - సహిసహిత్యాహుః|| సేతి|| బరహేతుశ్చతలసంసారిణస్తేజన్మనః - కారణంక్రిడాంవిదానతేర్గయానుః - కించ - హేఅభవాశ్రయ అభవత్ప్రశ్రయశ్చ - సభవమాశ్రయతత్పరా - అభయాశ్రయేతిపాశాంతరే - సభయమాశ్రయతత్పరీతథాతత్పరంబోధసంహేత్యముతైత్యర్థః - తవజన్మకారణంనాస్తీతికిమువక్తవ్యం - యతఃఅన్యసజీవాన్యేన్యపి - భవాదయఃశ్వయఃపయేయాఅవిద్యా - తయాకృతానపరమార్థతస్సంతీతి|| ము|| తవజన్మనాఛారోషణేత్యత్వత్వం - తవ్వనకర్తృనిమిత్తికమిత్యాహుః|| సతత్పరీతి|| అభ

వస్యలస్పృష్టసంసారగంధస్య-తేభవస్యజన్మనః-కారణం-విసేదఃక్రిడాంవిని-ఉక్తార్థే ఉపపత్తిమాహుః.. భవతి-భ
 వఃసంసారః-తదాశ్రయోనభవతీత్యభూత్రయఃఅత్తాయస్యతస్మిన్-త్వయిసతిసాక్షిణీసతీత్యథః-యతఃభవఃఉత్ప
 త్తిఃతదాదయోవికారాః - అవిద్యయాసంసారిణాంజ్ఞానః-రోధిన్యాప్రకృత్యాకృతాః - ప్రకృగతాః - నస్వరూప్యగ
 తాః-అత స్తద్వారస్య తేమతఇతిభావః-యద్వా-అకృతాఇత్యధేవః-త్వయిభవాదయోవికారాః అవిద్యయాఅకృతాః-అత
 స్తవజన్మాదేఃకారణంత్వాం-నిరంకుశమంతరేణనకిందిస్తర-యానుమాఇతి-యద్వా-త్వయీత్యత్రతులయీతిధేవః-అ
 యినంగ-భవంనాశ్రయః ఇత్యభవాశ్రయ-యతః-అత్తలితుజీవాన్తస్యపి-భవాద్వయః-అవిద్యయాకృతాఃనతుస్వరూ
 పప్రయుక్తాః॥౧౦॥ ప్రస్తుతంపార్థయంతే॥మత్స్యేతి॥ నోహిస్త్యా-త్రైభువనంచమత్స్విదిషుయథా - అపాఃత
 థా-అభునాపి-పాహీతి-వందనంతఇతివదంతఃసర్వేశ్వరోభిఃప్రణేమః॥ము॥ననుకేమకేమవతీర్ణ మయారక్షణం కృతమి
 త్యత్రతత్సర్వసంకలయ్య-ప్రకృతోపయోగి త్వేనోపసంహరంతి॥మత్స్యేతి॥ సోస్త్యా-పాప - ననుయాయం త్రిభు
 వనేశ్వరాః-కథంమద్రక్ష్యితిత్యత్రాహుః-త్రైభువనంచపానీతి-వయంత్యత్ప్రేష్యాంపేత్యథః - యదజాతత్వేపితే
 సర్వేశ్వరత్వముజ్జ్వలమేవేతిద్యోతనార్థమీతేతిసంబుద్ధిః అభుసాయమాస్తమేవ్యత్రాయంభావః-యథాపూర్వావ
 తారైస్తస్వంజగదపాలయః-యథాయమాస్తమావతారోణాపీతి-వదవంతేతుభ్యం - నమఇత్యథః॥ ౧౨॥ దేవకింప్ర
 త్యాహుః॥దిప్యేతి॥ సోస్త్యాకంభవాయత్సేమానుభవస్యప్రపంచాత్పత్రైః - అయస్థానభూతఇతివా - సాత్మాత్మరః
 పుమాత్తేమక్షింగతఃఅతాభయంమాభూనితి - యోంశేనాపిపదాస్త్యాకంభవాయభవతి-ససాత్మాత్మేక్షింగత ఇత్యే

యఃకృతాయత స్త్యయ్యభవాశ్రయాత్సని॥౧౦॥ మత్స్యశ్వకచ్ఛపవరాహస్యసంహూంసరాజన్యవి
 ప్రవిబుధేషుకృతావతారః॥త్వంపాహినస్త్రైభువనంచతథాభునేశ భారంభువోహరయమాస్తమవందన
 తై॥౧౨॥దిప్యంతేతుక్షిగతేఃపరఃపుమానంశేనసాక్షాత్స్థగవాభవాయనః॥మాభూద్భయంభోజపతే
 ము-మూమోగోస్తాయమానాంభవితాతవాన్తజః॥౧౩॥శ్రీగురః॥ఇత్యభిష్టాయపురుషంయద్రూప
 మ్నందంయథా॥బ్రహ్మేశానాపురోధాయదేవాఃప్రతియయుదివం॥ ౧౪॥*****

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-ద్వితీయోధ్యాయః-

శ్రీగురః॥అథసర్వగుణాపేతఃకాలఃపరమశోభనః॥యద్వైవాజనజన్మర్త్యంశాంశర్మగ్రహతారకం॥

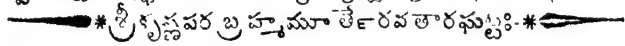
తదస్తద్భాగ్యం-యః-అంశేనమత్స్యశ్వవతారోహోస్త్యాకంకల్యాణాయఅసీత్ ససంపూర్ణస్తవకుక్షింగతఇతి - తవ
 ముఖినాశేకావాసందేఖః॥ము॥అథదేవకిమువలాలయంతఅహుః॥దిప్యేతి-భగవతో మాతృత్వాత్తదంగ భూతానాం
 స్వేషామపితస్యాప్రభాత్వమభిసంధాయాంచేత్సుక్తం-అంశేనేతిపూర్వవద్యభ్యయం-సాత్మాద్భగవానతీహైవవి
 రోధాత్ - సోస్త్యాకం-భవాయనమృద్ధేయమూమోఃఅసన్నమరణాదిత్యథః॥౧౩॥ఇతి॥యస్యరూపమనిదం-సవ
 ప్రస్యస్ఫూతం-యథాయథావత్-యయాప్రపంచమాయామనుష్యరూపమిదం-అనిదం-యథాలవిద్యాకృత జన్మమరణాదిర
 హితం॥సర్వసాక్షిప్రపంచసృష్టిస్థితిలయకారణమితివా-అస్త్యావంచయిత్వా-ఏతాఃహస్తాస్యతఇతిమన్యమానాః-బ్ర
 హ్మేశానాపురోధాయపురతఃకృత్యా-దేవాఃదివంయయిరితి॥ము॥యథాయదూప్రపంచంయస్యపురుషస్యస్వరూపం - అని
 దంఇదమితిదైష్టుమశక్యం-తంపురుషం-తదై వాభిష్టాయేత్యన్వయః-స్వరూపతాగుణతత్త్వానంతరయా కలనిసేస్తాతు
 మశక్యత్వాదిదమితివత్తుమశక్యమిత్యేవాభిష్టాయేత్యథః॥౧౪॥ *****

ఇతిభావాధాదీపికాయాం-ద్వితీయోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్రీతృతీయోజనూపేతసంభూతస్తహరిస్వయంపితృభ్యాంసంస్తుతోతఃపితాశ్రీతేనగోకులం॥ అశేతి॥ అశేతిమం
 గళార్థః-యహియదాసర్వగుణాపేతఃకాలోబభూవ-తదాదేవ క్యాంవిష్ణురావిరాసేదిత్యజ్ఞమశ్లోకేనాన్వయః-పర
 మశోభనత్వమేవాహయహిత్వాదివా-అజనాత్ నారాయణాత్ - జన్మయస్యప్రజావతే ప్రస్యయుతుంరోహిణీనకు
 త్రం-కథంభూతం-శాంతాఽయిత్తోణ్యశ్శిన్యాదీగ్రహస్సూర్యాదయఃతారకాశ్వయస్మిన్తతే॥ము॥శ్లో॥స్వస్వరూప
 వగ్రీటనాద్విత్రిభ్యయేవారణాత్ హారేస్యభక్తదాక్షిణ్యమసూచయదిహూజ్జ్వలం॥ అథమంగళానాంచమం
 గళమితికల్యాణతమేభగవతిజాయమానే-కాలాదీనాంసర్వేషాంమంగళభూయిష్టతాసంపన్నేతివణాయోతజ్జన్మప్ర
 కారంప్రస్తోతి॥ అశేతి॥ అశేతిమంగళార్థఃబ్రహ్మ నిగమనాంతర్యపరోవా - యహితిసర్వత్రానువజ్యతే - తత్రిత

త్రై లోకవచనబహువచనాంతప్రయోగానుగుణ్యైసలభూదభూవన్నిత్యధ్యాహార్యం-యహిమాయదా - కాలాదయవసం
 జభూవుః-తదా-దేవక్యాంవిష్ణురావిరాసీదిత్యప్రముఖోకేనాన్యయఃపరమశోభనత్వమేవోహ- యహిమాయదా-అజ
 నాద్విష్ణోఃజన్మయస్యప్రజావతేఃతస్యఋతుంరోహితీనకుత్రం-కీదృశం-శాంతాన్యకూరాణి ఋతౌత్యాన్యశ్చిన్యాదీని-
 గ్రహాఃసుతుశుక్రావయః-తారకాతన్యాశ్చయస్త్రితతే ॥౧॥ దిత్యతి ॥ యహిమాయసర్వతామ్రమంగః నిర్మలానాము
 దుగణానాముదయోయస్త్రిత-తత్తథా-మంగళభూయిష్టాఃపురాదయోయస్యాంసామునిర్మలానాముదుగణానాముద
 యోయస్త్రితతే-నిర్మలతదుగణానామయస్త్రితా-మంగళభూయిష్టాఃతేన ప్రమరాః-పురాణపట్టణాని - గా
 మాఃప్రసిద్ధాఃప్రజాకరాఃగోపాలవసతయశ్చయస్యాంసా-తథోక్తా ॥౨॥ నద్యతి ॥ జలరుహాణాంశ్రీశోభాయేమాం
 తె-ద్విజాళికులానాంసన్నాదాయేషుతేస్త్రబకాయానుతాః॥ము॥జలరుహాణాంశ్రీశోభాయేమాంతేద్విజానాం అలికు
 లానాంచనన్నాదాయేషుతే-తథాభూతాఃస్త్రబకాయానుతాః॥౩॥వవాపితి॥సమేధితాఃసమ్యక్దీప్తాబభూవురిత్యర్థః
 సమింధతేతిపాతేఅదభావఅవః॥ము॥శాంతాఃప్రార్థనంమందాః-ద్విజాతీనామగ్నయఃసమేధితాతదాజ్ఞ్యైలులత్య
 ర్థః-యద్వాశాంతాఃఅలుమాః-సమేధితాత్తి-సమింధతేతిపాతేసమైంధతేత్యర్థః-ఆదాగమాభావశ్చాంధసః॥౪॥మ
 నాంసీతి॥అనురచుగ్రహంకంసాదివ్యతిక్తానాంసర్వప్రాణీనాందేవానాంచేతి-స్వనైకుమశేషమాహ-జాయమానశ్చతి
 అజనేజాయమానేజనార్దనేఉదయోన్మథాసతి-ఆసన్నప్రసన్నోయస్త్రితమయతేత్రితము॥అనురచుగ్రహందేవచు
 హామపీగ్యర్థః-తతా-లేసర్వప్రాణీనామపిమనఃప్రసాదద్యోగనాథమేవంప్రయోగః - యద్వా - సాధూనాంమనాం

౧ ॥ దితః ప్రసేమగ్ధగననిర్మలోదుగణాదయం । మహీమంగళ భూయిష్ట పురగామ్రమవ్రజాకరా ॥
 ౨॥నద్యః ప్రసన్నసలిలాహృద్రాజలరుహశ్రియః॥ద్విజాళికులసన్నాదస్త్రబకావనరాజయః॥౩॥వవోవా
 యుస్సుభాస్వర్యఃపుణ్యగంధవహశ్శుద్ధిః॥అగ్నయశ్చద్విజాతీనాంశాంతాస్త్రప్రసమేధితాః ॥౪॥ మనాం
 స్యాసౌప్రసన్నానిసాధూనామనురచుగ్రహం॥జాయమానేజనేతస్త్రిన్వైదుష్టుంకుభయోదివి ॥౫॥
 జగుఃకిన్నరగంధర్వాస్త్రుష్టువుస్సిద్ధచారణాః॥విద్యాగర్వశ్చసన్మశురప్రరోభిస్సమంముదా॥౬॥ముముచు

* శ్రీకృష్ణపరబ్రహ్మమూర్తేరవతారఘట్టః *

ద్గునయోదేవాస్సుమనాంసీముదాన్వితాః॥మందంమందంజలధరాజగద్గురమసాగరం॥సోధేతమఉద్భా
 తేజాయమానేజనార్దనే ॥౭॥ దేవక్యాందేవయామిత్యాంవిష్ణుస్సర్వగుహాశయః । ఆవిరాసీద్యథాప్రా
 చ్యాందిశీందురివపుష్కలః॥౮॥తమదృష్టతంబాలకమంబుజేక్షణంచతుర్భుజంశంఖగదాద్యుదాయధమ్ ।
 శ్రీవత్సలత్కుంగళశోభితాస్త్రుభంపీతాంబరంసాంధ్రవయోదసోభగం ॥౯॥ వహహావై దూర్యకిరీట

సప్రసన్నాప్రసాదయేక్తాన్యాసౌ-అమరద్రుహంమనాంసప్రసన్నానిప్రవైణసన్నానిప్రవైణసన్నానిమఃఖకృశా
 నీత్యర్థః-అనురచుగ్రహమితిపాతేకంసాదివ్యతిక్తానాంసర్వప్రాణీనామిత్యర్థః-యద్వా-కంసాదీనాం-చుగ్రహంతస్మర
 ణాధి-నామితి-దేవానామితివా॥౧॥౨॥ముముచురితి॥తమసాఉద్భాతే-ఘనతమసినిశేధే॥ము॥సోధేతమఉద్భాతం య
 స్త్రితతత్తథాభూతేసతి-యద్వా-తమఉద్భవఃభావేక్తః-తమసఉద్భాతంయస్త్రితాగాధాంధకారావృతేసతీత్యర్థః-
 తదా॥౭॥దేవక్యామితి॥యథాయథావత్ విశ్వరేణైవయాపేణ॥ము॥దేవక్యాంవిష్ణుర్యథాయథావత్ - విశ్వరేణైవయా
 పేణైత్యర్థః-ఆవిరాసీదిత్యన్యయః - సర్వేషాంగుహాసుహృదయాంతరెషుశేతత్తినిసర్వగుహాశయః సర్వాంతర్యామీ
 త్యర్థః పుష్కలఃపూర్ణః అనేనదృష్టాంతేన-చంద్రస్యదిక్సంబంధభవభగవతో దేవకీగర్భసంబంధః సకుపాక్రితశో
 రివహేయగర్భమలమజ్జనస్థితిరితిద్యోత్యతే॥౮॥ తమితి ॥ తంఅష్టతంబాలకంపసుదేవఃతేతిద్వితీయస్లోకేస్థేనాన్య
 యఃఅష్టతత్యేహేతుగర్భవిశేషణాని - అంబుజేక్షణమిత్యాదీని శ్రీనైవలత్కులక్షణంయస్యగళేనశోభితగళశోభిత
 కాస్త్రుభాయస్త్రితము॥యథావదావిరాసీదిత్యక్తంతదేవాహతమిత్యాదినాతంపసుదేవఃతేతిద్వితీయస్లోకేనాన్య
 యఃఅష్టతంతోకశిశువిటతతత్వాదాశ్చర్యకరం-అంబుజేక్షణమిత్యాదీనితత్రహేతుగర్భతవిశేషణాని - శంఖగదాదీ
 మ్యర్థతాన్యాధ్యాయస్యతం - శ్రీవత్సలత్కుంతల్లత్యైణమిత్యర్థః - శ్రీయాం శ్రీదేవ్యాం - వత్సలా సావత్సర్య
 వోషనివృత్త్యాఅనుకూలా - త్యైణాదేవీయస్యతమిత్యర్థాంతరంచాహుః - సాంద్రవయోదసోభగంజలభరితమేఘసు
 భగం॥౯॥మహాద్వైతి॥పరిష్కృతసహస్రీకుంతలంకిరీటకుండలాదీనాం-త్విమాశాంత్యా - స్ఫురదపరిమితకేశమిత్యర్థః॥

ముమహాద్వాన్యన్యైశ్చైదూర్వాణీయస్త్రి-తస్యకీరీటస్యకుండలయోశ్చత్విహపరివస్తక్తసహస్రీకుంతలంవ్యాప్తా
పరిమితవిరుచిః॥శ్లో॥శతంసహస్రీకుంధుతంసర్వమానంద్యవాచకమిత్యభిధానాత్-కృష్ణవతారేణయత్సవఃతేనసం
భ్రామోయస్యసతతాక్షః॥౧౦॥ సత్యభివత్సయేషోత్పన్నైవికసితేవిలాచనేయస్యసః-గవామయితమస్మృతేమన
సాదత్తవా-కంసనిగృహీతస్యదానానంభవాత్-స్మృష్టేహేతుఃకృష్ణవతారేతి-ముదాఅప్లుతోవ్యాప్తః స్నానోత్తే॥
ము॥దానేహేతుః-అప్లుతఃస్నాతః-ముదాఅప్లుతోవ్యాప్తఇతివాగవామయితమస్మృతేమనసాపాదాత్-తదా-కా
రానిగృహీతస్యసాక్షాద్దానాయోగాత్-అనపిండతరత్రకంసహధానంతరంకథాశ్రయతోరాజన్నిత్యరభ్యః॥శ్లో॥
యాఃకృష్ణరామజన్మద్వై మమోదత్తమహామతిఃతాశ్చాదదాదమస్తృత్యైతి-సాక్షాద్దానంవత్సృతే॥౧౧॥ అథేతి॥కృత
ధీశుద్ధబుద్ధిః॥ము॥అథపరబ్రహ్మభూతిపురుషోత్తమసాక్షాత్సాక్షాదేనోత్పన్నతత్త్వజ్ఞానాత్కాండంపతీభగవంతమస్తువతా
మితవద-ప్రభుమంవసుదేవస్తుప్రకారమాహ॥అథేతి॥కృతధీశుతలబుద్ధిః-భారతేపరిక్షితప్రతిసంబుద్ధిః - గతభీకం
సాగ్ధ్యయరహితః-శత్రుహేతుః ప్రభావవిదితి॥౧౨॥వసుదేవఃప్రభుమంపుత్రభుద్ధ్యావశ్యతాంపరిత్యజ్యాహ॥విదితఇతి॥అ
హూవిదితాసీతి-కథంవిదితాస్త్రి-భవాప్రకృతేఃపరఃపురుషఇతి-ననుకిమతాశ్చర్యం-పురుషస్యప్రకృతేరన్యత్వాదే
వేత్యతలహ-సాక్షాదితి-ప్రకృతత్యత్యర్థః-నన్వప్సిసన్నిపృష్టప్రత్యక్షతేజఃపలభ్యతే-కింఛితమతలహ-కేవలేతి-కేవల
శ్వాసావనుభవశ్చ-ఆనందశ్చ-తదేవస్వరూపంయస్యసః॥శ్రి॥ఆనందోబ్రహ్మేతివ్యజ్ఞానాదిత్యాదిశురీతేఃకించ-సర్వ
బుద్ధిధృక్-నన్యోవంభూతోదృశ్యోభవతీత్యర్థః॥ము॥ననుజీవాత్సనోపిపంచవింశత్యైస్సప్రకృతేః పరత్వాత్ కథం
య్యవపరమపురుషస్వమవధారితమిన్యతలహ॥కేవలేతి॥కేవలానుభవఃకేవలజ్ఞానం-ఆనందశ్చస్వరూపంయస్యసః - స
ర్వబుద్ధిసర్వమస్తుగోచరజ్ఞానంధరతీతధృత్ సర్వజ్ఞత్వార్థః॥౧౩॥ననుదేవకిజతరేప్రవిష్టస్యకిమయమతిస్తుతిఃక్రియతే

కుండలత్విహపరివస్తక్తసహస్రీకుంతలం ఉద్దామకారవ్యంగదకంకణాదిభిర్విరోచమానంవసుదేవమక్ష
తే॥౧౦॥సంస్థయోత్పల్లవలోచనోహరింసుతంపిలోక్యానకడుండుభిస్తదాకృష్ణవతారోత్సవసంభ్ర
మోస్మృతేస్మదాద్విజేభ్యోయశమాప్లుతోగవాం॥౧౧॥ అత్రే నమస్తాదవధార్యపూరుషం పరంతాం
గఃకృతధీఃతాంజతిః॥స్వరోదిమాభారతసూతిగాగృహంపిరోచయంతంగతభీఃప్రభావపితే॥౧౨॥వసుదే
స్వస్వరూపేణామిద్భాగంభగవంతంప్రతి-వసుదేవకృతస్తుతిః

వః॥విదితాసీభవాప్సాక్షాత్పురుషఃప్రకృతేఃపరః॥కేవలానుభవానందస్వరూపస్సర్వబుద్ధిధృక్ ॥౧౩॥
సవస్వప్రకృత్యేవంసృష్టౌశ్రీశ్రీగుణాత్మకంతదనుశ్చంహ్యప్రవిష్టఃప్రవిష్టఇవభావ్యసే॥౧౪॥ యథే

త్వత్సతలహ॥సవపేతి॥సవపేత క్తస్యగూపవ - త్వంవదేవకిజతరేప్రవిష్టత్వార్థః - ననువిష్టం సృష్టౌతదేవానువగిష్ట
స్యకీమేతద్భూ-అతలహ-స్వప్రకృత్యైతి - స్వమాయయాఇదంసృష్టౌతదను - త్వమప్రవిష్టపేవేతి - ననుత్పత్తికథం
శ్రిత్యోవ్యతే॥శ్రి॥తస్మిన్సృష్టౌ - తదేవానువగిష్టదితి - అగతహ-ప్రవిష్టఇవేతి - యథాజలేతకాశం ప్రవిభింబితం
చంద్రసూర్యాదిహ - అసప్రవిష్టమేవప్రవిష్టమితద్వత్ - భావ్యసేరువ్యసే - ప్రత్యక్షతోవాసహూపేణలత్యైప్ర
విష్టఇవలక్ష్మ్యసే॥ము॥ననుజ్ఞానానందస్వరూపస్వంముక్తావస్థాయాం-సర్వజ్ఞత్వంచజీవాత్సనోప్యవశిష్టమిత్వాశంక్యత
దసంభావిగంజగతార-రణత్యమాహ॥సవపేతి॥యస్త్యంమయావిదితః-సవపేత్యర్థః - స్వప్రకృత్యాస్యస్యకార్యోప
యోగివిశేషణమానయాప్రకృత్యా-ననుశ్రితతస్మిన్సృష్టౌ - తదేవానువగిష్టదితి-సృష్టప్రపంచేనమాపిసృజ్యనయా
ప్రవేశఃసూరియతే - తలగమియూనతివాదప్రవత్సతలహ - తదస్మితి - భావ్యసేరువ్యసే - అతాత్త్వికైరితిశే
షః - సృష్టస్యసత్తాదినిర్వరణార్థంఅనుప్రవేశః - సత్వనాదికర్తవ్యానావశాత్సృజ్యేవ్యను ప్రవేశఇతి శ్రితేనాత్మ
ర్థం॥౧౪॥అశ్రీవృష్టంతః॥ము॥శేతి॥ఇమేతివికృతాభావాఃమహదాదయోభాతభేదివృష్టాండంవిమూఢతీ-తేవికృతే
రితి-తేవికృతైఃపేదశచికారై స్సహస్సనిసత్య-విరాజంజనయంతి-సన్నివతనేహేతుః-యగః-వృథగ్భూతాస్సంతానానా
వీర్యాఃచిత్తకార్యసమగ్ధాఃసభవంతి॥ము॥అతదృష్టాంతతయాభగవతాకార్యసృష్టయేపేరితానాంభూతాదీనామండ
నిర్మాణప్రకారం - తత్రప్రవిష్టావామపిలేమానుస్మృతిం - లేమామేవానుప్రవిష్టసభగవతాభి సృష్టప్రవత్తండస్యశ
యనస్థానమాత్రత్వంచస్ఫుటయన్నాహ॥యథేతి॥వికారోనామఅధిస్థాత్రాభగవతాజనిత కార్యజననోపయోగి మహ
దాదీనామవస్థావిశేషః- చాగ్రీప్రావికృతాః సప్రమహదహంకారాః - పంచరస్తాతాగ్రీశ్వేతిమప్రసిద్ధాభావావస్థా

మేవికృతాభావాస్తథాతేవికృత్రేస్సుకానానాపీర్యావృతహృతావిరాజంజనయంతిన్||౧౫|| సర్వప
త్యసముత్పన్నదృశ్యంతేనుగతాశ్చపాగ్రీవవిద్యమానత్వాన్నతేషామిహసంభవః||౧౬|| ఏవంభవాన్
బుద్ధ్యనుమేయైశ్చజైగ్రాహ్యైగ్రాహ్యైస్సన్నపితృణాగ్రీహః|| అనావృతత్వాన్మహిరంశరంశతేన
ర్వస్యసర్వాన్మనత్యవత్ప్రస||౧౭|| యత్యహృద్యశ్వనశబ్దపరినిర్వికల్పస్య తస్యస్యతేకతాబుధః|| ౧౮

ర్వస్యేతి-సహిసర్వస్వయంపస్య-అన్యదావారకమస్మి-సద్గాత్తనః-సహ్యకనావృతోన్యస్యాత్పాభవేత్- ఆత్మపత్తన
 ఇతిఅత్తనోవస్తునశ్చేతి హేతుద్వయం - అతసాతత్వగమనశ్చన్మిత్ అతతి వ్యాప్తోతీత్యాత్మా - సహివ్యాపక
 ప్యావరణఃఘటతే - యథావస్తునఃపరమార్థఃస్యఅవస్తునాఅవరణంసఘటతఇత్యర్థః - తస్మాత్తవాంతర్యామితయా
 పిప్రవేశోనముఖ్యోస్తిత్తత ప్రరాంగభేదప్రవేశః-అణఃకేవలముభవానంసన్వరూపవత్సంవిదితాసీత్త్యాత్పర్యం-సంస
 భాగ్యమిత్యర్థః॥ము॥ననూక్తరీత్యాహంజగత్కారణమితీధంజ్ఞాతవ్యఇత్యసహ॥ఏవమితి॥ఏవంఏవంభూతఇత్యర్థః - అ
 నావృతత్వాదనంకుడితజ్ఞానత్వాత్-తద్గుణగ్రహితత్వగుణమయకార్యనాఁత్మేతి- భవా-బుద్ధ్యనుమేయలక్ష
 నైఃజ్ఞానగుణావ్యస్యభావైః-గుణైర్గుణమయకారైర్నిసన్నప్రేకకారణతయాస్థితిగ్రాహ్యః-అతఏవవిషద విదితానం
 తకార్యవస్తువ్వనుగతంకారణంత్యమేవేవస్తుం-తస్మాదపిద్భిన్నత్వమాహ-బహిరంతరం-సతఇతివిహిత్యాగస్తస్యగ్రి
 సంబంధ్యంతర్యాగశ్చ-తేనాస్తివ్యాపిత్యాదిభావః-తదాహసర్వస్యేతి-సర్వశబ్దవాచ్యస్యేత్యర్థః-తదహేతుః-సర్వా
 ద్దనఇతి-సర్వమాత్మాశరీరయస్య-తస్యశరీరవాచకశబ్దానాంశరీరవర్తంత్యనయమాగ్నిర్వశబ్దవాచ్యత్వం-సర్వా
 త్వత్వేహేతుః-ఆత్మపత్తనఇతిసర్వేషామాత్మనూతస్యేత్యర్థః-ఏవంఏవస్యతే-బహిరంతరంనేత్యన్వయః - అఃసర్వకా
 రణభూతఇతిభావః-గ్రాహ్యైర్గుణైస్సన్నపిసద్గుణాగ్రహణఇతిహేత్యయమర్థః-ఏవంముక్తరీత్యాభగవాన్సన్నపిస
 ర్వత్రకారణతయావతఃమానోపి-బుద్ధ్యాహవాదిజ్ఞానేనానుమేయంలక్షణంస్వరూపయేవాం-తైః-ఇంద్రియాణాం
 చతురాదీనాంస్వజన్యజ్ఞానానుమేయత్వాత్-గుణైరింద్రియైః॥గ్గ్॥గుణప్రాప్త్యైశ్చబ్దాదిజ్యేంద్రియాముఖ్యతంతుష్య
 తిగుంటుః-యేగ్రాహ్యైఃపదార్థాః-తైస్సహమితశేషః-తద్గుణగ్రహః-తైర్గుణైరింద్రియైఃగ్రహః-గృహీతుమశక్యఇ
 త్యర్థః-అతావపత్తిమాహ-అనావృతత్వాదిత్యాదినా-అపరిద్భిన్నత్వేనావరితుమశక్యత్వాదిత్యర్థః - పరిద్భిన్నగృ
 హ్యవరణాసంభవః-సర్వస్యసర్వాత్మనఆత్మపత్తనప్రే-అనావృతత్వాధైతోర్బహిరంతరంనేత్యపరిద్భిన్నతయా- విభు

టిఃసూధపాఃతైర్నిఃపుష్పహ్యమానాఃతతఃప్రతశ్చల్పమానాఃచమూఃసేనాఃనిహనిష్యసేశంహరిష్యసి॥ము॥ఎవంసర్వ
 రక్షకఃస్వభగవతఃప్రకృతౌపయోగవనుసంబధానఃస్తుతిముషసంహరతి॥త్వమితః॥లోకస్యరిరక్షిష్యుఃకర్తౌంకతుణుః
 చుష్టఃరాజన్యసంజ్ఞాఃఅసురకౌటిసాంయూధపాఃతైర్నిఃపుష్పహ్యమానాఃసర్వతఃపీర్వమాణాఃనిహనిష్యసేసంహ
 రిష్యసి॥౨౧॥కింతుతథాప్యప్రమతైసత్వయాభవితవ్యమత్యాహ॥అయమితి॥అసభ్యఃఖిలఃసమర్పితంకథితం॥ము॥ఏవంస్తు
 త్వా-విదితోసీత్యాదిసా-జ్ఞాతహస్సిగవస్వరత్నంవిప్రుశ్చ - పుత్రాయమితిచాతృత్యేన - తస్యకంసాక్షయమాశం
 క్యాహ॥అయమితి॥గవ-అస్యాస్తావప్తమోగర్భృత్యాదిసాస్వహంతృతయాశుగ్రీతస్యేన్యః - మేగృహశుగ్రత్యాభవి
 వ్యతీతిపూర్వమేవశుగ్రత్యా-అగజాత్వజ్ఞేపూర్వముగ్నా-మత్తుత్త్రా-వ్యవర్తజఘ్న-అహూత్వయి
 తాదృశస్తత్త్వరః-యదయంభవన్యత్రవసంబంధమాతేజైవ-త్రుతమోత్సన్నగుత్తుత్రవగవపవర్యంతంవిశ్రాంతి
 తత్కాభావః-అసభ్యఃసభానర్హఃకుతఃఖలేశ్వరఃమహాగ్రీసరః-అసభ్యఃఖిలకలిన్యాఖ్యానంతుపానరుక్తగ్రస్తంబో
 ధ్యంసురేశ్వరేతిసంబుధ్యంతపాతెనశ్చిద్వరోధంభువఃప్లేఃస్వభృత్యైఃసమర్పితంజ్ఞాపితం॥౨౨॥అథేతి॥ఉపాధావత్
 అస్తాత్॥ము॥అథదేవకీకింబిద్విజ్ఞాపయితుమాదౌతుప్రేత్యాహ॥అథేతి॥ఉపాధావత్స్తుత్యాఉపతస్థేశుచిష్టితాస్యపు
 త్రభూతభగవద్దర్శనేనభయనివృత్త్యావికసితముభిస్యః॥౨౩॥దేవకీకింబిద్విజ్ఞాపయితుం-న్యయిభయశంకైవతావన్నా
 స్తితిశ్లోకచతుప్రయేనాహ॥రూపమితి॥యత్తత్కిమపి-రూపంవస్తు-పాహుఃవేదాః-కింగన్యస్తుతగాహ-అవ్యక్తం - అ
 త్రహేతుః-అద్యంతారణం-కింపరమాణవః-న-బ్రహ్మబృహత్-కింప్రధానం-న-జ్యోతిః-చేనం - కింవైశేషికాణామివ
 జ్ఞానగుణకం-న-గర్భణం-కింమిమాంసకానామివజ్ఞానపరిణామి-న-నిర్వికారం-కింపుష్కరాత్కాదీనామివశక్తిపితౄపణ
 పరిణామి-న-సత్తామాత్రం-తహింకింసామాన్యం-న-నిరహం - సన్నిధిమాతేనికారణం - ఏవంసూతంకిమపివార్యంక

రజసోపబృంహితంకృష్ణంచవణఃతమసాజనాన్యయే॥౨౦॥గ్వభఃస్వలోకస్వభిభోరక్షిష్యుగృహే
 ఓవతీర్ణోసమమాభితేశ్వర॥రాజన్యసంజ్ఞాసురకౌటియాధపైర్నిఃపుష్పహ్యమానాఃహనిష్యసేచమూః॥
 ౨౧॥అయంత్యసభ్యస్తవజన్మమేగృహేశ్రుత్వాగ్రజాంస్సైన్యవానత్సురేశ్వర॥సతేవతారంపురుషై
 స్వస్వరూపేణావిరుద్ధతంశ్రీపరమపురుషంప్రతి-దేవకీకృతప్రతిః
 స్వమర్పితంశ్రుత్వాభువైవాభిసరశ్యగాయధః॥౨౨॥శ్రీమః॥అత్రేనమాన్వజంబీత్యుమహాపురుషల
 క్షణం॥దేవకీకముపాధావత్-సాక్షిత్వాశుచిష్టితా॥౨౩॥దేవకీ॥రూపంయత్తత్పాహురవ్యక్తమా
 ద్యంబ్రహ్మజ్యోతిర్నిర్గుణంనిర్వికారంసత్తామాత్రంగర్విశేషంనిరహంసర్వంసాక్షాద్విష్ణురధ్యాన్మదీపః॥౨౪॥

అర్చితః-యద్వస్తు-సంపదసాత్మాత్వంవిష్ణురితి-అపరోక్షశ్రేష్ఠత్యాహ-అధ్యాన్మదీపఇతి-బుద్ధ్యాదికార్యకారణసంఘాతప్ర
 కాశకృత్యర్థః-అథవా-అవ్యక్తంసకేనాపిప్రమాణేనవ్యత్యత్యత్యవ్యక్తం-కథం-ఉత్పత్త్యావన్నవ్యజ్యసితత్యాహ - ఆ
 ద్యంసర్వస్యకార్యస్యాస్యం-అవాతీత్యర్థః-తథా-బ్రహ్మ-జ్యోతిః నిర్గుణం-నిర్వికారం-ఇతిచతుర్థః పదై-గర్భైశేన-
 ప్రకాశేనచ-గుణైసచ-వికారేణచవ్యక్తంనిరాకరోతి-తథాసత్తామాత్రమితివిశేషః-నిర్విశేషమితిసామాన్యేన-నిరహ
 మితికిరీయయాచ-వ్యక్తంనిరాకరోతి-అన్యత్సమానం-ఏవంభూతస్యతవ-సభయశంకేతిభావః॥ము॥మహాపురుషలక్షణ
 మిత్యత్రమేవవివృణోతి-శ్లోకచతుప్రయేన॥రూపమితి॥యదాహి-పంచాహుః-సర్వమిత్యన్వయః - విశేషయత్రాధాన్యా
 త్పున్లింగగర్భైశః-రూపతత్వతిహాసంస్వరూపం-నవ్యజ్యతే - ఇంద్రియైరిత్యవ్యక్తం - అతీంద్రియమిత్యర్థః - బ్రహ్మబృ
 హత్త్వాదిగుణయ్యుక్తం॥శుగ్రీబృహతిబృంహయతి-తస్మాచ్యతే-పరంబ్రహ్మైతిగర్వక్తిః-జ్యోతిఃస్వయంప్రకాశం - గర్భ
 ణంసత్త్వాదిగుణసూక్ష్మం-నిర్వికారంశోకమోహాదివద్వికారరహితం-సత్తామాత్రంవృద్ధిక్షయాదిరహిణం-నిర్విశేషం
 శబ్దస్పర్శాదివిశేషశూన్యంనిరహంపుణ్యపాపాదిరూపవ్యాపారరహితం-తత్తథా-ఆగమప్రసిద్ధం-ఆత్మజ్ఞానకర్తాగ్న
 శబ్దేనోద్యతే-తదేవదీపేయస్యపః దీపవత్సప్రకాశకధర్మభూతజ్ఞానవార్యర్థః॥శుగ్రీసహద్రఘృత్-ప్రేర్విపరిణో
 పోవిద్యతే॥స్వాభావికీజ్ఞానబలక్రియాచేతిశ్రూయతే-యద్వా-అధ్యాన్మమాన్మవిషయజ్ఞానం-తస్యదీపఃప్రకాశః ఆ-త్మ
 విషయజ్ఞానప్రదిత్యర్థః॥౨౪॥కించ-మహాప్రళయేవ్యవశిష్యమాణస్యకుతోభయమిత్యాహ॥నష్టఇతి॥చరాచరేలోకేను
 హాభూతేషులీనేషు-తేషుపి-ఆదిభూతంభూతసూక్ష్మం-ప్రవిష్టేషు - తస్మిన్నపివ్యక్తైలవ్యక్తంప్రధానంపాత్రై - అ
 వశేషాత్తతప్రధానే-సంజ్ఞాప్రజ్ఞాయస్య - ఎవమపిలీనమిదమస్తే-వశ్చదేవముద్యోధనీయమితిసః అశేషసంజ్ఞః శేష

సంజ్ఞాః వా||ముద్విపరాధైః తి-పరం నామ బ్రహ్మణో వర్తతాన్మకమాయః-తస్య పంచాశద్వంద్వాన్మకం పూర్వాధికం
 ఉద్ధృతాధికంచపరాధముచ్యతే తమక్తంజ్ఞో||బ్రహ్మణస్సస్యమానేనహ్యాయస్వైతత్తంత్వైతం||తత్పరంత్వైతద
 ధికంతుపరాధముభిధీయత్యతి-తథాపద్యయోఃపరాధయోరవసానేవతున్ముఖస్యప్రళయశ్శాస్త్రః - మహాభూతేషుప్య
 ధివ్యాదిషుఅదిభూతంభూతాదింస్వప్రకృతిభూతమహంకారమింద్రియః||జ్ఞో||భూతాదిమంద్రియాదిచ ద్విధాహంకార
 మేవచేతివిష్ణుపురాణవచనాత్-వ్యక్తతదహంకారప్రకృతిభూతేనహతిత్యర్థః-అన్యత్ప్రథమానం-శేషసంజ్ఞఃశేషా
 ఖ్యః-శేషాన్తానాసర్వజగద్భారవహత్త్యర్థః-యద్వా||జ్ఞో||శిష్యతేశేషసంజ్ఞాతీశేషజ్ఞప్రసక్తిరేవోచ్యతే-తథాస
 ర్వభూషేనస్వస్యైకస్యైవావశిష్టత్వాత్-అశేషసంజ్ఞాభిధేతు-అశేషశబ్దేనచరాచరాన్మకంవిశ్వముచ్యతే-తత్
 సంజ్ఞానాతిత్యశేషసంజ్ఞఃసర్వజ్ఞత్వార్థః-అశేషఃసంజ్ఞాఅఖ్యాఃయస్యసః-సర్వశరీరత్యాస్యసర్వజ్ఞవాచ్యతీతివా||
 ౨౫||కించ||యతి||ఎవంప్రళయహేతుఃయోయంకాలః-అన్యక్తబంధోప్రకృతిప్రవర్తక-తస్య-ప్రళయావధిభూతస్య-
 తేతవచేష్టాంలీలాం-చేష్టతేవిపరివర్తతే-పునఃపునర్వస్సరావృత్త్యామహియాద్విపరాధరూపఃయస్యచేష్టామామః
 తం-త్వాత్వాం-యేమధామఅభయస్థానం-ప్రవద్యేతరణంప్రజే||ము||నిమేమాదిర్వత్సరాంతాయోయంకాలోమ
 యా-విభుఃయేనకాలేనవిశ్వంచేష్టతేప్రవర్తక-తంకాలం-హేఅన్యక్తబంధోప్రకృతిబంధో-భగవతః-స్వశరీరభూత
 ప్రకృతిధారకత్వాద్యంధుత్వం-తస్యతథాప్రసిద్ధస్య-తే-చేష్టాంచేష్టాతుల్యం-విశేషణమామః-యేమధామయేమస్థా
 నం-తం-త్వా-ఈశానిమితిభదః-త్వాత్వాంప్రవద్యతీ-యద్వా-యోయంకాలఃమహియా-తంకాలంచేనభవతావి
 శ్వంచేష్టతే-తస్యతేచేష్టామామలితయోజనా||౨౬||యేమధామత్వమేవాహ||మత్వేతి||లోకాప్రతియదృచ్ఛ

సప్తలోకాద్విపరాధాఃషణ్ణానేషహాతేహ్వాదిభూతంకాలేమవ్యవస్థాంతంకాలవేగేనయాతేభవా
 నేకశ్చివ్యతేశేషసంజ్ఞః||౨౫||యోయంకాలస్తస్యతేవ్యక్తబంధోచేష్టామామఃచేష్టతేయేనవిశ్వంని
 మేమాదిర్వత్సరాంతాయోయంప్రవద్యే||౨౬||సర్వోన్యత్యుత్పాద్యశ్చభిః
 వలాయాసర్వాలోకాన్నిర్భయంనాధ్యగచ్ఛత్||త్వత్పదాబ్జంప్రాప్యాయుచ్ఛయాద్యస్యస్థశ్చే
 తేన్యత్యురస్తాదప్రతి||౨౭||సత్వంఘోరాదుగ్రసేనాన్యజాన్తస్తాహిత్రస్తాభ్యుత్పత్తిస్సహసి
 రూపంచేదంపారుషంధ్యానధిష్ఠ్యంమాప్రత్యక్షంమాసదృశాంకృషిస్థాః||౨౮||జన్మతేమయ్యశోపాహా
 మావిద్యావైశునూదన||సముద్విజేభవద్దైత్యోకంసాదహమధీరధీః||౨౯||ఉపసంహరవిశ్వాత్సన్నదోరూ
 పమలోకం||౩౦||భవత్ప్రకృత్యాదావత్ప్రకృత్యాజుష్టంచతుర్ముజం||౩౧||విశ్వంయదెతస్యైవతే||౩౨||తేయ
 థావకాశంపురుషఃపరోభవా||విభృతీసోయంమమగర్భభూదఘోనాన్మలాశ్శస్యః||౩౩||బంసం

యా-కేనాపిభాగ్యోదయేన-అగ్రభవోభంకరః-హేఅద్య||ము||యేమధామత్వమేవాహ||మత్వేతి||మృత్యురేవ
 వ్యాళఃసూరీరసర్వఃలోకాప్రతి-వలాయాధావక-శరణాన్వేషణార్థమితిభావః-నిర్భయంమృత్యుభయరాహిత్యం-
 నాధ్యగచ్ఛత్సహా||ప్రవా-హేఅద్య-యదృచ్ఛయాయాదృచ్ఛికాదిసుకృతపరిపాకవశేన||౨౭||ప్రస్తుతంవిజ్ఞాపయతి||
 సత్తతి||భృత్యానాంవిత్తా||సంహంతీభృత్యుత్పత్తా||సహాభ్యుత్పత్తివాచేదః-పారుషంవిశ్వరంధ్రానధిష్ఠ్యం-ధ్యానా
 స్సుదం-మూంసదృశాంహంసచతుషాం-మాదృశామిత్వపిపాతాంతరం-ప్రత్యక్షంమాకృత్యాః||ము||ఏవంస్తుత్వాప్రస్తు
 తంవిజ్ఞాపయతి||సత్వమితి||భృత్యుమిత్రసోశీత్యేనభృత్యేన్యసహమిత్రవద్వర్తమానేత్యర్థః-అసహశృత్సూరీశాండుస్స
 హాసాన-భృత్యుమిత్రా||సహసీతిపాతే-భృత్యానాంవిత్తా||సంభయం-హంతీతథోక్తఃభృత్యుత్-త్తా||సహసీ
 తివాచేదః-భృత్యుత్-భృత్యుమనీరథవేదీత్యర్థః-పారుషంపరమపురుషత్వసూచకం-ధ్యానధిష్ఠ్యంధ్యానవిషయం-
 యోగిధ్యానాలంబనమిత్వర్థః-మాదృశాంకమౌచతుషాం-మాకృషిస్థాః||ము||౩౩||జన్మతే||భవతేవహేతోర్ని
 మిత్తభూతాతాంసాత్సముద్విజేభిభేమి-యతః-అధీరధీః||౩౪||ము||మాత్వత్ప్రయంక్రపేమాతిశయేనాహ||జన్మ
 తేమయజన్మమావిద్యాదిగన్యయః-భవద్దైత్యో-త్పదధికం-కంసాత్సముద్విజేతిస్తాన్తానాన్యముత్పేత్రిత్యువిభేషీర్వ
 ధి-దైత్యోభవదవతారమిత్తభూతాత్కంసాత్సముద్విజేతివా-నమవిదితమస్మిథావాయాప్రవ-కాభింత్యత్రా
 హ-అభ-అదైర్వమేవసర్వత్రభయోత్పేత్రిత్యుమాలమితిభావః||౩౫||కిమత్యుపసంహరకవ్యం-ఎవంభూతేన
 పుత్రేణ-తవబ్రహ్మణ్మహాస్యాదిత్యత్రా||హ-విశ్వమితి||౩౬||తేప్రళయావసానే-యథావకాశంఅసంకృతతః||౩౭||

సంభావితత్వాత్ - అవహస్యతైవస్యాదిత్యర్థః || ము || విశ్వాత్కావిశ్వశరీరక - విశ్వస్యాంక్షరాత్కనితివాకావస్యవరమపు
 ర్భుమత్వసూచకతామేవాహ - శంభతి - ననుత్పన్నర్థజాతంఘామేవంకథంవణియస్యత్రాహ - విశ్వమితి - యత్తద్
 నిత్యసంబంధాదశ్రయశ్చశ్యాధ్యాహరః - వరమపురుషోయోభవాత్ - స్వతనావేషశాంతేనదన - యద్వా - నిశా
 శబ్దేనమేహానిశాః ప్రళయఉచ్యతే - సవవాంతఃసకలజగన్మూర్తిః - తస్మిన్నేతి - ఎతద్విశ్వం - యథావకాశంసవిస్తార
 మిన్యర్థః - విభజితోయంభవాత్ - మమగర్భోభూదితియత్ - తత్స్వలోకస్యవిడుంబనమిన్యేవంయోజనా - విడుంబనం
 తద్వదాచరణం - అశేషాఇతి - కుశుస్థాఖలభువనస్య - స్వకుక్షిస్థిత్యనుసంధానేనాశ్చర్యానుకరణం || ౩౧ || చక్షుర్భూయా
 పేణావిర్భావే - కారణంతావదాహ - చక్షుభిఃస్థితేః || త్వమితి || పూర్వసగే ప్రథమజన్మేని - అభూఃఆసీః - పృథ్వి
 నామ - స్వాయంభువేస్వాయంభువమన్వంతరే - తదాలయంవహదేవః || ము || అభగవాన్తస్మత్త్వైస్సస్య
 నిమిత్తమాహ || త్వమేవేతి || పూర్వసగే ప్రథమజన్మేని - స్వాయంభువేస్వాయంభువమన్వంతరప్రభవా పృథ్వి
 నామ - సతి - స్వాయంభువశ్చితిపాతే - తస్మిన్మన్వంతరశ్చశ్యాధ్యాః - అయంఐమదేవః || ౩౨ || యువామితి || తె
 పాతేమషగ్రంథపఃకృతవంతౌయువాం || ఘ్ను || యదాబ్రహ్మణాయవాంప్రజాసగే ఆదిష్టే - తదాతపస్తై పాత
 శ్చగ్యన్వయః || ౩౩ || ము || వహీతి || ఘ్నుమాకాలస్యగ్రీష్మతాః - గుణిరాత్రావప్యవభజ్యమాణః || యద్వా -

హత్ || ౩౧ || శ్రీభగవాన్ త్వమేవపూర్వసగేభూఃపృథ్విస్వావయంభువేసతి | తదాయంసుతపానామ
 ప్రజాపతిరకల్మషః || ౩౨ || యువాంవై బ్రహ్మణాదిష్టే ప్రజాసగేయదాతతః | సన్నియమ్యేంత్రియ
 గ్రామం తేపాతేవరమంతపః || ౩౩ || వహానాతాతపహిమఘ్నకాలగుణాననుసహమానాశ్వాసరోధ
 ప్నిధూతమనోమహా || ౩౪ || బీణావణానిలాహారావువశాం తేనచేతసా మత్తః కామా నభీష్టంతౌమ
 దారాధనమీహతుః || ౩౫ || ఏవంవాంతప్యతార్థ్యైరైవపరమమషగ్రం | దివ్యవహాసహస్రాణాంద్వా
 దశేయర్కదాన్తనోః || ౩౬ || తదావాంపరిశుష్టేహమమునావపుషానఘే | తపసాశ్రద్ధయానిన్యంభక్త్యై
 చహృదిభావితః || ౩౭ || ప్రాచురాసంవరదరాడ్వవయోః కామదిశ్చయా | ప్రీయతాంవర ఇత్యైకేమా
 ద్యశోవాంవృతమృతః || ౩౮ || అజుష్టగ్రామ్యవిషయావనపత్యౌచదంపతి | నవ వ్రాధేవగంఢే మోహి
 తౌమమమాయయా || ౩౯ || గతేమయియవాంలభ్యావరంమగ్నదృశంసుతం | గ్రామ్యాభోగానభం
 జాధాంయువాం ప్రాప్తవనోరథా || ౪౦ || అదృష్ట్యన్యతమంలోకేతేదార్యగుణే సైమం | అహంసుతౌ
 వామభవంపృథ్విగర్భశ్చిత్ప్రృతిః || ౪౧ || తయోర్వాంపునరేవాహమదిత్యానుభవశ్యపాత్ | ఉపేంద్రశ్చ
 తివిఖ్యాతోవాహనత్వాచ్చవామనః || ౪౨ || త్యతీయేష్టిభవేహంవై తేనైవవపుషానఘే | జాతోభూయ
 స్తయోరేవనన్యం మేవ్యాహృతంసతి || ౪౩ || ఏతద్వాందర్శితంయూపం ప్రాక్షన్తప్తరణాయమే | నాన్యధా
 మద్భువంజ్ఞానంమద్యత్తింగెనజాయతే || ౪౪ || యువాంమాంపుత్రభావేనబ్రహ్మభావేనచాసకృత్ | ది

ఘ్నుమావసగ్రీష్మకాలోష్టా - వహాదినేవకాలగుణా తత్తత్కాల వ్యంగ్యా వహాదీనిత్యర్థః - అమఅనుస్యన్య
 సహమానాశ్వాసనిరోధఃపూరికంభకాభ్యాంప్రాణనిరోధః || ౩౪ || ౩౫ || ఏవమే || తప్యతాః ఆచరతాః - ఈయఃగతా
 నిమదాత్తమోఃమద్విత్తయోః || ము || తప్యతాః తపఆచరతాః ఈయః అతీతామేవాత్సాంతథాకారకౌయయో
 స్తయోః ముదాత్తనోః ఆతపవేద్యతమషగ్రంథపశ్చక్తిరితిభావః - దాన్తమోఃమగ్నతపిత్తయోరితివా || ౩౬ || ఏదే || అ
 మనావపుషా || ము || అమునావపుషా - చక్షుభుజాదిమతా || ౩౭ || ప్రాచురాసమితి | ప్రాచుర్భూతోష్టి - వరదరాట్ వర
 దేమశ్రేష్ఠశ్చత్యర్థః - తేనసకృద్వరేణచవారంవారమావిర్భావకారణమక్తం - మాదృశః మయాసదృశః - కామస్యది
 త్సయాదాతుమిచ్ఛయా || ము || అనైవైవవిగ్రహేణవరదరాట్ వరద శ్రేష్ఠః - అతీయదాన్తమమోరథవరప్రదానాను
 గుణ్యేనత్రివారముగ్నత్తిరితిభావః - కామస్యమనోరథస్యదిత్సయాదాతుమిచ్ఛయా - మయేతేశేషః సోప్రీయతామిత్స్య
 కైసతి - వాంయువయోః - మాదృశః - మత్సదృశః - సుతః - మేమత్సవృతః || ౩౮ || అజుష్టేతి || మేమత్సపి - యువాంలపవర్గం - న
 వ వ్రాధేవప్రతంతౌ || ము || మమమమాయయా మోహితౌ అపత్యాద్యలభాన్తతైస్త్రిమన్తహిమ్నా మోహంగతౌ - పర
 మపురుషార్థం నేచ్ఛతశ్చితిభావః || ౩౯ || గతశ్చితి || వరందత్వా - ముగతే || ౪౦ || రం || తయోరితి || అదిత్యాం కశ్యపాద్వాహన
 జస్థితి - యత్తదపితి | ద్రావయోర్వయోరహమేవపునరాసమిన్యర్థః || ౪౧ || ౪౨ || ఏతదితి || ప్రాక్ ప్రథమం - తావత్ - ఎత

క్రూపం మేజన్తేతి-ప్రరణాయజ్ఞావాయ-నర్మితం-మద్భవం మద్విషయం-అనంతరంత్యదిచ్ఛయా- బాలోపిభవీష్యామి
 తిభావః||౪౮||ననుత్వయి ప్రసన్నైపికథయావయోఃపునఃపునర్జన్తేతి- అతఃపరంనభవిష్యతిత్యాహ-యవామి || ౪౯||
 ౪౯||౪౮||తతః||యదికంసాద్భిభేషిత్వమిత్వాదిహ-ప్రథమమేవభగవతా-ప్రవోదితా సమదేవః- యదాగతుమైచ్ఛ
 త్-తదైవ-అజాపియాదోగమాయా-సానందజాయయా-అజనిజాతా||౪౯|| తయేతి || పృతఃప్రత్యయాభావః-
 సర్వావృత్తయోయేహం-అథవా-మృతాఃప్రత్యయాఃఅన్యాశ్చసర్వావృత్తయోయేహంజాగ్రతామపి-తథాభూతే
 ముద్వారపాలేషుసత్పు-బృహతరా-వాతేషులోహకీలకయుక్తశ్చంఖలైఃబృహద్భిఃకవాటాదిభిరురత్యయా ఇతివా||
 ౫౦||తాఇతి||స్వయమేవన్యశీర్యంతవివృతాఇన్యన్యః-రవేర్నిమిత్తేభూతాత్||౫౧||మఘోసీతి||గంభీరోయస్తోయాఘః-
 తస్యజవేన-ఊర్జయః-తైఃఫేనిలాః-ఫేవప్యాప్తాః-భయానకైరావర్తతైవ్యాప్తాపి-శ్రియఃపతేసీతాపతేః ||౫౨||

స్తయన్తాకృతస్నేహాయాస్యేథేమద్గతింపరా||౪౯||యదికంసాద్భిభేషిత్వంతర్హిమాంగోకులంనయ
 యశోదాయాశ్చతాంకన్యాంమన్తాయామూనయద్రుతం ||౪౯|| స్వయంస్వర్నివృత్తాద్వారోయము
 నావసుమ ప్రరా||౪౯||శ్రీశుకః||ఇత్యుక్తాస్తీర్థతిస్తాష్టీంభగవానోస్తమామయామిత్ప్రస్థంవశ్యతా
 స్సద్వ్యోబభూవప్రాకృతశ్శిశుః||౪౯||తతఃశ్చశౌరిభగవత్ప్రవోదితస్సుతంసమాదాయససూతికాగృ
 హత్||యదాబహిగంతుమియేషతర్హ్యజాయాయోగమాయాజనినందజాయయా||౪౯||తయాపృత
 ప్రత్యయసర్వవృత్తిమద్వాన్తేషామపాలేషుచశాయితేవృథాద్వారస్తుసర్వాఃపిహితాదురత్యయాబృ
 హతరా-వాటాయనశ్చంఖలైఃకిల||౫౦||తాఃకృష్ణవాహేవసమదేవతాతేస్వయంవ్యశీర్యంతయథాతేమో
 రహ||వనవవజన్యతాపాంతుజితశ్చేషేన్యగాద్వారినివారయన్తే||౫౧|| మఘోసవవత్వ
 సకృద్భూమానుజాగంభీరవోయాఘజవోర్ని-ఫేనిలాభయానకావతేశతాకులానసి మాగంఽదౌసిం
 ఘరివశ్రియఃవేతే||౫౨||నందప్రజంశౌరిరుపేత్యతత్రతాగోపాప్రసప్తామపభ్యుక్త్రయా || శి
 శుంయశోదాశయనేనిధాయతత్పుతామపాదాయపునగృహేనగాత్||౫౩||దేవక్యాశ్చయనేన్యస్యవ
 సుదేవోభదారికా||ప్రతిముచ్యపదోతాహమాస్తేపూర్వవదాప్యతః||౫౪|| యశోదానందపత్నిచజా
 తంపరమబుద్ధ్యతానతల్లింగంవరిత్రాంతనిద్రయావగతిస్త్యుతిః||౫౫||

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధ-తృతీయాధ్యాయః.

శ్రీశుకః||బహిరంతఃపురద్వారస్సర్వాఃపూర్వవదాప్యతాః||తతోబాలభ్యనింశ్రుత్వాగృహపాలాస్స
 ముష్టితాః||౧||తేతుతూణముపాప్రజ్యదేవక్యాగభజన్తతత్||అచఘ్నిర్భేజరాజాఘాయయద్విగ్నః
 ప్రతీక్షతే||౨||సతల్పాన్తూణముథాయకాలాయమితివిహ్వలః||సూతీగృహమగాత్తూణంప్రఫుల
 ముక్తమూర్ధజః||౩||తమాహ||భ్రాతరందేవీకృవణాకరుణంసతిన్నుషేయంసత్యల్యాణస్త్రీయంమాహం
 తుమహా||౪||బహవోహింసతాహ్యంగశిశవఃపావకోపమాః||త్వయాదేవనిస్సృష్టేనపుత్రికైకాప్రసి
 యతాం||౫||నన్యహంలేహ్యవరజాదీనాహితసుతాప్రభౌ||దాతుమహాసేమండాయామమేమాంచ
 రమప్రజాం||౬||శ్రీశుకః||ఉపగూహ్యోస్తజామేవంరుదంత్యాదీనదీనవత్||యాచితస్తాంవినిర్భవ్యే
 హస్తాదాదిచ్చిదేఖలః||౭||తాంగృహీత్వాచరణయోజాతమాత్రాంస్వసున్నతాం||అపాథయన్చిలా
 పృష్ఠేస్సాస్థోన్మూలితసాహృదః||౮||దివ్యప్రగంబరాలేవరత్నాభరణభూషితా||అదృశ్యతానుజాని

నందప్రజమితి||౯||ప్రయాఅజయా||౧౦||దేవక్యాఇతి||ప్రతిముచ్యబద్ధా-పదోపాదయోఃలోహంనిగళం-అస్తే ||౧౧||
 యశోదేతి||జాతంకించదితి-కేవలంఅబుద్ధ్యత-నతుపుత్రఃకన్యాచేతి-యోగనిద్రయావమోహితేతి||౧౨||

ఇతి భావాధిపికాయాం-తృతీయాధ్యాయవ్యాఖ్యా.

చతుర్థేచండికావాక్యమాకన్యాతిభయాయకులః||మర్తంత్రిభిహితంమేనేకంసోబాలాదిహింసనం ||౧|| తఇతి||త
 దప్తమంజన్మ||౨||సఇతి||కాలోవృత్తుః||౩||౪||బహవఇతి||అంగహా||౫||౬||ఉపగూహ్యోర్నిదీనదీనవత్||దీనాదపి
 నవత్-నతుతథా-పుత్రస్యాస్యత్రీతీతత్వాత్||చయోగమాయేతిజ్ఞాతత్వాచ్ఛ-యాదితాపి-అదిచ్చిదే||అకృష్ణశ్రా
 హ||౭||తామితి||అపాథయత్||బలేనసేతు||౮||సేతి||సద్భవదేవీభూత్వా||౯||౧౦||మితి||మామాంకృతకాంక్షధా

అహింసాసేవితవాసపి-కృపణానిపాతాంతరే-అన్యసపిశిశూఃపానిమృతీజ్ఞాత్వావారయతి ||౧౨|| ఏవమితి ||౧౩|| హునామసునికే తేషువారాణస్యాదిష్టానేషు ||౧౩|| తయతి || పరమవిన్దితః కథం దై వీవాగన్యతాజా తేతి ||౧౪|| అహింసానితి || భావభగినిభర్తః-పురుషాదో రాక్షసో యథాస్వావత్యమేవహింస సై-తద్వత్ ||౧౫|| ౧౬|| మాశోచతమితి || హింసాభాగ్నో-స్వకృతంభుజస్వావర్జకమభోక్త్యా-కించ-జంతవః ప్రాణినః-సదానాసతే-కింశు-అల్పకాలమేవాసతే-తథాపిషకత్రనాసతే-కింశువియుజ్యంతే-యతాదై వాధీనాః ||౧౭|| సదానాసతత్త్వయదుక్తంజన్మమరణాది-తదపిదేహీనామేవనాత్మనశ్చత్వాహ||భువీతి|| భూత్వానిదేహీవయంతిచ-భవంతిభవంతిచెత్యర్థః యథాభువిభామానిఘటాదీని-తద్వత్-విలేషుభూతేషు-జన్మాదిభిర్నిశ్చ్రీయమాణేషు - అయమపరోక్షతయా ప్రత్యభిజ్ఞాయమానఆత్మాన విపర్యేతివిపర్యయంప్రాప్తోతి-షకయాపవవతఃతత్త్వార్థః-భామేషువిశ్రీయమాణేషుయథాభూస్తథేనతి||మే||నన్వాన్యనాన్యత్వాత్సాధంసదానాసతత్త్వక్రమత్వాశంక్య - తత్త్రైలోమ-ఫలభోగాయతనదేహీనామేవతథాత్వమితిసద్వృష్టాంతమాహ||భువీతి|| భూతానిభూతసంఘారరూపాదేహీత్యర్థః-భామానిభూవికారాః ఘటాదయః - యథాయాంత్యవయాంతి-తద్వత్-ఆత్మనాంత్యపూర్వాపరదేహీనుభృత్తిపూర్వమేవేతిసద్వృష్టాంతమాహనాయమితి-యథాభూఃపృథివీత్వజాతిఃవిలేషుపూర్వసద్వృష్టాంత్యతేషు-అగ్నిత్యేషుపూర్వాపరభామేషు-నవిపర్యేతి - విపర్యయంత తద్వన్యనాస

ష్టాస్యాయుధాష్టమహాభుజా||౧౮|| దివ్యస్రగంబరా లేపరత్నాభరణభూషితా||భనుశ్చూలేషుచగ్ధాపిశంఖచక్రగదాధరా||౧౯|| సిద్ధచారణగంధదైవరవరఃకిన్సరోరైః||ఉపాహృతారుబలిభిఃస్త్రాయమానేదనుబ్రవీత్ ||౧౯|| దేవీకింశుయాహతయామందజాతఃఖలుతవాంతకృత్ ||యత్రక్వచిత్పూర్వశశ్రుర్వాహింసీకృపణాంవృధా||౨౦|| ఏవంప్రభావ్యతందేవీమాయాభగవతీభువి | బహునామనికేతేషుబహునామాభుజావహ||౨౧|| తయాభిహితమాకాన్యైకంసంసరమవిన్దితదేవకీంపమదేవచవిముచ్యప్రశ్రితోబ్రవీత్ ||౨౨|| అహింసాభగిన్యతాహింసాభావమయాహంబరపాస్త్రనా||పురుషాదృపావశ్యంబహవోహింసితాస్మతాః||౨౩|| సత్వంహంత్యక్తకారుణ్యస్త్వక్తజ్ఞాతిసుహృభిః | కాంస్తులోకాగమిష్యామిబ్రహ్మహవమృతశ్వసః||౨౪|| దైవమవ్యసృతంవక్త్రీనమర్త్యైవకవలం||యద్విప్రంభాదహంపాపఃస్వసుఖహతవాశిశూః||౨౫|| మాశోచతంశుశాభాగావాన్యజాన్స్వకృతంభుజః | జంతవోనసదైకత్రదైవాధీనాస్సహంసతే||౨౬|| భువిభామానిభూతానియథాయాంత్యవయాంతిచ | నాయమాత్మాతథేతేషువిపర్యేతియథేవభూః||౨౭|| యథానైవవిదోభేదోయతలత్వవిపర్యయః | దేహయోగనియోగశ్చసంస్మృతినేనవర్తతే||౨౮|| తస్మాద్భుద్రైస్వతనయామయావ్యాపాదితానపిమానుశోచ

యతస్య ర్వేస్సకృతంభుజతేవశాః||౨౯|| యావద్దత్తోష్టిహంతాస్తీత్యాత్మానంమన్యతే౭స్వదృక్ |

హవినాశంప్రాప్తోతి-కింశుఅనువతఃతత్త్వార్థః-తథేతేషుపూర్వాపరదేహీన్వాత్మా - నవిపర్యేతితేషుమాత్మనిత్యత్వదేహీత్యత్వజ్ఞానేనతి-దేహీన్యభగ్నిమఃసర్వానర్థమాలోసప్యాదిభావః||౩౦|| ఎవంవిచార్యమాణేసతిసోకావకాశః-అజానతస్తుననివర్తతత్త్వహ||యథేతి|| యథాయథావత్ - నైవవిదః-ఎవంఅజానతః-ఆత్మవిపర్యయః దేహీన్యబుద్ధిర్భవతి-యతోవిపర్యయాజ్ఞేదోభవతి-దేహీహంకారేణవ్యత్తనివరిద్ధిన్నేనతి-అహంకారాన్నదం భిన్నంభవతి-యతోభేదాత్పుత్రాదీదైహ్యైర్గోశ్వపియోగశ్చ-తతస్సంస్మృతిఃసుఖదుఃఖభియవత్-అజ్ఞానంసనివర్తతత్త్వార్థః ము||ఏవమజానతాన్యమాహ||యథేతి|| నైవవిదఃదేహీన్యవివేకరహితస్య-భేదోబాధ్యబాధకతాకూపఃస్యాత్-యతోభేదాత్-ఆత్మనివిపర్యయః ప్రజ్వేష్యతావిసయభూతోభవతీత్యర్థః-యద్వా-యథావదేవవిదఃపురుషస్యభేదఃపూర్వోక్తీనస్యాత్-యతోభేదాదాత్మవిపర్యయత్వతి-అథవానైవవిదఃసత్యస్యాత్తనః-అనిత్యదేహీతిక్తత్వనజానతఃపుంసఃఅభేదః-దేహీవయాత్మైత్యభేదభగ్నిమఃస్యాత్-యతః-అభేదభగ్నిమాదాత్మవిపర్యయశ్శరీరంసంయోగవియోగరూపసంపారఃస్వాదిత్యర్థః-తదాహదేహీతి||౩౧|| ఏవముక్తప్రకారేణ-నలేతవతనయాః-అహంతుతానహతవాక-తథాప్యజ్ఞానదృష్ట్యాస్వతనయామయావ్యాపాదితానపిమానుశోచేతిసాంత్యయతి||తస్మాదితి|| అజ్ఞానాశ్రయఃకర్తృవాదమాహయతత్త్వతి||మ|| తస్మాత్ దేహీసంయోగవియోగయోరావశ్యకత్వాత్ మానుశోచశోకంకరు-మమమిత్తమాశ్రత్వాదితిభావః||౩౨|| కథంహింసప్రాప్త్యాదిహంతుప్రధతస్యచ-ప్రాయశ్చిత్తాదిప్రవణం-అజ్ఞానమూలమేవేత్యా

హ-యావదితి అస్య ద్వక్ దేహాభిమాన-తదభిమానీతి స్య దేహస్య హననమాత్మన్యభిమన్యమానశత్యర్థః॥ము॥ యతః సః
ర్యః చేతనవగః-అవశః కర్తవరతంత్రః-అవ్వద్భక్ అనాత్మ స్వయావవేది-తదభిమానీదేహాత్మాభిమాన- అతఏవా జ్ఞః
బుధః-బాధ్యబాధక తామియాత్-బాధ్యబాధకత్వబుద్ధిమాన్ స్యాదిత్యర్థః-పాచబుద్ధిభిః-మువేన-అన్యవోవిసాశానర్థ
త్వాత్-అన్యాశ్చ దేహాత్మాభిమానమూలకత్వాత్తేనివృత్తా వెతనివృత్తిరితిభావః॥౨౨॥ తమధ్వమితి॥ స్యాలకః సంసః-
స్వప్రీతిస్యస్యశ బ్జేనద్వీవచనానువపత్వా-మిభునగ్రహణద్వా రామిభునీలతణయా-స్వస్థితత్వత్యోరభిధానం-లిం
గసమవాయెన-ప్రాణభృతడిపదధాతీతివత్-దేవకీవసుదేవయోః ప్రత్యేకంపాదావగ్రహీదిత్యర్థః-స్వాల్లభజ్జేనవాక
భంబిద్వసుదేవాభిధానంయజ్యతే-కంసస్వప్రీతిపాతే-తయోః కంసలభాగ్రహీదితిపాతాంతరేవ-నకాప్యసేవవ
త్తీకంకలివిద్వద్భిరూహ్యం॥౨౩॥ మోచయామానేతి॥అత్తసాహ్యదంప్రియవాదాదినాదర్శయి॥ము॥స్వాల్లసస్వప్రీ
తి-అత్త॥స్వాల్లఃస్యర్థాగ్రతఃకాత్వాత్తీకీవత్ప్రీతివ్యాధినాస్వాల్లజ్జేన-కంసయావముఖ్యాద్ధర్మవీత్యాగెనవసు
దేవోలత్యతే-ప్రకృతేవసుదేవస్యకంసపాదగ్రహణానువపత్వైతస్యంబంధస్యచలతణావీజత్వాత్-ఎతదభిప్రాయే
గస్వాలోవసుదేవశత్యభియుక్తైరపివ్యాఖ్యాతంస్వపాచదేవకీ-యద్వా-స్వాల్లభిభేదః-స్వాల్లకః సంసః-స్వప్రీదేవకీవ
సుదేవయోరిత్యర్థగర్వాహఃకథంబితా-ర్యఃస్వస్యశబ్జేనద్వీవచనానువపత్వామిభునగ్రహణద్వా రామిభునీలతణయా-స్వ
తావత్తదభిమాన్యజ్ఞోబాధ్యబాధక తామియాత్॥౨౨॥తమధ్వంమమదోరాత్మ్యం సాధవోబంధువశ్య
లాః॥ఇత్యుక్త్వా శ్రుముఖఃపాదోస్వాల్లసస్వప్రీతకాగ్రహీత్॥౨౩॥మోచయామాసనిగృహీద్వప్ర
జ్ఞఃకన్యకాగిరా-దేవకీవసుదేవంచదర్శయాన్వాత్సాహ్యదం॥౨౪॥భ్రాతుస్సనుతప్రత్యత్యోత్యారో
పంచదేవకీస్యస్యజద్వసుదేవశ్చప్రహస్యతమువాచహ॥౨౫॥ఏవమేతప్రహారాజయథావదసీదేహీనాం
అజ్ఞానప్రభవాహంధీస్యవరేతీభిదాయతః॥౨౬॥శోకహర్షభయద్వైషమ్యోమోహమదాన్వితాః ।
మిథోఘ్నంతంసవశ్యంతిభావైర్భావాకృత్యర్థః॥౨౭॥కంసఏవాప్రసన్నాభ్యాం విశుద్ధంప్రతిభా
షితః॥దేవకీవసుదేవాభ్యామనుజ్ఞాతోవిశత్సహం॥౨౮॥తస్యాంరాత్ర్యాంవ్యతీతాయాంకంసలహ
యమంత్రిణః॥తేభ్యఆవప్రతత్సర్వంయదుక్తంయోగమాయయా॥౨౯॥అకన్యభర్తృగదితంతముసు
దేవశత్రవః॥దేవాప్రతికృతామహాదైతేయానాటకవిదాః॥౩౦॥ఏవంచేత్స్విభోంచేంద్రపురగా
నువజాదిమః॥అగ్నిశాస్త్రశాంశ్చహనిష్యామోద్యవైశిఖా॥౩౧॥కిముద్యమైఃకరివ్యంతిదేవాస్సమర
భీరవః॥నిత్యముద్విగ్మనుససాజ్యాఘోషైర్ధనుషస్తవ॥౩౨॥అస్యతప్తేశరప్రాప్తైర్హవ్యమావాస్సుమం
తతః॥జిహ్వచండత్పుజ్యవలాయనఫరాయయా॥౩౩॥కేదిత్ప్రాంజలయోభీత్యాన్యస్త్రపాదేవివాకసః
ముక్తచ్ఛభిఖాఃకేదిన్ద్రితాప్రస్థితీవాదనః ॥౩౪॥నత్యంవిష్కృతశస్త్రాస్త్రాగ్రవిరథాభయసన్న
తా॥హంస్యన్యాసక్తవిముఖాభగ్నదర్శనయుగ్యతః॥౩౫॥కింయేమహురైర్విబుధైరసంగయువికన్ధ
వైః॥౩౬॥రహూజుషాకింహరిణాశంభునావావనాకసా॥కిమింద్రేణాల్పవీర్యేణబ్రహ్మణావతపస్య

స్యతత్వత్యోరభిధానాత్-లింగసమవాయెన-ప్రాణభృతడిపదధాతీతివత్-కలిత॥౨౪॥ము॥భ్రాతురితి॥భ్రాతుఃత్యో
వ్యాతప్రీతమూంకృత్యేత్యర్థః-రోపంచస్యసృజత్॥౨౫॥ము॥ఏవమితి॥యతఃఅజ్ఞానప్రభవాదేహాత్మభిమానా-స్వవ
రేతీభిదాశశ్రుమిశ్రవైషమ్యబుద్ధిరేవ-హంతిఅత్తవాశహేతుర్భవతి-నకుశల్బిద్ధంతి-అకన్యత్యాదిత్యర్థః-అత స్వయం
థావదసీ-ఏతదేవమేవేతిపూర్వేణాన్వయః॥౨౬॥స్వవరభేదదర్శనేనకేంభవతితదాహ॥శోకేతి॥భావైఃభేదనిమిత్తభా
వైః-మిథోభవా-ఘ్నంతంభావమీశ్వరం-వృథాకద్యతః-తేనవశ్యంతికింత్యహమేవహంతాహరతి-మన్యంతేభ్యత్యర్థః
ము॥కించ-విచార్యమాణేతత్తత-ర్థానుగుణ్యేనేశ్వరసేవదేహాదినాశహేతుః-అతస్మైమత్సుప్రహసనకృతాకరాభశ్చనే
త్యభిప్రయన్నాహ॥శోకేతి॥వృథాకద్యతః-అత్తవ్యతిక్తదేహావిషయస్వబుద్ధిమంతః-కుశ్వరవ్యతిదేశేణ-స్వవిషయహం
త్యత్వాదిబుద్ధిమంతోవా-భావైఃఖడ్గాద్యచేతవైః-భావశంకరీరాద్యదిత్యతారం-ఘ్నంతమీశ్వరం-నవశ్యంతినజానంతి
త్యర్థః-అతకుశ్వరస్యేవహేతుత్వాన్నకశ్చిత్తవాపరాధభిభావః॥౨౭॥కంసభి॥విశుద్ధంయథాభవతిరథా॥౨౮॥౨౯
అకన్యేతి॥నాటికావిదాఃదృష్టమాత్రమతయః॥౩౦॥ఏవమితి॥నిగతానిదశదినానయేమాంతాఅన్యాంశ్చ॥౩౧॥౩౨॥
అస్యత్యతి॥అస్యతఃవిద్యతః-ఉత్పజ్యరణంత్యక్త్వా॥౩౩॥౩౪॥నేతి॥అన్యాసక్తా-విముఖాంత్యేతి-నహింసితహింసన్ద్వి

౩౫||మిథి||యేమేర్థ్యయజేతే-మారైః-సంయుగాదన్యత్రవికర్ణనంప్రాధవాదోయేమాంః||౩౬||నమహర్బిభేమ-
శంభోశ్చేతిచైత్రాహుః||రహూజుమేతి||సర్వదావ్యంతఃప్రవిష్టేన-కృత్తిదపిబహిరద్యౌఃసేత్యథాః-పురుష
త్రవేశరహితమౌవృతవక్షావసమోయస్య-తేనశంభునా||౩౭||యద్యపుద్యమైదేవాః-నకించిదపికతుంసమ
థాఃతృథాపి-కిరీతసువర్తితశ్చేత్యాహుః||తథాపీతి||౩౮||యథేతి||యాథవదఃబద్ధమూలః||౩౯||మూలమితి||దేవానాం
మూలంవిష్టుః-సచయత్రథమౌస్తతాస్తే-ధమౌస్యచమూలంబ్రహ్మగోవిప్రాః-వేదగోబ్రాహ్మణాః||౪౦||౪౧||
పత్తికించ||విప్రాదయోహాతేదేవతసవోయస్తాతేస్తాదయమేవోపాయఇత్యాహుః||అయమితి||౪౩||౪౪||తత్తితి||ఆ
రాత్సమీపమాగతోమృత్యుర్వేదాంతే||౪౬||సతాంవిద్యేదోనమృత్యుమాత్రహతుః-కింతుబహునర్థకారీత్యాహ||అయ
రితి||ఇతిథావాఖ్యాదిపితాయాం-చతుర్థాధ్యాయవ్యాఖ్యా.*****

శ్లో||వందమేజాతకంనందస్సువోఃకృత్వామహూత్సవం||గత్వాతుమధురాంప్రాప్తవసుదేవాగమోత్సవంనంద||
తా||౩౭||తథాపిదేవాసానువత్సావోపేత్యాఇతిమన్తహే||తతస్తమాల్లఖనసేనియంత్యేస్తానమప్ర
తా||౩౮||యథామయోంగేసముపేక్షితోన్మృత్యుశక్యతేయాథవదశ్చికిత్సితమ్|యథేంద్రియగ్రా
మక్షాపేక్షితప్రథారిపుర్రహోబద్ధబలోసచాల్యతే||౩౯||మూలంవిష్టుఃదేవానాంయత్రథర్షస్సహత
సః||తస్యచబ్రహ్మగోవిప్రాస్తపోయజ్ఞాస్సదక్షిణాః||౪౦||తస్మాత్సర్వాత్సరాజాబ్రాహ్మణాబ్ర
హ్మవాదిసః||తవస్వినోయజ్ఞశీలాగౌశ్వహన్యోహవిమృతాః||౪౧||విప్రాగావశ్వవేదాశ్వతపస్స
త్యందమశ్వసః||శ్రద్ధాదయాతితిహాచక్రవశ్వహరేఘనః||౪౨||సహిసర్వమరాధ్యయోహ్యసరద్వి
ద్భువోశయః||తన్మృలాదేవతాస్సర్వాస్సేవ్యరాస్సచతుర్ముఖాః||అయంతైతద్వధోపాయాయద్యపీతాం
విహింసనమ్||౪౩||శ్రీశుకః||వందమర్త్యంత్రిభిస్సృకంకంసంసమత్యుమదుర్తదః|బ్రహ్మహింసాంహి
తంమేనేకాలపాశవృతోమరః||౪౪||సందిశ్యసాధులోకస్యకేదనేకదనప్రియా||కామరూపధరాది
యుదానవాగృహమావితే||౪౫||తేవైరజఃప్రకృతయస్తమసామూఢచేతసః||సతారవిద్యేషమాచె
రురారాదాగతమృత్యవః||౪౬||అయశ్చియంయశోధర్మంలోకానాశిషవచ|హంతిశ్రేయాంసిస
ర్వాణిపుంసోమహదతిక్రమః||౪౭||*****

శ్రీమద్భగవతే - దశమస్కంధే - చతుర్థోధ్యాయః

శ్రీశుకః||నందస్తాద్భజితృన్మేజాతాష్టాదోమహామనాః|అహూయవిప్రావేదజ్ఞాస్సాతశ్చ
చిరలంకృతః||౧||వాచయత్వాస్త్యస్త్యయనంజాతకర్మాత్మజస్యవై|కారయామాసందిధవత్ప్రదేవార్ప
నంతథా||౨||ధనానాంనియతేప్రాజాద్విప్రేభ్యస్సమలంకృతే|తిలాద్రీసత్తరత్నోఘశాతకుం
ఖాంబరావృతా||౩||కాలేనస్మానశౌచాభ్యాంసంసారైస్తవసేవ్యయాశుభ్యంతిదానైస్సంతుప్త్యా
మనఆత్మాత్మవిద్యయా||౪||సామంగశ్యగిరోవిప్రాస్సూతమాగధవందినః|గాయకాశ్వజగునేదుర్భే
రోక్తుండుభయోముహుః||౫||ప్రజన్మంమృజ్ఞసంసక్తద్వారాజగృహంతరః|చిత్రధ్వజపతాకాప్ర
త్యలవల్లవతోరక్షైః||౬||గావోపృష్టాశ్వవత్సశ్వచారిద్రాలరూపితాః|విదిత్రధాతుబహాప్ర
గ్వస్త్రకాంచనమాలినః||౭||మహాహావస్తాగ్రధరణాకండుకోష్ఠీషభూషితాః|గోపాస్సమాయయా

ఇతిమహామనాఃఉదారది||౮||౨||ధనానామితి||నియతేద్యేవత్యేనప్రతిలవర్తతాంశ్చప్రాదాత్-కథంభూతా
రత్నోమైబిత్తుసమూహాః||శాతకుంభాంభరైః||మహారపాత్రైః||వస్త్రైః||అవృతా||౩||త్రవ్యాణాంగోపారణ్యాది
నాంమధ్యకేపాంబిష్టానైరేవమద్ధిః-తథాదానాదియక్తభాతకర్మాదిస్నానేనదేవదిసంసారైరేవగర్భాణాంశుద్ధి
రితిదర్శయితుంప్రతినియతాగోధకారిద్యస్తాంతర్వేదోదాహరతి||కాలేనేతి||కాలేనభూమ్యాది-స్నానేనదేవది-శౌ
చైవసమృద్ధిప్రాది-సంసారైరగర్భాదాతవపాత్రంబ్రియాణిఇజ్జయాబ్రాహ్మణాది-దానైరగ్రవ్యాణి-సంతు
ష్ట్యామనః-ఆత్మాత్మవిద్యయేతి||౪||సామంగశ్యేతి||సామంగశ్యగిరస్సప్తివాచకావిప్రాదయోబభూవుః-తత్ర||శ్లో||
మూతాఃపారాణికాః||ప్రతామాగధావంతశంసకాః-వందినప్రజ్ఞాః||ప్రస్తావసద్భ్యశోక్తయితి||౫||ప్రజఇతి||సం
మృష్టానంబిప్రాని-సంసక్తనిచ-ద్వారాణి-అంగణాగృహంతరరాణి-గృహమధ్యానిచ-యస్త్రిసతథా-చిత్రధ్వజేమ

౨౫||నందోవసుదేవంసాంత్యయన్నాహ||అహూఇతి||౨౬||నూనమితి||అదృష్టవప్రసాదసమాప్తిర్యన్యః యశ్చైవపు
 త్రాదిసుఖప్రసంగలదృష్టంహీయతే-తతఃవతేపుత్రాదయోనభవంతీత్యర్థః-అదృష్టఫలము-అదృష్టమేవపరమంయస్య
 స-యదృష్టం-పుత్రానయోవియక్తః-తథాపితానదృష్టమేవపునస్సంగమయతీత్యర్థః-ఎవంఅదృష్టమాత్మనస్తత్త్వంఅ
 వ్యభిచారికారణం-సుఖదుఃఖయోయోవేదనసముహ్యసినస్తాదిదాసంత్యయానయఃఖంభావనీయం-మృతానాంవియ
 క్తానామపివ-కాలాంతరేదర్శనయోగః-యోగ-సంభవాత్-అస్తదాదిభిరపికాలాంతరేతద్వియోగేనత్యపి-నందస్య
 దైవీవాగేమాభావిమాదికా||౩౦||తాంబుధ్వావసుదేవోదుఃఖంత్యక్త్వానందమాహ||కరణి||వఃయిష్టాభిః||౩౧||౩౨||

ఇతిభావాథవేదికాంతాం - పంచమాధ్యాయవ్యాఖ్యానం.

శ్లో||మత్తేసఖ్యుగిరానందోప్రజంగచ్ఛాహృతాంపట్నప్రస్థామరాక్షసీంతప్యామృత్యుంశ్రుత్యామపిప్రీతః||౧||౨||
 శ్రీకృష్ణవివయేశంకమానరాజానంప్రతి-అవివయేప్రవృత్త - నైవమరిష్యతీతిహాచయన్నాహ||నేతి||యన్త్రశ్రీకృష్ణ
 స్యశ్రవణాదీనిసంసరితత్రైతాసాంశక్తిసాయాద్విస్తేషేవసం-కాశంకెతిభావః||౩||నేతి||యోషిత్వావేషతోవ
 రాంనారిమివఅత్తానంవిధాయ-గోపిశ్వేతపాతాంతశ్చేత్యానంతరోధాయేత్యర్థః-ననుతత్రనిలజ్జాగ్నిశంకాచసతి
 విహింసుహృదోహృదుభావతః|నతేషుశ్రీశ్యమానేషుత్రిగోళాణామయిల్పతే||౨౫||నందః||అహూ
 తేదేవకీపుత్రాఃకంసేనబహవోహతాః|వికావశేష్టావరజాః స్యాసాపిదివంగతా||౨౬||మ్యానంవ్యాకృప్త
 నిర్భయమదృష్టపరమోజగతి|అదృష్టమాత్మనస్తత్త్వంయోవేదనసముహ్యతి||౩౦||వసుదేవః||రోహమా
 వికోదతోరాజ్ఞేదృష్టావయంచవః|నేమాస్థేయంబహుభగంసంశ్చుత్వాతాశ్చగోకులే||౩౧||ఇతినందా
 దయోగోపాఃప్రొక్తాస్తేశౌరిణాయయః|అనోభిరనమద్యక్తైస్తమనుజ్ఞాప్యగోకులమ్||౩౨||*****

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-పంచమోధ్యాయః.

—*పూతనాసంహరణుట్టః*—

శ్రీశుకః||నందఃపథివచశ్చౌరేనమ్మపివిదింతయః|హరింజగామశరణముత్పతాగమశంకిరి||౧||కం
 సేనప్రహితాఘోరాపూతనాబాలఘాతినీ||శిశూంశ్చచారసిన్నుంతీపురగామిప్రజాదిషు||౨||నయ
 న్త్రశ్రవణాదీరతోఘ్నానిష్వకర్షసుకుర్వంతీసాత్త్వితాంపశ్యుర్యామధాన్యశ్చకప్రహి||౩||సాభవ
 శ్యేకదోపేత్యపూతనానందగోకులమ్ | యోషిత్వామాయయాత్మనంప్రాపితామచారిణీ||౪||
 తాంకేతబంధవృత్తిమిక్తమల్లికాంబుహన్నితంబస్తనకృత్రమధ్యమామ్|సువాససంకంపిగర్హభూషణ
 త్విషోల్లసత్కుంతలవాండితానవామ్||౫||వల్లున్తితాపాంగవిసర్జపీఠీతైమ-నోహరంతీంవసితాంప్ర
 జౌఃసాం|అమంసతాంభోజరేణరూపిణీంగోవ్యభియంప్రప్తమివాగతాంపతిమ్||౬||బాలగ్రహస్త
 త్రవిదిన్వతీశిర్మాయదృచ్ఛయానందగృహే-సదంతకంబాలంప్రతిచ్ఛన్నజోరుతేజసందజర్మతం
 చాగ్నిమివాహితంభస్||౭||విబుధ్యతాంబాలకమారకాగ్రహంచరాచరాత్మసగమీలితేక్షణః|అజ్ఞాయ
 మానోధహరిర్నిశావరింనిసర్గవిజ్ఞాతజగద్విచేష్టితః||౮||మహేశ్వరత్వేపివబాలభావంవిభావయకాం

కథంవరసత్ప్రవిష్ట-అతలహామచారిణీతి-నహికామచారిణీషుఇరందిప్రమిత్యర్థః||౪||తామితి||తాంవరణాం-పతిం
 ద్రష్టుంఅగతాంతియావవతీం|ప్రియమివ-గోవ్యమంసతేత్యుత్తరశ్లోకేనాన్వయః-శ్రీసామ్యాధ్యానివిశేషణా - కేశ
 బంధవృత్తిమిక్తమల్లికాంకేతబంధః|కేశపాశఃతప్తే-విన్యస్తమల్లికాకుసుమాంబుహతానిశంభెనస్తనాభ్యాంచ - ఉభ
 యతలప్రాంతమివకృత్రంకృతంమధ్యముదరంయస్యాస్తాం-సువాససంరమణీయేవాససీయస్యాస్తాం-కంపితయోఃక
 ణాభూషణయోః-త్విషా-ఉల్లసద్భుజికుంతలైః-మండితమానంయస్యాస్తాం||౫||వల్లున్తి|వల్లున్తి|తాపాంగవిసర్జపీఠీ
 తైః-వల్లరమ్యం-స్త్రీతయేషుతేతథాభూతాలపాంగవిసర్గాయేషుతైఃపీఠీతైః-ప్రజౌకసాంమనఃపరంతీం-అతోగో
 పాః-హృష్టమనస్తత్త్వేనాంసరివారితవంతత్యక్త్యక్తంభవతి-గోవ్యర్షప్రియమివమత్సా-రూప్యీమాసః - అతఃకేనాప్య
 నివారితాసతి-ప్రవివేశేతిభావః||౬||బాలగ్రహఇతి|బాలగ్రహఃపూతన-అసదంతకంబాలందదర్శ - అసతామంత
 కందృష్ట్యాకథంవిభేదితత్రాహ - ప్రతిచ్ఛన్నజోరుతేజసంబాలనాశ్చేనప్రతిచ్ఛన్నంతిరోహితం - నిజంజోరుతే
 జోయనతిం-కమివ-భస్మభస్మని-అహితమగ్నిమివేతిభావః||౭||విబుధ్యేతి|చరాచరాత్మత్వాదేవ-తాంవిబుధ్య-గమీలితే

తదిః అసాగ్రామహేశ్వరత్వేషితి స్మయచనంతం-మస్తే నామంతకం-సాలంకమారోపయత్ - బాలమితిః త్వా-య
 థాడరగంసు ప్రం-అబుధిశ్చాపారజ్జిత్వసః-అజ్ఞానతోరజ్జుబుద్ధ్యాగృహ్తేతియథా-గద్వతిః॥౯॥నమయశోదారోహిత్యై
 తాంకథంనన్యవారయతాంత్రాహ॥తామితి॥భావంసంబు-జనవ్యాజివచేష్టేతియస్తాప్తం-వరస్త్రీయంచ-నేహప్రై
 వ-అంతరగృహానుభవే-వీక్ష్య-అంత్రైశ్చైవనబి-రాద్ధవేన-వృష్టాంతః-కోశపరచ్చదానెవత్ - వృథుదిశ్రచృహంమ

యఃకోశః పరిచ్ఛిన్నః ఆవరణం యస్య తస్యైవ శక్త్యస్య సాధ్యతా శత్రుశ్చిహ్నయా చర్చితే ఆహుత్యస్య జగన్మిత్రయం వే
తి మోహితేన తత్త్వజ్ఞః జనన్యో నిరీక్షమాణః తేన లవణత్వతాం ననుగచ్ఛతి తస్మాత్ గంగానదీనిమ్నః గర్విణస్తానే-
దుద్గరంబీర్వంపిషం యస్మిన్ గతం ప్రసవం తం శ్రీకృష్ణ-అంక మాధావత మైశ్వరవేదకా-అధికనంబరి మేవ-ప్రసీద్ధ్యకేవలం

విషయవక్యమితివత్తేవ-సప్తాహాగ్నిస్తే సుహృదీతి॥౧౧॥సే॥చరణౌభజౌనమహుమహుః-శీవశీవ్యస్సానిస్తే
దయ్యక్తానిగాత్రానియస్యాస్స॥౧౨॥సప్తాహౌరసారసాతలాః-చ॥౧౩॥కౌచరీః॥వ్యాదాయమఖింపృత్య-కష
రూపమాప్తిశాన-రగాసనయే-కావల్గ్వింసయ్యజ్జ్యగత్తభావః॥శీశీశ్యేతిపాతాంతరే-కేకా-కశీర్యచరణౌభజావతిప్ర

వినువాచనప్రభుః॥ శనంతమారోపయదంశమంతః॥ ధోరగంసుప్రసబుద్ధిరజ్జుభీః॥ తాంలేష్టచిత్తా

వ.తి.నా.వ. చేప్చి తా.వీ.త్యాంత.రా.కో.శ.పరిచ్ఛ.దా.సి.వ.ల. |వ.ర.ప్ర.యం.ప.స్ప.౩.ధ.యా.వ.ధ.ర్షి.తే.సి.క్ష.మా.ణి.
జ.న్.జి.అ.స్థ.న.మ.౧౦౦౧.స్ప.౩.స్వ.య.జ.వ.ర.పీ.ర్య.ము.ల్ప.ణం.ఘ.రా.న.మా.ద.య.శి.శో.ర్థ.ద.వ.ధ. | కా.ధం.

రాజ్యంబున వా ప్రవీణ్యత త్వాదైస్వరుం రోప సమస్యతోపిబిత్ ॥ ౧౦ ॥ సాముంబు ముంబాలమితి ప్ర

భాషిణి ప్రియమానాఖిలజీవమంద్రణినివృత్త్య నత్రవరణభజనమువాఃప్రస్వన్నగాత్రోక్షివతియం
 డమా॥ ౨॥ తస్మాన్ప్రసన్ననాశ్చభీరంహసానాద్రిక్ష్యాద్యశ్చచచాలసగ్రహారసాదశ్చప్రతిపదిరె

జనాపెతుః క్షితౌ వజ్రనిపాతశంకయా॥౧౩॥ సౌఖ్యవర్జితం వృథితావ్యసక్తితౌ వ్యాదాయకేశాంశ్చరణౌ
భూకాంఠి॥ పరారంగోపేతి జయమానునితావజ్రాహతోవృత్తృవాపతన్య॥౧౪॥ పరమానౌపిత

భావోన్మీ ప్రకార్యగ్ని స్థానజయమాస్థితావప్రవాహి పుత్రకవాపతస్సృష్టాగరి॥ వరదా-నా-వర
జ్వేహఃత్రిగ్రహ్యత్యంశరద్రుమాః॥ చూడా-యామాసరాజేంద్రహహదాసీర్జదవృతమ్॥ ౧౫॥ ఈషా

మా శ్రీ గ్రంథా స్థ్యంగి కందర నాసికమ్ | గండ్లైల ప్రనం రౌత్రం ప్రక్తి భూరుణ మూఢాజమ్ || ౧౬ ||
అంధ మాపగభీరాత్మంపులి నారోహభీషణమ్ | బంసే శుభుజోర్వంఘ్రి శూన్యతో యహావోదరమ్ || ౧౭ ||

సంతతము ప్రదుద్విత్యుగోపాగోఽవ్యయః శేబరమాస్థూర్యంతుతన్నిస్సనితభిన్నహృతఃకామస్తాః ।

౧౮: బాలంచరస్యాశ్చరిక్రీడంతమకుతోభయమ్ | గోప్యహ్లాశంసముత్పన్నజన్మహుడాతసంభ్ర
మా: || ౧౯: యశోదారోహణీ భాగ్యంతాస్త్వనుంబాలస్యసగ్రత: | రత్యాంవిదధిరేతస్యగోపుచ్ఛభ్రమితా

ఉభిః॥౧౦॥గోమూత్రేణస్నాపయత్వాపునర్గోరజసార్థకమ్|రతూంచక్రగ్రోశకృతాద్వాదశాంకేషు

సామంతుః॥౧౦॥గోవ్యస్సంస్మృత్యసలిలాటం గేషురయోఃపుత్రః । న్యన్యాన్త్యన్యథాచలన్యబిజన్యాన్ముకు
ర్వతః॥౧౧॥అన్యావజోఽఘ్నిమణిమూతవజాన్యభోరాయజ్ఞో ద్యుతఃకటితటంజథరంహయాన్యఃపృశే

సామ్యేభావః॥౧౮॥వతమానత్వతి॥వతన్పితప్యఃదేహఃపట్నోగ్రమధ్యవర్తిస్త్రమాంశ్చదూర్ణీచకార॥౧౯॥ ఈష
తి॥సహజాత్మోగ్రదంసాగ్రదంశ్చసాలంఝలదంభఃతత్యుమాత్రాక్షగాదంసాగ్రయస్త్రితరైభాభూతమాగ్రం

తి. త్రిమహాత్మ్య గ్రంథాన్ని సం-క్షేపాలంకరించు-తత్త్వమాతాగ్రంథాన్ని ముచ్చ-తల భావమాన్యం
యన్త్రాత-సంశ్రాసహతుత్సవపునరప్రభివదైర్విశిష్టి-గరికందరవత్ నానకయన్త్రాత-గిరెచ్చుత్సాహం

పరొతావివస్థాలొస్తనాయప్పిఁగత్ - రొర్రంఘోరంప్రకీర్ణాలరుణామూర్ధజాయప్పిఁగత్ || ౧౬ || అంధకూపేశి || అం
దకూపావివస్థరెలత్తినయ్యిఁగత్ - పులిసవదారోహజనునేతాభాంభీమంబుగ్గాఁ సేతవత్సభుజోడేరూఅంఘీర

యన్త్రికాత్ - శూన్యతో యప్రాదభవఉడదరంయన్త్రికాత్ || ౧౭ || ప్రార్థ మెవరస్యా శబ్దనభీతాః పునర్గర్హ సేవాతిత్రసురి

త్యాహ॥నంత శ్రమరితి॥తస్యానిస్త్వంతంతిభయం॥రజట్టః-తేనభిన్నాహృత-రామస్తకానయోహం॥గౌ॥౧౦॥
గౌమూ॥తేతెతి॥ద్యాదశాం॥గేషులలాటాదిషు-తేషాదిద్యాదశవాహభిః॥౧౧॥అనాచాంతావనప్రథమమతినంధ్రమే

శ్రీ వంశాయోగ్యత్యా-శింఢల్ బద్ధాశ్వాసాః-పునస్తాత్మ ర్మేణమీషన్యాసమమర్శ తేత్యాహ ॥ గోమృతశివంస్పృశసలిహః ॥

అచాంతాః-ఆశ్చరియప్రథమం-అంగేషుకరయోశ్చవృథా-అజాన్యగదోవిజానాంమధ్య-కరిష్యంతే-ప్రసంగియాః-సం
 ధిమవత్యాదివత్పాది-తథాంహ్యైదావేతక్షప్తీన్నం-క-అజాన్యైః-సంవిజంస్యవ్య-కా-అజాన్యైః-కేషుతత్తే-వాకుత్వ

$\frac{1}{\sqrt{\pi}} \int_0^x e^{-t^2} dt = \frac{x}{\sqrt{\pi}}$

౮||౨౨|| అవ్యాదితి||అంఘ్రినంఘ్రి-జానుజానుతీ-భుజంభుజౌ-కంశిరః||౨౩|| తథాదిమురతౌమకుర్వన్ని త్యాహ|| చక్రీ
తి||చక్రసహితోహరి ప్రవాక్రతాస్తు-సహగదోగదాసహితోహరి ప్రవవశ్చాదస్తు-గృతేర్వయోధమధరోహధుమ-
అసిధీరఃఅజనశ్చ-శంఖధరడుగుగాయః-దతుషో-శేష-క్షితౌలభస్తాత్||౨౪||వవంబహఃరతౌంక్య త్యాంతరంగామకు
ర్వన్నిత్యాహ||ఇంద్రియాణీ||౨౫||పుష్పిగభాఇతి||అత్సనహంకారం||౨౬||౩౦ || ఇతి|| సస్త్వవేశయత్ శాయ
యామాస||౩౧||౩౨||విప్ర-మేగాహ-సూనరుతి||బలేతివిప్రయ-సాంత్రతంసః||౩౩||- తపఃప్రభావాత్-యోగీశో
జ్ఞానీవాసః||గౌస-యతస్త్వవవచ్యుత్||౩౩||౩౪||వస్త్వయాంతరమేవాహ||దహ్యమానస్యేతి||కృష్ణేగనిర్ముక్తైః-అతవవ

శవస్త్వదురభ్యుత్త స్తుకంఠవిస్ఫుభుజంముఖమురుక్రహ భుశ్చరః||౨౩|| చక్ర్యక్రతస్సహగదోహ
రిరస్తువశ్చాదస్తుయోధమధరోహధుమశ్చ || ౨౪|| ఇంద్రియాణీహృషీకశః పాగ్రాన్నారాయణోవతు
త్వఃక్షితౌలభగఃసగుసస్త్వనంతాత్ ||౨౫|| ఇంద్రియాణీహృషీకశః పాగ్రాన్నారాయణోవతు
శ్వేతద్వివపశ్చిత్తంకవోయోగేశ్వరోనస్తు||౨౫|| పుష్పిగభాస్తు తెబుద్ధిమాత్సనంభగవాహపరః|| క్రి
డంతంపాశుగోపంశ్చయానంసాశ్చమాంభవః|| ౨౬|| ప్రజంగమవ్యాదై వకుంతలీసనంత్యాంత్రియఃప
లిఃభుంజానంయజ్ఞభుక్కుతుసవక్రహభయంకరి||౨౭|| ధాకివ్యాయానుధాన్యశ్చకూశ్చైండామెర్క
కగ్రహః||గౌసప్రేతపిశాచాశ్చయతుర్తౌబనాయకాః||౨౮|| కొలరాశేవలీజ్యేష్ఠఃపూతనామాశ్చకా
దయిండున్నాదాయేహ్యవస్తాగాదేహప్రాణేంద్రియదుగ్రహః||౨౯|| స్వప్నదృష్టసమేహత్వాతా
వృద్ధబాలగ్రహశ్చయేనశ్వేవశ్యంతుతేపిష్టోర్మానుగ్రహణభీరవః||౩౦|| ఇనిప్రణయబద్ధాభిష్టేపిభిఃకృ
రతుణమ్||పాయయిత్వాప్రసంమాతావర్యంకేసస్త్వవేశయత్||౩౧|| తావన్నందాదయోగోపామధు
రాయాప్రజంగతాః||పలోక్యపూతనాదేహంబియాపురతః||౩౨|| తాః||౩౩|| సూనంబత్రిజ్ఞానీదాయోగీ
శోవాసమాససః||సవవన్యజ్ఞేహ్యత్యాహయంప్రాహానకకుందుభిః||౩౩|| కలేబరంపద్మశుభిశ్చిత్వాత
త్రప్రజౌఃసః||రేక్షిప్తావయవశోదదహుఃకాప్తపేష్టిశం||౩౪|| దహ్యమానస్యదేహస్యధుమశ్చా
గరుసౌరభః||ఉత్థితఃకృష్ణనిర్ముక్తైఃస్వపద్యాహతపామనః||౩౫|| పూతనాలోకబాలఘ్నిరాతుసీరుధిరాశ
నాజిఘాంసయాపిహరయేప్రసందత్వాపసగ్గతిం||౩౬|| కింపువశ్శ్రీధయాభక్త్యకృష్ణాయవరమాన్తసే
యచ్ఛాప్రియతరంకింసురస్తాప్నాతవోయథా||౩౭|| వద్భాగ్యంభక్త్యహృదీభాగ్యంపంద్యాభాగ్యంలో
కవందితైః||లింగంయస్యాస్యమాత్రహ్యభగవానపిబుత్ ప్రసం||౩౮|| యాతుధాన్యపిసాన్వర్గహవావజన
నీగతిం||కృష్ణభక్త్యస్త్రక్షీరాకిముగావోనుమాతరః||౩౯|| పయాంసీయాపామపిబుత్ప్రసేహస్తుతా
స్యలింభగవాహదేవీకృత్త్రైవేవల్యాన్యఖిలార్థదః|| ౪౦|| తాపామవిరతంకృష్ణేకుర్వంతీవాంసుతేతు
గం||సపునఃకల్పతేరాజాసంసారోఽహ్లాససంభవః||౪౧|| కటధూమస్యసౌరభ్యవవభూయిప్రజౌకనః||
కిముదంతువవేతివదంతోప్రజహయయిః||౪౨|| తే||౪౩|| వర్ణిగంగోప్రేపూతనాగమవాదికం||శ్రుత్వా
తన్నధనంస్సప్తేశోశ్చాస్సగమవిప్లితాః||౪౪|| నందస్యపుత్రమాదాయప్రాప్యగతడదారధిః|| మూ
ర్ఖ్యుఃపామూయివరమాంముడంతేభకురూద్వహ||౪౫|| యవతర్కూతనామోతుంకృష్ణేపామృతకూ
భాః||మేనిశమ్యత్రధయామహ్యోగోవిందెలభతేరతిమ్||౪౬||

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-దశమ-స్కంధే-సప్తమోధ్యాయః-

పిష్ఠురారః||యేనయేనావతారేణభగవాహరిరీశ్వరః || కరోతికణకరంప్యానిమనోజ్ఞానచనఃప్రభో||

సపద్యాహతఃపామ్యయన్య||౩౫||ప్రసంగాత్త్రైముక్తిన్యాయేనభక్తివైభవమాహ||పూతనేతి||౩౬||కిమితి||త్రధయా
అప్తిశ్వేన-భక్త్యప్రేక్షారత్తైః||సద్భూతన్నాతరభి-వత్సవహరణిలీలాభిప్రాయేణబహువచనం-గోగోపిశాస్త్రజ్ఞాన
రోభవన్నితి||౩౭||౪౦||యైశ్చి||పితృత్వతనామోతుం-అర్భుకంఅభాకచరితం-కింతర్కూతనామోతుఇతి||శ్లో|| అత్తందై
త్యుపలాశఃపూతనాయాశ్చిశుచ్ఛలాత్||ప్రన్యాపేశవతఃప్రాత్రైఃపాగ్రాహుతిమకల్పయత్||శ్రీధరియోయంశ్లోకః
ఇతిభావాభాదీపికాయాం-సప్తాధ్యాయవ్యాఖ్యా-

శ్లో||ఉద్విమోహకటధూమ్యుత్పత్తావధామధిష్టనగదర్శయగనిశ్యమాస్యేచకృష్ణః||శ్రీదత్తసప్తమః||కృష్ణార్భుసదాసిం

సంప్రవాసందనిర్భరః| భూయస్తదేవసంప్రస్తుంరాజాన్యదభినందతి|| యేనేతి|యేనయేనమత్స్యద్యవతారేణాపి-యా
నియానికాన్యనికరోతి|తానిసఃకర్తరంభాన్యనికర్తసుభావహాని-మనోజ్ఞానిమనఃప్రీతికరాణిచ-భవంత్యవ||౧||తథాపి|| య
దితి||యల్ శృణ్వతః-పుంసఃపురుషమాశ్రస్య-అరః-మనోజ్ఞానిః-తన్మూలభూతా-వివిధాత్మస్థావ- అవగచ్ఛతి-తథాస
త్త్వశుద్ధిఃపారిభక్తిః-హరిదాససఖ్యానిచ-భవంతీతదేవహరంహారేశ్వరితం - మనోహరంచా-వద||౨|| తథానుగ్ర
హంయదికరోషీతి-ఆత్మోత్సృక్యనపునర్విశింపి||అథే||అనురుంధతఃఅనుకుర్వతః||౩||కదాదిదితి|| ఉష్ణానంశిశోరంగపరి
వతఃసంతత్రకరణీయేకాతుకాన్లవేడత్యవాభిషేకే-తథాత్పన్నేవదన-జన్మక్షాప్యాపియోగైసతి-అతిఃనుచువాగ్న
వే-సమవేతయోషితాంమిలితపురంశ్రీణాంసుధ్య-వాదప్రాధిభిఃశోభితమభిషేచనల-యశోదాచకార||౪||సందస్యే
తి||అన్నాదిభిఃసుపూజితైఃపితైః-కృతమంగళం-సంజాతప్రైఅక్షిణీయస్యనలభిశయత్తాయితవతీ||౫||ఔష్ణానిక
తి||శకటస్యాకస్తాత్ప్రంభేడిదహితే-ఊర్ధ్వంచాలితవా||౬||అధశ్శయానస్యేతి||తదధశ్శయానస్యశిశోః-అబ్బక
శ్వాసాప్రవాళవత్ప్రవృత్తయోంఘ్రిః-తేనహతం అసఃశఃటంవ్యవతః-తవిపరితమపతత్-కథంవిధ్యస్తానానారసపం
||౧||యచ్చుప్యతాప్రేగ్యరతిర్విత్తస్థానస్త్యంవశుధ్యశ్యవిరేణపుంసః | భక్తిహారోతత్పురుషేషుస
ఖ్యంతదేవహరంవదమస్యేనచేత్ ||౨||అథాన్యదపిక్ష్ణస్యతోకాచరితమద్భుతం|చానుషం దేహమాసా
ద్యతజ్జాతిమనురుంధతః||౩||శ్రీశుకః||కదాదిదౌష్ఠానికకాతుకాన్లవేజన్మక్షాప్యాపియోగైసమవేతయోషితా
మి|వాదిగ్రగీతద్విజమంత్రవాచనైశ్చకారసూనోంభిషేచనంసతీ||౪||నందస్యవత్పితృతమజ్జనాదికంవి
ప్రేగ్గైస్సప్త్యయినంసుపూజితైః| అన్నాదివాసస్సగ్రభిష్టధనుభిస్సంజాతప్రద్రాక్షమశీశయచ్ఛ
నైః||౫||ఔష్ణానికాతుకక్రమనామసస్సనీసమాగతాప్రాజయతీవ్రజౌకసః| నైవాశ్మణోద్వైరుదితం

—* శకటభంజనముట్టిః—

సుతస్యసారుద్ధంప్రవాణీచరణావుదహివత్||౬||అధశ్శయానస్యశిశోరథాత్పకప్రవాళమద్వంఘ్రిహ
తంవ్యవతః-తవిధ్యస్తనానారసమవ్యభాజనంవ్యత్యస్తచక్రాక్షుఃభిన్నకూబరమ్||౭|| దృష్ట్వయశోదా
ప్రముఖావ్రజస్త్రియోహ్యౌష్ణానికైర్మణీయాస్సమాగతాః|నందాదయశ్చాచ్ఛతదర్శనామలాఃకథం
స్వయంవైశకటంపివర్యగాత్|| ఇతిబ్రువంతోతిపిషాదమోహితాజనాస్సమంతాత్పరివప్త్రురారణవ
త్||౮||ఉచుః||రవ్యవసరిమతీగోపాణగోపీశ్వబాలకాః | రుదతానేనపాదేనక్షిప్తవేతన్నసంశయః||
౯||సతేశ్రద్ధధీరేగోపాబాలభాషితమిశ్యత|అప్రమేయంబలంతస్యబాలకస్యనతేవిమః||౧౦||రుదంతం
సురిమాదాయయశోదాగ్రహశంకితాకృత్వాస్వప్త్యయనంవిప్రేస్సాక్షైఃప్రసమపాయయత్||౧౧||
పూర్వవత్స్థాపితంగోపైబలిభిస్సపరిచ్ఛదమ్|విప్రాహుత్వాచరయాంచక్రుదఃధ్యక్షతకుశాంబు
భిః||౧౨||యేసూయాసృతదంభేష్యహింసామానవివజ్జితాః|నతేషాంసత్యశీలానామాశిషోవిధలాః
కృతాః||౧౩|| ఇతిబాలకమానీయసామగ్యజరుపాకృతైఃబలైఃపవిత్రాషధిభిరభిషిచ్యద్విజౌత్రమైః||
౧౪||వాచయిత్వాస్వప్త్యయనంనందగోపస్సమాహితః|హుత్వాచాగ్నింద్విజాతిభ్యఃప్రాదాదన్నం
మహాగుంమ్||౧౫||గాశ్వస్వసగుణోపేతావాసస్సగ్నిగుక్తమాలిః|అక్షజాభ్యుదయాథాయప్రా
చికుప్యభాజనానిస్వర్గరజతవ్యతిర్క్తకాంస్యాదిమయానియథాభవతితథా-చక్రైచఅక్షిశ్చచక్రాక్షాః-వ్యత్యస్తాః చ
క్రాక్షాఃయస్త్రికా-విభిన్నఃహూబరోయుగంధరోయస్త్రికతచ్ఛత్యయథాభవతితథావ్యవర్తతేతి||౧౬||దృష్ట్వేతి|| అద్భు
తదశశనేనకటలాబభూవుః-తదేవాహ-కథమితి-వివర్యగాత్ విపరితమపతత్||౧౭||సేతి||నశ్రద్ధధిరేవిశ్వాసంనజన్మః-
ఉతలపిబాలస్యైతన్నసంభవతి - ఏతేచబాలాఃకింజానంతీతి||౧౮||రుదంతమితి || రక్షోష్టానూక్షైఃరక్షాంకృత్వా||
౧౯||భగవత్ప్రభావానభిజ్ఞవిప్రచేష్టితంవిడంబయన్నివాహా||పూర్వవదితి||బలిభిఃక్షైః-యద్వా- అప్రదితుబలిభిస్స
హితం-సపరికరంయథాపూర్వంస్థాపితం-విప్రాదధ్యక్షిభిరర్పయామానుః-హుత్వాగ్రహేదిచువామంవిధాయ||
౧౨||యఇతి||అసూయాగుణేషుదోషావిమగ్న-రణం- ఉష్యేతయోః-తేషామూషిషఃకృతాస్తైఃప్రయుక్తాః ఇత్యేకమ
భిప్రేత్య||౧౩||ఇతితి||సామగ్యజర్భిరుపాకృతైస్సంస్కృతైః-పవిత్రా ఓషధయోయేషుజలేషుతైః ద్విజౌత్రమైః

త్యుభిరభిషిష్యతిషేషకారయత్వా॥౧౮॥వాచయత్వేతి॥హుత్యాహవయత్వా॥౧౯॥ గాఢా॥ గాఢప్రాదాత్ - తెచవిప్రాః॥అన్యాయంజతతఃపిష్యతియంజః - తెతతమన్యాయరితిపాతాంతరైఃశతంత్వైర్ద్రగోశతమన్యాయఃస్వీకృత వంతత్యత్యర్థః॥యద్వా-శతంశతసంఖ్యాకాః॥తేవిప్రాగ్నితి॥౧౯॥౨౦॥ప్రాగ్నిః॥తాఃతతైఃవలభాపురిత్యర్థః॥శ్లో॥ఉక్తేవ్యమ్య దుపాదేశశకటంవ్యమ్మీలీలయాత్యథావర్తంపదాపీత్యభ్యవ్యపాతయదర్భకః॥శ్రీధరీయాయంజ్ఞీః॥౧౯॥౨౧॥ఏకదేవి-ఆ రోహముత్సంగం॥౧౯॥ భూమాపితి॥త్యథావర్తాత్సప్తవమ్యశ్చుపరిహారాయకృష్ణేనైవాహ్యనడత్యంగాదుష్టారాయ॥చ కృతంభారమజానతి॥ఉత్పాతశంకయామహాపురుషమాదధ్యోఃశ్రీకృష్ణోదరవర్తినాంజగతాంభారేణపీడితావస్థితాచన లీయద్వాజగతాంజగధ్యోర్మనుతసభభూవనతుజగదుదరంతువేద్యోధకః॥౧౯॥౨౦॥గోకులంబులి॥శురయన్నాదయ నిర్వృత్యధః పూరయన్నిత్యపిపాతాంతరం॥౨౦॥ముహూర్తమితి॥యదీయత్ర-న్యస్తవతఃతత్రతప్తాస్థానెనాపశ్య తే॥౨౧॥౨౨॥ఇతి॥భరపవనచక్రాత్-పాంసువద్వేషితి॥౨౨॥రుదతమితి॥ఉపాతతఃశాంతః - పాంసువషణ్మస్యవేగోయ దాత్రేచాన్వయంజత॥౧౯॥౨౩॥ప్రామంత్రివిదోయైకాస్తైర్యాఃప్రీతైస్తదాశిషః॥తాఃష్ఫలాభవన్యంతనక

—*త్యథావర్తఃఖ్యానురసంహరఘట్టః*—

దాదపిష్యునమ్॥౧౯॥౨౪॥దారోహమారంభంలాలయంతీసతీహతం॥గరిమాణంశిశోర్యోఘంససేహేగి రిహుటవత్॥౧౯॥భూమానిధాయతంగోపివప్రీతాభావపీడితా॥మహాపురుషమాదధ్యోజగతామానకర్తృ సు॥౧౯॥దైత్యోనామాత్మణావర్తకంసభ్యత్యఃప్రచోదితః॥తత్రవాతస్వరూపేణజహారాసేనమర్భక మ్॥౨౦॥గోకులంసర్వమావృణ్యకాముష్ణంశ్వతీంషిరేణుభిః॥శురయానామహాఘోరశబ్దైనప్రవిశో దశ॥౨౧॥ముహూర్తమభవద్దోష్టంరజసాతమసావృతమ్॥సుతంసుశోదానాపశ్యతైత్రన్యస్తవతీయతః ౨౨॥నాపశ్యతఃశ్చిదాత్మానంపరంచాపివిమోహితః॥త్యథావర్తస్సప్తభిశ్చరగరాభిరుపమృతః॥ ౨౩॥ఇతి॥భరపవనచక్రాత్పాంసువద్వేషివపవనమితి॥అతఃగుణమనుష్టరంశ్యోకృతద్భు షిపతితామృతవేద్యకాయథాగః॥౨౪॥రుదతమనుశతమ్యత్రగోపీభ్యభ్యశమనుతప్తధియోమ్రుపూ ణకాముఖ్యః॥రురుమరనుపలభ్యనందమానుషనవనడపారతసాంసువషణ్మవేగే॥౨౫॥త్యథావర్తఃశ్చాం తరయోవాత్యానూపధరోహరగృష్ణంసభ్యోగతోగంతుంనాశకోషమూరిభారభ్యత్॥౨౬॥తమశ్చై నంమన్యమానతీత్మానంగురుమత్తయా॥గృహీతేఉత్పృష్టంనాశకోషదమ్యత్యాన్యకం॥౨౭॥గృహీతహ ణిశ్చేష్టేదైత్యోనిర్గతలః॥అవ్యక్తరావోన్యతతత్సహబాలావ్యసుర్వైః॥౨౮॥తమంతరిత్యాత్మతి తంకరాశంవిశేణాసర్వావయవంశిలాయామ్॥పురంయథారుద్రశరేణవిధంప్రయోరుదంత్యోదవృ షుస్సమేతః॥౨౯॥కృష్ణంవతసోరసిలంబమానమాదాయమాత్రేప్రతిహృత్యపిష్టితః॥తంస్వప్తి మంతంపురుషాదగ్గరివిహాయసామృత్యముఖాఃప్రీముక్తిమ్॥౩౦॥గోప్యశ్వగోపాఃకిలనందముఖ్యాఃల బ్ధ్యాపునఃప్రాపురతీవమోఘమ్॥అశూబతాత్యదృశ్యమేషరతుసాబాలావృత్తింగమితోభ్యగాత్పు నః॥౩౧॥హింప్రస్పృశాపేనవిహింసితఃఖలస్సాధుస్సమత్వేనభయాద్విముచ్యతే॥కింప్రవర్షిస్తమ ధోక్షజార్చనంపూర్తైస్తదత్తంహ్యుతభూతసాహృదమ్॥౩౨॥యత్సంపరేతఃపునరేవబాలకోదిష్ట్యాస్వ బంధూప్రణయనుష్ఠితః॥౩౩॥దృష్ట్వేత్పాదానవమశోనందగోపాబృహద్వనే॥వసుదేవవచోభూ

స్మి-తథాభూతేవవనైసతి-తత్రతస్యారుదతం-అనుశతమ్య-గోపీభ్యరుదుః॥౨౪॥త్యథావర్తఃతత్రవాతః తదూహితధరి-కృష్ణంహరగ-శాంతరయః-కథందిన్నభోగతః-తతఃపరంగంతుంభారాతిరేకాన్నాశకోషిద్యత్యధః॥౨౬॥ తమితి॥గురుమత్తయాఅతిగౌరవేణభారేణతంఅశ్చైనంవర్తతప్రాచయం - మన్యమానః-తేనైవలత్యనోగృహీతః- తంత్యక్తుమిచ్ఛన్నపి-నాశకోషిద్యత్యధః॥౨౭॥౨౮॥కృష్ణమితి॥తసోరసిలంబమానంకృష్ణమాదాయ - మాత్రే - ప్రతిహృ త్యసమవస్థాపిస్తాత్యభభూపురితి-విహాయపాగగనమాగ్నేణ-పురుషాదేనత్యథావర్తేన - నితం - తథాపి - మృత్యుముఖా త్ప్రీముక్తంపునర్లబ్ధ్యామోదంప్రాపురిత్యుత్తరేణాన్వయః॥౩౦॥గోప్యశ్వగోపరస్పరంహర్షకథామామః-అశూబ తేతి-నవృత్తింగమితోమృత్యుంప్రాపితః॥౩౧॥కోత్రవిప్రయఃయజ్యతపవైతదితితేష్యవకేదిదాహుః॥హింప్రశ్చిత్తః అస్మాభిఃదిదంకృతంపూర్తంపాపీకూపతతాకాదినిర్మలం-ఇష్టంపంచయజ్ఞాగ్నిశూబతాద్వి - దర్శనదానం॥౩౨॥

యదిలియత్ యస్మాత్ తపతః ప్రణయః హర్షయః॥౩౩॥౩౪॥శ్లో॥ తృణావర్తాగమేద్యప్తగౌరవాశంకిం ప్రసూమః |
 బోధయదశయామానః పృంజమ్నః సోమభేజగత్॥ శ్రీధరయోయంశ్లోకః॥ ఏకదేలి॥౩౪॥ పీతేలిపీతమస్మాప్రీతిపీఠః-
 తత్ప్రాయః పీతప్రాయః పీతమితి తాదీశబ్దానాం సానాదిమలిపుత్తన్నత్వాత్ - విభక్తాభాతరతిత్యాదివత్ - యద్వా,
 పీతప్రాయః ప్రసాదే నెత్యస్తరపదలోపసమాసోవా॥౩౬॥ ఖమితి॥ ఖంస్వగ్తాకాశం - సగౌరవీర్తి - రద్దుహిత్యాః సదీః॥

ఇతిభావాధాదిపికాయాం - సప్తమాధ్యాయవ్యాఖ్యానం (౩౬॥ ౩౮॥

శ్లో॥ అష్టమేనామకమాస్యబాలక్రీడాకుతూహలైః మృగ్మత్తాదీయోగైః విశ్వయాపాదిబాల
 న్యనిశమ్యాశంకినః పీతుః॥ నామకృద్గర్వాత్సేననిజంతత్త్వమసూచయత్॥౧౧॥౩॥ పూర్ణశ్చేతరథంధనివాంగ్యహామూ
 గతస్త్రాహామహద్విజలనమితి॥ మహాతాంస్యాశ్రయాదస్యోక్తవిచలనంసన్యాధం - కింతు - గృహీణాం మంగళాయ-
 నమరహిణ - తేవమహద్దేశనార్థంకిమినగచ్ఛంతేతత్ప్రాహ - దీప్తచేతసాంకృతవతానాం, కుణమపిగృహంత్యక్తుమశక్తు
 వతామిత్యర్థః॥ రత్వయాబాలయోర్నామకరణాది - కరణీయమితివత్తుం - తస్యజ్ఞానాతిశయమూహా॥ జ్యోతిషామితి, య
 దలింద్రియజ్ఞానసాధనం - జ్యోతిషమయనంతత్ప్రీతిపాదకంజ్యోతిశ్శాస్త్రమిత్యర్థః - తత్సాక్షాత్కృతతాప్రసీతం - యేన

—* ప్రస్థపానసమయేజృంభణవ్యోజేనమాత్రేవిశ్వయాపప్రదశనఘట్టః*

యోమానయామానమితిశ్లో॥౩౪॥ ఏకదాభాకమాదాయస్వాంకమారోప్యభామిగ్నిప్రస్ఫుతంపాయ
 యామానప్రసంస్మహవరిష్టుతా॥౩౪॥ పీతప్రాయస్యజగేసుతస్యరుదిరస్మితంసఖంబాలయతీరాజా
 జృంభణతాదన్యతేజగత్॥౩౬॥ ఖంరోదసిజ్యోతిర్గోకమూశాస్మాద్యేంచువహ్నిశ్వసనాంబుధీంశ్చద్విపా
 న్నగాం ప్రస్తుహిత్యార్పణానిభూతానియానిస్థిరజంగమాని॥ ౩౬॥ సావీత్యవిశ్వంసహసారాజాసం
 జాతశేషఘఃసంమీల్యమృగశాబాజేనేత్రేచాసిత్సువిష్మితా॥౩౮॥ *****

ఇతిశ్రీమద్భాగవత-దశమస్కంధే-సప్తమోధ్యాయః-

శ్రీబాదరాయణః॥ గర్జపురోహితోరాజాయమానాంసుమహాతపాః | ప్రజంజగామనందస్యవసుదేవ
 త్రవోదితః॥౧॥తందృష్టౌవరమప్రీతఃప్రత్యుథాయకృతాంజలిః | ఆనచాఘోక్షజగియాప్రణీపాతపు
 రస్సరమ్॥౨॥సూపవిష్టంకృతాతిభ్యంగిరాసూన్యతయామునిమ్|నందయిత్వాబ్రహ్మక్రిష్ణాచార్జ్యస్య
 కరవామకిమ్॥౩॥మహద్విజలనంస్యాణాంగ్యహిణాందీనచేతసామ్|నిశ్చేయసాయభగవన్నాన్యధాక
 ల్పతేక్యదిత్॥౪॥జ్యోతిషమయనంసాక్షాత్కృతద్జ్ఞానమతీంద్రియం|ప్రసీతంభవతాయేనపుమావేద
 వరావరం॥౫॥త్వంహిబ్రహ్మవిదాంశ్రేష్ఠస్సంసారాకార్యమహాసంబాలయోరనయోగ్యాణాం
 జన్మనాబ్రాహ్మణోగురుః॥౬॥గౌరవాచార్యః॥యమానామహమాచార్యఃఖ్యాతశ్చభువిసర్వతః|సుతంసు
 యాసంస్కృతంతేమన్యతేదేవకీసుతమ్॥౭॥కంసఃపాపమతిస్సఖ్యంతవచానకదుంభః | దేవక్యాఅష్ట
 మోగభోణసప్త్రీభవితుమర్హతి॥౮॥ఇతిసంచితయోగశ్చుత్వాదేవకీదారికాభవః|అపిహంతాగతాశం
 కప్రహితస్సోదనయోమహా॥౯॥నందః|అలక్షితోస్త్రిగరహసిమామకైరపిగోవ్రజే | కురుద్విజాలి

అన్యోపిపుమావరావరం-వరంకారణంపూర్వజన్మకృతంకమ-అవరంకార్యంఅష్టజన్మనిభావిఫలంతద్వేద-ఉక్తం
 చజాతశ్శ్లో॥యమచదితమన్యజన్మనిశుభాశుభంతస్యకమణఃపాప్రీతిం | వ్యంజయతేతాస్త్రమేతత్తమసిద్రవ్యాణిది
 పథవేలి॥౫॥వివతీరమాహత్వంహితి॥ దైవజ్ఞోమంత్రివద్వన్యం-అతోనామకరణాదినంసారాకార్యమహాసత్వ
 ధ్ధః-నన్యేతద్గురుణాకరణీయమితిచైత్రాహాన్యాణామితి॥౬॥అత్యుత్సాహినంసంసంప్రతిగుప్తమేతత్తార్కమిత్యభిప్రా
 యేణప్రత్యావత్యోజితవాహా॥యమానామితి॥భవతుతథాపి-త్వవత్ప్రాగతఇతికుతావిద్యాదితచేదతపహ - ఖ్యాతశ్చేతి॥
 తతఃకిమతపహ-దేవకీసుతమితి-కంసోపన్యతేకల్పయేదిత్యర్థః॥౭॥కంసఇతి|నమయదుకుమారఇతికథం దిజ్ఞానాతు-తత్ర
 వసుదేవస్యపుత్రఃదేవక్యాంజాతఇతికథాజాగీయాస్తత్రాహ-పావనతిరత్యాది॥౮॥ఇతి॥శ్లో॥ కింమయాహతేయా
 మందెత్యాదిదేవకీన్యావదఃశ్చుత్వాశ్లో॥ దేవక్యాఅష్టమోగభోణసప్త్రీభవితుమహాతీతిచ- నిత్యంసంచితయోగా
 మాన్యేనకన్యదిదస్త్రీజ్ఞాత్వా-యమయోశ్చసఖ్యందింతయ-త్వద్గృహభవేదిసంభావ్య-మత్సంసారరంగనవా-
 లగతాశంః-అగతా-అశంకాయస్యః-అపియది-హంతాహనివృత్తి-తేహితదా- తత్సోమహాఅనయస్సాన్యదితి॥

౯॥అలక్ష్మీభగతి॥ద్విజాతిసంసారమాత్రం-కేవలంస్వప్తివాచనపూర్వకంతుర్విః॥౧౦॥౧౧॥యదానామితి॥యదానా
 వపుభగ్నావాత్తుతీహేః-విప్రతీ-పద్యమానానాయదానావపుభగ్నావాత్ - భావోభావనం - తస్మాత్
 అన్యోన్యశిక్షయానైకకవత్కరణాదిశ్యధః - సవ్యక్తక్ష-తిప్పకీకరోతీసంకషణానువ్యుశంతిమన్యంతేవత్కంతీ
 త్యేధః॥౧౩॥గర్భసంకషణంతునప్రకాశయతి॥అసన్నితి॥అస్యతవపుస్తస్యతవకృష్ణత్యేధః నామభవ్యతి ॥ ౧౪॥
 ప్రాగయమితి॥సామాన్యోక్త్యా-యుపిరయంజన్మాంతరగతంనామకథయతీతనందోవన్యతేస్త - ఆతపనంవాసుదేవ
 ఇతిసంప్రవత్తత్యేధః॥౧౫॥ బహునీతి॥గుణానురూపాణి-శుశ్రవఃసర్వజ్ఞత్యాదీని-కర్మానురూపాణిగోవిందః గోవర్ధ
 నోద్ధరణిత్యాదీని-తానిసర్వాణ్యహాపినోవేదజనానివినోవిదురితి॥౧౬॥జాతకథమాహ॥అథాస్యతీతి॥ఎవంపరమపు
 రుపః-శ్రేయఃముక్తిం-అంజయిష్యతి॥౧౭॥పురేతి॥అనేనరత్వమాణాసమేధితాశ్చ-దన్యాకజఘ్నరితి॥౧౮॥౨౦॥ఇతి
 తి॥ఇతిఅత్మానంప్రతి-సమాదిత్యఅత్మానంకృష్ణంవ-అశిషాంఅశిర్భిఃసందఃపూర్ణవిష్ణుంమేనౌకమంప్ర॥౨౧॥శ్లో॥బాలక్రీ
 డాచమతా-తైఃకృష్ణైరామేణంయుతఃపరమానందమాధప్రవ్రజేనందయతోదయోః॥శ్రీధరీయాయశ్లోకః॥పూర్ణ
 త్వమేవదశయన్నాహ॥కాలేనెతి॥ము॥ప్రజతాగచ్ఛతా-జానుభ్యాంసహపాణిభ్యాం-రమమాణౌజానుద్వయేసహా

సారంస్వప్తివాచనపూర్వకం॥౧౦॥శ్రీశుకః॥వంసఃప్రాధికానోవిప్రస్వపిషితమేవతత్ । చ
 తారనామకరణంనూఢోరహసేబాలయోః॥౧౧॥అయంవైరోహిణీపుత్రారమయోనువృత్తేః । ఆ
 ఖ్యాస్యతేరామఇతిబాధిక్యాగ్భలంవిమః॥౧౨॥యదానావపుభగ్నావాత్సంకషణముశంత్యతః॥౧౩॥
 ఆనవన్తాప్రయోహ్యస్యగృహ్లానుయగంతమాః॥శుక్లరక్తస్తథాపేతఇదానీంకృష్ణతాంగతః॥౧౪॥
 ప్రాగయంవసుదేవస్యకృత్జ్ఞాతప్రవాత్సజః । వసుదేవఇతిశ్రీమానభిజ్ఞాస్యప్రవత్తతే ॥ ౧౫ ॥ బ
 హునీసంతినామానిరూపాణిచమతస్యతే॥గుణికర్మానురూపాణిలోన్యహంవేదనోజనాః॥౧౬॥ఆధాస్య
 త్యేషవశ్యేమోగోవగోకులనందనః । అనేనసర్వదుగ్ధానియోయమంజస్తరిష్యథ॥౧౭॥పురానేనప్రజ
 పతేనాధవోదన్యవీడితాః । అరాజకేరత్వమాణాజఘ్నద౯స్యాకసమేధితాః॥౧౮॥యవేత్యైగమహా
 భాగేప్రీతింకుర్వంతిమానవాః । నారయోభిభవంత్యేతావిష్ణుపత్యౌనివాసురాః॥౧౯॥తస్మాన్నందాత్మ
 జాయంతునారాయణసమోగుడైః॥శ్రియాకీర్త్యానుభావేనగోపాయస్వసమాహితః॥౨౦॥ఇత్యాత్మా
 నంసమాదిత్యగ౯చస్వగృహంకతే॥నందఃప్రముదితోమేనెహ్యన్తానంపూర్ణమూషిమం॥౨౧॥కాలే

—* బాలక్రీడాసారంభఘట్టః*—

నప్రజతాతాతగోకులేరామకేశవా॥జానుభ్యాంసహపాణిభ్యాంరమమాణౌవిజహ్రీతుః॥౨౨॥తావం
 ఘ్రియున్మనుకృష్టసరీస్రవతౌ॥ఘోషప్రఘోషరుదిరంప్రజకద౯మేషు॥తన్నాదహృప్తమనసావసు
 సృత్యలోకంముగ్ధప్రభీతవమపేయకురంతిమాతోః॥౨౩॥తన్నాతరౌనిజసతౌ॥ఘృణయాన్నువంత్యౌ
 పౌకాంగరాగరువిరావువగూహ్యదోభ్యాం । దత్వాప్రసంప్రపితౌస్సముఖంనిత్య ముగ్ధస్తీతాల్ప

ద్వయేనచ-పుథివీమవప్రభ్య-చంక్రమణంకుర్వంతౌ॥౨౨॥తావతి॥అనుకృష్టపునఃపునరాకృష్ట-సరీస్రవంతౌ అతిశయే
 నచలంతౌ-ఘోషాఃకటిపాదభూషణకింకణ్యైః-తేషాంప్రఘోషేణరుదిరంయథాభవతితథా - ఘోషాణాంనాదేన
 హృష్టంమనోయయోస్తాలోకంతతస్తతోగచ్ఛంతంజనం-అనుసృత్యత్రిచతురాణిపదానిఅనుగమ్య-ముగ్ధవగ్నీభీతవత్
 మాతోగ్రిరంతిసమీపేఉపేయకుఃఉపజన్తుః॥ము॥అనుకృష్టపునఃప్రసారితజాన్యసుగతంయథాధిధా - వత్సప్తగ్గజాను
 సమాకృష్టైత్యర్థః సరీస్రవంతౌఅతిశయేనసంచరంతౌ-ఘోషేతి॥ఘోషాఃకటిపాదబద్ధకింకణ్యైః-తేషాంప్రఘోషే
 ణప్రకృష్ట శింజితేన-యదాన్త-ఘోషస్యప్రజన్య-ప్రఘోషేణఘ్నీయధ్వనినా-రుదిరంయథాతథా-ప్రజకద౯మేషు
 సరీస్రవంతౌవతితేనవాదేన-హృష్టమనసౌ-లోకంఇతప్రతిపర్యటంతంజనం-అనుసృత్యత్రిచతురాణిపదాన్యసుగమ్య-
 ముగ్ధప్రభీతవత్ముగ్ధవత్ప్రభీతవద్వ-మాత్రోరంతియతోదారోహిణ్యౌరంతికం-ఉపేయకుఃఉపజన్తుః॥ ౨౩॥ తది
 తి॥తదాచతన్నాతరౌ-నిజసతౌదోర్భ్యాముగగూహ్య-ప్రమోదం-యయతుః-కథంభూతే-ఘృణయాన్యకృపయా-న్నువం
 త్యాత్మరత్వయఃపూర్ణవయోధకేసత్యా-పంకేనాంగరాగేణచ-రుద్రౌ-కథంభూతం ముఖంనిత్య-ముగ్ధంమందస్త్రితం
 యస్మి॥అల్పదశనాశ్చయస్మి॥తవృత్తమ్॥ము॥న్నువంత్యౌపయస్సాగ్రివివయోధకేసత్యా-పంకవివాంగరాగఃతేనరు

నిరౌ-యద్వా-పంకెనహరిద్రాదికృతాంగరాగేణచ-రుదిరావితి-ముగ్ధంసుందరంప్రితంయస్మిన్ - తచ్చ-తదబ్జరదనమ
లాప్సితదంతంచ॥౨౪॥యహి-తి॥యస్మిన్-అంగనానాందర్శనీయాకుమారలీలామయోః-తథాగూతౌజాతౌ-తదాంత
ప్రజేప్రజస్యమధ్య-తదబలాఃప్రజాంగనాః-ప్రేక్షంత్యుఃప్రేక్షమాణాఃవిప్రుతగృహకృత్యాః - హసంతోఽపిహృ
షుఃహృష్టాబధూపుఃకథంభూతౌ-తాభ్యాంప్రగృహీతానిపుచ్చానియేమాంతైఃవత్సైః-ఇగస్తతోనుకృప్యమాశ్చే॥ముగ్
ధహి-యదా-అంగనానాందర్శనీయాకుమారలీలాబాలచేష్టాయయోస్తౌ-జాతావితిశేషః-తత్ - తదా-అంగప్రజ
జేప్రజమధ్య - ప్రగృహీతపుచ్చైఃతాభ్యామేవాలంబితపుచ్చైఃకాలైఃవత్సైరితస్తతోనుకృప్యమాశ్చే ప్రేక్షంత్యుః
ప్రేక్షమాణాఃఉర్భుతగృహాఃవిప్రుతగృహవాపారాఃఉర్భుతగృహాభిర్యపిపాతఃజహృషుఃహృష్టాబధవః - జగృ
హురితిపాదెతౌగృహీతవీర్యత్యర్థః॥౨౫॥శృంగీతి॥అతివలౌతౌ-శృంగ్యాదిభ్యోనిషేషం-గృహూదితానికర్తానిచ
కతుంయత్రయదా-తజ్జనన్యోనశేకాబెతదా-అలంకృతసంసృజనసప్తామూపతురితి॥శ్లో॥ గృహీణాంగృహసౌఖ్యస్యపరా
తుష్టిఃప్రదశికాతాగృష్టచావలచార్యాణిసహైవాఖిలవన్దనమ్॥ప్రజల్పంత్యసనమాగత్యగోప్యగోప్యైముదందమః॥శ్రీ
ధరియోయంశ్లోకః॥ముక్తీడాపరాక్రీడాసక్తౌ-అతపివాతచల్లా-స్మృతశ్చరంతౌ- అతిబహువిధ్యపిపాతఃశృంగిణఃశృం
గప్రహరణజంతవః-దంష్ట్రీణిఃదంష్ట్రీప్రహరణజంతవః-అసిఃఖడ్గః-అసిఃరితిపాదెసర్వః - ద్విజామయూరాద్యాఃకం
టకాస్తయాణాంతీర్ణ్యవయవాః ఏతేభ్యఃనిషేధ్యంనివారయతుంగృహ్యతేజ్జగృహూదితకార్యాణ్యవ్యంతే-నశేకా
తేశ్చత్రస్యాతాంతఃకునసోనవస్థామాకులతామాపతురిత్యర్థః॥౨౬॥ము॥కాలేనేతి॥అకృష్టజానుభిఃపద్మైః విచంక్రమ
తుః-కదాదిజ్ఞానుక్రమణం-కదాదత్తద్భ్యాంగమనంచెతి-మిత్రంచక్రతురిత్యర్థః॥౨౭॥౨౮॥ అసమయేఅదోహకాలే-

దశనంయయతుఃప్రమోదమ్ ॥౨౪॥ యహ్యౌంగనాదఃకర్మనీయకుమారలీలావంతర్వృజేతదబలాఃప్ర
గృహీతపుచ్చైః । వత్సైరితస్తతోప్రతక్షణావమకృప్యమాశ్చేప్రేక్షంతఉర్భుతగృహాభిర్యపిపాతఃజహృషుఃహృష్టాబధవః॥
౨౫॥శృంగ్యగ్నిదంష్ట్ర్యసాజలద్విజకంటకేభ్యఃక్రీడాపరావతిచల్లాస్మృతశ్చరంతౌ- అతిబహువిధ్యపిపాతఃశృంగిణఃశృం
గప్రహరణజంతవః-దంష్ట్రీణిఃదంష్ట్రీప్రహరణజంతవః-అసిఃఖడ్గః-అసిఃరితిపాదెసర్వః ॥౨౬॥ కాలేనాల్పేనరాజన్తేరామకృష్టశ్చగో
ప్రజేఅకృష్టజానుభిఃపద్మైఃవిచంక్రమతురంజసా॥౨౭॥ తతస్సభగవాన్కృష్టమయప్యైర్వృజబాలకైః
సహరామోప్రజస్త్రీణాందిక్రీడేజనయోముదం ॥౨౮॥ కృష్టస్యగోప్యోనువిరంబీత్యకౌమారచావ
లంశృణ్వంత్యాఃలతాన్తగురితి-జూహుస్సమగతాః॥౨౯॥వత్సౌముంచకాక్షిదిదనమయేకోశ్రీశనం
జాతహాసఃస్త్రైయంసాన్వన్వత్త్యధదధిపయఃశల్మితైఃస్త్రైయయోగైః । మకాకాభోత్పూకవిభజతిసచ

కోశ్రీశనంజాతహాసః-స్త్రైయఃచౌర్యాగ్నితంత్రాపిస్వాదు-నేతరత్-దధిచ-పయశ్చ-దధిపయః- అత్తి-కించభోత్పూక
భోత్పూకాణస్వయంభుంజానభిర్యస్థైః-మరూ-కామర-టాప్రతి - విభజ్యదదాతి-తేమాంకుధ్యేత్ప్రతేన్వనకాపినా
త్తిచేత్తహి-భాండంభినత్తీ-క్వచత్ - ప్రవృత్త్యాలాభేసతిసంకృష్టః-గృహాయథత్యామీతికుపితోయాతి-యద్వా-సగృ
హాఃగృహీణః-తేభ్యఃకుపితః-తేమాంతోకాకాబాలాక-పర్వంకాదిమమస్తా-ప్రహరణీనోదనాదిభిః-ఉవశోశ్యేప్రరు
దితాకృత్యాంయాతీతి॥ము॥అసమయేఅదోహకాలే-కోశ్రీశనంజాతహాసఃకోశ్రీశనజనామాకోశ్రీశన - సంజాతహా
సః-స్త్రైయఃచౌర్యాగ్నితంత్రాపిస్వాదు-నేతరత్-తస్యగూర్తస్యచౌర్యాగ్నితమేవస్వాదుభవతిభావః-దధిపయశ్చ
దధిపయః-అత్తిభుజ్జేత్మితైఃసంపాదితైః - స్త్రైయయోగైఃచౌర్యోపాయైఃభోత్పూకభోత్పూకాణః- స్వయంభుంజా
నభిర్యస్థైః-మరూ-విభజతిమరూ-టాప్రతి-విభజ్యదదాతిత్యర్థః - సచేన్నాత్తితేమత్యప్తఃకోపినాత్తిచేదిత్యర్థః-
మరూ-భోత్పూకవిభజతిసచేన్నాత్తిపాతఃమరూ-సంపాదీతం॥ శ్లో॥ మరూ-తుదధిసారస్సాన్నవసేతంప్రచక్షతభిర్య
భిధానాత్-విభజతిసఖభిర్యతిశేషః-యద్వా-మరూ-మరూ-టంప్రతివిభజతి - సోపభోజ్యాదధికంమరూ-టాదిభ్యోద
దాతీత్యర్థః-సచేన్నాత్తిస-మరూ-భ్యోదధిసారః-సోపయోగాన్నాత్తిచేత్-శేవలంభాండంభినత్తి-కృత్సంపాద్య
యమేవభుక్షయత్యేతిభావః-యద్వా-మరూ-మరూ-టా-నాత్తిచేత్-భుక్తవశిష్టగవ్యసహితంభాండంభినత్తిత్యర్థః-ద్ర
వ్యాలాభేదగ్నిగాదేశ్యస్థభయాప్రచ్ఛన్నంసహితయాక్వదిత్తదలాభేసతి-స్యగృహకుపితః - అత్త్యగ్నహమపితభి
రి-గోపినాంస్యస్యగృహూద్దేశేనక్రీ-సగృహకుపితభిర్యపిపాత-సకృష్టయత్రప్రవ్యాలాభః - తద్గృహాయథత్యా
మీత్యేవంకుపితస్సాన్వత్త్యర్థః-యద్వా-సగృహాఃగృహాః - తేభ్యఃకుపితభిర్యపిపాతకాకాబాలానువశోశ్యప్రహరణ

దనాదిభిః ప్రదీపితాః కృత్యేత్యథాః || ౩౦ || కల్పితైః స్త్రీయయోగై రిత్తుక్తం - తస్మిన్ వచయతి ద్వాభ్యాం హస్తేతి తుం
 గశిక్యస్థానం డేమ-అంతర్విహితే దధ్యాదో వయసంజ్ఞానం - యస్య సః ధి త్రం చ యతి - తద్విత్ - ధి త్రం చ నాదివత్ భావం
 తయ్యై కృహే - స్వాంగ మే వాక్ర ప్రదీపవచయతి విశేషతో భృతమణిగణం - యహి కా లేయస్త్రి సమయే - అత్ర
 ఛందోభంగ ఆచారః || ము || కల్పితైః స్త్రీయయోగై రిత్తుక్త మేవ ప్రవచయతి || హస్తేతి అంతర్విహితవయా నెక్యభాం డే
 దృష్ణిరితి పాఠః యహి యస్త్రి కా లేగోప్యోహ్యకృత్యేషు సువ్యగ్ర విత్తాః వ్యాసక్త విత్తాః తదా సః కృష్ణపీఠకో లూ
 ఖలా ద్యైర్విధింతత దున్నతవస్తు సాధనం కుర్వతః - సర్వభావ-హస్తా గ్రాహ్యే అంతర్విహితవయసం నవనీతాదిభోగ్య
 త్రవ్యం - యస్త్రి తస్త్రి శిక్యభాం డే చాశర వితయంత్రు శిక్షస్థితభాం డే - దృష్ణిరితి తే వై రీత్యర్థః - ధి త్రం చ య
 తి - తథాభ్యాంతా గారే అంకశా రావృత్య హే - భృతమణిగణం దివ్యమణిగణా పీఠం - అతవ వార్థ ప్రదీపత త్తదభావ
 తాశకం - స్వాంగం రచయతి సన్నిధావయతి. అథవా - భృతమణిగణం స్వాంగ మర్థ ప్రదీపం - వస్తు ప్ర తాశక దీపం కుర్వతః -
 హస్తా గ్రాహ్యే వస్తు సీతకో లూ ఖలా ద్యైః - విధిం రచయతి త త్సాధనం కరో తీత్యథాః - ఎవమవ్యసాభ్యై క్యభాం డే - ధి
 త్రం చ యతితి - ధి త్రం హ్యంతర్విహితవయసః శిక్యభాం డే మతద్విదితి పాతాంతరం - త త్రై క్యభాం డే మ సాధనాం
 తరై రుక్ర హే ప్యైష్విత్యథాః - అంతర్విహితే తదంతర్గతదధ్యాది త్రవ్యే - వయసంజ్ఞానం యస్య సః - తద్విత్వయ
 వానిత్యథాః - ధి త్రం రచయతి - ఎవ మే వాన్యదపిధాత్యేం కరో తీత్యాహ తద్విదితి - అన్యత్సమానం - తద్విదితి పాతే -
 భ్యాంతా గారే స్వాంగ మథా ప్రదీపం కుర్వతః - తత్ - వస్తు వే త్రి తద్విత్ - సన్నిత్యథాః || ౩౧ || ఎవమితి || రేరేచో
 ర - ఇత్యాద్యుక్తః శ్రీకృష్ణః - త్వ మేవ చారః - అహంగృహ స్వామీ త్యాదీనిధాప్యోని ప్రగల్భవచాంసి - ఉశలిజల్పతి -

వాన్మతిభాం డంభిన్ త్రిదవ్యాలాభే సగృహమపి తో యా త్యుపకార్యతా యా || ౩౦ || హస్తా గ్రాహ్యై రచ
 యతి విధిం పీఠకో లూ ఖలా ద్యై శ్చి త్రం హ్యంతర్విహితవయసశిక్యభాం డే మతద్విత్ || భ్యాంతా గారే
 భృతమణిగణం స్వాంగ మర్థ ప్రదీపం కా లేగోప్యో హ్యకృత్యేషు సువ్యగ్ర విత్తాః || ౩౧ || ఏవంధా
 ప్యోగన్యతీమరు తే మేహ నాదీని వాస్తవై యో పాద్యై ర్విరదితకృతిస్స ప్రతీకాయీ ధాస్తైః ఇథం (స్త్రీ) భిస్స
 భయనయన శ్రీముఖా లోకీభిర్వాక్యభ్యా తాధావహ సితముఖనమ్యుపాలబ్ధ మైచ్ఛత్ || ౩౨ || గౌ
 ప్యకదాచనపుకృష్ణభగవాన్యక్త్య మే తై ర్వికదైవగదితుం ప్రసృతా ప్రదాగః దృష్ట్యై తదంత్యథ తే మే

— * మృద్భక్తాణా మ్మజ్జయంతీం మాతరం ప్రతి అస్య దర్శనాద్విశ్వరూపదర్శనముః - *

వనిజానదృష్ట్యై సర్వాశ్చ తాని వపుతుః స్వగృహా సలజ్ఞాః || ౩౩ || ఏదదా క్రీడమానాస్తై రామాద్యా గౌప

భోక మనీయోశోదే - యద్వా - ఉశలి వాస్తాస్య విత్తై కృహే - మేహ నాదీని పురీషోన్య గాఢీని - కురు తె - ఏవం స్త్రై యో
 పాద్యై - విరదితా - కృతిక మ్ - యసః - త్వన్మమి పెను ప్రతీకః సాధురి వాస్తే. యద్వా - సు ప్రతీకః దిగ్దజవదధ్యుప్యత సై
 ఇత్యథాః - సభయేనయ నేయస్త్రి తే వచ్చత్ శ్రీయ క్తం ముఖం చ - తదాలోకీభిః వ్యాఖ్యాతాన్ధ ప్రఖ్యాపితక మ్ - ధ
 లా - ఉపాలబ్ధం - నిర్భర్తా నాదికం కర్తుం ఆత్మే ప్రుచితియావత్ నైచ్ఛత్ || ము || ఏవం ధి ద్రాదిభూతాస్య కృత్యవదేవ
 ధాప్యోని రేరేచారిత్యుక్తస్త్య మేవ చారః అహంగృహ స్వామీ త్యాదీని ప్రగల్భవచనాని - ఉశలిజల్పతి - వాస్తా త
 గ్గృహ దేవ తాచనస్థానాదా - మేహ నాదీని పురీషోన్య గాఢీని కురు తె - ఇథం స్త్రై యో పాద్యై ర్విరదితకృతిః ఉపాద్యైః కల్పి
 తస్త్రై యవ్యాపారోపిత్యథాః - శోభ నాశ్చై ర్వాసదితాః ప్రతీకా అవయవాయస్య సః సు ప్రతీక ఇవాస్తే - త్వన్మమి పెసా
 ధురివవతః తే ఇత్యర్థః యద్వా - సు ప్రతీకాశ్చ దిగ్దజవదధ్యుప్యత సై ఇతి - సభయేనయనం చ శీతేతనం - శ్రీకృష్ణస్య శ్రీయ
 క్తం ముఖమాలోకయంతీ తదాలోకీభిః శ్రీభిగోపీభిర్థం వ్యాఖ్యాతాన్ధాని ఘోషితచో ర్యాదివ్యాపారా ఉపాల
 బ్ధం నిర్భర్తా నాదికం కర్తుమిత్యర్థః - నైచ్ఛత్ || ౩౨ || ము || అతే కదా నేకయావపర్త గ్రహాణా నెః గోపీగృహ ప్రవిష్టస్య
 భగవతోద్భుత కృత్యమాహ || గోప్య ఇతి || కృష్ణం ఎకదైవ నవనీతా ద్యవహరణాథం స్వస్వగృహా ప్రవిష్టమి
 త్యర్థః - పుకృష్ణభగవాన్యక్త్య దృష్టహం యో యో ప్రవిష్టః - తంత్యక్త్యం సాసాధ్య త్వేత్యర్థః - తదాగః కృష్ణస్యావరాధం -
 గదితుం యోదా యో విజ్ఞాపయతు మేకదై వప్రవృత్తాః ప్రవృత్తా సత్యతః తదంతియోదా యాస్సమిత్ - త మేవ స్వస్వగృహీ
 రంకృష్ణ మేవ దృష్ట్యై - ప్రాగివస్థి తమిత్యర్థః - అథనిజాన్యధృతా కృష్ణానదృష్ట్యై - సలజ్ఞాః - ప్రయాసవై ఫల్యాది
 భావః - స్వగృహా ప్రతి-నివపుతుః స్వవతంత || ౩౩ || కదాదిదవరాధాంతరే ఉపాలభత - తదామాతుః మహదార్ధరస్య

మహాదిత్యకథయన్నాహుః పరశః ॥ ౩౪ ॥ సేతి ॥ ఉపాలభ్యనిర్భత్యై-భయేనసంభ్రాంతప్రేక్షణవలనిర్భత్యై - అక్షి
ణీయస్యతంము ॥ ఉపాలభ్యనిర్భత్యై-భయేనసంభ్రాంతప్రేక్షణవలలోకనే-అక్షిణీయస్యతం ॥ ౩౫ ॥ కస్తేదితి ॥
అదంతాన్త్యైవపలగాత్ర-యద్యా-ఉద్ధతస్యభావ-రహాపకాంత్యైజోపిబలరామోపి-వదతిత్యథాః ॥ ౩౬ ॥ సేతి ॥
నాహంభక్షితవారితి-సర్వేమిథ్యాభివాదిసః-సహిబాహ్యంకించత్తయాభక్షితం-మతుః-తావాదావేవసర్వమస్తీతిభా
వః-సమతుంప్రత్యక్షం ॥ ము ॥ నాహంభక్షితవారితిపూర్వమేవమతుః-క్షిప్తపృథివీవ్యతిరేకణ- అద్యనకించత్తక్షితమితిభా
వః ॥ ౩౭ ॥ యదితి ॥ వ్యాదేహిముఖంప్రసారయేతి-వ్యాదతప్రసారితవా-స్యకుక్షిస్థనానాసృష్టివైదిత్యం ॥ భూలేద
శనాయప్రవృత్తిభిసూచయన్నాహ - అవ్యాహతేతి ॥ ము ॥ వ్యాదేహిఅస్యంవివృత్తంతు - వ్యాదతప్రవివృతంకృత
వా-అస్యేలోకప్రకాశనసామర్థ్యంసూచయన్నాహ-అవ్యాహతేతి ॥ ౩౮ ॥ సేతి ॥ తత్రతస్మిన్ముఖ-ఽశ్వందద్యశేద
దశ-తత్ప్రవీచయతి-జగత్ జంగమం-స్థాస్థుస్థావరం-ఖంబంతరిక్షలోకం- సాద్రిద్వీపాభిభూగోళం వర్తతద్యివస
ముగ్రసహితం-భూలోకం-వాయుఃపవనః-అగ్నివైద్యుతః-ఇంద్రశ్చతారకాశ్చ-తస్మహితం ॥ ము ॥ తత్రాస్యే-విశ్వమ
శేషం-దద్యశే-స్థాస్థుస్థావరం-చకారోనుక్తజంగమస్థమచ్యుతాథా-కః-యద్యా-జగచ్ఛబ్దోజంగమాథా-కః-తాదృశం
విశ్వందద్యశే-ఇతి-ఖంబంతరిక్షలోకంసాద్రిద్వీపాభిభూగోళంశేషణం-వాయుగ్నించుతారకాసహితం ॥ ౩౯ ॥ జ్యోతిశ్చ
త్రమితి ॥ జ్యోతిశ్చత్రంస్యగ్లోకం-వైకారికాణీదేవాః-మనశ్చితి-వైకారికశబ్దేనగృహీతమపి-దేవవైలక్షణ్యాత్పనరుక్తం
ఇంద్రియాణీవవైజసాని-మాత్రాః-తామసాఃశబ్దాదయః ॥ ము ॥ జ్యోతిశ్చత్రం-నభాకాశం-స్వర్ణయితస్యగ్లోకాశం
వికారఇంద్రియాద్యహంకారః - తజ్జవ్యాసీంద్రియాణీదవైవాత్రివ్యం-తే-మనసఃపుష్కల-ధనాత్ ॥ ౪౦ ॥ ఏతదితి ॥ ఏవ

దారకాః ॥ కృష్ణోమృదంభక్షితవానిమూలేనృవేదయ ॥ సాకృహిత్యాగరేపుత్రముపాలభ్యహితేషి
ణీయశోదాభయసంభ్రాంతప్రేక్షణాక్షమభాషత ॥ ౪౧ ॥ యశోదా ॥ కస్తేప్రదమదంతాన్త్యైభ
వాగభక్షితవారహః ॥ వదంతి తావకాహ్యైతేమహారాస్యైజోప్యయం ॥ ౪౨ ॥ శ్రీకృష్ణః ॥ నాహంభక్షి
తవానంబసర్వేమిథ్యాభిశంసః ॥ యదిసత్యంగిరస్తహి-సమతుంవశ్యమేముఖమ్ ॥ ౪౩ ॥ యద్యేవంతస్మి
వ్యాదేహితుక్తస్సభగవాహరి ॥ వ్యాదత్రావ్యాహితేశ్వర్యః ॥ శ్రీదామనుజబాలక ॥ ౪౪ ॥ సాతత్రద
ద్యశేవిశ్వంజగత్థాస్థుస్థావరం ॥ సాద్రిద్వీపాభిభూగోళంసవాయుగ్నించుతారకం ॥ ౪౫ ॥ జ్యోతిశ్చ
త్రంజ్వలత్రేజ్యోవివరాణీరసాతలమ్ ॥ వైకారికాణీంద్రియాణీమనోమాత్రాసుశ్రావ్యయః ॥ ౪౬ ॥ ఏతద్వి
చిత్రంసహజీవకాలస్యభావకర్తృశయలింగభేదం ॥ సూనోస్తనావీత్యవిదారితాస్యేవజంసహత్వానమ
వావశంకాం ॥ ౪౭ ॥ కింస్వప్నపరుతదేవమాయాకింవానుదీయోబలబుద్ధిమోహః ॥ అథౌఅమస్తేవమ

మేగద్విచిత్రంవిశ్వం-సహజీవ-వీత్యతత్రతామాహ-జీవశ్చగుణతోభకః-కాలశ్చపరిణామహేతుః-స్వభావశ్చ
జన్మహేతుఃకర్మచరణ్యంసా-రఃఆతయశ్చపత్రైలింగానాంచరాచరశరీరాణాం-భేదోయస్మిన్కాలత్-తనా-తత్రత్ర
జంచ-సహత్వానంస్వసహితం-కృద్విద్విత్వ సూనోఃఅత్యేవిదారితేఅస్యే-శంకామహాపము ॥ మాత్రాఃపంచతన్నా
త్రాః-గుణాఃసత్త్వాదయః-జీవాఃజీవాన్మానః-సర్వోన్నతినన్నిమిత్తంగుణతోభకశ్చ-కాలఃపరిణామహేతుఃస్వభా
వశ్చజన్మహేతుఃకర్మచ-ఆతయోవాసనాద-తేలింగానాంచరీరాణాం-భేదోయస్మిన్కాలత్-అతపవ-విచిత్రమేతద్వి
శ్వంసహజీవ-దేవ-యద్యా-సహజీవేత్వాన్యఖండంపదంజీవాదిభిర్యోలింగభేదః తస్మిన్సాతమేతద్విత్వేతి-సహత్వానం
ద్రష్టుణా-స్వేదనసహితంప్రజంచ-సూనోస్తనాతత్రాస్మి-విదారితయదాస్యం-తస్మిన్కాలశంకాంవిలరూపవాప ॥ ౪౮ ॥ తా
మాహ ॥ కింస్వప్నఇతి ॥ పరితోవిలోక్యాహనాయంస్వప్నః-తహింకిందేవస్యహారే-మాయా-తథాచేదస్యేకింపశ్యం
తి-తహిం-కింవానుదీయపవశశ్చిద్బుద్ధిమోహః,వివర్యాసః-దర్పణేముఖవత్-ఏవంతహిం-అయంకృష్ణోపి-కథమంతఃప్ర
తీయతే-అంతర్బహిర్వైకరూపేణచ-కథంజగత్సృజీయతే - తథాసతి-చింబప్రతిచింబయోరివపరస్పరంవైవరీత్యేన-
ప్రతీతఃపాద్విత్యాశంక్యాన్యభావతరగ్-యతి-అథౌఇతి-అథౌఆధవా-మమాముమ్యార్థకస్యాపిసతః-యఃశశ్వనాదింతతి
ఆత్మయోగఃస్వేయమైశ్వర్యం-దేవ్యైతిఃస్వాభావికః ॥ ము ॥ తదాహ ॥ కిమితి ॥ ఏతత్ శిశోరల్పవదవిశ్వదశనం-కింస్వ
ప్నఇతి-జాగరావస్థాయానయంసంభవేదివన్యశ్యాహ-ఉతేతి-అథవేత్వర్థః-మాయాకంచెగి-ధనుస్యదర్శనీయంనే
త్యాశంక్యాహ-కింవేతి-బుద్ధిమోహఃభాగింతథాచెత్సంసృజీయమైవకథంయథావస్పృశీతితిత్యాశంక్యాహఅథౌ

త్తద్వమితి॥ వైష్ణవీంస్వయాం॥ ము॥ ప్రజాస్నేహయాఽపుత్రస్నేహసయాం-వైష్ణవీంస్వయామిత్వస్థః॥ ౧౪ ॥ సకృత్తతి॥
 ప్రవృత్తేనస్నేహాన-కిలంవ్యాప్తంవృద్ధయందుప్యాసా-పురేహాసీత్ ॥ ము॥ ప్రవృత్తస్నేహాన-కిలంవ్యాప్తంవృద్ధయందుప్యాసా-సప్తామతిఃతత్త్వాప్తరణం-యస్యాసా-ఆరోహమంకమారోహ్య-యథాపురాపూర్వవదేవ-ఆస॥ ౧౫
 మాయాబలోద్రేకమాహ॥ శ్రయ్యేతి॥ శ్రయ్యాత్తంద్రాదిరూపేణఉపనిషద్భిబ్రుహ్మైతి-సాంఖ్యైఃపురుషత్వతి-యో
 గైఃపరమాత్మైతి సాద్వైతైఃభగవానితి-ఉపేయమానంమాహాత్మ్యంయస్యగం ॥ ము॥ తన్మాయావైభవంప్రకటయిసు
 మాహ ॥ శ్రయ్యేతి॥ శ్రయ్యాఅపూర్వభావరూపయా-తత్తతః-గ్నాతాధ్యత్వేనఉపనిషద్భిబ్రుహ్మభావైః-సర్వకా
 రణత్వాదిసాంఖ్యైఃపురుషత్వేన-యోగైః-సరోపాస్యత్వేన-సాద్వైతైఃపరమైకాంతభిః-పార్శ్వపాత్రికతయా
 చ-ఉపేయమానంమాహాత్మ్యం-యస్యతం-హరిమాత్మజం - మన్యతేభ్యఃపూర్ణాన్మాయామాహాత్మ్యమితిభావః ॥
 ౪౭॥ అతివిస్తయేనవృద్ధతి॥ నందతి॥ మఃపూదయంనహాఉదయఉచ్ఛవోయస్మి॥ ౧౬ ॥ ము॥ యశోదానంగయో
 స్తాద్భగవాన్యతితయంభుత్వా-అత్యాశ్వర్యేణవృద్ధతి॥ నందతి॥ వహాఃశ్లాఘ్యఃఉదయోయస్యతత్ ॥ ౧౭ ॥ పితృగా
 వితి॥ యయోఃప్రసవోవత్సర్జఃతాపితరాశపి-యంనాన్వపందెతాంనప్రాప్నువతాం-కృష్ణస్యోదారంనహత్అగ్భకే
 హితంకాలీలాం-యద్వక్తవయోగాయంతి-తత్-యోగినోవిందంతి-సకింశ్రేయఃఅకరోదితి॥ ము॥ కృష్ణఃప్రసవోయ
 యోరవతీణః-తాపితరోదేవకీవసుదేవాచ-నాన్వపందెతాంనాలభేతాం-ఉదారంకృష్ణచక్షేతమితిపాతః-ఉదారం-సక
 లఫలప్రదాశ్చ-కృష్ణస్యఅగ్భకస్యచక్షేతం-బాలచక్షేతంకృష్ణరామార్భకేహితమితిపారె-కృష్ణరామావేదార్భకా-గం-
 యోఃకుహితమిత్వర్థః-యల్లోకనమలావహమితిపాతః-యగ్గోకనం-యస్సకృష్ణస్యలిలోకం-మలావహంపావహగన

కవయః-అద్యాపి గాయంతి-తత్కృష్ణాః-రాధ్యకేహితం-పితరావపినాన్వవించేతాం-తత్ యోమిందత-సకిం శ్రేయఃక
 రోదతియోజనా-యన్లోకశమలావహమితిపాతే-యదీహితే-ధాకశమలావహం-గాయంతి-తదిత్యర్థః॥౧౯॥ దోగృతి
 బ్రహ్మణఃదేశోగోపాలనాదిత్యుక్తాః॥ము॥ బ్రహ్మణఃదేశోగోరక్షణాదీ-కరిష్యమాణః-తం బ్రహ్మణః॥౨౦॥
 ము॥జాతయోరితి॥జాతేయోనావితిపాతః-భువియోనామత్యయోనా - జాతేలవతీణ-ఇత్యర్థః-జాతయోర్నాగృతి
 పాతేభువజాతయోరావయోరిత్యర్థః-హరౌభక్తిస్సాన్వదితవరహృద్ధనా॥౨౧॥అస్త్యితి॥సేవేహద్యోగోజ్ఞై - సద
 నందఇతిఖ్యాతః-సాధరాణశోదాభవత్॥౨౨॥తత్కృతీగోపనోపేవావపివస్తుస్సభావాదస్త్యివభక్తిః-తయోఃపునర్ని
 రేరామితి॥౨౩॥కృష్ణఇతి॥స్వలీలయాపుత్రభావానుకారిత్యా॥౨౪॥ *****

ఇతిభావాధాదిపికాయాం - అష్టమోధ్యాయవ్యాఖ్యానం

శ్లో॥నవమేవయఉస్సితైగత్వాగోవృథకతలైతం॥ఃలోకృథాండభంగాదికృష్టందామృతబంధతః॥తత్తూదరాశ్చిరం
 విశ్వంపుష్పేవీప్తితచైతసః॥బంధనద్వ్యంగుళౌపూర్వప్రాణంలాసోస్వదశేయత్॥ఏకదేతి॥ స్వయందధినిమనం

ప్రవరోధరయాసహభార్యయాః॥రిష్యమాణతదేశోగోబ్రహ్మణస్తమవావహా॥౨౦॥ జాతయోర్నా
 మహాదేవేభువిపిశ్వేశ్వరేహరౌభక్తిస్సాన్వదితమాలోకేయయాజ్ఞోదుర్గతంతరేత్॥౨౧॥ అస్త్యిత్వ
 త్తస్సుసేవాప్రజేవోగోమహాయశః॥జ్ఞేనందఇతిఖ్యాతోయశోదాసాధరాభవత్॥౨౨॥ లతోభ
 క్తిభాగవతిపుత్రభూతేజనాద్ సేదంవత్యోర్నితరామాసేదోపగోపేషుభారత॥౨౩॥ కృష్ణేబ్రహ్మణః
 దేశసంస్యంకతుంప్రజేవిభుః॥సహరామోవసంశ్వక్రతేహంప్రీతింస్వలీలయా॥౨౪॥ *****

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధ - అష్టమోధ్యాయః

బాదరాయణః॥ఏకదాగృహదాసీషుయశోదానందగిహిః॥ఃత్పంతరగయక్రామగర్భమంధస్వయందధి
 ౧॥యాగయాగీమాగీతాతదబ్బలవరితాచ॥దధినిర్వంధనేకాలేష్టరంతీతాన్వగాయత॥౨॥ యోమంవా
 సఃపుథుః॥టితేబిభ్రాతీసూత్రనన్ధంపుత్రస్నేహస్మృతకువయగంజాతకంపంచనుభూః॥ రజ్జ్వాక
 మశ్రేమభుజవలతలంకణౌకుండలేదస్సిన్నంవత్తంకబరవిగళన్తాలతీర్మమంధ॥౩॥ తాంస్తస్యకా
 మతిసాద్యమగ్నంతీంజననీంహరిః॥గృహీత్వాదధిమంధానన్యపెగట్టిత్రిమావహా॥౪॥ తమంకమా
 రుంధనపాయతీస్తనంస్నేహస్మృతంసప్తితమీతులీముఖం॥అత్యప్తముత్యజ్యజవేసాయయాపుత్నివ్య
 మాసేవయసిగ్విధిశ్చి॥తే॥౫॥సజాతకోపస్ఫురితారుణాధరంసందశ్యదద్ధిదాధిమంధభాజనం॥భీత్వా
 వృషాశ్రుగ్ధృపదశ్చనారహూజహారహయ్యంగవమంతరంగతః॥౬॥ ఉత్తార్యగోపీసుశ్చిరంవయః
 పుఃప్రపిశ్యసంద్యశ్యచదధ్యమత్రకం॥భగ్నంబిలోక్యస్వసుతస్సృకర్మజ్జహాసంతాపితత్రవశ్యతీ॥
 ౭॥ఉలూఖలాః॥ఘృసపరివ్యవస్థితంమరూయకామందదతంశుదిప్తిశం॥ఘోయ్యంగవంచార్యవిశం
 కితేతుణంరీత్యవశౌత్పుతమాగమచ్ఛవైః॥౮॥తామాద్యయప్తింప్రసమీత్యసత్వరస్తతోవరుహ్యోవస
 సారభీతవత్॥గోవృన్దభావన్నయమావయోగినా॥తుమంప్రవేష్టుంతవసేరితంమనః॥౯॥ అన్వంచమా
 నాజననీబృహచ్చలచ్ఛోగ్రీభరాక్రాంతగతిస్సుచధ్యమా॥జవేనవిప్రంసితకేశబంధనచ్యుతప్రమా

శ్లో॥యాగీతి॥తదాచాగాయతేచకారాన్వయః॥౨॥యోమమితి॥సూత్రనన్ధంకాంపీబన్ధం - రజ్జ్వేరాకర్షేత్రమః
 యయోభుజయోశ్చల్పంతౌకంకణౌచ - కటరాద్విగళంత్యోమాలత్యోయస్యాస్సా॥౩॥౪॥తమితి॥అధిశ్చితియల్లీమా
 రోపితే-ఉత్పివ్యమాసేతితాపేనబహిరంగచృశిసతీత్యర్థః॥౫॥సఇతి॥దృవదత్తాశిలాపుత్రేణపేష్యత్వనశ్య
 థాః-అంతరంగృహమాధ్యంగతరహవికాంతే హయ్యంగవంవనవగేతవభతుయత్॥౬॥ఉత్తార్యేతి॥సుశ్చిరంసుతప్తం-ద
 ధిమంధనస్థానం-ప్రపిశ్య-భిన్నంసంద్యశ్యదృష్టా॥౭॥ ఉలూఖలేతి॥ ఉలూఖలాంఘ్రిఃపరివతీతస్యోలూఖలస్యోపరిస్థి
 త్యాచార్యేణవిశంతంవంచలమీతుగంయస్యతంమకాయమకటాయ-మకేశజ్ఞోత్రమాద్ధారాదీనాముపలతుకః-
 యద్యా-ముకంనవగేతం-తదథకమాగతాయసభజనాయేత్యన్యే॥౮॥తామితి॥తవసాపికాగ్ని-ఘృతంతదాకారతాం
 నీతం-అతవప్రవేష్టుంశతుమమితి॥౯॥ అన్వంచమాసేతి॥అన్వంచమానావంకృష్ణముగచ్ఛంతీ-బృహతోవ్యవలంత్యోః
 గ్రోహ్యోభరేణక్రాంతాస్తబ్ధగతిర్యస్యాస్సా - విప్రంసితాత్ శిథిలీకృతాత్ కేశబంధాత్ - చ్యుతైఃప్రమా

తైరనుగతిరనుగమనయస్యాస్స-యద్వా-జవేనకంపితా తే-శబంధాత్ - పునఃపునఃపరితాని ప్రసూనాని- అనువ
శ్వాత్ - గతిర్యస్యాస్స- పరామృశత్ ధృతవత్ || ౧౦ || కృతాగసమితి అంజన్మస్మిణీ అంజంతి - సవతః ప్రసరంతి మ
ష్టిః జ్వలయయోస్తై-అంతమహాపీడిత్యపిపాతాంతరం-అక్షిణీస్వపాణినాకఘంఠం సన్నుదామయంతం-భిషయంతీభి
షయంతి- ప్రాస్యంఛాదనం - భయముత్పాదయంతి - అవాగురత్ అభర్త్యయత్ - అపాగురదిపాతాంతరే అప
గౌరణం మనసా ప్రోహవంతసమకరోదిత్యథాః || ౧౧ || త్యక్తైర్మితి ఇయేషవిచ్ఛల్ - అతద్విర్యకౌవిదాతత్త్వ గ్రహవా
నభిజ్ఞా || ౧౨ || అకౌవిదత్వ మేవాహ పంచభిక్ష్యోక్తైః || సచాంతరితి || బంధనంహిబహిః పరివృతేనదామ్నా- అంతరా
వృతస్యసభవతి- తథా- పూర్వాపరవిభాగవతోవస్తునః - పూర్వం రామతోద్యుత్యా - పరితఃపరివేష్ట సనభవతి- సత్వే
తదస్త్రీత్యాహ- సచాంతరితి - కింఛ- వ్యావకేనవ్యావ్యస్యబంధోభవతి - తద్వపిపరితమత్యాహ - పూర్వాపరమితి-కిం
ఛ - తద్వ్యరిక్తస్యచాభావాన్నబంధిత్యాహ- ఇగచ్ఛయతి || ౧౩ || తమితి || తంమర్త్యలింగం-అధోక్షజంఅత్వజం-
మత్వా - బబంధతి || ౧౪ || తదితి || ద్వ్యంగుళోనంద్యాభ్యామంగుళీభ్యామునమపూణం || ౧౫ || ౧౬ || ఏవమితి ||
స్తీతందుర్వంతీనాంమధ్యే- స్వయమపహసంతీ - విప్లయమాప || ౧౭ || ౧౮ || సనైవంస్సారంత్ర్యభంగిత్యాహ ||
ఏవమితి || సైవరంబ్రహ్మేంద్రాదీశ్వరసహితమిదంఽశ్వం-యస్యవశే- యదగ్నిమిత్యథాః || ౧౯ || భగవత్స గ్రహ
దమ స్వేపిభక్తాలభంతే- ఇదంత్యతిద్రుమితి-సరోహంబితమాహ || నేతి || విరించః-పుత్రోపి-భవఃస్సాత్మాపి-శ్రీహా

నానుగతీపరామృశత్ || ౧౦ || కృతాగసంతం ప్రరుదంతమక్షిణీకపఠంఠమంజన్మస్మిణీస్వపాణినా ఉద్వి
క్షమాణంభయవిచ్ఛల్తక్షణంప్రైగృహీత్యాభిశవయంత్యవాగురత్ || ౧౧ || త్యక్తైర్మితి స్తీతందుర్వంతీ
విజ్ఞాయార్ఘ్యకవస్యూని ఇయేషకలితంబంధుందామ్నా-తద్విర్యకౌవిదా || ౧౨ || సచాంతరే బహిర్యస్యస
పూర్వం నాపిచాపరమ్ | పూర్వాపరంబహిశ్చాంతరజ్జగతోయోజనమ్మయః || ౧౩ || తంమర్త్యాత్వమవ్య
క్తంమర్త్యలింగమధోక్షం | గోపకౌలూఖలేదామ్నాబంధుప్రాకృతయథా || ౧౪ || తద్దామబధ్యమాన
స్యస్సార్ఘ్యకవస్యతాగసః | ద్వ్యంగుళోనమభూతేనసందధేన్యచ్ఛగోపికా || ౧౫ || యదాస్తీతదపిన్యా
నం తేనాన్యదపిసంపథే | తదపిద్వ్యంగుళంన్యూనంయద్వదాదత్తబంధనమ్ || ౧౬ || ఏవంస్వగహదామా
నియతోదాసందధత్యపి | గోపీనాంవిప్లయంతీనాంస్త్రయంతీపస్త్రీతాభవత్ || ౧౭ || సమానుస్త్వన్నగా
త్రాయావిస్రప్తకబరప్రజః | దృష్ట్వాపరిశ్రమంకృష్ణంకృపయాసీత్యబంధనే || ౧౮ || ఏవంసందర్శితా
హ్యంగహరితాభక్తవశ్యతా | స్వవశేనాపిశృష్టేనయస్వేదంసేవ్యరంవశే || ౧౯ || నేమంవిరించఃభవో
సశ్రీరవ్యంగసంశ్రయా | ప్రసాదంలేభిరేగోపీయంతంప్రాపమిక్తిదాత్ || ౨౦ || నాయంసుబోధోభ
గవాదేహినాంగోపికాసుతః | జ్ఞానినాంచాత్మపాతానాయథాభక్తిమతామిహ || ౨౧ || కృష్ణప్రగృ
హ్యకృత్యేషువ్యగ్రాయాంమారితప్రభుః | అద్రాక్షీదగ్ధనాపూర్వంగుహ్యకౌధనదాత్మజౌ || ౨౨ || పు
యాపి || ము || యద్యపి - కేదిద్భగవద్గుహంలభంతే-తథాప్యేతత్సద్వశంసకేపిహామేశ్వర్యాభ్యామాహ || నేమమితి ||
విరించఃసృష్టికర్తాపుత్రశ్చ-తేష్వగ్రహదాహావీవ-భవస్తారకబ్రహ్మూపాసకాభక్తస్తతేవ - అంగసంశ్రయాని
త్యానపాయినీశ్రీఃసర్వవైభవహేతుభూతాదేవ-తతేవ - తథాచశ్రీరీరించోభవశ్చేత్యేతే-విముక్తిదాద్భగవతః-
ప్రసాదంసలేభిరతిత - కింతు-గోపీయంప్రసాదం-ప్రాప-తమిమంసలేభిరతియోజనా - అత్రచతుర్విధపురుషార్థా
ప్రదస్యభగవతఃప్రసాదస్య - పరమఫలమాత్యంతికడుఃఖనివృత్తిపూర్వకవరమానందప్రాప్తిలక్షణోమోక్షః - తథా
వ్యతింత్యాయంగోప్యాంతత్ప్రసాదః-యదేతాదృశముక్తిప్రసాదోభగవానేవసామైదస్యాః నిగ్రహానుగ్రహవిష
యవర్తంతవిధయోన్మోక్షజ్యలమాన్తజ్యమనాటయదితి - గోపీ-యంతంప్రాప- విముక్తిదాదీత్యేతత్సందర్శితాభిప్రా
యః-నేదమితి-యత్తత్ప్రసాదః-గోపీప్రసాదంప్రాపేతియత్ - తదిదం-విరించాదయోపినలేభిరతిత్యన్వయః ||
౨౦ || ఫలితమాహ || నాయమితి || దేహినాం దేవోభిమానినాంతావసాదీనాంజ్ఞానినాం-నివృత్తాభిమానినామపీతి || ము || తథా
చభక్తానామేవాయంసులభః-నాస్వేమామిత్యాహ || నేతి || అగ్రహంతానాంస్త్రశిశూనాంతిద్వద్దయినీయానామిత్యథాః ఆ
త్మాస్వయమేవపోతస్తరణపాథనంయేమామితిహ - అత్తబోధానామితిపాతేవరమాత్మసామైతార్థారవతామిత్యర్థః స
భావహతిపాతేసుభప్రాప్యః-సుబోధతిపాతేసుభవనబోధంతకః || ౨౧ || భక్తబాధస్యావ్యన్యమోచకత్వంపక్తమా

హాకృష్ణత్యతి||ము||స్వయంబద్ధోపి- భగవాన్వరబంధనమోచకత్వంనజానాతీత్యభిప్రయగప్రస్తాతి||కృష్ణ స్త్వతి|| ౨౨||

ఇతిభావాభగదీపికాయాం- సమమాధ్యాయవ్యాఖ్యా- ౨౩||

శ్లో||దశమపాఠయద్రాజన్మంతరామమథాద్భుతా||తతతాభ్యాంవదేవాభ్యాంకృష్ణఃస్తతభిర్యతే||కథతామిథా
యద్విగహితంకర్మ-యేనవా-దేవదేర్భాగవతో-త్రమస్యోపి-తమఃకోగ్రహః-తదేతత్కథతామితి||౧||౩||అంతర్గతి||౧౦
గాయాం-అంతర్మద్యై-కథంభూతే-అంభోజానాంవనాని-తేషాంరాజయః-తావిద్యంతేయప్రికతప్రిక||౪||యదృచ్ఛ
యేతి||దృష్ట్యచ-తప్రికాలవశ్యత్-క్షీణాశౌమత్వై-సమబుధ్యత||౫||కుతభిర్యతతహ||తమితి||౬||తావితి||అనుగ్రహాద్ధా
య-అనుగ్రహశ్చమదనాశః-అర్థశ్చక్రీకృష్ణదర్శనం-తదర్థమిదంవత్సమాణం || ౭ || సహీతి || జ్యోష్మాప్రియాగవిష
యా-జువతస్సేవమాసేస్యపుంసః-శ్రీమదాంధస్యఅభిజాత్యాదిసకులవిద్యాదిజనితోమదః-అన్యోవా- రజోగుణః
రజః-కార్యం-హాస్యహృదయం-సహితభాబుద్ధిభిః-బుద్ధింభృంశయతీతతథా|| ౮ || కింతు శ్రీమదపివేతి- తదేవా
హాహస్యంతభితి||యశ్రీశ్రీమదే-ఇమంసశ్వరందేహం- అజరామృత్యు-అజరంఅమృత్యుదయథాతథా-మన్యమానైః

రానారదశాపేనవృత్తతాంపాగితిమదాత్|నలకూబతః||మన్గ్రీవావిత్వాభ్యాతౌత్రియాన్వితౌ||౨౩||

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-సమమాధ్యాయః.

రాజా||కథతాంభగవన్నేతత్రయోశ్చవస్యకారణంయత్రద్విగహితంకర్మదేవపితౄనవాతమః||
౧||శ్రీశుకః||దుర్రస్యానువరౌభూత్యాసుకృష్టాధనదాత్మజౌ||త్రైలాలోపవనేరమ్యేమందాకిన్యాంమదౌ
తౌ||౨||వారుణంమదిరాపీత్వామదామూణితలోచనా||స్త్రీజనైరమగాయద్విశ్లేరతుఃపుష్పితే
వనై||౩||అంతఃప్రవిశ్యగంగాయామంభోజవనరాజిని||దీప్రీడతుర్యువతిభిగజావివకఃలేనుభిః|| ౪ || య
దృచ్ఛయావదేవపితౄనవాత్తత్రనారదః||అవశ్యధుమ్యాకౌదృష్ట్యాక్షీణాశౌసమబుధ్యత||౫||తం
దృష్ట్యాప్రీడితాదేవోవివస్తా||శ్చౌపశంకితాః||వాసాంసేవర్యధుభీఘ్రంవివస్తా||నైవసగుమ్యాకౌ||౬||తా
దృష్ట్యామదిరాపీత్వాశ్రీమదాంధౌసరాత్మజౌ||తయోరనుగ్రహార్థాయతేషాందాస్యనిదంజగౌ|| ౭ ||
సహ్యన్యోజువతోజ్యోష్మాబుద్ధిభిః||శోరజోగుణః||శ్రీమదాంధాభిజాత్యాదిర్వత్రస్త్రీద్యూతమాసః||
౮||హస్యంలేపవోయత్ర౯దయైరజితాత్మభిః||మన్యమానైరిదందేహమజరామృత్యునశ్వరమ్||౯||దే
వసంజ్ఞితమప్యతే||శ్రీమివిచ్ఛిప్తసంజ్ఞితం||భూతవృక్షతగ్రతేస్వాభాంకింవేదనిరయోయతః||౧౦||దే
హాఃకిమన్నదాతుస్యస్వంపేక్షుర్మాతురేవవా||మాతుఃపితుర్వాత్రేతుర్వాబినోగ్నైశ్శునోపివా||౧౧||
ఏవంసాధారణందేహమన్యక్తప్రభవాప్యయం||కొవిద్యానాత్మసాతగ్రత్వాహంతజంతూన్యతే||సతః||
౧౨||అసతశ్శ్రీమదాంధస్యదారిద్ర్యంపరమాంజనం||అత్వైవమ్యేనభూతానిదరిద్రఃపరమీతుతే||౧౩||
యథాకంటకవిధ్ధాంగోజంతోనేజ్జతితాంవ్యధాం||జీవసామ్యంగతాలింఽనైకతథావిధ్ధకంటకః||౧౪||
దరిద్రోనిరహం-స్తంభోముక్తస్సర్వమదైరిహ||కృత్రంయదృచ్ఛయాప్రోతిభద్ధితస్యపరంతపః||౧౫||
నిశ్యంతుమైమదేహస్యదరిద్రస్యాన్నకాంతీణః||ఇంప్రియాణ్యనుశిష్యంతిహింసాపిదశవతః||౧౬||
దరిద్రప్రవైవయజ్యంతేసాధవస్సుమవర్షిణః||సద్భిఃక్షీణోతితస్తవః||తమతరాద్విసశ్యతి||౧౭||సాధూ

౯||దేవేతి||నరదేవభూదేవసంజ్ఞితమపి-శ్వాదిభిర్భుక్షితం-విత్సంజ్ఞితం-దగ్ధంభాత్సంజ్ఞితంఅన్యథాశ్రీమిసంజ్ఞితం-త
త్కృతేతదథాం-యోభూతప్రక్భూతప్రోహి-యతోభూతప్రోహోనిరయోభవతి-సకింస్సార్థంవేద-నైకవేదే
త్యథః||౧౦||ఇదానీందేహాలహంభావోసఘటత్యాహ||దేహాఇతి||నిషేక్షుఃపితుః-మాతుర్వా-మాతుఃపితుఃమా
తామహస్యవా-పుత్రికాపుత్రికరణే||౧౧||ఏవమితి||అన్యక్తప్రభవాప్యయం-అన్యత్తత్ప్రభవస్తస్మిన్నేవా
ప్యయోయస్యతం-అత్మసాతగ్రత్వాఅత్మీయమితిమత్వా-అసతామూఢాదృతే||౧౨||ఎవంశ్రీమదపిచెష్టితము
త్వాతత్ప్రగ్రికారంశ్చిమోతి||అసతభితి||పరంశ్రేయం-దారిద్ర్యమేవకెవలమితివా-కుతభిర్యతతహ-అత్వైవమ్యేనై
తి-తతోసద్రుహ్యతీతిభావః||౧౩||సదృష్టాంతమాహ||యథేతి||ముఖిన్మానాదిలింగైః-సర్వేషాంజీవానాంసంఖదుఃఖేన
మేభిజ్ఞాతవానిత్యర్థః||౧౪||కించ-దారిద్ర్యమేవమోక్షముపిసాధయతీత్యాహ-శ్లోకచతుష్టయేన||దరిద్రభితి||నిరహం
స్తంభః||గంగాతఃఅహంకారయావః-స్తంభోయస్తాత్మః||౧౬||దరిద్రశీతి||యజ్యంతేస్వతపఃసంగచ్ఛంతి||తర్హంతృష్ణం-

అరాధ్యుఁడు॥౧౭॥ననుసాధనానామపిధనివప్రియస్సాత్ -నదరిత్రఇతి-తత్రాహ॥ సాధనామితి॥౧౮॥ ఉప
త్యైరితి॥ధనేనస్తంభోఽర్చయేహంత్రైః॥౧౯॥తదితి॥తమోమదంతజ్ఞానకృతంమదం॥౨౦॥ యదితి॥ తమస్తుతౌతమో
వ్యస్తే॥౨౧॥అతఇతి॥అనుగృహ్యతి- స్యాతాంనైవమిత్యాదివా-మత్ప్రసాదేనప్రసృతిఃస్యాత్॥౨౨॥ వాసుదేవస్యేతి॥
స్వస్లోకతాంజేవత్వం-పునర్లభ్యామదనుగ్రహంబభ్యక్తైభవిష్యతఇతి॥౨౩॥౨౪॥ప్రస్తుతమాహ॥ఋషిరితి॥అస్మిన్శ్లో॥
కపూర్వశ్లోకేచాక్షరాధిక్యమావః॥౨౫॥కిమితిసత్యంకర్తవ్యంతత్రాహ॥జేవషిరితి॥ యద్యతఃతత్తతఃఇమాఅల
త్యయన్తితం॥౨౬॥ఇతితి॥యమయోర్యమశయోఃసహజాతయోరిత్యర్థః -అత్తనిర్వేశమాత్రేణ-అత్తనఃకృష్ణస్య-తత్త
ధ్యప్రవేశమాత్రేణ-అన్వంతత్తమలూఖలమితిసాతేలమవశ్యాత్పృథ్విభాగేఅంతశోభమానమిత్యర్థః॥౨౭॥ బాలేనే
తి॥అన్వంచతీత్యన్వక్-తత్రహేతుః-దామోదరేణేతి-తీతవస-తన్నిమూషయతా-తేనఉతలి-తాంఘ్రిబంధౌ-ఉతలి
లితఃఉత్పాటితః-అంఘ్రిబంధోమూలబంధాయయోస్తే- వరమస్యశ్రీకృష్ణస్య- ఏక్రమితేనాతివేషకంపోయేమతే-
సంధప్రవాళవిటపాయయోస్తే॥౨౮॥తత్రేతి॥కకుభఃప్రతిసర్వగః - స్ఫురంతాఃత్యధః - యద్వా-దిశఃప్రకాశ
యంతామితి-అథవా-కికుభస్ఫురంతావిత్యేకంపదం - కకుభయోఃఅర్జునవృక్షయోఃస్ఫురంతౌప్రథమంఛాయాయాపే

నాంసమచిత్తానాంముకుందవరణైఃపిశామ్దశానాంతోభవేద్బంధఃపుంసోష్ణోస్సవిమగ్యథా॥౧౮॥ఉ
పేత్యైఃకింధనస్తంభైరసద్భిరసదాత్రయైః॥౧౯॥తదహంమత్రయోర్నాధ్యావారుణ్యాశ్రీమదాంధ
యోఃతమోమదంతజ్ఞానకృతంమదం॥౨౦॥ యదిమాలోకపాలస్యపుత్రాభూత్వా
తమఃస్తుతాన్మవివాససమాత్మానంవిజానీతస్సుదుర్మదా॥౨౧॥ అతోహఃతఃస్థావరతాంస్యాతాంనైవం
యథాపునఃస్మృతిస్సార్థత్వప్రసాదేనతత్రాపిమదనుగ్రహత్॥౨౨॥ వాసుదేవస్యసార్థిధ్యంల
భ్యాదివ్యకరచచ్చతేవృత్తేస్వలోకతాంభూయోలభ్యాభక్తైభవిష్యత్॥౨౩॥ సవసముక్త్యాజేవస్థిగ
తోనారాయణాశ్రమమ్నశకూబరమణీశ్రీవావాసతుర్వగుభాన్బనా॥౨౪॥ ఋషిభావః*వతము
ఖ్యస్యసత్యంతుంవచాహరిఃజగామశనకైస్తత్రయత్రాస్తాయసుభాన్బనా॥౨౫॥ జేవషిరితి
ప్రియతమోయదిమాధనదాత్తజౌతత్రథాసాధయిష్యామియన్తిగంతన్మహాత్మనా॥౨౬॥ ఇత్యంతరేణా
జానయోఃకృష్ణస్త్రయమయోర్యయా॥అత్తనిర్వేశమాత్రేణిర్వగ్గతములూఖలమ్॥౨౭॥ బాలేనన్వ-
షయతాన్వగులూఖలంతద్దామోదరేణతరసాతలితాంఘ్రిబంధౌ॥ నిష్పేషతఃవరమఏక్రమితాతివే
వసంధప్రవాళవిటపాకృతచందశశబ్దౌ॥౨౮॥ తత్రేతి॥యావరమయాకకుభఃస్ఫురంతౌపిధాపుపేత్య
కుజయోరివజాతవేదాఃకృష్ణంప్రణవ్యశిరసాఖిలలోకనాథంబద్ధంజలీవరజపావిదమావతుస్తే॥౨౯॥

• —శావనిముక్తనశకూబరమణీశ్రీవకృతశ్రీస్త్రయతిః•—

గుహ్యకాకృష్ణకృష్ణమహాయోగిగర్వమాద్యఃపురుషఃపరః । వ్యక్తావ్యక్తమిదంవిశ్వంయావంతేబ్రహ్మ
ణోవిదుః॥౩౦॥త్వమేకస్ఫుర్వభూతానాంజేహంస్వాత్మేంద్రియేశ్వరిః॥౩౧॥త్వమేవకాలోభగవాంవి

ణప్రతిఫలంతామితి॥శ్లో॥ఇంద్రప్రకకుభోర్జునఇతిఘంటుఃకుజయోఃవృక్షయోఃస్థితోగ్నిర్వధామూర్తిమానుసైతి - త
థోపేత్యవిరజసానిమఃదోధనసతో॥౨౯॥ గోపాలంమాంయువాంజేహాకిమితిప్రణవతఇతిసత్తత్రాహతుః । కృష్ణ
తి॥హేకృష్ణహేకృష్ణమహాయోగి-అదింత్యప్రభావ-త్వం-నగోపాలః-కింతు-పరఃపురుషః-యతః - ఆద్యఃకారణభూ
తః-తత్రాపిసనిమిత్తమాత్రం-కింతూపాదానమపి-త్వమేవేత్యాశయేనతుప్రవతుః-వ్యక్తావ్యక్తమితి - స్థూలసూక్ష్మమి
దం-తేయావంతిదుః బ్రహ్మణావిదురితిపాఠే-బ్రహ్మణాస్తత్త్వజ్ఞాః॥ము॥పూర్వమేవనారదానుగ్రహేణప్రసం
భవాత్-త్యబాలంభగవంతంసన్నిత్యాహతుః॥కృష్ణేతి॥మహాయోగి-అదింత్యవైభవ-అమోఘసంకల్పేతివా- త్వమా
ద్యఃప్రధానకారణభూతః- పరఃపురుషఃపరంబ్రహ్మ-నతు - ప్రాకృతబాలమాత్రమిత్యర్థః - నిమృతస్వరూపస్యా
పాదానకారణత్వాయోగాత్తదనుగుణవిశేషమాహ-వ్యక్తావ్యక్తమితి స్థూలసూక్ష్మగుణమిత్యర్థః- ఇదంవిశ్వంచెతనా
చెతనాత్వకంజగత్ - బ్రహ్మణాబ్రహ్మాత్వాదిగుణవిశిష్టస్యతే-యావంశరీరం-విదుః- బ్రహ్మణాఇతిపాఠే-తత్త్వజ్ఞాఇత్య
ర్థః॥౩౦॥నియంతాపిత్వమేవేత్యావతుః॥త్వమితి॥జేహ-అసవః ప్రాణాః-అన్నాఅహంకారః-ఇంద్రియాణిచ - తేహ
మీశ్వరః॥ము॥సర్వశరీరకర్తృమేవప్రపంచయతి॥త్వమేకఇతి॥సర్వభూతానాంజేహంజేహంతగః- సర్వాత్సవృద్ధయ

కమలస్థః పరమార్తార్థ మేకః జీవశరీరక స్త్యమేకభగ్యధః పాస్త్యనాంస్యస్యమనసాం - ఇంద్రియాణాంచతురాశీ
నాంవ-ఈశ్వరోగ్రయంతా-తివేవ-తస్యహృషీకశసంజ్ఞా ॥ ౩౧ ॥ హృషీకంవిషయేంద్రియమితి ఖంటుః - దేహస్వా
త్తేంద్రియైశ్వరభిపాతే-దేహనామసూనామాత్మనామింద్రియాణాంచైశ్వరభగ్యధః ॥ ౩౨ ॥ నన్యస్యకాలోగమీక్ష్యం
ప్రకృతిరుపాదానం-ప్రకృతేజ్ఞాతామహాకాస్త్యస్త్యతయా - పరిణమతే-పురుషఃకర్తృనైమంతాచకిమత్రాహం-అతః
హతుఃపాదైసత్వమితియతోభగవాన్విశ్వరోవిష్ణుస్త్యం-అతఃకాలోనామతవలీలాప్రకృతిశక్తిః - పురుషోశఃకుహా
కార్యంతతస్త్యమేవసర్వమిత్యధః॥ము॥ కాలఃకాలశరీరకభగ్యధఃమహాకాప్రకృతేప్రకృతేప్రథమవికారః-సర్వత్ర
సామానాధికరణ్యశరీరశరీరభావబంధనం-ఏవముపాదానత్వంభగతఃప్రతిపాద్యః - తస్యైవాభిన్ననిమిత్తోపాదాన
కారణత్వాన్నిమిత్తంచత్వమేవేత్యాహతుః త్వమేవేతి-అన్యత్కలపిత్వాతానిమిత్తకారణమిత్యధః - యేత్రాగ్రీశరీరాని
తవవవికారాః-ప్రకృతీపరిణామాః-తత్కృత్-వికారవిధిత్యపిపాద్యః ॥ ౩౩ ॥ నన్యహమేవచైత్యర్వంతహికోటాదిజ్ఞానేన
మద్జ్ఞానంకింసభవతి-భవతిచైత్యరోపి-బ్రహ్మవిత్స్యదపిఅహతుః॥గృహ్యమాణైరితి॥ దృశ్యత్వేనవరణమానైః - బు
ద్ధ్యాద్యహంకారైఃతద్వికారైరింద్రియాదిభిః-రూపైశ్చ-సగృహ్యశతభిభావః ననుతహిజీవోజానాతు - నైవేత్యా
హతుః-కోన్యహితి - జీవాద్యుత్పత్తేఃప్రాగేవస్యప్రకాశతయాసద్ధంత్యాంకోహిజానాతి- గుణసంపృతఃదేహోద్యా
వృతః॥ము॥ఉక్తంకారణత్వందృఢయ-తస్యయిర్జ్ఞేయత్వమాహతుః॥గృహ్యమాణభిః॥గుణైఃగుణమయైః - కార్యఃగృ
హ్యమాణః-ఎతత్కార్యణామయమేవకారణమిత్యవగమ్యమానస్త్యం-ప్రాకృతైర్వికారైరింద్రియైరిత్యధః-అగ్రా
హ్యః-గృహ్యమాణైరితిపాత-రూపాదిజ్ఞానేనానుమీయమానైరిత్యధః-ప్రాకృతైర్వికారైః - ప్రకృతివికారభూతైర్గు
ణైరింద్రియైరగ్రాహ్యభి-అతః - ప్రాకోసద్ధం-ప్రాగేవస్యప్రకాశతయాసద్ధంత్యాంగుణసంపృతఃగుణమయదేహ
స్వరవ్యయఈశ్వరఃత్వంవహాప్రకృతిసున్నత్వైరజస్వత్వతమోమయీత్వమేవపురుషోగృహ్యమసర్వ
యైర్వివికారకృత్ ॥ ౩౩ ॥గృహ్యమాణైస్త్యమగ్రాహ్యైర్వికారైఃప్రాగృతైర్గుణైఃకోన్యహాహ
తిపిజ్ఞాతుం-ప్రాగ్గిద్ధంగుణసంపృతః॥౩౩॥తస్మైభ్యంభగవతేవాసుదేవాయవేదసేఅత్కద్యోతగుణచ్చ
న్నమహిమ్నైబ్రహ్మణేనవః॥౩౪॥యస్యావతారాజ్ఞాయంతేశరీరిష్వశరీరిణః | తేస్తైరతుల్యాతిశయై
ర్యైర్వైర్విదోహివ్యసంగతైః॥౩౫॥సభవాసర్వలోకస్యభవాయవిభవాయచ॥అవతీర్ణోఽంశభాగే
నసాంప్రతంపతిరాశిమే॥౩౬॥నమఃపరమకల్యాణసమస్తైశ్శమంగళ | వాసుదేవాయశాంతాయ
యథానాంపతయేనమః॥౩౭॥అనుజానీహినాభూమంస్తవానుచరకింకరా | దర్శనంనాభగవతిర్ముపే
ద్యావృతఃకోనువిజ్ఞాతుమహాతి-గుణసంశ్రితురితిపాతే - దేహోద్యావృతాజ్ఞీవత్యాదిత్యధః - ప్రాకోసద్ధం-స్వభావవి
కారాదిరహితతయా-ప్రాగేవసద్ధం-త్వామిత్యధః॥౩౩॥అతోదుజ్ఞేయైశ్చత్యైత్రం-త్యేనకేవలంప్రణమతఃతస్మాద్భ
తి॥అగ్రనఃస్వస్థాత్-ద్యోతఃప్రకాశోయేమాంజైః-గుణైః-భవోపహిమామాయస్యత్యై ॥ ౩౪ ॥వరవేశరత్వయస్తస్మై ॥ము॥
ఎవంకుర్వజ్ఞేయత్వాత్కేవలంప్రణమతః॥తస్మాద్భతి॥ఉక్తమహిమోజ్ఞ్వలాయేత్యధః-భగవతేజ్ఞానశక్త్యాదీసంపన్నా
య-వాసుదేవాయజగత్కృణార్థంవసుదేవసుతత్వేనావతీర్ణాయ - జగతాంనవాసభూతాయేతివా - వేదసేసర్వర
ష్ట్రైఃఅత్కద్యోతగుణైఃస్వస్యప్రకాశమానైర్గుణమయకారైః భన్నమహిమ్నైదేతనానాంత్రిగుణాత్మకశరీరసంబం
ధస్యభగవదేజ్ఞానప్రతిబంధకత్వాత్తద్గోత్రీః-అత్కద్యోతిగుణాచ్చన్నమహిమ్నైభిపాతే-అత్కద్యోతిఃస్వయంప్రకాశ
త్వగుణచ్చన్నమహిమావతస్మాద్భగ్యధః-ఏతేనభగవతఃసర్వజ్ఞత్వంజీవైర్గురవగమత్వంచోక్తంభవతి॥౩౪॥అహూత
హంఈశ్వరభితుతోజ్ఞాతః-తత్రాహతుః॥యస్యేతి॥ము॥ఏవంవిధస్త్యం-మనుష్యకాలయితయావతిర్లోపి-దివ్యచరిత్రైః
పరమఏవప్రతీయనశ్చత్యాహతుః॥యస్యేతి॥శరీరిష్వశరీరాంమధ్యేఅశరీరిణఃకమకృతశరీరహితస్య-యస్యతే-అవ
తారాఃఅతుల్యాతిశయైఃసమాభ్యుధిరహితైః-దేహవ్యసంగతైఃఅసంభావితైః - తేస్త్యైర్విద్యైఃజ్ఞాయంతే-సర్వో
త్కృష్టతయావిజ్ఞాయంతశ్చత్యధః॥౩౫॥సభితి॥భవాయఉద్భవాయ-విభవాయవిగతోభవో-యస్మిన్కతస్తే-తైవల్యా
యేత్యధః॥ము॥అవతారకృత్యమాహతుః॥సభితి॥భవాయఉద్భవాయవిగతోభవస్సంపారోయస్మిన్కతస్తేవిభవాయ
తైవల్యాయచైత్యధః-అభివృద్ధయైభివా-అశిషాంపతిప్రదాతా॥౩౬॥ము॥పునఃపునః-అధరాతిశయాత్ నమతః ॥ న
మభితి॥పరమంకల్యాణంయస్తాదిపరమకల్యాణవిశ్వమంగళసర్వమంగళరూప- తేతుభ్యం-శాంతాయఉర్వి-చట్ర-ర

హితాయః॥ ౩౭॥ అమహానీహితః॥ నాచవాం-అనుచరః-కుబేరో-నారదో-వా-తస్యకింకరా-భాగవత-ప్రపదర్శనం॥ ౩౮॥ తత్ర
 గతయోః-అవయోః-పూర్వస్య-భావో-మాధుర్య-కిం-తేషాం-ప్రా-ధాన-వహత్య-భ్యాహుః॥ వాణీతి॥ నత్యి-అస్త్య-త్సం-
 నాం-సే-రేషామి-గృభి-ప్రా-యోగబహువచనం- తవనివాసభూతం-యజ్జగత్- తస్య-ప్రణా-మే-వ్యన్ని-వాస-భూతమితి - ౪
 హే-అన్య-నేన-జగతః-ప్రణా-మే-వీరో-ప్రి-య్యర్థః- భవ-త్తమా-నాం-భవతో-మూ-ర్తి-నాం॥ ౩౯॥ ఇథ-మితి॥ సంకీర్త-తః-సంస్త-తః॥
 రం॥ జ్ఞాతమితి॥ వాస్థిః॥ నవ్యా-వ్యజ్జ-పతా-జ్ఞా-మ్యాని-త్యా-ద్యా-భిః-శ్రీ-విభి-శర-పా-స-గ్ర-హ-కృత-ఇతి॥ ౪౦॥ య-త్త-
 మే-వై-తది-త్యా-హ॥ సా-ధూ-నా-మితి॥ సా-ధూ-నా-ం-స్వ-ధర్మ-వ-ర్తి-నాం - సను-వి-త్తా-నా-ం-ఆ-త్మ-వి-దాం- సుత-రా-ం-మ-త్క-తా-న్య-
 నాం-మ-య్య-ర్పి-త-ది-త్తా-నాం- తే-మాం-కృ-పా-తి-రే-కా-త్పు-త-రా-మ-శ్చ-క్త-ం-స-వి-తు-ద్ద-శ-న-ద-క్షో-ర్య-ధా-బం-ధో-న-భ-వే-ద-క్ష-వత్॥
 ర-౨॥ తదితి॥ ప్రా-ధా-న్యా-దే-క-స్య-సం-బో-ధ-నం- హే-న-శ-కూ-బ-ర-య-వా-౧- త-త్త-స్మా-త్స-ద-న-స-ద-న-ం-స్వ-వి-క-త-న-ం- మ-త్స-ర-
 మా-స-తా-గ-చ్ఛ-త-ం-య-వ-యో-ర-పీ-షీ-తో-న-య- ప్రే-మా-జా-త-వి-వ-తి-భ-వః-న-భ-వో-య-ప్ర-క-స-౧॥ ౪౩॥ ఇతి-తి॥ బద్ధో-ల-ఖ-ల-ం
 బ-ధ-ం-ఉ-ల-ఖ-ల-ం-య-ప్ర-క-త-ం॥ ౪౪॥ ఇతి-భా-వా-ధ-పీ-క-యా-ం-ద-శ-మా-ధ్య-య-వ్యా-ఖ్యా-

రాసీదనుగ్రహత్ ॥ ౩౮॥ వాణీసుతానుకథనేత్రవగంకథాయాంహస్తాచకమనసునప్రపదయో
 ర్మతిస్త్యత్యాంశిరప్రవనివాసజగత్ప్రణామేద్యప్రిస్తతాంధశశనేస్తభవత్తమానాం॥ ౩౯॥ శ్రీశుకః॥ ఇ
 థంసంకీర్తతస్తాభ్యాంభగవాణగోకులత్వరః॥ దామానూలూఖలేబద్ధః ప్రహసన్నాహుహ్యకా॥ ౪౦॥
 శ్రీభగవాణ్॥ జ్ఞానంసయాపురైతైతద్యపిణాకరుణాన్యనా॥ యచ్ఛ్రీమదాంధయోవాస్థిర్విభిం
 శోనుగ్రహఃకృతః॥ ౪౧॥ సాధూనాంసనువిత్తానాంసుతరాంమత్కతాన్యనా॥ దర్శనాంతోభవేన్యంధః
 పుంసోన్యోస్సవితుర్వధా॥ ౪౨॥ తద్దచ్చతంచపురమానశకూబరసాదనమ్॥ సంజాతోమయిభావోవామిప్సి
 తఃపరమోభవః॥ ౪౩॥ ఇత్యుక్తాతువరిత్రమ్యప్రణవ్యదపునఃపునః॥ బద్ధోలఖలమాహం॥ త్ర్యజన్నతుద్ది
 శముస్తరామ్ ౪౪॥ ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-పాదశోధ్యాయః-

శ్రీ బాదరాయణః॥ గోపానందాదయశ్చుత్వాచ్యుమయోఃపరతోరవమ్॥ తత్రజగత్సంకురృతేష్టనిష్టా
 తభయశంకితాః॥ ౧॥ భూమ్యాంఽపరిపతితత్రదద్యశుర్వసుభాజానా॥ బభ్రీముప్రదవిజ్ఞాయలత్కంపత
 నకారణమ్॥ ౨॥ ఉలూఖలంవికషణంతందామాబద్ధంచబాలకం॥ కస్యేదంకుతలశ్చర్మమత్పైత ఇతికాత
 రాః॥ ౩॥ బాలాడుమరనేనేతిరశ్మీనములూఖలమ్॥ వికషణతామధ్యగేనగహతాయమభాన్తనా॥ పృతూ
 భ్యాంఽంగతౌదివ్యోపురుషావప్యచత్సహి॥ ౪॥ నలేతరుక్తంజగృహునఃఘటేతిభిశస్యతత్॥ పాలస్యో
 త్పాటనంఽరోఽకేదిస్సందిగ్ధచేతసః॥ ౫॥ ఉలూఖలంవికషణంతందామాబద్ధంస్వమాన్యజం॥ విలోక్యనం
 దఃప్రహసన్బంధనాద్విముమోచహ॥ ౬॥ గోపీభిఃస్తోభితోనృత్యభగవాణబాలవర్తనాత్॥ ఉగ్రాయ
 తిక్వజన్మద్దప్రద్యశోదారుయంత్రవత్॥ ౭॥ విభతీకన్వదిదాజ్ఞఃప్రపీకన్వానదారుకా॥ బాహుయే
 వంచకురుతేస్సానాంచప్రీతిమూపహ॥ ౮॥ దశాయంప్రద్యదాంలోకహ్యత్సనోభ్యగ్యవశ్యతా॥ ౯॥ బ్రజ
 స్యోనాహవైహషణంభగవాణబాలచేష్టితైః॥ ౧౦॥ గోపీనాంమంతికైత్రీడభగవాణలోకభావః॥ శ్రీసి
 ధ్వంభోఃఫలానీలివచశ్చుత్వాతుసత్వరః॥ ౧౧॥ కరాభ్యాంధాన్యమాదాయయయాసర్వఫలప్రదః॥ ఫలవ

శ్లో॥ పాదశేసమాగత్యుదావనమథాభాతైః॥ వత్సాపాలయతానేనహతోవత్సబకాసురౌ॥ గోపాఇతి॥ నిష్టా
 తోవజ్రపాతఇతి-భయేనశంకితాః॥ ౧॥ భూమ్యామితి-తల్లత్కం-ప్రత్యక్షతః-పురతోద్భవ్యమపి-వతనకారణమవిజ్ఞాయ-
 బభ్రీముః॥ ౨॥ లత్కం-కారణందర్శయతి-ఉలూఖలమితి॥ భ్రీసుప్రకారమాహ-కస్యేదం-రాక్షసాదేశకర్త-కుతోవాకార
 ణాత్ - అ-కూల-ఆశ్చర్యం-ఉత్పాతఇతి-కాతరాఃభీతాస్సంతాబభ్రీమురిత్యర్థః॥ ౩॥ బాలాఇతి॥ మధ్యగేనవృత్తయోర్మ
 య్యకతేన-పరితాపిత్యామః-నకేవలమేతావత్-వృతౌభ్యాంఽంగతౌదివ్యోపురుషావపి-అచత్సహి- దృష్టవంతోవయమి
 తి॥ ౪॥ నేతి॥ కేవలం-తారి-కాజగృహు-రేవ-అన్యేతు-సందేహాయ-క్త-విత్త-బహుపురితి॥ ౫॥ భగవన్నాయా-మోహితస్య-నంద
 స్యాచరితమాహ-ఉలూఖలమితి॥ ౬॥ జ్ఞాన్యం-తేమామితి-శంకమానోలివ-బాల్యమనుకరోతిస్త-రదాహ॥ గోపీభిరితి॥ స్తోభితః
 కరతాళాదినాస్తోతాహితః॥ ౭॥ విభతీ-తి॥ ఇదమానయత్యాజ్ఞః-అనేతుమసమర్థఇవ-విభతీ-కేవలంపీతాది-ఉన్మా
 నం-త్ర-స్థాది-బాహుయేన-కరచాలనంచ-రద్యదాం-చేతి-వకారస్యాన్వయః॥ ౮॥ దశాయన్నితి॥ తదైశ్వర్యం-విందంతియే-

తేషాంరద్యదాం-పవం-వ్రజస్యహుహ-మువాహేతి॥౧౭॥శ్లో॥రంతుంబృందావనంగంతుమంతఃకృష్ణైనయంత్రితాః॥
స్వతంత్రాభవనంవాద్యామంత్రపేతమమంత్రయః॥శ్రీధరీయోయంశ్లోకః॥ గొవవృద్ధాభి ॥ వ్రజకార్యంగొకుల
స్యహితకృత్యం॥౨౭॥౩౦॥చక్రవాలేనేతి॥వివదం-పీనాపీక్షణాంపదంవిహారస్థానం-వియత్-విగతప్రతిష్ఠంవా-అప
రిచ్ఛన్నమిత్యర్థః॥౩౧॥యదితి॥అన్యతమోవాకశ్చిద్బాలః-అమృతేనైవరక్షణమాపేత్॥౩౨॥యావదితి॥అరిష్టఃసంస్థాః-

త్యేహిధాన్యానిమయన్తీతాభూరిశః॥౧౧॥గృహ్నిష్ఠావృతవమూనేనమానయత్వంఫలానిమైఫలవిక్రయిణీత
స్యవశశ్చ ॥త్వామహాన్యనః॥౧౨॥ఆయాంతమరవిందాక్షంకరిపోతమివాగతం॥ప్రేక్షమాణాముహుః
ఫుల్లైర్నయరనైమృతంరదా॥౧౩॥ ఫలవిక్రయిణీతస్యమృతధాన్యంకరద్యయమ్ ॥ ఫలైరపూరయద్ర
తైఃఫలధాండమపూరితమ్॥౧౪॥ఫలాసమ్మానిసర్వాణిగోపీభ్యోభ్యదదాత్ ॥భుః॥వయస్తేప్రప్రజవీ
ధ్యాంసప్రేక్షాసర్వఫలప్రదః॥౧౫॥ఉత్తిష్ఠంతాప్రస్థలంతోవరంతోరామకేశవా॥వద్భ్యాంగంతుంశ
కువంతోకథంబిద్రవ్యజ్ఞాంగణ॥౧౬॥పరితీరగతంకృష్ణంభగ్వాజ్ఞానమథామ్యయత్॥రామంవరో
హిణీదేవీవరంతాబాలత్రైభువః॥౧౭॥నోపయాతాయదాపహతాలీలాసంగనపుత్రక॥యశోదా
ప్రేషయామాసరోహిణీపుత్రవత్సలా॥౧౮॥క్రీడంతంసాసుతంబాలైరతివేగంసహగ్రజం॥యశోదా
చాహ్వాయద్వీత్యుపుత్రస్నేహాన్పుత్రస్త్రీ॥౧౯॥కృష్ణకృష్ణైరవిందాక్షతాతనైహిస్తనంపిబ॥ఆలంబిహ
రైఃకుచాచ్చగీతస్తద్భవాభోక్తుమహతి॥౨౦॥హారామాగచ్ఛతాతాశుసానుజఃకులనందన॥ప్రా
తరేవకృతాహరఃక్రీడాత్రాంతాసపుత్రక॥౨౧॥ప్రతీక్షతేత్వాందాశాహాభోక్తుమాణోవ్రజా
ధిపః॥విహ్యవయోఃప్రియందేహిస్వగృహంయారబాలకాః॥౨౨॥ధూళిధూసరితాంగస్త్యంతాతమజ్జ
నమావహాతి॥త్రిణీఫలసంయుక్తరస్నోయంతైలసంయుతమ్॥౨౩॥కల్పయిత్వాప్రతీక్షేహంఋరంవం
చలచేష్టితః॥జన్మక్షంతేద్యభవతేవిప్రేభ్యోదేహిగాశ్చ॥౨౪॥పశ్యపశ్యవయస్యాంస్తైమాతృమృ
ష్టాస్సలంకృతాః॥త్వంపసార్వకృతాహరోవిహరస్వస్వలంకృతః॥౨౫॥ఇథంయశోదాతమశేష
వాధంమత్వాసుతంస్నేహాబద్ధధీన్మృపహస్తేగృహీత్వాసహరామమమృతంసత్వాస్సవాటంకృతవ
త్సఖోదయం॥౨౬॥శ్రీశుకః॥గొవవృద్ధామహూత్వాతాననుభూయబృహద్యనేనందయన్మమాగవ్య
వ్రజకార్యమమంత్రయః॥౨౭॥తతోవనందనామాహగోపాజ్ఞానవయోధికః॥దేశకాలార్థతత్త్వ
జ్ఞఃప్రియకృద్రామకృష్ణయోః॥౨౮॥ఉత్థాతవ్యమితోస్తాభిగోకులస్యహితైషిభిః॥ఆయాంత్యత్ర
మహూత్వాతావ్రజానానాశహేతవః॥౨౯॥ముక్తంకథంఉద్రాక్షస్యాబాలహ్మ్యబాలకౌప్యసాహ
రేరనుగ్రహాన్మానమనశ్శీవరినావతత్॥౩౦॥చక్రవాలేనేనోయంరైత్యేనవివదంవియత్ ॥శిలా
యాంవతితస్తత్రపరిత్రాతస్సరేశ్వరైః॥౩౧॥యన్నమియేతస్రమయోరంతరం॥ప్రాప్యబాల
కః॥అసావన్యతమోవాపితచ్చాప్యమృతరక్షమ్॥౩౨॥యావదాత్పతికోరిష్టావ్రజంనాభిభవేదితః ॥తా
వద్బాలానుపాదాయయాస్యామోన్యత్రసానుగాః॥౩౩॥వనంబృందావనంనామవశవ్యంనవకానమ్॥
గోపగోపీగవాంసేవ్యంపుత్ర్యాత్రిత్యణవీరుధం॥౩౪॥తత్రత్రాద్యైవయాస్యామోశకటాన్యజ్జగమా
చిరం॥గొధనాన్యగ్రతోయాంతుభవతాంయదిరోచతే॥౩౫॥శ్రీశుకః॥తస్మ్యైత్యైకధియోగోపాస్స
ధుసాధితివాదినః॥వ్రజాస్వాస్వాసమామోజ్యయాయూరూఢపరిచ్ఛదాః॥౩౬॥వృద్ధాబాలా
స్త్రీయోరాజసరోవకరణానిచ॥అనస్సాస్వరోవ్యగోపాలాయతైఃఆత్తశరాసనాః ॥గొధనానిపుర
స్సౌత్యశృంగాణ్యాపూర్యసర్వతః॥మూర్యఘోషేణమహతాయయుస్సపురోహితాః॥౩౭॥గోప్యా
రూఢరథానూత్నకుచకుంకుమకాంతయః॥కృష్ణలీలాంజనుఃప్రీత్యానిమగ్నకంఠ్యస్సవాససః॥౩౮॥తదా

ఇతఃస్థానాత్ ॥౩౩॥వనమితి॥వశవ్యంవశుభ్యోహితం-నవానికానసానిష్ఠలాంతరాణి-విద్యంతేయస్త్రితత్ ॥౩౪॥౩౫॥త
దితి॥ఏకధియేవిప్రతిపత్తిరహితాః-వ్రజాశకటపుష్పహార-రూఢాఃశకటేషాంరోపితాఃపరిచ్ఛదాః-యైస్తే॥౩౬॥వృ
ద్ధాని॥యతాఃకృతప్రయత్నాః॥౩౭॥౩౮॥గొవృత్తితి॥నూతైఃకుచగతైఃకుంకుమైఃకాంతిర్యాసాంనూత్యేషుమచే
షు-యతుంకుమంతేనకాంతిర్యాసామితి॥౩౯॥౪౦॥బృందావనమితి॥వ్రజావాసంగొకులవసతిస్థానం॥౪౧॥౪౨॥స

వమితి స్వకాలేన తద్యోగ్యకాలేన || ౩ || కామారణి లాంఛనము అవిదూరభిర్యతానాం || ౪ || క్వచిదితి || యైవైః విల్వా
మలకాదిభిః కింకిణీయైః చాదైః శ్చివతస్తాదయతః || ౫ || వృషాయమాణావిత్తి శత్రుపాలాపవప్యసాః - కృష్ణకంబళాది
పిహితాః వృషామకారిణోనదంతైః సైస్సమాన్వయమపితైవవృషాయమాణౌ - నదంతౌ తదమకారిశబ్దాః కుర్వంతౌ
యుయాధాతభిత్వత్థః || ౬ || చకోరేతి || రుతైః శబ్దైః జంతూః హంసమయూరాదీః || ౭ || ౪౮ || తమితి || ముగ్ధభవాజానన్ని

వ - ఆసదత్ సమీపమాగమత్ || ౮ || గృహీత్వేతి || అపరపాదాభ్యాంసహలంగాలయథాభవతితథా - గృ
హీత్వా || ౧౦ || ౧౧ || దేవాభితి || సర్వేషాం లోకానాం - ఏకాముఖ్యాపాలకౌ - ప్రాతరాశః ప్రాతర్ద్యోజ్యంతాన్మంత్రేన
యశోదారోహిత్యావేకంశకటమాస్థితే | రెజతుఃకృష్ణరామాభ్యాంతరగ్రాధాత్ర వణోత్పన్నే || ౧౦ || బృం
దావనంసంప్రవిశ్యసర్వకాలసుఖావహమ్ | తత్రచక్రప్రకాశావాసంశకతైరర్థచంద్రవత్ || ౧౧ ||
బృందావనంగోవర్ధనంయమునాపురినానిచవీత్యోసేనుత్తమాప్రీతీరామమాధవయోన్యౌప || ౧౨ || ఏ
వంప్రజౌకసాంప్రీతింయచ్ఛంతౌ బాలచక్రేత్యైకలవాన్వైస్సృకాలేనవృషాలౌబధూవతుః || ౧౩ || అ
విదూరే ప్రజభవస్సహగోపాలబాలత్వైః | హరయామాసతుర్వత్సన్నానాప్రీతాపరిచ్ఛదౌ || ౧౪ || క్వ
చిద్వాదయతోవేణుంక్షిపంతౌ యేవశైః క్వచిత్ | క్వచిత్తైః కింకిణీభిః శ్చివతశ్చ క్వచిత్సునః || ౧౫ || వృషా
యమాణౌనదంతౌ క్వచిత్కృత్రిమగోవృప్తేః | గౌపైరుద్దామచరితౌ యయుధాగెపరస్పరమ్ || ౧౬ || చ
కోరకౌ || వచక్రాంగభారద్వాజాః సబహిణః | అనురోదితీనత్వాన్వైభీతవద్వ్యాసుగ్రీంహయౌః

—*వత్ససురబకాసురపథస్ఫుట్టిః*—

అనుకృత్యరుతైజంతుంశ్చేరతుః ప్రాకృతాయథా || ౧౭ || కదాచిద్వమునావీరేవత్సంశ్చార్పయతోర్భ
తైః | వయస్యైకృష్ణబలయోజిః ఘంసుదైః త్యతగమత్ || ౧౮ || తంవస్సరూపిణంవీత్యవత్ప్రయాధగతం
హరిః | దర్శయన్ బలదేవాయశన్వైస్సగ్ధవాసదత్ || ౧౯ || గృహీత్వాపరపాదాభ్యాంసహలంగాలయ
చ్యుతః | బ్రాహ్మయత్సాపిథాగ్రేప్రాహిణోర్గతజీవితమ్ || ౨౦ || పకపిత్తేమహాకాయః పాత్యమూనైః

పపాతహ | తంవీత్యవిప్రీతాబాలాశ్చశంసుసాగుసాధ్వితి || ౨౧ || దేవాశ్చోపరిసంతుష్టావవమణః పుష్పవ
షిణః | తౌవత్సపాలకాభూత్వాసర్వలోకేకపాలకౌ || ౨౨ || ప్రాతరాశౌగోవత్సంశ్చార్పయంతౌచిచర
తుః || ౨౩ || స్వస్త్వంవత్సకులంసర్వేషాయయివ్యంతపకదా | గత్వాజలాశయాభ్యాశంపాయయిత్వాన
పుజంబమ్ || ౨౪ || తేత్రతదదృశుపాః లామహాసత్వవవస్థితమ్ | తత్రసుర్వజభిన్నస్యగిరేశ్శృంగమవ
చ్యుతమ్ || ౨౫ || సనైబశోనామమహానసురోబకయావప్యత్ | ఆగత్యసహసాకృష్ణంతీక్ష్ణతుంహోగ్రసీద్భవీ ||
౨౬ || కృష్ణంమహాబకగ్రస్తంధృష్టా రామాదయోర్భకాః | బధూపురిన్ద్రియాణీవనిప్రాప్తైర్విచేత
సః || ౨౭ || తంతాలుమూలంప్రదహంతమగ్నివక్తోపాలసూమంపితరంజగద్గురోః | చభద్రాసన్యోతయమా
తుతంబకస్తుండేనహంతుంపునరభ్యవద్యత్ || ౨౮ || తమావతంతంసనిగృహ్యతుండయోదోభ్యాంబకం
కంససఖంసతాంగతిః | పశ్యత్సుబాలేషుదదారలీలయాముదావ | శుభావీరణవద్వివాకసామ్ || ౨౯ || తదా
బకారింసురలోకవాసినస్సమాకిరన్మందనమ్ | కాదిభిః | సమీడిరేచానకశంఖసంస్తవైస్తద్విత్క్యగోపాల
సుతావీసప్తిరే || ౩౦ || ముక్తంబకాస్యాదుపలభ్యబాలకంరామాదయః | ప్రాణమివైన్ద్రియోగణః | స్థా
నాగతంతంపరిరభ్యగర్వతాః | ప్రణీయవత్సాప్రజమేత్యతజ్జగః || ౩౧ || శ్రుత్వాతద్విప్రీతాగోపాగౌ
ప్యశ్చాప్తిప్రియాదృతాః | ప్రేత్యాగతమివాత్సుక్యాదైక్షుంతగృహితేక్షణః || ౩౨ || అశుభాబతాస్యబా
లస్యబహవోమృత్యవోభవన్ | అప్యాసేద్విప్రియంతేహంకృతంపూర్వంయతోభయమ్ || ౩౩ || అథాప్య

సహితౌ || ౩౪ || స్వమితి || అభ్యాశంసమీపం || ౩౫ || ౩౬ || కృష్ణమితి || రామఆదిర్యేషాంతే - అతర్గుణసంవిజ్ఞానబహువ్రీహిః -
తస్మాత్ - నతురామభిత్వత్థోబోధ్యః || ౩౭ || ౩౮ || తమితి || తుండయోః చంచోద్వః - వీరణవత్ అగ్రంధిత్వణివశేనవత్ || ౩౯ ||
తదేతి || సమీడిరేకుష్టుపుః - ఆనతైః పటహైః - శంఖైః - ఆన్వైశ్చసంస్తవైస్సహ || ౪౦ || ముక్తమితి || స్వస్థానమాగతం -
సాగ్రామవకృష్ణంచ - ప్రణీయవీకృత్య || ౪౧ || శ్రుత్వేతి || అతిప్రియేణప్రేత్యా - ఆదృతాః సాదరాః - ప్రేత్యాగతమిహ
కాంతరాదాగతమిహ - తృప్తితాన్యత్రప్రాని - ఆమృతంపిబంతీవశుక్షణాదయేషాంరే || ౪౨ || అశుభాభితి || అశుభాబతే

శ్యాద్దిగ్గోక్త్రయస్యభిసంవాదయభ్యసేనాన్వయః-అపివమపి-తేషామేవాన్వమాసీత్-యతస్తైః-పూర్వమన్యే
 మాంభయన్యతం॥౬౨॥అథేతి॥అథఘోరదర్శనాఅపివాభిభవంతినభవ-యంతి॥౬౩॥అహూతి॥గర్గోయదాహ॥శ్లో॥
 తస్మాన్నందాన్వజోయంతేనారాయణసమోగుణైరిత్యాది॥౬౪॥౬౫॥శ్లో॥వత్సయూధగతంహతావత్సదంభాసురం
 హరిః॥మునియాధగతంచాహవృన్యఃదంభినాంబుః॥శ్రీధరీయాయంశ్లోకః॥

కతిభావాధాదీపికాయాం - ఎకాదశోధ్యాయవాఖ్యానం

శ్లో॥ద్వాదశేశుమహాసర్పవపుధారవఘాసురం॥వస్ససాలగిశంక్రద్ధోగ్రేహన్నితివన్యతే॥మహాబకగళశ్రీడాకెవల
 స్యనకాతుకం॥ఇతివాఘాసురముఖాససఖఃపాగ్రివశర్ధరిః॥౬౬॥విదితి॥కృదీగ-దాబిత్-వనాశాయవనవప్రథమంభోజ
 నకరుణం॥౧॥తేనేతి॥తేనైవశృంగరవేణకృష్టేనసా-పుభుకాఃబాలాః॥స్నిద్ధాఃస్నేహాయుక్తాః॥శిక్కిత్యం-రమ్యాశి
 గ్నేత్రాదయోయేషాంతే-సహసాగ్రికసంఖ్యాయుక్తావత్యా॥౨॥౩॥ఫలతే॥కాచాదిభిఃపూర్వంమాతృభిర్భూష
 భిభవంత్యేనంనైవైతేఘోరదర్శనాః॥జిఘాంసంతేసహసాద్యనశ్యంబ్యగ్నోవతంగవత్॥౬౭॥అహూ
 బ్రహ్మవిదాంవాచానాసత్యాస్సంతఃపిఠి॥౬౮॥గంగాయదాహభగవాన్వభావితశ్చైవతత్॥౬౯॥
 ఇతినందాదయోగోపాఃకృష్టరాసుకథామహాకుర్వతోరవమాణాశ్చనావింద్భవవేదనాం॥౬౫॥ఏ
 వంఃహరైఃకామారైఃకామారంజహతుర్వైదే॥నీదాయనేస్సేతుబంధైర్ముకకటంబువనాదిభిః॥౬౬॥

శ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-ఎకాదశోధ్యాయః

శ్రీశుకః॥కృదీగనాశాయమనోదధ్వజిశ్చాత్రితస్సముత్థాయవయస్యవత్సపా॥ప్రబోధయత్సం
 గరవేణచారుణాదిగంగాతోవత్సపురస్సరోహరిః॥౧॥తేనైవసాకంపుభుకాసహస్రశస్సిద్ధాన్నశిగ్నై
 త్రవిదాంవేణవః॥సాక్షాత్సాక్షాసహస్రప్రసంఖ్యయాన్వితావత్యాపురస్సృశ్యవిశిష్యయన్తు
 దా॥౨॥కృష్ణవైదేనరసఃఖ్యాతైర్యాదీకృత్యాస్వకాస్వకా॥చారయంతోభలోలభివిజహుః॥ప్ర
 త్రసత్పి॥౩॥ఫలప్రవాళప్రబంధుమనఃపింధనామభిః॥కాచగుంజామణిన్ద్రణభూషితాతప్యభూష
 యా॥౪॥ముష్ణంతాన్యోన్యశిక్యాదిగజ్జాతానారాచ్చదీప్తిభిః॥తత్రత్యాంశ్చతతోహరాఢ్యసంతఃపున
 రాదమః॥౫॥యదిదూరగతఃకృష్ణోవనోద్దేశేక్షణాయంతంఅహంపూర్వమహంపూర్వమితిసంస్మృత్య
 లేమిరే॥౬॥కేదిద్వీవాకాదయంతోద్ధాంతశ్శృంగాణికెవన॥కేదిద్భృంగైఃప్రగాయంతఃహజంతః
 కోకిలైఃపరే॥౭॥విచ్ఛాయాభిఃప్రధావంతోగచ్ఛంతస్సాధుహంసకైః॥బక్తయవశంతోన్యేన్యత్యంతశ్చ
 కలాపిభిః॥౮॥వికషంతఃకీచవాలానారోహంతశ్చనేత్రుణామా॥వికుర్వంతశ్చనేన్నార్థంష్లవంతశ్చ
 పలాశిషు॥౯॥సాకంభైకైర్విలంఘంతస్సరితోయవరీపుతాః॥హసంతశ్చప్రతిచ్ఛాయాశ్శవంతశ్చప్రతి
 స్సనాకాం॥౧౦॥ఇథంసతాంబ్రహ్మనుఖానుభూత్యాదాస్యంగతానాంపరదైవతేన॥మాయాశ్రీతా
 నాంనరదారకేణసాధంఃజహుఃకృష్ణపుణ్యపుంజాః॥౧౧॥యత్పాదపాంశుబాహువజ్రకృచ్ఛదృతా

—*అఘాసురసంహారఘట్టః*—

క్షుభిర్యోగిభిరప్యలభ్యః॥సవయద్భగ్నిషయేస్వయంఘ్రిణికింవన్యతేదీప్తమహూప్రజౌకసాం॥౧౨॥
 తాఅపిఫలాదిభిరాన్వీనమభూషయన్నిగ్రథణః॥౪॥ముష్ణంతేభితి॥ముష్ణంతేచ్ఛరయంతః॥౫॥యదితి॥యదిదూరగతఃకృ
 ణ్ణభవతి-తహి॥౬॥కేదిదితి॥ద్ధాంతఃముఖవాయుంశృంగేషుఉత్పృజంతః-గాయంతః-వాదయంతఃభృంగైస్సహ॥౭॥
 విచ్ఛాయాభిరితి॥విచ్ఛాయాభిఃపక్షిణాంఛాయాభిః-కలాపిభిఃమయూరైశ్చ॥౮॥వికషంతేభితి॥కీచవాలావృక్షశా
 ఖాసులంబమానానివానరలాంగూలానివికషంతఃలాంగూలాన్యముంచంతః॥తేస్సహస్ర్రుమానారోహంతఃవికుర్వంతః
 దంతదశనభూత్రివిజృంభాదిభిః॥తేస్సహవికారాకర్వంతః-పలాశిషువృక్షేషు-ష్లవంతఃశాఖాయాఃశాఖాంతరముగ్ధ
 చ్ఛంతః॥౯॥సాకమితి॥ప్రతిచ్ఛాయాఃప్రతివించానిహసంతః॥౧౦॥తానతివీత్తతఃక్షోకద్వయేనాభినందతి॥ఇథమితి॥స
 తాంఽమిమం-బ్రహ్మచ-తత్సఖించ-అనుభూతిశ్చ-తయాస్యప్రకాశవరముఖనేత్యథణః-భక్తానాంపరదైవతేన॥
 త్తప్రదేననాథేన-మాయాశ్రీతానాంతునరదారకతయాప్రతీయమానేనసహవిజహుః॥కృతానాంపుణ్యానాంపుం
 జాః॥రాశయోయేషాంతే-బ్రహ్మవిదాంతదనుభవవన-భక్తానామతిగోవరవేదేవభజనం-ఏతేతులేనసహసఖ్యనదిజ

మూః అహూభాగ్యమితిభావః॥౧౧॥యదితిబహుబచ్యభిఃకృతైరధ్యతలత్వామనోత్తుస్తైరపి॥౧౨॥అథతి॥సుఖశ్రీ
 త్సవీక్షణేతత్తమాశ్చద్వాయస్యసః కథంభూతః అంతఃసంభ్రంభిక్రం పీతామ్యైరేరపితతోమృత్యుభీతైరమరైః-
 ప్రతీత్యతే-కథంపరివృత్తి-కదాచేతి-యద్వా-కథంభూగంసుఖం-శ్రీడనంయతో- అంతఃపూజయేతి-రైఃప్రతీత్యతే
 విదంత్యతే పీతామ్యైరేరపి-జజీవితేపుభిః-అయంభావః-నామృతపానమా-క్రౌణ-జీవనంసంభవంతి-కింతు-భగవద్దే-
 తానుప్తరణేనేతి-తదేవత్యమంత్యైత్యత్యతి॥౧౩॥దృష్టేవతి॥కృష్ణముఖానర్భకాకృష్ణహస్త- సత్తివ్యవస్థానశ్చివ్య-అ
 జగరంవపుష్కరాత్వా-తేమాంక్రసనాశయా-పథివ్యతేత్యతి॥నీయేనాన్వయః-కంసేనానుశ్చిః-ప్రహతః- బకీపూతనా-
 బకఃబకాసురఃతయోరనుజః-కథంవ్యవస్థేత్యత్యత్య-ప్రమా-అయం-కృత్యాదిపాదైః-మృతయోగ్యయోగసాదరయోః
 స్థానైవనంకృష్ణంసంభవంబురాదుసహితం-యద్వా-సంభవంసప్రత్యంబునత్యాదకసహితంహావ్యత్యత్యత్య- సమల
 మితిపాతేనాన్వయంసగృహమితివా॥౧౪॥ననుతథాపిప్రజాప్తా-ప్రవృత్తి-పీర్వ-నేత్యాహ॥ఏత్యతి॥అలాపఃకృత్యాదిలో
 దకతయాకల్పితాః-వత్సకానుదేహీమ-ప్రజావలసంసోయేమాం-తేనథా॥౧౫॥ఇతి॥సయోజనాయామంయోజనప్ర
 మాణేనదైర్ఘ్యేణదేహీనయ్యంతం-తత్సహ-ప్రవృత్తి-పీర్వ-వ్యాజ్యంప్రపారి-గుహాతుల్యమాననంయస్మి-తత్
 ౧౬॥అప్పుగమితియమంతర్దర్శయతుంబిశిన్వీ॥ధరేతి॥ధరామూళరోస్తాయస్యసః-జలదేహ్యై-రోస్తాయస్యసః-
 అథానునామాభ్యవత్యహాసురో-తేమాంసుఖశ్రీడనపీతామ్యైరేరపి-కృష్ణముఖానర్భకాకృష్ణహస్త-సత్తివ్యవస్థానశ్చివ్య-అ
 వృత్తైరమరైఃప్రతీత్యతే॥౧౭॥దృష్టేవతి॥కృష్ణముఖానర్భకాకృష్ణహస్త-సత్తివ్యవస్థానశ్చివ్య-అ
 అయంతుసోదర్యవినాశకృత్యయోద్వయోర్మయేనంసంభవంహావ్య-౧౮॥ ఏతేయదామత్సుహృదో-స్తి
 లాపఃకృత్యా-ప్రదానప్రసమాప్రజౌకసః॥ప్రాణైగతేవత్సకానుచింతాప్రజాసహః-ప్రాణభృతోహి
 లోకే॥౧౯॥ఇతివ్యవస్థాజగరంబృహద్వపుస్సయోజనాయామమహాప్రసీవరం॥భిత్వాచ్చతంవ్యాజ్య
 గుహానంతదాపథివ్యతే-తేక్రసనాశయాఖలః॥౨౦॥ధరాధరోస్తాజలదో-రోస్తాదర్యాననాంతోగిరి
 శృంగదంష్ట్రః॥ధ్యాంతంతరాస్యేవతతాధ్వజహస్తః*పరుషానిలశ్వాసదవేక్షణోష్ఠః॥౨౧॥దృష్టేవతం
 తాదృశంసర్వేమత్సాబృందావసక్రియం॥వ్యాజ్యజగరతుండనహ్యశ్చేత్రిక్షం-తేస్తలీలయా॥౨౨॥అ
 హూమిత్రాణిగదతసత్సకూటంపురస్థితం॥అప్రత్యంక్రసనవ్యాజ్యవ్యాకతుంఠాయతేనవా॥౨౩॥
 సత్యగురూ-రారక్తముక్షరాహనువన్దనం॥అథరాహనువద్రోధస్తత్ప్రతిచ్ఛాయయాదు॥౨౪॥
 ప్రతిస్పృధైతేస్యకీర్త్యాంసవ్యాసవ్యేనగోదతే॥తుంగశృంగాశయోహ్యతాప్రస్థంప్రభిశ్చవశ్యతే॥౨౫॥
 ఆప్రృతాయామమార్గోయంరసనాంప్రతిగర్జతి॥ఎషామంతగతధ్యాంతమేతదవ్యంతరానం॥౨౬॥
 దావోష్ఠఖరవాతోయంశ్వాసవద్భూతిపశ్యత॥తర్దగ్ధసత్సచుగఁఁఁఁహ్యంతరామిషగంధవత్॥౨౭॥
 అస్మాన్నివిష్టాక్రసితాకిమేతా నయంతథాచేద్భగవద్విసజ్జత్యతి॥క్షణాదనేనేతిబకార్యుశన్ముఖం

దర్యావివలనసస్యాంతాస్యకీర్తయస్యసః॥రేశృంగాణీవదంప్రాయస్యసః-ధ్యాంతవదంతరాస్యయస్యసః-వితతా
 అధ్వవత్-జహ్వయస్యసః-పరుషానిలవత్-ఘంఘామారుతవత్-శ్వాసోయస్యసః-అత్రవన్దాధికమాషణం-దవవక్షి
 లయోరుష్ఠః-దావదృష్టిరిత్యథః-పరుషానిలశ్వాససృపాదవేక్షణోష్ఠశ్చ-తథా॥౨౬॥దృష్టేవతి॥వస్తుతేఅజగరతుండ
 మేవవ్యాజ్యంప్రవ్యాజ్య-బృందావసస్యశ్రీః-సంపదేవేతిభాగ్నిత్యామత్వా-ఏవరితం-వ్యాజ్యజగరతుండసాదృశ్యేనోత్పే
 షీగవంతః॥౨౮॥ఉత్పేక్షామేవప్రశ్నో-త్రరాధ్యాంశామః॥అహూఇతి॥సత్సకూటంసత్వాభాసమిదంనవా-త
 త్రాప్రవృత్తంక్రసనాయవ్యాజ్యం-యద్వ్యాకతుండం-తద్వదాచరతివా-నవా॥౨౯॥నిశ్చితంతథై-వేత్యాహ॥సత్య
 మితి॥అరగ-రైరారక్తం-ఘనంఉత్తరోష్ఠవగృశ్యత-తస్యఘనస్యప్రతిచ్ఛాయయాఅదు॥రోధః-ఫలంఅధరోష్ఠవశ్యత్య
 తేతిసర్వప్రాప్తేతి॥౩౦॥ప్రతిస్పృధైతేతి॥స్యకీర్త్యామోక్షపాత్రితాభ్యాం-ప్రతిస్పృధైతేతుల్యతయావ్రతే-గోద
 రెగిరిదర్యా-తస్యదంష్ట్రాభిఃస్పర్ధమానాః॥౩౧॥ఆప్రృతేతి॥ఆప్రృతాయామమగఁఁఁవిప్రతోదైర్ఘ్యేవాన్యాగఁఁ-
 ప్రతిగజఁఁప్రతిస్పృధై-ఏమాంశృంగాణాం-అంతగతంమధ్యగతం-ధ్యాంతం-ఏతత్-అతరాననంఅనసస్యమధ్యంప్ర
 తిగర్జతి॥౩౨॥దావేతి॥దావవదృష్టఃఖరోవాతోయం-తేనవసాగ్నినా-దధానాంసత్వానాయోమగఁఁఁ- సవసగర్భ
 స్యాంతగతామిషగంధవద్భూతి॥౩౩॥అస్మాన్నివిష్టా-ఎవంసత్యమేవాజగరం-అన్యథోత్పేక్ష్యనర్భయాః-యయః-కింక్ర

సితాశ్రుసవ్యతి-అనేనశ్రీకృష్ణేనహం ప్రా-బకారేఁడశత్కమనీయం-ముఖం॥౨౪॥ఇథమతి॥అమృషావస్తుతః-సర్వవపు
 రసురవషః-మృషాయతే-స్వానాంసర్వస్యదృశ్యగోచరత్వేనప్రతీయతఇతివిదింత్య-తానిషేధ్యంవారయతుం-యావ
 త్సనోదధ-తావత్ప్రవిష్టాఇత్యుక్తేణాన్వయః॥౨౫॥తావదితి॥ప్రవిష్టానివపరంకేవలం-నతుతేనగీర్ణాఃగీరితాః-జీర్ణా
 ఇతిపాతేపిసవివధః-కథంభూతేన-హతయోఃఅంతఃప్రేరతీతితథాతేన-అతపవబకారేఃశ్రీకృష్ణస్య-ప్రవేశంప్రతీక్ష
 మాణేన॥౨౬॥తానిస్సకరాదవమృతావినిస్సృతా-విన్దిశస్స॥౨౭॥కృత్యమతి॥కృత్యంకిమత్రేత్యాదివిదింగ్య
 తతోపాయంజ్ఞాత్వాస్వయమవ్యవశేషత్యన్వయః-కథంవిదింత్య-అస్యజీవనంఽమీమాంశవిహింసనమిద్వయంవైనిశ్చి
 తం-కథంస్యాదితి॥౨౮॥తదేతి॥ఘనద్భదాఃమేహంతరితాః-కాణపాఃకుణపాశివోరాక్షసాః-కోణపోనిర్మతిస్తదియోఇ
 తివా॥౨౯॥తదితి॥సార్థవత్సకమాత్మానం-చూణీకస్తుమిహ్నోహ్నోస్య-అదావేవతరసావవృథేలవధః॥౩౦॥తత
 ఇతి॥ఋద్ధోముఖాదీనాంచూర్ణభూతజంఠోయస్యతస్య-యదా-నిరుద్ధామార్థౌప్రాణోచ్ఛ్వాసంసంధేరిస్యస్త
 తివా-ఉద్గీర్ణాదృష్టేర్బహిర్నిగంశలోచనస్య-అంతరంగేదేహనుధ్యేపూర్ణాపరిభృతః-మూర్ధామూర్ధని-జిహ్వ

పీత్యోద్ధనంతఃకరతాడనైర్వయః॥౨౪॥ ఇథంమిథాతథ్యమతన్వజ్ఞభాషితంశ్రుత్వావిదింత్యేత్యమృ
 షామృషాయతేరతోవిదిత్యాఖిలలోకహృత్స్థితస్సానిషేధ్యంభగవాన్మనోదధ॥౨౫॥తావ
 త్ప్రవిష్టాస్త్యసురాంతరోదరంచరంసగీర్ణాశ్శిశవస్సవత్సకాః॥ప్రతీక్షమాణేనబకారివేశనంహతస్వ
 కాంతప్రరణేనరక్షసా॥౨౬॥రావీత్యుక్తకృష్ణస్కలాభయప్రదస్త్యనన్యనాథాన్వకరాదవమృ
 తావినిస్సృతాన్వశ్యోజ్జరరాగ్నిమాసాఃఘృతాదికతోదిష్టకృతేనపిన్దితః॥౨౭॥కృత్యంకిమత్రే
 ఖిలస్యజీవనంహంవాలమీమాంశవతాంవినాశం॥ద్వయంకథంస్యాదితిసంవిదింత్యతదేజ్ఞాత్వావిశత్తుం
 డమశేషదృష్టుః॥౨౮॥తదాఘనప్రభువాదేవాభయాద్ధామోలిచుక్రుతుః॥జహృముర్యేచకంసాద్యఃకా
 ణపాస్త్యసుబాంధవాః॥౨౯॥తద్భృత్వాభగవాన్కృష్ణస్త్యవయస్సార్థవత్సకం॥చూణీ-ఉక్తివోరే
 వాదౌతరసావవృథా॥౩౦॥తతోతికాయస్యనిరుద్ధమాగ్నిహృద్గీర్ణాదృష్టేభ్రాహతస్త్రితస్త
 తః॥పూర్ణోంతరంగేవనోనిరుద్ధోమూర్ధావినిర్భిగ్యవినిగతోబహిః॥౩౧॥తేనైవసర్వేషుబహిగతో
 మప్రాణేషుసర్వాన్సమహృదఃవరేతా॥దృష్ట్యోస్సయోజ్ఞాస్యతదన్వతఃపునఃకృచ్ఛాన్ముకుందోభ
 గవాన్వినిర్వయా॥౩౨॥పీనాహిభోగోద్ధితమద్భుతంమహజ్ఞోతిస్సృధామోజ్జ్వలయద్భిశోదశ॥ప్ర
 తీత్యుభేవస్థిగమీశనిగంశుంవివేశతస్త్రిమిషతాందివోకసాం॥౩౩॥తతోతిహృష్టాస్సృక్యతోకృతార్హ
 ణంపుష్పైస్సురాఅపురసశ్చనర్రనైః॥గీతైస్సుగవాద్యధరాశ్చవాద్యతైః॥ప్రనైశ్చవిప్రాజయని
 స్సనైర్గణాః॥౩౪॥తదమృతస్త్రేత్రసువాన్యగీతికాజయోద్యనేకోత్సవమంగళస్సనా॥శ్రుత్వాస్వ
 ధామోంత్యజఆగతోచిరాద్భృష్టేషుహీశస్యజగామవిప్రయం॥౩౫॥శ్రీశుకః॥రాజన్నాజగంచర్మ
 శుమ్రంబృందావనేచ్ఛతం॥ప్రసౌకసాంబహుతిథంబభూవాశ్రీడగహ్వరం॥౩౬॥ఏతతోమారకంక
 ర్మహారేరాత్మాహిమోక్షణం॥మృత్యోఃపాగండకబాలాదృష్టోచుర్విస్త్రితాప్రజే॥౩౭॥నైరద్విది

అవః-అహ్వరంధ్రంవినిర్భిగ్య-బహిగతఇతి॥౩౧॥తేనేతి॥ప్రాణేషుఇంద్రియేషు-స్వయాఅమృతవర్షిణ్యాదృ
 ష్టైవ॥౩౨॥పీనేః॥అహిదేహాద్ధితంశుద్ధసస్త్యమయంజ్యోతిర్నిగంశం-భేవస్థితం-తస్మిన్నైవఈశేవివేశ॥౩౩॥
 తతఇతి॥స్యకృతఃస్వకార్యకృతః-శ్రీకృష్ణస్సార్హం-అకృతపూజామకుర్వక-సంస్థాగాయంతీతసుగాఃగంధర్వాదయః॥
 ౩౪॥కించ॥తదితి॥తేషాంయాస్యకృతస్త్రేతాద్విని-నైకోత్సవాఃఅనెకోత్సవాఃయేషంగళస్సనాః-తాన్వధామృతం
 తిసమీప-శ్రుత్వా-అజోప్రవక్షే-అదిరాగాగః-ఈశ్వరస్యశ్రీకృష్ణస్య-మహిమానందృష్టే-చిత్తయంప్రాపేతి॥
 ౩౫॥రాజన్నితి॥బహుతిథంబహుకాలంశ్రీడగహ్వరంశ్రీదాధేషుహంబిలం॥౩౬॥అన్యచ్ఛాతివిద్రంవృద్ధిమిత్యాహ॥
 ఏతదితి॥కామారంపంచమాజ్ఞాంతంపాగండంకతమావధి॥నైకోరమావంభదశాద్యోవనంతుతతఃపరం॥హరేకామా
 రజంపంచమాజ్ఞకృతంకర్మతతైవదృష్టేపాగండకవష్టేజే-బాలాఅదైవతదృష్టేమిర్యామః-కింతరూర్మ-మృత్యో
 స్సకాదాదాత్మానాం-అహిశ్చమోక్షణంఽత్మనాంప్రసిద్ధాత్మమృత్యోః-అహస్తసంసారరక్షణాత్-అఘాసరస్యజ్యో
 తిఃశ్రీకృష్ణప్రవేశమపి-తదాదృష్టంకథిరవంతఇత్యుక్తః॥౩౭॥నేతి॥నైరద్విదిత్రం-కింతదిత్యపీతాయామాహ-

అఘోపీతి|అత్తసామ్యంస్యసమానమాపతాం||౩౮||సకృదితి|యస్యాంగంమూర్తిః- తస్యప్రతిమాప్రతికృతిః-తా
 పికేవలంమనోమయా-సాపిబలాదంతరాహితాసంతి-భాగవతంగతి-దదా-ప్రహ్లాదాదిభ్యోసంపసాత్కాత్సవ్యమంత
 గతాః-కింపునసిత్యాహసావాత్సమభానుభూతిశ్చతయా-అభితోవృద్ధస్తామామాయేనసః||౩౯||ఇథమితి || దేవదత్తః
 పరీక్షిత్-ద్రాణ్యస్త్రీణదద్దోపభగవతా శ్రీకృష్ణేనదత్తత్వాత్-యేనశ్రవణేనతరాంగ్యహితంవశీకృతంచేతోయస్య
 సః-యద్వా-భగవతి-నిగృహితంయమితంచేతోయస్యేతిహ||౪౦||బ్రహ్మనితి||కాలాంగరేకామారేకృతంపాగండకే
 కథంజ్ఞాత్వా-ఊమరిత్యథః||౪౧||౪౨||వయమితి||హనురో-తుబ్రబంధవోపపాపిస్తాపిసీత్యథః||౪౩||ఇథమితి || తేన
 యోగిస్తాత్సాంసః-తేనహృతాస్యభలేంద్రియాణీయస్యసః-తథాభూతోపకథంచిల్లభిబహిర్యఃప్రే-హాభాగవతో
 త్రయోదశోదశానక||౪౪|| ఇతిభావాథ-దీపికాయాం-ద్వాదశాధ్యాయోప్యాఖ్యానాః*****
 జ్ఞో||త్రయోదశోదశాదర్శనోపాఖ్యానాపాలాంశ్చవాయయా|తదాతస్యరూపాబ్జంకృష్ణఃపూర్వవదాచరత్||సాన్ని

త్రంహనుజార్చనాయినసరావరాణాంపరమస్యవేదసః|అఘోపితత్వస్య-ధూతపాతకః|ప్రాపాత్స
 సామ్యంత్వసతాంసురుద్ధభం||౩౮||సకృద్దర్శనప్రతిమాంతరాహితాంమనోమయాంభాగవతీందదా
 గతిం|సంపసాత్కాత్సమభానుభూతిశ్చత్యవృద్ధస్తామామాయేనసః||౩౯||శ్రీసూతః|| ఇథంద్విజా
 గ్రావదధదేవదత్తశ్రీత్యాస్వభద్రుశ్చరితంచిత్రం|వప్రచ్ఛేభూయోపితదేవపుణ్యంవైయాసకిం
 యన్నిగృహీతచేతాః||౪౦||విష్ణురాతః|| బ్రహ్మకాలాంతరకృతంతతా-లీనంకథంభవేత్|యత్రా
 మాారేపరికృతంచిదుఃపాగండకేర్భకాః||౪౧||తన్నూగ్రహిమేమహాయోగి|పరంతామోహలంగురో
 నూనమేతద్ధరేవమాభావతినాన్యథా||౪౨||వయంధన్యతమాలోకగురోపేతుబ్రబంధవః|యత్పిబా
 మోముహుస్త్యదీపుణ్యంకృష్ణకథామృతం||౪౩|| శ్రీసూతః||ఇన్ద్రప్రస్థస్సుఖదానరాయణీస్సం
 స్థారితానంసత్యాతాఖలేంద్రియః|కృత్వాశీవసర్గభిబహిర్యఃశశ్వదైః|ప్రత్యాహతంభాగవతోద్ద
 మోదైవ||౪౪|| ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధ-ద్వాదశోధ్యాయః*****
 శ్రీశుకః||సాధువృష్టంహహాభాగవత్యయాభాగవతోద్దమ|యన్నూతనయసీశస్యశృణ్వన్నపికథాంము
 హుః||౪౫||సతామయంసారభృతాంసర్గోయదధావాణీశ్రుతిచేతసామపి|ప్రతిక్షణంవస్యవదమ్యత
 స్యయత్|ప్రియావీటానామివసాధువార్తా||౪౬||శృణుష్యవహితోరాజన్నసిగుహ్యంవదామి|తే|బ్రా
 యస్మిన్దస్యశివ్యస్యగురవోగుహ్యమప్యత||౪౭||తదామవదనాత్ప్రత్యోరక్షిత్యాస్వార్థవస్యకా|స
 రఃపులిసమానియభగవాదమబ్రవీత్||౪౮||శ్రీభగవాన్||అపహృతరమ్యంపులిసంవయస్యాస్వకేళిసం
 వత్సదులాద్భవాలుకంస్ఫుటత్పరోగంధమృతాశివతికధ్వనిప్రతిధ్వానలసప్తమాకులం||౪౯||అత్ర
 భోక్తవ్యమస్తాభిదీవాదూఢంతుధాదితాః|వత్సస్సమిషపఃపీత్యాచరంతుశనవైస్తృణం||౫౦||
 తథేతిపాయయిత్యాద్భావత్యానారుద్యశాద్వలముక్త్యాశిక్వానిబుభుజస్సమంభగవతాతదా||౫౧||కృష్ణ
 స్యవిష్వక్సురురాజమండలైరభ్యాసనాఃపుల్లదృశోప్రజార్భకాః|సహూపవిష్టాఃపులివేవిరేజాశ్చరా
 యథాంభోరుహకణికాయాః||౫౨||కేచిత్పుష్పైర్దలైఃకేచిత్పల్లవైరంకులైఃఫలైఃశిశ్నిష్టైస్త్రిభిశ్చ

తి||నూతనయసినపీఃరోషి||౫౩||సతామితి|తథాహి-సారభృతాంసారగ్రాహిణాంఅయ్యసః-స్వభావః-కోసాలమ్య
 తస్యవార్తాప్రతిక్షణంసాధునవ్యవధవతీయత్-సంవిహానం-స్త్రీణానాం-స్త్రియాః-కామిన్యాః-వారైవ-కథంభూతా
 నామపిసతాం-యత్-యా-అచ్యుతస్యవారైవఅర్థోయేనాంతానావాణీశ్రుతిచేతాంసయేమాం-తథాభూతానామపి||
 ౫౪||భోజనవిధానాయపులిసంస్తాతి||అపహృతి||స్వీయానాంకేళివాం-సంపదోవిప్రం-తేయన్త్రికతే-మృదులాః|
 చ్యావాలకాయస్త్రికతే-కించ-స్ఫుటత్-కసత్-సరః-సరోజబాహు-ద్వేనడవచారతః|సరవీచిక-సదిక్యక్షం-గ
 స్యగంధస్తేనమృతాః|కృష్ణః|అశయః|పత్రిణశ్చ-తేమాం-కేడదకే-ధ్వనయః-తేమాంప్రతిధ్వానాః-వైర్దలసంతోద్రుమాస్త
 రాకులంవ్యాప్తం||౫౫||అత్రేతి||దివాదినంఅయాథప్రవృద్ధం-భోజనవేళాఅతీతేత్యర్థః||౫౬|| తథేతి|| ఆరుద్యసంసృద్యశాద్వ
 లేపరితత్త్వదేశే||౫౭||కృష్ణస్యేతి|తదా-తేవిరేజః-కృష్ణస్యవిష్వక్పరిగః-పురురాజమండలైః|బహుభిఃపత్రి-మండలై
 స్సహ-వైరంతర్యేతోపవిష్టాః|శ్రీకృష్ణాభిముఖాన్యాసనానియేమాంతే-పుల్లదృశోవికసితనయాః-కమలకణికా

యాఃపరితఃపత్రాణి-యథేతి॥౧॥కేదిదితి॥పుష్పేస్తద్దత్తైః-అన్యైశ్చపత్రైః॥౧॥కృతానిభాజనానియైస్తే॥౧॥సర్వభిరుచింస్వాదుమశేషం-అభ్యవజహుః॥భుజుజరే-సహేత్వరాః॥శ్రీకృష్ణసహితాః॥౧౦॥విభోదితి॥యజ్ఞభుగపి-తేషుభుభుజేబాలానామవకేర్హస్యసః-తదాహ-ఉదరవస్త్రయోర్మధ్యేవేణుంవిభోర్దధానభిసర్వత్రాస్వయః-వామభిశాకాక్షివ్యాయాత్ కక్షపాణ్యోర్విశేషణం-మస్థణంస్నిగ్ధందధ్యోదనకబళం-తమదితాఃబిల్వామలకాదిఫలాని-అంసురీషుః॥సురీసంధిషుః-కిణికెవసర్వాభిముఖామధ్యేతిత్వ-స్వపరిస్వస్యపరితః-ఉపవిష్టాసృగళః-సుహృదః-స్వైర్నర్మర్మభిఃపరిహాసవాక్యైః-స్వగ్రేస్తగణానివాసిజనైః-అశ్వర్యేణమిషతివశ్యతినతి-లోకేషహ-వత్సవజనానామధ్యేబుభుజే॥౧౧॥౧౨॥తాని॥భీభయంభయహేతుభ్యాభ్యయం-అన్యైఃపాస్యనిరస్యేత్యథః-యద్వా-అస్యనిశ్చస్యభియోపిభయంయః॥శ్రీకృష్ణః అశాత్ భోజనాత్-అత్తృతూరాధిక్యమామకం॥౧౩॥ఇతి॥ అద్రిమతద్దరిమకుంజేషులతాదిపిహితోదరవివరేషు-గహ్వరేషుసంకటస్థానేషుచ॥౧౪॥అంభోజస్త్రేతి॥అంభోజస్త్రేఃపద్మాత్-జగదుత్పత్తిర్హస్యసః॥బ్రహ్మతదంతరేతిస్మిన్ననరేగతః॥౧౫॥తదద్విద్రంపాప్రీతా-అన్యదపిమహద్భ్యంమహిమానం-ద్రీష్టుం-తస్యవత్సాన్

ద్భిశ్చబుభుజుఃకృతభాజనాః॥౧౬॥సర్వేమిహోదర్యయంతస్సాన్వంభోజ్యరుదింపథక్॥హసంసోహంసయంతశ్చభ్యవజహుః॥సహేత్వరాః॥౧౭॥విభోద్యేణుంజతరపటయోశ్చృంగవేత్రేచక్తేవామేపాణౌమస్థణకబళంతస్థలాన్యంగురీషుః॥౧౮॥మధ్యేస్వపనుమృదోహంసయన్నర్మభిస్సైస్వస్వైర్గ్రేలోకేమతిభుభుజేయజ్ఞభుగ్బలకైః॥౧౯॥భారతైవంవన్సపేషుభుంజానెష్వయ్యతాత్మసు॥వత్సశ్వాంతర్వనేమారంవివిశుప్తృణలోభితాః॥౨౦॥తానదృష్ట్వాభయత్రస్తానూచ్యేష్టోస్యభీభయం॥మిత్రాన్యాశాస్తావీరమతః॥హ్యనేష్యవత్సకానహం॥౨౧॥ఇత్యుక్తౌప్రదిరిమంజగహ్వరేష్యుత్సవత్సకా॥విదన్వభాగవాత్కృష్ణస్త్రాహికబళోయయా॥౨౨॥అంభోజస్త్రేజగత్తదంతరగతోమాయార్థక

—* వత్సానపహారఘట్టః *—

సేతికుద్గ్రీష్టుః॥మంజుమహత్త్వమన్యదపితద్వత్సానితోవత్సపాకా॥సీత్యాన్యత్రకురుంద్వహంతరదిభాఘేవస్థితోయఃపురాదృష్ట్వాఘాసురమోక్షణంభగవతః॥ప్రాప్తఃపరంవిత్తయం॥౧౫॥తతోవత్సానదృష్ట్వైత్యపురీసేచివత్సపాకా॥ఉభావపివనెకృష్ణేవిదికాయసమంతతః॥౧౬॥కావ్యదృష్ట్వాంతరిపినేవత్సాపాలాంశ్చవిశ్వదృక్॥సర్వంవిధిక్యశంజ్ఞాత్వాసహసాభిజగామహం॥౧౭॥తతఃకృష్ణేముదంకర్తుంతన్మాతృణాంపకస్యవక్షభయాయితమాత్మానంచత్రేవిశ్వదృగీశ్వరః॥౧౮॥యావద్వత్సవత్సకాల్పకవపుర్యావతరాంఘ్రూదికంయావద్దృష్టివిహిణః॥వేణుదళశిగ్ధావద్విభూషాంబరం॥యావచ్ఛీలగుణాభిధాకృతవయోయావద్విహారాదికంసర్వంవిష్ణుమయం॥గిరింగవదజస్సర్వస్వరూపోబభౌ॥౧౯॥స్వయమాత్మాత్మగోవత్సాన్ప్రతివార్యాన్వివత్సవైః॥శ్రీదన్వాత్మవిహారైశ్చసర్వాత్మాప్రావిశద్వ్రజం॥౨౦॥తత్తద్వత్సాన్పుథుగ్జ్ఞాత్వాతత్తద్గోష్ఠేప్రవేశ్యసః॥తత్తద్భాత్మాభవద్రాజంస్తత

ఇతఃస్థానాత్-వత్సపాంశ్చ-అన్యైశ్చ్రక్షిత్వా-స్వయంతిరోబభూవ-భగవతః॥శ్రీకృష్ణస్య॥౧౫॥తతఃఇతి॥ఉభావపివత్సాన్వత్సపాంశ్చ-విదికాయలస్తేషితవాకా॥౧౬॥కైతి॥విధిక్యశంబ్రహ్మణాకృతం॥౧౭॥.....తతఃఇతి॥ఉభయాయితంవత్సతత్పలయాపేణఉభయభావతకమానమిత్యథః-అయంభావః-యదితూష్ణీమాసే-తర్హితన్మాతృణాంవిహిదస్సాన్యత్-యదిచ-తానేవానయామితరహాబ్రహ్మణోమోదోసస్యాదితమభయప్రీతయేతథావక్రత్యి॥౧౮॥తదేవదర్శయతి॥యావదితి॥వత్సపానాంవత్సకానాంచాల్పకవపుఃప్రమాణమనతిక్రమ్య-ఎవమువర్తపియోజ్యం-యద్వా-యావద్వత్సపాదివపుః-తావత్సర్వస్వరూపః-అజఃకృష్ణః-బభావిత్యుత్తరత్రాస్వయః॥శ్లో॥సర్వంవిష్ణుమయంజగదితి-ప్రసిద్ధాయాగీః-తస్యాఅంగవత్ మూర్తివత్-సాగీరేవాథా-స్వరూపేణప్రత్యక్షాయథాతథా-బభూవేత్యర్థః॥౧౯॥స్వయమితి॥ఎవంసర్వాత్మాసకా-ప్రజంప్రావిశత్-కథంస్వయమాత్మేవప్రయోజకః-ఆత్మయాపాకగోవత్సాని-కర్తాపిస్వయమేవేత్యుక్తం-ఆత్మరూపైవవత్సవైః-ప్రతివార్య-ప్రయోజ్యకర్తాపిస్వయమేవ-ఆత్మవిహారైః॥శ్రీదన్వతి-శ్రీయాకారకాన్యపిస్వయమేవేత్యర్థః॥౨౦॥తత్తదితి॥తత్తదాత్మాతత్తద్గోవబాలరూపోభవత్-తతస్తత్తత్సర్వవ్రీక్షః॥౨౧॥గోపికామోహనమాహ॥తన్మాతరభి॥తన్మాతరోవేణురవేణ-త్వరయాఉత్థితాస్సత్యఃసు

తామత్యా-పరంబ్రహ్మైవదోభిరథాప్యఉపగూహ్య - పయస్సధాసవం-పయపీవసుధావత్స్విదు-అసవమన్తా
 దక్షం-పాయయామాసురిత్యర్థః॥౨౨॥తతః॥౧౪౭॥పవయామయమేనతత్త్రైలక్ష్మీధానియయేన-సాయంగతః॥ప్రాప్తః॥స్వా
 చరీతైఃస్వస్యాచరితైః శోభనైరాచరితైర్వా-మాన్యైఃప్రహర్షయైః॥తతస్తాభిరున్నదానాదిభిరుపలాలితభిః॥౨౩॥గ
 వాంమోహనమాహ॥గావభిః॥పరిహూతాఽహూతాశ్చతే-సంగతాశ్చతాః॥౨౪॥ఏతావత్తువైకమ్యంకృష్ణస్యాపి
 దుర్నివారమాసిదిత్యాహ॥గోగోపీనామః॥గవాంగోపీనాంచాన్వికృష్టైః-మాన్యైరాటపలాలనాదిరూపా-పురోవదే
 వాసీత్-కింతు-స్నేహాద్ధి-కాంవివాస్నేహాధిక్యంత్యిదానివిశేషభిః॥అనుగోపీషు-హరేః-తోకతావబాలభావనా
 పిపూర్వవదేవాసీత్-కింతు-మాయయావివా-మమేయంమాతా-అహంఅస్యాంపుత్రభిః॥మోహావిశేష్యర్థః॥౨౫॥స్నే
 హాద్ధి-మేవదర్శయతి॥ప్రజౌకామితీయధాకృష్టేయశోదాసందశే-శ్విపుత్రైభ్యోపిస్నేహాధిక్యం-పూర్వమాసీత్-
 ఇదానిం-స్వతోకవ్యపి-తదైవావర్గత్యర్థః॥అజంయవద్వత్సరం-నిస్సమయధారథా-స్నేహావల్లివవృధే॥౨౬॥ఇథమి
 తి-ఏవమాన్వికృష్టః-వస్సపోభూత్వా-తత్రాపితావద్వత్సనాంతత్వాలకానాంచమషేణాత్వానమాన్తనాపాల
 యః-శ్రీడితవానిత్యర్థః॥౨౭॥ఏతావత్సర్వంతరంసాస్యపిమోహాపవాసీత్-సంవత్సరాంతే-కథంబిత్జ్ఞాతవా
 నితదశాన్యాహ॥ఏకదేతి॥పంచమఋషుపారాత్రిషు-హయేషస్యాపూరణీషుపూరకతయాఅవశిష్టాస్త్విధికాః॥

తన్నప్రవిష్టవాః॥౨౮॥తన్నాతరోవేమరవత్వరోభిరాటాప్యదోభిఃపరిరభ్యనిర్భరమ్॥స్నేహాన్విత
 స్తస్యపయస్సధాసవమత్వాపరంబ్రహ్మసుతానపాయయః॥౨౯॥తతోన్యపాన్నదానగంధలేపనాలం
 కారరక్షాలికాశనాదిభిఃసులాలితస్వాచరితైఃప్రహర్షయైఃసాయంగతోయామయమేనమాధవః॥
 ౩౦॥గావస్తతోగోష్టమపేత్యసత్వరంహుంకారభూషైఃపరిహూతసంగతాః॥స్వకాస్వకావశ్య
 తరానపాయయఃముహుర్నిహంత్యస్సృజిదౌఘసంపయః॥౩౧॥గోగోపీనాంకూత్పతాన్విన్నాసిత్సే
 హాద్ధి-కాంవివాపురోవదాస్వపిహారేస్తోకరామాయయావివా॥౩౨॥ప్రజౌకాసాంస్వతోకమస్నేహ
 వల్లభ్యజన్యహమ్॥శనైర్నిస్సేవపవృథేయధాకృష్టేచపూర్వవత్॥౩౩॥ఇథమాత్మాన్తనాన్తనంవత్స
 బాలమషేణాపి॥పాలయఃభగవాంకావర్షంబిశ్రీడేవసగోస్తయోః॥౩౪॥ఏకదాచారయఃపత్నానరా
 మోవసమావీతే॥పంచమఋషియామానుహాయనాపూరణీష్వజః॥౩౫॥తతోతిదూరాచ్చరతోగావో
 వత్సనువప్రజమ్॥గోవర్షనాద్రిశిభరేవరంత్యోనద్యశుస్త్రుణమ్॥౩౬॥దృష్ట్వాకథత్యైహవశోఽస్త్వ
 తాత్మాసగాప్రజౌత్వాన్తవమగ్ధమార్గః॥ద్విపాత-కుద్యోవతదాస్యభిచ్ఛేదాన్తంకృతైరాన్వృత
 యాజవేన॥౩౭॥సమేత్యగావోగోవత్సావత్సవంత్యోవృపాయయః॥గిశంత్యభవచాంగాభిహంత్య
 స్సౌధ్వధసంపయః॥౩౮॥గోపాప్రదోగ్ధనాయాసమాఘృణజ్ఞోరుమన్యనా॥దుగ్ధాధ్వకృతౌభ్యత్య
 గోవత్యైర్దృఢ్యశుస్సతాః॥౩౯॥తదీక్షణాత్పేనుంపాప్లుతాశయాజాతాసురాగాతమన్యవోర్భుకాః॥
 ఉదూహ్యదోభిఃపరిరభ్యమూర్ఖిణాఘ్రైరవాపుఃపరమాంముదంతే॥౪౦॥ఏవంసవశవోగోపాస్తో

౨౨॥తతః॥౧౪౭॥పవయామయమేనతత్త్రైలక్ష్మీధానియయేన-సాయంగతః॥ప్రాప్తః॥స్వా
 చరీతైఃస్వస్యాచరితైః శోభనైరాచరితైర్వా-మాన్యైఃప్రహర్షయైః॥తతస్తాభిరున్నదానాదిభిరుపలాలితభిః॥౨౩॥గ
 వాంమోహనమాహ॥గావభిః॥పరిహూతాఽహూతాశ్చతే-సంగతాశ్చతాః॥౨౪॥ఏతావత్తువైకమ్యంకృష్ణస్యాపి
 దుర్నివారమాసిదిత్యాహ॥గోగోపీనామః॥గవాంగోపీనాంచాన్వికృష్టైః-మాన్యైరాటపలాలనాదిరూపా-పురోవదే
 వాసీత్-కింతు-స్నేహాద్ధి-కాంవివాస్నేహాధిక్యంత్యిదానివిశేషభిః॥అనుగోపీషు-హరేః-తోకతావబాలభావనా
 పిపూర్వవదేవాసీత్-కింతు-మాయయావివా-మమేయంమాతా-అహంఅస్యాంపుత్రభిః॥మోహావిశేష్యర్థః॥౨౫॥స్నే
 హాద్ధి-మేవదర్శయతి॥ప్రజౌకామితీయధాకృష్టేయశోదాసందశే-శ్విపుత్రైభ్యోపిస్నేహాధిక్యం-పూర్వమాసీత్-
 ఇదానిం-స్వతోకవ్యపి-తదైవావర్గత్యర్థః॥అజంయవద్వత్సరం-నిస్సమయధారథా-స్నేహావల్లివవృధే॥౨౬॥ఇథమి
 తి-ఏవమాన్వికృష్టః-వస్సపోభూత్వా-తత్రాపితావద్వత్సనాంతత్వాలకానాంచమషేణాత్వానమాన్తనాపాల
 యః-శ్రీడితవానిత్యర్థః॥౨౭॥ఏతావత్సర్వంతరంసాస్యపిమోహాపవాసీత్-సంవత్సరాంతే-కథంబిత్జ్ఞాతవా
 నితదశాన్యాహ॥ఏకదేతి॥పంచమఋషుపారాత్రిషు-హయేషస్యాపూరణీషుపూరకతయాఅవశిష్టాస్త్విధికాః॥

౩౩||ఏవమితి|| కృత్యాత్-తతఃఅవగతానివృత్తాః-తేహంసుతానాం - అనుష్ఠృత్యా-ఉద్గచ్ఛంతిఅశ్రుణియేహంతే-
౩౪||ప్రజన్యేతి|| ప్రేమర్థేరోతాంత్యమశయం-ముక్తస్తవేష్వపత్యేషు - వీత్య-అహతువిత్ హేతుమజానన్మదంత
యత్ ||౩౫||ఇంతామేవాహద్యాభ్యాం||కిమితి||వాసుదేవేషుభాపురా-తథాస్వతోకష్టపిప్రజన్యపేమివద్ధతే : కిమే
తదద్భుతమితి-కించ-సాన్యసంత్యనసహితస్యప్రజన్య-మమతేషుపేమికారణంకిమితిభావః||౩౬||కెతి||కెయంమాయా
దేవానాంవా-సరాణాంవా-అసురాణాంవా-కుటావా-కస్మాన్ప్రియక్తా-తత్యాన్యమాయాససంభవతి-యతోమమా
పిమోహూవాత్తతే-అతః-ప్రాయశోమత్సామినఃశ్రీకృష్ణస్యేవ,మాయేయమస్త్యితిసంభావయతి ||౩౭|| ఇతితి||
సవయసాగ-ససఖిసపి-వయసేనజ్ఞానమయసవతుషా-వైకుంఠంశ్రీకృష్ణమేవావశ్యత్ ||౩౮|| ఏవంకృష్ణరూపాగానా
మాన్యతాజ్ఞాత్వా-శ్రీకృష్ణందృష్ట్వా-కృష్ణోపదేశేనవిశేషతాజ్ఞాతవానిత్యాహ ||నేతి|| అయమర్థఃపాల్యమానాస్తావద్వ
త్సముపిశామంశాః-పాలకాశ్చదేవానామంశాఇతితావదహంవేద్మితిదానీంతునతథా-కింతు-అన్యేభిదాశ్రయేప-
త్వమేవభాసి-అతస్త్యంసర్వంపుథక్ విచ్య-కథంవృత్తమివదేత్యుక్తేనప్రభుణావక్త్రా - నిగమాత్ సంతేషతపవో
త్తంవృత్తంజలవైత్ విదితవానిగర్భః ||౩౯||తతఃకింవృత్తమిశ్యత్యాయామాహ||తావదితి||వజ్రజాతే - ఆన్యనామా

కాశ్లేషమనిర్వృతాః||కృత్యాదృశనైరపకతాదైదమస్మత్కుదశ్రవః||౩౯|| ప్రజన్యరావః ప్రేమర్థే
వీత్యైతాంర్యమనుక్షణమ్|ముక్తస్తవేష్వపత్యేషుహ్య హేతువిదదంతయత్||౩౫||కిమేతదద్భుతమి
వవాసుదేవేఖలాత్మనఃప్రజన్యసాత్మనస్తోకేష్వపూర్వంప్రేమవధాతే||౩౬||కెయంవాకుతతాయాతా
దైవీవానార్యతామరి||ప్రాయోమాయాప్రేమేభర్తృర్వాన్యమేపిపిమోహిసి ||౩౭|| ఇతిసందిగ్య
దాశాన్వోపత్సాసవయసాసపి | సర్వానావజ్జవైకుంఠంచతుషావయసేనసః ||౩౮|| వైతేషదంశా
ముపయోగనైతేత్వమేవభాసిభిదాశ్రయేన్యే | సర్వంపుథక్త్వంగమాతాగ్రంధంవదేత్యుక్తేనవృ
త్తంప్రభుణాబలవైత్ ||౩౯||తావదేవాన్యభూరాన్యమాసేనత్రుట్యనెహసా| పురోవదాబ్జంక్రీడంతం
దద్భుతేనకలంహారి||౪౦||బ్రహ్మ|యావంతాగౌకులేబాలాస్సవత్సాస్సర్వవిహి|మాయాశయేశయా
నాయేనాద్యాపిపునరుద్ధితాః||౪౧||ఇతపతేత్రకుత్రత్యానున్తాయామోహితేతరే|తావంతాయావదద్యా
బ్జంక్రీడంతావిష్టువాసహ||౪౨||ఏవమేతేషుభేదేషుదిరంధ్యాత్వాసదాత్మభాః| సదాశ్రయావతఇతి
జ్ఞాతుంనేశేకథంచన ||౪౩|| ఎవంపిమోహయావిష్టుంపిమోహంపిశ్యమోహానమ్ | స్వయైవమాయ
యాజోపిస్వయమేవపిమోహితః||౪౪||తస్మాంతమోవనైహారంఖద్యోతాదికరివాహని|మహతీత
రమాదైశ్యంసహంత్యాత్మనియంజతః||౪౫||తావన్యేవత్సపాలాఃపశ్యతోజస్యత్యేకాత్|వ్యద్యశ్యం
తస్మన్యానూఃపీతకాశేయవాససః||౪౬||చతుర్భుజాశ్యంఖచక్రదారాజీవపాణయః|కిరిటినఃకుండ
లిసాహరిణోవనమానినః||౪౭||శ్రీవత్సాంగదదోరత్నకంబుకంకణపాణయః| నూపురైఃకటకైర్భాగ్రిజ
హ్నిటిసూతాగ్నిగుళీయకైః||౪౮||అంఘ్రినుప్రకమాపూర్ణకులసీనపదామభిః|క్రొమలైస్సర్వగాత్రేషు
భూరిపుణ్యవదద్విలేః||౪౯||చంద్రికాపితవస్తైరైస్సాగ్రుణాపాంగపీడిలేః | స్వకాథానామివరజస్స

నైనత్రుట్యనెహసాత్రుటిమాత్రేణకాలేన-సకలంసానుచరంహరించదశ||౪౦|| దృష్ట్వాచవ్యతరగయదిత్యాహద్యా
భ్యాం||యావంతిఇతి||మేమాయాశయేషున్తాయాతవై||౪౧||ఇతఇతి||మన్తాయామోహితేభ్యఇతరేకుశ్రత్యాః||౪౨||
ఇతివితరగయ-అమహ్యదిత్యాహపవమిత్యాదిద్యాభ్యాం||౪౩||౪౪|| నమమాయాశ్రయస్యతస్యకుతోమోహఇన్య
తతహ||సమ్యామితి||మహామాయావిభజవతి-అన్యమాయాయావరణవిత్తేషకత్వాభావే-దృష్టాంతద్యయమాహ-త
మ్యాంతమి సాయాంతరాత్యాం-నైహారంహిహాకిరణప్రభవంతవఇవ-తద్దితార్థోపసర్జనస్యాపితహసోనైహారిమితి -
విశేషణంఛాందసంతత్రమోయథాపుథగావరణంనకరోతికింతుతత్రేవలీయతే-యథాచ-ఖద్యోతార్పిరహనిపుథక్
ప్రకాశంతకరోతి-ఎవంమహతిపురుషే-యంజతఃపుంసః ఇతరానీవమాయా-తత్రనకిందిత-రోతి-కింతు - ఆన్యనిస్స
స్తిన్నైవవశ్యంసామర్థ్యంగహం||౪౫||అన్యదప్యాత్వరమాహ ||తావదితి|| వత్సపాలాఃవత్సాపాలాఃబాలాశ్చ - స
ర్వేయష్టివిహితాదయశ్చ ||౪౬||౪౭||శ్రీవత్సేతి|| శ్రీవత్సప్రభుయాయుక్తానిఅంగదాని దోష్టుయేహంలేరత్నమాయా
నికంబువత్త్రిరేభాధరూఢికంకణాని - పాణిష్టుయేహంలేవతేచతథా||౪౮||అంఘ్రితి|| భూరిబహుజన్మాదీతంపుణ్యం

తద్వ్యక్తైర్జనైరర్పితైః॥౧౯॥చంద్రికైః॥ చంద్రికావద్విశదస్మితయైఃసహానుగుణైఃసర్వమానాః-యెలపాంగాః

తైర్నిత్యైః-స్వకాథానాంస్వభక్తమనోరథానాంరజస్వత్స్వాభ్యాంప్రప్యప్తాతాత్తవ-వ్యవృత్త్యంత-సర్వైవద్విశద
ప్రతీతనపాలకాభవరజోవదరుగుణైఃసహ-స్వకాథానాంప్రప్యప్తాతాత్తవ-తాదృక్కాటాక్షైః-ద్యోతమానాభ్యర్థణః॥ ౨౦॥

ఆత్మేషి॥ఆత్మబ్రహ్మ-తదాదిస్తంబవర్యంతైః-నైకాహారనేకాహారైః॥౨౧॥అనిమాదైర్విరితి॥ అజాద్యాభిః-అ
జామాయా-తద్విభృతిభిః-విభూతభిఃశక్తిభిః-మహదాదిభిరితి-మహత్సర్వయోఃపునఃకృత్వవివక్షయాచతుర్వింశతిత
త్వైర్జగత్కారకైః॥౨౨॥కౌలేతి॥కాలాదిభిశ్చతస్సమాకారిభిశ్చ-తత్రస్వభావఃపరిణామహేతుః- సంసారఉద్యో
ధకః-స్వమహిష్వస్తమహిభిః-భగవత్సహిమాత్తిరశ్శుతస్సాత్మగంతైఃగ్రీడుకైఃసర్వైరనిమాదైః॥ ౨౩॥ సర్వే

హంమూర్తిమత్వైపిపిశేషమాహ॥ సత్యేతి॥ సత్యాత్వజ్ఞానయాపాత్వలగతాత్వఅనందరూపాత్వత్రాపిగదేక
మాతాగ్ని-విజాతీయసజాతీయభేదరహితాః-తతాగ్నిపైకరసాఃసదైకరూపామూర్తయోయేహంతేయద్వా- సత్య
జ్ఞానాదిమాత్రైక్యరసంయన్బుగ్న- తదేవమూర్తిః-ప్రేషామితి-అతపవ - ఉపనిషత్ - ఆత్మజ్ఞానం- సైవదృక్ చక్షుర్వే
షాంతేషామపి-హిణ్యైతం-అస్పృష్టభూరిమాహాత్మ్యైఃసస్పృష్టంస్పృశ్యనాయోగ్యం-భూరిమాహాత్మ్యయేహంతే-స
ధానూతాస్సంతఃసర్వేవ్యవృత్తంతే॥౨౪॥ఏవమితి-ఏవంసత్యత్వేవ-దదర్శ - వరబ్రహ్మణోపశేషణంయస్యే॥
౨౫॥తతఃఇతి॥అతికుతేనఅత్యాత్మర్వేణఉద్వృగ్యవృష్టింపరావ్యవహంసపుష్టేపరావృత్త్యైవ- కుతుకశబ్దేత్యసీయా

త్వాభ్యాంప్రప్యప్తపాలకాః॥౨౦॥ఆత్మాదిస్తంబవర్యంతైర్ముర్తిమద్భిశ్చరాచరైః॥నృద్భిరాదివైకా
హైఃపునఃకృత్వభగవత్ప్రీతాః॥౨౧॥ అనిమాదైర్విరహిణాభిరజాద్యాభిరభిరభూతభిః | చతుర్వింశతీభి
స్తత్వైఃపరిణామహదాదిభిః॥౨౨॥కాలస్వభావసంసారకామకర్తృగుణైరనిమాదైఃస్వమహిష్వస్తమహిభి

ర్ముర్తిమద్భిరపాసితాః॥౨౩॥సత్యజ్ఞానాంతానందమాత్రైక్యరసమూర్తయః॥అస్పృష్టభూరిమాహా
త్మ్యైఃపిహ్యవశవద్వశాం॥౨౪॥ఏవంసత్యద్వదర్శాజఃపరబ్రహ్మత్వోఖలా॥ యస్యభాసాసర్వమి
దంబిభాతిసచరాచరం॥౨౫॥తతోతికుతుకోద్వృత్త్యైవైకాదశేంద్రియః | తద్గామ్యాభూదబస్తూ
క్షీంపూర్ణదేవ్యంతీవపుత్రికా॥౨౬॥ ఇతిశేతరైర్వనిజమహిమనిస్సప్రమితికపరతాగ్రితాతొత్సరస
నముఖబ్రహ్మకమితో॥అనీశేపిత్రస్తుంకిమిదమివాముహ్యతినతిచఛాదాజోజ్ఞాత్యాసపదిపరమోఽజా
యవనికాం॥౨౭॥తతోర్వాక్పృథిలజ్ఞాతుఃకఃపరేతవచస్థితః | కృచ్ఛాగ్ననైర్మిల్య*దృష్టిరాచక్షేనంస
హాత్సనా॥౨౮॥సపద్యేవాభిరవశ్యోదిశోపశ్యత్పురస్థితం॥బృందావనంజనాజీవ్యద్రుమాకీణంసమా
ప్రియం॥౨౯॥యత్రనైసగఃదుర్వైరాస్సహసస్పృహ్యగాదయః॥మిత్రానీవాజితావాసాత్ ద్రుత

యాఃఛాదసోలుక - పాతాంతరేతు - అతికుతుకేమోద్వృత్తైఃకుభిరః - తేషాంధామ్నాతేషా - స్థిమతసర్వేం
ద్రియోబ్రహ్మ - తూక్షింశ్వల్లాభూత్ - అత్రదృష్టాంతః - పూదేవీవ్రజాగిష్టాత్రీకాదిదేవతా - తస్యాః - అంతి
సమీపే పుత్రికాచతుర్ముఖాభిరసత్రతిమేవ॥౨౬॥.....*

ఏవంమోహనిమగ్నమజముజ్జహరేత్యాహ॥ఇతి॥ఇరాసరస్వతీ-తస్యాశ్చశేబ్రహ్మణి-కిమిదమిమహ్యతినతి - పశ్చా
త్తద్గ్రీష్టుమవ్యసీశేసతి-పరమఃఅజఃశ్రీకృష్ణః-సపది-అజాయవనికాంమాయారూపాంతిరసగరణీం- యయాద్యుగం-చ
త్థితంతాం-చఛాదతిరోధస్త-అపసారితవానిగృథణః-అథవా- అయంలోకాభిమానీమమైశ్వర్యం-ద్రుష్టుమయోగ్యఇతి
తస్యోపరిమాయాంప్రసారితవానిగృథణః-కృముహ్యతినతి-అతరైర్వతరాగోచరైః-నిజఅసాధారణోమహిమాయ
స్సృతస్త్రి-ఇతిమోహహేతురుక్తః-దర్శనాయోగ్యత్వాయత్రీణివశేషణాని-స్వప్రమితిఃస్వప్రకాశంచ- యత్రాంసు
ఖంచయస్త్రి- అతపవ-అజాతః-ప్రకృతః-పరత్రపరస్త్రి-అతపవఅతన్నిరసనముఖేనబృంహతైఃశ్రుతిశిరోభిః - మః
జ్ఞానంయస్త్రి-తస్త్రి-స్వయాపే॥౨౭॥తతఃఇతి॥అర్వాకబహిః- ప్రతిలజ్ఞాన్యక్షీణియేననః - పరేతవత్ వృతోయథా-కథం
చిత్పునరుద్భితి-తథాదృష్టిఃనేత్యాగ్ని॥౨౮॥సపది॥ జనానామాజీవ్యరువజీవైఃద్రుమైరాకీణం-సమాప్రియం
సమ్యక్అసమంతాత్ప్రియాణీయస్త్రి-తత్॥౨౯॥తదాహ॥యత్రేతి॥ నైసగఃదుర్వైరాఃసాస్వభావికాప్రతికా
ర్యవైరవంతోపినరాః-సింహానయశ్చమిత్రాగ్నివయత్రసహోవాసః- అజితస్యశ్రీకృష్ణస్య-అవాసేన-ద్రుతాఃపలా
యితాః - రుద్రదైవయఃక్రోధలోభాదయోయస్తాత్తత్రకాభూతం - అత్రతరుషేతివణంవిగ్లేషః - ఛందోసురోధేన-

బృందావనము పశ్యతిః॥౬౦॥ తత్రేతి॥ తత్ర చ పరమేష్ఠీ బ్రహ్మ-పురాపూర్వవదేవ-బ్రహ్మలవష్టలవశ్యత్-కథంభాశం-
పశువవంశశిశుత్వనాట్యముద్వహత్-నాట్యమిత్యత్ర హేతుః అద్యయమిత్యాది-అద్యయంచవత్సావిదిన్వత్-పశంచ
సభా-అగాధభోదంచవిన్వత్-అనంతంచవతిత్-విదిన్వత్-పశంచశిశుత్వముద్వహత్-బ్రహ్మచసహానోకబళమితి-
నాట్యమేవోద్వహదిత్యర్థః॥౬౧॥ దృష్టేతి॥ నిజగోరణఃస్వవాహనాత్-త్యరేణవేగసలవతీర్య-దండపన్నత్యా-భ
తుణ్ణా-మమటానాం-అగై-గిరంఘ్రియ్యుంస్సప్త్య-ముదశ్రుసలిలై-రానందాశ్రురూపైః-సుజలైరభిషేకముకరో
ది॥౬౨॥ ఉక్తాయేతి॥ దిరస్యదిరం-పాదయోఃపతన్నాస్తే॥౬౩॥ శనై రి॥ సవేపభుఃసకంపః-అతవప-గర్గనయాఅనుకర
ణమేతత్-ఇరయావాచా-విదతలస్తత్॥౬౪॥ ఇతిథావాథఃపిపికాయాం-త్రయోదశభాగ్యుపాఖ్యా. *****
శ్లో॥ చతుర్దశేద్భుతందృష్ట్యాపూర్వాగంతుకణ్ఠస్థయ॥ అశిశకర్తృనస్తోమీతిగ్రాష్టంబ్రహ్మతమోహితః॥ స్వకృతాప
రాధేన-భియాసకంపయా-భగవన్మహిమానమనవగాహమానోయథాదృష్టస్యయాపమేవకీర్తయన్నాహ॥ నామితి॥
హేతుఃకృష్టత్య-తేతుభ్యం నామనమగ్ర్యర్థః-యద్వా-ద్వితీయార్థేచతుర్థి-అథవా-నామితుశ్చైవప్రస్తుతస్యభగ
వంకీర్త్యేజ్ఞాతే-ప్రయోజనాపేక్షాయామేవంభూతఃభగవానెవ-ప్రయోజనమితీతాదధ్యేచతుర్థి-యద్వా-తు
భ్యం-ప్రసాదయతుంత్యామేవనామిత్యర్థః-అభావద్వపుర్యస్యతస్తేతల్లిద్వదంబరేయస్యతస్తే-గుంజాభిరవతంసా
కణఃగూషణిపరితః-పింఛ-బద్ధాపీడంచ-తైర్లనన్ముఖం-యస్యతస్తే-వన్యాఃప్రజోయస్యతస్తే-కబళాదిభిః-లత్త

దుట్టఁగఁపాదికం॥ ౬౦॥ తతోద్వహత్వశువవంశశిశుత్వనాట్వంబ్రహ్మద్వయంపరమనంతమగౌఢబో
ధంవత్సానసంభవవపురావతితోవివిన్వదేశంసపాణికబళంపరమేష్టప్రపత్త॥ ౬౧॥ దృష్ట్వాత్వరేనిదధి
రణతోవతీర్యదృక్త్వాన్వపుఃకనకదండమివాభిషాన్య । స్ఫుష్టేవత్తురకుటోటిభిరంఘ్రియ్యద్యం
త్వాముదత్రుసలిలైరకృతాభిషేకం॥ ౬౨॥ ఉక్థాయోహ్లాయకృష్ణస్యదిరస్యపదయోఃపరతా । ఆస్తేమ
హస్త్యంప్రాద్వృత్తంప్రత్యాత్మప్రత్యాప్తనఃపునః॥ ౬౩॥ శనైరధోఽక్షాయవిమృశ్యలోచనైమకుండము
స్వీత్యపిసమ్రాకంధరఃకృతాంజలిఃప్రశ్రయనాన్సమాహితస్సవేపధుగఽద్గదమైడతేరయా॥ ౬౪॥**
ఇతిశ్రీమద్భాగవతేదశమస్కంధేశ్రయోదశోధ్యాయః*****

—* వత్సావహరణైభగవద్వహిమాభిజ్ఞేన బ్రహ్మణాకృతప్రతిః. *

ప్రసక్తి ॥ నామిద్య శేఖరీవపు పేతటిచంబరాయగుంజావతంసవరిపించునన్ను ఖాయ|వస్య ప్ర జేకబళ
 పేత్రవిమాణ వేణులక్ష్మ శ్రియెమ్మరువదేవకుపాంగజాయ॥౧॥ అస్యాపి దేవవపుమోమదను గ్రహస్య స్వే
 చ్చాచ్యయస్యనకుభూతమయస్యకోపి| నెశేమహిత్యవసతుంమనసాంతరెణసాతూత్తవై వక్తిమతాత్త
 సుఖానుభూతేః॥అజ్ఞానేప్రయాసముదపాస్యనమంతపవజీవంతిసన్నుఖరితాంభవదీయవారాంస్థానె
 భిః శ్రీఃకోభాయస్యశస్త్రేహ్యమాపాదౌ-యస్యతస్త్రై-పశుపస్యాంగజాయ-యద్వా-పశూనిం ద్రియాణి-పాంతరక్షం
 త్రివిషకుఃదేవాః-తపివాంగజాః-యస్యతస్త్రై॥౧॥ననునామితిప్రతిజ్ఞాయ - కింస్వరూపాను వాదమాత్రంక్రియశే-
 తతలహా॥అస్యాపీతి॥వాదేవ-అస్యాపిసులభ త్వేనత్ర కాశితస్యాపి-తవవపుషఃఅవతారస్య-మహి మహిమానం- అవస
 తుంజ్ఞాతుం-కోపిః॥ప్రవక్త-అహమపి- నెశేనశకోద్విమ-యద్వా-కశ్చిదపి నెశేనసహధాఃఆసీత్-సులభత్వాయవిశేషణ
 ద్వయం-మదను గ్రహస్యమమాను గ్రహులాయస్మాత్ - తత్తదను గ్రహంతస్య - కించ - స్వేచ్ఛామయస్య- స్వీయా
 నాంయథాయథాత్తిచ్ఛాగతథాభవతః - తర్హికిమితిజ్ఞాతుంనశక్యతేఆతలహా - నకుభూతమయస్యఅంత్యశుద్ధస
 త్త్వాత్కఃస్య-యథాస్యాప్యేవతథా-కథంపునసాతూత్తవకేవలప్యాత్మసుఖానుభూతేః-తావకస్యసుఖానుభవమాత్ర
 స్యానవ తారిణానుజాతితస్య-మహిమానంఅంతరేణ-నిరుద్ధేనాపిమనసా-కోవా-జ్ఞాతుం-సమర్థోభవేత్ - అథవానకు-
 భా-యస్య-అపిగు-విరాత్రూపస్యతవ-త్సన్నియమ్యస్యాపివపుషః-మహి-అవసతుం-కోపి నెశే-తదాపాతూత్తవై
 రారణస్యనియమ్యనియంత్య భేదరహితస్య-ఉత్తలక్షణస్యఅస్య-మహిమహిమానం-అవసతుం-కోపి నెశేతితికింవ
 త్తః॥ అత్స్థి అజ్ఞాఃకథంసంసారంతరేయిరతలహా॥జ్ఞానశ్చితి ఉదపాస్యకుషదప్యకృత్వాసద్భిర్నుఖరితాం
 స్వతపవనిత్యంత్రకటితాంభవదీయాంవారాం-స్వస్వస్థానవిపస్థితాస్సంతఃసన్నిధిమాత్రేణస్వతపవ-శ్రుతింగతాంత
 ణంప్రాప్తాం-తనువాత్సనీభిః-నమంతఃసతు-ర్వంతః-యోజీవంతికేవలం-యద్యపి-నాస్యత్ కుర్వంతి- తైఃప్రాయ

శఃత్రిలోక్యనున్వైరజితోప-హేఅజితత్వంజితః ప్రాప్తోసీతి-కింజ్ఞానశ్రమేణైవ్యర్థః || ౩ || భక్తింవివాజ్ఞానంతునైవసి
 ధ్యేయత్యాహ-శ్రేయశ్చి|| శ్రేయసాహభ్యుదయాపరగఃలక్షణాం-స్థితిః శ్రవణం-యస్యాః-సరసత్వం-యగ్రాణాం
 తేనవభక్తింఉపస్యన్యోన్వ-శ్రేయసాంచూర్ణభూతానుసంహ-తేహంస్తేశలఃస్తేశలవశిష్యతే - నాన్యత్ || అయంభావః
 యథాల్పప్రమాణంధాన్యం-పరిశ్రమ్య-అంతఃకణఃహీనాకాఘాతాః-ధాన్యాభాసాః-అపానేవావన్నుతి-తేహం
 నకింఽతీఫలం-ఏవంభక్తిం-అవీధ్యకృత్య-మౌకెవలబోధాయ-ప్రయశంతే-తేహమపీతి || ౪ || భక్త్యైవజ్ఞానం-నాన్యథేత్య
 శ్రుసదాచారంప్రమాణయతిపురేతి|| హేభూమ-భూలోకేప్రకారంయోగినోపసంగః-యోగైజ్ఞానమప్రాప్య
 వశ్యైవ్యసవితేహాశ్రయ్యన్విత్తాలోకిన్విపి - భూమచేప్రేమైష్టికమలబ్ధియాస్వగమ్యేతి-జైఃకమభిలబ్ధ
 యాయద్యా-శ్రయ్యన్విత్తా-భూమవ-కలానికర్తాణవ-తైర్దధ్యేత్యేకంపదం - కింభూతయోభయూశ్రయ్యనూపం
 ప్రాపితయా-భక్త్యైవవిబుధ్య-అన్యసంజ్ఞాత్యా-అంజుమథేనైవ-తేవరాంగశం-ప్రాప్తాఃఏవంలవశ్యగుణగుణా
 యోరపిజ్ఞానంమన్యుపసంపిశ్యతా-ధాత్రవణాదిదైవ-త్యత్ప్రాప్తి-నాన్యథేత్యక్తంభవతి|| ము|| భక్తిభగవత్ప్రాప్తి
 సాధనత్వే-వృద్ధాచారంప్రమాణయతి|| పురేతి|| హేభూమ-భూలోకే త్వన్వితేహాశ్రయ్యన్విత్తాసర్వవ్యాపారాః
 యోగినః సజఃత్వలబ్ధియాత్నర్థనిజకర్తానుగృహీతయా - త్వన్వితేహాశ్రయ్యన్విత్తలబ్ధియే త్యేకంపదం-తదేవాకీర్తనజ్ఞా
 నంవివక్షిగం-శ్రుదర్శితంఅపిద్యుషయకర్తృణాం ఫలాంతరబుద్ధిత్యాగేనసమర్థులౌధా-కమభిజ్ఞానానుగృహీతయేత్య
 ర్థః-కథయాగమనప్రతిపాదితతథ్యేయవస్తుస్వరూపగుణాదివర్ణనయోపసితయా-ప్రశ్నాత్సమానాకారతాం-ప్రాపిత
 యాభక్త్యైవవిబుధ్య-సమ్యక్పరమంజ్ఞానేగోచరీకృత్య-అంజుఅధావరాంతెగతింప్రపేదిరశి || ౫ || యద్యప్యభయో
 రపి-విశేషేణమజ్ఞేయగ్యముక్తం-తథాపి-గుణాంతస్యజ్ఞానంకథందిగ్భవేత్-నతు-సగుణస్యగవ - అదింత్యానంతగుణ
 త్యాదితిస్తాతి-స్లోకీద్వయేన|| తథాపీతి|| హేభూమ-అపరిచ్ఛిన్న-అగుణ్యతేమహిమా-అనులేరంతరాత్మభిః-ప్రత్యా
 స్థితాశ్చుగ్రిగతాంతసువాన్యనోభిర్ద్యేప్రాయశోఽజితజితోప్యసితేప్రేలోక్యామ్|| ౩ || శ్రేయస్సృతింభ
 క్తిముదస్యతేవిభోక్షిత్వంతియౌకెవలబోధలబ్ధయే|| తేహమసాన్వేశలవశిష్యతేనాన్యధాఘాలతువ
 ఘాలినామ్|| ౪ || పురేహేభూమ-భూమవోపయోగినస్త్యదర్శితేహాశ్రయ్యన్విత్తలబ్ధియా || ౫ || బుధ్యభక్త్యైవక

భూపసితయాప్రపేదిరే-జోమ్యతేజలింపరామ్|| ౫ || తథాపిభూమ-మహిమాగుణస్యతేవిబోధ్యశ్చ
 హ్యతేంద్రియైః-విబోధంబోధగోచరీభవితుం-అర్హతియోగ్యభవతి|| అథవా|| విబోధంజ్ఞాతుమర్హతి-శక్యసిఇత్యర్థః
 యద్వా-మహిమేతిమహిమానం - కింబోధ్యమర్హతిశ్యర్థః-కథం - స్వానుభవాత్-అన్యకారాంతః కరణస్యప్రసాదా
 త్యా-రాత్-నన్వంతఃకరణమపిసమకారమేవపషయాకిరోతి-కథమాత్మకారతాతస్యేగ్యతహ|| అవిక్రియాదితి|| విక్రి
 యావిశేషకారః-తప్రమాతౌ-విశేషపరిత్యాగపవాత్కారతేత్యర్థః-నన్వంతఃకరణాంతాః-ప్రపేషయత్యేనానా
 త్యత్యప్రసంగస్సాన్వితతహ|| అనావతశ్చి|| యాపంపషయః-అవిషయాత్-వృత్తిపషయత్యేమేవాత్మనః- సఫలపషయ
 త్వం-అతోనాయందోషఇతిభావః-కథంతర్హిన్యర్థి-అనన్యబోధ్యాశ్రయ్యాస్యప్రకాశత్వేనైవ-నత్యన్యధా- ఇదం
 తదితివిషయత్యేనేత్యర్థః-అథవా|| ము|| సర్వతోంతరంగాలక్ష్మీరపి-అగుణస్యతే మహిమహిమానం-అనులేరంతఃకర
 ణవృత్తిభిః-ఇంద్రియైరపి-యథాభ్యాసప్ర-తథాతేనయాపేణ-విబోధం-కిమర్హతి - నాన్వత్యేవైత్యర్థః కథంతర్హి
 వాణితతహ-స్వానుభవాదిత్యాది-ఉక్తార్థమేనైతత్ || ము|| అత్రైవభక్త్యైవప్రవత్యావా-సమాశ్రితానాంరక్షణే
 ఉపయక్తానాంభగవద్గుణానామన్వేద్యురవబోధమహిమశ్వమసంభాసితత్వంచద్యాభ్యాసవదా-పరస్పరసాపాదపి-వి
 భవావతారస్యైవసౌలభ్యాదికల్యాణగుణపూర్తిమనుసంధత్తే|| తథేతి|| హేభూమ-అవిక్రియాత్సంకోచాదివికారరా
 హిత్యాత్ అనావతఃవిభుత్వేనసరచ్చేద్యయావరహితత్వాత్-స్వానుభవాత్ || శ్రు|| స్వాభావిజ్ఞానబలక్రియాచ|| యో
 వేత్తియగవసర్వంప్రత్యక్షేణసదాస్యతత్తత్వాదిప్రమాణసిద్ధాత్వసంపదర్మభూతజ్ఞానాదిత్యర్థః-అన్యథా - ప్రకా
 రాంతరేణ-మాలక్ష్మీరపిఅమలాంతరాత్మభిఃసత్యశుద్ధస్వరూపైస్ససకాదిభిస్సహిత్యర్థః-తేతవ-గుణస్యైవస్యైవానదా
 దితిత్యర్థః-మహి - మహిమవత్త్వం-విబోధం-నాన్వతీ-మతఃతస్మానన్యబోధ్యాత్మయా-భగవద్జ్ఞానవ్యతరేకణాన్వైం
 ర్బోధ్యన-శక్యస్యభావతయా-సాతునేత్యర్థః-తథాపీత్యప్ర-అపిశబ్దేనాన్వయింకృత్యా-చూపి - తథావిబోధం-నాన్వతీ
 యోజనా-యథాభగవాన్సజ్ఞానేనస్వగుణమహత్త్వంవేత్తితథాలక్ష్మీరపి - ససకాదయోపి-స్వస్వజ్ఞానేనవిబోధం

నాన్వంతీస్యధః-యద్వా-తే-గుణస్యాపైకస్యాపీస్యధః - మహిమామలాంతరాత్మభిప్రత్యాహృతేంద్రియైర్మహాత్మ
 భిః-అన్యథాయోగవత్సురాదిప్రకాశాంతరేణ-తథావిబోధ్యం-బోధేగోచరీభవతుం-నాన్వంతీ-హియస్మాన్మహిమైతి
 శేషః-స్వానుభవాన్వస్యతవధర్మభూతజ్ఞానాదేవవిబోధ్యమహాత్మజ్ఞానుహాత్మి-శక్యత్యధః-యద్వా-అగుణ
 స్వహేయగుణరహితస్యతవేత్యధః - మహిమావిక్రియత్వాదివిశేషితాత్వానుభవాదపి-అన్యథావ-స్వయతప్రకా
 శకత్వశక్త్యాచేత్యధః-అమలాంతరాత్మభిర్నిత్యముత్తైస్సహ-తేత్వయాపితదావిబోధ్యం - త్వత్తహిమోయాదృశ

త్వంతర్లభాజ్ఞాతుంశక్యత్యధః-యోజనా-ద్వయేవ్యనన్యబోధ్యాత్మస్వమేవ హేతుః॥శ్రు॥సౌఅంగవేదయదివానవేదేతి
 హిమోగ్రియతే-అత్రయోజనాయాం-ధ్యేయస్యభగవతో-హేయప్రత్యేకత్వమున్ను-ల్యాణగుణైకతానన్యం - ఉత్త
 రన్లోకేచేత్యభయలింగత్వముక్తం-తథాపీశవచం - పూర్వన్లోకానాంసంగతిఘటకంవాస్యాత్తిథాపుక్తిరిత్యానవభ
 ద్విదినులభత్వేపి॥౬॥గుణాత్మనత్వం॥గుణాత్మనగుణానామాత్మనగుణాధిపాతుః-తేతవపునః-గుణావిమాతుంపతా
 వంతత్వైరిగయితుమపి-కశ్చిరేసమథాబధూపుః-చూరతస్తద్విశేషవార్తా-కథంభూతస్యగివ-అన్యవిశ్వస్య-హితా
 యపాలనాయ-బహుగుణావిమోర-రేణావత్త్వైర్గుణనకాలేనపుణ్యైఃకీర్త్యనశక్యమతలహ-కాలేనేతి-వాశబ్దోవి
 తరే-సుకల్పైరితిపుణ్యైః-బహుశస్త్రనాకాలేన-భూవరమాణవోపిమితావిశేషేణగణితాభవేయః-తథాభ - మహి
 కాద్యభాసః - మహికాహింకణాలపితథాద్యభాసఃదివిసత్ప్రాదికిరంపరమాణవోపి ॥ ౭॥తస్మాద్భక్తిరేవసంగ
 త్యగత్యాహ ॥రదితి॥ తేతవ-అనుకంపాంసుసమీక్షమాణఃకదాకృపాభవిష్యతీతితాంబహుమన్యూనాః - స్వాజ్ఞా
 తంవకర్తృఫలనాసక్తస్ఫభంజానవవనాతీవతపతిదాగ్నిశ్యన్మైవయోజీవేత్-సముక్తేదాయభాగ్యవతి-భక్తస్య
 జీవవస్యతిరేకే-దాయప్రాస్తాపివముక్తానాన్యదువయజ్యోతిభావః॥ము॥ అభతస్సమాశ్రితస్యయావచ్చరిరముదితి
 త్యనలాంతరాత్మభిః॥అపిత్రీయాత్వాన్వనుభవాదరూపతోహ్యనన్యబోధ్యాత్మతయానచాన్యథా॥౬॥గు
 ణాత్మనస్తేపిగుణావిమాతుంహితావతీణస్య-కశ్చిరేస్యకాలేనమైర్యావిమితాసుకల్పైర్యుపాం
 సవఃఖమహికాద్యభాసః॥౭॥తేనుకంపాంసుసమీక్షమాణోభంజానవపాత్కృతంపికాంహృద్వా
 గ్వపుష్పిర్విదధన్నమస్తేజీవేతయోముక్తివదేసదాయభాక్॥౮॥వశ్యేషమేవార్యనంతలదేవరాత్మని
 త్వయ్యపిమాయమాయః॥మాయాంవితత్వేక్షితుమాత్మవైభవంహ్యహంకియావైచ్చమివార్పిరగౌ॥
 ౯॥అతీక్షమస్వాచ్యుతమేరజోభువోహ్యజానతస్తస్మృధగీశమానిః॥అజావలెపాంధతమోంధవతుం

వృత్తింతదనంతరంఫలంచాహ॥రదితి॥తస్తస్మాత్సర్వప్రకారసమధికత్వాదిత్యధః - తేనుకంపాంసుసమీక్షమాణః-
 భక్తిప్రపత్తియభయోనపి-తస్య శ్రీమోపాయత్వాత్ర-దావా-మయిభగవత్యుపాభవిష్యతీత్యాకాంక్షా-విశేష
 ణసాకోయస్య-తద్విపాకం-ఫలోన్ముఖమాత్మకృతంస్వకృతం - పుణ్యపాపస్వరూపంకర్మ-భంజానవఫలభోగేననాశ
 యన్నత్యధః-హృద్వాగ్వపుష్పింకరణక్రయేణ-తేభుభ్యంనమోవిదధత్-యోజీవేగ-సముక్తివదేదాయభాగంశభాగ్యవ
 తి॥౧౦॥తదేవంప్రత్యాభగవంతంతుమావయిగుంస్వావరాధంపేదయతి॥వశ్యేతి॥సోక్షుశ-మేలనార్యందౌజ్వల్యం - పశ్య
 యదహంఅనం శ్రేష్ఠధపరిశ్చేదరహితే-ఆద్యేసర్వప్రపంచోపాదానభూతే - మాయనామపిమాయినమోహకత్వ
 య్యపిస్వమాయాంవితస్యప్రసార్య - ఆత్మైశ్వర్యమీక్షితుం-విచ్ఛంజితంపితివా - అహావావంకర్తృత్వయి - ఆ
 హంకియా-నకించిత్-యథాగ్నేరుచ్ఛుతాజ్వాలా-అగ్నీ-నకించిత్తద్వదితి॥ము॥ఎవంచేవభిష్టాయ-తం-తుమా
 వయిగుం-స్వావరాధం-తాపన్నివేదయతి॥వశ్యేతి॥సోక్షుశ-మేలనార్యందౌజ్వల్యం-పశ్యమాయనామపిమాయని - ఆ
 త్చర్వశక్తిమతాపివ్యామోహకాశ్చర్వశక్త్యంతియవతి - అనంతేఅపరిచ్ఛేద్యేఆద్యేప్రధానకారణే-వరాత్మేవర
 మాత్మని-త్వయ్యపి-మాయాంవితత్వప్రసార్యాహమాత్మవైభవం-గన్తహిమానమీక్షితుం-యదైచ్చమేతదేవమేలనా
 ర్యవిత్యధః-ఏతదేవస్సవైచ్చామసంధానెనర్తయతి - అగ్నావర్చిప్రమృతాజ్వాలేవాహం-గయికియా-అతితు
 చ్చత్వగ్నోధః॥౯॥అతత్వైరిరజోభువంశరజోభువస్య-అగణిజానతః-అగపవలజావలెపాంధతమోంధవతుమః - అజోజగ
 త్ర-తా-అహమితిమదేన-గాధనమోరూపేణాంధీభూతనైత్రస్య-అతస్తస్వైః-వృధగీశమానిఃఅన్యత్రప్రభుత్వేన
 వర్తమానోపి - మయినాభేనతినాధనాన్మగ్నృపవ-అతవిమానుకంప్యత్వమిత్యా-తుమస్వేగ్యధః॥ము॥అశ్రితసంర
 త్తుప్రతాన్నచ్యతేగ్యచ్యుత-రజోభువంశరజోభువస్య-రజసాజాతస్యేతివా - అజానతస్తస్వహిమానభిజ్ఞస్యతి

జఃజగత్సూక్తాహమియోవలేహగర్వః-సపవాంధవమోంధకారః-తేనాంధవత్తుషః-అజాన్రిగుణాన్రికాన్రికృతిః-
 తస్మాత్సావలేవస్సమాన్రికణం-తేనాంధవమోజ్ఞానాంధకారః-తేనాంధవత్తుషః-తస్మాత్సూక్తగీతమానిః-పు
 క్తగీర్తాహమిత్వభిమానవః-మయిఅగఃదౌజన్యజన్యమాగజన్యభావః-సకేవలమాగవతుంతస్యం-తవదయోయోహమ
 పీత్యాకా-మయిపవయే-ఏషజనఃస్వయమిన్యభావః-నాశవాన్వరతంత్రాగ్ని-బుద్ధ్యానుకంప్యభి || ౧౦ || బ్రహ్మాండవిగ్ర
 హస్త్రవపీశ్వరవేతిచైత్రప్రాహ||కాహమతి||తనఃప్రకృతిః-మహత్-అహంఅహంకారః-ఖంతికాశంచరోవా
 యుఃఅగ్నిః-తేజః-వాఃభలం-భూశ్చప్రకృత్యాదివృద్ధిస్యంతైరేతేః-సంవేష్టనోయోండఘటః-సపవతస్త్రికా-స్వమానేన
 సప్తవిశస్తిః-కాయోయస్యసోహం-కస్యచ-తేషామిత్యంకభంభూతస్య-ఈవృద్ధిధానియాస్యపగణితాస్యంతాని-త
 వపవమాణః-తేహంచర్యాపరిభ్రమిణం-తదభం-వాతాధ్వనోగహితాశ్చ-రోమవివరాణియస్యతస్యతవ-అః
 అతిశుద్ధత్వాత్త్వయామకంపోహమతి||౧౧||ఉత్తేవణమతి||అవచ-గర్భగతస్యశిరోః-పాదయోరుత్తేవణం-మూః
 కిమపరాధాయభవతి-లోకేతివాస్తవదేశాభ్యాంభావాభావశబ్దాభ్యాం-ఘాలసూక్ష్మకారకారణజైర్వా-
 భూషితమిభిహితం-ఎతేహశబ్దావాంభువిభవయే-ఉషితస్థిగమితివా-సర్వంచస్త్రిత్యభావః-హేఅధోతుజ-తవకు
 యేఅనంఃబహిః-కియదపికించినాన్రిమపి కిన్రిస్తి నకించస్త్రిత్యభావః-అతఃసర్వస్యత్తుషుగ్గీతత్వేనమహాపిత
 థాత్వాత్-మూగృవత్ మదవరాధఃసోధవ్యభిభావః||౧౨||కించశేషకోపిత్యత్తోమమజ్జప్రసిద్ధవర్యాహ||జగదితి||
 జగత్త్రయిస్యాంతేప్రతయే-యఉదగ్ధివాంసంప్లవసంప్లవః-నిష్క్రమదేఉదక-నారాయణస్యోదరేయానాభిఃతస్యా
 నాభాత్అబోవిగ్గతభియాజనవాక్-సాతావత్ప్రసాదభవతి-వైశ్విణం-తథాఅతిశుహేతుశ్వర-త్వత్వేఅహంకిం

పోహ్యోమోమకంపోహయినాభవానీ || ౧౦ || కాహంతేమోహహంహంభవరాగ్నివాహ్నుసంవేష్ట
 తాండఘటసప్తవిశస్తికాయః||కృద్గ్నిధావిగణితాంచవరాణుచర్యావాతాధ్వరోమవివరస్యతేషు
 హిత్యం||౧౧||ఉత్తేవణంగర్భగతస్యపాదయోఃకింబ్రతేమాతురథాత్మజాగనే||కిమస్త్రివాస్తవదేశ
 భూషితంతవాస్త్రుయేకియదప్యనంతః||౧౨||జగత్త్రయాంతోదగిసంప్లవోదేనారాయణస్యోదరవాభి
 నాభాత్||విగ్గతాత్జస్త్రితివాజ్జవైవృమాకింత్యిశ్వరత్వంనవిగతోస్త్రి||౧౩||నారాయంత్యస్త్రింస
 హిసర్వదేహినామాత్వాస్యసోభిలలోకసాక్షీనారాయణోంగంసరభూజలాయనాన్రిచ్చాపిసస్యం
 సతవైవమాయయా||౧౪||తచ్చేజ్జలస్థంతవసజ్జగద్వపుఃకింమేనదృష్టభగవంస్తవైవకింవాసుదృష్టపృ
 నవిగతోతనోత్పన్నోస్త్రి-అతిశుత్వత్వేవోత్పన్నభగవత్||౧౫||తస్త్రినారాయణపుత్రస్యమహిమానాంతంతాన్రి
 హ||నారాయణభి||సహీతికాకాన్రిత్వమేవనారాయణభావాదయతి-కుతోహంనారాయణభవేదవతఅహ-సర్వదే
 హినామాత్వాసి-ఎవమపికింనారాయణోభవసే-వారంజీవసమూహః-అయనమాన్రియోయస్యసతకేతి-త్వమేవస
 ర్వదేహినామాత్వాత్వాన్రిగాయణభిభావః-సాధీశ-త్వంనారాయణోసహీతిపునఃకాకుః-అధిశఃప్రవర్తకః-తత
 శ్చనారస్యాయనంప్రవృత్తికృస్తేత్ సతభేతి-పునస్త్వమేవాసావతి-కించ-త్వమభిలలోకసాక్షీఅభిలలోకసాక్షాత్ప
 శ్యసి-అతోనారమయిసేజానాసీతి-త్వమేవనారాయణభగవత్||నస్వేవనారాయణవదవృత్తైభవేదేవం-తత్త్వ
 సృథాప్రసిద్ధమిత్యాశంక్యాహ-నారాయణోంగమితి-నరాయణ్రితాదేఅథాః-చతుర్వింశతీతత్త్వైః-తథానరాజ్ఞాతం
 యజ్జలం-తదయవాద్యోనారాయణఃప్రసిద్ధః-సోపితవైవాంగంమూఢిః-తథావత్సర్వతే||శ్లో||నరాజ్ఞాతానితత్త్వైః
 నారాణీపిమన్యుధాః|తస్యతాన్యాయనంప్రక్తంతేననారాయణఃప్రసృజతి||తథావచనః||శ్లో||అపోనారాభిప్రో
 త్తాఅపోవైసరసూనవః||తాయదస్యాయనంపూర్వంతేననారాయణఃప్రసృజతి||నమమన్త్వాదైరపిభిన్నాయః-కిధం
 జలాశ్రయత్వంకింతు-తవైవమాయయాకిన్రితం-అపిభిన్నత్వాదిభిభావః-అతలహ-తచ్ఛాపిసస్యంనేతి||౧౪||అపి
 చేదమేవోపాదయతి||తచ్ఛేదితి||జగదాశ్రయభూతం-తవతద్వపుః-జలస్థమిత్యేవయది-సత్ సత్యంస్యాత్-శ్చైత
 దైవ-కమలనాళమాగ్నేశాంతఃప్రవేశ్య సంవత్సరతవవిదన్యతాపిమయా-హేభగవతాదిం-తైశ్వర్య-గ్రామితిస
 దృష్టంతతలగర్భస్థాన్రిస్థేత్వా-సంవత్సరశతంశవసితైసతి-తవైవమేమయాహృదికింవాసుదృష్టం-హృద్యపిసపదికి
 మితిసోవ్యదగ్ధిసదృష్టం-అతస్తన్త్వాదైవదేశవిశేషపరిచేదనఃసత్యోనభవతీన్యభావః-అత్రకేమదిద్యాగ్నిభ్యాగ్రంకేషు
 సంవ్యాఖ్యాతం-సనునవదాహ్యదృష్టం-సదృపుఃకింతు-అంతఃరణదృశ్యం-తదాహృద్యపికిమితి-సోవ్యదగ్ధిసదృష్టం-త

త్రేవంశకరణానంతరంసపద్యేవచనుద్భవం- అతోమామైవ - అతస్తస్మాన్మరైఃదేశవిశేషపరిచ్ఛేదఃసత్యోనభవతీత్య
 ఖాః ౧౫॥అపిచ-యదిజలాదిప్రపంచఃసత్యస్సాన్యత్ - తహి-తేనతవపరిచ్ఛేదోభవత్ - సశుమాయావిలసితభిర్యైః
 మైవదర్శితభిర్యైఃహస్తైఃశ్రవణైఃచిత్తైఃహేమాయానమనమాయాపతమన-అతైఃసేవావతారైఃఅస్యప్రపంచస్య
 బహిఃస్ఫుటస్యాపిఅత్తకౌజరమధ్యేజున్యాఃప్రవర్తనేన॥౧౬॥ననుబహిఃసతవచ-అంతజ్ఞాతరేప్రతిబింబోస్తు-అతస్స
 ర్వధామాయావిలసితత్వంమయైవోక్తమితికుతశ్యతాహ॥యస్మై॥యస్యతివకుక్షౌ- సర్వమిదమయథాభాతి - తస్మ
 ర్వచ-ఇహాపివిలసిత-తేవభాతి-కించ-సాచ్ఛంగ్యస్యసీతం-తదిదం-త్యయిమాయయావిలా-కథంఘటేతేలిఅయంభా
 వః త్యయిప్రతిబింబశ్చేష్టిహి-భావ్యోద్విలోమతయాప్రతీయేత నకుతదస్తితవచాదర్శనాసీయస్య-త్యయిప్రతీతిర్న
 స్యాత్ - అనిఃసర్వధామిథ్యత్వమేవేతి॥ ౧౭॥ అపిచ-న-కేవలంజనన్యాఃసమాపితత్రే వదర్శితమిథ్యాహ - అతైవ్యవేది
 త్వద్వతేత్వాంసా-అన్యఃశ్వస్యకూయాన్త్యయామమైవచ-తదప్యనై యకీనదశితం-కింబుదితతమేవ-తథా
 హివకోసిశ్యాది-తతోమయాసమాఅఖలై స్తత్త్వాదిభిరుపాసితాః - తావంతశ్వశుర్భుజాలసి - జగతిప్రవర్తించానీతి
 ప్రాగనుక్తమపిద్భవమిత్థానవ్యంగి॥౧౮॥ననుబ్రహ్మ-తవమయాదశీ-శంశుప్రమేవనై తస్యం- కథంప్రపంచవన్నాయ
 త్యవ్యతే-సత్యం-కింబుతివ్యవస్థాయ-నానాన్యజ్ఞానావతారమతాన్యస్యవతారైష్యవ- కార్యవశేనస్యశంక్రమా
 యానిబంధనిత్యాహ॥గోకద్యయేన॥అజానతామితి॥గృహదవీంతవస్యగూఢం-అజానతా-అనాన్యవిప్రకృతౌస్థితః-ఆ
 త్మైవత్యంఅత్తనైవస్యాతం-త్రేణమామాయాంవితత్యఅభాసి-కథంజగతిఃసృష్టౌ- అమామివబ్రహ్మైవ- విధానైపాలన-

దిమేగలై వలీనోసపద్యేవపునర్వ్యుదత్తి॥ ౧౫॥ అతైఃసేవాయాదజనావతారేవ్యస్యప్రపంచస్యబ
 హిఃస్ఫుటస్యకృత్యైర్నచాంతజ్ఞాతరేజనన్యామాయాత్వమేవప్రకటికృతంతే॥ ౧౬॥ యస్యకుక్షౌవి
 దంసర్వంసాచ్ఛంభాతియథాతథా॥తత్త్వయ్యపీహగత్యర్వంకిమిదంమాయయావిలా॥౧౭॥అతైవ్యవత్స
 ద్యతేస్యకింమమనతేమాయాత్వమాదర్శితంహ్యోకోసిప్రథమంతతోవ్రజమహృద్వత్సస్యమస్తాఅసి॥
 తావంతోసిచతుర్భుజాప్రబఖలై స్సాకంమయోపాసితాస్తావం శైవజగంత్యభూ-ప్రతిమిదంబ్రహ్మద్వ
 యంశిష్యతే॥౧౮॥అజానతాంత్యత్వదవీవ-నాన్యన్యాన్త్యనాభాసి-తత్యమామాయాంస్ఫుటైవివాహంజ
 గతోవిధానభవత్వమేవోంత్యవత్ప్రకీర్తయః॥౧౯॥సురేవ్యపిష్యేశతత్రే వన్యవ్యపితిర్వక్తుమయాదస్య
 పితేజనస్యజన్మాసంతాంతున్యనిగ్రహాయప్రభోవిధాతస్యదనుగ్రహాయచ॥౨౦॥కోవేత్తీభూమభ
 గవభవరాత్నయోగీశ్వరోతర్కవత్ప్రేలోక్యాంకవవాకిథం-వాకతివాకదేవిప్రారయః-క్రీడసియో
 గమాయాం॥౨౧॥తస్మాదిదంజగదశేషమసత్త్వయంపంస్యపాభమస్తథిజణంపురుషఃభుమిఖం॥ త్వ
 య్యేవశస్యసుఖభోధతనావనం-తేమాయాతిఉద్భవమియ్యదివావిభాతి॥౨౨॥ ఎకస్త్యమాత్మాపురుషః

వత్సమివఅంతేప్రశయే-త్రిశైక్రతవ॥౧౯॥ననుచ-స్వాతం-త్రే-కథంకుత్సితేషుమత్సన్యధిమజన్త- కథంవాసునాశ్య
 వతారేయాన్ఘాదికార్పణ్యం-కథంవాసి-నైవకదాదిద్భయవలాయవాదీత్యతాహ-గోకీద్యయేన॥సురేష్యతి॥సురేషువా
 పమానజన్త-ఋషిషుసారదాదిజన్త-తిర్యగ్ముగ-నృసింహాదిజన్త-యాదస్యసుత్యైకమతాదిజన్త-నృష్యపిరామాదిజన్త-అ
 సన్మగ్రహాయ-సత్పాలనాయచ॥౨౦॥కథితి॥అన్యత్రేణానంబోధనైః -దుర్జ్ఞేయత్వమేవాహ-భూమన్నిత్యాదిభిః-భ
 వతః-ఉపిః-లీలాః-త్రిలోక్యాంకోవేత్తి-కవకథం-వా-కదా-వా-కతివేతి - అదింగ్యంతవయోగమాయావై భవమితిభా
 వః॥౨౧॥ననుభవత్వవతారాణామింత్యోమహిమా- ప్రపంచస్యగృహత్యై-కథంసత్త్వప్రతీతిరీమామాశంకాంసప
 రిః-రామవనంహరణ-పరిహరతి॥తస్మాదితి॥అప్రథిషణంనిర-ప్రప్రతిభాసం- త్వయ్యేవ-ఉద్భవతీ-ఉద్భవత్ - అపియత్స
 శ్యతే-సదివేత్తువలక్షణమేతత్-నిత్యమివ-చేతనమివ-అధిష్ఠానభూతస్యతవ-నుకై-స్తథాతథాభాతీత్యధాః॥ ౨౨॥ త్వ
 మేవతుసత్యత్యాహ॥ఏకత్యతి॥ఏక-స్త్యంసత్యమితి॥అ-ద్యశ్యమనత్యంద్భవం-నచాత్మాద్యశ్య-అతఃసత్యః-కించయ
 ద్వికారవత్తదసత్యం-నచత్యయిజన్తాదయోవికారాస్సంతీత్యాహ-అద్యఃకారణంతోనజన్త-అద్యత్యేహేతుః - పురా
 ణఃపురాతనః-కార్యామృతమపివర్తమానభిర్యథా-అగ్రహేతుః-పురుషభి-తథాచక్రతి॥ శ్రు॥ పూర్వమేవా
 మామహాసమితి-తత్పురుషస్యపురుషత్వమితి-జన్మాంతరాస్తీర్వలక్షణవికారం-వారయతి- నిత్యత్యిసనారభిర్యథాః-
 పూర్ణః-అజప్రసుఖః-అతురః-అస్మరతిభవదైవపురుషః- క్రమేనవృద్ధిపరిణామాత్మయవిశాఖా-వారయతి-పూర్ణత్వే

హేతుః-ఆనంతఃఅద్యయ్యభివ-దేశ కాలపరిచ్ఛేదరహితః-వస్తుపరిచ్ఛేదరహితః- అమృతశ్రోవపపాదనాయచతుర్విధ
 శ్రీయూపలత్సంనివారయతి-స్వయంజ్యోతిః-నిరంజనః ఉపాసతోము క్తతిపదత్రయేణ-అయంభావః- తతోత్పత్తిరా
 ద్యభివ్యనేనైవనిరాకృతాప్రాప్తిరపిక్రియయాజ్ఞానేనవాభవేత్- శ్రీయయాప్రాప్తిరాత్మవదేనైవనిరాకృతా-
 జ్ఞానతత్త్వాప్తింవారయతి-స్వయంజ్యోతిరితి- వికృతీరీపితమపాకరణేనావసూతేనప్రీహీణామివ ఉపాధ్యపాకరణే
 నభవేత్-తచ్ఛాసంగత్వాన్నసంభవతీత్యాహ-ముక్తఉపాధిభి-సంసారోపకిమతిశయాధానేన- మలాపాకరణే
 నవా-తత్రాతిశయాధాసంప్రాప్త్యేనైవనిరాకృతం-మలాపాకరణంవారయతి-నిరంజనభినిర్మలభివ్యభావః॥౨౩॥తస్మా
 దేవంభూతజ్ఞానాన్యద్యంతత్యత్యాహప్రపంచవిధమితి॥త్వాంయే-విచక్షతేసమ్యక్వశ్యంతి-శిథౌ-అత్తాత్మతయా-అత్తా
 ప్రత్యక్-తత్త్వస్వరూపేణనైతత్త్వత్వాదిప్రపంచగోచరిత్యాహ-సకలాత్మనామపిప్వాత్మానం-కేన-గురురేవారాః-
 తస్మాద్విజ్ఞం-ఉపనివృత్త్యానం-తదేవమచక్షుప్తేనభవేషవలన్వతాంబుధిప్రం-తేతరంతీవ-అత్రచజ్ఞానేనతరంతీ- తద్వ
 తరంతీవేతి-తచ్ఛాత్మాత్మతయాజ్ఞానేనేత్యర్థత్రయంప్రతిజ్ఞాతంక్రమేనావపాద్యతే- తత్తాత్మానమేవాన్యతయేత్య
 నేనక్షోకేనజ్ఞానేనతరంతీత్వవపాద్యతే-అజ్ఞానసృష్టావీన్యనేనతరంతీవేత్యేనత్- త్వమిత్వాదిక్షోకద్వయేనకులత్వా
 ద్వితయే శ్యేతమపాద్యతే॥౨౪॥నమజ్ఞానేనకీర్ణభవంతరంతీత్యాశంక్య-తస్మాజ్ఞానమూలకత్వాదిత్యాహ॥ అత్తానమి
 తి॥ తేనైవాజ్ఞానేనైవప్రపంచితంప్రపంచః-రజ్జ్వామహేర్భోగభవాభవావీతి- సర్వశరీరస్యాధ్యాపాపవాదాయతే॥
 ౨౫॥నమజ్ఞానంతరంతీవ-కిమిదముచ్యతే-తరంతీవేతత్తాత్మాఅజ్ఞానంజ్ఞావితి॥అజ్ఞానేనసంజ్ఞాయయోస్తా-భవబం

పురాణసృత్యస్వయంజ్యోతిరసంతలద్యః॥నిశ్యోతురోజప్రసూభానిరంజనఃపూర్ణద్వయోముక్తఉపా
 ధితోమృతః॥౨౩॥ప్రపంచవిధంత్యాంసకలాత్మనామపిస్వాత్మానమాత్మాత్మతయావిచక్షతే॥ గుర్వర్కల
 బ్ధోవక్ష్యమచక్షుషాయేతేతరంతీవభవాన్వతాంబుధిం॥౨౪॥అత్తానమేవాత్మతయావిజానతాంతేనైవ
 జాతంనిబలంప్రపంచితం॥జ్ఞానీనభూయోపిచతత్ప్రవీయతేరజ్జ్వామహేర్భోగభవాభవావీతి॥౨౫॥
 అజ్ఞానసంజ్ఞాభవబంధమోక్షోద్వానామనాన్యప్రయుతజ్ఞాభావాత్॥ అజప్రనిత్యాన్యనికేవలేపరేవి
 చార్యమాణేతరణావివాహాని॥౨౬॥త్వామాత్మానంపరంమత్వాపరమాత్మాతమేవచ॥అత్తాపునర్వహి
 మృగ్యతాపాపజ్ఞానజ్ఞాతా॥౨౭॥ అంతర్భవేనంతభవంతమేవహ్యతత్త్వజంతోమృగయంతిసం
 తః॥అసంతమవ్యంతికమంతరేణసంతంగుణంతంకిమయంతిసంతః॥౨౮॥అథాపి తేదేవపరాంబుజద్వయ
 ప్రసాదలేకానుగృహీతవపజానాతితత్త్వంగవగమహిమోక్షచాన్యవకోపిదిరవిధిన్వ॥౨౯॥తద

ధమోక్షో-భవేనబంధః-తస్మాన్మోక్షశ్చతాద్వా-నామప్రసిద్ధా- ఋతజ్ఞాభావాత్ఋతశ్చసౌజ్ఞశ్చతయోర్భావప్ర
 స్తాదన్యాయః-సమకథంమహాసపలాపఃశ్రీయతే-పరమార్థవిచారాదిత్యాహ-అజసీతి- అఖండానుభవరూపేవరె-
 శుద్ధే-అత్తేని-నాజ్ఞానంనవబంధః-అతపవ నజ్ఞానంనవమోక్షః-గరణౌనూర్వేరాత్ర్యహానితీతి॥౨౬॥నమపరమార్థజ్ఞా
 నాత్-అజ్ఞానశృతోబంధోనివర్తతాం-అత్తాత్మతయైవజ్ఞానాదితీకోయమాగ్రహిత్యాశంక్య-యదధ్యాపాదాత్మనఃప
 రయాపాన్యుక్తిః తదపవాదేనతత్రైవఅత్తస్వరూపజ్ఞానంయక్తమితీమవర్థంవిప్రయేనాక్రోశన్నివాహ॥ త్వామి
 తి॥త్వామాత్మానం-పరందేహోదిమత్వా - అత్తనిదేహోదిమధ్యస్య-తథాపరందేహోదిమాత్మానంమత్వా-దేహోదావా
 త్మానమధ్యస్య-అత్రనప్తఅత్తాబహిమృగ్యభిచిత్రం-సహిగృహేనప్తంవనేమృగ్యభివ్యభివ్యభివ్య॥౨౭॥వివేకినస్తుప్రత్యక్
 స్వరూపవపరమాత్మానంవిదన్వంతీత్యాహ॥అంతరితి॥భవతీతిభవం-విజ్ఞాదాత్మకశరీరం- తన్నధ్యవత్వాంమృగయం
 తి-అతత్ జడంత్యజంతఃఅపవదంతః-ననుసతోజ్ఞానేనాలంకిమసతోపవాదేనేత్యాశంక్య-అనతోపవాదంవినా-అభిస్థానత
 త్వజ్ఞానంనజాయతభి-సతాంవ్యవహారేణాహ-అసంతమి-అంతిసమీపే-అసంతమపి-అహిమంతరేణతన్నిపేధంవి
 నేత్యర్థః-సంతంగుణంతరజ్ఞం-సంతఃకిమయంతిజానంతి-అంతి- సంతమపిగుణమితివానజానంతీత్యర్థః-తస్మాదాత్మత
 యైవజ్ఞానాస్తుక్తిరిభావః॥౨౮॥నన్వేనంజ్ఞానైకసాధ్యమోక్షేకిమితి-భక్తిరుద్భోధితా-అతతపా॥ అథాపితి॥ యద్యపి
 హస్తప్రావ్యమివజ్ఞానముక్తం-అథాపి-హదేవ-తవపరాంబుజద్వయమధ్యపకదేశస్యాపి - యఃప్రసాదలేకేపిసేనా
 నుగృహీతవప-భగవతప్రపమహిమ్నఃతత్త్వంజానాతి-హేభగవగ-తేమహిమ్నఃతత్త్వమితివా-ఏకోపిహంప్రవక్త
 ఏకశ్చిదపితివా-దిరనుపిదిన్వౌఅతదంతావవాదేనచారయన్మనీత్యర్థః॥౨౯॥ తదితి॥తస్మాద్భూరిభాగమహద్భా

గ్యం-అత్ర భవేత్ బ్రహ్మజన్మని-తిరస్కృతపిమన్యైర్జన్మతస్మిన్-వా-యేన భాగ్యేన-భవదీయానాం జనానాం-ఏకోపియః
కశ్చిదపి భూత్వానిషేవేత్యర్థం సేవేయం॥ ౩౦॥ దేవాదిజన్మతోమిత్రకుత్రిమత్త్వద్భక్తికజ్జన్మైవ శ్రేష్ఠమిత్యేత్త్వమ్.

త్యనసప్తభిశ్చైతే రభినందతి॥ అహూతితి॥ ప్రజగోరమణ్యః ప్రజస్థాః గావోగోవృశ్వ- తేత్వయా- వత్సతరాత్మజాత్మ
నావత్సానామాత్మజానాంచరూపేణ-యస్య తవత్ప్రయ-సర్వేపియజ్ఞాః- అద్యాపి న సమథాః- తేత్వయా ప్రతిక్ష
ణంత్యవ్యతా-యాసాం ప్రస్యం అమృతరూపం పీతమితి॥ ౩౧॥

తత్ర భగవత్సఖానాం మహిమావత్తుంజ్ఞాతుం న శక్యత ఇత్యాహ॥ అహూతితి॥ అహూతిభాగ్యమతిపునరుక్త్యా-అదతేన
భాగ్యస్య సర్వథా అవరద్భిన్నత్వముక్తం-యన్మిత్రం యేహం మిత్రం- బ్రహ్మశ్రీకృష్ణస్వరూపం - పరమానందం రతిశ
యసుఖస్వరూపం-తథాచ- ప్రాకృతమిత్రస్య పతస్పరోపకారిత్వాపేక్షయా-కదాచిద్విషయవిరోధాత్ మైత్రీభంగ
శ్చ- శ్రీకృష్ణేభుపరమానందేన తథా- కింతు తేహ మానందపి వేదితావః- పాక్రితమిత్రస్య దేహాంతరగమనేన శ్లేష
దుఃఖమపి భవతి- శ్రీకృష్ణమిత్రే-నతథేత్యాహ- పూర్ణమితి-తథాచ-గతాగతాదిరహితమిత్యర్థః- అత్ర యద్యపి శ్రీ
కృష్ణస్యాపి గోచారణాది నావిశేషదుఃఖం భవతి-తథాపి-తద్వింతయా ప్యానందనియమః- పాక్రితమిత్రే-తు నతథేతి భా
వః-యద్వా- శ్రీకృష్ణస్య పూర్ణత్వేన సర్వవ్యాపి-త్వజాతే- మధురాద్యారకావాసనామపి శ్రీకృష్ణవిశ్లేషదుఃఖం నా
భూదేవ॥ ౩౨॥ కించ॥ ఏహ మితి॥ ఏహం భాగ్యస్య తావత్ప్రహిమా తావదాస్తాంతి న్నతు-కస్తం వత్తుం శక్నోతి- శర్వాదయః-
శర్వః అహంకారాధిష్ఠాతా ఆదిర్యేహందం ద్రాదీనామేకాదశానాం తేతథా- వయంచ- వయమిత్యాత్మానమేవ బహు

స్తుమేదేవ సభూరిభాగోభవేత్త్రవాన్యత్ర తుహతిరశ్చంయేనాహమేకోపి భవజ్ఞానానాం భూత్వానిషే
వేతవపాదవల్లవం॥ ౩౦॥ అహూతిభిన్యాప్రజగోరమణ్యః ప్రవ్యామృతం పీతమీవ తేమదా॥ యాసాం
విభోవస్య తరాత్మజాత్మనాయత్ప్రయేద్యాపిచ నాలమధ్యరాః॥ ౩౧॥ అహూతిభాగ్యమహూతిభా
గ్యం నందగోపవ్రజౌకపాంయన్మిత్రం పరమానందం పూర్ణం బ్రహ్మసనాతనం॥ ౩౨॥ ఏహంతు భాగ్యమ
హిమామృతతావదాస్తామేకాదశైవ హివయంబతభూరిభాగాః॥ ఏతద్ధృషీకశచ-తైరసకృత్పిబామశ్చ
ర్వాదయోంఘ్యుగ్రదజమధ్యమృతానవంతే॥ ౩౩॥ తద్భూరిభాగ్యమహజన్మకిమత్యులవ్యాంయన్లోకలేపి
కతమాంఘ్రిరజోభిషేకం॥ యజ్జీవితంతునిఖలంభగవాన్ముకుందస్త్యద్వాపియత్పదజన్మగ్రిభిర్వి
మృగ్యం॥ ౩౪॥ ఏహంఘోషనివాసనాముతభవాకిం దేవరాతెనిశ్చేతోవిశ్వఫలాభ్యులంత్వదవరంతు
తాగ్ర్యయంముహ్యతి॥ సద్వేషాదివపూతనాపిసకులాత్వామేవదేవాపితాయద్ధామార్థసుతప్రియాత్మ

మన్యమాన ఆహ-ఏవం మనోబుద్ధ్యహంకారవతురాద్యధిష్ఠాతారస్తుయోదశదేవాపితావత్- బతఅహూతి- భూ
రిభాగాః-యస్మాదేవేహంహృష్టికాణిం ద్రియాశ్చైవచమకాణిపాతాగ్ని-తైః పానపాతైః- తేవతుదశస్యంజ్ఞా
ధిష్ఠాతుః అంఘ్రివ-ఉదజేవారిజేతయోర్మధుమకరందః-తదేవామృతంస్వాదు-అనవంమాద్యైకం-ఏవావః- ఎతదు
క్తంభవతి-యదాప్రత్యేకమింద్రియాభిమానినోవయం-కింసాందర్యసాగంధ్యాద్యైకదేశసేవివోపి-కృతాథాః
తథాసర్వేంద్రియైః సర్వసేవినామేతేహంకింవణ్య-తేభాగ్యమితి॥ ౩౩॥ అతోమయాప్రాణితం॥ ౩౪॥ తదస్తుమేనా
థసభూరిభాగ్యమియత్-తదేవేత్యాహ॥ తదితి॥ కింతే-ఇహమనుష్యలోకే-యతి-మపిజన్మ- తతాగ్ర్యులవ్యాంయత్-
తతాగ్రీమోకులేయత్-అహూతస్యలోకంవిహాయాత్రజన్మనిజాతేకోలాభఇత్యతలహ- అపికతమాంఘ్రిరజోభిషే
కమితి-గోకులవాసినాం మన్యైకతమస్యయస్యకస్యావ్యంఘ్రిరజపాలభిషేకోయన్మిత్రతత్- ననుకుతోగోకులవాసిన
ఏవమతిధన్యాస్తత్రాహ-యదితి-యేహంబేవితంనిఖలంముకుందఇతి- నిఖలంముకుందపరమేవజీవనమిత్యర్థః- చులభ
తామాహ-అద్యాపితి-శ్రుతిమృగ్యంవేదైరపిమృగ్యతవనతుదృశ్యతిఇత్యర్థః॥ ౩౪॥ అపిచకింవణ్య-తేకృతార్థత్వ
మేతేహం-భక్త్యాభవానపి-ఋణీవాస్తేననుకిందాతుమసమర్థోహం-యేనఋణీస్యావతలహ॥ ఏహమితి॥ ఉతతి
పిభవానపిఏహంకుతాగ్ని- కింవిశ్వఫలాగ్నిర్వఫలాత్కాత్త్వత్తః- అపరంఫలంరాతాదాస్యతీతినశ్చేతః- అయత్
సర్వత్రగచ్ఛత్-విచారయత్- ముహ్యతి- ననుమామేవదత్వాఅన్యణఃస్వామితేత్- నహిసహి- సద్వేషాదివసతాం
భక్తానాంయోవేషః- తదనుకారమాత్రేణపాపిస్థాపూతనాపి- త్వామేవాపితాపాగ్నిపితా- తహివతేత్యంబుధినా
మపదాస్యామితిచేత్తత్రాహ- సకులేతి-బళాఘాసురసహితా- ఏహమపితావదేవచేదవర్వాప్రమిత్యాహ-యదితి-

యేషాంధామాదయస్త్యత్యుతేత్వదధామేవేత్యథః॥ ౩౫॥ననువిగతరాగాదిదోషాణాంసన్న్యాసినామపి-నమస్త్యః
పరంకించినస్త్రీకథమేతేషామపర్యాప్తమిత్యతపః॥తావదితి॥హేకృష్ణరాగాదయస్తావదేవ-స్తేనాశ్చిరాభవంతి-త
థాతావన్యప్రామపికారాగృహంబంధనాగారం-మోహాంపితావదేవ-అంఘ్రియగళగళఃపాదశృంఖలా-యా
వత్తేత్వాదీయాజనానభవంతి-త్వదీయానాంకురాగాదీయోపిత్వన్నిష్ఠామోచకాపవేతినయతిభ్యోవిశేషః-భజనంత్వ
ధికమితీభావః॥ ౩౬॥నన్వస్థుణశసినాహమేషాంపుత్రాదిరూపేణవర్తతీచేత్తతాహ॥ప్రపంచమితి॥ప్రపన్నాయా
జనతా-జనసమూహః-తస్మాత్సంధానాంసందోహంసమూహం-ప్రథయితుమితి-నహికపటపుత్రత్వాదినాతాదృగ్
త్తేరాన్వన్యంసంపద్యత్యధ్యథః॥ ౩౭॥తదేవమాదిత్యతభ్య-అదింత్యానంతగుణత్వేనస్వయంబుద్ధేయత్వముక్తం-
తెచిత్తవయంజానీనత్వలిప్తతాస్తానపమాసన్నివాహ॥జానంతత్వలిసత్తుమేమనతదీనాం-తవనైభవంవిషయత్వలి॥ ౩౮॥జగ
దీశత్వాద్యభిమానంపరిత్యజ్యాహ॥అనుజానీహితి॥స్వీమహిమానం-అస్తదాదీనాంచజ్ఞానబలాదిసర్వం-త్వమేవవేత్సి-
యతఃసర్వదృక్-జగతాంనాథః-త్వమేవేత్యేతావద్జ్ఞానం-అతోమమతాస్పదంజగదేతచ్ఛరీరంచ-తవార్పితం॥ ౩౯॥
తదేవంకింకరంప్రసావయేత్యత్యాదరేణనమస్కంఘోరిశ్రీకృష్ణేతి॥వృష్టికులపర్వస్యప్రీతిదాతృత్వేన-హేసూర్యోచ
వ-త్యైచ-నిజరాదేవాశ్చ-ద్విజాశ్చ-పశవశ్చకపవఉదధయస్తేహంవృద్ధికారిత్వేన-హేచంద్రోపమఉద్ధమః॥

తనుగోపాశీశయాస్త్యత్యుతే॥౩౫॥తావద్రాగాదయస్తేనాస్తావతారాగృహంబంధనం॥తావ
న్మోహాంఘ్రిగళగళాయావశ్యంప్రణవతేజనాః॥ ౩౬॥ప్రపంచంప్రపన్నాయాప్రపంచంవిషయసమా
యాప్రసన్నజనతానందసందోహంప్రథితుంభవా॥ ౩౭॥జానంతపవజానంతుకింబహూత్వానమే
ప్రభోనససావపుషోవాచోనైభవంతవగోచరం॥ ౩౮॥అనుజానీహిమాంకృష్ణసర్వంత్యంవేత్సిసర్వ
దృక్॥త్వమేవజగతాంనాథోజగత్సైతత్తవార్పితం॥ ౩౯॥శ్రీకృష్ణవృష్టికులపుమారచోషదాయిత్యై
నిర్జరద్విజవశూదధివృద్ధికారి॥ఉద్ధర్తృశార్వరహరక్షితిరాక్షసప్రగాల్పమారూఢర్షాభగవన్న
మస్తే॥౪౦॥శ్రీశుకఃఇత్యభిప్రాయభూమానంత్రిపరిక్రమ్యపాదయోః॥సత్వాభీష్టంజగద్ధాతాస్వధా
మప్రత్యవద్యత॥౪౧॥తతోనుజ్ఞాప్యభగవాన్స్వభువంపాగ్రివస్థితా॥వత్సాఫులిసమానిన్యేయధా
పూర్వసఖంస్వకం॥౪౨॥ఏకస్మిన్నపియాతేజోపాశీశంచాంతరాత్మనః॥కృష్ణమాయామాతారాక్షా
ణార్ధంమేనిరేర్షుకాః॥౪౩॥కింకిన్నచిత్తరంతీహమాయామోహితచేగళః॥యన్మోహితంజగత్సర్వమభీ
ష్టంచిత్తృతాక్షికం॥౪౪॥ఉచ్యన్నమహ్యుక్తంకృష్ణంసన్న్యాసతంతేతిరంహపా॥నైకోవ్యభోజకబళపహిత
త్వానుభజ్యతాం॥౪౫॥తతోహసన్హృష్టికేశోభ్యవహృత్యసహృద్యతైః॥దర్శయంశ్చర్మజగరంస్యవ
ర్తతవనాద్వ్యం॥౪౬॥బర్హత్రసూననవధాతువిదితాంగఃప్రోద్ధామవేణుదశశృంగరవోభావాభ్యః॥
వత్సాగృహన్నమగతీతపిత్రకీర్ణోపీద్యగుగ్నవద్యశిఃప్రవివేశగోష్ఠం॥ ౪౭॥అద్యావేనమహావ్యా

పాపండధమః-తదేవశార్వరీతమఃసర్వరతీతథా-అనేనహద్వయోపమ-హేక్షితిరాక్షసధృక్క్షితిరాక్షసాః
కంసాదయః-ఉద్యన్నైవతేభ్యోమ్రహ్యతీతి-పునఃసూర్యోపమా-సూర్యావ్యవమాపిన్యూనెతిమత్వాహ-ఆరగ్రంఅరగ్ర
మభివ్యావ్య-సర్వేషామర్హాపూజ్య-భగవత్కల్పంకల్పపర్యంతం-తేతుభ్యం-నమతీతి॥౪౦॥శ్లో॥ససఖవత్సకమోక్ష
నికాతుకమ్రుతవిలంబితపుత్రముదేచ్ఛతం॥నిఖలయాపమతోదధదమ్యతోవతుసవకలయప్రజనుంగళం॥శ్రీధరీయో
యన్మోక్షః॥ఇతి॥పాదయోర్నత్వా-అభీష్టంసర్వతఃపూజితంఅభిప్రేతంవా॥౪౧॥తతత్వలి॥అనుజ్ఞాప్యఅనుజ్ఞాంప్రదా
యపుష్టేత్యర్థః-స్వభువంబ్రహ్మాణం-యథాపూర్వంసఖాయోయస్మి॥౪౨॥-స్వకంపులిసం॥౪౩॥నన్వేతావంతంకా
లంకథంతేత్రివోపవిష్టాః-కథంచ-త్యుత్తిపాసాదివిప్రరణుతలపా॥శ్లోకద్వయేనఏకస్మిన్నితి॥అజ్ఞేపియాతే-ప్రా
శంకృష్ణం-అంతరాచవినాపి-ప్రియవిరహేక్షుగోపియద్యపివద్వాధికోభవతి-తథాపి-మాయామోహితాఃక్షణార్ధంమే
నిరే॥౪౩॥కిమితి॥యత్తేయయామాయయా-మోహితంజగత్-అభీష్టంపునఃపునః-చిత్తృతలత్వాయేనతద్రథా॥౪౪॥ఉ
చురితి॥అతపివమూచశ్చ-తేన్వయా-అతివేగేనస్సాగతంసమ్యగాగతం-ఏకోపిగ్రాసస్త్యాంబివాఅస్మాభిఃనాభోజన
భుక్తః-ఇతపహి-సాధుఅవిషేణ-భుజ్యశామితి॥౪౫॥తతత్వలి॥అభ్యవహృత్యభుక్త్యా॥౪౬॥బర్హతీతి॥ప్రోద్ధామోయోవే
ణ్యాదిరవైరుత్సవస్తేనాభ్యఃసంపన్నః-గృహఉపలాలనైఃఅహ్వయ-గోపీద్యగుగ్నవద్యశిఃగోపీసాంధృతాంఉత్సవయా

పాద్యశిర్దర్శనంయస్యసః-అత్ర-ఘోషమితిపాతే ప్రజమిత్యథః॥౪౭॥అద్యేణి॥యశోదానందసూనూనెతి - బహునా
ముక్తిఃసహైవదర్శితా-కేవదాహుః-యశోదాసూనూనాఅవరేనందసూనూనెతి-యద్వా-యశోదానందయతీతియశో
దానందఃసహసాసూనుశ్చేతితథా-తేనలన్నాత్మహావ్యాధాద్వయంచ-అవితాగ్నితాః॥౪౮॥జ్ఞోప్రజౌకసాంస్య
శోకేషుస్నేహవల్లభజనుస్యహంశనైర్నిస్సమవప్యథేయథాకృష్ణత్వపూర్వవదిత్యాదినా-స్వతోకేభ్యోపివరపుశ్రే
ష్టేప్రేమాధిక్యముక్తం-తత్రపుచ్చతి॥బ్రహ్మగితి॥౪౯॥ శ్రీకృష్ణస్యసాక్షాదాత్మత్వాత్తస్మాత్ప్రియేభ్యఃప్రే
మాధిక్యంయజ్యతేఇతివక్తుంప్రథమంతావదాత్మనఃస్వతఃప్రేమాస్పదత్వమస్యేషాంతుతదుపాధికమితదర్శయతి పం
భిః॥సర్వేషామితి॥౫౦॥కుతఃతథాదర్శనాదిత్యాహ॥తదితి॥తస్మాదేవకారణాత్-స్వస్వకాత్సనిలహంకారాస్సదేపిదే
హి॥౫౧॥అత్వాధ్యాసతారతమ్యేనప్రేమతారతమ్యంద్యత్యమానంతన్నిబంధనమేవేతిదర్శయతుం-మూఢామూఢభే
దీనవిశేషమాహ-ద్యాభ్యాం॥దేహితి॥తందేహమనుయోభవంతిపుత్రాదయః-తేతు-సతథాప్రియతమాశ్చగృధ్ధిః॥౫౨॥
కీహతి॥యత్-యస్మాత్-జీర్వత్యపిఅసన్నమరణేపి-జీవితాశాభవతి-అయంభావః-నజీవ్యతీతిశ్చిశేపిదేహయ
శ్చేమాస్పదత్వంతదాత్మగతమేవసంగచ్ఛతేఇతి-అథవా-యత్-యస్మిదేహజీర్వత్యపి-జీవితాశాలపివేకదశాయా
హసీత్వాపివేహిసాయదామతాభాకభవతి-తదాతత్రనాతివాస్తవ్యతి॥౫౩॥తస్మాదితి॥తదధ్ధమేవసకలంప్రియమి

త్రాయశోదానందసూనూనాహతోవతావయంచాస్మాదితిబాలాప్రజేజనుః॥౪౮॥రాజా॥బ్రహ్మపరో
ద్భవేకృష్ణశ్చయా॥ప్రేమాకథంభవే॥యోఘాతపూర్వస్తోకేషుస్వార్థవెవ్వపికథ్యతాం॥౪౯॥ శ్రీ
శుకః॥సర్వేషామేవజన్మనాంనృపస్వాస్త్రైవవల్లభః॥ఇతరేవగృహితాద్యాస్తదన్వల్లభతయైవహి॥౫౦॥

తద్రాజేంద్రయథాస్నేహస్వస్వకాత్సనిదేహినాం॥నతథామమతాలంబిపుత్రవిద్యగృహేదిమ॥
౫౧॥దేహాత్మవాదినాంపుంసామపిరాజస్యసత్తమః॥యథాదేహఃప్రియతమస్తథానవ్యానుయేవతం॥
౫౨॥ఐహికాతిమమతాభాక్సేద్యార్థసానాత్మవత్ప్రియః॥యజ్జీర్వగృహేదేహస్మిదేవితాశాబలీ
యపి॥౫౩॥తస్మాద్ప్రియతమస్వాత్మాసర్వేషామేవదేహినాం॥తదభామేవసకలంజగత్ప్రతచృరా
చరం॥౫౪॥కృష్ణమేనమజేహత్వమాత్మానమఖిలాత్సనాం॥జగద్ధితాయాస్వత్రదేహివాభాతిమాయ
యా॥౫౫॥వస్తుతోజానతామత్రకృత్సంస్థాస్త్వచరిష్టుచ॥భగవదాగ్రీమఖిలంనాన్యద్వస్తుస్తీకింశ
న॥౫౬॥సర్వేషామపిభూతానాంభావార్థోభవతిస్తుతః॥తస్మాపిభగవాకృష్ణఃకీమతద్వస్తురూప్య
తాం॥౫౭॥సమాశ్రితాయదవల్లవస్థవంమహత్వదంపుణ్యయశోమురారేః॥భవాంబుధిర్వర్ణపదంపదం
పరంపదంపదంయద్వివదాంసతేషాం॥౫౮॥ఏతత్రేసర్వమాఖ్యాతంయత్పృష్టేహమిహత్వయా॥యత్రై
మాతేహరికృతంపాగండేకీతితంభువి॥౫౯॥ఎతత్పుహృద్భిశ్చిరితంమురారేరఘాదానంశౌండ్రభోజ
నంచ॥వ్యతేతరదూప్రమజోర్వభిష్టవంశ్యణ్విగృణేత్సేతిసరోఖిలాథా॥౬౦॥ఎవంవిహారైఃకామా

గ్ధః॥౪౮॥ప్రస్తుతమాహ॥కృష్ణమితి॥౫౫॥నకేవలమాత్మనామాత్మాకింతుజడానామపీత్యాహ॥వస్తుత్యతి॥సర్వజగ
త్-రణమితికృష్ణంజానతాంపుంసాంస్థావరంజంగమంచ-సర్వంభగవదగ్రీపం-భగవానేవస్యరూపంయస్యతత్-నా
దస్తీతిభావః॥౫౬॥కుతఃతత్రతలపా॥సర్వేషామితి॥భావార్థఃపరమార్థః-భవతీతిభవతేపరిణామంప్రాప్నువత్-కార
ంతస్మిద-తస్మాపిభవతఃకారణస్యాపిభగవాకృష్ణఃకారణం-అతఃకిం-అతత్ శ్రీకృష్ణవ్యతీతిక్తంవస్తు-నిరూప్యతాం॥
౫౭॥తస్మాత్ శ్రీకృష్ణస్త్వైవవరమార్థత్వాత్తదేకేశరణానామయత్సనిష్ఠోమోక్షాతిప్రకరణార్థమవసంహరతి॥స
మాశ్రితాశ్చితిపుణ్యంయశోయస్యసః-పుణ్యయశాః-సహసామురారిశ్చ-తస్యవదవల్లవవసన్లవః-తంయేసవ్యాగాశ్రి
త-మహత్వదంమహతాంపదం-అత్రయం-యద్వా-మహచ్ఛతత్వదంచేతితథా-తేషాంభవాంబుధివత్వపదమాత్రం
సతి-కించ-పరంపదంశ్రీవైకుంఠాఖ్యం-పదంస్థానంభవతి-వివదాయత్వదంచవివయస్తత్పునఃకదాచిదపి తేషాంసభవ
నతతఃపునరావర్తంత్యత్యథః॥౫౮॥౫౯॥ఏతదితి॥సుహృద్భిశ్చిరితం॥జ్ఞోముష్టతోవ్యస్యశిశ్యాదీనిత్యాదిసౌక్తం-
హర్దనంశౌండ్రభోజనంచ-వ్యతేతరత్వక్తజ్ఞాదాత్ప్రపంచాదితరత్-శుద్ధసత్త్వైశ్చకంవత్సతత్త్వాలరూపం-య
స్వ-వ్యతేతరత్-చిద్విలాసః-తదేవదూప్యత్యతిరూపం-అజస్యఉరుర్వహానభిష్టవః-తంబ్రహ్మకృతాంస్తుతిం-ఏతత్ శ్చ
గృణన్నరఃసర్వపురుషాథానాహోతి॥ఇతిశ్రీవరమానందస్యసంహసదవత్సదః॥వ్యాకరోశ్చగిధరస్వామీయథామ

లింగిస్తుతిం॥ శ్రీధరియోయన్లోః ౬౦॥౬౧॥ ఇతి భావాధామికాయాం - చతుర్దశోధ్యాయవ్యాఖ్యా #####
 జ్ఞో ॥ తరువంచదశేధనుపాలనంధేనుకాదనం | కాలీయక్షేత్రతోగోపరితులంతరాయస్యై॥ అహింక్రీప్రవేశేనవృ
 థాఖనానాసభనతఃకృష్ణః ప్రావేశయత్కృష్ణఫలతాభాళికోననం, ॥ శైవవేదాంతాంజిత్యాకామారేయబాధికాకా
 పోగండపవదై త్యానాంహమాదనహస్తజః॥తతఃఇతిపశుపాలనమ్మతావశుపాలనేసంవతా-వశుపాలానాంవాసం
 వతా ఈషద్వయోబలాతిరేకంఅనుకృతవంతావిద్యధాః-అతీవచక్రతుఃసర్వతఃప్రసర్వజైః॥ ౧౮తదితి॥ స్వయశోగృ
 ణద్విగోపైర్వృతప్రద్యసంప్రావేశత్ ॥౨॥తదితి॥తద్వనంఘరిత్య-రంతుంమమోదధే-కంభూతం-మంజుఘోషాయెల
 లిస్యగదిజాఃభ్రమరవృగవక్షిణః-తైరాకులంవ్యాప్తంమహాన్యనఃప్రఖ్యపయస్సరస్వతా-మహతాంమనపాప్రఖ్యం
 శుల్యంస్వచ్ఛంపయోయస్త్రితత్యరతశ్రయత్వేనాస్త్రీయస్య-తేనవ్యాతేనతీతైస్యముక్తం-శతవక్త్రగంధినేతిపరిమళ
 వత్సం-తేనజుప్తంవనమితిమాండ్యంచసూచితః॥౩॥సభితి॥అరుణవల్లవశ్రియాసహ - స్పృశంత్యఃకీభాఃశోభాగ్రాణి-
 రైఃకామారంజమాతుప్రజైఃకలాయనైస్సేకుబుందైర్మృగలస్త్వనాదిభిః॥౬౧॥#####

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-చతుర్దశోధ్యాయః.

శ్రీచాదరాయణిఃతతశ్చపాగండవయస్సమాశ్రితౌబభూవత్తుస్తౌపశుపాలసమృతౌ | గావ్యారయంతౌ
 సభభిస్సనువదై బృందాదానంపుణ్యమతీవచక్రతుః॥౧॥తన్నాధవోవేణుమదీరయకృష్ణతోగోపైగృహ
 ణద్విస్సృయశోబలాన్వతఃపక్షాపురస్కృత్యవశవ్యమావిశద్విహస్తౌకావఃకుసుమాకరంవనం॥౨॥త
 న్మంజుఘోషాళిమ్కృగదిజాకులంమహాన్యనఃప్రఖ్యపయస్సరస్వతా | వాతేనజుప్తంశతవక్త్రగంధినాగరి
 త్యరంతుంభగవామనోదధే॥౩॥సతతత్రత్రారుణవల్లవశ్రియాఫలప్రసూనోరుభరేణపాదయోః |
 స్పృశద్విభాగీత్యవనస్సతీకముదాప్తయన్నవాహోగ్రజమాదిపూరుషః॥౪॥శ్రీభగవాంఅహూ
 అమీదేవరామరాధితంపాదామ్బుజంతేనుమనఃఫలాహణంనమంత్యుపాదాయశిఖాభిరాక్షనస్త
 మోవహత్యైతరుజన్మయత్కృతం ॥ ౫ ॥ ఏతేలిన్ద్రవయశోభిలలోకతీర్థంగాయంతలిదిపురుషానువ
 దంభజంతే॥ప్రామోహ్యమిముగ్ధాణాభవదీయముఖ్యాగూఢంవపేషజహంత్యనఘాత్తైవమ్॥౬॥నృ
 త్యంత్యమిశీభనశుభ్రముదాహరిణ్యఃకుర్వంతిగావ్యథవతేప్రియమిత్యుచేత | సూక్తైశ్చకోలకాగృ
 హమాగతాయథన్యవనౌకసత్తయోగహిసతాంఘసగః॥౭॥ధన్వేయమద్వధరణీత్యుపీరుధస్తృత్వా
 దస్సృశోద్రుమలతాఃకరజాభివృష్టాఃనద్యోన్త్రయః ఖగమృగాస్తదయావలోకైగోప్యంతరేణ
 భుజయోరపీయత్ స్పృహశ్రీః॥౮॥ఏవంబృందావనంశ్రీమత్కృష్ణః ప్రీతమనాఃపక్షాగరేమేసంచార
 యన్నదేస్సరిదోద్రస్సపానుగః॥౯॥కృద్విద్యాయతిగాయత్యుమదాంధాభివ్యసువ్రతైః॥౧౦॥పగీయమా
 నచరితస్సఖసంకషణాన్వతః॥౧౧॥కృద్వృక్షలహంసానామనుకూజతికూజితంఅనుస్మగ్యతీనృత్యంతంబ
 హిణంహంసయశభిః॥౧౨॥మేఘగంభీరయావాచానామభిదూకరగావపక్షాకృద్విదాహ్వా
 యతీప్రీత్యాగోగోపాలమమోజ్ఞయా॥౧౩॥చకౌరకౌచచకాహ్వాభరద్యాజాంస్త్రుబహిణః॥౧౪॥

యేహంతా॥౧౫॥అహూఇతి॥తరుజన్మయేనకృతం-తస్యతమసఃపాపస్యావహత్యైనాశాయ-అథవా-యేనత్వయాశు
 శ్వరేణ-సర్వోపకారకంతరుజన్మకృతం-తంత్యాంసమంతి - ఏవంజ్ఞోఘృషిజన్మయదజ్ఞానరూపంతమోస్తీతస్యావహ
 త్యై॥౧౬॥ఏతత్తదితి॥ హేలనఘ-వన-నూధగపిత్యాంసత్యజంతి-గ్నియమనుష్యవేషేణనిగూఢేసతి-మునయోవృళివేషేణని
 గూఢాస్త్యాంభజంతీత్యధాః॥౧౭॥నృత్యంతీతి॥ఇయాగహిసతాంఘసగఃఇతి-యన్ద్రస్త్వే-తత్సహ మాగతాయమ
 హతే-సమర్పయంతీతి॥౧౮॥ధన్వేతి॥త్యుపీరుధశ్వతవహదాస్పృశంతీతితథా - కరజాభివృష్టాః నతైఃస్పృష్టాః - సద
 యైరవలోకనైః-శ్రీరపీయస్త్రైస్సృహయతి-కేవలం తేనభుజయోరంతరేణ-వక్షసాగోప్యధన్యాఇతి-అత్రనద్యోద్రయ
 ఇతిసంధ్యభావలక్షణః॥౧౯॥ఏవమితి॥ఏవంశ్రీమద్భృందావనంప్రతీతస్సగ-అద్రైఃనమివపత్రిసరితీమేషు గాస్సం
 చారయగ-పానుగఃప్రీతమనాస్సగరేమే-యద్వా-శ్రీమద్భృందావనంప్రతిపక్షాగసంచారయగ-అద్రైస్సరిద్రోధ
 స్సృరేమే॥౨౦॥తామేవరతిమాహాకృద్విద్యాదివంచభిః॥౨౧॥కృద్విదితి॥బర్హిణంసృత్యంతంఅన్యభిసృత్యంతంబర్హిణ మేభిము
 ఖాన్యత్యతీతివా-సభాహంసయగ॥౨౨॥౨౩॥వకోరేతి॥వకోరాదీనసుస్సృత్యంతి- కదాచిచ్చసత్వానాంమధ్యేవ్యా

ఘృసింహయోః-తాభ్యాంభీతవద్భవతి-సత్వేషుపలాయమానేషు-పలాయతత్తత్కర్తవ్యః-తయోః-సత్వానాంబలోద్యేగా
 కాండ-భీతవద్భవతీతి॥౧౩॥కృద్వితి॥ఆర్యమగ్రజంవిశ్రమయతివిగతశ్రమంకరోతి॥౧౪॥నృత్యతత్తతి॥మిథోన్యత్యా
 దీగతుర్వతాగోపా-ప్రశశంసతుః॥౧౫॥౧౬॥పాదసంపహసమితి॥వ్యజనైఃపల్లవానినిమిత్తైః॥౧౭॥౧౮॥ ఏవమితి
 ఈశచేష్టితత్తతిగూఢస్వభావత్వేవ్యంతరాంతరా-ఈశస్యైవచేష్టితాదృశ్యంతయైః॥౧౯॥ఈశచేష్టితత్వమే
 వదశయతుమాహ॥శ్రీదామేతి॥ప్రకృష్టకృష్ణకృష్ణైః॥౨౦॥రామరామేతి॥తాభ్యాంభీసంకులతాభానాం ఆరిభిః పంక్తిభి
 ర్వాస్తవం॥౨౧॥౨౨॥ఏవమితి॥ఏమావీనఃసర్వతఃప్రసృతః॥౨౩॥౨౪॥ అభ్యధావదితి॥సనగంసవృత్తం ॥౨౫॥ సమే

నురౌతిత్వసత్వానాంభీతవద్భావఘృసింహయోః ॥౧౩॥ కృద్వితి-దాపరితాంతంగోపాత్సంగోపబ
 హణమ్॥స్వయంవిశ్రమయత్యార్యంపాదసంపహసనాదిభిః॥౧౪॥నృత్యతోగాయతః॥వాపిపల్లతో
 యుధ్యతోమిథః॥గృహీతహస్తాగోపాలాహసంతౌప్రశశంసతుః॥౧౫॥కృద్విత్పల్లవతల్పేషుపయోద్ధ
 శ్రీమఃశిశిః॥వృక్షములాశ్రయశ్చేతేగోపాత్సంగోపబహుళః ॥ ౧౬ ॥ పాదసంపహసంచకుఃకెది
 త్తస్యమహేత్తనః॥వరేకుహతపాప్తానౌవ్యజనైఃస్వమవీజయన్ ॥౧౭॥ అన్యేతదమహాపాణిమనౌ
 జ్ఞానమహేత్తనః॥గాయంతిత్వమహారాజాన్సేహాక్షీన్నధియశ్చనైః॥ ౧౮ ॥ ఎవంధూరాభ్యామిత్వ
 మాయయాగోపాప్తజత్వంచరితైర్విడంబయన్ ॥ కేమరమాలాలితపాదపల్లవోగ్రామ్యైస్సమంగ్రా
 మ్యవదీశచేష్టితః॥౧౯॥ శ్రీదామనామాగోపాలోరామకేశవయోస్సఖా॥నుబలప్రకృష్టాద్భాగోపాః
 ప్రేష్టేదమబుధిన్ ॥౨౦॥రామరామమహేసత్వకృష్ణదుష్టనిబహణా॥ఇతోవిదూరేనుమహద్వనంతా

• ధేనుకాసురభంజనఘట్టః •

భానిసంకులం ॥౨౧॥ ఫలానితప్రభూరిణిపతంతిపతితానిచ ॥ సంతికింత్వవరుద్ధానిధేనుకేనదురాత్తనా॥
 ౨౨॥సోతివీర్యోనురోరామహాకృష్ణఖరయావధృత్॥ఆత్మతుల్యబలైరన్యైశ్చాతిభిర్భృషుభిర్వృతః॥౨౩
 తస్మాత్కృతనరాహారాక్షీతైస్సృభిరమిత్రహా॥విద్యంతేభుక్తపూర్వానిఫలానిసురభీనిచ॥౨౪॥ఏవ
 నైసురభిగంధోవిమాదీనౌద్యగృహ్యతే॥ప్రయచ్ఛతానఃకృష్ణగంధలోభితచేతసామ్॥౨౫॥ వాం
 చాసీత్సహితీరామగమ్యతాంయదిరోచతే॥ఏవంసుహృద్వచశ్శ్రుత్వాసుహృత్ప్రియైఃకీర్తయన్ ॥౨౬॥
 ప్రహస్యజగ్జురుగ్లోమైర్వృతౌతాళవనంప్రభూ॥బలఃప్రవిశ్యబాహుభ్యాంతాభానంపరికమ్పయన్ ॥
 ౨౭॥ఫలానిపాతయమాసమతంగజభవౌజసా॥ఫలానాంపతతాంశజ్జినికమ్వాసురరాసభః ॥౨౮॥ అ
 భ్యధావత్క్షీతితలంసనగంపరికమ్పయన్ ॥౨౯॥సమేత్యతరసాప్రత్యధ్వాభ్యాంపద్భ్యాంబలంబలినిహ
 త్యోసికాశజ్జంముంచగవర్తసరస్థరః ॥౩౦॥పునరాసాద్యసంరబ్ధఉపగ్రాష్టావరాక్ఫీతః ॥ చరణావత
 రౌరాజాబలాయప్రాప్తివద్రుమ్ ॥౩౧॥సతంగృహీత్వాపదయోభ్రామయిత్వేకపాణినా॥దిత్య
 పత్యరాజాగ్రేభాగ్రీమేతత్కక్షణీవితం॥౩౨॥తేనాహతోమహతాళఃపతమాసౌభ్యహద్భారాః-పార్శ్వ
 స్థంకమ్పయన్ ॥భగ్నుశ్చాన్యంసోపిచావరమ్॥౩౩॥బలస్యలీలయోత్సవ్సఖరదేహహతాహతాః ॥ తా
 భాశ్చకమ్పరేసర్వేమహావతేరితాశ్చ॥౩౪॥నైరద్భిప్రంభగవతిహ్యనంతేజగదీశ్వరేఽఘోరప్రోతమి
 దంయస్త్రితంతుష్కంగయథావళిః॥౩౫॥తతఃకృష్ణంచరామంచజ్ఞాతయోధేనుకస్యయోగ్రోష్ట్రోరోభ్య
 పతన్ ॥సర్వేసంరద్ధాహతబాన్ధవాః॥౩౬॥తాంస్తానాపతతఃకృష్ణారామశ్చనృపవీలయా ॥ గృహీతపశ్చా
 చ్చరణాప్రాగ్నిగూత్యరాజసు॥౩౭॥ఫలప్రకరసంకీర్ణందైత్యదేహైర్గతానుభిః॥గరాజఖరతాభా
 నైర్నిర్జనైరివసభస్థలం॥౩౮॥తయోస్తుసుమహతరక్షణశాన్యవిబుధాదయః॥ముముచుఃపుష్పవగ్దానిచ

త్యేతి॥చత్యకపశ్చిమాభ్యాం-ద్వాభ్యాంపద్భ్యాం-ప్రత్యక్ప్రతిముఖస్సన్నిహితా-కాశజ్జమితి- కేతిగదాభజాతిశబ్దాను
 కరణం-పర్వసరత్ పరితోధావదిత్యర్థః॥౩౦॥పునరితి॥ఉపగ్రాష్టావరాభావపరాక్ప్రతిముఖః-అపరోపశ్చిమా - బలా
 యబలంహంతుం॥౩౧॥సతితి॥త్యరాజస్తాళః॥౩౨॥౩౩॥బలస్యేతి॥ఉత్సృష్టేనఖరదేహీన-హతైఃఆహతాః - చకంపి
 తేఆకంపంత॥౩౪॥నేతి॥యస్త్రిన్నిదంవిశ్వంఓతంఊర్ధ్వతంతుముపబిభృషగృభితం-పోగం తిర్వక్తంతుమవత్ - ఏవం
 సంగృభితంసర్వతోనుమ్యానం-వతరాత్తత్కర్తవ్యః॥౩౫॥౩౬॥ఫలైతి॥ఘనైర్నభృత్-భూతలంరరాజ-తత్రఫలప్రకరసంకీ

స్థమితి-తైత్తిర్యదేహైఃఖరతాభాన్తైశ్చసంకీర్ణమిత్థురణశ్చైతనీలఘనపాద్యశ్యసంపాదనీ॥౩౮॥౩౯॥అథేతి॥ అథా
 అభక్షయః॥౪౦॥౪౧॥తమితి॥గోరజోభిఃఘరితేమకుంతలైః-బద్ధంబహు-వశ్యానిప్రసూనానిచయస్య-రుదిరమిత
 ణంచారుహాశ్చయస్యగంధతంత-దివ్యక్షితదృశేవిద్యక్షితాఃపర్వతోత్తరాంతితాద్యతోయాసాంతాః॥౪౨॥పీత్యేతి॥ము
 తేంద్రస్యముఖపద్మగతం-సారఘంమధు-అహ్నియోవిరహస్తప్తజ్జాతంతాపం-సవతాసాంసత్కృతింపూజాం-కాం
 సత్కృతింకథంవాక్యతాం-తామాహ-సప్రీదేతి-సలజ్జేనమాసేన-వినయోయథాభవతితథా-యదేతత్కిం-అపాంగ
 మోతుంకటాక్షదర్శనం-తథాతాసాంసత్కృతింప్రాప్యేతి॥౪౩॥౪౪॥తథేతి॥సంప్రతినద్యవపితాప్రాప్తాస్త్యుతి
 ర్యేస్తే-సంప్రతినద్యవయఃయద్వా-సవ్యాకృతప్రాప్తాస్త్యుతిర్యేస్తేతి॥౪౫॥౪౬॥*****

ఇతిభావాథాదీపికాయాం-పంచదశోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్రుత్వాద్యనిశ్చయపు॥౩౯॥అథతాశఫలాన్యాదగమమమ్యగతపాద్యసాఃత్యజంచపశవశ్చేరుర్వతథమ
 కకాసవై॥౪౦॥కృష్ణకమలవప్రాక్షుఃపుణ్యశ్రవణకీర్తనః॥హ్రాయమానోమగైగోవైస్సగ్రజోప్రజ
 మావిశత్॥౪౧॥తంగారజశ్చురితకుంతలబద్ధబహువశ్యప్రసూనరుదిరేతుచారుహాశమ్॥వేణుంక్వణం
 తమనుగైరువగీతీం-గోప్యోదిదృక్షితదశోభ్యగమగసమేతాః॥౪౨॥పీత్యాముకుందముఖపారఘసక్షి
 ళ్పుంగైస్తాపంజమూర్చిరహజంప్రజయోషితోహ్నితస్సత్కృతింసమధిగమ్యవివేకగొడ్డుంసప్రీడమాస
 వినయంతదసాంగమోతుమ్॥౪౩॥తయోర్యతోదారోహిణ్యోపుత్రయోఃపుత్రవగ్నలేయథాకాలంయ
 థాకామంవృతజ్ఞాంపరమాశిష్యః॥౪౪॥విగతాద్యశ్రమాతశ్రమదానోత్పజ్జనాదిభిః॥వాపోవసిత్యాదుది
 రందివ్యప్రగ్గంధమండితా॥౪౫॥జనన్యవహృతంప్రాశ్యస్తాద్వన్నమువలాతితా॥సంవిశ్యవరశయ్యా
 యాంసుఖంసుఖపతుర్వై॥౪౬॥ఏవంసభగవాంకృష్ణాబ్జందావనచరఃక్వచిత్॥యయారామమృతే

—కాలీయమదనకథాప్రారంభః—

రాజగణిందీంసభభిర్వృతః॥౪౭॥అథగావశ్చగోపాశ్చనిదాఘాతపీడితాః॥దుష్టంపుత్రజలంతస్యా
 స్తృసారైవిమమాపితమ్॥౪౮॥విమాంభస్తరువస్త్విశ్యదైవోవహతచెతసః॥నిపేతుర్వ్యసవస్సుర్వే
 మూర్ధితావైకురుద్వహ॥౪౯॥వీత్యతావైతథాభూతాకృష్ణోయోగీశ్వరేశ్వరః॥క్షుతయాన్య
 తవర్షిశ్యాస్యనాథాసహజీవయత్॥౫౦॥తేసంప్రతినద్యవయఃక్షణాయవజలాంతికాత్॥అసామవి
 ప్లితాన్వర్తేవీతుమాణాఃపరస్పరమ్॥౫౧॥అన్యమంసతతద్రాజగోవిందానుగ్రహీక్షితమ్॥పీత్యావి
 డంపరతస్యపునర్జ్ఞానమాన్తనః॥౫౨॥ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధ-పంచదశోధ్యాయః॥****

శ్రీబాదరాయణః॥విలోక్యమాపితాంకృష్ణాంకృష్ణాంకృష్ణాహినావిఘ్నః॥తస్యాభిశుద్ధిగమ్యర్థగసర్వంత
 ముదవాసయత్॥౧॥రాజాఃకథమంతజలేగాధన్యగృష్టోద్భవనహిమ్॥నవైబహుయుగావాసంయ
 థాసీత్రత్రకథ్యతామ్॥౨॥బ్రహ్మభగవతస్తస్యభూముస్సృచ్ఛందవర్తినః॥గోపాలోదారచరితంక
 స్తృప్యేతామృతంజుషా॥౩॥శ్రీశుకః॥కాలింద్యాంకాలీయస్యాసీద్గృహిణఃశ్చిద్విషాగ్నినా॥త్రవ్యమాణ
 పయాయస్త్రిగవతంతు్యపరిగాఃఖగాః॥౪॥విపుక్తతావిషోద్గమూరులేనాభిమళితాః॥మ్రుయంతేసీ
 రగాయస్యప్రాణిసస్థిరజంగమాః॥౫॥తంచండవేగవిషవీర్యమవేత్త్యతేనమహ్మాంసదీంచఖలసంయమ

శ్లో॥బోదశేకాలీయస్యోక్తోనిగ్రహణాయమనాప్రాదేతగృత్పీథిస్తృతేనాథకృష్ణవానుగ్రహాఃపునః॥హత్యాగాసభా
 దైతేయాగజద్వాతాశఫలాన్యలమ్॥ప్రీతోన్మత్యగ్నికారంకేకాలీయస్యకథానిభిః॥విలోక్యేతి॥ఉదవాసయత్నిష్కాన
 తవా॥౧॥కథమితి॥బహునియుగాన్యావాసోయస్యతపహిం-సవైఅహిఃఅలచరగోపితస్త్రిన్నంతజలే-యథాయేసి
 ప్రకారేణాసీత్-అథవా-బహునియుగాన్యావాసోయథాభవతితథా-కనప్రకారేణసవైతప్రాసీదితియత్రత్ర-భ్య
 తామితి॥౩॥బ్రహ్మనితి॥గోపాలేనయమదారమాచరితం-తదేవామృతం-అతఃకథ్యతామితి॥౪॥కాలింద్యామితి॥త్రవ్య
 మాణంపవ్యమాణం-పయోయస్యసః-అతఃపరిగచ్ఛంతఃఖగాఃయస్త్రిగవతం॥౫॥విపుక్తతేతి॥కించవిపుక్తతా
 అంబుకణయైకైస-విషోదతరంగస్పర్శమారులేన-స్పృష్టాఃయస్యతీరగాఃమ్రుయంతే-సహగ్రహిణీదితి॥౫॥తమితి॥తం
 కాలీయంచండోవేగోయస్య-రద్వికమవవీర్యంయస్యతం-కదంబమితి-భావినాశ్రీకృష్ణచరణస్పర్శభాగ్యేన-సపిక్తే

తేనశుమః-అమృతమాహాతాగరున్మతాక్రాంతత్యాదిపురాణాంతరం-అస్సృట్వబాహుంకరతేనాహత్య-గాఢం
 దృఢంబద్ధారశనాకాంఠియేనసరిథాఽ॥ సర్వేతి॥ నర్వస్యప్రాచీపురుషశ్రేష్ఠస్యవశభారేణ-సంక్షోభితానాంఠర
 గాణాం-పిషేరున్మమితోంబురాశిర్యస్యసః-విమోఃమాథూక్యతాభయంరాక్షసాణామాయస్యసః-పర్యక్పరితః-
 అంచోధనుశ్చతంభుతఃప్రస్ఫుతః-తైర్విక్రమిత్యాహ-అనంతబలస్యేతి॥౭॥తస్మిన్నితి॥ భుజదండహతోదకఘోషం
 శ్రుత్వాతత్రితి-స్వసదనాభిభవంచరిత్య-తదవమామానఃసర్వః-సమనరత్సమాజగామః॥౮॥తమితి॥ ప్రేక్షణీయశ్చ
 సుకుమారశ్చనుసమజ్జ్వలక్ష్పతం-శ్రీవల్లిపీతవసనం-శ్రీవల్సేనసంయుక్తముజ్జ్వలత్పీతంవస్త్రంయస్యతం-భుజయా
 భోగేనవిభావతివస్త్రయో॥౯॥తదితి॥సఃప్రియోయేహంతతత్ప్రియాః-తేచతేసభాయశ్చేతితథా॥౧౦॥౧౧॥౧౨॥౧౩॥
 భువిభాకంపాదయఃవివిధలాలా-పాలాదయః-ఆత్మీయనామనేత్రస్ఫురణాదయః-అనన్తంభయంశంతుంశీలంయేహం

నావతారఃకృష్ణఃదంబమధిమృతతోతితుంగమాస్సృట్వగాఢరశనోభ్యవరద్విహేదే॥౬॥సర్వహృదః
 పురుషసారకపాతకేగసంక్షోభితోరగిషోన్మమితాంబురాశిఃపర్యక్పుటోవిషకషాయితభీమణోర్మిరం
 చద్దమశ్శుగనునంతలవస్యకింతతి॥౭॥తస్మాద్భాదేవిహరతోభుభదండఘూర్ణవాఘోషమంగవరవా
 రణాఽక్రమస్యత్రశ్రుగ్యతత్వనదనాభిభవంచరిత్యవతుశ్శ్రీవాస్సమసరత్తదమృత్యమాణః॥౮॥తం
 ప్రేక్షణీయసుకుమారఘనావదాతంశ్రీవల్సేతవసనంప్రితమందరాస్యమ్ప్రీడంతమప్రతిబలంకమలో
 దిరాంఘ్రింసందశ్యమమసురుషభుజయాచఛాద॥౯॥తన్నాగభోగపరివీగమదృష్టచేష్టమాలోక్యత
 త్ప్రియసఖాఃపశుపాభ్యశాస్త్రాః॥కృష్ణేపితౌత్మనుహృదగ్ధకశత్రుకామాదుఃఖార్తిశోభాయమాధని
 యోనిపేక్షః॥౧౦॥గావోవృషావత్సర్యఃక్రందమానాస్సదుఃఖతాః॥కృష్ణస్యప్రేక్షణాభీతారుదంత్య
 వతస్థిరే॥౧౧॥అథప్రజేమమూత్వాస్త్రీధాతీదారుణాః॥ఉత్పేతుర్భువిదివ్యాన్యన్యసన్నభ
 యశంసినః॥౧౨॥తావాలత్యుభయోద్విగ్నాగోపానందపురోగమాః॥వినారామేణగఃకృష్ణంజ్ఞాత్వా
 చారుయతుంగతం॥౧౩॥తైర్దుర్విమతైర్నిధనంమత్వాప్రాప్తమతద్విదః॥తత్పాగ్నిశాస్త్రవ్రసాఃప్రే
 దుఃఖశోకభయాతురాః॥౧౪॥అబాలవృధవతాస్సర్వేగవశువృత్తయః॥జగన్ముగోకులాద్దీనాఃకృ
 ష్ణనశనలాలసాః॥౧౫॥తాంప్రథాకాతరావీత్యభగవాన్గోహిణీమః॥ప్రహస్యకిందిన్వచ
 ప్రభావజ్ఞోనుజస్యః॥౧౬॥తస్వేషమాణాదయుతంకృష్ణంసూచితయావదై॥భగవల్లక్ష్యైజగన్ముః
 పదవ్యాయుమునాతటమ్॥౧౭॥తేతత్రతత్రాబ్జయవాంతుశాశనిధ్వజోవపన్నావదానిశ్శూతేః॥మా
 గేణవాకున్యవదాంతరాంతరేరిత్యకూణాయయురంగనత్వరాః॥౧౮॥అంతజలేభుజగభోగపరిత
 వారాత్యుష్ణోగ్రిహముపలభ్యజలాశయాంతే॥గోపాంశ్చకూఢపణాగపరితఃపశూంశ్చసంక్రంద
 తిపరమశ్శలమాపురాస్తాః॥౧౯॥గోపోమరక్తగునపోభగవత్యనంతేతత్సహృదస్త్రితలోకిగిరస్తన్
 రంభ్యః॥ప్రప్రేహినాప్రియతమేభ్యశదుఃఖతస్తూన్యంప్రియవ్యూహృగంధదృశుస్త్రిలోకమ్॥౨౦॥
 తాఃకృష్ణమాతరమవత్యమనుప్రతిప్రాంతుల్యవ్యధాస్సమధిగమ్యశుచస్సృవంత్యః॥త్రస్తాప్రజప్రియక
 థాఃభయంశ్యఅసకృష్ణానవేర్పితద్భశోవృతకివ్రతితాః॥౨౧॥కృష్ణపాగ్నిశాస్త్రవిశతానందాదీవీత్య
 రద్ధగ్రిదమ్॥ప్రత్యేవధత్సభగవాన్రామకృష్ణానుభావః॥౨౨॥ఇథంస్వగోకులమనన్యగతింఋత్యస

తే॥౧౩॥తానితి॥తానాలత్యుగోకులాన్నిజగన్మరితత్వేతియేనాన్వయఃభయోద్విగ్నాభయపాతుభ్యోభీతాః-భయేన
 కంపమావాత్సినా॥౧౩॥తైరితి॥సంవిదంతీర్పద్యదః॥౧౪॥అబాలేతి॥వశువృత్తయఃఅతివస్సలః॥౧౫॥తానితి॥కాత
 రాగభీతా॥౧౬॥తత్తతి॥భగవంతంబక్షయంతియావదాని-తైవదైస్సూచితయావదవ్యామాగేణ॥౧౭॥మాగ
 జ్ఞానప్రకారమాహ॥తత్తతి॥విశ్వతేఃశ్రీకృష్ణస్యఅన్యేహంపదానాం-అంతరాంతరేమధ్యమధ్య-తద్రదహావేనగ
 వాంశ్రుతీనాం-మాగేణసత్వరాఽప్రమతాయోగినస్తద్రమపాధ్యవహదేన-యథావరంతత్త్వం-మృగయంతే-
 తద్వదితిభావః॥౧౮॥అంతరితి॥తత్సత్సర్వపరివేష్టితంకృష్ణం-చూరాన్నిరీత్య-గోపాంశ్చపశూంశ్చ-తథాతథానిరీత్య-
 ఆస్తాః-పరమంమోహంప్రాప్తుః॥౧౯॥గోవృత్తతి॥ప్రియేణశ్రీకృష్ణేన-విరహితం-తైరిలోకం-మన్యంధదృశుః॥౨౦॥
 ౨౧॥ఇథమితి॥అనన్యగతిమూత్వానం-ఇథంఋత్య-అతపితాస్త్రహతో-స్వగోకులమతిదుఃఖతమాజ్ఞాయ-ఉరగబంధా

మదతిష్ఠదిత్యన్వయః॥౨౩॥తదితితస్య ప్రత్యమానేన ప్రవర్థమానేన-వపుషా-వర్ధితాత్మాపీడితశరీరః- భుజంగఃకుండ
రీ-శ్రీకృష్ణంత్యక్త్వా-కుపితః-స్వప్నశానున్నమయ్య-శ్వసన్కాలేవలసమీక్షమాణః-ప్రస్థా-కథంతోయః-శ్వసనరంధ్రేషునా
పాపివరేషు-ఓషంయస్య సతథా-అంబరీషంభాగ్విశ్రాంతిః-మండకపాకభాజనమిత్యథః-తద్వత్ సంతప్తేన ప్రథానా ఈశ
శానియస్య సతథా-ఉల్కుశానిముఖేషుయస్య-సచ సచ॥౨౪॥తమితిహాశ్వశ్రీదగ్-తమముంసవం-పరిసపారపరితో
బభాగ్మ-అతికరాళాపిషాగ్నియైకాదృష్టిర్యస్యతం-జిహ్వాయాద్విశిఖయేతి ప్రతిముఖం॥౨౫॥ఏవమితి ఏవంపరిభగ్నిమే
నే వహత మోక్షోయస్యతం-ఉన్నతౌలంసాయస్యతం- తస్యమూఢాసుయేరత్నకరాః-తేహంస్పర్శేన - అత్యరుణం
పాండాంబుజంయస్యసః-అత్ర భద్రోభంగంఆపః-ననుకథంచచ లేషుశిరస్సు-ననత-తతాగ్ని- అఖలకళానామా
దిగురుః॥౨౬॥౨౭॥యద్యదితిశతైకశీర్షఃశతంబిశానమఖ్యాన-శీమాణియస్యసస్య - ఊణాయామోపపునభగ్నిమాతః-
యద్యద్భిరోనమతే ప్రభతాంజవంతి-స్యోద్భవేవాంఘ్రిపాతైస్తైస్తైస్తమదా-తథాచ-అస్యతాముఖభ్యః-సస్తానా
పాపివరేభ్యశ్చ-అస్యన్వనః॥౨౮॥తస్మేతిపునరపిరుషాఉచ్యైవశ్వసతోయద్యత్సమన్నమతి- తతత్పదాఘాతేనా

స్త్రీకుమారమతిమఖతమాశ్చ హేత్యాప్తిజ్ఞాయమర్త్యవదవీచనువతమానఃస్థిత్యానుమానార్తముద
తిష్ఠమరంగబనాత్॥౨౩॥తత్ప్రకృత్యమానవపుషావర్ధితాత్మభోగప్రత్యన్వనమయ్య కుపితస్యఫణా
భుజంగఃతస్థాశ్వసన్కాలేవలసమీక్షమాణః॥౨౪॥తంజి
హ్వాయాద్విశిఖయావరిలేలిహంసంద్వేసుక్తివీహ్యతికరాళపిషాగ్నిదృష్టింక్రీడన్నముంపరిసపారయథా
ఖగేంద్రాబభాగ్మపాపివసనరంప్రసమీక్షమాణః॥౨౫॥ఏవంపరిభగ్నిమాతౌ జనమున్నతాంస మాన
మ్యతత్పుషుశిరస్సుగిరుధాతద్యతఃతన్నార్ధగర్భానికరస్పృశ్యాతాత్రపాదాంబుజోఖలకళాదిగురుర్న
నర్త॥౨౬॥తంనర్తముద్యతమవేత్త్యతదాతడియాంగస్థర్వసద్గమునిచారణదేవవధ్యః॥ప్రీత్యాగృధంగప
ణవానకవాద్యగీతపుష్పవహరనుతిభిస్సహసోపసేమః॥౨౭॥యద్యద్భిరోనమతేంగశతైక శీర్షఃప్ర
త్యైస్తమదృఖలదండధరోఘ్రిపాతైఃఊణాయామోభగ్నిమతఉల్కుమాస్యతోస్యజ్జస్తోమఃపరమకత్త
లమాపనాగః॥౨౮॥తస్యాక్షిభిర్గరభముద్యమతశ్శిరస్సుయద్యస్యమున్నమతిసత్త్వసతోరుషాచైత్తి॥స్వ
త్యగ్నదానునమయోదమయాంబభూవ పుష్పేస్సుపూజితవేషాపునఃపురాణః॥౨౯॥తద్విత్తతాజ్ఞవ
నిరుగ్లఘణాసహస్రైరక్రంముఖైరురువమన్నవభగ్నగాత్రః॥ప్రృత్యాచరాచరగురుంపురుషం పు
రాణంనారాయణంతమరణంమనసాజగామ॥౩౦॥కృష్ణస్యగర్భజతొతిభారావసన్నంపాష్టిప్రసార
పరిరుగ్లఘణాతవత్రం॥దృష్ట్యాహిమాద్యముపసేమరమువ్యవత్త్వతైజ్జగద్వసనభూషణకేశబంధాః॥
౩౧॥తాస్తంబిగ్నమనసోభపురస్సౌతాత్మాఃకాయాన్నిపాత్యభువిభూతవతింప్రశేమః॥పాద్యుః
కాలియవత్కిక్యశ్రీకృష్ణప్రతిః-

కృతాంజలిపుటాశ్చమలస్యభద్రైశ్చైచ్ఛవశ్శరణదంశరణంప్రవన్నః॥౩౨॥నాగవత్సయః॥న్యాయో
హిదణ్డఃకృతకిల్బిషేష్టిగ్రహవతారఃఖలనిగ్రహేయిరిహస్సుతానామపితుల్యదృష్టైర్ధన్వేనమగ్ధర్మమే
నునమయః-ఇహోష్ఠిన్నవసరే-హృష్టేగంధర్వాదిభిః - శేషాసనఃపురుషభవసయశోదానందనః-పుష్పేఃపూజితః-

యద్వా-తదాగంధర్వాదిభిఃపుష్పేస్సుపూజితాగోపైఃపురాణభవపుమాదృష్టభి-యద్వా-పురభవమైస్సుపూజితవ
త్రసన్నస్సగ-దమయాంబభూవహితంకృతవానత్యథః॥౨౯॥తదితిఅరణంశరణం॥౩౦॥కృష్ణస్యేతి॥గర్భజగంతియస్య
తస్యాతిభరేణ-అవసన్నమాకాంతం-పాష్టిఃపాదవృష్టం-ఆద్యంశ్రీకృష్ణం-శ్లఘంతోవిస్మృంసమానాఃవసనాదయో
యాపాంతాః॥౩౧॥తాభితిశరణంప్రవన్నాస్సత్యతంప్రణమః-సువిగ్నమనసవిహ్వలదితాః - భువీతితస్మాద్ధానే-
జలాదధస్తాద్వా-తీరేవా-శమలస్యపాపాత్మమోపి-భతుఃమోక్షేచ్ఛవః-భతుఃగర్భవృష్టమలంతస్యవా- భూతవతిం
పాగ్నిమాత్రస్యవతిం-శరణదంత్రయమదం॥౩౨॥ప్రథమంతావతుఃపితం భగవంతం - దండానుమోదనేనోపక
మయంత్యః-స్తువంతి-తత్రాగ్నేదండానుమోదనంపఢ్యఃదశభిశ్చహరేస్తునితిః॥పాగ్నికానావంచభిక్ష్యైస్తతః పన్నగ
యోషితాం॥శ్రీధరీయోయంజ్ఞః॥న్యాయ్యభి॥నచనిగ్రహేనుగ్రహలక్షణంవైషమ్యమిత్యాహుః - ధర్మభి-
ఫలంఅమశంసగలలోపయః॥౩౩॥నిగ్రహయాస్యాగ్రహయేత్యక్తంపూర్వం-ఇదానీమనుగ్రహమివాహం - సగ

గ్రహాభిర్యముః||అనుగ్రహాభిర్యోస్తాకంయస్తాదస్యసర్వస్వంధృశ్యతే-అత స్తన్నులపాపనివర్తకాదంజః-అనుగ్రహావస-కాగ్రతేనప్రతియమామోహీన్యథః|| ౩౪||మహాంశ్చాయమనుగ్రహాభిరస్యపూర్వపుణ్యమభినందంతి| తవ ఇతి||స్వయంమానరహితేనల స్యేభ్యోమానదేనచ-స్వర్వంజీవయతితిసర్వజీవః|| ౩౫||నతపలదీమి త్తేషవభాగ్యోదయః కింత్వదింత్యంతవక్తృపావై భవమిత్యాహుః-శ్లోక త్రయేణ||కేసీతి||నపలదీనాప్రవృద్ధయోపి- యస్యాఃశిరియఃప్రసాదమిచ్ఛంతి-సాశ్రీలలనాపి-శ్రీ రేవలలవాడ త్తమాస్త్రీ-యస్యత్వదంఘ్రిస్సర్వాధికారస్య-వాంఛయా-స్సర్వాధికార ఇత్యుక్తః-చందోభంగః-తపలచరత్ -అస్యసర్వస్య-కింకృతమితికోవేత్తీన్యథః|| ౩౬||నేతి||యన్తవపాదరజః - ప్రవన్మాంపాగ్రహఃపారమేస్థ్యాదీనపి-తుచ్ఛంమన్యంతే|| ౩౭||తదితి||అహూతదేవలయత్వతపవపాగ్రహ-అన్యైత్రవత్తదీ భిరపి-పునఃకథంభూతంపాదరజః-యదీచ్ఛతః-సేవ్యంమేభవతితిప్రార్థయతపవ-సమత్వం-వగ్ధ్యత్వంఏవ-విభవఃఅపేక్షితాసంపద్యవతి|| ౩౮||నవ ఇతి||భగవతేలదింత్యైశ్వర్యాదిగుణాయ-కించ-పరమాన్ననే-తమపాదానాయ ఏతానిదశభిజ్ఞోక్తైర్విశేషణాని-పురుషాయపూర్ణమాలంకర్యామియాపేణవర్తమానాయ-మహాత్మనేపవమవ్యపరిచ్ఛిన్నాయకుతః భూతావాసాయకాశాద్యాశ్రయాయ-తదపికుతః-భూతాయప్రాప్త్యుపేస తేకుతఃపరాయ కారణాయ-కించ - పరమాత్మనేకారణాతితాయేతివా|| ౩౯|| కారణత్వం కారణాతీతత్వంచ సమర్థమితిమామః||జ్ఞానేతి||జ్ఞాన విజ్ఞాననిధయే జ్ఞానంజ్ఞప్తిః-విజ్ఞానంవిచ్ఛక్తిః-తయోర్నిధయే-తాభ్యాంపరిపూర్ణాయ-కథంతథాత్వమతః క్తం-బ్రహ్మణే- అనంతతవానుశంసః|| ౪౦||అనుగ్రహాయంభవతాకృతాహినోదంహోసతాంతేభిరుక్త్యాపావహః||యద్దంద తూకత్వముమవ్యదేహినఃక్రొధాపి తేనుగ్రహావసన్నతః|| ౪౧||తవస్మత్ ప్రాంతమనేనపూర్వంనిర ప్రమానేనవమానదేన||ధర్మకథాసర్వజనానుకంపయాయతాభవాంస్తువ్యతిసర్వజీవః|| ౪౨||కప్యానభావోస్యనదేవదన్తహేతవాంఘ్రిరేణుస్సర్వాధికారః|| యద్యాంఛయాశ్రీలలనాచరత్తపోవిహాయకామా సుదిరంధ్రతవగ్రతా|| ౪౩||ననాకవృత్తంనచపార్వభౌమంనపారమేష్ఠ్యంనరసాధిపత్యంనయోగసిద్ధిర్న పునర్భవంవావాంఛంతియత్పాదరజఃప్రవన్మాః|| ౪౪|| తదేవనాథాపమరాపనున్యైస్తమోజనఃక్రొధవశోమ్యాహీన్త్రైః||సంసారచక్రభగ్రిమతశ్శరీరిణోయదిచ్ఛతస్సాన్యద్విభవస్సమత్వం || ౪౫|| నమస్తుభ్యం భగవతేపురుషాయమహాత్మనే||భూతావాసాయభూతాయపరాయపరమాత్మనే|| ౪౬|| జ్ఞానవిజ్ఞాననిధయేబ్రహ్మణేనంతత క్తయే||అగుణాయవికారాయనమస్తే||ప్రాకృతాయచ|| ౪౭|| కాలాయ కాలనాథాయ కాలవయసాక్షిణేవిశ్వాయతమపత్రప్రేరీతతా-త్రైవిశ్వహేతవే|| ౪౮|| భూతమాశ్రేంద్రియప్రాణ మనోబుద్ధ్యాశయాన్ననే | త్రిగుణనాభిమానేన గూఢస్వాత్మానుభూతయే || ౪౯ || నమోనంతాయసూక్ష్మాయకూటస్థాయవివశ్చితే||నానావాదానురోధాయవాచ్యవాచకశక్తయే|| ౫౦|| నమఃప్రమా క్తయే-బ్రహ్మణేకథంభూతాయ-అగుణాయఅవికారాయ-పునఃకథంభూతాయ-అనంతశక్తయే- పార్వతీతాయప్రకృతి ప్రవర్తకాయ-యద్యాఅపార్వతీతాయఅపార్వతానంతశక్తియైక్తాయఅయమర్థః-అగుణత్వాదవికారం-బ్రహ్మజ్ఞప్తి మాశ్రేత్వాతాగరణాతీతంప్రకృతిప్రవర్తకానంతశక్తివిజ్ఞాననిధిత్వాదీశ్వరః-కారణరీ-తదుభయోన్ననేనవ ఇతి|| ౫౧|| అనంతశక్తిత్వాత్కాలశక్త్యావేశ్వసగ్జ్యైత్వాదిధూపేణనమస్యంతి|| కాలాయేతి|| కాలాయ కాలస్వరూపాయ - కాలనాథాయ కాలశక్త్యాశ్రయాయ- కాలవయసానాంసృష్టేష్టదీనయనాం-సాక్షిణే-తత్త్వవిశ్వాయవిశ్వ ప్వరూపాయత్త్వింజడోహం-నహి-తదుపత్రప్రేరీతవద్రప్త్యుమాత్రాయ-కింతు-తత్త్వ-త్రైనివచః-త్యక్తమాశ్రాయ-విశ్వహేతవైసర్వకారణరూపాయ|| ౫౨|| తదేవామః|| భూతేతి|| అత్యున్నైత్వం-భూతాదిరూపాయ - అతఃసర్వ కారణరూపాయేతి-అహంకారాత్తతయానమస్యంతి-త్రిగుణేనేతి|| ఏవంసృష్టికార్యేయస్త్రిగుణాభిమానః- తేనగూఢానాంస్వాంత భూతావామాన్ననామనుభూతిర్వేనతస్మై|| ౫౩|| త్వంతులహంకారానావృత్తిభిస్తువంతి||నమ ఇతి||అనంతాయఅహంకారావరీచ్ఛేదాత్ -అతఃసూక్ష్మయ-అదృశ్యత్వాత్ -అతఏవకూటస్థాయుడపాధిక్యతవికారాభావాత్ - అతఏవవివశ్చితే సర్వజ్ఞాయ-ఏవంస్తుత్వా-అవింత్యమానత్వేనస్తువంతి-నానావాదానురోధాయ-అస్తి-నాస్తి-సర్వజ్ఞఃకింవిద్ జ్ఞఃబద్ధః ముక్తః-ఏకః-అనేః-ఇత్యాదీనానానాదాఅనురుణిమాయాయానువర్తతేయ స్తస్మై - కించ - వాచ్యవాచకశక్తయేతిభిధానాభిధేయశక్తిభేదాదపినానేనప్రతీయమానాయేన్యథ|| ౫౪|| అనావృత్తే మేవహేత్వం రతేణాపి

ప్రాప్తే కుతపతత్ - అవిశ్వాసవిశ్వాసయన్మై - తస్మిన్ ఘోషావధయే విశ్వాసచ తద్వివరాధిస్తా నాయశ్శర్కః తద్వ్రప్తి
అధ్యాపావదసాక్షిణే - అపిచ - అస్యచవిశ్వాసస్య - తదవదస్యచవిద్యావిద్యాభ్యాం హతతేయద్వా - అవిశ్వా
యవిశ్వతైజసాద్యవస్థారహితాయవిశ్వాసమాయయాస్వాంతైశ్చైతదవస్థాయ - తద్వ్రప్తి - తానామవస్థానాం
భావాభావసాక్షిణే - అన్యత్సమానం - తస్మాత్సర్వజ్ఞత్వసర్వార్థాధిపత్యత్వాత్తాత్మరామత్వాదిభిరీకరితశ్చయైశ్చర్యాయతు
భ్యంసమత్తిష్ఠో - విశేషజైరసంకీర్తే - యంచచచాతతానుతః - అహిస్త్రీభిః ప్రసన్నయస్తాసామేవభవేద్ధరిః | శ్రీధర
యోయన్శ్లోకః - రసప్రసవంతావద్గండానుమోదనసమసాగరైశ్చభగవంతం ప్రసాద్యేదానీంత్వదధీనప్రాణినాంకోప
రాదభిత్వాశయవంత్యః ప్రార్థయంతే | త్వంహీతి - అస్యలోకస్య - జన్మాదీభ్యమేవలక్ష్మణలక్ష్మణోః - తతశ్చతా
తా - సంసారయోగపీఠాసనఃస్వభావా - ఘోరత్వాదీ - ప్రబోధయ - ఈహ - సక్రీడస - యద్వా - అస్యజన్మాదీ
భ్యమేవమీహసభశశ్యన్వయఃకథంభూతః - అత్మతాలవాదిర్యాకాలతక్రీః - తాంధారయతీతథా - అన్యస్సమానం - రస
స్యేతి - అతః - తస్యైవతవామూ ప్రసవః - తస్యంతిభిరసవః - క్రీడోపసూ - రాఃతథాపి - తవాధునాశాంతాః - ప్రయాః - కుతఃస
తాంధమఃపరిపాలనేచ్ఛయా - ఈహతః - ప్రవత్రమాసస్య - అతస్తానవితుం - స్థాతుఃస్థితస్య || ౫౦ || ఏవంతవాప్రియా
వరణాద్యవరాధః - తహి - సోభవ్యభిత్వాహుః || అవరాధభి || ౫౧ || ౫౨ || యుష్మదనుగ్రహాపిలక్ష్మేపాంమృత్యురేవే
తితేన్నత్యాహుఃవిభేహీతి - తద్వా - ప్రాణినోనాద్యామేరిభావః || ౫౩ || ౫౪ || యదమితి | యదస్య సాక్షి -

తఃస్వభావఃసగ్ధగ్రహణః-యద్వా-యతఃస్వభావో-అసతిదేహాదాయోగ్రహః-సమస్త్యజశ్చ ॥౫౬॥ త్వమే
తి|నుకై విగవిధతయా-స్మజ్యతేతినువిసజ్జనం-తత్రాప్రినానాస్వభావాదయోయస్యతత్ ॥౫౭॥ వయమితి|| జా
త్యాజస్తనై వ-ఉరుమనస్య ర్మేషాం-తే-వయంకథంత్యజాః ॥౫౮॥ భవానతి|| హియస్తాత్-తత్రత్వస్తాయాత్యాగభ
వావేవకారణమిన్యమగ్రహంవిధేహిమమాజ్ఞాయాభాదతేతి-తైశ్వరత్వాన్నిగ్రహంవా-విధేహి ॥౫౯॥ ఇతితి|| యతో
గోభిన్యభిశ్చనదీభుజ్యతామితి॥౬౦॥ యథతితస్యయస్తాభిర్భయంనోత్పాదనీయమిత్వాజ్ఞా ॥౬౧॥ ఇతోపిత్యయానిర్గం
తవ్యమిత్వాహ|| యథతి॥ త్వయిస్థితేతన్ననంభవతితిభావః॥౬౨॥ నవతవగరుడభయంభవేదీత్యాహ|| ద్విపమితి॥౬౩॥౬౪॥

ఇతిభావాధాదీపికాయాం-షోడశాధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో॥ నాగంసప్తదశేనాగాలయంతంసరయావయోత్ | బంధూంశ్చసంభనశ్చౌతాశ్చమస్తాంస్త్రదవాదపాత్ | నాగే
౫౩॥ బాదరాయణః|| ఇన్ద్రంసనాగపత్నిభిభాగవాగసమభిక్షుతిః| మూర్ఖిగంభగ్నుశిరసంవిససజ్జాంఘ్రి
కుప్తునైః॥౫౪॥ ప్రతిబద్ధేంద్రియప్రాణఃకాలీయశ్చనకైర్వర్షిమ్ | కృచ్ఛాగ్నిస్వముచ్చస్సగదీనఃకృష్ణం
పాగ్రహకృతాంజలిః॥౫౫॥ కాలీయః|| వయంఖిలాస్మహూన్మత్త్వాతామపాదీఘామస్యవః| స్వభావో
దుస్త్యజోనాభభూతానాంయదసగ్ధగ్రహః॥౫౬॥ త్వయాస్మప్తేహిదుసర్వంధాతర్థణవిసగ్ధనం | నానా
స్వభావవీర్యాజోయోగబీజాశయాకృతి॥౫౭॥ వయంచత్రేభగవగసర్వాజాత్యోరుమన్యవః| కథంత్య
జామస్త్యస్తాయాందుస్త్యజాంమోహితాస్త్యయా॥౫౮॥ భవాగహికారణంత్రసర్వజ్ఞోజగదీశ్వ
రః| అనుగ్రహంనిగ్రహంవామస్యసేతద్విధేహినిః॥౫౯॥ శ్రీశుకః|| ఇత్యాకర్ణ్యవవఃపాగ్రహగవా
కార్యమానువః| నాత్రస్థేయంత్యయాసర్వసముద్రంయాహిమాదిరం | స్వజ్ఞాత్వవత్సవారాదైర్లో
న్మభిర్భుజ్యతాంనదీ॥౬౦॥ యపితత్సంస్త్రేస్తేర్వస్త్రభ్యంమదమశాసనం | కీర్తయన్నభయోస్సంఘో
ర్నయన్నభ్యయమాపుయాత్ ॥౬౧॥ యోష్టాస్సాత్వాప్రాదేమర్తోదైవాదీంస్త్రయైజ్వలైః| ఉ
పావ్యవాప్తరన్నర్పగసర్వపాప్తైఃప్రముచ్యతే॥౬౨॥ ద్వివంరమణకంహిత్యాహగ్రహమేతమపాశ్రితః |
యద్భయాత్సమపణ్ణస్త్యాంవాద్యాస్త్రదలాంభితమ్ ॥౬౩॥ యిష్టిః | ముక్తభగవతారాజకృష్ణేనా
ద్యుతకర్తృణాతంపూజయామాసముదానాగఃపత్నిభిరాదరమ్॥౬౪॥ దివ్యాంబరప్రజ్ఞాశిఖిఃవరాత్కై
రపిభూవజ్రైః| దివ్యగంధానురైశ్చేషమహోత్సవలయాలయా॥౬౫॥ పూజయత్వాజగన్నాథంప్రసాద్య
గరుడధ్వజః | నాగరాజోభ్యయజ్ఞాతఃపరిక్రమ్యాభివంద్యతం॥౬౬॥ సకళత్రమహ్మత్పుత్రోద్వివమద్భైర్గా
మహాతరైవసామృతజలాయమువానిర్విషాభవత్ ॥౬౭॥ అనుగ్రహద్భగవతః శ్రీదామనుజయాపిణిః॥౬౮॥

ఇతిశ్రీమద్భాగవత-దశమస్కంధ-షోడశోధ్యాయః.

రాజా|| నాగాలయంతమణికంస్తాత్తత్యాజకాళియః| కృతంకించామవణాస్యతేనైకేనానమంజసం |
౧॥ శ్రీశుకః|| ఉపహారైస్సర్పరజనైర్హసమాసేహయోబలిః | వానస్సత్యోమహాబాహునానానాం
ప్రాజ్ఞిరూపితః॥౨॥ స్వంస్వంభాగంప్రయచ్ఛంతినాగాఃపర్వశిపర్వశిగోపీభాయాత్సనస్సర్వేసువన్దా
యమహాన్యైః॥౩॥ విషవీర్యమదావిష్టఃకాత్రవేయస్త్రకాళియః | కదర్భీకృత్యగరుడంస్వయంతుబుభుజేబ
లిమ్॥౪॥ తచ్చుగ్రీత్యాకపితోరాజగరుత్మాభగవద్విగ్రయః | విజ్ఞాంసుమహావేగఃకాలీయంసము
పాద్రవత్ ॥౫॥ తమావతంతంతరసావిషాయాధిప్రత్యభ్యయాదుచ్ఛితినైకమస్తకః| దద్భిస్సవణంవ్య

తి|అసమంజసంతప్రియం॥౧॥ ఉపహారైర్విరితి|| ఉపహారైర్భుత్వైఃసర్పజనైఃసర్పయితైర్జనైః-వానస్సత్యఃవనస్సత
త్వాతేదేయః| నాగానాంతద్భాధావరిహారాయ-యోబలిః| గరుడపితృతఃయద్వా-ఉపహారైస్సవణాభత్యైః-
సర్పావవజనాతైః - నాగానాంసంబంధీభాగః-యత్ప్రకృపితైకోనాగోదీయతే-తథాభూతోయోబలిః| సువన్దాయనియా
పితృతి॥౨॥ స్వమితి | తేవనాగాఃస్వంస్వంభాగంజనైర్దాత్రంసువన్దాయప్రయచ్ఛంతి- తతోభితాః-గోపీభాయరక్ష
కాయ॥౩॥ విషితి| విషవీర్యాభ్యాంయోమదః-తేనావిష్టః-కాత్రవేయఃకచూపుత్రః-కాలీయః-గరుడంకదర్భీకృత్యఅనిగ
ణయ్య-స్వంభాగమదత్వా-అన్వేదగత్రమపి-తంబలింస్వయమేవబుభుజే॥౪॥ తమితి| విషమేనాయాధంయస్యసః -
ప్రత్యభ్యయాత్ యోధుంప్రతిజగామ-ఉచ్ఛితినైకమస్తకః-ఉన్నమితానేఃఫణిః-రదాయాధందంతాయాధః-కారక

OFX

ప్రౌఢేనఘోషేణనివృత్తస్వనాఃశస్త్రధ్వనయః-ఋగ్వికాఃకఠోరధ్వనయః-సూక్ష్మకీటాయస్త్రైః-తథాభూరంబుస్తా
 వనంభవతి-కించ-శశ్వతైఃపాంఠిర్భూరాణాంశీకరైః-అంబుకజైఃజుహ్వైఃసిద్ధాయేమృమా-నైఃపాంతుండలైఃమౌఁడితం॥
 ౪॥సరిదితి॥యత్రగ్రీష్మ-వసేవానిదాఘోగ్రీష్మః-తేన-చక్షూః-లీనవహ్నయారాభ్యాంభవతియోదవః-తావః-అతి
 శాద్వలేతిహరితత్యణాకీణైః-యద్యా-అతిక్రాంతశాద్వలేపిస్థానే॥౫॥ననుశాద్వలమేవకుతస్త్యంతత్రాహ॥అగాఢతి॥
 అగాఢానితోయానియాసాంతాసాం - ప్రాదీనీనాంతటస్పర్శిభిరుద్రాభిః -పులినైః-స్పహ - దగ్ధవత్పరీష-చంకోయస్యా
 స్తస్యాః-భవః-రసంశాద్వలితంశాద్వలయాపతాంచ-విషవదుల్బణాఅపి - సూర్యరశ్మయోనవిగృహ్లాతేనహరంతి॥ ౬ ॥

సచబృందావసగుణైర్వసంతథవలక్షితః॥యత్రాప్రైభగపాఠాపాక్షాద్రా-మేఘసహకేతవః॥౩॥యత్ర
 రుహ-రఃప్రౌఢదగ్ధవృత్తస్వనఋగ్వికాఃకఠోరశశ్వతైఃజుహ్వద్రుమమండలమండితం॥౪॥ సరిత్యరఃప్ర
 సృహిర్వాత్సవాన్యనాకల్లారకంజ్యోత్సలరేణుహరిణానవిద్యతేయత్రవినాకసాంచవోదాఘపహ్నయ
 కభవోతిశాద్వలే ॥ ౫ ॥ అగాఢతీయప్రాదీనీతటాత్మజ్జిత్రవత్పరీష్యాఃపులినైః-స్పహంతః॥ నయ
 త్రచందాంశుః-రావిషోల్బణాభవోరసంశాద్వలితంవిగృహ్లాతే॥౬॥వనంకుసుమితం శ్రీమన్నదద్విత్ర
 మృగద్విజం॥గాయత్తయారభ్యసరంకూజతోగీలసారసం॥౭॥శ్రీడివ్యమాణస్తత్రాప్రైభగపాఠా
 బలసంయుతః॥వేణుంపిరగాయగోప్రైర్గోధనైః-స్పంవృతోవిశత్॥౮॥ప్రవాళబహు-ప్రబక-సృగ్ధాతుకృ
 తభూషణాః॥రామకృష్ణాదయోగోపాననృగుర్యయభుర్జగుః॥౯॥కృష్ణస్యనృత్యతః-కేదిజ్జగుః-కేదిదవాద
 యః॥వేణుపాణితలైశ్చృంఽప్రశశంసరథావరే ॥౧౦॥గోపజాతివ్రతిచ్చన్నాదేవాగోపాలయాపి
 ణః॥ఈడిరేకృష్ణరామాచనటాశ్చవనటంభవ॥౧౧॥భ్యున్నైర్దంఘనైఃతే-పైరాస్ఫృటనవికర్తతైః॥ఉగ్రీడ
 తుర్నియదైవకాకపక్షధరావుభా॥౧౨॥కృచ్చిన్నత్యత్సచానేమృగాయకావాదకౌస్వయంతశశంసతు
 ర్మహారాజసాధుసాధ్యుతివాదినా॥౧౩॥కృచ్చితుం-తైఃకృచ్చిత్వైఃకృచ్చామలకముష్టిభిః॥అస్పృశ్య
 తేత్రబంధాదైఃకృచ్చిదస్త్రృగభగేహయా॥౧౪॥కృచ్చిచ్చదధురస్థావైవిచిత్రైరుపహంపతైః॥కదాచి
 దాందోళికయాకర్ణిచ్చిన్నపచేప్తయా॥౧౫॥ఏవంతాలోకసిద్ధాభిః॥శ్రీదాభిశ్చేరతుర్వనే॥నద్యద్రిద్రో

•ప్రలంబాసురవధముట్టః•

శిశుంజెషుకాననేషుసరస్సుత॥౧౬॥వహుంశ్చాపయతోర్గోపైస్తద్వనెరామకృష్ణయోః॥గోపరూపీప్ర
 లంబోగాదసురస్త్రజ్ఞహీర్షయా॥౧౭॥తంపిద్యానపిదాశాశూలభగవాన్సర్వదర్శనః॥అన్యమోదత
 తత్సప్త్యంభధంతస్యవిచిత్రయః॥౧౮॥తతోవహూయగోపాలాకృష్ణఃపార్వీదావీరవీత్॥హేగో
 పావిహరిష్యమోద్వంద్యీభూయయథాయథం॥౧౯॥తత్రచక్రఃపరివృథోగోపారామజనార్దనా॥కృష్ణ
 సంఘట్టినఃకేదిదాసరామస్యచావరే॥౨౦॥ఆచేరుర్వివిధాఃకీడావాహ్యవాహకలక్షణాః॥తత్రారో
 హంతిజేతారోవహంతివవరాజితాః॥౨౧॥వహంతోవాహ్యమానాశ్చచారయంతశ్చగోధనం॥భాండి
 రకంనామవటంజగ్ముఃకృష్ణపురోగమాః॥౨౨॥రామసంఘట్టిమోయేహిశ్రీదామవృషభాదయః॥కీడా
 యాంజయన్స్తాంస్తేహూయహుఃకృష్ణాదయోన్యప॥౨౩॥ఉవాహకృష్ణభగవాన్శ్రీదామానంపరాజితః
 వృషభంభద్రసేనస్తప్రలంబోరోహిణీసుతం॥౨౪॥అవిషహ్యంమన్యమానఃకృష్ణందానవపుంగవః॥వ

వనమితి॥తద్వనం-నదంతః॥ఉత్రాః-మృగాః-ద్విజాశ్చయస్త్రైః-గాయంతోవయా-రాఃభ్యమరాశ్చయస్త్రైః-కూజంః
 కోకిలాః-సారపాశ్చయస్త్రైః-తత్ ॥౭॥శ్రీడివ్యమాణాః॥తద్వనం-అవిశత్॥౮॥౧౦॥భ్యున్నైరితి॥కాకపత్యః-చూడాక
 రణాత్-పార్వీకృతకతాః-భ్యమణాదిప్రకారైః-నయ్యధైనబాహుయదైన-ఉగ్రీడతుః॥౧౨॥౧౩॥కృచ్చిదితి॥కుంభైఃకుంభ
 వృక్షఫలైఃఅస్పృశ్యశ్వం-నేత్రబంధశ్చతదాదైః-కృష్ణగణాంభగనాంపచేప్తయా॥౧౪॥కృచ్చిదితి॥దధురస్థావైర్మం
 మాకష్టుతిభిః-అందోళికయా-దోలాబలంసేన-స్వపాణామవలీలయా॥౧౫॥ఏవమితి॥నద్యః-అద్రిద్రో-గాయః-కుంజానిచయో
 ము॥౧౬॥వహూనితి॥చారయతో-స్పృతోః-తద్వనేగస్త్రైః-వన-తయోర్జిహీర్షయా॥౧౭॥౧౮॥తత్రేతి॥యథాయథంవయో
 బలాద్యనురూపం-ద్వంద్యీభూయః॥౧౯॥తత్రేతి॥పరివృథోనాయకా-తత్ర-కేచనశ్రీకృష్ణసంఘట్టినః శ్రీకృష్ణపక్షిణాః॥
 ౨౦॥౨౧॥వహంతథి॥వాహ్యమానాఃవృష్టే-సూహ్యమానాః॥౨౨॥౨౩॥అవిషహ్యమితి॥కృష్ణదృష్టివంచనాయ- అవర

హ్యతేస్మిన్నస్యవరోహణం మర్యాదా-తతః పరం దూరమగాత్ ॥౨౫॥ తమితి॥ ధరణీధరేం ద్రవక్షరవం యస్య తం-నిజం
సురలఘుః-అస్థితః-పురటపరిచ్ఛనః-సువర్ణాలంకారః-తటిష్ఠ్యమాన్ విద్యుద్గీప్తమానోఽత్యలంకారోపమా - ఉడువలివాడితి
గామోపమా-ఉడువలివహతీత్యుడువలివాట్ యథోద్దిత్యథో-నెఘస్థితావిద్యతోభవంతి - ఉపలితోడువలిః తదాసాంబు
దోయథాభాతి-తద్వద్భాతీత్యర్థః॥౨౬॥ నిర్మిత్వైత్యలంకరితేగేన-ప్రదీప్తైద్యశోయస్త్రివపుషితత్ - భుక్తికుటితటసం
గ్నాఉగ్రదంష్ట్రీయస్త్రితత్-ప్రదీప్తద్యుక్ భుక్తికుటితటంయస్త్రి-ఉగ్రాదంష్ట్రీయస్త్రి-తచ్ఛతచ్ఛేతివా-జ్వలంత్యః
శిఖాః కేశాఃయస్త్రితత్ ॥౨౭॥ అథేతి॥ ఆగతస్త్వస్యః-అభయశ్చ-ఆత్మనఃసాధనం-గోపసమూహంవిహాయ - హరంతం
రిపుంఅహన్త-యద్వా-విహాయసాతకాశమాగైఃఆత్మనఃప్రాప్తం-ఆర్థమివహరంతమితి- చప్రసంహసావజ్రీవేగే

హగ్రదుగ్రతరం ప్రాగదవరోహణతఃపరం ॥౨౫॥ తమద్వహాధరణీధరేం ద్రవక్షరవం మహాసురోని
హతరయోనిజంవపుఃసలస్థితపురటపరిచ్ఛదోబభౌతటిష్ఠ్యమానుడువలివాడినాంబుదః॥౨౬॥ నిర్మిత్వైత
ద్యపురటసంబలేవరగ్రప్రదీప్తద్యుక్ భుక్తికుటితటంగ్రదంష్ట్రీజ్వలచ్ఛిఖంకటకీరీటకుండలత్విహద్భు
తంహలధరఃకువదత్రసత్ ॥౨౭॥ అభాగతస్త్వతిరభయోరిపుంబలవిహాయసార్థమివహరంతమాత్మ
నఃగుహపారద్భిరసిద్యధేనముష్టిసానురాధిపోగిరిమివచప్రసంహసా ॥౨౮॥ సలహతస్సపదివీణాను
స్తకోముఖాద్యమగ్రధిరమపస్త్ర్యతోసురః | మహారవంవ్యసురవతత్సమీరయగ్గిరిర్యథామఘవతల
యథాహతః॥౨౯॥ దృష్టౌప్రలంబంహతంబలేనబలశాలినా| గోపాస్సవిస్త్రితాఆసన్నసాధుంసాధు
రూపిణం॥౩౦॥ ఆశిషోభిగృణంతస్తంప్రశశంసస్తదహాణంప్రేత్యాగతమివాలింగ్యప్రేమఃహ్యల
చేతసః॥౩౧॥ పాపేప్రలంబేనిహతేదేవాఃపర్వనివృతాః| అభ్యవర్షణబలంమాలైశ్శశంసుసా
ధుపాధ్వితి॥౩౨॥*** ఇతి శ్రీమద్భాగవత-దశమస్కంధ-అష్టాదశోధ్యాయః-

శ్రీదానత్రేమగోపేమతద్దావోదూరచారిణీః॥ స్వైరంచరంత్యోవివిశుప్త్యులలోభేనగహ్వరం॥౧॥ అ
జాగావోమహీకృష్ణనివశంత్యోవవాద్వనంముంజాటవీంనివిశుఃక్రందంత్యోదావతపితాః॥౨॥ తే
చశ్యంతఃపథాగోపాఃకృష్ణరామాదయస్తథాబ్రాతామతాపావివిశుర్విదన్వంతోగవాంకతి॥౩॥ తృ
ణైప్రశ్నరదద్ధివైర్నిష్పదైరంకితైర్గవాంమాగమన్యగమగ్రేన్వస్తాజీవ్యావిచేతసః॥౪॥ ముం
జాటవ్యంభగీష్టమాగంక్రందమానంస్వగోధనం | అపాప్యశృషితాశ్శాంతాస్తతస్తేనన్యతర
యగ్గ్॥౫॥ కృష్ణఃప్రేక్షుంగమానుహ్యవృత్తంమేఘుభచ్ఛిః| అత్సనమాహ్మయామాసదశయగ్గా
స్సన్వనానుభిః॥౬॥ తాతహూతాభగతామేఘగంభీరయాగిరాస్సనామ్నంనిరదంశ్రీత్యాప్రతివే
దుఃప్రహపితాః॥౭॥ తతస్సుమంతాద్వనధూమకేతుర్యదృచ్ఛయాభూత్తుయ్యద్యనౌకసాంసమీ
రితస్సరథినోల్బణోన్ముఖైర్లివలేలిహసఃస్థిరజంగమామహా॥౮॥ తమావతంతంపరితోదవాగ్నింగో
పాస్సగావఃప్రసమీక్ష్యభీతాః| ఊడుశ్వకృష్ణంసంబలంప్రపన్నాయథాహరింవృత్తుభయార్దితాజవాః॥
౯॥ గోపాః| కృష్ణకృష్ణమహవీర్యహేరామామితఃక్రమ | దవాగ్నిసాదహ్యమాన్గప్రపన్నాంస్త్రీకు
మహాభః॥౧౦॥ నూనంత్యద్భాంధవాఃకృష్ణసాహంత్వేవావసాదితుం | వయంహిసర్వధర్మజ్ఞత్వ
న్నాథాస్త్యత్పరాయణాః॥౧౧॥ శ్రీశుః॥ వచోనిశమ్యకృష్ణవంబంధూనాంభగవాగ్మారిః| నిమీలయతి

సముష్టివా॥౨౮॥ సత్యతి॥ అపస్త్యుతఃగతస్త్వస్యః-హవారవంసమీరయగ్గ్॥౨౯॥ ౩౦॥ ఆశిషఇతి॥ తద్గ్రణంప్రశంసాహం
౩౧॥ ౩౨॥ ఇతిథావాధగదీపికాయాం-అష్టాదశోధ్యాయవ్యాఖ్యా- *****
శ్లో॥ ఊనవింశేనివిష్టంతుగోవగోకులమమృతఃముంజారణ్యమరణ్యాగ్నేరరక్షత్రన్నిపాసతః॥కీర్తితేతి॥ దూరచారిణీఃదూ
రచారిణ్యః-ప్రథమాధైవ్యతీయా॥౧॥ అజాఇతి॥ వవాన్వనంశరంనివశంత్యః-దావేనత్రీతాః తృషితాః-క్రందంత్యః ఇ
షికాటవీంఅత్యుచ్ఛ్రితమనత్యణిశేవారణ్యంవివిశుః॥౨॥ తథితి॥ కృష్ణరామాఅగ్రేన్వహంతే-సతుతా ॥౩॥ తృనై రితి॥ తా
పాంగవాంభురైః-దద్ధిచ్ఛ-భిన్దైర్నిష్పదైరంకితైర్భగవాంమాగమన్యగమగ్రేన్వస్తాజీవ్యాఃగతజీవాసాధవాః॥౪॥ ముంజాటవ్యామితి॥ ముంజాటవ్యం-నైవ॥౫॥ ౬॥ ౭॥ తతఇతి॥ గోపానాం నౌకహేతువర్ణన
హిః-సర్వతఃప్రామరణ్యత్-సారథినానాయకా॥౮॥ ౧౧॥ తథేతి॥ కృష్ణాగ్రేగహ్వరప్రవేశతృట్పుమాదిజితాత్

తత్ కుటమేవంథాండీరసీత్యా - తావమోవయదిత్యర్థః || ౧౩ || తతః ఇతి | తునైవథాండీరం ప్రాపితాః శత్రుత్వాత్
బుద్ధిర్బుద్ధివస్తి తాతసా || ౧౪ || ౧౫ || శ్రీ దామాదిస్వగోపానాం పాన్తంగమారుహ్యహృద్యతాన్తై స్త్యర్థమూరిక
రోద్వనవహ్నిపాతనః || శ్రీధరియోయంక్షోకః ||

ఇతి భావావళిపీకాయాం-ఏకానవింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా-

క్షో|| వింశేపాప్రవృత్తరవృత్తావస్థవేనవనోవితాః | పాప్రవృత్తక్రీడానికూప్యం తెగోపరామయజోహరేః | హయాదే
యోపమానేనప్రావృత్తరవృత్తశ్రీయోః | వణానంతద్భుతైస్త్యర్థకృష్ణలీలావతతయా || ౧ || ౨ || తతః ఇతి | సర్వేషాం ప్రా
ణీనాం-సముద్భవః ఉత్పత్తితః జీవనతత్త్వ-యస్యాం పా-ప్రావృత్తవిద్యోతమా నాః పరిధయః పరిజేహదిశోభాః | యస్యాం
పా-విముక్తిర్జితం సర్వముఖితం-నభస్థలం చయసేవ్యంసా || ౩ || సాంద్రేతి || సాంద్రేత్రివిధైః సీలాంబుదైః - విద్యుగ్దజా
తసహితైః-ఆచ్ఛన్నం-సగుణం గుణై రాచ్ఛన్నం జీవాఖ్యం-విద్యుగ్దజాతాంబుదానాం సత్త్వరజస్తమోభిరుపమా || ౪ ||
అష్టాదితి | వణాన్యసూర్యః-స్వగోభిః రత్నభిః-కాలేయదో వితసమయే-అత్ర రాజోపమా-కరాదానళః-సమయేపునర్దా

మాభైష్టలోచనానీత్యభావత || ౧ || తథేతిమీలితామృభగవత్సగ్నిముష్టుణాం పీత్యాముఖేన తాకృ
శ్చాద్యోగాధీశోవ్యమోవయత్ || ౧౩ || తతశ్చ తేజీయన్ద్రియపునర్భాండీరమాపితాః సామ్యపిష్టి తా
తసన్నాత్సానంగాశ్చ మోదితాః || ౧౪ || కృష్ణస్వయోగవీర్యంతద్యోగమాయానుభావితం దవాగ్నేరా
త్మనః తైమంపీత్యతం మేరిరేచరం || ౧౫ || గాస్సగ్నివత్సాపాయా హృదహరా మోజనాదనః | నే
ణుంపరిణయగోవృత్తమగాక్ష్తోపైరభిష్టుతః || ౧౬ || గోపీనాం పరమానందఆస్థివిందదళః | తే | కుటంయు
గతతానీవయాసాంయేనవి నాభవత్ || ౧౭ ||

ఇతి శ్రీమద్భగవతే- దశమస్కంధ - ఏకానవింశోధ్యాయః-

వర్షధువణానఘట్టః

శ్రీమతః | రయో ప్రదద్భుతంకమదవాగ్నేర్మోక్షమాత్మనః | గోపాస్త్రీభ్యస్సమావఖ్యః ప్రలంబవధ
మేవవ || ౧ || గోపావృధాశ్చగోవృత్తతమపాకణ్యోవిష్టితాః | మేరిరే దేవప్రవిరో రామకృష్ణేత్రజంగ
తా || ౨ || తతః ప్రావర్తతప్రావృత్తసర్వసముద్భవాదిద్యోతమానపరిధివిముద్భిత్తనభస్థలా || ౩ ||
సాంద్రసీలాంబుదై వ్యోమసమిద్యుత్సనయిత్తుభిః | అస్పృష్టజ్యోతిరాచ్ఛన్నంబ్రహ్మై వసగుణంబభౌ
ర || అష్టామాసాన్నిపీతంయద్భూమ్యాముదమయంవసుస్వగోభిర్వైత్తమా రేభవర్జస్యః కాలతగతే || ౪ || త
టిత్వం తోమహామేఘాశ్చండశ్చసనవేపితాః | పాప్రాణనంజీవనంచాస్యముముదుఃకరుణాశ్చ || ౫ || తవఃకృ
శాదేవమీథాహ్యోసేద్వక్షీయసిమహీ | యదై వకామ్యతవసప్రనుస్సంపాప్ర్యతగ్భలమ్ || ౬ || సకాము
భేషుభిద్యోతా ప్రమపాంథాంతినగ్రహః | యథాపాపేనపాంషం దానహివేదాః కలౌయగే || ౭ || తు
త్వావర్జన్యనిదంమండుకావ్యసృజగారః | తూష్టీంశయానాః పాగ్గృద్వద్భూగ్నిహృణానియమాత్య
యే || ౮ || ఆసన్నుత్పథవాహిన్యః క్షుద్రద్యోమశుక్యతీః | పుంస్తోయథాస్వతంత్రస్యగేహేద్రవిణసంవహః ||
౧౦ || హరితాహరిభిశ్చప్యేరింష్ట్రగోవైశ్చలోహితాః | ఉద్భిలీం ద్రకృతచ్ఛాయాన్మణాం శ్రీరవభూరభూ
త్ || ౧౧ || తైత్రాశీసస్యసంవద్భిః కమకాణాం ముదందమః | మూనినామనుతావంచదై వాధీనమజాన

సతశ్చ-సూదితా || ౫ || తటిత్వంతతః ఇతి | అస్యవిశ్వస్య-ప్రాణానం ఆప్యాయనకరం-జీవనముదకం-ముముచుః-కృపాశవః-య
థాత ప్రంజనంధిక్య-అనుకంశమానాః-తదాప్యాయనాయ-స్వజీవనమపిశ్యజంతి - వర్షప్రహంతోమేఘాః-తటిన్నే
త్రైస్త్రప్రప్రవిశ్వంధిక్య-వాయుభిరేపితాః జీవనంముముచుతి || ౬ || తవ ఇతి | తవసాగ్రిష్టేణ-కృతా-దేవమీథావర్జస్య
సిక్తా-మహాసేచనఇతిధాతుః - వర్షియసీ-ఉచ్చానాపుష్టా-కామ్యంతపోయస్యగస్య-తమః కామాగ్నంప్రావ్యయితే ||
౭ || ౮ || శుత్రేతి | నియమాత్యయేరిత్యకర్మావసానే ఆచార్యగమంశ్రుత్వా-తద్భిష్యాః యథాలభీయంతే తద్వదితి || ౯ ||
ఆసన్నుతి | అనుశుక్యతీః అనుశుక్యంత్యః-అస్వతంత్రస్య ఇంద్రియపరతంత్రస్య-స్వతంత్రస్యేతిచ్ఛేదే - నిరంకుశస్యే
న్యర్థః || ౧౦ || హరితేతి | హరిభిః సీతైః శత్రుః బాలతృణైః-సీలవర్ణాక్వలత్-క్వచిదింద్రగోప్రేకింబశేషైః లోహితా అర
కాతత్రతత్రఉద్భిలీంధ్రైశ్చత్రాకారైః పుష్పైః - కృతచ్ఛాయాన్మణాం రాక్షాం శ్రీః సేనాసంపదవ || ౧౧ || తైత్రా

తాం || ౧౨ || జలస్థలౌకసస్సర్వేనవఃపారినిష్ఠేవయా | అవిభక్తిరూదిరంయంపంయథాపారిసేవయా ||
 ౧౩ || సరిష్ఠస్సంకతస్సంఘశ్చుత్తేభ్యోన్వనోర్నిమా | అవక్వయోగిసస్పృశ్తం కామాత్తంగుణయ్యగ్య
 థా || ౧౪ || గిరయోవషణ్ణారాధిపాన్యమానానవివ్యధుః | అజిభిరూయమానావ్యసనైర్యథాధాత్తుజపే
 తపః || ౧౫ || మాగ్ధాబభూవుస్సందిద్ధాప్త్యజైశ్చన్నాఅసంస్కృతాః | సాభ్యస్యమానాశ్చుగ్రితయోద్వి
 జైః కాలవతాత్తవ || ౧౬ || లోకబంధుషుమేఘేషువిద్యుగ్భలసాహృదాః | ఘోర్యంనచక్రః కామన్యఃపురు
 షేషుగుణిష్ఠివ || ౧౭ || ధమర్షియతిమాహేంద్రంనిర్గుణంచగుణిన్యభాత్ | వ్యక్తగుణవృత్తికేగుణవా
 పురుషోయథా || ౧౮ || సరరాజోదువీశ్చన్నస్సజ్యోతస్సృరంజితైర్లునైః | అహంమత్యాభాసితయాస్య
 భాసాపురుషోయథా || ౧౯ || మేఘాగమోగ్నవాహుప్తాః ప్రత్యనందగళిఖండినః | గృహేషుతప్తానిర్విణ్ణా
 యథామృతజనాగమే || ౨౦ || పీత్యాపఃపాదపాఃపద్మరాసానానాగ్నమూర్తయః | యుక్తామాస్తపసా
 క్రాంతాయథాకామానుసేవయా || ౨౧ || సరస్వతాంతరీధస్సుమ్యామృతంగామీసారసాః | గృహేష్య
 శాంతకృత్యేషుగ్రామ్యాత్తవమరాశయాః || ౨౨ || జలతామేర్నిరభిద్యంతసేరివోవర్షతీవ్రతే | పాపండినా
 మసద్యాదైర్వేదమాగ్ధాః లాయథా || ౨౩ || వ్యముంచకావాయుభిన్వాభూతేభ్యోహ్యమృతంఘ
 నాః | యథాశిషోఃశ్చుతయః కాలేశాలేద్విజేరితాః || ౨౪ || ఎవంవనంతర్వర్జిస్తంపకృష్ణజూరజంబుమత్ |
 గొగొపాలైష్వతొరంతుంసంబలః ప్రావిశద్ధరిః || ౨౫ || ధేనవోమందగామిన్యఃకోధోభారేణరూయసా |
 యయుర్భగవతౌహమాతామ్రతంప్రీత్యాస్మత్ప్రసాః || ౨౬ || వనోకసఃప్రముదితా వనరాజేర్నృగుచ్యు
 తః | జలథారాగిరేర్నాదానాసన్నాదదృశేనుహః || ౨౭ || క్వచిద్వనస్సృతకృదేనుహాయాంచాభివర్షతి
 నిర్విశ్యభగవాన్రేమేకందమూలఫలాశనః || ౨౮ || దగ్ధోదనమపానీతంకిలాయాంసలిలాంతికే | సంఘో
 జనియైర్బుధుజేగోపైస్సంకర్షణాన్వితః || ౨౯ || శాద్వలూపరిసంవిశ్యచర్మతోమీలితేక్షణా | దృప్తావృ
 షావసగ్నితరాగాగాశ్చప్యాధోభరత్రమాః || ౩౦ || ప్రావృట్ప్రీయంచతాపీత్యసర్వభూతసుఖావహం
 భగవాన్పూజయాంచత్రేహ్యత్తశక్త్యైవబంహితాం || ౩౧ || ఎవంనివసతోస్తప్తరాయశేవయో

నాశ్చమూర్తయః అనేకరుపదేహః॥ ౨౧॥ సరస్వతిః అశాంతానపంకకంబుకాదియైకాని-రోధాన్సితలానియేషాన్తే-
తేష్యపిన్యామ్యునితరామపసా-సారసాఃవక్రవాకాఃఅశాంతానిఘోరాణిఅనుపరతానివా- కృత్యానియేషుతేష్యపి
గృహేషు॥ ౨౨॥ జతామై రితిఃఈశ్వరేణంధ్రైః॥ ౨౩॥ వ్యముంచన్నితి॥నున్నాఃప్రేరితాఃఅతివఃకామా- విశ్వతయో
రాజానః-వశజంపతయోవా-ద్విజేరితాఃపురోహితైరుతాః॥ ౨౪॥ ప్రాప్యపిక్వతాఃశ్రీధాఃవణయతిసప్తభిః॥ఎవమి
తి॥వద్విష్టంసమృద్ధంఅతిశయవహాయుక్తంవా॥ ౨౫॥ ౨౬॥వనౌకసృభిః॥వనౌకసఃపులిండాః-ప్రముదితాః- భగవాన్-ద
దృశే-తథావనరాజీఃవనపరంపరాః-మధుమ్యతఃమధుప్రవాః-దదృశే-గిరేస్సకాశాజ్జలధారాఃతాపాన్సాదాన్శ్ప-అస
న్నాఃనికటవర్తిఃగర్భహాశ్ప-యద్వా-వనౌకసఃప్రముదితాఃసా-తథావనరాజీర్వనరాజయః-మధుమ్యతలసా-గిరేష్ట
లధారాలసా-తానేవంభూతా-అదదృశేసర్వతొదదశ-భగవాన్తథా-జలధారాణాన్సాదాన్-గుహాశ్చేతి॥ ౨౭
౩౧॥తతఃశరదంవర్ణయత్సప్తదశభిః॥ఎవమితి॥నికటానిలభాగ్రియస్యాంసా-స్యచ్చానిఅంబూనియస్యాంసా - అపర

మఃశాంతానిలోయస్యాంసా॥౩౨॥శరదేతి॥నీతజానాముత్పత్తిర్యయాతయా-శరదా - కృతానాంనీరజానాముత్పత్త్యా
వా॥౩౩॥వ్యోమృత్తితి॥వ్యోమాదీనాంచతుర్థాం-చతురోమేఘాదీమలాః-శరదవారత్-ఆశ్రమిణాంచతుర్థాం-కృ
ష్ణేభాతాభక్తిర్యథాలభుభవసుఖంహరతి-తథాహి॥బ్రహ్మణానిహిగుర్వర్థోదకాహరణంభుశ్రమంయథాభక్తిర్న
రతితయా-పూర్ణస్యతేనానువయోగాత్-గురుభిరపి-కృతార్థస్యతస్యానియోగాత్-ఎవంవ్యోమోబ్జం మేఘంశరజ్జ
హర-యథాచ-గృహిణోపశ్యాదిసాంకర్యం-భక్తిర్నరతి-వివిక్తవాసరుచ్యుత్పత్తైః-తథా-ఘాతానాంశాబల్యంసాంక
ర్యం-శరద్వస్తానువృష్టిభిః-యానిసంకులానివసంతి-యథాచ-వనస్థస్యమలధారణైశంభక్తిర్నరతి-ఏవంభువః-పంక్త
రత్-యథాచ-యతీనాంకామాదివాసనామలంశ్రీకృష్ణభక్తిర్నరతి-ఏవమపాంమలం-శరదితి॥౩౩॥సర్వస్యమితి॥త్యక్త
పణాఃశ్చక్తాఃపుత్రవిత్తదాలైషణాయై॥౩౪॥గిరయశ్చితి॥అయంఘావః-సహ్యపాధ్యాయః కర్మవిద్యావివక్షానో
జ్ఞానామృతంసర్వతామితరంతి-అపిశు-కృపయాకృచ్చిదేవ-ఏవంగిరయశ్శివంనిశుకలంతోయంకృచ్చిముచుఃకృచ్చిన్న
నపునః పా వృష్టివసర్వతశ్చితి॥౩౫॥నెతి॥గాధేయ ద్రుజలేవరంనీతితథా-మీనాదయః॥౩౬॥గాధేతి॥ అవిందకలేభిరే॥

శరశ్శుభవర్ణనఘట్టః

ర్వ్రజే॥శరత్సనుభవద్వ్యభాస్వచ్ఛాంబువరుమానిలా॥౩౭॥శరదానీరజోత్పత్త్యా నీరాశిప్రకృతింయ
యుః॥భ్రష్టానామివదేతాంసిపునర్యోగనిషేవయా॥౩౮॥వ్యోమోబ్జంఘాతశాబల్యంభువఃపంక్తమపా
మలం॥శరజ్జహరాశ్రమిణాంకృష్ణేభక్తిర్యథాశుభం॥౩౯॥సర్వస్వంజలదాహిత్యాపిరేజశ్శుభ్రోవర్ష
సః॥యథాత్యక్తపణాశ్చంతామునయోముక్తిర్నిపాః॥౪౦॥గిరయోముచుస్తోయంకృచ్చిముచు
చుశ్శివం॥యథాజ్ఞానామృతంకాలేజ్ఞానోదధతేనవా॥౪౧॥నైవావీదకక్షీయమాణః-పంక్తగాధజలేవ
రానియథాయరన్వహంతీణంసరామూఢాఃకుటుంబినః॥౪౨॥గాధవారిచరాస్తాపసువిందకశరదర్క
జం॥యథాదరిత్రఃకృపణఃకుటుంబ్యువిశేంద్రియః॥౪౩॥శనైశ్చనైర్జహుఃపంక్తం స్థలాన్యామంచవీరు
ధః॥యథాహంమమతాంధీరాశ్శరీరాదివస్తాన్తేన॥౪౪॥నిశ్చలాంబురభూత్తూష్ణీంసముద్రశ్శరదాగ
మేఆత్మన్యవరతేనవ్యజ్జురన్యవరతాగమః॥౪౫॥కేదారేభ్యస్తప్తపోగృహ్లాకర్షకాదృఢసేతుభిః॥య
థాప్రాజైస్సప్రవక్తానంతర్నిరోధేనయోగినః॥౪౬॥శరదర్కంశుజంతాపంభూతానామశుభోహ
రత్॥దేహాభిమానజంబోధాముకుందోవ్రజయోషితాం॥౪౭॥ఘమశోభరనిమేఘం శరద్విమలతార
కం॥సర్వయక్తంయథాచిత్తంశబ్దబ్రహ్మర్థదర్శనం॥౪౮॥అఖండమండలోవ్యోమ్నిరరాజోదుగతైశ్చ
శీ॥యథాయువపఃకృష్ణావృష్టివశాశ్చతాభివ॥౪౯॥అగ్నివ్యసమశీతోష్ణంప్రసూతవసనూరుతం॥జనా
స్తాపంజమగ్నోహ్వనకృష్ణహృతచేతసః॥౫౦॥గావోమృగాఃఖగానార్యఃపుష్పిణ్యశ్వరదాభవః॥అస్త్వి
యమానాస్సవృషేఘైరీతశ్రీయాశ్చవ॥౫౧॥ఉపాహృప్యవారిజానిర్యోథానేకుముద్విసారా
జ్ఞాతునిర్భయాలోకాఆసాదసూర్యావిసాన్యప॥౫౨॥పురగామీష్వాగ్రయజ్ఞేంద్రియైశ్చమహూ

౩౩॥శనైరతి॥తత్రమమతామివపంకం-అహంతామివ-ఆమతావపక్వతాంజహురితి॥౩౪॥నిశ్చలేతి॥ ఆత్మన్యవరతే
త్యక్తశ్రీయోమునిరివ-నిశ్చలాంబుః-సేవంవృవరతాగమఃనివృత్తవేదఘోషభవ-తూష్ణీమఘాదితి॥౩౫॥ కేదారేభ్య
శ్చితి॥అర్థసేతుశాలియేత్రైభ్యః-దృఢైస్సేతుభిః-అపోగృహ్లా-తతఃపుష్పభావాత్ - ప్రాజైరింద్రియైః- తర్నిరోధేన
ఇంద్రియప్రత్యాహారేణద్వారేణ॥౩౬॥శరదితి॥దేహాభిమానజంబోధభవ - వ్రజయోషితాంముకుందభవచేత్యధికః॥
౩౭॥ఘమితి॥శరదావిమలాస్తారకాయష్టకరత్ - ఘమాకాశం-శబ్దబ్రహ్మణోవేదస్యాథా పూర్వోద్గరమీమాంసా
ప్రణీతా-దర్శయతీతితథా-తదివ॥౩౮॥ఆగ్నిష్యేతి॥సమఃఅన్యూవానధికః-శీతోష్ణత్వం-నరుగోప్యః కృష్ణావహృ
తచేతస్సైన-తాసాందుస్సహృతి-యద్వా-నకారణపమార్థ-తథాచ-కృష్ణహృతచేతసః॥చేతపాకృష్ణ మాగ్నివ్యస
లింగ్యయధేత్యర్థః॥౩౯॥గావశ్చితి॥పుష్పిణ్యోగభిణ్యః-అస్త్వియమానాః-స్వవృషైః-స్వపతిభిఃఅనిచ్ఛంత్యోపిపితాదను
గమ్యమానాః-శ్చశ్వరాదాధానాః-శ్రీయాఃబలాభ్యైరనుగమ్యమానాః-సమస్తభోగగర్భానుభేతి॥౪౦॥ఉపాహృ
ప్యనితి॥కుముత్ కుముదం-కున్తితాఃముదఃయస్యతదిదమృసామ్యం॥౪౧॥పురేతి॥ఆగ్రయజ్ఞైఃసవాన్నప్రాశనాన్తే
వైదితైఃకర్షభిః-వింద్రియైరింద్రియాతైః-కైశ్చమహూత్యవైః-కళాభ్యాంరావకృష్ణాభ్యాం - దర్శనాదిమ

హువాశ్చుచా ధ్యాం రౌ||వణిగితి||వణిజః-యతయః-నృపాః-సాక్షికాశ్చ-దృష్టాదృష్టాభ్యాంవహరుద్ధాస్యంతః- ౧౧౯
• మ్యాథ్థా-వాణిజ్య-స్వాచ్ఛంద్య-దిగ్విజయ-విద్యాదీ-ప్రపేదిరే ప్రావద్యంత-యథా - మంత్రయోగాదిసద్ధాః-
యోషాదుద్ధాః-కాలేతగతే-స్వపిండాగ్రయోగాది ప్రాప్త్యాదేవాదిదేహాని|| ౧౨౦ || *****

ఇతిభావాథ-దిపి కాయాం-వింశోధ్యాయవ్యాఖ్యాన-

శ్లో||షకవింశేశరత్రమ్యబృందావనగతేహరౌ||తద్వేణుస్వనమాకణ్య-గోపీభిగీతమీర్యతే||ఇథమేవంభూతం
వనం-తదేవాహారదాస్యచ్ఛానిజలానియస్మిన్-తత్||నాయునోపేతంఅనుగతంవనం-తద్దేశవ్యాప్తమిత్యర్థః||౧|| కుసుమ
తేజి||తతశ్చకుసుమతవనరాజిమ-శుష్కిణామత్రాఃభృంగః-ద్విజాశ్చ-తేహంకుల్యైతేస్తుప్తాస్సరాంసంసరితః- వ సో
ధాశ్చ-యస్మిన్-తద్వనం-కృష్ణఃఅవగాహ్యప్రవీశ్యవేణుమవాదయత్||౨||నదితి||తత్యాస్యస్యవేణుగీతం- స్త్ర-రస్యజిజ
యోయస్మాజ్జీత్-ఆశ్రున్య-పరోక్షంయథాభవతిథా-వ్రజేస్థితత్వాత్||౩||తదితి||విక్షిప్తమనసఃవ్యాకులబిత్తాగ్నిర
యాదృకబృష్టస్యప్రరణం-తాసాంమనసోర్భకంజాతం-తదాహ-బహుతి||నటవత్-వరంవపుర్బిభ్రాత్-బృందావ
నం ప్రావిత-కథంభూతంతద్వనం-స్వపదాంకితైః-రమణంతిజనకం-గోపబృందైఃగీతగీతః- తథాబహుమయా
పీడంశిరోధూమణం-విభ్రాత్-బహుమాపీడోమస్మిన్నీతవపువీపశేషణంవా - వేణువాదనముత్పేత్రికతేరంధాశ్చ

త్వతైః||ఇథాభూతపక్వసవ్యాఖ్యానభాగ్యాంతరాంహరేః|| ౧౨౧|| వణిగితిన్మపసాతాన్ద్రమ్యాథ్థా-
ప్రపేదిరేవహరుద్ధాయథాసద్ధాస్యపిండాగ్రకాలగతే||౧౨౨|| *****

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-వింశోధ్యాయః-

శ్రీశుకః||ఇథంశరగ్నృచ్ఛజలంపక్వాకరసుగంధినాన్యవిశద్యాయునోపేతంసగోగోపాలకోమ్యతః||
౧||కుసుమితవనరాజిశుష్కిభృంగద్విజకులఘుష్టనరస్పరిస్త్రీసాధ్వింయదువలరపగాహ్యచారయగ్గాస్మ
హవశుపాలబలశ్చుహావవేణుం||౨||తద్వగ్విప్రీయత్రుత్యవేణుగీతంప్రరోదయం||కాశ్చిన్మరోక్షంకృ
ష్ణస్యస్వసఖభ్యోన్యవణయగ్||౩||తద్వణయతుమారజ్ఞాప్తనరంభ్యకృష్ణచేష్టితం||నాశకగత్తరవే
గీనవిక్షిప్తమనసోన్యవ||౪||రహాపీడంసటవరవపుఃకణయోకణి-కారంవిభ్రాద్వాసంకనకసిశంజై
జయతీంచమాలాం||౫||ధాశ్చ-వేణోరధరసుధయాపూరయగ్గోపబృందైఃబృందారణ్యంస్వవదనమ
ణంపాశ్చివితగ్గితగీతః||౬||ఇతివేణురవంరాజగ్సర్వభూతమనోహరం||శ్రుత్వాప్రజప్రీయస్సర్వా
వణయంత్యాభిరేమిరే||౭||గోప్యః||అక్షణ్యతాంఘమిదంసవరంవిదామస్యఖ్యఃవహుననుగీతేయతా
ర్వయన్యైః||౮||ప్రజేశమతయోరనువేణుజుష్టంయైస్తైనిపీతమనురక్తకటాక్షమోక్షం||౯||చూర
ప్రవాళబహు-ప్రబకోన్మలాజ్జమాలానుపుక్తపరిధానవిద్రవేషా||మధ్యవిరేజశురలంపశుపాలగో
స్థ్యాంరంగేయథానటవరౌక్వచగాయమానా||౧౦||గోప్యః||మాచరదయంకుశలంప్రవేణుద్వామోదరాశ

ణోరితి-అతానూనం-అధరనుజ్జేషీపూర్ణాద్వేణోరుచ్ఛలంతీ-గీతవత్ ప్రసర్వలీతిభావః||౧౧||ఇతీతి||అభిరేమిరే - వణ-
యంత్యస్సగ్నః-పదేపదే-పరమానందమూర్తి-కృష్ణంపరిరబ్ధవత్||౧౨||అనువణంనమేవాహత్రయోదశభిః||అక్షణ్య
తామితి||అక్షణ్యతాంచయన్తతాం-తావదిదమేవఫలం-ప్రేయదర్శనం-పరమస్యత్ నవిదామఃసవిద్యిత్యర్థః- తచ్ఛలం
సఖభిన్నహవహూతవేప్రవేశయతా రామకృష్ణయోర్వక్త్వంయైర్మితం - తైరేవజుష్టంసేవితం - నావైర్విత్యర్థః-
కథంభూతంవక్త్వం-అనువేణువేణుమనువర్తమానం-తంవాదయత్-తథాఅనురక్తకటాక్షమోక్షం-స్పృగ్గకటాక్షవిస
ర్గం-అథవామైర్మితంతయోర్వక్త్వం-తైర్జుష్టం-ఇదమేవాక్షణ్యతామన్యోఃఫలమితి||౧౩||అనాన్యోహుః||చూరేతి||చూ
తప్రవాళాదీనాంవిద్రాభిర్వాలాదిభిః-అనుపుక్తజుషదంతరాంతరతస్సంయక్తైః-పరిధానేనీపీతాంబరే-తాభ్యా
విద్రావేషోయయోస్తా-కృచకదానిత్-పశుపాలగోస్థ్యాంగోపాలసభాయాంమధ్య-అలమత్యర్థం - విరేజతుః అ
హువాగోపాలానాంపుణ్యమితిభావః||౧౪||అన్యోహుః||గోప్యఇతి||హగోప్యః-అయంవేణుఃకింపుపుణ్యమాచరత్ కృ
తవా-కథం-యతీయస్మాన్గోపికానామేవ-భోగ్యాంసంతిపి-దామోదరాధరసుధాంస్వయంస్వాతంత్ర్యేణ-య
• తేష్టంభుజ్జే-కథమవశిష్టరసమాత్రంయథాభవతిథా-యతః-యాసాంవయపాపుష్టఃవేణుఃతామాతృకుల్యాప్రా
నిన్యః హృప్యత్వచఃవికసితకమలవనమిషణిరోమాంధితాః-అత్యంత - యేషాంవంశేజాతస్తేతరవోమధుధారామ

పేణుజనందాశ్రు ముముక్షుః-యథాతర్యాఃకులవృద్ధాః-స్వపంచేభగవత్సేవకందృష్ట్యా-హృద్యత్వైవో శ్రుముంచంతి
తద్వదితి॥౯॥ తాత్పర్యదాహుః॥బృందావనమితి॥హేసఖ-బృందావనం-భవఃకీర్తింస్వర్గాదపివేశేపేణుజనోతి-కథంభూతం-
యద్దేవకీసుతస్యపదాంబుజాభ్యాంబలభ్యేఃశోభాసంపాశ్చ్యవతత్-కించ-గోవిందస్యవేణుమనువేణువాదంశ్రుత్వా-
అనంతరంమందగర్జితంసీలమేఘంతం-నుత్వా-మత్తాయేషయూరాః-తేషాంసృత్యంప్రేక్ష్య-సంఘతేస్త్రగత్రైవాద్రి
సానుమడువరతానిడువరతక్రియాణి-అన్యనిసమస్తాఃసత్త్వాని-యస్త్యేతత్-నైతదన్యేషులోకేషువిద్యతే-అతోభవః
కీర్తింవితనోతీత్యర్థః॥౧౦॥ అపరాతపాః॥ధన్యాశ్చితి॥హేసఖ-మూఢమతయప్తిర్యజ్ఞరయోపి-ఏతాహరిణ్యః-ధన్యాః
కృతార్థాః-యాః-వేణురణితంవేణునాదం-అకణ్డః-నలదనంననంప్రతిప్రణయసహితేరవలోకనైర్నిరదితాంఘ్రా
జాం-సమ్మనందదుఃకృతవర్త్యః-కించ-కృష్ణసారైఃస్వపతిభిస్సహితాపవదమః-అప్సరయస్తుగోపాఃకుండ్రాఃస
దుతుంతన్నసహంతభిభావః॥౧౧॥ అన్యోఽమః॥కృష్ణమితి॥హేగోప్యః-ఆశ్చర్యంశృణుత-వసితానా ముగ్ధనోయస్తా
త్తద్రూపంశీలంచయస్యతం-శ్రీకృష్ణంనిరీక్ష్యతేనవాదితవేణోరసంకీర్ణంగీతంచశ్రుత్వావిమానైర్గచ్ఛంత్యోదే
వ్యోదేవానామంకేషుస్థితాపిష్టరేణున్నసారాఃపరిక్షిప్తదైర్యాః-ముముక్షుః॥మోహలింగమాహుః-భృశ్యప్ర
నూనాఃకబరాహ్నుఢాయాసాంతాః-విగతానీవ్యోయాసాంతాః॥౧౨॥ గావభి॥అగ్రసర్వత్రవక్తృభేదానాత్తీవ
సంగతిర్వక్తవ్యాక్షరణశంకయైవఉత్తభితేరున్నమితేః-కణఃపుటైఃపిబంత్యస్సృత్యః-తథా-శాబాశ్వపత్నాః-ప్రస్య
రసుధామపిగిపిభాగ్యాం॥భుజ్జే-స్వయంయదవశిష్టరసంహది న్యోహృష్యత్వచో శ్రుముముచ
స్తరవోయథార్యాః॥౯॥బృందావనంసఖభవోవితసోతకీర్తింయద్దేవకీసుతపదాంబుజలబలభ్యేః॥గో
విందవేణుమనుమత్తమయూరసృత్యంప్రేక్ష్యోర్నిసాన్వవరతాన్యసమస్తసత్త్వం॥౧౦॥ ధన్యాఃస్త
మూఢమతయోపిహరిణ్యన్తాయానందనందనముపాత్తవిచిత్రవేషం॥అకణ్డః-వేణురణితంచసకృష్ణ
సారాఃపూజాందదుర్నిరదితాంప్రణయవలోకైః॥౧౧॥కృష్ణంనిరీక్ష్యవత్తాభవరావశీలంశ్రుత్వా
చతత్కావశీతవేణువిచిత్రగీతం॥దేవ్యోవిమానగతయఃస్తరమన్నసారాభృశ్యప్రసూ-
హుర్నిసీవ్య॥౧౨॥గావశ్చకృష్ణముఖిగౌతవేణుగీతపీయూషముత్తభితకణఃపుటైఃపిబంత్యస్సృత్యః-తథా-
ప్రసన్నతపయఃకబరాహ్నైర్హగౌవిందమాన్యనిదృశాశ్రుకళాస్సృజంత్యః॥౧౩॥నాముషు-బతా
వృషునయోవిమాగావసేష్యకృష్ణీతంతదుదితంకలవేణుగీతం॥అరుహ్యయేప్రవృత్తర్హి-నిదిరప్ర
వాళౌశృణ్వంతిమిలితదృశోవిగతాన్యవాచః॥౧౪॥నద్యస్తదాతదుపధార్యముకుండ్ల-లమావతలక్షి
తమసోభవభగ్నవేగాః॥అలింగనస్థగితమూర్తిభుజైఃముఃసారైఃగృహ్లాంతిపాదయుగళంకమలోవ
హారాః॥౧౫॥దృష్ట్వైతపేప్రజహూఃసహరామగోపైస్సంచారయంతమనువేణుమదిరయంతం॥ప్రే

పాశేప్రవృత్తాః-సమనంతరమేవగీతంశ్రుత్వా-తదేవపీయూషముత్తభితకణఃపుటైఃపిబంత్యః-ప్రసన్నతపయఃకబరాహ్నైః
కేవలంప్రసేభ్యఃకురితక్షీరగ్రాసాఃముఖమయేషాంవెతస్థఃవిప్రుతక్రియాబహుపురిత్యర్థః-తత్రహతుఃగోవిందం దృ
శామాన్యైః-ఆశ్చ్యమనస-స్ఫుశంత్యః-అతపవఅశుగ్రీణాంకళాలేశా-లోచనయోర్యాసాంతాః-గావః-తెవశాబాః॥
౧౩॥ప్రాయశ్చితి॥భోఅంబమాతః-అప్తిగావసే-యేవిహగాఃపక్షిణః-తే-పాప్రయేణుమనయోభవితుమర్హంతి-కుతః-కృ
ష్ణేక్షింతంకృష్ణదర్శనం-పుష్పలద్యంతరంవిनाయథాభవతితథా-రుదిరాఃప్రవాళాః-యేషాంతాః-ద్రుమభుజావృ
క్షాణాంశాఖాఅరుహ్య-తేనశ్రీకృష్ణేన-ఉదితంప్రకటితంకలవేణుగీతం-కేనాపిసుఖానసీమిలితదృశఃగృక్తాన్యవాచస్సం
తోయేశృణ్వంతి-తథాహి-మునయఃశ్రీకృష్ణదర్శనంయథాభవతితతా-వేదోక్తకర్తృఫలపరిత్యాగేనవేదద్రుమశాఖా
రూఢాః-నిదిరప్రవాళస్థానీయానికర్మాణ్యోపాదదానాఃసుఖసస్సంతః-శ్రీకృష్ణగీతమేవకృణ్వంతి-అతస్తపైరేభ
వితుమర్హంతిభిభావః॥౧౪॥నద్యశ్చితి॥అస్తాంజేతనానాంకథా-నద్యోపి-అవత్రైఃపరిభృతైః-లక్షితేనసూచితేన-మనో
భవేనకామేన-భగ్నోవేగోయాసాంతాః-అలింగనేనస్థగితమాచ్ఛాదితంయథాభవతితథా-ఉత్తయవవభుజాస్త్రైఃకమ

లోపహారాః-కమలానిడువరవర్త్యః-ముఃసారైఃపాదయుగళంగృహ్లాంతిధారయంతి॥౧౫॥దృష్ట్వైతి॥లోకార్నిహరణీ
లత్వాదిసామ్యత్-సఖ్యఃశ్రీకృష్ణస్య-అంబుదేతమపరిఉదితంపునఃపేక్ష్యాప్రవృద్ధస్యకమమావశీభిఃపుష్పసమూ
హైః-తత్తుల్యైఃప్రమైర్యాసహస్యవపుషా-ఫల్రంవిహితవా॥౧౬॥ససితా-రమాహుః॥పూర్ణాశ్చితి॥ పూర్ణాః

కృతాః పులింగ్యశబరాంగనాః-కథమిత్యతలహ-ప్రథమందయతానాం ప్రసేషమండితేనఅనులిప్తేన-పునశ్చ-రతిస
 మయె-ఉరుగాయస్యశ్రీకృష్ణస్య-వదాజ్ఞయోఃరాగేణఆరుణ్యేన-శ్రీః కాంఠర్యస్య - తేనకుంకుమేనపున ప్రస్యవత్కుఠ్ఠరీ
 ముచక్రమణేనత్యణేషుకూషితేనలగ్నేన-తద్దర్శనేన-తథాభూతస్యకుంకుమస్య - దర్శనేనప్రరకృతారుకతాపోయా
 సాంతాః-తేనకుంకుమేన-ఆననేషుచచేషుచ-కాశుతస్తేషుశింపంత్యఃతదాధింకామవ్యధాంజహుఃఅగస్తాః-కృతాః
 ధిగన్యామాద్యశీయాః ఏవంభూతమస్యాధిశమనంనలభంతఇతి॥౧౬॥హంతేతి॥హం తేహిహ-హేసఖ్యః- అయమత్రి
 ర్గోవర్ధనః-భువంహరిదాసేషుశ్రేష్ఠః-కుతఇగ్యతలహ-యస్తాప్రామకృష్ణయోశ్చరణస్పర్శేన-ప్రమోదోయస్యసః
 త్యణాయుగ్ధమమిషేణోమహర్షదర్శనాత్ - కించ-యత్ మానంతమోతి-సహగోభిగణేనసఖ్యసమూహేనచ-వర్త
 మానయోరపితయోః-తైఃపానీయైఃసూయవసైఃశోభనభృతైఃకందరైః-కందమూలైశ్చ-యథోచితంఅనోయమతిథ
 న్యిత్యర్థః॥౧౮॥గాత్రతి॥హాసఖ్యః-ఇదంత్యతివిత్తం-గొప్రేస్తుహః-గావనేసంచారయతో-ప్రయోఃగామకృష్ణయోః
 మధురవదైఃమహావేణునాదైః-శరీరిషుమెగతిమంతస్తేహంతస్పందనం - ఫావరధర్మఃతయాణాంపులః కించగమధర్మఇ

మప్రవృద్ధఉరీశకుమూవర్ధిభిస్సఖ్యుర్వ్యధాత్వవపుమాంబుదఆతపత్రం॥౧౬॥పూర్ణాఃపులింగ్యఉరు
 గాయవదాజ్ఞరాగశ్రీకుంకుమేనదయతాప్రసేషమండితేనతద్దర్శనప్రరకుజస్తృణకూషితేనలంపంశ్యతిన
 సకుచేషుజహుస్తదాధిం॥ ౧౬॥హంతాయమత్రిరబలాహరిదాసవర్గీయప్రామకృష్ణచరణస్పర్శా
 ప్రమోదః । మానంతవోతిసహగోగణయోప్రయోర్యత్పానీయసూయవసంకందరకందమూలైః॥౧౮॥
 గాగోవకైరనువనంయతోరుదారవేణుస్వనైఃకలవదైఃప్రమభృత్సుసఖ్యః । అస్పందనంగతిమతాంపు
 లకస్తరూణాంధర్మోగపాశకృతలక్షణయోర్విచిత్రం॥౧౯॥శ్రీశుకః॥ఏవంవిధాభగవతోయాబృందావ
 నచారిణః॥వణయంతోమిథోగోప్యఃశ్రీదాప్రవృత్తయతాంయయః॥౨౦॥*****

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధ-ఏకవింశోధ్యాయః

శ్రీశుకః॥హేమంతేప్రథమేమాసినందప్రజకుమారికాః॥చెరుహావివ్యంభంజానామాసంకాత్యాయ
 నీప్రతం॥౧॥అప్లుత్యాంభసికాళింద్యాజలాంలెచోదితేరుణే॥కృత్వాప్రతికృతిందేవీమానర్పున్వపనైక
 తిం॥౨॥గంధైర్పాలైస్సురభిశ్చిర్బలిభిర్భూపదీపకైః॥ఉచ్చాపచైశ్చేష్టిపహారైః॥ప్రవాళఫలగంధులైః॥
 ౩॥కాత్యాయనిమహామాయేమహాయోగిన్యధీశ్వరి॥నందగోపసుతందేవిపతింమేకురుతేనమః॥ ౪॥ఇతి
 మంత్రంజపంత్యస్తాఃపూజాంచత్రుఃకుమారికాః ॥౫॥ ఏవంమాసంప్రతంచెరుకుమార్యఃకృష్ణచేశనః
 భద్రకాళీంసమానర్పుర్భూయాన్నందసుతఃపతిః॥ ౬॥ ఉపస్యథాయగోత్రైర్దైన్వరవ్యోన్యాబృజా
 హవః॥కృష్ణముచ్చైర్జాగుర్యాంశ్యఃకాళింద్యాంసాతుమన్వహం॥ ౭॥ నద్యాఃకదాచిదాగత్యతీరేనిక్షి
 ప్యపూర్వవత్॥వాసాంసకృష్ణంగాయంత్యోవిజహుః॥స్ఫులిలేముదా॥ ౮॥ భగవాంస్తదభిప్రత్యకృష్ణో
 యోగీశ్వరేశ్వరః॥వయస్యైర్వరాకతస్తత్రవృతస్తత్రవృత్తసిద్ధయే॥౯॥ తాసాంవాసాంస్యవాదాయసేవ
 మారుహ్యసత్వరః॥హసస్థిఃప్రహసణచాలైఃపరిహాసమువాచహ॥ ౧౦॥ అత్రాగత్యాబలాఃకామం

తి-నిముజ్యంతేగావఃపభిరి- నిర్వోగాఃపాదబంధనరజవః - అభ్యస్యగవాంకర్షణాఃపాశాశ్చతైః-కృతంలక్షణం
 హ్నాయయోః-శిరసినిర్వోగవేష్టనైసంభవపాశేనచ-గోపపరివృథశ్రీయామరాజమానయోఃతిర్థః॥ ౧౯॥ ౨౦॥

ఇతిభావాథాదీపికాయాం- ఏకవింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా.

గ్లో॥ద్యాపితేగోపకన్యానాంచస్తాః॥చరణలీలయా॥వరందత్వాగతఃకృష్ణోయజ్ఞశాలామితీర్యతే॥ గోపీవాంకామతఃకృ
 ష్టేనిస్సమప్రేమసంభవః॥కాత్యాయన్యర్పవోద్భూతతత్ప్రసాదమఘోదయః॥హేమంతఇతి॥ప్రథమేమాసిమాగణ
 శీర్షే॥౧౮॥మహామాయేత్యాదిసంబోధనైస్తవనకిందశక్యమితిమాచయంత్యఃతాఃస్వైరంతప్రత్యేకంప్రార్థయంతే
 ఇతితి॥౨॥ఏవమితి॥కృష్ణచేతస్త్రయమేవాహ-భూయాన్నందసుతఃపతిః॥౬॥ప్రతస్యపూర్వాంగమాహ॥ ఉపసీతి॥ గో
 త్రైర్దైన్వరమభిః-అవ్యోన్యాబృజాహవఃపరస్పరంగృహీతపాణయః॥౭॥భగవానితి॥ యోగీశ్వరాణామీశ్వరఇతిప్ర
 త్యేకంతాదృజ్మనోరధపూరణసామర్థ్యకందర్పయతి-తాసాంకర్మణఃసిద్ధయేఫలదానాయేతి॥౯॥ తాసామితి॥ సందం
 బం-భాలైస్సహ॥౧౦॥అశ్రేతి॥హేఅబలాః - నోనర్తనపరిహాసః - యస్తాత్తయాంయంత్రతకర్మతాఃప్రతశాంతాః॥

౧౧|| నేతిపత్రైకశోవాచగత్యస్మిమరుత-సహౌవహ-నతత్రాస్తాకమాగ్రహశ్చత్యథః||౧౨|| తస్యేతిత్వైరితంశరిహ-
సః-ప్రేమపరిపుతాఃప్రేమరసమగ్నాః||౧౩||౧౪|| తత్రమగ్నాఃసహౌవహః|| మేతి|| అంగభోక్తృణ్-అనయమన్యాయం-మా-
శృణోతి||౧౫|| ప్రాధాన్యము|| శ్యామేతి|| సోచేద్రాజ్ఞేనృదాయకంసాయవా-బ్రువామహే||౧౬||౧౭|| తతః|| పో-
తైరుర్విగతాః||౧౮|| భగవానితి|| ఆపాతాః|| క్షుద్రతత్యయోగ్యేపీత్య||౧౯|| యాయమితి|| ధృతవ్రతాస్సత్వోవివస్తా-
పోవ్యగాహతలపుస్తాతాశ్చియత్ తదేతత్-ఉపవ-దేవహానంఅపరాధపవేత్యథః-వ్రతవైగుణ్యభీతానాంప్రా-
యశ్చిత్తదువాహ-అస్యఅంహసఃపావస్య-ఆపనుత్యయేనవర్తయే-మూర్ఖిణంజలింబద్ధా-పిన్నమశ్చిప్రణామంకృ-
త్వా||౨౦||౨౧|| ఇతి|| ఇతిదోషత్వేన-అమృతేనాభిహితం-వివస్తాన్లవనంవ్రతస్యమృతీహేతుంమత్వా - తస్యవ్రత

స్యంస్యంవాసఃప్రగృహ్యతాంసత్యంబ్రవాణివోనర్తకద్యాయంవ్రతకర్మితాః||౧౧|| నమయోదిత
పూర్వంవాహ్యస్యతంతదిమేవిదుఃపత్రైకశఃప్రతీచ్ఛద్వంసకూవాతనుమధ్యమాః||౧౨|| తస్యతత్త్వైరి
తందృష్ట్యాగోప్యఃప్రేమపరిపుతాః||ప్రీతితాఃప్రీత్యచామోన్యంజాతహాసానసర్వయాః|| ౧౩|| ఎవం
బురీవతిగోవిందేనర్తకాఃప్రచేతసః||ఆకంతమగ్నాశ్చీతోనేనేపమానాప్రమబురీవ||౧౪|| మానయం
భోక్తృథాస్తావంతునందరాజమతంప్రియం | జానీమోంగవ్రజ్ఞాఃస్యందేహివాసాంసివేపితాః||౧౫||
శ్యామనుందరతేదాస్యఃకరవామతవోదితం||దేహివాసాంసిసర్వజ్ఞానోచేద్రాజ్ఞేబురీవామహే|| ౧౬||
శ్రీభగవాన్||భవతోయదిమేదాస్యోమయోక్తంవాకరిష్యథ|| అత్మాగత్యస్యవాసాంసిప్రతీచ్ఛతను
మధ్యమాః||సోచేన్నాహంప్రదాస్యేకింవృద్ధోరాజాకరిష్యతి||౧౭|| తతోజలాశయాన్సర్వాదారికాశ్చీ
తవేపితాః||పాణిభ్యాంయోనిమాచ్ఛాద్యపోతైరుస్తీరమంగవాః||౧౮|| భగవానాహతావీత్యశుద్ధభా-
వప్రసాదితః||సంధేనిధాయవాసాంసిప్రీతఃప్రవాచసన్నితః||౧౯|| యాయంవివస్తాయదహృత
వ్రతావ్యగాహతైతత్తదుదేవహానంబద్ధాంజలింమూర్ఖిణపనుత్యయేంహసఃకృత్వానమోవో-
వసనంప్రగృహ్యతాం||౨౦|| ఇత్యేతద్వచనంశుభ్రత్వాధర్మయోక్తంమహాత్మనః||పితౄపాణినానెమురేకే
నాచ్ఛాద్యచాంగనాః||౨౧|| తావీత్యోవాచభగవాన్||భూయోధర్మమిదంవచః | ఏకేనపాణినాయో-
నైప్రణమేద్దేవమమృతం||౨౨|| తస్యదండఃకరచ్ఛేదఇతిధర్మవిదోవిదుః | తస్మాదుభాభ్యాంపాణిభ్యాం
ప్రణమేత్సామినంసరః || ౨౩ || తథాచయాయంకురుతతన్నేప్రియతరంభవేత్ | అంహమా-
భయమేతత్పరిమార్గమతుంయదిఇచ్ఛావఃపాణియాగఃైర్నమస్కృత్యప్రగృహ్యతాం|| ౨౪ || ఇత్య-
మృతేనాభిహితంప్రజాబలామత్వావివస్తాన్లవనంవ్రతమృతిం తత్సూప్తికామా ప్రదశేషకర్తృణాం
సాత్వాత్సతం నెమరవద్యముద్యుతః||౨౫|| తాస్తథావనతాదృష్ట్యభగవాన్దేవకీమతః||వాసాంసితాభ్య-
స్సంప్రాదాతూరుణస్పృహతోషితః||౨౬||దృఢంప్రలభ్యాశ్రువయాచహాపితాఃప్రస్తోభితాఃక్రీడన-
వచ్చకారితాః| వస్త్రాణివైవాపస్యతాన్యథావ్యమంతానాభ్యసూయాప్రియసంగఃర్వృతాః||౨౭||
పరిధాయస్యవాసాంసిపేష్టసంగమసజ్జితాః||గృహీతవిత్తానోచ్చైలస్తస్త్రిణలజ్జాయితేక్షణాః||౨౮||
తాసాంవిజ్ఞాయభగవాన్స్వపాదస్పర్శకావ్యయా||ధృతవ్రతానాంసంకల్పమాహదామోదరోబలాః||
౨౯||సంకల్పోవిదితస్సాధ్యోభవతీవాంమదర్పనైమయానుమోదితస్సోసాసత్యోభవతుమర్హతి||౩౦||

సృష్టారాకామాః-తదశేషకర్తృణాంతస్యవ్రతస్యఅపేక్షామశేషకర్తృణాంచ-పాతూత్కృతంఫలభూతం - తమేవనే-
ముః-యతఃసపవ-అవద్యముట్ పాపమార్జకః||౨౫||౨౬||దృఢమితి||దృఢమత్యర్థం-ప్రలభ్యావందితాః-యాయం- వివస్తా-
ఇత్యాదినా-శ్రువయాంబజయాచ-హాపితాస్యాజితాః-అత్మాగత్య-స్యవాంసిప్రతీచ్ఛతత్వాగ్రహేణప్రస్తోభితాఉ-
పహసితాః - సత్యంబ్రవాణివోనర్తకాన్త్యాదినాక్రీడనవచ్చరికాతాశ్చబద్ధాంజలిత్యాదిప్రాయశ్చిత్తచ్ఛరేనాభ్యహ-
యా-దోషదృష్ట్యానావశ్య||౨౭||పరిధాయేతి||ప్రీప్తసంగమేనసజ్జితాఃవశీకృతాః - అహిగృహీతవిత్తాస్సత్వోవోచ్చై-
లుః-గృహీతవిత్తమహ-తస్త్రిణలజ్జాయితేక్షణాః-లజ్జావిలసితం-క్షుణ్ణంయూసాంతాశ్చత్యథః||౨౮||తాసా-
మితి||దామోదరఇతిభక్తవాత్సల్యందర్శయతి-అబలాః-ప్రతి||౨౯||సంకల్పఇతి||భోసాధ్యుః-భవతీనాంమదర్పనవసం-
కల్పఃచనోరథః-లజ్జాయాయాస్తాభిరకథితోపిమయావిదితః-సమయానుమోదితః- అతఃసత్యోభవతుమర్హతింవసభా

నోక్త్యా-అత్యంతికోనభవిష్యతీతి నూచితం॥ ౩౦॥ తతుః-తత్తత్యతలపాః॥ నేతి॥ కామాయపునః కామభోగాయ - విషయమ
హిన్నా కామస్యాపి శాంతి హేతుత్వాదితి భావః-కామా ప్రరోహదృష్టాంతః-భజితాః దధ్ధాః-కృధితాః పత్వాః - ధా
నాః యవాదయః-విజాయతంతురోద్దమాయ- ప్రాయశ్చిత్తే స్వేచ్ఛయాపునః ప్రరోహమపి సూచయతి॥ ౩౧॥ యా తెతి॥
స్థిధాః పూర్ణ మనోరథాః-తదాహ-ఇమాః ఆగామినీరాశ్రీః మయారంస్య కథితార్యాకాత్యాయనీ - సతీః సత్యః॥ ౩౨॥
ఇతితిశ్లో॥ భక్త్యానుకంప్యకన్యాస్తాస్తద్వివజితయజ్జనాం వత్సవ్యమగ్రహతస్తేషామహాకర్మమహామదం॥ శ్రీధర్
యాయంశ్లోకః॥ ౩౩॥ ౩౪॥ ద్విజభార్యా యా ఆనుగ్రహాయయజ్ఞ వాటంగచ్ఛా-విప్రాణాంకాశిన్యమభిప్రేత్య - తే
భ్యోపిప్రమాశ్చేష్టా ఇతి తానభినందయతి చతుర్భిః॥ హేస్తకకృష్ణేతి॥ ప్రోకృష్టదయోగోపాః॥ ౩౬॥ పశ్యతేతి॥ పతా
మ్రుమాగపశ్యతి-పరాధ మేకాంతేన జీవితంయేషాంతా-తదాహ-వారవర్షాదీః స్వయంసహమానాః-సః ఆస్తాకం

సమయ్యావేతి తథియాం కామః కామాయకల్పతే । భజితాః కృధితాః ప్రాయోబీజాయ నెవ్య
తే॥ ౩౧॥ యా తేః బలా ప్రజంసిద్ధా మయే మారంస్య ఫక్షపాః । యముద్విశ్వ ప్రతమదం చెరు రార్యావనం
సతీః॥ ౩౨॥ ఇత్యాదిష్టా భదవ తాలబ్ధ కామ్యః కుమారి కాః । ధ్యాయంత్య ప్రప్రదాంభోజంకృచ్చాస్మిన్నివిషు
ర్వృజిమ్॥ ౩౩॥ అథగోపైః పరిపృతః షగవాదేవకీసుతః బృందావనాద్గతో దూరంచారయః । గాస్సుహ
రజః॥ ౩౪॥ నిదామరాతపేతస్మింశ్చాయాభిస్సాస్మిభి రాత్సనః । ఆతపత్రాయితా వీత్యుప్రమానా
వాప్రజౌకసః॥ ౩౫॥ హేస్తకకృష్ణ హేలంశో శ్రీదావ గనుబలాజాన । విశానవృషభాజస్యదేవప్ర
ఫువరూధప॥ ౩౬॥ పశ్యతే తా మహాభాగా వరాధే కాంతజీవితా । వాతపాతపహిమాగసహం
తో వారయంతిసః॥ ౩౭॥ ఆహూమిహంపరంజన్మపర్యప్రాణ్యుపజీవనమ్ । సుజనస్వేవచైహంవైవిముఖా
యాంతినాథిణః॥ ౩౮॥ పత్రపుష్పఫలచ్ఛాయామూలవల్గలదారుభిః । గంధసిర్యాసభస్తాస్థితోక్తైః కా
మాగపితన్యతే॥ ౩౯॥ ఎతావజ్జన్మసామగ్ర్యం దేహినామహాదేహిషు । ప్రాజైరధేధిణ యానాచా
శ్రేయతదరణంసదా॥ ౪౦॥ ఇతిప్రవాళప్రబకఫలపుష్పదళోతకరైః । తయాణాంనమ్రశాఖానాం మధ్య
నయమునాంగతః॥ ౪౧॥ తత్రగాః పాయయిత్వా పస్సుహృష్టాశ్చీతలాశ్చివాః । తతోన్యవస్వయంగోపాః
కామంస్వాదుపపుర్జలమ్॥ ౪౨॥ తస్యాఉపవనే కామంచారయంతః పశూన్సృష । కృష్ణరామపుపాగవ్య
యుధాతా ఇదమబ్రువణ॥ ౪౩॥ ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-ద్వావింశోధ్యాయః*****
శ్రీశుకః॥ తత్రగతోపవిష్టాస్తేగోపాలాయమునాతపేడోమబుభుక్షి తారాజకృష్ణరామాజగత్సతీ॥
౧॥ గోపాః॥ రామరామమహాబాహుకృష్ణమప్సజిహవాణ । ఎషావైపాథతేయున్నప్రచ్ఛాంతికర్తు
మహాధః॥ ౨॥ శ్రీశుకః॥ ఇతివిజ్ఞాపితోగోపైభాగవాణజగదీశ్వరః॥ భక్తాయావిప్రభార్యాయాః ప్రసీద
న్నిదమబ్రవీత్ ॥ ౩॥ ప్రయాతదేవయజనంబ్రాహ్మణాబ్రాహ్మవాదినః । సత్రమాంగరసంనామహ్యస
తేన్వగ కామ్యయా॥ ౪॥ తత్రగతోదనంగోపాయావతాస్తద్విసజితాః॥ కీర్తయంతోభగవతలర్య
స్యమమచాభిధామ్॥ ౫॥ ఇత్యాదిష్టాభగవతాగత్వా యావంతతేతదాకృతాజింతపుటావిప్రాదండవ
త్పీతతాభవి॥ ౬॥ హేభూమిదేవాశ్చృణుతకృష్ణస్యాదేశకారిణః॥ పాప్తాజానీభద్రంవోగోపాన్స
రామవదతా॥ ౭॥ గాశ్చౌరయంతావదిదూరదనంరామామ్యతాయల్ల మతోబుభుక్షి తా । తయో

వారయంతి॥ ౩౮॥ ఆహూఇతి సుజనస్యకృపాభోర్ధ్ధినభవ॥ ౩౯॥ పతేతి నిర్యాసోనునరసః-తోకాః పల్లవాద్యంకురాః॥
౩౯॥ ౪౦॥ ఇతితి॥ ఇత్యభినందయప్రవాణాదినమూహైర్వతశాఖానాంతరూణాం-మధ్యతోయమునాం ప్రాప్తః॥ ౪౧॥
౪౨॥ తస్యాఇతి కుమారి కాభ్యః పూర్వ మేవతన్నర్మకులతయా-అగృహీతభోజ్యానామేవనిగమాత్ యుధారా ఇత్యు
క్తం॥ ౪౩॥ ఇతిభావాధదీపికాయాం-ద్వావింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా. *****
శ్లో॥ త్రయోవింశేతతోగోపైరన్నయాజ్ఞాపదేశతః తత్తత్సవ్యమగ్రహతస్తేషామహాకర్మమహామదం॥ ౧॥ ౨॥ ఇతితి॥
భక్తయా ఇత్యేకవచనం-సద్వస్సాయాభిప్రాయేన॥ ౩॥ ౪॥ తత్రేతి॥ అప్రద్విసజితాః ఆవాళ్యాం ప్రహితాస్సం
తః యావద్వం-యన్మృకంకాతత్రలజ్జా- సమతథావ్యపాత్ర త్యాదస్తభ్యంతిమిదాస్యంతీతిచేత్తత్రాహ-కీర్తయంత
ఇతి॥ ౫॥ ౬॥ ౭॥ గాఇతి అవిదూతేవర్తమానాసంతావోయతే ఓదనం అన్నం- తత్ - లవతః ఆభిలవతః ఓదనం శ్రద్ధాచయ

ద్యప్తే-తహి-యచ్చతేతి॥ దీక్షితావయమభోజ్యాన్నాభివదివ్యంతీతి-స్వయమేవాశంక్యామః॥ దీక్షాయాభిదీక్షితాయాచరభ్యాగ్నిష్టమీయపశ్యాంభాత్పూర్వం దోషః-సతతోన్యత్ర-తథాసాత్రామాణ్యాశ్చ-అన్యత్రఅన్యదా॥ ౧౧౫౬ దేస్యర్థాదావాశమాత్రంయేహంతే-భూరిశిష్టేభాధికానికర్మాణియేహంతే-అతఃఅజ్ఞాఃపృథమూనిఃజ్ఞానస్యధాభిమానవంతః॥ ౧౦॥ సనుకర్తృక్రమముల్లంఘ్య-అదేశకౌవల్యాధికమన్నమన్యస్తేకథందేయంత్రాహ॥ దేశభితి॥ పృథక్పరుపురోదాశాదిద్రవ్యం-తంత్రంప్రయోగః-ధర్మఃఅపూర్వం॥ ౧౧॥ తదితి॥ మనుష్యేయమిదిదృష్ట్యమర్హత్వానఃదేహభిమానిః-బ్రాహ్మణావయంమహంతభితిమన్యమాసాః॥ ౧౨॥ ౧౩॥ తదితి॥ తాకింకరిమితి-సహి-కార్యాధిమోనిర్విద్యంతేకోవాయాచకోనపర్రాభూయతభిత్వాదిలోకస్థితిందర్యయః॥ ౧౪॥ మామితి॥ కేవలందేహానగృహేవసంతి-ధియాతుమయ్యేవోపితాః-యతోమయిష్టద్దాః-అతోదాస్యంతీతి॥ ౧౫॥ ౧౬॥ సమభితి॥ పేషితాఃపేరితాః॥ ౧౭॥ గాభితి॥ సకృష్టాసాపైస్సహ॥ ౧౮॥ శ్రుత్యేతి॥ తతః-భాషిస్తమనసః-అతపవత్తద్గర్వోత్పకాః-తంకృష్టమాగతంత్రాత్వా-జాతసంభ్రమాబభూవురితి॥ ౧౯॥ చతుర్విధమితి॥ భక్త్యభోజ్య-లేహ్య-వోష్య-భేదైశ్చతుర్విధం-బహుగుణం ద్వీజాఢదనశుద్ధివోర్మదిత్రధాశవోయచ్చతథర్మవిత్తమాః॥ దీక్షితాయాఃపశుసంస్థాయాసౌత్త్రామాణ్యాశ్చసత్తమాః॥ అన్యత్రదీక్షితస్యాపినాశ్చనుశ్చకాపిదుష్యతి॥ ౧౦॥ ఇతిలేఖగవద్యాఖ్యాంశ్చాన్యం తోషితశుశ్రువుః॥ యుక్తాభూరికర్మాణోబాలిశావృథమూనిః॥ ౧౦॥ దేశఃకాలఃపృథగ్ద్రవ్యంకుంత్రతంత్రత్విగగ్నయః॥ దేవతాయజమానశ్చక్రతుర్ధర్మశ్చయన్తయః॥ ౧౧॥ తద్భిన్నపరమఃసాక్షాద్భగవంతమథోక్షజంషనుష్యదృష్ట్యామప్పప్రజ్ఞామర్త్యాత్మామోనతేమితి॥ ౧౨॥ సతేదోమితిప్రచుర్మతేలివపరంతగ్నాపానిరాశాఃప్రత్యేత్యతథోమఃకృష్ణరామయోః॥ ౧౩॥ తమపాకణ్యభగవాన్ప్రహస్యజగదీశ్వరః॥ వ్యాజవంతపునర్లోపాదశయః॥ తాకింకరిం॥ ౧౪॥ మాంజ్ఞాపయతపత్తిభ్యస్ససంకర్షణమూగతందాస్యంతికామమన్నంవస్పిష్ఠామయ్యుషితాధియా॥ ౧౫॥ శ్రీశుకః॥ గత్వాచపత్తిశాలాయాంద్వష్టాసేనాస్యైలంకృతాః॥ నత్వాద్విజసతీర్లోపాఃప్రత్యైతాభిదమబుగ్వి॥ ౧౬॥ నమోవోద్విజపత్తిభోనిభోధతవశాంసినః॥ ఇతోవిదూరేదరతాకృష్టేనప్రేషితావయమ్॥ ౧౭॥ గాశ్చారయన్సాపైస్సరామోచారమాగతః॥ బుభుక్షితస్యతస్యాన్నంసామగస్యప్రదీయతాం॥ ౧౮॥ శ్రుత్వామృతముపాయాంతంభిత్వంతద్గర్వోత్పకాః॥ తతః-భాషిస్తమనసోబభూవురాతసంభ్రమాః॥ ౧౯॥ చతుర్విధంబహుగుణమన్నమాదాయభాజనైః॥ అభిసమ్రాప్రియంసర్వాస్సముక్రమివనిష్ఠాగాః॥ ౨౦॥ నిషిధ్యమానాఃపతిభిఃపివృభిభాక్తృభిస్సతైః॥ భగవత్కృతమక్షోకేదీక్షున్శ్రుతభృతాశయాః॥ ౨౧॥ యముమోపవతే2శోకనవపల్లవమండితే॥ విచరంతంవృతంగోప్రేర్తదృశ్యుస్సాగ్రజంప్రీయః॥ ౨౨॥ శ్యామంహిరణ్యవరిధినవమాల్యబర్హదాతుప్రవాళనటవేషమనుప్రతాంసే॥ విన్యస్తహస్తమితరేణధునానమబ్జంకర్ణోత్పలాలకపోలముఖాబ్జహం॥ ౨౩॥ ప్రాయశ్చుక్రప్రియతమోదయకర్ణపూరైర్నస్మిన్ముగ్ధమనసస్తనుభాషిరందైః॥ అంతఃక్రవేశ్యమదిరంపరిరభ్యతావంప్రాజ్ఞంయథా

సంసారవిశేషైర్మహావోగుణారససారభ్యాదయోయస్మిన్తతో - భాజనైఃఆమంత్రైర్భాంజైర్వాపత్యాదిభిర్వా ర్యమాణాఽపి-ప్రియంశ్రీకృష్ణం-అభిసమ్రాప్రియఃఅభిజన్మః-అప్రతిబంధైర్వస్తాంతః-సమద్రంభిమ్నగానద్యభివేతి॥ ౨౦॥ నిషిధ్యమానాభితి॥ తత్రహేతుః-భగవతీతి-దీక్షుంబహుకాలం-శ్రుతేనశ్రవణేన-ధృతఃఅతయోయాభిస్తాః-తథాగతాస్సశ్యోదదృశుః॥ ౨౧॥ ౨౨॥ శ్యామమితి॥ హిరణ్యవత్పరిధిఃపరిధానంయస్య-పీతాంబరమిత్యథాః-వనమాల్యైర్బర్హదాద్దాతుభిఃప్రవాలైశ్చ-నటవడ్డేషోయస్య-అనుప్రతస్యసఖ్యుఃఅంసేవిన్యస్తేనిహితోయస్తోయేన-ఇతరేహస్తేన-లీలయా-అబ్జంధునానంభాక్రమయంతం-కర్ణయోరుత్పలేయస్య-అలకాఃకపోలయోర్యస్య-ముఖాబ్జహంసోయస్య-తంవతంత॥ ౨౩॥ వృత్తైరపిలయేనసామరస్యమాహ॥ ప్రాయశ్చితి॥ ప్రాయఃబహుశః-శ్రుతాయేప్రియతమస్యఉదయాఃఉత్తరాదాః-తపవకర్ణపూరాఃకర్ణేపూరయంతిక్రతాధీశుర్యంతీతితథా-తైఃకర్ణభరణైరితివా-యస్మిన్శ్రీకృష్ణే - నిమగ్నమనసఃఆవిష్టచేతసః-తంలూచనద్వారైరంతఃప్రవేశ్య-సుచిరమువగృహ్య-తాపంజహుః-అభిమతయఃఆహంవృత్తయః ప్రాజ్ఞంసుమప్రసాక్షిణం-పరిరభ్య-తస్మిన్లయంప్రవ్య-యథేతి॥ ౨౪॥ తాభితి॥ అఖిలదృక్ ద్రష్టా-సర్వబుద్ధిసాక్షి

శాస్త్రశాస్త్రప్రాప్తావిజ్ఞానాపి-గతే త్యేతద్వివృణోతి - త్యక్తసర్వాతశాయాభిప్రాయః కవలమాత్మనఃస్వస్యైవవిద్యుతయేతి॥౨౫॥స్వాగతమితి హిమమథాగాః-వఃస్వాగతంశుభనూగమనం-తదేవాహ-యత్ యస్మాత్ ప్రతిబంధితరస్థా-రేణ-అస్మాకంవిద్యుతయూ ప్రాప్తాభి-ఇదంపక్షపవన్నయం క్తమితివా॥౨౬॥యూ క్తత్వమేవాహ॥సర్వవితి॥ఆత్మప్రియే-ఆత్మాప-ప్రియశ్చరత్ప్రీతానుయి-శుకలాఃవివేకః-అతపవ స్సస్యాత్సవోద్ధవశ్యంతియే-తే యథాయథావత్-భక్తింకు-ర్వంతి-యథావత్త్వమాహ-అగ్ధాతాత్మో-అగ్రహానుః-అహానుశ్యవ్యవహితాంఫలాభిసంధిరహితాం-అతపవ అ-వ్యవహితాంగంతరగాం॥౨౭॥ఆత్మనఃసర్వత-ప్రేక్ష్యమివపాదయతి॥ప్రాణే । స్వాఃజ్ఞానయః-ఆత్మాదేహఃపతేన-ర్యే-యత్యపరాత్ యస్యాభ్యావేషవివరణ త్యేన్నవా॥౨౮॥తదితి॥తత్-సాస్మాత్ శృతార్థాయా-యం-యాత-దేవయ-జనయజ్ఞ-వాటం-గచ్ఛగ-కృతాథాఃమితియాస్యామశ్చిచేదతతహా॥పరయశ్చ॥పారయశ్య తిసమావయ్యంతి-పరీ-నామనుగ్రహాయోన్యధాః-౨౯॥మేః॥స్వశం-సంపరమం-నిగమం-ప్రవిజ్ఞాం॥హ్నిఃసేవభక్తఃప్రణశ్యేతి-దేదంవా॥శ్రు॥న-తనపునరావర్తతేనవపునరావర్తగతి-పదావస్థ్యంత్యంత్యయాపిదత్తం-అహుమాదేనకశైర్నివోధం-దాసీభవయం॥

భివతయోః జహుర్నరేంద్ర॥ ౨౮॥ శ్వాప్తభాత్యక్షనర్వాణః పాప్తాత్యుద్భవతయా॥ విజ్ఞానాఖిల
దృష్టద్విపాప్రహసితానః॥ ౨౯॥ శ్రీభగవాన్ పాన్వతంవోమహాభాగాః స్వతాంకరవామః॥
యనోద్భవతయా భ్యేతాడివపన్నమంహవః॥ ౩౦॥ నన్యద్దానయికుర్వంతికుశలాస్సన్యధ్దశ్శివః॥ ఆ
హైత్యోవ్యంహితాంభక్తిమాన్తప్రియేయథా॥ ౩౧॥ పాన్విబుధిమనస్సన్యతాదావత్యభవదయః॥
యత్సంపదాభిప్రియాతసంప్రతిఃకోన్యవరః॥ ౩౨॥ తద్భాతదేవయజనంవతయోవోద్విజాత
యః॥ నన్యసత్తంపారయిష్యంతియస్తాభిక్యహమేధివః॥ ౩౩॥ ఏత్రవత్సయః॥ మైవంపిభోహాతిభవాన్
గదితుంస్యశంసంసత్యంకురుష్యన్గమంతవపాదమూలం॥ పాప్తావయంతులసిగామపదావపుష్టంకై
నివోధమతిలంఘ్యసమస్తబంధూన్॥ ౩౪॥ కృష్ణంతివోనవతయః॥ సితరమ్మతావానభాన్విబంధుసు
హృదఃకుతపవచాన్యే॥ తస్మాద్భవస్మిన్వతయోఃవతతాన్తవానోనాన్యాభవేన్గదిరిందవతద్విధేమ్॥
౩౫॥ శ్రీభగవాన్ పవతయోనహ్యసూయేరపితృభాన్విత్వసతాదయః॥ లోకాశ్చవోమయోపేతాదేవా
అప్యమమన్యతే॥ ౩౬॥ నస్త్రీతయేమరాగాయహ్యంగసంగోన్యతామివ॥ తత్తనోమయియః॥ జానాతిరా
న్తానువాప్యథ॥ ౩౭॥ శ్రవణాద్దర్శనాద్ధ్యానాత్తయిభావోమతః॥ త్రనాత్॥ కతథాసన్మక్షిణేనప్రతియార
తత్యావహన్॥ ౩౮॥ శ్రీశుకః॥ భగ్నాత్తద్విజవత్త్వస్తాయజ్ఞవాటంపునగణాః॥ తేచానసూయవస్తాభి
స్త్రీన్ప్రభిస్సత్రమపారయన్॥ ౩౯॥ తత్రైకావిద్రుతాభత్రాభగవతః॥ యథాశ్రుమిహ్యదోపగూ
హ్యవిజవోదేహంకర్తానుబంధనమ్॥ ౪౦॥ భగవానపిగోవిందస్తైవనాన్సేనగోపకాన్॥ వతిర్విధేవా
శయిత్యాస్వయంవబుభుజేప్రభుః॥ ౪౧॥ ఏవంలీలానరవపున్ఫలోకమమశీలయన్॥ రేమేగోగోపగోపీ
నాంరమయగ్రూపవాక్సృతైః॥ ౪౨॥ ఆభానుస్మృత్యవిపాప్తేహ్యస్యోప్యగృతాగః॥ యద్విశ్వే
శ్వరయోర్వాష్టామహర్షేనృపదంబయోః॥ ౪౩॥ దృష్టేస్త్రీణాంభగవతికృష్ణేభక్తిగులాకిమ్॥ ఆత్మా
నంవతయోహీనమసుతస్తావ్యగహాయన్॥ ౪౪॥ నిర్మత్తనప్రప్రద్యిద్యానిధిగ్నితంధిబువస్సుతానిధి

[illegible]

శౌక్యం-సాచిత్రం-దైత్యుః॥ శ్రీసుతంజన్మ-వ్రతంబ్రహ్మచర్యం-శ్రీయాఃకమాణి-దాత్యం-చ-శ్రీయాదాత్యుని
త్యేకం-వాపదం-ధిశ్యథతే-పే-యేపయమభోతుజేవిముఖాస్తేహంవోజన్మాదియత్రశస్రందగితివ్యగర్హయన్మత్త్యధః॥
౧౧॥౧౨॥౧౩॥౧౪॥౧౫॥౧౬॥౧౭॥౧౮॥౧౯॥౨౦॥౨౧॥౨౨॥౨౩॥౨౪॥౨౫॥౨౬॥౨౭॥౨౮॥౨౯॥౩౦॥౩౧॥౩౨॥౩౩॥౩౪॥౩౫॥౩౬॥౩౭॥౩౮॥౩౯॥౪౦॥౪౧॥౪౨॥౪౩॥౪౪॥౪౫॥౪౬॥౪౭॥౪౮॥౪౯॥౫౦॥
సౌఖ్యం॥ ఇత్యేత్యు-పవంసర్వత్ర-శ్రుతివంతోవయంహ-రిథాపీతి॥౨౦॥ ౨౧॥ ఇతి॥ సహచరకాలయోర్ధ్వవాయ-సజ
గ్ముః॥౨౩॥* ఇతిభావాధాదిపికాయాం - శ్రయోవింశోధ్యాయవ్యాఖ్యానః*****
శ్లో॥ చతుర్వింశేషహృద్రస్యమఖంవ్యావర్త్యహేతుభిఃకృష్టఃపావర్తయామాసగోపర్థనమశాలాత్పిపమ్॥ ధూమ
రాణాంశ్రీయాగర్వంధరస్యస్యమరేషుచమపివన్నదభంగాయతన్నఖంసమవారయత్॥ భగవాణి॥ బ్రహ్మణాఃకం
సాద్భితాః-సావ్రమస్థాపితభగవంతమభజత్ - భగవాన్ప-తత్రైవనవసన్నిప్తప్రయాగకృతోద్యమాగోపానవశ్య

కులంధిక్రియాదాత్యంవిముఖాయేశ్వదోతుజే॥౧౧॥ సూన్యంభగవతోమాయాయోగినామపిమో
హిన్రియద్వయంగురవోస్సాణాంసావధేముఖ్యమహేద్విజ్ఞాః॥౧౨॥౧౩॥౧౪॥౧౫॥౧౬॥౧౭॥౧౮॥౧౯॥౨౦॥౨౧॥౨౨॥౨౩॥౨౪॥౨౫॥౨౬॥౨౭॥౨౮॥౨౯॥౩౦॥౩౧॥౩౨॥౩౩॥౩౪॥౩౫॥౩౬॥౩౭॥౩౮॥౩౯॥౪౦॥౪౧॥౪౨॥౪౩॥౪౪॥౪౫॥౪౬॥౪౭॥౪౮॥౪౯॥౫౦॥
జగద్గురౌదురంతభావంయోవిధ్యత్ప్రతుపాశోగృహభిధా॥౧౩॥ నాసాంద్విజాతిసంసారోనని
వాసాగురావపిసతపోవాత్సమీమాంసాశోచంచశ్రీయాశ్శుభాః॥౧౪॥ తథాపిహ్యుత్తమశ్లోకేకృష్టే
యోగీశ్వరేశ్వరేభక్తీద్వగధానచాస్తాకింసంసారాదమతామపి॥౧౫॥ ననుసార్థఃమూఢానాంప్ర
మత్తానాంశ్చహేహయా॥౧౬॥౧౭॥౧౮॥౧౯॥౨౦॥౨౧॥౨౨॥౨౩॥౨౪॥౨౫॥౨౬॥౨౭॥౨౮॥౨౯॥౩౦॥౩౧॥౩౨॥౩౩॥౩౪॥౩౫॥౩౬॥౩౭॥౩౮॥౩౯॥౪౦॥౪౧॥౪౨॥౪౩॥౪౪॥౪౫॥౪౬॥౪౭॥౪౮॥౪౯॥౫౦॥
కామస్యతైల్యాద్యశిమాంపతేః॥౧౬॥౧౭॥౧౮॥౧౯॥౨౦॥౨౧॥౨౨॥౨౩॥౨౪॥౨౫॥౨౬॥౨౭॥౨౮॥౨౯॥౩౦॥౩౧॥౩౨॥౩౩॥౩౪॥౩౫॥౩౬॥౩౭॥౩౮॥౩౯॥౪౦॥౪౧॥౪౨॥౪౩॥౪౪॥౪౫॥౪౬॥౪౭॥౪౮॥౪౯॥౫౦॥
జలేయంశ్రీఃపాదస్పర్శయాసక్తృత్॥సావత్సదోహపవర్గేణతద్యాజ్ఞాజనమోహిన్రి॥౧౮॥ దేశఃకాలః
పుణ్యస్థానమంత్రతంత్రైర్విజోగ్నయః॥ దేవతాయజమాన్శ్చక్రితుధర్మశ్చయన్తయః॥౧౯॥ సపిపభ
గవాగసాతాద్విష్ణురోగీశ్వరేశ్వరః॥జాతోయదుష్పిత్యశ్శృణ్వహ్యపిమూఢానివిత్సహ॥౨౦॥ నమస్తు
భ్యంభగవతేకృష్ణాయామంతమేధసైన్యన్తాయామోహితభయోభ్రమామఃకర్తవత్సను॥౨౧॥ స
వైసాద్యపురుషస్త్వమాయామోహితాశ్చనాంఅపిజ్ఞాతానుభావానాంతుమహాత్యైక్రవం॥
౨౨॥ ఇతిసావధేయమంత్రైర్విజోగ్నయః॥ దేవతాయజమాన్శ్చక్రితుధర్మశ్చయన్తయః॥౨౩॥ స
వైసాద్యపురుషస్త్వమాయామోహితాశ్చనాంఅపిజ్ఞాతానుభావానాంతుమహాత్యైక్రవం॥

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే దశమస్కంధే - శ్రయోవింశోధ్యాయః.
—*గోపధానోద్ధరణః ధాపాగ్రిరంభః*

శ్రీశుకః॥ భగవాన్పితృత్రైవబలదేవేనసంయుతః॥ అవశ్యన్నిసగోపానింప్రయాగకృతోద్యమాగ్॥
౧౧॥౧౨॥౧౩॥౧౪॥౧౫॥౧౬॥౧౭॥౧౮॥౧౯॥౨౦॥౨౧॥౨౨॥౨౩॥౨౪॥౨౫॥౨౬॥౨౭॥౨౮॥౨౯॥౩౦॥౩౧॥౩౨॥౩౩॥౩౪॥౩౫॥౩౬॥౩౭॥౩౮॥౩౯॥౪౦॥౪౧॥౪౨॥౪౩॥౪౪॥౪౫॥౪౬॥౪౭॥౪౮॥౪౯॥౫౦॥
భక్త్యాంమేపితేకోయంసంభ్రమోపథపాగః॥ కి ఫలంకస్యచోద్దేశఃకనగాసాధ్యతేమః॥౩॥ ఏత
ద్భూమిమహాగోమోమహ్యంశుశ్రూషవేతంసంసాగోవ్యంహిసాధూసాంకృత్యంసర్వాత్సనామి
హ॥౪॥అప్రస్యవరదృష్టివామమిద్రాద్రాప్రవిద్విషాంఉదాసనోరివద్యజ్ఞాత్మచక్షుహ్యదువ్యతే॥
౫॥౬॥౭॥౮॥౯॥౧౦॥౧౧॥౧౨॥౧౩॥౧౪॥౧౫॥౧౬॥౧౭॥౧౮॥౧౯॥౨౦॥౨౧॥౨౨॥౨౩॥౨౪॥౨౫॥౨౬॥౨౭॥౨౮॥౨౯॥౩౦॥౩౧॥౩౨॥౩౩॥౩౪॥౩౫॥౩౬॥౩౭॥౩౮॥౩౯॥౪౦॥౪౧॥౪౨॥౪౩॥౪౪॥౪౫॥౪౬॥౪౭॥౪౮॥౪౯॥౫౦॥

దిసంబంధః॥౧౧॥౧౨॥౧౩॥౧౪॥౧౫॥౧౬॥౧౭॥౧౮॥౧౯॥౨౦॥౨౧॥౨౨॥౨౩॥౨౪॥౨౫॥౨౬॥౨౭॥౨౮॥౨౯॥౩౦॥౩౧॥౩౨॥౩౩॥౩౪॥౩౫॥౩౬॥౩౭॥౩౮॥౩౯॥౪౦॥౪౧॥౪౨॥౪౩॥౪౪॥౪౫॥౪౬॥౪౭॥౪౮॥౪౯॥౫౦॥
కా-కనవాసాధన-సాధ్యతే॥౩॥ ఏతదితి॥ఏతద్భూమి-మహాగోమోమమత్రాణేవర్తతే-యద్వా-తమమహాగో
మోదృశ్యతఇతి-తూష్టిసంస్థితౌ శ్యావా-సహిత-సర్వాత్సనాంసర్వత్రాత్సదృష్టిసాం॥౪॥అస్తీతి॥అంపవ-సమిద్యతేస్వః
వరభిదృష్టిశ్యేహం-స్వవరభిదృష్టిభావాదేవ-సతర్థవామిత్రాదియోపియేహంసంతత్యాహ-అమిత్రేతి- నమిత్రంఉ
దా-ప్రఃఉదాసనః-పద్మతయేహం తేమాంకృత్యంకమణగోపనియంకిందిస్తీతపూర్వేణాస్యయః - సత్యపిభదదత్తానె
ఉదాసనఃశత్రువద్దర్శ్యః-అత్తుతిల్యత్యాత్ సుహృన్నసజగ్నియతిత్యాహ-ఉదాసనఇతి॥౫॥౬॥౭॥౮॥౯॥౧౦॥౧౧॥౧౨॥౧౩॥౧౪॥౧౫॥౧౬॥౧౭॥౧౮॥౧౯॥౨౦॥౨౧॥౨౨॥౨౩॥౨౪॥౨౫॥౨౬॥౨౭॥౨౮॥౨౯॥౩౦॥౩౧॥౩౨॥౩౩॥౩౪॥౩౫॥౩౬॥౩౭॥౩౮॥౩౯॥౪౦॥౪౧॥౪౨॥౪౩॥౪౪॥౪౫॥౪౬॥౪౭॥౪౮॥౪౯॥౫౦॥
ర్యజ్ఞాత్వైవ-కమణకతావ్యం-నతుగతానుగతికమాత్రేణేత్యాహ॥జ్ఞాత్వైవఅజ్ఞాత్వాచ-తత్రమిదుద్యుధావతర-ర్ష
భలంసావత్ - తథానావిదుషః॥౬॥౭॥౮॥౯॥౧౦॥౧౧॥౧౨॥౧౩॥౧౪॥౧౫॥౧౬॥౧౭॥౧౮॥౧౯॥౨౦॥౨౧॥౨౨॥౨౩॥౨౪॥౨౫॥౨౬॥౨౭॥౨౮॥౨౯॥౩౦॥౩౧॥౩౨॥౩౩॥౩౪॥౩౫॥౩౬॥౩౭॥౩౮॥౩౯॥౪౦॥౪౧॥౪౨॥౪౩॥౪౪॥౪౫॥౪౬॥౪౭॥౪౮॥౪౯॥౫౦॥

కహ్నితేతి సాధుసోమపత్రికం-ఫణ్యతాంకధ్యతామితి॥ ఆచారపాత్రికపేససహేతుకమాహ-పజాన్యతి॥ ఆర్జు-
 న్మాత్మయఃప్రియమూర్తయః॥౧॥ తథాకీమతతహాతమితి॥ త్రిమంత్రిం-వాన్మచాంమేఘానాం-తదేతరతద్యప్తిపయ
 సా॥౯॥ తదితి॥ ఉపజీవంతిజీవికాంకల్పయంతి-ధర్మార్థకామసిద్ధయే-ననుకృప్యదిభిజీవంతికిమిందే॥ తేత్యతాహ-పు-
 సామితి-ఫలభావనఃఫలసాధకః-పజాన్యంతి నాకృప్యదివై ఫల్యాదిత్యధాః॥౧౦॥౧౧॥ వచతి॥ ఇంద్రాద్రియమన్యంజన
 యన్నితి-కోవజననద్యా రాగర్షపర్వతాదిం-ప్రమవతారయతుండేవతానిరాకరణం- నత్వయమేవభగవతోభిప్రాయఇ
 త్యర్థః॥౧౨॥ ప్రథమంతావతే ర్నవాదేనదేవాన్నిరాకరోతి॥ కర్మణేతి॥ ననుజడాతిర్-ర్మణఃకేవలాత్-భంఫలసిద్ధిసాన్య
 త్-ఆహూ-అపరీశీలతమీమాంసాశాంస్యమివిలసిత శ్రద్ధాకర్మణఃఫలకరణత్వేవచనతోవకతే-కింతతోనుపపన్నం
 నామేతిభావః॥౧౩॥ కేదిత్యునరసిహసాద్భీతాః-కర్మపరం-త్రమీశ్వరమన్యం-తేతత్తతమనూద్యనిరాకరోతి॥ అస్త్ర
 చేదితి॥ స్వయంకర్మభివిప్రసేవహంజీవానాంకర్మణాం-ఫలయాపీఫలదాతానోపకర్తారంభజన-తత-ర్మఫలదానేన॥

శ్రీతావతిగ్రీయా యోగోభవతాంకింబిచారితః॥ అథవాలౌకికప్రత్యేచ్ఛచ్ఛసాధుఫణ్యతాం॥ ౭॥ సం-
 దః॥ పజాన్యోభగవానింద్రోమేఘాస్త్రహ్యస్త్రమూర్తయః॥ తేభిషణంతిభూతానాంపాత్రికసంజీవనం
 పయః॥౧౨॥ త-తథావయమవ్యవవాన్మచాంపరిమిశ్వరం॥ త్రవైత్రిప్రత్రేతసాసిద్ధేర్మజంతేత్త-భిర్న
 రాః॥౯॥ తచ్చేషేణావజీవంతిత్రివర్గ-ఫలసిద్ధయే॥ పు-సాంపురుషకారాణాంపజాన్యఃఫలభావనః॥౧౦॥
 యవంబిస్థచైర్నంపారంపర్యాగతంనరః॥ కామాన్లోభాద్భయోద్వైప్రావృతై నాపౌతిశోభనం॥౧౧॥
 శ్రీశుకః॥ వచోనిశమ్యునందస్యతథాన్యేహంప్రజౌకసాం॥ ఇంద్రాద్రియమన్యంజనయః॥ పితరంపాత్రిమాశే
 శవః॥౧౨॥ శ్రీభగవాన్॥ కర్మణాజాయతేజంతుఃకర్మణేనప్రతీయతే॥ సుఖంఃఖంభయంయేమంకర్మణే
 వప్రపన్యతే॥౧౩॥ అస్త్రచేదీశ్వరఃకృష్ణఫలయావ్యన్యఃకర్మణాం॥ కర్తారంభజతేసోపివహ్యకర్మప్రభు
 హి-సః॥౧౪॥ కిమిందేతేవాభూతానాంస్వంస్వంకర్మానువతేనాం॥ ఆశీశేనాన్యథాకర్మస్వభావవి
 హితంవృణాం॥ స్వభావతంతోహిజనస్సస్వభావమనువత్తే॥ స్వభావస్థమిదంపర్వంసదేవాసురమా-
 నుషం॥౧౫॥ దేవనుచ్ఛావచాణాంతుఃపాత్రిగృన్మజతికర్మణా॥ శత్రుర్నిగ్రహదాసినఃకమైవమరు
 రీశ్వరః॥౧౬॥ తస్మాత్సంప్రాజయేర్-ర్మస్వభావస్సస్వకర్మకృత్॥ అంజసాయేనవతైతతదేవాస్యహి-
 వైవతం॥౧౭॥ ఆజీవైత్రికగరంభావంయస్త్రన్యమపజీవతి॥ నతస్మాద్విందతేయేనంజారంసార్యసలియ
 థా॥౧౮॥ వర్తేతప్రహ్లాదావిప్రరాజన్యోరక్షయాభవః॥ వైశ్యప్రహర్తయాజీవేత్మాచుత్తప్రద్యజసే
 వయా॥౨౦॥ కృష్ణివాణిజ్యగారియోఃకుసీదంతుగ్యముచ్యతే॥ వార్తాచతుర్విధాగ్రమయంగృప్తియో-
 నశం॥ ౨౧॥ సత్త్వంరజప్రమత్తిభిత్తుగ్యద్వింతహేతవః॥ రజసోన్మిశ్యతేపిశ్వవనోన్యంవివిధాంజ-
 గత్॥౨౨॥ రజసోత్పదితామేఘావషణ్త్యంబూనిసర్వగః॥ ప్రజాస్తైరేవసిద్ధ్యంతిసుహేంత్రిఃకింకరి

వ్యతి॥౨౩॥ ననఃపురోజనభీదానగ్రామానగృహవయమ్॥ వనౌకసస్తానిగ్యంవనతైర్లవానినః॥౨౪॥
 ౧౪॥ అతఃకర్మణివపలసిద్ధేప్రత్యుత్తరం॥ త్రైవివ-అజాశస్త్రనశూల్యత్వాత్-నదేవతయాన్యన్యమిత్యాహ॥ కిమిందేతే
 తి॥ ననుకర్మణాపిప్రవృత్తిరంతిర్యామ్యపేక్షయేవకథంసర్వధాదేవతాయాలమవయోగిత్యాశంక్యాహ-స్వభావవి
 హితమితి-స్వభావేనప్రాక్తనసంపారకేజైవవిహితం-యి-ర్-ర్మగదన్యధాః-ర్మజనీశేన॥౧౫॥ ఏతద్వివృణోతి॥ స్వ
 భావతంప్రతితి॥ ప్రవృత్తేఃసంసారాదాసీనత్వాతి-మంతర్యామిదేగ్యధాః॥౧౬॥ సత్త్వస్వభావసోనిష్పన్నస్యకర్మణ-
 ఎవసర్వకారణత్వాత్-కమైవప్రాజ్యమిత్యాహ-దేహాన్త్యాదిసాధేన॥౧౭॥ తస్మాద్వి॥ సప్రాజయేత్సమావయేత్
 ననుదేవతోదేశేనద్రవ్యత్యాగాత్కీర్త్యాతి-ర్మణః-కథందేవతాంబిసాసిద్ధిత్వాశంక్య-కర్మాంగమాత్రందేవతేతివ
 త్తముపస-హర్ష-హేతువాదమాశ్రిత్యాన్యమేవదేవతాంసహభూయతే-అంజసేతి॥౧౮॥ హేతుబలైవైవవియే
 దోషమాహ-అజీవ్యేతి॥ ఉపజీవంతిసేవతే॥౧౯॥ స్వప్రతివత్తుంధ్యస్తాంతలైవనవగ్గానాంవృత్తిభేదమాహ॥ వర్తేతేతి॥ బ్ర-
 హ్మణావేదాధ్యయనాదిసా॥౨౦॥ వైశ్యవృత్తేస్వతుర్విధ్యహి-పేక్షి॥ కృష్ణివాణిజ్యసహితాగోరయోః-ఏవంత్రి-
 యం-కుసీద-వృద్ధిజీవనం-చతుర్థం॥౨౧॥ ననుగవాహపిప్రవృత్తహిందాగ్రీనైవేత్యాశంక్య-గరిశ్వరసాంఖ్యమతాశ్ర-
 యోగనిరాకరోత్క్లేఃద్వయేన॥ సత్త్వమితి॥ అన్యోన్యంయోగేన॥౨౨॥ రజసేతి॥ సర్వతత్త్వసముద్రతైలవనాదిదృపివ

స్థిరదర్శనాన్న ప్రేక్షావత్సూర్యవ్యవృత్తిరతిభావః-తైరేవమేషేవేవ-సిద్ధ్యంతిజీవంతి॥౨౩॥తథాపి యోగక్షేమా
 భావదేవతాపేక్షితేతితేదైతీతమా॥నైతిపురఃపక్షాని-జనవచాఃదేశాః-నఃఆస్మాకంయోగక్షేమహేతుర్వనతైలాద
 యపివేతిభావః-బ్రాహ్మణానపిసంగ్యజ్ఞాన్నిగమయితస్తాది॥౨౪॥స్వయముత్సేక్తితయాగకల్పమాహ-సాదైః
 పంచభిః॥యథితి॥సంభారాస్సధనాని॥౨౫॥పచ్యంతామితి॥నూవంమాగ్ధం-పాయసంకెవలేవయసివక్తం-సంయాచా
 దయోగోధూమాదివీక్రియాః-క్రమశ్చసూతపాయసయోః-శ్రుత్యా-దోహస్యాక్షణోన్యేహంపాతతః॥౨౬॥యా
 గశోభాధాంత్రవృత్తాదనాథాంత్రచాహ॥హూయంతామితి॥ధేనుదక్షిణాఃధేను-సహి నాదక్షిణాస్తాపవదక్షిణాః-
 వఃయస్తాభిః॥౨౭॥నైవ్యభ్యంజనం॥యవసంత్యతం॥౨౮॥౨౯॥ఏతదితి॥సర్వాశిశికంపనానుమోదయన్నాహ-గోపా
 హ్మణాశ్రీణామితమహ్యంమమవ॥౩౦॥౩౧॥తథేతి॥తద్వ్రీవ్యేణమహేం-త్రమఖత్రవ్యే-గిరిద్విజాగ్రతః-యథాయ
 వాంబ్రాహ్మణానామద్రేశ్వరభ్యతాఃమఘః॥౩౨॥యథింత్రయాగసంభారాస్తైరయంసాధ్యతాం

హఘః॥౨౩॥పచ్యంతాంవివిధాఃపాకాన్సూపాంతాఃపాయసాదయః॥సంయాచాపూవశమృత్యుస్స
 ర్వదోహశ్చగృహ్యతాం॥౨౪॥హూయంతామగ్ధయస్సమ్యగ్భక్తిస్తాజైల్లఘావాదిభిః॥అన్నంబ
 హువిధందేయంతేభ్యోవోధేనుదక్షిణాః॥౨౫॥నైవ్యభ్యంజనం॥దాలపతితేభ్యోయథాహతః॥యవ
 సంచగవాందత్వాగిరయేదీయతాంబలిః॥౨౬॥స్వలఃకృతాభుక్తవంతస్సమలిప్తాస్సహససః॥ప్రద
 ష్ఠిణంచకుగురగివిపానీలవర్షణా॥౨౭॥ఏతన్నమమతంతాతక్రియతాంయదిగోవతే॥అయంగా
 బ్రాహ్మణాశ్రీణామహ్యంచదయతోహఘః॥౩౦॥శ్రీశుకః॥కాలాత్సనాభగవతాశక్రదర్శజిహ్వాంస
 యాస్తోక్తంశక్యంనందాద్యాస్సద్వ్యగృహ్యంతేతత్వచ॥౩౧॥తథావవ్యభక్తాసర్వయథావహుధు
 నూదనః॥వాచయత్యాస్వప్త్యయసంసద్వ్రీవ్యేగిరిద్విజాగ్రా॥౩౨॥ఉపహ్యగిరిద్విజాగ్రాసత్వానాదృతా
 యవసంగవాం॥గోధవాపురస్సృత్యగిరించత్రుఃప్రదక్షిణం॥౩౩॥అనాంస్యనడుమ్యక్తానితేచారుహ్య
 స్వలంకృతాః॥గోవ్యశ్యకృష్ణవీర్యాగోగాయంత్యస్సద్విజాశివః॥౩౪॥కృష్ణప్త్యస్యతమంరూపంగోప
 త్రంభణంగతః॥తైలాత్పేతిబువగభూరిబలిమాదద్భువాద్యపుః॥౩౫॥తస్మైసమోవ్రజజన్తేస్సహచ
 క్రేమహస్తే॥తేఅశూచావశ్యతి॥తైలాసాయాపీనోనుగ్రహంవ్యధాత్॥౩౬॥ఏదేవజానతేమర్త్యు
 కామరూపీవనాకసః॥హంతిహ్యస్తైనమస్యామఃశర్మణేవ్యత్తమోగవాం॥౩౭॥ఇత్యుక్తిగిరిద్విజమఖం

వాసుదేవప్రసాదితాః॥యథావిధాయగోపాలాస్సహకృష్ణావ్రజంయయః॥౩౮॥*****

ఇతిశ్రీమద్భాగవత-దశమస్కంధ-చతుర్వింశోధ్యాయః-

శ్రీశుకః॥ఇంత్రప్రదాత్తనఃపూజాంవిజ్ఞాయవిహతాంనృపగోపేభ్యఃకృష్ణనాతేభ్యోనందాభ్యశ్చుగీ
 వహ॥౧॥గణంసంవర్తకంనామమేఘానాంచాంతకారిణాం॥ఇంత్రఃపావోదయతుగ్రద్వోవాక్యంచా
 హేశమాన్యుత॥౨॥అశూచాశ్రీమదమాహిత్వ్యంగోపానాంకాననాసాం॥కృష్ణంమర్త్యముపాశ్రి

థం॥౩॥ఉపహ్యత్యేతి॥బలీనుపహ్యత్యతత్వా-ఆదృతాఃసాదరాః॥౩౩॥అనాంసీతి॥అనమద్యుక్తానిఉత్తమానదుద్ధిర్యు
 త్తాని-సద్విజాగివఃద్విజాగిభిఃసహితాః॥౩౪॥కృష్ణఇతి॥గోవపిత్రంభణంగోపానాంవిశ్వాసజనకం-రూపంగతఃపా
 వ్రస్సగ-బలిమువహారం-ఆదత్అభిక్షయత్॥౩౫॥తస్మాఇతి॥తస్మైతత్తనే-ఆత్మనాస్వయం-వ్రజజన్తేస్సహనమశ్చక్రే
 అశూచాఇత్యాదిసాధాక్షోకంపత॥౩౬॥ఏషఇతి॥కామరూపీసర్వాదిరూపః-అస్మైత్రయ-శర్మణేత్యుచయ॥౩౭॥

ఇతిశ్లోకే॥కమైవాలంపాగ్న్యభావోగుణావాకర్తాంగంవాతద్వశోవామహేశః॥నార్తకశ్రీణాదేవతేతియముక్తాదే
 వతోభవద్భిర్నత్వభీష్టా॥శ్రీధరీయోయంశ్లోకః॥ఇతిభావార్థపీకాయాం-చతుర్వింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా. *****
 శ్లో॥పంచమిశేరుషాశక్రేవ్రజనాశాయపక్షం॥ఉద్భృత్యగిరిమాసారాదరక్షేద్గోకులంప్రభుః॥ఇంత్రేతి॥కృష్ణోనాథో
 యేహంతేభ్యః॥౧॥గణమితి॥శ్రుద్ధత్వస్మింత్రః-సంవర్తకంనామ-సంవర్తకఃప్రళయః-తతరూరారంమేఘానాంప్రసి
 ద్ధంగణం-పావోదయతోపేక్షయామాస-నను-కథంకృష్ణనాథానాంపూతేప్రవృత్తత్యాశంక్యాత్సంభావనయా
 శరస్తవివేకత్యాదిత్యాశయేవాహ-వాక్యంచాహత్యాదిపంచభిః-ఈశమానీఅమాసీత్సరభిగరకవా॥౨॥అశూచా

గోసప్తవింశతీతదాలత్యక్తస్య ప్రభవంపరంవర్ణితేసురభీం ద్రాణా భిషకమహాలాగ్నవః | గోవర్ధనశ్చితి |
 గోవర్ధనద్వితీతైలశ్చితక్రస్యభయోనాగమనోహతుః-ఆసారాత్త్రక్షి- సురభర్తాగ్నేశాగమనం | ౧౧ || తత్త్రేంద్ర
 ఆగత్యకింకృతవాంస్తదాహవివిక్షిత్యాదిసా-అథాహస్థిరభిరిత్యతః ప్రా- నిసగ్రంధేనవివిక్షితతివివిక్తపకాంతే-
 పాదయోఃపస్పర్శసమశ్చకార || ౧౨ || దృష్టేతి || అస్యశ్రీకృష్ణస్య శ్రుతశ్చాపావసాభావశ్చ శ్రుతానుభావః - దృష్టః శ్రు-
 తానుభావోయోస-సంధ్యం-నవ్యః ప్రాణోకేశోహమితమదోయస్యసః || ౩ || తత్త్రమమాపరాధంక్షమస్వేతివస్తంతవతా
 విచపరాధోనాస్త్వేవత్యయామగ్నిహవనకృతశ్చత్యాహవశ్చుపశుధ్వస్తస్వమితి | ధానుస్వయాపం-శాంతంపకయాపం-
 ఆగత్యతపోమయం ప్రచురజ్ఞానంసర్వజ్ఞమిత్యభిః-కుతఃస్వప్తరజస్తమస్కంధస్తైలవిద్యమానేతస్వప్తసనియమ్యే-అత
 ఏవాయంతిత్తదాదిభ్యుత్సహానః-మాయాశార్యరూపః - గుణస్థం ప్రవాహాఃగుణైఃసంప్రహ్యసగ్భాతేధాసంసారశ్చ
 గర్భభః-సతేతవనఃద్యతేయః - అగ్రహణేనాజ్ఞానోవానబద్ధగతతేథా-సంసర్వజ్ఞస్యతేనాస్త్యగ్రః-ఆజ్ఞానసంబం
 దోవా || ౪ || యదా || అజ్ఞానతత్త్వగ్నిదేహసంబంధానస్తః-తదాంతేకృతానాంలోభాదీనాంకావాతేత్యాహ | కుతశ్చితి ||
 తత్త్వాజ్ఞానేహసంబంధకృతాః తద్దేతవః-పురవ్యస్యస్యదేహాస్త్వేహేతవః-సమజ్ఞానివామపితేవ్యవ్యం-తే-అతహా || అ
 బుధ్ధింభావాఃఅజ్ఞానినాంభుధ్ధాః యావత్ప్రగౌఢిమగ్నిస్త్వం-తావత్అజ్ఞానత్వమేవజ్ఞానత్వంసంసర్వమగ్నభావః-లో

శ్రీశుక్తిః | గోవర్ధనద్వితీతైలలసారాత్త్రక్షితేప్రజేగోలోకాదాప్రజకృష్ణంసురభిశ్చప్రవీరచ || ౧ ||
 పిపక్తఉపవంగవ్యాప్రిడతఃకృతహేళనః | పస్పర్శపాదయుగళ-కిరీటేనాకావచహసా || ౧౨ || దృష్టశ్రుతా
 నుభావోస్యస్యస్వామితేజసఃసప్తప్రిలోకేశేమదశ్చరమాహృతాంజలిః || ౩ || ఇంద్రః || విశుధ్ధసత్త్వంత
 ఏధామశాంతంకపోమయంధ్వస్తరజస్తమస్కంధస్తాయానయోయగ్నిదాసంప్రవాహాలానవిద్యతే
 తేతేగ్రహణానుబంధః || ౪ || కుతశ్చ సుతద్దేహవశాతతత్త్వభాలోభాదయోయే-అభయంభావాః | అథాపి
 దండంభగవాకాబిభృద్విధర్మస్యగుప్తైర్భుజాన్ప్రహయ || ౫ || పితాగురుస్త్యంజగతామధీశ్వరోమరణ్యయః

కాలఉపాత్తనండః | హితాయచేచ్ఛాతనుభిస్సమీహసేమానంవిధున్వజగదీశమానినాం || ౬ || యోమద్వి
 ధాజ్ఞాజగదీశమానిస్త్యంపీక్షికాలేభయమాశుతత్తదం | హితాత్వర్యమాగ్నంప్రభంశత్యపత్తయా
 శుచాళలానామపితేమశాసనం || ౭ || సత్త్వంమమైశ్వర్యమదాప్తుతస్యకృతాగసస్తేలిమమఃప్రభా
 వంక్షుంతుంప్రభోధాహాసేమూఢచేతినోమైవంపునన్యూదసతతమేమతిః || ౮ || తవావతారోయమధో
 క్షజేమభువోభరాణాముగుభారజన్మనాం | చమూపతీనామభవాయదేవభవాయముష్మచ్ఛరణానువ
 త్రినాం || ౯ || సమస్తభ్యంభగవతేపురుషాయమహాత్మనె | వామదేవాయకృష్ణాయసాత్త్వతాంపతయేన
 మః || ౧౦ || స్వచ్ఛందోపాత్తదేహాయశుద్ధజ్ఞానమూర్తయోసర్వత్సైసర్వబీజాయసర్వభూతాత్త్వేనస

భాద్యభావేమిమన్మానభంగోపచాన్ధమిత్యాహ | అథాపీతి || ౧ || సమత్వద్దండవచఃగోవపుత్రస్యకాశక్తిః - కింవాకా
 రుగంకోవాదండః-మయాకృతశ్చిత్త్యాలహ || పితే || జగతాంత్యంపితాజనఃగురురువజ్జేష్టా - అధిశఃసయంతా-ఇతిదండ
 భారణేహేనుస్రయం-కాలత్వాత్సమగ్ధఃతస్మాదుపాత్తదండోలీలావతారైఃసమీహసే - నివసమీహావీలైవ-జగదీశ
 మానినామస్తాకింమానిధుననిమిత్యర్థః || ౬ || కథమేతదిత్యతలహ || యితతి || వద్విధాత్వతేలజ్ఞాత్వ-అతోజగదీశమానినః-
 శాలేభయకాలేపి-యథాఅధునైనావీప్యప్తా-త్వామభయంభయమగణయంతంపీక్షిగ్న-అశుతత్తదంజగదీశవయమలిమ
 దంహిత్యా - పీతగవాశ్చుంతఃఆర్యమార్గంత్యత్సక్తిలక్షణంప్రభంశంతి-అతస్త్రశుహౌవళలానాంఅనుశాసనందండశ్చ
 త్యర్థః || ౭ || ఏవంభగవత్రూపంఅభిప్రాయంచానువర్ణ్య-క్షమాపయతి || సత్త్వమితి || ఎవంభూతాలసమీమలిమేవపున
 మోభూదితిప్రార్థనాంతరం || ౮ || మహానయమపరాధఃకథంక్షుతవ్యశ్చితిచెదతలహ || తవేతి || హేఅథోక్షజ-ఇహచమూ
 పతీనాలస్వయమేవభువోభారాణాం-పునశ్చ-ఉరుభారజన్మనాంఉరూణాంబహునాంభారాణాంజన్మయేభ్యస్తేహం-
 అభవాయనాశాయ-ముష్మచ్ఛరణసేవిసాంతుభవాయ - ఉష్ణవాయ - అతోమమత్వస్సేవకత్వాదత్యంతాపరాధోపి
 క్షుంతవ్యశ్చితిభావః || ౯ || క్షమాపయన్నమస్క-రోతి | సమగ్ధితి | భుభ్యంభగవతేకృష్ణాయనమః - పురుషాయసర్వాంతర్యామి
 నేమహాత్మనెతితత్తత్త్వేపిలపరిచ్ఛిన్నాయ-కుతఃవామదేవాయసర్వనివాసాయ-సాత్త్వతాయాదవానాంపతయేన
 మః || ౧౦ || తహిణిమహంయదవఃతత్త్వాహస్వచ్ఛందేతి || స్వచ్ఛందోపాత్తదేహాయస్వేహంభక్తానాం - భందేనశ్చ

900

శ్రీ! అష్టావింశతతోనందానయనంవరుణాలయాత్ | వై కుంతదర్శనంచాపిగోపానామనువర్ణ్యతే | గోవర్ధనంశుద్ధ్యగ్య
 వశేకృత్యామరేశ్వరం | నందానయనతఃకృష్ణోవరుణంవభవేనయత్ | ఏకాదశ్యామతి | ౩ భామాత్రాయాంద్వాదశ్యాం
 పారణాదగాభివేతేనాసురీంవేభామవిజ్ఞాయ-అరుణాచ-యాత్పుర్యమేవ - శాస్త్రబలేనసేదదకంప్రవిష్టం - తద
 సభిజ్ఞోవరుణస్యభృత్యోనయదితి | తథాచశాస్త్రం || శ్రీ | ౩ భాధాంద్వాదశీంధృప్తౌనిశేధామాధ్వమేవహి | ఆమధ్యా
 హ్నఃక్రియాస్సర్వాఃకర్తవ్యాశ్శంభువాసనాదితివత్సవేచవరుణః | శ్రీ | అజానతామామకేనేతి-భగవద్ధర్మమజాన
 తేత్యథః || ౧ || ౨ చుక్రుశురితి || స్వానాంభగవద్ధర్మవరాణాం-అభయదఃచూచైప్రేన్యభయందడత్ | ౩ || ప్రాప్తమితి ||
 సవర్యయాఅహాశేనార|| అద్యేత్యఅద్యేదానీం-మేనయా-దేహూనిభృతఃకృతః-యదా-త్వద్దర్శనంజాగింతదైవదే
 హపాఫల్యంప్రాప్తమగ్యథః యద్వా-భృతఃపూణామనోరథశ్శత్యథః-కించ-అదైవార్థోభగతః-సర్వరత్నాక
 రవతివాపిఇతఃపూర్వంనైవం-భోథఃప్రాప్తమగ్యథః-కించ-సంపాదోపేనివృద్ధివేత్యాశయేనాహ-త్వత్పదభాజ
 ఇతి-అధ్వనఃపారంమోక్షం || ౫ || నవ-ఇతి || భగవతేసంపదయైశ్వర్యాయ - బ్రహ్మజేపూర్ణాయ-పరమాత్మినేసర్వజీవిని

లమాఽతీతి || ౧ || తంగృహీత్వానయద్దాతోవరుణస్యాసురోంకకం | అవిజ్ఞాయాసురీంవేభాంప్రవిష్టముద
 కంసేతి || ౨ || చుక్రుశుప్రమవశ్యంతఃకృష్ణరామేతిగోపకాః | భగవాంప్రమవశ్రుశ్వవేతరంవరుణామృతం |

—* శ్రీకృష్ణమూర్తేర్వరుణలోకగమనం*—

తదంతికంగతోరాజాస్వావామభయదోఽభుః || ౩ || ప్రాప్తంవీత్యహృషీకేశం-లోకపాలస్సవర్యయా |
 మహత్యాపూజయిత్వాహాద్దర్శనమశూన్యాగ్నిః || ౪ || వరుణః | అద్యమేభృతోదేహూవాగ్యద్యార్థోభి
 గతోమయా | త్వత్పదభాజోభగవన్నవాపుఃపారమధ్వనః || ౫ || నమస్త్రభ్యంభగవతే బ్రహ్మజేపరమాత్మ
 నేనయన్త్రీప్రాయలేమాయాలోకస్యప్రిపకల్పనా || ౬ || అజానతామామకేనర్వత్ప్రభావ-జగద్గురో
 అమృతోయంసపితాతస్య శ్రీభోక్షంతుమర్హసి || ౭ || పితైషలేయతనీతోయన్నప్రవృత్తాదవర్చసః | గౌ
 విందస్యితామేవపితా లేమామకామృతః || (ప్రజావయవమగ్రామ్యోస్సావరాధాపిప్రభో) || ౮ ||
 శ్రీశుకః | ఏవంప్రపాదితఃకృష్ణోభగవానభిలేషరః | అదాయాగన్విష్టవేతరంబంధూనాంచావహన్తు
 దం || ౯ || నందస్త్యతీంద్రియంధృప్తౌలోకపాలమశూన్యాదయం | కృష్ణేవసన్నతింలేహంత్రత్యానాం |
 తోబ్రవీత్ || ౧౦ || తేత్యోశ్శుక్యోయోగోపారాజామత్వాగమీశ్వరం | అపినస్యగతింసూత్యైమపా
 ధాస్యదశీశ్వరః || ౧౧ || ఇతిస్వావాంససంకల్పంవిజ్ఞాయాఖలదృక్స్వయంసంకల్పసిద్ధయేలేహంకృపయై
 తదవంతయత్ || ౧౨ || జనోవైలోకపితృన్నవిద్యాకామకర్తృభిః | ఉచ్చావచాసుదేవతిర్మృగాజమ- భగ్నిమా-స్వీయాంగ
 భగ్నిమా || ౧౩ || ఇతి సందిత్యభగవాన్మహాకారుణికో భుః | దర్శయామాసలోకంస్వగివానాంత
 మసఃపరమ్ || ౧౪ || సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మజ్యోతిస్సనాతనం | యద్ధివశ్యంతిమునయోగుణాపాయే
 శ్రీశుకః | ఏకాదశ్యాంనిరాహారస్సహభ్యర్చ్యజవాడణం | స్నానంసందస్త్రకాలింద్యాద్వాదశ్యాంజ

యంత్రై-సత్రహేతుః-నయంత్రై-లోకస్యప్రిపకల్పయతి-యామాయా-సా-యన్త్రసమాయతే-అవిద్యమానేవతిష్ఠ
 తేత్యథః || ౬ || అజానలేతి || అజానతామధ్యుత్థేన-గృహీతాహరిణంయత్రాతంసదితి || ౭ || నందంవిముచ్యసవర్యయతి ||
 పితేతి || ౮ || గౌ-నందస్త్యతి || అతీంద్రియంఅదృష్టపూర్వం-లోకపాలస్యమశూన్యాదయమైశ్వర్యం లేహంత్రత్యానాం ||
 ౧౦ || తత్త్రీ-దే-శుక్యయాక్తాదీర్యేహం-తే-అపికిం-స్వగతింస్వస్థానం- సూత్యై-బ్రహ్మభ్యంవ- ఉపాధాస్యతేఉపా
 ధాస్యతి-సఃఅస్తా-ప్రాప్తియవ్యతీసంకల్పితమంతిఇత్యథః || ౧౧ || ఇతీతి || ఇ ఏవంభూగిం-స్వానాంస్వేహం- సంక
 ల్పం-అఖలదృక్-సర్వజ్ఞః-స్వయమేవవిజ్ఞాయ-లేహంసంకల్పసిద్ధయే-కృపయా-పతద్వ్యక్తిమాణమందితయత్ || ౧౨ ||
 జనఇతి || అవిద్యాదేహాదివృహంబుద్ధిఃతతిఃకావః-తగికిర్క-లైః ఉచ్చావచాసుదేవతిర్మృగాజమ- భగ్నిమా-స్వీయాంగ
 తిం-సవేద || ౧౩ || ఇతి || స్వగి-బ్రహ్మస్వరూప-లోకం-వైకుంఠాఖ్యంచతమసఃపరంతమసఃప్రకృతేఃపరం || ౧౪ || దేహాదిపి
 హితానాంతదర్శనమశక్యమితిప్రథమందేహాదివృత్తిక్రంత్రబ్రహ్మస్వరూపందర్శయామాసేత్యాహ || సత్యమితి || సత్యం
 అబాధ్యం-జ్ఞానంఅజడం-అనంతమపరిచ్ఛిన్నంజ్యోతిఃస్వప్రకాశంసనాతనంశత్యసిద్ధం-గుణాపాయోగుణాపాహే-జ్ఞా
 నోయత్పశ్యంతి-తత్రాసయైవదర్శయామాస || ౧౫ || తత్త్రీ-ఏవంబ్రహ్మహృదం-బ్రహ్మహృదః-బ్రహ్మహృదః-తత్త్రీనిమ

గృహస్థవిశేషవిజ్ఞానాభావాత్-తంబ్రహ్మహగ్రం-తేతునీతాపాపిహ ప్రస్థితామగ్నాశ్చ-తశబ్ధోక్తవిశేషణమా
హ-పునఃకృష్ణేనోద్ధృతాఃసమాధేరివోద్ధృతాస్తంతోబ్రహ్మణప్రస్థైవబోధంవైకుంఠాఖ్యందృశురితి-ననుబ్రహ్మ
సమాగ్నానాంపునర్హితిదర్శనవఘటితిమేవేత్యాశంక్యాహ-యత్రేతి||యత్రయసిఃకృష్ణైమిత్రేనతిపూర్వమకూ
రఃఅధ్యగాత్దృష్టవాః-శుకపరిక్షింసంవాదాత్ప్రేక్షనత్వాత్భూతదైశః-సవ్యాఖ్యైరైశ్వర్యేభగవతి-కించదవ్య
సంభావితమితిభావః అథవా-అహూరోయత్రదృష్టవాః-తస్యయమువాహగ్రహస్యబ్రహ్మహగ్రహగతినామ- తంహగ్రహం
నీతామగ్నాస్సంతోబ్రహ్మలోఽందృశుః- పునశ్చకృష్ణేనోద్ధృతాః- పూర్వవర్తిందృష్టాః- పిన్దతాబధూపురితివ్యవ
హితాన్వయోప్రసిద్ధః||బ్రహ్మచర్యో||౧౬||౧౭||*****

ఇతిభావాథాదీపికాయాం-అష్టావింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో||ఉనప్రింశేసురాపాథామస్త్రేప్రశస్తయోమాదేః|| గోపీభీరాససంఘోతస్యచాంతథికాతుకం || బ్రహ్మదిజ
యసంయాథదర్శకందర్పదర్పహజయతిశ్రీవతర్గోపీరాసమండలహంజనః|| భగవానితి|| నమఃపరితమిదం-పరదారాదివి
నోదేనకందర్పజితత్వప్రతీతేః-మైవం-యోగేహాయాముపాశ్రితః||అష్టరామోమృగీరమత్ || పాతూన్నవ్యథనా
ప్రథః||అత్తస్యసర్వధారతగత్యాదిమహ్నాతంత్యాభిధానాత్- తస్మాద్రాసశ్రీదాపిడంబనంకామఃపిజయభ్యావనా

సమాహితాః||౧౮||తేతుబ్రహ్మహగ్రం-నీతామగ్నాశ్చప్రేక్షనోద్ధృతాః||దదృశుబ్రహ్మణాలోకియ
తాగ్రహూరోధ్యగాతురా||౧౬||సంవాదయస్తుతందృష్టాపరమానందదర్శితాః||కృష్ణంచసహభిష్టా
యమానయంతస్సుపిన్దతాః||౧౭||*****

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధ-అష్టావింశోధ్యాయః.

—*రాసశ్రీదాపిధాపారంభః*

శ్రీశుకః||భగవానపితారాశ్రీశ్వరదోష్ఠలమగ్నిః||వీక్ష్యరంఘంమనశ్చత్రేయోగమాయాముపాశ్రి
తః||౧||అదీదురాజఃకుభఃరైర్ముఖంప్రాచ్యావిలింపన్నరుణేనశంతమైః || సవషణీనాముదగాచ్ఛు
వోమృజాప్రియఃప్రియాయాఇవదీర్ఘదర్శనః||౨||దృష్టేకుముద్వంతమఖండమండలంరమాసనాభం
నవకుంకుమారుణం||వనంచతర్గోమలగౌభిరంజితంజగౌలంచావదృశాంమనోహరం||౩||నశవ్యగీతం
తదనంగవర్ధనంప్రజన్త్రేయఃకృష్ణగృహీతమానసాః || అజన్మరహ్యోన్యవలక్షితోద్వమాస్సయత్రీకాం
తోజవలోలకుండలాః||౪||చుహంత్యోభియయఃకాశ్చిద్దోహంహిత్యాసముత్సృజాః||పయోభిశ్రిశ్యసా
యావనసుదావ్యాపరాయయః||౫||పరివేషయంశ్యస్తద్భిత్వాపాయయంత్యశ్శిఖావయః||శుశ్రూ
షంత్యఃపతీకాశ్చిదశంత్యోపాస్యభోజనం || ౬ || లింపంత్యఃప్రమృజంత్యోన్యాఅజంత్యః||కాశ్చలో

యేశ్యేవస్తద్వంకించ-శృంగారకథాపదేశేనవిషయతోనప్రతిపరేయంపంచాధ్యాయాటివ్యక్తీరిష్యామః- తాఃరా
శ్రీరితి||శ్లో||యాతాబలావ్రజంసీద్ధావయేమారంస్యథతుపాఇతిచ-ప్రతిశ్రుతాఇత్యర్థః||౧||తదేతి|| తదాతస్మిన్నేవ
క్షణే-తత్ప్రేరయే-ఉదారాజశ్చంప్రః-ఉదగాత్ఉదయః- కింకుర్వాదీర్ఘకాలేనదర్శనంయస్యః- ||ప్రియఃప్రియా
యాః-ముఖమరుణేనకుంకుమేన-యథావిలింపతి-తథాప్రాచ్యాఃకుభఃదిశః-ముఖం-శంతమైఃసుఖంమైకరైఃరత్నైః-
అరుణేనఉదయరాగేణ-పిలింపన్నరుణీకుర్వన్విగ్యధః-సప్రసిద్ధోఉదారాజః-తథావషణీశాంజనానాం- ఓషధీసాం
శశుచస్తావగ్లాహీః-శృజాఅవసయ||౨||దృష్టేతి||కుముత్కుముదం-వికసంయంవిద్యతేయప్రకారం-కుముద్వంతం-అ
ఖండంమండలంయస్య-రమాయాఅనవస్యాభేదలభాయస్యతం- నవకుంకుమమివారుణందృష్టా- తథావనంచ- తస్య
కోమలైః-గౌభిరత్నైఃరంజితంమధురందృష్టాకలంమధురంజగౌలయత్- కథం- వామావప్రాదృశోయాసాంశా
సాం-మనోహరంయథాతథా||౩||నశమ్యేతి||అపావత్సాయాన్యోన్యం-అలక్షితఃనజ్ఞాపితః- ఉద్యమోయాభిస్తాస
కాంతోయత్రతగ్రీతధ్వనిమాదైరాజాన్మృగః-జవేనవేగేన-లోలానిచంచలాని-కుండలానియాసాంతాః||౪||శ్రీకృష్ణసూ
చకశబ్దశ్రవణేనతత్ప్రవణిదితానాంతర్వణమేవతైప్రవీణకకర్తృవృత్తింద్యోతయంత్యైవాభ్యవసితం కర్షణిహాయ
యయంతదాహ||చుహంత్యైతి||పయఃస్థాతీర్థం- కుల్యాంఅపిశ్రీత్యతత్యాధమప్రతీక్షమాణాః-కాశ్చిద్యయః- సం
యావంగౌధూమకానన్నపక్వమసుదావ్యాసనవతార్క-అపరాయయ||౫||౬||లింపంత్యైతి || అన్యాఃప్రమృజంత్యః

అంగోద్వర్తనాదికుర్వంత్యః - కాశ్చ కాశ్చిత్ - కృష్ణగుప్త్యధికమతదాసక్తమనసామన్యధాకృగవపిషలశ్చేవేతి
 ద్యోతయన్నాహ-వ్యస్యస్తేతి-స్థానకస్వరూపతశ్చోద్ధాన్యధోధారణేన-వివగ్యయం ప్రాప్తావస్తాభిరణాం-యా
 సాంతాః॥౧॥నచకృష్ణాకృష్టమసాంవిహ్నఃప్రభవంతీత్యాహ॥ తాత్పర్యం॥ అంతరితి॥నలభ్యోఽనగమోయాభిప్రాః -
 పాగ్రిపితద్భువనాయుక్తైస్తదానితరాండధ్యుతిత్యర్థః॥౧౥కించ-తదానీమేవతంపరమాత్మనంశ్రీకృష్ణం-ధ్యానతేపా
 ప్రాప్నుతోఽనుగమయం దేహంజహురిత్యాహస్తోదద్వయేన-దుస్సహేతి॥తమితి॥ననుకథంజహుః పరమాత్మేతిజ్ఞానాభా
 వాదిత్యాశంక్యాహ-జారబుద్ధ్యాపీతి-నహివస్తుశక్తిబుద్ధిసాపేక్షతే-అన్యథామత్వాపిపీతామృతనిదితిభావః - ననుశ
 థాపిపాగ్రిభ్యమణుభంధేనతః-కథంజహుః॥తత్రాహ-సన్యఃప్రక్షీణబంధనాఇతి- ననుకథ భోగమంతరేణప్రార్థ
 కర్తవ్యేణం భోగేనైవనద్యక్షీణమిత్యాహ-దుస్సహేతి-దుస్సహాయఃప్రేష్టస్యవిరహానైన- యదీవ్రతావఃతెనధు
 తానిగతాన్యశుభానాపానియాసాంతాః-తదప్రాప్తిపరమదుఃఖభోగేనవాచంక్షీణమిత్యర్థః- తథాధ్యానసాగ్రిప్రా
 మ్యుతప్యాజ్నేపెణయానవృతఃపరమనుభభాగః-తయాక్షీణంమంగళంపుణ్యబంధనంయాసాంతాః- అతోధ్యానపర
 మాత్మప్రాప్తైః-తతాగలనుభదుఃఖాభ్యాంవసశ్చేషకమృత్యుయాత్-నుశమయం దేహం-జహురితి॥౧౦॥౧౧॥నను-య

చనె । వ్యశ్యప్రవస్తాభిరణాఃకాశ్చిత్కృష్ణాంతికంయయః ॥౧॥ తానార్యమాణాఃపరిభిఃపిశ్యభిర్భాగి
 సృబంధుభిఃగ్రావిందావప్యాత్మానోనన్యవర్తంతకాశ్చన॥౧॥అంతర్వహహతాఃకాశ్చిద్దోస్త్యోలబ్ధవిని
 గమోఃకృష్ణంతదద్భువనాయుక్తైదధ్యుమీలితలోచనాః॥౧౥దుస్సహప్రేష్టపరహతీప్రతాపశుతాశు
 భాఃధ్యానసాగ్రిప్రామ్యుతాజ్నేపరన్యత్యాక్షీణమంగళాః॥౧౦॥తమేవపరమాత్మనంజారబుద్ధ్యాపీనం
 గతాఃజహుగుణమయం దేహంసన్యఃప్రక్షీణబంధనాః॥౧౧॥రాజాకృష్ణంవిదుఃపరంకాంతంనతుబ్ర
 హ్మశయాముపేగుణప్రవాహూపరమసాస్తాంగుణదియాకథమ్ ॥౧౨॥శ్రీశుకః॥ ఉక్తంపురస్తాదేత
 రేచైద్యసీద్ధింయథాగతఃద్విషన్నపిహృషీకేశంకిముతానోత్తజప్రియాః ॥౧౩॥ నృణాంశ్చేక్రియసా
 ధ్ధాయవ్యక్తిర్భగవతోభువిఅవ్యయస్యాప్రమేయస్యగుణస్యగుణాత్మనః ॥౧౪॥ కామంక్రౌఢంభ
 యంసేహమైక్యంసామృతమేవవాగ్విగ్యంహరాపదభయోంతివన్నయతాంహితే ॥౧౫॥ నచైవంవి
 త్తయఃకార్యోభవతాభగవన్యజ్ఞయోగీశ్వరేశ్వరేశ్వస్తేయశమితిద్విముచ్యతే ॥౧౬॥ తాదృష్ట్యంతిక
 మాయాతాభగవాన్ప్రజయోపిణఃఅవద్వద్వదతంశ్రేష్ఠోవాచఃపత్రైర్విమోహయన్ ॥౧౭॥శ్రీభ
 గవాన్సాగ్రితంవోమహాభాగాఃప్రియంకింకరవాణివఃప్రజస్యావామయంకద్విద్భూత్తాగమనకా
 రణం॥౧౮॥రజస్యేషాఘోరకూపాహూరసత్సనిహేపితాప్రతియాత్రవజంనెహాస్థేయంస్త్రీభిస్సుమ
 ధ్యమాః॥౧౯॥మారతఃపితరఃపుత్రాభాగిరఃపరియశ్చవః॥వచన్వంతిహ్యవశ్యంతోమాక్యధ్వంబంధుపా
 ధ్యసం॥౨౦॥కృష్ణంవనంకుసుమితంరాకేశకరంజితమ్॥యమునానలీలైజగత్తురుష్ణవశోభితమ్॥౨౧॥త
 ద్యాతమాదిరంఘోషంశుశ్రూవద్వంపతీనః॥క్రందంతివత్సబాలాశ్చపూతాపాయయతమహ్యం॥

థాపలిపుత్రాదీనాంవస్తతోబ్రహ్మత్వేపితద్భజనావృత్తః తథాబుద్ధ్యభావాత్ ఎవంకృష్టేపిబ్రహ్మబుద్ధ్యభావేనత
 త్సంగతికథంమోక్షహేతురిత్యంకతే॥కృష్ణంవిదురితి॥పరంకేవలం-కాంతంకమీయం ॥౧౨॥ పరిహరతి॥ఉక్తమితి॥ అ
 యంభావఃజీవేహ్యవృగంబ్రహ్మన్యం-కృష్ణస్యహృషీకేశత్యాదనావృతత్వం- తతోనత్రబుద్ధ్యపేక్షేతి ॥౧౩॥ ననుదే
 హిః కథనావృతస్సౌరతతహా॥౧౪॥కామితి ॥ నుణాత్మనఃగుణియంతః-భగవతపివయాపాభివ్యక్తిః॥అతోనదేహసాద్య
 త్యం-అత్రవస్తుంయజ్యశ్శిక్షాభావః॥౧౫॥అతోయథాకథంద్వితదానక్తిముక్తికారణమిత్యాహ॥ కామమితి॥వికన్యంసం
 బంధంసామృతంభక్తిం-విదధతఃకుర్వంతః॥౧౬॥నచభగవతోయమతిభారత్వత్యాహ॥నచైవమితి॥యతఃశ్రీకృష్ణాదేత
 స్థానవరాదికమపిముచ్యతే॥౧౭॥ప్రస్తుతమాహ॥తాత్పర్యం॥వాచఃపేక్షైఃవాగ్విలాసైః॥౧౮॥సాగ్రితమితి॥ సర్వాఃససం
 భ్రమమాగతాఃపిలాక్య-సభయమవాహప్రజస్యేతి॥౨౦॥అజ్ఞానామందహసితాలత్యాహ॥రజసితి॥౧౯॥కించమా
 తరత్వమిదిన్యంతివృగయంతెంబూనాంసాధ్వనంభయం-మాక్యధ్వంమాకురుతెగృధః॥౨౦॥క్షుశస్త్రిణయకోపేవా
 న్యతాపిలోకయంతీప్రత్యాహ॥దృష్టమితి॥రాకేశస్యపూర్ణాచంప్రస్పృకలైఃరంజిసం-యమునాస్పర్శినలినన్యలీలా
 మందగతః-తయాపజంతికింపమానాః-తరుణాంపల్లవాః-తైశ్శోభితం॥౨౧॥రదితి॥సతఃహాసత్యః॥౨౨॥ సంరంభయే

యోగి-తంసంచ-నోచేద్యయంతావదేకోగ్నిస్తథావిరహాజ్జంప్యతే-యోగిస్తైవచ-ఉపయక్తదేహఃదద్ధశరీరాఃయో
గినిశ్చవలేపవీమంతికంధ్యానెనయాను-ప్రాపువాన్-3౫||ననుస్యవతీవేవోపగచ్ఛన్-తవనగ్నింసంచేయారితితే
స్త్రాప్రాహుః||యహీణ-రమాయాఃలక్ష్మ్యైః-దత్తక్షణందత్తాగ్నివందత్తావసరంచా-గదపిక్వవిదేవనసర్వదా-అర
ణ్యజహఃప్రియాయస్యతస్యశవ-అరణ్యజవప్రియత్వాదరణ్యైః-౬౯-యహీ-అస్మాత్క్రీడుస్సృష్టవశ్యోవయం-త
త్ప్రచ-త్వయాఅభిరమి-తవందిశాస్సగ్యతదారభ్య-అన్యసమత్తంస్థాశుచపినపారయామఃసశేకుమఃసుచ్ఛాస్తేన
రోవంతశ్శస్యః||3౬||త్వత్పాదసాభాగ్యం-త్వతింప్రమిత్యాహుః||శ్రీతి||వత్సవీపాపన్నస్థానంలభ్యాపికులభ్యా
సపత్న్యాసహ-యైవపదాంబుజరజఃకామయతేత్వభ్యున్యైశ్చవైజ్ఞాప్యమితసాభాగ్యతేకోక్తిః-యస్యాఃస్వవీ
క్షణశ్రీరాజ్యానంతలోకయన్తిత్యేతదథాంతస్యేహంబ్రహ్మదీనాం-గపాభిఃప్రయాసః-సారక్రజస్త్యవ్యత్వయమ
పిప్రవన్నాత్మి||3౭||తద్గఃహేవుజినాద్దవఃఖహంకః-శ్చయపాసనైశ్చగృజవపలతాయాసాంతాః-వయంవసతీఃగృ
హా-విస్సృజ్య-యోగినిశ్చవప్రాప్తాః-గవమందరస్త్రిశవలనతగీతక్షణేనయస్త్రైఃకామస్తేనతప్తగ్ధానాంసః-హేవున
వరత్స-దాన్యదేహి||3౮||నమస్యహదిస్వామ్యంవిహాయమహాస్యంకిమితిప్రాథ్నతేతలతహుః||వీక్ష్యేతి||అలకావృ

వృచ్ఛయాగ్నిమ్నోచేద్యయంవిరహాగ్నిస్తయయక్తదేహాధ్యానెనయానువదయోవపవీంసఖశ్చే||
3౫||యహ్యంబుజాక్షతవపాదతల-రమాయాదత్తక్షణంక్వవిదరణ్యజనప్రియస్య-అస్మాత్క్రీడు
త్సభృతినాన్యపమత్తమంతస్థాశుంత్యయాభిరమితాబరపారయామః||3౬||శ్రీర్యపుదాంబుజరజశ్చ
కమేకులస్యాంభ్యాపివత్సవీవదంకిలభ్యగృజప్తమ్-యస్యాస్వవీక్షణకృతేన్యమితప్రియాసస్తవ్యవ్య
యంవతవపాదరజఃప్రవన్నాః||3౭||గన్నఃప్రసీవవృజినాద్దవతెంస్సః||మూలః||ప్రాప్తాఃవిస్సృజ్యవసతిస్త్య
దుపాసనావాఃత్వస్సుందరస్త్రితగీతక్షణతేప్రకావతప్రాప్త్యా-పురుషభూషణదేహీరాన్యం||3౮||వీ
క్ష్యంలకావృమఖంగవమండలశ్రీగండఘ్రలాధరమథంహసితావళాకం-దత్తాభయంచభుజగండయ
గంవిలంకితక్ష్యక్రియైశ్శరణంవభవామదాన్యః||3౯||కాన్త్ర్యంగతేకలవదాయతేవేణుగీతసం
మోహితార్యచంతాన్నవలేంద్రిలోక్యాంత్రైలోక్యసాభాగమిదంవగీతక్షణమాయన్యోద్విజుప్రస
వృగాఃపులకాన్యవిభ్ర||౪౦||వ్యక్తంభవాన్రజజనాద్విహరోభిజాతోదేవోయథాదిపురుషస్సురలో
కగోప్రాతన్నోపధేహికరవంకజమాన్రబంధోతప్తస్తనైమదభిరమృచకింకరీణం||౪౧||శ్రీతుః||ఇవి
క్షవితంతాసాశ్రుత్వాయోగీశ్వరేశ్వరః||ప్రహస్యసవయంగాపీరాజ్జరామోష్యరీరవత్||౪౨||తా
భిస్సమేతాభిరుదారచక్రితఃప్రియేతక్షణోత్ఫుల్లముభిభిరమృగః||ఉదారహాసద్విజుఃకంధదీధిర్యైరోచ
త్రైణాంకశ్చవోడుభిర్వృతః||౪౩||ఉపవీయమానఉద్దాయకానితాశతయూథవః||మూలాంబిభ్రక్త్యజ
యంతీంవ్యచరన్వవనాద్దనం||౪౪||నద్యాఃపురినమాపిశ్యగోపిభిహేమవాలుకః||జుష్టంతద్దరిభాంభో
జకుముదామోదవాయునా||౪౫||బాహుప్రపారవరిరంభాఃరాలకోరుక్షిప్తస్థాంభననన్కనభాగ్రపా
త్రైః||త్వైర్భ్యావలోకహసితైర్నగ్రిజసందరీణాముత్తంభయారతవతిరమాయాంచకారి||౪౬||వవంభాగవ

తమఖంకేచాంతైరావృతంమఖంకథాకుండలయోఃశ్రీగృయోస్తే-గండఘ్రలేయన్త్రి-అథరేమధాయన్త్రి-తవృగ
చ్ఛముఖంవీక్ష్య-దత్తాభయఃభుజగండయన్త్వంచవత్స-ప్రియాః-పకమేవరహంబరణిజనం-అత్త్రైసగ్ధలోపెసంధి
రావణఃవీక్ష్యదాన్యవన-భవామేరి||3౯||నమజగుస్థితమాపవ్యమిన్యక్తంతతాహుః||కాస్త్రీ||అంగహేళ్యన్త-
లానివదానియన్త్రితదాయతందిగుణం-మూర్ధిగంస్సరాలావభేదః-తేన-చాతాంతరేఽవదామృతమయంచేణుగీ
గంతేనమోహితాకావాస్త్రీ||అర్యవరితాన్నిజగదాన్నవలేత్తయన్దేహీతాఃపురుషాఽపివరితాః-కించ-త్రైలో
క్యసాభాగమితియత్తేఅవిభ్ర||౪౦||అవిభరః-న్యన్యోతఃశబ్దశ్రవణమాత్రేణాపితాపన్నిజగదాత్వాగోయైక్షిం
పునస్త్యదనుభవేనైభావః-౪౦||వ్యక్తమితి||వ్యక్తంనిశ్చితం||౪౧||ఇతి||విక్షిబితపారవశ్యప్రలపిసంగాపీః-అరీరమత్
రమయామాస||౪౨||తాభిరి||ప్రియస్యేక్షణేన-ఉత్ఫుల్లానిముఖానియాసాంశాభిఃఉదారహాసశ్చద్విజాశ్చతేమ
కుండకుమువదీధిశ్శస్యస్యసంహంశ్చంక్రః||౪౩||౪౪||బాహు||బాహుప్రపారశ్చ-వరిరంభశ్చ-కరాదీనామాలభ
శ్చగ్నిశ్శోకశ్చ-నమకవరిహాసశ్చ-నభాగ్రపాతిశ్చ-త్రైఃత్వైర్భ్యావీక్షయాచ-అవలోకనైర్దేవతైశ్చకామంతాసా

ముద్దిపయిః-శాఃరమయామాసఃకలపవమి॥ మహాః-అనాసక్తంబ్రహ్మదిభావః॥రలి॥ తాపామిత్రతత్సేషః
మదంఽపాన్వీనతాం-మానంఽర్యం-కేవలః॥శ్చక్షుశశ్చకేతావతయిః॥నధాసః॥రసః॥#####

అనుభవాభావనాదీపికాయాం-ఎకోనశ్రింశాధ్యాయవ్యాఖ్యానం.

జ్ఞోః త్రింశేవరహసంత ప్రగోపిభిః కృష్ణమార్గణం ఉన్నతవన్ననియంగభాగినిః పుష్పానెవ సే॥ అంతరితి॥ అదతౌతాః ప
శ్యంత్యః॥ ౧౧॥ కేతేతి॥ X త్యా అమరా X ప్తి తా త్యాంచవిభ్రీమేతి తాః సులూచగ్రితీ ౧౧- తైత్తవనోరమాతలాపాశ్చ-
విహారాశ్చ- క్రీడాశ్చ-విభ్రీమాః అవ్యేవవిలాపాః తైత్త-రమాపతెగ త్యావిభి కేతే గామీస్తాః ఆకృష్టాని-చిత్తానియా
సాంతాః-అతస్తస్తి స్వేవతత్తాయాసాంతాః-తస్యవిభ్రాశ్చేష్టజ్యహునిదమకరణై గాక్రీడగ్ ౧౨ అపిచ-గతిస్తి
కేతి॥ ప్రయస్యగత్యానిష ప్రతియాధాః తాః ప్తామూర్తయాయాసాంతాః- అతః కృష్ణసహారవిభ్రీమాః కృష్ణస్వేవవిహ
రాః క్రీడాః విభ్రీమాః విలాపాః నూపాంతాః-అహమేవకృష్ణశ్చవసస్పరంబవేదితవ్యః॥ ౩॥ కించ-గాయంత్యశ్చివనా
ద్వనాంతరంగచ్ఛంత్యః పిచిక్యః అన్యగయ-ఉన్నతస్థుల్లగ్నిమాహ-వనస్పతీవప్రచుభ్బః- యాతేషా-అంతరమభ్య
సంతంపురుకం-చిహ్నాశ్చ సంతమితరగ్ ౧౩ తస్మిన్పంచమితనవిభిః తత్త-హహత్వాదతేవశ్చేయిరిత్యాశ్చయ-చశ్చేష్టాదిగ

తెక్కపాల్లమ్మనామహస్తనామస్యై నమః శ్రీరామానియోగ్యునికంఠవిరచితాసంతత్యై
భగవదంపిత్యమానంచకేవలప్రసూయప్రసాదాయకైశ్చాంతనిధయైశ్చ || రస ||

ఇశ్రీమద్భాగవతే-దశమఃస్కంధే ఏకోనశ్రింశోధ్యాయః.

అంతఃపాతేభగవతీసహస్రైవ ప్రజాంగనాః | అత్యంత ప్రమదయాశాఃః రిగ్యశ్చవయోధవం | ౧౧౫ | శ్యా
నురాగస్త్రితవిభిః మేక్షితైర్నవోరమాలాపః పరవిభిః | ఆత్మీయైః ప్రసూదారమాపతేస్తాస్తా
విశేషజ్యహు ప్రదాన్తి కాః | ౧౧౬ | గతిస్త్రిప్రేక్షుణభావశాదిషుప్రియాః ప్రయస్యప్రతిరూఢమూర్త
యః | అపాపహంత్యశ్యబలా ప్రదాన్తి కాన్యవేదమః కృష్ణపరవిభిః | ౧౧౭ | గాయంత్యక్షత్రైప్రముమే
వసంగతావిద్యురున్నైకవద్యనాద్యనం | పప్రచ్ఛరాకాశవనంతరంబహిర్యాతేషుసంతంభురువం
వనస్పతిం | ౧౧౮ | దృష్టాంకద్విదత్త్యధ్నక్షత్రస్య గ్రంథనోమనః | సంకమానుగతాహృత్వాప్రేమహాసాప
లాః | ౧౧౯ | గద్భిశురవకాకాకవాగపుష్పాగచంపకాః | రామానుజోమానసీవాంగతాదర్శవారిస్త్రి
తాః | ౧౨౦ | ద్విత్తులసికల్యాణినివిందవరణప్రియే | సహత్వాశ్చిత్తైర్భిభిః ప్రృష్టప్రేప్రియోచ్యుతః | ౧౨౧ |
మాల్యదర్శినః కచ్చిన్నై కజాతియూధితః | ప్రీతింవోజనయన్యానాం రస్మత్యేనమాధవః | ౧౨౨ | మాప్రి
యాభువనసాసనకోవిదారజంబీరబిల్వవకుళాన్త్రుకదంబనీపాః | యే న్యేవరాధణభావకాయమనోపకూ
లాశ్చ సంతకుకృష్ణవనవీరహితాన్త్రనాంసః | ౧౨౩ | కింతేకృతంతీతి * రహోబరతేతవాః సుప్రీర్వోస్యవోస్య
లకతాంగరుహౌర్విభాసి | అవ్యంఘ్రిసంభవఉదుక్రమవిప్రసూదాః ఆహూవావనాహవపుపః పరిరంభ

పృచ్ఛంతిః పృష్ట ఇతి॥ పేనుమాసవిరిసి తైరవలోక నైరస్మాకం మనోహృత్వా చోరభవగతః యుష్మాభిః కిం పృష్ట ఇతి॥ ము
 హంతః సుపుష్పైర్బహువకారిణి ప్సేతురవకాదీనాం పృష్టం॥ కద్విదితి॥ హేతురవకాదయః పర్వపారంస్థితం యస్య
 సః ఇతోగతః కద్విదృష్ట ఇతి॥ ౧౬॥ కద్విదితి॥ ఇతి తైస్సుమా-త్వాత్వా-చిభ్రోత్-తవతిప్రియస్త్రయ్యా కిం పృష్ట ఇతి॥ ౧౭॥
 గుణాతిలే కేపిసమ్యాశ్రిమాః పశ్యేయంతి పృష్టం॥ మాలతీతి॥ హేమా-తి-మన్వికే జాతియూధితే-వః యుష్మాభిః॥ కిలచ
 ర్విదృష్టః కరస్వర్శేన-వః ప్రీతింజనయన్-కిం యాత ఇతి॥ త్రమాలతీజాత్యోరవాంతరపశేషోద్వప్తవ్యః॥ రా॥ ఫలాదిభిః సర్వ
 ప్రాణేన తర్వాకాపతేపశ్యేయంతి పృష్టం॥ చూలేతి॥ మాతామృద్యోరవాంతరజాతీభేదః - సీమంబులయోశ్చ హే
 మాతాదయః హేతి శ్యేవవరాక్షాభవిణః వరాక్షాక్షమేవభవోజన్మయేమాంతే యమువోమూలః తస్యాః కూలసమిపే
 త్రమానాః తిక్షణవాసిసత్త్వగృహః - లేభవంతః రహితాస్త్రానాం శూన్యచేతసాంసః స్వీప్తపవీంకృష్టమార్గం-శంసుంసః భ
 యంతు॥ ౧౮॥ కిమితి॥ హేతితి హేతితే-త్వయాః కేశవః కృతం- యాత్వం-కేశవాంఘ్రిస్సర్వోత్తమాకేశవస్యాంఘ్రిస్సర్వే
 నోత్తమోయస్యాః సా-కుశః-అంగరుహైగుత్పతితారోమాంచిశావిభాసోభి-త-త్రైవిశేషం పృష్టం॥ అకిం- ఆయ
 ముగ్ధవః అంఘ్రిసంభవః-అథ నాభదేకదేశాంఘ్రిస్సర్వసంభూతః-యద్వా-నైతావత్-కింతు-ఉత్త్రకమపిత్రమాయు
 ర్వమేవప్రియక్రమస్యవదాసర్వాక్రమణాత్-ఆపహాలభవా-నైతావదేవ-అపితు-తతోపహార్యం-వరాహస్యవపు

మఃపరిరంభణేనేతి అగస్త్యయనూనంధృప్తస్తందర్శయేతి॥ ౧౦॥ హరిణ్యధృష్టిప్రస్థానకృష్ణగర్భనంసంభావ్యా
 మః॥ ఆపీతి॥ హేసఖిపదవి - అపిచిండుపతిఃసమిపంగతః॥ ఇతి॥ గ్రీసు దత్తేన్ముఖబాహ్యదీధిః - ప్రియయాసహేది
 యమక్రగర్హ్యగతంకాంతాయాలింగసంగతః-గతుః-చమంకుషేనరంజితాయాః-కుంభకుసుమప్రజోగః-ధఃకులవతేః
 శ్రీకృష్ణస్య వాతాచచ్ఛసః॥ ౧౧॥ ఫలభారేనతాకాకరూఢా-కృష్ణందృప్త్య-ప్రణవాత్తతః-భావ-ప్రియయాసహేతస్య
 గోపిలాస-సంభావయంత్యేః పృష్ఠాత్॥ బాహుమితి॥ శులసికాయాఅభిమతైఃఅగస్త్యవామోచనదా-తైః-అస్మియ
 మాణాఃఅనూనగ్యమాణః ఇమాదరిన్మతి॥ ౧౨॥ పృచ్ఛతేతి॥ కాశ్చిదాహుః-హేసఖ్యగ్రహుః-తాఃకృష్ణేనసంగతాఃనూనం-
 అగఃఇమాః పృచ్ఛతః-సమస్తప-సంస్థితౌత్సాహిఃమగ్నహీన-వనస్పతే-పశ్యుఃబాహుకాకాభాత్కైష్టలపి-అహమా
 బాహ్య-నూనం-న్నతైః-పృష్ఠైః-యసఃఉద్వలకాఃబిభ్రాగ్రి-సహస్యపహసంగతౌత్సాహ్యకృత్-పులకిసంభవఇతిభావః॥
 ౧౩॥ ఉత్త-దైశవత్-పప్రచ్ఛాస్యోమప్రీషంతితం-ఇదాగ్నిగ్లో-అక్షిప్తవిద్రైఃప్రచనారా-పశ్యేన్మోషచేష్టాజగృహు
 ణైః॥ ౧౦॥ అప్యే-పశ్య-పహః-ప్రియయేహగాతైః-ప్రస్థకాదృశాంసఖిమగర్భస్యసహమ్యహోపః॥ కాం
 తా-గసంగ-చమంకుర-జితాయాః-గత-ప్రజకులపితేనవచారిగంధః॥ ౧౧॥ బాహు-ప్రియా-నండ
 పథాయగృహీణపవో-గామానుజస్తలసికాభిమతైః-కాదా-తైః-అస్మియమానఇరావ-సరిపః-ప్రణాసం
 కిం-వాభి-ఉద్వ-చరక-ప్రణయావలౌ-తైః॥ ౧౨॥ పృచ్ఛతేమాలతాబాహు-పానస్పాన్తి-పి-పనస్య-జెః-నూనం
 తతి-రజస్సుప్తా-బిభ్రా-గ్రి-పులకి-సంభ-హమా॥ ౧౩॥ ఇన్యన్య-వహోగోప్యః-సన్ధి-స్వేపద-కాశ-కాః-అ
 లాభగవతిస్తాహ్యమచ-ప్ర-ప్రదా-కా-గ్రి-రకి-స్యాశ్చియ్య-నాయం-త్యాః-కృష్ణ-యంత్య-పి-బత్-స్త
 సంతా-కయ-త్వా-నదంత్య-నావ-నాహం-చ్ఛ-టా-మ-మో-౧౪॥ దైత్యయి-త్వా-జహో-గా-స్యా-మే-కా-కృష్ణ-గృ
 భావ-నామ్-౧౫॥ కృష్ణ-గా-మాయ-శే-కృ-గో-పవ-త్స-యి-తా-ప-గా-వ-త్స-యి-తా-గృ-హ-త్వా-న్యా-భా-
 మయి-త్వా-గ్య-పా-తయతి॥ ౧౬॥ కృష్ణ-యి-కా-జ-మ-నా-వ్యా-త-శ్రే-కా-గ-బ-కాయ-గా-మ్॥ ఆ-నూ-య-నూ-ర
 గ-య-న్వ-త్స-కృష్ణ-స్త-న-మ-కుర్వ-మో-౧౭॥ వే-య-న్వ-గ-త-ం-క్రీ-డ-ం-బీ-మ-న్యా-శ-ం-స-తి-సా-స్తి-తి-క-స్యా-ం-రి-స్య-
 భ-జ-న్య-గ్య-ద-ర-ం-త్యా-హ-ప-రా-ం-త-సా॥ ౧౮॥ కృష్ణ-హ-ం-వ-శ్య-త-గ-త-ం-ల-లి-తా-మి-తి-వ-ప్ర-యా-మా-భై-ప్ర-వా-గ-వ
 మా-భ్యా-త-గ-గ-ం-వి-స-త-ం-మ-యా॥ ఇ-న్య-త్వై-క-న-హ-స్తే-న-య-త-ం-త్య-గ-వ-ధ-ం-బ-ర-మ్॥ ౧౯॥ ఆ-ర-హ్య-
 కా-ప-వా-క్ర-న్య-శి-ర-త-హో-ప-రా-న్య-ప-ర-ప్ర-హ-గ-చ్ఛ-జా-హో-హ-ం-ఖ-లా-నా-ం-ను-ద-ం-డ-భృత్॥ ౨౦॥ త-ప్రే-గో
 నా-చ-హే-గో-పా-దా-వా-గ్ని-వ-శ్య-తో-బ-ర-మ్॥ ద-కా-ం-ప్యా-శ-పి-ద-గ్య-ం-వో-ప-ధా-స్యే-తే-మ-మ-ం-జ-సా॥ ౨౧॥ బ
 ధ-గ-గ్య-న్యా-ప్ర-జై-కా-హ-త్వా-ం-ద్యో-బ-ర-మ్॥ తే-వ-ధా-మి-భా-ం-డ-భై-ర-గ-హ-య-గ-వ-శ్య-మ-మ-న్య-
 గి-భీ-న-మ-కృ-పి-ధా-యా-గ్య-భ-జై-భీ-డ-ం-బ-ర-మ్॥ ౨౩॥ ఏ-వ-కృ-ష్ణ-ప్ర-చ్ఛ-మా-నా-బ-ం-దా-వ-స-ల-కా-గ-రూ-క
 వ్య-త-త్వ-వ-హో-స్తే-శే-వ-నా-వ-ర-మా-త్వ-నః॥ ౨౪॥ ఏ-వ-నా-వ-గ్య-క్త-మే-తా-గ-న-డ-సూ-హో-హ-హో-త్వ-నః॥ ౨౫॥ త-
 హే-య-గ-భో-జ-గ్య-జ-వ-ప్ర-ం-కు-శ-ది-భిః॥ ౨౬॥ త-ప్ర-గ-స్త-ప-పీ-మ్య-వ-చ-న్య-గ-హో-బ-లాః॥ వ-ధా-న్య-ప-వై
 స్స-వృ-త్త-గ-లో-క్యా-గ-స్స-మ-ప్ర-చ-౬॥ ౨౭॥ క-స్యా-ం-స-గ-ని-యా-తా-యా-ం-వ-శ్య-న్య-న-ం-న-సూ-నా-అ-ం-స

స్తదాత్మికా-ఇతియ-క్త-గత-ప్ర-వచ-య-తి-ఇ-తి॥ ఉ-త్త-ప్ర-వ-నా-గో-ప్యః-ఉ-త్త-ప్ర-వ-స-శ్వ-తాః-గో-ప్య-శ్వ-కృ-ష్ణ-శ్వే-వ-శే
 న-కా-శ-రా-త-గి-న్య-లాః-అ-ను-చ-ప్ర-ర-ను-స్క-గ-వ-శ్యః॥ ౧౦॥ క-స్యా-శ్చి-ది-త్వా-ది-భి-శ్వ-తు-గ్ని-ర-ను-క-ర-ణ-ం-ప్ర-ప-వ-శ్య-తే-త-త-శ్వ-కు
 గ్ని-స్త-న్య-య-త్వ-ం-పు-న-రే-కే-నా-ను-క-ర-ణ-మి-తి-వే-శ-క-స్యా-ఇ-తి॥ పు-ర-న-య-ం-త్యాః-పు-ర-న-వ-దా-చ-ర-ం-త్యాః-పు-ర-న-వ-దా
 చ-ర-ం-బీ-స్త-న-వ-పి-బ-త్-నో-క-య-త్వా-నో-క-వ-తే-శి-శు-వ-దా-త్వా-న-ం-కృ-త్వా॥ ౧౧॥ దై-త్య-యి-శ్వే-తి॥ దై-త్య-యి-త్వా-దై-త్య-వ-త్-శ్వ
 తా-వ-గ-వ-దా-న్య-న-ం-కృ-త్వా-వ-కా-కృ-ష్ణ-గృ-భా-వ-నా-ం-కృ-ష్ణ-న్యా-గ్భ-ం-బ-ల్య-ం-భా-వ-య-తి-యా-తా-ం-అ-న్యా-ం-జ-హ-ర॥
 ౧౨॥ ౧౩॥ కృ-ష్ణ-యి-తే-గ-మూ-ర-గా-ం-నూ-రే-వ-ర్త-మా-నా-గా-ం-య-జ్వ-త్-య-థా-కృ-ష్ణః-త-థా-అ-హ-య-త-ం-కృ-ష్ణ-న-మ-కు-ర్వ
 తీ-ం-అ-ను-వ-ర్త-మా-నా-అ-ను-వ-ర్త-గ-ఇ-తి-వా-పా-తః॥ ౧౪॥ ౧౫॥ కృ-ష్ణ-ఇ-తి॥ య-శ-ం-తీ-య-త్న-ం-మ-కు-ర్వ-ం-తీ-తి-అ-ం-బ-ర-ం-ఉ-త్త-రీ-య-ం-
 ప్ర-ం-ఉ-న్య-డ-భే-ఉ-న్య-క-ం-ధృ-త-మ-తి॥ ౧౬॥ ౧౭॥ త్రే-గ-పి-ద-గ్య-ం-మీ-ల-య-త॥ ౧౮॥ బ-గ్న-ం-తీ-తి॥ స-ద్య-క్-సు-న-య-న-మా-గ్య-ం-పి
 ధా-య-సు-ద్య-క్-వ-రా-తీ-వి-వా-భీ-పి-డ-ం-బ-న-ం-భ-యా-ను-క-ర-ం॥ ౧౯॥ ఏ-వ-మ-తి॥ ఏ-వ-పు-న-రి-ప-పి-ం-బ-ం-జ-వ-స-ల-తా-స్త-రూ-ం-శ్వ
 కృ-ష్ణ-ం-పు-చ్ఛ-ం-గ్యః-వ-హో-స్తే-శే-వ-న-ప్ర-దే-శే-వ-చ-త్వ-త-ల-ప-శ్య-గ॥ ౨౦॥ ౨౧॥ త-ప్ర-గ-ఇ-తి॥ స-వృ-త్త-గ-స-మి-త్రా-ణ-౨౨॥ క-స్యా

ఇతి॥ లేనటం సేన్యస్త్రైః ప్రకోష్టాయస్యాః కరేణోః హస్తైః స్త్రీన్యాః॥ ౨౭॥ అనయోరౌరహాః పకాంతస్థానైః॥ ౨౮॥ ధన్యా ఇతి॥ హేత
 వ్యః సఖ్యః॥ ఆహూధన్యా అతిపుణ్యాః॥ గోవిందాం ఘృజ్జరేణవః॥ తత్ర హేతుః॥ యోనితి॥ అస్తాభిరప్యేత ప్రేక్ష్యభిషే
 కేణ-తత్రైవకృష్టః॥ ప్రాప్తుంశక్య ఇతి భావః॥ ౨౯॥ అన్యా ఆహుః॥ తస్యా ఇతి॥ గోపీనాం సర్వస్యం అయం భావః॥ భవేదేవ
 యదితస్యాః పదానం పృక్షానభవేయః॥ తానశః ధంతుః ఖంతుర్వంతి॥ ౩౦॥ తదసంపృక్షాణేన లక్ష్మణ సాదరేణా
 వవిదిన్వంత్యస్తాదృష్ట్యేపునరన్యంతంసమతప్యక-తదాహస్లేకః క్రియేణ॥ నిలత్వంత ఇతి॥ ఖద్యతీసుజాతేసుకుమారై
 లంఘుగ్రీతలేయస్యాస్త్రాం-క్షణేన సుంధమాకోపితవాః॥ ౩౧॥ ౩౩॥ ప్రవదేతి॥ ప్రవహాభ్యాం ఆప్రచురంత్యోజీనం మ
 దానం-యయోః-అతవలసక లేవదేవశ్యతేతి-తస్యాః కృష్ణజాన్వంత ఉపవిష్టాయాభిహ్నుం పృష్ట్యహుః॥ కేశప్రసాధన
 మితి॥ ౩౪॥ తానీతి కాంతా ముఖకృత్య-తాన్ ప్రసూనానామూడయ తాచూడాన్ కారేణ బద్ధతాః ఇహాధుని మువంఘ్నం॥ ౩౫॥
 రేమేతయేత్యాదిభుకోఽక్షిః రేన ఇతి॥ అత్తరతః స్వగ్రుప్తః ఆత్మరావః ఆత్మక్రీడః ఆఖండినః స్త్రీవిభాగైరేనాకృష్టపి-

న్యస్త్రప్రకోష్టాయః కరేణోః రిశాయథా॥ ౨౭॥ అనయోరానితానం భగవాన్ హరిరీశ్వరః॥ య
 న్నోపహాయగోవిందః ప్రీతోయావసన్యుద్రహః॥ ౨౮॥ ధన్యా అహూ అమీ హ్యభ్యోగోవిందాం ఘృ
 జ్జరేణవః॥ యాభ్రాస్తౌతౌరమాదేవాదధుమూర్ధన్యుః సుత్రయే॥ ౨౯॥ తస్యా అమూనిః తోభం
 కుర్వంత్యుచైః పదానియత్॥ యై కావహృత్యగోపీనారశూభాభుజ్జైః-మృతాధరం॥ ౩౦॥ సలత్వం తే
 పదాన్యత్ర తస్యానూసంత్యణాంతురైః ఖద్యతీసుజాతాంఘ్రితలామనిష్టేషేషీయసీంప్రియః॥ ౩౧॥ ఇ
 మాన్యధిమగ్నానిపదానహతోవధూమ్గోప్యః పశ్యతకృష్ణస్య భారాక్రాంతానికామినః॥ ౩౨॥ అత్రా
 వరోపితా కాంతాపుష్పహేతోర్నహస్తా॥ ఆత్మప్రసూనావయః ప్రీత్యక్లేషీయసాకృతః॥ ౩౩॥
 ప్రపదాక్రమణ్యో లేవశ్యతానశ లేవదే॥ కేశప్రసాధనం త్వత్కామిన్యాః కామినాకృతం॥ ౩౪॥ తా
 నిచూడయతా కాంతా ముపవిష్టమిహధునిం॥ ౩౫॥ రేమేతయాచాత్తరత ఆత్మరామోఽప్యఖండితః॥ కా
 మినాం దిగ్వియుక్తైః స్థం స్త్రీణాంచైవ మరాన్తతాం॥ ౩౬॥ ఇత్యేవందర్శయంగ్యస్తాశ్చేరుగ్రోహ్యేవచే
 తనాః॥ యాంప్రియామసయత్యుష్ణేపహాయాన్యాః స్త్రీయోవనే॥ ౩౭॥ సాచమేతేదాత్మనంవరి
 స్థాంసర్వయోపితాహిత్యాన్ గోపీః కామయానామామసోభజతేప్రియః॥ ౩౮॥ తతోగత్వావనోద్దే
 శం దృష్టాకేశవముబ్రవీత్॥ నపారమేవాంచలితుంధయమాంయత్ర లేవనః॥ ౩౯॥ ఎవముక్తిః స్త్రీయా
 మాహాసుంధురువ్యాతామితి తతశ్చాంతదాధైకృష్ణస్సానధూరన్వతప్యత॥ ౪౦॥ హాశాధరమణిపీఠ్య
 త్వాసిత్వాసిమహాభుజదాస్యాస్త్రైకృపణాయామేసభదర్శయస్సం॥ ౪౧॥ ఆన్యచ్ఛంత్యోభగవతో
 మాగ్ధాంగోహ్యైవదురతః॥ దిదృశుఃప్రియవిక్షేపమోహితాండుఃఖతాంసతీం॥ ౪౨॥ యాభిరమక
 ర్ణ్యమానప్రాప్తేంచమాధతాత్॥ అవమానంచకారాత్పాద్యస్తయంపరమంయయః॥ ౪౩॥ తతో
 విశావనంచంద్రజ్యోత్స్నాయావద్విభావ్యతేతమః ప్రవిష్టమాలత్యురతోనివవృతుః స్త్రీయః॥ ౪౪॥ త
 త్తనసాగ్రస్తదాలాపాప్రద్విచేష్టాప్రదాత్తికాః॥ తన్మణానేవగాయంత్యోనాత్మాగారాణిసప్తరుః॥ ౪౫॥
 పునఃపులిసమంగత్యకాలింద్యాః కృష్ణభావితాః॥ సమవేలాజగుః కృష్ణంతదాగమనకాంక్షితః॥ ౪౬॥ ***

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-త్రింశోధ్యాయః.

తథాచేతి-మితిరేమ ఇత్యతలహాకామినామితి॥ ౩౬॥ ౩౭॥ స్త్రీణాంచురాన్తతామాహ॥ ద్వాభ్యాం సేతి॥ కామోయాన
 మాగమనసాధనం యాసాంతాః-గోపీహిత్యామాంభజత ఇతి హేతోరాత్మనంవరిస్థాం మేన ఇతి॥ ౩౮॥ ౩౯॥ కామి
 నాంచైన్యందర్శయతి॥ ఏవముక్త ఇతి॥ ఆఖండితత్వమాహ॥ తతశ్చేతి॥ తస్యాం సుంధారోహూద్యతాయాం అంతహీ
 త ఇగ్ధృణః॥ ౪౦॥ ఆసుతాపమాహ॥ హానాధేతి॥ ౪౧॥ అన్యచ్ఛంత్య ఇతి॥ అన్యచ్ఛంత్యః పృగయమాణాః-అవిమారతః సమీ
 పే॥ ౪౨॥ ౪౩॥ తత ఇతి॥ తతస్తయాపి సమీతాః-కృష్ణాస్తేషామాయవనమవిశా-తతోహరైరన్యేషాన్నివృత్తాః॥ ౪౪॥ తది
 తి॥ ఎవంతమః ప్రాప్తాపి-స్వగృహేనైవవత్ప్రతవత్యః-తదాత్తికాః సవలత్పాత్యాసాంతాః-తత్తయా ఇత్యర్థః॥
 ౪౫॥ పునరిలికింతు పూర్వంయత్ర-శ్రీకృష్ణేన సంగతిరాసిత్వదేవకాలింద్యాః పునఃపులిసమాగత్య-కృష్ణంభావయంతి త్యా
 యంతి తిథాతాః-కృష్ణస్యాగమనం కాంక్షితం యాసాంతాః-మితి తాః సమ్మిలితా సుత్యః-కృష్ణమేవ జగురితి॥ ౪౬॥ ***

ఇతి భాగవతీపికాయాం-త్రింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

యయద్భిఃసుకృతిభిర్వంచితమిత్యాహుః||తవేతి||కథే వామ్యురం-అత్ర హేతుః||ప్రజీవనంప్రసిద్ధాదమ్యతాదురగర్హమా
 హుః||కవిభిః||బ్రహ్మవిద్భిరపిశుడితం||స్తుతం-దేవభోగ్యంశ్వస్యశం||తైస్తోష్ఠీకృతం-కించ-కల్పసావహంకామకర్మగరస
 నం-తత్త్వస్యశం||నై వంధూతం-కించ||ప్రవణమంగళం||ప్రవణమా||ప్రణమంగళ ప్రదం-తత్త్వస్యస్తానాపేక్షం - కించ-
 శ్రీమత్సౌశాంతం-తత్త్వమాదకం-ఎవంధూతంత్యతా-ధామ్యశం-అతతంయథాభవతితథాభవ-యెగ్గణంతియావయంతి
 తేజనాః||భూరిదాః||బహుదాతారః||జీవితందదతి||శ్లోకః|| యద్వా-ఏవంధూతంశ్వతా-ధామ్యశంయేభువిగృణంతి||తేభూరి
 గాః||పూర్వజన్మసు-బహుచ-త్తవంతః-సుకృతినభివృద్ధః||ఎతదు-క్తంభవతి - యే||వలంక-ధామ్యశంగృణంతి||తేపితావదతిథ
 న్యాః-కింపురద్యేత్వాంపశ్యంతి-అతఃపార్శ్వయాహుః||శ్లో-త్వయాశ్వశ్వతామి||౧౯|| నమత్స్వి||శత్రు-ధాత్రవణేనైవసి
 వ్యతాభవంశు-కింమద్దర్శనే-శ్వద్విలాసం||శుభితవిద్రావయం-శతాగ్రీవిశాంతిం||నమంశాశ్చ||శ్లో||ప్రహసితమి
 ణ్||హే||ప్రియ-శుభాక-శపట-సంవిదః||సంకేతనన్యజ్జిగం|| కిం||శ్వయినయంతి||శ్రేయా||ప్రణామి||శ్వం||గరిష్ఠమ
 కేన||హేతు||వాకపటమాచరసి||త్యాహుః||శ్లో||కన్యజేన||శుభసే|| || హే||రాధ-రాం||యా||శ్లో||వా||శ్రవా||చలసంసం||శ్వర
 యః-తదా-తన్నలినవత్-సుంబరం||కోమలం||తేవదం||శ్లో||కన్యజే||శ్లో||శ్వా||రం||కు||లై||శ్వ-||పి||బి||శ్వ||శ్లో||-||వో||వ||శ్లో||-||శి||లి||
 తాం||అస్మాన్||శ్లో||గ-||శ్చ||లి||పార్శ్వ||శ్లో||శి||వ||వం||భూ||శ్లో||త్వ||శ్లో||భి||శ్లో||శి||గ||శ్లో||వ||శ్లో|| ||౧౦||౧౧||౧౨|| శ్లో||శు-||వి||న||వి||శ్లో||య||పా
 యం||కాలే||శి||ల||శు||త|| గా||వృ||శం-||శు||న||ర||జ||స్వ||లం||గో||త||జ||శ్చ||లి||శం-||వి||న||శు||శ్లో||న||వం||అ||శి||మ||లా||శు||య||రా||గ||వి||శ్చ||లి||త||వ||శ్చ||శి||ల||

యయస్వస్||౧౮||తవక-ధామ్యశంత-ప్రజీవనంకవిభిరడిగం||శ్లో||సావహం||ప్రవణమంగళం||శ్రీ||శా||దా||వం||ధు
 విగృణంతి||యేభూరిదాజనాః||౧౯||ప్రహసితం||ప్రియ||పే||న||మీ||షి||శం||వి||హ||ర||ణం||తే||ధా||న||మ||గ||శం|| రహసి
 సంవిదో||యా||హృ||ది||స్త్వ||శః||శు||హ||క||నో||మ||న||శ్లో||భి||యం||లే||శి||౧౦|| చలసయస్త్వి||శా||హ్య||రం||శా||వ||మూ||శా
 న||శి||గ||మ||ంద||రం||నా||థ||తే||వ||దం||శి||లి||శ్చ||శాం||య|| సీ||ద||తీ||నః||శి||లి||శా||మ||నః||శాం||శి||గ||వృ||శి||౧౧|| వి||న||వి||శ్లో||యే||నీ
 ల||శు||త||లై|| ర్వ||న||మ||హే||న||నం||వి||భి||దా||వృ||తం||శు||న||ర||జ||స్వ||లం||బ||ర్హ||ణం||శా||మ||మ||త్వ||న||న||గ||త్వ||రం||శి||ర||య||గ్న||సి||
 ౧౨||ప్రణత||కా||మ||దం||వ||శ్చ||జా||ర్పి||తం||గ||ర||శి||మ||దం||దం||ధ్య||య||మా||ప||తి||చ||ర||ణం||పం||క||శం||శం||శం||వ||తే||ర||మ||దం||స్త్వ
 నె||శ్వ||శ్చ||యా||భి||హ||శా||౧౩||మ||ర||త||వ||శ్చ||న||శో||క||వా||శ||సం||స్వ||రి||తే||వే||ణ||నా||మ||శ్చ||మ||మ||ని||తం|| ఇ||త||ర||గా||గః||స్మి||ర
 ణం||శ్చ||శాం||వి||త||ర||పీ||ర||స్తే||ధ||రా||మృ||తః|| ౧౪|| అ||లి||తి||య||శ్చ||వా||న||సో||తా||న||నం||శ్రు||టి||య||శా||హ||తే|| త్యా||వ||ప
 శ్వ||లాం||శు||టి||ల||శు||త||లం||శ్రీ||మ||ఖం||చ||తే||జ||డ||డి||క్ష||తాం||ప||క్ష||గృ||శ్చ||శాం|| ౧౫|| || ని||మ||రా||స్త్వ||యా||భి||శ్చ
 బుం||ధ||వా||న||తి||వి||లం||ఘృ||తే||హృ||మృ||తా||గ||తాః||గ||తి||ద||స్త||నో||గీ||త||మో||హి||తాః||శి||వ||శా||-||షి||శః||స్తే||శ్చ||దే||శ్చ||శి||
 ౧౬||రహసి||సం||వి||దం||వృ||ద్య||యో||ద||యం||ప్ర||హ||సి||తా||న||నం||పే||శి||వి||క్ష||ణం||బృ||హ||శు||ర||గ్ని||యో||ధా||హ||వీ||ద్య

మానసం-విభ్రీత్-తచ్ఛమహుః||ప్రహుః-దర్శయన్||మనసి-కెవలం||వ్యరం||యచ్ఛసి||అర్చయసి-నరుసుఖం||దాసీతి-కపట
 భరిభావః||౧౭||అతోధునాకపటం||పహాయే||పం||బు||ర్వి||తి||ప్రార్థయంతే||శ్లో||కచ్ఛయేన-ప్రణతే|| హే||అ||భి||హ||-||హే||ర||మ||ణ||వ
 త్త||జే||నా||ర్పి||శం-||అ||ప||ది||శ్యే||యం-||ధ్యా||న||మా||త్రే||తా||ప||ని||వ||త్త||కం-||శం||త||మం||వ-||సే||వా||స||మ||యే||వా||సి||మ||ఖ||శం||-||త||వ||ద||ర||ణం||పం||క
 జం-||శా||మ||తా||వ||శాం||త||యే||నః||స్త||నే||శ్వ||ర్వ||యే||తి||౧౮||అపిచ-||హే||వీ||ర||తే-||అ||ధ||రా||మృ||తం-||నో||వీ||త||ర||జే||-||స్వ||రి||తే||న||వా||ది||తే||న||దే
 ణ||నా||మ||శ్చ||మ||మ||వి||త||మి||లి||వే||ణ||నా||గా||మృ||త||వా||సి||తి||మి||తి||భా||వః||ఇ||త||ర||రా||గ||వి||స్తా||ర||ణం||శ్చ||శా||మి||త||రే||మ||సా||ర్వ||భో||మా||ది||మ||శ్చ||మ
 రా||గ||మి||శ్చా||ం||వి||స్తా||ర||య||తి||వి||లో||ప||య||తీ||తి||ర||భా||త||తే|| ౧౯||కించ-||హే||మ||మి||శ్వ||వ||జ||గ్న||సే-||మి||ఖం||ద||ర్శ||నె||మ||ఖం||వి||శ్వ||స్త్వా||స||ర్వ
 శం||గ||పరి||త్యా||గే||న||య||తే||య||ఇ||వ||యం||త్యా||మ||సా||గ||తాః-||శ్వం||శు||క||భ||మ||స్తా||త||శ్చ||త్రి||మ||శ్చ||హ||న||భి||తి||స||క||ర||ణ||మ||మ||మి||శ్లో||క||ద్య
 యే||సే||||అ||లి||తీ||తి||య||త్||య||దా-||భ||వా||-||శా||న||సం||బృ||ందా||వం||ప్ర||రి-||అ||లి||తి||గ||వృ||తి-||త||దా-||త్వా||గు||వ||శ్వ||తాం||పార్శ్వ||శాం-||శ్రు||టిః
 శ్చ||శా||ధ||మ||సి||య||గ||వ||శ్వ||వ||తి-||ఏ||వ||మ||ద||ర్శ||నె||మి||ఖం||మ||త్వం-||పు||న||శ్వ||భం||ది||బ్ధి||నాం||తే-||తే||త||వ-||శ్రీ||మ||త్వ||గు-||డి||లో||ఉ||త్ప||రీ||త||మా
 శా||నాం-||తే||హే||ంద్య||శాం-||ప||క్ష||శ్చ||శ్చ||ప్ర||వృ||జ||తో||మం||ద||మ-||ని||మే||శు||మ||-||ప్ర||మ||వ్యం||త||ర||మ||న||హ్య||మి||గ||ద||ర్శ||నె||మి||ఖం||మ||త్వం||౧౯||
 వతితి||తస్మాత్-||హే||లి||మృ||త-||పతి||-||మ||తా||-||అ||న్య||యా||-||త||శ్వం||యం||భు||నః-||భా||గ్ని||శ్చ||-||బాం||ధ||వాం||శ్చ||తి||వి||లం||ఘృ-||తే||త
 వ-||స||మి||ష||మా||గ||తాం||వ||యం-||క||థం||భూ||త||శ్వ-||గ||తి||వి||దః||అ||స్త||దా||గ||మ||నం||జా||న||తః-||గీ||త||గీ||త్యా||జా||న||తః-||గ||తి||వి||దో||వ||యం||వా-||త
 వో||గీ||తే||న||ఉ||ప్ర||గీ||-||తే||న||-||మో||హి||తాః||హే||శి||త||వ||శ||-||ఏ||వం||భూ||తాం||యో||షి||తః||ని||శి||స్వ||య||మా||గ||తాః-||త్వా||మృ||తే||క||స్త్య||జే
 గ్న||కో||పీ||త్య||థః||౧౬||అ||త||స్త్య||యా||త్య||క్తా||నా||మ||స్తా||కం-||ప్రా||క్త||న||శ్వ||ద్దర్శ||న||ని||దా||న||శ్వ||హ్య||దో||గ||శ్వ-||త్వ||శ్చం||గ||తై||శ్వ||వి

కిత్సంకుర్విత్యాహుః శ్లోకద్వయేన॥రహసితి॥ శ్రీయోధామతేభృహద్వికాలం - ఉరశ్చ - వీర్య - అతిస్పృహభవతి-త
 యాచ-ముహుర్దుహుః-మనోముహ్యతి॥౧౭॥ ప్రజేతి॥తవచ-వ్యక్తిరభివ్యక్తిః- ప్రజవనాకసాంసర్వేషాంఅవిశేషేణ-
 వృజినహంత్రిచుఃఖనిరసిసీ- విత్వమంగళంసర్వమంగళయాపాచ- అతస్త్యత్స్పృహస్తృనాంత్యత్సృప్తహారాధమన
 పాం-నః-మనాక్-కుషల్ కిమపిత్యజముంచ-కార్యణ్యమమర్షకదేహిత్యథః-కింతత్-స్వజనహృద్రోగాణాం- యదతి
 గోవ్యంఘోషాదనంనివర్తకమాషధం-తస్త్యమేవవేత్సీనిగూఢాభిప్రాయః॥౧౮॥అతిప్రేమధన్వితారుదంత్యఅహుః॥ య
 దితి॥ హప్రియ-యతైతవ-సుకుమారంపదాబ్జం-కఠినేషుకుచేషు-సంమదానశంకితాః - శృనైశ్శనైఃదధిమహిధారయే
 మ-వయం-తేనలటవీఘటినగచ్ఛసి-సూనీతిపాతెవమావా-కాందిదన్యాంవా-అత్తానమేవవా-నయసిప్రాయసి-
 తత్తతఃతత్తదాంబుజంవా-కూర్వాదిభిఃసూత్తపాపాణాదిభిః - కింస్యిన్నవ్యథతేకథంనామనవ్యథతేభవానేవాయు
 జీవనసంయాసాంతాసాం-నోధీభ్రామతిమహ్యతీతి॥ఇతిభావాధాదీపికాయాం-ఏకత్రింశాధ్యాయవ్యాఖ్యానః*****
 శ్లో॥ద్వాత్రింశేవిరహాలావవ్లిన్నహృదయోహరిఃతత్రావిరుక్లయగోపీస్తాస్సంత్వయామాసమానయా॥ స్వపే

తేముహురతిస్పృహముహ్యతేమనః॥౧౭॥ ప్రజవనాకసాంసర్వేక్షీరంగతేవృజినహంత్యహంవిత్వమంగ
 శం॥వృజమనాకచ్చనస్త్యత్సృప్తహస్తృవాంస్వజనహృప్రజాయన్నిషూదనం॥౧౮॥ యత్రేసుజాతచర
 ణాంబురుహంస్తనేషుభితాశ్శనైఃప్రియదధిమహికరణేషు॥ తేనాటవీఘటినతద్వ్యథతేనకింస్వస్తూ
 ర్వాదిభిభ్రామతిధీభావదాయుషాంసః॥౧౯॥ *****

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధ-ఏకత్రింశోధ్యాయః.

శ్రీశుకః ॥ ఇతిగోవ్యఃప్రగాయంత్యఃప్రలపంత్యశ్చచిత్తధా । రురుదుస్సుస్వరంరాజకృష్ణదర్శనలాల
 సాః॥౧॥తాసామాపిరభూచ్చోరిస్త్యయహానముఖాంబుజః॥పీతాంబరధరస్సగ్నిసాక్షాత్తృప్తృథమన్త
 థః॥౨॥తంవిలీక్యాగతంకృష్ణంప్రీత్యుత్పన్నదృశోఽబలాః॥ఉత్తమ్యుగవత్సర్వాప్రస్వఃప్రాణమివా
 గతం॥౩॥కాచిత్రరాబుజంశౌరేజగృహంజలినాముదా॥కాచిచ్ఛభారతద్వాహుమంసేచందనకూషే
 తం॥౪॥కాచిదంజలినాకృష్ణేత్తస్మిన్తాంబూలచర్వణంపికాతదంఘ్రికమలంసంతస్తప్తసరయోరథాత్ ॥
 ౫॥ఏకాశ్రుకుటిమాబధ్యపేమిసురంభవహ్వలాఘ్నంతీవైశ్చత్రాటాక్షైపైర్నిర్దష్టదశనచ్చదా॥౬॥
 అపరామిషదృగ్భ్రాంజిషాణాతస్తుఖాంబుజం । ఆపీతమపినాతృప్యశ్చంతస్తచ్చరణంయథా॥ ౭ ॥
 తంకాచిన్నేత్రరంధ్రేణహృదికృత్వానిమీల్యచ । పులకాంగుళపగూహ్యోస్తేయోగీవానందనిర్భరా॥౮॥
 సర్వాస్త్రాఃకేశవాలోకపరమోత్సవసర్వృతాః । జహుర్విరహజంతాపంప్రాజ్ఞంప్రాప్త్యయథాజ
 నాః॥౯॥తాభిర్విధూతశోకాభిర్భగవానమృతోవృతః॥వర్గోచతాశికంతత్రపురుషశ్చక్షీభిర్భద్రా॥ ౧౦॥
 తాస్సమాదాయకాలింద్యానిర్విశ్వపులిసంఘః । వికచకుండమందారసురభ్యణిలవట్పదం॥౧౧॥ శర
 చ్చంద్రాంశుసందోహద్వస్తవోహతమశ్శివం । కృష్ణాయాహస్తతరళాదిభిశ్చోమలవాలుకం॥ ౧౨ ॥

మాన్యతకల్లోలవిహ్వలీకృతచేతసః॥సదయన్నందయాగోపీరుదతోనందనందనః॥ఇతీతి॥ఇత్యేవంప్రభృతి - చిత్తధాల
 నేకధా-సుస్వరం-ఉచ్చైఃకృష్ణదర్శనలాలసాలితిస్పృహాయాపాంతాః॥౧॥తాసామితి॥సాక్షాత్తృప్తృథమన్తృథజగన్తో
 హానస్యకామస్యాపిమనస్సుద్భూతఃకామః-సాక్షాత్తస్యాపిమోహకఇత్యథః॥ ౨॥ తమితి॥తన్వఃకరచరణాదయః॥ ౩॥
 కాచిదితి॥అంజలినాసంహతహస్తద్వయేన॥౪॥ఏకేతి॥ భుక్కుటిమాబధ్యకుటిలీకృత్యపేమిసురంభవహ్వలాప్రణయకోపా
 వేశేన-విహ్వలావివశా-నిర్దష్టదశనచ్చదయయా-కటాఃకటాక్షైఃత్రేయేఅక్షైఃపాఃపరిభవాఃత్రేస్తాడయంతీవైశ్చత్ ॥
 ౬॥అపరేతి॥అనిమపతిభ్యాంఅనిమీలంతీభ్యాం-దృగ్భ్రాంఅపీతమపినామ్యదృష్టమపిపునర్జుషాణావాతృప్యత్ ॥౭॥ తమితి॥
 హృదికృత్యాహృదయంసీత్వేత్యర్థః-అనందసంఘతేతివాపారః॥౮॥సర్వాఇతి॥ ప్రాజ్ఞంఋశ్వరం-ప్రాప్త్య-యథాము
 ముక్షవోజనాః-యద్వాప్రాజ్ఞంబ్రహ్మజ్ఞం-ప్రాప్త్య-యథాసంసారిణః - యద్వా-పార్జ్ఞంసమస్తాస్తాక్షిణంప్రా
 ప్త్యయథావిశ్వత్రైసాపథాజీవాః॥౯॥తాభిరీతి॥పురుషఃపరమాత్మాశక్తిభిఃసర్వాదిభిః-యథా-యద్వా-ఉపాసకఃపురు
 షః-జ్ఞానవీర్యలదిభిః-యద్వా-పురుషోమతయీ-త్రకృత్యామృతపాధిభృత్యోయథావర్గోచతతద్యత్ ॥౧౦॥ తా
 భిఃవికచకుండమందారైఃసురభిర్యోనిః-తస్మాత్పటపదాయుష్క॥౧౧॥శరదితి॥శరచ్ఛంద్రాంశూనాం - సందో

హైః సమూహైః - భ్యస్తందోహతమః రాత్రింగతంతమోయన్త్రాతత్ - ఆరః - శివంసుఖకరం - హస్తయాప్తైః ప్రరతైః స్థరం
 ౧౬ - ఆదితాః - ఆప్తృతాః కోమలావాలకాయన్త్రా - పవనాంతంపులినం - తాస్యమాదాయనిర్విశ్య - తత్రతాభివృతః - ఆ
 నికంవ్యరోవతేతిపూర్వేణాన్వయః || ౧౭ || తదితి | తాశ్చమనోరథానాం - అంతంయయః - పూర్వకామాబధూపుః - శ్రుత
 యోయథేతి - అయమర్థయథా - కర్తృకాంజే - శ్రుతయః పరమేశ్వరమవశ్యంత్యః - తత్తతామానుబంధైరపూర్వాభివృతభ
 వంతి - జ్ఞానకాండేను - పరమేశ్వరంబృహ్మ - తదాన్వోవపూర్వాః - కామానుబంధంజపాను - ప్రవృద్ధి - ఆర్థకామాఅపిప్రేక్షా
 తనుభజన్నిత్యాహ | ద్వైతితి | అదిక్ష్వివారవయామానుః - అన్యబంధవేలంతి త్యామితి || ౧౮ || తైః సగోసేసభాగతః - తా
 భిస్సంసూనితస్య - చకాపశుశుభే - తైర్లోకేయాలత్తీః శోభా - తస్యాః పకమేవవధంజ్ఞానం - తస్యపుష్కతే దిర్భయః ||
 ౧౯ || సభాజయిత్యేతి | సహాసరీతక్షణం - విభ్రమోవిలాసః - యస్యాంతింభాభగ్రివా - ఉపలక్తితాః సంస్కృత్యనేనసంసర్గ
 నేన || ౧౯ || తత్రభగవతః - అకృతజ్ఞతాంతద్వచనేనైవోపపాదయసుకామాః - గూఢాభిప్రాయాలోకస్య - తంతువివృ
 త్తంతి | భజత ఇతి | భజనః ప్రాణిని - అమతంతరంశక్తి - నృజ్ఞజనానుపారేణ - భజంతి - కేదదేతద్వివర్తయంతింభాభవ
 తితథా - తద్భజనానపేక్షితం - అభజతోపిభజంతి - అన్యేనసోభయాని || ౧౯ || విదితాభిప్రాయస్య - ఉత్తిరమాహ | మిథ
 ఇతి | హేసఖ్యః - ఉపకారప్రస్థాపకారతయామేనుభోభజంతి - తేనృతసభజంతి - కింత్యాన్యమేవ - తుని - హింస
 స్సాత్ - స్వాధ్యైవై కాంతః ఉద్యమోయేహంతే - తత్రచ - ససాహృదం - అతోనసఖ్యం - నవధన్యః సృష్టేజ్జేతాత్ - గౌమహి
 తద్విద్యావాన్వేదవిగూతప్రాప్తజోమనోరథాంతం శ్రుతయోయథాయయః | స్వైరుత్తరీయైః కువం
 కుమా - కేతైరదిక్ష్వివసాససమాత్మబంధవే || ౧౯ || తతోస్థవిష్టేభగవాన్ - సర్వశోయాగీశ్వరాంతప్రా
 దిత్వితాననః | చకాసగోపివరివర్తతోద్ధితస్తైర్లోకైలక్ష్మ్యైకవదంవపుధాంతే || ౧౯ || సభాజయిత్యా
 తనుసంగదీపనంసహసరీతక్షణవిభ్రమభగ్రివా | సంస్కృతేనాంకృతాంఘ్రివాస్తయోస్సంస్త్యతేవ
 తు - పితాబధాపిరే || ౧౯ || గౌమ్యః | భజతోసుభజంత్యేకపకవర్తయమ్ | నోభయాంశ్చభజంత్యే
 పితవోబ్రూహిసాధుభా || ౧౯ || శ్రీభగవాన్ | మిథోభజంతియేసఖ్యస్వాన్వై - కాంతోద్యమాహితే
 తత్రసాహృదంభవంసాన్విధాన్తాంతద్వినాన్యథా || ౧౯ || భజంత్యభజతోయేవైకరుణాపితరోయథా
 ధర్మైనిరవపాదోత్రసాహృదంవసుమధ్యమాః || ౧౯ || భజతోపినవై - కేదద్భజంత్యభజతఃకువః | ఆత్మ
 రామాహ్యైజ్ఞకామాహ్యైకతజ్ఞాగురుప్రమాః || ౧౯ || వాహంతసుభ్యోభజతోపిజంతూభజాన్యమే
 మామనువృత్తివృత్తయోభాదధవోలభధసేవినస్తేతద్వింతయాన్యన్నిభ్యతోనవేద || ౧౯ || ఎవంవద్ధ్యో
 లలోకేవేదస్వాసాంహివోమయ్యనువృత్తయేఽబలాః | మయాపరోక్షంభజతాతిరోహితంమామూయ
 తుంమావాన్తత్ప్రేయఃప్రియాః || ౧౯ || సహాయోహంనిరవద్యసంయుజాంసుపాఘకృత్యంవిబుధా
 మ్మౌదిభజనవదత్యధః || ౧౯ || యేతుఅభజతోభజంతి - తద్విపిధాః - కిరుణాః సిద్ధాశ్చ - తత్రతు - యథాక్రమంశ్చకామా
 భవత ఇత్యాహ | భజంత్యభజత ఇతి | కరుణాపిమామస్తీతి కరుణాః - కాంతా ఇత్యధః || ౧౯ || త్వతీయప్రశస్త్యోద్ధృతిం || భజ
 తోపేతి | అయమర్థః - చతుర్విధాపిరే - ఆత్మరామాః ఆపరాద్వృతః - కేదాప్రకామాః వివయదర్శనేపూర్వకానుత్పేద
 భోగేచ్ఛారహితాః - అన్యేతు - అకృతజ్ఞాః మూఢాః - అన్యేగురుప్రమాః అపికరినాః || ౧౯ || సపితాయస్తప్రేమక ఇహన్యాయా
 త్ - ఉపకారాగురుతుల్యః తస్మైప్రప్యంతి తితథా || ౧౯ || అగ్రచరమకోటిగతమాత్మానంమత్వాపత్తి - సంకోఽప్యేవసంస్కృ
 నూధన్వితముఖిస్తాదృష్ట్యాహ | నాహంత్యితి | హేసఖ్యః అహంలేహంమధ్య - నకోపికింతు - పరమకారుణికః పరమసుహృచ్చ
 కిథం - అమీహంభజతాం - అమవృత్తివృత్తయేనిరంతరధ్యానప్రవృత్త్యధః - తాన్నాహంభజామి - పితత్వదృష్టాంతమా
 హ | యథేతి | తస్యధనస్యైవదింతయా - నిభృతః పూర్ణః - వ్యాప్త ఇతియావత్ - అన్యత్తుత్తుత్తిపాసాదికమపినవేద || ౧౯ ||
 పవమితి | మదధి - యైతలోకవేదస్వానాం - మదధే - ఉద్ధృతిః - లోకః యుక్తాయుక్తాప్రతీక్షణాత్ - వేదశ్చ - ధర్మాధర్మాప్ర
 తీక్షణాత్ - స్వాః జ్ఞాతయశ్చ సేషాత్యాగాత్ - యాభిస్తాసాంవోయన్త్రకం - పరోక్షం - అదర్శనంయథాభవతి తథా - భ
 జతాయుక్త్యేప్రేమాలాపాశ్చ ఇయైవ - తిరోహితం అంతథాన్ - నేనస్థితం - తత్రస్సాత్ - హేలబలాః - హేప్రియాః - మా
 మా అసూయతుందోహరోహేనప్రప్యంతి - యూయంమావాన్తనయోగ్యాః || ౧౯ || ఆస్తామిదం - పరకూళకంతుశ్చ
 మతేత్యాహ | నెనినిరవద్యసంయుజాంనిరవద్యంసంయుక్తంసంయోగియాసాంనిరవద్యంయథాభవతి తథాసంయుజ్యం

లేభజంతభివా-తథాతాసాంవఃవిబుధాయమావిరకాలేనాపి-స్వయంపాధుకృత్యంత్రతువకారకృత్యంకర్తుం-సపా
 రయేనశక్నోమి - కథంభూతానాం-యాఃభవశ్యః-దుఃఖరాలజరాయాగృహశృంఖలా - తాం- సంవృత్వస్థిశ్చేదంధ
 త్వామాహం-అభజ-తాసాంమద్విస్తంబహుషుప్రమయ్యైతయా-నైకనిష్ఠం-తస్మాద్వీయ్యుష్మాక మేవసాధునా
 సాధుకృత్యేన-యత్ యుక్త తానిధుకృత్యంతత్ - ప్రతియాతు ప్రతికృతంభవతు-య్యుక్తస్యేత్యేనైవమమాన్యణ్యంనతు
 మత్యౌతప్రత్యవకారేణైశ్యర్థః॥ ఇతిభావాద్ధీపికాయాం - ద్వాప్రింతోభ్యాయవ్యాఖ్యా . *****
 జ్ఞో॥ స్తోత్రప్రింతోభ్యాగోపీమండలీమధ్యగోహరిః॥ప్రియాప్తారమయామాసప్రా దినివనకేరిభిః॥ఇథమితి । తత్తదా
 లంకహేరాజ-యద్వా - తస్యభగవతోంగేనఅభ్రీవపువకరవరణాద్యవయవై ర్వాడవదితాస్సమృద్ధాతిపోయా
 సాంతాః॥౧॥తత్త్రేతి॥రాసక్రీడా-రాసోనామబహునతఃకీయ్యక్తస్యైవశేషః- తాంక్రీడాం-అన్యోన్యంఅబధ్ధాఃసం
 గ్రధితాఃబాహవఃద్రైః-తైస్సహ॥౨॥తత్సాహిత్యమభినయేనదర్శయన్తృతరవతుష్టయాధిశేససార్థేన॥ రాసాత్సవశ్చత్యా
 దినా॥తాసాంమండలరూపేణావస్థితానాంద్వయోద్వయోమృద్యుః॥౩॥ప్రవిష్టేనైతి॥ప్రవిష్టేన-తేనైవకంఠేగృహీ
 తానాంఉభయఽలంకృతానాం-కథంభూతేన-యంసర్వాఃస్తోత్రయః-స్వస్వనికటంమామేవాశ్చిష్టవానితిమన్వేరగతే
 నసితదధంద్వయోద్వయోర్మద్యైప్రవిష్టేనైత్యర్థః-నన్వేకస్యకథంతథాప్రవేశః-సర్వసన్నిహితత్వేనాతర్హితవతఃస్వ

యమాపివః॥యామాభజదుఃఖరగేహశృంఖలౌసంవృత్వస్థితద్వఃప్రతియాతుసాధునా॥౨॥***

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధ - ద్వాప్రింతోభ్యాయః.

శ్రీశుకః॥ఇథంభగవతాగోప్యఃశ్రుత్వావాచస్సపేతలాఃజహుర్విరహః॥తావంతదంగోపదితాశిషః॥

—*రాసక్రీడాప్రారంభఘట్టః*—

౧॥తత్త్రారభతగోవిందోరాసక్రీడామమవ్రతైః॥స్త్రీరతైర్నిరతైఃస్త్రీతైరన్యోన్యాబద్ధబాహుభిః॥
 ౨॥రాసాత్సవస్సంప్రవృత్తోగోపీమండలమండితః । యోగేశ్వరేణకృష్ణేనతాసాంమధ్యేద్వయోద్వయో
 యోః॥౩॥ప్రవిష్టేనగృహీతానాంకంఠేస్వనికటంస్త్రీయః । యంమన్వేరన్నభప్రావద్యమానశతసంకు
 లం॥౪॥దివాకసాంసదారాణామాత్మకృనిభృతాత్మనామ్ । తతోదుందుభయోనెమనిఃతెతుఃపుష్పవృ
 ష్టయః॥౫॥జగుగంధర్వపతయన్త్రస్త్రీకాస్తద్యశోఽమలం । వలయానాంనూపురాణాంకింకరీవాంచ
 యోమితి॥౬॥సప్రియాణామభూచ్ఛబ్జిప్తములోరాసమండలే । తత్ప్రాతిశుశుభేతాశ్చిర్భగవాదే
 వకీసుతః॥౭॥మధ్యేమణీనాంహేమానాంమహామరకతోయథా॥౮॥పాదన్యాసైర్భుజవిధుతిభిస్సన్నిత
 భూమిలినైర్భజ్యత్వైర్వైశ్చలకుచపత్రైఃకుండలైర్గండలోలైః । స్విద్యన్ముఖ్యఃకరరశనాగ్రంధయఃకృ
 ష్ణవధ్యోగాయంత్యస్తంతటితఇవతామేఘచక్రేవిరేజిః॥౯॥ఉద్వైజగంనృత్యమానారక్తకుంఠ్యోరతి
 ప్రయాఃకృష్ణాభిషర్కముదితాయగ్ధీతేనైదమావృతమ్॥౧౦॥కాదిత్యమంముకుందేనస్వరజాతీరమిశ్రితాః ।
 ఉన్నైవ్యేపూజితాతేనప్రియమాణేనసాధ్వితీ॥తదేవధ్రువమున్నివ్యేతస్వేహానంచబహ్మదాత్॥౧౧॥

నకటవర్తిత్వాభిమానత్సామిశ్యశ్చక్షం-యోగేశ్వరేణేతి-అదింత్యశక్తి నైత్యర్థః॥౪॥ దివాకసామితి॥తావత్తన్మణమే
 వలత్యౌత్సృక్యవ్యాప్తమనసాంసప్రీతాణాందేవానాంవిమూనశతైస్సంకీర్ణంసభోబభూవ॥౫॥౬॥సప్రియాణామితి॥సప్రి
 యాణాంకృష్ణసహితానాం-తుములఃసంకీర్ణః॥౭॥మధ్యఇతి॥మహామరకతోనీలకుశిరివ - మరతకఇతిపాతాంతరం-హై
 మానాంమణీనాం-మధ్యే-తాభిఃస్వర్ణవద్ధాభిరాశ్చిష్టభిశ్శుశుభే-గోపీదృప్త్యభిప్రాయేణవా-వివైవమధ్యవదావృత్తిమే
 కవచసం॥౮॥సయధా-తాభిఃశుశుభేతథాతాఅపి-తేనవిరేజిరత్యాహ॥పాదన్యాసైరితి॥భుజవిధుతిభిఃకరచాలనైః - భజ్య
 మానైర్నర్త్యైః-చలద్భిఃకుచైః-వనైశ్చ-గండలోలైః-గండేఘచంచలైః-స్విద్యన్ముఖ్యః- స్విద్యంతిస్వేరముద్గిరంతిముఖా
 నియాసాంతాః-కటరేమరకనామచ-గ్రంథయోయాసాంతాః-యద్వా-శేషతానుచలగ్రంథయఃశిథిలగ్రంథయఇత్య
 ధ్ధః-తత్త్రనానామూర్తిఃకృష్ణమేఘచక్రమివ-తాస్తబహువిధాస్తటితఇవ-స్వేదస్త మారఇవగీతంకజాతమివేతి-యథా
 సంభవమూహ్యం॥౯॥ఉద్వైరితి॥సృత్యమానాఃసృత్యంత్యైః-రక్తకంత్యఃనానారాగామరంజితకంత్యః - కృష్ణస్యాభిశుశ్చే
 నసంస్పృశ్యేనముదితాఃఇదంవిశ్వం॥౧౦॥ కాదితి॥ముకుందేనసహ-స్వరజాతీఃపద్మాదిన్వరాలావగతీః - అమిత్రీతాఃకృ
 ష్ణేనఉద్గితాభిఃఅసంకీర్ణాః - ప్రీయమాణేనసంమానితాతస్యస్వరజాత్యున్నయనమేవధ్రువంధ్రువాఖ్యంతాశచిశేషం-

కృత్వోన్మిషే యజ్ఞస్థితవతిః ౧౧౧౧ పవన్యస్తగీతాదనాశ్రీకృష్ణసంహారితానాంతాసామతీశ్రీతివిలసితం వృక్షమాహ |
 కాచిధితిః క్షణం తిలయోనిమిలి కాశ్చయస్యాసా ౧౧౧౨ తత్రైతి ఉత్పలస్యసారభీమివసారభం యస్య తం బాహుం ౧౧౧౩
 తస్యా ఇతి నాట్యేన నృత్యేన విక్షిప్తయోశ్చ చలయోః కుండలయోః తిష్ఠేణ తిష్ఠిసాలదంతత్వమార్ద్రం మండితం
 గండంకపాలం తథా భూతే స్వగండే సందధత్యాః సంయోజయంత్యాః ౧౧౧౪ నృత్యతీతి కూజంతీనాపురే మేఖలాచయ
 ప్యాసా ౧౧౧౫ పవనున్యామిగోప్యోయథాయథం నానావిభ్రమైర్విజహుగ్రిత్యాహ గోప్య ఇతి ౧౧౧౬ తత్ర గాయకే
 షువాదకేషు చ సుస్త్రీకేషు గండర్వకన్యైరాదిషు - రసావేశేన ముహ్యం నృత్యం నా-లన్యామేవ వాద్యాదిసంపత్తింద
 ర్మయ - రాససంభ్రమమాహ కన్యోత్పలేతి కన్యోత్పలైశ్చ - అలకవిటం కైరలకాంక్యైః కసోలైః ఘమైశ్చ - వత్తై
 మస్త్రీః శోభాయాసాంతాః - ఘాషాః కింకర్యాః - వలయనూపురఘామైర్వాదైర్వర్వాదితైః - భగవతానన్యకుః - స్వకే
 శేభ్యః ప్రస్తాః ప్రజోయాసాంతాః - ఏతేన తాళగతే సుతుట్యః కేశాః సశిరః కంఠం పాదేషు పుష్పప్రసాదామకర్వన్ని
 త్యుత్పేక్షితం - భగవతానమనన్యకుః - క్వ-భ్రమరావనగాయకాయస్యాంతస్యాంతరాససభాయాం ౧౧౧౭ యథాగో
 ప్యనానావిభ్రమైర్భగవతానమవిజహుః - పవంభగపాసపి - స్వవిలాపైస్తాభిసహరేషు త్యాహ - పవమితి తద్విలా

కాచిధాసవరిత్రాంతాపార్శ్వస్థస్య గదాభృతః | జగ్రహబాహునాసూంధం శ్లథద్యలయమి
 తా ౧౧౧౮ తత్రైతి కాసంగతం బాహుం కృష్ణస్యోత్పలసారభం | చందనాలిప్తమాఘ్రియపృష్ఠరోమాచ
 చుంబమా ౧౧౧౯ కస్యాశ్చిన్నాట్యవిక్షిప్తకుండలస్య వశమండితం | గండంగండే సందధత్యాలదాత్రాంబూ
 లచర్చితం ౧౧౨౦ నృత్యతీగాయతీకాచీతూజమాపురమేఖలాపార్శ్వస్థాచ్యుతపాస్తాజ్ఞంశాంతాధా
 త్తనయోశ్చివం ౧౧౨౧ గోప్యోలభ్యాచ్యుతంశాంతం త్రియపకాంతవల్లిభం | గృహీతకంఠ్యప్రజ్ఞో
 భ్యాం గాయంత్యప్రవిజహి కే ౧౧౨౨ కన్యోత్పలాలకవిటంకకపాలఘర్మవక్త్రీయోవలయనూ
 పురఘావవాద్యైః | గోప్యస్య మంభగవతానన్యకుస్త్వకేత్రప్రప్రజోభ్రమరావనగాయకరాసగో
 ప్యాం ౧౧౨౩ పవంపరివ్వంగకరాభిమర్శన్నిధేతునోద్దామవిలాసహస్తైః | రేమేరమేశోప్రజమందరిభి
 ర్యథార్థకస్త్వప్రతిబింబవిభ్రమిః ౧౧౨౪ తదంగసంగప్రముదాకులేంద్రియాః కేశాకమూలంకుచ
 పట్టికాంవానాంజః ప్రతివ్యోఘమలం ప్రజస్త్రియోవిప్రప్రమాల్యాభరణాః కురుద్వహ ౧౧౨౫ కృష్ణవి
 ప్రీడితం వీత్యువ్యముహ్యం ఖచరస్త్రియః | కామాదితాశ్చ శాంకశ్చ సగణోవిస్త్రితోభవత్ ౧౧౨౬ కృ
 త్యాతావంతమాత్మానం యావత్ కన్యోపయోషితః | రరామభగవాంస్తాభిరాత్మరామోపిలీలయా ౧౧౨౭
 తాసాం రతివిహారేణ త్రాంతానాం వదనానిసః | ప్రామ్యజతరుణః ప్రేక్షాశంకమేనాంగపాణినా ౧౧౨౮
 ౧౧౨౯ గోప్యస్ఫురతరూపకకుండలకుంతలత్విజ్ఞండశ్రియాసుధితహాసగీతజేన | మానందధత్యముషభ

సానభిభూతస్త్వచరతౌదృష్టాంతః - యథార్థక ఇతి - స్వప్రతిబింబైర్విభ్రమిః శ్రీచాయస్య సత్త్వవేదై తద్గర్భితం - స్వీ
 యమేవ సర్వకథాకాశలం - సౌగంధ్యలావణ్యమాధుర్యాదిచ - తాసుసంచార్య - తాభిసహ - రేమేయథార్థకః స్వప్రతి
 బింబై రితి ౧౧౩౦ తామ్రభగవద్విలాపైరాకులాబభూపురిత్యాహ తదంగేతి || తస్యాంగసంగేన ప్రకృష్టముత్ ప్రీతిః - త
 యాతమలాన్యవశానీంద్రియాణియాసాంతాః - విశ్లేభభంధాకేశాదీనంజసాప్రతివ్యోఘం - యథాపూర్వం ధన్రుం నా
 లం ననమద్ధాబభూపుః - విప్రస్తాని మాల్యాని అభరణాని చయాసాంతాః ౧౧౩౧ నకేవలం తావేవాకులేంద్రియాః కింతుదే
 వ్యోపిత్యాహ కృష్ణేతి కీంచ || శశాంకశ్చేత్యవేదై తయానిదితం - శశాంకేన విస్త్రితానాం - తత్ ప్రాక్త
 నాః సర్వేపి గ్రహాః - తత్ర తత్త్రివశస్థుః - తతశ్చ తిదిర్హ్యురాలిషు - యథాసుఖం విజహుగ్రితి ౧౧౩౨ కృత్యేతి అయం భా
 వః ౧౧౩౩ కాత్యాయనిమహామాయేమహాయోగిన్యదీశ్వరి సందగపసుతుదేవివతిం మేకురుతేన మత్తి | ప్రత్యేకంతాభిః
 ప్రార్థనాత్ - భగవతాపి ౧౧౩౪ యాతాబలాప్రజంసిద్ధామయేమారంస్యథక్షపాఇతి - తదేవ ప్రతిశ్రుతత్వాత్తావంత
 మాత్మానంకృత్యా రేమ ఇతి - యావత్ తిర్యావశ్యః ౧౧౩౫ కృపాతిశయమాహ తాసామితి ౧౧౩౬ తతోపిహ్యస్తానాంగోపీ
 నాం వరితమాహ గోప్య ఇతి స్ఫురతాం స్వర్గకుండలానాం కుంతలానాం చ త్విహ - గండేషు యాశ్రీస్త్రయా - సుధితేన ఆ
 మృతాయితేన - హాససహితేన సగీతజేన - ముషభస్య వత్కుః కృష్ణస్య - మానందధత్యః - పూజాంకుర్వంత్యః - తతరార్థా
 నిజగుః - తస్య కరరుహైః సఖైః స్ఫురేన ప్రమోదోయాసాంతాః ౧౧౩౭ అథ జలకేరిమాహ తాభిరితి తాసామంగసంగేన

ఘృష్టానంనుదిశా-యాస్త్వత్-తస్యాః-అతపతాసాం-కుచకుంకుమేనరంజితాయాః - సంబంధిభిఃకంధర్వపాలిభిః
 గంధర్వపాఃగంధర్వవతయశ్చవగాయంతియేఅతయః-తైరనుక్రుతఃఅనుగతః-సకృన్తః-వాణీదకంఆపశతేభిన్నసేతుః
 విదాతితవప్రతిస్పయంచాశిక్రాంతలోకేవేదనుర్యాదః॥౨౪॥సగతి॥స్వరతిఃఆత్మారామోప-పిత్రగోపీమండత-అంభ
 సేవా॥౨౫॥స్థలజలశ్రీదేవర్షితే-వనశ్రీదాందర్భయతిఃతపశ్చేతి॥యమునాయాణీపవనేజలస్థలప్రసూనానాం-గంధోయ
 స్త్వి॥తేనానిలేనజుష్టానిదిశాంతటానిలంతాయస్త్వి॥యద్వావిశ్వేతలంస్థలంచయస్త్వి॥-తస్మిన్వావనై-భృంగాణాం
 ప్రమదానాంచగజైరావృతఃచచార॥౨౬॥రాసశ్రీదానిగమనం॥ఏవమితి॥సఃకృన్తః-సత్యసంకల్పః-అమరాగస్తీగ్రీవం
 బన్ధిపవంసర్వానశాః-సేవితశా- శ్రతర్కా-వ్యకథారసాశ్రయాః-శరదిభవాః- కాశ్యేనుకథ్యమానాఃయేరసాః-కే
 షామాశ్రయభూతానశాః-యద్వా-నిశాశ్చిత్తిద్వితీయా-అన్యంతసంయోగే - శృంగారరసాశ్రయాః-శరదిప్రసిద్ధాః-
 కాశ్యేషుయాఃకథాప్తాః-పివేషిత-ఏవశుప్త్యాశ్చ-స్యేవావదున్ధఃసారతః-సురతరసరసోధాతుః-నకున్ధరితోయస్యేతికా
 మజయోక్తిః॥౨౭॥౨౮॥సగతి॥ప్రతీపంప్రతికూలం-అధర్మమశ్యర్థః-ఆచరణ్యతవా- నచేదమధర్మమాశ్రయఃక-జ

—జలశ్రీదావనశ్రీదయోః ప్రారంభముః-#—

స్యజనుఃకృతానిపుణ్యానితత్పరమహస్త్వప్రమోదాః॥౨౩॥తాభిర్గుశశ్చ గ్రీవపాపేహికుమంగ-సం
 గఘృష్టప్రసస్పృకుచకుంకుమరంజితాయాః॥గంధర్వపాలిభిరనుక్రుతఃఅవిశద్వాశ్చ గ్రీతోగజ్జిభి
 రాడివభిన్నసేతుః॥౨౪॥సోంభాస్థలంయవతిభిఃపరిషిచ్యమానః-ప్రేక్షోక్షితః-ప్రహసితాపరితప్తతేం
 గః॥వైమానిః-కుమమవర్షిభిర్ద్యుమానోరేమేస్వయంస్వరతిరక్రగజేంధ్రలిః॥౨౫॥తతశ్చకృన్తఃపవ
 నేజలస్థలప్రసూనగంధానిబుద్ధిక్తః॥చచారభృంగప్రమదాగణావృతోయథామదాంధోద్విరదఃక
 రైనుభిః॥౨౬॥ఏవంతశాంకాంశువిరాజితానిశాస్ససత్యగామోసురతాబలాగణః॥సేవితఆత్మవరున్ధ
 సారతస్సర్వాశ్రతర్కా-వ్యకథారసాశ్రయాః॥౨౭॥రాజా॥సంస్థాపనాయధర్మస్యప్రశమాయేతరస్య
 చ॥అవత్యేగోహిభగవానంశేనజగదీశ్వరః॥౨౮॥నకథంధర్మసేతూనాంవక్తాకర్తాభిరక్షితా॥ప్రతీపమాచ
 రద్భ్యగ్రీష్టాపరదారాభిమర్శనం॥౨౯॥ఆప్తకామోయదుపకీకృతవా॥నైజుగపీతం॥కేమభిప్రాయ
 ఎతస్తేన-శయంభిందిమప్రత॥౩౦॥శ్రీశుకః॥ధర్మవృత్తిక్రమోబృష్టశుశ్చరాణాంచసాహసం॥తేజీయ
 సాంసదోషాయపహ్నిస్సర్వభుజోయథా॥౩౧॥నైతత్ప్రమాచరేజ్ఞాతుమనసాపిహ్యునిశ్వరః॥విశశ్యత్యా
 చరణమాధ్యావ్యథారుక్రీభిజంపివం॥౩౨॥శుశ్చరాణాంవిచస్సత్యంతేవచరితంకన్వదితే॥తేహం
 యత్సన్వవోయక్తంబుద్ధిమాంస్త్యుత్రహచరత్॥౩౩॥కుశలాచరితేనైషామిహచార్థానివిద్యతే॥వివర్య
 యేణచానర్థోనిరహంకారిణాప్రభో॥౩౪॥కిముతాఖిలసత్త్వానాంతర్యజ్జర్మదినాకసామ్॥శుశితుశ్చే
 శితవ్యానాంకుశలానుశలాన్వయః॥౩౫॥యత్పాదపంకజపరాగనిషేవత్యప్తాయోగప్రభావఃకుతాభి
 లకర్మబంధాః॥స్వైరంజరంతిమునయోపిననహ్యమానాస్తస్యేచ్ఛయాస్తవపువఃకుతపవబంధః॥౩౬॥

భక్షణాదివత్-కీంతుమహాసాహసమిత్యాహ-పరదారాభిమర్శనమితి॥౨౯॥ఆప్తకాశుస్యనాయమధర్మశ్చిత్తే-య
 ద్యేవం-కామాధావాన్నిందితంకేనాభిప్రాయేకృతవానితివృత్తిః॥ఆప్తకామశ్చితి॥౩౦॥పరమేశ్వరేనైషావ్యన్యాయే
 నపరిహర్తుం-సామాన్యతోమహతాన్వర్తిమాహ॥ధర్మవృత్తిక్రమశ్చితి॥సాహసంచదృష్టంప్రజాపతీంప్రసావిశ్వా
 మిప్రాదీనాం-తవప్రతేహంతేజస్వినాందోషాయనభవతి॥౩౧॥తపో-శ్లో॥యద్యదాచరతిత్రైవ్రతస్తదేవేతరోజన
 శ్చతన్యాయేనాన్యోపికుర్యాదిత్యాశంక్యాహ॥నైతదితి॥అనిశ్వరఃదేహాదిపరతః-త్రై-యథారుద్రవృత్తిర్లోపివమాచరణ
 భక్షయ॥౩౨॥కథంతదాసదాచారస్యప్రామాణ్యంఅతఆహ॥శుశ్చరాణామితి॥తేహంవచఃసత్యం-అతప్రమక్తమా
 చరేదేవ-ఆచరితంతుక్వదిత్యత్యం-అతఃస్వవోయక్తం-తేహంవచసాయద్యమ్యక్తం-అవిరుద్ధం-తస్తదేవాచరత్॥
 ౩౩॥నమతపో॥తేపికిమేవంసాహసమాచరంతితప్రామా॥కుశలేతి॥ప్రార్బుకర్తృక్షమణమాత్రమేవతేహంకృత్యంవా
 న్యదిత్యర్థః॥౩౪॥ప్రస్తుతమాహ॥కిముతేతి॥కుశలానుశలాన్వయోనవిద్యతే॥కింపునర్వక్తవ్యమిత్యర్థః॥౩౫॥ఏతదేవస్సు
 టికరోతి॥యదితి॥యస్యపాదపంకజపరాగస్య-నిషేవత్యప్తాయోగ-సేవామేహంత
 తథా-తేవత్ప్రప్తశ్చేతి-భక్తాశ్చిత్యర్థః-తథాజ్ఞానినశ్వనసహ్యమానాఃబంధమపాగ్నివంతః॥౩౬॥గోపీనాంపరదారత్వ

మంగళకృత్యపరిహృతంబుదానంభగవతః-సర్వాంతర్యామిణః పరదారసేనానాననకేంద్రిత్యాహ||గోపీనామతి||యోం
తత్సరతి-అభ్యుద్యోబుద్ధ్యాదిసాక్షీ-సపషక్రీడనాయ-దేహభాక్-సతులప్తదాదిబుల్యః-యేనదోషఃస్యాదితి || ౩౭|| సస్వే
సంచేదాప్త కానస్యసంబలేకుతఃప్రవృద్ధిరత్యగతహ ||అనుగ్రహాయేతి|| శృంగారరసాకృష్టచేతసఃబహుముఖానపి-
స్వపరాకాకర్తృమితభావః||౩౮||సస్వస్యేపిభిన్నాచారాఃస్వచేష్టితమేవమేవేతివచంత-తత్రాహ||వాసూయిన్నితి||ఏవం
భూతైశ్వర్యాభావే-తథామర్షంతఃపాపాజ్ఞేయాశ్చిభావః||౩౯||అమ్మరాత్రిశ్చితి||అమ్మరాత్రిప్రాప్తాముహూ
తే-ఉపావృత్తైప్రాప్తై ||౪౦|| భగవతః కామవిజయరూపరాసక్రీడాశ్రవణాదేఃకామవిజయమేవఫలమాహ || ఏత్రీ
డితమితి||అదిరేణధీరస్థావృద్ధోగంకామంఆశుఆచహి నోతిపరిత్యజతితి||౪౧||

ఇతిభావాధాదీపికాయాం - త్రయస్త్రింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

గోపీనాంతస్పతీవాంచసర్వేహంచాపిదేహినామ్యోంతత్సరతిసాధ్యత్వవిషక్రీడనదేహభాక్ || ౩౭||
అనుగ్రహాయభూతానాంమానుషందేహామృతీతః | భజతేతాదృశీఃక్రీడాయాశ్చుక్తిత్వానెన్నరోభ
వేతి || ౩౮|| నాసూయకృతులకృష్ణాయమోహితాస్తస్యమాయయా | మన్యమానాస్సపార్వస్థానా
స్వాస్వాదారాద్రాజౌకసః || ౩౯|| అమ్మరాత్రిఉపావృత్తైవానుదేవానుమోదతాః | అనిచ్ఛం
త్యాయయ్యగ్లోవ్యస్యస్వగ్రహభగవత్ప్రియాః || ౪౦|| ఏత్రీడితంవ్రజవధూభిరదంచవిష్టాశ్చుద్ధ్యాతో
నుశృణుయాదనువణాయోద్యుఃభక్తింహరౌభగవతిప్రతిభభ్యకామంహృదోగమాశ్వపహినోత్యదిరేణ
ధీరః || ౪౧|| ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధే - త్రయస్త్రింశోధ్యాయః

—*అహిరూపధారిణస్తుదర్శనాఖ్యుగంధర్వస్యశాపమోక్షణం*—

శ్రీశుశః||ఏకదాదేవయాత్రాయాంగోపాలాజాతకౌతుకః | అనోభిరసదుద్యుతైఃప్రయయ్యుద్దేవి
కావనమ్||౧||తత్రస్నాత్వాసరస్వత్యాందేవంవశువతింప్రభుమ్ | ఆనమరహజైభాత్యైదేవీంచ
స్వపతేచికామ్||౨||గావోఃహిరణ్యంవాసాంసిమధుమధ్వన్నమాదృతాః|ప్రాప్తౌతేభ్యోదదుస్సర్వే
దేవోనఃప్రియతామితి||౩||ఊషుస్సరస్వతీతీరేజలంప్రాశ్యయితప్రతాః | రజనీంతాంహహాభాగాస్స
సందానందకాదయః||౪||కశ్చిత్ప్రహసహిప్రస్థికవిపివేతిబుభుక్షితః | యదృచ్ఛయాగతోసందంశయాన
మురగోగ్రసత్||౫||సమక్రోధాహినాగ్రప్రకృష్టకృష్ణమహానయం|సర్వీమాంఽగ్రసతేతాతప్రవన్నం
పరిమోచయః||౬||తస్యచాక్రందితంశ్రుత్వాగోపాలాస్సహసోభితాః | గ్రస్తంచదృష్టాసంభాగితా
స్సర్పంవివృథకుల్లుతైః||౭||అలాతైర్హాన్యమానోపివాముంచతభుజంగమః|గమస్త్వతేన్నదాశ్చ్యేత్యభ
గవాసాత్ప్రతాంపతిః||౮||సవైభగవతశ్శ్రీమత్పాదస్సర్పహతాశుభః|భేజెనర్పవపున్నిత్వాయాపం
విద్యాధరాత్పితం||౯||తమవృచ్ఛధృష్టికేశఃప్రణతంసమువస్థితం|దీప్యమానేనవపుషాపురుషంహేమమా
లిసం||౧౦||కోభవాకవశయాత్త్యైకోభతేశుభలక్షణః|ధంజుగుప్సితామేతాంగతింవాప్రాపితో౭
వశః||౧౧||సర్పః|అహంవిద్యాధరఃకశ్చిత్సుదర్శనఇతిశ్రుతః|శ్రీయానుయాపసంపత్త్యైవమానేనాచరణ
దిశః||౧౨||ఋషీఃపరూపాసంగిరసః*ప్రాహసంయావదపితః|తైరిమాంప్రాపితోయోనింప్రల
భైసేన్సినపాప్తవా||౧౩||శాపోమేఽనుగ్రహయైవకృత్యైఃకురూర్నృభిః | యదహంలోకగురుణాపదా

శ్లో||చతుస్త్రింశేహినాగ్రస్తంసందంహారిమూముచత్|విద్యాప్రంచాంగిరశ్చాపాచ్ఛంభుచూడంతథావధీత్ || కాసా
వదేశతఃకామంకింకిరీకృత్యకామతః|అనుగృహ్ణావశంసైవధావిద్యాధరాధిపం| తదేవంకామానుగ్రహముఖేనకామ
జయంప్రతిపాద్య-తత్రేవవిద్యాధరజయంప్రతిపాదయతుంతత్ప్రిసంగంకశేయతి||ఎకదేతి||౧||౨|| గావఇతి|| గావః
గాఃమధుమధురంమధ్వన్నంహధునాసహితమన్నం||౩||ఊషురితి||జలమాత్రంప్రావృడపాపితాః - తాంనిశాంతత్ర
ఊషున్యవనా||౪||కశ్చిదితి||మహాసహిరజగరఃఉరగఃఉరపాగచ్ఛతీత్యలక్షితత్వముక్తం-అగ్రసగ్జగ్రాస||౫||౬||తస్యే
తి||వివృథుస్తాడయామానుఃఉల్లుకైర్జ్వలతాగ్రస్తైః||౭||అలాతైరితి||అలాతైఃఉల్లుకైరెవ||౮||సఇతి|| విద్యాధరేష్వ
చిరతంపూజితం||౯||తమితి||గోపేష్యాత్సరవిశ్వర్యంప్రకాశయతుమవిద్యానివ-తమవృచ్ఛల్-దీప్యమానేనవపుషాసమ
వస్థితం||౧౦|| కఇతి||యఃపరయాశోభయాప్రకాశతేసభవాకాకఇతి||౧౧||౧౨||ఋషీః||ప్రాహసంఅపహసితవా

సప్త-ప్రలభైరపహసితైఃకుడియైవసపాష్టనామితైః॥౧౩॥శాపితః॥యత్తఃశాపాత్ ॥ ౧౪॥తమితి॥ఆప్యచ్చే
 స్వంభోకంగంతుంఅనుజ్ఞాయాచే-అమీవహాఃకుఃఖనాశన॥౧౫॥౧౬॥శ్లో॥అహిదేహంనిహత్యేవలప్రాగుస్తత్తంను
 దశానమ్॥తద్దున్నాదినంకృష్టశృంఖమాడమతాడయత్॥శ్రీధరీయోయంశ్లోకః॥తస్యగ్రీసంగమాహ ॥ కదావిదితి॥
 ౨౦॥ఉపగీయమానావితి॥విరజోంబరావిరి-విరజసేనైర్మలంబరేయయోః॥ ౨౧॥నిశేతి॥కించ-నిశాప్రవేశంసమూర్వం
 తా-ఉదితఉడుపః-తారకాశ్చయస్త్రికతత్-మల్లికాగంధవమత్తా-అభయోయస్త్రికతత్॥౨౨॥జగతురితి॥అనబద్ధత్వాన
 నైగ్యుగపకక-ల్పయితుమశక్యమపితైస్వర్మమండలమూర్ధనంయుగపతక-ల్పయ-తా - మనశ్శ్రవణయోర్మంగళంయ
 భాభవతితథా-జగతుఃఅగాయతామితి॥ ౨౩॥గోప్యత్యితి॥మూర్ఖితాఃతగీతలీనదితైః-ప్రంసద్భగీశ్వత్ దుమాలయ

స్పృష్టహతాశుభః॥౧౪॥తంజ్ఞాహంభవభీతానా-ప్రపన్నానాంభయాపహం॥ఆప్యచ్చేశాపర్మకైః
 పాదస్పృశాదమీవహాః॥౧౫॥ప్రపన్నోస్త్రీమహాయోగిణమహాపురుషసత్పుత్రే॥అనుజాసీహిమాంకృ
 ష్టసర్వలోకేశ్వరేశ్వర॥౧౬॥బ్రహ్మదండాద్విముక్తహంసస్యప్రేమ్యుతదర్శనాత్॥యన్నామగృహాన్న
 ఖలాకాశ్రోగ్ధానాత్పానమేవచ॥౧౭॥నద్యఃపునాతికింభూయస్త్రస్యస్పృష్టఃపదాహితే॥ఇత్యనుజ్ఞాప్య
 దాశాహాంపరిత్రమ్యాభివంద్యచ॥౧౮॥సుదశానోదివంయాతఃకృచ్ఛాన్నందశ్చమోదితః॥నిశామ్య
 కృష్ణస్యతదాత్మవైభవంప్రజౌకసోవిస్త్రితచేతసస్తతః॥సమావృత్తస్త్రిన్దియమంపునప్రజంగోపాయ

—శంఖచూడవధన్లుః.

యస్తతః-థయంతఆత్మతాః॥౧౯॥కదావిదధగివిందోరామశ్చాద్భుతవిశ్రమః॥విజహ్రతువశేరా
 త్ర్యంకుశ్యేగోప్రజయోషితామ్॥౨౦॥ఉపగీయమానాలితితంస్త్రీజనైరబాధసాహృదైః॥స్వలం
 కృతానులిప్తాంగోమ్రగ్నిశోవిరజోంబరౌ॥౨౧॥నిశాముఖంమానయంతాపుదితోడుపతారకం॥మల్లికా
 గంధమత్తాభిజపంకుముదవాయుతా॥౨౨॥జగతుస్సర్వభూతానాంమనశ్శ్రవణమంగళం॥తొకల్పయం
 తాయుగపత్స్వర్మమండలమూర్ధితం॥౨౩॥గోప్యస్తగీతమాకర్ణ్యమూర్ఖితానావిదన్నపాప్రంసద్భుకా
 లమాత్పానంప్రస్తతేతప్రజంతతః॥౨౪॥పవంద్రీడతోస్సైస్వరంగాయతోస్సంప్రమత్తవత్॥శంఖ
 చూడత్యిఖ్యాతోధనదానువరోభ్యగాత్॥౨౫॥తయోనికీర్తుతారాజంస్తన్నాథంప్రమదాజనం॥క్రో
 శంతంకాలయామాసదిశ్శుదీచ్యామశంకితః॥౨౬॥క్రోశంతంకృష్ణరామేతివిలోక్యస్యపరిగ్రహం॥య
 థాగాదస్యనాగ్రస్తాబ్రాతరావన్వధావతామ్॥౨౭॥హభేష్టేశ్యభయారావౌపాలహస్తాతరస్యినా॥
 నిషేధశుప్తంతరసాత్పరితంగుహ్యకాధమం॥౨౮॥సవీత్యతావనుప్రాప్తౌకాలమ్యత్యౌఇవోద్విజ్ఞా
 విస్మయస్త్రీజనంమూఢః॥ప్రాప్రవజ్జీవితేచ్ఛయా॥౨౯॥తమన్వధావద్గోవిందోయత్రయత్రసథావతి॥
 జహీమహస్తద్భిరోరత్నంరథేరక్షంస్త్రీయోబలః॥౩౦॥అవిమారఇవాభ్యేత్యశిరస్తస్యమరాత్తనః॥జ
 హరముష్టినైవాంగసహచూడామణింపిభుః॥౩౧॥శంఖచూడంనిహత్యైవంమహిమదాయఖాస్వరం॥అ
 గ్రజాయాదదాత్ప్రీత్యావశ్యంతీనాంచయోషితామ్॥౩౨॥

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధ - చతుస్త్రీంశోధ్యాయః.

—*దివాకాలే-శ్రీకృష్ణవిరహప్రయుక్తగోపీవిలాపః*—

శ్రీశుకః॥గోప్యఃకృష్ణవనంయారేతమనుప్రసాదేతసః॥కృష్ణలీలాఃప్రగాయంత్యోన్మదుకఃఖనవా

స్తాత్-తమాత్పానందేహం-ప్రస్తాఃకేశేభ్యఃప్రసవోయస్యతంచ-తతోనావిద॥౨౪॥౨౫॥తయారితి॥నిక్షతోర్నిరీ
 త్తమూలయోఃతౌనాథౌయస్యవం-కాలయామాసహతాత్పగ్రియామాస॥౨౬॥క్రోశంతమితి॥దన్యనావ్యాఘ్రేణ॥
 ౨౭॥మాభేష్టితి॥రూభేష్టభయంమాపాప్రృష్టతేశ్యభయవాచౌ॥౨౮॥౩౦॥అవిమారఇతి॥శిరసాసహచూడామణింజ
 హరేశ్వరభాః॥౩౧॥౩౨॥ఇతిథావాక్సాదీపికాయాం - చతుస్త్రీంశోధ్యాయవ్యాఖ్యా. ****
 శ్లో॥పంచత్రింశేపనంయారేకృష్ణగోకులయోషితః॥యన్మన్తోకానుగీతేననిన్యన్దుఃఖనవాసరా॥ఎవంరాత్రిమ్య
 క్షైన్వైస్వరంఅభిరమితానాం-దివాతద్విరహితానామనుగీతేనదిసగస్తారప్రకారమాహ॥గోప్యత్యితి॥దుఃఖేనకృచ్ఛేణ॥౧॥
 వాసుదాసుకృతవామకపోలభిత్వాదీనిద్వాదశయుగభౌని॥నామేతీ॥హిగోప్యఃనామేబాహౌతమత్తేశ్వరఃఅర్చితః

వామకపోలోయేనసః-వర్తితేనర్తితేభ్రువాయేనసవర్తితేభ్రుః-ముకుందః అథరేభ్యంవేణుంకోమలాభిరంగుళీభిరాశ్రి
 తామూర్ధ్వాఃసప్తస్వరభిద్రాగ్రియస్యతీయత్రయదా-కురయతివాదయతి॥౨॥వ్యోమయానేతి॥తదావ్యోమయానా
 నాంసిద్ధానాం-వనితాః-సిద్ధైః-స్వపతిభిస్సుహవర్తమానాఅపి-తద్వేన్వీరణం-ఉపధార్యకర్ణ్య-ప్రథమంవిష్టితాః-త
 తః-కామమార్గశేభ్యఃసమర్పితానిదిస్తానియాభిస్తాః-తస్మిన్వశాభ్యర్థఃసలజ్ఞాస్తత్యఃత్వలంమోహం-యయాః-అత్ర
 లింగం-అవస్త్వతావిష్త్వతానీవ్యోయాభిరితి-అనివసంభూనిస్యకృష్ణస్య-విరహాంకథంహావభిసర్వప్రవాక్యశేషః
 ౩॥జూంతేతిహంత-హేఅబలాః-ఇదందిత్రం-శృణుత-హారహాసఃహారవద్విశదోహాసోయస్యసః-యద్వా-వేణువాద
 నేఅధోవదనేనహంతః-హారేషుస్ఫురగాహాసోయస్య-కుశలవద్వా-వక్షసిశోభమాహాసోయస్యసః-యద్వా-హారా
 ణాంహావభిసర్వదాస్ఫురిర్యప్తిమూర్తసః-ఉరసిస్థితావిద్యుదివలక్ష్మీర్యస్యేనఃయన్త్రియదా-కూజితవేణుగృహితవేణు
 ర్భవతి॥బృందశశి॥తదాప్రవ్రజేయేషుహః-మృగాః-గావశ్వ-వేణువాద్యేనహృతానిచేతాంసియేషాంతే-ఆరాధూరా
 దేవ-దంతైర్ద్రష్టాకబళాగ్రాసాఃయైస్తే-ధృతాః-తంతభిత్తాః-యైస్తే-నిర్దితాభివలిఖితిత్రమివచాసః-అమిమహం
 తిరశ్చామివేదమతిదిత్రమిత్యర్థః॥౧౩॥౩వ-అచేతనానుసరిత్యుతదః-విదిత్రమిత్యాహుః॥బహిః-ఇతి॥హేఅభిసంభవన్తి
 హిమయానస్య-ప్రబళాఃబహాఃగుచ్ఛాఃధాతవోగైరికాదయశ్చవలాశానివల్లవాశ్చ-తైలధ్వశ్చసామగ్లానాంపరిబ
 హాఃపరికరః-తందిదంబయతిఅనుకరోతీతిభా-సముకుందఃఅనుగైర్గోప్రేస్తుహ-వేణువేణ్యువరితనంత్రాప్రిష్ఠాభ్యం

సరగా॥౧॥గోవ్యః॥వామబాహుకృతవామకపోలోవర్తితేభ్రువైరథరాపితవేణుః॥కోమలాంగుళీభిరాశ్రి
 తమాగం॥గోవ్యఃకురయతియత్రముకుందః॥౨॥వ్యోమయానవనితాస్సుహవర్తమానావిష్టితాప్రథమవధార్య

సలజ్ఞాః॥కామమార్గణసమర్పితస్తాఃకత్వలయయ్యరవస్త్వరసేవ్యః॥౩॥హంతదిత్రమబలాశ్శృణుతే
 డంహారహాసఃఉరసిస్థితవిద్యుత్॥నందనూనురయమాతఃజవానాంనమదోయఃహిఃకూజితవేణుః॥
 ౪॥బృందశశీవ్రజషుషామృగాహాసోవేణువాద్యహృతచేతసతరాల్॥దంతదవ్యకబళాశ్చతకర్ణానిత్రితారి
 భుతదిత్రమివాసః॥౫॥బహిః-ప్రబళధాతువలాతైర్బద్ధమల్లపరిబహావిదంబః॥కహిఃవిగ్భులఅభి
 సగోప్రేర్గాస్సుహవ్యయతియత్రముకుందః॥౬॥తహిఃభగ్నగతయస్పరితోవైతత్యదాంబుబరజోనిలీ
 తం॥స్పృహయతీశవామివాబహుపుణ్యాఃప్రేమవేపితభుజాస్త్రిమితాః॥౭॥అనుచరైస్సుమనువన్తి
 తవీర్యఆదిపూరుషభివాచలభూతి-వనచరోగిరితటేషువరంతీర్వేణునాహ్వయతిగాస్సుయదాహి॥౮॥
 వనలతాప్రవతత్యనివిష్టుంవ్యంజయంత్యభవపుష్పలఢ్యాః॥ప్రణతభారవిలపామధుధారాఃపీమ
 హ్యస్తతనవోవవృషస్త్ర॥౯॥దశశనీయతిలకోవనమాలాదివ్యగంధతులసీమధుమత్రైఃఆభికులైతలఘుగీ

తవ భీష్టమాద్రియోహిఃసంధితవేణుః॥౧౦॥సరసిసారసహంసవిహంగాశ్చరుగీతహృతచేతస
 ఏత్యహరిముపాసతతేయతదిత్రాహంతమీరితద్యతోధృతమానాః॥౧౧॥సహబలస్త్రిగవతంసవిలాస

యత్రయదా-గాఃసమాహ్వయతీ॥౬॥తహిః-తహిఃతదా-తద్వస్త్రివణాత్ - అనిలేనీతం-తస్యవదాంబుజరజః
 స్పృహయంత్యభవ-భగ్నగతయఃసరితః-వైనిశ్చితం-వయమివ-తాత్యవబహుపుణ్యాః-యతోనప్రాప్తువంతి-కెవలం
 ప్రేక్ష్యావేపితాభుజాప్రరంగాయాసాంతాః-స్తిమితాఃశిశ్వలాఃఅపోయాసాంతాః - గోప్యోపిలోచనయోః-స్తిమితజ
 లాభవంతీతి॥౭॥ప్లావరేవ్యవృత్తిదిత్రందృశ్యతేత్యత్యాహుః॥అనుచరైరితి॥అనుచరైర్గోప్రేః-దేవాదిభిర్యా-ముద్ధానాం
 వాక్యంతిదిపురుషభివేతి-అచలభూతిఃశిశ్వలీఃవేణునాతస్తన్నామూంగానేన॥౮॥వనలతాభుతి॥తథా-ప్రణతాఃభారే
 నివిలపాఃశౌఖయాసాంతాః-వనగతాలతాఃస్వస్త్రికావిష్టుంప్రకాశమానంసర్వభూతాంతగ్యామిత్యాత్అస్మాస్తపి
 విద్యతేభితిసూచయంత్యభవమధుధారాఃవవృషః-స్త్రీతివిష్టయే-తరవశ్వతథాతత్వతీనామపితత్రేవానందభితిభావః॥౯॥
 ఏతాఃనిష్టువ్యతీలక్షణా-నికంభ-సరసికమలవనేషు-విహరతాంవక్షిణామపిమనతకర్ణకంఠగ్రీతంకింపునరన్యేషామిత్యా
 హుః॥దశశనీయేతి॥దర్శనీయస్త్రీతికోయస్య-దర్శనీయానాంసుందరాణాంమధ్యేముఖ్యభితివా-వనమాలాసుయాదివ్యగం
 ధాతులసీ-తస్యాఃమధునామత్రైరితి॥అలఘు-ఉత్పైరభీష్టమనుకూలంగీతం-ఆద్రియకాదదేణగృహ్లా-యహిఃఅ
 ధరేసంధితవేణుర్భవతి॥౧౦॥సరసిః॥తర్నియేసరసిసారసాహంసాః-అన్యేవవిహంగాః-చారుణాగీతేనహృతచేతసః-ఎ
 త్యలగత్య-హరింఉపాసతఅభజంత-తత్సమీపేఉపవివిశుర్వా-హంతేతివిషాదే॥౧౧॥మేఘాపహరింసేవతత్యత్యాహుః

సహజబలైతి॥ ప్రజదేవ్యోగోవ్యః-సహజలఃసరామఃకృష్ణః-ప్రగ్భిర్నిమిత్తాభ్యామవతంసాభ్యాంకర్ణభూషణాభ్యాం
 విలాసోయస్య-యద్వా-ముక్తాఫలప్రసాదేనవిలాసోయస్యేతి-క్షీతిభృతఃసామసుగిరేస్తటేషు-వర్తమానఃస్వయం
 జాతహర్షః-పశ్యంతహర్షయ-యదావేణురవేణోవరంభృతినాదయతి-వాదేనలపూరయతీత్యర్థః॥౧౨॥ మహాదితి॥త
 దామేఘఃసుహతఃశ్రీకృష్ణస్య-అతిక్రమేణశంకితంచేతోయస్యసఃనపునఃపురతోయాతినివోచ్చైర్గర్జయతి-కింతు - త
 తైఃప్రేష్థితస్సౌవేణురవమను-మందంగర్జతి - కించ - సుహృదంభిశ్చార్జితహరణాదిసామ్యశ్చుహృత్యుష్ణః-తంసుమనో
 భిరభ్యవర్షదితి - అద్యత్యైవేవైక్రియమాణంకుసుమవర్షంమేఘకల్పయిత్వాక్రంతుమారోవాసుసుమరయాకల్పితఃస
 వివవాదేవతాఽపూర్ణవర్షదితి-ప్రసాదానతపాత్ప్రాయితైతిప్రతవత్రంభత్రం-తత్థాయయాపర్యన్నితి॥౧౩॥
 అపిన-మహాదేతదాశ్చర్యమత్యాహుః॥విభితి॥హాసతియశోదే-తవసుతః-నానాగోపశ్రీదాసువిదగ్ధానిపుటః - వేణు
 వాద్యవిమయైజైవశిష్యానానుతాఃసౌత్వేక్రితాః-నత్వన్యతఃశ్రుతాశ్చత్యర్థః-స్వరజాతీన్నివాదగర్భభాదిస్వరాలా
 పభేదాః-ఆనయత్ఉన్నతవాః॥౧౪॥సవనశ్చైతి॥తప్తుతాఃస్వరజాతీః-సవనశఃవారంవారం-మంద్రమధ్యమతారభే
 దేనక్రమశోవాయతోగీతధ్వనిరాగతః-తత్రఆనమితాకంధరోచితంచయేమాంతే - ఉపధార్యసన్యాగాకర్ణ్యకవయః
 కోవిదాలపి-తేఅనిష్ఠితంతత్వంతశ్చేదోయైస్తే-కశ్చలంమోహంయయిరితి॥౧౫॥ అస్మాకంబుమోహంకింబ్రామగ్ని
 త్యాహుః॥నిజైతి॥ధ్వజాదీనివిదితాశ్రిణిలలామారిదిహ్నినియేమాంతైః-నిజానివదాన్యేవాజ్జడభౌతైః-ప్రజభువఃఖురతో

సానుసుక్షీతిభృతోప్రజదేవ్యః॥హాషయ-యహి-వేణురవేణజాతహాషఉపరంభతివిశ్వం॥౧౨॥
 మహాదితిక్రమవిశంకితతెతామందమందమనుగజఃతిమేఘః॥సుహృదముభ్యంవషణ్ముమనోభిశ్చాయ
 యాచవిదధత్విరితవత్స॥౧౩॥వివిధగావచరణేషువిదగ్ధావేణువాద్యఉరుధానిజితాః॥వతసుతస్సతియ
 దాధరవింబదత్తవేణురనయత్స్వరజాతీః॥౧౪॥ సవనశ్చస్తభువధార్యసుతేశాశ్చక్రశర్యవరమేష్టిపురో
 గాఃకవయత్రమితకంధరదితైఃకశ్చలంయయిరితితత్త్వాః॥౧౫॥నిజవదాజ్జడరైర్ధ్వజవజైఃస్థి
 రజాంకుశవిదిత్రలలామైః॥ప్రజభువఃప్రశమయ-ఖురతోదంపన్మధుర్యగీరీరీతవేణుః॥౧౬॥ప్రజతి
 తేనవయంసంబలాసప్రేక్షణాపితమనోభవవేగాః॥కుజగిరిగమితానవిదామఃకశ్చలేనవసనంకబరీం
 వా॥౧౭॥మణిధరఃక్వదిదాగణయ-గామాలయాదయితగంధతులసాః॥ప్రణయినోనుచరస్యయదాం
 సెప్రక్షిపణ్భుజమగాయతయత్స॥౧౮॥క్వణితవేణురవవందితతైఃకృష్ణమన్వ-సతకృష్ణగృహిణ్యః॥
 గుణగణాణాః*వమనుగమ్యహరిణ్యోగోపికాశ్చవవిముక్తగృహేశాః॥౧౯॥కుందదామకృతకౌతుకవేషో
 గోవగోధనవృతోయమువాయామ్నందనూనురనఘేతువవతోనర్పదఃప్రణయివాంఛితహార॥౨౦॥మం
 దవాయురనువాత్యనుకూలంమానయన్మలయజస్వ*తేననందనస్తమవదేవగణాయేతాద్యగీతబలిభిఃప

దంఖురాక్రమణవృధాంశమయ-వస్తుశాధుర్యోగజస్తన్వద్గతిర్యస్యనకృష్ణః-వాదితవేణుస్సౌప్రజతీతియత్॥౧౬॥
 ప్రజతీతి॥తేననితేన-సవిలాసవిత్తశానార్పితోమనోభవవేగోయానుతాః-వయంకుజావృతాస్తేమాంగలింగమితాస్స
 త్యఃమోహాననవిదామః-కబరీంచావసనంచేతి॥౧౭॥మణిధరఃమణీగ్రగ్రితాగోగణార్థంధరతీతి
 మణిధరః-క్వదిదైతేత్తేర్మణిభిరాసమంతాద్ధాగణయ-తథాదయితగంధాయాతులసీతస్యామాలయాసహవర్తమా
 నః-ప్రణయనఃప్రియస్యానుచరస్యాంసే-భుజంప్రక్షిపణ్-యత్రయదా-కదావిదగాయత॥౧౮॥క్వణితేతి॥తదా-క్వణి
 తస్యవేణోరవేణ-వందితాన్వపప్యతానిచిత్తానియాసాంతాః-కృష్ణస్వహరిణ్యగృహిణ్యోభార్యాః గుణగణార్థవంగు
 ణగణసముద్రంకృష్ణమనుగమ్యప్రాప్య-తాఃకృష్ణమేవాన్వసతలస్వానత-నన్యవర్తంతేత్యర్థః-కుతః-యతోవిముక్తగృ
 హేశాఃయాభిస్తాఃగోపికాశ్చవతాలపిహ్యవమేవాన్వాసతేతి॥౧౯॥తదేవంబృందావనప్రదేశేషుక్రిడిత్వా - సాయా
 హ్నగోధనానివరావృత్య-యమునాయాంక్రిడతస్తస్యసౌభాగ్యమనువణాయంతి॥కుండేతి॥గోపినాముశ్నివాయ-కుం
 దదామభిః-కృతకౌతుకేనోత్సవేనవేషీలంకారోయేననః-హాలసఘేయశోదే-తవవత్సపుత్రః-నందనూనుఃకృష్ణః-య
 ద్వా-సద్రౌవబహ్వ్యఃకథయంత్యః-కాశ్చిత్తవవత్సభి-కాశ్చిన్నందనూనురితిచాహుః-నమదఃహర్షదస్పరాయదావిజ
 హారక్రిడతిత్స॥౨౦॥మందవాయురితి॥తదా-మలయజస్యచందనస్యవసురభిఃశీతలశ్చ-యఃస్సర్పః-తేనతంకృష్ణంమాన
 యన్ననుకూలంయథాతథాఅనువాతిదీజయతి-యద్వా-మలయజోదక్షిణవాయః - యద్వామలయజస్యకృష్ణేనస్వాం

గోసులి ప్రస్య-స్మర్యేన-మానయన్నితి-కించ-పందినభవస్తావకాస్సంతః - గంధర్వాదిగణావాఙ్మగ్గీపుష్పవద్వాదిభిః-పరివ
ప్ర్రుఃషరితఉపాసతి॥౨౧॥ఆయాంతమాలోక్యహృద్యంత్యంపర్వస్మరమూఢుః॥వత్సలశ్చతః॥ప్రజస్యగవాంచ-యద్యా -ప్ర
జైరిబద్ధానాంగవాం - అనుకంప్యానామస్తాకమిశ్యంతః-వత్సలోహితకృత్ కుశలయద్యస్తాత్ - అగ్రఃఅగంధరసీతిగోవ
ర్ధవోద్ధరణః-బహుశోరక్షణస్యోపతటమేతత్ - వృద్ధేః బ్రహ్మ దిభిః-పథిసేవ్యకలఃసృమాగంబుంసదవతత-ఉపోహ్యపః

కృశ్య గీతయ్యోవేణుశ్యవ్యసః॥౨౨॥ఉత్సవమతి॥శ్రమయ్యుక్తయాపికాంత్యా - సేవ్యంబంధు మన్నయకాఢయైః
ప్రావయకా-ఖురరబోధిశ్శుభిరావ్యాప్తాప్రత్యాయస్య-సుహృదామస్తాకిం-అభిషేచనోపకర్య - నిశ్చయ-దారుమ
చ్యయా-దేవత్యాజతరేభవతీతదధాసపవడుమగాగశ్వం-ప్రకృత్యవళిహేతుకృతేనపవతీతః॥౨౩॥ఆసింధ్రమేణకా
శ్చిన్నమీపమాయాంతంకథయంతః॥మదేః॥ఈవత్తదేనపమాణితేవహ్వలితేలోచనయస్యసః-బరరపాండువచనః॥ఈ
వత్తకృత్తబరరపాండువచనంపయస్యసఃఅప్రహేతుకకకుండలయోగ్లక్ష్యకాంత్యా - వృక్షగోవలోగంబా
యన్మికాద్యదనం-మండయకోనుల-గండస్థలంవాకోభయస్స॥౨౪॥యదుపరితః॥యదుపరితఃదేవకీసంభవారివ
న్మి॥ప్రాగయంపనుదేవస్యకృత్తజ్ఞాతప్రవాజ్జేజ్జాత్యాది-గగ్గ-వాక్యప్రసిద్ధ్యంతం-యద్యా॥గోసఖాదేయవాణ
సాత్త్వకాంతలకలివత్-జ్ఞాత్యాకాశ్చిన్నదంఠి-గజేంద్రస్యేవగతిః-చంద్రశివప్రసన్నవదనః-ప్రజగవాసంస్తావమ
రివప్రః॥౨౧॥వత్సలోప్రజగవాంయదగ్రోవంద్యమానచరణఃపథివృద్ధైః | కృత్సగోధగముపోహ్య

దిసాంతేగీశవేణురనుగేతీతి॥౨౨॥ఉత్సవం-శ్రమ-రుహాపిశ్యశేవామన్నయకాఢురరపశ్శుభితప్రక॥ది
త్యయైఃసుహృదాశివపవదేవకీజతరభాగుడురాజః॥౨౩॥మదవిమూఢితోచనోవత్తదావత్తదస్యసః
హృదాంవనమాలోబరరపాండువదవోహృదుగండంపండయకకకుండలయోగ్లక్ష్య॥౨౪॥యదుపరితః
రగరాజవిహారోయామిసేవరివై-మదిసాంతేముడితవక్త్రీతవియామిమరంత-మోసయకప్రజగవాం
నతావమ్॥౨౫॥శ్రీశుకః॥ఏవంప్రజస్త్రియోరాజకృత్తలీలామగాయతీః॥రేమిలేహానుకృత్యైర్దృష్టకృ
పాః-మహూదయాః॥౨౬॥ ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధే - పంచత్రింశోధ్యాయః****

—*వృషభాసురవధస్తుతిః*—

శ్రీశుకః॥ అథతవ్యోగతోగోష్ఠమరిష్టోవృషభాసురః॥వహింసహకటతాగ్రయఃకంపయకాఢురపితు
తామ్॥౧॥రంభమాణఃఖరతరంచదాభ్యాంబలిఖప్రహీమ్॥ఉద్యమ్యపుష్పంవప్రాణిపహాగ్రణచోత్
క్షిపక॥౨॥బిల్వంబిదృశ్యస్తాశ్రమస్సృజంస్తబ్ధలోచనః॥యస్యప్రాదితేసాంగసింధులేహ
వాంస్యతామ్॥౩॥పరిత్యేకాలతోగర్భాస్ససంపత్తిభయేనవై॥నిర్విశంకమ్నాయస్యకకుద్వదలతంక
యా॥౪॥తంట్వశృంగమద్విత్కుగోహ్యగోపాశ్చతస్రసుఃపశవోదుప్రపూరాజకాసంశ్యజ్యఃజగోప
సంతందినతాంచ-శనయకప్రణవన్నపయాతి-ఏవసమీపమాయాతీతి॥౨౫॥ఏవమతి॥ఏవంరహయఃభవాపి - నుల
హూ-కృష్ణలీలాపవగాయతీఃగగ్గయంత్యః-తస్మికాంతింశేనాజీవితంయాసాంతాః - తస్మిన్నేవనసఃసంకల్పవికల్ప
కూపయాసాంతాః-అతపచమహానదయఃఉత్సవోయాసాంతాః - అహస్యపరేమిరే॥౨౬॥ ****

ఇశభావాధాదీపికాయాం - పంచత్రింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా

గో॥పటాత్రింశేనహతేరిష్టేవారదోత్త్యబలామ్యతా॥ఏనుదేవమతౌజ్ఞాత్వాకంసోప్రారంభమాదిశత్॥గోపీగాసాం
తరాయాంతంశంఖమాంజనహత్యసఃఅహాగోపీమహాసందాసహంచప్రమరిప్రకం॥అథేతి॥ఏవందేవగంధర్వాదేవ్య
శ్యగీతవాద్యకుసుమవద్వాదిభిః - కృష్ణంప్రాప్తందృష్వప్రజస్యపరమోగృహేవత్తమానే - తద్విరుద్ధాద్ధాంతరాధికారా
ర్థం-అథతబ్జః-తహింసాదా-వృషభాకృతిరసుకఃతంవన్తయతి-మహిమిత్యాది-సార్ధప్రయోగ - మహాంతకకుత్తాయా
యస్యసః-ఖురైఃపితుతాందారితాం-మహింకంపయక॥౧॥రంభమాణః॥రంభమాణఃవృషభజాతేజ్జంకుర్క-విలి
ఖావిదారయక-ఉద్యమ్యఉద్యంకృత్యావప్రాణితహా-ఉత్క్షిప్క॥౨॥కిందితి॥కిందితి-శక్త్య - నశ్యమ
ధ్యేతువదీపత్పురీషంముంచక-తథామూత్రముత్సృజక-స్తబ్ధలోచనఃఅనిపలోచనః॥౩॥ పరితీతి॥యస్యధ్వనీనాక
ణ్యక-గవాంసారిశాంతత్రోగో॥అచవత్తదృష్వేత్సాగ్రహిఃపాశఃపంచమవన్తయోఃఅతఉద్యంప్రసూరిప్యాదిదిభా
గః-కడుగశవృత్తశృంగి॥౪॥కృష్ణేతి॥కృష్ణకృష్ణరత్నైత్యాదావంతః॥౬॥౭॥బలేతి॥ఇత్యేవంచదగ - అస్థిబ్ధకరతలేన

బాహుమాహత్య-తేనతల్పశబ్దేనకోపయ-భుజాభోగంభుజాభుజః-నైవభోగఃసర్వదేహకారంభజమిత్యర్థః-స్వయమ
చ్యుతఃఅన్యోదమష్టాపారతీహరిః॥౧౧॥౧౧॥ ఉద్యతాఉద్యంతంబుతా-పుచ్చేనభ్రామంతోమేఘాయస్తాత్మః॥౧౨॥
గ్రన్థస్తేతి॥అగ్రన్థస్తేవిమాణాగ్రయోనసః-స్తబ్ధఅస్థితుత్వేలావనేయస్యసఃకటాక్షేణతిర్యక్-నిర్మలః॥౧౩॥గృహీ
తేవతి॥ప్రశ్నపోవాహవ్రతిలోమంవ్యసదత్ ॥౧౪॥౧౪॥ అపలద్ధఃఅపక్షిప్తఃఅపతత్ ఆగ్రవత్-ఆక్షుపత్ - స్వస్థాని
స్వేదయక్తానిసర్వాణి-గానియస్యసః-శ్రోధమూర్ఖతః-శ్రోధేనవ్యాప్తః॥౧౫॥తమశిశ్మంత్వావిమాణమత్పట్య-తే
నైవజఘానసదఅపతత్ ॥౧౬॥అస్థిః॥మూత్రశక్యత్-మూత్రంచశక్యచ్ఛపకవత్పావః-తదభయంసముగ్నృజన్మిత్య
స్థిః-పాదాక్షిపదృశస్తబ్ధశ్చలయన్-అపస్థితేక్షణఃప్రచలితనేత్రః-కృచ్ఛ్రంకష్టంజగామ-అధః॥౧౭॥తేఃస్వతోఽక్ష
యంనివాసంజగామ-కృచ్ఛ్రయధాభవతితథా-వృతశ్చలివా॥౧౮॥ఏవమితి॥నయనోల్పసనయనానాంమూర్ఖిమానుగ్న
వః॥౧౯॥శ్లో॥ కామంప్రజేవసంతంశక్త్యన్తం-తేనతువిప్రుతం॥నారదస్త్వరయామానకంసందూతగిరేవతు॥శ్రీధరీయో

లమ్॥౨॥కృష్ణకృష్ణేతితేనర్వేగోవిందంశరణంయయః॥భగవాన్సభద్రద్విత్యగోకులంభయవిహ్వలమ్ ॥
౩॥మాభేష్టేతిగిరాశ్వాస్యపృథామరముపాహ్యయత్॥సబాత్మైఃపశుభిశ్చాందతాగిస్తేఃకిమసగ్ధమ్॥
౪॥బలఃపరఃపహంమష్టానాంశ్వద్విధానాందురాత్మనామ్॥ఇత్యాసోఽట్యాచ్యుతోరిష్టంశలశబ్దేనకో
పయ॥౫॥సన్యగంసేభుజాభోగంప్రసార్యావస్థితోహరిః ॥౬॥సోఽప్యేవంతుపితోరిష్టఃఖురేశావలమున్
౭॥ఉద్యతృచ్ఛభ్రామిస్తేఘఃప్రధఃకృష్ణమపాత్రవత్ ॥౮॥అగ్రన్థస్తేవిమాణాగ్రస్తబ్ధాస్థుగ్ధావనో
౯॥చ్యుతఃకటాక్షిపాన్యత్రవత్త్రాణమింత్రముక్తాశనిర్యథా॥౧౦॥గృహీతాశ్శృంగయోస్త్రంవాఅస్త్రద
శవదానిసః॥ప్రశ్నపోవాహభగవాన్జఃప్రతిజంయథా॥౧౧॥సోఽపవద్ధోభగవతాపునరుద్ధాయస
త్వరంఅపతస్త్విన్నసర్వాంగోఽశ్వసంప్రధమూర్ఖతః॥౧౨॥తమావతంతంసనిగృహ్యశృంగయోః
పదాసమాక్రమ్యనిపాత్యభూతలైష్ఠ్విడయామాసయథాత్రామంబరంకృత్యావిమాణసజఘానసో
పతత్ ॥౧౩॥అస్థిగ్ధుశ్చామూత్రశక్యస్థుశ్చుజాక్షిపంశ్వపాదాననస్థితేక్షణఃజగామకృచ్ఛ్రం॥౧౪॥
తేరథక్షయంపుష్పైఃకిరంతోహరిమీడిరేసురాః॥౧౫॥ఏవంకతున్దినంహత్వాస్త్రాయమానస్త్వజాతిభిః॥

—*నారదమహర్షిభోభీతేనకంసేనశ్రీకృష్ణబలరామావ్యనాయామూగిరప్రేక్షణాదిఘట్టః*—
వివేశగోష్ఠంసబలోగోపీనాంనయనోన్మవః॥౧౬॥అరిష్టేహతేగోష్టేకృష్ణేనాద్భుతకర్మణాకంసాయ
పాగిహభగవాన్సారదోదేవదర్శనః॥౧౭॥యశోదాయాస్సతాంకన్యాందేవక్యాఃకృష్ణమేవచ॥రామం
చరోహిణీపుత్రంపమదేవేనవిభ్యతాస్యప్రాస్యమిత్రేనందేవైయాభ్యాంతేపునమహతాః॥౧౮॥నిశ
న్యతదన్వేజవతికోపాస్మృవతితేంద్రియః॥నితమసిమాదస్తవసుదేవజిహ్వాంసయా॥౧౯॥నివారితో
నారదేనతస్మతౌమృత్యుమాత్సనః॥జ్ఞాత్వాలోహమయైఃపాతైర్బలబంధసహభార్యయా॥౨౦॥ప్రతియా
తేనుదేవమోకంసతపచాయకేశినం॥పేషయామాసభవతాహస్యేతాంధామమాధనా ॥౨౧॥తతో
నుష్టికచాణూరఛలతోసలకాదికాః॥అమాత్యాహస్తపాంశ్రైఃపసమాహూయామాభోరాజట్క॥
౨౨॥భోభోనిశవృతామేతద్వీరచాణూరమష్టికంసందప్రజేకిలాసాతేనుతావానకమందుభేః॥౨౩॥రా
మకృష్ణేతతోమహ్యంమృత్యుకిలనిదశితౌ॥భవద్భాగ్యమిహసంప్రాప్తహస్యేతాంమల్లలీలయా ॥

యంశ్లోకః॥తదాహ॥అరిష్టశ్చితి॥దేవదర్శనఃదేవదర్శి-యద్వా-ఏవంకృతేవపంభవిప్యతీతసాతూదేవదర్శనంజ్ఞానంయస్యసః
౧౬॥అప్తేనైవనారదేనోక్తమాహ॥యశోదాయాశ్చితి॥దేవక్యాఅష్టమగద్భతేనప్రసిద్ధాంకన్యాం-యశోదాయాః
సతామాహ-యశోదాయాఃసుతత్వేనప్రసిద్ధంకృష్ణంచ-దేవక్యాఃసుతమాహరోహిణీపుత్రం-రామంచ-దేవక్యాఃసప్త
మంసుతమాహయద్వా-నందసుతత్వేనప్రసిద్ధంరామంచ-వసుదేవభార్యాయాఃరోహిణ్యాఃపుత్రమాహ - వసుదేవ
సుతౌచేరి-ధంప్రజంగతౌతప్రాహ-వసుదేవేనేతి ॥ ౧౭ ॥ నిశష్యేతి ॥ తత్ నారదోక్తంవాక్యంనితాంతిత్వంఅసిం
చంద్రహాసం ॥౧౮॥నివారితశ్చితి॥హతేవసుదేవతౌపలయేతాం-అతోనవధ్యతాపమితవధ్యతామితిమంత్రంపదతా
నారదేననివారితశ్చితి॥౧౯॥౨౦॥రామకృష్ణావితి॥మహ్యంమను-నిదశితౌ-ధాతౌ- నారదేనవా-ప్రజంగంతుంఉద్యతౌ
తావాహ-భవద్భాగ్యమితి॥౨౩॥మంచాశ్చితి॥మంచాఉత్తంగస్తంభాదిరదితస్థానాని॥౨౪॥౨౫॥ మహామాత్రేతి॥అ

౨౩|| మంచాః శ్రీయంతాం వివిధామల్లరంగపరిశ్రేతాః | పారజానపదాస్సర్వేషశ్యంతుస్వైరసంయు
 గం|| ౨౪|| మహామాత్రస్సభోధేదంవహోమమమహామతే || ౨౫ || గజః పలరయోపిడః ప్రభిన్నకటకాము
 ఖః | సంస్థాప్యోద్వారంగస్యకారోపితముద్గరః || ౨౬ || తేనతాత్రహంతవ్యాసుతావానకమందుభేః |
 జిత్తుక్వాతం మహామాత్రం కంసస్తతైవదుర్మతిః || ౨౭ || ఉవాచ భూయోవచనంసమేతాః జ్ఞాపయ
 న్నృప || ౨౮ || కంసః శ్రృణుభ్యమేగద్వచనః మయోదితం శిష్యసర్వం యదిధారయంతుగత్ | యేనాహ
 మేతేష్యసుహృత్త్వమాదితశ్చరామబంధువ్యపితశ్రీకారణమ్ || ౨౯ || మాతామమహాభాగాకదాది
 తానుతేతానిచరంతీగృహూద్యానెమందమాతుతేవీజితే || ౩౦ || ప్రాప్తశ్చుల్లారోచకశఘ్నాగపూ
 గశోభితే | భగీనుస్థగ్నిరసంఘాతకూజతోహిలసంయుతే || ౩౧ || నృత్యచ్ఛిఖండిః పహీమరూటాటోప
 సుందరైవసంతసమయేరమ్యేపాలమండలమండితే || ౩౨ || చరంతీతశ్రీమేమాతాచింతియామాససుప్ర
 తా | భర్తారంకామసంతప్తాఽముకుపాతాస్సలంకృతా || ౩౩ || అత్రేవశ్చిద్గంధర్వోర్రమిదోనామ
 నామతః | చరన్తుంతేహితః కాలేష్యప్యేతామేకచారిణీం || ౩౪ || విజ్ఞాయదింతితప్యోస్సర్వస్తాన్త్యశ
 యార్థావత్ | ఉగ్రసేనపపుర్బభగీస్సిత్రాలాపవీక్షితః || ౩౫ || జామాసపాదకామాన్తాంకామయనఃప
 త్రతామ్ | అజానమానాసాభ్యత్యరేమేతేనసమంవన || ౩౬ || సారంవిదిత్వారణశేతరంసతీతాంత
 భేదావలలోచనాశయాఉవాచకప్రవృత్తివార్యగహికండురాన్యనాయేనకృతంత్యయేష్యశం || ౩౭ ||
 ఇతిబ్రువంతీంపరిపాంత్యయశనైస్సదీర్ఘబాహుప్రణమిదోభ్యభాషత | వయంహిగంధర్వకులో
 ద్భవాబలేగీర్వాణకుల్యమరవల్లభామగాః || ౩౮ || భవాద్యశీనాంమమజాంగనానాంజానీహిభద్రైసు
 లభావయంనపజరావివాశాద్యఖిలాభిభాగీనాంసృణాంసురాణామృహదంతరంశుభే || ౩౯ || ఇతిబ్రువం
 తంసాభూయః శ్రోధవర్యామలంద్రియాకింమాసాంత్యయసేభూయఃకృత్యైష్ఠంకుప్తచేష్టితమ్ | ౪౦ ||
 ఇమానతిశ్రమ్యమహిజలాగ్నిసమీరణాకాశనిశేశసూర్యా | దికాలభగ్నాన్త్యతతైవసంధ్యేదురా
 న్త్యనెఢంమలిసిక్యతాహమ్ || ౪౧ || గజైవమదాంధేనపత్నిసేవనమధ్యగా | విశృంఖలేనవిమలాయేనాహం
 మలిసిక్యతా || ౪౨ || సత్త్వంకిమితిమాంభూయస్సాంత్యయస్యమరాధమ | ఇతిబ్రువంతీంప్రవాచసభయ
 శ్చావశంకితః || ౪౩ || అనులోమస్తుకంజాక్షిమనుష్యానుదివాకసామ్ | నరాణాందేవకాంతాసుప్రతిలో
 మోహాసంగమః || ౪౪ || జానీహిమామనాగసూత్రేహిపంకజగంధిని | తస్మాత్తేజాయతాంపుత్రామద్వి
 ర్యంనవృధాభవేత్ || ౪౫ || శ్రీమాధీర్మామహూతాస్సహూనమేవాజ్ఞాయతేమృషా | ఇత్యేవంవా
 దినంక్రుద్ధామమమాతాయశస్వినీ || ౪౬ || ప్రాహసంత్యజ్యసంతప్తాపాతిప్రస్యంసుమలభం | నిస్సేతో
 భిగన్నవృత్తస్యపావస్యోన్మాదవతినః || ౪౭ || కూరీరసేతసయోభూయాత్సహసీగుణాదయః | నా
 నుగ్రాహూయాదేవతానాంద్యజానాంచతపస్వినామ్ || ౪౮ || ఇథంపదంత్యాంతిప్యాంసఃక్రుద్ధాయాం
 శావశంకితః | తావతానాభవేచ్ఛశ్రుతిత్యక్త్వాంతరధీయత || ౪౯ || గతేతస్మిన్గృహూద్యానాన్తా
 మమయశస్వినీ | కేనాప్యజ్ఞాతవృత్తాంతాగృహోనేవాభ్యవశ్యత || ౫౦ || తతస్సాగభిణీకాలేకాలేనైవసు
 హవమాం | ఇతిమేనారదః ప్రాహకదాదిర్భగవాన్యపిః || ౫౧ || తదాప్రభృత్యహం దేష్మితానెతా
 బంధుమజ్జనాన్ | యాయంతశ్రప్రమాణంహిద్విషం | తెతేపిమాంసదా || ౫౨ || ఉగ్రసేనంచదుర్బుద్ధిం
 దేవకంచదురాశయం | వసుదేవంచకితవమన్యాంశ్చతమపాశ్రయాన్ || ౫౩ || హత్వానజాయతేదోషో
 వమగంధర్వజన్మనః | తేనాదేత్యౌమిపరూపహస్యేతామితితావహం || ౫౪ || తాభ్యాంహతాభ్యాంబా
 లాభ్యాంకుంజరేణబలీయసా | కృత్వాభద్రాక్షికింపుజాంయాంతుతన్వదవీమమే || ౫౫ || వసుదే
 వోగ్రసేనాచతథాతానందదేవకా | గోపాలాయాదవాశైవయేచాన్యేతావసుప్రతాః || ౫౬ ||

ఆత్రమహామాత్రస్సభోధేత్యారభ్య - మహామాత్రత్యయాభద్రైతపర్యంతోగ్రంథః సైకస్త్రీన్నపివ్యాఖ్యానేవ్యాఖ్యా
 ఖ్యాతః నావ్యత్రత్యమూలగ్రంథేమధ్యతః - తథాపికాశీదేశాదాసీతమూలగ్రంథేమబహుమధ్యత్యాద్విషయసామం
 జస్యాచ్ఛకుండలీకరణాఖ్యదిహేనదిహ్నయిత్యాసోష్యత్రసంయోజితః-

హితోశః ప్రా॥౫౮॥ ఆరభ్యతామితి॥మీఢుషేవరదాయ॥౫౯॥ ఇతితిః అర్థసిద్ధాంతమేవజానాతీత్యర్థతంత్రజ్ఞః॥౬౦॥ భో
 భోఇతి॥దాశవతేహేఅక్రూర-మైత్రంమిత్రకృత్యం-త్వయాక్రియతాం-త్వన్తోస్యః-అదృతఃసాదరోహితరమశ్చ - స
 విద్యతఇతి॥౬౧॥౬౨॥విస్మృత్యతి॥తా-మేమ్యుశ్యుణాశరాంస్పృష్టః-నైకుంతసంశ్రయైవిష్టుసంశ్రయైదేవైః॥౬౩॥
 కింతతస్త్రాపాఃఘాతయ్యఇతి॥కాలకల్పేనమ్యుశ్యుశుల్కేన-వైద్యతోవమైరశశతుత్వైః॥౬౪॥౬౫॥౬౬॥తతఇతి॥నప్తకం
 టకానప్తశక్తుః-సనుకతిపయానుహృద్వధేనప్తకంటకాకథంపావ్యైత్రాపా-జరాసంధఇతి॥౬౭॥౬౮॥రాజన్మతి॥మనీ
 షితంవిచారితం-సభగ్నిక్-సన్యక్-స్వావద్యంసురణం-తన్మాన్జనం-తథాప్యేతావానభివేశోనకార్యఇతిభవిష్యత్సూచ
 యన్నాహ-సిద్ధ్యసిద్ధ్యోరితి॥౬౯॥పురుషకాదస్యవృత్తిచారితామాసా॥మమోరథాని॥౭౦॥౭౧॥*****

ఇతిభావాథాదీవీకాయాం - పుత్రింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

పశ్యంశువివిధే నైతైహివాన్యమానాస్యదారకాఅపూయంతాంజానపదాఃపశ్యంశుస్వైరసంయు
 గమ్॥౭౨॥౭౩॥మహామాత్రత్వయాశక్తరంగద్వార్యుపనీషతామ్॥ద్విపశువలయావీహజహిలేనసుమా
 హితా॥౭౪॥ఆరభ్యతాంధనుర్యాగశ్చశుభశక్యంయథావిధివిశేసంకుపహన్వేధ్యాకాభూతగాజాయ
 మీఢుషే॥౭౫॥ఇత్యాజ్ఞాపాన్యర్థంత్రజ్ఞఅపూయయదువుంవమ్॥గృహీత్వాపాణినాపాణంత్రా
 క్రూరమవాచహ॥౭౬॥భోభోదాశవతేనమస్యంక్రియతాంమైత్రమాదృతః॥నాన్యస్యన్తోహితమో
 విద్యలేభోజవృష్టిషు॥౭౭॥అతస్తామాశ్రితస్సౌమ్యకార్యగౌరవసాధనే॥యథేంద్రోవిష్టుమాక్రియ
 స్వాధ్యక్షాధ్యక్షమద్విభుః॥౭౮॥గచ్ఛసందప్రజంత్రమతావానకమంచుభేః॥అపాలేతాపహోపేరథేనా
 నయమాదిరం॥౭౯॥విస్మృత్యఃకిలమేమ్యుశ్యుద్వేదైవైకుంతసంశ్రయైః॥తావానయసమంగోపైరణండా
 వైస్సాన్యపాయనైః॥౮౦॥ఘాతయ్యఇహసేనకాలకల్పేనహస్తినా॥యదిమన్తైవతోమన్తైర్దృశయే

వైద్యతోవమైః॥౮౧॥తయోర్నిహితయోర్ద్వైత్రావసుదేవపురోగమా॥తద్భంభూన్నిహానిష్యామివృ
 ష్టిభాజదశామాణా॥౮౨॥ఉగ్రసేనంమత్పితరంధువరంరాజ్యకాముకం॥తద్భాగ్నివరందేవకంచయే
 చావ్యేవిద్విషోమమ॥౮౩॥తతలైప్రసానుసీవావ్యాంభవిత్త్రినప్తకంటకా॥జరాసంధోమశుగురుద్వికవి
 ధోదయితస్సఖా॥౮౪॥శంబరోవరకోబాణోమయ్యైవకృతసావృదాః॥తైరహంసురపక్షియాకామాత్వా
 భూత్యైమహింసృపా॥౮౫॥ఏవంజ్ఞాత్వానయక్షిప్తంరామకృష్ణావిహార్యకాధనుమకాశ్చరీత్యాంధం
 త్రప్తుంచువురక్రియం॥౮౬॥అహగ్రిః॥రాజావనీషితంసభగ్నిక్తవస్వావద్యమాన్జనం॥సిద్ధ్యసిద్ధ్యో
 స్సమోఘాయాద్వేనంహిఫలభావనం॥౮౭॥మనోరథాకారోత్సుచ్యైర్జనోదైవమాతాపి॥యుజ్యతేహ

షణశోకాఖ్యాంతథాపాన్యజ్ఞాంకరోమితే॥౮౮॥శ్రీశుకః॥ఏవమాదిశ్యచాక్రూరంమంత్రిణశ్చవిస్మజ్య
 సః॥ప్రవివేశగృహంకంసప్రథాక్రూరస్సన్వమాలయమ్॥౮౯॥*****

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధే - పుత్రింశోధ్యాయః.

—*కేశిసంహారఘట్టః*

శ్రీశుకః॥కేశీతుకంసప్రహితఃఖురైర్మహింమహాప్రయానిర్జరయకమహామాదయః॥సటావధూతాభగ్ని
 మానసంకులంకుర్వన్నభోహేషితభీషితాఖిలః॥గంధిశాలనేత్రోవికటాస్యకోటిరోబుహగ్గల్లోనీలమ
 హంచలోపసుః॥దురాసదికంసహితంచకీర్తనప్రజంసనందస్యజగామకంపయ॥౯౦॥తంత్రాస
 యంతంభగవాన్సృగోకులంతరథేషితైర్వాలవిఘ్నూణితాంబుదమ్॥ఆత్మానమాజౌమ్యుగయంతమగ్ర
 శ్లో॥సప్తప్రింశేపాతేకేశిన్యమ్యతోభావకమకాభిః॥నారదేనప్రతఃక్రీడకవ్యోమాసురమథావధీత్॥వృషవేహసురంయ
 ద్యతే॥శివసాయవేషిణంకంసప్రాణసమంహత్వాకంసంవ్యసుమవాకరోత్॥కేశీతి॥ప్రథమశ్లోకేనయవసంభూతః
 కేశీత్యనూద్య-తంభగవానుపాహ్వాయదితృతీయేనాన్వయః-మహాహయస్సకమహింనిర్జరయశ్శథయకావిదారయ
 నిత్యర్థః-సటాభిఃకేసరైరవధూతాని-ఇతస్తతఃక్షిప్తాన్యఖానివిమానానిచ-తైఃసంకీర్ణంనభఃకుర్వక-హేషితైర
 శ్వజాతిశబ్దైః-భీషితమఖిలంవిశ్వంచేన॥౯౧॥తమితి॥తథేషితైఃతైరనిష్ఠురైహేషితైః - వాలైఃపుచ్ఛరోమభిః-వి
 ఘ్నూణితాఃపరిక్రామితాంబుదాయేనతం-ఆజౌసంక్రామాథకం-ఆత్మానంకృష్ణం-ఆగ్రణీఃపురతోనిగతస్సక

పాహ్వాయత్ సృసమీపనాజాహవ-సచకేశీతంశమ్య-మృగేంద్రవన్నాదమకరోత్ ॥ ౩ ॥ సత్రతి॥ తతః॥ సకేశీ-తంకృష్ణం దృష్టా-ముఖేసఖంపిబన్నివ-ముఖంవ్యాదాయవివృన్య-అభిముఖం భావజగము-కించ-అన్యజగ్న్వ-ణిఅతఃపితః- అత్యం తమసహమానోవా-ప్రత్యక్ పద్భాగ్యంజఘాన-దురానదఃఅన్వై-వరభిభవతుమశక్యః-చరత్యయఃశివ్యతస్స-దురతిక్ర-మఃఅత్ర హేతుః-చండరవః॥ ౪ ॥ తదితి॥ తత్ హననం-వంచయత్వా-తంచహననాయ - ప్రసారితయోఃపాదయోహా-ప్రాభ్యాంగృహీత్వా-పరివిధ్యభాగ్నియత్వావ్యవస్థితః-తత్రైవస్థితోబహువః॥ ౫ ॥ సత్తః॥ వ్యాదాయముఖంప్రసార్య వేగే నహంప్రత్యాద్రవత్-సోపహరిర్న-స-ఉ-త్తిరంసవ్యం-భుజం-నిర్భయత్యేద్యప్రాంః-యథోరగంవిలగ్నః॥ ౬ ॥ తతఃకిం తదాహ॥ దంతాగ్నిః॥ చర్వణాయభగవచ్చుజంస్పృశంతీతథా-తేవ్యాదానైయేవిప్యతాః అయోలోహంస్పృశంతీతి స్పృశః యద్యాతస్తమయంచితస్తంలోహాదిస్పృశంతోయథేతి-అనుయోజతోదరః॥ ౭ ॥ సమేధమానేనేతి॥ లండంపు రీషముత్సృజ॥ ౮ ॥ తదితి॥ కర్క-టికాఫలంహివస్త్వం-దత్తంతంవిరేణాంభవతి-తద్వద్విద్విద్వాత్సృదేహత్-విగతపా-ణాత్-అపిస్తోతోగర్వరహితః-అయత్నేనహాహార్యేనసః॥ ౯ ॥ శ్లో॥ కంసాయస్త్వస్థమాదిశ్యతద్రహస్యాదిప్రేతునైః॥ కం సభూతాదిస్త్వస్యకార్యమావేదయన్తుః॥ శ్రీభరియోయంశ్లోః॥ తదాహదేవిషిరిత్యాదినా॥ దేవ్నిరతి॥ సహాయమ నధాసూచకః కింతుసర్వసమృద్ధిత్యాహభగవత్ప్రవణ్యతి॥ ౧౦ ॥ అన్యద్రహస్యంవైరిశింసేషంసూచితవానితిమా

శేరుపాహ్వాయస్సవ్యనదస్త్యగేంద్రవత్ ॥ ౩ ॥ సతంశామ్యాభిముఖముఖంపిబన్నివాభ్యద్రవద త్యమర్షణిజఘానపద్భాగ్యమరవిందలోచనంచురానదశ్చండరవోదురగ్యయః॥ ౪ ॥ తద్వంచయత్వాత వధోక్షజోరుమాప్రగృహ్యదోర్భాగ-పరివీధ్యపాదయోః॥ సావజ్ఞముత్సృజ్యగనుశ్చతాంతరేయథోర గంతాద్యసంతోవ్యవస్థితః॥ ౫ ॥ సలబ్ధసంజ్ఞఃపునరుద్ధితోరుమావ్యాదాయకేశీతరసాపతద్ధరింసోవ్యస్య వక్త్రేభుజమత్తిరంప్రయ-ప్రవేశయామాసయథోరగంభితే॥ ౬ ॥ దంతాగ్నిపెతుర్భగవచ్చుజంస్పృశ స్తేకేశీనస్తస్తమయస్పృశోయథా॥ బాహుశ్చతదేహాగ్నోమహాత్మనోయథామయస్సంపప్యధేహ్య పేషీతః॥ ౭ ॥ సమేధమానేనసకృష్ణబాహునాగుర్ధవాయుశ్చరణాంశ్చవిషీష॥ ప్రస్పిన్నగత్రఃపరి వృత్తోలోచనఃపపాతలండంవిస్ఫుజత్పీతౌవ్యసుః॥ ౮ ॥ తదైహతఃకర్క-టికాఫలవమాద్యస్సారపాకృ వ్యభుజంమహాభుజఃఅపిస్తోతోయత్నహతారిరుత్సయైఃప్రసూనవక్త్రేదివిపద్ధిరీడితః॥ ౯ ॥ దేవ్ని

—* శ్రీకృష్ణంప్రసారదాగమనఘట్టః *

రుపసంగమ్యభగవత్ప్రవణిస్తృప్యకృష్ణఃక్షిప్తకర్మాణంరహస్యేగిదువాచహ॥ ౧౦ ॥ కృష్ణకృష్ణేప్రమే యాత్మాయోగేశజగదీశ్వర॥ వాసుదేవాఖిలావాససాత్త్వతాంప్రవరప్రభో॥ ౧౧ ॥ త్వమాత్మాసర్వ భూతానామేకోజ్యోతిరవైధసా॥ గూఢోగుహశయస్సాక్షీవహాపురుషశ్చశ్వరః॥ ౧౨ ॥ అత్తినాత్మాశ్ర యఃపూర్వంమాయయాసంస్పృజేనుశా॥ త్రేదంసస్యసంకల్పస్సృజస్యస్యవసేత్స్వరః॥ ౧౩ ॥ సత్వం

శంకీరిత్యాహ॥ కృష్ణకృష్ణేతి॥ అయంభావఃసృమీశ్వరోభూభారైత్యసంహాగయావత్సోస-అతస్తదనుకూపాచరణైస విశ్వంపరిపాలయేతి-రిత్రిగ్యయితావద్భయశంక్రేవనాస్తీత్యాహ- అప్రమేయాత్మాలపరిచ్ఛిన్నస్వరూప-యోగేశ అది-త్యప్రభావజగదీశ్వరపేశ్వరియంతః - వాసుదేవసర్వభూతేషువర్తమానఖిలావాససర్వస్యాశ్రయ-సంప్రతి సాత్త్వతాంప్రవరేశ్రేష్ఠ-ప్రభోసర్వతక్రే॥ ౧౧ ॥ కథమేవంయాహాహుః॥ దేవతతహ॥ త్వమితి॥ సహిత్యంజీవవత్పరిచ్ఛి- న్నుఃకింతు-సర్వభూతానామంతఃపికానుస్యూతతత్త్వా - అంతరనుస్యూతత్యేద్యప్రాంతః - ఏధసాంశ్వాసాంఅంత జ్యోతిరివేతి-యాతేషుస్థితోపితైర్నదృశ్యసృజిత్యాహ- గూఢగ్ని- అత్రహేతవః-గుహశయఃబుద్ధిరవ్యంతరః-కించ- పాక్షీ-సహిసాక్షీవృశ్యతృత్యర్థః- అపిచ-మహాపురుషః-అతఃపరిచ్ఛిన్నమతిభిర్నజ్ఞాయసృజ్యర్థః-తిహి-కా-ర్వాంతర త్యేకింప్రమాణమతతహ-శ్చశ్వరగ్ని-సహి-శ్చశ్వరంవివా-పరతం-ప్రాణాంజీవానాంప్రవృత్తిర్బుద్ధితృత్యర్థః॥ ౧౨ ॥ అ హమీశ్వరః-అన్యత్సర్వమీశితవ్యమిత్యేతదేవకుతః-అతతహ॥ అత్తినేతి॥ సాధనాంతరనిరపేక్షవివ-అత్తాశ్రయఃస్వ తంత్రః-మాయయాశక్తిర్గుణాభవాగసస్యజేస్థవత్త్రైస్సప్తేంద్రైః-ఇదంవిశ్వం-స్వజసి-అగ్నిసంహరసి-అ

వసిపాలయసి-సనుస్థుప్త్యాదిక్రియావత్కారకపాదైవ్యవదృష్టేత్యతహ-సత్యసంకల్పగ్ని-సహి-సంకల్పేకసాధ్యబ హిసాగ్ధనాపేక్షేతిభావః-అతస్త్యమీశ్వరగ్నిత్వవసంహరః॥ ౧౩ ॥ ప్రస్తుతమాహ॥ సత్తః॥ భూధరభూతానాంభువంధ

రంతిభూధరాతాజానస్తూద్రాఘాణాం॥౧౮॥౧౫॥చాణూరమితఃపరశ్వఃఅహానీతి-అదైవ-అహాగ్రహవ్యతిశ్యేనుభు
 రాంగంతాసి-పరశ్వఃస్వాణూరాదీత్యయానిహతాఽత్రత్యూమితిసిద్ధవన్నివైశోవిజ్ఞాపనప్రకారఃశేషః॥౧౬॥త
 స్యేతి॥తస్యానుగదనంగిరం-శంవాదీనాం-శఃఖఃపంచజనః-తదాదీనాంవధం-త్రత్యూమితిశేషః భావినిదైశమాత్రమేత
 న్నత్వానంతర్యంవివక్షితం॥౧౭॥౧౮॥స్వమంతకస్యేతి॥భార్యయాజాంబవశ్యాసహ-స్వధానతఃసహకాలపురాత్॥
 ౧౯॥౨౦॥యాగేతి॥ద్వారకామావసఽద్వారకాయాంవసఽకర్తాకరివ్యతి॥౨౧॥అథేతి॥అముష్యశ్వశ్వస్య-భూభారస్య
 వా॥౨౨॥ఎంవిజ్ఞాప్య-కృతాభివందనంభగవంతంనమస్యతిద్వయేన॥ఏశుద్ధేతి॥కేవలజ్ఞానైఃమూర్తి-అనిషవి-స్వసంస్థ
 యాస్యయావసమ్యక్స్థితైవ-పరమానందహృదయా-సమ్యగాప్రాప్తాఃపాప్రాప్తాఃసర్వేఅగ్రాయేనని-అన్తకామతోక్తా-స
 త్యసంకల్పతామాహ॥అమోఘవాంఛితమితీ-ననువాంఛాచేతి-తేవ్యాస్తేదుర్నివారాసంస్పృహః-అనితాస్యతేజసే

భూధరభూతానాందైశ్వప్రమథరక్షసామ్॥అవశోహోవిశాశాయసాధనానరక్షణాయచ॥౧౮॥దివ్యై
 ద్యనిహతోదైశ్వలీలయాయంహయాకృతిః॥యస్యహేషితం॥త్రేస్తాస్యజంత్యఃమహాదివం॥౧౫॥చా
 ణూరంముష్టికంచైవమల్లానన్యాంశ్చహస్తినిమ్॥కింసంచసహతం॥త్రత్యూపరిశ్వహానితేవిభో॥౧౬॥త
 స్యానుశంకయవనయరాణాంసరికస్యః॥పారిజాతాపహరణమింద్రస్యచపరాజయమ్॥౧౭॥ఉద్వాహం
 వీరకన్యానాంవీర్యశులాదిలక్షణం॥స్యగస్యమోక్షణంశాపాద్వారకాయాంజగన్ప్రతే॥౧౮॥స్వమంతక
 స్యచనశేరాదానంసహభార్యయా॥మృగపుత్రప్రదానంచబ్రాహ్మణస్యస్వధామతః॥౧౯॥పాండ్రకస్య
 వధంపత్వాశాశీపుర్యాశ్చదీవనమ్॥దంతవక్త్రస్యనిధనంచైద్యస్యచమహాక్రతా॥౨౦॥యాఃచానా
 గవీగ్యానిద్వారకామావసఽభవత్॥కతాఽత్రత్యూమ్యహంతానిగేయానికవిభిభౌవః॥౨౧॥అథతే
 కాలయావస్యక్షమయిష్టేరముష్యవై॥అత్యహిణీనాంధనం॥త్రత్యూమ్యజానసారథే॥౨౨॥ఏశుద్ధవిజ్ఞా
 నఘనంస్వసంస్థయాసమాప్తసర్వాధామమోఘవాంఛితమ్॥స్వతేజసానిత్యనివృత్తమాయయాగుణ
 ప్రవాహంభగవంతమీమమ్॥౨౩॥త్వామిశ్వరంస్వాశ్రయమాత్మిమామాయయాఽనిమిత్తాశేషవిశే
 షకల్పనమ్॥శ్రీదాధామధ్యైతనుమప్యవిగ్రహంసతోస్తీధుర్యంయదుపస్థిసాత్వతామ్॥౨౪॥శ్రీశు

—*వ్యోమాసురవధఘట్టః*

కః॥ప్రపంచయదవతింకృష్టంభగవత్ప్రసవోముదః॥ప్రణిపత్యాభ్యనుజ్ఞాతోయయాగద్దశనోఽనుకః॥౨౫॥
 భగవానపిగోవిందోహత్వాకేశినమాహవే॥సఖంవ్యాపాలయద్భుతైఃప్రీతైర్వజ్రసుఖావహః॥౨౬॥
 ఎకదారేపథాబాలాశ్చార్పయంతోద్రుపానుషువక్రనికలాయనక్రీడాంసోరపాలావదేశతః॥౨౭॥
 తత్రాసఙ్కతిచిచ్ఛోగాపాణాశ్చక్తిఃన్నృపమేమయితాశ్చగతైరేకవిప్రురకుతోభయః॥౨౮॥
 నయపుత్రోనహామయోవ్యోమోగోపాలయావభృత్॥మేమయితానపోవాహప్రాయశోరాఙ్ము
 తోబహూత్॥౨౯॥గిరిదర్శ్యాంపిక్షిప్యంతిఃతంతుమహాసురఃశిలయాపిదధేర్వారంచతుఃపంచావశేషి
 తాః॥౩౦॥సస్యతగ్గర్భవిజ్ఞాయశ్చశ్శరణదస్సతామ్॥గోపాన్నయంతంజగ్రాహవృక్తహారిరవాజ
 సా॥౩౧॥సనిజంయవమాస్థాయగిరిం॥ప్రసన్నశంఖీ॥ఇచ్ఛావిమోక్షమాత్మానంనాశేక్నోగ్రహణా
 తురః॥౩౨॥తంనిగృహ్యమ్యతోదోభ్యాంపాతయిత్వానుహీతలే॥వశ్యతాందివిదేవానాంపశు

తి-స్వతేజసా-విచ్ఛక్త్యానిగ్గోపవృత్తోమాయాశార్యయాపోగుణప్రవాహాయస్తాత్వం-అతోభగవంతం-నిరతిశయైశ్వ
 ర్యం-ఈనహిశరణం-ప్రజేమే॥౨౩॥ననుప్రికాలజ్ఞస్త్యంకథమేగత్రప్రపంచంనజానాసిజానాసిచేగ్గధనుగుణప్రవా
 హంబ్రవీషితతాహ॥త్వామితీ॥ఈశ్వరంఅన్యస్యవశయితారం-స్వాశ్రయంతన్యస్యావశం-అతతత్వాధీనమాయయా
 వినిమితాతాళితేషవిశేషామహదాద్యాయాదవాదితాపావాకల్పనాయనతంధుర్యంత్రైవ్యంసోస్తీతి॥౨౪॥౨౬॥ప్రాత-
 రేవంకేశివధానంతరంనారదోక్తమంగీకృత్య-పునస్తతేవపథాచారయతా-వ్యోమోహతః-యద్వా-వ్యోమవధః
 పూర్వమేవవృత్తోపివేషధారివధప్రసంగాదస్త్రోచ్యతఇతి॥ప్రప్తవ్యం-కేదిభ్యః-శంఖచూడవధామృత్వమేవపతంతి
 తమాహ॥ఏకదేతి॥౨౭॥౨౮॥నయేతి॥మేమదాచరితా-స్వయంవోరవదాచరితస్య-అపోవాహఅపకృప్యనాయ॥
 ౨౯॥గిరితి॥పిదధేఛాదిరవా॥౩౦॥గోస్యేతి॥శరణదఃఅత్రయప్రదఃహరిఃసింహఇవ॥౩౧॥౩౨॥తమితి॥పశుమారంపశుమా

—*ఇతి భావాధాదీపికాయాం సప్తత్రింశాధ్యాయవ్యాఖ్యాః*—

1. **Introduction**
 2. **Background**
 3. **Methodology**
 4. **Results**
 5. **Conclusion**
 6. **References**
 7. **Appendix**
 8. **Index**
 9. **Table of Contents**
 10. **Figure 1**
 11. **Figure 2**
 12. **Figure 3**
 13. **Figure 4**
 14. **Figure 5**
 15. **Figure 6**
 16. **Figure 7**
 17. **Figure 8**
 18. **Figure 9**
 19. **Figure 10**
 20. **Figure 11**
 21. **Figure 12**
 22. **Figure 13**
 23. **Figure 14**
 24. **Figure 15**
 25. **Figure 16**
 26. **Figure 17**
 27. **Figure 18**
 28. **Figure 19**
 29. **Figure 20**
 30. **Figure 21**
 31. **Figure 22**
 32. **Figure 23**
 33. **Figure 24**
 34. **Figure 25**
 35. **Figure 26**
 36. **Figure 27**
 37. **Figure 28**
 38. **Figure 29**
 39. **Figure 30**
 40. **Figure 31**
 41. **Figure 32**
 42. **Figure 33**
 43. **Figure 34**
 44. **Figure 35**
 45. **Figure 36**
 46. **Figure 37**
 47. **Figure 38**
 48. **Figure 39**
 49. **Figure 40**
 50. **Figure 41**
 51. **Figure 42**
 52. **Figure 43**
 53. **Figure 44**
 54. **Figure 45**
 55. **Figure 46**
 56. **Figure 47**
 57. **Figure 48**
 58. **Figure 49**
 59. **Figure 50**
 60. **Figure 51**
 61. **Figure 52**
 62. **Figure 53**
 63. **Figure 54**
 64. **Figure 55**
 65. **Figure 56**
 66. **Figure 57**
 67. **Figure 58**
 68. **Figure 59**
 69. **Figure 60**
 70. **Figure 61**
 71. **Figure 62**
 72. **Figure 63**
 73. **Figure 64**
 74. **Figure 65**
 75. **Figure 66**
 76. **Figure 67**
 77. **Figure 68**
 78. **Figure 69**
 79. **Figure 70**
 80. **Figure 71**
 81. **Figure 72**
 82. **Figure 73**
 83. **Figure 74**
 84. **Figure 75**
 85. **Figure 76**
 86. **Figure 77**
 87. **Figure 78**
 88. **Figure 79**
 89. **Figure 80**
 90. **Figure 81**
 91. **Figure 82**
 92. **Figure 83**
 93. **Figure 84**
 94. **Figure 85**
 95. **Figure 86**
 96. **Figure 87**
 97. **Figure 88**
 98. **Figure 89**
 99. **Figure 90**
 100. **Figure 91**
 101. **Figure 92**
 102. **Figure 93**
 103. **Figure 94**
 104. **Figure 95**
 105. **Figure 96**
 106. **Figure 97**
 107. **Figure 98**
 108. **Figure 99**
 109. **Figure 100**
 110. **Figure 101**
 111. **Figure 102**
 112. **Figure 103**
 113. **Figure 104**
 114. **Figure 105**
 115. **Figure 106**
 116. **Figure 107**
 117. **Figure 108**
 118. **Figure 109**
 119. **Figure 110**
 120. **Figure 111**
 121. **Figure 112**
 122. **Figure 113**
 123. **Figure 114**
 124. **Figure 115**
 125. **Figure 116**
 126. **Figure 117**
 127. **Figure 118**
 128. **Figure 119**
 129. **Figure 120**
 130. **Figure 121**
 131. **Figure 122**
 132. **Figure 123**
 133. **Figure 124**
 134. **Figure 125**
 135. **Figure 126**
 136. **Figure 127**
 137. **Figure 128**
 138. **Figure 129**
 139. **Figure 130**
 140. **Figure 131**
 141. **Figure 132**
 142. **Figure 133**
 143. **Figure 134**
 144. **Figure 135**
 145. **Figure 136**
 146. **Figure 137**
 147. **Figure 138**
 148. **Figure 139**
 149. **Figure 140**
 150. **Figure 141**
 151. **Figure 142**
 152. **Figure 143**
 153. **Figure 144**
 154. **Figure 145**
 155. **Figure 146**
 156. **Figure 147**
 157. **Figure 148**
 158. **Figure 149**
 159. **Figure 150**
 160. **Figure 151**
 161. **Figure 152**
 162. **Figure 153**
 163. **Figure 154**
 164. **Figure 155**
 165. **Figure 156**
 166. **Figure 157**
 167. **Figure 158**
 168. **Figure 159**
 169. **Figure 160**
 170. **Figure 161**
 171. **Figure 162**
 172. **Figure 163**
 173. **Figure 164**
 174. **Figure 165**
 175. **Figure 166**
 176. **Figure 167**
 177. **Figure 168**
 178. **Figure 169**
 179. **Figure 170**
 180. **Figure 171**
 181. **Figure 172**
 182. **Figure 173**
 183. **Figure 174**
 184. **Figure 175**
 185. **Figure 176**
 186. **Figure 177**
 187. **Figure 178**
 188. **Figure 179**
 189. **Figure 180**
 190. **Figure 181**
 191. **Figure 182**
 192. **Figure 183**
 193. **Figure 184**
 194. **Figure 185**
 195. **Figure 186**
 196. **Figure 187**
 197. **Figure 188**
 198. **Figure 189**
 199. **Figure 190**
 200. **Figure 191**
 201. **Figure 192**
 202. **Figure 193**
 203. **Figure 194**
 204. **Figure 195**
 205. **Figure 196**
 206. **Figure 197**
 207. **Figure 198**
 208. **Figure 199**
 209. **Figure 200**
 210. **Figure 201**
 211. **Figure 202**
 212. **Figure 203**
 213. **Figure 204**
 214. **Figure 205**
 215. **Figure 206**
 216. **Figure 207**
 217. **Figure 208**

తాక్షకుణమాత్రక తాపఃసన్యజోఃకార్యకారణయోఃకుక్షుగ్రాహిక తాపః - అహంరహిణః-అహంకారహీనః-తథా
 అపాస్తతమోభిదాభిః-తమస్తవజ్ఞానం-తతోభిదాభేదః-తతోభిః-అభినివేశాదిః - అపాస్తాఅవహ్యతాస్తేమత
 దయోయస్త్రీ-సంకుతపతత్రాహ - స్వతేజసాదివృత్త్యా-నిస్యస్వరూపసాక్షాత్కార-రేణ-అథాపి-స్వమాయయా
 స్వాధీనమాయయా - తదీక్షయాతస్యైవేక్షయాప్రాణాత్కధీభిస్సహితైః-అన్యత్రాత్మని- స్వస్తిన్నైవ-రచితైజ్జీవై
 స్సదనైషుబృందావనతరుషు - గోపీగృహేషుచ లీలయాకర్మాణీకుర్వన్సక్తవశభీయతేఅభిముఖ్యేన ప్రతీయతే ||౧౧||
 ననుసమాదాహంకారరహితస్యాత్మరామస్యలీలాపికుతత్తత్వాశంక్యవగానుగ్రహార్థాత్వాశయేనాహాయస్యేతి||
 అఖలాఃఅఖలస్యవా-అమీవానిపాపానిష్నుగతీత్యఖలామీవహాసే - తైతధానుమంగళైః-శోభనానిమంగళాఃయేభ్య
 ప్రైః-గుణాఃఃరుణాదయః - కర్మాణీజన్మాఃచ త్రైవిమిత్రాయైత్తవాచః - జగత్ ప్రాణంతీజీవయంతిశుభంతిశోభ
 యంతి-పునంతిపవిత్రయంతివ్యతిరేకమాహ - యాత్తతి త్రైవిరక్తాఃరహితాః - తాస్తుస్వలంకృతాఅపివస్తాద్వలం
 కృతశవవత్సోభమానాః-మతాఃసతాంసమ్మతాః ||౧౨|| సభితీ|| స్వయంరచితా-సేర్తావనా-త్రమధగ్గౌ -
 పాలయతామనరవర్యాణాంసుఖతా-సన్నవతీణః-యత్ యశః||౧౩|| తమతి || త్రైలోక్యేపకమేవకాంతం-దృశి
 దృశ్యైః తద్వతాంసుహానుస్సయేనాత్మ - యద్వా - మహానుజవలవ-శ్రియాకుఘ్నితమాస్పదం - ఏవంభూతంబూ
 వంశ్రీమూర్తిః-దధానం-తమీశ్వరం-ద్రక్ష్యమానితి - అత్రలింగంఉపసంప్రభాతసమయాః సుదశనానుభవప్రభా
 త్మయాప్రాణాత్కధీభిస్సదనైషుభీయతే||౧౧||యస్యాఖలామీవహాభిష్నుమంగళైర్వాచోఽమిత్రానిగుణ
 కమజవృధిః|ప్రాణంతిశుభంతిపునంతివైజగద్వాస్తద్విరక్తాశ్వవశోభనామతాః||౧౨|| సచావతీర్ణః
 కిలపాస్త్యతాస్తయేస్వసేతుపాలామరవర్యశర్వకృత్|యశోవిరత్వప్రజలప్రకృత్వోగాయంతి
 దేవాయదశేషమంగళమ్ ||౧౩|| తంతద్వ్యసానంమహతాంగతింగురుం-త్రైలోక్యకాంతందృశిమన్త
 హువాత్సవం|రూపందధానంశ్రీయకుఘ్నితాస్పదం-ద్రక్ష్యమానమాసమ్మనసస్సనశనాః||౧౪|| అథా
 వతీణాస్సవదీతయోరథాత్పృథానపుంసోశ్వరణంస్వలబ్ధయే|ధియాధృతంయోగిభిరవ్యహంధ్రువంస
 మన్యత్రాభ్యాంచసఖానౌకసః ||౧౫|| అప్యంఘ్రిమూలేవతస్యమేభుశ్శిరస్యధాస్య*న్నజహస్తపం
 కజం|దత్తాభయంకాలభుశంగరంహసాప్రోద్వేజితానాంశరణైషిణాంనృణాం||౧౬|| సమహాణంయ
 త్రవిధాయకాశికస్తథాబలిశ్చపజగత్ప్రయేంధ్రతాంయద్వావిహారేప్రజయోషితాంశ్రమంస్ఫుర్నే
 నసాగంధికగంధ్యపానుదత్ ||౧౭|| నమయ్యుపైష్యగృరిబుద్ధిమదుగతికంస్యభృత్యఃప్రహితోపివత్స
 దృక్|యోంతబహిశ్చైతసంపత్తిహితంయేన్రిజ్ఞాక్షాత్కృత్యమలేనచతుషా||౧౮|| అప్యంఘ్రిమూలేఽవ
 హితంకృతాంజలింమామీక్షితాసప్తితయాద్రుయాదృశా|సపద్యవత్సప్తసమప్రకీర్ణియోవోధాముదం

తారజన్యః-శుభసూచకాబభూవురిత్యర్థః||౧౪||అథేతి|| కించ-అథదశనానంతరం-సపదితస్త్రీణమేవ-రథాదవతీణా
 స్సృక్ - ప్రధానయోఃపురుషయోఃరామకృష్ణయోః-చరణంయోగిభిరప్యాస్త్రలాభాయకేవలంధియేవధృతం - సాక్షా
 దహంశమస్యామి-అధ్యాంసహానయోఃసఖాగోపాంశ్వససామీతి||౧౫||అపీతి||కించ-అథాస్యత్అథాస్యతి- తద్వి
 భావయతి-దత్తాభయమితిసార్థేన||౧౬|| సమహాణమితి | బలినాత వత్సదత్త్రయపరిమితభూదానసమయేతస్యహస్త
 ఉదకంఘ్రిహితం -కౌశికశ్చంద్రః - తేనాపికదాచిత్రించిద్విహితమితిజ్ఞాతవ్యంముముతూణాంసంసారభయనివర్తకంస
 కామనానుభుదయప్రదంచేక్యక్తం-అనురక్తానాంపరమసుఖదంచేత్వాహ-యద్వేతి-వాత్సల్లోవితరే - విహారేరాస
 శ్రీదాయాం-సాగంధికస్యగంధభవగంధాయస్యతేన్యగంధికగంధి||౧౭||ఏవంపరమానుగ్రహంసంభావ్య-పునరవ్యసం
 భవమాశంక్యపరిహరతి||నెతి||యద్యవ్యహంకంసేనప్రహితః-అతస్తస్యమారః - తథాపి-మయిఅరిరయమితిబుద్ధింనోపై
 ష్యతిసకరిష్యతీగృథః-యతః-విశ్వదృక్సర్వజ్ఞః-అతోమమచేతసః-అంతశ్చబహిశ్చ - యదీహితంచేష్టితంపతేయః
 యేన్రిజ్ఞః - అంతర్యామి - నిత్యజ్ఞానైవైతతే -అయంభావః-చేతిసోబహిరేవకంసమనువరే-అంతస్తుకృష్ణమే
 వతదేవతదసాహృదిస్తోజాసాతీతి - యద్వా-ఏతస్యజగత్కూహితమితి-అతః||౧౮|| అపీతి | అపియది-అంఘ్రిమూలేచ
 రణోపాంతే-అవహితంసంయతం-కృపామృతేనలద్రుయాదృశా-మాంకుక్షితాద్రుత్యతి-తహి - సపద్యవవినస్తా
 ఖలకీర్ణవఃపరాంముదం-వోధాప్రాప్త్యామితి ||౧౯|| సహృదితి | అథమాంవరిరప్యతేఅలింగిష్యతి-యదాతదైవ

మేలత్తాదేహః తీర్థక్రియతెలతివమిత్రీకరిష్యతే-ఉచ్చస్సితీర్ణభౌభవిష్యతి అతోదేహత్ ॥౨౦॥లభ్యేతి॥ తతః తాతే
 త-తదాజన్మభృతఃసఫలజన్మానః-అన్యథా-నిజైవనభవతిత్యాహ-మహీయసేతి-మహీయపాకృష్టేనియోవాద్యతః-త
 స్మజన్మభక్-అముష్యజంతోః॥౨౧॥నను-సుహృదాదిషుపరిష్వంగనంప్రశానయోజివధక్తుః కథమిశ్వరేసంగచ్ఛంతే
 అతేలహః॥నెతి॥యతః-ప్రియఃతద్వివరితోప్రియః-సుహృత్తమోహితః-తద్వివరితోదేవ్యః ఏనిర్వర్యతిక్రితఃపే
 త్యుత్తర-సన్యం-తథాపిభగవాన్తాభక్తాభజతే-నిర్మల-యేయథాభక్తిఃతాభగభాజతే ॥౨౨॥యేయథామాంప్రప
 ద్యతే తాం ప్రదేవభజాన్యథామిభగవద్వత్సాత్-అఃమనఃతేపిభక్తభవవఫలంకదాన్యత్తద్భవంతః - యద్వ
 త్సరక్రమఃఇతి॥౨౩॥కిమితి॥యోమయాంజలిఃకరిష్యతేతస్మిన్నేవగృహీతృమాం-అప్రాసవప్రాన్యఃప్రకృష్టాదనర్హ
 తామోన-తంమాం-॥౨౩॥ ఇతితి॥సమమార్గమపినవేద-సాధాపరీక్షేనప్రాప్త్యితి॥౨౪॥వదానీతి॥అభిప్రాయః పాలైః - కిరీ
 తెషుజన్మఃఅమలాపాదతేనవోయస్యతస్య-క్షితికానుకాన్తితేరలంకారయాపాతి॥౨౫॥ తదితి॥ నిర్దర్శనసంబంధ
 దః-తేనవిసృద్ధఃసంభగ్రిమోయస్యసఃప్రేక్షాఘోష్యానగోమానియస్యసః-అశ్రుకాంతభాభిఃతేతైరాకుతకుక్షి
 పీఠఃశంకఃఉజ్జితామ్॥౨౬॥ సుహృత్సంజ్ఞాతిమనస్యతేవతః-దోర్భ్యాణాంబృహద్భాగ్యంపరితప్యతేధ
 మామేలత్తాహితీర్థక్రియతేతదైవమేబంధశ్చకర్తృత్వఉచ్చస్సితీర్ణః॥౨౭॥ లభ్యాంగసంగంప్రణ
 తంకృతాంజలింమాంపత్యతే॥ప్రారతితేజ్యరుశ్రవాఃతతావయఃజన్మభృతోవహీయపాలైవాద్య
 తోయోధిగముష్యజన్మతతే॥౨౮॥సంస్మృత్యశ్చిన్దయతస్సుహృత్తమోనచాప్రియోదేవ్యఉపేత్యపివవా
 తథాపిభక్తాభజతేయథానిధాసురప్రమోయన్యదుపాశ్రిణాధాదః॥౨౯॥కింవాగ్రజోమావనతం
 యదూర్తమఃప్రయగపరిష్యజ్యగృహీతవంజలౌగృహంప్రవేశ్యాన్తనమప్రవర్త్యగృహంప్రేత్యతే
 కంసకృతంస్వబంధుమ్॥౩౦॥ శ్రీశుకః॥ఇతిసంధితయోగకృష్ణంశ్చఫలంతనయోఽధ్యనిరధేనగోకులం
 ప్రాప్తస్సుభ్యర్థ్యాప్తగిరింస్థుమ్॥౩౧॥వదానీతి॥సాభిలంకారపాతికిరీటజాప్తవలపాదదేహిః । దదశ
 గోష్ఠేక్షిరకాతుకాపిలక్షితాన్లబ్ధయవాంకుశాద్యైః॥౩౨॥నిర్దర్శనవాక్షాఃకవిప్రసంగభ్రాంతఃప్రేక్షా
 ధ్వారోమాత్రుకభాకుతేతఃకిరీటాదవసృంద్యసలేవ్యచేప్తతత్రభారమూన్యంఘ్రిజాన్యపా
 ఇతి॥౩౩॥దేహంభృతామయానగోహిత్యాదఃభంభయంశువమ్॥సదేహాద్యోహరేలింగాదశనశ్ర
 వణాదిభిః॥౩౪॥దరమావేష్ట్యచోక్తాయరథమారుహ్యవేగః॥కన్యఃప్రతిగవేశ్యాన్యస్థైరావత్త్రువణ
 త్యాగోష్ఠమధ్యతిశ్రుత్యాతరుష్కేగోవదారతైఃకృష్ణసదశనాశాంతీప్రకాశేపమితిస్మృతి॥౩౫॥
 దదశరావన్యస్థంవప్రజేగాదోహనంగతౌపీఠీలాంబరధరౌశరదంబురహేతుశ్చ॥ ౩౬॥ కిరో
 శ్యామలశ్వేతౌశ్రీశేతౌల్పహచ్చజౌసుమభాసుందరవరౌబాలద్విరజమృతమా॥౩౭॥ధ్వజవద్రాంకు
 శాంభోజైశ్చిన్దితైరంఘ్రిభిర్వజ్రంభోభయంతౌసహస్సానాసానుక్రొశన్తేతశ్చ॥౩౮॥ఉదార
 రుదరక్రీడాప్రస్థితౌవనఃకానినౌపుణ్యగధానునిప్రాంసాపాపరిజవాససా ॥౩౯॥ప్రధానపురు
 షావాద్యోగజ్ఞేయౌజగత్పతీఅవశోజగన్యథేకాప్యాంశైసంబలకేశవా॥౪౦॥దిగ్విమిరారాజగతు
 ర్వాశౌప్రభయాస్వయా॥యథావరకనిశ్చైలోరౌప్యశ్చకనకాచితౌ॥౪౧॥భాత్రాణామవస్తుత్యసో

యస్యసఃఅవసృంద్యావపున్య-తేషువదేవ్యచేప్తతవ్యలరత్-అశ్రువాత్సదర్శభాంభావయన్ ॥౪౨॥ సమకిమర్థ
 మేవంవ్యలు తత్ నాస్తిప్రేమాసంభగ్మేఫలోద్దేశ్యత్యాహ ॥ దేహభావామేతావానేవపురుషార్థఃకింసృసందేశా
 దారభ్యహరేలింగాదర్శనశ్రవణాదిభిర్యేయమక్రూరస్యవర్ణితభి-తస్సందేశతద్యఃయస్యాధ్యస్యసః - యావానక్రూర
 స్మజాతఇతివా॥౪౩॥౪౪॥ దదర్శేతి॥ తతః-కృష్ణంరామంపదదర్శనావోమహ్యం తే అస్మిన్నితిగోదోహననితీస్థానం-
 గతౌప్రాప్తౌ॥౪౫॥౪౬॥౪౭॥అనుక్రొశఃఅనుకంపా-తద్విలసితస్మియన్మితుణంయయోస్తే॥౪౮॥ఉదారేతి॥
 దారారుదిరాక్రీడామయోస్తే-ప్రస్థితౌతత్ప్రస్థిరలంకృతౌ॥౪౯॥ ప్రధానేతి॥ ప్రధాన్భూతౌపురుష-ప్రకృతిపు
 రుషప్రకృతావా-పిః అద్య-నిదపకుః జగద్దేహ-అతవ-జగత్పతీ - పరిసోవాచకుర్ణావదానాంహేతుహేతుమ
 ద్భావః-జగన్యధైవ్యధివ్యాఃరారావనయనాయ-స్వాంశేనమూర్తిభదేనంబలకేశవాసంతౌ॥౫౦॥దిశితి॥ స్వప్రభయావి
 గతమితిరాదిశఃకుర్వాశౌ-కనకాచితౌ-సవర్ణవ్యాప్తావిధిసాలంకారయోఃతైలపాద్యశ్యాధ్యముక్తం॥౫౧॥౫౨॥భగవదీతి॥

భగవద్దర్శనాహోదేనయత్ప్రాప్నోతి-తేనపర్యాకులేక్షుత్యతేయస్యసఃపులకైరావతంవ్యాప్తంఅంగంయస్యసః-స్వాభ్యా
వేఅహూరోహంనమసః-రోమితి-భవేనాశక్తోత్-౩౭||భగవాంః||అభిప్రేత్యఅహూరోయిషేతద్ధర్మమగత్యతిష్ఠా
త్వా-కంసహనసానుద్ధ్యంద్యోతయిన్నవ-రథా-గేగేవక్రేణాంకితోయఃపాణిః-తేనాభ్యపాకృవ్యతమాలింగతవా
౩౮||సంకషణభిః||పాణీలంబలియాపెణసంహతావెవ-గృహీత్వా||౩౯||దృష్ట్వేతి||మధుపరం-పవాన్న్వః||అన్వః||అన్వః||అన్వః||
జా-తస్త్రివాదయదుదతమన్వః-అహరత్-అనీయసమన్వితవానిశ్యర్థః||౪౦||౪౦||వప్రప్నేతి||సత్కృతంసంమానతం
నిరసుగ్రహేకూరేః-ధంకెనప్రకారేణ-స్థ-జీవభేద్యర్థః-సానఃపశుభూతి-పవీవపాలతోయేహంఅవీవాం-మేమాణాంభవ
తత్తుల్యాభ్యర్థః||౪౩||నిరసుగ్రహతామాహ||యోవధీమతి||తోకాతోకాని-అనుగృహీతవా-వేపరర్పయతి-అతిః
ఖలఃతస్యకంసస్యప్రజానాం-హేఅహూర-ఏహంజీవనమాత్ర-నపిదుగ్ధభం-తేహంవః-కింమకుశలంవిచారయా-మేతి ||
౪౪||ఇథిమితి||మధురయావాచా-ఇన్ధంసంకృతః-తయైవవాచాపరిపృష్టేనప్రశ్నేన-అధ్యపరిశ్రమంసంసారశ్రమం||౪౫

ఇతిభావాథాదీపికాయాం - అష్టత్రింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

కూరస్సేనహవిహ్వలఃపపాతతరణోపాంతేదండవద్రామకృష్ణయోః||౩౬||భగవద్దర్శనాహోదబాష్ప
వర్యాకులేక్షుత్యపులకావతాంబైశ్శంకాత్వాత్సవ్యాఖ్యానాశకన్మృప||౩౭||భగవాం-ప్రదభిప్రే
రథాంగంకితపాణినాపరిరేభేభ్యపాకృవ్యప్రీః-ప్రణతవత్సలః||౩౮||సంకషణభ్యప్రణతమపకూ
హ్యమహామనాః||గృహీత్వాపాణినాపాణీలయత్సనుజోగృహమ్||౩౯||పృష్ట్యాభస్వాగతంతస్త్వేతి

వేద్యచరాసనంప్రత్యాశ్యవిధివత్పదామధుపరారాహమాహరత్ ||౪౦||వేద్యగాంచాతిథయేసం
వాహ్యక్రంతమాద్యః||అన్నంబహుగుణంమేధ్యంప్రదయోపాహరత్సృభిః||౪౦||తస్త్వేభ్యక్తవతే

శ్రీత్యాగమఃపరమధర్మవీత్||ముఖవాన్గళంధమాన్ద్యఃపరాంప్రీతివ్యధాశ్చుః-౪౧||వప్రచ్ఛస
త్కృతంసందఃకథంనిరసుగ్రహే ||కింసేజీవతిదాశావాసానపాలాభవావయః-౪౩||యోవధీత్వ
స్యసుస్తోకాకోశోశంత్యాఅనుతృప్తలఃకింనుస్యత్రత్సృజానాంవకుశలంవిమృశానుహే ||౪౪||ఇన్ధం
సూనృతయావాచానందేనసుసభాజితి||అహూరిఃపరిపృష్టేనజహావధ్యపరిశ్రమమ్||౪౫||*****

—ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-అష్టత్రింశోధ్యాయః—

శ్రీశుకః||సుఖోపవిష్టఃపర్యంకెరామకృష్ణరుమానః | లేభెమనోరథాగసర్వాపఖియాసచకార
హ||౧||కింలభ్యంభగవతిప్రసన్నైశ్రీనికెతనె||భాపితత్వరారాజన్నహివాచంఃకించన||౨||సాయం
తనాశనంకృత్వాభగవాదేవకీసుతః| సుహృశ్చుప్తంకంసస్యపప్రచ్ఛాన్యచ్ఛిక్షీతమ్ ||౩|| శ్రీభగ
వా||తాతేసామ్యాగతఃకంసాత్సాగతంభద్రనుప్రవః||అపిస్యజ్ఞాః||బంధూనామనమీపమనామయం
౪||కిన్నునకుశలంప్రచ్ఛే||హ్యేథమాదేకులామయే | కింసేమాతులనామన్యంగస్వానాంసస్తత్సృ
జానుత్రే||౫||అహూఅప్రదభూద్భూపి||రృజినమూర్తయోః||యద్ధేతోపుత్రనురణంయద్ధేతో
బంధనంతయోః||౬||తిష్ఠ్యేద్దగ్ధనంసాన్సాంసమవస్సాన్యకాంక్షీమ్ | సంచాతంవర్ణతాం
తావత్తవాగసనకారణం||౭||శ్రీశుకః||పృష్ట్యాభగవతాసర్వంవర్ణయామాసమాధవః||వైరానుబంధం
యదుషువనుదేవభాద్యనమ్||౮||యత్సందేశోయదభాంవాదూతస్సంప్రేషితస్వయం||యదుక్తం

స్తో||నవత్రింశేపురీంగచ్ఛవ్యవ్యతేగాపికోక్తయః||అహూరోరేణాభకారింద్యాంవిష్టులోకస్యదర్శనమ్|| భక్తానాంమనోర
థాఃసత్యాభవంతీతిద్యోతయన్నాహ||సుఖోపవిష్టఇతి||రామకృష్ణాభ్యామురుఅధికంమానః||౧||౨||౩||తాతేతి||హేతా
తహేసామ్యా-స్వాగతం-యథాతథా||౪|| - స్వజ్ఞాః||బంధూనాంసేవసహృదః-జ్ఞాతయః-సపిండాః-బంధవః||అనిపిం
డాః||సంచంధిసః-తేహమపికింఅనమీవంఅపాపం-అదుఃఖంసుఖమితియావత్-అనామయమారోగ్యం||౪||ఏవంప్రశ్నోపి
నామనాతీవసంగత్యత్వాహ||కిన్నైతి||అంగసాలి||మూర-ప్రచ్ఛేపుచ్ఛామే-సంఅస్మకంకులస్యామయేరోగే-సఃమాతు
లఇతినామయస్యతస్త్రి-సంస్వానాంజ్ఞాతీనాం-తస్యప్రజానుచ||౫||అహూఇతి||అప్రేత్ అప్రేన్మిత్తం-వృజినందుః
ఖం-అర్యయోః||నిరపరాధయోః-యద్ధేతోర్యోసామేవహేతుః||సన్నై ||౬||దృష్ట్వేతి||హేసామ్యాస్వానాంవోదర్శనం-అ
న్యచమసంచాతందిష్ట్యాభద్రం||౭||పృష్టఇతి||నాథవఃకథోర్వః||౮||యదితి || యదధనుర్మకుళద్వైసందేశోయస్య-

యదర్థం చావాహరాదిభిః సూతనాథం - అస్యోష్ణస్య - స్వజన్మకృష్ణజన్మలనకదుందుభే సుకాశాత్ ॥౯॥ శ్రుత్యేతి ॥ విజ్ఞాతుః ఫిశేణజ్ఞాపయామానతుః ॥౧౦॥ గోపానిః ॥ సోపినందోపి - గోపానమాదిశతే - ఏదేవదర్శయతిగృహ్యతామిత్యాది నా - గౌరసః క్షీణాదిః ఉపాయానాః ఉత్తమవస్తాని ॥౧౧॥ యాప్యామభిరసాః ఘృతాదీః - శబ్దచ్ఛలే నేదంసూచయతి 'అవికిత్యురోగస్య' యోగిత్వాథం శ్రీకృష్ణజన్మరసాదాప్యామభి ॥౧౨॥ ఏవమితి ॥ తుత్రాప్రజరత్యాధిక్యతేన ఆఘోషయత్ సర్వతోఘోషిణివాః - తాః స్పృష్టేజీవనాః - గోవ్యః - తద్విదా - అన్తరమాగతమపశ్రుత్యేతి ॥౧౩॥ వ్యధాలిం

గాన్యాహపంచభిః ॥ కాశ్చిదితి ॥ తేన ప్రవేశేనకృతోహ్యైవః - తేనయః శ్వాసస్తేనక్షానాముఖశ్రీర్యాసాంతాః - బభూవురితిదుకూలానిచవలయానిచశేత్రంథయశ్చ - ప్రసంసోదకూలాదయోయాసాంతభాభూతాః - కాశ్చేనబభూవురిత్యథాః ॥౧౪॥ అన్యాభిః ॥ అస్యశ్రీకృష్ణస్వామధ్యానేనవృత్తాలశేషాశ్చక్షుగాదివృత్తయోయాసాంతాః - ఇమంలోకం - దేవామపిణానంతస్త్రిముక్త్యాభివేతి ॥౧౫॥ పురంశ్యభిః ॥ ఆపగాః స్త్రీయః - శౌరేణారః పురంశ్యః - సంయుముహుః - కథంనాతాః - ఆనుగాగేయత్ స్వేనం - తేనభురితాః హృదిస్పృశంతీతిహృదిస్పృశః నవోజ్ఞాః ఏతాణిపదానియానుతాః ॥౧౬॥౧౭॥ చింతయంత్యభిః ॥ విరహేణకాశరూపస్వలాః - అమ్యజేఅశయః - చింతయాసాంతాః ॥౧౮॥ కృష్ణసంగతింవిధా

నారదేనాస్యస్వజన్మానకదుందుభే ॥౯॥ శ్రుత్వా మూరవచఃకృష్ణబలశ్చసరవీరహా ॥ ప్రహస్యనిందంపి తిరంతాజ్ఞోద్దిప్తంవిజ్ఞాతుః ॥౧౦॥ గోపానమాదిశతేసృశ్చానాంసర్వగౌరసః ॥ ఉపాయనానిగృహ్ణీధ్వంయుజ్యంతాంశకటానిచ ॥౧౧॥ యాప్యామభ్యోమధుపురీదాప్యామోనృపతేరసా ॥ ప్రత్యూహస్సుమహాత్మేన్రింయాంతిజానపదాః కిల ॥౧౨॥ శుః ॥ ఏవమాఘోషయశ్చ త్రానందగోపస్వగోకులేగోవ్యస్తాప్తమపశ్రుత్యబభూవున్యథాత్మనృప ॥ రామకృష్ణాపురీం నేతుమన్తూరంప్రజమాగతమ్ ॥౧౩॥ కాశ్చిత్తత్యుగహ్యైవశ్వాసస్తేనముఖశ్రియః ॥ ప్రంసద్దుకూలవలయశేత్రబంధాశ్చ కాశ్చన ॥౧౪॥ అన్యాశ్చతదనుధ్యానవృత్తాలశేషవృత్తయః ॥ నాభ్యజానన్నిమంలోకమాన్తలోకంగతాభవ ॥౧౫॥ పురంశ్యశ్వాచరాశ్చౌరేనరరాగస్తితేరితాః ॥ హృదిస్పృశశ్చేన్రివదాగిరసంయుముహుః స్త్రీయః ॥౧౬॥ గతింసులితాంచేష్టాంస్సిద్ధహాపాలకానమ్ ॥ శోకాపహానకర్మాణిస్రాగ్దామచరితాని ॥౧౭॥ చింతయంత్యముకుందస్యభిః ॥ తావిరహకాతరాః ॥ సమేతాస్సంఘశః ప్రోచురశ్రుముఖ్యోయతాశయాః ॥౧౮॥ గోవ్యః ॥ ఆఘోషవిధాతప్రవనక్వచిద్దయాసంయోజ్యమైత్ర్యాప్రణయేనదేహినః ॥ తాంశ్చాకృతాథాగావియనంత్యపాథకః ॥ ఏచేష్టితంతేర్థకచేష్టితంయథా ॥౧౯॥ యస్త్యంప్రదత్వాఽసితమంతలావృతం ముకుందవక్త్రంసుకపోలమున్నసం ॥ శోకాపహాదస్మితేతేనంబరంకరోషిపారోక్త్యనుపాధుతేకృతం ॥౨౦॥ మూరప్రస్వమకూరీరసమాఖ్యయాస్తనశ్చేతుహిదతంహరనేబతాజ్ఞవతే ॥ యేనైకదేశేభలసకాసౌష్ఠవంత్వదీయనాత్రాత్మవయంపథుద్విపః ॥౨౧॥ సనందమానుఃకుణభంగసౌహృదస్సమీకుతేనస్వకృతాతురాబరంహాయగేహోస్వజనానామతావలీస్సదాస్యమన్తోపగతానవప్రియః ॥౨౨॥

యదిభుటయతివిధితారంప్రత్యేవమాక్రోశంశ్యఅహుః ॥ ఆఘోషాభిః ॥ సైత్ర్యాహితాచరణేన - ప్రణయేన స్నేహేనచ - అకృతాథాగాతప్రాప్తభోగానపి - తాగావియనంత్యవియోజయసి - తస్మాన్నతావద్దయా - బాలిశోపితమిత్యాహుః ॥ అపాథకః మితి ॥౧౯॥ విగహితంచతవేదంకర్తేత్యాహుః ॥ యభిః ॥ శోకమపనుదతీతిశోకాపహాదః సచాసాస్మితతేశశ్చ - కూథహాసః - తేనమందరంముకుందస్యవక్త్రం - సకృచ్ఛేదవ్యథా - పునప్రస్యపారోక్త్యనుదృశ్యతాంకరోషి - అతస్తవకృతంకర్తృలపాధునిద్యమిత్యర్థః ॥౨౦॥ కించదస్త్రాపహాశేత్యేనాతికూరప్రస్వమిత్యాహుః ॥ మూరభిః ॥ ననమామూరతినాహమితిచేదతలహుః - అమూరసమాఖ్యయేతి ॥ వహ్యేవంకతుణమస్యః ప్రభవతి - అతోనామాంతరేణప్రథువంత్యమేవాగతోసి - కృష్ణంహరామినయస్తచ్చక్షురితిచేత - నయేనత్వద్దతేనచతుమా - మధుద్విపః - ఏకదేశేవేత్రవక్త్రాదీత్వదీయంసమగ్రంసృష్టివైపుణ్యనాత్రాత్మదృష్టవత్సవయం - తచ్చక్షుః - అయంభావః తవసర్వంరహస్యమస్తాభిజ్ఞాతనుతలమపిణేవకృష్ణంవియోజయన్నానందీకరోషితి ॥౨౧॥ విధితారం - విహయవరస్పరమూహుః ॥ సనందసూనురితి ॥ తేతిథదే - కుణభంగంఅర్థిరం - సౌహృదంయస్యసః - గేహాదీవిహాయ - అన్తాసాతూత్ - తస్యైవదాస్యముపాగతాః స్వకృతాతురాః తత్యతేనైవస్తితాదినావరవశాలపి - సః అస్మాన్నసమీకుతే - నవంనవంప్రియంయస్యసః అత

ఏననివారయానశ్చతిథావః॥౨౨॥ సేవ్యమామః॥ సుఖమితి॥ వజస్సతః॥ శ్రీకృష్ణస్యముఖంపాస్యంతిఅదరేణద్రక్ష్యంతిక
థంభూతం-అపాంగెననేత్రాం తేనోత్ర-లితంఉజ్జ్వలితంస్త్రీతమేవలసవోయిష్టికాల్-యద్వా-అపాంగోత్ర-భిత్తి
తేనానవరూపంయస్తుఖం-తతశ్చపానంముఖ్యమేవసంభావయంతి॥౨౩॥ ననుద్విత్రాణిదినానెతథాభవతునామ-తథాప్య
ప్రప్తైస్సహాకృష్టఃపిత్రాదిభిశ్చపరావశతగమివ్యతీత్యాశంక్యాహుః॥ తాసామితి॥ హేఅబలాః-తాసాంవధువన్దంజీ
భిర్వాపితైర్వశీకృణితి-తైః-తిథా-తాసాంసలజ్జప్తైర్విభావైర్భావమ-పరవాప్తిత్రాపివరతంతోపియద్వా-
ప్రజేవతేఅస్యేబంధవఃసంతియస్యసతథామనస్వీధీరోపి-గ్రామ్యాఅవిదధాః-నఃకథంప్రతియాస్యతేప్రత్యేవ్యతిసక్
థందిదిత్యథాః॥౨౪॥కించ-అప్రదుగ్ధవభాజోన్యాపవాద్యభవివ్యంతీత్యాహుః॥ అత్యోః॥గతపురే-దాదాహోదీనాంద్య
శఃదృష్టేఃమహామత్సవోభవివ్యతేభవివ్యతి-యేదేవకీమతం-ద్రక్ష్యంతితిథాయేకాస్యేఅధ్వనికచ్ఛంతం-ద్రక్ష్యంతి-తేహ
మపిదృశోభవివ్యతీతి-యద్వా-దృశభగిద్వితీయా-తేహంకృతోనెత్రాశివహామత్సవఃభవివ్యతేప్రాప్యతి-ప్రాప్త్య
ర్థస్యభవతేరాప్తి-నేపదిత్యాత్॥౨౫॥అహూరంశపంచ్యతహుః॥ మేతి॥ ఏహవిధావిధానంకమాంస్య-అతపవగమ్రూప
స్యాక్రూరశ్చతిశోభనంనామమాథూత్-తత్రహేతుః-అశివదారుణశ్చాన్ది-ప్రియాత్వాగ్రాదపిప్రియతరంకృష్టం-
అధ్వనఃపారంలప్రద్వంద్వవరత్వాదతిహారదేశం నేవ్యతి॥౨౬॥అహూషిగప్రజ్జీవరమిత్యాహుః॥అనాగ్రాణీతి॥ అ

సుఖంప్రభాతారజ్జీయమాశివస్సశ్యాబభూవుఃపురయోషితాంధ్రువంయాస్సంప్రవిష్టస్యముఖంప్ర
జస్సతేఃపాస్యంత్యపాసాంగోత్ర-లితస్త్రితాసం॥౨౩॥ తాసాంముకుందోవధుమంజుభాపితైర్గు
హీతది-దైవరవాగ్రాజస్సప్రపీకథంపునర్దుఃప్రతియాస్యతేఅబలాగ్రామ్యాస్సలజ్జప్తైర్విభావైర్భావమ-
మ-॥౨౪॥అద్యక్రవంతత్రదృశోభవివ్యతేకదాదాహోభాంధకవృష్టిపాద్వితాం॥మమేలాత్స
వశ్శీగ్రిరమణంగుణాస్పదంద్రక్ష్యంతియేచాధ్వనిదేవకీమతం॥౨౬॥ మైరద్విధస్యాకరుణస్యవామభూద
క్రూరశ్చత్యేగదతీవదారుణః॥ యోపావనాశ్వాస్యసుచఃఖతంజనంప్రియాత్ప్రియం నేవ్యతిపారమ
ధ్వనః॥౨౬॥అనాగ్రాణీరేవసమాస్థితోరథంతమన్యమీచత్వరయంతిదుర్దదాః॥గోపాలవోభిఃఫలరైరు
పేక్షితందైవంచవోద్యప్రతిహాలమీహతే॥౨౭॥ నివారయామస్యముపేగ్యమాధవంకింకోకరివ్యగతుల
వృద్ధబాంధవాః॥ముకుందసంగాన్నిమిషార్థదుప్ర్యజాదైవైనవిధ్వంసితీనచేతసాం॥౨౮॥యస్యాసురా
గలలితస్త్రితవల్లుకుం-త్రీలిలావలోకపరిరంభణరాసగోష్ఠ్యాం॥నీతాప్రసనోత్కణమివత్కణదావివాతంగో
వ్యః॥థంస్తరితరేమతమోదురంతం॥౨౯॥ యోహుఃకుడేవజ్రమనంతసఖిఃపరితోగోప్రవిశగ్రఖుర
రజశ్శుతాలకప్రక్॥వేణుంక్ష్యణగప్రీతికటాక్షునీతశేనం-ద్రంక్షిణోలితమృతేమకథంభవేమ॥౩౦॥
శ్రీశుః॥ఏవంబ్రవాణావిరహాతురాభృశంప్రజస్త్రియఃకృష్ణవివక్తమానసాః॥ఏస్సజ్వలజ్ఞాంరురుదు
ప్రస్సుస్వరంగోవిందదామోదరమాధవేతి॥౩౧॥ స్త్రీణామేవంరుదంతీనాముదితేనవితర్యభిఅక్రూర

నాదాకాతిసాధీర్యస్యసః-తావదెవశ్శ్రోరథమారంధః అస్యావినయమాలక్యస్థవిత్తేవోపేక్షితం - తేననివారయం
తీత్యర్థః-కించ-దైవతంచైతి-అయంభావఃయద్యచ్ఛాకందైవమమకూలంభవేత్త్వైర్విష్మయః కస్మిదేతేహం మధ్యేప్రతిహ
స్యేతి-అకచ్ఛాద్వజ్రహతోవాభవేత్-అన్యద్వాకిందిదక్షంస్యాత్-నతుకిందిదస్త్రీతి॥౨౭॥ పతస్సురంసంమంత్ర్యసాహ
సమధిరువ్యోహుః॥నిరాయానశ్చతి॥అకరివ్యగకింకరివ్యంతినిమిషార్థదుప్ర్యజాన్ముకుందసంగాద్విధ్వంసితాని వియో
జతాని-అగపివదీనానితతాంసియాసాంతాసాం-ఏవంభూతానామస్తాకంసమ్యగ్గోరపిభయమిగ్గర్థః॥౨౮॥ ఇతోప
కారణాదేవఅవశ్యంసాహసమేచాలంబనీయమిత్యాహుః॥యస్మేతి॥ హేగోవ్యః-యస్యలిలితంస్త్రీతంవల్లుకుం-త్రశ్చ-లీ
లావలోకశ్చ-పరిరంభణంచ-అనురాగేతేతానయాస్యాం-రాసగోష్ఠ్యాం-రాసక్రీడాసభాయాం- నఃఅస్తాభిః-కుణదా
తాత్పర్యః-కుణమివానీతాః-తమముంకృష్టంవివా-దుకంతంతవఃవిరహదుఃఖం-కథంను అతితరేమ- నకథందిదిత్యర్థః॥
౨౯॥కించ-అస్తాంతమోతిరణంజీవనమేవకథంస్యాదిత్యాహుః॥యశ్చితి॥ అహుఃకుడేదీనావపానెఖురరజోభిఃచ్ఛురి
తాధూసరాఅలకాః-ప్రజస్త్రియస్యసః-ప్రజంవిశగస్మి-తేనయత్కటాక్షునీతశేనం-నశ్చిద్రంక్షిణోలితరతి-అముం
కృష్టంవివాకథంభవేమజీవేమేతి॥౩౦॥ఏవమితి॥కృష్ణవివక్తమానసానాంసంస్వరముదైవైః॥క్షో॥క్రూరమహూ
రతశ్శ్రుత్వాకంశంకంసనిమాదనః॥గోపీమనోరథారామస్సరామప్రత్నురంయయా॥శ్రీధరీయః॥౩౧॥ స్త్రీణామితి॥

తాః అనాద్యత్యక్తమైత్రాదికః - మైత్రం మిత్రదైవత్యం సంఖ్యోపాసనం - తదాదికం కర్తవ్యతం యేన సః || ౩౨ || గోపా
 ఇతి బ్రహ్మసంజ్ఞంతతన్వగచ్ఛ || ౩౩ || గోవ్యతః || అనురంజితాః పరావృత్త్యనీరుక్షణాదిభిః కింపదానందితాః - ప్రత్యాజేశం
 ప్రత్యాఖ్యానం || ౩౪ || తాత్పర్యే || గోవ్యతః సంఘమావాః - తాః ఆయాస్యే శిష్యుమాగమిష్యామీతమాతవాక్యైః || ౩౫ || యా
 వేదితి || కృష్ణమును ప్రస్థాపి తా ఆత్మసంస్కారాయాభిప్రాయః - లేఖ్యానీవ లేఖ్యమయపుత్ర కాశ్యపశ్చలాః || ౩౬ || ౩౭ || ౩౮ || తత్ర
 తి || వృక్షాణాం సంపదం సమూహమువ ప్రజ్య || ౩౯ || అహూరతి || రథోపరినివేశ్య || ౪౦ || సమజ్ఞైః || బ్రహ్మ వేదం - జవ || ౪౧ ||
 శ్వేమావాలోక్వతామగ్నా విశిశంతతచేతసే || అహూరాయజలేనాపను త్యాశ్చర్యం వ్యవర్చయత్ - శ్రీధరియో మంజోకః
 రం || ౪౨ || ౪౩ || భూయతి || సిద్ధాదిభిః స్తూయమానం || ౪౪ || సహస్రేతి || సహస్రం శిశోంసయస్యతం - సహస్ర ఫణేమహా
 శయోస్య సంఘతతథాతం - శ్రీలేఖ రేయస్యతం - విసవత్ కనులకం దవత్ శ్వేతం శృంగైః శిఖరైః శ్వేతం కైలాసమివ
 స్థితం || ౪౫ || తస్యేతి || తస్యోస్యం గెకుండుతీకృతదేహాశ్లే విలోశ్యే శ్వేతాదశశ్లోకేనాస్వయః || ౪౬ || చారితి || శోభానభువో

దయామానకృతి మైత్రాదికోరథం || ౩౨ || గోపాప్రసన్నాన్జంఘినాదాద్యశ్శక్తైః ప్రతః || ఆవాయోపా
 యనం భూరికుంభా గోరస సంభృతా || ౩౩ || గోవ్యశ్చదయితం కృష్ణమను ప్రజ్యానురంజితాః || ప్రత్యా
 జేశంభగవతః కాంక్షంత్యశ్చావతస్థరే || ౩౪ || తాస్తదాతవ్యతీర్ణే త్యస్స ప్రస్థానేయమాదైమః | సాం
 త్వయామాసవదనైరాయాస్యతాదేవత్యైః || ౩౫ || యావదాలత్యు తేకతుర్యావద్రోణారథస్యచ | ఆ
 నుప్రస్థాపితాత్మానోలేఖ్యానీవోపక్షితాః || ౩౬ || తానిరాశోవవృతుగోవింశతివతనై | అహోని
 న్యుగ్గాయంత్యోవశోకాః ప్రియచేష్టితం || ౩౭ || భగవానః సింహప్రాప్తోరామాహూరౌతథాన్యవ | రథేన
 వాయువేగేన కాళిండిమఘనాశసం || ౩౮ || తతోపస్పృశ్యపానీయ పీత్యామృష్టమణిప్రభంబృతమండ
 మువ ప్రజ్యసరామోరథమావితత్ || ౩౯ || అహూరస్తాపుపామం త్యంవేశ్యచరథోపరి | కాళింద్యాహ్రా
 దమాగత్యస్తానం విధివదాచరత్ || ౪౦ || సమజ్జ్యతస్మిన్ గలిలేజవ బ్రహ్మసనాతనం | తావేవావశ్యద
 కూరోరామకృష్ణానమన్వతౌ || ౪౧ || తారథస్థాకథమహామతావానకదుండుభేః | తహిన్వత్స్యద్దవనై
 ప్రతిత్యుత్సజ్యవ్యవప్తసః || ౪౨ || తత్రాపివయథాపూర్వమాసీనౌపునరేవసః | న్యవజ్జద్వర్యనంయైః మృ
 షాకింసలితేతయోః || ౪౩ || భూయస్తతాపిసీద్రాక్షీత్ స్తూయమానం మహేశ్వరం | సిద్ధిగంధర్వవ

తిభిరనురైర్మతః కంధరైః || ౪౪ || సహస్రశిరసం దేవం సహస్రశంఖమాశినం | నీలాంబరంబిసశ్వేతం శృం
 గై శ్వేతమివస్థితం || ౪౫ || తస్యోస్యం గెకునశ్యామం పీతకోశేయవాససం | పురుషం తతుభుజం శాంతం
 వత్సప్తాయ భేక్షణం || ౪౬ || చారుప్రసన్నవదనం చారుహాసగరిత్రణం | సుభూషిన్నసంఘాతుకణం సు
 కపోలారుణాధరం || ౪౭ || ప్రలంబవీరభుజంతుంగం సారస్థలశ్రీయమ్ | కంబుకంఠం నిమ్నవాభింవలిను
 త్పల్లివోదరం || ౪౮ || బృహత్కటితటశ్రోణికరభోరుద్వయాన్వితం | చారుజానుయుగం చారుజంఘాయు
 గళసంయుతం || ౪౯ || తుంగగుల్ఫరుణభివ్రాతదిగ్భివృతం | నవాంగుశ్యంగుస్తదలైః పిలసత్పద
 వంకజం || ౫౦ || మహాహామణికవాతకిరీటక కాంగరైః | కటిసూత్రబ్రహ్మసూత్రహరనూపురకుం
 డరైః || ౫౧ || భాజమానం వర్చకరం శంఖచక్రగదాధరమ్ | శ్రీవశ్యవక్షసంభాగైః తాస్త్రభంవనమాలి
 నమ్ || ౫౨ || సునందనందప్రముఖైః పాషాడైః సునకాదిభిః సురేతైః బ్రహ్మరుద్రాద్వైర్మవభిశ్చద్విజో

యస్య-ఉన్నతానాసికాయస్య-తంచతంచ || ౪౩ || ప్రలంబేతి || తుంగం వసాయస్య-ఉరస్థం లేశ్రీర్యస్య-తంచతంచ-వలిమ
 త్పల్లివోదరం-వశ్యయః తిర్యక్ నిమ్నారేఖాయస్య సంఘతద్వలిమత్ - తచ్చతత్పల్లివవత్ - అశ్వస్థదశసద్యశముదరం యస్య
 తం || ౪౪ || బృహదీతి || కటితటంచ - శ్రోణిశ్చ - కరభసద్యశమూరుద్వయంచ - బృహద్వ-తతః-కటితటశ్రోణికరభోరుద్వ
 యంచ - తేవాన్వితం - యద్వా - బృహద్భ్యాం కటితటశ్రోణిభ్యాం - కరభోరుద్వయేన చాఖ్యతం || ౪౯ || తుంగతి || తుంగో
 మదున్నతౌగుల్ఫో అరుణభివ్రాతశ్చ తేహండిగితిభిః - తథా-సవాఃకోమలాః - అంగుశ్యః అంగుష్ఠవ తాశ్యేవదధానితైశ్చ
 విలసన్భూభమానం పాదవంకజం యస్యతం || ౫౦ || మహాహాతి || మహాహాః సుమనః వ్రాతాయేషు తైః కిరీటాదిభిః || ౫౧ ||
 ౫౩ || ప్రక్షోదేతి || పృథక్ పృథక్ భావోభిప్రాయోయేహంతైః - తత్రపారిషదైః స్వామితీస్తూయమానం - సనకాదిభి బ్రహ్
 మేతి - బ్రహ్మద్వైమహేశ్వరభిః - మరీచ్యాదిభిద్వైజోత్తమైః పరః ప్రజాపతిరి - వసురువరిచరః - ప్రక్షోదనారదవస్స

వశ్రముఖముఖ్యయేషాంతైః-పరందైవమితచ-శ్రేష్ఠైర్వచోభిఃపుకగ్భవైర్వచోభిరితివా||౫౪||శ్రీమదే||విద్యావి
 ద్యేజీవానాంముక్తిసంస్మృతిహేతుః-మాయాతయోఃకారణంశక్తిఃస్థోదధీ- సంచిత్జ్ఞానంఅభిరన్యాభిశ్చనిమేవితం ||
 ౫౫||విలోక్యేతి||విలోక్యసుభ్యుతంప్రీతః-అప్రత్యుష్టాసావేపంభూతఃపరమేశ్వరభిజ్ఞాత్వేతి||౫౬||౫౭|| *****

ఇతిభావాధాదీపికాయాం-ఎకోనవత్వారింశోధ్యాయవ్యాఖ్యాః

శ్లో||చత్వారింశేతతోక్రూరఃకృష్ణంమత్యేశ్వరేశ్వరమ్||ప్రణవ్యభక్త్యానుష్ఠావసగుణానుభవతః|| శ్రీకృష్ణంప్రణమ
 తి||నతోస్తీతి||హాకృష్ణ-త్వాత్వాసంతోస్తీ-త్వమప్రతిత్వవ్యంకుతోమాంబాలంనతోసి-తత్రాహ-అద్యంపురుషం - పి
 వ్యయంచ-అనాదిధనమిత్యథః-కుశలం-అఖల హేతునాంఘవమహాభూతానాంహేతుం-సతునారాయణోనా
 హమితిచేత్తత్రాహ-నారాయణంత్యాం-కింసారాయణఇతిమాంశ్లాపి-కాత్రస్తుతిః-సగ్యమేవేత్యాహ - యన్నాభి
 జాతాదిత-యస్యనాభిజాతాత్అరవిందశోశాత్ బ్రహ్మేతిచిరాసీత్ యతోబ్రహ్మణః||౧||అఖలహేతుహేతుత్వంప్ర
 పంచయతి||భూరితి||అదిరహంకారః అజమాయా - తస్మాదదిపురుషఃపతేయజగతోహేతవస్తైసర్వే-తేవరాంభూ
 తాః-అంగత్ శ్రీమూర్తేర్భూతాఃజాతాఃఉపసర్జనభూతావా||౨||నన్యతీప్సదిశంక్రియతే - అహమేవాన్యతఉగ్ధ
 న్ముః-తత్పరతంత్రశ్చేతిచేదిత్యాశంక్య-తవైషామాయాత్వత్పరమార్థ్యంతు-నశాపిచేదేత్యాహ|| నేతి||ఎతేఅజాఅది
 త్రమైః||౩||ప్రహ్లాదనారదవమఃప్రముఖైర్భాగవతోత్తమైః||స్త్రాయమానంపుకగ్భవైర్వచోభిరమ
 లాన్తిభిః||౪||శ్రీయాపుష్ట్యాగిరాకేత్యాకాంత్యాకుష్ట్యైలయోజయా|| విద్యయావిద్యయాశక్త్యా
 మాయయాచనిమేవితమ్ ||౫౫|| విలోక్యసుభ్యుతంప్రీతోభక్త్యాపరమయాయుతః | హృద్యత్తనూరు
 హూభావపరిక్లిన్నాత్మలోచనః||౫౬|| గిరాగర్జదయాస్తాపీత్యత్వమాలంబ్యపాత్వైతః | ప్రణవ్య
 మూర్ధ్నావహిరిఃకృతాంజలిపుటశ్చనైః||౫౭|| *****

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధ-ఏకోనవత్వారింశోధ్యాయః

—*అమూరకృతశ్రీకృష్ణస్తుతిః*—

అకూరః||నతోప్ర్యహంత్యాఖలహేతుహేతుంనారాయణంపూరుషమాద్యమవ్యయమ్||యన్నాభిజా
 తాదిరవిందశోశాద్భ్రాహ్మీచిరాసీద్యతేపనలోకః||౧||భూస్తోయమగ్నిఃపవనఃఖమాదిమహానజాదిర్జన
 ఇంద్రయాణిసర్వేంద్రియాథావవిభాష్వసర్వేయేహేతవస్తేజగతోంభూతాః||౨||నైతేస్వరూ
 పంచమరాత్సనస్తే*అజాదయోనాత్తతయాగృహీతాః| అజోనుబద్ధస్సగుణైరజాయానుణాత్పరంవెదన
 తేస్వరూపం||౩||త్వాంయోగినోయజంత్యధామహాపురుషమీశ్వరం|సాధ్యాత్సంసాధిభూతంచసాధిదై
 వంచసాధవః||౪||త్రయ్యాచవిద్యయాకేదిత్వాంవైవైతానికాద్యజాః| యజంతేవివిధైర్వజ్జేనానా
 రూపామరాభ్యయా||౫||ఏకేత్యాఖలకర్మాణిసన్నస్యోపశమంగతాః| జ్ఞానినోజ్ఞానయజ్ఞేనయజంతి

ర్యేషాంతే-అత్సనస్తేస్వరూపంపంచ-అనాత్మతయాజడత్వేనకారణేన-జడత్వేహేతుః- గృహీతాఃప్రత్యక్షారిభిర్వ
 ష్టాః-సహ్యజవోహృద్గోచరఇతిభావః-సనుజడాఃమాంమాజానంతు-జీవస్తుజ్ఞాన్యతీత్యతేఅహ-అజఇతి-సఅజోబ్రహ్మపి-
 అజాయాగుణైరనుబద్ధతవృతః-గుణాతీతంతేస్వరూపంపంచ-అతః-అన్యఃకుతోజ్ఞాన్యతీతి-యద్వా-ప్రకృత్యాదయఃఆ
 త్మనఃస్వరూపం-తవస్వరూపంపంచ-జడత్వాదేవ-జీవస్తుతాఃఆత్మనంచ-వైత్తి-నపునస్త్యత్వస్వరూపమితియథోక్తం
 హంసగుహ్యే||శ్లో||దేహేనవోతూననవోభూతమాత్రానాన్యానమన్యంచపంచుతం|| సర్వంపుమావేదగు
 ణాంశ్చత్వజ్ఞోనవేదసర్విజ్ఞమనంతమీదగ్గః||౩|| నమయదికేపింజానంతి-కథంతేమానంసారనివృత్తిరీనానామిత్యాశం
 క్యసాతూదగోచరత్వేపియనకేనాపిమాగ్నేణభజతాంత్యంగమ్యోసీత్యాహ|| త్వమితి||హైరణ్యగర్భాదయః - అధ్యా
 త్మభిభూతాధిదైవసాక్షిణం-మహాపురుషం-తదంతర్యామిస్వరూపంశుశ్వరంనియంతారంచ-యజంతి ||౪|| తదేవం
 సాంఖ్యయోగావేకీకృతోక్త్యాత్రయీమార్గకర్తృజ్ఞానభేదేనదర్శయదిద్వాభ్యాం-త్రయ్యాచేతి || వైతానికాఃత్వ
 యోగినః-త్వాంవైత్వామేవయజంతి-సను-తేఇంద్రవరుణవాయ్వాదీయజంతే-నతురూమిత్యతేఅహ - నానెతి- నా
 నావప్రహస్తాద్విరూపాణియేషాంతే-యేఅమరాస్తేషామార్భయానామ్నాత్వామేవయజంతేఇతి-అయంభావః-ఇంద్ర
 వరుణాదిసూక్తిరింద్రాదయఃసవైశ్వర్యేణప్రకాశ్యంతే-నవసర్వేశ్వరాబహవస్సుంభవతి - అతోనామభేదేనత్వా

మేవయజంతభి-తథావత్తుతి॥శ్రు॥సప్రథమస్సంకృతివిశ్వకర్మా-సప్రథమోమిత్రవరుణోఽగ్నిః-సప్రథమో
బృహస్పతిశ్చేత్యా-తస్మాత్తంత్రాయసుతమాజా-హూమితి॥౫॥ఏకభిః॥జ్ఞానయాజ్ఞైససమాధినా॥౬॥సాంఖ్యయోగ
శ్రయీమాగ్నాఃకైః-వైష్ణవశ్చైవమాగ్నావాహద్యయేన॥ అన్యేచేతి॥ సంస్కృతాత్మానఃవైష్ణవశ్చైవదీక్షయాదీక్షితా
స్సంతః-తేత్యయా-అభిహితేనపాంచరాత్రాదివిధినా-త్వత్త్వయాఃత్వత్త్వయత్వేనాత్మానందంతయంతః - త్వదేకప్ర
ధానాభివా-వాసుదేవసంకర్షణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధభేదేనబహురూపం-నారాయణకూపేజ్జైకమూర్తికంచత్వామే
వయజంతి॥౭॥త్వామితి॥బహ్వచార్యవిభేదేనేతినానాభదశైవపాశుపతాదిమాగ్నేః॥౮॥యేపితృప్రదేవతాభక్తాః-తే
పితౄ మేవయజంతీత్యాహ॥సర్వపవేతి॥హాసర్వదేవమయ-సన్వేతేపరస్పరజ్ఞేవతాధిక్షేపకలహవ్యాకులదిత్యైః - కథ
మేకమేవయజంతీశ్చ్యవ్యతే-తతాహి-యద్యవ్యవ్యధియభిబుద్ధిమాత్రశ్చదోనవస్తుభేదభివ్యక్తః॥౯॥తస్మాత్సర్వేమా
గ్నాస్త్యయ్యేవ-పర్యవస్యంతీసదృష్టాంతమాహ॥యథేతి॥అత్రేస్సకాశోత్పద్గోఃప్రభవంతి-యాఃసద్యఃతాఃపునఃపర్జ
స్యేనాపూరితాబహుసోమోసస్సస్యైః - సర్వతస్సింధుమేవవిశంతియథాతద్వత్పితాకతయఃమాగ్నాఃఅంతస్తాస్త్యమేవవి
శంతిః॥౧౦॥అత్రహేతుమాహ॥సత్త్వమితి॥భవతఃశక్తిర్యాప్రకృతః-తస్మాత్సత్త్వాద్దయోగుణాః-అంతిప్రాకృతాః
ప్రకృతికార్యోపాధయః-బ్రహ్మపర్యంతాఃస్థావరాదయోజీవాఃసోమపాధిద్వారా - తేనుగుణేషుప్రోతాఃప్రవిష్టాః-
తేచప్రకృతౌసాచత్వయాతి-అతఃక్రమేణోపాధిలయానృప్సేపి-త్వామేవప్రవిశంతి-యద్వా-భవతఃప్రకృతేస్తుతే

జ్ఞానవిగ్రహమ్॥౬॥అన్యేచసంస్కృతాత్మానోవిధినావిహితేనతే-యజంతీశ్చ్యవ్యయాస్త్యాంవైబహు
మూర్త్యైఃమూర్తికం॥౭॥త్వామేవాన్యేశివోక్తేనమాగ్నేశివరూపిణం॥బహ్వచార్యవిభేదేనభగవదాప
మపాసతే॥౮॥సర్వపవయజంతీత్వాంసర్వదేవమయేశ్వరమ్॥యేనానాదేవతాభక్తాయగ్యవ్యవ్యధియఃప్ర
భో॥౯॥యథాత్రిప్రభవానద్యుఃపజాన్యాపూరితావిభో!విశంతిసర్వతస్సింధుంతద్వత్త్వాంగతయోగ
తః॥౧౦॥సత్త్వంరజస్తమఃశ్చభవతఃప్రకృతేసుణాః॥తేషుహిప్రాకృతాఃప్రోతాఃఅబ్రహ్మస్థావరా
దయః॥౧౧॥తుభ్యంసమస్తేవ్యవిషక్తదృష్టయేసర్వాత్మనేసర్వధియాంచసాక్షిణే॥గుణప్రవాహాః
యనువిద్యయాకృతఃప్రవతేతేదేవనృతిర్యగాత్మను ॥౧౨॥అగ్నిముఖంతేవనిరంఘ్రిరీక్షణంసూర్యో
త్వానభోనాభిరధోదశశ్శుక్రిః॥ద్యౌఃకంసురేంద్రాసవబాహవోణవాఃకుక్షీర్తునాత్పూరితబలంప్ర
కల్పితమ్॥౧౩॥రోమాణీవృక్షౌషధయశ్శిరోరుహామేఘాఃపరస్యాస్థినఖానతేద్రయః॥నిమేషణంరాత్ర్య
హాప్రజాపతిమోఽత్రస్తువృష్టిస్తవపీర్వమిష్యతే॥౧౪॥త్వయ్యవ్యయాత్మాపురుషేప్రకల్పితాలోకా
స్సుపాలాబహుభీషసంకులాః॥యథాజలేసంజహతేజతాకసోమ్యదుంబరేవామశకామనోమయే॥౧౫॥
యానియానిహరూపాణిక్రీడాన్తంత్వంవిభర్షిషి॥తేరావృష్టశుచోలోకాముదాగాయంతీతేయశః॥

షుప్రోతాఃఅబ్రహ్మదయోభవద్యవ్యతిక్రానసంతి-అతస్త్యమేవసర్వదేవమయభి ॥౧౧॥ననుభవతఃప్రకృతేరివదగ
మనూపిప్రకృతిసంబంధంబ్రవీష్యతేతత్త్వేమాంమమచకోవిశేషస్యాదిత్యాశంకృతిశేషమాహ॥తుభ్యమితి॥అవిషక్త
దృష్టయేఅవిప్రబుద్ధయే-కుతః - సర్వాత్మ - స్వవ్యతిక్రాభావాదవిషక్తదృష్టత్త్వమిశ్యతః - కింసర్వధియాం
సాక్షిణేసర్వబుద్ధిసాక్షిత్వాన్నత్త్వేపిబుద్ధిలేవభివ్యక్తఃఇతరేకుసంసరంతీత్యాహ-గుణప్రవాహభి - దేవనృతిర్యంచ
ఆత్మానోయేషాంతేషుదేవాదితరీరాభిమానిష్యత్యర్థఃత్వదవిద్యయాకృతోయంగుణప్రవాహఃప్రవర్తతే - అతోమ
హావిశేషభివ్యక్తః॥౧౨॥సర్వాత్మనభివ్యక్తేనేక్తంసగుణంరూపంస్తోతాభ్యాభ్యాం॥అగ్నిముఖమితి॥అగ్నాగ్నిదీపనూ
ద్యక్షశ్వరావయవతావిధీయతే-యాయనుగ్నిఃసతవముఖమిత్యాదివచనవ్యక్త్యా-క్షుణ్ణంచతుః-శ్రుతిశ్రవణేంద్రి
యం-కంఠా-ప్రాణశ్శబలంచతత్ ॥౧౩॥రోమాణీ॥అద్రయఃపరస్యతేఅస్థినఖాని॥౧౪॥నకేవలమేతావదేవ - కిం
తు-సోమ్యవ్యయంప్రపంచస్త్యదవయవభూతపవేతవదస్తేవసత్యపిప్రపంచస్యవికారాస్త్యయినప్రసజ్యంతే-తస్య
త్వయికల్పితాద్విత్వాహ॥౧౫॥యాని॥అవ్యయాత్మాఅవ్యయాత్మా-పురుషేపూర్ణే-లోకాదయఃసంజహతేప్రచలంతి
హేఅవ్యయాత్మానివివాకభంభూతేత్వయమనోమయేమనఃప్రధానమనోవృత్తివ్యంగ్యైశ్రు॥దృశ్యతేత్వగ్ర్యయా
బుద్ధ్యా-మనసైవానుద్రష్టవ్యమిత్యాదిశ్రుతేః-జలేయథాజలౌకసఃసూక్ష్మప్రాణ్యంఘరాశయః - యథావాఙ్మదుంబ
రాంతఃకేసరేషుశకాఃపరస్పరవారానభిజ్ఞాః-ఎవమనంతానిబ్రహ్మాండార్యవివరంతీత్యర్థః॥౧౬॥స్యాదేవంభూ

తంతవస్వరూపం దురవగాహమిత్యదవతారకథామృతమేవసంతస్సేవంశజిత్యాహ॥ యానీతి॥ అమృష్టాపరిమాణితా
శుక్యేహం తే॥ ౧౬॥ అతఃస్వయం గుప్తవతారాన్నమస్మతి॥ ననా ఇతి॥ హయశీర్ష్ణేహయగ్నివాయ-మధుకైటభయోః
మృత్యువైహం త్రై॥ ౧౭॥ అహూపారాయేతి॥ అహూపారాయకూర్మకారాయ-క్షీత్యుద్ధారోవిహారోయస్యతస్యై॥ ౧౮॥

౧౯॥ నమః ఇతి॥ భృగుణాంపతయేపరశురామాయ॥ ౨౦॥ సంకర్షణం రామంచతుర్యాయహరూపేణ ప్రణమతి॥ నమస్తేవా
సుదేవాయేతి॥ ౨౧॥ ౨౨ ఏవంస్తుత్వాబంధమోక్షం ప్రార్థయిష్యమాహ॥ భగవన్నితి॥ అసతిదేహదౌగ్రాహక
శూలాయస్యసః-అనగ్రాహలూయస్యేతివా॥ ౨౩॥ నకేవలమయం లోకః-అహమపితథైవేత్యాహ॥ అహంశేతి॥
౨౪॥ మూఢత్వమేవ ప్రకటయతి॥ అని తేష్ఠి॥ విపర్యస్తమతిః ఆని త్యేకర్షణలేత్యమితి-అనాన్యనిదేహదావాన్యేతిదుఃఖ
రూపేస్పృహదౌనుఖమతి-విపరీదిమితిరిత్యర్థః॥ స్వందేవునుఖమణాదిషు-ఆరామః క్రీడాయస్యసః-ననుచుః ఖాః ధర
తస్త్రాహ-నిమోవిష్టతమసావ్యాప్తః-అపి త్తనః-ప్రియంప్రేమాస్వదంత్యాం-నజానత్సర్వం॥ ౨౫॥ తదేవసద్వ
ష్టాంతమాహ॥ యథేతి॥ తన్నజ్జలాన్భవంతీతతదుద్భవాన్త్యణాదీనిత్రైతధామాయా-చన్నంత్యాత్వాత్వామహంహీత్వా-ప
రాఙ్ముఖోదేహోద్యభిముఖోవర్తత్యై॥ ౨౬॥ నస్వేవంజానతఃకుతోవిషయాభిముఖతాత్రాహ॥ నోత్సహతి॥ కృపణావి
షయవాసనాయాక్రాధీర్యస్యసః-అతిషవ-కామర్షభ్యాంహతంయుభితం-ఇంద్రియైశ్శబ్దిభిర్విషయసంయుక్తైరతస్త్ర

౧౬॥ నమః కారణమత్యాయప్రశయాభిచరాయచ॥ హయశీర్ష్ణేనమస్తుభ్యంమధుకైటభమృత్యువై॥
౧౭॥ అహూపారాయమహాలేనమోనుందరధారిణే॥ క్షీత్యుద్ధారకహారాయనమమూర్తయే॥ ౧౮॥
నమస్తేవృత్తసంహాయసాధులోకభయాపహవామనాయనమస్తుభ్యం క్రాంతిత్రిభువనాయచ॥ ౧౯॥ న
మోభృగుణాంపతయేదుష్టక్షుప్తవనద్భిదే॥ నమస్తేరఘువర్యాయరామణాంతకరాయచ॥ ౨౦॥ నమస్తేవా
సుదేవాయనమస్సంకషణాయచ॥ ప్రద్యుమ్నాయాగరుద్ధాయసాన్యతాంపతయేనమః॥ ౨౧॥ నమశ్శు
ద్ధాయబుద్ధాయదైత్యదానవమోహివే॥ మేచ్ఛప్రాయక్షుక్రిహంత్రేనమస్తేః లింగ-రూపిణే॥ ౨౨॥ భగవన్
సర్వలోకోయంమోహితస్తవమాయయా॥ అహంమమేత్యసద్గాగ్రహాభ్యావ్యతేకర్షవర్తను॥
౨౩॥ అహంచాత్మాత్వజాగరదారాథాస్వజనాదిషు॥ భగవామిస్సప్తకల్పేషుమూఢస్సత్యధియావి
భో॥ ౨౪॥ అనిత్యానాన్మదుఃఖేషువిపర్యాసమతివ్యూహమ్॥ ద్వంద్వారామస్తమోవిష్టనజానేత్యాత్మ
నఃప్రియమ్॥ ౨౫॥ యథామధోజలంహీత్వాప్రతిచ్ఛన్నంతదుద్భవైః॥ అభ్యేతిమృగశ్శిష్టంవైహీత్వా
హంత్యావరాఙ్ముఖః॥ ౨౬॥ నోన్యహేహంకృపణాః కామకర్షహతంమనః॥ రోద్ధంప్రమాదిభిస్సాన్యై
హీర్షయమాణమితి ప్రతః॥ ౨౭॥ సాహంతవాంఘ్రివగతోవ్యసంతాం దురావంతచ్చావవ్యహంభవద
నుగ్రహక్షతమన్యే॥ పుంసోభవేద్య * హింసంసరిణావవగః ప్రయ్యుజ్జవాభాసమపాసనయావతి
స్స్యాత్॥ ౨౮॥ నమోవిజ్ఞానమాత్రాయసర్వప్రత్యయహేతవే॥ పురుషేషుప్రధానాయబ్రహ్మణేనం
తతక్తయే॥ ౨౯॥ నమస్తేవాసుదేవాయసర్వభూతక్షయాయచ॥ హృషీకేశనమస్తుభ్యం ప్రవన్నంపాహి

తతకృప్యమాణంమనః-రోద్ధంనియంతుంనశక్నోమీతి॥ ౨౭॥ స ఇతి॥ తదేవమస్వతంత్రీయఃసోహంతవాంఘ్రిమువగ
తఃశరణంపాప్తః-నన్వంప్రియపరతంత్రస్యైతదపికుతస్త్రాహ-తచ్ఛాపీతి-హేక్షుశంతర్యామి-తవాంఘ్రి
పగమనంచాసతాందురావం-అతోభవతోనుగ్రహవేత్యహంమన్యే-అనుగ్రహేసతిచివా-ననుసతాంసేవయైవంభవ
తికింమదనుగ్రహేణైత్యతహ-పుంస ఇతి-జీవస్యసంసారస్వాపవర్తఃసమాప్తిర్యదాత్వత్కృపయాభవేత్-సంభావనా
స్వదంభవతి-హేఅజ్జనాభ-తదానదుపాసనాసంపద్యతే-తయాతద్వైవర్తయమతిర్భవేత్-నత్వత్కృపాంపనానత్యే
వానసతరాంత్యత్తఃసతేహంముక్తిరిత్యర్థః॥ ౨౮॥ చాదయోఃపరిప్రార్థయతేద్వయేన॥ నమః ఇతి॥ విజ్ఞానమేవమా
తాగ్రీమూర్తిర్యస్యతస్యై-అతిషవసర్వప్రత్యయహేతవేనమస్తజ్ఞానకారణాయ-కించ-పురుషేతప్రధానాయపురుషస్య
యక్షశాసనుఃఖపాగ్రీవకాఃకాలకర్షస్వభావాదయః-తేహంప్రధానాయనియంత్రై-కుతఃబ్రహ్మణేపరపూర్ణాయ
కించ-అనంతితక్తయే-అనంతాఃతక్తయోయస్య-యద్వా-అనంతామాయాభ్యాశక్తిర్యస్యతస్యై-అథవాప్రధానంప్ర
కృతిఃపురుషస్తత్ప్రగీవర్తకఃక్షుశః-కాలః-ఎతత్త్రిరయాన్యనేబ్రహ్మణే-వక్ష్యతీచ-భగవాన్ - ప్రకృతిరదుపాదాన
మాధారఃపురుషఃపరః-సతోభివ్యంజకఃకాలోబ్రహ్మతత్త్రిరయంత్యహమితి॥ ౨౯॥ సర్వప్రత్యయహేతుత్వమభివ్యం

జయఃప్రేతి||నమస్త్యతి||వాసుదేవాయదిత్యాధిస్తాత్రే-సర్వభూతక్షయాయక్షయత్రయఃఅహంకారశ్చపాశ్చనా
మాశ్చయః-నరిశ్చాహంకారాధిస్తాత్రేసంకషణాయేత్యర్థః|| మౌషీకేశేతిబుద్ధిఃససారస్థితాః||ప్రద్యుష్మాన్
రుద్ధయోరేకీకృత్య-గ్రహణంశరణాగతిమాంపాహేతిప్రాథకం|| ౩౦||

ఇతిభావాధాదీపికాయాం-చత్వారింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా

శ్లో||ఏకచత్వారింశకేహారజకంప్రవిశాపురీమితతోవరానదాత్తుప్తఃసుదామోనాయకస్యచ|| సశంకమక్రూరమ
నఃప్రమోద్యన్యధామసందర్శనతఃకృపాఘో||స్వరాజధానీమధురామవశ్యవలంకృతానంః|| హయాశ్చవాధ్యాం||౧||
౨||౩|| అద్భుతానీతి|| భూమావియతిజలేవాయావంశ్యమృతాని-తానివ్యయ్యేభానంతితంత్యాం-పవశ్యతోమేకమద్భుత
మద్భుతం-అపితుసర్వందృష్టమేవేశ్యధ్ధః||౪||నమతప్తగ్రైప్రేపూర్వమేవత్వంపిప్రేతముఖోపక్షాహస-అతోభూమావి
యతిజలేవాకమవ్యమృతందృష్టంవదేత్యతలపా||యత్రేతి||మృత్యయి-సర్వాణ్యమృతాతంత్యామిహవశ్యతోమే-

మాంపిభో||౩౦||ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-చత్వారింశోధ్యాయః||

శ్రీశుః||మృతత్రస్తస్యభగవాన్దశశ్శత్యత్వజలేవపుః|| భూయస్సుమాహరత్యుష్ణోనటోనాట్యమివా
జ్వలం||౧||సోపిచాంతహితంవీక్ష్యజలామన్తజ్వలసత్వరః||కృత్యాచావశ్యకంసర్వంపిప్రేతోదభమాగ
మతో||౨||గమపుచ్చద్ధృషీకేశకేః||తేదృష్టమిహాద్భుతమ్||భూమావియతివాతోయేనిథాత్వాంబక్షయా
మహే||౩||అక్రూరః||అద్భుతాహయావంతిభూమావియతినాజలే||త్యయిపిశ్యత్తకేతాకింమేదృ
ప్తంవివశ్యగః||౪||యత్రాద్భుతానిసర్వాణిభూమావియతీవాజలేతంత్యామవశ్యతోబ్రహ్మస్థిం-మేదృ
ప్తమహాద్భుతమ్||౫||ఇత్యక్త్యావోదయామాసస్యందనంగాంధీనీసుతః||మధురామనయద్రామంకృష్ణం
వైవదితాత్యయే||౬||మాగ్నేగ్రామజనారాజాతేత్రతత్ప్రవసంగతాః||వసుదేవమతౌద్భవ్యస్వీతా
దృష్టించనాదమః||౭||తావద్వ్రజౌకసప్రత్రనందగోపాదయోగ్రతః||పురోవపనమాసాద్యప్రతిక్షుంతో
వతస్థితౌ||౮||తాసమేత్యాహభగవాన్క్రూరంజగదీశ్వరః||గృహీత్వాపాణినాపాణీప్రశ్రితంప్ర
హసన్నిప||౯||భవాప్రవిశతాదగ్రేసహయానఃపురీంగృహమ్||వయంత్యిహావమచ్యాధప్రాతర్ద్ర
త్యామహేపురీమ్||౧౦||అక్రూరః||నాహంభవద్భ్యాంరహితఃప్రవేత్యేమధురాపురీమ్||త్యుక్తంనా
హాసమాంనాదభక్తంతేభక్తవస్సల||౧౧||అగచ్ఛయామగేహంనస్సనాద్ధాకుర్వభోక్షజాసహగ్రజస్స
గోపాలైస్సుహృద్భిశ్చపమృతైః||౧౨||పురిహిపాదరజసాగృహాన్సౌగృహమేధినామ్||యచ్చాచేనా
నుత్పవ్యంతిపితరస్సాగ్నయస్సరాః||౧౩||అవజ్ఞ్యాంఘ్రియుగళమాస్థీఞ్చక్రియబిర్ముహూ||ఇశ్వర్య
మతులంలేభేగతించైకాంతినాంతుయా||౧౪||అవస్తైంఘ్రివనెజన్యస్త్రీకలోకాశుచయోపునః||శిర
సాదస్తయాశ్వర్యస్వర్యాతాస్సగరాక్షణః||౧౫||దేవదేవజగన్నాథపుణ్యశ్రవణకీర్తన||యమాత్త
మోక్షమగ్నీకనారాయణసమోస్తుతే||౧౬||శ్రీభగవాన్||అయాస్యేభవతోగేహమహమార్గసమన్వ
తః||యదుచక్రమ్రహ-హాత్వావితిరిష్యేసుహృద్భిర్మయమ్||౧౭||ఏవముక్తోభగవతాసామ్రాలోవిమనా

శ్రీకృష్ణబలరామయోముఖురానగరప్రవేశఘట్టః

అన్యత్రభూమ్యాదాకిమద్భుతందృష్టం-త్వాంవి నానత్రతీకందిదమ్భుతమిత్యర్థః||హేబ్రహ్మహేవరమేశ్వరేత్యర్థః-బ్ర
హ్మేతి నాపారః||౨||ఇతితి||గాంధీనీసుతఃఅకూరిరః||౬||మాగ్నేఇతి||దృష్టింనాదమఃవశ్యంతపవస్థితాఇత్యర్థః||౭||తావది
తి||రావకృష్ణాగమనంప్రతిక్షమాణాస్థితాః||౮||తావదితి||ప్రశ్రితంపిసీతం||౯||భవానితి||స్వగృహంచప్రవిశతాత్ప్ర
విశకులవముచ్యతాత్వ-విశ్రామ్యేత్యర్థః||౧౦||౧౧||అగచ్ఛేతి||సాగ్రజఃసహగోపాలైరిత్యర్థః||౧౨||పురిహేతి||య
చ్చాచేనయస్సపాదరజసఃత్యాశ్చనోదకేనగృహంగంధీనేన||౧౩||అవనిజ్యేతి||జ్ఞోక్యఃపుణ్యకీర్త్యహః-ఏకాంతినాంప
కాంతభక్త్యానాం-యాగతిస్తాంచలేభే||౧౪||అవఇతి||అపునఃపవిత్రీకృతవశ్యో-యాభిరద్భుః-స్వఃస్వగ్రంప్రాప్తాః||౧౫||
ప్రార్థయమానోనమస్కరోతి||దేవదేవేతి||అతఃపరమస్యత్ శ్రేయోనాస్తీతిమత్వా-బహుధాసంబోధయతి||౧౬||అ
యాస్యేతి||అదౌతావత్యదుచక్రాయద్రుహ్యతీయదుచక్రధ్రుక్-తంకంసంహత్వా-మమృదాంప్రియంవితిరి
ష్యేదాస్యామి||౧౭||ఏవమితి||రామకృష్ణానానితావిసిస్వకృతంకర్తావేద్యసమస్త్యేతి||౧౮||అతేతి||గోపైఃపరివారితః

భిక్షువాదిగాం-తత్రవలభ్యోగ్యహపురోభాగస్తంభనిహితఘాతనావస్థభవక్రదారూః- వెదయోవలభీనామధోదేశే
 విరదితావస్థంభవేదికాఃపాలాముఖరంధ్రాగ్రేగవాక్షచ్ఛిద్రాః - కుట్టిచూనిమణిబద్ధాభూమయస్త్రేష్యితి-రథ్యాఃరాజ
 మాగ్ధాః-ఆవశాఃహ్యవీధయఃమూగ్ధాఅన్యైః-చత్వరాణ్యంగతాః-సంసీక్తాఃరథ్యాదీనియస్యాంతాం-ప్రక్షేణ్ణమాల్వ్యా
 దయోయస్యాంతాం॥౨౨॥ఆపూర్ణేతి॥తథాస్యలంఘ్యతానిద్యాఃరాణియేహంతెగ్రహయస్యాంతాం-తేఆపూర్ణేః॥౨౩॥

స్వతిఃసఖరాం ప్రాచీన్ద్రోమైఃశ్రద్ధయఃపరివారితిః || ౧౯ | దదత్తేతాంస్సృటికతుంగగోపురద్వారాభివర్ణేనుకవాటతోరణాం | తామ్రగ్రీకోష్ఠాంపరిఘాదురాసదామద్యానరమ్యోపసంపశోభి
 ద్దాంబుజప్రసాదాశ్రయగృహసంకరంసంకరంతువేదీకపరాగిణ్యనరదైవసమతాం | వై నానం

బ్రాహ్మలసేవించు మైర్లు క్తాహరిద్ధిర్వలభీహవేదిహం॥ ౧౦॥ జప్తేషుశాలాముఖరంభ్రపటిమేష్యపిప్రశా
 రావతబహీనాదితాం॥ ౧౧॥ సక్తరథ్యాపషమార్గచత్వరాంప్రక్షీర్ణమాల్యాంకురలాజతండులాం॥ ౧౨॥

అప్రాణాశుంభేదః శివందహః క్రితైః ప్రమానపీవావళిభిస్సమల్లభైః | సమృతరంగా త్రముకైస్సకేతుభి
స్సులంకృతద్వారగృహం సవర్ణితైః || ౧౩ || లాంఛంత్రవిష్టోషమదేశనందనావృతాయత్సైన్యనారదెవ

విశ్వవర్షస్థితప్రభుభావనాపై స్వయంచేకం యుగ శిష్య భావ రాః కృతే పత్ర ప్రవణైక నూపురా నాక్ష్మ

జ్ఞానాః స్వపంత్యంతా యశశ్చస్యస్వస్వనిపాయయంత్యేథః పుషోవ్యూహగః ॥ ౨౬ ॥ మనాంతా
వాసరవిందలోచనప్రగల్భలోచాహసితావలకవై : । జహరమచ్చద్విరదేంద్రవిక్రమోద్యశాందధ

శ్చిరమూత్సాహసం॥౨౬॥ దృష్వాముహుశ్చ తమమద్రుతచేతసస్తతత్వే త్రిణాత్మితమధా
తాణలభ్యమానాః ఆనందమూర్తిమపహృద్యకౌత్సలబ్ధంహృద్యత్యైవోజభూరంతమరిందమాధి॥

[illegible]

సూత్రైః-అ శ్రేయఃరీతిః ద్వా రేమాభయత స్థంబులా నాముపరికుంభాః తత్పరిగః ప్రసూనావళయః కంఠేప
సూతాదిపల్లవాః-తదుపరిపాత్రాంగరేదీపావళయః శక్తిభౌరంభాః శ్రముకాః కేతవస్తరణానిచేతి॥

[illegible]

అనక్షాన్యసకస్మిన్నేవలోచనేకజ్జలంనిధాయ॥౨౫॥ అక్షంశ్యత్తితి॥ తద్భోజనంహి త్యా-అభ్యజ్యమానా
మాణైరేలాభ్యంగాః అత్యుచితానాః అపహృయిరస్య॥౨౬॥ మనాంసీతి॥ ప్రౌలభ్యాః లీలాః యాః తాభిః ప

శ్రీయంరమయతతీశ్రీరమణః శేనాస్తనావళిమ-తానాంధ్యశాండ్వసేందగళ - మువాంసజవా
 ౬ ॥ ముహూఃశ్రుతత్వాత్ తద్గతచేతసస్సత్యతంపృష్టౌతస్యప్రేక్షణంచక్షింతంచరదేవసుధాతం

యాఉక్షణంసేవసం-తేనలభ్యోమానోయాభిప్రాప్త్యాఉక్షణేననైత్రద్వా రేణలక్ష్యనిమగ్నసంబంధాప్రాప్తంపరివృత్త్య
తదప్రాప్తిజనితంఅనంతంఅనివృత్తాంజహంః-హేఅరిందమగ్నితకామేతిసంబోధనం - శృంగారరసేనిమగ్నోమా
భూదితి॥౨౦॥ప్రాసాదేతి॥సామనస్యైకమనునమూహైశ్యోభనమనోభావైర్వా॥౨౧॥౩౦॥ ఉచురితి॥ పారాఃపుర
ప్రీయః॥౩౧॥రజఃమితి॥రజఃవస్త్రనిర్మలజః-సపవనప్రాణాం రాగమపికుర్వరాంరాగః॥౩౨॥౩౩॥సత్తతి॥ రుషితఃకు
పితః॥౩౪॥శుద్ధశానితి॥గిరావశేచరథ-యే-తేయాంయంసత్వంపూర్వంపరిధత్తేతిసంభావనాయాంలౌఠిఅభిసృతపా
థాయథ॥౩౫॥యాతేతి॥రాజకులారిరాజకీయాఃబుంపఃతిస్సస్వంకుర్వంతి॥౩౬॥౩౭॥గస్యేతి॥ వాసఃకోశావస్త్రపు

నా॥౨౧॥దధ్యక్షతైస్సేదపాతైస్సగ్గంధైరపుష్పాయనైః॥తావానిర్మలప్రముదితాస్త్రత్రత్రద్వి
జాతయః ౩౦॥ఉచుఃపారాలాపాగోప్యప్రపఃకిమచరన్తహత్వి॥యాహ్యేతావనుపశ్యంతిసరలోకం

—*రజక వధ-వాయుక-మదాను-త్రివక్రౌడీనాంసవచ్చ సనఘట్టః,*—

హూతృవా॥౩౧॥రజకంకందిదాయాంతంరంగకారంగదాగ్రజః । దృష్ట్యేయావతవాసానిఘోతా
స్యశ్శ్యుప్తిమాః॥౩౨॥దేవ్యవయోస్సముదితాస్యంగవాసానిచార్హః॥తోభవిష్యతిపరంశ్రేయోవా
తుప్తేనాత్రసంశయః॥౩౩॥సయాదితోభగవతాపరిపూర్ణైవసర్వతః । సాత్మేవంఘటతఃప్రాహభ్య
లోర్యాజ్ఞస్సుకుర్వదః॥౩౪॥శుద్ధశాన్యేవవాసానిసత్వంగిరివశేచరాః॥పరిధత్తేకిముద్వృత్తారాజ
వ్యాభిసృత॥౩౫॥యాతాశుబాలితానైవంప్రాధ్వంయదిజిజీవీషా॥బద్ధంతిఘ్నంబుంపఃతేవప్రా
రాజకులానై ॥ ౩౬ ॥ ఎవంవికల్పమానస్యకుపితోదేవకీసుతః॥రజకస్యకరాగ్రేణశిరఃకాయాదపాహ
రత్ ॥ ౩౭ ॥తస్యానుజీవసస్సర్వేవాసఃకోశావిస్ఫుజ్యతైః॥ప్రపుష్పర్వతోమార్గంవాసానిజగృహే
చ్యుతః॥౩౮॥వసిత్వాస్త్రప్రియేవస్త్రైకృష్ణస్సంకషణప్రథా॥శేషాణ్యత్రగోపేభ్యోవిస్ఫుజ్యభువికాని
చిత్ ॥౩౯॥తతస్తువాయుకఃప్రీతస్తయోర్వేచమకల్పయత్॥ఏదిప్రవక్షేతైచ్చతేయైరాకలైః॥ఎరనుకూ
పతః॥౪౦॥నానాతక్షణవేషాభ్యాంకృష్ణరామావిరేజతుః॥అలంకృతౌబాలకజౌవర్షణీవసితేగరా॥౪౧॥
తస్యప్రసన్నోభగవాన్ప్రాదాతాన్యూపవ్యమాత్మనః॥శ్రియంచపరమాంలౌకేభిరేవ్వర్వస్త్రప్రీతింధియం
రతితతస్తుదామోభవనంమాలాకారస్యజన్మతుః॥తాదృష్ట్యసహసోఘ్నాయననానశిరసాభువి॥౪౩॥త
యోరాసనమానీయపాద్యంచాఘ్నిర్హాదిభిః॥పూజాంసానుగయోశ్చక్రైస్సక్తాంబూలానులెవనైః॥
౪౪॥ప్రాహససాగ్ధకంజన్మపాలితంచకులంప్రభో॥పితృదేవర్షయోమహ్యాంతుష్టాహ్యగమసేనవామ్॥
౪౫॥భవంతాకిలీవశ్శ్యజగతఃకారణంపరమ్॥అవతీణావిహంశేనయేమాయచభవాయచ॥౪౬॥నహి
వాంఛిమమాదృష్టిస్సుహృదోజగదాత్మనోః॥సనయోసర్వయాతేమభజంతంభజతోరపి ॥ ౪౭॥మా
మాజ్ఞాపయంతంభ్యోఽంకిమహంకరవాణివామ్॥పుంసస్త్యనుగ్రహూహ్యేవభవద్భాగ్యంయన్నియ
జ్యతే॥౪౮॥శ్రీశుకః॥ఇత్యభిప్రేత్యరాజేంద్రసుదామాప్రీతమానసః॥శస్తైస్సుగంధకుసుమైరూఘాలావి
రదితాదదా॥౪౯॥తాభిన్నైలంకృతౌప్రీతౌకృష్ణరామాసహానుగౌ॥ప్రథతాయప్రపన్నాయదదకుర్వ
రదావరా॥౫౦॥సోపివత్రైచలాంభక్తింఠిస్త్విన్నేవాభిలాత్సని॥తద్భక్తేనుచసాహార్గంభూతేషుచప
రాందయామ్॥౫౧॥ఇతితిష్టేవరాగదత్వాశ్రియంచాన్వయవధానీమ్॥బలమాయుర్యశఃకాంతింజగ

గామసహాగ్రజః॥౫౨॥ ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధే - ఏకవత్సారింశోధ్యాయః*****

ఓకా॥౩౮॥౩౯॥తతః॥వాయుకఃతంతువాయువిశేషః-వేషంలంబంకారం-చైతేయైర్వస్త్రవయైరాకలైఃపూష్పలైః
౪౦॥౪౧॥తస్యేతి॥ఇహలోకపరమాంశ్రియంబలంచవిశ్వర్యంచత్ప్రతిచఇంద్రియంచతత్వాటవంచ॥ ౪౨॥ ౪౩॥భ
వంతావితి॥యేమాయలభయాయ-భవాయఉద్భవాయ॥౪౬॥రజకవధేనవాయకానుగ్రహణచయువయోఃవిషమదృ
ష్టితయాఅశీశ్వరతానాశంః॥యేత్యాహసీహీతి॥అత్రహేతుస్సమయోరితి-అతాప్రిహేతుద్వయంసుహృదోఃజగదా
త్మనోరితిచ॥౪౭॥౪౮॥ఇతి॥ఇత్యేవంవిజ్ఞాపయ-అభిప్రేత్యతత్వతంజ్ఞాత్వా॥౪౯॥౫౦॥ఇతి॥ అన్వయవద్ధనీంవంశవృ
ద్ధినుతీం ॥ ౫౧ ॥ స్వైరంచరరామఘృపురెరజకంభ్యోకృష్ణఃప్రదాయచవరానధవాయకాయ॥ మాలాకృతంసమనుంశ
వ్యవకారకుజ్ఞాహృద్యేధనుశ్చసహసోన్నమయః॥బభంజ॥శ్రీధరియోయంశ్లోకః॥౫౨॥ *****

ఇతిభావాథావదీపికాయాం - ఏకవత్సారింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో॥ ద్విప త్వా రింశ క్కుబ్జోన్నవనంధనుమభిదావధస్త్రక్రిశాంకంపారిష్టరంగోత్పనాదిజలభతి॥ అంగవిలేపాశ్చం
దనాదయః॥ గృహీతాఽలంగవిలేపభాజననియయాతాంశసప్రదఃసుఖప్రదః॥ ౧౧ ॥ శేట॥ హేలంగ నేవరోరుత్థిసోపనా
సంసంబోధ్యపృథ్వితి-త్వం కావితదమ లేవనంకస్యవా - క్షహత్తిగ్రహితోభూమియైవయతైలతరో-అస్త్య త్సేనావద్యః
ఫలదేత్యాహ నిదాదితి॥ ౧౨ ॥ దాసీతి॥ తిప్రఃప్రీవోరఃకటయోవక్రాత్తిగ్రహితైతినామయస్యాస్మాఅను లేవనక్రియ-
యాంకంసస్యబహుకుతాదాస్యస్తి॥ ౧౩ ॥ దూపేన॥ దూపంలంగసావ్యవం-పేతలంచసాకుమార్యం- మాధుర్యంచరసితా
హసితంచలవశ్య-వీక్షితంచతైర్ధమితాత్తామోహతదితా-సాంప్రంఘరం॥ ౧౪ ॥ తతశ్చతి॥ స్వవర్ణితరశోభివారాను
కృష్ణయోర్వర్ణాభ్యానుతరశఃపీతాదివర్ణస్తేనశోభికుశలీలయస్యతేన - సంప్రాప్తపరభాగేసంపాద్యవరోనాభేరు

శ్రీశుకః॥అథ ప్రజగరాజవశేనమాధవస్త్రియంగృహీతాంగవిలేపభాజనామ్॥ఋగ్వేదసంఖ్యాంయువతిం
విరానాంపప్రచ్ఛయాంతీంప్రహసంరసప్రసః॥౧॥కాత్వంవరోశ్చైతదహమలేవనః॥స్వాంగనేవాః
కథయన్వసాధునః॥దేహ్యేవయోరంగవిలేపముద్రమంగ్రైయప్రతప్తేనవిరాన్మవ్యతి॥౨॥నైరంధ్రీ
దాన్యప్రహంసంసందరకంసంసంమతాత్రివక్రనామాహ్యనలేవకర్తవ్యేనుద్భావితంభోజుతేరిత్రివియం
వినాయువాంకోన్యతమప్రదర్శతి॥౩॥రూపశేఖలమాధురహసితాలావవీక్షితైః॥ధన్వితాన్వాదదాసాం
ద్రముభయోరనులేవసృరృతతప్తావంగరాగేణస్వస్థైరతశోభినాసంపాప్రిప్రవరభాగేనశుకుభాతను
రంజితా॥౪॥ప్రసన్నభాగవాక్కుజ్జ్వలవక్త్రాంరుదిరాననాం॥ఋజ్జ్వలకన్తుంమనశ్చక్రేదర్శయన్
దర్శనైఫలం॥౫॥వదన్యవమాక్రమ్యప్రవదేద్యంగుళోత్తనపాణినాప్రగృహ్యముఖకెధ్యాన్తిముదనీ
నమదమ్యతః॥౬॥సాతదజాసమానాంగీభూహవ్యోగ్రిశేవయోధరా॥ముఖదస్పశనాత్పద్యోబభూ
వప్రమదోద్రమా॥౭॥తతోరూపగుణోదార్యసంపన్నాప్రహకేశవం॥ఉద్ధిరియాంతమాకృ
మ్యప్రయంతీజాతప్యచ్ఛయాన్॥పహివీదగృహంయావోనత్వాంత్యన్రమితౌబాత్సహేత్వయోన్యధి
తదిత్రాయఃప్రసీదపురుషమథ॥౮॥పవన్ప్రేయాయావ్యమానకృష్ణారానస్యపశ్యతః॥ముఖంవీ
త్సృన్మగానాంచప్రహసంతస్తామవాచహ॥౯॥విష్యామ్యగృహంసంభృపుంపామాధిపికేశవమ్॥సా
ధిశాన్తోఽగృహశాంసఃపాంథానాంత్యంవరాయణం॥౧౦॥విస్వజ్యేష్ఠాన్ధ్యాన్యాన్యాతాంప్రజామా
న్దేవణీన్శేనానోపాయనతాంబూలప్రసంగైస్సాగ్రజోధితః॥౧౧॥తద్దేశనప్రరక్షోభాదాన్వా
సంనాపిదంప్రేయః॥విప్రప్రవత్తకబరవంయా॥శ్యమూర్తయః॥౧౨॥తతఃపారాన్వచ్ఛమానోధను
షస్థానమమ్యతః॥తస్మిన్ప్రపిష్టోదగ్యశేధనురైంద్రమివాచ్ఛతం॥౧౩॥పురుషైర్బహుభిర్నాప్తమర్పి
తంపరమర్షిమత్॥వార్తమాణోఽపృథ్విఃపృథ్విఃప్రసమ్యాధనురాదధే॥౧౪॥కరోవామేనసలీలముధృతంప
జ్జంవక్యత్వాన్రమిషేణపశ్యతాంస్రణాంవిక్యవ్యప్రబంజమధ్యతోయశేభుదండంమదః॥ర్యుర్రుద్రుః
౧౫॥ధనుషోభజ్యమానసృతజ్జఃఖంరోదసీదితః॥పూరయామాసయన్త్రుత్వాకంసస్తాగ్రిముపాగ
వత్॥౧౬॥తత్రక్షేణస్సనుచరాఃకుమితాతతతాయనః॥గృహీతుకామాపవప్రగృహ్యతాంబధ్యతా
మతి॥౧౭॥అథరాగదురభిపాయాన్ఽలోక్యబలకేశవా॥శ్రుద్ధేధనుషతదాయశః॥తతాంశ్యేజఘ్నూః॥

పరితపే భాగోయేన-యద్వా-సం ప్రాప్తః పతభాగో భాతి తమోయే నేతివా-తే నామరంజితే॥౧॥ ప్రసన్నభిః॥ స్పృహ
ర్మనైవద్యః ఫలం దర్శయ॥ ౧౬॥ పద్భ్యమితి॥ తస్యాః ప్రపదేపాదా గ్రద్వయం-పద్భ్యమావీష్వ-ద్వేలం సత్కృతా
నేతిన్న-తేయస్మి-పాశౌ-తేన-చుటుకముఖస్యాభో-గేతధ్యాత్వం-దేహం-ఉన్నమయామాస॥ ౧౭॥ సతి॥ తద్దేవభియజ
సమానమంగంయస్యాస్సాభ్యుపాంతౌ శ్రోతేపయోధరౌయస్యాస్సామకుందస్పర్శనాదిముఖ్యకారణం॥౧౮॥ ౧౯॥ ఏవ్య
మీతి॥ ఆదివికర్మనం మనోపేదాశ్చ మనం-కంసపదధనసాధితః లభ్యః సుహృదాం ప్రయోజనం-యేన సంత్యహాంత్యతదా రా
ణాం పాంథానాం ప్రవాసేనాం పరం-తియసంత్యశ్రయస్త్యం॥ ౧౯॥ వినృజ్యేతి॥ మధురయాగ్రితాం ప్రస్థావ్యప్రజావ
శ్చ్యుధేవశిష్టిః అదితః॥ ౧౩॥ తదితి॥ లేభ్యాః ౨ త్రస్యస్తాథవమూర్తయోయాసాంతాః॥ ౧౪॥ తత ఇతి॥ ధనుర్మఖతాలాం
పుష్పా॥ ౧౫॥ పురుషేరితి॥ ప్రసహ్యబలాతా-రేణ॥ ౧౬॥ కరేణేతి॥ నిమిషేణ లతీఘ్రి-మదకరీమత్రహస్తే॥ ౧౭॥ ౧౮॥
తదితి॥ గృహ్యతాంబధ్యతామివ పదంతో జిహ్వాక్షువః లప్తవంతః॥ ౧౯॥ అథేతి॥ సకవలం ప్రక్షాళింతుభగ్నస్యధనుషశ్చతే

గృహిణ్యజ్ఞుః శ్రేణిః ॥ ౧౦ ॥ బలమతివరః ప్రాతర్గతవ్యమితశాలామఖాదేపునర్మిషుః ॥ ౧౧ ॥ తయోరితి ॥
 తెజఃప్రభావం - ప్రాగ్భ్యుత్పన్నతాః ॥ ౧౨ ॥ తయోరితి శబ్దంతః బహిః మోచనస్థానం ॥ ౧౩ ॥ గోపృథ్విః ముకుందస్యః
 మే ప్రజాన్ముఖానానసమయ - యాతశిషతశాసత - మఖం ప్రభాతారదశేయంతి ద్యభిప్రతప్రభోభావ్యతాత్యది
 యుక్తవస్యః ॥ ౧౪ ॥ తాసంత్యాః బహువుః - పురుషభూషణస్య శ్రీకృష్ణస్య గాత్రలక్ష్మీదేహశోభాంకథంభూతిస్య గా
 త్రస్య నుత హూ - ఇశరా బ్రహ్మాదిహి జ్యయమయనంత్రయః ॥ ౧౫ ॥ శావయామాన - యాం గాత్రలక్ష్మీమతి
 వా ॥ ౧౬ ॥ అవంత్రాః ॥ ౧౭ ॥ తయోరితి అంఘ్రియగతయోస్తే తీరమిత్రమన్నంభుక్త్యా - మఖంస్యవసంతం ॥ ౧౮ ॥
 కంఠస్థానివరం కెవలం గోపందరావయోవిశ్రీడిగంత - నమవరాత్తనః క్షిప్త ॥ ౧౯ ॥ దిష్టుః ఉభయధాస్యప్రజా
 గరితభేదేన ప్రత్యేకంస్య శ్రోతృత్వక రాణిచ-తిథావసంత్రః ॥ ౨౦ ॥ ఇథామలూక ఆవస్త - హరణ్యక్షోటియోము
 ఖః రక్షపాంధూగతిగతి - గమితాశయాగ్నేత్యాది-సాధాయదేతిహ్యత్యావ్యావశ్య - ప్రేమింవాచవచసీత్యాది
 శ్చ ॥ ౨౧ ॥ తానేవకర్మయోగైక క్రయేణ ॥ ౨౨ ॥ గన్గనీతి జలాదావ్రతిరూపేవృత్తమానైస్సశిరః ప్రతిరూపేవసగపి

౧౦ బలం వశం సప్రహిగంహత్వా శాలాముఖాస్తతః ॥ ౧౧ ॥ గ్రన్థచరతుహ్వాప్తాః రీత్యుపురసంపదః ॥
 ౧౧ తయోస్తనవ్యుత్పన్నతావ్యపురవాసినః ॥ తెజఃప్రాగ్భ్యుత్పన్నతావ్యపురవాసినః ॥ ౧౨ ॥
 తయోర్నిచరతోస్తైస్త్రిరమాదిత్యోస్తమపేయవా ॥ కృష్ణగామావృతాగోప్రేపురాద్యకటమియతః ॥
 ౧౩ ॥ గోపృథ్విః ముకుందవిగమేవిరహాతురాయాతశాసతాశిషముఖాభ్యుత్పన్నతావ్యపురవాసినః ॥
 రుషభావణగాత్రలక్ష్మీహితేతరాంస్తభజతశ్చ మేనుయాంశ్రీః ॥ ౧౪ ॥ అవంత్రాః ॥ ౧౫ ॥ గోపృథ్విః
 క్త్యావీరోపసంపదాండాశతుస్తాంసుఖంరాత్రింజ్ఞాత్వాకంఠకీషితం ॥ ౧౬ ॥ కంఠస్థాన్దనుభాగం
 రక్షిణాంస్యబలవ్యవధంకశమ్యగోవిందరాజావీశ్రీడిగంపరం ॥ ౧౭ ॥ దిష్టుః ప్రజాగరోభీశ్చరమి
 నిమగ్నః ॥ బహుస్యవస్తోభయధామ్యుత్పన్నతావ్యపురవాసినః ॥ ౧౮ ॥ అదగ్గనంస్వశిరః ప్రతిరూపేవసగపి
 అసగిపిద్విశీయేవస్తైరూప్యంజ్యోతిహంతథా ॥ ౧౯ ॥ ఛిరప్రతీతిశ్చాయాం ప్రాణహోషానుప
 శ్రుతిః ॥ స్వస్థప్రతీతివృత్తేషుస్వదానానదశానమ్ ॥ ౨౦ ॥ స్వప్నేప్రేషపిష్టగఃఖరయానంది
 పాదనం ॥ యాయాన్మదమాత్యేకప్రేలాభ్యుద్దిగంబరః ॥ ౨౧ ॥ అన్యనిచేభిః భూతానస్వప్రజాగరితాని

చవశ్యకం రణం సప్రస్థిరాం లేభేన వింతయా ॥ ౨౨ ॥ పుష్టయాంశశికారవ్యసూర్యేచాద్యస్యస్థి
 తే ॥ కారయామానసంవైకింసోమల్లక్ష్మీయామహూత్యవం ॥ ౨౩ ॥ ఆనర్కః పురుష రంభంతూర్భభోర్వ
 ఖిన్నరేణం చాశ్చలంకృతాస్యగ్భిః ॥ ౨౪ ॥ కేలతోరణైః ॥ ౨౫ ॥ తేషుపారాజానపదాబ్రహ్మత్ర
 పురోగమాః ॥ యథోపజోవంః పిశూరాజానశ్చకృతాసనాః ॥ ౨౬ ॥ కంఠః పరివృతోమాత్రైస్సరాజనంఠ
 పాపిత ॥ మండలేత్వరసభ్యుత్పన్నయేనపిహియతా ॥ ౨౭ ॥ వాద్యమానేషుతూర్యేషుపల్లతాలో
 రేషుచ ॥ పల్లాస్యలంకృతాదృష్టానోపాధ్యాయాస్సమావేశః ॥ ౨౮ ॥ చాణూరోముష్టికః కూటశ్చలస్త్ర
 సలపిచ ॥ తతః సేదురుష్టానంపల్లవాద్యప్రవహితః ॥ ౨౯ ॥ నందగోపాదయోగోపాభోజరాజసమా

పిద్వితీయేచతుషోఽంశద్ధానెంగుభ్యాదౌజ్యోతిహంచం ॥ దీనాంజ్యోత్సం ॥ ౩౦ ॥ ఛిర్రేణి ॥ ఛాయాయాం ప్రతీతి - బేభి
 ప్రతీతిః పిహితకన్థపుటకయోః ॥ ౩౧ ॥ ఛాయామానోధ్వజః ॥ ప్రాణహోషః తస్య త్రవణం వృత్తేషుస్వస్థవల్లప్రతీతిః
 రజః కర్షమాదిషుస్వదానానదర్శన - పతానిజాగరితజాగరుమి ॥ ౩౨ ॥ స్వాస్థ్యాన్యహాస్యప్రజాగరిత
 ప్రేషపిష్టగఃఖరమారుహ్యయానింవిసభక్షణంసలదమాలీపాతుషుమూలీయాయాదితియత్ - తదప్యేకం దుర్నియ
 త్తమితి ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ పుష్టయామితి ॥ పుష్టయాంశస్తేనకంఠప్రభాతాయాంపునఃసూర్యేచాద్యస్యసమగ్నినిభి -
 తథాచశ్రుతిః - యథేదగావ్రహ్మోర్ణవాద్విబ్రాజమానస్సరిగస్యవధ్యాత్మమావృషభోలోహితాక్షస్సరోవృషి
 వ్రనసాపునాద్వితిచ ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ తేష్వీతి ॥ యథోపజోవంయథాసుఖం ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ వాద్యమానేషితి ॥ మల్లతాభాః ఉత్త
 రేషుపిష్టప్రే - శూయం తేయేషు తేషుతూర్యేషుఉపాధ్యాయామల్లచార్యః ॥ ౩౯ ॥ చాణూరోముష్టికః కూటశ్చలస్త్ర
 గం ॥ ౪౦ ॥ ౪౧ ॥ నందేతి ॥ సమాహుతాసమాహుతాః నివేదితానిఉపాయనానియై ॥ ౪౨ ॥

శ్లో॥ త్రివత్సారింశకమాత్వాగజేంద్రం రామకృష్ణయోః | రంగప్రవేశసాభాగ్యం చాణూరేణానుభావణమ్ | అథతిథౌ
 ర్వైద్యరేవకృతం శౌచం శుద్ధత్వం రవరాధవ్యయాభ్యాం తా - ఎతదుక్తం భవనధనుభావంగాది నాజనాభ్యాం నిజైశ్చ
 ర్వైద్యునా దితేపి సేతాసముచితప్రవాంఠపునః జహంసతి తతోస్యమాతులస్యవధేనావయోద్ధోషభ్యేవంకృతాపరాధవ
 రిహారావతి-మల్లానాం దుందుభీనాంచ ఘోషం-మల్లతాళకుండుభిఘోషంవా | ౧ | రంగేతి | అంబస్తాహ స్తవః తేన ప్రహ
 దితం | ౨ || బద్ధేనాపరికరం యుద్ధో విశంపరిధానం కృత్యా సమూహ్యబద్ధా | ౩ | రం ఎవమితి | అంతకోమృత్యుః కాలస్తన్ని
 త్తం-యమస్తనియంతా-తైరుపనూయస్యతః | ౪ || కరీంద్రశ్చిత్తివిగళితోవిమృతః-సః మష్టి నాణహగ్యలీయతతద్యశ్యో
 బధూవ | ౬ || సంక్రద్ధభిః | అచ తూణాః అవశ్యోమాగ్నిం అప్సూగ్నిం తేన దృష్టిః దర్శనం యస్య సః - లోచనాగోచరమపి పశ
 వోహి ఘ్రాణేన జానంతి త్ప్రసిద్ధం-పరామృతర్థధృతవాః - పుష్కరేణ శుండా గ్రేణ-సృష్టః ప్రసహ్యబలేన | ౭ || పు
 చ్చశ్చిత్తి || ధనుషః ధనుషాంపంచమిశితర్యావల్ తావంతం దేశం-గజం విచకర్ష ఆకృష్య సీతవాః-కంకభవవిచకర్ష - యథా

ముతాః | నివేదితో సాయనాస్తవేకస్తవ్వంచ ఆచిత | ౩౮ || *****

—*ఇతి శ్రీమద్భాగవత-దశమస్కంధ-ద్వితీయోధ్యాయః*

కువలయాపీడాఖ్యగజతత్సారివధకథాప్రారంభః

అథగామశ్చ కృష్ణశ్చ కృష్ణశౌచోపరంతపమల్లగుండుభినిఘోషం శ్రుత్వా త్రష్టుముపేయతుః | ౧ | రం
 గద్వారము సాహద్యతప్తస్థజమవస్థితం | పశ్యంతా వలయాపీడంకృష్టోబద్ధప్రహోదితమ్ | ౨ || బద్ధావరిక
 రం శౌరిస్సమూహ్యకుటిలాలకాః | ఉవాచ హస్తేన వాచా మేఘనాదగభిరయా | ౩ || అంబస్తాః బష్టమా
 గ్నం వోదేహ్యపక్రానుమాదరం | నోచేత్సకుంజరంత్యాద్యనయామియసాదనమ్ | ౪ || ఏవం భాగ్యి
 తోబద్ధః సపిః కోపయగజమ్ | తోదయామాస కృష్ణాయ కాలాంతకయమోపహమ్ | ౫ || కరీంద్రస్త
 వభిద్రుగ్యకరేణ తరసా గ్రహీత్ | కరాద్విగళితసోస్సుమం హత్యాంఘ్రివ్యలీయత | ౬ || సంక్రద్ధస్త
 వచ తూణోమాగ్నిదృష్టిస్స కేశవమ్ | వగామృతశ్చుష్కరేణ సప్రసహ్యవిగర్హతః | ౭ || పుష్పే ప్రకృహ్య
 తిబలోధనుషః పంచమిశితమ్ | విచకర్షయథా నాగం సువరాగ్నివలీయ | ౮ || సవర్యావర్తమా నేన సవ్యద
 ష్టిణతోమృతః | బ్రాహ్మ బ్రాహ్మమాణేన గోవత్యే నైవ బాలకః | ౯ || తతోభిముఖాభ్యశ్యపాణేనాహ
 త్యవారణమ్ | ప్రార్థవగపాతయామాస స్ఫుర్యమాసః పదేపదే | ౧౦ || సదావస్థితయా ధూమావతిత
 స్సహసోద్ధితః | తం మత్సావతితం క్రుద్ధోదంతాభ్యాం చాహనశ్చిత్తిం | ౧౧ || స్ఫులిత్రమే ప్రతిహతేకుంజ
 రేంద్రోత్తమః పిః | తోద్యమావోమహమాత్రైః కృష్ణమభ్యర్చవద్రుమా | ౧౨ || తమావతంతమాసా
 ద్యభగవాన్ గమకుసుమాదనః | నిగృహ్య పాణేనాహస్తం పాతయామాస భూతతే | ౧౩ || పతితంతః పదాక్ర
 మ్యమృగేంద్రభవలీయ | దంతముత్పత్య తే నేభంహస్తపాంశ్చ హనద్ధరిః | ౧౪ || మృతకండ్విపముత్సృ
 జ్యదంతపాణేస్సమాచిత | అంసస్య స్తవిమానోస్సృజ్యదబిందుభిరంకిః | వితూథాస్వేదకణికవదనాంబు
 చాణూరముష్టికాదిమల్లవధకథాప్రారంభః

రుచాబాబభౌ | ౧౫ || వృతాగోపైః కలిపయైర్వలదేవజనార్జనా | రంగం వివిశ తూరాజగజదంతవరాయ
 ధౌ | ౧౬ || మల్లానామశనిన్యకాంసరవరస్త్రీగ్నిం స్పరోమూర్తిమాగోపావాంస్సజనోఽసతాం

వాగంసర్వవద్వర్తమానంగజం సువరాగ్నివస్యయమితి | శ్లో॥ ఆదిరాసేద్యథాప్రాచ్యాం దిశీం దురీవపుష్కలభిరివత్ | ౧ ||
 సత్తి | పుచ్చగ్రాహిణం కృష్ణం గృహీతుం యదిదక్షిణతః పరివతగతేగజస్తహి సన్యతో బ్రాహ్మయసి-యదాసవ్యతః పరివ
 తగతేతదాదక్షిణతో బ్రాహ్మయగ్ తేన సహబహుబ్రాహ్మగోవత్యేన భాగ్యమాణేన బాలకః సహి కృష్ణాయ కాఅన్యో
 చాబాలక ఇతేతివా | ౧ || తగతి | వారణంగజం ప్రార్థవగప్రకర్షే సమంతతో భావగ-పాతయామాస - సయథాప
 తతితథాతంచంపయగప్రార్థవదగ్యర్థః | ౧౦ || సత్తికించ అహనత్ అహా | ౧౧ | ౧౪ || మృతకమితి || రంగం సమావి
 శత్-తకావీరశ్రియాబభౌ-కథంభూతః అంసేన్యస్తం విమాణంగజదంతోయేన సః - అస్య తోరత్రస్య మదస్యదబింకుభిః
 రితోంకితః విరూథాః ఉగ్రతాః స్వేదకణికాస్తాభిరువలీతం వదనాంబునిహం యస్య సః | ౧౫ || సకేవలంపాగ్రజస్సపవ
 నంగం సమాచిత - తంకు | వృతాగోపైరితి | ౧౬ | తక్రశ్యం గారాదినర్వరసకదంబమూర్తిర్భగవాన్ తక్రశ్యప్రాయా

సుసారేణుభాససాక త్వేనసర్వేషామిత్యాహ|| మల్లాచామితి|| మల్లాదీశాందశాసాం ప్రప్త్యాశాం అశన్వాదిరూపేణ దశ
 ధావిదితస్య సాగ్రజౌరంగంగతత్వస్యయః-మల్లాదివ్యభివ్యక్తారసాఃక్రమేణాశ్లేశేనబధ్యంతే|| శ్లో|| రాదోగ్రహుకశ్య
 శృంగారోహస్యంవీరోదయాతథా| భయానకశ్చభీభృత్కౌంతిస్సప్రేక్షభక్తిః-అవిదుషాంవిరాట్పకలఃపవర్యాప్తో
 తాజతత్వతథా-అనేభీభృత్కక్తిః-వికలత్వంచక్వవప్రపారసర్వాంగావిత్యాదివావత్కృతి|| ౧౭|| హతమితి|| ఉద్విబిజేభీ
 తోబభూవ|| ౧౮|| తావితి|| యథానటావితినిర్భయత్వంఉద్భవం|| ౧౯|| రీత్యైతి|| ప్రహర్షవేగనంతరితాన్యజ్జృంభితానీత
 నాన్యాననానయేషాం తె-తయోరాననంవపుఃపరంసతుశ్చప్రాఃనిరాకాంతౌనబభూవురిత్యర్థః|| ౨౦|| రదేవామా|| పిబం
 తత్తేవేతి|| శ్లో|| వ్యంశఃపరివ్యంగంకుర్వంతత్వ-లక్ష్మితాత్వత్వర్థః|| ౨౧|| ఊహురితి|| యథాదృష్టంధనుర్భంగాది-యథాశ్రుతంగో
 వధానోద్ధరణాది-తత్తదనతిక్రమ్యతదనురూపమిత్యర్థః-ప్రత్యక్షంచతయోఃసూపంగజమతాదియక్తం-గుణాఃశౌర్యా

క్షీతిభుజాంశాస్తాస్మప్రిత్రోశ్శిశుః| మృత్యుభోజవతేర్విరాడవిదుషాంతత్వంపరంయోగినాంవృష్టి
 నాంపరదేవతేవిదితారంగంగతస్సగ్రజః|| ౧౭|| హతంకువలయాపీడంధృష్ట్యాతాపవిదుర్జయ|| ౧౮|| సా
 మనస్సస్యపితృదాభృతముద్విబిజేనృప|| ౧౯|| తోరేజరూరంగగతామహాభుజౌవిదిత్రివేషాభరణప్రగం
 బరౌ|| యథానటాభుక్తవవధధారిశౌచనఃక్షిపంతౌప్రభయానిరీక్షణాం|| ౧౯|| రీత్యైతాభుక్తమపూ
 రుమేతథానుంచస్థితానాగరరాష్ట్రగ్రామపాః | ప్రహర్షవేగోత్కలితేక్షణాననాఃపపుర్వస్థాన
 యనైస్తదానవమ్|| ౨౦|| పిబంతిత్వచయభ్యాంలిహంతత్వవజిహ్వయా | జన్మగ్రీతత్వవసాభ్యాంశ్లో
 వ్యంతత్వవసాభిః|| ౨౧|| ఊహుఃపరస్పరంతేనైయథాదృష్టంయథాశ్రుతం|| తద్రూపగుణమాధుర్వప్రా
 గల్భ్యస్తానితాత్వ|| ౨౨|| ఎతౌభగవతస్సాక్షాద్ధరేగ్నారాయణస్యహి|| అవతీగ్లాబహంశేనవసుదేవస్య
 వేత్సన్|| ౨౩|| సపషటిలదేవక్యాంజాతోనీతశ్చగోకులమ్| కాలమేతంవసగ్నానాభావవృధేనందవేత్సన్|| ౨౪||
 పూతవానెనమాతాచక్రవాతశ్చదానవః| అజునాధేనుకఃకేశీసుహ్యగోవ్యేవతద్విధాః|| ౨౫|| గావస్స
 పాలావేనదవాగ్నేఃపరిమోదితాః| కాలీయోదమితస్సపరాశ్రవశ్చవిమదఃకృతః|| ౨౬|| సప్తాహమే
 కహస్తేనదృశ్యేత్రిప్రవరోమునా|| వహవాతాశ్చభృశ్వపరిత్రాతంచగోకులమ్|| ౨౭|| గోహ్యస్యగత్య
 ముదితాహసితప్రేక్షణంముఖమ్| వశ్యంత్యోవివిధాంస్తాంస్తాంస్తరంతిస్తాశ్రమంముదా|| ౨౮|| వదంత్య
 తేనవంశోయంయదోస్సుబహువిశ్రుతః| శ్రీయంయశోమహత్వంచలప్స్యతేపరిరక్షిగః|| ౨౯|| అయం
 చాస్యగ్రజశ్రీమాకారామఃకుమలలోచనః| ప్రలంబోనిహతోనెనవస్సకోధమకాదయః|| ౩౦|| శ్రీశుకః
 జనేష్యవంబ్రువాణేషురూర్యేషునదత్సుచ|| కృష్ణరామాసమాభాష్యచాణూరోబ్రహ్మబ్రహ్మీ ||
 ౩౧|| హనందసూనోహరామభవంతౌవీర్యసంమతౌ|| నియ్యధకుశలౌశ్రుత్యా రాజ్ఞామాతౌదిదృశు
 ణా|| ౩౨|| ప్రియంరాజ్ఞఃప్రకుర్వంత్యశ్శ్రీయోవిందంతివైప్రజాః| మనసాకర్మణాచావివరీతమాతౌ
 న్యధా|| ౩౩|| నిత్యంప్రముదితాగోపావత్సపాలాప్రథాస్ఫుటం| వనేషుమల్లయుద్ధేనక్రీడంతశ్చార్పరయం
 తిగాః|| ౩౪|| తస్మాద్రాజ్ఞఃప్రియంయూయంచయంచకరవామహే | భూతానఃప్రసీదంతసర్వభూ
 తమయోస్యవః|| ౩౫|| తస్మైకమ్యాబ్రహ్మేత్రాష్టాదేశకాలోదితంవచః | నియ్యధమాత్సోభిష్టంమన్యమా
 మోభినంద్యచ|| ౩౬|| ప్రజాభోజవతేరస్యవయంచాపవనేవరాః | కరవామప్రియంనిత్యంతన్నఃపరమ
 మగ్రహః|| ౩౭|| బాలావయంతుల్యబలైఃక్రీడిష్యామోయథాచితం| భవేన్నియ్యధంమాధర్మస్సుప్రేక్ష

దయః-మాధుర్యంహసితాలాపాది-ప్రాగల్భ్యంధావ్యక్తం-తైఃస్తానితాత్వపరంప్రాపితాత్వవేత్సన్|| ౨౭|| విప్ర
 తానాంవాక్యాన్యావోష్టభిః|| ఎతాదితి|| ౨౮|| సత్వతి|| కీలేతిసర్వత్రాన్వయః|| ౨౯|| పూతనేతి|| గుహ్యకఃశంఖమాడః - అ
 స్యవలభాసురాదయః|| ౩౦|| ౨౭|| గోవ్యత్వతి|| ఆశ్రమంశుశుభ్యముయక్తంముఖం-ఆశ్రమంసుఖమితివా-యద్వా-ఆ
 శ్రమంయథాభవతితథా-తరంతిస్తే|| ౩౧|| వదంతి|| అనేనపరిరక్షితోయదోర్వంశఃసుబహువిశ్రుతస్య-శ్రౌదిల
 వ్యుత్తతివదంతి|| ౩౨|| అయమితి|| ధేనుకలకవత్సాసుశేషువివర్యయోక్తిర్జనవాదేసులగిశ్చయాత్ || ౩౩|| జనేష్యతి||
 జనేష్యవంబ్రువాణేషుసత్కురదసమానశ్చాణూరోబ్రహ్మబ్రహ్మీ|| ౩౪|| ౩౪|| తస్మాదితి|| హక్యప్రప్రియంకరవామేతి-
 రాజ్ఞేప్రతేధాతానివప్రసీదయః|| ౩౫|| ౩౬|| బాలాత్వతి|| యథోచితంనియ్యధంబాహుయ్యధంభవేత్-మల్లసభాసదఃమ

ఋషభాశ్చ తాతధర్మమాస్మ్యతే నస్మ్యతే దత్తేనగ్రం - హనుభేతివా ॥ ౩౫ ॥ సహస్ర ద్విపానాం సత్త్వం బలం బిభర్తి థా ॥ ౩౬ ॥ తస్మాద్భితి తథా బలిభిర్వాన్యతే స్సహ - అవయవే అధర్మః విక్రమ - పరాక్రమంతురు - ముష్టికో విక్రమతాదిః ॥ ౩౭ ॥ ఇతి భావాధాదిపికాయాం - త్రివత్వారింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా. *****

జ్ఞోచతుశ్చత్వారింశే తతుమల్లకం సాదిమద్దమ్మకం సయోపితలత్వా సస్తా భ్యాః పిన్దో శ్చ దశనం - ఏవమితి ॥ చర్మితి భిన్దో ఏవ స్వసంఘోషయస్యసః ॥ ౧ ॥ ౩ ॥ అరశ్చేతి ॥ బాహుమూలాత్ బాహువ ధ్యాత్ - కనిష్ఠాంగులివ్యతరే కేణకృత ముష్టిహస్తోరత్సః ॥ ౪ ॥ పరిభ్రామతేతి ॥ పరిభ్రామణ హస్తాదిమగ్నహీత్యాపరితస్త్వలనం - విత్తేహోదనం - పరిరంభో బాహుభ్యాంఽప్రీడనం - అవపాతసంఘోషయే - ఉత్పర్వణం ఉత్పజ్యపురతోగమనం - అవసగ్నణం అవస్యజ్యప్యతతోగ మనం - ఏతైః ప్రత్యగుంధతాం ప్రత్యావృణవంశా ॥ ౫ ॥ ఉక్థావనైర్భితి ॥ ఉక్థావనంపాదాజానునీచః ండీకృత్యవతితస్యో చ్చాటనం ఉన్నయన హస్తాభ్యామద్వ్యవసయనం - చాలనంకంతాదిలగ్నస్యసాసరణం - స్థాపనంపాణిపాదాదిపండిక రణం - ఏవంపరిస్పరమాత్మనోదేహస్యావచక్రతుః అవకారంకృతవంతౌ ॥ ౬ ॥ తదితి ॥ తమ్యద్ధంబలాబలవత్ ఏకతోబలం అ

ఋషభాశ్చ ॥ ౩౫ ॥ చాణూరం ॥ సభాలోనకికోరత్త్వ - బలశ్చేబలి నాంఽరః ॥ లీలయేభూహతాయేన సహస్ర ద్విపసత్త్వభృత్ ॥ ౩౬ ॥ తస్మాద్భున ద్వాంబలిభిరోద్ధవ్యం నానయోక్తవై ॥ నయావిక్రమవాష్టేయ బలేన సహముష్టికః ॥ ౩౭ ॥ ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధే - త్రివత్వారింశోధ్యాయః. *****

ఏవం చర్మితసంకల్పోభగవాన్ యథా నూదనః ॥ ఆససా దాథచాణూరం ముష్టికం రోహిణీసుతః ॥ ౧ ॥ ఆసస్థి ట్యహస్తే హస్తాభ్యామూయానైపునఃపునః ॥ విస్మజ్యభూయస్సంగృహ్యసరిక్రమ్యవరస్పరం ॥ ౨ ॥ హస్తాభ్యాం హస్తయోరబధ్నావద్ద్యామేవ చ వాదయోః ॥ విచక్షణ్మరువోన్యం ప్రసహ్యవిజిగీషయా ॥ ౩ ॥ అరశ్చేద్వై అరశ్చేద్భ్యాం జానుభ్యాం చైవ జానుః ॥ శిరశ్శీర్షోఽరసారస్తావనోన్యసఖిజమ్ముఖః ॥ ౪ ॥ పరిభ్రామణవిత్తేవ పరిరంభావపాతనైః ॥ ఉత్పర్వణావనర్తేస్తావనోన్య ప్రత్యగుంధతాం ॥ ౫ ॥ ఉక్థావనైరున్నయనైశ్చాలనైస్తావనైరపివరస్పరం జిగీషంతావచచక్రతురాత్మనః ॥ ౬ ॥ తస్త్వలాబలవత్సద్ధంసమేతాస్సర్వమోషితః ॥ ఉదావరస్పరం రాజాసానుకంపాశ్చయూధతః ॥ ౭ ॥ సహనయంబతాధర్మవిహంగా జసభాసదాంయే బాలబలవత్సద్ధం రాజ్ఞోన్యద్భుతిపశ్యతః ॥ ౮ ॥ క్వవజ్రసారసర్వా గౌహన్దోశైలేంస్ర సమృతాన్విచాలితుమమారంశాకికోరౌ నాస్తయావనా ॥ ౯ ॥ ధర్మవ్యతిక్రమోహ్యస్యసమాజవ్యభివంభవేతియత్రాధర్మస్సముద్రిష్ఠేన్నస్థేయం గ్రహితే ॥ ౧౦ ॥ నసభాం ప్రవిశేత్వాన్జ్ఞాస్సభ్యాదోహనసుప్రకాశబ్రువన్ ॥ బ్రువన్జ్ఞోనరః కింభిషన్ శుతే ॥ ౧౧ ॥ వల్లశత్రుమభిః కృష్ణస్యచదవాంబుజం డిత్వతాం శ్రమవార్ముప్తం పక్షకోశమివాంబుభిః ॥ ౧౨ ॥ కింసవశ్యతరామస్యముఖమాతాగ్రు లోచనం ముష్టికిం ప్రలిసామచంహససంరంభోభనం ॥ ౧౩ ॥ పుణ్యాబతప్రజభువోయదయంస్థలింగ గూఢః పురాణపురుషోవనదిత్రమాల్యః ॥ గాః పాలయన్ సహబలః క్వణయన్ సవేషావిప్రీడయాంచోగి రిత్రరమాణతాంఘ్రిః ॥ ౧౪ ॥ గౌప్యప్రపతిమచరణయదముష్యకూపంలావణ్యసారమసమోద్భవాశున

న్యతిః అబలంతమ్యద్ధం ఏవ న మిత్యూమరిత్యర్థః ॥ ౭ ॥ తదేవ నర్మయః ॥ మహానీతియద్వా - తత్ బాలబలవత్ స్యద్ధం దృష్ట్యా - మహానయనధనాశ్చ త్యూమరిత్యన్యయః - బాలయోరబలవతో శ్చయద్ధం రాజాచేష్టశ్యేత్స్వయం వారణీయః - ఏతేతు రాజ్ఞః పశ్యతః స్వయమవప్యద్భుతిః సమస్యంత ఇతి మహానధర్మ ఇత్యర్థః ॥ ౮ ॥ బలాబలవత్సద్ధం శాంప్రపంచయతి పంచభిః ॥ క్షేపి ॥ వల్ల సారాణివజ్రవతః ॥ తాని - సర్వాణ్యం గాణయయోస్తే ॥ ౯ ॥ ధర్మేతి ॥ సమాజస్య సభాయః ॥ ౧౦ ॥ అపరాధిః ॥ నేతి ॥ అబ్రువన్ - జ్ఞాత్వా పితృష్టిం తత్త్వం - విబ్రువన్ - వివరితం ॥ బ్రువన్ - అజ్ఞః సజానామీతి ॥ బ్రువన్ అతః ప్రాజ్ఞాస్సభాం న ప్రవేశేదతి ॥ ౧౧ ॥ వల్లశత్రుః ॥ వల్లగః శత్రుమభిః శతోస్సర్వతోధావతః కృష్ణస్య శ్రమవారిణా ఉత్తం వ్యాప్తం వనవాంబుజదృశ్యతాం ॥ ౧౨ ॥ అన్యాడిమః ॥ కిమితి ॥ సామర్థ్యం సకోద్రం - హాసేన సంరంభః అవేశః ॥ తేనశోభనం ॥ ౧౩ ॥ అన్యాడిమః ॥ పుణ్యా ఇతి ॥ స్థలింగేన సమస్యదే హేనగూఢః - వనస్థానిదిత్రాణి మాల్యానియస్యసః - గిరిత్రః శివః రమావతాభ్యామర్చితావంఘ్రియస్యసః అయం భావః ॥ కిమాంసభాం - యస్యామయంపరాభూయతే - తాస్తుప్రజభువోధన్యాః యత్ యానులయం కృష్ణావిధక్రీడయా లంచతిగచ్ఛతేతి ॥ ౧౪ ॥ అహవాకజ్జనుపుణ్యావయంయతోస్తాభిరన

౩౬||రమితి||దుర్విషమామసహ్యంఉగ్రం-తేజోయస్యసఃకృష్ణః||౩౭||ప్రకృహ్యతి||గరిష్ఠత్వాయఃశ్వాశ్రయత్వమే
 క్తంత్రహేతుః||అబ్జనాభఃకుతస్తస్యోపర్యేవపాతయతః||౩౮||౪౦||౧||సేగతి||సర్వేశోమగ్నః||అస్పృహ్యమి
 త్యర్థః-తతాగరిణస్ఫుతస్తేభ్యధావ||౪౧||తథే||తథాద్భుత్ అతిరభసోవేగాయేహంతా||-సంయతా||ఉచ్యతే||
 ౪౨||౪౪||శయానాని||శోచంత్యోపిలాపాంతృక్రూ-శుచః||తతాగరి||౪౫||హేనాథతి||ధర్మజ్ఞేత్వాదీనిలపేప్రేమే
 సంబోధనాని||౪౬||త్వయేతి||గృహియావయమివత్వయావత్సావరహితాపురియంతశోభతఇ-స్వద్వప్యేభిధానం||౪౭||
 అనాగసామితి||అనాగసామితి||పరమాద్భాభిధానం||౪౮||సర్వేషామితి||ఏవకృష్ణః||ప్రభవంత్యస్మాదితి||ప్రభవః-అపి
 యంత్యస్మిన్నిత్యవ్యయః-సచసచత్సృజితభ్యానం||అవజ్ఞానం||రుంశిలంయస్యసః||౪౯||౫౦||మాతరమితి||అస్పృహ్యశు
 షత్||స్పృహ్యై||౫౧||దేవకీతి||పుత్రప్రాంతింవిహేయజగదీశ్వరావిజ్ఞాత్వా-శంకితాసంతానసస్వజాతేనానింగితవం

౫||౩౪||ఏవంవికథమానైవైకం||పేషకుపితోవ్యయః||లఘుమోన్మత్సగరసామంచముశుంకమారుహత్||
 ౩౫||తమాపశం||మాలోక్యవృశ్యమాన్మనసతనాత్||మనస్వీసహసోత్థాయజగృహేసోపిచర్షణీ||
 ౩౬||తంఖడ్గపాణింవిచరంతమాశుశ్వేసంయథాదక్షిణసవ్యమంభరే||సమగ్రహీద్ధర్మిషమూగ్రతే
 జాయధోరగంతాత్మ్యంతః||ప్రసహ్య||౩౭||ప్రకృహ్యకే||శేషువలతిగిరింనిపాత్యరంగోపరితుంగమం
 చాత్||గిరివరిష్టత్వయమబ్జనాభః||పపాతవిశ్వాశ్రయత్రతంత్రః||౩౮||కంసంపరేతంవిచక్షణా
 మాహరిర్యథేభంజతోవివశ్యతః||హేహితజ్జన్మమహం||ప్రవాణుదుడితస్సర్వజనైర్మరేంద్ర||౩౯||
 సరిత్యదోద్వగ్నధియాతమీశ్వరంపిబన్నదన్వావిచరన్సవకశ్వసః||దదర్శవక్రాయాధమగ్రతోయ
 తస్తదేవకూపందరవాపమాచి||౪౦||తస్యానుజాభాగిరిష్టేకంకన్యగ్రాధకాదయః||అభ్యధావన్నతి
 క్రుద్ధాభాగిరివివేకకారిణః||౪౧||తథాతిరభసాస్తాంస్త్రసంయతా||గోహిణీసుతః||అహాపరిఘము
 ద్యమ్యవశూనివమృగాధిప||౪౨||నేదురుంకుభయోవ్యోబుబ్రహ్మేశాద్వావిభూతయః||పుష్పైః
 రంతస్తం||ప్రీతాశ్వశంసుర్వనృతుప్రీయః||౪౩||తేషాంప్రయోమహారాజసుహృద్గణః||ఖతాః||త
 త్రాభ్యయార్వినిఘ్నంత్యశీపాణ్యశ్రుచిలోవనా||౪౪||శయానాగవీరశయ్యాంపతిసాలింగశో
 చతిః||విలేపుస్సస్వరంనార్యోవిస్ఫుజంత్యోముహుశ్శుచః||౪౫||హేనాథప్రియధర్మజ్ఞకరుణావాగవ
 త్సలత్వయాహతేనసహతావయం||తేనగృహప్రజాః||౪౬||త్వయావిరహితావత్సాపురియంపురుషక
 భానశోభతేవయమివనివృత్తాత్సవమంగళా||౪౭||అనాగపాంత్యంభూతానాంకృతవాదోగ్రాముల్బ
 గమ్||తేనేహంభోదశాంసీతోభూతధృక్-లభేతశం||౪౮||సర్వేషామేవభూతానామేహప్రభ
 వావ్యయః||గోప్తాచరదవధ్యాయానకృతిశ్చుఖమేధతే||౪౯||శ్రీశుకః||రాజయోషితిత్వాస్యభగవా
 న్ముఖతభావస||యామామలౌకికింసంప్లాంహతానాంసమకారయత్||౫౦||మాతరంపితరంచైవ
 మోచయిత్వాతథబంధనాత్||కృష్ణరామావవందా||తేశిరసాస్పృశ్యపాదయోః||౫౧||దేవకీమదేవశ్వవి
 జ్ఞాయజగదీశ్వరా||కృతసంపదనోపుత్రాసస్వజాతేనశంకితా||౫౨||*****

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-పంచవత్సారింశోధ్యాయః,
 శ్రీశుకః||పితరాభుపలబ్ధార్థాదిదిత్వాపురుషోద్దమః||మూర్ఖాదినిజాంమూయాంబతానజనమోహినిం||
 గి||ఉవాచపితరావేత్యసాగ్రజస్సాన్వితమకథః||ప్రత్రయావనరః||ప్రీణన్నంబతాశేతిసాదరమ్||౨||

తాకింతుబద్ధాంబలీతస్థతురిత్యర్థః||౫౨||శ్లో||ప్రసహ్యహత్వాహస్తేంద్రంమజ్జేంద్రా||మల్లలీలయా||భీభత్సభరితం
 కంసంసభీభగ్నీమమారయత్||శ్రీధరియోయంశ్లోకః||*****

ఇతిభావాధాదీపికాయాం-చతుశ్చత్వారింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా.
 శ్లో||పంచవత్సారింశేభవత్సనందాదిపాంత్యనమ్||ఉగ్రసేనాభిషేకశ్చగురౌవాపాత్పురాగమః||పితరావితి||ఉపలబ్ధా
 ర్థాదిదిత్వేతిఅయమర్థః-ఉపసమీపేతవయోపుత్రబుద్ధ్యాపాంపారికపరమసుఖభిగాత్పూర్వమేవలబ్ధార్థాలభ్య-అవా
 మిశ్వరామితిపాత్ప్రపరసుజ్ఞానరూపః-అర్థః||యాభ్యాంతథాతాతాత్వా-మయిప్రసన్నైసత్వనయోజ్ఞానంనామ
 శ్రింకుర్లభంస్యాత్-కుర్లభంతుమయిపుత్రప్రేమలతఇదానీమేవతర్వజ్ఞానంమూర్ఖాదినిజాంస్వాధీనాంమూయాం

తయోఃప్రసారితవాని॥౧॥తదేవదర్శయన్వప్యభిః॥ఉవాచేతి॥ప్రీతిః॥ప్రీతియోగపాదరంభః॥౧౨॥౧౩॥ అస్త్యైః
 అస్త్యైఃమిత్తీనిగ్మియతః॥౧౪॥తయోరపియవయోః పుత్రాభ్యాంకృత్యాభ్యాంపాగంజ్ఞకైశోరాఃతద్దవస్థానుభవ
 సుఖానిత్యభ్యః॥యవయోర్నాభవన్నితి॥అస్త్యైఃపుత్రాభ్యాంనిపామావాధికరణ్యం॥౧౫॥ కించలవామైరైవహీ
 నావిత్యాహ॥నేహిపితృగేహస్థాఃయాంముదంవిందంతేపాచనలభ్యేతి॥౧౬॥పవంతావత్ శ్లోకద్వయేనయవయోరావయో
 శ్చకామహానిష్ఠాతే॥అస్త్యైః-ఆవయోఃపుత్రయశ్చపురిషర్యాలోపేనధర్మహానిరపిజాతేత్యాహ॥ సర్వేతి॥ సర్వేహంధ
 ర్నాద్యథానాంసంభవోయస్మిన్సదేహాః-యతఃయాభ్యాంజనితఃపోషితశ్చ-తయోఃపిత్రోనిర్వేశమాన్యన్యమిన్యథాః
 మర్త్యైఃశశంసవత్సరమాత్రేణాయమానప్రాప్నోతి॥౧౭॥యతి॥తన్నభ్యేతి॥త్యైఃపుత్రైఃకల్యణసమర్థాస్తస్మిన్దేహ
 సభనేనవపిత్రోవృత్తి జీవికాంసంపాదయేత్-తంప్రేత్యలోకాంతరేయమదూతాఃస్వస్త్వైవమాంసంభాదయం

నాస్త్యైఃయవయోరాస్తానిత్యైఃసంజయోరపిబాల్యపాగంజ్ఞకైశోరాఃపుత్రాభ్యామభవనాకృతిః ।
 ౩॥ సలభ్యోదైవహతయోర్నాభవద్దంజితః॥యాంబాలాఃపితృగేహస్థావిందంతేలాలితాముదం ।
 ౪॥సర్వాథాసంభవోదేహూజనితఃపోషితోయతః॥నతయోర్యానిర్వేశంపిత్రోర్నర్త్యశ్చతాయా
 మా॥౫॥యస్తయోరాత్మజఃకల్యణస్తనావధనేనచ॥వృత్తింసదర్శయంత్రైత్యస్యమాంసంభాదయంతి
 హి॥౬॥మాతరంపితరంవృద్ధంభార్యాంసాధ్వీంసుతంశశుం॥గుణావిప్రంప్రవన్నంచకల్యైఃకవిభృచ్చ
 సన్న్యతః॥౭॥తన్నావకల్యయోఃకంపాన్నిత్యముద్విగ్నచేతసః॥మోఘమేతేవృత్తిక్రాంతాదివసానా
 మనర్పతో॥౮॥తన్నంతుమర్షధస్తృతమాతర్నృపరతంప్రేయోః । అతుర్వతోర్వాంశుశ్రూహంక్షిప్త
 యోగ్దహ్వాదాభృతం॥౯॥ఇథమ్నయామనుష్యస్యహరేర్విశ్వాత్సన్గితా । మోహితావంకమారో
 వ్యపరివృజ్యాపతుర్దుదం॥౧౦॥ సంచంతావశ్రుధారాభిస్సేషహపాశేనచావృతౌ॥నకించిదూచయా
 రాజస్థావృకంఠావిమోహితౌ॥౧౧॥పవమాశ్వాస్యపితరౌభగవాన్దేవకీసుతః॥మాతామహంకూర్ష
 సేనంయదూనామకరోత్పతి॥౧౨॥అహచాస్తాన్నహారాజప్రజాస్తాన్జ్ఞప్తుమహం । యయాతిశో
 పాద్యమభిర్నాసితవ్యంనృపాసనే॥౧౩॥మయిభ్యగ్మణిపాసీనభవతోవిబుధాదయః॥బలింహరంత్యవన
 తాః॥ముతాన్యెనరాధిపాః॥౧౪॥ఇత్యక్త్వాహవామవనముగ్రసేనాయథాభుజే । సుధర్మభ్యాంస
 భాంశక్రాదాహరేత్యాహకేశవః॥౧౫॥ మారుతశ్చతథాహేంద్రంవాసుదేవస్యశాసనాత్॥ప్రా
 యచ్ఛదైవరాజోపసభాంకృష్టానుభావం॥౧౬॥సర్వాశ్శస్యజ్ఞాతీసంబంధాదిగ్భ్యైఃకంసభయాగ్ర
 తా॥యదుపన్యస్యంధకమధుదాశౌహామకురార్యకా॥౧౭॥ సభాజితాన్సమాశ్వాస్యవిదేశావా
 సకర్మితా॥వ్యవసాయత్సగేహామవిదైస్సంతవ్యేవిశ్వదృక్॥౧౮॥కృష్ణసంకర్షణభుజైర్దుస్తాలభిమ
 నోరథాః॥గృహేషురేమిరేన్ధ్రైఃకృష్ణరామగతజ్వరాః॥౧౯॥వీక్షంతోహరహః॥ప్రీతాముకుందవదనాం
 బుజః॥నిత్యంప్రముదితంశ్రీమత్సదయస్త్రితవీక్షణం॥౨౦॥ తత్రప్రవయసోప్యాసాయవానోతిబలౌ
 జనః॥పిబంతోయైర్ముకుందస్యముఖాంభోజసుధాంముహుః॥౨౧॥ శ్రీశుకః॥ అథనందంసమాపాద్యభగ
 వాన్దేవకీసుతః॥సంకర్షణశ్చరాజేన్ద్రపరివృజ్యైదమూచతుః॥౨౨॥ పితుర్యవాభ్యాంస్నేహాభ్యాం
 పోషితౌలాలితౌభృతంపిత్రౌరభ్యధికాప్రీతిరాజ్జేష్వాత్సనోపిహి॥౨౩॥ సపితాసాపిజనవీయాపు

రిహిశ్యమాంసమితివా॥౨౪॥కించ-మాతాదీశుశ్రూహామకుర్వకాపిఫలజీవితశ్చభవతీత్యాహ॥మాతరమితి॥అభిభృత్ అ
 పుష్కరాశ్వసన్నపిక్వతల్యపివేశ్యథాః॥౨౫॥తదితి॥తన్నాన్మౌలవయోః-మోఘంవృద్ధంఅనర్పతోః॥౨౬॥ తదితి॥ దు
 హ్వాదాకంసేన॥౧౧॥పవమితి॥ఆశ్వాస్యసాంత్యయిత్యా॥౧౨॥ అహేతి॥ తన్మేవాజ్ఞాపయేతిమావదేత్యాహ-య
 యాతిశాపాదితి-తవతుయాదవత్సేపిమదాజ్ఞయానదోవృత్తిభావః॥౧౩॥ మమతాదృశీకైర్నాప్రీతిచేత్రతాహి॥
 మయ్యామి॥మత్ప్రీతాదేనశ్శర్యంభవివ్యతీత్యథాః॥౧౪॥౧౬॥సర్వాని॥స్వాగ్జ్ఞాతీగ్రంబంధిసత్పదగ్భ్యైఃకనాయ్యైః
 ౧౭॥౧౮॥కృష్ణైఃసినాఃపూర్ణైఃకృష్ణరామాభ్యాంకరోవృత్తిజ్వరస్తాపోయేహంతే॥౧౯॥వీక్షంతృతి॥ సదయస్త్రితం
 వీక్షణంయస్త్రితతీ॥౨౦॥తత్రేతి॥ప్రవయసోవృద్ధాఅపిఅతిశయింబలమోజశ్చయేహంతే॥౨౧॥౨౨॥పితరీతి॥ భృశం
 అస్త్యనోప్యాధికృతనపోషితౌ-నవాశ్చర్యమేతదిత్యాహ- పిత్రోః- అస్త్యనోదేహదప్యాన్నజేషుఅభ్యధికాహిప్రీతిరితి॥

౨౩| దేవకీవసు దేవయ్యాఃపుత్రాయీవాంనాత్మశ్చుతాగ్రివిధనవాచ్యమిత్యాహ||సపి తేతి||౨౪||౨౫||పవమితి||సప్రజంప్ర
జవాసిభిసహితఃకుప్యానిస్వర్గైరజతాతిరక్తకాంస్యపాతాగ్రినితత్ప్రభృతిభిః||౨౬||౨౭||౨౮||పురోధసాగ్గౌచా
ర్యేణద్విజఃసంస్కృతింఉపనయనం||౨౯||తేభ్యోఽతి||గావో గాఃకుక్కుస్యమాలావన్యంతేయాసాంతాఃతేమవస్త్రమా
లావతీః||౩౦||యాశ్చతి||యాఃపూర్వంమనోదత్తాఃసం-తాపవాదదాత్ - ననుతాఃకంసేనఅపహృతాఃసత్యంరాజగో
ష్ఠాదాద్భిద్యదత్తాశ్చత్యాహకంసేనాధర్మతత్తి||౩౧||తతశ్చతి||గాయత్రంప్రతంబ్రహ్మచర్యం||౩౨||ప్రభవావతి||౩౩||నే
ణభవంత్యాభ్యామితిప్రభానా-అతపవసర్వజ్ఞాస్వతఃసిద్ధంతిమలంజ్ఞానంప్రచ్ఛాదయంతౌసరచేష్టితైః||౩౪||౩౫||యథ
తి||యథాయథావత్-ఉపసాద్యప్రాప్యగురౌవృత్తిమన్యాగ్రాహయంతౌశీతయంతౌ-గురుముపేతౌఉపగతౌసేవి
తవంతావిద్యర్థః||౩౬||తయోరితి||శుద్ధోభావోయానుతాభిరనువృత్తిభిః-సాంగోపనిషదఃఅంగాశీతాద్భిరైరుపనిషద్భి
శ్చసహితాః||౩౭||సరహస్యమితి||సరహస్యంమంత్రదేవతాజ్ఞానసహితం-ధర్మార్థమన్వాదితృతాస్త్రాగ్రి-న్యాయ
పథార్థమీమాంసాదీః-అస్మిత్వకీంతరగ్రవిద్యాంషడ్విధాం-సంధర్మావిగ్రహలాయానమాససంధైవ్యధమాశ్రయశ్చ
త్యేవంషడ్విధాం-రాజనీతిం||౩౮||సర్వమితి||సకృన్నిగదమాప్రేణవకవారంగురూచ్ఛారణమాప్రేణ||౩౯||అహూ

స్థితస్యపుత్రవత్|శిశూఃబంధుభిరున్మిష్టానకలైఃపాపరక్షణే||౨౪||యాతయాంయంత్రజంతాతవ
యంచసేషాదుఃఖతాః||జ్ఞాతీవోత్రష్టమేష్యమోవిధాయసుహృదాంసుఖమ్||౨౫||పవంసాంత్వ
య్యభగవాన్నందంసప్రజనుమ్యుతిః|వాసోలంకారకుప్యాద్యైరహాయామాససాదరమ్||౨౬||ఇత్యు
క్తస్తాపరివ్వజ్యనందఃప్రణయివిహ్వలః|పూరయన్నశ్రుభిర్నేత్రేసహగౌప్రప్రజంయయా||౨౭||౨౮
శ్రీకృష్ణరామయోఃఉపనయనవేదశాస్త్రాగ్రిధ్యయనగురుపుత్రానయనాదికథాప్రారంభః||
భతురసుతోరాజాపుత్రయోసాధ్యకారయత్|పురోధసాబ్రాహ్మణైశ్చయథావద్ద్విజసంస్కృతిం||
౨౯||తేభ్యోదాగ్గౌణాగావో*కుక్కుమాలాస్యలంకృతాః|స్వలంకృతేభ్యోస్సంపూజ్యసవత్పాతౌమ
మారీః||౩౦||యాఃకృష్ణరామవత్తేమనోదత్తాఃసహాచార్యుః|తాశ్చవిదవావనుస్త్వర్థకంసేనాధర్మ
తోహృతాః||౩౧||తతశ్చల్పబంసంసా-రౌద్విజత్వంప్రాప్యసుప్రతౌ|గంగాద్యదుకులాచార్యాద్ధాయ
త్రంప్రతపాఙ్గితౌ||౩౨||ప్రభవాసర్వవిద్యానాంసర్వజ్ఞోజగదీశ్వరా|వాన్యసిద్ధామలంజ్ఞానంసూహ
మానానరేహితైః||౩౩||అథోగురుకులవాసమిచ్ఛంతాపుపజగ్మతుః|కాశ్యంసాందీపనంనామఅవం
తీపురవాసిసం||౩౪||యథోపసాద్యదాంతౌతౌగురౌవృత్తిమనిందితాం|గ్రాహయంతాపుపేతౌత్వ
భక్త్యాదేవమివాద్యతౌ||౩౫||తయోద్విజవరస్తుష్టశ్శుద్ధబావానువృత్తిభిః|ప్రవాచవేదాఃఖిలా
సాంగోపనిషదోగురుః||౩౬||సరహస్యంధర్మరేషదంధర్మాన్వాయపథాంస్తథా|తథాచాన్యత్కీంవి
ద్యాంరాజనీతించషడ్విధాం||౩౭||సర్వంతద్విబుధప్రేష్టానర్వవిద్యాన్వితృకాసకృన్నిగదమాప్రేణ
తౌసంజగృహతున్యప||౩౮||అహూరాత్రైశ్చతుష్టప్యసంయతౌతావతీకలాః|గురుదక్షిణయాచా

రాత్రైగ్రితి|తావతీఃచతుష్టక్తిలాః-తాశ్చతైవతంత్రప్రక్రలిఖ్యంతే-యథాగీతంవాద్యంసృతంనాట్యం-ఆలేఖ్యంతి
లక-నానారచనా-విశేషకథేద్యం-తండులకుసుమబలివికారాః-పుష్పపురణంఅదర్శనం-వసనాంగరాగాః-మణిఘామి
కాశర్క-శయనరచనం-ఉదకవాద్యముదకఘాతః-దిత్రయోగాః-మాల్యగ్రుఢనవికల్పాః - శేఖరాపీడయోజననైవధ్య
యోగాః-కర్ణపత్రయోగాః-సుగంధపుష్పఘాషణయోజనం-వింశతీలంకాచుమారయోగః-హస్తలాఘవందితృశా
కాపూపముఖభక్త్యవికారక్రియాః-పానకరసరాగాసవయోజనం-సూచీపానకర్క-సూత్రక్రీడా-సర్వపస్తుప్రకృతి
నిర్మాణం-వీణాడమరుకవాద్యాని-ప్రహేళికా-స్వస్తిన్నయావరచనా - దుర్వంచకయోగాఃపుస్తకవాచనం-నాటకా
ఖ్యాయికాదర్శనం-కావ్యసమప్యాపూరణం-పట్టికావేద్రబాణవికల్పాః-తత్కక్గాణితకుణం-వాస్తువిద్యా-రూప్యరత్నవ
రీతౌ-ధాతువాదః-మణిరాగజ్ఞానం-అకరజ్ఞానం-వృత్రాయోర్దేవయోగాః-మేఢకుకుటల్కాపుకయ్యుద్ధవిధిః- ఘోషాని
కాప్రలాపనం-ఉత్పాదనం-కేశమార్జనకాశలం-అక్షరముష్టికాకథనం-క్షేద్భిరేకలృః-దేశభాషాజ్ఞానం-పుష్పశకటికా
నిమిత్తజ్ఞానంయంత్రమాతృకాధారణమాతృకాసంవాచ్యంమానసీకావ్యప్రియా- అభిధానకోశః- ఛందోజ్ఞానం-క్రి
యాకల్పాః-ఫలితయోగాఃపస్తుగోపనాని-ద్యూతవిశేషః - ఆకర్షక్రీడాబాలక్రీడనకాని- వై నాయకానాంవై జయకా

ర్యంఛందయామాసమన్యః॥ ౩౨॥ ద్విజస్తయోష్టప్తహిమానమద్భుతంసంలత్యురాజన్మలిమానుషేం
 వతింసన్మన్యోప్రిత్యాగ్నమహాన్యవేన్మనంబాలంప్రభాసేవరయాంబభూవ॥ ౩౩॥ తథేగ్యథారు
 హ్యమహారథౌరథంప్రభాసమాసాద్భయరీతేపిత్రమా | వెలామువప్రజ్యనిషేదతుఃతుణంసంభురిన్
 త్యాహాణమాహరస్తయోః॥ ౪౦॥ గమాహాభగవానాశుగురుపుత్రఃప్రదీయతాం | యోసాపిహత్వ
 యాగ్రస్తోబాలకోమహతోన్మిశా॥ ౪౧॥ సింధుః॥ నాహోమంతమహందేవతైస్యోపంచశవోవహోఅం
 తజాలచరఃకృష్ణశంఖరూపధరోమరః॥ ౪౨॥ అస్తేతేనాహ్యోమానంగురుపుత్రప్రవప్రభోజలమాపిశ్య
 తంహత్యాగ్యవ్యాతామత్యువాచహ॥ ౪౩॥ తదసౌజలమాపిశ్యహత్యాతంజలవాసేనం | విదార్యజరంత
 స్సనాపశ్యదురరేభావః॥ ౪౪॥ తదంగప్రభవంశంఖమాదాయరథమాపిశత్॥ ౪౫॥ తథస్సంయమనీంనామ
 యమస్థదయితాంపురీంగత్యాజనాదనశ్యంఖంప్రదధ్మిన్సహలాయుధః॥ ౪౬॥ శంఖనిహ్రోదదుకా
 ణ్యోప్రజాసంయమనోయమః॥ గయోస్సుపర్యాంహహతీంపత్రేభవ్యవబృంహితాం॥ ౪౭॥ ఉవాచాచ
 నతఃకృష్ణంసర్వభూతాశయాలయంబీలామానుషయోవిశ్లేన్యవయోఃకిరవామకిం॥ ౪౮॥ శ్రీభగ
 వా॥ గురుపుత్రమహానీతంజజర్వజబంధనమ్అనయస్యమహాభాగమచ్ఛాసనపురస్కృతః॥ ౪౯॥ తథే
 తితేనోపనీతంగురుపుత్రంయదూస్తమాదత్యాస్యగురవేభూయోవృణీష్యేతితమాచతుః॥ ౫౦॥ గురుః
 సమ్యక్సంపాదితోవత్సభవద్భాగ్యంగురుగమగ్నియః॥ కోమయ్యుద్విధనరోకామానానవశిష్యతే॥ ౫౧॥
 గచ్ఛతంస్యగృహంవీరాకోగ్రివామస్తుపావనీ॥ ౫౨॥ గురుజైవమనుజ్ఞాతారథేనాగలరంహసా | ఆయా
 తాంస్యపురంతాతపజన్యనినదేనవై॥ ౫౩॥ సమనందప్రజాస్పర్యాఃపుష్టేగామజనాదనా | ఆప
 శ్యంతోబహుహానిన్యలబధనాశ్చ॥ ౫౪॥

గొకులం ప్రతిష్ఠాపన ప్రేషణాదిక ధాత్రా రంభము.

యూభిస్తా ఇవేతి॥౫౩॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - పంచవత్సారింశాధ్యాయవ్యాఖ్యా . *****
 యో॥పట్నత్యారింశశ్శామమధ్వం ప్రేష్యతద్దిరా॥యశో గానందయోశ్చక్రేకృష్ణశ్శోకాపనోదనమ్॥ కామచారంద్వి
 జాతిస్సృజపరిత్యజ్యాతిసంయతః॥సురోజ్ఞానమను ప్రాప్యసఖ్యాగోపీపహితత్॥ గోపీనాంసాంత్యనమతిరహస్యంప
 త్నంత్రిసాధ్యమితదధ్ధముధ్వంవిశిష్యై॥వృష్టినామితి॥ప్రవరఃఉచ్చకులత్వాత్ - మంత్రివిశ్వాపాస్పదత్వాత్ - శ్రీకృ
 ణ్ణస్యతివల్లభత్వాద్యదవైవృక్షిభిశ్చదరణీయః-బుద్ధిపైమఃబుద్ధ్యాతిశ్రేష్ఠః॥౧౥౨౩॥ గోపీనాంవిశేషతస్సం
 దేశేశారణమాహ॥తాత్పరి॥ సయ్యోవసంకల్పార్థకంమనోయాసాంతాః - అహమేవప్రాణాయాసాంతాః - మమ
 ప్రాణయాతాత్పరివా-మదుద్ధేత్యైదైపికాఃపతివుత్రాదయః - భోజనపానవస్త్రభూషణప్రకృంబులాదయోవా

యాభిస్తాః॥౪॥తతఃకిమతత్తమా॥యత్తి॥మన్నిమిస్తంశ్యతాలోకధర్మాభిహముత్రసుఖతత్సాధనానిచయైస్తాః - విభర్తి
 పుష్టమిసుఖయామిత్యర్థః॥౫॥తాసాంవియోగానందర్పయతిశ్లోకద్వయేన॥నయాతి॥విరహానోతాంత్యంతేననిహ్వా
 లాఃపరవశాః॥౬॥ధారయంతీతి॥గోకులాన్నిగమనసమయేశుగ్రీమాగమిష్యామీతియేప్రత్యాగమనసందేశాస్తైఃమేమ
 దీయ్యవల్లవ్యోగోన్యూనదాన్తికాభిలాసామాన్యాస్యదేహాయదిస్యాద్విహివిరహాశపేనదహ్యతైవతస్యమయ
 వర్తమానత్వాత్॥౭॥జ్ఞేవంతీభావః॥౮॥ఇతీతి॥సందేశంభవతీనాంవియోగామేనహిసర్వాత్మనాక్యవిదిత్యాదికం॥౯॥
 ప్రాప్తృతి॥౧౦॥మోచితీతిస్తంగచ్ఛతిసతి-ఘన్నయానంయస్యేతి-తదాగోపీభిరజ్ఞాతైస్సనందసంగంబభవానితీయా
 చయసుం॥౧౧॥ప్రజంవర్ణయతఃపంచభిః॥వాశితార్థృతి॥వాశితాఃపుష్పవత్యోగావఃతన్నిమిస్తంభిత్తయ్యధ్యక్షింశుష్టిభి
 ర్మత్తైర్గోపుమైర్నాదితం॥వాశిభిఃకేనుభిఃస్వవర్ణకాప్రతి॥౧౨॥ఇతస్తతృతి॥౧౩॥లంఘ్యిరుగ్మతద్భిఃగోదోహశబ్దైఃస

మనసాగతాః॥౪॥యైత్యక్తలోకధర్మాశ్చమదధేతా॥విభర్త్యహం॥౫॥మయితాఃప్రేయసాంప్రేప్తే
 దూరస్థేగోకులస్త్రియైఃపురంత్యంగవిముహ్యంతివిరహోత్కంఠ్యహ్వాలాః॥౬॥ధారయంత్యోక్తప్రే
 ణప్రాయఃపాశానాంధంచన॥ప్రత్యాగమనసందేశైర్వల్లవ్యోమేమదాన్తికాః॥౭॥శ్రీశుకః॥ఇత్యక్త
 ఉద్ధవోరాజఃసందేశంభన్తురాజ్ఞనః॥ఆదాయరథమారుహ్యప్రయయానందగోకులమ్॥౮॥పాస్తో
 నందప్రజంశ్రీమాన్నిమోచితీతివిభావసోఘన్నయానఃప్రవేశతాంపతూనాంఖురరేణుభిః॥౯॥వాశితా
 క్షేభియ్యధ్యక్షిరాజింతశుష్టిభిర్వపైః॥ధావంతీభిశ్చవాశిభిరూహాభారైస్సవర్ణకా॥౧౦॥ఇ
 తస్తతోవిలంఘ్యిగోవవైసుంఽడితంసితైః॥గోదోహశబ్దాభిరవంక్షేణానాంనిస్సనేనచ॥౧౧॥గా
 యంతీభిశ్చకర్షాశేతుభానిబలకృష్ణయోః॥స్వలంకృతాభిగోపీభిర్గోపైశ్చమవిరాజితమ్॥౧౨॥అగ్న్యగ్నా
 తిధిగోవిప్రపితృదేరవాన్సాన్యత్రైః॥ధూపదీప్తైశ్చమాల్యైశ్చగోపావానైర్నవోరమమ్॥౧౩॥సర్వతఃపు
 ప్పితవనఃద్విజాతీకులనాదితమ్॥హంసకారండవాకీతైఃవర్షమందైశ్చమండితమ్॥౧౪॥తమాగతంస
 మాగమ్యకృష్ణస్యానుచరంప్రేయమనందః॥ప్రీతపరిష్వజ్యవాసుదేవతయాచయత్॥౧౫॥భోజితంప
 రమాన్వేనసంవిష్టంకశిపాసుఖమ్॥గతశ్రమంపర్యపుచ్చత్పదసంవాహనాదిభిః॥౧౬॥కద్దిదంగమహా
 భాగసఖాశశూరనందనః॥ఆనైకుశల్యవత్సాదైర్గుక్తోముక్తస్సుహృద్వ్యుతః॥౧౭॥దిష్ట్యేకంసోహతః
 పాపఃసానుగస్యేనపాప్తనా॥సాధూనాంధర్మశీలానాంయథానాంద్వేష్టియస్పదా॥౧౮॥ఆపిష్టరతి
 నఃకృష్ణమాతరంసుహృదస్సఖీ॥గోపాప్రజంచాన్తనాథాగావోబృందావనః॥౧౯॥అప్యాయా
 స్యగోవిందస్సజనాసకృదీక్షితుం॥కహిప్రత్యామతద్వక్త్రంసనానంసన్తతేక్షణం॥౨౦॥
 దవాగ్నైవాతవపాఞ్చవృషపాఞ్చరక్షిణాః॥దురత్యయేభ్యోమృత్యుభ్యఃకృష్ణేనసుమహాన్తనా॥
 ౨౧॥పురతాంకృష్ణపీఠ్యాణీలీలాపాంగనిరీక్షితం॥హసితంభాషితంచాంగసర్వానశ్శిథిలాః॥ప్రేయాః॥
 ౨౨॥సరిత్యైలవనోద్దేశాగమకుండపదభూషితా॥ఆశ్రీడాశ్రమాశ్శానాంమనోయాతితదాన్త
 తాం॥౨౩॥మన్యేకృష్ణంచరామంచప్రాప్తాపహసురోన్మమా॥సురాణాంహహదధాన్యగ్గోస్యవ
 చనంయథా॥౨౪॥కంసంనాగాయతప్రాణంమన్లాగజవతింతథా॥అవధిత్రాశీలయైపతూనివమృ

హాభిరోరవాఃముంచమాంముంచనయతనయ్యగృహాదేహిత్యాదయోయస్త్రితత్ - వేణానాంనిస్సనేనచ॥౧౧॥గా
 యంతీభిరీతి॥గాయంతీభిర్గోపైశ్చమవిరాజితం॥౧౨॥అగ్నీతి॥అగ్నాద్యర్పనాన్నిత్యైర్గోవగ్నైర్ధూపదీపాదిభిశ్చమనో
 రమం॥౧౩॥సర్వతృతి॥వందాస్సమూహాః॥౧౪॥తమితి॥అర్పయత్ పూజయామాస॥౧౫॥౧౬॥దిష్ట్యైతి॥పాధూనామి
 త్యాదికర్తృశిష్యైః॥౧౮॥అపీతి॥గావోగాఃగిరింగోవర్దనం॥౧౯॥అపీతి॥అప్యాయాస్యతిఆగమిన్యతికిం॥౨౦॥శ్రీకృష్ణోవకార
 పురణాదిభిరనువమానందేనాభిభూయమానఅహా॥దవాగ్నీరితి॥వాతాద్వదాచ్యైతిపుషాత్పర్వాచ్యైతిఅస్యేభ్యఃదురతి
 క్రమేభ్యోమృత్యుభ్యఃశ్రీకృష్ణైరక్షితాఃపుః॥౨౧॥కించ॥పురతామితి॥లీలయాఆపాంగెననిరీక్షితం-అంగహేఉద్గవ॥
 ౨౨॥నకేవలంశిథిలాపవకింతుశనైరుపరమంతీత్యాహ॥సరిదితి॥సరితశ్చలైలాశ్చవనోద్దేశాశ్చతా-ఆశ్రీడాశ్రీడా
 స్థానాని॥౨౩॥మన్యృతి॥సురాణామగ్ధాయ-మహద్గంభీరం-గర్గస్యవచనంయథా॥౨౪॥నకేవలంతద్వచనానుసారేనైవ
 వ్యవహారసంబంధాదపీత్యాహ॥కంసమితి॥౨౫॥తాశత్రయమితి॥భరాట్తయప్తిమివ-తాశత్రయప్రమాణంధనుఃబభంజ

౨౬॥౩౧॥అఖలగురుత్వమేవజనకశ్వేననియంగృత్యేనచాహ॥ఎతావితి॥ గామోముకుందశ్చైత్రతాపశ్చస్యబీజయోగీనిమి
తోపాదానే-ననుపురుషప్రధానయోగీజయోగిన్యోప్రసిద్ధఘటలహ-పురుషఃప్రధానమితి-పురుషోంతఃప్రధానంశ
క్తేఃఅతఃప్రధానపురుషావప్యేనావేవేశ్యథాః-ఎవజనకశ్వేనుక్తం-కించ-అస్మియభూతేషుభూతేషునుప్రవేశ్యభూ
తానాంమధ్యేతదుపహితస్యవిలక్షణస్యనానాభేదస్యజ్ఞానస్యవజీవస్యచక్షుశాతేక్షశ్వరోయంతారాభవతఃకుతఃపు
రాణౌఅనాదిఅనాదిత్వాతారణ్యస్యంతశ్చయన్యైత్వమిగ్యథాః॥౩౨॥ ననుస్మప్త్యధికర్తావేశాత్తనుష్యాదిజన్మద
ర్శనాచ్చతస్యాన్యేభ్యఃకోపశేషత్యాతంక్యాహద్వాభ్యాంయస్మిన్నితి॥కర్తృశయంతిర్నాసనాంనిర్వృత్యత్యక్తౌ
బ్రహ్మమయఃస్యనూపజ్ఞానవా-అర్క-వర్ణఃశుద్ధసర్వత్ముర్తిస్య-పర్యాగతింతస్పరంపరంయాతి॥౩౩॥ తస్మిన్నితి॥
అఖలస్యాత్మాదహేతుశ్చతస్మి-కారణేనమనుష్యాత్మా-మహాత్మామహాత్మానిపరపూర్ణైభవంతౌభక్తింకురుతఃఅతః
కృతార్థావిత్యథాః॥౩౪॥ ప్రస్తుతమాహ॥ఆగమిష్యతితి॥పితృస్యవయోః॥౩౫॥ హత్యేతి॥యాతయాయాంప్రజంతాశ
వయంచసేషాదుఃఖతా-జ్ఞాతీవోద్రుష్టుమేష్యామోపిధాయమృదాంసుఖమితి-యదాహృష్టప్రత్యక్షంకిరిష్య

గాధివః॥౨౫॥ తాశ్చక్రియంమహాసంధంధనుర్వృష్టిమివేభరాట్॥బభంజైకనహస్తేనసప్తాహమదధాగ్ని
రిం॥౨౬॥ ప్రలంబభేదనుకారిష్టగృణావర్తకాదయః॥ జైత్యాస్సురాసురజిహ్వాతాయై నేహలీలయా॥
౨౭॥ శ్రీశుకః॥ఇతిసంస్తృప్యసంస్తృప్యసందఃకృష్ణాసురక్షధీః॥అశ్రుకంతోభవత్తాక్షీంప్రేమప్రసర
విహ్వలః॥౨౮॥యశోదావర్ణామానాఃపుత్రస్యచరితాని॥శృణ్వంత్యహ్నిభ్యాపాప్రాక్షీత్సైషా
స్మరతపయోధరా॥౨౯॥తయోరిథంభగవతికృష్ణేనందయశోదయోః॥పీత్యాసురాగంపరమంనందమా
హూర్ధవోముదా॥౩౦॥ఉద్ధవః॥యవాంశ్లోఘ్యతమాసూనందేహినామిహమానన॥నారాయణేఖలగు
రాయత్యుతారతీర్థశ్రీ॥౩౧॥ ఏతాహివిశ్వస్యవబీజయోగీరామోముకుందఃపురుషఃప్రధానం॥అస్మి
యభూతేషువిలక్షణస్యజ్ఞానస్యచేశతభమాపురాణౌ॥౩౨॥ యస్మిజనఃప్రాణవియోగకాలేక్షణం
సమావేశ్యమనోవిశుద్ధం॥నిర్వృత్యకర్తృశయమాశుయాతిపరాంగతిం॥బ్రహ్మమయోగు-వర్ణః॥౩౩॥
తస్మిన్మవంతావఖిలాన్తేహేతానారాయణేకారణమర్త్యమూర్తే॥భావంవిధత్తోతరాంమహాత్మాకిం
వావశిష్టంయవయోప్రకృత్యం॥౩౪॥ఆగమిష్యత్యధీశోణకాలేనప్రజమమృతః॥ప్రియంవిధాస్యతేపి
తోర్భగవాహాసాన్యతాంహః॥౩౫॥హత్యాకంసంరంగమధ్యేప్రతివంసర్వపాత్వైతాం॥యదాహవ
స్సమాగమ్యకృష్ణస్సత్యంకరోతిశత॥౩౬॥మాఖద్యతంమహాభాగారత్యుభకృష్ణకుంతితే॥అంతర్హృ
దిసభూతానామాస్తేజ్యోతిరివైధసి॥౩౭॥సహ్యాస్యాతిప్రియఃశిష్యా॥ప్రియోవాస్త్యమానిః॥నో
త్తమోనాథమోవాపీసమాసస్యసమోపివా॥౩౮॥సమాతానపితాతస్యనభార్యానసమతాదయః॥నాత్మీ
యోనావరిశ్వాపినదేహూజన్మచైవహ॥౩౯॥నచాస్యకర్మవాలోకేసదసన్నిత్రయోనిషు॥శ్రీదార్ధ
సస్పిసాధూనాంపరితాగ్నితాయకల్పతే॥౪౦॥సత్త్వంరజస్తమఇతిభశశినిర్గుణోగుణా॥శ్రీదన్వనీ
హూపిగుణైస్సృజత్యవతహంత్యజః॥౪౧॥యథాభగ్నిమరికాదృష్ట్యాభాగ్నిమృతీవమహితథా॥చిత్రైక

తీతి॥౩౬॥కాలవిలంబనుసహమానోప్రత్యాహ॥మాఖద్యతమితి॥హేమభాగాంతితేజభానీమేవసమీపేకుశభిత్వతల
హ-అంతర్హృదితి॥తర్హిసంరైవఃకిమితనదృశ్యతేతత్రాహ॥జ్యోతిరివైధసితి॥జ్యోతిర్యథావధనంవిసానదృశ్యతేన
ధాభక్తింవిసాశ్రీకృష్ణాపీతిభావః॥౩౭॥అహూతస్తామేతతేతస్యల్పిహాగమనంస్యస్యాతిప్రియాఃపితౄద్విహా
యనసంగచ్ఛతేతిమిమశ్వేతతాగ్నిమా॥నేతి॥అస్యప్రియాదయోగహిసంత-తత్రహేతుఃఅమానిఃసమాసస్యేతిచ॥౩౮॥
౩౯॥నేతి॥సోపిజన్మకర్తాదిరహితోపి-శ్రీదాప్రయోజనస్స-సాధూనాంపరిపాలనాయ-సదసన్నిత్రయోనిషుసాత్వి
కరాజసతామసమిత్రయోనిషు-యద్వా-దేవాదిమత్స్యదిస్సంహాదియోనిషు-కల్పతేజవిర్భవతీత్యథాః॥౪౦॥నను
జన్మకర్తాదిరహితస్యతపశదిత్యతలహ॥సత్త్వమితి॥శ్రీదాయామనీహూపిశ్రీడ-తథాపిమాయాగుణైర్మృతత
త్యథాః॥౪౧॥అత్రావిద్యోపాధేర్జీవస్యకర్తృత్వందృష్టాంతీకుర్వా-తస్యావిద్యయైవకర్తృత్వమితిసదృష్టాంతమాహ॥య
థేతి॥భగ్నిమరికావరిభగ్నిమరికయోపలక్షితయాదృష్ట్యాభూరపి॥బ్రాహ్మతీవయథాప్రతీయతే-ఏవంచిత్రైకర్తరిసతిత్ర
చిత్రైకహంధియాతత్పాధ్యాసేనతత్త్వతోయథాతద్వదితి॥౪౨॥కించయవయోరేవనాయమాన్తజఃకింతుస

‘రేవమామపి - తత్తాపినాన్తజపవకింతుశత్రుమితాదీదూపోపీతిసర్వాత్మనిరూపణేనమోహనివృత్తయే సంబంధమనై
 కాంతికంకరోతిద్వాభ్యాంయవయోరితి॥౪౩॥దృష్టమితి॥ అమృతాద్విసాతరాంశతరాంతస్త్యతోవాచ్యంనిర్వచనా
 మాంవస్తాస్తీతి॥౪౪॥ఏవమితి॥దీపాఃకూఢ్యప్రజ్ఞాల్య-వాస్తూజేహ్యాదీః॥౪౫॥తాఇతి॥ మణిభిఃకాంత్యాది
 ముస్థితైః-రజ్జూర్వికర్షణుభుజైఃకుంకణానాంప్రజోయాసాంతాః-చలంతోనితంబాఃస్తనాహారాశ్చయాసాం-కుండ
 లైస్త్యివంతఃస్ఫురంతఃపోలాఃయాసాంఅరుణానికుంకుమానియేషుతాననానానాసాం-తావేవ-తాశ్చతాశ్చ॥
 ౪౬॥౪౭॥తదాప్రజౌకపోగోవ్యంసక్రౌఢమాహుః॥అశ్రూరఇతి॥ అథాంసాధితవాసీర్వధాసాధకఃతదాహుఃయేననీ
 శఇతి॥౪౮॥కంసంఘాతయిత్యాపునఃకిమర్థమాగతఇత్యాశంక్యకార్యంసంభావయంతి॥కిమితి॥ తదాసాధితేనకార్యేణ
 ప్రీతస్యభర్తుః - పారాంతరేప్రేతస్యమృతస్యకంసస్యమృత్యుశ్చింత్యోభ్యైహికమస్తాభిఃకృత్యాసాధయిష్యతేకిం

రితత్తాత్మకరైవాహంభియాస్తృతః॥౪౯॥యవయోరేవనైవామమాశ్చజ్యోభగవాహారిః॥ సర్వే
 మానూశ్చజ్యోహ్యేత్వాపితామూతానశుశ్రవః॥౪౩॥దృష్టంశ్రుతంభూతభవద్భవవిష్ణుశ్చాస్మత్పరిష్ఠుర్న
 హనన్తకంవాపినామృతాద్వస్తతరాంనవాచ్యంసవేషసర్వంపరమార్థభూతః॥౪౪॥శ్రీశుకః॥ఏవంని
 శాసాబ్రువతోవ్యతీతానందవృత్తస్థానుచరస్యరాజా॥గోవ్యస్సముష్ణాయనిరూప్యదీపాన్వాస్తూస
 మభ్యవృణదధిన్యమంథా॥౪౫॥తాదీపదీప్తైర్మణిభిర్విరేజారజ్జూవికర్షణ్యుజకంకణప్రజః॥చలన్తితంబ

స్తనహరకుండలత్విషతాపోలారుణకుంకుమాననాః॥ ౪౬॥ ఉద్గాయతీనామరవిండలోచనంప్రజాంగ
 నానాందివమృష్పృథ్వీధ్వజః॥ దధన్వనిర్మంథనశబ్దమిత్తోనిరస్యతేయేనదిశామమంగళం॥౪౭॥భగవ
 త్కుదితేనూర్జేప్రజద్వారిప్రజౌకసః॥దృష్టౌరథంశాతకుంభంకన్యామితిచాబ్రువన్॥౪౮॥అశ్రూ
 ర౪౯౪౯కింవాయఃకంసస్యాథాసాధకః॥యేననీతోమధుపురింకృష్టఃకమలోచనః॥ ౪౯॥ కింసాధయిష్య
 తేస్తాభిర్భర్తుఃప్రీతస్యమృత్యురింతతస్తీన్రీణాంవదంతీనాముగ్ధవోగాత్యతాహ్నికః॥౫౦॥*****

ఇతిశ్రీమద్భగవతే-దశమస్కంధే-షట్పత్వత్సారింశోధ్యాయః.

శ్రీశుకః॥తంవీత్యకృష్ణానుచరంప్రజప్రీయఃప్రలంబబాహుంనవకంజలోచనం । పీతాంబరంపుష్కర
 మాలినలనన్దుఖారవిందంపరిమృష్టకుండలం॥౧॥శుబిప్తితఃకోయమపీచ్యదర్శనఃకుతశ్చకన్యామృతవేష
 భూషణః॥ఇతివసర్వాఃపరివపురుత్సుకాస్తముతమణీకేవదాంబుజాశ్రయం॥౨॥తంప్రశ్రయేణావస
 తాస్సుసర్వత్రంసప్రీదహసేషేణసూన్యతాదిభిః॥ రహస్యపుచ్చన్దుషపిష్టమాసనేవిజ్ఞాయసందేశహ
 రంరమావతేః॥ ౩॥ జానీమస్తాన్వయమవతేపార్షదంసముపాగతం । భక్త్రేహప్రేషితిపితోగ్నిర్భ
 వాప్రియదీక్షీర్షయా॥౪॥అన్యథాగోప్రజేతస్యప్తరణీయంనచత్తుహే॥ ౫॥ సేహానుబంధాబంధా
 నాంమునెరపిమదుస్త్యజః॥అన్యేష్వధాకృతామైత్రీయావదథావిడంబనా॥౬॥పుంభిస్తీన్రీమకృతా
 యద్వత్సుమనస్సీవషట్పదైః॥నిస్సన్వత్సజంతిగణికాతకల్యంనృపతింప్రజాః॥౭॥ అధీతవిద్యాఆచార్య
 మృత్విజోదస్తదక్షిణం॥ ఖగావీతఫలంవృక్షంభక్త్యాచాతిథయోగృహం । బద్ధంమృగాస్తథారణ్యంజా
 రోభక్త్యావైరతాంస్త్రీయం॥౮॥శ్రీశుకః॥ఇతిగోప్యోహిగోవిందగతవాకాగయమానసాః । కృష్ణదూతే
 ప్రజంయాతేఉద్ధవేత్యక్తలోకాః॥౯॥ గాయంత్యఃప్రియకర్తాణిరుదంత్యశ్వగతహ్నియః । తస్యసం

అస్తన్నాంనైకింపిండాకృత్యాదాస్యతీత్యథాః-ఎవంవదంతీనాంస్త్రీణాం-తతస్తస్తీన్నవసరేకృతసాదానియమ
 ఉద్ధవలగాల్ ౪౯౪౯॥ఇతిభావాథాదీపికాయాం-షట్పత్వత్సారింశోధ్యాయవ్యాఖ్యాః *****
 స్తో॥సప్తవత్సారింశకేథకృష్ణాదేనేనగోపికాః॥బోధయితోన్దవస్తత్త్వమనుజ్ఞాప్యాగమత్పురిం॥౧॥శుబిప్తితఇతి॥ అపీ
 చ్యంసుందరందర్శనంయస్యసః-అమృతసేవవేషోభూషణానిచయస్యసః- కోయంకుతోవాకస్యవేదవంత్యస్తంపరివ
 పుః॥౨॥౩॥జానీమ-ఇతి॥పార్షదంసేవకం॥౪॥అన్యథేతి॥పితోగ్నిఃప్రియదీక్షీర్షయేత్యత్రహేతుఃఅన్యథేతి॥ ౫॥ సేహాను
 బంధఇతి॥అన్యథాగోప్రజేతసేవ్యత్రహేతుఃఅన్యేష్యితిఅథాకృతాకార్యమితా-విడంబనమనుకరణమాత్రం-సకు
 తాత్వికీమైత్రీ॥౬॥పుంభిరితి॥పుంభిరితిదృష్టాంతఃఅన్యేవాథాన్యదర్శనెదృష్టాంతప్రపంచఃసస్యమిత్యాదినా॥౭॥ అధీతే
 తి॥దస్త్రాదక్షిణాయానతం-పక్షిణోవీతఫలంవిగతఫలంవృక్షం-రతాంఅనురతాంత్యప్రామిత్వధ్యః॥౮॥ఇతితి॥త్యక్తలోకాః

వ్యక్తలోకవ్యవహారాః॥౯॥ గాయంత్యశ్చిత్రిప్రియస్యకర్తాణిగాయంత్యః - తథాతస్యబాల్యకైశోరయోర్యానికర్తా
 శితానిసంప్ర్యుత్యసంప్ర్యుత్యగహియీసుతోరుదంత్యశ్చ-తమపుష్పనితపూర్వప్రియయైవసంబంధః॥౧౦॥ కాదివి
 తిప్రియోణశ్రీస్థేనమాంప్రసారయతుంప్రప్తాపితోయంహుతశ్చితిః॥బుయిత్వాబ్రవీత్ - యద్వాతస్మాప్రియప్ర
 హ్లాపితేఉద్ధవేదృష్టంకృత్యామధుకరావదేశేనూద్ధవమేవాబ్రవీదిత్యర్థః॥౧౧॥ మధుపేతి॥ హమధువశీశవస్యధూర్త
 స్యబంధో-నోస్మాకంలంఘింఘాస్పృశ - మామానినసుసాగరేణప్రార్థయేత్యథః॥తతి-మిత్యపేక్షాయాంకృష్ణవ
 ణాస్సతస్యశ్చశ్రూణాంలోహితత్వేకారణముల్లేఖితమాణాహ- సవత్సాక్షికుచాభ్యాంవిలులితాసంమద్దితాయా
 శ్రీకృష్ణస్యవనమాలాతపత్యాఃకుంకుమంయేషుత్తేజ్జశ్రుభిరుపలక్షితఃకింతుతాసామేవమానినాంప్రసాదంమధు
 వతిర్వహతుకిమప్నోత్ప్రసాదేనతస్య-యదుసదసివిడంబంఉపహాసస్సదే-కుఠియస్యదూతస్త్యమీద్యగీదృశః॥౧౨॥
 ననుకిమిత్వేవంశమవజానీథ-కింవస్తేనాపకృతమతలపా॥సకృదితి॥ భవాద్యక్త్యాద్యశోదుమనాః సుమనసశికుసుమా
 నియథాత్యజతితద్వత్తత్యజేత్యక్తవాః॥అహూబత్తలకృతజ్జస్యశస్యపాదపద్మంశ్రీఃకథంసేవతేవిదితం మయేత్వా
 హ-అపీతబతేతిభాదే-ఉత్తమశ్లోకస్యజలైఃపిఘ్నాభ్యాకథాభిః - ప్రాయోహ్యతచేతాః-వయంకునలక్ష్మీవదవిచక్షణా
 ఇతిభావః॥౧౩॥ ర్ఘంకారాః బహుధామర్మరంజితస్తస్మిసాదలాభాయకృష్ణంగాయతీమత్యాహ॥కిమితి॥ పురాణం
 పురాతనంబహుశోనుభూతం-విజయసఖస్యకృష్ణస్య- సాంప్రతంయాస్సఖ్యఃతాసామగ్రతఃతస్మిసంగోగీయతాం -

—*భగవదగీతాదికథాప్రారంభః*

ప్ర్యుత్యసంప్ర్యుత్యయానికైశోరబాల్యయోః॥౧౦॥కాదివృక్షకరంబృష్ట్యాధ్యాయంతీకృష్ణసంగమంప్రి
 యస్రస్థాపితంయాతంకల్పయిత్వేదమబ్రవీత్॥౧౧॥గోపికామధువశీశవబంధోమాస్పృశంఘ్రింసంప
 త్యాఃకుంకుమవిలులితమాలాకుంకుమత్తశ్రుభిర్మనవతుమధువతిస్తన్మానినాంప్రసాదంయదుసదసివి
 డంబంయస్యదూతస్త్యమీద్యక్॥౧౨॥ సకృదధరసుధాంస్వామోహినింపాయయిత్వాసుమనసశ్చవస
 ద్యప్రత్యజేస్తాన్పువాద్యక్॥పరివరతికథంతత్పదపద్మంనువద్వా*అపిబరహ్యతచేతాహ్యుత్తమశ్లోకజలైః॥
 ౧౩॥కిమహబహుషడంఘ్రిగాయంత్యంయదూనామధిపతిమగృహానామగ్రతోనఃపురాణంవిజయస
 ఖసఖిసాంగీయతాంతత్యస్మిసంగఃకుపితకుచరుజస్తేకల్పయంతీష్టమిష్టాః॥ ౧౪॥దివిభువిచరసాయాంకా
 స్త్రియస్తద్దురాపాకపటరుదిరహాసభూవిజృంభాస్యయాస్సయ్యః | చరణరజఃపాస్తేయస్యభూతిర్వ
 యంకాహ్యపిచక్రవణపక్షిహ్యుత్తమశ్లోకశబ్దః॥౧౫॥ విస్మజశిరసిపాదంవేద్యహంబాటుకారైరనున
 యవిదువస్తేఘ్నతృప్తాత్వైర్మకుందాత్॥స్వకృతశ్చపావిస్మష్టావత్యవత్యస్యలోకావ్యస్మజద్యకృతచేతాఃకిం
 నుసంధేయమస్మి॥౧౬॥మృగయూరివకపీంధ్రంవివృణోబుద్ధర్కాస్త్రీయమకృతవిహపాంస్త్రీజితఃకా

ఇష్టాఃకృష్ణస్యప్రియాఃతేనపూజితాశ్చితివా-తేనాలంగీతేనలనేనకుపితాకుచరుక్యాసాంతాః-తవేష్టమపేక్షితందా
 స్యంతీతి॥౧౪॥భూమాతమైకవంశోచస్తామనుష్ఠృత్యానుష్ఠ్యుత్యనంగవిక్లబస్తాన్ప్రసాదయతుంమామాదిష్టవా
 నిత్యతలపా॥దివీతి॥దివిభువిచరసాతేవయాఃస్త్రీయఃస్యః-తాఃకానామదురాపాకపకాశ్చన-తదిత్యవ్యయంతేస్తేత్యర్థః
 కవతేనరుదిరేణహాసేనభూవిజృంభోయస్యతస్యహేపతీతివా-కించ-యస్యచరణరజఃశ్రీఃసేవతేత్రవయంకాఃఅపి
 చయద్యపేష్టవం-తథాపి-కృపణపక్షిహ్యుత్తమశ్లోకశబ్దోభవతీతథాకథాయంత్యయేతి॥౧౫॥ పా
 దమూలేప్రవిశంతంకుమావయవ్యంతమివమత్వాహ॥విస్మజేతి॥శిరసిస్యస్తంపాదంవిస్మజ-తథావ్యముంచంతమాహ-వే
 ద్మితి-ముకుందాదభ్యేత్యతతఃశిక్షితేత్యర్థః॥దాత్వైర్మూతకర్తృభిః-బాటుకారైఃప్రియోక్తిరచనాభిః-అనునయవిదుషః
 ప్రార్థనాచతురస్య-తేనర్వమహంవేద్యముకుందవత్త్యవవ్యవిశ్వసనీయశ్చితిభావః-ననుతేనతేకింపరాధంత్రాహ
 స్యకృతశ్చితి-స్వకృతేతదర్థమేవవిస్మష్టాఃఅవత్యవత్యస్యలోకాఃఅపత్యానిపతయశ్చేతిహలోకఃఅగ్లోకాధర్మసాధ్య
 శ్చయ్యాభిప్రాసేఅకృతచేతాఃఅసంయతతిత్రః-యోవ్యస్మజత్అతఃఅస్మికింనుసంధాతవ్యమితి॥౧౬॥ కించకృష్ణస్య
 పూర్వాఃకర్తాణినుసందధానావిభేద్యహమస్తాదిత్యాహఃమృగయూరితి॥మృగయూర్జుబ్ధఃఇవ-యఃకపీంధ్రంవాలినం
 వివృణోబుద్ధతీ - బుద్ధధర్మాకౌర్యధర్మవాగాలబుద్ధకర్తేతివా-బుద్ధకోహితస్తాంసమస్తకామోవిధ్యతి - అయం
 కునతథాకతోవృధాకితిఇత్యర్థః తథాస్త్రీయంబహుర్వఖాం- స్త్రీజితఃసీతావరంత్రః - కామపివయానంపాప్రి

సాధనంయస్యాప్రాంతం - వికాపాంభిన్నకర్ణ నాసికామకరోద్ధాశరధిరూపేణ - తథాబలిమపితస్త్రబలింఆత్మాభక్షయి
 త్వా-ధ్యాంతవత్సా-కవదవేష్టయత్ బంధవామనరూపేణ - బలిమపిబలిమత్వాధోక్షిపద్విష్టపాదిలిపాతెబలింపూ
 జాంగ్యహీత్వావిష్టపాప్స్యగ్దాదధఃఅక్షిపదశ్యర్థః-తత్తస్మాదసితస్యకృష్ణస్య- సప్తైర్వరలం-పవంచేతి-మఃతంసత్యంగా
 యథతత్రాహ-దుప్యజిత-తస్యకథారూపోద్ధఃఇత్యపిచజానీమపివేతి॥౧౭॥ తస్మాద్ధాపిత్రవగలతామూలోన్మూలి
 నీ-తథాపిత్యక్షుఃశక్తుమఃకింకుర్వత్యత్యాహ॥యదితి॥యస్యానుచరితమేవలీలా - తదేవకర్ణపియ్యూషం-తస్యవిప్రుట్
 కణికా-తస్యాఃసకృదదనంసేవనం- తేనవిధూతానిరస్తాఃద్వంద్వధమాఃరాగాదయోయేహంతే-అతపవపిస్తాః-అస
 త్తుల్యాః దీనందుఃఖితంగృహకుటుంబంబంధిహాయదీనాఃభాగహీనాః విహంగాశ్వభిక్షుచర్యాంప్రాణవృత్తిమాత్రంచ
 రంతి-అతస్త్యాజ్యః-తథాపిత్యక్షుఃసకృష్ణమృగ్జినిందాపరత్వేవాచకోధణఃకుప్యజత్వేఆర్థికోయమగ్ధఃవిధూతద్వంద్వ
 ధర్మాశ్శన్యంతఃసమాసఃపూర్వతత్-తతస్తైవతేఅవినష్టాశ్చేఽసమాసః ఇతరేపునద్వంద్వధర్మాణోవిన్ష్టాపవ- సవ
 దితస్త్రాణమేవదీనంతుచ్చం-గృహసహితంకుటుంబం-విహాయ-దీనాగ్నివాకించనాః-ధీరాగ్నివాపాఠః- బహవఃవిహంగా
 హంసాశ్వ-సారాసారవివేకచతురాః-భిక్షుచర్యాంపారమహంస్యంగరంతి-తస్మాదేవంపరమపురుషార్థరూపత్వాద్దు
 స్త్ర్యజపవతత్రాధాక్షగతి॥౧౮॥నమకిమేవంబ్రాహ్మే-పూర్వంత్యయైవపాకంరహసికిమేవంనావోచదిత్యతఆహ॥ వయ
 మితి॥హేఉపమంత్రిదూత-అస్తామియంవార్తా-యతఃకుళికస్యమృగయోః- రుతంగీతం-అజ్ఞాయథాబిరుతంసత్యమితి

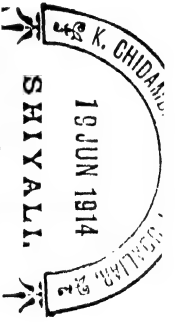
మయానామ్|బలిమపిబలిమత్వావేష్టయద్ధ్యాంతవద్యస్తదలమసితనవ్రేర్దుస్త్ర్యజస్తత్రా-ధాధిః॥౧౭॥
 యదనుచరితలీలాకణపీయూషవిపుల్బకృష్ణదనవిధూతద్వంద్వధర్మావినష్టాః|సవదిగృహకుటుంబందీన
 ముత్పృజ్యదీనాబహవశ్వవిహంగాభిక్షుచర్యాంచరంతి॥౧౮॥వయమృతమవజిహ్వాన్యాహృతంత్రద్దధా
 నాఃకుళికరుతమవాజ్ఞాఃకృష్ణవధోహరిన్యః|దదృశిమసకృదేతత్తన్నఖస్సర్వతీవ్రప్తరరుజఉపమంత్రి
 భణ్యతామన్యవార్తా॥౧౯॥ప్రియసఖిపునరాగాః|మేయసాప్రేషితఃకింవరయఃకిమనురుంధమానసీయో
 సిమెంక|నయసికథమహాస్పృహదుప్యజద్వంద్వపాశ్వంసతతమురసిసామ్యశ్రీవధూసాన్కమాస్తై॥
 ౨౦॥అపిబతమధుపుర్యామార్యపుత్రోధునాస్తైప్తరతసిపితృగేహాసామ్యబంధూంశ్వగోపాకృదద
 పిసకథానకింకరిణాంగ్యహీతేభుజమగరుమగంధింమూర్ఖాధాస్యత్రాదాను॥౨౧॥శ్రీశుకః॥అధౌద్ధ
 వోనశమైవంకృష్ణదర్శనలాలపాః|సాంత్యయన్ప్రియసందేవైర్గోపీరిదమభాషత॥౨౨॥ఉద్ధవః॥అ
 హూయూయంస్తపూర్ణార్థభవత్యోలోకపూజితాః|వాసుదేవేభగవతియాసామశ్శర్మితంమనః॥
 ౨౩॥ధ్యానవ్రతతపోహూమజపస్వాధ్యాయసంయమైః|శ్రేయోవిధిభిరన్వైశ్వకృష్ణేభక్తిర్హిసాధ్య
 తే॥౨౪॥భగవత్ప్రసన్నోకేభవతీభిరనుత్తమాభక్తిఃప్రవర్తితాదిన్యాయునీనామపిమలఃఖా॥౨౫॥ది
 ష్టాపుత్రాన్పతీదేహాస్వజనంచగృహంస్తథా|హిత్యావృణోతయాయంత్యస్తాఖ్యంపురుషం

త్రద్దధానాకృష్ణస్యహరిణ్యసవధ్యఃఖార్యాఃహరిన్యఃశ్రేక్షతాస్సత్యోరుజోదదృశుః- పవంజిహ్వాస్యకుటిలస్యతస్య
 వ్యాహృతంబిరుతమివత్రద్దధానాఃస్మిన్నాయంత్యోవయంసకృదేతదదృశిమ-కింతత్-తస్యజ్ఞైః- స్వర్కఃతేనతీవ్రఃస్త
 రః- తేనరుజఃపీడాః-తస్మాదన్యవార్తా-భణ్యతాంకథ్యతామితి॥౧౯॥వరావృత్యగత్వాపునరాగతంప్రత్యాహ॥ప్రియ
 సఖతి॥హేప్రియస్యసఖేప్రియసాశ్రీకృష్ణేనపునఃప్రేషితఃకిం-త్వమాగతోసి-అంగహేదూత - మేమానసీయఃపూ
 జ్యోసి-అతోభవాణిమనురుంధమాప్రాప్తిమచ్చతీశ్యర్థః-తద్వరయవృణోమ్య-సంచారింతప్రత్యాహ-నయసితి-ఇహసతీః
 అస్మాదదుప్యజంద్వంద్వంమభునిభావోయస్యతస్య-పాశ్వంసమీవం-కథంయసి నెవస్య-తథాహిహేసామ్య-శ్రీ
 రామవధూసాన్కంసహౌవనతతమాస్తైగతాప్యరసివత్కస్యేవ॥౨౦॥తేనసంమంత్రితాసతీబూరితే॥ అపితి॥ బరహ
 స్నే-హేసామ్య-గురుకులాదాగ్ని-ఆర్యపుత్రఃకృష్ణః అధునాకింకుధుపుర్యాంచరంతి- కదాచిదవినోస్తాకంవార్తాఃకిం
 బూరితే-అగరువత్సుగంధంభుజంవోమూర్ఖికదానుధాన్యతితి॥౨౧॥అథేతి॥శ్రీకృష్ణదర్శనోత్సవఃకాగోపీః-ప్రియస్య
 సందేవైః-సాంత్యయాప్రథమంతావదిదమభాషత॥౨౨॥తథాహపద్ధిః॥అహూఇతి॥ప్రసూనం - యూయంపూర్ణా
 ధ్యాన్యతాధాః॥౨౩॥ధ్యానేతి॥శ్రేయోవిధిభిఃశ్రేయస్సాధనైః॥౨౪॥భగవతీతి॥అనుత్తమాభిశ్రేష్ఠా॥౨౫॥దిష్టేతి॥
 అపృణోతవృతవత్యః॥౨౬॥నర్వేతి॥సర్వాత్సభావఃపకాంతభక్తిః-అధికృతఃప్రాప్తః-భగవత్స్మిన్దర్శనసమమవమహా

హానమగ్రహాఃకృత్యతి॥౨౭॥శ్రూయతామితిభర్తృకృష్ణవ్యరహస్స-రహస్యకార్యకర్తా॥౨౮॥భవతీసామితి॥భవతీ
 నాంమేనుయాసహవియోగోనాప్తి-మతఃసర్వాత్సనాసర్వసౌఖ్యపాదానకారణేన-అతపవనోవ్యభుజనఅదికార్యవ్యహ
 వునుగతత్యేనస్థితభిసదృష్టఃతమాహ-యథేతి-భూతేషుచరాచరేషుమహాభూతాని-యథావాప్యన్తిఃనాయాసహ
 తోన్తిః-నాయాత్వన్తిత్యర్థః-తథాహంచేతి-మనఅదినికార్యాణి-గుణాఃకారణంతేషామాశ్రయత్యేనానుగతభివ్య
 థః॥౨౯॥ననుకారణత్యేనర్వానుగతత్యేచకార్యకారణభేదఃసాగదతతహ॥ఆత్మన్యేవేతి॥ననుభవ్యసిద్ధస్యకుతఃసృజ్యాది
 రూపతా-అతతహ-భూతేంప్రియగుణాత్సనా-బుద్ధింప్రియేతివాపాతఃతద్రూపేతి-ననుభవ్యకారస్యకుతఃప్రదూపతే
 తితప్రాహ-ఆత్మమాయానుభావేనేతి॥౩౦॥సర్వాత్సనోభూతాదిరుపవ్యేతద్దోషప్రసంగస్తప్రామా॥ఆత్మేతి॥ఆ
 త్మాతుశుద్ధఃకుతఃఅగుణాన్యయఃనగుణేషున్యేతీతితథా-తతు-తఃవ్యతిక్రేతఃపితృతః-జ్ఞానమయఃజ్ఞానస్వరూపఃన
 న్యహంప్రశ్నయేస్యసంవేద్యమేవాత్మనోనానావస్థత్వమితికుతఃశుద్ధతేతి-తత్తాహ-సుషుప్తీతి-మాణాకార్యమహో
 వృత్తిభిర్వ్యత్రైజసప్రాజ్ఞరూపేతప్రియతేనస్వతత్వత్యర్థః॥౩౧॥కుతఃమనోనిరోధేతదభావాదివివృతఃకందర్ప
 యతుమనోనిరోధంవిధత్తే॥యేనేతి॥ఉద్ధృతఃపుమానాభామభ్యాభూతమేవస్వప్నంధ్యాయేత్పవనాభాతానపీంప్రి

పరం॥౨౬॥సర్వాత్సభావోధిక్యతోభవతీనామభౌతుజైవిరహాణమహాభాగామహావైనుగ్రహాఃకృతః॥

౨౭॥శ్రూయతాంప్రియనందేశోభవతీనాంసుఖావహః॥యమాదాయాగతోభద్రావ్యాహంభరూః
 రహస్స-రః॥౨౮॥భగవాన్॥భవతీనాంవియోగోమేనహిసర్వాత్సనాక్వదిత్॥యథాభూతానిభూతే
 షుఖంవాప్యన్తిజలంమహి॥తథాహంచమనఃప్రాణబుద్ధింప్రియగుణాశ్రయః॥౨౯॥ఆత్మన్యేవా
 త్సనాత్సనంసృజేవత్వనుపాలయేఆత్మమాయానుభావేనభూతేంప్రియగుణాత్సనా॥౩౦॥ఆత్మజ్ఞా
 నమయశుద్ధోవ్యతిక్రేగుణాన్యయః॥సుషుప్తిస్వప్నజాగ్రద్భిర్నామవృత్తిభిర్యతే॥౩౧॥యేసేంప్రి
 యాథాగ్రాధ్యాయేతమృషాస్వప్నవదుత్థితః॥తంనిరుంధ్యాదింప్రియాణివినిర్మతఃప్రత్యవద్యతే॥౩౨॥ఏత
 దంతస్సమామ్నాయోయోగసాంఖ్యోమనీషిణాం॥త్యాగస్తపోదమస్సత్యంసముద్రాంతాభివాప
 గాః॥౩౩॥యత్వహంభవతీనాంవైదూరేవతైప్రియోదృశాం॥మనసస్పృహకర్తృధంమదమధ్యానకా
 మ్యయా॥౩౪॥యథాకారచరేప్రేమైషునఅవిశ్వవర్తతే॥ప్రీతాంఘనతథాచేతస్సన్నికృత్యైషిగోచ
 రే॥౩౫॥మయావ్యవేళ్యమనఃకృత్యైషువిముక్తాశేవవృత్తయః॥అనుప్రసంగోమంభవమవిరాజ్జము
 వైవ్యథః॥౩౬॥యామయాశ్రీడతాతాత్రాయంసేన్త్రిప్రజపత్నితాః॥అబ్ధిరాసాఃకల్యాణ్యమా
 పుర్వద్విర్యదింతయా॥౩౭॥శ్రీశుకః॥ఏవంప్రియతమాదేశమాకర్ణ్యప్రజయోషితః॥తాడీమరుద్ధవం
 ప్రీతాస్తత్యందేశాగతప్రృత్తిః॥౩౮॥గోవ్యః॥దిష్ట్యాహితోహతఃకంసోయదూనాంసానుగోఘకృత్॥ది
 ష్ట్యైలైలభిషక్సర్వాధైకుశల్యాప్రైవ్యతోధునా॥౩౯॥కచ్ఛిర్దదాగ్రజస్సేనువ్యఃకరోతిపురయోషితాంప్రీ

తినస్సిద్ధసప్రీడహాసోదాతేక్షణార్పితః॥౪౦॥కథంరతివిశేషజ్ఞఃప్రియశ్చపురయోషితాం॥నానుబ
 యాథాగ్రాశబ్దాడి-యేనమనసాధ్యాయేద్వింతయేత్-ధ్యాయంశ్చయేసేంప్రియాణిప్రత్యవద్యతప్రావ-తత్వనఃవిని
 త్రఃఅనలసస్సగనిరుంధ్యాత్నియచ్ఛేదితి॥౩౨॥తావతాచక్యతార్థోభవతీత్యాహ॥ఏతదంతభి॥ఏషమనోనిరోధఃఅంతః
 సమాప్తిఫలంయస్యసఃసమామ్నాయోవేదఃసతత్రవర్యవస్యతీగ్యథః-యోగోష్టాంకః-సాంఖ్యఃఆత్మానాత్మవివే
 కః-త్యాగఃసన్నాప్యసఃతవఃస్వధర్మః-దమఖంప్రియదమసం-మాగభదేష్యేకత్రవర్యవసానేదృష్టాంతః-సముద్రాం
 తాలపగానద్యభివేతి॥౩౩॥ననుకీమన్యానివాస్యా॥ఆత్మవిద్యయాప్రలోభాయసి-వయంతుసర్వసందరసర్వగుణగణా
 లంకృతేనత్వయాపరహంవైవసహామభితచేదతతహ॥యదితి॥దృశాంహూరేయద్వైత-తత్త్వదమధ్యానాథం-తవృ
 ధ్యానంమనసఃసన్నికర్తృధమితి॥౩౪॥ఏతదవపాదయతిలిఖిః॥యథేతి॥౩౫॥౩౬॥ఉప్రైవ్యకైతిమాధుర్యమాత్రమితిచేద
 తతహ॥యాభి॥హేకల్యాణ్యఃస్వభత్వభిఃప్రతిబద్ధాఃయావసేన్త్రిడతామయాసహఅబ్ధిక్రీడాః-తాస్తత్రైవ-మా-
 మాంఅభుఃప్రాభుః॥౩౭॥ఏషమితి॥తస్యసందేశేనాగతాప్రృతిర్యాపాంతాః-ప్రథమార్థేద్వితీయా॥౩౮॥దిష్ట్యైతి॥య
 దూనానుహితఃతత్త్వఃఅఘకృత్మఃఖండఃదిష్ట్యైత్యానందే-ఆప్తైఃప్రాప్తైఃహితైర్వాసహ॥౩౯॥అన్యాడిమఃకచ్ఛి
 దితి॥హేస్యాకంకరణీయాంప్రీతిం-కచ్ఛిత్పురయోషితాంకరోతి-స్సిద్ధంచతస్సప్రీడహాసోదారమీక్షణంచ-తేనా

కథానుఅరసస్య బ్రహ్మజన్మభిఃకిం॥౫౮॥కించ॥ఈశ్వరప్రసాదోమహత్వైకారణం - తస్యచనజాతిరాచారోజ్ఞానంవా
కారణం-కింతు కేవలంభజనమేవేత్యాహ॥కైతి॥సాహృద్భజతఃపుంసః-అహుహృతయ క్తఃసేవితః- అగదరాజఃఅమృ
తయథేతి॥౫౯॥అత్యంతాపూర్వశ్చయింగోపీషుభగవతఃప్రసాదశ్చత్యాహ॥నేరీ॥అంగెవతుసి- ఉ-అహు-నితాంత
రతేషికాంతరతిమత్యాః-శ్రీయోపినాయంప్రసాదఃఅనుగ్రహూనాస్త్రీ-సభినస్యేవగంధారుకాంతిశ్చయాసాంతా
సాంస్కర్గాంగనావామపురసామపినాస్త్రీ-అన్యతఃపునర్జూరతోనిరస్తాః- రాసోన్యవేశ్రీకృష్ణభుజదండభాగ్నం గృహీతఃఆ
లింగితఃకంతస్తేనల్లభాఆశియోభిస్తాసాంగోపీనాం-యఉదగాత్ ఆవిర్బభూవ ॥౬౦॥ కించ-ఆస్తాంతావద్గోపీనాంభా
గ్యంమమ త్వేతావత్పాన్ధ్యమిత్యాహ॥ఆసామతి॥గోపీనాంచరణ రేణుభాజాంగుల్లాడినాం- మధ్య-యల్ కేమవ్యవం
స్యామిత్యాశంసా-కథంభూతానాం-యాశ్చత్యాది-ఆర్యాణాంమార్గంధత్తంవహిత్యా॥౬౧॥పునస్తావేవవిశిషిష్టి ॥ యా
ఇతి॥యోగీశ్వరైరప్యాస్త్రేవార్పితం-ప్రసేషున్యస్తం-పరిభ్యతావంజహురీతి॥౬౨॥ పవంమహద్వింప్రతిపాద్యన

(స్త్రీ)యోవనవరావ్యభిచారశీలాఃకృష్ణైక్యచైషపరమాత్మనిరూఢభావః। నస్యైశ్వరోనుభజతోవిమమోప
సాహృచ్చైయైశ్వరోనుభజదరాజఇవోవయః క్తః॥౫౯॥నాయంశ్రీయోగిఉదాతాంతరతేఃప్రసాదస్య
రోపీతాంసభినంగధరుచాంకుతోన్యః।రాసోన్యవేస్యభుజదండగృహీతకంతలభ్యాశిమాయఉదగాద్వ
జవల్లవీనాం॥౬౦॥ ఆసామహూచరణరేణుభావమహంస్యాంబుంధావనేకమపిగుల్లలతోపధీనాం ।
యాదుప్ర్యజస్యజనమార్యవధంచహిత్యాభజిర్ముకుందవదవీంశ్రుతిభిఃకమృగాన్మ॥౬౧॥యావైశ్రీ
యార్పితమజాదిభిరాప్తకామైరోగీశ్వరైరపియదాత్మనీరాసగోస్థ్యం । కృష్ణస్యతద్భగవతశ్చరణార
విందన్యస్తంప్రసేషుఃజహుఃపరిభ్యతావం॥౬౨॥వందెనందప్రజ(స్త్రీ)ణాంపాదరేణుషశ్చేష్టతః।యా
సాంహరికథాగ్గీతంపునాతిభవనశ్రయం॥౬౩॥ శ్రీశుకః॥అథగోపీరనుజ్ఞాప్యయశోదానందమేవచ।గో
పానామంత్యైదావాహూయాన్యన్నారుహేరథం॥౬౪॥తంనిర్గతంసమాసాద్యనానోపాయన
పాణయః।నందాదయోనురాగేషా వోవనశ్రులలోచనాః ॥౬౫॥ మనసోవృత్తయోనస్యైఃకృష్ణ
చాదాంబుజాశ్రయాః।వాచాభిధాయినీ*ర్మామూంకాయస్తస్మిహ్వాణాదిమ॥౬౬॥కర్మభిక్రా
మ్యమాణానాయత్రక్వాపీశ్వరేచ్ఛయా।మంగళావరితైదానైరతరైఃకృష్ణశ్చశ్రీ॥౬౭॥పవంస
భాజితోగోపైఃకృష్ణభక్తిన్యనాధిపః।ఉద్ధవఃపునరాగచ్ఛత్సధురాంకృష్ణచాలితాం॥౬౮॥కృష్ణాయప్రణిప
త్యాహభక్త్యైరేకంప్రజౌకసాం।వాసుదేవాయరామాయరాజ్ఞేవోపాయనాన్యదాల్ ॥౬౯॥ ****

—ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధ-సప్తవత్సారింశోధ్యాయః*—

శ్రీశుకః॥అథవిజ్ఞానభగవాన్సర్వాత్పాసర్వదర్శనః । సైరంధ్యైఃకామతప్తాయఃప్రియమిచ్ఛన్
గృహాయయా॥౧॥మహాహూపస్కరాభ్యంవై కామోపాయోపబంహితమ్ । ముక్తాదావతా
కాభిర్వితానశయనాసనైః।ధూపైస్సరభిభిదీపైస్సగ్గింధైరపిమండితం॥౨॥ గృహంతమాయంతమ
వేత్త్యసాసనాత్సర్వస్సుఖాయహిజాతసంభ్రమాయథోవసంగమ్యసభిభిరమృతంసభాజయామా
సతదాసనాదిభిః ౩॥అథార్ధవస్సాధుతయాభిపూజితోన్యషీదమవ్యాపభిమృశ్యచానసం।కృష్ణోపినూ
త్తంశయనంమహాధనంవివేశలోకావరితాన్యమవ్రతః॥౪॥సామజ్ఞనాలేపమకూలభూమణస్సగ్గంధతాం

మస్కరోతి॥వందతి॥౬౩॥అథేతి॥అనుజ్ఞాప్యఅనుజ్ఞాయాదిత్వా-ఆమంత్ర్యపృష్టౌ॥౬౪॥౬౫॥మనసఇతి॥నోస్తాకం-
మనసోవృత్తయః-కృష్ణచాదాంబుజాశ్రయాఃస్యైః-అభిధాయినీః-అభిధాయన్యఃస్యైః॥౬౬ ॥కర్మ-భిరితి॥ నఃకృష్ణైరతిః
స్యాదితి॥౬౭॥౬౮॥కృష్ణాయేతి॥కృష్ణాదిభ్యోభక్త్యైరేకమహ-ఉపాయంసానిచాదాదితి॥౬౯॥ *****

ఇతి భావాధాదిపికాయాం - సప్తవత్సారింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా

స్త్రీ॥అప్తవత్సారింశోకేథకృష్ణఃకుబ్జామరీరమత్ । అశ్రూరస్యగృహంగత్వారంగజాహ్మయమాదితల్ ॥ సైరంద్రీకామ
మాపూర్వపూరయత్వామవోరథాః।అశ్రూరస్యతతఃకృష్ణఃతేనపాథానసాంశ్చయత్ ॥౧॥మహాద్వైతి॥మహాహైః
అనమైః-ఉపసరైఃగృహూపకరణైః-అన్యతంకామోపాయైఃతదగ్రీవతైఃసురతబంధాదిలెప్త్యైఃఉపహృంహితం॥
౨॥గృహమితి॥యథాయథాదితం॥౩॥౪॥సేతి॥ప్రసాదితఃయోగ్యతాంఅపాదితఃఆత్మాదేహఃయయాసా-సప్రీడంయత్

వీలయాఉగ్రతంస్త్రితంతే సమవిభ్రమేమతద్యత్తేరిక్షితైరుపలక్తితా ॥౫॥ అహాయేతిఅనులేపార్పణాదస్యత్రస్యాః
 పుణ్యంనా స్తీరిదర్శయితుంపుణ్యలేశయేత్సుక్తం-సకుపుణ్యస్యాల్పత్వవివక్షయా॥౬॥ సేతి॥ కుచాదీనాంరుజోఽమృతంజి
 ఘ్నంఽతీతరణం ॥౭॥ సేతి॥ ఏనంకామమేవప్రాకృతదృష్ట్యేతియావతసకుగోవ్యభవసాతన్నిష్ఠైతిదుర్భుగత్వక్తంకృతా
 ర్థత్వేనుతస్యానసందేహః॥౮॥ తస్యాభి॥ కామపవరఃతందత్వామానయత్వాచలంకారాదిదానైః ॥౧౦॥ దురా
 రాధ్యమితి॥ మనోగ్రాహ్యంవిషయసుఖంఅసత్వాత్తుచ్ఛత్వాత్ ॥౧౧॥ అక్రూరేతి॥ కించిద్విక్షిప్తయోగహస్తపురప్ర
 స్థానంకారయితుమచ్ఛన్నిత్యర్థః-అహూరిప్రియకామ్యయాచ॥౧౨॥ సత్తితి॥ ఆరాత్ మారతపవ॥౧౩॥౧౪॥పాదేతి॥ అల
 పభిఃఫేదః-ఉదకానిసర్వతోధారధున్నిత్యస్యయః॥౧౫॥౧౬॥దిష్ట్యేతి॥ వాంఛుమయోరిదంకులం-ఉద్భృతం-సమేతం
 చ॥౧౭॥ వామిదంకులమత్యాదివ్యవహారదృష్ట్యేత్వా-వరమార్థమాహ॥యవామితి॥జగన్మయాఽయవాం-కుతఃజగద్ధేరూ
 తదపికుతః-ప్రధానపురుషే-తదాశ్చకా-అతోభవద్భావ్యంవివా-వరంకారణంఅవరంకార్యంచనాస్తీతి॥ ౧౮॥ ననుప్రత్య

బూలనుధాసవాదిభిః॥ ప్రసాదితాతోవససారమాధవంసప్రీడలీలోద్భిన్నతవిభ్రమేక్షితైః ॥౫॥ అహూ
 యకాంతాంనవసంగమహియావిశంకితాంకంకణభూషితకైశ్చైవగృహ్యశయామధివేత్సరామయా
 రేమేనులేపావణపుణ్యలేతయా॥ ౬॥ సానంగతప్రకుచయోరురసప్రభాక్షోజిఃఘ్నంత్వసంతచరణేన
 రుజోమృతంజిఘ్నోభ్యాం-స్తనాంతరగతంపరిరభ్యకాంతమానందమూర్తిమజహదతిధుఃకావమ్ ॥౭॥
 సైవంతేవల్యనాథంతంప్రాప్యదుష్ప్రసమీశ్వరమ్ ॥అంగరాగావణేనాహూదుభావై నమయా
 చత॥౮॥అహూఃమృతామహప్రేష్టదినాకతిదన్తయా॥రమస్యనోత్సహత్యక్తుంసంగం-తెంబురుహే
 తుణ॥౯॥తస్యైకామవరందత్వామానయత్వాచమానదః॥ సహూర్ధవేనసర్వేత్సస్పృధామాగమదృద్ధి
 మత్ ॥౧౦॥దురారాధ్యంసమారాధ్యవిష్టుంసర్వేశ్వరేశ్వరమ్॥యావృణోతమనోగ్రాహ్యసుసత్వాన్మ
 మతిహ్యోసా ॥ ౧౧ ॥ అహూరిప్రభవసంకృష్టస్సహరామోర్ధవఃప్రభుః ॥ కించిద్విక్షిప్తయోగహస్త
 కూరిప్రియకామ్యయా॥౧౨॥సతావరవరప్రేష్టానారాద్విత్యస్యబాంధవా॥ ప్రత్యుత్థాయప్రము
 దితఃపరివృజ్యాభ్యసందత॥౧౩॥ననామకృష్ణంరామంచసతైరవ్యభివాదితః॥ పూజయామాసవిధవత్రా
 తాసనపరిగ్రహో॥౧౪॥పాదావసేజినరావశ్చిరసాధారయన్నపఃఅహణేనాంబురైదిఃత్రైవికంధ
 సగ్రీహ్నుకణోత్త్రైః॥౧౫॥అదిత్యాశిరసాసమృపాదావంకగతౌమృజః ॥ప్రత్రయావసతోకూరిః
 శృష్టరామావభాషత॥౧౬॥దిష్ట్యేపాపోహతఃకంసఃసానుగోవామిదంకులమ్ ॥ భవద్భావ్యముద్భృతంకృ
 ఛ్చాన్ద్రియరంతాచ్ఛసమేధితమ్ ॥౧౭॥యవాంప్రధానపురుషేజగద్ధేరూజగన్మయా॥భవద్భావ్యంసవివా
 కించిత్సరమస్తేనచావరమ్ ॥౧౮॥అత్తన్మజ్జమిదంవిశ్వమన్యావిశ్వస్వతక్తిభిః॥క్షయతెబహుధాబ్రహ్మ
 శ్రుతివ్రత్యక్షగోచరం॥౧౯॥యథాహిభూతేషుచరాచరేషుమహ్యేదయోయోనిషుభాంతినానాపవం
 భవాకేవలమాన్యయోనిష్యత్కత్తంతోబహుధావిభాతి॥౨౦॥సృజస్యథోలుంపసిపాసవిశ్వంరజ
 ప్రమస్సత్వగురైస్సృతక్తిభిః॥నబధ్యసేతద్గుణకర్మభిర్యాజ్ఞానాన్తనస్తేక్వపేనైవహేతుః॥౨౧॥దేహో
 ద్యపాధేరనియాపితత్వాద్భవోపిపాతౌన్నభిదాన్తనస్యాత్ ॥అతోనబంధప్రవనైవమోక్షస్సాన్యతానికా

త్రాదిసిద్ధంకథంనాస్తీత్యవ్యతభ్యతలహ॥ఆత్మేతి॥హేబ్రహ్మపరమేశ్వరబ్రహ్మేతిపాతః-అజాదిభిఃసృతక్తిభిఃఆత్మ
 నైవసృష్టమిదంవిశ్వంఅన్యావిశ్వకారణత్వాత్అనమప్రవిష్టోపిఅనుప్రవిశ్యేవస్థితః-శుక్తిప్రత్యక్షగోచరంయథాభవ
 తితథా॥౧౯॥బహుధాభవానైవప్రతీయతే-ఏకస్త్వైవబహుధాప్రతీతౌదృష్టాంతమాహ॥యథేతి॥ యోనిషుస్సస్త్వైవ
 యాపాంతరేతేజాభివ్యక్తిస్థానేషుచరాచరేషు-భూకేషు-యథామహీప్రముఖానికారణాన్యేవ-నానాభాంతి-ఆత్మ
 యోనిషుస్సకారణకేషు-భూతభాంతి-కేషు-జీవోపి-నరన్యగాదిశరీరేషుబాలయవాద్యవస్థానుచ-తథాతథాప్రతీయత
 ఇతిరద్యవచ్ఛిదాధామాత్మతంత్రగ్రహణం॥౨౦॥ననుసృష్ట్యాదికత్వాత్వేనసగుణత్వేనచ-మమకింజీవవద్బంధక్షత్తిః
 సహిసహిత్యాహ॥సృజసేతి॥తద్గుణకర్మభిర్యా-త్రైగురైఃకర్మభిర్వేద్యర్థః-యతఃకృతఃదాదిదపి-బంధహేతురవిద్యాత
 ననైనాస్తీ-కుతభ్యతలహ-జ్ఞానాన్తనత్తితి-మాయాయా॥ఆత్మయానాచారకత్వాదితిభావః॥౨౧॥చఅస్తాంతావత్త
 ల్బంధశంకా-యతఃఅవిద్యోపాధేర్జీవాన్మనోపి-నవస్తుతోబంధోస్తీత్యాహ॥దేహోద్యపాధేరితి॥భవోజన్మ-తన్మూలాధి

దోష-సాక్షాత్ప్రకాశతోనస్యాదితి-ననుమమబాధాభావంవదతాత్వయాః-మోక్షోంగీకృతః-ఓమితిచేత్తహి- బంధాభావేమోక్షాసంభవాదావనోబంధపీత్యాశంక్యాహ-అతఃఇతి-యతోనాపిద్యోతతోనబంధః-మోక్షశ్చ- ఏవముభావస్యాతామిత్యథాః-ననుడిలాభలేమాంబద్ధం శ్రుతవాణ్యమునాహృదేతుముక్తంద్యప్తవాససి-అతఃకథముభయం సాప్త్యతలహానికామభి-స్వాభి ప్రాయానురూపప్రయినోస్తాకమవివేకపవరమేవంభూతభి- యద్వా-సఃఅవివేకతవవతవోభాస్యాతామితి॥౨౨॥ననుతహి-మమవతారా ప్రవృత్తిత్రాణివ- శుక్తిరజతవదవిద్యాకల్పితాశ్చేవకిం-నహినహీయంతుతవలీలేత్యాహద్యయేన॥త్వయేతి॥౨౩॥సభితి॥సురేతరాంశాయెరాజానః- లేమామ్యోహిణీశతావాంవధేన-భూమిర్భారమవనేతుం-స్వాంశేనరామేణసహవతీర్ణోసితి॥ ౨౪ ॥ అతవవంభూతస్యతవాగమనేనకృతాథోస్తీత్యాహగ్లోకత్రయేణ॥అద్యేతి॥హిక్షుత-అద్యనోవసతయోగ్యహః- తపోవనాదపిబహుపుణ్యాః-కుతః- యవతీః-త్వంసాక్షాత్ప్రవిష్టః-కథంభూతః-యస్యతవ-పాదశౌచసంబలమేవగంగాత్రిజగత్సూనాతి-యశ్చత్వంపంచయజ్ఞదేవతామూర్తిః-సత్వం-జగద్గురుతి॥౨౫॥స్వమనోరథఃపరిపూరితభితువ్యన్నాహ॥కఃఇతి॥ఋతగిరఃసత్యవాచః- త్వత్తజలవరం

మప్రయినోవివేకః॥౨౨॥త్వయోదితోయంజగతోహితాయయదాయదావేదవధఃపురాణః॥ బాధ్యతపావండువైరసద్భిప్రదాభవానాసత్త్వగుణంబిభర్తి॥౨౩॥ సత్వంప్రభోద్యవసుదేవగృహవతీర్ణస్వాంశేనభారమవనేతుమిహసేభూమిః॥అయోహిణీశతవధేనసురేతరాణాంరాజ్ఞామముష్యవకులస్యయశోవిభవస్య॥౨౪॥అద్యేనోవసతయఃఖలుభూరిభాగాయస్సర్వదేవపితృభూతస్యదేవమూర్తిః॥యత్నాదశౌచసంబలంత్రిజగత్సూనాతిసత్త్వంజగద్గురురథోక్షజయఃప్రసిష్ట॥౨౫॥కఃపండితప్రదవరంశరణంసమీయాన్భక్తప్రియాదృతగిరస్సుహృదఃకృతజ్ఞాత్॥ సర్వాదదాతిసుహృదోభవతోభికామానాత్మానమపుష్పవచయావచయానయస్య॥౨౬॥దిష్ట్యాజనాదావధానహానఃప్రతీతోయోగీశ్వరైరపిదురావగతిస్సురైః॥భింధ్యాశునస్సుతకళత్రధవాప్తగేహదేహాదిమోహరశనాంభవదీయమాయాం॥ ౨౭॥ శ్రీశుకః॥ఇత్యర్పితస్సంస్తృతశ్చభక్తైనభగవాన్హరిఅకూగిరంసస్మితంపాగ్నిహగ్నిస్సంమోహయన్మివ॥౨౮॥శ్రీభగవాన్॥త్వంమోగురుఃపితృవృక్షైఃఘోరబంధుశ్చైత్యదా॥ వయంతురత్యోఃపోష్యశ్చఅనుకంప్యాఃప్రజావహిః॥౨౯॥భవద్విధాభాగవతానిషివ్యాఅర్హసత్త్వహః॥శ్రేయస్తామైన్మగభిర్మిత్వందేవాస్సన్ధానసాధవః॥౩౦॥నహ్యమ్మయానితీధానినదేవామృద్భిలామయాః॥ లేపునంతురుకాలేనదర్శనాదేవసాధవః॥౩౧॥సభవాగసుహృదాంవై నశ్చేయాగ్రశేయశ్చిక్రీడయాః॥జిజ్ఞాసార్థంపాంశువానాంకృష్ణస్యగజపాహ్వయం॥౩౨॥పితరువరతేబాలాస్సహమాత్రాసుదుఃఖతాః॥సీతాస్సప్రచరంరాజ్ఞావసంతభిశుశ్రుమః॥౩౩॥తేమరాజాంబికాపుత్రాభాగ్రీతృపుత్రేమదీనధీః॥సమోనవర్తతేనానందుమ్నుత్రవశగోంధర్వుక్॥౩౪॥గచ్ఛజానీహితద్వృత్తమధునాసాధ్యసాధువా॥ విజ్ఞాయతద్విధాస్యామోయథాశంసుహృదాంభవేత్॥౩౫॥ ఇత్యకూగిరంసమాదిశ్యభగవాన్హరిశ్వరః॥ సంకర్షణోద్ధృతాభ్యాంవైతతస్సభవసేయయా॥౩౬॥ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధేఅష్టచత్వారింశోధ్యాయః.

శరణం-కఃపండితస్సమీయాత్ గచ్ఛేత్ యతోభవాభజతస్సర్వాసభితఃకామాంశ్చ-దదాతిఅత్తానమపీతి॥౨౬॥దిష్ట్యేతి॥సఃఅవివేకీనాం-తతాశ్రమిభహగృహవప॥౨౭॥౨౮॥త్వమితి॥వఃయఃప్రకంప్రజాఃపుత్రాహివయమితి॥౨౯॥ ననున్మభిదైవాస్సేవ్యాభిప్రసిద్ధం-తతాశ్రమాభవదితి॥ దేవాఃస్వాధ్ధాఃస్వకార్యసాధనపరాః - సాధవస్తృశేవలంపరానుగ్రహపరాః-పరమాథాతస్తు-సాధవఏవ-దేవాభి-తపవసేవ్యాభిత్వర్థః॥౩౦॥తస్మిన్పుష్పిలాదిమయాఃదేవాదయఃసేవ్యాఃనైవేత్యతలమా॥సహీతి॥అమ్మయానితీధాని-మృత్తయాఃశిలామయాశ్చదేవానపునంతీత-అపితుపునం త్యేవతథాపిసాధువాంలేమాంవమహదంతరమిత్యాహ-దర్శనాదేవ-తేపునంతీతి॥ ౩౧॥ కిందిద్విక్రీడయాగజపాహ్వయంహస్తినాపురంగచ్ఛస్యగచ్ఛేతి-యద్వా-స్వేతివృథకవదం-హస్యతీత్యేత్యర్థః॥౩౨॥పితరీతి॥రాజ్ఞాధృతరాష్ట్రేగి-వసంలేనసంసంతీతి-శుశ్రుమఃశ్రుతవంతోవయం॥౩౩॥ తేష్యేతి॥దుష్టాయేపుత్రాఃదుర్యోధనాదయః - తద్వశేనగచ్ఛతీతితథా-యతః-అంధర్వుక్అంధనేత్రః॥౩౪॥౩౫॥౩౬॥ఇతిభావాధానీపికాయాం-అష్టచత్వారింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో॥ ఉపసం చాశ్రమేతుగత్యాకూర్మోగజాహ్వయం॥ రాజ్యస్యభాగ్యపుత్రేమబుద్ధ్యావైకమ్యమాగమత్॥ సభితి॥
కారవేంద్రాణాంయశోభిరంతంశత్రుతదేవభాగ్ముఖాయతనాదిరంకితమత్యథః॥ ౧॥ సపుత్రమితి॥ బాహ్లికపు
త్రఃసోమదత్తః॥ భారద్వాజఃద్రోణః॥ గౌతమఃకృపః॥ ౨॥ ముథావదితి॥ అన్యాయంకుశలం॥ ౩॥ ఉవాసేతి॥ ముష్కజిహ్వలస
త్పుత్రస్య-అల్పపారస్యమండభృతే-ఖిలానాంకన్హాదీనాంఫండమిచ్ఛానువతి-తుంశీలంయస్యతథాతస్య॥ ౪॥ తేజ
తి॥ తేజఃప్రతాపం-ఓజఃశస్త్రాదినైపుణ్యం-వీర్యంశౌర్యం-ససహధ్వరసహమానైః - విక్రీతంతమపరికర్తుమిష్టం॥ ౫॥
కృతమితి॥ గరస్యవిషస్యదానాది-అపేక్షలంఅన్యాయ్యం-తేజఓజఃత్యాదిసర్వంకథయామాసః॥ ౬॥ తతః-థనాత్ పూర్వ
తరంపుథాయావృత్తంతమాహ॥ పృథితి॥ అగ్రాణాంకలాఃలేశఃయయోస్తే-ఈక్షణేనైత్రేయవ్యాసా॥ ౭॥ అపీతి॥ అ
పికిం-జానుయఃకులస్త్రియః॥ ౮॥ భాగ్రిత్రయభితి॥ ప్రైత్యవ్యసేయాగ్రమత్పుత్రాగ్రిత్యాతయః॥ ౯॥ సపత్నీతి॥ సాంత్య

శ్రీశుకః ॥ సగత్యాహస్సినపురంకారవేంద్రయశోంకితం । దదర్శతత్రాంబికేయంసభీష్టంవిదురంపు
థామ్॥ ౧॥ సపుత్రంపైవబాహ్లికంభారద్వాజంసగౌతమమ్ । కణాంసుయోధనంద్రాణింపాండవా
సుహృదోపరా॥ ౨ ॥ యథావచసంగమ్యబంధుభిర్దాంబిశీసుతః । సప్తప్తస్తైస్సప్తద్వారాంస్వయం

చావృచ్ఛదవ్యయం॥ ౩॥ ఉవాసకతిదిన్వాసాగ్రాజ్ఞోవృద్దిదృక్షయా । ముష్కజిహ్వసారస్యఖిలచ్ఛం
దానువతిః॥ ౪॥ తేజఃజోబలవీర్యంప్రత్రయాదీంశ్చసద్గుణా । ప్రజానురాగంపార్థేమససహధ్వి
శ్విక్రీర్నితమ్॥ ౫॥ కృతంచధార్తరాష్ట్రగిర్యన్తరదానాద్యపెశలం । ఆచఖ్యోసర్వమేవాప్తైపుథావిదురవివ

చ॥ ౬॥ పృథాతుభాగితరంప్రాప్తమకూరమపసృత్యతమ్ । ఉవాచజన్మనిలయంస్తరంత్యశ్రుకలెక్ష
ణా॥ ౭॥ అపిష్టరంతినస్సేచ్యపితరౌభ్రాతరశ్చయైభగిన్యౌభ్రాతృపుత్రాశ్చజామయస్సఖ్యవీవచ॥
౮॥ భ్రాత్రేయోభగవాగ్రకృష్ణఃశరణ్యోభక్తవత్సలః । ప్రైత్యవ్యసేయాగ్రస్తరతిరామశ్చాంబురుహే

క్షుణః॥ ౯॥ సపత్నీమధ్యోచంతీంవృకాణాంహరిణీమవ । సాంత్యయిష్యతిమాంవాతైఃపిత్తహీనాంశ్చ
బాలకా॥ ౧౦॥ కృష్ణకృష్ణమహాయోగిన్విశ్వాత్సర్వశ్చభావన । ప్రవన్నాంపాహిగోవిందశిశుభిశ్చావ
సీదతీమ్॥ ౧౧॥ నాన్యత్తవపదాంభోజాత్పశ్యామిశరణంసృణామ్ । విభ్యతాంమృత్యునంసారాదీశ్వరస్యా

పవగిఃకాత్ ॥ ౧౨॥ నమఃకృష్ణాయశుద్ధాయబ్రహ్మణైవరమాత్మనై । యోగేశ్వరాయయోగాయత్వా
మహంశరణం౧౩॥ ౧౩॥ ఇత్యనుష్ఠృత్యస్వజనంకృష్ణంచజగదీశ్వరమ్ । ప్రారుదద్దుఃఖతారాజన్మవ
తాంప్రపితామహీ॥ ౧౪॥ సమదుఃఖసుఖోఽహ్రోవిదురశ్చమహాయశః । సాంత్యయామూసతుఃకుం

తీంతత్తుతోత్పత్తిహేతుభిః॥ ౧౫॥ యాస్యవ్రాజానమభ్యేత్యవిమమంపుత్రలాలసమ్ । ఆవదత్సుహృ
దాంనుధ్యేబంధుభిస్సహృదోదితమ్॥ ౧౬॥ అత్రాఃభోభోవైచిత్రవీర్యత్వంకురూణాంకీర్తివధాన ।
భాగితర్యపరతేపాండావధునాననమాస్థితః॥ ౧౭॥ ధర్మైకపాలయన్దుర్వీంప్రజాశ్శీలేనరంజయ ॥

వర్తమానస్సమంస్వేషుశ్రేయఃకీర్తిమవాప్స్యసి॥ ౧౮॥ అన్యథాత్వాచరణలోకగహితోయాన్యసై
తమః । తస్మాత్సమత్వేవర్తస్యపాండవేష్యత్వజేషుచ॥ ౧౯॥ నెహచాత్యంతసంవాసఃకస్యదిత్యేనదిత్యై
హారాజన్మసస్వదేహేనకీముజాయాత్మజాదిభిః ॥ ౨౦॥ ఎకఃప్రసూయతేజంతురైకవప్రతీయతే ।

యిష్యతికిం॥ ౧౦॥ కుంత్యప్యగితపరమార్థాశ్రీకృష్ణంస్తేతి॥ కృష్ణేతి॥ హేమహాయోగిమహాగ్రయోగఉపాయోమా
యాభ్యోస్యాస్తీతిహవిశ్వాత్సగ్రాసర్వాంతర్యామిణహవిశ్వభావనవిశ్వపాలక-ప్రవన్నాంశరణాగతాం-అవసీద
తీంమర్యోధనాదికృతైరవకారైఃక్షిత్వంతం॥ ౧౧॥ నేతి॥ ఆపవగిఃకాత్ మోక్షప్రదాతీ॥ ౧౨॥ సమభితి॥ శుద్ధాయధర్మాత్మ

నై-బ్రహ్మణైలపరిచ్ఛిన్నాయ-విరమాత్మనజీవసఖాయ-యోగేశ్వరాయ-అణిమాదియైత్రాయ-యోగాయజ్ఞానాత్మ
నై॥ ౧౩॥ ఇతీతి॥ ప్రపితామహఃపాండవఃతస్యభార్యా-ప్రారుదత్ ప్రరుదే॥ ౧౪॥ సమేతి॥ పృథయాసహసమందుఃఖం
సుఖంచయస్యసః-తస్యాంపుత్రాగ్రాముత్పత్తిహేతుభిఃజనతైఃధర్మానిలేంద్రాదిభిఃతతః-ధర్మరిగ్భిథః॥ ౧౫॥ యాస్య
న్నితి॥ బంధుభిఃరామకృష్ణాదిభిః-సాహృదేనఉదితంఉక్తయత్ తదవదత్ ॥ ౧౬॥ భోభోఇతి॥ భాగితర్యపరతేభిఃపాం

దోఃపుత్రేషుసత్సురాజాసనంత్యమాస్థితఇతికటాక్షః॥ ౧౭॥ భవతు-తథాప్యేవంవర్తమానః । శ్రేయోవాప్యసీత్యా
హాధర్మేణేతి॥ ౧౮॥ అన్యథేతి॥ తమఃసరకం-ఇహావమహద్దుఃఖమితిభావః॥ ౧౯॥ సన్యాత్మజానాత్మజాదిమకథంసమత్వం

శ్యాత్రత్రాహ॥ వెతిఅత్యంతంత్వంసంవాసంసమ్యగవస్థితి॥౨౦॥తత్రతావదున్నతిమరణయోగ్యుభుఃఖయోశ్చ
 కేనాపిసాహిత్యంనాస్తిత్యాహ॥ఏకశ్చితి॥౨౧॥కించ-యదావసమావసంతి - తదాన్వేషోపార్జితవిత్తవహరితయాపు
 తానామశత్రవపవజ్జయోశ్చత్యాహ॥అథర్షేతి॥సంభోజఃసంభోజఃసంభోజఃసంభోజఃసంభోజఃసంభోజఃసంభోజఃసంభోజఃసంభోజఃసంభోజః
 భస్య-విత్తంహరంతి-జ్వాలకసోమస్యస్య-జీవనయాతానిజలాని-యథాతత్తుతాహరంతి-తద్వదితి॥౨౨॥కించ
 యానేవపుష్టాతితేధనమాదాయమృతాజీవంతోపిపాతంపరిగ్యజంతీత్యాహ॥పుష్టాతితి॥స్వబుద్ధ్యాస్వయాభివృద్ధిమా
 దేన-రాయఃఅథాః-అకృతాథంఅప్రాప్తభోగం॥౨౩॥సపునఃపాపైకపాథయోనరకంవిశతీత్యాహ॥స్వయమితి॥
 అసిద్ధాథఃఅపూర్ణమనోరథః॥౨౪॥తస్మాదితి॥స్వప్నమానాచమనోరథశ్చతతేనతుల్యం-అయమ్యనియమ్య-
 శాంతస్యగ్రాసమోభవేతి॥౨౫॥యథేతి॥హదానవతేఅహారం-సత్యపాపైలలమిలనమస్తే॥౨౬॥తథేతి॥సూన్యతామ్ర
 యవాక్-చలెఅస్థిరేహృది-నస్థియ్యతేనతివృత్తిగర్భః-సుదామానామవర్జితఃతత్రేభవతేతిదవ - తస్మాస్థితిఃశిలామ
 యసమానైవాతిస్ఫురితావిద్యుత్ యథాలీయతేతద్వదిత్యర్థః-యద్వా-సుదామామాలా-తస్మాద్యయంసాదామనీమాలా
 ఏకోసుభుక్షే-సుకృతమేకపవచదుక్కుతం॥౨౭॥అధర్మపదితంతంహరంత్యన్యైర్మేధసః॥సంభో
 జనియావదేతైజలానివజ్వాలకసః॥౨౮॥పుష్టాతియానధర్మేణస్వబుద్ధ్యాతమపండితమ్తేకృతార్థంప్ర
 హిన్యంతి॥ప్రాణారాయన్నతాదయః॥౨౯॥స్వయంకిన్విషమాదాయతేప్రస్క్తంనరకంవిదః॥అసిద్ధా
 థోవిశత్యంధంస్వధర్మమిమిషస్తవః॥౩౦॥తస్మాన్లోకమిమంరాజస్వన్నమానామనోరథమ్ | వీ
 త్యాయమాత్మనాన్వనంసమశ్శాంతోభవప్రభా॥౩౧॥ధృగరాష్ట్రేయథావదతికల్యాణీంవాచం
 దానవతేభవాః॥తథానయానత్యప్యామిమర్త్యఃప్రాప్యయథామృతం॥౩౨॥తథాపిసూన్యతాసామ్య
 హృదిసస్థియితేచలెపుత్రానిమరాగవిషమేవిద్యతౌదామనీయథా॥౩౩॥ఈశ్వరస్యవిధింకోనువిధునో
 త్యన్యథాపుమా॥భూమేర్భూరావతారాయయోవతీఃకోయదోకులె॥౩౪॥యోదుర్విమర్శవధయా
 నిజమాయయేదంసృష్టేగుణావిభజితేతదనుప్రవిష్టః | తస్మైనమోదురవబోధవిహారంత్రసంసార
 చక్రగతయేవరమేశ్వరాయ॥౩౫॥శ్రీశుకః॥ఇత్యభిప్రేత్యన్యవతేరభిప్రాయంసమాధవః | సుహృద్భి
 స్సుమనుజ్ఞాతఃపునర్యదుపురిమగాత్ ॥౩౬॥ శశంసరామకృష్ణభ్యాంధృతరాష్ట్రపిచేష్టితమ్ | పాండ
 వాఃప్రతీకారవ్యయదధంప్రేషితస్సయం॥౩౭॥

—ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధ-పంచాశత్తమోధ్యాయః*—
 పూర్వభాగస్సమాప్తః.

—*జరాసంధయర్థయవనాగమనాదికథాప్రారంభః॥*

శ్రీశుకః॥అప్రిప్రాప్తిశ్చకంసస్యమహిమ్యభరతమభాహాలేభర్తరిమఃఖాతైశ్చాయతుప్రసితుర్గృ
 హమ్॥౧॥పితృమగధరాజాయజరాసంధాయదుఃఖతే | వెదయాంచక్రతుస్సర్వమాత్మవైధవ్యకార
 ణం॥౨॥సతదప్రియమాకర్ణ్యశోకామర్షయతోన్యపలయాదవాంమహీంకర్తుంచక్రేపరమముద్యమం॥
 కారేత్యర్థః॥౩॥సన్వేపంజానతోఏకథమయంమహామోహాశ్చిదేత్రత్రాహఈశ్వరస్యేతి॥విధివిధానంమాయామి
 తియానతో-కఃపుమాగవిధునోతిన్కోపిత్యర్థః॥౪॥అతప్రమేవసమస్యతి॥యశ్చితి॥దుర్విమర్శవధయాఅవితర్యమాగ
 యాగుణాకర్మాణితత్ఫలానిచ-విభజితేవిచ్యదదాతి - దురవబోధోయోవిహారః॥శ్రీదాసఃతంత్రంప్రధానంముఖ్య
 కారణంయస్యసంసారచక్రస్య-అతపవతస్యగతిర్యస్మాత్తస్మైనమశ్చితి॥౫॥ఇతితి॥అభిప్రేత్యజ్ఞాతాన్॥౩౮॥౩౯॥****

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధవ్యాఖ్యానం-శ్రీధరాచార్యవర్యవరచితాయాం-
 భావాథాదీపికాయాం - ఏకోనపంచాశత్తమోధ్యాయవ్యాఖ్యానం
 శ్లో॥దశమస్కంధపూర్వార్థభావార్థస్యప్రదీపికా॥యస్యేయంముఖతోభాతినాపితస్యాంతరంతమః |
 —*శశంసరామకృష్ణభ్యాంధృతరాష్ట్రపిచేష్టితమ్*—
 శ్లో॥తతఃపంచాశత్తమేతుజరాసంధభయాదివకారయత్వాంబుధౌదుర్గంతంనినాయనిజంజనమ్ | కపటాకపటే
 ౨౦౫

తైవమాత్వాదే త్యానయత్నః|అజయః ప్రంబరాసంధంభమోనైవకుథార్తికం|అప్రిరితి | అప్రిప్రాప్రిసంజ్ఞకృతయ
 తుజద్వతుః|౧౨|సత్తికంపేతోఃకష్టేఅమర్షః|తాభ్యాంయుతః|౩|అయోహిణీభిరితిన్యరుణత్ రురోధః|౪|నీరిత్యేతి||
 తస్యబలంనైస్యం-ఉద్వేలంబంఘతమర్యాదం-పాగరమివ-తేనతస్యబలేనసంరుద్ధం||౫||చింతయామా-సేతి | కింబలమేవ
 హన్తి-సమాగధం-మాగధంవామాత్వాబలంకృష్టోమి-యద్వా-సమాగధంసర్వంహన్తి|తంతయామా-స- నను ప్రథమం
 కథంజేష్యామి త్యేకంచింతయతుంయుక్తం|తతాహ-కారణమానుషత్వతి- భూభారావతారకారణేనమానుషఃనత ద్విత
 త్తితి||౬||ఏవం|త్రే|భాషించిన్యప్రథమంపక్షంధారితవాగత బాహుచతుర్విః|హనిష్యామితి|| ౭ || అయోహిణీభిరితి || బహు
 యోద్యమః|రైకరివ్యతి||౮||నన్వతపహ-తవ్యప్రతాహ-ఎతద్దత్తితి|ఏతద్దత్తాథంస్పృష్యతి - భూభారహరణాయే
 తి||౯||అయమేతద్ధర్మోవతారత్వమితివా|అన్యత్తితి|ప్రభవతఃఉద్భవతః||౧౦||ఏవమితి|| సమాతౌసారథిసహి

౩||అయోహిణీభిర్వింశత్యాతిస్ఫుభిశ్చౌపిసంవృతః||అయదురాజధానీంమధురాన్యరుణత్సర్వతోదిశమ్ |
 ౪||నీరిత్యుత్పల్లంకృష్టఉద్వేలమపపాగరః|స్వపురం|తేనసంరుద్ధంస్వజనంవభయాకులం||౫||చింతయా
 మానభగవాన్|హరిః|కారణమానుషః|తద్దేశకాలానుగుణంపావ్యతారప్రయోజనం||౬||హనిష్యామిబ
 లంహ్యేతద్భువిభారంసమాహితమ్|మాగధసమానీతంవశ్యతాంసర్వభూభూజాం||౭|| అయోహిణీభి
 స్సంఖ్యాసంభటాశ్వరథకుంజరైః|మాగధస్తునహంతవ్యోభూయఃకర్తృబలోద్యమం | ౮|| ఏతద్ధర్మోవ
 తారోయంభూభారహరణాయమే|సంరక్షణాయపాధూనాంకృతోన్యేహంఘనాయచ||౯||అన్యోవిధర్మ
 రత్యాయైదేహస్సంభిక్తియతేమయా|ఏరమాయహ్యధర్మస్యకాలేప్రభవతః|చిత్ ||౧౦|| ఏవంధ్యాయ
 తిగోవిందతికాశాత్సర్వవర్షసౌరభావువస్థితౌ|సద్యస్ససూతౌ|సపరిచ్ఛదౌ||౧౧|| అయధానిచవివ్యాని
 పురాణానియద్యచ్ఛయా|దృష్ట్యాతానిహ్యమీ|కేశస్సంకషణమథాబ్రవీత్ ||౧౨||ఏవశ్యాద్యవ్యసంపా
 వ్రాయమానాంతావతాంప్రభో|ఏవతేరథఆయాతోదయతావ్యాయుధానిచ||౧౩||యానమాస్థాయ
 జహ్యేతద్వ్యసనాత్సాన్వితౌ|సమధర్మ|ఏతద్ధర్మంహినోజన్తపాధూనామీశశర్మకృత్ | త్రయోవింశత్యనీ
 కాభ్యంభూమేర్ధారమచాతురు||౧౪||ఏవంసంమంత్రి|దాశాహౌ-దంశితౌరథిసపురాత్ | ౧౫||
 తుస్సాన్వయధాన్యోబలేనావీయపావృతౌ||౧౬||శంఖంధర్మవినిర్గమ్యహరిదా-రుకసారథిః|తతోభూ
 త్పరస్తైన్యానాంహృదిచిత్రాసవేదభుః||౧౭||తావాహమాగధోపీత్యహోకృష్ణపురుషాధమ|గుప్తేనచర్వ
 యామందనయోన్యేయాహిబంధుహా|నత్వయాయోద్ధమిచ్ఛామిబాలకేసేహబ్జయా||౧౮||త్వం
 తురామయదిత్రే|ద్ధాయధ్యస్వధీర్యమావహ | హిత్వావామచ్ఛరైశ్చిన్నం|దేహంస్వర్యాహిమాంబ
 హి||౧౯||శ్రీభగవాన్||నవైశూరావికన్థం|తేదర్శయం|త్యేవపారుషం | నకృష్ణామోవచోరాజన్నాతుర
 స్యముమూర్షతః||౨౦||జరాసుతస్తావభిస్సృగ్యమాధవోవహోబలౌ|ఘనబలీయపావృణోత్ | సన్యాయా
 నధ్యజనాజిసారథిస్సూర్యానలోవాయురివాభ్రీ|కేణభిః ||౨౧|| సువర్ణతాళధ్యజవిహితౌరథావలతు
 యంత్యోవారిరావయోర్మృశే||స్త్రీయఃపురాట్కాలకవర్త్యగోపురంసమాశ్రితాస్సంముముహుశ్శుచా
 ర్చితాః||౨౨||హరిఃపరానీకపయోముచాంముహుశ్శీలీముఖాత్కృల్బ్యవవపీడితం | స్వనైస్యమాలోక్య
 సురాసురార్చితంవృన్ధుజాయచ్ఛాన్యశరాససోత్తమం | ౨౩|| గృష్ణనివంగాదభసందధచ్ఛరా

తౌభరిచ్ఛదఃపరికరఃధ్యజవచాదితత్సహితౌ||౧౪||౧౫||వశ్యే||త్వం|అవకరత్వోనాథోవిద్యతేయేహం|తేత్వావంతః|తే
 హం||౧౬||౧౭||ఏవమితి||దంశితౌ|బద్ధకవచాన్వాయధాన్యోశోభనాయధసంపన్నౌ||౧౮||౧౯|| తావితి|పురుషాఅధమాః
 యస్తాదితివాప్రవోధః|హేపురుషోత్తమేతి-గుప్తేనదంశితత్వాత్సర్వాంతరత్వాద్దర్శనాన్వేణ- హేమంద-బధ్నాతీతి
 బంధుః|అవిద్యా-తా-హంతితిహా-హేఅవిద్యాద్రసనేతి- యాహిచాత్మహి||౧౭|| త్వమితి|| అచేద్యదేహావాసావితి
 స్వయమేవమత్వా-అభరితోహగృతౌ|తరమాహ||యద్వా-మాంజహీతి||౧౮|| నేతి|| యథాశ్రుతార్థః|హణేనభగవదు
 త్తరంసన్వేశూరావికన్థం|తేజ్ఞఘంఠత్తితి||౧౯||జరాసుతత్తితి||మాధవోవధువంశసంభవో-మహతాన్యసనమాహిస-ఆ
 వృతవా-వాయురైః|సూర్యం|కేణభిశ్చగ్నింయథేగ్ధదర్శనమాత్రమేవ-నావరణమితిసూచితం|| ౨౦||౨౧|| హరిరి
 తి||వరసాగ్ధిక్యానిస్యని-తాన్యేవయోముచః|మేఘాః-తేహంశిభీముఖాబాణాః-|తేహమత్కృల్బ్యంవవపీడితం

యం ప్రణీతం-అంగహేరాజ-అర్జునవల్లదుర్గం దుర్గమంబైరవంభయంకరంచ-యతఃమరంతపారంఅంతోత్రతలం-
పారమవధిః-దుశ్యభ్యోగపేథే-వక్రమేణాగాధందేతత్పృథగవధిఃమిత్యర్థః-కించ-మగధేంద్రేణచపాలితంబలం-య
దేవంభూతం-రామకృష్ణయోగార్థోక్తంతత్పరంకేవలం-తయోర్విక్రీడనం-నతువరాక్రమః॥౨౭॥ సైతదాశ్చర్యమ
త్యాహ॥స్థితిః॥తహి-కిమిత్యాశ్చర్యమవస్థితంతత్రాహ-తథాపీతి-మర్త్యాననువిధతైలనుకరోతీతిమర్త్యానువిధిః-త
స్య॥౨౮॥కించ॥జగ్రాహేతి॥హతాస్యనీకానియస్య-అవశిష్టాఃఅనవవయస్యతంచరంచ॥౨౯॥బధ్యమానమితి॥హతాః
బహుళఃఅతాతయశత్రవోయేనతం-తథాభూతమపి-జరాసంధంబధ్యమానం-వారయామాస॥౩౦॥౩౧॥వాక్తైరి
తి॥వవిత్ప్రాధ్వానధర్మోవదేతవరాణివదానిమేషుతైః-వాక్తైఃసయైఃసీతిః-ప్రాకృతైఃలోకైః-తత్రలోకీకన్యాయ
మాహుః-స్వకత్వైతి-యదుభిరల్పకైఃకృత్యా-తేషుహతః-వరాభవఃకేవలంకర్తృబంధేనైవప్రాప్తతత్రప్రయోగ
లజ్జితవ్యమితి॥౩౨॥హతేష్వితి॥హతా-త్రభోజరాసంధః॥౩౩॥ముకుందశిఖి॥ముకుందోపయయాపిత్యనుచంగః-నకు
తంబలయన్యసః-తస్యైవామృతదృష్ట్యాకృతప్రతిసంభానాదిలిఖావః-సస్థిణఃఅనాయాసేనైవతీణఃఅరిబలాణా
వోయేనసః-సాధుసాధిత్వముమోదితత్వై॥౩౪॥మాధురైరితి॥ప్రత్యుద్గతైర్మధురావాసీభిఃజనైరువసంగమ్యమితిత్వా

౩౫||శంఖాతితథాప్రవిశ్యతిసతి-శంఖాదయోనేదుః||౩౬||కథంభూతాంపురీంతదాహ|| సితైతి|| బ్రహ్మఘోషేణవేద
 ఘోషేణ-నిఘ్నఘోషానినాదితాద-కాతుకేమోత్యవేన-ఆసమంతాత్ బద్ధానితోరణానియస్యాంతా||౩౭||నిశీఘ్రమా
 నశ్చతి||నిశీఘ్రమనఃఃపీకీర్యమాణః-ప్రవీనేశేతివిపరిణామతోనుమంగః||౩౮||ఆయోధనేతి|| ఆయోధనంరణభూమిః-తత్ర
 స్థంవిత్తం-వీరాణాంభూషణం||౩౯||ఏవమితి|| తావతీతిఛేదః- తావతిపరాజయేవర్తమానేపి- అయోహిణ్యోబలంయస్య
 సః-సప్తదశకృత్సంప్రదశవారాఽయాయుధే||౪౦||అక్షిణ్యన్నితి||అక్షిణ్యక్షయంనిన్యః||౪౧||అష్టాదశశ్చ||అష్టాదశే
 సంగ్రామేభావ్యేతన్నద్యేఅకస్తాతాలయవసఃప్రాప్తః||౪౨||దురోధేతి||అన్యసమ్మితాఽన్యతుల్యాః||౪౩||తమ
 త||వృజినందుఃఖండజయతఃయవనాజ్జరాసంధావృ||౪౪||తదాహద్వయేన||యవనశ్చతి||నిరుంధేరుణద్ధి||౪౫||ఆవయోరి
 తి||అస్యఅనేసహ||౪౬||౪౭||ఇతి||సముద్రముధ్యేగఁ-తన్నధ్యేగఁ-కృత్సన్నద్భుతంసర్వాత్పర్యమయం-అచీక
 రత్కారయామాస||౪౮||దృశ్యతశ్చ||త్వష్టావిశ్వకర్మా-తదీయంశిల్పనైపుణంక్రియాకాశలం||౪౯|| తదాహపాదై

ప్రభౌ||౩౬||సక్తమాగ్ధాంహృప్తజనాంపతాకాభిరలంకృతామ్||నిర్దుష్టంబ్రహ్మఘోషేణకాతుకాబద్ధ
 తోరణామ్||౩౭||నిశీఘ్రమనావోనారీభిర్వాలాదధ్యక్షతాంకురైః||నిరీక్ష్యమాణస్ససేహంప్రీత్యుత్రం
 రితలోచనైః||౩౮|| ఆయోధనగతంవిత్తమనంతంవీరభూషణమ్ | యదురాజాయతత్సర్వమాహృతం
 ప్రాదితద్విభుః||౩౯||ఎవంసప్రదశకృత్సప్తావత్యయోహిణీబలః | యయుధేమాగధోరాజాయదుభిఃకృ
 న్లచాతితైః||౪౦||అక్షిణ్యంస్తత్ఫలంసర్వంవృష్ణయఃకృష్ణతేజసా|హతేమస్వేవ్యసీకేషుర్థక్తోయాదరి
 భీర్నువ||౪౧||అష్టాదశేతుసంగ్రామిఅగామిరీతదంతరా | నారదప్రేమితోవీరోయన్యఃప్రగ్యవద్యత||
 ౪౨||దురోధమధురామేత్యతిస్ఫుభిఃశ్చైవకోటిభిః | నృలోకేచాప్రతిద్వంద్వోవృష్ణీంబుధ్నిత్యాత్మస
 మ్మితాః||౪౩||తందృష్ట్యాదింతయత్రృష్టస్సంకర్షణసహాయవా||అహమాయదూహంవృజినంప్రా
 ప్తంహయ్యభయతోమహత్||౪౪||యవనోయంనిరుంధేస్తానద్యతావప్రహాబలః | మాగధోవృద్ధవాశ్వో
 వాపరశ్వోవాగమివ్యతి||౪౫||ఆవయోర్యుధ్యతోరస్యయద్యాగంతాజరావతః | బంధూహాన్యవ్యత్య
 థవానేవ్యతిస్వపురంబలీ||౪౬||తస్మాదద్యవిధాస్యామోదుర్గంద్యిపదమగఁమం| తత్రక్షాతీగసమాధా
 యయవనంఘాతయావహే||౪౭||ఇతినంనుంత్ర్యభగవాన్దుగఁద్యాదశయోజనం|అంతస్సముద్రై
 నగరంకృత్సన్నద్భుతమచీకరత్||౪౮||దృశ్యతేయత్రహిత్యాప్తగ్రంవిజ్ఞానంశిల్పనైపుణం||౪౯|| రథ్యా
 చత్సరవీధీభిర్యథావాస్తవిమితాంతం|సురద్రుమలతోద్యానవిదితోవసనాన్యతం||౫౦|| హేమశృంగై
 ర్దివిస్సృష్ణిసాన్నితికాట్టాలగోపురైః|రాజతారకుతైర్బుష్టంహైమకుంభైఃస్ఫులంకృతైః||౫౧|| రత్న
 కూటైశ్చహైహైమైర్నహామరకతఫలైః | వాస్తోష్పతీనాంచగృహైర్వలభీభిశ్చనిర్మితం || చాతుర్వ
 ర్ణంజనాకీర్ణంయదుదేవగృహులసత్||౫౨||సుధర్మంపారిజాతంచమహేంద్రఃప్రాహిణోద్ధ
 రః|యత్రచావస్థితోమర్త్యమర్త్యధమైర్మయ్యజ్యతే||౫౩|| శ్యామైకకర్ణావరుణోహయాంబు
 ఙ్గావనోజవాన్|దదౌసహస్రసంఖ్యాతాన్దేవదేవాయతోయరాట్||౫౪|| అష్టానిధివతిఃకోశాన్

స్త్రీభిః||రథ్యైతి||రథ్యాఃరాజమగ్ధాఃపురః-వీధ్యఃఉపమాగ్ధాఃవశ్చిమతః-ఉభయతోపివత్సరాణ్యంగణాని - తన్నధ్యే
 కోస్తాః-తతోవ్యంతంసుదర్శభవనాని-తదుపరిస్థాటికాట్టాలకాఃతదుపరిహేమకుంభాః - ఇతిబహుభూమికంయథావా
 స్త్యుహాదీనానిర్వాణానం-తదంతిక్రమ్యుభిర్నితం-సురాణాంద్రుమఃలతాశ్చయేమతాన్యద్యానాని - విదితోవ
 వనానిచతైర్నిర్మితం||౫౦|| హేమేతి|| హేమమయానిశృంగాణియేమాంత్తైః - దివిస్సృష్ణిరత్నయైః-సాన్నితికాట్టాలకాః
 ఉపరితనభూమికాః-గోపురాణిద్వారాణిచతైర్నిమితమత్నత్రైకాన్యయః - రాజతారకుతైఃరజతంచలకరటంచ
 పీతలలోహంతాభ్యాంనిమితైఃకోష్ఠైఃఅశ్వశాలాన్నశాలాదిభిః-కథంభూతైఃహైమైఃకుంభైఃఅలంకృతైః||౫౧||రత్న
 తితథారత్నకూటైఃవద్దరాగాదిభిర్నితైః-హైమైఃసావరైః - మహామరకతమయానిధిలాయేమతైఃగృహైశ్చ-కిం
 చ-సగరగృహద్వారాదావాస్తోష్పతీనాంచేవానాంచ-గృహైః-వలభీభిశ్చంద్రశాలాభిశ్చనిమితం-యదుదేవగృహైః
 రాజగృహైరుల్లసత్ శోభమానం||౫౨||సుధర్మమితి||పారిజాతంచప్రాహిణోత్ప్రస్థాపయామాసేతితుకపరిక్షిత్వం
 వాదాత్పర్యభానిత్వాదుభుతరైశ్చేమర్త్యధమైఃకుంభిపాసాదిభిష్చూర్తిభిః||౫౩||౫౪||అష్టానిధివతిఃకుంభేరః

తాశ్చర్యస్థః॥౧౭॥కంచసతాశ్చితిఃశుభ్యకాలీయాఃశ్చత్రమానకాలీయాఃకాలితాఃవిచాలితాః॥౧౮॥మత్స్యగ్రీవాఃకోస్యః
కాలయేడితిచేదత్రహుః॥కాలశ్చితిఃకాలయతేభిరస్త్రతశ్చాలయతి॥౧౯॥వరమితితస్యకైవల్యస్య॥౨౦॥ఏవమితి॥గుహం
ప్రవిష్టఃతేతేస్త్ర॥౨౧॥౨౫॥వర్యవృచ్ఛడితిధర్మితఃఅభిఘాతఃచుర్ధ్వంసభ్యుక్త్యం॥౨౬॥కశ్చితివివేరితశ్చే - తతాగ్ని
రేఃగన్ధారేమత్స్యగ్రీవేతస్థానేతతాగ్నిపీడితుకంబుకెవన్తపలాశసదృశాత్యాంపద్యాగ్నివిచరన్తే॥౨౭॥కంచడితి॥తేజః
మూర్ధ్నిఃప్రభావోదీప్తిమాన్॥౨౮॥తతాగ్నివేదోమదాహఃమన్యశ్చితిపురుషర్షభంశ్రీవిష్ణుం - గుహాన్ధ్యాంతంలంతస్త్ర

సన్దేశాలంఘముచుకుందమథాబ్రువరాజాధిపతయతాంకృత్రాన్యవాన్మఃపరిపాలనాత్ ॥౧౬॥ నరలో
కఃపరిత్యజ్యరాజ్యంచహతకంటకంబిస్తాపాలయతోభీరకామాస్తేసర్వక్షయితాః ॥౧౭॥ సుతామహి
మ్యోభవతోజ్ఞాతయోభ్యశ్యసంప్రిణః ॥ప్రజాశ్చక్షుల్యకాలీయానామనానాసంతికాలితాః ॥౧౮॥ కాలోబ
లీయాబలినాంభగవాన్శ్వరోవ్యయః ॥ప్రజాఃకాలయతేక్రీడపశుపాలోయథాపరూ ॥౧౯॥ వరం
వ్యణీమ్యభద్రంతేఽముతేత్రవల్యమద్యనః ॥ఏకవీశ్వరస్తస్యభగవాన్విష్ణురవ్యయః ॥౨౦॥ ఏవముక్తస్స
వైదేవానభివాద్యమహాయశా ॥అశ్వయిష్టగుహావిష్టోద్రయాదేవదత్తయా ॥౨౧॥ యవనేభస్తతాంశీత
భగవాన్సాత్యతర్హభః ॥అత్తానందర్యయామానముచుకుందాయధీమతే ॥౨౨॥ తమాలోక్యఘనశ్యామం
పీతకాశేయవాససంశ్రీవగ్యవత్సంఖ్యాశితాస్తుభేనవిరాజితం ॥౨౩॥ చతుర్భుజంశీరమాసంవైజ
యంత్యాచమాలయా ॥చారుప్రసన్నవదనంస్ఫురన్తకరకుండలం ॥౨౪॥ ప్రేక్షణీయంత్రిలోకస్యసాను
రాగిస్తేతక్షణం ॥అపీచ్యవయస్సంమద్యమగేంద్రోదారవిక్రమం ॥౨౫॥ పర్యవచ్చన్తహాబుద్ధిప్రజసా
తిస్యభక్షితః ॥శంకితశ్వనకైరాజాదుద్ధతర్హమవతేజసా ॥౨౬॥ ముచుకుండః ॥కోభనానహసంపాప్రావి
పినేగిరిగవ్యరేవద్భ్యాంపవర్తవలాశాభ్యాంవిచరస్మరుకంటకై ॥౨౭॥ శంస్వితైజస్వినాంతేజోభగవాన్
స్త్యంవిభావనః ॥సూర్యస్సోమోమహేంద్రోవాలోకపాలాపరోపివా ॥౨౮॥ మన్యేత్వాండేవదేవా
నాంప్రయాణాంపురుషర్హభం ॥యద్భాగసేగుహాధ్యాంతంప్రదీపఃప్రభయాయథా ॥౨౯॥ శుశ్రూ
షతామవ్యతీకమస్తాకంసరపుంగవ ॥స్వజన్తకర్తృగోత్రంవాకభ్యతాయదీరోచతే ॥౩౦॥ వయంక్షుపు
రుషవ్యాఘ్రవిత్త్యాకాఃక్షుత్రబంధవః ॥ముచుకుందశ్శిప్రోక్రోయావనాశ్యాత్తజఃప్రభో ॥౩౧॥ చిరప్ర
జాగరత్రాంతోనిద్రయావహ్యతేంత్రియః ॥శయెస్మిన్విపినేకామంకెనాప్యథాపితోఘనా ॥౩౨॥ సోప
భస్తీకృతమానమాత్మయైవైవపాస్తనా ॥అనంతరంభవాన్శ్రీమాంలక్ష్మితోమత్రశాసన ॥౩౩॥ తెజసా
తేఽవిషహ్యేణభూరిద్రష్టుంసశక్తుః ॥తతోవైత్వంమహాభాగమానీయోసిదేహినాం ॥౩౪॥ ఏవం
సంభాషితోరాజ్ఞాభగవాన్భూతభావనః ॥ప్రత్యాహప్రహసన్వాణ్యామేఘనాదగభీరయా ॥౩౫॥ శ్రీ
భగవాన్ ॥జన్తకర్తృభిధానానిసంతిమేంగసహస్రశః ॥నశక్యంతేప్రసంఖ్యాతుమనంతత్వాత్తమాపి
హి ॥౩౬॥ క్వచిద్రాజాంసివిమమేపార్థివాన్యరుజస్తభిః ॥గుణకర్తృభిధానాన్గమేజన్తానికర్త్రిచిత్ ॥౩౭॥
కాలత్రయోపపన్నానిజన్తకర్తృమేన్వప ॥అనుక్రమంతోవైవాంతంగచ్ఛంపితపక్షయః ॥౩౮॥ రథా
వ్యద్యతనాన్యంగశృణుష్వగదతోమమ ॥విజ్ఞాపితోవిరించేనపురాహంధర్మస్తువయే ॥౩౯॥ భూమెర్భూరా
యమాణానామసురాణాంక్షయాయచ ॥అవతీర్ణోయదుకులైశ్చహతనకదుందుభేః ॥౪౦॥ వదంతివాసుదే
వేతివసుదేవసుతంహిమా ॥కాలనేమర్హతఃకంసఃప్రలంబాద్యాశ్చసద్విషః ॥౪౧॥ అయంచయవవోద
గ్ధారాజంస్తేగిర్మచతుషాసోహంతవానుగ్రహార్థంగుహామేతాముపాగతః ॥ప్రార్థితఃప్రచురంఘ్రా
ర్యంత్యయాహంభక్తవత్సలః ॥౪౨॥ వరాహృష్యేవ్యరాజస్తేసరస్వనామాదదామితే ॥మాంప్రపన్నా

మః॥౯౯॥౩॥పయమితి॥పయమితిపంచాశ్శాఖిపాయోబహువచనం - తేష్యహంముచుకుందభి-ప్రొక్షభియోవనాశ్యః
మాంధాతుఃపితా॥౩౧॥౩౬॥క్షృదతి॥క్షృత్ కదాచిత్ - కశ్చిత్ యద్యపిరజాంసవిమమేగఃతవా - తథాపినజన్మాని
కర్మానిమిమీతి॥౩౨॥౪౧॥అయమితి॥తేర్ష్యచతుషానిమిత్రైః-మయైవదద్ధః॥౪౨॥వరాధి - అపూర్ణోహమితిశోభితం
యద్వా-అన్యైర్దత్తైషువరోష్యక్షీయమాశేషుయథాశోచంతి-నైవమాంప్రవన్నః - సుద్ధతైవరాణామక్షయత్వాదితి
భావః॥౪౩॥భృతి॥అష్టావింశతితమేయైగై-భగవానపతరిష్కృతిపద్ధతగర్త వాక్యమున్నరన్నిత్యత్వః॥౪౪॥త్యష్టక్షీరోవశే

వలంబుగ్ల భా-కామాస్తుశుచ్ఛానవరణయోగ్యాత్తత్కార్యేనలభ్యతానాంసంసారమప్యభిప్రవచయగస్తేతి విమోహితభిః హేతుశయోపిత్తురుష శ్చేతిద్వివిధోవ్యయంజనః తద్వీయమాయయాపిమోహితః అతోనథాదృక్ అర్థంవరమార్థ సుఖభావంత్యాంనవశ్యతీతితథా-అతప్త్యాంనభజతి-కింతుపరస్పరంవందితస్య సుఖభావచ్చాయాదుఃఖానామేవప్రభవోయేషులేషుగృహేషువసజ్జతభిః ౪౫ కించకామసుఖంసూక్రాదివ్యపిసంభవతితిభగవద్భజనంతునమానుషజన్మవ్యతిరేకేనేష-మానుషస్య ప్రాప్త్యత్యానుభజన్మతిమూఢభిః త్యాహ ౥ లభ్యేతి ౥ అత్రకర్మభూమా అవ్యంగంఅవికలాంగం-కించఅసతిపవయసుఖమత్యర్థస్యసః-గృహమేవాంధకూపప్రప్తిః పతితః మథాపశు స్త్రయలుభ్యంధకూపపతతీతి ౪౬ ౥ నకేవలన న్యజనస్వేయంగతిః-కింతుమమాపితై వేత్యాహ ౥ మమేతి ౥ మర్త్యేశ్వరీరేఅన్మబుద్ధిర్యస్యతస్యమమ అతపవసుతాదివ్యాసజ్జనానస్య ౪౭ ౥ ఉన్నద్ధమదీర్ఘం ప్రపంచయతి ౫ లేబరభిః ఘటకుడ్యాదిసద్వశేష్యేతీతనాన్త్యనియతవచంకుర్మదఃఅభవం-అతోమమైషకాలానివృత్త్యాలోకతభిః ౪౮ ౥ త్యామగణయంతంమాంత్యమాక్రమసిత్యాహ ౥ ప్రమత్తమితి ౥ ప్రమత్తంఅనవహితం త్యాంఅంతకంఅవిగణయ్యదేహాదివ్యాసక్తమితియావత్ - కుతః ప్రమత్తం-ఇతికృత్యదింతయావవమేషరణీయమిమినోరభ్యధరంవరయా-మనోరథభగ్నోపిషయేషులాలసంఉత్సక్తం - ప్రాప్తేపిపు

జనఃకశ్చిన్నభూయోహాతిశోచితుమ్ ౪౩ ౥ శ్రీశుకః ౥ ఇత్యుక్తప్రప్రణమ్యాహముచుకుందోముదాన్వతిః ౥ త్యానారాధనాం దేవంగగవాక్యమనుష్టరణ ౪౪ ౥ * ముచుకుందః ౥ విమోహితోయంజనశుశమాయయాత్వదీయయాత్యాంనభజన్యనర్థ దృక్ సుఖాయదః ౫ ప్రభవేషుసజ్జతేగృహేషుయోపిత్తురుషశ్చవందితః ౪౫ ౥ లభ్యాజనోదుర్లభమత్రమానుషంకథందిదవ్యంగమయత్తత ప్రపాదారవిందంనభజన్యనన్మతిగృహంధకూపపతితోయథాపశుః ౪౬ ౥ మమైషకాలాన్జితేషులోకతోరాజ్యశ్రీయోన్నద్ధమదస్యభూపతేః ౫ మర్త్యాత్మబుద్ధేస్సతదారకోశభూవ్యాసజ్జనానస్యదుర తవంతయా ౪౭ ౥ లేబరేష్టిః ఘటకుడ్యసన్నిభైరూధమానోనరదేవభిః ౪౮ ౥ ప్రమత్తమప్రేర్థితకృత్యదింతయా ప్రపుర్ణలోభంవిషయేషులాలసంత్యమప్రమత్తస్సహసాభివద్యసేతుమ్లైలిహానోహిరివాఖుమంతకః ౪౯ ౥ పురారతైర్దైమపరిమ-తైశ్చరణమతంగజైర్వానరదేవసంజ్ఞితః ౫ సమకాలేనదురత్యయేనతేక లేబరోవిటిగ్రామిభిః సుసంజ్ఞితః ౫ ౦ ౥ నిర్జిత్యదిక్ప్రమథూతవిగ్రహావరాసనస్థస్సమరాజవందివః ౫ గృహేషుమైథున్యసుఖేషుయోపితాంక్రీడామృగః పూరుషశుశ్రియతే ౫ ౧ ౥ కరోతికర్మాణీశవస్సునిష్ఠితోనివృత్తభోగప్రదపేక్షయాసక్యత ౫ పునశ్చభూయాసమహంస్వరాడితిప్రవృద్ధతర్జోనమథాయకల్పతే ౫ ౨ ౥ భవావస్థోభ్రమితోయదాభవేజ్జనస్యతహ్యమ్యతసత్సమాగమః ౫ సత్సంగమోయ

నఃప్రవృద్ధోలోభస్తృప్తాయస్యతం-అంతకస్త్యమభివద్యసేఅభిభవసేత్యథాః-యథాస్యక్వణీలేలిహానోఅహిఃఅఖుంమూషకమివేతి ౪౯ ౥ కాలాత్తనాత్యయాఅభివన్నదేహావపంభవతిత్యాహ ౫ పురేతి ౫ శ్వస్యగాలాదిభిర్భూతితోవిట్సంజ్ఞితః-తేరభూతితఃక్రిమిసంజ్ఞితః-దగ్ధోభస్మసంజ్ఞితోభవతీతి-బుద్ధ్యావిచారైవంభూతేదేహీమమతాంకుర్వంతోజనాః హరింనారాధయంతియే-తేఅత్త్యేశశ్రుభూతాఃజ్ఞేయఃసతతంయతః ౫ ౧ ౥ యోనెస్సహస్రాణిబహూనిగత్వాదుఃఖేనలభ్యాపివమానుషతత్త్వంసుఖావహంయేనభజంతివిష్టుంతేవైమమవ్యాన్త్యేశశ్రుభూతాభిః ౫ ౦ ౥ కించఅంతకప్రాప్తేః ప్రాగపిద్విజయనోరాజ్ఞోపిపారతంత్ర్యమఃఖంతదపథమేవేత్యాహ ౫ నిర్జిత్యదితి ౫ అథూతవిగ్రహఃఅవిద్యయానసంగ్రామః-పూర్వాయేసమాఃరాజానఃతైరాజభిర్వందితోపి-మిథునీభావసుఖమేవపరంయేషులేషుయోపితాంగృహేషు-క్రీడామృగభవభిరప్రతేనియతే ౫ ౧ ౥ కించతత్రాతిత్వస్థాకులస్యనభోగతుణఃకశ్చిదస్తీత్యాహ ౫ కరోతీతి ౫ తపసలభశ్చయనప్రచ్ఛవర్యాదౌనుస్థితః-పునశ్చస్వరాట్ ఇంత్రఃస్వామితి-యద్యా-జన్మాంతరేప్యేవమేవచక్రవర్తీస్వామితి ౫ ౨ ౥ తదేవమస్తభిఃక్షోతైరీశబహిర్ముఖానాంసంసారం ప్రపంచభక్త్యతనివృత్తిక్రమమాహ ౫ భవావగతిభిః అమృత - భ్రమితఃసంసరతోజనస్యయదాత్వదనుగ్రహణభవస్యబంధస్యఅపవగః అంతోభవేత్ - ప్రాప్తకాలస్సాన్యతేతదానతాంసంగమోభవేత్ యదాసత్సంగమోభవేత్ తదాసర్వసంగవివృత్త్యాకార్యకారణయంతరిత్యయిభక్తిర్భవతి-తతోముచ్యతభిర్యథాః ౫ ౩ ౥ మమతుసత్సంగమార్పూర్వమేవయోరాజ్యాదిసంగవిచ్ఛేదోజాతఃసో

యం-త్వయామమహానమగ్రహఃకృతశ్చ తాహ||మన్యశ్చి||తెత్వయా-సాధుభిర్వివేకిభిః - తవసేవనంప్రకేఘమిచ్ఛ
 ద్భిఃస్వయంత్యక్తుమలభమానైఃప్రార్థ్యతేఇతి||౫౪||తదేవంవిషయసేవామార్గంభగవత్సేవామార్గంచవివిచ్యవరాగా
 వ్యుడిష్టేతియమక్తంత్రోత్తరమాహ||నేతి||అశేచనాఃప్రత్యాభిమానాః-ఆరోప్యవేకి||౫౫||తస్మాదితి||రజస్సత్త్వత
 మోగుదైరమబధ్యంతేఇతితథాచిత్త్యాదితశ్చ||మరణాదిధర్మాదిరూపాఃవిస్మయః-వరంపురుషమీశ్వరంజ్ఞప్రమాత్రం
 జ్ఞానఘనంతత్తుతః-నిరంజనం-తత్తు-తః నిర్గుణం-తదపికుతః-అద్వయం-అతపవలక్షరంత్యాంతరణంప్రజామితి||౫౬||
 భుంక్తుతావద్భాగాకైవల్యంతుకరఫమేవేతిపునః పునర్వ్రతైః ప్రలోభయంతంశ్రీకృష్ణంపాదోపగ్రహణేనప్రార్థ
 యతే||దిరమితి||వృజినైఃస్వకర్తృఫలైరాత్మఃపునస్తద్వాససాదిభిఃతవ్యమానః-తథాపిఅపిత్యవడమిత్రిఃత్యదేవత్యస్థా
 నవిగతత్యహఃషట్ అమిత్రాఃశత్రవఃఇంద్రియలక్షణాయస్యసః-ఆతపవాలబ్ధశాంతిఃకథంవిద్వవవశేనలబ్ధశాంతిఃవా

హితదైవస్థితౌపరావరేతేత్వయిజాయతేమతిః||౫౩||మన్యేమమానుగ్రహశ్చతేకృతోరాజ్యాను
 బంధావగమోయద్యచ్ఛయా | యఃప్రార్థ్యతేసాధుభిరేకాద్యయావనంవివిక్షుర్భిండభూమిపైః||
 ౫౪||నకామయేన్యంతవపాదసేవనాదకించనపాక్ర్యతమాద్వర్షవిభో||ఆరాధ్యకప్రాప్త్యవ్యవర్తదం
 హరెవ్యశేతలరోవరమాత్మబంధనం||౫౫|| తస్మాద్విస్మయజ్యోతిషశ్చశసర్వతోరజస్తమస్సత్త్వగుణాను
 బంధనాఃనిరంజనంనిర్గుణమద్వయంవరంత్యాంజ్ఞప్రమాత్రంపురుషంప్రజాన్యహం||౫౬||దిరమిహవృ
 జినాస్తవ్యమానోనుతాప్రైరపిత్యవడమిత్రిలబ్ధశాంతిఃకథంవిత్||శరణదసమోపతస్త్యత్వదాజ్ఞం
 వరాన్విన్నభయమృతమశోకంపాహిమాపన్నమీశ||౫౭||శ్రీకృష్ణః||పార్వభౌమమహారాజనతిప్రైవిమ
 లోర్జితా||వ్రతైఃప్రలోభితస్యాపినకామైర్విహతాయతః||౫౮||ప్రలోభితోవరైర్వత్త్వమప్రమాదా
 యవిధితత్||నధీర్తయ్యేకభక్తానామాశీర్షిర్భిద్యతేక్వచిత్||౫౯||యంజానానామభక్తానాంప్రాణా
 యామాదిభిర్మనః||అక్షీణవాసనంరాజాదృశ్యతేక్వచిదుత్థితం||౬౦||విచరస్వమహింకామంమయా
 వేశితమానస|ఆప్త్యయంసత్వదాతుభ్యంభక్తిర్మయ్యనపాయినీ||౬౧||క్షుద్రధర్మస్థితోజయోనవధి
 మ్మౌగయాదిభిఃసమాహితస్తద్విపసాజహ్యఘంమదుపాశ్రయః||౬౨||జన్మన్యనంతరేరాజాసర్వ
 భూతసుహృదైః||భూత్వాద్విజవరస్త్యవైమామపివ్యసికెవలం||౬౩||

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధ-ఏకపంచాశ త్రమోధ్యాయః.

శ్రీశుకః||ఇథంసోమగృహీతోంగకృష్ణేతేత్వాకునందనః | తంపరిత్రవ్యసన్నవ్యసన్నక్రామగుహాము
 ఖాత్||౧||సవీత్యతుల్లకామర్త్యావహిగవీరుద్వనస్పతి||మత్వాకలియుగంపాప్రిప్తంజామదిత
 ముత్తరాం||౨||తవశ్రీధాయతోధీరోస్సంగోముక్తసంశయః||సమాధాయమనకృష్ణేపాగ్విశద్ధంధ
 మాదనం||౩||బదర్యాశ్రమమాసాద్యసరసారాయణాలయం|సర్వద్వంద్వసహశ్శాంతప్రపసారాధయ
 ద్దతిం||౪||భగవాంపునరావ్రజ్యమథురాయవనావృతాంహత్యాస్లేచ్ఛబలంనిస్కరితీయంద్వారకాం
 ధనం||౫||నీయమానేధనేగోభిర్నృపృత్యతవోదితైః||అజగామజరాసంధస్తస్త్రియోవిశత్యక్షికవః||
 ౬||విలోక్యవేగరభసంరిపునైస్యస్యమాధవో||మనుష్యచేష్టామాఽన్నారాజాదుద్రువతుద్రువతం||౭||వి
 హాయవిత్తంప్రచురమభీతాభీరుభీతవత్||వద్భ్యాంవర్తవలాశాఖ్యాంచేరతుర్బహుయోజనం||౮||వలా

శరణంస్వజ్ఞానంతద్దదతీతితథాహశరణదసముపేతఃప్రాప్తోహం-అశోకశ్యేహతుఃఅభయం-తత్రాపిహతుః||ము
 తంఅవన్తంఅవత్ప్రాప్తంపాహీతి||౫౪||౫౫||ప్రలోభితఇతి||అప్రమాదాయ||ప్రమాదాయనభవశ్యేవ-కుతఃకృతతలహ
 నధీరితి||ఏకంతభక్తానాధీరాశీర్భిఃప్రాప్తాభిరపినభిద్యతేనసజ్జ్యైత్యత్యథః||౫౯||వ్యతిరేకమాహ||యంజానానామి
 తి||క్షుధితంవిషయాభిముఖం||౬౦||విచరస్వేతి||తుభ్యంతవ||౬౧||యత్కృత్యాసేనభీషయతపసిలోకసంగ్రహప్రవ
 త్తయతి||క్షుద్రధర్మేతి||౬౨||ఇతిభావాధాదీపికాయాం-ఏకపంచాశ త్రమోధ్యాయవ్యాఖ్యా.*****
 శ్లో||ద్విపంచాశ త్రమోధావభయాదివగతఃపురీమ|అన్యమోదతసందేశంయక్తిన్యాదిజవర్ణి తమ్||ఇథమితి||౧|| సఇతి||
 తుల్లకాఅల్పప్రమాణా||౨||తవఇతి||తవస్త్రిధాయతః||౩||బదర్యాశ్రమమితి||తత్రచబదర్యాశ్రమం||౪||భగవా
 నతి||నిస్కలనయత్ ద్వారకాంప్రాపితవా||౫||౬||విలోక్యతి||వెగరభసంవేగీరేకం||౭|| విహాయేతి|| భీరుభీతవత్

భీరోరభీరవత్ అతిశయేనభీరవదిత్యర్థః-చేరతుఃపలాయేతాంబహుయోజనంచేరం॥౮॥ పల్కాయమానావతి॥అప్రమా
ణవిత్ ప్రమాణమియతాతన్నవేష్టితినధా॥౯॥ ప్రాప్తృత్యేతి॥తుంగంకాచిశయోజనవన్నతం - ప్రకర్షేణవర్షత్యస్త్యన్ని
తిప్రవర్షణిత్యాఖ్యాయస్వతంతభాభగవానిం॥౧౦॥౧౧॥రావతి॥తప్రివిదిన్నస్పటితయోఃపదంబలయనంస్థానంఅనధి
గమ్య॥౧౧॥తతః॥తతో౧౧- దశచవికంచయానియోజనానితావదుత్తుంగాత్ - మాగధసంరోధదేశమతిక్రమ్యపరతః
అధఃనిపేతతుః॥౧౨॥౧౩॥ అభక్రీకృష్ణస్యపివాహంనైరూపయతుంబలదేవపివాహంనవమస్కంధోక్తమనుష్టారయతి॥
ఆగతైతి॥౧౪॥భగవానితి॥లక్ష్మ్యఃమాత్రాంకృతాం॥౧౫॥ ప్రమథ్యేతి॥గరుడోయథాదేవాప్రమథ్యసుధాంతమృ
తంఅహరత్తతథితి॥౧౬॥భగవానితి॥రాక్షసోయధవారణాదిత్పుతైః - రాజ్ఞఃప్రమథ్యేతివృద్ధ్యా రాక్షసేనవిధా

యమానాతాదృష్ట్యామాగధఃప్రహసంబలీఅన్యథావప్రధానీకైరీశయోరప్రమాణవత్॥౧౬॥పార్శ్వ
త్యదూరమప్రాంతౌతుంగమారుహతాంగిరి॥ప్రవర్షణాఖ్యాంభగవానిన్యదాయప్రవర్షణి॥౧౭॥౧౮
రౌనిలీనావాజ్ఞాయనాధిగమ్యపదంస్థపదదాహగిరిమేధోభీస్సహంతాదగ్నిముత్యృజా॥౧౯॥ తదిత్య
త్యగరసాదవ్యమానతటూమభౌద్రైక్షయోజనోత్తుంగాన్నిపేతతురగోభువి॥౨౦॥ అలత్యమాసోరిపు
ణాసానుగేనయమాత్తమాస్వపురంపునరాయాతాంసముప్రపరిఘాంస్వప॥౨౧॥ సోపిదగ్ధావిత్యుపా
మన్వానోబలకేశవాబలమాకృష్ణసుమహామగధామాగధోయయా॥౨౨॥ ఆగ్రాధిపత్య్శ్రీమా
రైవతోరైవతీంసుతాబ్రహ్మణాచోదితఃపాదాద్బలాయేకేపురోదితం॥౨౩॥భగవానసిగివిండఉపయే
మేయూద్వహవైదర్శింభీష్మకసుతాంప్రియోమాత్రాంస్వయంవరే॥౨౪॥ ప్రమథ్యతరసారాజ్ఞస్సా
ల్యాదీనైద్యపక్షగాఢపశ్యతాంసర్వలోకానాంతాత్యైపుత్రస్సుధామివ॥౨౫॥ రాజా॥ భగవా
భీష్మఃసుతాంరుక్మిణీంరుదిరాననామ్॥రాక్షసేనవిధానేనఉపయేవశ్చిత్రుతమ్॥౨౬॥ భగవాశోగ్రీకు
మిచ్ఛామిక్యస్థస్యమితతేజఃసగ్నిర్మిశ్యాన్రహణంపాణేప్రమథ్యాన్యాన్యాస్వయంవరే॥యథామాగ
ధసాల్యాదీజితౌకన్యాముపాహరత్॥౨౭॥ బ్రహ్మణవిష్ణుకథాఃపుణ్యామాప్నీలోకమలూపహః॥

రుక్మిణీకల్యాణకథాప్రారంభః

కోమత్యప్యేతశ్చక్యానఃశ్రుతజ్ఞోనిత్యనూతనాః॥౨౮॥ శ్రీశుకః॥ రాజాసీద్భీష్మకోనామపిదర్శ్యాధిపతిర్మ
హా॥తస్యపంచాభవకపుత్రాఃకన్యైకాచవరాననా॥౨౯॥ రుక్మ్యన్రజోరుక్మరగోరుక్మబాహురనం
తరః॥రుక్మకేకోరుక్మమాలీరుక్మిణ్యహంస్వపాసలీ॥౩౦॥ సోపశ్రుత్యముకుందస్వరూపవీర్యగుణశ్రియః॥
గృహగతైగీయమానాస్తంమేనేనదృశంహం॥౩౧॥ తాంబుద్ధితుజోదార్యరూపశీలగుణాశ్రయాం
కృష్ణస్వస్వదృశీంభార్యాంసుమదోద్వహంమనోదధే॥౩౨॥ బంధూనామిచ్ఛతాందాతుంకృష్ణాయభగిసిం
స్వపతతోనివార్యకృష్ణద్విప్రక్ష్మీవైద్యమమన్యత॥౩౩॥ తదవేత్వాసీతాపాంగీవైదర్శిదుర్గనాభ్యశమ్
విదింత్యాప్తంద్విజంకందిత్యస్తాయపాగ్నిహోద్ధృతం॥౩౪॥ ద్వారకాంసంసమభ్యేత్యప్రతిహతైః
ప్రవేశితైఃఅపశ్యదాద్యరపురుషమాసీనంకాంచనాసనే॥౩౫॥ దృష్ట్వాబ్రహ్మణ్యదేవస్త్రిమవయవ్యాజా
సనేఉపవేశ్యాహయాచక్రయథాత్మానందినాకసః॥౩౬॥ తంభుక్తివంతంప్రతంతువగమ్య
సతాంగతిఃపాణినాభిమృతపాదావవ్యన్రభూవృచ్ఛత॥౩౭॥ శ్రీకృష్ణః॥ కద్విన్దిజవరశ్రేన్యధర్మ
ప్రేవృద్ధసంమతిఃవరతేనాతికృప్రేణసంతుప్తమనసస్సదా॥౩౮॥ సంతుష్టోయదివతైతబ్రాహ్మణో

నేనోపయేమేపరిణీతవానితిశ్రుతంపూర్వమేవసామాన్యతపవశ్రుతం॥౩౯॥ భగవన్నితి॥విశేషంతుశ్రీకుమిచ్ఛామి॥
౪౦॥ శ్రవణోత్సుక్యమావిహరరోతి॥బ్రహ్మన్నితి॥పుణ్యాఃమహాఫలామాగ్ధ్యఃశ్రుతిసుఖాఃలోకస్యమలావహాశ్చ - శ్చ
క్యానఃశ్చ్యానిత్యర్థఃశ్రుతజ్ఞఃశ్రుతసారవీత్-నిత్యనూతనాఃప్రతిక్షణమాశ్చర్యవత్ప్రీతియమానాః॥౪౧॥౪౨॥ బం
ధూనామితి॥వైద్యమమన్యతతస్యావరమిత్యర్థః॥౪౩॥ తదితి॥ అవేత్యజ్ఞాత్వా-అసితాపాంగీసీలకటాక్షాకృష్ణాయకృష్ణ
మానెతుం-ప్రేమయామాస॥౪౪॥ ద్వారకామితి॥ప్రతిహతైఃద్వారకావైః॥౪౫॥ దృష్ట్వేతి॥అత్వానంశ్రీకృష్ణం॥౪౬॥
శమితి॥అభిమృతకవైశ్చవైఃసంమర్దయ॥౪౭॥౪౮॥ సంతుష్టశ్చితి॥సధర్మోస్యబ్రాహ్మణస్యఅఖలకామదోద్ధాభవతి-
యద్వా-సత్రాహ్మణోస్యవిశ్వస్యఅఖలకామధుగితి॥౪౯॥అసంతుష్టశ్చితి॥లోకానాపక్షిలోకాల్లోకాంతరంవర్యట

నైక శ్రుతివ్యవస్థాంతర్యః-నాహోతీతిపాతెనురేశ్వరోపిభూత్వా - లోకానాహుతి-ఉత్తమోక్షాకాప్రాప్తిపిల
 పాప్రథమశ్చిత్త్యర్థః- శేతేనుఖమాప్తత్యర్థః-తదేవాహ - సర్వేష్యం గేమవాక్పాత్యాదిమ-విజ్వరఃతాపరహితః॥
 ౩౨॥విపాస్రినః॥స్వలాభఃస్వతవపాప్రేలాభః-ఆత్మలాభోవా-తేనసంతుష్టాప్రాప్తా-సాధూ-స్వధర్మస్థా॥
 ౩౩॥కచ్ఛిదితి॥యస్యరాజ్ఞోవిషయేదేశే॥౩౪॥యతథితి॥యతఃపానాత్-యదిచ్చయాయస్యకార్యస్యేచ్ఛయా-దుగ్ధంసే
 ముగ్రం॥౩౫॥ఏవమితీ॥సంపుష్టఃసప్రశ్నఃప్రప్రవ్యోగ్ధోయస్యసః-రమేష్ఠినాపరమేశ్వరేణబ ధూనామభిప్రేతంరుక్మి
 ణశ్చేష్ఠిసమిత్యాదిసర్వం॥స్త్రిరుక్మిశ్చాస్యయమేకాంతేలిఖత్వాదత్తపత్రకాం॥ముక్తామున్నచ్యవృష్ణాయప్రేక్షుచి
 హ్నినుదర్శయత్॥శ్రీధరీయోయంగ్గః॥౩౬॥౩౭॥బ్రాహ్మణఃశ్రీకృష్ణాజ్ఞాయావాచయతి॥శ్రుత్యేతి॥ అయవభాః
 హే-అమృతహేభువనసుందరేరేఘోస్సుక్యంవర్షయతి-క్వసవహిమూక్యచాహంకులకూపశీలాదియక్తా-తథాపి- అపగ
 తాశ్రపాయస్తాత్తత్-మేది-ం-గ్యుగ్మ్యావిశశిఆసజతే-తథు-తస్తతాహ - శృణ్వతాంకణావివరైరంతఃప్రవిశ్య
 అంగతాపంఅంగతివృక్ష సంబోధనంవా - హరతస్తవగుణాశ్రుత్యాతథాదృశేమతాంచక్షుష్కతాంధ్యశామఖిలార్థ
 లాభాత్తకంయవంచశ్రుత్యేతి॥౩౯॥అహూకులకన్యానామిదమతీధాన్యమితిమాశంకీత్యాహ॥తెతి॥హేముకుంద
 యనకేనదిత్॥హేయమానస్సాన్వధగ్మృత్యుస్యాబలకామధుక్॥౩౯॥అసంతుష్టోసకృణ్ణోకాన్నాహ్ని
 త్యపిమరేశ్వరః॥ఆకించనోపిసంతుష్టశ్చేతేసర్వాంకవిజ్వరః॥౩౭॥విపాస్రిస్వలాభఃసంతుష్టాపాధూ
 న్ముతమహ్యత్తమా॥నిరహంకారిణశ్శృంథానమస్యేశిరసాసక్యత్॥౩౩॥కచ్ఛిద్వఃకుశలంబ్రహ్మ
 రాజతోయస్యహిప్రజాఃసుఖంవసంతిపిషయేపాల్యమానాస్సమేప్రియః॥౩౪॥యతస్త్యమాగతోదు
 గ్ధంసేస్తీర్వేహయదిచ్చయా॥సర్వంవోబ్రాహ్మణుహ్యంచేక్మం-కార్యంకరవామతత్॥౩౫॥ఏవంసంపు
 ష్టసంప్రశ్నబ్రాహ్మణఃపరమేష్ఠినాశీలాగృహీతదేహసతస్తేసర్వవర్ణయత్॥౩౬॥విదభా
 ధివతేపుత్రీరుక్మిణీతపఃకరీ । విజ్ఞాపయతి తేకించితప్రస్తుతోద్వాహనుంగళా ॥ ౩౭ ॥ తయాసం
 ప్రేషితోహంతేనకాశంభీష్టకీన్యయా॥తస్యాస్యందేశమాకన్యకక్రియతాయదనంతరం॥౩౮॥రుక్మి
 ణీ॥శ్రుత్యాగుణాభువనసుందరశృణ్వతాంతేనర్విశ్వకణావివరైహాకరతోంగతాపం । యవందృశాం
 దృశేమతామఖిలాభలాభంగియ్యుచ్యతావిశేతిదిత్తమపత్రపంమే॥౩౯॥ కాత్యాముకుందమహాతీకు
 లయవశీలవిద్యావయోగ్రవిధామభిరాత్మతుల్యం । ధీరావతింకులవతీనవృణీతకన్యాకాలేనసంహసర
 లోకమమోభిరామం॥౪౦॥తస్యైభవాఖిలువృతఃపతిగంగాజాయామాత్మావితశ్శభవతోశ్రవిభోవి
 ధేహి॥మావీరభాగవభినుశేతామైద్యఆరాద్యోమాయువత్సవతేబలిమంబుజాక్షు॥౪౧॥పూరైష్టద
 త్తనియమప్రవదేవిప్రగుర్వర్చనాదిభిరలంభగవాపరేశః॥ఆరాధితోయదిగదాగ్రజపత్యపాణింగృ
 ణ్ణోతుమేనదమఘోషమతాదయోస్యే॥౪౨॥ శ్వేభావినిత్వమజితోద్వహనేవిదభాః॥గుప్తస్సమేత్య
 పుతనాపతిభిఃపరితః । రుక్మశ్చైద్యమగధేశబలంప్రసవ్యామాంరాక్షసేనవిధినోద్వహవీర్యశులాం ॥

హేనృసింహసరశ్రేష్ఠ-కానామకన్యకులవతీ-తథామహతీకూపగుణాదాగా-తథాధీరాధీమతీ-త్వాత్వాం - పతింనవృ
 ణీతనమయ్యేవకేవల దోషశంకెతిభావః-కథంభూతం-గుణశీలాదిభిరాత్మనైవతుల్యం-నిరుపమమిత్యర్థః - శ్రువింశిప్ర
 వృసంపత్-ధామప్రభావః-తథానరలోకస్యనుససామభిరామోభిరమణంయస్తాత్తం-కించ-కాలేవివాహవసరై॥౪౦॥
 తదితి॥హేవిభో-తత్తస్మాత్సేనుయాభవాఖిలుపతివృతః - ఆత్మాచభవతోద్విసః-ఆతస్త్యమతాగ్నిత్యమాంభవతో
 జాయాంవిధేహివిపతేభాధకంద్యోగయంత్యాహ-మావీరభాగమితి-వీరస్యగవభాగంమాం - ఆరాత్ శీఘ్రిమాగత్యచై
 ద్యఃశిశుపాలః మాభిమర్శుమాస్సుశేతు-స్పృగపతేఃపింహస్యబలింభాగంగామాయాస్యకాలభివేతి॥౪౧॥ అనేకజన్మ
 కృతైఃసుకృతైరదమేవమేఘాయాదితిప్రార్థయతే॥పూరైతి॥పూర్తంకూషాది - ఇష్టసన్నిపూతాగ్ని-దత్తంహిర
 ణ్యాదిదానం-నియమఃతీర్థాటనాది-ప్రత్యేకృత్తా॥౪౨॥ననుచైద్యాయబంధుభిరర్పితాయాంత్యయికిమధునాకరణీయ
 మిత్యపేక్షయామాహ॥శ్వేభావినితి॥హేఅజితశ్వేభావినిత్యద్వహనేవివాహే - ప్రథమంగుప్తఃఅలక్షితేపవాగత్య - ప
 శ్చాస్మిత్తనాపతిభిఃపరివృత్తస్స-చైత్యాదిబలంనిర్మథ్య-ప్రసవ్యాబలాత్ - వీర్యప్రదర్శనమేవశులం॥వైవాహికందే
 యంయస్యాప్తాంమాం-అనేనరాక్షసవిధినా-ఉద్వహేతిఉపదేశరహస్యం॥ ౪౩ ॥ ననుభవతు-శిశుపాలాదిబలవ్రువధ

సంఅంతఃపురమధ్యగతా యా ప్రవహరణేత్వద్భంభువధోపి ప్రసజ్యేతేన్యతలహా॥ అంతఃపురేతి॥ పురాద్భహిర్వర్తమా
నాంగిరిజాంఅంబికాం-అంబికాగృహదేవనమహారణంసుకరమితిభావః॥౪౪॥ సమకమునేననిర్వృంధేనానధాకారిణానై
ద్యోపితావస్థృక్ఖ్యాతగుణకర్తాయోగ్యవివరణితతాప్రాయస్యేతి॥ హేఅంబుజాక్షయస్యభవతోంఘ్రివంకజరజో
భిఃస్పృహనం-అన్యనస్తమసోవహత్యై- ఉమావతిరివమహంతఃవాంఛంతి - తస్యభవతఃప్రసాదంయద్యహంనలభేయన
ప్రాప్నోయ్యాం-సహి-ప్రత్యైరుపవాసాదిభిః-కృశాఅనూప్రాణా-జవన్యంగ్యజేయం- తతఃకిమతలహా - శత
జన్మభిరితి-ఏవమేవవారంవారంజవన్యం-యావచ్ఛతజన్మభిరపితవప్రసాదస్యాదితి॥౪౫॥ ఇతితి॥ అత్రయత్యంత్యంతక
ణీయంత్యిమృత్యుక్రియతాంతచ్ఛానంకరమేవక్రియతామితి॥౪౬॥

ఇతిభావాధాదీపికాయాం-ద్విపంచాశ్చ త్తమోధ్యాయవ్యాఖ్య.

శ్లో॥ త్రివంచాశ్చ త్తమేగత్యావిదర్శనమృతేహితః॥ రుక్మిణీమాహరత్యున్మోషతాంద్విపతాంబలాత్॥ ౨॥౨॥ నిద్రా
యాఅలాభేకారణాంతరం॥ వేదేతి॥ ఉద్వాహునివారితఇతి॥ తయాఅకథితమసిలహంజానామితి- ఆనయిష్యేఅనయ

౪౩॥ అంతఃపురాంతరచరావనిమాత్యబంధూతాముద్వహేకథమితిప్రవదామ్యపాయం॥ పూర్వేచ్యు
రస్తినహాతీకులదేవయాత్రాయస్యాంబహిర్నవవధూర్ధ్విరిజాముపెయాత్॥ ౪౪॥ యస్యాంఘ్రివంక
జరజస్పృహనంమహంతోపాంఛంతుమావతిరివాస్త్యేతేమోషహత్యై॥ యద్యంబుజాక్షనలభేయభవ
త్ప్రసాదంజవన్యమనూప్రశక్తౌశతజన్మభిస్సాన్విత॥ ౪౫॥ ప్రాప్నోయ్యాం॥ ఇత్యేతేనహ్యసందే
శాయదుదేవనయామృతావిన్యృతృత్యంయచ్ఛాత్రక్రియతాంగదనంతరమ్ ౪౬॥

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-ద్విపంచాశ్చ త్తమోధ్యాయః.

శ్రీశుకః ॥ వైదర్శనస్సతుసందేశంశతమ్యయమనందనః॥ శ్రుగృహ్యపాణిపాణింప్రహసన్॥ ద్వి
మల్రవీత్॥౧॥ యథావినిద్రామద్విత్తారుక్మిణీరుచిరాననా॥ తథాహమపివద్మిన్ద్రోనిద్రాచనలభ్యేతి॥
౨॥ వేదాహంరుక్మిణాద్వేషస్తమోద్వాహునివారితః॥ తామానయిష్యఉన్నత్యరాజన్యాపశదా
మృధే॥ మత్పరామనవద్యాంగీమేధసోగ్నిభామివ॥ ౩॥ ఉద్వాహతృణంసవిజ్ఞాయరుక్మిణ్యామధుసూద
నః॥ రథస్సంయుజ్యతామాశుదారుకేత్యాహసారథిమ్॥౪॥ సచాత్యైస్సైన్యసుగ్రీవమేఘపుష్పవలాహ
త్యై॥ యుక్తంరథముపాణీయతస్థాపాంజలిరగ్రతః॥౫॥ ఆరుహ్యస్యందనంశౌరిద్విజమారోవ్యతూన్ద
వై॥ ఆనర్తాదేకరాత్రేణవిదర్శనగమగ్ధత్యై॥౬॥ రాజానకుండినపతిఃపుత్రస్సేహవశంకః॥ శిశుపా
లాయతాంకన్యాందాస్యకర్తృణ్యకారయత్॥౭॥ పురంసంస్కృప్తసంసిక్తమాగ్ధరథ్యాచతుష్పదమ్॥
చిత్రధ్వజపతాకాభిర్దోరజైస్సుమలంకృతమ్॥౮॥ ప్రగ్ధంధమాల్యభరణైర్విరజాంబరభూషితైః॥ జుష్టం
శ్రీపురుషైశ్శ్రీమద్గృహైరగరుధూపితైః॥౯॥ పితృదేవాగ్రాసమభ్యర్చ్యపిపాంశ్వవిధవన్నృపభోజ
యిత్యామధాన్యాన్యంవాచయామాసమంగళం॥౧౦॥ సుస్నాతాంసుదతీంకన్యాంకృతకౌతుకమంగ
ళాం॥ అహతాంశుకయుక్తైస్సభూషితాంభూషణోత్తమైః॥౧౧॥ చక్రస్సానుగృహజుర్జంతైర్వధ్వాం

హ్యమి-రాజన్యాపశదాకారాజసుహీనా-ఉన్నత్యలనయనేదృష్టాంతఃపదసభితి॥౩॥ ఉద్వాహతృణమితి॥ పరశ్యోరా
తౌగ్రివాహనక్షత్రమితిజ్ఞాత్యా॥౪॥ సభితి॥ సైన్యేత్యాదీనచత్వారిలశ్వనామాని॥౫॥ ఆరుహ్యతి॥ తస్యాంరాత్యాగ్రి
ప్రస్థాయప్రాతర్విదధాదేశసగమత్ - శ్యోభానిత్యవజితోద్వహనేదర్శనాగృహప్రసవమేత్యేతిరుక్మిణీసందే
శాత్॥౬॥ రాజేతిపుత్రస్యరుక్మిణఃసేహసతద్యతమనుగచ్ఛతితిథా- అనేనిశుపాలెనాహ్వాహికాభిరుచింద్యోత
యతికర్తాభేపురాంకారిపిగృహేవతార్పవాదీని॥౭॥ తాన్యేవాహచతుర్థిః॥ పురమితి॥ సంస్కృప్తఃసంసిక్తాశ్చనూర్ధా
దయోయస్త్రితత్-చిత్రధ్వజేషుపతాకాస్తాభిస్సుమలంకృతమకారయత్॥౮॥ ప్రగతితి॥ ప్రగ్ధంధమాల్యభరణైరిత్య
త్రమత్వర్థోత్రప్రత్యః-యద్వా-ప్రగ్ధంధమాల్యాన్యావిభక్తితిథాతైః - తథాపరజైరంబరైశ్చభూషితైఃశ్రీపురు
షైజుష్టంతథా-శ్రీమద్భిఃగృహైశ్చజుష్టం॥౯॥ పితృదేవానితి॥ యథాన్యాన్యంఅన్యాంశ్వకన్యాంప్రతిమంగళంవాచ
యామాస॥౧౦॥ సుస్నాతామితి॥ కృతంతకౌతుకేనవివాహసూత్రేణమంగళంయస్యాస్తాం-అహతంసపీనం- భూషణోత్త
మైశ్చభూషితాం॥౧౧॥ చక్రరితి॥ వధ్వాఃతస్యాఃకన్యాయాః-అథర్వవీత్అథర్వణవేదమంబ్రవీత్॥౧౨॥౧౩॥ పవమితి॥

అభ్యుదయేఉచితం॥౧౮॥మదమ్యద్భిరతితతశ్చతురంగైస్తైస్త్వపరితఃపరివృతఃకుండినంభీష్టుకపురంయయా- మదంభ్య
వంతేమదమృతఃత్రైస్యందనైఃరథైఃసౌసురదితామాబావిద్యంతేయేషుత్రైః॥౧౯॥తమితి॥కల్పితంనిమిశంయదవ్యత్
నివేశనంశస్త్రీ॥౧౯॥౧౯॥కృష్ణేతియదీశ్రీకృష్ణహరేదీతశంకీతాఃకన్యాంసాధయతుమన్యథాః॥ ౧౮॥౨౦ ॥ సూర్యో
దయాఝర్వమేవోత్పక్యేనరుక్మిణ్యుచితయదిత్యాహాభీష్టుకన్యేతి॥ప్రత్యాపత్తింప్రత్యాగమనం॥ ౨౧ ॥ అశూ
భితి॥త్రియామూరాత్రిస్తావన్నాత్రేణాంతరితఃఅల్పరాధనఃమందభాగ్యాయాః॥౨౨॥సభితి॥జుగప్సితంధాప్త్యాడి-
అపీలితంకాయాం-నాయాతిహేకృతోద్యమభితి అస్యాథాః - ఆదోకృతోద్యమత్వాత్తంగప్రస్థాపితవాః-ప్రస్థాపనా
వసరేనాకిందిత్యుజగుప్సితంమత్వా-ప్రత్యాచప్త-అతఃసోపిద్విజోనూనంనాయాతీతి॥౨౩॥యద్వా-తతోనిగతోపి-
శ్రీకృష్ణోమదైవవైముఖ్యాత్-కన్యచిత్ప్రీ-బద్ధోభవేదిత్యాహాదుర్భగాయాభితి॥౨౪॥ఏవమితి॥కాలజ్ఞాఅభునాగోవిం

త్యాందిజోద్దమాఃపురోహితోధర్వవిదైర్వజుహవగ్రహశాంతయే॥ ౧౨॥ హిరణ్యరౌప్యవాసాంసితి
లాంశ్చగుడమశ్రితాః॥ప్రాదాద్దేనాశ్చప్రేభ్యోరాజావిధివిధాంవరః॥౧౩॥ఏవంచేదివతిరాజాదమ
ఘోషస్సతాయవై॥కారయామాసమంత్రజ్ఞైస్సర్వమభ్యుదయోచితం॥౧౪॥మదమ్యద్భిరజానీతైస్త్వ

దనైర్దేమమూవిభిఃపద్యత్యైస్సంకులైస్తైస్త్వపరితఃకుండినంయయా॥౧౫॥తంవిదర్భాధివస్సమ్యక్స
మభ్యత్యభిపూజ్యవనివేశయామాసముదాకల్పితాన్యనివేశనై॥౧౬॥తత్రసాల్యజరాసంభోదంత
వక్రోవిదూరథఃఅజన్తుశ్చైద్యపక్షియఃపాండ్రకాద్యాస్సహస్రశః॥౧౭॥కృష్ణరామద్వియత్రాఃక
న్యాంచైద్యాయసాధుకుంయద్యాగన్యహరేతృష్ణోరామాద్యైర్యమభిరవృతః॥యోత్సాహమస్సహి
తాస్తేనభినిశ్చితమానసాః॥౧౮॥శ్రుత్వైశ్చద్భగవానామోవిషక్షీయస్తోద్యమంకృష్ణంచైకంగతం
హర్తుంకన్యాంకలహశంకీతః॥౧౯॥బలేనమహతాపార్థంబ్రాతృస్నేహపరిభుః॥త్వరితఃకుండినంప్రా
యాగజాశ్వరథపత్రిభిః॥౨౦॥భీష్టుకన్యావరారోహంకాంతుంత్వాగమనంహరే॥ప్రత్యాపత్తిమవశ్యం
తీద్విజస్యాచితయత్తదా॥౨౧॥అశూత్రియామాంతరితఉద్వాశూమేల్పరాధసః॥నాగచ్ఛత్య
రవిందాతోనాహంవేర్ష్యప్రకారణం॥౨౨॥సోపనావర్తతేద్యాపిమగ్నంచేశహరోద్విజః॥అపిమయ్య
నవద్యాన్దృష్ట్యాకిందిజగుప్సితంమత్వాశీగ్రహణేనూనంనాయాతిహేకృతోద్యమః॥ ౨౩॥ దుర్భగా
యానమేదాతానామహాలీమహేశ్వరః॥దేవీవావిముఖగౌరీరుద్రాణిగిరిజానతీ॥ ౨౪॥ ఏవంచితయ
తీబాలాగోవిందహృగమానసాన్యమిలయతకాలజ్ఞానేత్రైఃశ్రుకలూకులే॥౨౫॥ఏవంచధ్వాఃప్రతీక్షం
త్యాగోవిందాగమనంస్పృహమఉరుగ్భుజోనేత్రమస్ఫురత్ప్రియశంసినః॥౨౬॥ఆధకృష్ణవినిదిప్తస్స
ఏవద్విజసత్తమఃఅంతఃపురచరాండేవీంరాజపుత్రీందదర్శమా॥౨౭॥సాతంప్రవృత్తపదనమవ్యక్తాత్మ
గతింసతీఅలత్యుతకాభిజ్ఞాసమపృచ్ఛచ్ఛుచిన్తితా॥౨౮॥తస్యాఆవేదయత్ప్రీత్యంశశంసయదునం
దనంఉక్తంచనత్యవచనమాత్మోపనయనంప్రతి॥౨౯॥తమాగతంసమాజ్ఞాయతైదర్శిహృప్తమానసా॥
నవశ్యంతీబ్రాహ్మణాయప్రియమన్యన్ననామసా॥ ౩౦ ॥ ప్రాప్తౌశ్రుత్యాస్వయమితరుద్వాహప్రై
తుతోత్సుకాఅభ్యయాత్తూర్వఘోషేణరామకృష్ణౌసమహన్తత్రైః॥ ౩౧॥ మధుపరగముపాసీయనా

దాగమనకాలభిమన్వాసా-కిందిదాశ్వస్త్రదితాసతీచింతాస్తథేలోచనైమిలితవతీత్యథాః॥ ౨౨॥ ఏవమితి॥ప్రియశం
సినఃప్రియసూచకాః॥౨౬॥అభితి॥పురోపవనంప్రాప్తేనశ్రీకృష్ణేన-వినిదిప్తఃప్రాప్తంమాంకథయేత్వాదిప్తః॥ ౨౭॥
సేతి॥నవ్యగ్రాత్యనోదేహస్యగతిర్యస్యతం-లతకాభిజ్ఞాదూతస్యలతాంతతా-లకర్మభిరభిజానాతీతథా॥౨౮॥త
స్యాభితి॥తస్యైప్రాప్తంయదునందనంఆవేదితవాః-తచ్ఛశశంస - ఆత్మోపనయనంప్రతిఆత్మనాస్వయంకృష్ణస్యఆన
యనంప్రతి-తేనద్విజేనసత్యవచనంచోక్తమితి-ఆత్మనఃప్రాణేశ్వరశ్చేతివా-యద్వా-ఆత్మనఃతస్యాఉపనయనంప్రతి
శ్రీకృష్ణేనయదుక్తంసత్యవచనం-తామానయమ్యత్యాది-తచ్ఛశశంసఅవల్లయదిత్యథాః॥౨౯॥తమితి॥తంశ్రీకృష్ణం
అప్రీతకాలేసర్వస్వార్పణమవ్యవర్త్యస్తమితి - తమచితంప్రియమచరంసవశ్యంతీతీతథా - కేవలంసనామ-వశోద్భ
హుదదావిత్యథాః-యద్వా-మాంప్రియంయెనమంతి-తేతావత్సర్వసంపదామాస్మదాభవంతి- కీంపునర్తయప్రణతా
యామితి-తతోధికమన్యత్ప్రియంసవశ్యంతీననామేతి॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ తయోరితి॥మహామతిర్యసేనశ్రీకృష్ణాబాధంక

న్యామదోష్ఠమే వాగతఃస్యాదితివరోదితేనవిధినానమపూజయదితిసూచితం-యథాయథావత్ || ౩౩ || ఏవమితి || సమేతా
వాంరాజ్ఞాంమధ్యే-వీర్యాద్యనతిక్రమ్య-తంతంసమగృతవాసత్వం || ౩౪ || శ్రీకృష్ణేభావికమఃసూచకంజనానురాగం
దర్శయతిత్రిభిః || కృష్ణమితి || ౩౫ || అస్యేతి || అస్యైవరుక్మిణ్యేవలక్ష్మణ్యేవ - ఆసావేవభైష్ట్యావసగముదితపవేపిషడవధార
ణాని-తత్రేక్మిష్టావ్యులేకప్రదర్శనమువలకుణాగ్ధం-నావరేతినచవాక్యభేదవోవః - అనూద్యుపధేయఃపిభేదేనవిభిన్నా
నామేకవాక్యానాంసహస్రయోగాల్ - గ్రహంసమాష్ట్యాత్యాదివదితి || ౩౬ || కిందిదితి || అయమేవానుగ్రహాభినిధిశం
త-గృహ్యేతి || ౩౭ || ౩౮ || తస్మాదగమనంపిశిసఖ్యైవేనపద్యామితి || ౩౯ || రం || వ్యవంశేతి || అపిచ-వ్యవంశాదయః
జఘ్నురేతహతాఃవాదిత్యాభ్యర్థః || ౪౦ || నానేతి || వారముఖ్యాగణికోద్దమాః || ౪౧ || ౪౨ || ఆసాద్యేతి || ఉపస్పృశ్యతచమ్య ||
౪౩ || తామితి || ప్రవయసోవృధాః-భవాన్వితామితిభవసోవసంజ్ఞనత్వం || శ్రీకర్తృవిత్తముక్తం || ౪౪ || నమస్యభిరుక్మిణ్యా

సాంసేవిరజాంసేస్యఃఉపాయనాన్నభీష్టానివిధివశ్యసప్రాజయత్ || ౩౯ || తయోర్నివేశనంశ్రీమదుపకల్ప
మహామతిః || సప్తైవయోస్సనుగయోరాతిభ్యంవిదధేయథా || ౩౩ || ఏవంరాజ్ఞాంసమేతానాయథావీ
ర్యంయథావయః || యథాబలంయథావీక్ష్యంసంధేయః || కామైస్సనుర్వయత్ || ౪౩ || కృష్ణమాగతమాగణ్యంవి
దభాపురనాసేగః || ఆగత్యనేతా || జగ్గిభిఃపపుస్తన్నభవంజమ్ || ౪౪ || అస్యైవభార్యాభవమంరుక్మిణ్య
హాతి నావరా || అసావప్యసవద్యాత్వాభైష్ట్యాస్సముదితఃపతిః || ౪౬ || కిందిత్సువరితంయన్నైవతమప్తస్త్రి
లోకకృత్ || అనుగృహ్యేతి || గృహ్యేతి || వైదభ్యాఃపాణిమచ్యతః || ౪౭ || ఏవంప్రేమకళాబద్ధావదంతస్తపురౌ
కసేగః || న్యాచాంవపురాత్వా || గాద్భైగుణప్రాంబికాలయమ్ || ౪౮ || పద్యాంవికర్యయాత్రప్రంభవా
న్యాఃపాడివల్లవమ్ || సాచానుధ్యాయతీసవ్యజ్ఞుకుండచరణాంబుజమ్ || ౪౯ || యతవాత్సత్వభిస్సాగ్ధం
సభిభిఃపరివారితా || గుప్తారాజభృతశ్శుక్లైస్సన్నద్ధైరుద్యతాయుధైః || ౫౦ || వ్యవంగశంఖఃపణవతూర్యభే

ర్యశ్చజఘ్నురే || ౪౦ || నామోపహారబలిభిర్వారముఖ్యాస్సహస్రశః || ప్రసంధవస్తా || భరణైద్విజవ
త్త్యస్సప్తలంకృతాః || ౪౧ || గాయంతశ్చప్రవంతశ్చ గాయకావాద్యవాదకాః || పరివార్యవధూంజగ్ను
స్సృతమాగధవందితః || ౪౩ || ఆసాద్యదేవసదనంధౌతపాదకరాంబుజాః || ఉపస్పృశ్యశువిశ్కాంతాప్రవివే
శాంబికాంతిమ్ || ౪౪ || తాంవైప్రవయసోబాలాంవిధిజ్ఞావిప్రయోషితః || భవాంసేవందయాంచప్రర్థ
వపత్నంభవాన్వితామ్ || ౪౫ || నమస్యేత్వాంవికభీష్టంస్వసంతానయంతశివమ్ || భూయాత్పతిశ్చేభగ
వాక్యస్థస్తదనుమోదతామ్ || ౪౬ || ఇతిసంప్రాధానంతాందేవీదేవమునావతిమ్ || ప్రాజయామా
సవిధిపద్ధిజవత్పపురస్కృతమ్ || ౪౭ || అద్విగంధాక్షతైర్ధూపైర్వ్యాసస్సగ్నిక్తైర్లగ్నావధైః || నానో
పహారిబలిభిఃప్రక్షిపావలిభిఃపుష్పకః || ౪౮ || విప్రస్త్రియఃపతిమతీప్రధాతైస్సమపూజయత్ || లవణాపూస
తాంబూలకంఠసూత్రఫలేయభిః || ౪౯ || తస్యేస్త్రియస్తాఃప్రదమశ్లేషాణ్యాయుజురాశిషః || తాభ్యోదే
వైస్సనమశ్చక్రేశేషాంశ్చజగ్యహేవధూః || ౫౦ || మునిప్రతపభగ్యక్తైర్వశ్చక్రామాంబికాగృహాత్ || ప్ర
గ్యహ్యపాణినాభృత్యాంరగ్నముక్తౌపశోభినా || ౫౧ || తాందేవమాయామివపీరమోహినింసుమధ్య
మాంకుండలనుండితాననామ్ || శ్యామాంధతంబూపిశరత్నమేఖలాంవ్యంజస్తస్సీంకుంతలశంకీతేక్ష
ణాం || ౫౨ || శుదిప్తితాంబింబసలాధరద్యభిశోణాయమానద్విజకుండకుల్పలాం || పదావలంతీంకలహం
సగామినింశింజతం-లానూపురధామశోభినా || విలోక్యపీరాముముహుస్సమాగతాయశస్సినస్తత్రుత

తత్రైవద్యుప్తయంకుంత్రఃస్వసంతానయంతంశశౌచసహితం - ఆత్మారామోసాకథంత్యత్పతిర్పవేదితేవతఆహతన
నుమోదతామితిభవతి || శ్రీకృష్ణపవనా || ౪౬ || ౪౭ || అద్భిరితి || వాసస్సగ్నిగంధాదిభిరంబికాలసమపూజయత్ || ౪౮ || విప్ర
స్త్రియఇతి || తథావిప్రస్త్రియోపి-తైర్ద్రావైర్వలంకణాదిభిశ్చ-సమపూజయదితి || ౪౯ || తస్యాభి || శేషాణ్యైర్లగ్నం ||
౫౦ || మునిప్రతమితి || మునిప్రతమానాది-భృత్యాంసంభి || ౫౧ || తామితి || తాంవిలోక్యపీరాముముహురిత్యతీయేనాన్వ
యః-శ్యామాంబజాతరజసాంకుంత్రేభ్యఃశంకీతేభవచవలేక్షణేయస్యాస్తాం || ౫౨ || శుదిప్తితామితి || ద్విజాపవకం
దాసాంకుల్పలానిముకుళానివింబఫలవత్ || యోధరఃతస్యద్యుతిభిఃశోణాయమానానితానిస్యాస్తాం-కలాశోభాతద్య
క్తంనూపురంశింజవృతం-లానూపురం-తస్యధామదిప్రీతేనశోభితుంశీలంయస్యతేన - పదావలంతీంబిలోక్యము

ముహుః॥౫౩॥నకేవలంముముహుఃపేతుశ్చేత్యాహ॥యామితి॥యాత్రామిషేణ-హరయేస్వలావణ్యంసమర్పయంతీం
యాంవీత్య-క్షీతౌపేతుః॥౫౪॥సేతి॥సాతాపాప్రాప్తాఃప్రియావిత్తత-తదైవాచ్యుతంచదదర్శేత్సత్తరేణావ్యయః-
చలత్సద్భక్తోశతుత్వాచరణౌ-చాలయంతీ॥౫౫॥తామితి॥స్వవర్ణలక్షణంగరుడధ్వజం॥౫౬॥తతః॥హరిఃసంహః - అస
హమానానాంతేషాఃఆక్రోశమాహ-అహూధిగస్త్యాకాయతోస్తాకం-యశోగోపైహ్యతమితి॥౫౭॥ *****

ఇతిభావాభదీపికాయాం - త్రిపంచాశోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో॥చతుఃపంచాశత్తమేతుజిత్యా రాజ్ఞోవివత్తుగాఽదుక్తిణంచవిరూప్యాభిప్రాయఃపాణింపురేగ్రహీత్ ॥ ఇతితి॥ అ
హూధిగస్త్యావీశ్యేవంపదంతః-సుసంరభాఃకోధావిప్లవః-దంతిత్వాఃకృతసన్నాహః- పరిక్రాంతాఃపరివృతాః - అస్య

హృచ్చయాదితాః॥౫౩॥యాంవీత్యతేనృపశ్చస్తదుదారహాసప్రీతావలోకన్యతచేతసడిర్ఘితా
స్తాః ॥ పేతుఃక్షీతౌరథగజాశ్వగతాఃమూఢా యాత్రావృత్తేనహరయేషణయంతీం స్వశోభాం ॥
౫౪॥నైవంశైశ్వలయతీచరణాబ్జకోశౌప్రిప్తేతదాభగవతఃప్రసమీతుమాణా । ఉత్సాహ్యవామకర
జైరలకానపాంఠైఃప్రాప్తాఃప్రియైతుతస్యపాదద్భవేచ్యుతంచ ॥౫౫॥ తాంరాజపుత్రీంరథమా
దురుక్షతీంజహరకృష్ణాద్విషతాంసమీతుతాం । రథంసమారోప్యసుపణలక్షణంరాజస్యచక్రంపరిభూ
యమాధవః ॥౫౬॥ తతోయయా రామపురోగమశ్చనైస్సృగాలమధ్యాదివభాగహృద్ధరిః । తంమానస
స్సృభిభవంయశఃక్షయంపరేజరాసంధమఖానపేహికే । అహూధిగస్త్యాకాయతతదధిస్త్వాం
గోపైహ్యతంకెసరిణాంమృగైరివ॥౫౭॥ *****

—ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధే - త్రిపంచాశోధ్యాయః.*—

ఇతిసర్వేసుసంరభావాహానారుహ్యదంతిత్వాఃస్వైస్సైస్సర్వత్రైఃపరిక్రాంతాఃస్వీయ్యధృతకార్తుకాః ।
౧॥తావావతతతలలోక్యయాదనానీకయాగపాఃతస్థస్తత్సంముఖారాజస్త్విష్కార్యస్వధనాంపితే ॥౨॥
అశ్వప్రస్థేగజసుంధేరథోవస్థేదకోవిదాఃముముచుశ్వరవమాణిమేఘాలిప్త్యపోయథా॥౩॥ పశ్య
బలంశరాసారైశ్చనృంవీత్యసుమధ్యమానప్రీతమైతుత్తద్వక్త్రభయవిహ్వలలోచనార॥ప్రహ
స్యభగవానాహమాత్మజైర్వామలాచనైఃసినంత్కృత్యధునైతైతతావకైశ్చత్రపంబలం ॥౪॥ తేషాంత
ద్విక్రమంవీరాగదసంకర్షదయఃఅమృత్యమాణానారాచైర్దక్షుర్హయగజాన్రథాః॥౫॥ పేతుశ్చ
రాంసంరథినామశ్చినాంగజినాంభువిసకుండలకిరీటాఃసోష్ణిమాణివకోటిశః॥౬॥సాస్తాస్తాసిగదేవ్వాపాః
కరభాఙ్గరవోంఘ్రియఃఆశ్వాశ్వశరనాగోష్ఠగ్నిభరమర్త్యశిరాంసంచ॥౭॥ మాన్యమానబలానీకావృష్టిభి
జయకాంక్షిభిఃరాజానోవిముఖాజగ్త్వజారాసంధపురోగమాః ॥౮॥ శిశుపాలంసమభ్యేత్యహృతదా
రమివాతురంసప్తత్విషంగతోత్సాహంశువ్యద్వదనమబ్రువన్ ॥౯॥ భోభౌపురుషశామాలదౌర్తన
స్యవిదంత్యజసప్రియాప్రియయోరాజస్త్విగదేహిషుదృశ్యతే॥౧౦॥యథాదారుమయాయోషిన్నృ
త్యతేకుహలేచ్ఛయాఽవసమీశ్వరతంప్రీయమీహతేసుఖదుఃఖయోః॥౧౧॥శౌరేస్సప్తశాహంవైసం
యుగావరాజితః॥త్రయోవింతభిస్సైన్యజిజ్ఞాపకమహంపరం॥౧౨॥ తథావ్యహంసశోచామినప్ర
హృష్యామకహిణీదీప్తః । కాలేనదైవయత్నేనజానగావద్రావితంజగత్ ॥౧౩॥ అభునాపితయంసర్వే
వీరయూధపయాధపాః । పరాజితాఃఫల్గుతంతైర్గిర్యదభిఃకృష్ణపాలితైః ॥౧౪॥ రివవోజిగ్యురధునా

యఃఅన్యధావన్ ॥౧౫॥ తామితి॥విష్కార్యటంకారంకృత్వా॥౧౬॥అశ్వప్రస్థాభి॥పరేషాంశరణాంబాహుల్యై - యాదవానా
మచలశ్చేచదృష్టాంతఃమేఘాభి॥౧౭॥పశ్యురీతి॥విత్తతేవిత్తత॥౧౮॥ప్రహస్యేతి॥మాత్మజైఃభయంమాకురు- హేవావలో
చనైవరాక్షీ-తావకైఃతద్విద్యేకృత్వా॥౧౯॥తేషామితి॥సచాసామిప్రసన్నతం॥౨౦॥పేతురీతి॥క్షిప్తమాణిశరోవతంసవస్తా
ణి-తస్సహితాశిరాంసం॥౨౧॥సాస్తాభి॥కరభాఃప్రకోస్తాః-ఙ్గరవిశేషణంవా॥౨౨॥శిశుపాలమితి॥ అస్తాస్తదారమే
వతం-హృతదారమివఅతురం॥౨౩॥భోభౌభి॥సన్ధాస్థైర్యం॥౨౪॥యథేతి॥ కుహకోనర్తయతా-తస్యేచ్ఛయాదుఃఖేపికు

హమానశ్చేనపారవశ్యంవ్యక్తందజితం ॥౨౫॥ అప్రచాహమేవదృష్టాంతశ్చత్యాహ-జరాసంధః ॥ శౌరేరితి॥శౌరేఃకృ
ష్ణాశ్చకాశౌత్ - ఏకంసంయుగంపరంకేవలంఅతిమంవా జిగ్యుజితవానహం ॥౨౬॥ తథేతి ॥ దైవంఅదృష్టంతమ్య

కైస॥౧౮॥అథ నేతి॥ఫల్గుశంత్రైఃస్వప్ననైవై యః॥౧౫॥రిషవత్సరి॥ప్రదక్షిణఃఅనుకూలస్వప్నత్॥౧౬॥౨౧॥అద్యైతి॥ గో
పాలస్య వేదపాలకస్యేతివా ప్రవర్ధ్యః-తథానుమర్త్య తేరితి-శోభనాఅనుగ్రహవతిదుష్టైవ్యపిమతిర్వస్యతస్యేతి॥ ౨౨ ॥
౨౩॥అహేతి॥యదానాంకులపాంసనకులదూషణేతిలోకీకాధానే-వాప్రవాధాః-ప్రుఃయదానాంకులస్యప-హేయదుకుల
పతే - అంసనస్యయంచరిపుహననదతుర - అంసనమాఘతేఇత్యప్యధాతోఃక ర్తరిలిఖ ప్రత్యయోనందాదివిహితః-
ధాన్వంతఃకాకః-సయథాహవిఃముష్ణాతితద్యత్ -వస్తుతఃఅధాన్వంతవదిలిశేద్య-సహస్రాత్తువదిత్యధాః- సింహతాత్మకా
వద్వా॥౨౫॥హరిష్యతి॥హేమందస్థరేత్యధాః॥౨౬॥౩౪॥తయేతి॥పరిత్రాసేనవికంపితాన్యంగానియస్యాఃతయా- శు

కాలాత్తానుపారిణీతదావయంచజేమ్యమోయదాకాలఃప్రదక్షిణః॥ ౧౬ ॥ పవంప్రబోధితోమిత్రై
త్రైవ్యోగాత్సానుగఃపురంహతశేమాపునస్తేపియయస్వస్వపురంసృపాః॥౧౭॥రుక్మీతురాత్సూనోద్వా
హంకృష్ణద్విదసహాస్యసః॥పుత్రతోన్యగమత్యృష్ణమయోహిన్యావృతోబలీ॥౧౮॥ రుక్మ్యమగ్నీసుసం
రభిశ్శృణ్వతాంసర్వభూభజాం॥ప్రతిజ్ఞైనుహంబాహుదంశేతిస్సశరాసనః॥ ౧౯॥ అమాత్సాసనురే
కృష్ణమప్రమోచ్యచరుక్మీణీంకుండ్లినంప్రచేత్త్యమిత్యమేతద్భవీనువః॥౨౦॥ఇశ్యుక్త్వారథమారు
హ్యసారథింప్రాహసత్వరః॥వోదయాశ్వాన్యతఃకృష్ణస్తేనమేసంయుగోభవేత్॥ ౨౧॥ అద్యాహంశే
తైర్నాజైర్గోపాలస్యమదర్త్య తే॥సేష్యవీరమదంయనస్వసామేప్రసభంహృతా॥ ౨౨॥ వికథమానః
కుసుమిరీశ్వరసాస్యప్రమాణవితృధైవై కెనగోవిందంశత్రుశ్చేత్యుపాప్రవత్॥ ౨౩॥ ధనుర్వికృత్యనుదృ
ఢంజశ్చైకృష్ణంత్రిభిశ్శరైః॥౨౪॥అహవోరక్షణంత్రిప్తయదానాంకులపాంసన॥ కుత్రయాసిస్వసారం
మేముషిత్యాధాన్వంతవద్ధివి॥౨౫॥హరిష్యేద్యమదంమందమాయనఃకూటయోధిని॥యావన్నమేహతో
బాతైశ్శయీధామంచదారికాం॥౨౬॥ప్రయోక్తృష్ణధనుశ్చిత్వాపక్షిర్వివ్యాధరుక్మిణం॥ అప్తభిశ్శకు
రోవాహోద్వాఖ్యాంసూతంధ్వజంత్రిభిః॥౨౭॥సచాన్యధనురాదాయకృష్ణంవివ్యాధపంపభిః॥తైస్తాడి
తశ్శరౌమైప్రద్విచ్ఛేదధనురచ్యుతః॥౨౮॥పునరన్యదుపాదతైతదన్యద్ధివద్యయః॥ పరికుంపప్టసంశౌ
లంచర్నాసేతక్తితోమరా॥౨౯॥యద్యదాయుధమాధతైతత్సర్వంచాద్ధినద్విభుః॥౩౦॥ తతోరథాదవస్థు
త్యభిష్టపాణిజఃఘాంసయాకృష్ణమభ్యుక్రవతుగ్రధఃవతంగభవపావకం॥౩౧॥తస్యచావతతఃఖడ్గంఠిల
శశ్వర్షచేమభిః॥భిత్వాసిమాదదేత్తంతంక్మీణంహంతుముద్యతః॥౩౨॥ దృష్ట్వాభాగ్నిశుర్వధోద్వోగంరు
క్మీణీభయవిహ్వలాపతిత్వాపాదయోర్భురువాచకరుణంసతీ॥ ౩౩॥ యోగేశ్వరాప్రమేయాత్తా
దేవదేవజగత్తతేహంతుంనార్హసికల్యాణభాగితరంమేమహంభుజ॥౩౪॥శ్రీశుకః॥తయాపరిత్రాసవికం
పితాంగయాశుచావిశుప్తస్తుభిరుద్ధకంతయా॥ కాతర్యవిప్రంసితహేమమాలయాగృహీతపాదకరు
ణోన్యవర్తత॥౩౫॥చేలేనబద్ధాతమసాధుకారిణంసత్తశ్రుకేశంప్రవపావ్యరూపయత్॥తావన్నమన్దుః
పరనైన్యముద్ధతయదుప్రవీరానలిసీయథాగజాః॥౩౬॥కృష్ణాంలికముపప్రజ్యదదృశుస్తత్రురుక్మీణంత
థాఘాతంహతప్రాయందృష్ట్యసంకర్షణోవిభుః॥ విముచ్యబద్ధంకరుణోభగవాక్కృష్ణమప్రవీత్॥
౩౭॥అసాధ్యిదంత్యయాకృష్ణకృతమన్త్రిజుగుప్సితంవపసంతశ్రుకేశానాంవైరూప్యంసుహృదోవధః॥
౩౮॥ మైవాస్తాసాధ్యసూయేథాఃభాగ్నిశురైర్విరూప్యవంతయా॥ సుఖదుఃఖపుదోనానోన్యేయత
స్సవ్యకృతభుక్తుమా॥౩౯॥బంధుర్వధాహాదోషోపినబంధుర్వధమహాతి॥త్యాజ్యస్తేనైవదోషేణహ
తఃకింహన్యతేపునః॥౪౦॥ క్షుప్రియాణామయంధర్మఃప్రజాపతివినిర్మితః॥ భాగ్రతాపిభాగిరంహన్యా

చాశోకేనవిశుప్తత్ముఖంయస్యాః-దుర్దశంకోయస్యాఃసాచసావతథా- కాతర్యేణవైక్లవ్యేనవిప్రంసితాహేమమ
యీమాలాయస్యాప్రయా-గృహీతాపాదాయస్యసః॥౩౫॥చేలేనేతి॥ సత్తశ్రుకేశంసహితానిష్ఠానెష్ఠానెలవశిష్టాని
త్తత్రాణికేశాశ్చయథాధవంతితథా-తేనైవఅసినాప్రవపాముండయా-వ్యరూపయత్ విజావమకరోత్॥౩౬॥ కృ
ష్ణాంలికమితి॥తథాఘాతంహతప్రాయమిత్యుత్తరవాక్యవ్యనువంగః॥౩౭॥౩౮॥రుక్మీణంసాంత్యయతి॥మైవాస్తానతి॥
౩౯॥పునఃకృష్ణమాక్షిపతి॥బంధురితి॥౪౦॥పునర్దేవీంప్రత్యాహాక్షుప్రియాణామితి॥ యేనధత్యైణభాగ్రతాపిభాగిరంహ
న్యాత్-తత్తస్మాద్ధ్వోరతరఃఅతిదారుణఃధర్మశ్చఅతఃకోస్తాకమపరాధఇతిభావః॥౪౧॥పునఃకృష్ణంప్రత్యాహా॥రాజ్యస్యేతి

తథాప్యస్తాకమేతదనుదితమితిభావః॥౮౨॥పునర్దేవీంప్రత్యాహ॥రవేతి॥ సర్వభూతేషుకుహ్లాదానుహితానాంభాగ్ర
త్యాణాం-అజ్ఞవత్ యత్ భద్రంమన్యసేషిద్ధసే-ఇయంతవవిషమాఅనమీదీవాబుద్ధిః-కుతః-యత స్తదేవసుహృదానుభ
క్రమితి-యద్వా-సర్వభూతేషుకుహ్లాదానుహి స్వసుహృదాంభద్రమేవేదందంధరూపంముండనంఅభద్రంయన్త్యన్య
సే-తవేయంవిషమూబుద్ధితి-అథనాసర్వభూతేషుకుహ్లాదాంశిశుపాలాదీనాం-అభద్రంసుహృదాంభద్రం
చయన్త్యన్యసేతవేయంవిషమాబుద్ధిఃసమానభవతి-అజ్ఞవత్ అజ్ఞానామివ॥౮౩॥కుతభిత్వతపా॥అన్యమోహాశ్చ॥౮౪॥ శ
రమార్థమాహ॥ఏకవేదేతి॥పరఃశుద్ధః-జ్యోతిశ్చంద్రాదిర్యథోధకేషు-నభోయథాఘటాదిష్యేతి॥ ౮౫॥ కుతస్తహి-నవం
ద్రాదివనాత్తానమేకంశుద్ధంచప్రతీనస్త్రాహ॥దేహాశ్చితి॥ప్రవ్యమనిభూతం - ప్రాణాశ్చంద్రియాణి-అధ్యాత్మ్యం
గుణశబ్దేనాధిదేవం-తత్త్రితయాత్మకఃదేహూపాధినాశుద్ధోనప్రతీయతేఇత్యర్థః॥౮౬॥ ననుదేహసంబంధేనాపిసం
సారేనతిశుద్ధత్వం౧౮తమేవతత్రాహ॥వేతి॥హేసతిఅస్మేనఅధిభూతాదినా-అన్యనఃసంయోగవియోగౌనస్త్రః-కుతఃఅస
తాఅసత్వాదన్యస్యేత్యర్థః-కుతోనస్త్యేంతత్రాహ॥తద్దేహత్వాదితి - తస్మాన్యస్యభూతేంద్రియాదేఃప్రసిద్ధేఃప్ర
కాశస్యతద్దేహత్వాత్-అన్యహేతుకత్వాత్-ననుదేవైరధిష్ఠితేభ్యశ్చంద్రియేభ్యోభూతానాంప్రతీతిః ప్రసిద్ధా - భూత
ప్రతీత్యాచతత్ప్రసిద్ధిః - నన్యైరభిత్వతపా-దృశ్రుపాభ్యాంయథారణేయథాప్రకాశ్యప్రకాశకేత్వేనవత్తమాన

ద్యేనఘోరతరస్తతః॥౮౮॥రాజ్యస్యభూమేర్విత్తస్యప్రియోమానస్యతేజసః॥ మానోన్యస్యవాహ
తోఃశ్రీమదాంధాఃషివంతిహి॥౮౯॥తవేయంవిషమాబుద్ధిసర్వభూతేషుకుహ్లాదాం-యన్త్యన్యసేస
దాభద్రంసుహృదాంభద్రమజ్ఞవత్॥౮౩॥అన్యమోహూన్యణామేషకల్ప్యతేదేవమాయయా-సు
హృద్దుహ్లాదాసీనశ్చిదేహాత్మమానినాం॥౮౪॥ఏకవచనోహ్యత్వాసర్వేహామపిదేహినాం-నానేవ
గృహ్యతేమూఢైర్యథాజ్యోతిర్యథానభః॥౮౫॥దేహాద్యంతవానేషద్రవ్యప్రాణగుణాత్మకఃఅన్యన్య
విద్యయోక్తీప్రస్తుంసారయతిదేహినం॥౮౬॥నాత్మనోన్యేనసంయోగోవియోగౌస్థానతి-తద్దేహ
త్వాత్తత్ప్రసిద్ధేర్దృశ్రుపాభ్యాంయథారవేతి॥ ౮౭॥ జన్మాదయస్తదేహస్యవిక్రియానాత్మనఃకన్య
చిత్॥కలానామేవనైవేందోమృతీరస్యకుహ్లారివ॥౮౮॥యథాశయానలక్షానంవిషయాఃఫలమేవ
చ॥అమభుజ్యేవ్యసత్వైతథాపోత్పలుభాభవం॥౮౯॥తస్మాదజ్ఞానజంశోకంఅన్యశోపవిమోహనంత
త్వన్జ్ఞానేననిహృత్యస్యస్థాభవశుదిప్తితే॥౯౦॥శ్రీశుకః॥ ఏవంభగవతాతస్మీరామేణప్రతిబోధితా
వైమనస్యంపరిత్యజ్యమనోబుద్ధ్యాసమాదధే॥౯౧॥ప్రాణావశేషఉత్పన్నోరుక్తీహతబలప్రభః-త్వర
న్విరూపకరణం-తథాత్మమనోరథః॥౯౨॥అహత్వాదుర్మతింకృష్ణసుప్రత్యూహ్యయవీయసంకుండినం
ప్రవేష్యమీత్యత్వైతత్రావసద్రుమా॥యత్రభోజకటంనామనివాసాయాభవత్పురం॥౯౩॥భగవాన్
భీష్మకమతామేవంబర్హి త్యథామిపా॥పురమానీయవిధివదువయేమేకురూద్యహ॥౯౪॥ తదామహూ

యోరపిచతూరాపయోరవేసృతాశాత్ప్రసిద్ధిః-ద్వయోరపి-త్రైజనత్వాత్-తదభేదశ్చ-తథాభూతేంద్రియాదీనాం
పరస్పరాధీనసిద్ధానామపివైతన్యాధీనవిప్రకాశః-తతా-ర్యత్వాత్తద్వ్యతిరేకేణాసన్త్యంజేత్యర్థః-తథావ-ద్వా
దశేవత్వమి॥శ్లో॥దీవశ్చతుశ్చయాంచజ్యోతిషోవృక్షావేత్॥ఎవంధీఃఖానిమాత్రాశ్చనస్యరన్యతమాదృతాశ్చితి-య
ద్వా-రవేప్రసిద్ధాభ్యామేవదృశ్రుపాభ్యాంపరస్పరప్రసిద్ధిర్యథాతద్వదితి॥౮౭॥దేహసంబంధాభావాదేవనాత్మనో
జన్మాదయోపివస్తుంజన్మాదీనాందేహధర్మస్వమాహ॥జన్మాదయస్త్యేతి॥కథంతర్హిజాతోహంబాలోహంవృద్ధోహమి
తిఅన్యజన్మాదిప్రతీతిరతపా-నాత్మనశ్చితి-సదృష్టంతమాహ-కలానామేవేతి-ఇందోఃకలానామేవజన్మాదయోనైవేం
దోర్యథాతద్వత్-యథాచకలానాశాదేవకుహ్లారమానాస్యాఇందుక్షయఉచ్యతేతద్వదస్యాత్మనోదేహనాశాదేవ
మృతివ్యవహారిత్యర్థః॥౮౮॥నన్వాత్మనోదేహాదీసంబంధాభావేకథంభోక్త్యభోగ్యభోగప్రతీతితత్కాశంక్యస్వప్నదృ
ష్టాంతేనసమర్థయతి॥యథేతి॥అన్యనంభోక్తారంవిషయాభోగా-ఫలంభోగం-అసత్యవృద్ధే-అమభుజ్యే-తథాఅ
బుధఃసంసారంప్రాప్నోతితి॥౮౯॥తస్మాదితి॥అన్యనంశోపయతివిమోహాయతిచేతితథాతంభృత్యలవప్యత్య॥౯౦॥
ఏవమితి॥సమాదధసమాహితమకరోత్॥ ౯౧॥రుక్మిణీస్త్యేవంశుతవతోపిసాక్షానంనివృత్తమిదర్యయాశ్నాహ॥ప్రా
ణావశేషశ్చితి॥౯౨॥అహత్వేతి॥అహత్వాఅజ్ఞాత్వాఅదుర్మతిమితివసిత్యోర్థః-అప్రత్యూహ్యఅనావర్త్య-అప్రతిబు

২৩৫

తి-కథంతహి-హంతవ్యస్త్రాహ-మాయాభిరితి॥౧౮॥నాత్రవిలంబఃకార్యకృత్యాహ॥ పరిశోచతి॥ పరిశోచతిరోదితీ
 త్యర్థః॥౧౯॥౧౯॥గదామితి॥వస్త్రస్యసీమ్నఃపైఃపూజితేయథానిష్ఠురస్త్రీవోనాదోభవతి-తథాభూతంనాదంవ్యసదత్ -
 సామాన్యవిశేషతయావ్యాప్యవ్యాపకత్వం-ఓదనంపాకంపవతీవత్ అనిష్ఠురంనాదమకరోదిత్యర్థః॥౧౯॥౨౦॥ సత్త
 తి॥వై హేయసఃఆకాశేస్థితః॥౨౧॥ బాధ్యమానఇతి॥ సత్త్వాన్నికాంసత్వగుణమయీంపాఞ్చీయైశ్చైత్యురస్యసమం
 గః॥౨౨॥తతఇతి॥తామాయాఃవ్యధమయత్-వ్యనాశయత్॥౨౩॥నిశాతమితి॥తామగ్నిశ్చక్రాణ్యస్థితత్॥౨౪॥

౧౦॥తామాహభగవాన్సాక్షిమాతస్తేమతిరస్యధా॥మాతృభావమతిక్రమ్యవర్తసేకామినియథా॥
 ౧౧॥రతిః॥భవాన్నారాయణమతశ్శబరేణహృతోగృహాత్॥అహంలేధిక్యతాపత్నీరతిఃకామోభవా
 ప్రభో॥౧౨॥ఏవత్వానిదకశంసింధౌపాక్షిపచ్చంబరోసురః॥మతోస్యగ్రసీద్దదరాదిహపాప్రేభవా
 స్సృభో॥౧౩॥ తమినుంజహిదుర్గదాందుర్జయంశత్రుమాన్వినః॥ మాయాశతవిదంత్వంచమాయాభి
 ర్విహనాదిభిః॥౧౪॥పరిశోచతితేమాతాకురరివగతప్రభా॥పుత్రస్నేహకులాదీనావివత్సగౌరివాతు
 రా॥౧౫॥అభాష్యేవందదౌవిద్యాంప్రద్యమాన్యమహాత్మనే॥మాయావతీమహామాయాంసర్వమా
 యావిహాశీనీం॥౧౬॥సవశంబరమభ్యశ్యసంయుగాయసమాహ్వయత్॥అవిషహ్యైస్తమాతేవైఃక్షిపక
 సంజనయకాశిం॥౧౭॥సోధిక్షిప్తోదుర్వచాభిఃపదాహతఇవోరగః॥శశ్వత్రామగదాపాణిరమన్వోత్తా
 మగ్లోచనః॥౧౮॥గదామావిధ్యతరసాప్రద్యమాన్యమహాత్మనే॥ప్రక్షిప్యవనదన్నాదంవస్త్రనిష్ఠై
 వనిష్ఠురం॥౧౯॥తామాపతంతీంభగవాన్ప్రద్యమోగదయాగదాం॥అపాస్యశత్రువేస్త్రుధఃపా
 హిణోత్సాన్వంగదాంనదక॥౨౦॥ సవమాయాంసమాశ్రిత్యదైతేయాంమయదగ్ధితాం॥ముమోచా
 స్త్రుమయంవవకంకాష్టావైహేయసోసురః॥౨౧॥బాధ్యమానోస్త్రువక్షేణరోక్షిణయోమహారథః॥స
 త్త్వాన్నికాంమహావిద్యాంసర్వమాయోవమర్ద్దినీం॥౨౨॥తతోగోహ్యకగాంధర్వవైశాచారగరాక్షసీం
 పాఞ్చీయైశ్చశతశోదైత్యఃకాష్ఠీర్వ్యధమయశ్చతాః॥౨౩॥నిశాతమసిముద్యమ్యసకీరిటంసమండలంశం
 బరస్యశిరఃకాయాత్తామగ్నిశ్చశ్రుజహరతత్॥౨౪॥ఆకీర్యమాణోదివిజైస్త్రువధ్విఃకుసుమోతానైః॥
 భార్యయాంబరచారిణ్యాపురంసీతోవిహేయసా॥౨౫॥అంతఃపురవరంరాజకాలనాశతసంకులం॥వివేశ
 వత్సాగగనాద్విద్యతేవబలాహకః॥౨౬॥తందృష్ట్వాజలదశ్యమంపీతకాశేయవాససం॥ప్రలంబబా
 హుంతామగ్నిక్షంసుస్త్రితంరుదిరాననం॥౨౭॥అలంకృతముఖాంభోజంసీలతక్రాలకాభిః॥కృష్ణంమ
 త్వాస్త్రీయోహీతాశ్శలీయుస్త్రత్రత్రహ॥౨౮॥అవధార్యవైరీషదైవలక్షణ్యయోషితః॥ఉపజ
 గ్ముఃప్రముదితాస్సస్త్రీరత్నంమవిస్త్రితాః॥౨౯॥అథతత్రాసితాపాంగీవైదగ్ధీవల్లభాషిణీ॥అప్సరత్స్వ
 సుతంసప్తంసేహస్సుతపయోధరా॥౩౦॥కోన్వయంనరవైదూర్యఃకస్యవాకమలేక్షణః॥ధృతఃకయా
 వాజరైకయాలబ్ధోధతనవా॥౩౧॥మిమచాప్యాత్మజోనష్టానీతోయంసూతికాగృహాత్॥ఎతస్తుల్యవయో
 రూపాయదిజీవతికుత్రుచిత్॥౩౨॥కథంత్వనేనసంప్రాప్తంసాయాప్యంశౌర్గళధన్వనః॥ఆకృత్యావయ
 వైగత్యాస్వరహాపావలకవైః॥౩౩॥ సఏవాసాభనేన్నానంయోమేగభాధృతోభాకః॥అము
 ష్మికప్రీతిరధికావామస్సురతిమేభుజః॥౩౪॥ఏనంమీమాంసమానాయాంవైదభ్యాందేవకీసుతః॥
 దేవక్యానకమందుభ్యామస్తమగ్లోకఆగవత్॥౩౫॥విజ్ఞాతాథోపిభగవాంస్తాష్టమాసజనాదనః॥
 నారదోకథయత్సర్వశంబరాహరణాదికం॥౩౬॥తచ్ఛృత్వాసహదాశ్చర్వంకృష్టాంతఃపురయోషి
 తః॥అభ్యసందకాబహూనబ్ధానప్తంపునరిహగతం॥౩౭॥దేవకీవసుదేవశ్చకృష్ణరాహాతథాస్త్రీయః॥

౨౮॥అంతఃపురేతి॥విద్యతాసహబలాహకోమేఘువ ॥౨౯॥ అలంకృతేతి॥ సీలాశ్చవస్త్రాశ్చయేఅలకాఃతపవలక
 యఃవైః-హీతాఃబజ్జితాః॥౩౦॥అవధార్యేతి॥ శ్రీకృష్ణేనభవతీగృవధార్య-సస్త్రీరత్నంస్త్రీసురత్నంసైవరతిఃతస్మిహీ
 తం॥౩౧॥౩౦॥సుతంస్త్రురంత్యాహ॥కఇతి॥నరవైదూర్యఃపురుషశ్రేయః॥౩౧॥మమేతి॥ఏతేనకుల్యంవయోరూపం చయ
 స్యసభవేదితి॥౩౨॥తస్యస్వపుత్రత్వంసంభావయంత్యాహ॥కథంత్యితి॥౩౩॥తదేవాధికంసంభావయతి॥సపతేతి॥౩౪॥
 సవమితి॥దేవక్యానకమందుభిభ్యామిత్యర్థః॥౩౫॥౩౬॥ అతసాందర్భ్యేనప్రద్యమన్మమనువణయతి॥యమితి॥పితా

శ్రీకృష్ణః తస్మాదేవే ప్రద్య మ్మే-నిజః అత్మీయః శుభః భక్తైః భావో భావనాయాసాంతాః- తస్మాదతః శ్రీకృష్ణవత్సోపి
 తమాసి డాథ భావాన్ సుత్యోయ మభజన్తి తియత్-తత్ సఖలు దత్తం-కథంతస్మిన్-ప్రత్యక్షమణి త్వే నైవ త్యోభక కామే
 అత్మీవిషయే సతి-కించ-రమాస్మదం శ్రీకృష్ణః తస్య బింబః మూర్తిః తస్య బింబే ప్రతిబింబేషు త్రేతదాకిమవ క్తవ్యం అన్యనా
 ర్యోభ జేయతి॥౮॥ ఇతి భావాధాదీపికాయాం-పంచపంచాశోధ్యాయవ్యాఖ్యా. *****
 శ్లో॥పట్నం చాశ త్త మేమిథ్యాభియోగైః మణిమాహరత్ కన్యాంజాంబవతః ప్రావక్యస్థస్స త్రాజితస్తతః॥పుత్రాదికా
 న్న సౌఖ్యస్య నిష్ఠా ముక్త్యా తిచంచలా॥అథాస్యానథాతామాహస్యమంతాపారణాదనా॥ సత్యభామాజాంబవతోర్వి
 వాహప్రస్తావాయస్యమంత కాఖ్యానమాహ॥సతాజితశ్చితి॥సతాజితశ్చితి కారాంతః- క్వదిచ్చత కారాంతోవ్యన్య
 యానుసారేణ ప్రప్తవ్యః-కృతావరాధః తచ్చాంతయేస్వయమేవోద్యమంకృత్యా మణినాసహ ప్రాదాదితి॥౧౧॥ అసి
 దితి॥భక్తస్య సతాజితః సూర్యః పావ్యమ్యపిసఖేవాసిదత్యథః-సచతుష్టప్తస్తైస్యమంతకం నామమణిం ప్రాదాత్-ప్రీ

దంతేతాపరివ్యజ్యన్ త్రిణీచయయుద్ధుః॥౩౨॥నప్తంప్రద్యమ్మమాయాంతమాకర్ణ్యద్వారకాకసః॥
 అపహమృతైశ్చ వాయతోబాలోదప్తైశ్చ త్చాబ్రువన్॥౩౩॥యన్వై ముహుఃపిశ్యసయాపనిజేతభావా
 స్తస్మాతరోయదభజప్రహణాథభావాః॥ చిత్రంనతస్థురమాస్మదభి-బింబేకామేప్రతీవిషయేకిము
 తాన్యనార్యః॥౮॥ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-దశమసంధి-పంచపంచాశోధ్యాయః. *****

—*స్యమంతకోపాఖ్యానకథాప్రారంభః॥*

శ్రీశుకః॥ సతాజితస్య తనయాంకృష్టేయకృతకీర్తిమః । స్యమంతకేనమణినాస్యయముద్యమ్యదత్త
 వాన్॥౧॥రాజా॥సతాజితః కిమకరోద్భక్తిన్యకృష్టస్యకీర్తిమః॥ స్యమంతకేకుటస్తస్యకస్తాద్దత్తాసు
 తామాదేః॥౨॥శ్రీశుకః॥అసిత్సతాజితస్సూర్యోభక్తస్యవరమస్మభా॥ శ్రీతస్తస్తైమణిం ప్రాదాత్సూ

ర్యస్తప్తస్యమంతకం॥౩॥సతంబిభ్రామణింకంఠేభాగ్విమానోయధారః॥ ప్రవిష్టాద్వారకాంరా
 జన్తేజసానోపలక్ష్మితః॥౪॥తంవిలోక్యజనామారాత్రేజసాముప్తదృప్తయః । దీప్యతేత్తైర్భగవతేశశంసు
 సూర్యశంకితాః॥౫॥నారాయణేనమస్తేస్తుశంఖచక్రగదాధర । దామోదరారవిందాక్షగోవిందయదు
 నందన॥౬॥ఏవమతయాతిసవితాత్వాందిదృశ్యుర్జగత్పతే॥ముష్టగభస్తచక్రైః స్రాగ్మణాంచతూషితిగ్మ
 గుః॥౭॥నన్వస్యచ్ఛంతితేమార్గంత్రిలోక్యాంవిబుధర్షభాః॥జ్ఞాత్వాద్యగూఢాయదుష్టుంత్వాయా
 త్యజఃప్రభో॥౮॥శ్రీశుకః॥నిత్యమృబాలవచనంప్రహస్యాంబుజలోచనః॥ ప్రాహనాసారవిద్దేవస్సత్రా
 జిత్పణినాజ్వలన్॥౯॥ సతాజితస్త్వగృహంశ్రీమత్కృతకౌతుకమంగళం॥ప్రవిశ్యదేవసదనేమణింవి
 ప్రేన్యోవేశయత్॥౧౦॥దివేదివేన్యోభారానష్టాసస్థజతిప్రభో॥౧౧॥దుర్భిక్షమూర్ఝరిష్టానిసర్వా
 ధివ్యాధయోశుభాః॥సంసరితాయినస్తత్రయతాప్రైభ్యర్పితోమణిః॥౧౨॥ సయావిత్తోమణింక్వాపి
 యదురాజాయశౌరిణా॥నైవాధాకాముకః॥ప్రాదాద్యాచ్ఛాభంగమతర్కయన్॥౧౩॥ తమేకదామ
 ణింకంఠేప్రతిముచ్యమహాప్రభం॥ప్రసేమోహయమారుహ్యమృగయాంవ్యచరద్వనై॥౧౪॥ప్రసేనం
 సహాయంహత్వామణిమాచ్ఛిద్యకేసరీగ్నిరింవిశన్జాంబవతాహతోమణివిచ్ఛతా॥౧౫॥పోపితక్రైకు

తఃస్నిగ్ధః॥౩॥సత్యతి॥నోపలక్ష్మితఃసతాజితోపావితనజ్ఞాతః॥౪॥తమతి॥ దీప్యతేశ్రీడతే-సూర్యోయమితశంకితాస్సంతః-
 కథయామాసురితి॥౫॥నారాయణేతి॥సూర్యంనమసా-రార్థమాగతంకల్పయిత్వోద్రిక్తభక్తీనాంసంబోధనానినారా
 యణేత్యాదిని॥౬॥ఏవమితి॥గభస్తచక్రైః స్రాగ్మణాశ్చేన-ముష్టగప్రతిఘ్న-తిగ్మః తిగ్మః గావోరత్తయోయస్యసః॥౭॥
 నచేదమఘటమానమిత్యాహుః॥నన్వః॥అన్యచ్ఛంతిమృగయాంఠే-అజఃసూర్యః॥౮॥నిత్యమేతి॥ బాలానాంఅజ్ఞానాంవచ
 నం-జ్వలన్విద్యోతమానః॥౯॥సతాజితః॥కృతానికౌతుకేనఉక్యవేనమంగళానియన్తి॥౧౦॥-విప్రైఃకృత్యా॥౧౧॥ ది
 వేదిసత్యతి॥భారప్రమాణం॥శ్లో॥చతుర్భిప్రీహిభిర్దంజంగుంజాపంచపణంపణా॥అష్టాధరణిమష్టాచక్రంతాంశ్చరు
 రఃపలం॥తులాంపలశతం॥ప్రాహుర్భారస్యాద్వింశతిస్త్రులాశ్చితి॥౧౧॥దుర్భిక్షేతి॥రూరినామఅకాలవృత్తుః- అరిష్టమ
 భర్తంఅతుభామఃఖహేతవః॥౧౨॥సత్యతి॥ క్వాపికదాచిత్అనేనభగవత్యసమర్పస్యయమగ్రభోజనఃసర్వానిష్టనివ
 ర్తకమపినిష్టహేతురేవభవతితిసూచితం॥౧౩॥తదేవదర్శయతుమాహ॥ తమతి । ప్రతిముచ్యబద్ధాప్రసేనఃసత్రాజి

ద్భాగతా॥౧౮॥ప్రసేనమితి॥అన్భిద్యతకృష్ణగృహీతా॥౧౯॥౧౬॥ ప్రాయశ్చితి॥అజపఠపాంశులవోచ॥౧౭॥౨౩॥
 ద్వంద్వయుద్ధమితి॥త్రవ్యాధేఆమిషాధే॥౨౪॥ఆసీదితి॥అష్టపంశాహంఆప్తచమంతితశ్చఅహంనిష్క్రీతతలప్తవిషత్య
 హం-వింశతిశబ్దేతిలోపశ్చార్ధః॥వప్రస్యసిష్టేషోనిష్టుతః-తద్వత్ పరుషైఃస్థురైః॥౨౫॥కృష్ణస్యేతి॥కృష్ణస్యముష్టినాం
 నిష్పాతై రాఘాతై ర్విఃషిష్టానివత్తధాన్యంగానామురుణిబంధవాఃసంధిష్టానాఃస్థునః॥౨౬॥లోకేకావాయంవీ
 త్తోబలీయానితివిస్తీతస్సకవిమృశ్యాహ॥జానతి॥సర్వభూతానాంయఃపాశ్రీఃప్రత్రచయదోజంసహజాబలంచ-ఇంద్రి
 యమృదయదేహబలాని-తస్మిన్సంస్యమిశ్యహంజానె-కింథంథాన్యమతఃపా-ఃస్థుమిత్యాది॥౨౭॥పురాణత్వేహేతుః॥
 స్వమితి॥ప్రప్తానిమిత్రం-యచ్చనత్-ఉపాదానం-అతఃపురాణః-ప్రభవిష్ణుత్వేహేతుఃకాలశ్చ-ఆధీశ్వరత్వచ-వ్యతపవే

మారస్యమణింశ్రీదనంకంచితే॥అపశ్యేత్తాతరం త్రాతాసత్రాజిత్వర్యతవ్యత॥౧౮॥ప్రాయఃకృ
 ష్టేననహజోమణిశ్రీవోవనంగతః॥భాగతామమేతతద్భుత్వాకణ్డైకణ్డజపజనాః॥౧౯॥భగవాత
 దుషశ్రుత్యమర్వశోలిప్రమాత్మై॥మాన్వఃప్రసేనపదవీదుస్వపద్యతనాగతైః॥౨౦॥హతంప్రసేనంపా
 శ్వంచపీత్యకేసరిణావసే॥ంచాద్రిపుష్కైహతమృతైఃతదదృశుజనాః॥౨౧॥ఋక్షరాజవిలంభిమ
 మంధేనతహసావృతంపికోపవేతభగవానపస్థాప్యబహిఃప్రజాః॥౨౨॥తత్రదృష్ట్వామణిశ్రేష్ఠంబాల
 శ్రీదనంకృతంహర్తుంకృతమగిప్తస్త్రిన్నవతస్థేర్భకాంతికే॥౨౩॥తమపూర్వంసరంధృష్ట్వాధాత్రిచ
 త్రోశభీతవతోతద్భుత్వాభ్యర్చనతుగ్రీధోజాంబవాబలినాంవరః॥౨౪॥సవైభగవతాతేనయు
 యుధేస్యామినాశ్చనః॥పురుషంప్రాయకృతంమిత్యాకుపితోనానుభావవీత్॥౨౫॥ద్వంద్వయుద్ధంసుకుము
 లముభయోర్విజిగీషతోఃఆయుధాత్మప్రప్తైర్దోభిఃత్రవ్యాధేశ్యేనయోరివ॥౨౬॥ఆసీద్దదస్తావింశాహ
 మితరేతరముష్టిభిః॥ప్రనిష్పేషపరుషేర్భవశ్రమమహర్షి॥౨౭॥కృష్ణస్యమష్టేషామైర్విషిష్టాం
 గోరుబంధనః॥క్షణంత్యస్త్రిన్నగాత్రప్రమాహతీవపిస్తీఠః॥౨౮॥జానేత్వాసంసర్వభూతానాంపాశ్రీ
 ఓజస్సహజాబలంవిష్ణుంపురాణపురుషంప్రభవిష్ణుచధీశ్వరం॥౨౯॥త్యంహివేశ్యస్సృజాంప్రప్తాస్స
 జ్ఞానామపియచ్చనత్॥కాలఃకలయతామేశఃపరఆత్మాగధాత్మనాం॥౩౦॥యస్యేషదుతః-లితరోషక
 టాక్షమోక్షైర్వత్కాదితస్త్వభీతనక్రతిమింగిలోభిః॥సేతుఃకృతస్వయతక్షజ్వలితాచలంకారక్షభి
 రాంసింభువిపేతురిషుక్షతా॥౩౧॥ఇతిపిజ్ఞాతివిజ్ఞానమృతః*రాజానమమృతః॥వ్యాజహరమహారాజభగ
 వాదేవకీమతః॥౩౨॥అభిమృశ్యారవిందాక్షఃపాణినాశంకరేణతు॥తమాహకృపయాభక్తంమేఘగం
 భీరయాగిరా॥౩౩॥మణిహేతోరిహప్రాప్తావయమృతవతేబలంమిథ్యాభిశంపంప్రమృజన్నాత్మనో
 మణిసామునా॥౩౪॥ఇత్యుక్తస్సాన్వయహితరంకన్యాంజాంబవలీంముదా॥అర్చణార్థంసహణినాకృష్టా
 యోషజహరహ॥౩౫॥అన్యైస్సమణీముఖైశ్చపూజితోభక్తవన్సలః॥దదౌతస్త్వేవరాంముక్తింప్రీత్యా

జాంబవతేహరిః॥౩౬॥అదృష్ట్వాగర్గమంశోరేఃప్రవిష్టస్సవిలంబనాః॥ప్రతీత్యుద్ధాద్దశాహంసఃఖతాస్తే
 పురంయయుః॥౩౭॥నిశమ్యదేవకీదేవీరుక్మిణ్యానకదుందుభిఃసుహృదోజ్ఞాతయోశోచకవిలాతృష్ణమ
 గర్గతం॥౩౮॥సత్రాజితశంశవంతస్తేదుఃఖతాద్వారకాకసః॥ఉపరిస్తుశ్చంధ్రభాగాందుగ్రాంకృష్ణోపలబ్ధ
 యే॥౩౯॥తేహంతుదేవ్యవస్థానాన్ప్రత్యాదిష్టాశిమాచసః॥పాశ్చర్యభూవసిద్ధార్థస్సదారోహహ

త్యాహ-ఈశఃపరశ్చినివతలస్థిత్యాహఆత్మనామాత్మైతి॥౨౦॥యతవివంధూఃఅతోమమేష్టదైవంరఘునాథపవత్స్వ
 మిత్యాహ॥యస్యేతి॥ఈషదుతః-లితక్షిపిశోయోరోషస్తేనయేకటాక్షమోక్షైః-తే-తుభితాఃసత్రాగ్రహస్తే
 మింగిలామహామత్యైశ్చయస్త్రి-సోభిః-వన్కాఆదితత్-దస్తవా-తస్త్రి-నైవస్వయతేవసేతుఃకృతః-ఉజ్వలితా-
 దద్దాచ-యస్యేషుభిఃక్షతానిభిన్నాని-రక్షసోదశగ్రీవస్యశిరాంసింభువిపేతుఃసంపత్వమితిజానె॥౨౬॥ఇతిపిజ్ఞా
 తంపిజ్ఞానంయేనతం-విజ్ఞానశబ్దకరణసాధనకర్తృసాధనోవా-ఋక్షరాజానంఉక్తవా-విజ్ఞాయతేనేనేలివిజ్ఞానం॥
 ౩౦॥౩౧॥మణితి॥వయంహిబహవోబలద్వారంపాశ్రీః-తత్రమిథ్యాభిశంపమమునామణినాప్రమృజప్రమాప్తామి
 చ్చగ్ర-అహమేకవిహంతర్బలమహాపాశ్రీత్యత్యథః॥౩౨॥ఇతితి॥సహమణినాసహర్షయామాని॥౩౩॥౩౪॥సత్రాజిత
 మితి॥శ్రీకృష్ణపాశ్రయేచంద్రభాగాంనామదుగ్ధామభజ॥౩౫॥తేహమితి॥సచకృష్ణస్తేహంపాశ్చర్యభూవ-అనవశ

లిపాశేఽసవత్సంప్రియాశీలేమాంప్రేవత్సత్సత్స-తదాదేవ్యాఉపస్థానాత్ - తయాతాప్రతిపదిస్తాద్రాయాఅశీః
 కృష్ణంప్రిత్యుభేతతియాసహైవ||౩౨||యదిలాశేజనాఃకంచిత్యుతంబంధుంపునగాతమువలభం తె- తస్యదుపలభ్య
 సర్వేజాతమహూస్సవాఃఅసన్నితి||౩౯||రం||సత్తి||పాశ్చనాలవరాధేన-అనుతప్యమాః||అశ్రువద్గాధిక్యమాక్షం||
 బం||సత్తి||అఘండోఽం-అన్తనోరజఃమలంఅవగాధమతి||౪౨||మితి||కింకృత్సాకప్త్యైకాశ్చిత్తత్యభ-సాధుభక్తం-అదీ
 ఘోదశేనంఅవిచారకం-యేక్రంకృతవణంమూఢం-మందమతిం||౪౩||ఏవంధ్యాయస్సపాయునిశ్చివోతి||దాస్యత్తి||
 ప్రేరత్నందుహితరంతావద్దాస్యమి-అనంతరంపారిభవాత్వేనరత్నమపీతి||౪౪||రం||తామితి||బహుభిఃకృతవర్తాది
 భిః||౪౬||భగవానితి||మణింసప్రతీచ్ఛాసునపిష్టకుమార-దేవసున్యైః-తద్భక్తస్యేతికటాక్షః-ఫలభాగినభిః-లిపాపుత్ర
 యోహరిః||౪౭||ఉపలభ్యహృషీకేశంస్మృతంపునరివాగతిమ్||సహవత్సాన్యనాశీశ్రీవంసర్వేజాతమ
 హూస్సవాః||౪౯||సత్తాజితంసమాహూయసభాయాంరాజసన్నిధౌ||ప్రాప్తించాఖ్యాయభగ
 వామణింతస్యైవేదయత్||౫౦||సచాత్రప్రీడితోరత్నంగృహీత్వావాఙ్మఖ్యసంగిః||సమతప్యమా
 నోభవసమగమత్సేనపాశ్చనా||౫౧||సోమధ్యాయంప్రదేవాఘంబలవద్యగ్రహకులః||భంస్యజాత్యా
 త్సరజఃప్రసీదేవ్యామృతకథమ్||౫౨||కింకృత్సాధుమహ్యంస్యాన్నశపేద్వాజనోయథా||అదిఘోద
 శేనంబయేక్రంమూఢంప్రవిణలోలుపమ్||౫౩||దాస్యేదుహితరంతప్రేరత్నంరత్నమేవచ||ఉపా
 యోయంసమీచీనప్రస్యశాంతిర్నచాన్యథా||౫౪||ఏవంవ్యవసితోబుద్ధాసత్తాజిన్యసతాంశుభామ్||
 మణించస్వయముద్యమ్యకృష్ణాయోవజహరహ||౫౫||తాంసత్యభామాంభగవానువయేమేయథావిధి||
 బహుభిర్యాదితాంశీలయాపాదార్యగుణాన్వితామ్||౫౬||భగవానాహుమణింప్రతీచ్ఛామోవయంస్య
 పరితాస్తాందేవభక్తస్వయంచఫలభాగినః||౫౭||*****

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధే-పట్నంచాశ్చోధ్యాయః.

శ్రీశుకః||విజ్ఞాతాథోపిభగవాదద్ధానాకర్ణ్యపాండవా||కుంతీంచకుల్యరణేహరామోయయాన
 కురూ||౧||భీష్మంస్యవంసనిదురంగాంధారీః||ద్రోణమేచతుల్యదుఃఖాసమాగవ్యహాకప్తమితోచతుః||
 అలభ్యాతదంతరంరాజశతధన్వానమూచతుః||అహూరికృతవర్తాశౌమణిః||స్తాన్నగృహ్యతే||౩||
 యోష్మభ్యంసంప్రతితృత్యకన్యారత్నంవిగృహ్యతః||కృష్ణాయాదాన్నసత్తాజితమ్||స్తాద్భాగిరమ
 న్వియాత్||౪||ఏవంభిన్నమతిస్తాభ్యాంసత్తాజితమసత్తమః||శయానమవధీల్లోభాత్పాపాఃక్షీణజీవితః||
 ౫||ప్రేతాంవిత్తోశమానానాంక్రందంతీనామనాథవత్||హత్యాపశుంసౌనికవర్షణిమాదాయజన్తి
 వా||౬||సత్యభామాపిపితరంహతంవీశ్యశుచార్పితావ్యలపత్రాతతాతేలిహహతాస్తీమిమహ్యతీ||౭||
 తెలద్రోణ్యాంమృతంప్రాస్యజగామగజసాహ్వయమ్||కృష్ణాయవిదితాథానయతప్రాచభ్యోపిశుర్వ
 ధమ్||౮||తదాకణ్వేశ్వరౌరాజన్నసృస్యస్యలోకతామ్||అహూనఃపరమంకప్తమిత్యసాగ్రోవిలేప
 తుః||౯||ఆకత్యభగవాంప్రస్తాగ్నిభార్యసాగ్నిజఃపురమ్||శతధన్వానమారేభేహతుంహతుంచతంమ
 నమ్||౧౦||సోపికృష్ణోద్యమంజ్ఞాత్యాభీతః||ప్రాణవరీపుయా||సాహాయ్యంకృతవర్తాణమయాచతసచా
 బ్రవీత్||౧౧||నాహమిశ్వరయోఃకుర్యాంహేళనంరామకృష్ణయోః||కోనుతేమాయకత్వేతయోర్స్య
 త్వాత్ప్రేక్షియంధనమస్మాకమేవేతిగూఢాభిప్రాయః||౧౨||*****

ఇతి భావాధాదిపికాయాం - పట్నంచాశ్చోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో||సప్తవంశాశ్చ మేతుపునశ్చతదనోర్వధే||ప్రాప్తంస్వదుర్వశోమాప్తైకృష్ణాహూరిరాతాన్వణే||అహూరిమరరికృ
 త్యమణేఃపాత్రమథాచ్యుతః||ఉపామంత్ర్యతమేకాంశేసరామోగాగ్గజాహ్వయమ్||సత్తాజితకృష్ణయాచ్ఛాభం
 ఫలంవ్యక్తీకతుంకథామవక్రమతే||విజ్ఞాతార్థఇతి||పాండవాబిలద్వాశేణజతుగృహాన్నిగతాత్తత్వేవంవిజ్ఞాతోర్థో
 యేనసఃకుంతీంచద్ధామాకర్ణ్యకుల్యకరణకులోచితవ్యవహారాథం||౧||భీష్మమితి||అస్యేషాంతద్దాహదుఃఖాభావతే,
 భీష్మాద్విసమాగమ్యేత్సక్తం||౨||౩||సనుజీవసత్తాజితమణింకథందాస్యతీతత్త్రిచతుః||యఇతి||భాగీరంప్ర
 సేసంస్మృతంకస్తాత్||నాన్వియాత్||నానుగచ్ఛేత్||మిరియతామిత్యర్థః||౪||౫||ప్రేతామితి||జన్తివాణగమ||౬||౭||౮||౯||౧౦||౧౧||౧౨||

తిహాశనం ప్రతికూలం-వృజినంలవరాధం॥౧౨॥ కంసశతిః | అపేతోమృతః-సప్తదశసంఖ్యాకాత్ సంయుగాత్ ॥౧౩॥
౧౪॥ తౌరానుకృష్టేషాః మేవత స్త్వమిత్యభిప్రేక్ష్యామాన్యశ్చితి॥ అజయామాయయా-మోహితా అజయేతసంధిరార్థః ॥
౧౫॥౧౬॥ ప్రత్యాఖ్యానశ్చితి॥ అతర్వామిక్యప్రస్థాయ క్తః-తస్మిన్ అక్రూరేవణింశ్యస్యయయా - పలాయతి॥౧౭॥ గరుడ
తి॥ గురుఃశ్వశురఃతద్ధౌతారం॥౧౮॥ మిథిలాయాశ్చితి॥ శతయోజనగాయత్యా శ్శనిఃపరంగంతుమశక్తః - తత్రవతితఃతం
హయంవిస్యజ్య॥౧౯॥ పదా తేరితి॥ వ్యవమోత్ వ్యగయామాస-అక్రూరేవణిరస్త్రీసంర్వజ్ఞనియావిదిత్వాపి-రామవం
చనాయతథాస్మితవానిగృధః॥౨౦॥౨౧॥ తనశ్చితి॥ అన్యేషు అన్యచ్ఛాత్రై॥ సర్వజ్ఞప్రైవంచేష్టతంమద్వంచనాయేతిమత్వా
గూఢసన్యరావా-అహమితి॥౨౨॥౨౩॥ ఉవాసేతి॥ కతిదిశ్యమాఃసంవన్సరాః॥౨౪॥ ప్రాసంగికమాహ ॥ తతశ్చితి॥౨౫॥
సత్యభామామవ్యవంచయదితిసూచయన్నాహ ॥ కేశవశ్చితి॥౨౬॥ తనశ్చితి॥ బంధోస్సత్రాజితః - సాంఘికాయకాఃపార
గాఃకాః॥౨౭॥ అకూరీశ్చితి॥ పూర్వతుఃద్వారకాయాస్సకాశాత్ క్వాపిపలాయితౌ-ప్రయోజకౌమణిహరణశతధన్వనః

నమావరణ ॥ ౧౨॥ కంసస్సహనుగోపేతోయద్వేషాత్ప్రాజితశ్చేరియా । జరాసంధస్సప్తదశసంయు
గాద్విరధోగః॥౧౩॥ ప్రత్యాఖ్యానస్సచాక్రూరంపాష్టిఃప్రాహమయాచత । సోప్యాహకోరుధ్య
తవిద్యానీశ్వరయోజలం । ర॥యశ్చచలీలయాపిశ్వంస్యజత్యవతహంతిపాచేష్టాంశ్వజోయస్యన
విచరన్తిహితాజయా॥౧౪॥యస్సప్తహయనైలముత్పత్త్యైకేనపాణినా । దధారిలీలయాబాఙ్మన్వి
లింప్రమివాన్యః॥౧౫॥నమస్తస్మైభగవతేకృష్ణాయాచ్యుతకర్తృణే । ఆనంతాయాదిభూతాయకూటస్థా

యాన్తనేనహః॥౧౬॥ప్రత్యాఖ్యానస్సతేనాపితథన్వామహామణిం । తస్మిన్నస్యాశ్వమారుహ్యశత
యోజనగంయయా॥౧౭॥గరుడప్రజమారుహ్యారథంరామజనార్దనౌ । అన్వయాతాంమహావేగైరన్వై
రాజన్గుప్రహం॥౧౮॥మిథిలాయాఉపపన్నేమస్యజ్వవతితంహయం । పద్భ్యావధావత్సంస్త్రైప్రకృష్టే
ప్యస్యద్రవద్రుమా॥౧౯॥పదాతేభగవాంస్తస్యపదాతిస్త్యనేమినా । చక్రేశిరఉత్పాత్యవాససో
ర్వ్యదివోత్పణిం॥౨౦॥అలభమణిరాగశ్యకృష్ణఅహోగ్రజాంతికం । వృధాహతశ్శతధనుర్మణిస్త్రైవవిద్య
తే॥౨౧॥తనఅహబలీనూనంసహనిశ్శతధన్వనా । క్షింభ్యిత్పురుషేన్యస్త్రైవప్రహంస్త్రైవపురంప్రజ॥౨౨॥అ
హంవైదేహమిచ్ఛామిద్రష్టుంప్రియతమంమమ । ఇశ్యత్వామిథిలాంరాజావివేచయదనందనః॥౨౩॥
తందృష్ట్వాసహసోద్ధాయమైథిలఃప్రీతమానసః । అహాయామాసవిధిపదహాణ్యంవైసమన్వణైః॥౨౪॥
ఉవాసతస్యాంకతిదివిధిలాయాంసమావిభుః॥౨౫॥తతోశిక్షుర్గదాంకాలేధాద్రాప్తీస్సుయోధనః ।
మానితఃప్రీతియైక్తేనజనకేనమహాత్మనా॥౨౬॥కేశవోద్వారకామేత్యధనంశతధన్వనః । అపాప్రిం
చమణేపాహప్రియాయాఃప్రియకృద్విభుః॥౨౭॥ తతస్సకారయామాసక్రియాబంధోర్హగస్యవై ।
పాకంసమృద్ధిభగవాన్యాయాన్స్యసాంపరాయకాః॥౨౮॥ అకూరీశ్చకృతవర్కాచశ్రుత్వాశత
ధనోర్వధంపూర్వతుభావయిద్రస్తౌద్వారకాయాఃప్రయోజకౌ॥౩౦॥ అకూరీశ్చేప్రొషితరిష్టాఅస
న్వైద్వారకాఃసాంశారీరామానసాస్తాపాముఘదైవికభౌతికాః॥౩౧॥ఇత్యంగోపదిశంత్యైకేవిత్ప్ర
త్యచాగిగుదాహృతంమునివాసనివాసేకంఘటేతారిష్టదర్శనం॥౩౨॥ దేవేవర్షతికాశీశ్వరభలా
యాగతాయతాంస్వసతాంగాంఙింపాదాన్తనోవర్షన్త్యకాశిమ ॥ ౩౩ ॥ తత్పుత్రస్తప్తపీఠావో

ప్రవర్తకా - తత్ర అకూరీశ్చకృష్ణానుమతేనైవగతిః - కృతవర్కాభక్తవతుపాతప్రాకట్యభయాదివోపేక్షితశ్చిగ
వ్యతే-కథమన్యథాసర్వజ్ఞేశ్వరవంచనంతయోస్సంభవతితి॥౩౦॥తదేవంశ్రీవారాణస్యాందానవతిసమాఖ్యాయామణి
హస్తేక్రూరేరుక్మదేదితైర్మహాహృదైర్యజమానైవసతిసతి- పునఃశ్రీకృష్ణేనైవప్రస్థాపితోక్తూగ్రిరశ్చితికణేకణేజప
తిసతిజనే-సత్యభామారామాదీనామవ్యవశ్యాసే-జనసంగ్రహాయాకూగ్రిరమాపచాయసామైశంశ్రీకృష్ణఃప్రాహ -
ఇదంచభగవత్ప్రతీతంసంగోప్యకేవలముపయోగ్యతాగరణంఅకూగ్రిరానయనేవణయతి - తద్యథాశ్రుతందూషయి
తుంఅనుపదతి॥అకూరీశ్చేప్రొషితశ్చితి॥౩౧॥దూషయతి॥ ఇతితి॥ అంగహేరాజా - శ్రీకృష్ణమాహాస్త్వంవిత్ప్రత్యేతిత
దేవాహ-మునివాసనివాసశ్చితిమునివాంవాసోయస్మిన్మునివాసఃశ్రీకృష్ణః - తస్యనివాసేసతిఅకూగ్రిరాపగమమా
త్రేణారిష్టదర్శనంకింఘటేత-తదిచ్ఛాంవిదానఘటేతేత్యర్థః॥౩౨॥పునస్తప్తతమేవానుపణయతి॥ దేవశ్చితి॥ కాశిమకా

శీదే శేషు-దేవేషుః పువతిలవర్ష తిసతి॥ ౩౩॥ ౩౪॥ ఇతితి ॥ ఇత్యేవంభూతమక్రూర మహిమాప్రతిపాదనపరం-వృద్ధానాం
వాక్యంశ్రుత్వా-సత్య మేవతథాప్యేతావదేవ కారణంసభావతి - కింతుమణేరవ్యవగమ్యితిమత్సైత్యేతదంతంపరమతం
చస్తుతస్తుకృష్ణలీలావశాదేవేష్టారిష్టాదిదర్శనమితిశుకాదినంమతమితిభావః॥ ౩౫॥ పూజయిత్వేతి॥ విజ్ఞాతమఖిలయోగస
నాసా-అతపవదిత్యజ్ఞశ్చ-అయంభావః-మహాభాగవతస్యాస్యమయాదత్తైపిమణావపేక్షానాస్త్యేవ- యస్మాదాపహ
తోమణినాసహైవాగతఇతిజ్ఞాత్యేతి॥ ౩౬॥ ౩౭॥ తతఃకిమతలపా॥ సతాజితఇతి॥ అపిండాంశ్చనీయదత్వా-ముగం
చవిముచ్యలపాకృత్య-శేషిత మేవశిష్టం-దాయం-దుహితుస్సత్యభామాయాః- సుతాఃగృహ్ణీయూరితశాస్త్రం - తథాచ
స్త్రుతిః॥ ౩౮॥ వన్నీదుహితరైవపితరౌభ్రాతరస్థభాతత్సుతాగోత్రజాబంధుభిస్సాస్యబ్రహ్మచారిణఇతి॥ ౩౯॥ తథే
తి॥ అగ్రజోపిప్రత్యేతి॥ ౪౦॥ దర్శయిస్యేతి॥ నాస్తీతిచనవక్తవ్యంయతఃఅవిచ్ఛిన్నానంతతాఃమఖాఃవతం
తఇతి॥ ౪౧॥ ఏవమితి॥ అలబ్ధిఃక్రీడిస్త్యుష్టఇతివా॥ ౪౨॥ స్యమంతకమి॥ రజఃమిథ్యాభిశాపం-సంస్కృజ్జ-అన్యైస్త్వ
సావమాగ్రోయత్రయత్రసఃదేవోభివన్నతేతత్రనోపతాపానమారికాః॥ ౪౩॥ ఇతివృద్ధవత్కుక్రీవా
నైతావదిహకారణం॥ ఇతిహుతైస్సమానీయప్రాహాకూగ్రంజనాదనః॥ ౪౪॥ పూజయిత్వాభిభా
షైన్యనంకథయిత్వాప్రియాఃథాఃవిజ్ఞాతాఖిలదిత్యజ్ఞస్త్రయమానడవాచమా॥ ౪౫॥ ననుదానపశేన్య
స్త్రుష్టయ్యాస్తేతథన్యనా॥ స్యమంతకమణిశ్చీమావిదితఃపూర్వమేవనః॥ ౪౬॥ సతాజితోనవత్స
త్వాగ్గృహ్ణీయూర్దుహితుస్సుతాః॥ దాయంనీయాపపిండాన్విముచ్యణంచశేషితం॥ ౪౭॥ తథాపిచక్ర
రోహ్యనైస్త్వయ్యాస్తాంసుప్రతేమణిఃకింతుమామగ్రజస్సంస్కృతప్రత్యేతిమణింప్ర॥ ౪౮॥ చర్మ
యస్సహమోభాగబంధూనాంశాంతిమావహా॥ అవిచ్ఛిన్నానంతతాఃమఖాఃవతం॥ ౪౯॥ ఏవం
సామభిరాలబ్ధశ్చస్థల-తనయోమణింఆదాయవాససాచ్ఛన్నందదౌసూర్యసమప్రభం॥ ౫౦॥ స్యమం
తకందర్శయిత్వావిజ్ఞాతభ్యోరజతన్యనః । విమృజ్యమణినాభూయస్తస్మైప్రత్యర్పయిత్సుభిః॥ ౫౧॥ య
స్తేతస్థగవతశ్చస్వరస్యవిష్టోర్వీర్యాభ్యంవృజినహరంసుమంగళంచ॥ ఆఖ్యానంపఠతిశృణోత్యనుష్టకే
ద్వాదుషీ-తందురితమహావ్యాయాతశాంతిం॥ ౫౨॥ *****

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-సప్తపంచాశతోధ్యాయః.

ఏకదాపాండవాఃప్రస్తుంప్రతీతాఃపురుషోత్తమః॥ ఇంప్రప్రస్థంగతశ్చీమాన్యయథానాదిభిర్వృ
తః॥ ౧॥ దృష్ట్వాతమాగతంపాథాముకుందమఖలేశ్వరంఉద్భుర్యుగవద్వీరాఃప్రాణాముఖ్యమివాగతం॥
౨॥ పరివృజ్యాన్యతంవీరాళంగసంగహతైససః॥ సానురాగస్త్రితంవక్త్రపీత్వతస్యముదయయః॥ ౩॥
యథిష్ఠిరస్యభీమస్యకృత్యాపాదాభివందనంఫల్గునంపరిరభ్యాభయమూభ్యాంచాభివాదితః॥ ౪॥ పరమా
ససమాసీనంకృష్టాకృష్ణమనిందితా॥ నవోధాప్రీడితాకిందిచ్చనైరేత్యాభ్యవందత॥ ౫॥
తథైవసాత్యకిఃపాతైః పూజితశ్చాభివందితః । నిమసాదాసనేనేవ పూజితాఃపర్యుపాసత॥ ౬॥
పుథాంసమాగత్యతాభివాదనస్తయాలిహోదాద్రుదృశాభిరంభితః । అపృప్తవాంస్తాంతుశలంస
హస్సుహంపితృవ్యసారంపరిపుష్టబాంధవః ॥ ౭॥ తమాహప్రేమవైక్ష్యబృదుర్దకంతాశ్రు
రభిత్వాదిమషేణప్రీత్యాభూయస్తస్మైప్రత్యపితవాని॥ ౮॥ యఇతి॥ దుష్కిర్తింతన్నులందురితంచైతి॥ ౯॥ ***

ఇతి భావాధాదిపితాయాం-సప్తపంచాశతోధ్యాయవ్యాఖ్యాన-

శ్లో॥ అష్టపంచాశత్తమేకుశృష్ణఃపంచకరైగ్రహీత్ । కాలిండిమిద్రవిందాంచసత్యాంభద్రాంచలక్షణమ్ । కాలిండి
నిజలాభాయతపఃపరముపేయమిష్మి॥ పరినేచ్యప్రియావాసమింద్రప్రస్థమథాగమత్ ॥ ఏకదేతి॥ ప్రతీతాఃసప్తాసనిపు
నఃప్రపదగహేసవైద్యుఃప్రాణాయుధానఃస్యాతః॥ ౧॥ దృష్టేతి॥ ప్రాణాఇంద్రియాణి-ముఖ్యంపంచవృత్తిం
ప్రాణమివ॥ ౨॥ ౩॥ యథిష్ఠిరస్యేతి॥ జ్యేష్ఠయాఃప్రణామంకృత్యా-సమేనానింగితకనిస్తాభ్యామభివందితః॥ ౪॥
పరమాససమితి॥ కృష్ణాద్రోపది-అనిందితాబహుభార్యాసత్యపినిందారహితా-పాత్యైరన్నవమచిరంధాపరిణతా॥
౫॥ ౬॥ పృథామితి॥ అలిహోదేనస్నేహేన-ఆద్రేణసజలేదృశోయస్యాఃతయా- పరివృక్తతయాపరిపృష్టఃబాంధవాయ
స్యసః॥ ౭॥ తమితి॥ ప్రేక్షావైక్ష్యంలేనరుద్ధకంఠోయస్యాఃక్షేణాపాయేఅత్సనిదర్శనంయస్యతం-భజతాంక్షేణాపాయా

యతత్ప్రసందర్శయతివా॥౮॥తదేతి॥జ్ఞాతీగణధూక-నఃఅస్మాక-యదా-భాగితాలక్రూరఃప్రేషితః॥జ్ఞాతీనివ
 చనాత్ ప్రాప్తంమోహంవారయతిస్తాతి॥నేతి॥తత్ర హేతుః-విశ్వస్యేతి-సుహృచ్చలస్వాదగస్య-హంసిసాశయసి॥
 ౧౦॥కిమితి॥కుమేధసాంవిషయాసక్తవిద్రానాం-దృష్టాసి॥౧౧॥ఇతితి॥సుఖమవసదితిశేషః - సుఖంఅభ్యర్థితఇతివా-శ్రీ
 యాసమాప్తిః॥౧౨॥కాళిందీసందర్శనప్రసంగమాహ॥ఎకదేతి॥అక్షయాఃసాయకాఃయయోస్తా-రూణేఇమధీ॥౧౩॥
 ౧౪॥తానీతి॥రాజ్ఞేయధిష్ఠిరాయ-మేధ్యాకర్తాన్వాక-భీభత్సురన్తునః॥౧౬॥౧౭॥తామితి॥సఖ్యాశ్రీకృష్ణేన॥౧౮॥౨౦॥
 అయంమాంకామయేతేతిశంకయాహ॥నాన్యమితి॥౨౧॥౨౨॥తథేతి॥ఆదావేవతద్విద్వాక్॥౨౩॥ప్రసంగాత్తాతా-లి

లోపనాప్రకరంతీతాగణపక్షశాశ్లేశాపాయాత్పదర్శనం॥౮॥తదేవకుశలంవోభూత్సనాథాస్తేకృ
 తావయంజ్ఞాతీన్నప్రసరతాకృష్ణభాగితామేప్రేషితప్రయా॥౯॥నలేప్రస్థపరభాగ్రింతిర్విశ్వస్యసు
 హృదాత్పనః॥తథాపిప్రసరతాంశశ్వత్శ్లేశాహంసిహృదిస్థిగః॥౧౦॥యధిష్ఠిరః॥కింనలవరిత॥శ్రేయో
 నవేదాహమధీశ్వరః॥యోగేశ్వరాణాందుర్దర్యోయనోద్భృష్టఃకుమేధసామ్॥౧౧॥ఇతివైవాపి॥కాకా
 మాసాకరాజ్ఞాసోభ్యర్థితమృగంజనయన్నయనానందమంద్రప్రసాదసాంవిభుః॥౧౨॥ఎకదారథమా
 రుహ్యవిజయోవాసరధ్యజః॥గాఢేవంధసురాదాయరూణేచాక్షయసాయకా॥౧౩॥సాకంకృష్ణేనసన్న
 ద్దోవిహర్తుంవిపినంమహత్॥బహువ్యాశమృగాకీర్ణంపాగ్రివిశస్వరవీరహః॥౧౪॥తత్రావిధ్యచ్ఛరై
 ర్వాప్యఘృగీసుకారామహిషాగరుయాశరభాగవయాఖడ్గాహరిణాశశశల్మకా॥౧౫॥
 తాన్నిస్యఃకింకారాజ్ఞేమేధ్యాకపర్వణ్యుపాగతే॥తృప్తురీతఃపరిశ్రాంతోభీభత్సుర్యమునామగాత్॥
 ౧౬॥తతోవస్మృత్యవిశదంపీత్యావారిమహారథా॥కృష్ణోదదృశతుః॥న్యాంవరంతీంచారులోచనాం॥
 ౧౭॥తామాసాద్యవరారోహంసుద్విజాంరుదిరాననామ్॥వప్రచ్ఛప్రేషితస్సఖ్యాఫల్యనఃప్రమదోత్త
 మాం॥౧౮॥కాత్వంకస్యాసికల్యాణికుతోవాకిందిక్షిన్॥మస్యేత్వాంపతిమిచ్ఛంతీంసర్వకథయతోభ
 నే॥౧౯॥కాళిందీ॥అహందేవస్యసదితుద్భూతావతీమిచ్ఛతీ॥విష్ణుంవరేణ్యంవరదంతపఃపరమమాస్థితా॥
 ౨౦॥నాన్యంపతింవృశేవరితమృతేశ్రీనికేతనం॥గుప్యతాంమేసభగవాన్సుకుందోవాథసంత్రయః॥౨౧॥
 కాళిందీతిసమాఖ్యాతావసామియమునాజలైర్నిర్మితభవనేపిత్రాయావదమృతదర్శనం॥౨౨॥తథావ
 దప్లుడాకేశోవాసుదేవాయసోపితాంరథమారోహ్యతద్విద్వాధర్మరాజముపాగమత్॥౨౩॥యదైవ
 కృష్ణస్సందిప్తఃపాథానాంపరమాద్భుతం॥కారయామాసనగరంవిచిత్రంవిశ్వకర్తృణా॥౨౪॥భగవాంస్త
 త్రనివసంకన్యానాంప్రియదిక్షిత్యా॥అగ్నేభాండవందాతుమన్తునస్యాససారథిః॥౨౫॥సోగ్నిస్తుష్టో
 ధనురదాధయాశ్వేతాకారథంనృప॥అర్జునాయాక్షయాతూరూణేవర్షచాభేద్యవస్త్రీభిః॥౨౬॥మయశ్చ
 మోదితోవహ్నోస్సభాంసఖ్యుడపాహరత్॥యస్మిన్దుర్యోధనస్యాసీజ్వలంబులదృశిభిః॥౨౭॥సతేనస
 మనుజ్ఞాతస్సుహృద్భిశ్చానుమోదితః॥అయయాద్వారకాంభూయసాన్యశిప్రముఖైర్వృతః॥౨౮॥అథో
 పయేమేకాళిందీంసుపుణ్యత్వృతృణాః॥తేవితస్యకపరమానందంస్వానాంపరమమంకశం॥౨౯॥విం
 దాసువిందావావంత్యృదుర్యోధనవశానుగా॥స్వయంవరేస్వభగనీంకృష్ణేరక్తాన్యశేషతాం॥౩౦॥రా
 జాధిదేవ్యాప్తనయాంమిత్రవిందాంపితృవృషః॥ప్రసహ్యహృతవాకృష్ణోరాజకరాజ్ఞాంప్రవశ్య
 తాం॥౩౧॥నగ్నజిన్నామకాసల్యలసిద్రాజాతిధార్మికః॥తస్యసత్యాభవతూన్యాదేవీనాగ్నజితీన్య

కంచరిత్రాంతరమాహ॥యదేతి॥పాతైః-యదైవసందిప్తౌవిజ్ఞాపితః॥శ్రీకృష్ణః-తదైవ-తేహంవిశ్వకర్తృణాదేవశిర్షి
 నా-నగరంకారయామాస॥౨౪॥కింవభగవానీతి॥భగవాన్పరతతయైశ్వర్యగుణవాసపి-అర్జునస్యధనురాదిలాభాయ-
 సారథిరాస-భాండవంనామఇంద్రస్యవనం॥౨౫॥సఇతి॥అక్షయాఅక్షయసాయకా॥౨౬॥మయఇతి॥భాండవదాహకా
 ద్వహ్నిః-సఖ్యైర్జునాయ-యస్మిన్నితిసామాన్యతోనైదేశః-యస్యామిత్యర్థః-జలస్థలయోద్యుశేద్యుఃప్లేభిః॥మః-య
 ద్వా-జలస్థలవత్దృక్దృష్టిరస్మిన్కాతజలస్థదృక్-తస్మిన్భాగ్రిమలసిదితి-మతిభిః॥మతిభిఃపాతైలస్థలబుద్ధియాపఃస్థలేజ
 లబుద్ధియాపభిః॥మతిభ్యః॥౨౭॥౨౮॥అథేతి॥సుపుణ్యః॥మితుః॥మితుంబరసిన్కా॥౨౯॥పంచమంమిత్రవిందావిమాహ
 మాహద్వాభ్యాం॥విందేతి॥అవంత్యృఅవంతికాజానా॥౩౦॥౩౧॥వృథమాహ॥నగ్నజిదితి॥కాసల్యఅయోధ్యాధిపతిః-

తస్య సత్యానామకన్యాఅభవత్ ఆసీత్ - దేవీకాంతమతీనాగృజితీపితృనామూప్రసిద్ధేత్యర్థః॥౩౨॥ నేతివీరస్యగంధమ
పినస్సహంతభితకథావిధాఃఖలాఃకమవృత్తాః॥౩౩॥ తామితివృషాఃజయతియస్తేనలభ్యాం॥౩౪॥ సత్తతి॥ ప్రతినందిత
స్తంప్రతినందితవాశ్రీకృష్ణేనవాసప్రతినందితః॥౩౫॥౩౬॥ సరేంద్రేదేతి॥ హీనరేంద్రరాజస్యబంధోఃక్షుత్రియస్యశుల్క
దాఃప్రవ్యాదిప్రదాః॥౩౭॥కఞ్చి॥గుణానామేకమేవధామస్థానం-త్వంతథాభూతస్యతవాం॥౩౮॥ ॥౩౯॥ సప్తేతి॥దు
ర్దాంతాఃఅశీక్షితాః-దురవగ్రహఃఅపరాయణాః-కుతస్తత్ప్రాస-ఏతైరితి-భగ్నాఃభంగంప్రాపితాః॥౪౦॥ యదితి॥
యత్ యది-ఇమోగోపమాః॥౪౧॥ఏవమితి॥ఎతామౌనిగృహ్లాంతతస్యకన్యేతిసమయఃకృతః-తమాకర్ణ్యతాత్మనంసప్త

ప॥౩౨॥నతాంశేకున్యూపావోఘమజిత్వాస్సప్తగోపవృషాఃతీక్షణ్యంగాఢానుదుర్దృష్టాస్తీరగంధానహాః
ఖలాః॥౩౩॥తాంశ్రుత్వావృషజిల్లభ్యాంభగవాన్సాత్వతాంపతిః॥జగముకౌసల్యపురంప్రసేనమ
హతావృతః॥౩౪॥సకోసలపతిఃప్రీతఃప్రత్యుక్తాయాసనాదిభిఃఅహాణేనాపిగురుణాపూజయన్సృ
నందితః॥౩౫॥వరంవిలోక్యాభిమతంధృతప్రతానరేంద్రకన్యావకమేరమాపతిం॥భూయానయంమేవతి
రాశిమేమలాఃకరోతుసత్యాయదిమేధృతోవ్రతః॥౩౬॥అర్పితంపునరిత్యాహనారాయణజగ్ముతే॥ఆ
త్మానందేనపూజాన్యకరవాణికిమల్పః॥౩౭॥యత్పదవంకజరజశ్చిరసావిభక్తిశ్రీరబ్జజస్సగిరిశస్సహ
లోకపాలైఃలిలాతనూస్సృక్తతసేతుపరీప్సయాయితాలేదధర్మభగవాన్ముమేశేనతుప్యేత్॥౩౮॥
శ్రీశుకః॥తమాహభగవాన్కృష్ణఃకృతాననపరిగ్రహః॥మేఘగంభీరయావాచాసస్మిగంతునందన॥౩౯॥
శ్రీభగవాన్సరేంద్రయాన్తాకపభిర్విగహితారాజస్యబంధోర్విజధర్మవర్తినః॥తథాపియాచేతవసా
హృదేచ్ఛయాకన్యాంత్యదీయాంసహిశుల్కదావయమ్॥౪౦॥రాజా॥కోన్యస్తేభ్యశ్చిద్కోనాథకన్యావరశ్చ
హేషితిః॥గుణైకధామోయస్యాంశేశ్రీర్వసస్యనపాయినీ॥౪౧॥కింత్యస్తాభిఃకృతఃప్రార్థనంసమయ
స్సాత్వత్సభాపుంసాంవీర్యపరితాథాంకన్యావరపరిక్షయా॥౪౨॥సప్తేతిగోపవృషావీరచుదాంతాదు

రవగ్రహః॥ఏతైర్భగ్నాస్సుబహవోభిన్నగతాగ్రస్యపాత్మజాః॥౪౩॥యదిమేనిగృహీతాస్సృప్త్యయైవ
యదునందనావరోభవాభిమతోదుహితురే॥శ్రీయఃపతే॥౪౪॥ఎవంసమయమాకన్యబద్ధాపరికరం
ప్రభుః॥ఆత్మానంసప్తధాకృత్యాన్యగృహ్లాంబీలయైవతా॥౪౫॥బద్ధాతాదామభిశ్శేరిర్భగ్నచర్వా
హతాఃసఃవ్యకర్షణీలయాబద్ధాబాలోదారుమయాఽయథా॥౪౬॥తతఃప్రీతస్సతాంరాజాదదౌకృ
ష్ణాయవిప్రీతః॥తాంప్రత్యగృహ్లాంభగవాన్విధివత్సదృశీంప్రభుః॥౪౭॥రాజపత్నీశ్చదుహితుఃకృష్ణంల
భ్యాపతింప్రియంలేభిరేవరమానందంజాతశ్చపరమోత్సవః॥౪౮॥శంఖభేర్యానకాచేమగీతవాద్యద్వి
జాశిషః॥సరానార్యఃప్రముదితాస్సువాసస్సగ్గిలంకృతాః॥౪౯॥శతంధేనుసహస్రాణాంపారిబహా
మదాద్విభుః॥యవతీనాంత్రిసాహస్రంనిమగ్నీవసువాససాం॥౫౦॥నవనాగసహస్రాణినాగాచ్ఛ
తగుణావ్రథాః॥రథాచ్ఛతగుణానశ్యానశ్యాచ్ఛతగుణాన్నరా॥౫౧॥దంపతీరథమారోప్యహత్యా
సేనయావృతా॥సేనాప్రక్షీన్నహృదయాయావయామాసకోసలః॥౫౨॥శ్రుత్వైగమ్రురుధుర్భు
పానయంతంపథికన్యకాంభగ్నవీర్యాస్సుదుర్మహాయదుభిగోవృప్తేఃపురా॥౫౩॥తానస్యతశ్చర
వాగ్రతాబంధుప్రియకృదజాఃసః॥గాంధీవీకాలయామాససింహఃకున్యమృగాని॥౫౪॥పారిబహా
ముపాగృహ్యద్వారకామేత్యసత్యయా॥రేమేయమానాంవృషభోభగవాన్దేవకీమతః॥౫౫॥శ్రుతకీర్తై

స్సుతాంభద్రాముపయేమేపిగృహ్యదుః॥కైకేయాంభాగ్నితృభిదాంతాంకృష్ణస్సందర్శనాదిభిః॥౫౬॥సు
ధాకృత్యేతి - బహ్వీనామవియోషితాం-సంప్రూఃపవాహంసంభోగయోగ్యఃస్యామితిసత్యాంప్రత్యసావత్సర్యప్ర
దశనార్థమాత్మనఃసప్తధాకరణం॥౫౭॥౫౮॥శతమితి॥నిమగ్నీవాశ్చతాస్సువాససశ్చతాసాంయువతీనాందాసీనాం-
పారిబహాంలదాత్దద్రవాః॥౫౯॥నవేతి॥నాగాత్నాగేభ్యః-శతగుణానపలత్యాశిరథాః-రథాత్రథేభ్యః-శతగు
ణానవకోటిః-అశ్వాః-అశ్వాత్తలశ్వేభ్యః-శతగుణానవపద్మానిపదాతీ॥౬౦॥౬౧॥శ్రుత్యేతి॥యదుభిగోవృప్తేశ్చ
భగ్నవీర్యాంలపినుదుర్మదాఃకురుధుః॥౬౨॥తానితి॥అస్యతఃక్షిపతఃప్రయంజానానియావత్॥౬౩॥౬౪॥సప్తమంవివా
హమాహ॥శ్రుతకీర్తైరితి॥శ్రుతకీర్తిరామయాపితృవృషా - తస్యాఃసుతాంభద్రాంనామకైకేయాంతద్దేశకాంసం

దశానాదిభిక్తాన్తృభిర్దాన్తాః॥౫౬॥అష్టమంవివాహమాహ॥సుతాంచేతి॥ఏకపవనశ్రీకృష్ణలక్ష్మణాంజహారః॥౫౭॥
అన్యైశ్చి॥తస్యనిరోధాంతఃపురంతఃసృత్॥౫౮॥శ్రీ॥భైష్ఠీజాంబవతీభామాసత్యాభద్రాచలత్మణా॥కాళిందిమిత్రవిం
దాచేత్యష్టాపట్టమహాస్త్రీయః॥శ్రీధరియాయంక్షోకః॥

ఇతిభావాథాదీపికాయాం - అష్టపంచాశోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్రీ॥ఊసపక్షిరమేభామంహత్యాతేనాహృతాహరిః॥కన్యాస్సహస్రశః॥ప్రాప్యపారిజాతందివోహరత్॥ పరిణీయతత
స్తాభిస్తస్తనోరభపురతైః॥ఆత్మరామోవ్యసారేమేతద్ధృవామృహస్థవత్॥యథేత॥యేనతాఃస్త్రీయోనిరుద్ధాఃస
భామఃచకారాత్॥యేనకారణేనహతఃతదాచయ్యేతి॥౧॥ఇంద్రణితి॥ఇంద్రేభామవిచేష్టితవిజ్ఞాపితస్సకావ్రీన్ద్యో
వివపురంభామనగరం-యయావిశ్వస్వయః-కథంభూతేనహృతంఛత్రంయస్యతేన. లోకపాలప్రధానత్వాదింద్రస్వవ
రుణధృత్రహరణిపితస్యైవమాంభంకఇతిరథోక్తం-హృతేకుండలేయస్యాస్స-అదితిఃబంధుమాతాయస్యతేన - హృత

తాంచమద్రాధివలేత్మణాంలక్ష్మణైర్యతాం॥స్వయంవరేజహారైకస్ససువణాస్సుధామివ॥౫౭॥
అన్యైస్తైవంపిధాభార్యాకృష్ణస్యాసహస్రశః॥భామంహత్యాతనిరోధాదాహృతాశ్చైరుద
శానాః॥౫౮॥ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధ-అష్టపంచాశోధ్యాయః.

—*నరకాసురవధకథాచారింభఘట్టః*

రాజా॥యథాహతోభగవతాభామోయేనచతాస్త్రియః॥నిరుద్ధాపితదాచత్వవిక్రమంశాఙ్గాభన్వ
నః॥౧॥శ్రీశుకః॥ఇంద్రేణహృతఛత్రేణహృతకుండలబంధునా॥హృతామరాద్రిప్తానేనజాపితోభామ
చేష్టితం॥౨॥సభార్యోగరుదారుఢఃప్రాన్ద్యోతివపురంయయా॥గిరిమన్తౌశ్శత్రుదున్తౌజలాగ్న
నిలదుర్గమం॥౩॥మురపాశాయుతైఃఘోరైర్దృఢైఃసర్వతలవృతం॥గదయానిధిభేదాద్రిశత్రుదు
గ్ధాణిసాయతైః॥౪॥చత్రేణాగ్నింజలంవాయుంమురపాశాంస్తథాసినా॥శంఖనాదెయంత్రాశిహృద
యానిమనస్సినాం॥౫॥ప్రకారంగదయాగుర్యాఃవిభేదగదాధరః॥పాంచజన్యధ్వనింశ్రుత్వాయు
గాంతాశశభివణా॥మురశ్చయానడైఃప్రథైతైఃపంచశిరాజలాత్॥౬॥త్రిశూలముద్యమ్యసుదుర్నిశ్చ
ణంయుగాంఠసూర్యానలరోదిరుల్బణం॥గ్రసంస్త్రీలోకీమివపంచభిర్నుభైరభ్యుక్తవత్తాక్ష్యసుతంయ
థోరగః॥౭॥అవిధ్యశూలంతరసాగుత్తతేనిరస్యవత్తైర్వ్యసదత్సపంచభిః॥ఖంరోదసీసర్వదశోంతరం

మహానాపూరయ్యండకటాహమావ్యణోత్॥౮॥తదావతద్వైత్రిభింగరుత్తతేహరిశ్శరౌమైరభిన
త్తిర్భోజసా॥ముఖేషుతంచాపిశరైరతాడయత్తస్మాగదాంసోపిరుమావ్యముంచత॥౯॥తామాపితంతింగ
దయాగదాంమృతేగదాగ్రజోనిర్భిభేసహస్రధా॥ఉద్యమ్యబాహూనభిధావతోజితశ్శిరాంపిచక్రేణజ
హారలీలయా॥వ్యసఃపపాతాంభసేకృత్తీర్థకోనికృత్తీశ్యంగాద్రివేంద్రతేజసా॥౧౦॥తస్యాన్దిజాస్స
ప్రపితుర్వధాతురాఃప్రతిక్రియామర్షజువస్సుముద్యతాః॥తామోగ్రతరిశ్శశ్శ్రీవణోవిభావసర్వసుర్వ
భస్వానరుణశ్చసప్తహః॥౧౧॥పీతంపురస్సృత్యచమూవతింమృతేభామప్రయుక్తానిరగుర్భృతాయు
ధాః॥చారియుంజతాసాద్యశరానసీగగదాశ్చక్రస్థిశూలాన్యజితరుదోల్పణాః॥౧౨॥తచ్ఛత్రకుటం

మమరాద్రాస్థానంకుణిపర్వతలక్షణంయస్యతేన-సత్యభామాయాగృహేభగవంతమంద్రఆగత్యవిజ్ఞాపితవా॥౨॥
సభార్యభి॥తదాతస్యాఃకౌతుకాయతయాభార్యయానహయయావితి - యద్వా-త్వదమజ్ఞయైవత్వత్పుత్రంహనిష్యా
మితిశ్చిహాసోక్తం-భూమ్యైవరందత్రంసత్యంకర్తుం-సత్యభామాయాభూమ్యంతత్యాత్తయాసహయయా-యద్వా-
వారదానితపారిజాతైఃకుసుమేరుక్తైర్ద్యదత్రైసతి-కుపితాంసత్యభామం - సాంత్యయతా-తుభ్యంపారిజాతమేవదా
స్యామితిశ్రీకృష్ణేనప్రతిశ్రుతమిహివంశేప్రసిద్ధం-తదధ్ధంతాంసితవానితిజ్ఞేయం-గరుడేనయానేకారణం-గిరిదున్తౌ
రిత్యాదితైరువలక్షితంజలాగ్ననిలైశ్చసర్వతోవద్రమానైర్దుర్గమం॥౩॥౪॥౫॥ప్రాకారమితి॥యగాంతాశనేర్షణ
నివద్భిమణం-పరిభాయాజలాత్॥౬॥౭॥అవిధ్యేతి॥అవిధ్యఅతీల్యవ్యసదత్ సఃమహాన్నాదగ్రత్యస్వయః॥౮॥తదేతి॥తస్మై
కృష్ణాయ-గదాంవ్యముంచత॥౯॥తామితి॥ఇంద్రతేజసావజ్రేణ॥౧౦॥తస్యేతి॥ప్రతిక్రియయాహేతుభూతయాఅమ
మజుహుః॥౧౧॥పీతమితి॥పీతంపీతనామానంసేనావతిం-నిరగుఃనిరగము॥౧౨॥తదితి॥నికృత్తానిశీమాదీనియేమా

తా||౧౩||౧౪||దృష్ట్యేతి||శత్రుః||క్షిప్తశేషం||౧౫|| తదితి || వివిధాః||వాజాః||పతా||గి||శిష్యుః||సం||తై||ర్వా||జై||ని||కృ||తాః||
 వా||భా||వః||ఊ||ర||వః||శి||రో||ధ||యః||కం||ధ||రా||వి||గ్ర||హ||దే||హ||శ్వ||య||స్య||తే||-||త||ద్వై||వ||-||య||దా||వి||వ్య||ధుః||-||త||స్మి||న్మై||వ||క||శే||౧౬||యా
 నీ||తి||అ||త్యా||శ్వ||శ్యే||ణ||కు||రూ||ద్వ||హే||తి||సం||బో||ధ||నం||-||త||థా||హి||-||తై||ర్వా||ని||ప్ర||య||త్సా||నై||స్తా||స్తా||గి||-||త||త్సా||గ్రి||తైః||పూ||ర్వ||మే||వ||త
 తై||న్యో||సం||రన్||పం||హ||త్యా||-||వ||శ్వ||త్సా||నై||స్తా||గి||వ||ద||చే||ద-||త||తా||గ్రి||ప్యే||కం||శ||త్రు||మ||త్రు||వ-||త్రి||భి||స్త్రీ||భి||శ్వ||రై||రి||త్యా
 శ్వ||ర్వం||౧౭||కిం||చ||గ||రు||త్త||తే||తి||అ||య||ధ్య||త||న||స్య||వ||ర్త||తి||౧౮|| దృష్ట్యేతి || యతః||యయా||శక్త్యా||వజ్రః||ప్రతి||హత||ఽసీత్ ||
 ౧౯|| నేతి||అ||సా||గ||రు||డ||స్తు||నా||కం||వ||త-||గ||రు||డే||వి||త||ధో||ద్వ||మ||న్య||౨౦|| ౨౧|| తతః||ప్ర||త||ప్ర||జాం||బూ||న||దే||యా||ని||ర||త్యా||ని||తై
 ర్వా||స్య||రే||-||మే||ర్వం||శ||భూ||తం||సం||దర||శి||భి||రం||-||మ||హా||మ||శిం||చా||ర్ప||య||ది||తి||౨౩||౨౪||వి||శ్వ||ర్వం||జ్ఞా||త్యా||భూ||మిః||స్తా||తి || నమ||ఇ
 తి||ప||ర||మా||త్మ||౨౫||దే||వా||ద్యం||త||ర్యా||మ||-||భ||క్త్యా||ను||గ్ర||హో||ధం||అ||భి||చ్చ||యా||స్వీ||శి||నా||నా||రూ||పా||యి||౨౬|| యే||న||మం||త్రే||ణ||కుం
 త్యాః||ప్ర||స||న||పూ||ర్వ||మా||సీత్ -||తే||న||మం||త్రే||ణ||న||మ||స్య||తి||నమ||ఇ||తి||పం||క||జం||నా||భౌ||య||స్య||త||స్తై||-||జ||గ||తా||-||ర||ణా||యే||త్య||థః||-

భగవాన్ స్య మార్గజైరమోఘవీర్వైలతశ్చ కర్తవ్యతాన్వీరముఖ్యాననయద్యమక్షయం నికృత్యేన్ద్రు
 భుజాంఘ్రివప్రణాః||౧౩||స్వానీకపానమ్యతవక్రసాయతై మృతేహతాంస్తాన్నరకోధరాసుః||౧౪||
 త్యదుర్మహణలప్రవప్తదైర్జయైఃపయోధిప్రభవైర్నిరాక్రమత్||౧౫||దృష్ట్యేనభార్యంగరుడోపరిస్థి
 తంసూర్యోపరిష్టాప్యేతిక్షిప్తసంయథాకృష్ణంసతస్యేన్ద్రుజచ్చతస్మయోధాశ్చనర్షేయుగవప్యే

వ్యధుః||౧౫||తద్భూమనైన్యంభగవాన్ గదాగ్రజోవిదిత్రవాజైర్నిశితైశ్శిలీమయైః||౧౬||త్తబాహురూశి
 రోధవిగ్రహంచకారతద్వైవహతాశ్వకుంజరం||౧౭||యానియోధైఃప్రయత్సాన్స్తాన్స్తాగికురూ
 ద్వహహరిస్తాన్యద్భినత్తైశ్వరేరేకైకశస్త్రైః||౧౮||ఊహ్యమానస్సపద్దైసతౌభ్యాంనిగ్నుతాగజా||

౧౯||గరుత్మతాహస్యమానాస్తండవక్షనభైర్గజాః|| పురమేవావితన్నాన్రూనకోయధ్యయధ్యత||౧౮||
 దృష్ట్యేవిద్రావితంనైన్యంగరుడేనాదితంస్వకంతంభౌమఃప్రాహరచ్చక్త్యావజ్రఃప్రహతోయ
 తః||౧౯||నాకంవతతయావిద్ధోమాలాహతభవద్విషః|| శూలంభౌమోమ్యతంహంతుమాదదేపితథోద్వ
 మః||౨౦||తద్విస్మయాత్పూర్వమేవనరకస్యశిరోహరిః|| అపాహరగ్గజభస్వచక్రైణతురనేమనా||౨౧||స
 కుండలంచారుకిరీటభూషితంబభౌపృథివ్యాంపతితంసముజ్జ్వలత్|| హాహాసాద్విత్ప్రవయస్సరేశ్వ
 రామాలైర్వక్తుకుండంవికిరంతకుడిరే||౨౨||తతశ్చభూఃకృష్ణముపేత్యకుండలేప్రతప్తజాంబూనదరత్న
 భాస్యరే||సా||వై||జయం||త్యా||వ||న||మూ||ల||యా||ర్ప||య||త్సా||చే||త||సం||ధ||న||మ||థో||మ||హా||మ||శిం||౨౩||అ||స్తా||షీ||ద||ధ
 విశ్వేశందేవదేవరాద్భితం|| ప్రాంబలిః||ప్రణతా||రా||జా||భక్తి||ప్ర||వణ||యా||ధి||యా||౨౪||భూ||మిః|| నమ||స్తే
 దేవదేవేశశంఖచక్రగదాధరాభక్తైశ్చపాత్రరూపాయపరమాత్మన్నమోస్తుతే||౨౫||నమః||పం||క||జ||నా
 భాయనమః||పం||క||జ||నా||లి||నే||నమః||పం||క||జ||నే||తా||గ్రి||య||న||మ||స్తే||పం||క||జాం||ఘ్రి||యే||౨౬|| నమో||భగవతే||తు||భ్యం
 వాసుదేవాయవిష్ణవే||పు||రు||షాయా||ది||వీ||జాయ||పూ||ర్ణ||బో||ధాయ||తే||నమః||౨౭|| అ||జాయ||జ||న||య||త్రే||స్య||బ్ర
 హ్మణే||నం||త||శక్తయే|| ప||రా||ప||రా||త్మ||భూ||తా||త్మ||ప||ర||మా||త్మ||న్నమో||స్తు||తే||౨౮|| త్వం||వై||సీ||స్మ||తూ||ర||జ||ఉ

అతఏవ-సతీ-తి-మయూపంకజానాంమాలావిద్యతేయస్యతస్తై-ఎవంభూతంధ్యాయతాం- పంకజవత్పుప్రసన్నైతా

పాపశమనైత్రేయస్యతస్తై-పంకజవత్పుసేవ్యాపంకజాంతోవాఅంఘ్రియస్యతస్తై-నమఇతి||౨౬||కించ||నమఇతి||భ

గవతేనిరతిశయైశ్వర్యాదుకుతః-వాసుదేవాయసర్వభూతాశ్రయాయ-అతపవపిష్టవేవ్యాపినై- సహిసర్వభూతాశ్ర
 యత్వంపరిచ్ఛిన్నస్యసంభవతీతితతాహ-పురుషాయసర్వస్తాతా-ర్యాత్పూర్వమేవసతే||శ్రు|| పూర్వమేవాహమి
 హాసమితి-తత్పురుషస్యపురుషత్వమితిశ్రు||తే||-ఎతదపికురిః-అదివీజాయఅదెజగతా-రణసాపి కారణాయ-ఏవమపి
 నమ్యదాదివజ్జాడ్యమిత్యాహ-పూర్ణబోధాయేతి||౨౭||నన్వేనమపిన్వకారణాయూర్వంసత్వంసన్యాదతలహ-అజాయే
 తి||స్వయమజాయఅస్యచజనయత్రే||ఉ||భయతాగ్రిపిత్రమేహేతుద్వయం - బ్రహ్మణ్యహేతిసంతతక్రయఇతిచ-
 బృహత్సాదృశత్వం-అనంతశక్తిత్వాజ్ఞనయత్సత్వమిత్యర్థః-నమపితాగ్రివయఃపుత్రాగ్రిదీనాంజనకాః-తేహంచతత్పూర్వే-
 తేహంచతథాభూతాని-తేహంచస్వకర్తృద్వారేణదేవాః-కిమతాగ్రిహంతత్రాహ-పరాపరాత్మన్నిత్యాదిపిత్రాద్యాత్మ

కత్వాత్త్యమేవజనకత్వత్వభావః॥౨౦॥నమగుణావిశ్వత్వత్వాదిహితవః-తేవప్రధానస్యైవ-తస్యవపురుషఃకార్యక-
 తత్రచకారోనిమిత్తమితిప్రసిద్ధం-ఃమిత్రాహంతత్రాహ॥త్వమితి॥ తమసోదారజెవ్యసంవృతపవ - ఛానాయపాలనా
 య-జగతఃసృష్ట్యద్యధా-ఉత్కటంరజఃపరిత్యమేవవిభక్తి సృజనీత్యభావః- కాలప్రధానపురుషాఃతద్వ్యతిరిక్తానసృతి-
 త్వంతువరఃసర్వవ్యతిక్తః-అతఃప్రప్తమేవజనయితేత్యభావః॥౨౧॥కార్యకారణప్రపంచస్యతదవ్యతిరేకం-తస్యవసర్వవ్య
 తిరేకమువపాదయతి॥అహమితి॥అహంభూమిఃమాతాగ్రీవేదేమామనశ్చంద్రియాణీతిచ-త్రివిధాహంకారకార్యాణీకర్తా
 హంకారః॥౩౦॥పవంస్తుత్వాప్రార్థయతే॥తస్మైతి॥హేప్రపన్నాతిహార-తస్యనరకస్యతత్వజఃఅయంభగదత్తేనామ
 భీతః-అతఏవ-మయారవపాదపంకజమువసాదితఃఅభయప్రదానాథః॥౩౧॥ఇతి॥అభయందత్వా॥ ౩౨॥తత్రైతి॥శ
 తాధికమిత్యపిజ్ఞాతవ్యం-యదాహశ్రీవరాహః॥శ్లో॥కన్యాపురేసకన్యానాంపోదశాతులవిక్రమః॥తాధికానిదద్యతేస
 హస్రాగ్రీమహామత్యతి-రాజభ్యశ్చత్యుపలక్షణం-సిద్ధాదిభ్యశ్చేతి-తథాతేనైవోక్తం॥శ్లో॥దేవసిద్ధాసురాదీనాంసృపా
 కాంచజనాదనఃసృత్వాహేసోసురకన్యారూరోధిజమందిరతి॥౩౩॥౩౪॥తాత్పర్యం॥ప్రాహిణీత్ ప్రస్థాపయామా

తగలంప్రభౌతమోనిరోధాయవిభక్త్యసంవృతః॥ఛానాయసత్త్వంజగతోజగత్ప్రతేకాలఃప్రధానంపు
 రుషోభవావపరః॥౨౧॥ అహంవయోజ్యోతిరధానిలోనభోమాతాగ్రీవేదేమామనశ్చంద్రియాణీవకర్తా
 వహానిశ్యఖిలంచరాచరంత్యయ్యద్వితీయేభగవన్నయంభగ్నిమః॥ ౩౦॥ తస్యాత్వజ్యోయంతవపాదపంక
 జంభీతఃప్రపన్నాతిహారోపసాదితః॥తత్పాలయేనంతురుహస్తపంకజంశిరస్యముష్యాఖిలకల్పపాపహం॥
 ౩౧॥శ్రీశుకః॥ఇతిభూమ్యాద్విత్వాగ్నిర్భగవాన్కర్తానప్రయాదత్వాభయంభోమగృహం॥ప్రావిశ
 త్సకలద్విమతః॥౩౨॥తత్రరాజనృకన్యానాంపట్నహస్రాధికాయితం । భౌమామృతానాంవిక్రమ్య
 రాజభ్యోదద్యతేహరిః॥౩౩॥తంప్రవిష్టంప్రేయోవీత్యసర్వవ్యంవిమోహితాః॥ మనసావప్రిరేభీష్టంవ
 తిందైవోపసాదితం॥౩౪॥భూయాత్సతిరయంమహ్యాంధాతాతదనుమోదతా॥ఇతిసర్వాఃవృథక్యాజ్ఞై
 భావేనహృదయందధుః॥౩౫॥తాఃప్రాహిణీద్వారవతీంసుమృష్టవిరజాంబరాః॥ సరయానైర్మహాకో
 శాగరభాశ్యాశ్రవిణంమహత్ ॥ ౩౬॥ విరావతకులేభాంశ్చవతుడంతాంప్రసస్యినః॥పాండరాం
 శ్చచతుష్టప్తింప్రేషయామాసశేశవః॥౩౭॥గత్వాసురేంద్రభవనందత్వాదిత్యవకుండలే । పూజిత
 స్త్రేంద్రశేంద్రేణమహేంద్రాగ్రాచసప్రియః॥౩౮॥చోదితోభార్యయోత్పాట్వపారిశాతంగరుత్సతి॥ ఆ
 రోవ్యసేంద్రాగ్నిబుధానిజిత్యోపానయత్పురం॥౩౯॥స్థాపితస్సగృభామాయాగృహాలాద్యానో
 పకోభనః॥అస్యగుభ్రోమరాస్సద్గ్రాద్యగ్గంధాసవలంపటాః॥౪౦॥ యయాచఆనవ్యక్తిరీటకోటిభిఃపా
 దాస్సృగన్నమృతమథఃసాధనం॥సిద్ధాథాపతేనవిగృహ్యతేమహానః॥హిమరాణాంచతమోధిగాభ్య
 తాం॥౪౧॥అథోముహూర్తపక్షస్త్వన్నానాగారేషుతాస్త్రియః॥యథోపయేమేభగవాన్తావదూ
 షధరోవ్యయః॥౪౨॥గృహేషుతాసామనపాయ్యతరగ్యకృన్నిరస్తుసామ్యాతిశయేమ్యవస్థితః॥రేమేరమా
 భిర్విజధామసంప్లుతీయథేతరోగాహాకమేధికాంశ్చరణ॥ ౪౩॥ ఇథంరమాదతిమనావ్యవతింస్త్రియ

ససుమృష్టాఃకషణీయాశ్చతావిరజాంబరాశ్చతాః-సరయానైఃశివికాభిః-అపివ-మహాకోశాని॥ ౩౬॥౩౭॥ గత్వైతి॥
 సప్రియఃసత్యభామాసహితః॥౩౮॥చోదితఇతి॥ సత్యభామయాప్రేరితస్సకపారిజాతవృక్షంఉత్పాట్వ-కృతవిబుధజ
 యస్సకాద్వారకాంబవేతః॥౩౯॥స్థాపితఇతి॥గృహాలాద్యానంఘ్రుటంఉపశోభయతియః॥౪౦॥ సేంద్రాగ్నిబుధా
 నిజిత్యోతీంద్రకృష్ణయోస్సంగ్రామఉక్తఃతత్రనమకథంప్రసాదితఃసమనోరథేన - శ్రీకృష్ణేనసహేంద్రస్యకథం
 సంగ్రామఇత్యాశంక్యాహయయాచఇతి॥అమృతంఅథఃసాధనమితివక్తృద్వయంయాచతిథాతోః- విగృహ్యతేవిగ్ర
 హంకరోతిమహానపి-తమఃక్రీడంఅభ్యతాంధనికతాం॥౪౧॥అథోఇతి॥యథాయథావత్ - అనేనదేవక్యాదిబంధుజనస
 మాగమోపప్రతిగృహంయాగవద్యేనసూదితః-అవ్యయఃసర్వత్రాపిసంపూర్ణః॥ ౪౨॥ ఆహిమభాగ్యంనారీణామి
 త్యాహత్రిభిః॥గృహేష్యితి॥ అతరగ్యణీకర్తాణీకరోతీతితథాసఃనిరస్తుసామ్యమితీయశ్చయైరశ్యేపాం - తేషుగృ
 హేషుఅనపాయీఅవస్థితః-రమాభిలంఘ్యైలంశ్చఘ్నాతాభిః-నిజకామసంప్లుతఃసాన్వనందపరిపూర్ణః-గార్హకమేధికా
 గృహస్థధర్మః॥౪౩॥ఇథమితి ॥ అనురాగహాససహితమవలోకనంచ- తత్సార్వకంసంసంగమంచ-తద్గతంజల్పంచ-

తస్మిన్లజ్జాంచభేజః॥రర॥ప్రత్యుగ్గమేతి॥విశ్రమణంసంవాహనం-కేశప్రసారఃకేశప్రసాదనం-దాసీనాంశతానివిద్యం
తేయాపాంతభాభూతాఅపిస్వయంవిభౌదాస్యంవిదధురితి॥రగ॥

ఇతిభావాభాదీపికాయాం - ఏకోనషష్ఠితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో॥అథషష్ఠితమేకవ్యవహారసేనరుక్మిణీమృగోపయితాతతఃప్రేమకలహతామసాంత్యయత్॥ రామారామజనానం
దమఃకూదయవిడంబనైః॥రుక్మిణ్యాప్రేమకలహచ్ఛర్వదైవర్యమీర్యతే॥కహి-దిదితి॥స్వతల్పస్థంస్వవర్యంకస్థం॥౧॥
వత్సమాణంరుక్మిణ్యాఃశ్రియఃశ్రీకృష్ణపరమప్రేమసంభావయతుంతస్యోక్తమేవతత్త్వమనుస్మరయతి॥యస్త్యితి॥౨॥
అదాతావత్త్రిభిశ్శ్లోకైఃమందిరమనువర్ణయతి॥రత్ననితి॥ తచ్చభేదానిప్రసిద్ధమాహభాగ్వింతిముక్తాదామనితేషాం
విలంబాఃసంతియస్త్యి-తేనవితానేనవిరాజితే-త్యుతయంతానాంవిరాజితదేవాన్వయః॥౩॥మల్లికేతి-సుగంధితయా
ద్విరేఫకులైఃనాదితే-ప్రవిశద్భిశ్చంద్రశ్శిఖిః॥ర॥పారిజాతేతి॥నిగ-చ్ఛద్భిఃఅగరుసంభవధూమైశ్చాప్తిమనోసారత్వం
దర్శితం॥౪॥పయఇతి॥ పయసఃక్షీరస్యఘనభవమృదులవర్యంకెతన్ధ్రుతశివూత్తమేహంసతూరికాయాం-ఉపతస్థేలసే

స్తాబ్రహ్మదయోపనిషదుపదవీయదీయమ్॥ భేజన్రుదావిరతమేధితయానురాగహాసావలోకనవసం
గమజల్పలజ్జాంచభేజః॥రర॥ప్రత్యుగ్గమాదరభంయాసనపాదశేచతాంబూలవిశ్రమణవిజనగంధమాలైః॥౫॥క
శప్రసారశయనస్నపమోపహారైర్వదాసీతతాఅపివిభౌర్విదధున్మదాస్యమ్॥*****

ఇతి శ్రీమద్భాగవత - దశమస్కంధ - ఏకోనషష్ఠితమోధ్యాయః,

—శ్రీకృష్ణరుక్మిణీదేవ్యోపరస్పరసమోక్తిప్రవచనశుభ్రః—

శ్రీశుకః॥కహి-దిత్సుఖమాసీనంస్వతల్పస్థంజగద్గురుమృపతింపర్యవరదైష్ఠ్యవ్యజనెనసభజనైః॥౧॥
యస్త్యేవత్సలయూవిశ్వంసృజత్యైత్యవతీశ్వరః॥సహిజాతస్యసేతూనాంగోపిపాయయదువ్యజః॥౨॥
తస్మిన్నంతర్గుహేబ్రాజన్మక్తాదామవిలంబినా॥విరాజితేవితానేనదీపైర్నమయైరపి॥౩॥మల్లికాదా
మభిధూమైద్విరేఫకులనాదితే॥జాలరంధ్రప్రవిష్టైకృగోభిశ్చంద్రమసారుడైః॥౪॥ పారిజాతవనా

మోదవాయునోద్వానశాలినా॥ధూమైరాగరుభీరాజజాలరంధ్రవినిర్గతైః॥౫॥ పయఃఘనసభేశుభ్రైవ
ర్యంకెతశివూత్తమేఉపతస్థైసుఖాసీనంజగతామీశ్వరంపతిమ్॥౬॥ వాలవ్యజనమాదాయరత్నదండంస
భకరాత్॥తేనవీజయతీదేవీఉపాసాంచత్రచుశ్వరమ్॥౭॥ సోపాచ్యుతంక్వణయతీమజిమాపురాభ్యాం
రెజెంగురీయవలయవ్యజనాగ్రహస్తా॥వస్తాగ్రింతగూఢకుచకుంకుమశోణహరభాసానితంబద్ధతయావ
పరాధ్యకాంచ్యా॥౮॥తాంరూపిణీంత్రియమనస్యగతింనిర్మయాలీలయాగృతనోరనుయంపరూపా
ప్రీతత్సన్ధ్యంక్షలకకుండలకంఠవక్త్రోల్లసత్ప్రీతసుధాంహరిరాబభాషే॥౯॥శ్రీకృష్ణః॥రాజపుత్రీ
ప్లితాభూతైర్లోకపాలవిభూతిభిః॥మహాసుభావైశ్శ్రీమద్భీరూపాదార్యబలోద్భితైః॥౧౦॥తాన్వాప్రిప్తా
నథి-నోహిత్యావైద్యాదీప్తరమర్మదాదతాభాగ్రిత్రాస్వపిత్రాచకస్తానోపవృషైఃసమా॥
౧౧॥రాజభ్యోవిభ్యతస్సుభుగ్రిముక్తంశరణంగతా॥ బలవద్భిఃకృతదేవమాప్తాయప్రకృతృపా

వత॥౬॥తదేవాభినయతి॥వాలవ్యజనమితి॥౭॥సేతి॥ఉపాచ్యుతంఅచ్యుతస్యసమీపే-హమణీనూపురాభ్యాంరెజె-కథంకే
జెక్కణయతీమణిమయానూపురౌకూజయంతీతితథా-అంగురీయవలయవ్యజనానిగ్రహస్తైహస్తాగ్రియస్యాస్మా - వ
స్తాగ్రింతేనగూఢాస్థగితాకుచాతయోఃకుంకుమంతేనశోణహరస్రస్యభాసా - తథానితంబేద్ధతయావరాధ్యాయాఅమూ
ల్యాకాంఘీతయావరేజే॥౮॥తామితి॥తాంనిర్మయ-ప్రీతస్య-ప్రయమానోహరిరాబభాషే-కథంభూతాం-యాలీలయా
గృతతనోస్యస్యలనురూపరూపాలనుకూపందాపందాయస్యాస్మా-యథోక్తంప్రీతవరాశరేణ॥శ్లో॥దేవత్వేదేవదేహీయం
మనుష్యత్వేచమానుషీమష్టాదేహోమయాపాంతైకరోత్యేషాత్సన్ద్రమమితి-కించ- అలకైఃకుండలాభ్యాంనిష్కరిణవత
కెనచాలంకృతకంతెనచతుర్దిశఃకుశోభితవక్త్రోల్లసంతీప్రీతసుధాయస్యాస్తాం॥౯॥ సర్వగుణయైత్యాఅపితవబు
ద్ధిర్మండత్యాశయేనాహౌకాదశభిః॥రాజపుత్రీతి॥హరాజపుత్రి - లోకపాలానామివవిభూతిరైశ్వర్యంయేషాంతైఃత
థామహాప్రభావైఃఅధైఃరూపాదివిరాజితైశ్చ-పూర్వమీప్రితాసీ॥౧౦॥తానితి॥తాహిత్యానోస్తాగ్రాసమాక
స్తాతేవవృషైవృతవతీత్వం॥౧౧॥ కించ॥రాజభ్యఇతి॥పాగ్రియః॥రాజభ్యోజరాసంధాదిభ్యఃవిభ్యతేభయంపాగ్రిప్రస

తః॥౧౨॥అస్మదైతి॥అస్మద్రవత్తానాంఅవిజ్ఞాతాచారాణాం-అలోకపథంతాన్త్రపారతంత్ర్యంత్రీపారతంత్ర్యం
 వా-పదవీంమాగఁ-అస్థితాఃఅనుస్థితాః॥౧౩॥కించ॥నిఘ్నించనాశ్చతి॥౧౪॥యయోరితి॥ఆత్మసమంపరస్పరమనురూ
 పం-జన్మైశ్వర్యాభ్యాంసహితాఃప్రతిఃసహజాతివాఁసమా॥౧౫॥వైదభీఁతి॥నదీద్వీపముతావిచారియస్యాస్త
 యా॥౧౬॥అథేతి॥అథృదానీపవి॥౧౭॥సహిఁకిమిత్యానీతాహమితిచైత్రతాహ॥వైద్యేః॥సమమాంద్విషంతి॥౧౮॥తే
 హమితి॥ప్రయనుత్రయేగర్వాపనయనాయ॥౧౯॥ప్రీతామతిమనసహమాదాసీన్యమకాయత్వంచాహ॥ఉదాసీనాశ్చతి॥గ
 హయోఃదేహగేహయోఃఉదాసీనాః-అతపవజ్యోతిరక్రియాఃజ్యోతిఃప్రదీపాది-తద్వత్సత్వీమాత్రతయాక్రియార
 హితాః-ఆత్మహేవగ్తామహత్తా॥౨౦॥ఏతావధితి॥అవిశ్లేషాద్ధేర్ధాత్వానంవల్లభామేవేత్యేవాధేత్యవశబ్దః - ఆత్మాన
 మేవవల్లభాం-సర్వానుతపామేవవల్లభానాన్యేతిమన్యమావాంగర్విశామిత్యర్థః॥౨౧॥౨౨॥చింతాతటణమాహ॥పద
 వి॥నవైరరుణాశ్రీఃకాంతిర్యస్యతేన-సుఖోహలేనపదా॥౨౩॥తస్మాదృతి॥సుదుఃఖమప్రియప్రవణాత్-భయంత్యాగశంక

సనా॥౧౨॥అస్మద్రవత్తానాంపుంసావలోకపథమీయదామ్॥ఆస్థితాఃపదవీంసుఖీప్రాయస్సీదంతి
 యోషితః॥౧౩॥నిఘ్నించనావయంతశశ్చన్నికూంచనజనప్రియాః॥తస్మాత్ప్రాయోజనహ్యభ్యామాంభ
 జంతిసుమధ్యమే॥౧౪॥యయోరాత్మసమంవిద్రంజన్మైశ్వర్యాకృతిభవేత్॥తయోవివాహూమై

శ్రీచనో-శ్రమాధమయోఃకృత్॥౧౫॥వైదభ్యే-తదవిజ్ఞాయత్యాదీఘాసమీతుయా॥వృతావయం
 నుజైహీనాభిక్షుభిష్లాఘ్నితామదా॥౧౬॥ఆధాత్మనోమహాపంవైభజస్యపురుషపక్షభమ్॥యేనత్వ
 మాశిషస్సత్యాశిహముత్రచలస్యసే॥౧౭॥వైద్యపాల్వజరాసంధదంతవత్క్రిదయోస్సృపాః॥మమద్వి
 షంతివామోరురుక్షీచాపితవారజః॥౧౮॥తేహంవీర్యమదాంధానాంధృప్తానాంప్రయనుత్రయే॥ఆసీ
 తాసిమయాత్వంచతేజోపహరతాసతామ్॥౧౯॥ఉదాసీనావయంనూనంసన్త్ర్యవత్యాథకాముకాః॥
 ఆత్మలభ్యాస్తహేపూర్ణాగేహయోజ్యోతిరక్రియాః॥౨౦॥శ్రీశుకః॥ఏతావమక్త్యాభగవానాత్వా
 నంవల్లభామివ॥మన్యమానామవిశ్లేషాద్దర్శ్యముడపారమత్॥౨౧॥ఇతిశ్రీలూకాధిపతేప్రదాత్యనఃప్రి
 యస్యదేవ్యశ్రుతపూర్వమప్రియమ్॥ఆశ్రుత్యభీశాపృథిజాతవేపభుశ్చింతాంధరంతాయదతీజగా
 మహ॥౨౨॥పదానుజాతేనసఖారుణశ్రియాభవంతిఖంత్యశ్రుభిరంజనావృతైః॥ఆసించతీకుంకుమరూషి
 తప్రనాతఫ్థాపథోముఖ్యతిదుఃఖిర్ధవాక్॥౨౩॥తస్మాత్సుదుఃఖభయశోకివన్తప్రబద్ధహృదైష్ట్యధద్వల
 యతోవ్యజనంపాత॥దేహశ్చవిక్లబినియస్సహసాబిముహ్యకరంభేవతనిహతాప్రకీర్త్యకేశాః॥
 ౨౪॥తందృష్ట్యాభగవాన్కృష్టఃప్రియాయాఃప్రేమబంధనం॥హాస్యప్రాశ్నిమజానంత్యాఃకరుణసోన్దస్
 కంపత॥౨౫॥పర్యంకాదవరుహ్యశుతాముత్థావ్యచతుర్భుజః॥కేశాసమూహ్యతద్వక్త్రింపామృజ
 శ్చద్వపాణీనా॥౨౬॥ప్రమృజ్యాశ్రుకలేనేత్రైస్తనావోవహతాశుచా॥ఆస్తివ్యభామానారాజస్సన్దస్య
 విషయాంసతీం॥౨౭॥సాంత్యయామాససాంత్యజ్ఞఃకృపయాకృపణాంప్రభుః॥హాస్యప్రాధభ్యోమ
 చ్చిత్తామతదహంసతాంగతిః॥౨౮॥శ్రీకృష్ణః॥మామావైదభ్యోసూయేధాజానేత్వాంమన్షురాయ
 ణాంత్యద్వచశ్శ్రీశుకామేనత్వైశ్చ్యోచరితమంగనే॥౨౯॥ముఖంచప్రేమసంరంభస్సురితాధరమీ
 షీతుం॥కటాక్షపారుణాపాంగంసుందరభృశుతీతం॥౩౦॥అయంహిపరమోలాభోగృహేషుగృ

యాశోకఃఅనుతాపః-తైరినప్తేబుద్ధిర్యస్యాస్తస్యాఃశ్లఢంతిపతంతిపలయానియస్తాత్-హస్తాత్-దేహశ్చపపాత-విక్ల
 చావివశాధీర్యస్యాః-తస్యాః॥౨౧॥తమితి॥హాస్యప్రాశ్నింగాంభీర్యం-అన్యకంపతదయాంకృతవాక్ - ఏతస్యామబలా
 యాంపరిహాసమజానంత్యాంకిమర్థంమచ్చతురత్వమితివిరరామేత్యర్థః॥౨౫॥పర్యంకాదితి॥చతుర్భుజఇతిఉత్థాపనాశ్లేష
 ణవక్త్రీపరిమార్జనాద్యర్థమావిష్కృతవతుర్భుజఇత్యర్థః-సమూహ్యకబద్ధ్య॥౨౬॥ప్రమృజ్యేతి॥అశ్రుభిఃకలేశోభితేశుచా
 శోకాశ్రుభిః॥౧౭॥సాంత్యయామాసేతి॥సాంత్యయామాసఅనుసీతవా॥౨౮॥మేతి॥మామాంత్యద్వచఃకింనువదిష్యసి
 తిశ్రోతుకామేనశ్రోతుమిచ్ఛతా-త్వైశ్చ్యానమకాణా-ఏవమాచరితముక్తం-నతుతత్వ్యతః-హేఅంగనేహీసుందరి॥౨౯॥
 ముఖమితి॥ప్రేమసంరంభేనప్రణయికోపేన-స్ఫురితఃకంఠోధరోయస్త్రితత్-కటశబ్దేనకటాక్షాః-తైరాక్షేపైరరు
 ణావపాంగాయస్త్రితత్-అతపవ-సుందరంకుటిలంభుశ్శుతీతటంయస్త్రితత్॥౩౦॥ననుకలహేతవకింకాగుకంసుఖం

చాలతలపః॥ అయమితి॥ నమోర్మ ర్భుభియామః కాలః॥ ౩౧॥ ౩౨॥ బభాష ఇతి॥ భగవతస్తస్యైశ్వర్యాయ క్తంముఖం- స
ప్రీ డేనహానేనరుచిరేణస్మి ధైరవాపాం గేసవీతుమాణాః॥ అసమత్వంభయందుగ్ధా శ్రయణంప్రబలై కలిః॥ అరాజ
త్వమవిజ్ఞ త్వాలోకేహేవసాదనం॥ నిష్కంఠంచనస్వంతస్మి గ్రాహ్యానాదరణీయతా॥ అనాచిత్యంనిర్గుణత్వంవృధానా
హాచభి యుభిః॥ దౌ దాసీన్యమ కామత్వంస్వదోషాః పక్షాః సతః॥ అజ్ఞ త్వాద్విగ్న నర్మి త్వేభై స్త్వారాజ్ఞాంబహుభాగ
ణాః॥ కృష్ణనర్మిదితాః జ్ఞై స్మీన్య పేథత్తద్గుణ ప్రతైః॥ శ్రీ ధరీయా ఇమే॥ భగవతఃస్వరూపావరాణీమయానివాక్యానితా
నిసర్వోత్కర్ష పరతయావ్యాచక్షాణా ప్రతిభాషతేష్ట॥ ౩౩॥ తత్రయదు క్తంకస్తానోపవృష్టే సమానిత-త్రా సా
మ్యంసత్యమేవేత్యాహ॥ నస్తితి॥ హేఅరవిందలోచన-త్ర్యగీశః॥ తయాణాంప్రహృదీనామపిభిః సీనియంతాత్వం-కృ-
త్వచాపాంగుణ ప్రకృతిః॥ త్రిగుణస్యభావాప్రాకృతగుణమయీ ప్రకృతివాః- నమత్వమేవాధీశ్వరీ శ్రీసంవై రుపా
స్యత్వాదిత్యభలపా-అజ్ఞైస్స కామైశ్చపహీతౌపాదౌఅస్మీనియస్యాన్యా॥ ౩౪॥ యదు క్తం-రాజభ్యోవిభ్యగిస్సుభుగిసము

ద్రంశరణంగతానితత్రాహ॥ సత్యమితి॥ హేఉరుక్రమేతిభయాభావందర్శయతి-గుణాఃశబ్దాదయివ-రాజంత్యతిరా
జానః- తేభ్యోభయాదివేతింతఃగృహయేసముద్రైఃపద్మదగాఢే-విషయాకారై రపరిచిద్విన్నత్యశ్చర్మః- శేతేశ్వలతయా
ప్ర కాశతే-ఉపలంభనమాత్రం-చైతన్యఘనతత్త్వాభవానిత-బలవత్కృత్యేషానియదు క్తం- లదపిసత్యమితి-సా-ని
త్యమితి-కదింప్రియగజైఃకుశ్మిన్తైర్భూముః-భై రింప్రియగజైఃవృత్త్యభిప్రాప్యేణబహువచనం - కుశ్మిత్యంప్రియగ

హమేధి నామ్॥ యన్న మైశ్చరీయతేయామఃప్రియయాభీరుభామి॥ ౩౧॥ శ్రీశుకః॥ సైవంభగవతా
రాజగజై దర్శిపరిసాంత్వితాః॥ త్వాత్యతత్పరిహాసోక్తింప్రియత్యాగభయంజహా॥ ౩౨॥ బభాష ఋష
భంపుంసాంవీతుంతీభగవన్సుఖంసప్రీడహాసరుచిరేణస్మి ధౌపాం గేసవారత॥ (రుక్మిణీచారుసర్వాంగీసా
తూచ్ఛి గ్రీరసపాయినీ)॥ ౩౩॥ రుక్మిణీ॥ న న్వేవమేగదరవిందవిలోచనాహయైవైభవానానభవతస్సన్యతే
విభూముః॥ కృష్ణేనుహిన్నుభిరతోభగవాంస్త్ర్యగీశః॥ కావహంగుణప్రకృతిరజ్జగృహీతపాదా॥ ౩౪॥
సత్యంభయాదివగుణైభ్యఉరుక్రమాంతశ్చేతేసముప్రఉపలంభనమాత్రతత్త్వా॥ నిశ్యంకదింప్రియగ
జైఃకృతవిగ్రహస్త్యంత్యేనవైత్వేనృపపదవిధుతంతమోంధం॥ ౩౫॥ త్వత్వాదవత్తునుకరంజహాం
ముసీనాంవత్త్వాస్ఫుటంవృషశుభిర్ననుదుర్విభావ్యం॥ యస్తాదలోకికమపీతమీశ్వరస్యభూన్ను ప్ర
వేహితమథోఅనుయేభవంతం॥ ౩౬॥ నిష్కంఠంచనోసనుభవాన్నయతో ప్రికించద్వస్తైజలింబలిభుజోపహ

రంత్యజాద్యాః॥ సత్వాదిదంత్యసుతృపాంతకమాధ్యతాంధాః ప్రేష్టోభవానాబలిభజామపి తేపితుభ్యం॥

౩౭॥ త్వంవైసస్యస్తపురుషార్థమయఃఫలాత్తాయద్వాంఛయానుమతయోవిస్మజంతిత్వత్సమే॥ తేసాం
నాయేహమితివా-తైస్త్యంనిత్యంకృతవిగ్రహః॥ తేమతవాప్రతి తేః- యదు క్తంత్యక్తస్యపాసనానితతద్యుక్తమేవేత్యా
హ-త్వ త్వేనవై రితి-నృపాణాంపదమాసనం-అంధంగాఢంతమవతత్ - అవివేకబహుళత్వాత్ త్వత్వేనవై రేవత్యక్తం
కింపునర్వక్తవ్యంత్యయాత్యక్తమితి॥ ౩౪॥ అస్యప్రవర్తనాంపుంసామలోకపథమీయమితియదు క్తంతదపితతైవే
త్యాహ॥ త్వత్వాదేతి॥ నృపశుభిఃసరాకారైఃపశుభిః-కింపునర్వక్తవ్యంతవవత్త్వాస్ఫుటమితి-కించ-యస్తాత్ యేభవంత
మనువర్తంతేతేహమపిక్షుహీతంఅలోకికమేవ-అథోఅతఃకిమువక్తవ్యంతవేత్వరస్యేహింతంఅలోకికమితి-అస్థితాఃపదవీం
సుభుగిప్రాప్యసీదంతియోషితత్యత్యస్యవరహీరంవత్కృతి-యద్వాంఛయేతిపంచమశ్లోకేన॥ ౩౬॥ నిష్కంఠంచనామయంశ
శ్వన్నిష్కంఠంచనజనప్రియాః-తస్తాత్ప్రయోగనవ్యోధ్యామాంభజంతిసుమధ్యమృత్యేతన్లోచకో క్తందోషత్రయంపరి
హరతి॥ నిష్కంఠంచనఇతి॥ దరిద్రతాతత్కణంనిష్కంఠంచనత్వంతుతవనఘటత్యత్యాహ-యస్తాదితి - అస్యతోబలిభుజఃపూ
జ్యాఅపిబ్రహ్మాదయోయస్తైభవతేబలింహరంతి-తస్యసర్వేశ్వరస్యభవతోదరిద్రతానఘటత్యత్యర్థః- నిష్కంఠంచనజన

ప్రియాఇత్యత్రతత్పురుషేణబహుప్రీహిణావానిందాస్యాదితిస్వయమపుభయధాస్తాతి - ప్రేష్టోభవాని- బలిభు
జాంబ్రహ్మాదీనాలోకేశ్వరాణాంత్వంప్రేక్షః- తేపి-తుభ్యంతవేతి-తస్తాత్ప్రయోగనవ్యోధ్యామాంభజంతిత్వద్యో
త్తరంసత్వాదిదంతీ-అధ్యతయాంధాః-త్వాత్వాం - అంతకంనవిదంతీతి - అతస్తేఅనుత్పవఃఅనూనేవతర్యయంతి-స
త్వాంభజంతిత్వర్థః॥ ౩౭॥ బలిభుజామపిభవానాపేష్టత్యత్రహేతుంపదంతీయయోరాజ్యసమంవిత్తమిత్యనేనోక్త
మనాచిత్యంపరిహరతి॥ త్వమితి॥ ఫలాత్తావరమానందస్వయావః॥ శ్రు॥ ఏతస్యేవానందస్యాన్యాభూతానిమాతాగ్రము

వజీవంతీతి శ్రుతేః-సమాజః సేవ్య సేవక భావలక్షణసంబంధః-నతుపుంసః-స్త్రీయాశ్చ- మిధోరతయోఃఅతఏవతత్కృత
మఖిదుఃఖినో ప్రదాకులయోరిత్యర్థః॥ ౩౮॥భిక్షుభిఃస్థాపితాముధేత్యస్యపరిహారః॥ త్వమితి॥ భిక్షుపదవ్యాఖ్యాతంస్య
ప్రదంధైర్ముఖిరిముధేత్యస్యపరిహారః అత్యేతియదధైసర్వంప్రియంభవతితస్యజగతామాన్యనప్రవరణం నవృధేత్య
ధాః-కించ-అన్యదృశి-వై దత్తే సతదవిజ్ఞాయత్యయాదీఘసమీక్షయేతిస్యస్తన్ను క్తోషద్వయంపరిహరతి-ఇతితా
త్పరిజ్ఞాలై స్వమేమయావృతోసీత్యజ్ఞానపరిహారః- హి త్యేత్యదీఘసమీక్షస్వపరిహారః భవతోభువస్సుకాకాదుదీరి
తోయఃకాలఃతస్యవేగఃతేనద్వస్తాఅశిషోయేషాంతాకప్రహ్వదీనపివిహాయకుతోనేవరాకాశిలిభావః॥ ౩౯॥
స్వాజ్ఞానంపరిహృత్యపురుషాంతరగుణవర్గనప్రదీప్రళోపసంరంభాతస్మిన్నేవాజ్ఞానమాపాదయతి॥ జాడ్యమితి॥ సిం
హాహాయథావశూవిద్రావ్యస్యబలిహారితి - తథాశాఙ్గభనుర్నివదేనైవజరాసంధాదివిద్రావ్యమాంస్వభా
గంప్రియంయ ప్రప్రంహురివానిసీతస్యతవరాజభ్యోభయాదుదధింప్రవన్నతియద్వచోభావణం-తజ్జాడ్యంమాంద్యం
నఘటతృత్యర్థః॥ ౪౦॥ యచ్ఛాన్యదస్మద్భవత్కానామిత్యాదిసాధ్యైర్వాంభజంతస్మిదంతీత్యవసాదనంప్రమావహత్వ
ముక్తంతదపిమందమేవేత్యాహ॥ యద్వాంభయేతి॥ యస్యతవభజనవాంభయాస్సభోవ్రమాఃఅంగివేనస్యపితా-వై
న్యఃపుణః-జాయంతేభరతః- నాహుషోయయాతిః-గయశ్చాపి ర్యేషాంతే-యే-తేతవ- అనుపదపీంమాగం-అస్థితాః
అస్థితాఃతేకింసీదంతిసీదంత్యేవ- అపితుత్వత్వదం ప్రాప్తాతృత్యర్థః - ఏవంచకోపావేశేనలవసాదనస్యపరిహారాద

విభోసముదితోభవతస్సమాజఃపుంసస్త్రీయాశ్చరతయోస్సుఖదుఃఖినోర్న॥ ౩౮॥ త్వంస్యప్రదంధ
ముఖిర్గదితానుభావలక్షణాత్తదత్వజగతామితీమవృతోసీహిత్యాభవద్భువీషడిదీరితకాలవేగధ్వస్తాశి
షోభజవనాకపతీకకుతోన్యే॥ ౩౯॥ జాడ్యంవచప్రవగదాగ్రజయశ్చభూపాకావిద్రావ్యశాఙ్గానిదేనజ
హర్థమాంత్యం॥ సింహాహాయథాస్వబలిమీశవశూకస్వభాగంతేభ్యోభయాద్గుడుదధింశరణంప్రవ
న్నః॥ ౪౦॥ యద్వాంభయాన్యపరిహారుయోగవైన్యజాయంతనాహుషగయాదయభకవత్వం॥ రా
జ్యంవిస్మజ్యవిమిశ్రున్వనముంబుజాక్షసీదంతి తేనుపదపీంతృత్యవస్థితాః॥ ౪౧॥ కాన్యంప్రయేతలివపాదస
ర్వోజగంధమాఘ్రియస్మృతిరంబనతావర్గంలక్ష్యైర్వలయంత్యవిగణయ్యగుణాలయస్యకుర్త్యంస
దోరుభయకుర్థవి క్తదృష్టిః॥ ౪౨॥ రంత్యానురూపసభజంజగతామధీశమాన్తానమప్రవపరప్రవకా
మపూరం॥ స్యాత్తేవశాంఘ్రిరరణంస్మృతివిభ్రమంత్యామోవై భజంతముపయాత్యన్యతావర్గః॥ ౪౩॥
తస్యాస్మగ్రవ్యతస్యపాభవతోపదిష్టాస్త్రీనిశాంగృహేమఖరగోశ్వబిడాలభ్యత్యాః॥ యతఃస్థామూ
లమరికర్మననోపయాయాద్యస్తృతాధాహరవిరించసభాసుగీతా॥ ౪౪॥ త్వక్తృశ్రులోమనఖకేపిసద్ద
మంతర్వాంసాస్థిరక్తకృమివిట్రాఫపి త్రవాతలజీవచ్ఛవంభజతికాంతమతిర్విమూఢాయాతేపదాబ్జుచక

స్వప్రవత్కానామిత్యేతదానంతర్యంవిహాయతోత్తరః॥ ౪౦॥ యచ్ఛోక్తంఅథాత్మనోనురూపమితితత్రాహ -
క్షోకద్వయేన॥ కేతి॥ గుణానామాలయస్యతవపాదసర్వోజగంధంజనతాయాలపవగంమోక్షరూపం - అత్యైవలయం
సత్సేవ్యం-సద్భిముఖిరితంవశేతమాఘ్రియ-తమవిగణయ్యమగ్యంమరణధర్మకంసదాఉరుభయం యస్యతమ
స్యం-కాస్త్రీశ్రయేతసేవేత - అథవిదిత్తావృష్టిర్యస్యాస్సాగుణాలయస్యేత్యనేనసజైహీనాశ్చతియదుక్తం తదపా
ప్రం॥ ౪౨॥ అతస్తా స్వమేలహమభజమిత్యాహ॥ తమితి॥ ప్రార్థయతేస్యాదితి. అరణంశరణం- స్మృతిభిఃదేవతిర్యగాదిజ
త్వభిః-శ్రుతిభిరితిపాతాంతేత్యర్థవాదబహుళకమత్రవజ్జేరిత్యర్థః-కథంభూతస్యతవ-యప్రప్రం- అన్యతస్యసం
సారస్యలవగోనాశోయన్తాత్మ-భజంతముపయాతిఅత్తనాతర-రోతితస్యతవాంఘ్రిరితి-భీతస్యహిశరణమేవ- అను
రూపంభజనయోగ్యం-అతస్తాత్వామభజమిత్యర్థః॥ ౪౩॥ యేవోక్తరాజ్ఞాంబహవోగుణాఃరాజపుత్రీప్రితాభూతై
ర్లోకపాలవిభూతిభిరిత్యాదినాతప్రసేవ్యంసభాపంసాంగుభిషంగచాహద్యాభ్యాం॥ తస్యాగతి॥ ఖరాశ్చవకేవలంబా
రవాహః-గావోబవీషద్రాశ్చవనిత్యంవ్యాపారక్లిష్టాః-శ్వానశ్చనావమతాః-బిడాలాశ్చవక్త్రాః-హింసాప్రశ్న-భృత్యా
ఇనకికరాః-న్యపాప్రస్యాదుర్భగాయాః-పతయఃస్యః-యస్యాకణావధంత్యతర-ధానప్రాప్తుయాదితి॥ ౪౪॥ తథా
హి॥ త్వగీతి॥ తేపదాబ్జుచకరందమజస్మిత్రిసతీయాస్త్రీవిమూఢాసా- కాంతోయమితిమతిర్యస్యాస్సాకాంతమతిః - జీవ
చ్ఛవంభజతి-త్వగాదిభిఃహింసపిసద్ధంభన్మం - అంతర్వాంసాదిమయమితి॥ ౪౫॥ యదుక్తముదాసీనావయమిత్యాది

తస్మాదప్రసక్తిః క్షయద్యపి త్వం నిరశేతుః ప్రథాపి మమ తేవరణానురాగాత్ - మయివ అనతిరిక్తా అనతిశయవతీ దృష్టిర్య
స్య స్యతే - అత్తా అత్త స్వేవ - రతస్య తహి తవ తేన కోలాభః - త్వచ్చరణానురాగపవమహాలాభః - కించయహి అస్య
విశ్వస్య వృద్ధయే - ఉపాత్తారజసోఽతిమూతాగ్రేణ తాట్యం యేనః - సతి ధాతూరస్య - మాంసమీక్షసే - ఉపవాక్తేహమా
క్షే - తదేవ సః పరమానుకంపా అస్య సుహృత్సః || ౪౬ || తదేవ తదుక్తం సర్వం ప్రతివ్యాఖ్యాయ ప్రసన్నదిత్తా మంత్రము
షడిశం త్యాహ ద్యాఖ్యాం || నేతి || అథాత్మ సోనుయాపమి త్యాది తేవ చః అశీకం మిథ్యేతి నైవ ఘ్న స్వే - యతో లోకే కన్యాయా
ఎవక్వ చిత్త తిద్భవతి - యథా కాశీరాజకన్య నాంతం బాంబాల్యం బికానాంతి స్మణాం మధ్యేతిం బాయాః కిన్యాయాపవసా
త్వైరతిద్భాతా తద్వత్ || ౪౭ || పూర్వాధాయా ఇతి || పూర్వాధాయాః పరిణీతాయా అపీతి - ఉభయస్తాదిహ పరలోకీన్యయాత్
మ్యతో భగ్నిష్ట ఇతి || ౪౮ || సాధ్యేతి || ప్రలంభితా ఉపహసితాసి - అన్యాథాన్వయాభ్యుత్పత్తిః || ౪౯ || యానిః || మయి వీకాంశభక్త్యా
యాస్తే కామాస్యం త్వేవ - అకామాయ కామనిష్ఠత్వేయే మోక్షమర్హ్యవసాయిన ఇత్యర్థః || ౫౦ || అనువాచేన వరాణాదత్వా
తామభినందతి || ఉపలబ్ధమితి || యద్యస్తాత్ మయి వర్తమానాధీర్వాపకషితా నాన్యవిషయాహితా || ౫౧ || ఎకాంశభక్త్యా
మభినంద్య తామేవ దృక్తీకర్తుం స కామాకాభక్త్యా సంపదతి || య ఇతి || దాంపత్యే దంపత్యుపభోగ సుఖార్థం || ౫౨ || మాయా మో
హితత్య మేవోపపాదయతి || మామితి || అపవర్గేణ సహ సంపదోయస్మి తం మాం - ప్రాప్య ప్రసాద్య - యేవేవ లంసంపదప

రందమజిఘ్రీతిసా || ౪౫ || అప్రసంబుజాతు మమ తేవరణానురాగ అత్తాకారతస్య మయివానతిరిక్త స్పృహః |
యన్యాకస్య వృద్ధయ ఉపాత్తారజోతిమాతోమామీక్ష సేతమహానః పరమానుకంపా || ౪౬ || నైవాశీకం
హం మ స్వేవ వస్తే మధుసూదన లంబయా ఇవహి పాత్రియః కన్యాయాస్యైరతిః క్షిప్తి || ౪౭ || పూర్వా
ధాయాశ్చ పుంశ్చ ల్యాయ మోభ్యేతి నవం నవం బుధోనతీన విభ్యయత్తాం బిభ్రువిభయమ్యతః || ౪౮ ||
శ్రీభగవాన్ || సాధ్యేతచ్ఛ్రీమకామేన రాజపుత్ర ప్రలంభితా మయోదితం యదన్వాథ్యేత్యర్థం సత్య
మేవహి || ౪౯ || యాకామాకామయ సే కామాకామయ్య కామాయమాని || సంతిహ్యే కాంతభక్త్యా
ప్రవక్త్యా శీరిత్య దా || ౫౦ || ఉపలబ్ధం ప్రతిప్రేమపాతి ప్రత్యంచ తేన హే | యద్వాక్త్యే శ్చ ల్యమానా
యానధీర్త్యయ్యవక్తి తా || ౫౧ || యేమాంభజంతి దాంపత్యే తవసా ప్రతచర్యయా | కామాత్మావోపవర్తే శం
మోహితా మమ మాయయా || ౫౨ || మాం ప్రాప్య మాని న్యవగ్గ సంపదం వాంఛంతి యే సంపదపవతత్వ
తిం | తేమందభాగ్యానిరయేపియేన్యణాం మాతాత్మకే త్వాన్నిరయస్స సంగమః || ౫౩ || దిప్యేగృహేశ్వర్య
సక్త్యయ్యయ్యయ్య తానువృత్తిభావమోచనీఖలైః | సుదుష్కరా సానుతరాం దురాశిషోహ్యసంభరా
యానికృతింజుష్టస్త్రియః || ౫౪ || సత్వాదృశీం ప్రణయినీం గృహీణీం గృహేషుపశ్యామి మానియయాస్వ
వివాహకాలే | పాప్రాన్త్యపానవిగయ్యైరహూతాహూతే ప్రస్తాపితోద్విజడపశునిసత్రాగస్య ||
౫౫ || భాగ్నికుర్విహువకరణం యుధినిజితస్య ప్రాద్వాహవర్షణచతద్వధమక్షగోష్ఠ్యామ్ | మఃఖంసముత్త
మసహూలైర్వదయోగభీత్యానైవాబ్రవీకిమపి తేనవయంజితాన్ || ౫౬ || మాతస్త్వయాత్మలభనే

వవిషయావాఙ్మతి - సతు మూలతత్వతింతాసాం సంపదామపియోహమేవపతితం - యేవిషయానిరయేపినికృష్టయో
నావపిమ్యుః తాకీంచ - తేహం మాత్రాత్మకత్వాత్ విషయాత్మకత్వాత్ - నిరయః సంగమః - భోభనసంగమపవన్యాత్
అతోమందభాగ్యా ఇత్యర్థః || ౫౩ || దిప్యేగృహీతస్వరి - త్వయామయిభవమోచనీమామానువృత్తికృతా - ఏ
తద్దిప్యేగృహీతకథంభూతా - ఖలైః సుదుష్కరా - దురాశిషోదురభిప్రాప్తాయాః - అతపవలసంభరాయః సాగ్నితర్ప
ణపరాయాః నికృతింజుహోవంశపనరాయాః స్త్రియాః సుతరామసావనువృత్తిస్సుదుష్కరేతి || ౫౪ || కించ సంభిషా
మాః ప్రేష్టేవమయ్యనువర్తమానాబహ్మయః - కింతుత్వయాసద్భవీకామపి క్వాపి నవశ్యామీతి తస్యాభక్తింబహుమా
నేనాభినందతి త్రిభిః || నేతి || ఉపశ్రుతాస్సత్యకథాయస్య మే || ౫౫ || భాగ్నికురితి | పాప్రాద్వాహవర్షణీ అనిరుద్ధవివాహ - అ
క్షగోష్ఠ్యాం ద్యౌతసభాయాం - తస్య భాగ్నికువకథంశ్చికాకాలేకాలాంతరే - తదనుష్ఠరణతః పునః పునః సముద్ధందుఃఖం -
అన్తాభిరయోగోవియోగః తద్భీత్యా - అసహాసోధవత్యసి - అనేనైవానిరుద్ధవివాహానంతర్యమస్యజ్ఞాతవ్యం || ౫౬ || అపి
చ || కూత ఇతి || అత్తలభనేమత్పాప్రవృద్ధం - మయిచిరాయతిశ్యేభావినివాహాలగంతవ్యమితికృతే సమయోకథం దిద
శ్చైవైవతినితి - ఏతద్విశ్వంశూన్యం మత్పాశ్చదనునన్యయోగ్యం లంగంజిహాసేత్యక్తుమిచ్ఛామి త్వేవందూతః ప్రస్తాపితః

ఇతిభావాథదీపికాయాం - పశ్చిమధ్యాయవ్యాఖ్యా.

సవిభక్త్యనంత్రః ప్రస్థాపితోనుయిచిరాయతిహ్యసమేతత్ । నుత్వాజిహోసభదమంగవనన్యయోగ్యం
 తిష్ఠేతత్త్వయివయం ప్రతిపదయామః॥౫౭॥ శ్రీశుభః పవంసారతసల్లాపైర్భగవాణదేవకీమతః । స్వ
 రతోరనునూరెమేనరలోకంవిజంబయః॥౫౮॥ అథాన్యసామపివిభుగ్నహౌషుగ్నసావానివ । అప్తితో
 గ్నసామేపీయాధగ్నాత్లోకసురహః॥౫౯॥

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధే - వష్టితమోధ్యాయః.

శ్రీమతః॥ పక్షైశ్చ స్తాకృష్ణస్యపుత్రాణాదశదశాబలాః॥ అజిననన్ననవమాన్వితుస్సర్వాత్మసంపదా॥ ౧॥ గృహదనపగవీత్యురాజపుత్రోఽయ్యతంఘ్రిణః॥ స్వంస్వంస్యమంసతప్రేష్టంనతత్తత్త్వవిదస్త్యి॥ ౨॥ చార్వల్లభశోవననాయకబాహునేత్రసప్రమహాసరసవీక్షితవల్లభత్వైః॥ సంమోహితాభగవతోనమనోపజేతుంస్వైర్విభ్రమైస్సుమతకవసంతావిభూనైః॥ ౩॥ స్వయావలోకలవదగ్ధితభావహరిభూమండలప్రహితసారతమంగళశౌండ్రైః॥ వన్నైస్తుమోదశశమా॥ సుమంగబాజైర్వస్యేంద్రియంవిమధితుంకరజైర్నశేతుం॥ ౪॥ ఇన్ధంరమావతసువాప్యవతంస్త్రియస్తాప్రహ్లాదయోపినవిమఃపదవీందయియాం॥ భేజన్మదావరతమేధిశయానురాగహాసావలోకనవసంగమలాలసాద్యమ్॥ ౫॥ ప్రత్యుగ్ధమాసనవరాహాణపాదశౌచతాంబూలవిశ్రమణవీజనగంధమాద్యైః॥ కశప్రసారశయనస్నపనోపహారైర్దానీశతాఅపివిభోవిదధుస్తనదాస్యం॥ ౬॥ యాస్యవిధితంస్యభవనేవ్యసరూఢభావైర్దత్తైశ్చైకామరజసాఘృతవీక్షణేన॥ ఏకత్వతాపివలినవతాః॥ కటాక్షేష్టాణాంతరేణవసంగమలజ్జమైత్త॥ ౭॥ రామాగృహేవిహరతఃపురణికరాభ్యాంబద్ధేక్షణాస్యద్వయతస్యమదాహసంత్యః॥ గోత్రాంతరాణ్యభిదధునాశుపూరుషస్యదైశావహాన్యపితదంగజభంగభీతాః॥ ౮॥ తాసాంయాదశపుత్రాణాంకృష్ణస్త్రీణాంపురోదితాః॥ అష్టామహిష్యస్తశ్చత్రాకవీర్యమాన్దీగృణామితే॥ ౯॥ చారుఢ్యస్సృఢ్యశ్చచారుదేవశృప్తీర్వవా॥ సుచారుశ్చాదురుప్తశ్చభద్రాచారుప్తథావరః॥ ౧౦॥ చారుభద్రోపిచారుశ్చచారుశ్చదశమోహ

శక్తానబధూవుః పిహూన్మపరిపూణాన్యః॥ 3॥ తా సాంవిభ్రమావణాయపశద్వివృణోతి॥ స్థాయేతి॥ స్థాయోగూ
 ధనాసగం-తమృక్తః అవలోకః-తస్యలవకటాక్షః - తేనదశి-తః సూదితో భావోభిప్రాయః - తేనహరిమనోహరణీ
 లం-యన్మునిమండలం తేనప్రహితాః ప్రస్థాపితాః-యేసారతమంతాః-తేమశౌండైః ప్రగల్భైః-అనంగస్యబాణైః శ
 దైః-అన్వైశ్చకరణైః కామశాస్త్రప్రసిద్ధైః - యస్యేంద్రియం మనోబిముఖితంక్షోభయతుం - యోడశసహస్రమపివ

తోన్మనశేకురితి॥౪॥ఇట్లమితి॥అనురాగేనహసోవలోకశ్చ-నవసంగమేలాలసమాఖ్యకృత-తేజవ్యాయస్యవిభగ్రిమక
దంబస్య-తంభేజఃఅనురాగహసావలోకనవసంగమలాలసాత్-యంభేజఃతస్యనుమోవిజేతుంనశేకురితివా॥౫॥కింతు॥
ప్రత్యుద్గమేతి॥ప్రత్యుద్గమనాదివిద్విభాప్తస్యతాస్యోన్యవిదధురితి॥ప్రాభభావేపినవసంగమాద్యభిధానం-ఆగతసా
రత్వేనాత్మక్యేనవతథాప్రతీతేఃతేషామేతన్తోకానాంప్రస్థానాంతరేపునపునరావృత్తిరితాంబర్యాత్ ॥౬॥౭॥౮॥
ప్రాసంగికముక్త్యాప్రస్తుతమాహ॥తాసామితి॥దశదశపుత్రాయాసాంతాసాంమధ్యేఅష్టామష్టాహ్యయాః॥ప్రాగు

త్వః-తత్పుత్రానితి॥౯॥౧౪॥భానురితి॥శ్రీమానివసోఃకృతేవాణిశేషణం॥౧౫॥శ్రుతశ్చితి॥భక్తౌనామపకలఃపకఃసో
మకః-అవరకఃసీయా-పతేకాళింద్యాస్యతాఇతి॥౧౬॥ప్రఘోషఇతి॥మాద్రావ్యులమ్మణాయాః॥౧౭॥వృకఇతి॥సునీద్ద
శమఃఎతేమిత్రవిందాత్మజాః॥౧౮॥సంగ్రామజిహ్వి॥సంగ్రామజిహ్వముఖాస్సత్యకాంతాభద్రాయాఃసుతాఃతై
బ్యోనామాపిసైవ॥౧౯॥దీప్తిమానితి॥రోహిణ్యాస్సత్రానాముక్తిరన్యాసాముపత్తుణాథం॥౨౦॥౨౧॥పతేషామితి॥అ
నేహమాపిశ్రీకృష్ణపుత్రాణాంశతసంఖ్యాఃప్రేమపుత్రాశ్చపాత్రాశ్చకోటిశోబభూవుః-తత్రహతుత్వేనశ్రీ
కృష్ణవత్సనాంబాహుశ్యమనుస్మారయతి-మాతరకృష్ణజాతానామితిచశబ్దేనఅథికాశ్చేష్టుః॥౨౨॥౨౩॥ధమితి॥యఃకృ
ష్ణంహంతురంధ్రంప్రతిక్షతేసకథంపాదాదితి॥౨౪॥ఎతదితి॥నైవాహికంపివాహామితి॥౨౫॥౨౬॥గనురుక్మిణోభి

రేఃప్రద్యుమ్నప్రముఖాజాతారుక్మిణ్యానవమాపితుః॥౧౧॥భానుస్సుభానుస్సర్వాసుఃప్రభానుర్భా
నుమాంస్తథా॥చంద్రభానుర్భూహద్భానురవిభానుస్తథాప్రకః॥౧౨॥శ్రీభానుఃప్రతిభానుశ్చసన్యా
భామాత్మజాదశఃసాంబస్సుమిత్రేపురుబద్ధతేజిచ్ఛసమాప్రజిత్॥౧౩॥విజయిశ్చైతేతుశ్చకోణమాణ
త్రవిణఃకృతుఃజాంబవత్యాస్సత్రాహ్యేతేసాంబాద్యాఃపితృసంమతాః॥౧౪॥భానుశ్చంద్రాశ్చసేన
శ్చదిత్రగుర్వేగవాణ్యమఃఅమశ్యంమర్వసుశ్శ్రీమాణ్యకృతార్నగ్నజితేస్సతాః॥౧౫॥శ్రుణోఃవిర్వ
షాపీరస్సుబాహుర్భువనకలఃశాంతిదర్శకఃపూర్ణమాసఃకాళింద్యాస్సోమకోవరః॥౧౬॥ప్రఘోషో
గాత్రవాణింహూబలఃప్రబలఃకృష్ణగః॥మాద్రావ్యస్సతామహాశక్తిస్సహస్రేజోవరాజితః॥౧౭॥
వృకోహ్యరోహిణ్యోభిహ్వనోనాథపవచ॥మహాశంపావనోవహ్నిమిత్రవిందాత్మజాస్సుభిః॥
౧౮॥సంగ్రామజిహ్వహతేనఃపూరఃప్రహరణోరిజిత్॥యజ్ఞస్సుభద్రోభద్రాయానామత్రయశ్చ
సత్యకః॥౧౯॥దీప్తిమాంస్తామ్రపత్రాద్యారోహిణ్యాస్తనయాహరేః॥౨౦॥ప్రద్యుమ్నస్యానిరుద్ధోహ
మ్రుక్షవత్యాంమహాబలఃపుత్రానితురుక్మిణోరాజన్నామ్నాభోజకతేపుతే॥౨౧॥ఎతేషాంపుత్ర
పాత్రాశ్చబభూవుఃకోటిశస్సప్రమాతరకృష్ణజాతానాంసహస్రాణిచమోదత॥౨౨॥రాజా॥కథం
క్షగ్నిపుత్రాయాఃప్రాదాన్మహితరంయుధి॥కృష్ణేనపరిభూతస్తంహంతురంధ్రంప్రతిక్షతే॥౨౩॥
ఎతదాఖ్యాహిమేవిద్వద్విదూవైవాహికంమిథః॥౨౪॥అనాగతమతీతంచవర్తమానమసంప్రియంవి
ప్రకృష్టంవ్యవహితంసవ్యక్వశ్యంతియోగినః॥౨౫॥శ్రీశుకః॥యద్యవ్యసుత్తరకవైరంధ్రుక్మిశ్చావమా
నతఃవ్యతరద్భాగినేయాయసతాంకుర్వన్స్వసుఃప్రియం॥౨౬॥వృతస్సర్వయంవరేషాత్మాదనంగోగ

—*అనిరుద్ధవివాహశ్రీబలరామకృతరుక్మివధాదికథాప్రారంభస్టుః.*—

యతప్రయా॥రాజ్ఞస్సుమేతాన్నిజిత్యజహరైకరథాయుధి॥౨౭॥రుక్మిణ్యాస్తనయాంరాజాకృతవ
త్తసుతోబలీఉవయేమేవిశాలాక్షఃకన్యాంచారుమతీంకిల॥౨౮॥దౌహిత్రాయానిరుద్ధాయపాశ్రీంసు
క్మ్యదదాధరేఃరోపనాంబద్ధవైరోపన్యసుఃప్రియదిక్షీర్ణయా॥జానన్తధర్మతద్యోగంసేషాపాశాను
బంధనః॥౨౯॥తస్మిన్మధ్యదయేరాజాఃరుక్మిణీరామకేశవా॥పురంభోజకటంజన్మన్యూబప్రద్యుమ్నకా
దయః॥౩౦॥తస్మిన్మధ్యదయేరాజాఃపాశాళింగప్రముఖాన్యపాఃపుత్రాస్తేరుక్మిణంస్త్రీమర్మలమత్సేర్వి
నిజయ॥౩౧॥అనక్షజ్ఞోహ్యయంరాజన్నతద్వ్యసనంమహత్॥ఇత్యుక్తబలమాహూయతేనాత్మైరు
క్మ్యదీవ్యత॥౩౨॥శతంసహస్రమయితంరామస్తత్రాదదేవణం॥తంతురుక్మ్యజయస్తత్రకాళింగః

ప్రాయంకథంజానీమశ్చిచేత్స్తత్రామా॥అనాగతమితి॥అతీంద్రియంఅత్సదింద్రియాగోచరం॥విప్రకృష్టందూరస్థం-
వ్యవహితంకుద్యాద్యంతరితం॥అత్రాత్తరంస్వయంవరేరుక్షవత్యావృతస్సకారాజ్ఞోజిత్యజహరేతి॥౨౫॥యదితి॥య
ద్యపిక్వశ్చావమానతః-తథాపివైరమమప్తరన్మపివ్యతరతేఅదాత్అస్యమోదతేత్యథః॥౨౬॥౨౭॥సర్వాసామప్యై-
కాకన్యాతత్సర్వవివాహూపత్తుణాథంజ్యేషకన్యావివాహమాహ॥రుక్మిణ్యాఇతి॥౨౮॥దౌహిత్రాయేతి॥యానిం
వివాహఃతద్యోగంఅథమంజాగన్నితి॥శ్లో॥ద్వివదన్మంసభోత్తవ్యంద్వికుంతంనైవభోజయేదిత్యాదిశ్లోకవిచారాత్॥
శ్లో॥అస్యగ్ధంలోకవిద్విప్రంధర్మమప్యావరెన్నత్వితినిషేధాచ్చేత్యథః॥౨౯॥లోకవిదుద్ధావరణఫలంవస్తుమాహ॥
తస్మిన్నితి॥౩౦॥౩౧॥అనక్షజ్ఞాఇతి॥అదీవ్యతదివ్యతేశ్రీదితవా॥౩౨॥౩౩॥తతశ్చితి॥నిషా-శాంలక్షంక్షహంపణంకృత

వా-కైతవంకవటం॥౩౪॥మన్యునేతిన్యర్భుదందశకోటిః-క్షహంపణంతుభితోరామఅదదే॥౩౫॥ తమితి ॥ ఛలమూర్తి
తోరుక్తీమయాజితమిత్వాహ॥ ౩౬॥౩౯॥ రుక్మిణితి॥ నృన్మసంసదిశోభనసభాయాన్యవసంసదితిపాతాంతరం॥౪౦॥
౪౩॥తతఇతి॥సూర్యయానవోధయా-సిద్ధాఃఅఖిలాఃఅన్తాఃఅభ్యుదయశశ్రువధాదయోయేషాంతే॥౪౪॥ *****

ఇతిభావాధాదపి కాయాం-ఎకపక్షితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో॥ద్వియుక్పక్షితమేప్రకృంతంఅనిర్దస్యరోధనం॥కన్యయారముమాణస్యబాణేనబహుబాహునా॥౧॥భగవానితి॥పురా

ప్రామానస్థలం॥దంతాసందర్శయన్తువైర్నామృత్యుత్తద్ధలాయుధః॥౩౩॥తతోలతుండుక్త్యగృ
హ్లోన్లహంతతాజయద్బలఃజితవానహమిత్వాహరుక్మిణైతవమూర్తితః॥ ౩౪ ॥ మన్యునాతుభితశ్శ్రీ

మాసముద్రితవవర్తణః॥తాత్యారుణాక్షోతిరుషాన్యర్భుదంక్షహమాదదే॥౩౫॥తంచాపిజితవాకారా
మోధతైజచలమూర్తితః॥రుక్మిణితంమయాత్రైమేవదంతుపాశ్శిక్షితాఇతి॥౩౬॥తదాబ్రవీన్నభోవా
ణీబలేనైవజితోక్షహః॥ధర్మతోవచనెనైవరుక్మిణదతివైన్మహే॥౩౭॥తామనావృశ్యవైదరోద్ధిదుష్టరా
జన్యచోదితః॥సంకర్షణంపరిహసంబభాషేకాలచోదితః॥౩౮॥వైవాతకోవిదాయాయంగోపాలావన
గోచరాః॥అక్షేప్తీన్యంతిరాజావోబాణైశ్చనభవాదృశాః॥౩౯॥రుక్మిణైవమధిక్షిప్తోరాజభిశ్చాపహాసి
తః॥ప్రద్యంపరిఘమన్యున్యజఘ్నతంసృన్మసంసది॥ ౪౦ ॥ కలింగరాజంతరసాగృహీత్వాదశమేవదే॥దం
తానపాతయతుః॥క్రోధోయోహసద్వివృతద్విజైః॥౪౧॥అన్యైరిద్ధిగ్నబాహూరుశిరసోరుధిరోక్షితాః॥
రాజాసౌదుదుర్బుధృతాబలేపరిహూణతాః॥౪౨॥నిహతేరుక్మిణస్యాతేనాబ్రవీత్సాధ్వసాధువా॥రు
క్మిణీబలయోరాజాసేషాభంగభయాధరిః॥౪౩॥తతోనిరుద్ధంసహసూర్యయావరంరథంసమారోప్య
యముఃకుశశ్ఫలీ॥రామాదయోభోజకటాద్దశాహాకాసిద్ధాఖిలాధ్ధామధుసూదనాశ్రయాః॥౪౪॥ *

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-ఏకపక్షితమోధ్యాయః.

శ్రీమతః॥బాణఃపుత్రశతజ్యేష్ఠోబలరాసీన్మహాత్మనః॥సహస్రబాహువాక్యేనతాండవేతోమయన్మృ
డం॥ ౧ ॥ భగవాన్సర్వభూతేశశ్శరణ్యోభక్తవత్సలః॥వరేణఛందయామానసతంవప్రేపురాధివం॥
౨ ॥ సమకదాహగిరిశంపాశ్వకాఘంపీత్యదుర్మదః॥ఃఠేనారకవణేనసంస్మృతంస్తత్ప్రదాంబజం॥
౩ ॥ సమస్యేత్వాంమహాదేవలోకానాంగురుమిశ్వరం॥పుంసామపురాణకామానాంకామపురామ
రాంఘ్రివం॥౪॥దోస్సహసోత్త్వయాదత్తంపరంభారాయమేభవత్॥త్రిలోక్యాంప్రతియోధారంనల
భేత్వద్వైతేనమం॥౫॥కందూత్యానిభృతైదోభిర్యుయత్కుడిగ్గజానహం॥అద్యాహంచూణాయ
న్నక్షిప్తీభీతాప్రేపిప్రదుద్రువుః॥౬॥తచ్చృత్వాభగవాన్క్రద్దఃకేతుప్రైభజ్యతేయదా॥త్వద్దపఃఘ్నా
భవేన్నృథసంయుగోమత్సమేన॥౭॥ఇత్యుక్తికుమరిహృత్ప్రస్వగృహంప్రావిశన్నృప॥ప్రతీక్షకాగి

ఉమాపరిణయకథాప్రారంభఘట్టః-

రిశాదేశంస్వవీర్యనశనంకుఢీః॥౮॥తస్యేషానామదుహితాస్యపైప్రాద్యుమ్నీవారతిం॥కన్యాలభత
కాంతేనప్రాగదృష్టశ్రుతేనసా॥౯॥సాతత్రతమవశ్యంతీక్వాపికాంతేతివాదిన్॥సభినాంమధ్యఉత్తఘ్నా
విహ్వలాప్రీడితాభృతం॥ ౧౦ ॥ బాణస్యనుంత్రికుంభాండశ్చిత్తలెఖాచతత్పుతా॥సభ్యవృచ్ఛత్సభిం
చోషాంకాచూహలసమన్వితా॥౧౧॥కాంతంమృగయసేనుభ్రుక్వీదృశస్తైమవోరథః॥హస్తగ్రాహంస
తేద్యాపిరాజపుత్యవీలతుయే॥౧౨॥ఉమా॥దృష్టఃకశ్చిన్నరస్వపైశ్యమఃకమలలోచనః॥పీతవాపా
బృహద్భాహురోష్ఠితాంహృదయంగమః॥౧౩॥తమహంమృగయేకాంతంపాయయిత్వాధరంమధు॥క్వా

ధివంపురపాలకం॥౧౪॥౩॥సమస్యఇతి॥కామాపూరయతీతికామపూరఃసహాసావమరాంఘ్రివఃకల్పతరుఃతంత్యాం॥౪॥
౫॥ఆద్యేతి॥హేఅద్యనిభృతైభారతైదోభిరక్రిమాన్లయకలయాంలకచ్చం॥౬॥౭॥ ఇతి॥ స్వవీర్యనశనంవాశ
కం-కేతుభంగంప్రతీక్షమాణః॥౮॥మహేశాదిష్టసంగృహస్యప్రసంగమాహ॥తస్యేతి॥ప్రాగ్మృమ్నీనాలిగుడేన॥త
త్రాపిస్వపై॥౯॥సేతి॥తంకాంతంఅవశ్యంతీసాఉత్తఘ్నా॥౧౦॥తతఃకింకృతంతదాహ॥బాణస్యేతి॥౧౧॥కాంతమితి॥హ
స్తగ్రాహంభరం॥౧౨॥౧౩॥ ఇతి॥త్వయాదృష్టమహంమధ్యకోవాభవేదితి - దేవాదియథావత్వతీలలిఖ

త్ ॥౧౬॥మనుజేష్వతి॥ప్రమ్యమృతంవిఖనంపీత్యశ్వశురోయమితిలజ్జితా॥౧౭॥అగ్రదుర్ధమి॥అగ్రదుర్ధంవిలిఖతంపీత్యఉపా
ఆవాబ్జుభిబభూవ॥౧౮॥౧౯॥తత్రేతి॥శోణితపురంసీత్వా॥౨౦॥సేతి॥పుంభిన్తప్షేగ్రిత్యైప్రేక్షితుమశక్య॥౨౧॥పరాధ్యే
తి॥సచపరాధ్యైర్కరమూత్యైర్వాసస్సగ్గంధాదిభిశ్చత్రూషణపూర్వకమర్చిసాస్స౯॥౨౨॥గూఢభితి॥తయాఉషయా
అపహ్యతేంద్రియఃఅహర్ణాణాదవససమూహానబుబుధే॥౨౩॥తామితి॥ఆప్రితాంఅతిహృష్టాందురవచ్ఛదైఃఆచ్ఛా
దయితుమశక్త్యైః॥౨౪॥భటాభితి॥విచేష్టితంవిరుద్ధాదరణం॥౨౫॥అనపాయభిరితి॥అనపాయభిఃఅపాయఃఅపసర్వణం
ప్రమాదోవాతప్రహితైఃపాతాంతరేమప్షేగ్రిహ్యయాఃమప్తాప్రేమ్యాసంభయస్యాతస్యాఃపుంభిన్త్రూషణంకుతోవేతి
సజానీమభితి॥౨౬॥౨౭॥కామాన్తజాతమితి॥కామస్యాన్తనోదేహజ్జాతం॥౨౮॥దీప్యంతమితి॥అభిన్నష్టమూసర్వమంగళ

పియాతస్సప్రహయతీంతిప్రామాంవృజినాణావే॥౧౮॥చిత్రలేఖా॥వ్యసనంతేవకన్దామిన్రిలాంక్యాం
యదిభావ్యతేతమానేష్యసరంయస్తేనువోహతాతమాదిత॥౧౯॥ఇత్యక్త్యాదెవగంధర్వసిద్ధచారణప
న్నగాఢాదైత్యాణవిద్యాధరాణ్యతాఢాననుజాంశ్చయధాలిఖత్॥౧౬॥మనుజేషుచపావృష్టికాశూ
రమానకదుందుభిమ్వ్యలిఖద్రామకృష్ణేచప్రద్యమృతంపీత్యలజ్జితా॥౧౭॥అగ్రదుర్ధంవిలిఖనంపీత్యో
పావాబ్జుభిస్థతా॥సాసావసామితిప్రామాన్తయమానావహీవతే॥౧౮॥చిత్రలేఖాతమాన్దాయపా
త్రంకృష్ణస్యయోగిసీయయావివశంసారాజాదానరకాంకృష్ణపాలితాం॥౧౯॥తస్మిన్తస్మవర్తం
కేప్రాద్యమిన్యోగమాస్థితాగృహీత్యాశోణితపురంసక్త్యైస్త్రియమదర్శయత్॥౨౦॥సాచతంసుం
దరవరంవిలోక్యమదితాననామప్షేగ్రిత్యైస్సగృహేపుంభీరేమప్తాప్రద్యమిన్యాసనమ్॥౨౧॥పరా
ధ్యైవాసస్సగ్గంధపూషణపాసనాదిభిఃపానభోజనభత్యైశ్చవాద్యైశ్చతూగ్రిహారితః॥౨౨॥
గూఢఃకన్యాపురేశశ్వత్ప్రవృద్ధస్నేహయాతయా॥నాహగణాణానబుబుధేవ్యయవహ్యతేంద్రి
యః॥౨౩॥తాంతథాయదుపీరేణభజ్యమానాంహతప్రతామ్॥హేతుభిలక్షయంచప్రరాప్రితాం
దురవచ్ఛదైః॥౨౪॥భటాఆవేదయాంచమూర్రాజంస్తేదుహితుర్వయమ్॥విచేష్టితంలక్షయాహఃకన్యా
యాఃకులదూషణమ్॥౨౫॥అనపాయభిరస్తాభిన్రప్తాయాస్సగృహేప్రభో॥కన్యాయాదూషణం
పుంభిన్తప్షేగ్రిత్యాయానవిన్తహే॥౨౬॥తతఃప్రవృధితోబాణాదుహితుశ్చగ్రిహరూషణః॥తస్మింతకస్య
కాగారంచాప్రోదాగ్రిక్షిద్యదూద్యహమ్॥౨౭॥కామాన్తజాతంభవనైకసుందరంశ్యామంపిశంగాంబ
రమంబుజేక్షణమ్॥బృహదృజంకుండలకుంతలత్విషాస్త్రితావలోకనచమండితానమ్॥౨౮॥దీప్యంత
త్రైఃస్త్రియయాభిస్సృణ్వయాతదంగసంగప్రసకుంకుమప్రజమ్॥బాహ్వానరకానంమధుమల్లికాశ్రీ
తాంతస్యాగ్రతీసనమ్వేక్ష్యవిస్త్రితః॥౨౯॥సతంప్రపిప్తంవృతమాతతాయభిభృజైఃసుహస్రైఃగ్రీవ
లాక్యమాధవఃక్షిద్యమ్యమార్వంపరిఘంవ్యవస్థితోయధాంతకోదండధరోజిహ్వాసయా॥౩౦॥జిఘృత
యాతాపరితఃప్రసర్పతశ్చనోయధానూఃరయాధపోహనత్॥తేహస్యమానాభవనాద్విగతాతాని
భిణ్ణమాధోరభుజాఃప్రదుక్రూవుః॥౩౧॥తంనాగపాదైర్బలినందనోబలీఘ్నంతంస్వనైన్యంకు
పితోబబంధమాఉషాభృతంశోకవిషాదవిహ్వలాబద్ధంనిశమ్యాశ్రుకలాత్యురోదీత్॥౩౨॥*****

—*ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమసర్గం-ధే - ద్విపక్షితమోధ్యాయః*

బాణాసురయుద్ధపాఠాంభముట్టః.

శ్రీశుకః॥అవశ్యతాంచాగ్రదుర్ధంతద్భంధానాంచభారత॥చత్వరోవాషికామాసావ్యోయరనుశోచ

యా-తస్యాంతంగసంగేనప్రసకుంకుమంయస్యాంప్రజితాంబాహ్వామ౯ధ్యవత్సదధానంమధుమల్లికావసంతభ
వామల్లికాతదాశ్రితాంతస్యాగ్రత్యైర్వస్సుంధిఃతస్యాంతగ్రత్యైర్ధః॥౨౯॥సథితి॥ఆతతాయభిరద్యతశ్చైఃమూఢ
వఃఅగ్రదుర్ధఃమార్వంమురులోహవిశేషఃతన్నిమితం॥౩౦॥౩౧॥తమితి॥శోకవిషాదాభ్యాంవిహ్వలావివశా-అప్రా
ణాంకలాఃవిందవఃయయోస్తైలక్షిణీయస్యాసా॥౩౨॥ఇతిభావాధాదీపికాయాం-ద్విపక్షితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా*
శ్లో॥త్రియక్షపక్షితమేనాథబాణయాదవసంగరేస్త్రతిజ్వలరేణురైఃబాణబాహుభిదోహరైఃఅగ్రదుర్ధోద్వహస్య
ప్క్షికాబాణయాదవసంయుగే॥శ్రీకృష్ణశ్రీహరంజత్యాబాణబాహుగధాద్భినత్॥౧॥నారదాదితి॥తత్రతఃకర్తయుద్ధాది

కం॥౧॥ప్రయ్యమ్మత్తి॥రామకృష్ణానువతిననత్తితాపురతోనగ్రతావత్సర్గః ॥౩॥అయోహిణీభరితి॥సర్వతోదిగమిత్యస్య
ఉత్తరేణాస్యయః॥౪॥భజ్యమానేతి॥భజ్యమానానిపురాద్యానాద్యంవైక్రవద్భవః॥ఆట్టాటాఃపాకారాదువరిభక్త్య
న్నతస్థానాని-అభినిర్వయకాభావః॥౫॥బాణార్థమితి॥సుతఃసంపదతత్సహితైఃప్రమథగతైఃరామకృష్ణాభ్యాంయుయుధే॥
౬॥౧౧॥ప్రశస్తాన్త్రైజ్యేవాహ॥బ్రహ్మస్త్రస్యేతి॥వైజంనారాయణాస్త్రం॥౧౩॥౧౪॥సంపదత్తి॥శిఖానామయూరేణ
వాహనేన॥౧౫॥కుంభాండత్తి॥తయోరర్థికానాథాఃసాధాఃసేషాంతాని॥౧౬॥౧౭॥తత్త్తి ॥అనిర్భూమాణఃపరబ్రహ్మ
భూతానామేతే॥౧౮॥౨౦॥అవిర్భూతానేతి॥జ్వలన్తయోధుమభ్యధావదితినారాయణీతజ్వరమస్పృశత్ ॥౨౩॥౨౪॥ఆత్మా

తామే॥౧॥ నారదాక్షరమపాకణ్యవాస్తాంబద్ధస్యకర్తవః॥ ప్రయయశ్శోణితపురంవృష్టయఃకృష్ణపాలి
తాః॥౨॥ ప్రద్యుమ్నోయుయుథానశ్శృంగదస్సాంబోధనారణః॥ సందోషనందభద్రాద్వారామకృష్ణానువ
ర్తినః॥౩॥ *ఆటోహిణీభిద్వాదశతభిస్సుమేతాస్సర్వతోదితం॥ రురుభుభాణనగరంసమంతాత్సస్య
క్షభాః॥౪॥ భజ్యమానపురోద్వానపాక్రాతాట్టాలగ్నోపురం॥ ప్రేక్షమాణోరుమవిప్రస్తల్వసైన్యోభి
గర్భయా॥౫॥ పాణాథంభగవాన్సుద్రస్సుమతైఃప్రమత్తైఃవృతః॥ ఆరుహ్యనందివృషభాయయు
ధేరామకృష్ణయోః॥౬॥ అసిత్సుశుములంయుద్ధమచ్చగంధోమహాక్షణం॥ కృష్ణశంకరయోరాజస్య
ద్యున్నగుహయోరపి॥౭॥ సుంభాండమాపకణాభ్యాంబలేనసహసంయుగః॥ సాంబస్యభాసపుత్రేణ
భాణేనసహపాత్యకైః॥౮॥ బ్రహ్మాదయస్సరాధీశామునయస్సిన్ధచారణాః॥ గంధర్వాపురసోయతోవి
మానైర్ద్రాష్టుమాగమన్॥౯॥ శంకరానుచరాన్సౌభూతప్రేతాన్సగుహ్యకాః॥ డాకినీయాతుధా
నాంశ్చభేతాల్లాన్సవివాశకాః॥౧౦॥ భూతమాత్మపిశాచాంశ్చకూశ్చౌడాన్యహ్మరాక్షసాః॥ తా
దయామాసతీత్యైర్నైశ్శైర్నైశ్చైర్దగదుశ్శ్యుతైః॥౧౧॥ పుతగ్నిధానిప్రాయజ్ఞాపినాక్యస్తాగ్ని
శాక్తిణీః॥ ప్రత్యస్తైశ్శమయామాసశాక్తిపాణిరవిప్రితః॥౧౨॥ బ్రహ్మస్త్రస్యచబ్రహ్మస్త్రంవా
యవ్యస్యచపార్వతం॥ ఆగ్నేయస్యచపాజ్జాన్యంనైజంపాశుపతస్యచ॥౧౩॥ మోహయిత్యాధగిరి
శంభ్యంభణాస్తైర్విజృంభితం॥ బాణస్యపుత్రసాంశౌరిజాఘానాసిగదేషుభిః॥౧౪॥ సుగంధఃప్రద్యు

ముఖానై మైరద్యమనస్సుమంతతః | అస్సగ్నిముంచన్తా త్రేభ్యశ్శిఖానాపార్వతవర్తకాత్ || ౧౫ ||
 కుంభాండుకూపకణశ్చ పితృతుమ్మగ్నలాదికౌ | దుశ్రువు ప్రదగ్ధి కాహతనాథానిసహతః || ౧౬ ||
 విశేర్యమాణంస్వబలంబృహ్మై బాణోగ్నిమహాణః | కృష్ణమభ్యర్చనత్సంఖ్యరథహీనైస్సపాత్యకిం || ౧౭ ||
 ధనాంహ్యకృష్యయగవద్బాణివంచశతానితై | ఏతైకస్మిన్సరౌద్వద్వైసంధిధరణకోవిదః || ౧౮ ||
 తానివిచ్ఛేదభగవాన్ధనాంషియగవద్ధరిః | సారథింరథమశ్వాంశ్వహత్వాశంఖమపూరయత్ || ౧౯ ||
 శన్యాతాకోటరానామనగ్నముక్తిశిరోరుహః | పురోవతథైకృష్ణస్యపుత్రప్రాగిరిరక్షయా || ౨౦ ||
 తతస్త్రిర్యజుభోనగ్నామగ్నిక్షుణ్డగదాగ్రజః | బాణప్రతాపద్విరథశ్శిన్నదన్యాపితత్పురమ్ || ౨౧ ||
 తేభూతగణేజ్వరస్త్రిశిరాస్త్రిపాత్ | మహాదేవప్రముక్తోసాఘోరరూపోఽభీమణః || ౨౨ ||
 అపర్వభూవ
 పురతస్సమరేశాఙ్గాధన్వనః | అథనారాయణోదేవస్తంబృహ్మైవగ్నస్యజజ్వరం || ౨౩ ||
 మాహేశ్వరోతై
 స్తవశ్శయ్యయాధాతేజ్వరాపుభౌ | మాహేశ్వరస్సమాక్రందతైస్త్వస్థవేనజలాగ్నితః || ౨౪ ||
 అలభ్యైభయమ
 న్యతభీతోమాహేశ్వరోజ్వరః | శరణార్థిప్రాప్తీకేశంతుష్టావప్రయతాంజలిః || ౨౫ ||
 మాహేశ్వరజ్వరః | న
 మామిత్యానంతశ్చైవరేశంసర్వాత్త్వానంకవలంబృష్టిమాత్రమ్ | విశ్వోత్పత్తిస్థానసంసౌధహేతుయత్

నంపరమశక్తం మన్యమానః-త్రీకృష్ణంతాపయితుం ప్రవృత్తిః స్వయమేవ తప్తస్క-తంపరమేశ్వరం జ్ఞాత్వా త్పవన్ను-
 సు-రోతి|| సమామీతి|| త్వాత్వాంతంతశక్తిం నమామి-కుతః-ప రేహం బ్రహ్మదీనాం శుభం-త ప్రహేతుః-సర్వాత్వా
 నంసర్వస్య త్వానంచేతయి తాథా-తతు-తః-కెవలం శుద్ధం-జ్ఞప్తిమాత్రం పైతన్యమునం-త దేవంసర్వచేతయిత్వ త్సేవ
 రమేశ్వరత్యము క్తం-కించ-విశ్వసృష్ట్యాదహీతుత్వాదపీత్యాహవిశ్వీత్వ త్రీతి-న సేవంభూతం బ్రహ్మచరిత్యం నామామితి
 చేత్త తాన-య త్తద్భ్రహ్మ-యద్భ్రహ్మ తదేవ త్వమిత్యర్థః-కింతద్భ్రహ్మ త్వమితహ-బ్రహ్మలింగం బ్రహ్మణావేద
 నవింగ్య తేద్యోత్య తథితి-తతు-తః-ప్రశాంతంసర్వవిక్రియారహితత్వాత్ న సాక్షాద్వాచ్యమితిభావః|| ౨౬|| కించ-యత్స

విశేషంవస్తుత త్వయంప్రభవామః-త్వయితుసర్వవిశేషాతీతనకస్యాపిప్రభుత్వం- కింతుత్వమేవసర్వప్రభురితిజ్ఞప్తి మాప్రత్వంవివృణ్వన్ప్రాతితి|| కాలఇతి|| కాలఃకోభకః-కర్తృసముత్తం-తదేవఫలాభిముఖముభివ్యక్తందైవం - స్వభావఃత త్సంసారఃజీవతద్వాన్-ప్రవ్యంభూతసూక్ష్మసిత్తేత్తంప్రకృతిఃప్రాణసూక్తం- ఆత్మలహంకారఃవికారఃపకా దీశేన్ద్రియాణిమహాభూతానిచేతిమోడశకః-తత్సంఘాతోదేహః- ఎతస్యవబీజరోహప్రవాహఃరోహాంకురఃదేహః ద్భీజహవంకర్త-తతోంకురయాభోదేహః-తతఃపునరేవమితిప్రవాహః-ఏహత్వన్తాయా - తస్యానిషేధఃఅహోహూయ స్మిన్నితితంత్యాంసేధావధిభూతంప్రపద్యేభజఇతి||౨౭||ననుదేవకీతనయస్యకథమేవంభూతత్వంతతాగ్రహ || నానా బావైరితి || సర్వోపాధిపిన్నక్షపవత్సంయథాలిలయాస్వీకృతైర్నాన్యద్యవతాదైదైవాదీభిభాషిపాలయసిత దధణంలోకసేతూకావణ్ణాశ్రమధర్మా- తదధణంతదమస్తాత్మాసాధూక- తదంగత్వేనఉన్మాదాదైత్యాదీక హంసిసంహరసి-ఎవమేతదపితవజ్జన్మభూమేర్భారహరణాయలిలావతారోయంనకస్యాపిత్వంతనయఇన్యథా|| ౨౮|| అతఃఅజ్ఞానతస్పృహభిభవేప్రవృత్తంమాంతప్తరత్నైత్యాశయేనాహ||తప్రభుతి || తెజసాత్వస్సృష్టేనజ్వరేణ-శాంతో గ్రణశీతజ్వరేణవరసంతాపకస్యయక్షపవతావగతిచేదతఆహ-తావదితి || త్వత్ప్రేవాయాంప్రవృత్తానామనుదితఇతి భావః||౨౯||త్రిశిరఇతి||హేత్రిశిరఃవ్యేతుఅపయాతు-మదాజ్ఞాపాలకస్యకసుఖంవిచర-కాసాఅజ్ఞా-తామాహ-యఇతి-

ద్భృష్టాబ్రహ్మలింగంప్రశాంతం|| ౨౬|| కాలోదైవంకర్తజీవస్యభావోప్రవ్యంత్యైత్తంప్రాణఆత్మవికారఃతత్సంఘాతోబీజరోహప్రవాహస్తస్మాద్యైషాతన్నిషేధంప్రపద్యే||౨౭|| నానాభావైర్ని లమైవోపపన్నైర్దేవాకాసాధూకలోకసేతూకాభిభాషిహంసయన్తమానాక జన్మైశ్చైభారహరాయభూమే||౨౮||తపోహంతేతెజసామస్సహసశాంతోగ్రణాత్వబ్బతేనజ్వరేణ

తావత్తాపోదేహినాంతేంఘ్రిమూలంసేవెరకయావదాశానుబధ్ధాః||౨౯|| శ్రీభగవాన్||త్రిశిరస్తే ప్రసన్నహంవ్యేతుతేమజ్జ్వరాద్భయంయోనాస్తరతిసంవాదంతస్యత్వన్నభవేద్భయం||౩౦||ఇత్యుక్తోచ్యుతమానమ్యగతోమాహేశ్వరోజ్వరః| బాణస్తరథమారాధఃప్రాణాద్యోత్సృజణనాద్దనం||౩౧|| తతోబాహుసహసేరినానాయుధధరోబలీ| మమోచవరమకున్ధోబాణాంశ్చక్రాయుధేనృప||౩౨|| తస్యాస్యతోస్త్రాగ్నిస్సకృచ్ఛక్రణాయురనేమనాదిచ్ఛదభగవాన్బాహూకాభాగవనస్సతే||౩౩|| బాహుఘృభిద్యమానేమబాణస్యభగవాన్భవః | భక్తానుకంఘృవప్రజ్యవక్త్రాయుధమభావత||౩౪|| శ్రీరుద్రః||త్వంహిబ్రహ్మవరంజ్యోతిగూఢంబ్రహ్మణివాజ్మయే | యవశ్యంత్యమలాత్మానమాకా శమివశేవలం|| ౩౫ || నాభిర్నభోగ్నిర్ముఖమంబురేవతోద్యోశ్శీర్షమాశాశ్చుగ్రితరంఘ్రిరుర్విచంద్రో మనోయస్యద్యగరూఆత్మావ్యహంసమద్రోజతరంభుజేన్ద్రః|| ౩౬|| రోమాణియస్యోమధయోంబు వాహఃకేశావిరించోధిమణావిసగః | ప్రజాపతిప్యూతయంయస్యధర్మస్సవైభవాకపురుషోలోకక ల్పః||౩౭||తవావతారోయమకుంతథామకధర్మస్యగుప్తైజగతోభవాంబువయంచసర్వేభవతానుభా

నౌఆవయోరిమంసంవాదం - యఃస్తరతితస్యత్వత్త్వస్వఃభయంసభవేత్త్వయాభయంసోత్పాదనీయమిత్యథః|| ౩౦||౩౪|| భక్తరక్షణాధణంశ్రీరుద్రోభగవంతంస్తోతి||త్వమితి|| అయమథః- త్యాంఅజ్ఞాత్వాఅయమయ్యధ్యతేతినచి త్రం-యతస్తస్వంవాజ్మయేబ్రహ్మణ్యపిగూఢంబ్రహ్మ-అభిధానావిషయత్వాత్- కుతః- వరంజ్యోతిఃజ్యోతిషామపిప్ర కాశకత్వాదవిషయః-కథంతిహాప్రతీతరతఆహ-యమితి-అమలాత్మానాంస్వతఃప్రకాశేనీత్యథః||౩౫|| ఆప్రాంతా వన్నిర్గుణస్యతవజ్ఞానలీలయాగ్నితీతస్త్వయాయోవిరాడ్విద్రుహఃసోపినజ్ఞాయతే| ఉదుంబరఫలాంతర్వర్తిమవశతైరి వోదుంబరఫలమిత్యాశయేనవిరాడ్రూపంస్తోతిద్వాభ్యాం| నాభిరితి||యస్యనభఆదయోనాభ్యాద్యవయవాః-సభవా లోకకల్పఃపురుషఇత్యుక్తరేణాన్వయః-సభోయస్యనాభిః-అగ్నిర్వస్యముఖం-అంబురేతఃద్యౌఃశీర్షంఆశాఃదశః-శుభిః శ్రవణేన్ద్రియం-ఉర్విఅంఘ్రిః-చంద్రోమనః-అగ్ని-ద్యౌలహంజివః-ఆత్మలహంకారః - సముద్రోజతరం-ఇంద్రో భుజాబాహుః-ఇంద్రాదయోలోకపాలాబాహవిత్యథః|| ౩౬||రోమాణి|| ఓపధయోరోమాణియచ్ఛజ్జిహ్వస్యత్రిః స్పష్టతాద్ధా-అంబువాహఃకేశావిరించోధిమణాబుద్ధిః-ప్రజాపతిఃవిసర్గోమేధః- ధర్మోవ్యవయంలోతైఃకల్ప్యతేఉ చకల్ప్యతేఇతిలోకకల్పః|| ౩౭||ననుపాదేశికశరీరస్యకథంసభోనాభిత్వాదిత్యతాగ్రహ|| తవేతి || హేఅకుంతథామకాల

ప్రమృతస్వరూప-భవాయఅభ్యుదయాయ-నకేవలమేతావత్-కింతుఅస్తదను గ్రహార్థమపీత్యాహ-వయంచేతి- సర్వే
లోకపాలనయంత్యయాపానితాః-సప్తాపిభవనానిపాలయమాశ్రితి|| ౩౦|| నమయదివిభావయితారోయాయావిభా
వ్యానిభవనానిచసంతి-తహింకథముక్తం-త్వంహిబ్రహ్మేశ- నహిబ్రహ్మత్వేమమసజాతీయవిజాతీయభేదస్సంభవతీ
త్యతలహ||శ్చమితి||ఏకఃసజాతీయరహితః కుతః- ఆద్యఃపురుషఃపురుషాణామవస్థాత్రయవతామూద్యఃప్రకృతిభూతఃపు
రుషః-కుతఃకుర్యఃశుద్ధశ్శృంగ-తదపికుతః-స్వదృక్ స్వప్రకాశజ్ఞానరూపః-శుద్ధాదేవహ్యుపాధియోగాజ్ఞీవాజాయం
తే||శ్రు||యథాగ్నేఃకేతుద్రావిస్ఫులింగావ్యుచ్ఛరంత్యేవమేవాన్తాదాన్తనస్సర్వవివాత్సానోవ్యుచ్ఛరంతీతిశ్రుతేః-అ
తఃసజాతీయరహితః కించ-అద్వితీయఃవిజాతీయరహితఃతదపికుతః- హేతుస్సర్వస్యతథాస్వయంతహేతురీశశ్చేతి-క
థంతహిప్రతిశరీరంజీవభేదఃప్రతీయతేఅతలహ-ప్రతీయసశ్చితి-సర్వగుణప్రసిద్ధ్యేనర్వవిషయప్రకాశనాయ|| ౩౧||

తర్హికిమహామేవసంసారీతుశ్చతే-నహిసహితసదృష్టాంతమాహ|| యథేతి||హేభూమక- స్వయాఛాయయామేఘల
తుణయావరదృష్ట్యాపిహితఃఛాదితోపిసూర్యః- ఛాయాంచమేఘంచరూపాణిచభవనాంతరితాఃఘటాదీనపిసంచకాస్తే
ప్రకాశయతి - ఏవంగుణేనాహంకారేణస్వకార్యేణజీవావారకేణతద్వష్ట్యేపిహితోపిగుణాణాన్తస్మాదీ- ఉపాధీ

వితావిభావయామోభవనానిసంత|| ౩౨|| త్వమేకఆద్యఃపురుషోఽద్వితీయస్తుర్యస్వదృష్టతురహేతు
రీశః||ప్రతీయసేథాపియథావికారంస్వమాయయాసర్వగుణప్రసిద్ధ్యే|| ౩౩|| యతైవసూర్యఃపిహిత

స్వయంఘనైశ్చాయాంచరూపాణిచసంచకాస్తే|| ఏవంగుణేనాపిహితోగుణాన్ స్వమాన్తప్రదీపో
గుణినశ్చభూమక||౪౦||యన్తాయామోహితధియఃపుత్రదారగృహాదిషుఉత్తజ్జంతివిజ్జంతిప్రసక్తా
వృజినాన్||వే||౪౦||దేవదత్తమిమంలభ్యాన్సృలోకమజీతేంద్రియాయోనాద్రియేతత్సత్వాదాసశోచ్యో
హ్యన్త్యవంచకః||౪౧||యన్త్యాంవిస్ఫుజతేమర్త్యతత్త్వనంప్రియమీశ్వరంవివర్యయేంద్రియాధ్ధాన్దంవిష
మిత్యమృతంత్యజ||౪౩||అహంబ్రహ్మచవిబుధామనయశ్చమలశయాః|నర్వాన్తనాప్రవన్నాన్త్యా
మాత్త్వనంప్రేక్షమీశ్వరం||౪౪||తంత్యాజగత్పిన్కుదయాంతహేతుంసమంప్రశాంతంసుహృదాన్త్య
దైవతం|అనన్యమేకంజగదాన్త్యకేతంభవావర్తాయభజామదేవ||౪౫||అయంమమేష్టోదయితోనువతీ
మయాభయందత్తమముష్యదేవ| సంపాద్యతాంతద్భవతఃప్రసాదోయథాహితేదైత్యవతౌప్రసాదః||
౪౬||శ్రీభగవాన్||యదాథేభగవంస్త్యంసఃకరవామప్రియంతభవతాయద్వ్యవసితంత్యైసాధ్యసు
మోదితం||౪౭||అవధ్యాయంమయాపేషవైరోచనసతోసురః|ప్రష్టోదాయవరోదత్తోనవధ్యోమేత్వద
న్వయః||౪౮||దర్శివశమనాయాస్యప్రవృక్షబాహవోమయా|నూదితంచబలంభూరియచ్ఛభారా
యితంభువః||౪౯||వత్సారోస్యభుజాశ్చిష్టాభవిష్యత్వజరామరః|పాషాడముఖ్యోభవతోనకురశ్చిద్భు
యోసురః||౫౦||ఇతిలభ్యాభయంకృష్ణంప్రణమ్యశిరసాసురః|ప్రాద్యమ్నంరథమారోప్యసవధ్ధాత

గుణినశ్చ-ఉపహితాణివానపి-చకాస్తే-ఆత్మప్రదీపఃస్వప్రకాశఃఅతస్సర్వసాక్షిణప్రవనసంసారశ్చత్యథః||౪౦||కిం
చమాయాశ్రయస్యాన్యామోహయతస్తవకుతస్సంస్మృతిత్యాశయేనాహ||యదితి||పుత్రాదీషుప్రసక్తాఃవృజినాన్
వేదఃఖసాగరే-ఉత్తజ్జంతిదేవాదియోనిషు-నిమజ్జంతిస్థావరాదియోనిషు-తదుక్తంచాయవీయో||శ్లో|| వివర్యయశ్చభవతి
బ్రహ్మశ్చస్థావరత్వయోనితి||౪౦||ఎవంజీవేశ్వరవ్యవస్థాంధరూప్యేదానీంఅభజంతంబందతిద్వాభ్యాం||దేవేతి|| దేవేన
త్వయాకర్తృధ్యతేనదత్తంసృదేహమిమంలభ్యాపీతి||౪౧||శోచ్యత్వేహేతుః|| యథితి|| వివర్యయాఃవివరీతాః-అనాన్త
ప్రియాఃఅపిశ్వరాఃయేషంద్రియాధ్ధాఃపుత్రాదీయస్తదథః||౪౩||అహమన్యేవశుద్ధమనసస్త్యామేవభక్త్యాప్రపన్నా
ఇత్యాహ||అహమితి||౪౪||భగవతోభజనీయత్వేహేతూకవదకతద్భక్తింప్రార్థయతే||తమితి||సమత్వేహేతుఃప్రశాం
తమితి||సుసేవ్యత్వమాహ-సుహృదాన్తదైవంసుహృత్బుద్ధిప్రవర్తకత్వాత్-ఆత్మాచసర్వాత్కత్వాత్- ఏవంభూతం
దైవంకుశ్వరంత్వాం-సచాన్యోభజనీయోస్తీత్యాహ-అనన్యమేకంసమానాసమానజాతీయరహితంతతు-తః - జగ
తామాన్తనాంచకేతమధిస్థానం||౪౫||స్వయంభక్తిమాశాస్యభక్తస్యాశీషమాశాస్తే|| అయమితి||దైత్యవతౌప్రష్టోదే||
౪౬||౪౭||అవధ్యథితి||వైరోచనర్బులిర్బుద్ధక్షేతకురత్యాదయమవధ్యప్రావత్-కించ-ప్రష్టోదాయేతి- అన్వయోవంతః||
౪౮||తహింకిమిత్వేవంకృతంతతాహ||దర్శివశమనాయేతి||౪౯||అనుగృహ్యేతి||వత్సరథితి||౫౦||ఇతి|| సవధ్ధాత

కంఠయాసహ॥౫౧॥అయోహిణ్యతి॥రుద్రానుమోదితఃఇతితదభిప్రేతస్యైవబాణభుజభంగస్యకృతత్వాత్॥౫౨॥స్వేతి॥పౌరాదిభిరభ్యుద్యతఃఅభిముఖమాగత్యసత్కృతః॥౫౩॥౫౪॥

ఇతిభావాధాపి కాయాం - త్రివష్టితమాధ్యాయవ్యాఖ్యానః.

శ్లో॥చతుష్షష్ఠితమేకృష్ణాన్యగంపాపాదమోచయత్॥బ్రహ్మస్యహరివోషోక్త్యారాజ్ఞోద్ధృతానశ్చయత్॥విభూతిభాగ్యభోగాదిమదోద్ధతమమారథాః॥అన్యశాసద్యదాఃకృష్ణాన్యగోద్ధారప్రసంగతః॥౧॥శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ॥పిపాసితాఃశృషితాఃజలంవివిన్వంతఃసత్వంజీవం॥అక్షృతలాసమితఃచక్రకలాసంవీత్య॥౩॥చార్మభిరితి॥చార్మభిఃచర్మమయైః॥రాంతయైఃతంతుమయైఃపాతైశ్చ॥౪॥౫॥సంతప్తంచామీకరంపువణాంతద్వచ్ఛారువణోఽయస్యసంఅచ్చృతాఃఅలంకరితాంబరప్రజోయస్యసంస్వగీదేవోబభూవ॥౬॥౭॥దశామితి॥యత్తయదిత్యమంమోగ్యం॥౮॥౯॥స్యగితి॥యదితేకణమస్మృ

ముపానయత్॥౧౦॥అయోహిణ్యాపరివృతంసువాసససలంకృతం॥సవత్సకంపురస్కృత్యయూయారుద్రానుమోదితః॥౧౧॥స్వరాజభాసంసమలంకృతాంధ్వజైఃస్వతోరజైఃభూషణిమాగఽచత్వరాం॥౧౨॥వేశశంభానకమందుభిస్సైరభ్యుద్యతఃఘోరమహృద్విజాతిభిః॥౧౩॥యవతత్కృష్ణవిజయంశక్తంరేచసంయుగం॥సంతప్తైర్వాత్రుద్రాణామనతస్యస్యాస్మరాజయః॥౧౪॥

—ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-త్రివష్టితమోధ్యాయః—

స్వగోపాఖ్యానకథాప్రారంభఘట్టః.

శ్రీశుకః॥ఏకదోషవనంజగత్సరాజాయదుమమారకాః॥పిహతుణ్సంసంబప్రమ్యన్నచారుభానుగదాదయః॥౧॥శ్రీశ్రీతామవిరంభత్రవిదిన్వంతఃపిపాసితాః॥జలంనిరుదేశహపేదన్యశుస్సత్వైఃమచ్చుతం॥౨॥కృకలాసంగిరిభంవీత్యవిన్మితచేతసః॥తస్యచోద్ధరణేయత్నంచస్మప్తేకృపయాన్వితాః॥౩॥చార్మభిస్తాంతనైఃపాతైర్భద్రావతతమర్థకాః॥నాశకుర్వసముద్ధతుణ్కన్ఠాయాచఖ్యురతుకాః॥౪॥తత్త్రిగత్వా రవిందాత్తోభగవాన్విశ్వభావనః॥వీక్ష్యోజ్జహరవామేనతంకరేణసలీలయా॥౫॥సత్త్వమశ్లోకకరాభిమృష్టోవిహాయసద్యఃకృకలాసరూపం॥సంతప్తచామీకరచారువణాస్సన్విగ్ధాః॥౬॥అలంకరితాంబరప్రజోయస్యసంస్వగీదేవోబభూవ॥౭॥దశామిమాంవాకతమేనకర్మణాసంప్రాప్తోసిహ్యగిదహాసుప్రభః॥ఆత్మాసమాఖ్యాహివిచిత్రతాంనోయత్తస్యసేతత్త్వమమత్రవత్తు॥౮॥శ్రీశుకః॥ఇతిస్త్రరాజాసంపుష్పకృష్ణేనానందమూర్తినామాధవంప్రణివత్వాహాకీరీటనారకవర్షసా॥౯॥స్యగః॥స్వగోనామనరేంద్రోహమిత్యైకతనయఃప్రభో॥దాసేవ్యాఖ్యానమాసేషుయదితేకణమస్మృతం॥౧౦॥కీన్నుతేవిదితంనాథసర్వభూతాత్మసాక్షిణః॥కాలేనావ్యాహతదృశోవత్యేధాపితవాఙ్మయా॥౧౧॥యావత్ప్రసిక్తతాభూమేర్వావతోద్విదితారకాః॥యావతోవవఽథారాశ్చతావరీదదాంచగాః॥౧౨॥పయస్సినీస్తరుణీశీలరూపగుణోపమన్నాః॥కపిలాహమశృంగాః॥న్యాయాబితారౌవ్యభురాస్రవత్సాః॥౧౩॥మాల్యాభరణాస్త్యదామహం॥౧౪॥స్వలంకృతేభ్యోగుణశీలవగ్భ్యోస్సీదతురూటుంచేభ్యః॥౧౫॥తేభ్యః॥తవస్మృతబ్రహ్మవదాన్యసస్థ్యః॥పాదాయువభ్యోద్విజపుంగవేభ్యః॥౧౬॥గోభూహిరణ్యా యితనాశ్వహస్తినకన్యాస్సదాసీస్తలరూప్యశయాః॥వాసాంసీరత్నాపరిచ్ఛదాకరభానిష్టాశ్చయజ్ఞాశ్చరితంచపూర్తం॥౧౭॥కస్యదిద్విజముఖ్యస్యభ్రష్టాగర్వగుగోధసే॥సంపుతైఃపిమపాపాదమయా

శమిత్యసంజేహసంజేహవనం-యదివేదాఃప్రమాణంస్మరితవత్ - కణావధంనూనంపాస్త్రస్యామిత్యధః॥౧౦॥కీంచ॥కీర్తితి॥సర్వేహంభూతానామాత్మనోబుద్ధైస్సాక్షిణస్తేఅవిదితంకీన్నుచకించత్॥౧౧॥౧౨॥౧౩॥స్వలంకృతేభ్యఃఇతి॥యుతప్రతేభ్యఃఅనంభాచారేభ్యః-తవసాత్రుతాఃప్రఖ్యాతాశ్చ - తెబ్రహ్మణవదాన్యాఃఅత్యుదారాఃఅధ్యాపనశీలాశ్చ-తేసంతప్తతేభ్యః॥౧౪॥గోభూహిరణ్యతి॥పూర్తంవాపీకూపాదిచరితంకృతం॥౧౫॥ప్రపంచర్తమానస్యమమసంకటంకిందిదావన్నంశృణోత్యాహ॥కస్యదిదితి॥ద్విజముఖ్యస్యబ్రహ్మణానామధ్యేఅత్యంతశ్రేష్ఠస్య-అతపవప్రతిగ్రహణవృత్తస్య-సంపుతైఃమిత్రితా-అపిమపాప్రాహ్మణస్యేయమిత్యజానతా॥౧౬॥౧౭॥విప్రాదితి॥ప్ర

తి గ్రాహణోక్తం దాతేతి-పామినోక్తం-అపహరైతి-అభవత్ భ్రమః వ్యాకులోభవమిత్యథః॥౧౮॥అనునీతావతి॥ త
 థాడభావపితృత్యేకమనునీతౌప్రాధ్నితాకథంతదాహ-సాధేన-గవామితి॥౧౯॥౨౦॥ నేతి॥ అవరఃప్రతిగ్రాహీదురా
 గ్రహాయల్లతుంత్యయోక్తం-అన్యదవిగవామయతం-తుదితదపి-ఇమాంవిహాయ నెచ్చామీతు్యక్త్వా-గాంత్యక్త్వయ
 యావిత్యర్థః॥౨౧॥ఏతస్మిన్నంతరభితి॥ఇతఃపూర్వంచాపాపావాన్నేతుమసమక్తేఽరితిభావః॥౨౨॥పూర్వమితి॥ ఉత్తా
 హూత్యేకంపదం-అథవాపూర్వంశుభమితి నాంతమితియమన్యవాక్యంపశ్యేవశ్యామి॥౨౩॥పూర్వమితి॥ హేదేవయ
 మ-పూర్వమశుభంభుంజెఇతిమయోక్తే-సమయఃపతేతిచాహ॥౨౪॥౨౫॥దుఃఖః-ఊనశ్రీకృష్ణసందర్శనేనవిష్టితస్సౌ
 అర్హఃభాగ్యమభినందతి॥సత్యమితి॥ హేవిభోసత్యంమమాతుపథఃలోచనగోచరస్సౌకధంసాక్షాత్ ప్రత్యక్షోసీత్యర్థః
 కిమత్రాశ్చర్యంతదాహ-పరఃఅత్యంతపవయోగీశ్వరైరపిశ్రుతిశ్చశాడపనిషచ్చతుమాలమలేవ్యాదివిభావ్యఃదింత్యః
 యతఃఅధాక్షజఃఅక్షజమైంద్రియకంజ్ఞానంతత్ అధఃలరావగేవయస్తాత్మః-యస్యేహభవావవర్గోభవేత్తస్యభవాన్న
 నదృశ్యఃస్యాత్-ఉరువ్యసనేనకృతలాసత్యభవేనదుఃఖనలంభబుద్ధేస్తుమమైతద్విప్రసిన్యర్థః॥౨౬॥౨౭॥ఉచ్యత్యభక్తి

దత్తాద్విభావయే॥౧౮॥తాంసీయమానాంతత్సన్న్విద్యుష్టౌవాచఘమేతతం॥మమేతిప్రతిగ్రహ్యహస్య
 గోమేదత్తవానితి॥౧౯॥విప్రావివదమానామామూచతుస్సన్న్విధఃసాధకౌభవాదాతాపహరైతిత
 మ్ముగ్రీత్యామేభవద్దుగ్మః॥౧౮॥అనునీతాపుభావిప్రాధర్మకృత్తగతేనమే॥గవాలతుంప్రకృష్టానాం
 దాస్యామ్యేషాప్రదీయతాం॥౧౯॥భవంతావమగృహ్నితాంకింకరస్యావిజానతః॥సముద్ధరతంమాంకృ
 ఛాత్రితృతంతర్నిరయే२శుభే॥౨౦॥నాహంప్రతీచ్ఛేవైరాజన్నిత్యక్త్వాస్వామ్యపాక్రమత్॥నాన్యధవా
 మవ్యయతమిచ్చామీత్యవరోయయా॥౨౧॥ఏతస్మిన్నంతరయోమ్యైమాతేర్దితోయమతుయం॥య
 మేనప్యప్తప్రత్రాహందేవదేవజగత్పతి॥౨౨॥పూర్వంత్యమశుభంభుంతుఉత్తాహూన్మపతేశుభం
 నాంతందానస్యభవతఃపశ్యేలోకస్యభాస్యతః॥౨౩॥పూర్వందేవాశుభంభుంజెఇతిచాహపతేతిసః
 తావద్రాక్షమాత్మానంకృతలాసంతతప్రభౌ॥౨౪॥బ్రహ్మణ్యస్యవదాన్యస్యతవదానస్యకేశవ॥
 'త్ప్రతిరాద్వాపివిధ్యస్తాభవత్సందర్శనార్థిసః॥౨౫॥సత్యంకథంమమవిభోతుపథఃపరాత్మాయోగీశ్వ
 రైశ్చగ్రిదృశామలహృద్విభావ్యః॥సాక్షాదభోక్షజఉరువ్యసనాంభబుద్ధేస్యాదేవదృశ్యఇహాయస్యభ
 వావవర్గః॥౨౬॥దేవదేవజగన్నాథగోవిందపురుషోత్తమ॥నారాయణహృషీకేశపుణ్యశ్లోకామృతావ్య
 య॥౨౭॥అనుజానీహిమాంకృష్ణయాంతందేవగతింప్రభౌ॥యశ్చక్వాపిసత్యేతోభూయాత్సైత్వస్మ
 దాస్పదం॥౨౮॥నమస్తేసర్వభావాయబ్రహ్మణేనంతశక్తయే॥వాసుదేవాయకృష్ణాయయోగానాంపత
 యేనమః॥౨౯॥ఇత్యుక్త్వాతంపరిక్రమ్యపాదాస్సుప్తౌస్త్వమాళినా॥అనుజ్ఞాతోవిమానాగ్రహమారుహత్స
 శ్యతాంస్యకాం॥౩౦॥కృష్ణఃపరిజనంచాహభగవాదేవకీసుతః॥బ్రహ్మణ్యదేవోధర్మాత్కారాజన్యాన
 నుశిక్షయత్॥౩౧॥దుర్జరంబతబ్రహ్మస్సంభుత్తమగ్నైమనాగపి॥తేజీయసోపికిముతరాజ్ఞామీశ్వరకూ
 లనాం॥౩౨॥నాహంహాలాహలంమన్యేవిషంయస్యప్రతిక్రియా॥బ్రహ్మన్వంహివిషఽప్రోక్తంనాన్యప్రతి
 విధిభువ॥౩౩॥హినస్తీవిషమత్తారంవహ్నిరద్భిఃప్రశామ్యతి॥కులంసమూలందహతి॥బ్రహ్మస్వారణిపావ

ర్వహుధాసంబోధయన్ననుజ్ఞావయతి॥అనుజానీహితి॥దేవలోకేపివర్తమానస్యాత్మనోమనస్సన్నిధించాగ్రధాయతే-య
 త్రక్వాపీతి-త్వత్పదం-ఆస్పదంవిషయంయస్యతథాభూతంభూయాదితి॥౨౮॥యాన్యన్నమస్యతి॥నమత్తితిసర్వభా
 వాయసర్వస్యభావోజన్మయస్తాత్తత్సై-బ్రహ్మణేశత్వత్వేవ్యవికారాయకుతఃఅనంతశక్తయేఅనంతామాయా

ఖ్యాతక్తిర్యస్యతస్యై-వాసుదేవాయసర్వాశ్రయాయేత్యపాదానర్థముక్తం-శ్రీకృష్ణాయసదానందరూపాయేతిపురు
 షార్థత్వముక్తోశ్లో॥కృషీరుష్ణవాచకశృట్టోగశ్చనిర్వౌతివాచకః॥తయోరైక్యంపరంబ్రహ్మకృష్ణత్యభిధీయత ఇతి
 స్మృతేఃకించయోగానాంఇష్టాపూర్తాదికర్తృకాంపతయేఫలదాత్రే-అయంభావః-పవంభూతంత్యాంవిహాయ-గంతు
 మనిచ్చురపిగమిష్యామిత్వద్దత్తఫలభోగాయేతి॥౨౯॥౩౧॥దుర్జరమితి॥మనాక్-ఈషదపిభుక్తంసత్ అగ్నేఃఅగ్నిసదృశస్య
 తేజీయసఃఅతితేజస్వినోపిదుర్జరం॥౩౨॥౩౩॥కించ-విషదపి-ఘోరమిత్యాహ॥హినస్తీతి॥సంస్పర్శి-సంస్పర్శేగమారకత్వా
 దగ్నితుల్యతాస్యాత్తదపినేత్యాహ-వహ్నిరితి-కించ-సమూలమితి-వహ్నిముక్తలాన్యవశేషయతి-బ్రహ్మలక్షణారణి

కోవిదస్య-కించ-సుందరంస్త్రీతంయస్త్రీ-తేన-అవలోకేనఉచ్చస్వితఃకుభితోయఃపురఃతేనాతురాః॥ ౧౩॥ అపరాఢీ
 యఃకిమితి॥కాలస్తావత్ తస్యచాస్తాకంచయాత్యేవ-కింతు- తస్యమఖనలస్తాకంచుఃఖేనేత్యేతావానేవవిశేషఇతిధ్వని
 తం॥౧౪॥౧౫॥సంకర్షణఇతి॥నానావిధేష్యమనయేషుకోవిదః॥౧౬॥ద్వావితి॥మధుంచైత్రం-మాధవంచైతాభిరగోపీ
 నాం-రతిమితి-శ్రీకృష్ణశ్రీశాసమయలనుత్పన్నానామితిబాలానాంచలన్యాసామిత్యభియుక్తప్రసిద్ధిః॥౧౭॥పూర్ణైతి॥
 పూర్ణాచంద్రస్యకళాభిర్మరీచిభిరామృష్టేఉజ్జ్వలితేకాముదీగంధవాయునాకుముద్వతీనాంగంధసహితేనసేవితే-య
 ద్వా-కాముదీశబ్దేనతద్వికాసితానకుముదానిలత్వం తేకుముదగంధవాయునైత్యర్థః॥౧౮॥వరుణైతి॥వారుణీమధయాస
 హహుత్సన్నామదిరా॥౧౯॥౨౦॥ఉపగీయమానేతి॥క్షీబోమత్తః॥౨౩॥ప్రగ్నీతి॥స్వేదపవప్రా లేయంహిమంతేనభూ
 షితం॥౨౪॥సఇతి॥మత్తోయమిత్యనాదృశ్యలనాగతాంతపరాంసంధిం॥౨౫॥పాపఇతి॥ఆపమతాఅపనాతాయద్యస్తాన్నా

నవస్థితాత్మనోపచక్రతస్సుస్యబుధాఃపురస్త్రీయః॥గృహ్లాంతీవైచక్రకథస్యసుందరస్త్రీతావలోకోచ్చ
 సితస్త్రరాతురాః॥౧౩॥కించస్తతః-ధయాగోప్యఃకథాఃకథయతాపరాః॥యాత్యస్తాభిర్విసాకలోయ
 దితస్యతవైవనః॥౧౪॥ ఇతిప్రహసితంతోరజల్పితంచారుషీతం॥గతింపేత్రిమపరిష్కంఘ్రంతుంత్యో
 రురుదుస్త్రియః॥౧౫॥సంకర్షణస్తాఃకృష్ణస్యసందేశైర్హృదయంగమైః॥సాంత్యయామాసభగవా
 న్నానాసనయకోవిదః॥౧౬॥ద్వమాసేతత్రచావాత్సన్నధుంచమాధవమేవచ॥రామఃకుపాసుభగవాన్
 గోపీనాంరతిమావహా॥ ౧౭ ॥ పూర్ణాచంద్రకళామృష్టేకాముదీగంధవాయునామయమునోపవనైరే
 మేసేవితేస్త్రీగజైర్వృతః॥౧౮॥వరుణపేత్రితాదేవీవారుణీవృత్కోటరాత్॥వతంతీతద్వనంసర్వంస్వ
 గంధేనాదృశవాసయత్॥౧౯॥తంగంధంచుధుధారాయావాయునోపహృతంబలః॥అహ్నియోవగతస్త్ర
 త్రులవాభిషేపాసమం॥౨౦॥ఉపగీయమానఉద్గాయకావనితాశోభిమండలైరేజేకరేణుయాధేశో
 మాహేంద్రఇవవారణః॥౨౧॥నేదుడుండుభయోవ్యోమ్నవవృముఃకుసుమైర్ముదా॥గంధర్వామునయో
 రామంతద్విరైర్వీడిరెముదా॥౨౨॥ఉపగీయమానచరితోవనితాభిహళాయుధః॥వనెషువ్యచరత్క్షీ
 బోమదవిహ్వలలోవనః॥ ౨౩ ॥ ప్రగ్నైకకుండలోమత్తోవైజయంత్యావమాలయాబిభ్రత్త్రితము
 ఖాంభోజంస్వేదప్రా లేయభూషితం॥౨౪॥సరిజహావయమునాంబలశ్రీదాధామీశ్వరః॥నిజవాక్యమ
 నాదృశ్యమత్తిభిత్యావగాంబలః॥అనాగతాంహలాగ్రైణకుపితోవిచక్షహ॥ ౨౫ ॥ పాపేత్సంచామవ
 జ్ఞాయయాన్నాసమయాహుతా॥నేప్యేత్వాంలాంగలాగ్రైణశతధాకామచారిం॥౨౬॥ఎవంనిర్భ
 త్వికాతాభీతాయమునాయదునందనం॥ఉవాచచకితావాచపతితాపాదయోన్యవ॥ ౨౭ ॥ యమునా॥
 రామరామమహాబాహునజానైతపవిత్రమంయస్వైకాంశేనవిద్యతాజగతిజగతఃపతి॥ ౨౮ ॥ వరం
 భావంభగవతోభగవత్మామజానతీం॥మోక్షమహానివిశ్వాత్ప్రపన్నాంభక్తవత్సల॥ ౨౯ ॥ తతో
 వ్యమంచద్యమునాయాఽతతోభగవాన్బలః॥నిజగాహజలంస్త్రీభిఃకరేణుభిరవేధరాట్॥ ౩౦ ॥ కా
 మంవిహృత్యనలిలాదుత్తీర్ణయాసితాంబరే॥భూషణానిమహార్హాణిదదౌకాంతిశ్శుభాంప్రజం॥౩౧॥ వ
 సితాన్వావాససీగీలేమాలామామచ్యకాంచనీం॥రేజేస్వలంకృతోలిప్తోమాహేంద్రఇవవారణః॥ ౩౨ ॥ అ
 ద్యాపిదృశ్యతేరాజకాయమునాకృష్టవత్ప్రసానాబలస్యానంతవీర్యస్యవీర్యంసూచయతీవహ॥ ౩౩ ॥ ఏవం
 సర్వానితేయాతాపకెవరమతోవ్రజే॥ రామస్యాక్షిప్తవిత్తస్యమాధురైవృత్తజయోషితం॥౩౪॥

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-పంచపక్షితమోధ్యాయః.

గచ్ఛసి-తస్తాన్నేష్యేగముష్యామి॥౨౬॥ఏవమితి॥చకితాకంపితా॥౨౭॥రామేతి॥ఏకాంశేనశేషాభ్యేన॥౨౮॥తత
 ఇతి॥నిజగాహలవగాహనంకృతవాన్॥౩౦॥కామమితి॥ఉత్తీర్ణయనిగతాయ-అసితాంబరాదీనికాంతిదహ-కాంతి
 లక్ష్యః-యథాక్రంవిష్ణుపురాణే॥శ్లో॥వరుణప్రహితామస్త్రైమాలావస్తానపంకజాం॥సముద్రాభేతథావస్త్రీసీలేలక్షీ
 రయచ్చతేతి॥హరివంశేచ-బలంప్రతిలక్ష్యీవాక్యం॥ శ్లో॥ జాతరూపమయంచైకంకుండలంవజ్రభూషణం॥అదిపద్మంచప
 ద్భ్యుందివ్యంశ్రవణభూషణం॥దేవేమాంప్రతిగృహ్ణీష్వపారాణీంభూషణక్రియామిత్యాది॥౩౧॥వసిత్యేతి॥వసిత్యా
 వరిధాయ-అమచ్యకంతేనిధాయ-చందనాదిభిరాలిప్తః॥౩౨॥౩౩॥ఏవమితి॥ఏకానితాయధామాధురైవ్యవిలాసైః॥౩౪॥

ఇతిభావాధాదీపికాయాం- పంచపక్షితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

క్షోదవ్యక్తపిత్తమేకాశీంఽత్యాహాపాండ్రకంహరిఃతల్పిత్రంచతతోవృత్తంసుదక్షిణవధాదికం॥౧॥ త్వమితి॥ ప్రస్తాభి
తఃస్త్రుత్యాప్రత్యాహితఃబాలైఃఆజ్ఞైః॥౧॥దూతమితి॥బాలకృతోన్మపఃబాలైఃన్యవత్సేనశ్రీదాయాంపరికిన్వితః॥౩॥ ౭॥

ఉవాచేతి॥ హమూఢఉత్సృత్యైవప్రత్యేచ్ఛామియైస్సుహృత్వమేవంవికథసే-తేవ్యపీఠ్యస్థః-యద్యా-యైఃకృత్రి
మైస్సుదర్శనాదిభిస్త్యమేవంజ్ఞానుసే-తానుత్సృత్యైత్యాజయిష్యామీత్యర్థః॥౨॥మాంశరణమేహిత్యస్త్యైతరం॥ముఖమి
తి॥వలాఃకంకాదివత్పక్షివిశేషాఃతత్రతదా-శునాంశరణమాశ్రయోభవితాన్॥౧॥ఇతి॥ కాశీమి-పాండ్రకస్వాపిత

—* శ్రీకృష్ణకృతపాండ్రకకాశీరాజవధాదికథాప్రారంభః—*

శ్రీశుకః॥నందవ్రజంకతేరామేకయాశాధిపత్యేన | వాసుదేవోహమిత్యజ్ఞోమాతంకృష్ణాయప్రాహి
ణోత్॥౧॥త్వంవాసుదేవోభగవానవతీణోజగత్పతిః॥ఇతిప్రస్తాభితోచితైర్వేదాస్త్రాగ్రహమృతం॥
౩॥దూతంచప్రాహిణోత్తందఃకృష్ణాయావ్యక్తపత్నీనా | ద్వారకాయాంయథాబాలాన్యపాబల్య
తోబుధః॥౩॥దూతస్తుద్వారకామేత్సృశుభాయామాస్థితంప్రభుమ్ | కృష్ణంకమలవత్కృతంరాజసందేశ
మబ్రవీత్॥౪॥కారాశః॥వాసుదేవోవతీణోహమేకవనచాపరః | భూతానామనుకంపార్థంత్వంకు
మిధ్యాభిధాంశ్యజః॥యానిత్వమత్సద్విహోమాధ్యాద్భిభవ్యభీతవత్ | త్యక్తైహిమాంత్వంశర

ణంనోచేదైహిమనూహవమ్॥౬॥శ్రీశుకః॥వికథనంతదాకణ్యపాండ్రకస్వాల్పమేధనః॥ఉగ్రసేనా
దయస్సఖ్యాఉచ్ఛ్వైజహనుస్తదా॥౭॥ఉవాచదూతంభగవాపరిహాసకథామను॥ఉగ్రైత్యేమా
ఢదిహోబయైస్త్యమేవంవికథసే॥౨॥ముఖంయదాపిధాయాజ్ఞకంకృధగ్రవలైర్వృతః॥శయివ్యసేహత
స్త్రైభవితాశరణంశునామ్॥౧॥ఇతిదూతప్రమాతేవంప్యామిసేసర్వమాహరత్ | కృష్ణోపిరథమాస్థా
యకాశీముపజగామహ॥౧౦॥పాండ్రకేపితమద్యోగమువలభ్యమహారథః | అత్యోహిణీభ్యాంసంయుక్తో
నిశ్చక్రామపురాధ్వరీతమ్॥౧౧॥తస్యకాశీపత్నిత్రంపాష్టిగ్రామేహాన్యయాన్వప్రాత్యోహిణీభి
స్సీన్మభిరవశ్యత్పాండ్రకంహరిః॥౧౨॥శంఖార్యసిగదాశౌర్కశ్రీవత్సద్యుపలక్షితమ్ | బిభ్రాణంకాన్త
భమణింపనమాలావిభూషితమ్॥౧౩॥కాశేయవాససీపీతేవసానంగుడద్వజమ్॥అమూల్యమార్థ్యాభర
ణంస్ఫురన్తకరకుండలమ్॥౧౪॥దృష్ట్వాతమాత్మనాశుల్యంవేషంకృత్రిమమాశ్రితమ్ | యథానటంరంగ
తంవిజహాసభృశంహరిః॥౧౫॥తూతైగదాభిఃపరిమేశ్వక్యప్తిప్రాసతోమరైః | అనిభిఃపట్టైవబా
ణైఃపాహరన్సరయోహరిం॥౧౬॥కృష్ణస్తుతత్పాండ్రకకాశీరాజయోబలంఽజస్యందనవాజిపత్ని
నాత్ | గదాపితశ్రీమభిరదయన్భృశంయథాయుగాంతేహతభుక్పృథక్సృజాః॥౧౭॥ఆయోధనం
తత్రధవాజికుంజరద్విపక్షరోష్ట్రైరరిణావఖండితైః॥బభౌచితంమోదపహంనునస్వినామాశ్రీడనంభూ

తపతేరివోల్బలం॥౧౮॥అథాహపాండ్రకంశౌరిభోభోపాండ్రకయన్మవా | దూతవాక్యేనమామా
హతాన్యస్త్రాగ్రహిత్సృజామితే॥౧౯॥ త్యాజయిష్యేభిధానంమేయత్సయాజ్ఞమృమాధృతం | వ్రజా
మిశరణంతేద్యయదిసేచ్ఛామిసంయుగం॥౨౦॥ఇతిక్షిప్తాశితైర్బాణైర్విరథీకృత్యపాండ్రకం | శిరో
వృశ్వప్రధాంగేనవజ్రేణంక్రయిథాగిరైః॥౨౧॥తథాకాశీపతేకాయాచ్ఛిరఉత్కృత్యవత్రిభిః |
వ్యపాతయతాశిశుర్యాంపత్నకోశమవాలిః॥౨౨॥ఎవంమత్సరిణంహత్యాపాండ్రకంససజిహ్వాః
ద్వారకామావిశత్సద్దైప్త్యయమానకథామృతః॥౨౩॥ సకత్యంభగవద్ధ్యానప్రధ్వస్తాఖిలబంధనః | వి

భాగిణశ్చహరేరాజస్వరూపంతస్తయోభవత్॥౨౪॥ శిరఃపతితమాలోక్యరాజద్వారిసకుండలం కి
దామిత్రపురేతపథానాత్॥౧౦॥౧౧॥తస్యేతి॥పాష్టిగ్రాహాపుష్టప్రాంతరక్షణతత్పరః॥౧౨॥౧౩॥కాశేయేతి॥౧
రుడఃకృత్రిమఃస్వజయస్సృతం-అమూల్యంఅనఘం-మాధ్యాభరణంకిరీటంయస్సృతం॥౧౪॥౧౬॥కృష్ణఇతి॥గజస్యందనా
దివతురంగబలమదీతవా-పుథక్ప్రజాఃవరుచి-ధంభూతగ్రామంయథాయుగాంతాగ్నిరితి॥౧౭॥ఆయోధనమి
తి॥ఆయోధనంరణస్థానం-అరిణాచక్రేణదితంవదీతం-అకీణం-ఆశ్రీడనమివకల్పం-తేరుత్రస్యశ్రీదాస్థానమివ॥౧౮॥
౨౦॥ఇతి॥౧౭శ్యంగంయథేతి॥౨౧॥౨౪॥ శిరఃపతి॥ప్రథమంకిమిదమివశ్చద్వక్త్రమితివిధావ్యకస్యచేతిసంశిశిరేసం

శయంకృతవంశభిః॥౨౫॥౨౬॥సుదక్షిణభిః॥సంస్థావిధింశ్చ తరక్రియాం-అవదింబిమృతం॥౨౭॥ ఇతి॥ ఆత్మనాఅభి
సంధాయబుద్ధ్యాఅధ్యవస్యసుదక్షిణఃఅత్యుదారః॥౨౮॥ప్రేతభిః॥వరమదాత్ వ్యసేష్యేత్కృతవాగ్ధ్యర్థః॥౨౯॥ సుదక్షి
ణేతి॥యుత్తిజంయుత్తిజువస్సనియోగకారిణం॥శ్రు॥యజ్ఞస్యదేవమృత్విజమితిశ్రుతైః-అబ్రహ్మజ్యేష్ఠయోజితభ
తి-కృష్ణేప్రయోజితోవిపరీతోభవివ్యతిసూచితం॥౩౦॥ఇతి॥అభిచరణాభిచారంకుర్వణ-ప్రతిగృహీతంయమః॥౩౧॥
తతః॥తప్తంతామ్రమివశిఖాఃశ్చశూన్యచయస్యసః-అంగారోద్గారిణిలోచనానియస్యసః॥౩౨॥ దంష్ట్రేతి॥ దంష్ట్రా
భిరున్యేభ్యఃకుటీదండైశ్చకఠోరంకూరమాస్యంయస్యసః-త్రిశిఖంత్రిశూలం॥౩౩॥ పద్భ్యామితి॥ దిశఃప్రదమాణా
౩౪॥౩౫॥అత్యైతి॥త్రాహితాహిత్యాహురితిశేషః॥౩౬॥శ్రుశ్చేతి॥అహమదితాస్మిరక్షిప్యమి॥౩౭॥౩౮॥ తదితి॥

మిదంకస్యవావక్త్రమితిసంశిశిరజవాః॥౨౫॥ రాజ్ఞఃకాశీవతేజ్ఞాత్యామహివ్యసఃపుత్రబాంధవాః ।
పౌరాశ్చహాహతారాజనాథనాథేచారుదా॥౨౬॥ సుదక్షిణస్తస్యసతఃకృత్యాసంస్థావిధింపితుః ।
నిహత్యపితృహంతారంయాస్యావ్యవదితింపీతుః॥౨౭॥ ఇత్యాత్మనాభిసంధాయసోపాధ్యాయోమహే
శ్వరంసుదక్షిణోర్ధ్వయామాసపరమేణసమాధిశా॥౨౮॥ప్రేతోవిఘ్నకోభగవాతప్రైవరమదాద్భవః ।

పితృహంతృవధోపాయంసవప్రేవరమీశితుః॥౨౯॥ *సుదక్షిణాగ్నింవరిచర బ్రహ్మజై సుహయుత్తి
జమ్ । అభిచారవిధానేనసచాగ్నిఃప్రమత్యైవతః॥ సాధయవ్యతిసంకల్పమ్ బ్రహ్మజ్యేష్ఠయోజితః ॥
౩౦॥ఇత్యాదిప్తప్రథావక్రైకృష్ణాయాభిచరణప్రతీ॥౩౧॥తతోగ్నిరుశ్శితఃకుండాన్మూర్తిమానతిభీషణః ।
తప్తతామ్రశిఖాశ్చశ్రురంగారోద్గారిణిచనః ॥౩౨॥ దంష్ట్రాగ్నిభ్యఃకుటీదండకఠోరాస్యస్యజిహ్వ
యా॥అలింగాస్యకన్యశీనగ్నోవిధూన్యకత్రిశిఖంజ్వలణా॥౩౩॥పద్భ్యాంతాశప్రకూణాభ్యాంకంపయ
న్నవసీతలం । సోభ్యథావద్వృతోభూతైర్ద్వారకాంప్రదమాదిశః॥౩౪॥ తమాభిచారదహనమాయాం
తంద్వారకాకసఃవిలోక్యత్ర సుస్పర్శేవనదాహేయథామృగాః॥౩౫॥అత్యైస్సభాయాంక్రీడంతంభ
గవంతంభయాతురాః । త్రాహితాహితీల్లోకేవహ్నిఃప్రదమాతఃపురం॥౩౬॥ శ్రుత్యాతర్జునవైశ్
ఖ్యందృష్ట్యాస్యానాంచసాధ్యసంశరణ్యస్యప్రహస్యాహమాభైష్టైత్యదితాప్ర్యహం॥౩౭॥నర్వస్యాం
తబహిసాస్మక్షీకృత్యాంమాహేశ్వరీంవిభుః । విజ్ఞాయతద్విభూతార్థంపాశ్వకాంధంచక్రమాదిశతే ॥౩౮॥
తతూర్వకోటిప్రతిమంసుదర్శనంజాజ్వల్యమానం ప్రశయానలప్రభం । న్యతేజసాఖంకకుభోధరోదసీ
చక్రంముకుందాస్త్రమథాగ్నిమదాయత్ ॥౩౯॥ కృత్యానలఃప్రతిహతస్సరథాంగపాణెరప్తాశిపా
స్థవవిభగ్ముఖానివృతైః । వారాణసీంప్రతిసమేత్యసుదక్షిణంతంసర్వైక్షన్తంసమదహాత్సృక్యతోభి
చారః॥౪౦॥చక్రంతువిష్ణోప్రదమ్ప్రవిప్తంవారాణసీంసాష్టసభాలయావణాం । సగౌపురాట్టాలకగౌత
గౌకులాంసశోశహస్త్యశ్వరథాన్నశాలాం ॥౪౧॥ దధ్యావారాణసీంసర్వాంపిష్ఠువక్రంసుదర్శనం ।
భూయఃపాశ్వకముపాత్పితృస్త్వాష్టస్యాక్షిప్తకర్తృణః ॥౪౨॥ యపతచ్ఛాస్రయేత్సర్వైక్షన్తమ్జ్లోకవి
క్రమం । సమాహితోవాశ్వణుయాత్సర్వపాప్తైఃప్రముచ్యతే॥౪౩॥ *****

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధ - షష్ఠపక్షిరమోధ్యాయః.

—*బలరామకృతద్వివిదవధకథాపారింభఘట్టః*—

రాజా॥భూయోహంశ్రీశుమిచ్ఛామిరామస్యాద్భుతకర్తృణః । అనంతస్యాప్రమేయస్యయదన్యత్యౌత

లోదసీచప్రకాశయదిశిశేషః-యద్వా-స్వతేజసాఖాదీప్రతిజాజ్వల్యమానంఅత్యర్థంప్రకాశమానమత్యర్థః॥ అర్జు
తోఅపీదయత్॥౩౯॥అర్జితోగ్నిర్యత్పృతవాణదాహాకృత్యానలభి॥ సహత్విగ్భిఃజనైశ్శవవతమానం-అభిదర్శం
తే-మార్గం లేఅనేనేత్యభిచారఃకృత్యానలః॥౪౦॥చక్రమితి॥అట్టాదిసహితాంఅట్టాఃమంచాః ॥౪౧॥౪౨॥*****

ఇతిభావాథాదీపికాయాం - షష్ఠపక్షిరమోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో॥సప్తపక్షిరమేరామోగిరైవతకమదాత్ । సైవరంయువతిభిఃక్రీడన్నవగీద్వివిదంబలః ॥ కాళిండివిదారణానంత
రంరామచరితంద్వివిదవధాదిసంగతమపిఅమక్తా - తతూర్వభావిత్వేనపాండ్రకవధాదికంబుధాపేదానీంతదేవప్ర
స్తాతి॥భూయఇతి॥రామభరితశ్రవణేచ్ఛాయామద్భుతకమత్యంహతుః - తత్రచానంతత్వం - తత్రాప్యప్రమేయ

త్వమితి॥నరకస్థితి॥నరకస్యసఖాతిహరిణాః॥రేఖారణం- సుగ్రీవసచివత్సరస్యకుంఠ్రబలం-మైందస్యభాగ్రితేతిరా
మాయశైలితిప్రసిద్ధతేనవీర్యాధిక్యము క్తమితి॥అసఖ్యురితి॥సఖ్యుర్నరకస్య-అపవతింఅస్యన్యం-రాష్ట్రస్యవిష్ణవోనా
శ్చోయథాభవతితథాపురాదీనదహదితి॥౩॥కించ॥క్యచిదితి॥ కదాచిత్ సఃద్వివిదఃమిత్రహమిత్రంసఖాయంనరకాసురం
హంతీతిమిత్రహంహరిః॥శ్రీకృష్ణః॥౪॥క్యచిదితి॥ తస్యసముద్రస్యజలంబాహుభ్యాంఉత్పన్నవృక్షలాహూఃకూలేవర్తమా
నాదేశాన్యమజ్జయత్ స్థావరాయామాసేతి॥౫॥ ఆశ్రమానితి॥ ఆశ్రమస్థానసస్పృహభీష్టాఃఆహవనీయాద్యగ్ని

వాగావిభుః॥౧॥ శ్రీశుకః॥నరకస్యసఖాశ్చిద్వివిదోవామవానరః॥సుగ్రీవసచివసోనృభాగ్రితామైందస్య
వీర్యవా॥౨॥సఖ్యుసోనవతింకుర్వావానరోరాష్ట్రవిష్ణవం॥ పురగాగ్రమాకరాఘోషానదహద్వ
హ్నిముత్యభాగ॥౩॥క్యచిత్తైలామత్పాట్యతైదేశానమచూర్ణయత్॥ అనర్తకామతరామేవయ
తాగ్రస్తేమిత్రహంహరిః॥౪॥క్యచిత్సముద్రమధ్యస్థోద్ధృష్టముద్భృత్యత్యజ్జలం॥ దేశాన్నాగాయతహ్ని
ణోవేలాకూలేనమజ్జయత్॥౫॥ఆశ్రమాన్సఖిముఖ్యానాంకృత్యాభగ్నవనస్పృహ॥ అదూషయచ్ఛృ
న్మత్తైగ్రిగ్నివైతానాకాఫలః॥౬॥పురుషాఃయోషితోద్భవః॥తైఃతైఃభృద్దోశోనహంసః॥నిక్షిప్తచా
ప్యథాచ్ఛృంఘైఃపేతసాగ్రివకీటకం॥౭॥ఎవందేశావిప్రకుర్వాదూషయంశృకులస్త్రియః॥ శ్రుత్యా
సులలితంగీతంగిరింరైవతకంయయా॥౮॥తతాసశ్యద్యమవతింరామంపుమరమానిన॥ సుదర్శనీయ
సర్వాంగంలలనాయాధమధ్యగం॥౯॥ గాయంతంవామణీంపీత్యామదవిహ్వలలోచనం॥విభాగ్రిజమా
నంవపుషాప్రభిన్నమివవారణం॥౧౦॥దుష్టశృఖాన్మృగశృఖామూకాఃకంఠయోద్రుమా॥చక్రైకిల
కిలాశబ్దమాత్మానంసంప్రదర్శయ॥౧౧॥తస్యధాప్త్యంకపేర్విత్వతరుణ్యజాతిచాపలాః॥ హాస్య
ప్రియావిజహసుఖంలదేవవర్తనహః॥౧౨॥తాహేలయామాసకపిభూత్తైఃతైస్సంముఖాదిభిః॥ ద
ర్శయన్స్యదంతాపాంరామస్యచనరీక్షతః॥౧౩॥ తంగాగ్నిష్టాపాగ్రహరతుగ్రద్ధోబలః॥ప్రహరతాం
వరః॥సవంఠయత్వాగ్రివాణంమదిరాకలశంకపిః॥ గృహీత్వాహేలయామాసాధూర్తస్తంకోపయన్
హసన్॥౧౪॥నిర్భిద్యకలశందుష్టోవాసాంస్యాస్ఫాలయద్బలం॥కదభీకృత్యబలవావిప్రచక్రమదోద్ధ
తః॥౧౫॥తంతస్యావినయందృష్టాదేశాంశ్చతమప్రతాన్॥ కుగ్రద్ధోముసలమాదద్రహలంచారిజిఘం
సయా॥౧౬॥ద్వివిదోషిమహావీర్యస్సాలముత్పాట్యపాణినా॥ ఆభ్యేత్యతరసాతేనబలంచూర్ణస్యతాడయ
త్॥౧౭॥తంతుసంకర్షణోమూర్ఖిణఃపతంతమచలోయథా॥ప్రతిజగాగ్రహభగవాన్సంసందేహానవృ
తం॥౧౮॥ముసలాహతమస్తిహే॥విరేజైర్క్తధారయా॥గిరిర్యథాగైరికయాప్రహరంవాసుదింతయన్॥
౧౯॥పునరన్యంసముత్పన్నవృక్షానివృత్తమోజసా॥ తేనాహనత్సుసంకుర్ధస్తంబలశ్చతథాద్భుతత్॥
౨౦॥తతోన్యముత్పాట్యజఘ్నేతంచాపితథాద్భుతత్॥౨౧॥ ఏవంయుధ్యభగవతాభగ్నైస్తస్మాపునః
పునః॥ఆకృత్యసర్వతోవృత్తాన్నివృత్తుమకరోద్వనం॥౨౨॥తతోముంచద్భిలావద్దంబలసోవర్తమపి
తః॥తత్సర్వంచూర్ణయామాసలీలయాముసలాయాధం॥౨౩॥ స్యబాహూతాశంకాశౌముష్టికృత్యకపి
శ్వరః॥ఆసాద్యరోహిణీపుత్రంతాభ్యాంవత్సరూరుజత్॥౨౪॥యాదవేందోపితందోద్ధృష్టత్యై
ముసలలాంగతా॥జతాసభ్యర్థయతుగ్రద్ధసోనవతమగ్నిరంవమన్॥౨౫॥చకంపేతేనవతతాసలంకస్సవ
సస్పృహి॥వర్తతఃకురుశాన్దూలవాయునానారివాంభసి॥౨౬॥ జయశబ్దోనమశ్శబ్దస్సాధుసాధితిచాంబరే
సురసిద్ధమునీందాగ్రామాపీతు-సుమవర్షితాం॥౨౭॥ ఎవంనిహత్యద్వివిదంజగద్వ్యతికరావహం॥ సం

ముమూత్సాగ్రిదిక్యతవానిత్యథః॥౬॥పురుషానితి॥అవ్యధాత్పిదధ-పేతసాగ్రిభగ్రిమరః॥ ౭॥ ౯॥ గాయంతమితి॥ప్రభి
న్నంమన్తం॥౧౦॥౧౧॥తస్యేతి॥జాత్యాన్యభావేనైవచాపలయాసాంతాః॥౧౨॥తాఇతి॥హేలయామాసలవజ్జైనిరీ
క్షతఃనిరీక్షమాణస్య-తమవాదృత్యేత్యథః॥౧౩॥౧౪॥నిర్భిద్యేతి॥ ఆస్ఫాలయత్ యోషితాంవాసాంస్యాకృత్యపాటిత
వా-విప్రచక్రైఃపవనపక్యృవా॥౧౪॥౧౬॥ద్వివిదఇతి॥పాలంవృక్షం॥౧౭॥ తమితి॥ సుసందేనముసలేన-అహనత్ అ
హన్నిత్యథః-తంవానరం॥౧౮॥ముసలేతి॥మస్తిమగ్నంమస్తకలవయవశేషః-గైరికయాలోహితథాతునా- నాసుదిం
తయన్॥౧౯॥౨౩॥స్యేతి॥అరూరుజత్ తాడయామాస॥౨౪॥ యాదవేంద్రత్వతి॥ జతోగ్రింతబాహుమూలే॥

౨౫॥ చకంపత్తిః॥ టంకాః సహో వివరణానిత్యహితః॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ఎవమితి॥ జగతో వ్యతికరం నాశమావహతీతథాతం॥

ఇతి భావాధానీపి కాయాం-సప్తపక్షి తమోధాయన్యాఖ్యః.

శ్లో॥ అప్తపక్షి తమోసాం బేబద్ధేకారవై ర్యుధి తద్విమోక్షయరా మేదగజాహ్వయవికషణం॥ శ్రీరామస్య-చరితాగ్ని తరం నిరూపయతుమాహ॥ దుర్యోధనేతి॥ సమితింజయః సంగ్రామజితే॥ ౧॥ ౨॥ బద్ధి తేతి॥ నోస్తాకం మహీం అస్తాభిదృక్షాం న తేభూవతి ఇతి భావః॥ ౩॥ నిగృహీతమితి॥ యాంతియాస్యంతి-పాశాఇం ద్రియాణీవ - సుసంయతాః-ప్రాణా యామాదిభిదృక్షామితి॥ ౪॥ ఇతితి॥ కురువృద్ధోభీష్మః-తేనామమోదితాః-తత్సహితాః పడేత ఇత్యర్థః॥ ౫॥ దృష్ట్యైవతి॥

స్తూయమానోభగవాన్ జనై స్సృపురమావితే॥ *****

ఇతి శ్రీమద్భాగవత-దశమస్కంధ- సప్తపక్షి తమోధాయః.

—*బలరామకృతహస్తినాపురకవణాదికథాప్రారంభః*

శ్రీశుకః॥ దుర్యోధనసుతాం రాజా లక్ష్మణాం సమితింజయః॥ స్వయంవరస్థామహరత్సాంబోజాంబవో నుతః॥ ౧॥ కారవాః కుపితాః దుస్సర్విణితో యమర్షకః॥ కదగ్ధీకృత్యనః కన్యాసుకామావహరద్భుతాత్॥ ౨॥ బద్ధి తేనోమరుర్వికీంకింకరిన్యంతి వృష్టయః॥ యేష్టాష్ట్రసాదోపదితాంబితాంబోభంజితేషాం॥ ౩॥ నిగృహీతం సుతం శ్రుత్వా యద్యవ్యంతి హవృష్టయః॥ భగ్నదర్పాశ్శమం యాంతి పాశా ఇమసుసంయతాః॥ ౪॥ ఇతి కణాశ్మలోభూరిర్యజ్ఞ కేతుస్సయోధనః॥ సాంబమా రేభి కేబద్ధం కురువృద్ధాసుమోదితాః॥ ౫॥ దృష్ట్యానుధావతస్సాంబోధా ర్రరాష్ట్రాపహవరణః॥ ప్రగృహ్యరుచిరంచాపంతస్థాసంహతివై కలః॥ ౬॥ తేతంబిస్తుతవః శ్రుద్ధా ప్రివృతిః ప్రితిభాషిణః॥ ఆసాద్యధన్వినోబాహైః కిష్టా గ్రహ్యన్మమాకే॥ ౭॥ సోతివిధ్యకురు శ్రేష్ఠకురుభిర్యదనందనః॥ నాహ్యవృజ్జీదదంత్యాభాస్సింహాః యుర్రమ్నై రివ॥ ౮॥ విష్ణుర్వరుచిరంచాపం సర్వావివాధనాయతైః॥ కిష్టాదీకషత్రధాకపీత్యతావద్విరుగవత్పుణక్॥ ౯॥ చతుర్భుశ్చతురోవాహా నైతేనవసారధీ॥ రథినశ్చమహేష్వాసాస్త్రస్యతైభ్యస్తూజయః॥ ౧౦॥ తంతుతేవరథంచ శ్రుశ్చ త్వారశ్చతురోహయా॥ ఏకస్తూపారథింజఘ్నై చ్ఛైదాన్యశ్చరాసం॥ ౧౧॥ తింబద్వావిరధీకృత్యభేరికురవోయుధి కుమారం స్వస్యకన్యాంచ స్వపురంజయినోవిశ॥ ౧౨॥ తచ్ఛ్రుత్వా వారదేమోక్తం రాజా సంజాతమన్వయః॥ కురూప్రత్యుద్యమంచ త్రురుగ్రసేన ప్రచోదితాః॥ ౧౩॥ సాంత్యయిత్వా తుతాకారామస్సన్నధాకవృష్టిపుంగవః॥ నైచ్చతురూణాం వృష్టి నాంకలింకిలిషలావహః॥ ౧౪॥ జగమామహస్తినపురంధేనాదిత్యవర్చసా॥ బ్రాహ్మణైః కలవృద్ధైశ్చ పుత్రైశ్చం ద్రై

వస్త్రహైః॥ ౧౫॥ గత్వా గజాహ్వయం రామోబాహుభ్యావవనమూత్రితః॥ ఉన్దవంప్రేషయామానధృతరాష్ట్రం బుభుత్సయా॥ ౧౬॥ సోభివంద్యాంబికాపుత్రం భీష్మచోణం సబాహ్నికం॥ దుర్యోధనంచ విధివచామమాగతమబ్రవీత్॥ ౧౭॥ తేతి శ్రీతామకర్ణ్యప్రాప్తం రామం సుహృత్తమం॥ తమర్పయిత్వా భియంతుస్సర్వేషాం గళపాణయః॥ ౧౮॥ తం సంగమ్య యథాన్యాయ్యం గామఘృణంచ న్యవేదయ॥ తేహంయంతస్సృభావజ్ఞాః ప్రణేముర్శిరసాబలం॥ ౧౯॥ బంధూకకుశలిమోద్యుష్ట్యుష్ట్యుష్ట్యుశేవమామయం॥ వరస్పరమథోరామోబాహుషైవిక్లబంచచ॥ ౨౦॥ ఉగ్రసేనః క్షితిశోయమ్యుష్మానాజ్ఞావయన్పుభుః॥ తదవ్యగ్రధియన్పుత్వా కురుధ్వమవిలంబితం॥ ౨౧॥ యన్యాయంబహవస్తేవ్వికంజత్వాథమేణధార్మికం॥ అబద్ధి తాథరత్నైష్టేబంధూనామైక్యకామ్యయా॥ ౨౨॥ శ్రీశుకః॥ వీర్యశౌర్యబలోన్నద్ధమాస్త్ర

ఏకలః ఏకః॥ ౬॥ తత్తితి॥ కణాః ఆగ్రణీర్యేహంతే॥ ౭॥ సత్తితి॥ అచింత్యభగవతోర్భుః-అచింత్యశ్చాపావర్భశ్చేతివా॥ ౮॥ తత్సృగ్రివంచయతి॥ చతుర్భుశ్చతురత్తిత్యత్రవీప్యాసుసంధయాతతామూతే సుంమాతవంతః॥ ౧౦॥ ౧౧॥ తేమితి॥ స్వస్య దుర్యోధనస్యకన్యాంచనీ త్యేతి శేషః॥ ౧౨॥ ౧౩॥ సాంత్యయి త్యేతి॥ యతః కలింనైచ్చతే-అతః సాంత్యయిత్వా జగామేతి॥ ౧౪॥ ౧౫॥ గత్వేతి॥ ధృతరాష్ట్రం ప్రతిబుభుత్సయా అభిప్రాయజ్ఞాసయేత్యర్థః॥ ౧౬॥ సత్తితి॥ విధివత్ అభివాద్య॥ ౧౭॥ తత్తితి॥ తమర్ధవముర్పయిత్వా సత్కృత్య-మంగళపాణయః ఉపాయనమాప్తాః॥ ౧౮॥ తమితి॥ వృద్ధా అపి ప్రణేమః॥ ౧౯॥ ౨౦॥ యదితి॥ యద్యాయం ఇత్యుగ్ర సేనవాక్యం-మృష్యే సహే అథ అశుతమానీయగుమర్పయి తేతి శేషః॥ ౨౧॥ వీర్యశౌర్య

పీఠ్యం ప్రభావః శౌర్యం ఉత్పాదః బలం సత్త్వం - తెరున్నధం ఉచ్చృంఖలం - కథం - ఆత్మనః శక్తైః సమం అనుమాపం || ౨౩ ||
అశ్మబాఇతి ఉపానత్ పాదరక్షాశరత్సంఘమచ్చతి హీనా అప్యస్తా నాజ్ఞావయంతీశ్చ ధః || ౨౪ || అన్యైవ ప్రపంచ
శ్చతుర్థిః ఎతత్తతి యా నేన పృథాయా వివాహేన || ౨౫ || కించ చామరేతి భుంజంతి ఉపభుంజంతి ఇన్యథః - అన్యమపేక్ష
యా అస్తా కమనా గ్రహేణ అస్తా కమనా గ్రహేణేతి యావత్ || ౨౬ || అలమతి అతః పరంతాన్యవహరిష్యామి ఇన్యథః ||
౨౭ || కథమితి అవరుంధీశస్వీకుర్యాత్ ఉరణః మేవః || ౨౮ || జన్మేతి జన్మనా బంధుభిశ్చ ఉపలక్షితయా - శ్రీయా ఉన్నధ
ఉత్సాహోమదోయేషాం కేదుర్వాచ్యం పరుషం వాక్యం - అసంఖ్యాః సుజనాః || ౨౯ || ౩౦ || నూనమితి నానాపదైః సనాభి
జనాదిమతైరున్నధాః - తెషాం నందపి ప్రతపః ప్రకషేణ శమయంతీతథా లగుడః పండు || ౩౧ || ౩౨ || తత్తతి దుర్వా

శక్తి సమంవచః కురవో బలదేవస్య శక్త్యో మః ప్రకోపితాః ॥ ౨౩ ॥ అహలూనహచ్చిక్రమిదం కాలగత్యా
దురంతయా ఆరుదుక్షత్వపానైర్వశిరోమఘసేవితం ॥ ౨౪ ॥ ఏతేయానేనసంబంధాస్సహాకార్యాస
నాశనాః ప్రప్లవంత్యుతాంసీతా అస్త్యుత్తన్యపాసనాః ॥ ౨౫ ॥ నామరవ్యజనేతంబమాతపశ్రవచపాం
డరంకిరిమనాసనంతయ్యాంభుంజంత్యప్రదుపేక్షయా ॥ ౨౬ ॥ అలయకూనాంనరదేవలూచనైర్దాతాః
ప్రతీపాచరితోద్ధతాన్తనాంయెనః ప్రసాదోపదితాహియాదవాజ్ఞావయంత్యద్యగతత్రపాబతా ॥ ౨౭ ॥
కథమంద్రోపికురుభిభీష్మంద్రోణాన్తనాదిభిః । ఆదత్తనవరుంగిరిసేమాగ్రస్తమివోరణః ॥ నాతఃప
రంహ్యగ్రసేమోరాజాభవితుమహాతి ॥ ౨౮ ॥ శ్రీశుకః ॥ జన్మబంధశ్రియోన్నద్ధమహాస్తేభరతమ
భాత్రైవ్యరామందుర్వాచ్యనసభ్యాః ప్రావిశేషపురం ॥ ౨౯ ॥ దృష్ట్యాకురూణాందోశ్శీల్యంప్రత్యా
వాచ్యానిచాచ్యుతః । అవీచతోపసంరక్తోద్రష్మితుః ప్రహసేముహుః ॥ ౩౦ ॥ నూనంనానామదోన్న
ద్ధాశ్శాంతింనేచ్ఛంత్యపాదపః । తేహంహిప్రశమోదండఃపశూనాలగడోయథా ॥ ౩౧ ॥ ఆహలూయ
దూసుసంరభాకృష్ణంచకుపితంతైః । సాంత్యయిత్వాహమేతేహంశమమిచ్ఛన్నిహగతః ॥ ౩౨ ॥ త
థమేమందమతియః కలహాభిరతాఃఖిలాః । తంమామవజ్ఞాయముహుర్దుర్భాషామానినోబ్రువ ॥ ౩౩ ॥
నోగ్రసేనఃకిలవిభుభోజవప్యస్యంధకేత్యరః । శక్రాదయోలోకపాలాయస్యాదేశానువర్తినః ॥ ౩౪ ॥ సు
ధర్మాక్రమ్యతేయేనపారిజాతోమరాంఘ్రిపః । ఆహృత్యభుజ్యతేసోసానకిలాధ్యాసనాన్తనః ॥ ౩౫ ॥ య
స్యపాదయుగంసాతాచ్ఛ్రిగుహాస్తేభలేత్వరి । సహవాటికిత్రీశోనరదేవవరిచ్ఛదా ॥ ౩౬ ॥ యస్యాం
ఘ్రిపంకజరజోభిలలోకపాలైర్మాఘ్యైర్మైథ్యతముపాసతతీర్థాతీర్థణం । బ్రహ్మభవోహవపియ
స్యకలాకలాయాశ్శీర్షోద్ధృహేమవిరమస్యస్యపాసనంక్య ॥ ౩౭ ॥ భుంజతేకురుభిర్దత్తంభూఖండం
కిలవృష్టయః । ఉపాసహఃకిలవయంస్వయంతుకురవశ్శిరః ॥ ౩౮ ॥ అహలూవిశ్వర్యమత్రానాంమత్రానామి
వమానినాం । అసంబద్ధగిరోయాతూకస్సహతానుశాసితా ॥ ౩౯ ॥ అద్యనిషోగ్రవాముర్వీంకరిష్యామీత్య
మషితః । గృహీత్వాపాలముత్తఫేదమాన్నివజగత్త్రీయం ॥ ౪౦ ॥ లాంగలాగ్రేణగరముద్విదార్యగజా
హ్వయం । విదకమసంగంగాయాంప్రహరిష్యన్నమషితః ॥ ౪౧ ॥ జలయానమివాఘూణంగాంగా
యాంసగరంపతీ । ఆకృప్యమాణమాలోక్యతారవాజాతసంభ్రామిమాః ॥ ౪౨ ॥ మేవశరణంజన్మస్సకుటుంబా
జజీహీషవః ॥ ౪౩ ॥ సలత్కుణంపురస్సృత్యసాంబంప్రాంజలయోబ్రువ ॥ రామరామాభిలాధారప్రభా
వంసవిదానుతే ॥ ౪౪ ॥ మూఢానాంనకుబద్ధీనాంతుమహాస్థగీశ్వరః । స్థిత్వస్థిత్యవ్యయానాంత్య

పాఠాచార్యశబ్దాః॥౩౩॥యథాపగమమస్తరతివడ్ధిః॥నేతి॥విభజితజ్ఞాపయమింససంధాః॥౩౪॥అహూయజ్ఞఃశ్రీ
కృష్ణమవ్యధిశీత్రవంతశ్శత్రుకుపితరహ॥ప్రిధిః॥సుధమేతః॥౩౫॥౩౬॥యస్యేతి॥మాభ్యుత్తమైర్మోయైర్మైత్రమాం
గైః॥ఉత్తమైఃమారిభిరితా॥ఉపాసితానితీర్థానియైర్మోగిభిస్తేహమపితీర్థం - యద్వా-ఉపాసితంసప్తవఃసేవి
తంతీర్థం౧౦౮-తస్యతీర్థంతీర్థతస్యనిమిత్తం-కించ-బ్రహ్మభవఃశ్రీశ్వ-అహమపి-ఉద్వహేమకథంధూతావయం-
యస్యకలాయాఅంశస్యకలాఃఅంశాః॥౩౬॥౩౭॥అహూయతి॥మత్తానామవమద్యాదినా-రూఢైఃపరుషాఃఅనుశాస
తాస్యయందండధరస్స॥౩౮॥౪౦॥లాంఽతేతి॥లాంఽలాగ్రేణ - దక్షిణతఃప్రాకారమూలేభిఖలేనఉద్విదార్యఉ
త్పల్లవి॥౪౧॥జలయానమతి॥జిజీవిషవశ్యత్వమరాధిక్యంసోధవ్యం౪౨॥౪౪॥త్యమతి॥శేషేతయంసంకరోషి-శేషపర్యంతే

పరిశిష్యమాణోయఃసచత్వమేవేరివా॥౪౫॥అస్మానుకోపశ్చతవాయముచితపవేత్త్యాహుః॥కోపశ్చతి॥ ఓతిపాలనెతస్మ
 రఃతాత్పర్యవాణోపః-పాతాంతరేనాబోధనం॥౪౬॥నమశ్చతి॥విశ్వంకర్మకృత్యంయస్యసత్వమితిసంబోధనం॥౪౭॥ ఏ
 వమితి॥వేవమానమయినంపురంయేమాంత్రిః॥౪౮॥దుయోఽధనశ్చతి॥తురంగమూంశ్చద్వాదశాయతాని॥౪౯॥౫౦॥ ప్ర
 గృహ్యతి॥సమృద్ధిఃకారవైః॥౫౧॥తతశ్చతి॥సద్భాసభాయాంసభామధ్యే॥౫౨॥౫౩॥*****

ఇతిభావాధాదీపికాయాం - అష్టపష్టితమోధ్యాయవ్యాఖ్యానం.

శ్లో॥ఏకోనసప్తతితమేగాహాధ్యంప్రతిమందిరంకృష్ణస్యనారదోదృష్ట్యేవిష్టితోగాత్రగిస్తువః॥౧॥దిదృక్షానుభవ
 యేనాహ॥దిద్రమితి॥ద్యుష్టసాహస్రంస్త్రీఃఉదావహతఃపరిశీలనాః॥౨॥ఇతి॥ ద్వారవతీనుభవణాయతిసాధాత్ర
 యోగ - పుష్పితే-పుష్పితేమావనశేష-ఆరామేషుఉద్యానేషు-ద్విజానామభీనాంచకులానితైర్నాదితాం॥౩॥ఉ

మేకోహేతుర్నిరాశ్రయః॥లోకాశ్రీడనశాశీశశ్రీడతస్తేవదంత్యజాః॥౪౪॥ త్వమేవమూర్ధ్విదమనం
 తలీలయాభూనండలంబిభాషిణసహస్రమూర్ధః॥అంతేవయస్సన్విత్యనిర్దవశ్యశ్చేషేఽద్వితీయఃపరి
 శిష్యమాణః॥౪౫॥కోపస్తేబలశిక్షాధాంసర్వేషాంనచమగ్నిరాత్॥విభ్రీతోభగవతాసత్త్వంఓతిపాల
 నతస్పరః॥౪౬॥నమస్తేసర్వభూతాత్త్వాసర్వశక్తిరరావ్యయి॥విశ్వకర్మన్నమస్తేస్తుత్వాంవయంశరణం
 గతాః॥౪౭॥ఎవంప్రపన్నస్సంవిన్నవేఽపమానాయనైబలః॥ప్రసాదితస్సప్రసన్నోమాభైష్టే
 త్యభయందదః॥౪౮॥దుర్యోధనఃపారిబహాంకుంజగాఃపాష్టిహాయనాః॥దదౌద్వాదశసాహస్రమ
 యతానితురంగమాః॥౪౯॥రథానాంషట్సహస్రాశీరోక్తామాణాంసూర్యవర్షసాం॥దాసీనాంనిగూ
 కంతీనాంసహస్రం॥మహిమశ్చవత్సలః॥౫౦॥ప్రతిగృహ్యతుతత్సర్వంభగవాన్సాత్వతవభాః॥సమతస్స
 స్సన్నపఃసాంయాశ్చుహ్నాశ్చిరభినందితః॥౫౧॥తతఃప్రవిష్టస్సపురంహలాయుధస్సమేత్యబంధానమర
 క్తచేనసః॥శశంససర్వంయదుపుంగవానాంసద్భాసభాయాంకురుషుస్సచేష్టతం॥౫౨॥అద్యాపివః
 పురంహ్యేతస్మాచయద్రామవిక్రమం॥సమున్నతందక్షిణతోగంగాయాంనమదృశ్యతే॥౫౩॥***

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధః - అష్టపష్టితమోధ్యాయః,

—*శ్రీకృష్ణంప్రతినారదాగమనకథాపారిరంభః*

శ్రీశుకః॥నరకంనిహతంశ్రుత్వాతథోద్వాహంచయోషితాంకృష్టేనైకేనబహ్వి నాంతందిదృక్షుత్స
 నారదః॥౧॥దిద్రంబతైతదేకేనవపుషాయగవన్మృతక॥గృహేషుద్వ్యుష్టసాహస్రంస్త్రీయఃఉదావ
 హతః॥౨॥అత్యశ్చుకోద్వారవతీందేవషిణ్రాక్షుమాగమత్॥పుష్పితోవననారాః॥ద్విజాళికులనా
 దితాం॥౩॥ఉత్పన్నోదీపరాంభోజకల్పారకుముదోగ్మతైః॥చురితేషుసరస్సుచైఃకూజితాంహంససార
 నైః॥౪॥ప్రసాదలతైర్నవభీజాఃప్రాంస్ఫాటికరాజతైః॥మహామరకతప్రత్యైస్సృణోరత్నపరిచ్ఛ
 దైః॥౫॥విభక్తరథాభ్యవధవత్సరావతైశ్చాలాసభాభీరుదిరాంసురాలయైః॥సంస్కృతమార్గాంగణవిధిగై
 హతీంపతత్యతాకాధ్వజవారితాతపాం॥౬॥తస్యామంతఃపురంశ్రీమదదీతంసర్వధిష్యతైఃహరైస్స
 కాశలంయత్రత్వస్త్రీకాశ్నేన్యనదర్శితం॥౭॥తత్రషోడశభిస్సత్తసహస్రైస్సమలంకృతం॥వివేకైక
 తమంతోరేవత్సీనాంభవనంమహత్॥౮॥విష్టభింవిక్రమస్తంభైర్వేదూర్యఫలకోత్తమైః॥ఇంద్రసీలమ
 యోకుద్యైజగత్యాచాహితత్విహ॥౯॥వితానైర్నిమితైస్త్యస్త్రీముక్తదామవిలంబిభిః॥దాంతైరా

త్యస్తేతి॥పురితేషువ్యాప్తైః॥౪॥ప్రసాదేతి॥మహామరకతైఃప్రభాగ్భయంతైప్రకాశంతశ్చిరభాతైః - సృణోరత్న
 మయాఃపరిచ్ఛదాఃపరికరాఃయేషుతైః॥౫॥విభక్తైః॥పతంత్యఃప్రచలంత్యః - పతాకాఃయేషుతైః - ధ్వజైర్వాఠిత
 తపోయస్యాస్త్రీః॥౬॥తస్యామితి॥తస్యాంసవైధాన్య్యపైలోకపాలైరర్చితం॥౭॥తత్రేతి॥షోడశభిస్సత్తసహస్రై
 స్సమలంకృతం-హరేరంతఃపురంవివేక-తత్రచ-తస్యకౌరేవత్సీనాంభవనేషుపకతమంవివేకేత్యన్వయః - యత్రస్వ
 కాశలంత్వస్త్రీసందర్శితమత్యంతఃపురభవనయోర్విశేషణం॥౮॥తదనువణాయతిచతుర్థిః॥విష్టభమితి॥విక్రమ
 స్తంభైర్విష్టభంవిధృతంవైదూర్యమయానిఫలకోత్తమానిస్తంభాశ్రయాణిఛాదనాని - తైఃఇంద్రసీలమయోకుడాది
 భిశ్చోపలక్షితం॥జగత్యాభూమికయాఇంద్రసీలమయ్యా-ఆహితత్విత్యన్వయస్యాఃతయా॥౯॥వితానైరితి॥ముక్తదా

మూంబిలంబాఃవివిధానిలంబానిలంబమానానివిద్యం తెయేషుతైః-కుణ్యైస్తమైఃపరిమృతైఃభూషితైః॥౧౦॥౧౧॥రత్నై
తి॥శ్చత్యసమీత్య-ఘనోమేఘాయమిబుద్ధిర్యేసాంతే ॥ ౧౨ ॥ తస్మిన్నితి ॥ అనుసంసంసవకాలం- అత్తనాసమా
నానిగుణరూపవయాంసిమన్మవేవేలంకారశ్చయస్యతేన-దాసీసహస్రేణ-యతయాగృహిణ్యాసహ ॥ ౧౩ ॥ తమితి
ప్రియఃకుశ్చిక్వాః-పర్యంకఃఃఅవీవితత్తడవవేతయామాస॥౧౪॥తస్మిన్నితిఅభిభ్రాతాభిభ్రాతదధారెత్యర్థః- పులకా
న్యభిభ్రాన్నిత్యాదౌతథాప్రయత్నత్వాత్-భిభ్రాదితిశ్రుంతంవా - తథావసంపూజ్యఅభిభాష్యచప్రాహేత్యుత్తరే
కాన్వయః-కథంభూగః-యస్యచరణశౌచం౧౦౫- అశేషతీర్థంసః- అతపవ- జగద్గురుతరోపి-సతాంధర్మభృతాంవ
తిత్వాదేవమకరోదిత్యర్థః - సతాంపతిత్వేహేతుఃప్రహ్మణ్యదేవభియత్ గుణకృతంవామ- తత్ - సస్యైవయతో
యత్తంసమంజసం-అతస్తద్ధర్మప్రవర్తనామైవమచరణమిత్యర్థః॥౧౫॥సంపూజ్యైతి ॥ అభిభాష్యదిప్యైత్వదాగమన

సనవర్యంకైర్మణ్యైస్తమపరిమృతైః॥౧౦॥ దాసీభిర్నిమకంఠీభిన్నవాసోభిరలంకృతంపుంభిస్సకంఠ
కోష్ఠీషసువస్త్రమణికుండలైః॥ ౧౧॥ రత్నైస్తదీపకరద్యుతిభిర్నిరస్తధ్వాంతంవిచిత్రవలభీషుశిఖండి
వోం౧౫॥నృత్యంయత్రవిహితాగరుహావనుత్తేర్నిర్యాతమీత్యఘనబుద్ధయడన్నదంతః॥ ౧౨॥ తస్మిన్
సమానగుణరూపవయస్సుకేషదాసీసహప్రయతయానుసవంగృహిణ్యా ॥ విహృదదర్శచమరవ్యజనేన
రుత్సదంజనసాత్వతవలంపరివీజయంత్యా॥౧౩॥తంసంఘరిత్యభగవాన్సహసోత్థితశ్చేవర్యంకతస్సకల
ధర్మభృతాంవరిత్యఃఆగమ్యసాదయ౧౪తేశిరసాకిరీటజుష్టేనసాంజవిరవీవితదాసనైస్స॥౧౪॥ తస్యావని
జ్వరణౌతదవస్త్వమూర్ధ్నాభిభ్రాగ్గురుతరోపిసతాంవతిహే ॥ ప్రహ్మణ్యదేవభియత్సంనామ
యత్తంతస్యైవయచ్చరణశౌచమశేషతీర్థం॥౧౫॥సంపూజ్యదేవఽఽఽపివర్యమృషిఃపురాణోనారా
యణోనరసభోవిధిసోదితేన॥వాక్యాభిభాష్యమితయామృతజుష్టయాతంపాహాప్రభోభగవతేకరవా
నుకింతే॥౧౬॥శ్రీనారదః॥నైవాద్యుతంత్యయివిభోఖిలలోకనాథమైశ్రీజనేషునకలేషుదమఃఖిలానాం
నిశ్చేయసాయజగతఃస్థితిరక్షణాభ్యాంస్వైరావతారఉరుగాయవిదామనుస్థు॥౧౭॥దృష్టంతవాంఘ్రి
యుగళంజనతాపవగ్ంప్రహ్లాదిభిహృదివిదింత్యమగాధబోధైః ॥ సంసారకూపపతితోద్ధరణావలం
బంధ్యాయంశ్చరామ్యనుగృహీణయథాత్మలిస్సాన్యత్ ॥౧౮॥ తతోన్యదావశ్యేహంకృష్టవత్సాన్యస్స
నారదః॥యోగేశ్వరేశ్వరస్యాంగయోగమాయావివిత్సయా॥౧౯॥ దీవ్యంతమయైస్తతాప్రిప్రియయా
చోద్దేవచప్రాజతఃపరయాభక్త్యాప్రత్యుభానాసనాదిభిః॥౨౦॥ పృష్టశ్చవిదుషేహసౌకదాయాతో
భవానితిక్రియతేకింనుపూర్ణానామపూర్ణైకరత్నదాదిభిః॥౨౧॥తథాపిబూహిసోమప్రహ్మణజన్తైత
చోద్ధానంకురు॥సతువిస్త్రితఉత్థాయతూష్ణీమన్యదగాగ్ధహం॥౨౨॥తతాప్రిప్యాచక్షగోవిందంలాలయం
తంశిఖాసుతా॥తతోన్యప్రిగృహేపశ్యత్తజ్జనాయకృతోద్యమమ్॥౨౩॥జుహ్వాంతంచమితానాగ్నిక
యజంతంపంచభిమతైః॥భోజయంతందిజాకాన్వాపిభుజానమవశేషితం॥ ౨౪॥ క్వాపిసంధ్యాము
పాసీసంజవంతంప్రహ్మవాగ్యతంపకత్రచానిచర్మభ్యాంచరంతమపివర్తేసు॥ ౨౫॥ అన్తైర్వరగ్తై
జైఃక్వాపివిచరంతం౧౬ద్రుజంకన్దచిచ్ఛయానంపర్యంకేస్తూయమానంచవందిభిః॥ ౨౬॥ మంత్రయం
తంచకన్తింశ్చిత్తంత్రిభిశ్చేద్యదాదిభిః॥జలశ్రీధారతంక్వాపివారముఖ్యాభిరావృతం॥౨౭॥ కుశ్రచిద్వి

మిత్యాదిప్రియముక్త్యై॥౧౮॥భగవతాస్సస్యాహాణంఆనహాంమన్యమానస్తత్సంభావయన్నాహానేతి॥సర్వమిత్ర
త్వాదేవమహాణం- నతుమమగౌరవాత్ - తహిణకథంకంసాదిమమైశ్రీతతాహ- ఖిలానాందమృత్వనైవాద్యుత
మితి-కుతః-జగతఃస్థితిః-ధారణంరక్షణంపాలనంతాభ్యాంసహ-నిశ్చేయసాయతవాయంస్వేచ్ఛావతారణితి - వయం
సుష్టుసవ్యక్విదామ-అతఃఖిలదమఃపాధుసన్మానంచయత్తమితిభావః॥ ౧౭ ॥ యదుక్తంప్రభోకింకిరవామేతిఅతా
హా॥దృష్టమితి॥భక్తజనతాయాలవవగ్రూపం- కించ- అతిదుర్లభతయాప్రహ్లాదిభిర్లోగీశ్వరైరపిహృదివిదింత్యం-
కించ- సంసారకూపపతితానాముద్ధరణాయఅవలంబంత్రయం- ఏవంభూతంతవాంఘ్రియ౧౪౦ - మయాదృష్టం-
అతఃకృతకృత్యప్రి-తథాపి-తస్యప్రతిగర్హసాన్యత్ - తథానుగృహీణ - అతస్తద్వాయస్మేవనిత్యంచరామితి॥౧౮॥
౧౯॥దీవ్యంతమితి॥అన్తైర్దీవ్యంతమిత్యాదౌదదర్శేతిజ్ఞాతవ్యం॥౨౦॥౨౩॥జుహ్వాంతమితి॥ వితానాగ్నినాహవనీయాదీ

అగ్నిఃపంచభిర్నైర్వహేత్తైర్వజంతం॥౨౮॥౩౧॥ పుత్రాశ్రామతి ॥ కాలతత్సమయే-విధినాఉపయాపనంపాశ్రయం

వివాహమిశ్యభాగి-కల్పయంతంఘటయంతం-విభూతిభిఃవిభవైః॥ ౩౨॥ ప్రస్థాపనే॥ప్రస్థాపనందుహితృజామాత్రా
దీనాంస్వగృహేర్దైర్ఘ్యహంప్రతినయనం-ఉపానయనంతత్తదృహేత్పునరుపానయనంత్రేమహాబూత్సవాకల్పయం
తం-యోగేశ్వరేశస్వయేషాంఅపత్యానాంమహాబూత్సవావీత్య లోకాస్సర్వేపిసిప్తిరేవిప్రయంచక్రుః-తథా
భూతాకల్పయంతం॥౩౩॥౩౪॥అవ్యక్తైతి॥అవ్యక్తలింగంవేషాతేరేణభన్నం॥ ౩౬॥౩౭ ॥ విదామేతి॥హయోగశ్వ
రఆత్మక-ఆత్మనిమమహనసి- తవస్వయాపేవా నిర్భూతాంప్రతీతాంతవయోగమాయాం- కేవలం-విదామవిద్యఃసతు
త్వత్పరమాధ్యక్షమితిభావః॥ ౩౮ ॥ త్వత్సమవ్యసాత్పేనముహ్యమితిహంప్రస్థాపయేత్యాహ ॥ అనుజానీహీతి॥
౩౯॥ బ్రహ్మస్మితి॥ తత్తత్తాన్లోకంశిక్షయన్నిమంధమాస్థితేసతుతత్త్వతః-అతఃహేపుత్ర- మాఖదఃమోహంస

జముఖ్యేభ్యోదదతంగాస్త్వలంకృతాః॥ఇతిహాసపురాణానిశ్వంతంమంగళాచ॥౨౮॥హసంతంహం
స్యకథయాకదాత్విక్రియయాగృహే॥క్వాపిదర్శంసేవమానమథకామాచకుత్ర॥౨౯॥ధ్యాయం
తమేకతాత్త్వానంపురుషంప్రకృతేఃపరంశుశ్రూషంతింగురు౯క్వాపికామైర్హ్యైస్సవర్యయా॥ ౩౦॥
కుర్వంతంవిగ్రహంకైశ్చిత్సంధించాన్యత్రకేశవం ॥ కుతాశ్రీసహరామేణదింగియంతంసతాంశివం॥
౩౧॥పుత్రాశ్రాందుహితృణాంచకాలేపిధ్యవయాపనం॥ దారైర్వరైస్తత్సదృశైఃకల్పయంతంవిభూ
తిభిః॥౩౨॥ప్రస్థాపనోపానయనైరపత్యానాంమహాబూత్సవాకల్పయోగేశ్వరేశస్వయేషాంలో
కాపిసిప్తిరే॥౩౩॥యజంతంసకలాదేవాకవ్యదిత్యైశుభిరూజితైః॥ పూర్తయంతంకృద్దర్శంహ
పారామాలయాదిభిః॥౩౪॥చరంతంమృగయాంక్వాపిహయమారుహ్యసైంధవంఘ్నంతంతతఃపశూ
మేధ్యావరీతయవపుంగవైః ॥ ౩౫ ॥ అవ్యక్తలింగంప్రకృతివ్యవతఃపురచరాదిషుక్వచిచ్ఛరంతం
గేహేషుతత్తద్భావమభుత్సయా॥౩౬॥అథోవాచహృషీకేశంనారదఃప్రహసన్నివ ॥ యోగమాయో
దయంవీత్యమానుషీమీయమోగతిం॥౩౭॥విదామయోగమాయాంతేదుర్దర్శానుషియోగినిం॥ యో
గేశ్వరాత్సన్నిర్భూతాంభవత్పాదనిషేవయా ॥ ౩౮ ॥ అనుజానీహిమాంకృష్ణలోకాంస్తేయశసాష్టు
తావర్యటామితివోద్ధాయచీలాభవనపావనీః॥ ౩౯॥ శ్రీభగవాన్॥బ్రహ్మకథమనన్యవక్తాహంక
ర్తాతదనుమోదితాత్రభిక్షయలోకమిమమాస్థితఃపుత్రమాఖదః॥౪౦॥శ్రీశుకః॥ఇత్యాచరంతంసద్ద
ర్శానాదిష్టాకృహమేధినాంతమేవసర్వగేహేషుసంతమేకందదర్శహ॥౪౧॥ కృష్ణస్యానంఽవీర్యస్య
యోగమాయామహాబూదయం॥ముహూర్ధ్వస్త్రామునిరభూద్విస్త్రితోజాతకాతుకః॥౪౨॥ ఇత్యర్థకా
మధర్మేషుకృష్ణేనశ్రద్ధితాత్మనా॥సవ్యక్తభాజితఃప్రీతస్తమేవానుష్టరణయయా॥౪౩॥ ఏవంనువ్య
వదవీనువద్రమామోనారాయణోఖలభవాయగృహీతశక్తిః ॥ రేమేంగపోడశసహస్రవరాంగనా
నాంసప్రీడసాహృదగీర్తనహాసజుష్టః॥౪౪॥ యానీహవిశ్వవిలయోద్భవవృత్తిహేతుఃకర్మాణ్యనన్యవి
షయాణిపరిశ్పృశాత్రయస్థానిగాయిత్యణోన్యనుమోదతేవాభక్తిర్భవేద్భగవతేహ్యవవర్గమార్గైః॥౪౫॥

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధ-ఏకోనసప్తతిమోధ్యాయః.

శ్రీశుకః ॥ అథోమన్యువవృత్తాయాంకుమరీటాకూజతోశపః॥ గృహీతకంఠ్యఃపతిభిర్నాథవ్యోవిరహం

ప్రాప్నుహీతి॥౪౦॥ఇతితి॥ఇతిఏవమనుగృహీతఃతమేకమేవనంతందదశ్చేతి॥౪౧॥ కృష్ణస్యేతి॥ ముహూర్ధ్వమూర్ధ్వస్త్రా
జాతకాతుకీమునిర్విస్త్రితోబభూవేతి॥ ౪౨॥ఇతితి॥శ్రద్ధాయుక్తఃఆత్మాయస్యతేన ॥౪౩॥ నారదదృష్టఃశ్రీకృష్ణలీలాః
నిగమయతి॥ఎవమితి॥అఖలస్యభవాయఉద్భవాయ-గృహీతాఃశక్తయోనానామూర్తయోయేనసః - సప్రీడంచతత్స
హృదంచతేననిర్మలంహాసత్ప్వతాభ్యాంజుష్టః॥౪౪॥యానీతి॥అనన్యవిషయాణిఅసాధారణాని- అపవగమాగేమో
క్షుప్రదే॥౪౫॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం - ఏకోనసప్తతిమోధ్యాయవ్యాఖ్యా. *****
శ్లో॥తత్సప్తసప్తతిమేకృష్ణస్యాహ్నికకర్మణిదూతనారదయోఃకార్యేకుంత్రిమంత్రవిచారణం ॥ జగత్సంగశచారిత్ర
మహ్నికంజగదీతిశుః ॥ నారదేనకృదిలింగద్విష్టమాహయథాక్రమమ్॥అథేతి॥శ్లో॥ఇత్యర్థకామధర్మేషుకృష్ణేనశ్ర
ద్ధితాత్మనేతిప్రస్తుతస్యశ్రీకృష్ణస్యాహ్నికస్యాధికారేఅభశబ్దఃఉపవృత్తాయాంఅసన్నాయాం-పతిభిఃశ్రీకృష్ణైః- మా

త్యక్తైః ద్వంద్వమితి॥ శ్రు॥ హిరణ్యేన పరిపృతాః కృష్ణాః శుక్లాః దతోమృగాః మమూరేభరతోదదాచ్ఛతంద్వంద్వం ద్వానన
ప్రతేతి శ్రుత్యుక్తాని-సహా పురతతంద్వంద్వం ద్వాన్యేకీకృత్యపురాణేవతుడశలక్ష్యేన గణితాని- యథోక్తం-భరతమేవా
ధికృత్యనమనుంధైః జ్ఞోమృగాః శుక్లాః దతః కృష్ణాస్తుననౌజానపరిమృతాః॥ అదాతౌ-మఽణిమమూరేణ యతానివ
తుడశేతి-తతశ్చేయంద్వంద్వసంఖ్యాజ్ఞోకేన సంస్కృత్యతే॥ చతుర్దశానాం లక్షాణాం సప్తాధికతాంశకః॥ ద్వం
ద్వంచతురశీశ్చ గ్రహప్రాణినియోదశేతి-దివేదివేప్రతిదినం ప్రతిగృహంచేతి-బద్ధః బద్ధమిలివ పాతాంతరం॥౯॥
గోవిప్రేతి॥ ఆత్మసంభూతీః స్యవిభూతీః మంగళానికపిలాదీని॥ ౧౦॥ ఆత్మనమితి॥ నరలూకస్య విభూషణోపమాత్వానం-
స్వీయైః పీతాంబరకాస్తుభాదిభిః॥ ౧౧॥ అవేత్సేతి॥ కామానభిలషితానధాః॥ ౧౨॥ సంవిభజ్యేతి॥ విప్రా-ప్రగా
దిభిః సంవిభజ్య-తేభ్యస్తానిదత్వేత్యథః-ఉపాయుర్జుహోగాధామగ్రహీత్॥ ౧౩॥ ౧౪॥ గృహితేతి॥ వాణిం-కృ
తాంజలింగృహీత్వా॥ ౧౫॥ ఈతీరత్యధి॥ సప్రీడప్రమమీతీతైః ఈతీరః-తుణ్యంబితాభిరేవమీతీతైః పూర్తవస్పృహ
నిరగాదితి॥ ౧౬॥ ఏవమితి॥ ఏవం సర్వగృహభ్యః పృథక్ పృథక్ నిగత్య-అనంతరం ఎకపవనః॥ ౧౭॥ సుధర్మేతి॥ సుధర్మం

ప్రత్యేతిశ్చివమం గ్రణఃపరిహాసకాఃసృగ్గళకృగ్గళకస్యస్యసమదామైః॥౨౦॥మృదంగేతిమృదంగదయఃప్రసిద్ధాః-దరః
తంభఃసూతాదయః-శుష్టుభః॥౨౧॥౩ ప్రత్యేతి॥ బ్రాహ్మణాఃబ్రహ్మవేదంతముఃసంశ్రావ్యావఖ్యురిత్యథఃవాది
నఃవననచతుగాః॥౨౨॥౩౩ సప్రత్యేతిపురుషః-జరాసంధేనయోనిరోధఃతత్పశ్చివంరాజ్ఞాందుఃఖమావేదయత్॥౨౪॥ య
ఇతిగిరిప్రజేతవృక్షకేమగే-రుద్ధఃఆసా-తేమాంచదుఃఖమావేదయదిత్యసయఃకృష్ణకృష్ణేతిపక్షోతైఃరాజ్ఞాం
జ్జ్యోతిః-౩౫ ప్రథమేనశరణాశ్రయణం-ప్రభిభవాయానవాదఃవాద్యాంప్రథఃసమితి॥౨౬॥ కృష్ణేతి॥ వృగ్గళద్యౌ
నః॥౨౭॥ లోకస్యభవభయంవివృణ్వంతోనమంతి॥లోకఇతివికర్షణసిద్ధంకాన్యంచ-తస్యిన్నితరాంతరః-ఃసప్తత్సే
కుశలేద్రైభవఃఅన్యనేత్రయాక్షిపతేక్షిత్రైపాంచరాశ్రే-సామాన్యతత్పరితాప ॥౨౮॥ యతః-లోపియదశ్చాసీయజ్ఞ
సాహాషివదానయత్॥ యద్రవస్యసింహంతేయఃశుభ్రుష్యమదర్శణమిత్యాది-ప్రస్తుతఃఅనహాగఃయావదయం
లోకిస్తాపదేవాస్యలోకస్యయఃసంద్యోజీవితాశాంభినస్తేతస్తేతుభ్యంఅనిమిషాయకాలాన్తనేనమితి॥౨౯॥ సేయం

కఃశ్యపికరూపస్సభాంయయా॥౧౭॥సుధర్మశ్శాస్త్రంసభాంసర్వైవృక్షిభిఃపరివారితః|పాగ్రివిశేష్యస్మి
 విష్టానాంనసంశ్యంఽపరూర్తయః॥౧౮॥అథోషవిష్టఃపరమాననేవిభుభాభాస్సభాపాకకుభోఽవభాస
 యః|వృతోస్తసంహైర్యదభిర్యదూర్తమోయథోడురాజోఽదివితారకాగ్రైః॥౧౯॥అత్రోషమంక్రేణో
 రాజన్నానాహస్యరస్యైర్భుండుపతస్థుర్మటాచార్యానతఃకృష్టాండవైఃపుష్కః॥౨౦॥శ్చందంఽపీణా
 మురజవేలుతాశదరస్వవైః|నసృశ్చుర్జన్మస్తుష్టువుస్సుమాగధవందిసః॥౨౧॥తతాగ్రీమూబ్రాహ్మణాః
 కేదిదాసీనాబ్రహ్మవాదినః|ప్రాప్తేషాంపుణ్యయశసాఽరాజ్ఞాంచాకథయన్-థాః॥౨౨॥తత్రేకిఃపు
 రుషోరాజన్నాగతోపూర్వదర్శనః|విజ్ఞాపితోభగవత్ప్రతీహారైఃప్రవేశితః॥౨౩॥సనమన్మృత్యుకృ
 స్థాయపరేశాయకృతాంజలిః|రాజ్ఞామావేదయద్దుఃఖంజరాసంధనిరోధజం॥౨౪॥యెచదగ్నిజయతస్య
 సంసతంసయయన్యఃపాః|ప్రసహ్యుర్ధాస్తేనానన్నయతేద్యగిరప్రజైః॥౨౫॥రాజానః|కృష్ణకృష్ణప్ర
 మేయాశ్చేన్మగ్రసన్నభయభంజనపయంత్యాంశరణంయామోభవభీతాఃపుథద్వృతః॥౨౬॥లోకోవిక
 ర్తనిరతఃకుశలప్రమత్తికర్తవ్యయంశ్వదుదితేభవదర్శనేస్మే॥యస్తావదస్యబలవానిహజీవితాశాం
 సదృశ్చిన్తత్యనిమిషాయనమోస్తుతయై॥౨౭॥లోకేభవాన్యగవతఃకలయావతీణాస్సర్తృక్షణాయఖిల

నిగ్రహణాయచాగ్యః । కచ్చిత్త్వదీయమతియతినిదేశమీతకింవాజనస్సకృతమృచ్ఛతిత్సవిద్యః ॥
 ౨౮॥స్వపాదుయతంస్థపమఖంపరతం శ్రమీశశశ్వద్భయేనమృతశేనధురంపహానుః । హిత్వాయదాత్మ
 నమఖంత్యదనీహలభ్యంక్షీశ్యామహైతికృతపరాస్తవమాయయేహ ॥౨౯॥తనోభవాన్ప్రియతేశకహ
 రాంఘ్రియగ్భిబద్ధాన్వియంత్యునుగధాహ్వయకర్తృపాశాత్ । యోభూభుజోఽయతమతంగజవీ
 ర్యమేకోభభిర్యురోధభవసేమృగరాడివాజాః ॥౩౦॥యోవైత్యయాద్వివవక్యతరణదాత్తవప్రభ

అంశఃస్యాతివయంతుత్సన్నకైఃఅహోస్తాకంతుతపితద్దుఃఖమావన్నమిత్యాశ్చర్యేణాహుః॥ అంశఇతి॥భూతుశ్చతుశ్చర-
స్పదౌక్షణార్థ మవతీర్ణోసిచేత్ తథాప్యస్తాకందుఃఖంస్యాచ్చేత్తహింకమున్యఃకచ్ఛిజ్వరాసంధాస్తద్వదాజ్ఞామతి
లంఘయతి-కించ-త్వయారక్ష్మమాణావిజనః స్వకర్మజందుఃఖం ప్రాప్నోత్యేవేతనివిద్యః నత్రైతమభయమపియ్యక్రమితి
శావః॥౧౦॥కించుంతదాహుః॥స్వస్తాయితమితి॥ స్వప్నవజ్జాతంనృపమఖంబుపోచితంసుఖం-యతఃపరతంప్రంవిష
యసాధ్యం-కించసంప్రతిశ్శస్థ్యయంయస్త్రి-తేనమృతతిత్వేనశరీరణధరుంపుత్రదారాదిదింతారువాభరంకేవలంప
హనుః-అహూకస్తంసః-యేవయమినిపూర్వమేవనిహ-మాస్సంతస్తాన్వంనాత్రితాగిత్యాహుః-హిస్తేతి-త్వత్త్వ
స్త్ర్యయత్ అస్మిహేనిహ-మైలభ్యంతస్యనిస్సతస్థంసుఖంతతహిత్యాక్షిత్వామః॥౧౧॥ త్వన్నాయాకృతంకర్తృబంధం
త్వమేవనివర్తయేతిప్రార్థయంతే॥తదితి॥ఏయుంత్వమోక్షయ-మగధోజరాసంధః-తత్సంజ్ఞికాత్ కర్తృపాశాత్-నను
భవన్నిరెవనిక్రమ్యతతోగ-మ్యతామిచేదతలహుః-యఇతి - యపిషవలయుతమతంగజానాంవీర్యంవిభ్రాన్త
భవనేభాభుజొస్తాగరూర్ధ-మృగరాటోసంహః-అజామేమనివ-కించ-యిష్టదీయావయమితిఅస్తాననికంబాదతఇ
త్యాహుః-యఇతి-హేదాదైచక్రేద్యతసుదర్శన-యోవై-దిన్వవకృత్వఃఅష్టాదశవారా- స్వయాసహమృధేవ

త్తమానే-తత్ర సప్తదశకృత్వః-త్వయాఖలుభగవంఃపరాజితః-వశ్యదనంతపీర్వహుపిన్వలోకనిరతంనరశరీరవిమోదంభగ
వంతంభవంతంసకృజ్జిత్వా-ఊహదన్యఃప్రాప్తగర్వః-యుష్మత్ప్రజాసఃఅస్మా-రుజుతీపీడయతి-తత్తత్రయత్యు
క్తంకార్యం-కన్దిదహిజరానంధపీడానివారయేత్వభిప్రాయః॥౩౧॥దూతలపాః॥ఇతి॥౩౨॥౩౩॥ అపీతి॥భూయా
హోహోగుణాలాభోయదస్మాకంసర్వలోకవృత్తాంతజ్ఞానమితి॥౩౪॥ నేతి॥ఈశ్వరకర్తృయేమాం తేషు ॥౩౫॥ ఏవమవి
దుషేవభగవతాసర్వజ్ఞేనజరాసంధవధాధామేవపాండవదీక్షితంవృష్టోనారదోమాయేయమిజ్జాత్యాహుతిభిః ॥
దృష్టాశ్చితి॥విశ్వస్రుజశ్చబ్రహ్మణోపి - మాయామోమోహాకస్యతేస్యశక్తిభిర్విద్యాదిభిర్భూతేష్వంతర్యామినియాచ
రణోవత్తమాసస్య-యద్యహం-భూతేషువతే-తహిభూతాదమాకింసవశ్యంతత్రాహ-వహ్నిరివచ్ఛన్నరుచఇతి-
స్యశక్తిభిరేవఘన్నానుకృతకాశోయస్యతస్య-అతస్తేవేదంప్రశాన్నిదనమేచ్ఛతం॥౩౬॥తవేహి॥ఇదంజగత్కథంభూతం-
అసదేవయత్తవమాయయావిద్యమానాస్త్యతయాఅవభాసతేతజ్జగస్సృజిగః కింతుకెవలం తేకుభ్యంసమః తదేవశక్యమి
త్యాహతస్తేనమఃఇతికుతఃస్వేనమాపేభసర్వతోవిలక్షణాత్తనెలదింత్యాయేత్యధః ॥౩౭॥ సన్వేపంభూతస్యకింమా

గోన్నవృథేఖలుభవంతమనంతపీర్వమ్-తత్త్వాన్వలోకనిరతంసకృదూభదపోయుష్మత్ప్రజారుజుతీనో
జితతద్విధేహి॥౩౮॥ఇతిమాగధసంరుద్ధాభవద్దశ్యనకాంతిణః॥ప్రవన్నాఃపాదమూలం తేదీనానాంశంవి
ధీయతామ్॥౩౯॥ శ్రీశుకః॥రాజమాతేబ్రువత్యేవం దేవపిఃపరమమ్యుతిఃవిభ్రీష్టింగజటాభారంప్రా
దురాసీద్యధారవిః॥౪౦॥తందృష్ట్యాభగవాన్బ్రహ్మస్మర్యలోకేశ్వరేశ్వరః॥వపండక్షితశీర్షణాససభ్య
స్సానుగోముదా॥౪౧॥సభాజయత్యావిధవశ్చృతాసనవర్గహమ్బభూషేనూన్వతైర్వాతైర్విశ్వార్థ
యాతర్పయన్మనిమ్॥౪౨॥అపిస్విదద్యలోకానాం త్రయాణామకుజోభయమ్॥సమభూయాస్సగవతో
లోకాస్పర్శటతోగుణః॥౪౩॥సహిశేఽవిదితంకించిల్లోకేష్యశ్వరకర్తృకామ్॥అథవృచ్ఛానుహేయమ్
న్నాండవానాండీషితమ్॥౪౪॥నారదః॥దృష్టామయాతేజహుభౌదురత్యయామాంయవిభోవిశ్వస్రు
జశ్చమాయినః॥భూతేషుభూమకచరతస్యశక్తిభిర్వహ్నిరివచ్ఛన్నరుచోనమేచ్ఛతమ్॥౪౫॥తవేహి
తంకోహాశిపాథువేదితుంస్వమాయయేదంస్మజతోనియచ్ఛగః॥యద్విద్యమానాస్త్యతయావభాసతేత
స్తేనమస్తేస్యవిలక్షణాత్తనె॥౪౬॥జీవస్యయస్సంసరతోవిమోక్షణంసజానతోనధఃపవోచ్ఛరీరతః॥లీలా

వతారైస్సయశఃప్రదీపకంప్రాజ్వలయన్త్వాంతమహంప్రపద్యే ॥౪౭॥ అథాప్యైశ్రావయబ్ర
హ్మన్నరలోకవిడంబనమ్॥రాజ్ఞఃతైశ్చిష్టసేయస్యభక్తస్యచదీక్షితమ్॥౪౮॥యత్యతేత్వాంమథం
ప్రణరాజనూయేనపాండవః॥* పారమేష్ఠ్యకామోన్మపతిస్తద్భవానసమోదతామ్॥౪౯॥తస్మిన్దేవ
క్రతువరేభవంతంవైసురాదయః॥దిదృక్షువస్సుమేవ్యంతిరాజానశ్చయశస్వినః॥౫౦॥శ్రవణాత్పిత్రనా
ధ్యేనాత్పూయంతేతావసాయినః॥తత్రబ్రహ్మచయస్వేశకిముతేతాభిమతీనః॥౫౧॥యస్యామలం
దివియశఃప్రథితంరసాయాంభూమాచతేభువనమంగళదగ్నితామ్॥మందాకినీదివిభోగవతీచిచాధో
గంగతిచేపాచరణాంబువునాతివిశ్వమ్॥౫౨॥శ్రీశుకః॥తత్రతేష్వాత్మనఃపత్యేష్యగృహ్ణాత్సుజిగీషయా

యాజ్యేష్ఠైరిత్యతలపా॥జీవస్వేతి॥అవిద్యాతమసాఅవృతతేనఅనధఃప్రావకాత్శరీరాస్సంసరతః - తేనైవతమసా
తస్మాచ్ఛరీరాద్విమోక్షణోపాయమజానతః-ప్రాజ్వలయత్ప్రదీపితవాక - తంత్యాంయశశ్చప్రణాదిభిఃజీవస్య
మోక్షార్థమిత్యధః॥౫౩॥అథేహి॥ఆశ్రవయేశ్రావయిష్యామి- నరలోకవిడంబనంబ్రహ్మత్వాం-బ్రహ్మన్నితిసా
తహేబ్రహ్మకపరమాత్మకనరలోకానుకారిణంత్యాంశ్రావయిష్యామీతి॥౫౪॥౫౫॥ నచాత్రైవామమోదనంకార్యం
కింతుతత్రాగంతవ్యమిత్యాశయేనాహ॥తస్మిన్నతి ॥౫౬॥తత్రాగతాశ్చసర్వేత్వదశనాదినాపూతాభవివ్యంతీత్యా
హ॥శ్రవణాదితి॥అంతావసాయినఃశ్వపచాఅపి-బ్రహ్మచయస్యవేదమూర్తేః - ఈతావలభిమతీస్త్వశానంలేవి
ద్యేతేయేమాం తే॥౫౭॥తైముత్యమతిశయేనాహ॥యస్వేతి॥హేభువనానాంమంగళరూప-దివిపాతాభేభూమాచప్రథి
తం-యస్యయశఃవిశ్వంపునాతి - కథంభూతం-ప్రథితందిగ్నితాందిశంభువనానాంవితానవదలంకరణం-తథాచరణాం
బుచప్రథితంపునాతి-కథంతత్రైధితం - దివిమంజాకినీతి-అథశ్చభోగవతీతి - ఇహాచభూమాగంగతి- తస్యతవతగమనా
త్సర్వంపవిత్రంమంగళంచభవివ్యంతీభావః॥౫౮॥తత్రేతి॥తత్రైవంనారదేనోక్తై - తేషుతత్రసత్తమానేష్వత్త్రియప

యేషుయాదవేషు-జరాసంధస్యజగీషయా-అగృహ్లాత్తులననుమన్యమావేషుసత్సు-వాచఃపేక్షైఃపేతలవాగ్ధిరిత్యథః॥
౪౬॥ త్వమితి॥ చతుష్ట్యై హేతుః-దుంత్రాద్ధానాంమంత్రిసాధ్యానాంలక్ష్మణాంతర్జ్వలితపరిపాకవేదితా॥ ౪౭॥ ౪౮॥

ఇతిభావాథక్షదీపికాయాం - సప్తతితమాధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో॥ అక్షే కసప్రతిశమేహ్యుద్ధవస్యతునుంక్రతఃఇంక్రప్రస్థంగతేకృష్ణేపాథానాంపరమోత్సవః॥ రాజసూయమిదం
కృత్వాభీముమర్యోధనాదిమక్రమిముత్వాప్యత్యతద్ద్వారాహుభారమహరత్ప్రభుః॥ ఇతితి ॥ దేవపేదముఃగంరాజసూయగ
మనంసభ్యానాంమతంరాజరతౌ-కృష్ణస్వతూభయం॥ ౧॥ యదితి॥ యక్ష్యతఃయాగంకిరవ్యతః-వైశ్యవస్సేయస్యపితృ
వ్యసుఃపుత్రస్య-సాదివ్యంసాహాయ్యం-తచ్ఛ్రావ్యం-తథాశరణాథి-నాంరాజ్ఞాంరతౌచకార్యా॥ ౨॥ తత్రప్రథమం
రాజసూయాధాంగంతవ్యం-తతోరాజరతౌచకతావ్యేత్యాహృత్సగ్నోక్తైః॥ యప్తవ్యమితి॥ తతఃదిగ్విజయహేతోఃఉభ
యాధాః-రాజసూయాధాఃశరణాగతరాజరతౌణాథాశ్వ॥ ౩॥ ౪॥ అత్యున్నతయాసద్యవవజరాసంధంహంతుమిచ్ఛ
తోయాదవానాలత్యౌహ॥ సఇతి॥ అన్యేహంతతోఅలినామపియద్యవిసమబలవభీనుస్తథాపితంవినాభీమాదేవతస్య
వృక్ష్యుర్విహితఇతిభావః॥ ౫॥ గంనుస్యబలసామ్యేపిసేనాబలంతస్యాధికమితిచేదతపహ॥ ద్వైరథఇతి॥ ద్వైరథేద్యంద్వ
యద్వే-శతేనాతౌహిణీభిర్వృతోహిసజెతవ్యఇతిధాః-సస్యసాస్యసైన్యమేవయద్దాయజయంతీత-కుతస్సేనద్వైరథ

చాచఃపైశ్చైస్స సయ్యాభ్యుత్పన్నద్ధవం ప్రాహకేశవః ॥౮౬॥ త్వంహిసంపతమంచతుస్సహృత్తం తా
 ధతత్త్వమితోఽథాత్ర బ్రూహ్యనుష్ఠేయంశ్రద్ధయాకరవామతత్ ॥ ౮౭ ॥ ఇత్యుపామంత్రితోభ
 త్రాసర్వజ్ఞఃసావిముద్ధవత్ । సందేశంశిరసాదాయఉద్ధవఃప్రస్యభాషత॥౮౮॥ *****

—*ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధే - సప్తతిలమోఽధ్యాయః.*—

యధిష్ఠిరానుష్ఠియమానరాజసూయదశనాథః॥శ్రీశృష్టప్రసాదగుప్తః॥

శ్రీమతః॥ ఇత్యుదీతమాకర్ణ్యదేవపీఠద్దవో బ్రహ్మే । సఖ్యానామతమాజ్ఞానకృష్ణస్యచమహామ
తః ॥౧॥ యదుక్తమృషిణాదేవసాదవ్యంయత్యుతస్త్వయా । కార్యంప్రేభృవస్సేయస్యరతోచితరణేషి
ణామ్ ॥౨॥ యప్రవ్యంరాజసూయేనదిక్ష్పరజయినాబిభౌతతోజరాసంధవదక్షభయానోఽనతోహినః ॥
౩॥ అస్మాకంచమహానథోహ్యనైవైవభవిస్సతి । యతశ్చతవగోవిందగాజ్ఞోబంధాద్విముంచతః ॥౪॥
సవైరుదవిషహూరాజానాగాయూతసమోబలే । బలినామపిచాన్యేషాంభీమంసమబలంవిసా ॥౫॥
ద్వైరథేసమజేతవ్యోనతతాయోహిణీయతః । బ్రహ్మణ్యోభ్యర్థితోవిప్రైర్విప్రత్యాఖ్యాతికర్త్రివత్ ॥
౬॥ బ్రహ్మవేషధరోగత్వాతంభియైతవృకోదరః । హనన్యతిససంచేహూద్వైరథేవసన్నిధౌ ॥౭॥ నిమ
త్తంవరమీశస్యవిశ్వసర్గరోధయోః । హిరణ్యగర్భశ్శర్వకాలస్యాయామిహ ప్రవ ॥౮॥ గాయంతీతేవిశద
కర్మగృహమదేవ్యోరాజ్ఞాంస్వతశ్రువదమాశ్చవిమోక్షణంచ । గోవత్శవసంజరపతేజ్జనకాశ్చజాయః
పితౄశ్చబ్రజరణామునయోవయంచ ॥౯॥ జరాసంధవదకృష్ణభూర్భూయోపకల్పతే । ప్రాయః

మితర ప్రాస-బ్రహ్మణ్యశిష్య-సప్రత్యాఖ్యాతిననిరాకరోతి॥౬॥ బ్రహ్మతిభిరైతద్వంద్వయుద్ధయాచతాం ॥ తథాపి
సమబలత్వాత్సామ్యమేవస్యాదతలప్రాస-తవస్సన్నిధావతి ॥ ౭ ॥ ననుకటింధితు-ర్వతోమమస్సన్నిధానాతి-ంస్యాదతల
హానిమితిమతి॥అయమధఃయథాతవలరూపస్యకాలాత్స-విశ్వసగేణనిమిత్తంకవలంహిరణ్యగర్భః-తథాశర్వశ్చ
తస్మిన్రోధే-తథాత్వమేవస్సన్నిధిమాత్రేణాంతాభిమసేతోనిమిత్తమాత్రమితి॥౮॥ అతోనేనోపాయేనత్వయాశీఘ్రం
హంతవ్యత్యాశయేనాహ॥ గాయంతితి ॥ జరాసంధనిరుద్ధానాంరాజ్ఞాందేవ్యఃపత్న్యః-తేవిశదంకమకస్సగృహేషు
బాలకలాలనాదోగాయంతి-కింతతు-ర్న-స్వశతోర్జరాసంధస్యవధం-అర్జునాంపతీనాంవిమోక్షణంచీ-వత్సమారోదిః
శ్రీకృష్ణపవంకరిత్యతీతి-అర్జున్వృష్టంతాగోష్ఠ్యేత్యాదయః - యథాగోష్ఠ్యశంఖచూడవధంస్వమోక్షుంచగాయంతి-
అవతారాంతరగతంచకుంజరవలెనక్రాత్-జనకాన్తజాయఃరావణాత్పింగ్రోశ్చకంసగృహాత్మోక్షుం - అతవి
వంభూతానాంతాసాం-కృపయాత్వయా-తదేవకర్తవ్యమతిభావః॥౯॥కించ॥జరాసంధవధశ్చతి ॥ భూర్యథాయేతి-తతఃశి
శుపాలవధాదయోపిసుఖపాధ్యాభివ్యంతీతిభావః- ఎతచ్చసర్వసంభవివ్యత్యేవేతిసంభావయన్నాహ - ప్రాయశ్చి-
వస్యతశ్చితిపాకఃకర్త-తస్యవిపాకఃఫలం-తేనరాజ్ఞాంపుణ్యవిపాకేన - పాపవిపాకేనేతిపాతాంతరే - జరాసంధాన్

సాంపాపవిపాకేనేతి-తేనాయంక్రతుస్తవాభిప్రతః-తత్రగ్రతేత్వయి-సర్వంభవిష్యతీత్యర్థః॥౧౦॥ఇతీతి॥ అచ్యుతంఉ
పపత్త్వైద్యధం-యదువృద్ధాగ్రస్య సేనలగుర్ధాదయస్తానాపూజయన్నితిసూచితం॥౧౧॥ అథేతి॥ అనుజ్ఞాప్యఅనుజ్ఞాం
ప్రాప్త్య-గురూణామసదేవాది॥౧౨॥ సగణామ్యైతి॥ ఆవరోధాదాదాదా-స్థిగ్రమయ్యప్రయాణంకారయత్వా॥
౧౩॥పురఃపురః॥భటాంపదతయః-సాదనఃఅశ్వారోహః-రథాదిసాయతైః-కరాశయాతీత్రయా-అన్తి-సే-యాపరివృత్తో
సరాశ్రమత్సరిగూత్-పురస్సకాశాత్-మృదంగాదిభిర్వాద్యైః-ప్రఘోషేణఘోషితాయాఃకకుభః॥౧౪॥నృవాజీతి॥
సరయానైరత్వైః-కాంచనశిఖికాభిశ్చ-అచ్యుతంవతిషనుయయః-సుప్రతాఃపతిప్రతాః-వరాణ్యంబరాక్షసియాసాం
తాః॥౧౫॥నరేతి॥సరోష్ఠాదిభిర్వానైః-అశ్వతరీగర్దభ్యామశ్వాజ్ఞాతా-అనంతకటంక-రేణుగజే-పరిజ-యోషితోవార
యోషితశ్చ-కటకుటయఃఉశీరాదిశృణున్నితగృహ్య-కంబళౌంబరాదయశ్చ-ఉపసృ-రాంకుద్వదిహసాయాసాం

ప్రాయఃపాపవిపాకేనతవచాభిమతః క్రతుః॥౧౦॥ శ్రీశుకః॥ ఇత్యుక్తవచోరాజాసర్వవృత్తాన్
చ్యుతం॥దేవర్షిర్గురువృద్ధాశ్వపీష్టశ్చప్రత్యపూజయన్॥౧౧॥ అథాదర్శియాణామగ్రవాణాదేవక
సతః॥భృంగ్యదానుజైతాద్రీసనుజ్ఞాప్యగుర్ధాదేభః॥౧౨॥స్థిమయ్యవరోధాదాస్వాససమతా
సపరిచ్ఛదాకాసంకర్షణమనుజ్ఞాప్యయమరాజంపశశ్రువాకాసూతోపసితంసర్వరథమారోహన్సరుడవ్య
జః॥౧౩॥పురంభద్విపభటసాదినాయతైఃకరాశయాపరివృతతత్తసేనయా॥మృదంగభేర్యానకశంఖగో
ముఖైఃప్రఘోషఘోషతః-కుభోసరాశ్రమత్॥౧౪॥ నృవాజీకాంచనశిఖికాభిరచ్యుతంసహోత్తజాఃప
తిషనుసుప్రతాయయః॥వరాంబరాభరణవిలేపనప్రజస్ససంవృతాన్పుభిరపివర్తపాణిభిః॥౧౫॥ నరో
ష్ఠగ్రీమహిషభారాశ్వతర్యనఃకరేణుభిఃపరిజనవారియోషితః॥ స్ఫులంకృతాకటకుటికంబళౌంబరా
ద్యుపసృ-రాయయరభియ్యజ్యసర్వశః॥౧౬॥ బలంబృహద్ధ్వజపటశ్చప్రచామలైర్వరాణ్యధాభరణశరీ
టవర్తభిః॥దివాంశుభిన్ములరవంబభారవేర్యధార్ణవఃకుభిః॥తిమింగిలోద్భిః॥౧౭॥ అథోమునీర్యదవ
తినాసఖాజితఃప్రణమ్యతంహృదివిదధద్విహాయసా॥నిశాన్యతద్యవసితమాహృతార్హణోముకుందసం
దర్శననిర్వృతేంప్రియః॥౧౮॥ రాజహతమువాచేదంభగవాన్ప్రీణయన్॥గిరా॥ మాభైష్టజాతభప్ర
ంవోఘాతయ్యమ్యమిమాగధం॥౧౯॥ఇత్యుక్తఃప్రస్థితోహతోయధావదవచ్ఛృవాకాప్రతేపిసంవర్తనం
శారేప్రత్యైత్కాంస్తుముతువః॥౨౦॥అనర్తసాపీరసుయాకాత్యావినశనంహరిః॥ గిరిన్నదీరతీయా
యపురగ్రామప్రజాకరాకా॥౨౧॥తతోవృషదత్వతీంత్యామకుందోధసరస్వతీం॥ పాంచాలానామ
తాన్యైశ్చశప్రప్రథమపాగమత్॥౨౨॥తముపాగతమాకర్ణ్యప్రీతోడుగ్ధర్షవన్యతాం॥ అజాతశత్రు
ర్నిరగాతోసాధ్యాయస్సహృద్వృతః॥౨౩॥గీతవాదిప్రఘోషేణబ్రహ్మఘోషేణభాయసా॥అభ్య
యాన్సహృషీకేశంప్రాణాఃప్రాణమివాగతం॥౨౪॥దృష్ట్యపిన్ద్రహృదయఃకృష్ణంస్నేహేనపాంఛ
నః॥దిరాద్భృష్టంప్రియతమంసస్వజేష్టపునఃపున॥౨౫॥దోభ్యాంపరివృజ్యరమామూలయంమున
గాశ్రంస్యవర్షితాశుభః॥ లేభవరాంనిర్వృతిమశ్రులోవనోహృష్మద్విసుర్విప్రృతహోవిభ్రమః॥
౨౬॥తంమాతులేయంపరీరభ్యనిర్వృతోభీమత్ప్రయన్త్రామజలామలేంప్రియః॥యమాకిరీటీవసుహృ
త్తినంముదాప్రన్దబాహ్మిపరిరేభిరేమ్యతం॥౨౭॥యుధిష్ఠిరస్యభీమాస్యకృత్వాపాదాభివందనం॥అన్త
సేనపరివృత్తీయమాఖ్యామభివందతి॥౨౮॥ బ్రహ్మణేభ్యోనమాస్సుత్యవృద్ధేభ్యశ్చయథాన్దతః॥మా

తాః-అధియ్యబలీవర్తదాషుతానువసృ-రాదృఢంసన్నహృ॥౧౬॥బలమతి॥రవేరంశుభిశ్చ-గర్జలందివాబళా-కథం
భూతం-తుములరవంఅకులస్వనం-తుభితైస్తిమింగిలైఃఉద్భిః॥౧౭॥ అథోఇతి॥మునిర్నిరదోపహయసాయయాది
శేషః॥ ౧౮॥రాజేతి॥మాభైష్టజిహవశ్చ-రాజాభిప్రాయః॥౧౯॥ఇతీతి॥ప్రత్యైత్కాప్రత్యైత్కుంఠ-యత్యస్మాల్
ముముతువః॥౨౦॥అనర్తేతి॥అనర్తాదయోద్భూర్ధధదేశాః-తాకాతీత్యాఅతిక్రమ్య-వినశనంకుమయైశ్రంగిరీకైవతకా
డికా-అతీయాఅతిక్రమ్యయయా॥౨౧॥తతఇతి॥శప్రప్రస్థంశ్రప్రప్రస్థం॥౨౨॥౨౩॥ గీతేతి॥ పాగ్గణాంప్రియాణి
పాగ్గణముఖ్యంపాగ్గణమి॥౨౪॥దృష్ట్యేతి॥సస్వజేపరిరేభే॥౨౫॥ దోర్భ్యామితి॥రమాయాఃఅనులనిర్దోషంఅలయం-
విప్రృతోలోకవిభ్రమఃలోకవ్యాపారోయేనసః॥౨౬॥౨౭॥యుధిష్ఠిరస్యేతి॥అన్తసేనసమత్వాత్పరిష్కృత్తవకేవలం-

యమాఖ్యాంసకులసహదేవాఖ్యాంఅభవందితఃసమస్కృతశ్చేతి॥౨౧॥సంసిక్తేతి॥౨౨॥త్రధ్వజాదిభిర్విరాజమానం॥
 ౩౨॥ఉద్గీప్తేతి॥ప్రతినర్మ-ఉద్గీప్తేతి॥పైఃబలిభిఃపుష్పాదిప్రకరైశ్చ-జుష్టంజాతేభ్యాగవాక్షేభ్యసర్వాతైర్భాషైరుదిరం-
 విలసంత్యైవతాకాఃయన్తి॥౩౩॥తత్-మూర్ధన్యఃమూర్ధ్నిభవాః-హేమకలశాఃయేహంత్రేః-రజతమయానిరూప్యమయా-
 ని-ఉయాశిస్థాలాని-శృంగాశిఃలతాధస్తనభూమికాఃయేహంత్రేఃభవనైర్జుష్టం-కురురాజస్యధానుపురందదర్శ॥౩౪॥
 పాస్త్రమితి॥సరాణాంలంచనానితేహంపానస్యసారసౌందర్యసాదరవీక్షణస్య-పాస్త్రంవిషయం-కింపునర్నారీణా-
 మిత్యర్థః-బౌద్ధుశ్చేనశ్చైష్టోద్వృత్తీశ్చేవన-విశ్లేభితాఃప్రస్తాః-కేశదకులబంధాయాసాంతాః॥౩౫॥తస్మిన్నితి॥సుష్టు-
 స్పాగతంతస్మిన్నాదికంప్రియం-ఉత్పియవీక్షితేనవివేకభూతి॥౩౬॥ఉచురితి॥ఉడుపనహఃచంద్రగహవరాభ్యత్యభః
 అమూభిఃకింపుణ్యమకారీతి॥౩౭॥తత్రేతి॥శ్రేణ్యఃఏవశిల్పవజీవిణ్ణాంసంఘాఃతేషుముఖ్యాశ్చ॥౩౮॥అంతఃపురేతి॥అ

నిశోమానయామాసకురుస్సంజయకయా॥౩౯॥సూతమాగధగంధర్వావందినశ్చేవమంత్రిణఃమృ-
 దంగశంఖవటహవీణాపణవేణుభిః॥బ్రాహ్మణాశ్చారవిందాక్షుంతుష్టుపురస్కృతుర్జనుః॥౪౦॥ఏవంసు-
 హృద్భిఃపర్యప్తఃపుణ్యక్షోకశిఖామణిః॥సంస్త్రాయమానోభగవాన్వివేశాలంకృతంపురం॥౪౧॥సంసిక్త-
 వస్త్రేభిఃరిణాంమదగంధహోయైశ్చిత్రధ్వజైఃకనకతోరణపూర్ణకుంభైః॥మృష్టాభిర్నవదకులవిభూష-
 ణసృగ్ధంత్రైశ్చభిర్భవతిభిశ్చవిరాజమానం॥౪౨॥ఉద్గీప్తదీపబలిభిఃప్రతినర్మజాలనిర్యాతభూవరుదిరం-
 విలసన్మతాకం॥మూర్ధస్యహేమకలశైరజతోరుశ్యంనైర్జుష్టందదర్శభవనైఃకురురాజభాను॥౪౩॥పా-
 స్త్రంనిశస్యనరలోచనపానపాస్త్రమాశ్నుక్యవిశ్లేభితకేశదకులబంధాః॥సద్యోవిస్ఫుజ్యహకర్షవతీం-
 శ్చతత్రైర్జుష్టాయయుర్భవతయశ్చనరేంద్రమాగ్నే॥౪౪॥తస్మిన్సంకులభగవాన్పరధర్మపద్భిఃకృష్టం-
 సభార్యమువిలభ్యగృహధిదాధాః॥నార్యోవికీర్యకుసుమైర్నససోపగూహ్యసుస్పాగతందదభుర్నయవీ-
 షీతేన॥౪౫॥ఉచుప్తియఃపథిసరిక్షుముకుందవత్సైస్తాయథోడుపనహఃకినుకార్యమూభిః॥యచ్ఛత్రు-
 హంపురుషమాశిరుదారహావలీలావలోకలమాసుఖయాతనోతి॥౪౬॥తత్రతత్రోప్రసంగవ్యపారా-
 మంగళపాణయః॥చత్రస్సవర్యాంకృష్టాయశ్రేణిముఖ్యాహతేనసః॥౪౭॥అంతఃపురజనైఃప్రీత్యాము-
 కుండఃపుల్లలోచనైః॥సంసంభ్రమైరభ్యపేతఃప్రాచీనద్రాజమందిరం॥౪౮॥పుథాలికృత్యాశ్రీ-
 యంకృష్టంత్రిభవనేశ్వరం॥ప్రీతాత్మజ్ఞాయపర్యంకాన్విష్టుషాపరిషస్వజై॥౪౯॥గోవిందగృహమానీ-
 యదేవదేవేశమాద్యతః॥పూజాయాంనావిదత్యత్యంతప్రమోదోపహతోన్మహః॥౫౦॥పితృవ్యసుధురు-
 ధ్రీణాంకృష్టశ్చత్రేభివాదనం॥స్వయంచకృష్టయారాజగభానిన్యాచాభివాదితః॥౫౧॥శ్వశ్వాసం-
 పాదితాకృష్టాకృష్టపత్నీస్తసర్వశః॥అనర్పరుక్షిణీంసత్యాంభద్రాంజాంబవతీంతథా॥౫౨॥కాళిండిం-
 మిత్రవిందాంచశ్రేభ్యాంనాగ్నజతీంసతీం॥అన్యాశ్చాభ్యగతాయాస్తావాసస్సక్రిందనాదిభిః॥౫౩॥
 ముఖంనివాసయామాసధర్మరాజోజనాదనం॥సనైస్యంసానుగామాత్యంసభార్యంచనవంనవం॥౫౪॥
 తర్పయిత్వాఖాండశేనహింసఫల్గునసంయుతః॥మోచయిత్వామయంయేనరాజ్ఞేదిన్యాసభాకృతా॥
 ౫౫॥ఉవాసకతిదన్వాసాగరాజ్ఞఃప్రియదిక్షిర్నయావిహరకరభమారుహ్యఫల్గునేనబలైర్వృతః॥౫౬॥

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధ-ఏకసప్తతిమోధ్యాయః.

భ్యపేతఃఅభిగమశనసత్కృతః॥౫౭॥పుథేతి॥సస్మషాద్రౌపదీసహితా॥౫౮॥గోవిందమితి॥కృత్యంప్రకారవిశేషంప్ర-
 మోదేనఉపహతఃఅభిభూతః॥౫౯॥పితృవ్యసురితి॥గురుప్రీణాం-కృష్ణయాద్రౌపద్యా-భానిన్యాసుభద్రయా॥౬౦॥
 శ్వశ్చేతి॥అనర్పఅర్పితవతీ॥౬౧॥కాళిండిమితి॥అన్యాశ్చయాఃకృష్ణవత్కృత్యాగతాఃతాఅపి॥౬౨॥సుఖమితి॥ప్రత్య-
 హంసవంసవంయథాభవతితథాసుఖంనివాసయామాస॥౬౩॥కథంభూతం॥తర్పయిత్యేతి॥యఃప్రెక్షానిత్యంఫల్గునే-
 నసంయుతఃఅతఃపతస్యనహాయేనఖాండవేనహింసతర్పయిత్వా-తత్రచమయంమోచయిత్వా-తంమయంప్ర-
 యుజ్యయుధిష్ఠిరాయదిన్యాసభాకృతాతం॥శ్రీకృష్ణం-అనెనరాజ్ఞఃకృష్ణోపకారానుష్ఠరణం-సభాయాదివ్యత్యాద్యథా-
 మనారథంసర్వావకాశసంపాదనంచదశి-తమితి॥౬౪॥౬౫॥

ఇతిభావాధాదీపికాయాం-ఏకసప్తతిమోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

గ్నేః తతోద్విసప్తతితమరాజ్ఞాకార్యేవేదతే మజాయంమాగధంబుద్ధాభీమేనాఘాతయన్ధః॥ ఏకదేతి॥ అస్థితః అసన
 యశిశేషః॥ ౧॥ అచారైః యితి॥ శృణ్వతామేవేతి-యత్ప్రసన్నః శ్రీకృష్ణః కరోతి-తత్ అన్యః కృష్ణిదపికర్తుం న సమర్థః ఇతి నిశ్చి
 స్య-సర్వానేవతానాద్యన్యకృష్ణమవాచేత్యర్థః-అభావ్యభోభోకృష్ణభక్తవశ్యతేత్యేవం సంబోధ్య॥ ౨॥ కృత్రిమి॥ విభూ
 ః అంశాః॥ ౩॥ ఏవచ క్రవతి-నాం నవోరధః కథంత్యయా క్రియత ఇతి చేదతః అహ॥ త్వత్పామక ఇతి॥ పరియేచరంతీయ
 కృష్ణివ్యవధానమార్గం-యేపరిచరంతిదేహన-ధ్యాయంతిమనసా-అభగ్రస్యనశనేనాశకగృణంతివాచా-తేభవస్యల
 పవగఽంమోక్షంవిందంతి-యద్యాశాసతే-తహి-అశిషోపితవవిందంతి-నాన్యేచక్రవతి-నోపితి॥ ౪॥ భగవతోభక్తవ
 క్షుతాతమావిష్కార్యన్నాహ॥ తదితి॥ తత్తస్మాత్ పశ్యతుపాతౌత్ ఏవనిశ్చితేపి-యేకగ్మాదిప్రధానాః-కేచితురుస్యం
 జయ్యాభగవద్భక్తింనమస్యంతే-తేహంమోహనివృత్తయేత్వాంయేభజంతియేవానభజంతి-తేషామభయేహం-నిష్ఠాం
 ప్రదర్శయన్ధితింప్రకటయేతి॥ ౫॥ నమరాగాదిరహితేమయకభమిదంవైషమ్యంస్యాత్తతాగ్రహ॥ నేతి॥ స్వఃపరఇతిభవమతి
 ప్రవసన్యాదేవ-కుతః-బ్రహ్మణోరుపాధేః-కించ-సర్వస్యాత్మనః-అతఃసమదృశః-కించ-స్వసుఖానుభూతః-అతోరా

—*ద్విజయజరాసంధవధాచికథాప్రారంభః*—

శ్రీశుకః॥ ఏకదాతుసభామధ్యేవ్యస్థితోమునిభిర్వృతః॥ బ్రాహ్మణైః తత్త్రియైః వైశ్యైర్భాగ్యభిశ్చ
 యుగ్ధితిః॥ ౧॥ అచారైః కులవృద్ధైః పృష్ఠాతిసంబంధిబాంధవైః॥ శృణ్వతామేవచైతేమామాభాష్యేన
 మువాచహ॥ ౨॥ యుగ్ధితిః॥ క్రతురాజేనగోవిందరాజసూయేనపావః॥ యత్యేవిభూతీర్భవతస్తత్సం
 పాదయనఃప్రభో॥ ౩॥ త్వత్పామకేఅవరతంపరియేచరంతిధ్యాయంత్యభక్తనశనేమధియోగృణంతి
 విందంతి తేకమలనాభభవావగఽమాశాసతేయదితః శిష్యక్షుశనాన్యే॥ ౪॥ తద్దేవదేవభవతశ్చరణారవిం
 దసేవానుభావమహాపశ్యతులోకేషః॥ యేత్యాంభజంతినభజంత్యుత్సవోభయేహంనిష్ఠాంప్రదర్శయవి
 భోకురుస్యంజయానాం॥ ౫॥ సబ్రహ్మణస్యపరభేదమతిప్రవస్యాత్సర్వాన్ససమదృశస్యస్వఖాను
 భూతేః॥ సంసేవతాంసురతరోరివతేప్రసాదస్సేవానురూపఉదయోనవివర్యయోగ్ర॥ ౬॥ శ్రీభగవాన్॥
 సమ్యగ్యవసంతరాజభవతాశశ్రుకర్మనకల్యాణీయేనతేకీర్తిర్లోకానమభివ్యతి॥ ౭॥ యుగ్ధితిః
 పితృదేవానాంసప్తదామపిసఃప్రభో॥ సర్వేషామపిభూతానామీప్సితః క్రతురాడయం॥ ౮॥ విజిగ్మ
 నృపతిః సర్వాకృత్యాచజగతీవశే॥ సంభృత్యసర్వసంభారానాహరస్యమహాక్రతుం॥ ౯॥ యపితే
 శ్రాతరోరాజలోకపాలాంతసంభవాః॥ జితోస్త్యగ్మవతాతేహంయజయోయోక్తతాన్మభిః॥
 ౧౦॥ నకశ్చిన్నత్వరంలోకేతేజసాయశసాశ్రీయా॥ విభూతిభిర్వాభిభవేదేవోపకిముపాధివాః॥ ౧౧॥
 శ్రీశుకః॥ నిశమ్యభగవద్గీతంప్రీతః పుల్లముఖాంబుజః॥ భాగ్యోద్విజయేయజ్జగన్మితేజోవబృం
 హితాన్॥ ౧౨॥ సహదేవందక్షిణస్యామాదిశత్సహస్రంజయైః॥ దిశిప్రతీచ్యాంసకులముదీచ్యాంసప్రసాది
 నం॥ పాచ్యాంవృకోదరంమత్స్యైః కేకయైః సుహమద్రైః॥ ౧౩॥ తేవిజిగ్మనృపావీరానాజహుర్విద
 గ్భృటజసాలజాతశత్రుతేఘారిర్రవిణంస్యవయత్యుతే॥ ౧౪॥ శ్రుత్వాజితంజరాసంధంస్యవతేధ్యాయ
 గాద్యభావాదితిభావః-తథాపిసంసేవ్యమానానామేవత్వస్త్రిసాదోనాన్యేహంతతాగ్రహసేవానురూపః-ఉదయః
 లం-సత్వశ్రవివర్యయః అన్యథాభావః యథాకల్పద్రుమస్యరాగాదిరాహిత్యేపిసేవకేష్యేవఫలజనకత్వంనాన్యేష్యితి॥
 ౬॥ సత్యంభక్తానామేవకైవల్యాదినాన్యేషామిత్యనుమోదమానఅహ॥ సమ్యగితి॥ శశ్రుకర్మనేతిసంబోధయ॥ సర్వరా
 జవిజయతే-క్రీంసంభావయతిఅనుభవివ్యతిసర్వలోకవ్యాప్తాభవివ్యతీత్యర్థః॥ ౭॥ ౮॥ కిమశ్రమయాఅన్యేనవాసంపాద
 నీయంతవసుకరపవరాజసూయఇత్యాహ॥ విజిగ్మనృపా॥ జగతీంసర్వాంపృథివీం-సంభారాణాంజ్ఞోపసగ్రాహ-సంభృత్య
 సంపాద్య-అహరన్వ-అహరలనుతిష్ఠేత్యర్థః॥ ౯॥ నమస్తవతివిజయాదికథంశక్యంస్యాదతః అహ॥ యఇతి॥ కించ-అత్తవతా
 జితేంప్రియేణ-తేత్వయా-అహమపిజితోస్త్యగ్మతోస్త్య-అకృతాన్మభిః॥ అజితేంప్రియైః॥ ౧౦॥ అస్తాంతావదేవంభూత
 స్యతవవరైరభిభవశంకా-కించ-కమపిమత్సరంకోపినాభిభవతుంప్రభవతీత్యాహ॥ నేతి॥ తేజసాప్రభావేన-విభూతిభిః
 సైన్యాదిసామగ్రీభిః॥ ౧౧॥ నిశమ్యేతి॥ అయజ్జగన్మితేజోవబృంహితాన్-సంపాదితాన్-విష్ణుతే
 జోవబృంహితానిసంధిరార్హః॥ ౧౨॥ సహదేవమితి॥ నకులాదీనాంమత్స్యగ్భిభిః సహస్రంసంబంధః॥ ౧౩॥

సా - శ్రీ వాయుస్వతం-వీతంకంఠలంబితయావ్యాప్తం -పిబంతతి వేత్వాదీనాంహరేఃపాదయోః ప్రణేమురిత్యుత్తరేణా
 న్మయః॥౫॥జఘ్రంతతి॥రంభంతఃపరిరంభమాణాశ్చవ॥౬॥ కృష్ణేతి॥ శ్రీకృష్ణసందర్శనాక్షోదేనద్వైతఃసంరోధనక్ల
 మోయేషాంతే॥౭॥నమశ్చితి॥సంరోధాన్రక్షితానస్తాన్-ఘోరాఽయాస్సంస్మృతేరపిపాపివిమోచయ॥౮॥ ననుభవం
 తోజరాసంధానూయావిష్టాః-ఇహాముక్తిభోగాసక్తాశ్చ-కథంసంస్మృతేర్మోచనీయాశ్చత్యాశంక-సంప్రతినవయంత
 థాథూతాశ్చత్యాహురప్తభిః॥వేతి॥హేనాథ-వయం-వనం-వాన్వనూయామఃఅముఃదోషదృష్ట్యానవశ్యోమః-కుతశ్చత్యత
 అహుః-అనుగ్రహశ్చ-యద్యస్తాత్॥౯॥ఏదేవవ్యతిరేకణోపపాదయంతి॥రాజ్యేతి॥రాజ్యైశ్వర్యాభ్యాంమదస్తేనఉ
 న్నద్ధిఃఉచ్చృంఖలః-నిత్యామలశృంగంపదోమన్యతే-యద్వా-అనిత్యాస్మతఃఅచలాఃశాశ్వతీమః॥౧౦॥కించ-
 అపస్తవస్తతయావశ్యంతీశ్యామః॥హృగత్యష్టామితి॥వైకారికింశద్దాదివికారాపన్నా-అయ్యైఃఅవివేకినః॥౧౧॥రాజ్య
 స్యయోగవియోగయోరనర్థావహత్యమస్తాస్వేవదృష్టమిత్యాశయేనాహుర్వాభ్యాంవయమితి॥శ్రీమదేనసప్తబు
 ధ్ధిర్యేషాంతే-అప్యాఃపుధివ్యాఃఇతరేతరస్పృధఃపరిస్పరంస్పర్ధమానాః-పురఃపురతః-త్వాత్వామ్మత్యుమగిణయ్య ॥

వత్సాంకంబగుర్బాహుంపద్మవత్ప్రాయతేక్షుణమ్చారుప్రసన్నవదనంస్ఫుకన్తకరకుండలమ్॥౩॥ పద్మ
 హస్తంగదాశంఖరథాంగైరుపవీక్షితమ్కిరీటహారకటకటిసూత్రంగదాన్వితమ్॥౪॥త్రాజద్వరమ
 ణిశ్రీవంబీతంచవనమాలయాపిబంగిశవచక్షుభ్యాంలిహంతశ్చవజిహ్వయా॥౫॥జఘ్రంతతివనాసా
 భ్యాంరంభంతశ్చబాహునాప్రణేముర్నతపాస్తానోమూర్ధభిఃపాదయోర్నరైః॥౬॥కృష్ణసందర్శనా
 క్షోదన్వైతఃసంరోధనక్లమాఃప్రశశంసుహృషీకేశంగీర్భిఃప్రాంజలయోన్మపాః॥౭॥రాజానఃసమస్తే
 దేవదేవేతప్రవన్నారిహరావ్యయిప్రవన్నాపాహిణఃకృష్ణనిర్జణాఘోరసంస్మృతేః॥౮॥నైనంనా
 థాన్వనూయామోమాగధంమధునూదనాఅనుగ్రహూయద్భవతోరాజ్ఞాంరాజ్యచ్యుతిర్విభో॥౯॥రా
 జ్యైశ్వర్యమదోన్నద్ధంశ్రేయోవిందతేనృపః॥ఇన్ద్రాయామోహితోనిత్యామన్యతేసంపదోచలః॥
 ౧౦॥హృగత్యష్టాయథాబాలామన్యంగిఉదకాశయమ్॥ఏవంవైకారికింమాయామయ్యైవస్తవత్యతే॥
 ౧౧॥వయంపురాశ్రీమదసప్తబుద్ధయోజగీషయాప్యాశ్చిరతరస్పృధఃఘ్నంతఃప్రజాస్సన్మతినిఘ్న
 ణాఃప్రభోవృత్తుంపురస్తాన్వైవిగిణయ్యమన్తదాః॥౧౨॥ఏవవకృష్ణాద్యగభీరరంహసాదురంతపీర్యేణ
 విచాలితాశ్చియః॥కాలేనత్వాభవతోమకంపయాపనప్తదర్పాశ్చరణోత్తరామతే॥౧౩॥అథానరాజ్యం
 మృగశృష్టయావీతందేహీనశశన్మగితారుజాంభువాఉపాసితవ్యంస్పృహయామహేవిభోశ్రీయాఫ
 లంప్రేత్యచకణోరోచనమ్॥౧౪॥తస్మైస్తవమాదిశోపాయంయేనతేచరణాబ్జయోః॥స్తృతిర్యథానది
 రమేదిపిసంసరతామహా॥౧౫॥కృప్తాయనానుదేవామహరయేపరమాత్మనే॥ప్రణతశ్చనాశాయ
 గోవిందాయనమోనమః॥౧౬॥సంస్తూయమానోభగవాన్రాజభిముక్తబంధనైః॥తానాహకరుణస్తా
 తశరణ్యశ్శక్త్యయాగిరా॥౧౭॥శ్రీకృష్ణః॥అద్యప్రభృతివోభూపామయ్యాత్సన్యఖిలశ్వరే॥సుదృఢాజా
 యతేభక్తిబాధమాశంసితంతథా॥౧౮॥దిష్ట్యావ్యవసితంభూపాభవంతియుతభాషిణః॥శ్రీ

౧౨॥తత్తితి॥పురామేచుత్తదావయం-హేకృష్ణ-తవవయం-అన్యవిస్మదర్పాస్తేచరణోత్తరామఃస్తరుమాశాస్త్రహే - క
 థంభూతాః-భవతఃతన్వామూర్త్యా-కాలేన-శ్రీయోవిచాలితాఃభ్రంశితాః - అతోరాజ్యచ్యుతిఃభవదనుగ్రహపవేత్య
 ధః॥౧౩॥అథోత్తితి॥అరిప-అథోఅసంతరం-హృగత్యష్టికయాదూపితంసదృశం-రాజ్యం-శశ్వతే ప్రతిక్షుణం-పతతాక్షీయ
 మాణేన-తథారుజాంరోగాణాం-భువాజన్మత్యైత్రేణ-దేహీన-ఉపాసితవ్యం-సేవ్యం-సస్పృహయామహేప్రేత్య- ప
 రలోకేచ-శ్రీయాఫలంస్యగౌదిభూజ్యంఉపాసితవ్యం-సస్పృహయామహే - కథంభూతం-కణోయోరోచనంరుదిజ
 నకమాత్రంతగ్రతస్యస్పర్ధాద్యనపగమేనసుఖాభావాదిత్యర్థః॥౧౪॥యద్యేవంభూతాయోయం- తహేమమచరణో
 స్తరత-తతఃఅనాయాసేనముక్తిభావివృత్తిః-కింమదపేక్షయేతిచేదతిఅహుః॥తదితి॥త్వచ్ఛరణస్తృతిరపిత్వత్ప్రసాదఫ
 లమేవేత్యర్థః॥౧౫॥౧౬॥సంస్తూయమానశ్చితి॥శక్త్యయామంజుళయా॥౧౭॥అద్యేతి॥యథాభవద్భిరాశంసితం - తథా
 బాధనిర్మితం-వశమయభక్తిజాణూయతామిత్యర్థః॥౧౮॥దిష్ట్యేతి॥హేభాపాఃమద్భుజసమేవకర్తవ్యమితిభవద్భిఃవ్య
 వసితంసంకల్పితం-దిష్ట్యాభత్రం - భవద్భిరుక్తంచసత్యమేవేత్యాహ-భవంతశ్చి - శ్రీరైశ్వర్యంచతాభ్యాంమదస్తే

న్నాహంఉన్నహనంఉన్నంధనం - నైరచారమిగ్నః పశ్యేవశ్యామి || ౧౯ || తదేవాహ| హైహయఇతి| హైహ
 ఃకార్రవీగ్యఃచక్రవర్తీనరేశ్వరఃపితుఃకానుదేనుహరణాత్పరశుగామేణసపునోగ్రాణః- నహుషోదేవేంద్రతాం
 ద్రాక్షఃఉత్తేశ్వవీసంగాయబ్రాహ్మణాశివీకాంవాహయన్తైరేవతోభగ్నితఃఅజగరత్వమవాప - వేమోపి
 త్తత్తోబ్రాహ్మణానధిక్షిపన్తైరేవసుంకారైహాః- రావణారాక్షసేశ్వరఃసీతావధిలక్షణాఘవేణహతఃనర
 దైత్యేశ్వరఃఅదితికుండలాద్యాహరణాన్మయైవహరిఃఅపరేపిశ్రీమదాత్ ఫానాద్భగ్నితః|| ౨౦ || భవంతిఇతి||
 క్షుత్పాన్యగదేహాది-తదంతవత్ - ఎవంవిజ్ఞాయ-యైతాఃఅప్రమత్తాః-రక్షధరక్షతేత్యథః|| ౨౧ || సంతన్వంతిఇతి||ప్ర
 తంతూర్వాపుభాగిదసంతతిః- ప్రాప్తంప్రాప్తంచసమత్వేనసేవమానాః|| ౨౨ || ఉదాసీనాఇతి || మాంబ్రహ్మ-యా
 గ్భ|| ౨౩ || ఇతితి || శ్రీయశ్చ|| శ్రీశ్చ తేహంమజ్జనకర్తృణిఅభ్యంగపానాదాన్యయుజ్జ|| ౨౪ || ౨౫ || భోజయిత్యేతి ||

యైశ్చర్యనదోన్నాహంపశ్యేమ్యన్తాదకంవృణాం|| ౧౯ || హైహయోనహుషోవేనూరావణోనరకో
 వరః| శ్రీమదాద్భగ్నితాఫ్నానాదైవదైత్యనరేశ్వరాః|| ౨౦ || భవంతపత్తివిజ్ఞాయదేహాద్యుత్పాద్య
 మంతవత్| మాంభజంతోభ్యైర్యుక్తఃప్రజాధమేణరక్షథ|| ౨౧ || సంతన్వంతఃప్రజాతంతూర్వాసుఖ
 దుఃఖభవాభవా| ప్రాప్తంప్రాప్తంచసేవతోమద్విత్తావచరివ్యథ|| ౨౨ || ఉదాసీనాశ్చదేహాదావా
 త్సారామాభ్యుతప్రతాః| మయావేత్యమనస్సమ్యక్సమంతేబ్రహ్మయాస్యథ|| ౨౩ || శ్రీశుకః || ఇత్యా
 దిశ్యంపాకృష్ణోభగవాన్భవనేశ్వరః| తేహంన్యయుజ్జపురుషాః|| శ్రీయోమజ్జనకర్తృణి|| ౨౪ || సవ
 ర్యాంకారయామాససహదేవేనభారతనరదేవోచితైర్వస్తైర్వియష్టైః|| శ్రీశ్చ తేహం|| ౨౫ || భోజ

యిత్యావరాసేనసుపాతానమలంకృతాః| భోనైశ్చవిపదైర్యుక్తాఃతాంబూలాదైన్యవోపచి
 త్రేః|| ౨౬ || తేపూజితాముకుందెనరాజానోమృష్టకుండలాః | ఏరేజుర్వేదితాఃకృత్వాత్పాప్తదంతే
 యథాగ్రహః|| ౨౭ || రథాగ్రసదశ్వనారోఽవ్యమణికాంచనభూషితాః | ప్రీణీయసాన్యతైర్వాతైః
 స్వదేశాప్రత్యయాపయతే|| ౨౮ || తపవంమోదితాఃకృత్వాత్పాప్తసమహాన్తనా|యయిస్తమే
 వధ్యాయంతఃకృతానిచజగత్పతే|| ౨౯ || జగదుఃప్రకృతిభ్యస్తమహాపురుషచేష్టితంయథాన్యశాసద్భ
 గవాతథాచక్రరతంద్రితాః|| ౩౦ || జరాసంధంఘాతయిత్యాభీమసేనెనకేశవః| పాథాభ్యాంసం
 యుతః| ప్రాయాత్సహదేవేనపూజితః|| ౩౧ || గత్వాతేఖాండవప్రస్థంశంఖాదద్భుజితారయః| హ
 షణ్డయంతస్త్వసుహృదోదుష్పూదాంచాసుఖావహః|| ౩౨ || తచ్చుత్సావ్రీతమనసఇంద్రప్రస్థనివా
 సిన్ః| మైరెమాగధంతంతంరాజాచాప్రమనోరథః|| ౩౩ || అభివంద్యాభరాజానభీమాజ్ఞానజనాదా
 నాః| సర్వమాశ్రయాయంచక్రరాజ్జనాయదనుష్ఠితం|| ౩౪ || నిశమ్యధర్మరాజస్త్రుకేశవేనానుకంపి
 తః| ఆనందాశ్రుకలామంచప్రేక్షాసోవాచకించన|| ౩౫ || *****

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధే - త్రిసప్తతిమోధ్యాయః.

శ్రీశుకః || ఏవంయుధిష్ఠిరోరాజాజరాసంధవధంవిభోః | కృష్ణస్యచాసుభావంతంశ్రుత్వాప్రీతప్రమ
 బ్రవీత్ || ౧ || యుధిష్ఠిరః| యేస్యస్తైర్విలోక్యగురవస్సర్వేలోకాన్సహేశ్వరాః | వహంతిదులభంబంబ్ధా

పసాతానమ్యగలంకృతాఃభోనైశ్చయైతాః- వరేణాసేనభోజయిత్యా- పునస్తేహంసవర్యాంసహదేవేనకార
 యామాసేతిపూర్వేణాన్యయః|| ౨౬ || తఇతి|| గ్రహఃచంద్రాదయోయథా|| ౨౭ || రథాగ్రః|| ప్రీణీయప్రీణయిత్యా|| ౨౮ ||
 ౨౯|| జగదురితి|| జగదుఃఊహః|| ౩౦ || ౩౧|| గత్వేతి|| ఖాండవప్రస్థంఇంద్రప్రస్థం|| ౩౨ || తదితి|| శాంతంమృతం- ఆప్రమనోర
 థోబభూవేతి|| ౩౩ || ౩౪|| ౩౫|| ఇతిభావాధాదీపికాయాం- త్రిసప్తతిమోధ్యాయవ్యాఖ్యా. *****
 శ్లో|| చతుర్యుక్తప్రతితమేరాజసూయక్రియాద్విజైః| అగ్రపూజాప్రసంగేనచైద్యఘాతాదవన్యతే || రాజసూయము
 ఖహత్వాజరాసంధంతదంతరే| వైద్యంతదంతేమర్యంతంవీజంకలిమివావవత్ || కుదాకామంతాథాం-కుదాకామంతో
 యస్మాదసాకుర్వంతస్తంకలిమిత్యథః|| ఎవమితి || కృష్ణస్యచాసుభావమితిచకారాత్తస్యచాజ్ఞానువిధాయిత్యంచాల
 త్యేత్యథః|| ౧ || తదాహ|| యఇతి|| యైర్విలోక్యస్యాపిగురవస్సన్యః-సనకాదయఃసర్వేచలోకాఃలోకపాలాశ్చ- తెశిర
 సైవతవానుశాసనంవహంతి-దులభంబంబ్ధేతిభాగ్యేనైవైతల్లిభమితిబహుమానేనేత్యథః|| ౨ || ఇతితి || సభవాగ్భర

మేష్వరోష్టకముశాసనంధత్తే - తదత్యంతవిదంబనంఅననురూపమునకరణం- స్వతేజోహనిప్రసంగాదితాత్పర్యా
 ర్థః॥౩॥అథవాతవపునఃపరిపూర్ణస్యఅజ్ఞాపనాజ్ఞాధారణాభ్యాంస తేజోవృద్ధిహనీ-అతఃకృపయాసర్వంసంగచ్ఛన్తిఇత్యా
 హ॥నేతి॥ఏకస్యఅద్వితీయస్యసమానాసమానరహితస్య-బ్రహ్మణస్తవ-ఉభయంమాయా - పరమాత్మినఇతిసర్వజీవని
 యుంతుస్తవయమ్యత్వంసతరాంసనాస్తవం - అతఃపరామగ్రహణైరేతైఃకర్మభిస్తవతేజోనవధాతే-నచహ్రీః
 తే-రవేరివఉదయాస్తమయాదికర్మభిరిగ్యధాః-తథాచ॥శ్రు॥నకర్మణావధాతేనోక్తియానితిశ్రుతేః॥ ౪ ॥ సస్వేవమ
 వ్యహంపరమేష్వరఃసర్వస్యాజ్ఞాపకఃమమేదంనీచంకర్మయోగ్యమిమనసికథనభవేదతతహ॥ నేతి ॥ హేఅజితతప
 భక్తానామేవతావత్ ఇయంనానాధీభదమతిర్నాస్త్రై- యథావశూనాంఅజ్ఞానాంవైకృతాశరీరవిషయా - తవతునా
 స్త్రీతికింపునర్వక్తవ్యమత్యధః॥౫॥ఇతి॥ యజ్ఞయేయజ్ఞోవతేవసృతాదికాలే- యుక్తాఅభియుక్తా-సయుధిస్థిరః-

శిరసైవానుశాసనం॥౨॥సభవానరవిందాక్షదీనానామిహమానినాంధత్తేమశాసనంభూమంస్తదత్యం
 తవిదంబనం॥౩॥సహ్యాకస్యాద్వితీయస్యబ్రహ్మణఃపరమాత్మనః॥కర్మభిర్వధాతేతేజోహ్రీసతేవాయ
 ధారవెః॥౪॥నచతేజోభిభక్తానాంమమాహమితీమాధవ॥త్వత్తేజోదనానాధీపతూనామివవైకృతా॥
 ౫॥ఇత్యుక్తాయజ్ఞయేకాలేవత్రైయుక్తాసముత్పిజః॥ప్రస్థానుమోదితఃపార్థోబ్రాహ్మణాబ్రహ్మ
 వాదినః॥౬॥ద్వైపాయనోభరద్వాజస్సుమంతుర్దైతమోసః॥వసన్తశ్చవనకఃశ్వామైత్రేయఃకిషకు
 స్త్రీతః॥ ౭ ॥ పిశ్వామితోమివామదేవస్సుమతజైమినిఃక్రతుః॥పైలఃపరాశరీగర్హస్తేనంపాయనవివ
 చ॥౮॥దుర్వాసాఃశ్యపోధోమ్యారామోభాగవతసురిః॥వీతిహూతోమధుశ్చందోవీరసేమోకృ
 తవ్రణః॥ ౯ ॥ ఉపహూతాస్తథాచాన్యేభిష్టదోగ్రికృపాదయః॥ధృతరాష్ట్రస్సహమతోవిమరశ్శమ
 హాపతిః॥ ౧౦ ॥ బ్రాహ్మణాఃక్షత్రియవైశ్యశూద్రాః॥యజ్ఞదివృక్షవః॥శ్రేయస్సర్వరాజామో
 రాజ్ఞాంప్రకృతయోస్థివ॥ ౧౧ ॥ తతస్తేదేవయజనంబ్రాహ్మణాస్త్వయిలాంగతైః॥కృష్టైతత్రయ
 థాహ్మతందీక్షయాంచక్రీరేన్యవం॥ ౧౨ ॥ హైమాఃకిలోవకరణావరుణస్యయథాపురా॥౧౩॥ ఇం
 ద్రాదయోలోకపాలావిరింశిభవసంయుతాః॥సగణాస్సిన్ధగంధర్వవిద్యాధరమహేశ్వరగాః॥ ౧౪॥
 మునయోయతురతౌపింశిఖగింసరచారణాః॥రాజానశ్చసమాహూతారాజవత్స్వశ్చసర్వశః॥౧౫॥
 రాజసూయంసమేయుష్మన్నరాజ్ఞఃపాండుసుతస్యవై॥మేనిరేకృష్ణభక్తస్యసూపవన్నమవిష్టతాః॥౧౬॥

—*శిశుపాలవధకథాప్రారంభః*

అయాజయమహారాజంయాజకాదేవవర్చసః॥రాజసూయేనవిధితత్ప్రచేరిసమివామరాః॥౧౭॥
 సుత్యేహస్యవహీపాలోయాజకాసదసస్పతిః॥అపూజయన్తహాభాగాయథావత్సుసమాహితః॥
 ౧౮॥సదస్యగ్రాహణాహంవైవిమృశంతస్సభాసదః॥నాధ్యగచ్ఛన్నవైకాంత్యాత్రహదేవస్తదా
 బ్రవీత్॥౧౯॥అహాతిహ్యమృతశ్చైవ్ర్యంభగవాంసాత్వతాంపతిః॥ఏవవైదేవతాస్సర్వాదేశకా
 లధనాదయః॥౨౦॥యదాత్మకమిదంపిశ్వంక్రతవశ్చయదాత్మకాః॥అగ్నిరాహుతయోమంత్రాసాం
 ఖ్యంయోగశ్చయత్పరః॥౨౧॥ఏకపవాద్వితీయోసావైతదాత్మమిదంజగత్॥ఆత్మనాత్మాశ్రయస్స

ముత్పిజోహూత్యప్రముఖావప్రేవృతవా॥౬॥తానాహత్రిభిః॥ద్వైపాయనఇతి॥౭॥దుర్వాసాఇతి॥అకృత
 ప్రణాదీనేతా-ముత్పిజువక్త్రప్రేదిభేదేనవప్రే॥౯॥ఉపహూతాఇతి॥అన్యేహోపహూతాః॥౧౦॥బ్రాహ్మణాఇతి॥
 యజ్ఞదివృక్షవస్సర్వేవతశ్రేయరిత్యన్వయః॥ ౧౧॥ తతఇతి॥ దేవయజనంయజ్ఞభూమింకృష్టైకర్షణాదిభిస్సంశోధ్య
 వీక్షయాంచక్రీరేదీక్షాసంసారయక్తమకుర్వ॥౧౨॥హైమాఇతి॥ఉపకరణాఃఉపసరణాః- వరుణస్యరాజసూయే
 యథోఅసన్నితిశేషః॥౧౩॥కించ॥ఇంద్రేతి॥యేఇంద్రాదయోదేవగణాః॥ ౧౪॥ మునయితి॥యేచరాజాదయఃసమా
 హూతాః॥౧౫॥రాజసూయమితి॥యేతత్రసమేయుష్మన్నతేనర్వేకృష్ణభక్తస్యపాండుసుతస్యరాజ్ఞోరాజసూయమవి
 స్టితాస్సంతఃసూపవన్నంసంపన్నం-మేనిరేకృష్ణభక్తయః॥౧౬॥అయాజయన్తి॥యాజకాఃముత్పిజః॥ ౧౭॥ సుత్య
 తి॥సుత్యేహసోమాభిషవదిసే॥౧౮॥సదసీతి॥అగ్రాహణంఅగ్రపూజా-తస్యాహంయోగ్యం - అనైకాంత్యాత్
 యోగ్యానాంబహుత్వేనైకస్యానిష్ఠయాత్॥౧౯॥౨౦॥యదాత్మకమితి॥సాంఖ్యంజ్ఞానంయోగఉపాసనా॥౨౧॥ సమ

సాంఖ్యం కేవలపరం-యోగస్సవిశేషణపరం-కథముభయోరేకవరత్వంశత్రాహ|| ఏకత్వతి || ఏకపవాద్వితీయోసా - అత
 స్సాంఖ్యస్యపతత్వరత్వంయన్తం-విశేషణభూతస్యచసర్వప్రపంచస్యతత్వయత్వాస్సవిశేషణవిషయస్యయోగస్యాపి
 యన్తమద్వితీయపరత్వమిత్యాహ-వితదాత్మ్యమిత-ఏవశ్రీకృష్ణఃఆత్మాయస్యతత్ ఏకదాత్మ-తస్యభావఃవితదాత్మ్యం-
 భవితవ్యేచభావనిదేశః|| శ్రు|| వితదాత్మ్యమిదంసర్వమతిశ్రుతేః-ఆత్మహేతుః-ఆత్మనేతి-హేసభ్యాః-ఆత్మశ్రయః
 అన్యధిరపేక్షః-స్వయమజఃఇదంజాత స్పృశతి-అవతరత్వతి-హంతిసంహరతిచ|| ౨౨|| కించవివిధానీతి|| యస్యఅపేక్షయా
 అనుగ్రహణ-వివిధానికమాణితపాయోగాదిని-జనయకగుర్వ-యత్ యస్మాత్ -అయంసర్వోపిజనఃఖమాణిలక్ష
 ణంశ్రేయశ్చమాతేపాధయతి-కమాణితత్పలానిప్రయదధీనానీత్యర్థః|| ౨౩|| ౨౪|| ఆత్మనాప్రయమాణమహాణమా
 మ్మనఃఃథంస్యాత్తతాహ|| సర్వేతి|| సర్వభూతానామాత్మభూతాయ-అనన్యదశేనైకరప్రభవమతియే|| ౨౫|| ఇతీతి || శ్రీ
 కృష్ణానుభావవతి సహదేవఇత్యుక్తాత్మకృష్ణీనుభూత్ || ౨౬|| శ్రుత్వేతి|| ద్విజేరితంసాధుసాధ్యతీఘోషంశ్రుత్వా- హ
 ద్దేవమభిప్రాయం|| ౨౭|| ౩౧|| యాయమితి|| హేసదవస్పృతయఃసర్వబాలభాషితంమామధ్యంమాజాతేమాగృహ్ణాత-
 కింతత్ యత్ యతః-కృష్ణోహాణేసంమతఃశత్రు || ౩౩|| ౪౪|| సచసస్పృతీతి|| అస్మైవవాప్తవోధఃపూర్వవదున్నేయః-స

భ్యాస్పృజత్యవతిహంత్యజః|| ౨౧|| వివిధానీమాకగ్నాణిజనయకయదపేక్షయా | యమాతేయదయంసర్వ
 శ్చేయోధర్మదిలక్షణమ్|| ౨౩|| తస్మాత్కృష్ణాయమహతేదియతాంపరమాహాణంఏవంకేసర్వభూ
 తానామాత్మసన్యాహాణంభవత్ || ౨౪|| సర్వభూతాత్మభూతాయకృష్ణాయానన్యదర్శినే | దేయం
 దాంతాయపూర్ణాయదత్తస్యానంత్యమిచ్ఛతా|| ౨౫|| ఇత్యుక్తాత్మసహదేవోభూత్కృష్ణీకృష్ణానుభా
 వవతి | తచ్చుత్తాత్మప్రభుస్సర్వేపాధుసాధ్యతీసద్రమాః || ౨౬|| శ్రుత్వాద్విజేరితంరాజాజ్ఞాత్వాహ
 ద్దేవంసభాసదాంసమహాయధృష్టికేశంప్రీతఃప్రణయవిహ్వలః|| ౨౭|| తత్పదావవనిజ్యావశ్చిరసా
 లోకపావనిః| సభార్యపానుజమాత్యస్సుకుటుంబోవహన్తుదా|| ౨౮|| వాసోభిఃపీతకాశేయైర్భూవజై
 శ్చమహాధనైః| భూషయిత్యాశ్రుపూర్ణాఽహోనాశకత్యమవేక్షితుం|| ౨౯|| ఇథంసభాజింపీత్యసర్వే
 ప్రాంజలయోనృపాః| నిమోజయేతి నేమస్తంపిపేతుఃపుష్పవృష్టయః || ౩౦|| ఇథంసశవ్యదమఘోష
 సుతస్సప్రవీతాదుర్థాయకృష్ణగుణవర్ణనజాతమన్యః | ఉక్తిప్యబాహుమిదమాహసదస్యమషీఃసం
 శ్రావయకథగదతేవమహాన్యభీతః|| ౩౧|| యశోదురత్యయఃకాలఇతిసత్యవతి శ్రుతిః| వృద్ధానామపియ
 ద్బుద్ధిబాణలవైర్వర్తిభీద్యతే|| ౩౨|| యాయంచాప్రవిదాంశ్రేస్తామామధ్యంబాలభాషితం| సచస
 స్పృతయస్సర్వేకృష్ణాయభంకులోహాణే|| ౩౩|| తపోవిద్యాప్రతిపరాజ్ఞానివిద్యప్రకల్పమా | పరమ
 షీః| బ్రహ్మనిష్ఠాలోకవాతైశ్చపూజితా|| ౩౪|| సదసస్పృతీనతిక్రమ్యగోపాయంకులపాంసనః |
 యథాకాశంపురోదాశంసపర్యాంకథమహతి || ౩౫|| వడ్డాశ్రమకులాపేతస్సర్వధర్మబహిష్కృతః |
 సైర్వరచ్ఛిగుణైహీణస్సవర్యాంకథమహతి|| ౩౬|| యయాతినైహంహికులంశప్తంసద్విప్రహిష్కృ

దసస్పృతీని-గోషవేదవృధివ్యాధిపాలకఇత్యర్థః-కున్యగఃవేదవివరీతంలవంతీకులపాఃపాపందాః- తాఅంసతేషా
 తయతీకులపాంసనఃఅకాకః-కంచఅకంచకాకేనుభయఃఖ-తేనవిద్యేతేయస్యసఃఅకాకః-ఆప్తకామఇత్యర్థః - సయ
 థాఆప్తకామోదేవయోగ్యంకేవలంపురోదామాత్రంనాహాణ- ఆపితుసర్వస్వమపితథాయంశ్రీకృష్ణేప్రహ్లాది
 యోగ్యంసపర్యామాత్రంకథమహతి - కింసాత్మసహవర్ణమవ్యహాతిగ్యథః|| ౩౫|| వణేతీ|వణాశ్రమకు
 లేభ్యఃఅపేతఃబ్రహ్మత్వాత్ || శ్రు|| అనామగోత్రమితిశ్రుతేః-అతపనానధికారిత్వాస్సరైర్విధానైర్బాహిష్కృతః-
 సైర్వరవతీఃపరమేశ్వరత్వాత్-అతపవనిగుణఃతమతిదరహితః - ఏవంభూతోజీవానాయోగ్యంతుచ్ఛంసపర్యామా
 త్రంకథమహతీత్యర్థః|| ౩౬|| యయాతినేతి|అపిచకథంవర్ణనీయోమాద్యతైరేహాయదానాంకుహిమా-యస్మా
 దేహంకులంయయాతినాశప్రమపికింసద్విబాహిష్కృతం-అపితుశిరసాధ్యతం-కించ - అత్తదాదికులవత్ వృధాపానర
 తంకిం- ఆపితు-అనియంతాచారమిత్యర్థః - అహూయదూనామేవతావదీవృశంమాహాత్మ్యంయదుకులవృధస్యయ
 యాతేఃకాపోనప్రాదుర్భూయాదిత్యాది-అయంకుసాక్షాదీశ్వరః-అతఃసపర్యామాత్రంకథమహతీత్యర్థః|| ౩౭||
 కించ-బ్రహ్మషీతి||యేరాజానోదుష్టానుచ్ఛాటయంతి - తేతదధాంకిఃటూదిదేశానప్యాశ్రయంతి-ఏతేకుబ్రహ్మన్

సేవితానేవదేశానాశ్రిత్యలబ్ధవర్షసంసముద్రందుగమపిహిత్యాహంపయశ్చేత్యథః - బాధంతేతథా-యాః
దిశ్యవఃప్రజాస్తాశ్చ- అయవఃథః - వేదతదథాభియోగాలబ్ధవర్షసంతద్విరుద్ధమలబ్ధవర్షసంసముద్రంము
ద్రావింకంతస్సిగంసముద్రం వేదవిరుద్ధంలింగధారిణంపాపండుమత్యథః - తస్మింకంత్యాజయిత్యాబాధలతేదండ
యంతి-కథంభూతం - దుగమ-గర్భవన్నిశితేరథర్థతయాదుజ్ఞేయమిత్యథః - తథాదశ్యవఃదస్త్యానపిప్రజావేషే
గవర్తమానాదండయంతి-అత్యయదుభ్యోన్యోకోనానుధార్మికోస్తీతిపారువ్యంతత్వాథమేవ ||౩౮|| ఎవమితిశివా
సైరుః-తస్యోరుతంశ్రుత్వాపిథాసింహునానీందిన్యాశ్చేతద్యత్ ||౩౯|| ౪౩|| తావతి || తావదుద్ధామ్యేగ్యస్యా
యనుభిప్రాప్తయః-ఎననుత్పన్నదోమత్తుల్యబలఃసర్వాసేతాహస్యాత్ - అత్యయమేవశీఘ్రఃహంతవ్యత్తితస్త్రిణమే
వఉద్ధాయశిరోజహరేతి||౪౪||౪౬||నస్వేవఃసంతుకస్యథంవాసుదేవేప్రవేశస్త్రాహ || జన్మత్రయేతి || జన్మత్రయేతి

తఃప్రథాపానరతంతత్వత్సవర్యాంథమహతి||౪౭|| బ్రహ్మన్వీసేవితాదేశాహిత్యేతేబ్రహ్మవ
ర్షసంసముద్రందుగమశ్రిత్యబాధంతేదశ్యవఃప్రజాః || ౩౮|| ఏవమాదీన్యభద్రాణిబభావేప్ర
మంభిః||నావాచకింద్యగవాన్యథాసింహశ్చివారుతం||౩౯||శ్రీశుకః || భగవన్నిందనంశ్రుత్వా
దుస్సుహంతస్యభాసనః||శౌంపిథాయజ్జగత్తుశ్యవంతశ్చేదివందుమా ||౪౦|| నిందాభగంవతశ్చుత్వా
గర్వరస్యజనస్యవాతతానాపైలియసాసియాత్యధస్సుకృతాచ్యుతః ||౪౧|| తతఃపాండుసుతాఃశ్రు
ద్ధామత్స్యకేయస్యంజయః||ఉదాయధాస్సుమత్తుశ్చిశుపాలజిహ్వంసవః ||౪౨|| తతశ్చైవద్యస్తస్త్వ
సంబ్రాంతోజగ్గృహభిష్టవర్షణీ | భర్తృయజ్జగత్తుపక్షీయా||రాజ్ఞస్సనభారత ||౪౩|| తావదు
ద్ధాయభగవాన్సాస్మిన్సార్యస్వయందుమా | శిరఃతురాంతవక్త్రేణజహరావతతోరిహః ||౪౪|| శబ్దః
కోలాహలాహ్యోసిద్ధిశుపాలేహతేనహా||తస్యానుయాయినోభాపాదుద్రువుజీవితైషిణః ||౪౫||
చైవ్యదేహుధితింజ్యోతిర్యాసుదేవముపావితత్ |వశ్యతాంసర్వభూతామాలేవభువిభాచ్యు
తా||౪౬|| జన్మత్రయానుగుణితవైరసంరబ్ధయాధియా | ధ్యాయంప్రన్నయతాంసీతిభావోహిభవ
కారణం ||౪౭|| ఋత్విష్ణ్వస్ససదస్యేభ్యోవక్ష్యాణాంవిపులామహత్ | సర్వాగ్రసంపూజ్యవిధివచ్చ
క్రేవభ్యథమేకరాత్ || ౪౮ || పాథయిత్యాక్రతుంరాజ్ఞఃకృష్ణాయోగేశ్వరేశ్వరః | ఉపాసకలిదన్తా
సాన్సమృద్ధిరభియాంతః ||౪౯|| తతోనుజ్ఞాప్యరాజానమనిచ్చంతమవీశ్వరః | యయాసభార్యస్సా
మాత్యస్త్వపురందేవకీసుతః ||౫౦|| వణితంంగదుపాఖ్యానంమయాతేజహువిస్తరం | వైకుంఠవా
సిసోజన్మవిప్రతాపాత్మనఃపునః ||౫౧|| రాజసూయావభృథ్యేనస్సాతోరాజాయాధిస్థిరః | బ్రహ్మతు
గ్రసభామధ్యశుశుభేదేవరాడివ ||౫౨|| రాజ్ఞాసభాజితాస్సర్వేసురమానవభవరాః | కృష్ణంక్రతుం
చశంసంతస్త్వధామానిమదాయయః ||౫౩|| దుర్యోధనమృతేపాపంకలింకురుకులమయం | యోన
సేహాశ్రియంస్థితాంధృప్తౌపాండుసుతస్యతాం || ౫౪ || యథదంకితయేద్విష్ణోకర్తృచైవ్యవధాది
కం | రాజ్ఞాంమోక్షంవితానంచసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే || ౫౫||*****

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-చతుస్సప్తతితమోధ్యాయః.

రాజా||అజాతశత్రోస్తంద్యప్తౌరాజసూయమహూదయం |సర్వేముముదిరేబ్రహ్మన్నదేవాయె
సమాగతాః||౧||దుర్యోధనంవజాయిత్యా రాజానమృషయస్సురాః|ఇతిశ్రుతంమోభగవన్నత్రకారణ

నుగుణితమనువర్తితయదైవరంతెనసంరబ్ధయాఅవిష్టయా-తన్మయతాంతస్సైరూపతాంయాతః - పునఃపాపదో
బభూవెత్యథః-అప్రహేతుః - భావోహితి-భావోభావనాలనుధ్యానం - భవస్యధ్యయాకారజన్మనఃకారణంపేత
సాగ్ధిధ్యానేనీటాదౌతథాదృష్టత్వాదిత్యథః||౪౭||౫౨||రాజ్ఞేతి||సురామానవాః-భవరాఃప్రమథాశ్చ ||౫౩|| దు
ర్యోధనమితి|పాపంధర్మద్విషం-అప్రహేతుః-కలింక లేరంశం-అతవేవకురుకులస్యామయంవ్యాధింనాశకం||౫౪|| యథ
|| వితానంయజ్ఞంచ|| ౫౫|| ఇతిభావాధాదీపికాయాం - చతుస్సప్తతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యః *****
||వంచయుక్తప్రతితమేదుష్టావభృథసంభ్రమః||సుయోధనస్యచాక్షౌంత్యామానభంగోదృశిభ్రమాత్ || దుర్యోధన
స్యపకన్త్యైవదుఃఖకారణంప్రస్తుమక్తమనువదతి||అజాతశత్రోరితి ||౧|| దుర్యోధనమితి | ఇతిశ్రుతంతత్సభాదేవెత్య

ధాః॥౨॥ దుర్యోధనస్యలసహనకారణత్వేనయాగమహిమసమేవపునఃసింహవలోకేననిరూపయతి-ఏకదాంతః
పురేతస్యేత్యతఃప్రాక్తవేనగ్రంథేన॥పితామహస్యేతి॥ప్రేమబంధనాఃప్రేమయంత్రితాః॥౩॥భీమత్థి॥పూజాయాం
సమ్మనోద్రవ్యసాధనోనానావస్తుసంచదనోర॥సతామితి॥శుశూక్రిషణేచంగనాలేపనాదౌ॥౪॥౬॥నిరూపితాత్థి॥నిరూ
పితాఃనియువౌస్సంఃనానాకర్మసుప్రవర్తంతే॥౭॥ఋషిస్త్వగితి॥ఋషిత్వజశ్చ-సదస్యాశ్చ-సభాసదః-బహువిదశ్చతే
హస్వప్తేషుసమ్మక్ పూజితేషు-సూన్యతంత్రీయవాక్-సమహాణులంకారాః-దక్షిణాశ్చతాభిః-ద్యునద్యాంగంగా
యాం॥౮॥౯॥౧౦॥౧౧॥౧౨॥౧౩॥౧౪॥౧౫॥౧౬॥౧౭॥౧౮॥౧౯॥౨౦॥౨౧॥౨౨॥౨౩॥౨౪॥౨౫॥౨౬॥౨౭॥౨౮॥౨౯॥౩౦॥౩౧॥౩౨॥౩౩॥౩౪॥౩౫॥౩౬॥౩౭॥౩౮॥౩౯॥౪౦॥౪౧॥౪౨॥౪౩॥౪౪॥౪౫॥౪౬॥౪౭॥౪౮॥౪౯॥౫౦॥౫౧॥౫౨॥౫౩॥౫౪॥౫౫॥౫౬॥౫౭॥౫౮॥౫౯॥౬౦॥౬౧॥౬౨॥౬౩॥౬౪॥౬౫॥౬౬॥౬౭॥౬౮॥౬౯॥౭౦॥౭౧॥౭౨॥౭౩॥౭౪॥౭౫॥౭౬॥౭౭॥౭౮॥౭౯॥౮౦॥౮౧॥౮౨॥౮౩॥౮౪॥౮౫॥౮౬॥౮౭॥౮౮॥౮౯॥౯౦॥౯౧॥౯౨॥౯౩॥౯౪॥౯౫॥౯౬॥౯౭॥౯౮॥౯౯॥౧౦౦॥

ముచ్యతాం॥౧॥శ్రీ శుకః॥పితామహస్యతేయజ్ఞైరాజసూయేమహాత్మనః॥బాంధవాఃపరిచర్యాయాంత
ప్యాసాప్రేమబంధనాః॥౩॥భీమోమహానసాద్యతోధనాగ్యక్షుప్తయోధనః॥సహదేవస్తుపూజా
యాంసకులోద్రవ్యసాధనోర॥సతాంశుశూక్రిషణేజిష్ణుఃకృష్ణపాదావనిజనె॥*పరివేషణేమృదజఃక
ర్ణోదానెమహామనాః॥౪॥యుయుధాఃఫోవికర్ణశ్చేహాదికన్యవిదురాదయః॥బాహ్నికపుత్రాగ్రహర్యావ్యా
యేచసంతదానాదయః॥౬॥నిరూపితామహాయజ్ఞేనానాకర్మసుతేతదా॥ప్రవర్తంతేత్తరాజేంప్రరా
జ్ఞఃప్రియదీక్షవః॥౭॥ఋషిత్వకృదస్యబహువిత్సుమృత్యుమేషుస్వప్తేషుసూన్యతేపమహాణుదక్షిణా
భిఃచైద్యేచసాశ్చిత్తతతేశ్చరణంప్రవృత్తేచప్రప్రవృత్తవభృథస్తవసంధ్యనద్యాం॥౮॥మృచంగశం
ఖపణవాస్తూర్యాశ్చైస్సకగోముఖాః॥వాదిత్యానివిదిత్యానినేమరావభృథాశ్చవే॥౯॥నర్తక్యేనస్య
తుహ్నాఃప్రాగాయకాయూధశోజనుః॥పీణావేణుతలోన్నదస్తేహంసదివమస్పృశత్॥౧౦॥చిత్రిధ్వజ
వతాకాగ్రీభేంప్రస్యందనార్వభిః॥స్వలంకృతైర్భటైర్భూసానిర్యయూరుక్తమాలినః॥౧౧॥య
దుస్యంజయకాంభోజమరుకకయకోనలాః॥కంపయంతోభవంసైన్యైర్యజమానపురస్సరాః॥౧౨॥సద
స్యత్విశ్శిష్టజశేస్తాబ్రహ్మఘోషేణభూయసా॥దేవస్థిత్యగంధర్వాస్తుప్తువుఃపుష్పవహ్నిణః॥౧౩॥
స్వలంకృతానరానార్యోగంధప్రసూషణాంబరైః॥విలింపంత్యోభిషింపంత్యోవిజహుర్వివిధైరవైః॥
౧౪॥తైలగోరసగంధాదహారిద్రాసాంక్రమంకుమైః॥పుంభిలిప్తాఃప్రలింపంత్యోవిజహుర్వివార్షరయో
పితః॥౧౫॥గుప్తాన్యభిర్నిరగమస్తుపలఙ్ఘమేతదైవోయథాదివివిమానవనైస్త్వదేవ్యః॥తామాతులేయ
సఖభిఃకేలిసచ్యమానాస్సప్రీడహాసవికసద్వదనావిశేజాః॥౧౬॥తాదేవరాసుతసఖాసేపిచుద్భృతాభిః
క్షిన్నాంబరావిప్రుతగాక్రమచోరుమధ్యాః॥బేత్సుక్యముక్తకబరచ్యవమానమాల్యాతోభందభర్తృల
ధియాంరుచిరైర్విహారైః॥౧౭॥ససమాక్రమమారుహ్యసదశ్వంరుక్తమాలినం॥వర్షోచతస్సపత్నీభిః
శ్రీయాభిఃక్రతురాడివ॥౧౮॥పత్నీసంయాజావభృత్యైశ్చరీతాత్తెతమృత్విజః॥అచాంతంసాపయం
చక్రగంగాయాంసహకృష్టయా॥౧౯॥దేవదుంధుభయోశేదుర్నరదుంధుభిశ్చహముముచుఃపు
ష్పవద్దాణిదేవహిపితృమానవాః॥౨౦॥సన్నప్రత్రతస్సర్వేవణ్ణాశ్రమయుతాజనాః॥మహాపాత
క్యపియతస్సద్యోముచ్యేతకీర్తిపాతౌ॥౨౧॥అథరాజాహతేఢౌమేపరిధాయస్వలంకృతః॥ఋషిత్వకృదస్య
విప్రాదీనానర్వాభరణాంబరైః॥౨౨॥బంధుక్షాతినృపాకామిశ్రమహ్మదోన్యాంశ్చసర్వశః॥అభిక్షం
పూజయామాసనారాయణవరోస్సపః॥౨౩॥సర్వేజనాన్సురరుచోమణికుండలప్రసస్థీషకంఘకదుహ

స్యాఋషిత్విజః-అన్యేచద్యజశ్రేష్ఠాఃనిర్యయః॥౧౩॥స్వలంకృతాత్థి॥కించ-గంధాదిభిస్సవలంకృతాః-నరానార్యశ్చర
స్తేఃమఖివిజహుర్వి॥౧౪॥రసానేపాహ॥తైలేతి॥కించ-సాంక్రమంకుమాదిభిఃపుంభిలిప్తాస్తాప్రలింపంత్యోవార
యోపితశ్చవిజహుర్వి॥౧౫॥గుప్తాత్థి॥నృభిర్నాప్తాః-రథాదియానైఃస్వదేవ్యఃరాజవత్సోనిరగమగానితాః-ఎత
దుపలఙ్ఘంవిమానవనైఃదేవోయథాతదవత్-మాతులేయైస్సఖభిశ్చపరితఃసచ్యమానాః-సప్రీడేపహాసేవికసంలివద
నానియాసాంతాః॥౧౬॥తాత్థి॥దేవరాకాపతిభాక్త్యా-ఉతసఖాసఖినీ-దృతిభిఃఉదకవోదనచర్మయంతైః-సే
చనపాతైశ్చ-మలధియాంకామినాం॥౧౭॥సత్థి॥శ్రీయాభిఃఅంగష్టిభిః-క్రతురాహసశరీరోరాజసూయత్థవ॥౧౮॥
పత్నీతి॥పత్నీసంయాజాఃయాగదిశేషాః-అవభృథసంబంధిఅవభృథ్యం-తైశ్చరీతాత్తెతమృత్వయేత్యధా॥౧౯॥౨౦॥

అతఃపితౄణామతేనానర్పత్యైవచా॥౨౨॥౨౩॥ సర్వభిః॥ సురాణామివరుక్ కాంతిర్యేమాం తే మణికుండలైః స
హితాః ప్రసస్థాదయోయేమాం తే కుండలయోగేనాలకబృందేనవజాప్తవక్త్రశ్రీర్యాసాంతాః॥౨౪॥ ౨౯॥ ఇగ్ధమితి॥
గతజ్వరఃసన్నితః॥ఆసీత్॥౩౦॥ఏకదేతి॥అమృతేశ్రీకృష్ణేత్యామనఃస్యతస్య॥౩౧॥యస్మిన్నితి॥ సరేంద్రాదీనాంల
క్ష్మీలత్పూర్వవిభూగయః-విశ్వసృజానుయేన-ఉపక్తప్రావరవితాతాభిస్సుహ-కురురాట్ దుర్యోధనః-అతస్యత్॥ ౩౨॥
యస్మిన్నితి॥మహిషీసహ-ప్రమిలబహుత్వోపలక్షణం-కృణద్ధిరఘ్నిభిఃశోభాయస్య-మధ్యేమచారు-చారుమధ్యమిన్ద్ర
ధణః-కుచకుంకుమైఃశోభాహారాయస్యతత్-శ్రీమంతిముఖానియస్యతత్-చలైఃకుండలైఃకుంతలైశ్చఅధ్యంసంపన్నం
అశోభతేలితేషః॥౩౩॥సభాయామితి॥కావస్థిదాదత్ విరేజితశిశేషః-స్వస్యచతుమాహితాహితజ్ఞాపకేన॥౩౪॥ ౩౫॥

లమహామహారాఃనార్యశ్చకుండలయోగాలకబృందజాప్తవక్త్రశ్రీయఃకనకమేఖలయావిరేజః॥ ౨౪॥
అభ్యర్చ్యజోమహాత్మానస్సరస్వాబ్రహ్మవాదినఃవిప్రక్షత్రియవిట్కూద్రా రాజావోయేసమాకతాః॥
౨౫॥దేవపీఠపిగృభూతాలోకపాలాస్సహానుగాఃపురాతనాస్తసునుజ్ఞాప్తస్వధామానియయర్చదా॥
౨౬॥హరిదాసస్యరాజర్షేరాజనూయమహేంద్రదయం॥నైవాత్యవ్యక్తప్రశంసంతఃపిఠామర్యోమృ
తయథా॥౨౭॥తత్త్వముధిస్థిరోరాజానుమృత్యుబంధిబాంధవా॥పేష్టానివాసయామాసకృష్ణంవ
త్యాకకాతరః॥౨౮॥అగవాసపితతాబ్జంస్యవాత్యేతత్ప్రియంకరః॥ప్రప్తావ్యయమవీరాంశ్చసాంబా
దీంశ్చకుశస్థిం॥౨౯॥ఇగ్ధంధర్మసుతోరాజామనోరథమహార్ణవం॥సుచప్రతంసముత్తీర్యకృష్ణేనాసీద్ధ
తజ్వరః॥౩౦॥ఏకదాంతఃపురేతస్యవీక్ష్యదుర్యోధనశ్చియం॥అతస్యదాశిసూయస్యమహాస్త్రంచా
మృతాత్మనః॥౩౧॥యస్మిన్సరేంద్రదితిజేంద్రసురేంద్రలక్ష్మీ*రానావిధాంతికిలవిశ్వసృజోవక్త్రప్రాః॥
తాభిఃపఠిత్రువదరాజనుతోపతస్థేయస్యావిషక్తహృదయఃకురురాడతస్యత్॥౩౨॥యస్మిన్సదామ
ధువతేర్షహిషీసహస్రంశ్రోణీభరేణసనైకకృణదంఘ్రిశోభం॥మధ్యేమచారుకుచకుంకుమశోభ
హరంశ్రీమన్ముఖంచలకుండలకుంతలాధ్యం॥౩౩॥సభాయామయవిద్యాయాంకావపిధర్మసుతోవి
రాట్వృతోమజైర్భంధుభిశ్చకృష్ణేనాపిస్వచతుమా॥౩౪॥ఆసినఃకాంచనేసాతౌదాసనెమఘవాని
పాపారమేష్టశ్రీయాజుష్టస్త్రానిమానశ్చవందిభిః॥౩౫॥తత్రదుర్యోధమోమానిసహితోభాగ్విభి
న్యౌపావీరిటమానీస్యవిశదసహస్రఃక్షిపరామ॥౩౬॥ఫలేభ్యగృహ్లాద్వస్తాగ్నిరంజలంమత్వాసతేవత
త్॥జలేవస్థలవహ్నాగ్నిత్యామయమాయావిమోహితః॥౩౭॥జహాసభిమస్తందృష్టాప్రియోనృపత
యోవరేణివార్యమాణాఅప్యంకరాజ్ఞాకృష్టానుమోదితాః॥౩౮॥సప్రీడితోర్వాగ్నదనూరుషాజ్వల
నిమగ్నిమృతూష్ణంప్రయయాగజాహ్వాయం॥హాహేతితజ్జమ్మమహాసభూత్సతామజాతశశ్రుర్విమ
నాథివాభవత్॥అభూవతూష్ణీంభగవాంభువోభరంజహిర్మరెషభిఃసత్ప్రయద్భృతా॥౩౯॥ఏతత్తేభి
హితంరాజాప్యహోహమిమాయత్స్వయా॥సుయోధనస్యదౌరాచ్ఛిగ్ధరాజసూయేమహాక్రతా॥౪౦॥
ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధ-పంచసప్తతితమోధ్యాయః.

—* పాల్వవధకథాచారిరంభఘట్టః.*—

శ్రీశుకః॥అథాన్యదపికృష్ణస్యశృణుకన్యాద్యుతంసప్త॥శ్రీదానరశరీరస్యథాసాభవతిహాతః॥౧॥శిశు
పాలసఖసాలోరుక్మిణ్యుద్వాహకతైః॥యమభిర్నిజితస్సంఖ్యజరాసంధాదయప్రథా॥౨॥పాల్వః

తత్రేతి॥మానీసాహంకారః కిరిటంచమాలాచవిద్యేతయస్యసఃస్యవిశత్ వివేక-క్షిపరాద్వాపాఢీఆక్షిపరా॥ ౩౬॥
స్థలభితి॥తత్రశుద్ధాంతేష్టలే-పస్తాగ్నితమభ్యగృహ్లాత్ ఆకుంఠితవా-కుతః-తస్మిన్స్థలపవభాగ్నిత్యాజలంమత్వా-జలే
చలవతత్-కుతః-స్థలవద్భాగ్నిత్యా॥౩౭॥౩౮॥సఇతి॥భువోభరంభారంజహిర్మరితిఅధ్యసంపాదితేనకలహవీజేనకురు
కాంసంహారంకరిష్యామితి-కించ-యస్యదృశాద్భట్టమాప్రేణ-దుర్యోధనోభాగ్నిమతిస్తభాగ్నింపాగ్నివ-మయమాయా
తునిమిత్తమాత్రం-సఃభూభారమరణవిజందుర్యోధనస్యభాగ్నిమంభిమాదిహాసేనతస్యవరాభవంచవిధాయతూష్ణిమా
సీదిత్యథాః॥౩౯॥౪౦॥ఇతివాచాభాదీపికాయాం-పంచసప్తతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా.*****
గ్లో॥తతస్థేనప్రతితమేవస్థిపాల్వమహామృతే॥ద్యుమద్దదాప్రహరేణరాత్నద్వ్యున్నగః॥సంపాద్యధర్మరాజ

స్వరాజనూయమహూదయం నిహగ్యసాభరాజాదీనభౌచారమదమ్యతః॥౧॥౨॥౩॥ ఇతి॥ ప్రత్యహంసకృత్ - పాం
 సుముష్టిం-ఎకాంగ్రసభాక్షయః॥౪॥ సంవత్సరాంతభిః॥ అశుతోమోపిభగవానుమావతిః - శ్రీకృష్ణవిద్విషిపాలేష్వ -
 వరస్యవైఫల్యం మన్యమానోనశీఘ్రం ప్రాచుర్యభూత్ - తస్యైనిబంధమాత్య సంవత్సరాంతేవరేణాందయా
 మాసభిచ్ఛాంకారితవా-వరంవృణోష్యేత్యువాచేత్యథః॥౫॥౬॥ తథేతి॥ తథేతి ప్రజ్ఞాయ-గిరిశేనాదిష్టమయః - అ
 యత్తయం లోహమయం-పురంసోభసంజ్ఞం-నిర్మయరచయత్వా-ప్రాచాత్॥౭॥ సభాశ్రమసోంధకారస్య-ధామత
 త్రయం-అన్యైర్దురాసదమమ్ప్రేషం॥౮॥ సగోపురాణీతి॥ ప్రాసాదాఃగృహఃఅజ్ఞాలా-ప్రదుపరిగృహః - తోలికా
 ప్రత్యర్థ్యంతకుడాని-తాః-విహారాఃక్రీడాస్థానానాచ-ప్రభంజ-కించ-విమానాగ్రాన్తిస్తాచ్యుత్రవృప్తయఃపేతుః॥
 ౧౦॥ శిలాభిః॥ అపారశర-రాఃధానంపాతవజ్జలాలాః॥౧౧॥ ఇతి॥ శంసుఖంనాభ్యవద్యత॥౧౨॥౧౩॥ తతః॥ తు

ప్రతిజ్ఞానుకరోచ్ఛృణ్యతాంసర్వభూభుజామ్అయాదవాంకరోష్యేత్త్యైంపారుషంనుమవశ్యత॥౩॥ ఇ
 తిమాఃప్రతిజ్ఞాయదేవవశువతంప్రభుమ్అరాధయామాసస్వపఃపాంసుముష్టింసకృత్॥౪॥౪॥
 సంవత్సరాంతేభగవానాశుతోమోపిభగవానుమావతిః॥వేరేణచ్చందయామాససాల్యంశరణమాగతమ్॥౫॥ దేవా
 సురమనుష్యాణాంగంధర్వోరగరక్షసాం॥అభేద్యంకామగంవప్రేసయానంవృష్టిభీషణమ్॥౬॥ తథేతి॥
 శాదిష్టమయఃవరపురంజయః॥పురంనిర్మయసాల్యాయప్రాచాతేసభమయత్తయమ్॥౭॥ సలఘ్వాకా
 మగంయానంతమోధానుమరాసదమ్॥యయాద్వారవతీంసాల్యోవైరంకృష్టకృతంత్తరః॥౮॥ నిరుధ్య
 సేనయాసాల్యోవహత్యాభరతక్షభాపురీంబభంచాపవవాన్యద్యానాచనర్వతః॥౯॥ సగోపురాణీ
 ద్వారాణిప్రాసాదాట్యాలతోలికాః॥విహారాఃసవిమానాగ్రాన్తిపేతుశ్చుత్రవృప్తయః॥౧౦॥ శిలా
 ద్రుమాశ్చౌశనయస్సర్వాఅపారశర-రాః॥ప్రచండశ్చక్రవాతోభూర్రజసాచ్ఛాదితాదీశః॥౧౧॥ ఇ
 త్యర్థమానాసాభేనకృష్ణస్యనగరీభృతమ్॥నాభ్యవద్యతశంరాజంస్త్రిపురేణయథామహా॥౧౨॥ ప్రద్య
 మ్నోభగవాన్వీత్యుబాధ్యమానానిజాఃత్రజాః॥మాభైష్టేగ్యభ్యయాద్విరోధాదూహోమహారథః॥౧౩॥
 సాత్యకిశ్చారుధేన్ద్రశ్చసాంబోహూర్రసహనుజైః॥హోదిక్యోభానువిందశ్చౌదశశ్చతుకసారణౌ॥౧౪॥అప
 రేవనుహోహ్యసారథయాధవయాధపాః॥ర్యయుదంశితాగుప్తారథభాశ్చపదాతిభిః॥౧౫॥ తతః॥ప్ర
 వప్యతేయద్దంసాల్యసాంయదుభిస్సహ॥యథామరాణాంవిబుధైస్తుములంరోమహర్షణమ్॥౧౬॥తా
 శ్వసాభవతేర్మయాదివ్యాస్తైర్గుక్తిణీసుతః॥క్షణేననాశయామాసనైశంతమభివోష్ణగుః॥౧౭॥వివ్యా
 ధవంచవిశత్యాస్సర్వపుంప్రైరయోముఖైః॥సాల్యస్యధ్వజసీపాలంశరైస్సన్నతపర్వభిః॥౧౮॥ శరేణా
 తాడయత్యాస్త్వమేతైకేనాస్యసైనికాదశభిదశభిరేత్సాన్వాహనాన్మిభిఃస్త్రిభిః॥౧౯॥ తదమ్య
 తంనుమాత్కర్తప్రద్యమన్యమాత్సనః॥ప్రప్త్యైతంపూజయామాసుస్సర్వేస్వపరస్సైనికాః॥౨౦॥బహు
 రూచైకరూపంతద్వశ్యతేనచద్యతే॥మాయామయంమయకృతందుర్విభావ్యంపరైరభూత్॥౨౧॥ క్వ
 చిద్భూతాకచిద్వ్యోమిగిరిమూర్ధ్నాశలేక్వచిత్॥అలారచక్రవద్భాగ్యైస్సభంత్పరవస్థితం॥౨౨॥
 యత్రయతోవలయ్యేతససాభస్సహసైనికః॥సాల్యస్తతస్తతోముంచకాకరాపాత్యతయాధపాః॥
 ౨౩॥శరైరగ్న్యరూసంస్పృతైరాశీవిమదరాసదైః॥పాట్యమానపురాణీకపాన్లోముహ్యన్మరేరితైః॥

ములంవ్యాకులం-రోమక్షణంరాగ్రం॥౧౬॥తాభిః॥ నైశంభిభవంతమఃక్షణగుఃసూర్యభవ ॥ ౧౭॥ కించవివ్యాధేః॥
 స్వర్ణమయానిపుంఖానివృష్టపాగ్రితాణ్యేమంతైః॥అయోలోహం-తప్తయానిముఖాన్యగ్రాణ్యేమంతైః - ధ్వజ
 సీపాలంసేనాన్యంసన్నతాననిమాన్ని-పర్వాణిగ్రంథయోమంతైః॥౧౮॥శరేణేతి॥సైనికాభటా-వేష్యాపా
 రథిః॥౧౯॥తదతి॥స్వపరస్సైనికాఃస్వపరసేనయోర్వర్తమానాస్సర్వేపూజయామాసుఃసన్నతపరంతః ॥ ౨౦॥ బహు
 రూపేతి॥కదాచిద్భూమిరూపంకదాచిదేకరూపం-క్వచిద్ద్యతే-క్వచిన్నద్యతే-ఏవందుర్విభావ్యంఅతరగ్రహభూత్॥
 ౨౧॥కించ॥క్వచిదితి॥ఏవంతే॥దురవస్థితంఅనవస్థితంచాభూత్॥౨౨॥౨౩॥శరైరితి॥అగ్నివద్భూతాః - అగ్రవశ్యంశోష
 కః-యగవత్సర్వతస్సంస్పర్శయేమంతైః॥అశీవిమదేశదేశస్సర్వమాప్రేణమారకత్వాద్దురాసదైఃదుస్సహైః-పాట్య
 మానంపురమసైన్యానివయస్యసః॥వర్తయదభిరితిమూతైః ॥౨౪॥ సాల్యేతి ॥ భృశాదితాఅపిన్వంస్సంరణంసాన్వం

స్వాంయుద్ధభూమిం॥౨౫॥సాత్వేతి॥మార్యావ్యాప్తాయసమయా-వ్యాహత్యప్రహత్య ॥౨౬॥ తమితి ॥ తంప్రచ్యు
 మ్నం-అపోవాహలన్యతోనినాయ॥౨౭॥౨౮॥ నేతి॥మత్ వివాక్సీబంధిత్వంయన్యతేన-త్వయానూతేన॥౨౯॥కిన్న్వతి॥పిత
 రౌరామకేశవౌ-అభిసంగమ్యతత్పర్వ్యంగత్యా-తాభ్యాంపుష్పః-స్వయోగ్యంకింసువత్స్యామీతి॥౩౦॥వ్యక్తమితి॥ భా
 త్యజామయోభాగ్విభాగ్యాః-వ్యక్తంశ్చిరం-యల్లై-బృంకధయవ్యంతి-తత్తర-ధనమనుకరోతి-కథంకథమితి ॥ ౩౧॥ ధ
 నుమితి॥విభోహాసమధా-వీతదవసర్పణంధనుమామా-సూతగతి॥౩౨॥వీతదతి॥ అపోవాహితకలపనీః - ఉపస్పృష్టః
 ఉపసగంపీడాంపాప్రతిభిక్యత్వా-యతఃపరేణశత్రుశ్రాగదయాహాసస్సృ - మూర్ఛితోనిస్సంజ్ఞతాంగతోభవా
 నతి॥౩౩॥వీతదతి॥అపోవాహితకలపనీః-ఉపస్పృష్టఃఉపసగంపీడాంపాప్రతిభిక్యత్వా-యతః- పరేణశత్రుశ్రా - గద
 యాహాతస్సృ-మూర్ఛితోనిస్సంజ్ఞతాంగతోభవానతి॥౩౩॥

ఇతిభావాధాదీపికాయాం - షట్సప్తతిమోధ్యాయవ్యాఖ్యాం.

౨౪॥సాల్యానీకపతస్తాస్త్రైర్వృష్టిపీరాభ్యశాదితాః॥నతస్యజారణంస్వంస్వంలోకద్వయజగీషవః॥
 ౨౫॥సాల్యామాత్యోవ్యమావామప్రచ్యుమ్నంపాగ్విక్రమీడిభిః॥అసాద్యగదయామార్యావ్యాహ
 త్యవ్యసదగ్భ్రువీ॥౨౬॥తంద్యమగ్దదయాశీణావత్సస్థలమరిందనుమ్॥అపోవాహరణాత్సూతోధర్మవిద్ధారు
 కాత్సజః॥౨౭॥లబ్ధసంజ్ఞోముహూర్తేనకాన్తికాసాగ్రధిమబ్రవీత్॥అహూలసాధ్వినంసూతయద్రణా
 వైవకవణం॥౨౮॥నయూనాంకులేజాతశ్చూయితేగణవిమ్యుతః॥వినానల్లీ-బంధితేనసూతేనపా
 స్త్యకల్పితాత్॥౨౯॥కిన్న్వతిన్యభిసంగమ్యపితరౌరామకేశవౌ॥యద్ధాధర్మావ్యవక్రాంతఃపుష్పస్త్రా
 వ్యసఃకుమం॥౩౦॥ వ్యక్తంమేకధయవ్యంతిహాసంత్యభాగ్విభామయః॥బృంకధంకధంవీరతవాన్వైః

కథ్యశాంశ్చుభే॥౩౧॥సూతః॥ధర్మంబిజానతాయుష్కృతమేరిన్దయావిభో॥సూతికృత్రగసంరక్షేద్ర
 ధిసరిసారధిరధిః॥౩౨॥వీతద్విదిత్వామభవామయాపోవాహితరణాత్॥ ఉపస్పృష్టఃపరేణతిమూర్ఛ
 తోగదయాహతః॥౩౩॥ ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధే-షట్సప్తతిమోధ్యాయః.***
 శ్రీశుకః॥సతూపస్పృశ్యసలిలందంశితోధృగకార్ముకః॥ సయమాంద్యమతఃపాశ్వణంపీరస్యేత్యాహ
 సారధిం॥౧॥విధమంతంస్వవైన్యానిమ్యమంతంరుక్మిణీసుతః॥ప్రతిహృత్యప్రత్యవిద్యనానాచైరవభిప్ర
 యం॥౨॥చతుర్భిశ్చతురోవాహాసూతమేనేనచాహనత్॥ ద్వాభ్యాంధనుశ్చకేతుంచద్యమతోన్యేన
 వైశిరః॥౩॥గదసాత్యకీసాంబాద్యాజఘ్నుస్సౌభజవతేర్బలం॥పేతుస్సముద్రేసాభేయాస్సర్వేసంబ్ధిన్న
 కంధరాః॥౪॥వీవంయదానాంసాల్యానాంజఘ్నుతామితరేతరం॥యుద్ధంప్రణవరాత్రంతదభూమ్నముల
 ముల్కణం॥౫॥ఇంద్రప్రస్థంగతఃకృష్ణఅహూతోధన్వమానునా॥రాజసూయేచనిర్వృత్యేశిశుపాలేవసం
 ఫితే॥౬॥కురువృద్ధాననుజ్ఞాప్యమునీంశ్చసమతాంవృధామనిమిత్రాన్యతిఘోరాణివశ్యేద్ద్యౌరవతీయ
 యా॥౭॥అహాచాహమిహమాతరిర్యమిత్రాభిసంగతః॥రాజన్యాశ్చైవ్యవక్షీయానూనంహమ్యఃపురిం
 వసుమ్॥౮॥వీత్యతత్తరదనంపానానిరూప్యపురరతుణమ్॥ సౌభంచసాల్యరాజంచదారుకంప్రామాక
 వః॥౯॥రథంప్రాపయమేసూతసాల్యసాన్యంతికమాశువై॥ సంభ్రమపైనికతవోమాయావీసాభరా
 డయమ్॥౧౦॥ఇత్యుక్తశ్చిదయామాసరణమాస్థాయదారుకః॥ విశంతందృశుస్సర్వేస్వేవరేచారు

సప్తయన్సప్తతితమేనానామాయావిచక్షణః॥కృష్టేనాగత్యసాల్యప్రహతసేన్సభంచచూణితం॥ సశ్చితి॥ దంశితఃస
 న్నద్వః॥౧॥విధమంతమితి॥విధమంతంక్షపయంతం-ప్రతిహృత్యనిరుద్ధృ॥౨॥అస్తానాంపనియోగమాహ ॥ చతుర్భిరతి॥౩॥
 గదైతి॥సాభేయాఃసౌభజాః॥౪॥ ఏవమితి॥నవానారాత్రిశాంసమాహరోనవరాత్రం-త్రయాశాంనవరాత్రాశాం
 సమాహరన్త్రినవరాత్రం-సప్తవింశతిరహూర్తాత్రాణీత్యంధః-శుములంసంకులం-ఉల్బణంఘోరం॥౫॥ పరమతము
 సన్యస్యతి॥ఇంద్రప్రస్థంగతః॥౬॥౭॥౮॥౯॥సర్వగతమేవపథిచింతావిజృంభితమాభావణం - ఆర్యమిత్రాభిసంగతో
 పలభద్రాదిసహితః॥౧౦॥వీత్యేతి॥కుర్మిమత్తదర్శనాకులదిత్తవీవంచంతయద్ద్యౌరకామాగత్య - స్వానాంకదనంవీ
 త్యసౌభంచసాల్యరాజంచవీత్యరామంపురరతుణంప్రతిగిరూప్యనియజ్య-దారుకంప్రాహేత్యన్వయః॥౧౧॥రథమితి॥
 తేన్వయా॥౧౦॥ఇతితి॥అస్థాయసమ్యగధిస్తాయ-అరుణానుజంధ్వజేవర్తమానంగరుడం॥౧౧॥సాల్యితి॥హతప్రాయస్య

బలస్యకుశ్వరః॥౧౨॥౧౩॥తమితీతంచపాల్వం-శరసందోహైఃశరజాలైః-ఖంసూర్యభవరక్షిభిరితి-సుసీలత్వవిపులత్వా
దిభిరాకాశోపమాసౌభస్య-అలంకృతేగత్వబహుత్వాదిభిశ్చరాణాంరక్షిపాద్యశ్యం- అయత్నేనైవరక్షివత్ శరజాల
ప్రసారణాత్సూర్యతుల్యః శ్రీకృష్ణ ఇతి॥౧౪॥సాల్వ ఇతి॥దోర్బాహుం॥౧౫॥౧౬॥యదితి॥సఖ్యశ్శిశుపాలస్య-ఈతతామ
స్యాకం-ప్రమత్తఃఅనవహితః-వ్యాపాదితఃనిహతః॥ ౧౭॥ తమితి॥ అవరాజితోహమితిమానవంతం-అపునరావృత్తింమృ
త్యంతిఃపీఠేస్థాస్యం॥౧౮॥౨౩॥నిశమ్యేతి॥ఘృణీదయావా॥౨౪॥౨౬॥ఏష ఇతి॥ జనతాజనయితా ఈశశ్చేచ్ఛక్తశ్చేత్
౨౭॥౨౮॥తత ఇతి॥స్వబోధఃస్వతస్సద్భజానవాసః-స్వజనసేవాతః-ప్రకృతామానుషస్యభావేఉపస్తుతఃనిమగ్నః - ఆ
స్తేఅతిశయ-తతస్తస్సర్వమానుసింహాయామబుధ్యతమాయేయమితిజ్ఞాతవా॥ ౨౯॥ నే॥ సాస్వత్సంస్వత్సప్రపంచం

ణానుజం॥౧౧॥ సాల్వశ్చకృష్ణమాలోక్యహతప్రాయబలేశ్వరః । పాహిణాత్కృష్ణసూతాయశ్చైం
భీమరవాంమృధే॥౧౨॥ తామావతంతీంసభసమహూలా-మివరంహసా। భాసయంతీందిశశ్శోన్నా
యత్రశ్చతథాద్భుతం॥౧౩॥తంచబోడశభిర్వాజైర్విద్వాసౌభంచభాగ్రిమత్ । ఆవిధ్యచ్ఛరసందోహైః
ఖంసూర్యభవరక్షిభిః॥౧౪॥ సాల్వశ్చైరేస్తుదోశ్యవ్యంసశృంశాశ్చాభవ్యసః । విభేదన్యవస్థప్రాప్తా
జ్ఞామాసీత్తదద్భుతం॥౧౫॥హాహాకారోమహానాసీమ్భూతానాంశ్రవశ్యతాంనినన్యసౌభరాజవై
రిదమాహజనాదనం॥ ౧౬॥ యత్త్వయామూఘనస్యఖ్యుర్భాగ్యాగ్యపవృతేతతాంప్రమత్తస్స
భామధ్యత్వయావ్యాపాదితస్సఖా॥౧౭॥తంత్యాద్యభిశ్రేర్వాజైరపరాజితమానినంసయామ్యుపసగా
వృత్తింయదితిపృథ్వాగ్రసః॥ ౧౮॥ శ్రీకృష్ణః॥ వృధాత్వంకన్ధసేమందనపశ్యస్యంతిఃకంఠః । హను
వందర్యయంతిష్టశూరానబహుభాషిణః॥ ౧౯॥ ఇత్యుక్తౌవ్యభగవాన్సాల్వంగదయాభీమవేగయాగ
తాడజతౌగ్రంప్రద్రుచకంపెవమన్నస్పృక్ ॥ ౨౦॥ గదాయాంసంనివృత్తియాంసాల్వస్త్యంతరీ
యత ॥ ౨౧॥ తతోముహూర్తఆగత్యపురుషశ్చిరసామ్యుగం । దేవక్యాప్రేషితాప్రేషితాప్రాహవ
చోరుడ ॥ ౨౨॥ కృష్ణకృష్ణమహాబాహూపితాతేషీవత్సలబద్ధావసితస్సాత్మేనసోనితేయధావ
తుః॥ ౨౩॥ నిశమ్యవిప్రియంకృష్ణామానుషీంప్రకృలింగతః । మనసోఘృణీస్తేహాధృభాషేప్రాకృ
తోయథా॥ ౨౪॥ కథంరామసుసంమత్తంజిత్వాజేయంసురాసురైః । సాల్యేనాల్పీయసానినిపితామే
బలవావిధిః॥ ౨౫॥ ఇతిబ్రీవాణేగోవిందేసౌభరాత్ప్రకృష్ణవత్సః । వసుదేవమివానీయకృష్ణంచేదము
నాచహ ॥ ౨౬॥ ఏషతేజసరాసీతోయదధఃమహాజీవసః । వధిష్యేవీతతస్తేముమీశశ్చేత్సాహిశ॥
౨౭॥ఏవంసర్వత్ప్రేమామాయావీఖణ్డేనానకదుందుభేః । ఉత్కృత్యశిరదాయఖస్థంసౌభంసమావిశత్ ॥
౨౮॥తతోముహూర్తంప్రకృతాపువల్లతస్సస్వబోధతస్తస్వజనానుషంగతః । మహామభావస్తదబుధ్య
తానురింహయాంససాల్వప్రసీతాంమయోదితాం॥ ౨౯॥ నతస్త్రదూతంసేతుః । ఛేబరంప్రబుధృత
జౌయదపశ్యదమ్యతః । సాస్వత్సంయథాచాంబరచారిణంరిపుంసౌభధ్ధమాలోక్యహంతుముద్యతః॥౩౦॥
ఏవంవదంతిరాజైర్బియ్యషయః । కేచన్వాతాః । యత్యవవాచోవిరుఢ్యైరన్నమానంతెస్త్రరంత్యుః॥౩౧॥
శ్వశోకమోహాన్నేహూహభాయంవాఙ్మానసంభవం । క్వవాఖండితవిజ్ఞానజ్ఞానైశ్వర్యస్సరేడితి॥
౩౨॥ యత్పాదసేవోజితయాత్మవిద్యయాహిన్వంశ్యవాద్యాత్మవివర్యయగ్రహం । లభంతతత్త్వయ

యథా॥౩౦॥ఎవంపరమతముపన్యస్తంనిరాకరోతి॥ఏవమితి॥కేచకేచన-వాన్వితాఃఅనన్యతాఃపూర్వావరానుసంధానర
హితాః-తదాహ-యత్యవచఇతి-తన్నానుత్తరంతీత్యర్థః-అయమభిప్రాయః-నలవదాశ్రీజనూయాధ్వంరాక్షేణ
సహగతఃశ్రీకృష్ణఃసంకడబహుమజ్జాప్యేతిప్రార్థముక్తత్వాత్-నచేంప్రప్రస్థంగతేకృష్ణసాల్వాగమనం-సాల్వసం
గ్రామవ్యాసతైనమయాముష్మద్యుతం-నజ్ఞాతమితికామ్యకవనస్థానాండవాన్సాంత్యయతాశ్రీకృష్ణేవోత్తమితి
వ్యాసోక్తేరితి॥౩౧॥అసంభావితంచేత్సాహాత్వేతి ॥ భయంవాదుర్నిమిత్తదర్శనకృతంమానంమాన్యఃపురింమమేతియ
దుక్తం-యచ్ఛహస్తాచ్ఛాన్యకంస్యతదితిఉక్తం-తన్మయంవాక్యేతి-అజ్ఞానేనసంభవోయస్యతత్-అఖండితానివిజ్ఞా
నజ్ఞానైశ్వర్యాణియస్యసః-తత్త్రివిజ్ఞానంస్వరూపవిషయం-జ్ఞానంబాహ్యవిషయం॥౩౨॥కించ॥యదితి॥ యస్యపాదసే
వయాంజితాపుమగ్రాయాఆత్మవిద్యాతయా-అనాదిశ్చపావాత్మవివర్యయగ్రహశ్చ-అహంకృతఃసుఖిదుఃఖిత్యా

దిలక్షణః-తంహిన్వంతివివాశయంతి - సంతఃవిశ్వరంపదంచ-తస్యసతాంగతేఃకుతోనుమోహఇతి-అతోనైతద్వచనంస
త్వమిత్యర్థః॥౩౩॥కింతహి-నన్యంతదాహ॥తమితి॥వర్షకవచం-రురోజబభంజ॥౩౪॥౩౫॥ అధావనఇతి॥లయార్థః-స
న్నిభంప్రళయకాలికసూర్యసదృశం॥౩౬॥౩౭॥తస్మిన్నితి॥దేవగణేనక్షురితాఃవాదితాః॥౩౮॥ *****

ఇతిభావాధాదీపికాయాం-సప్తసప్తతిమోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో॥తతోష్టసప్తతితమేదంతక్రీవిదూరభావత్యాహరిఃపురేరేమేరామస్యాంతతోవధీత్॥ సభీనామవదింకుర్వ
న్నిత్యుత్తంతదేవాహ॥శిశుపాలస్యేతి॥పారోక్ష్యసాహృదంపరోక్షేకరణీయంసుహృత్సృత్యం॥ ౧॥ ౨॥ తమితి॥ప్రత్య
ధాత్ప్రతిరుధ్॥౩॥౪దామితి॥ ముకుందంపాహుదుర్వదృత్యాదేఅధిక్షేవవరతాస్ఫుటైవ-పరమార్థస్త్రు-దుర్వదః
గతమదః-ప్రామా- ముకుందంశ్రీతీయజన్మనిమిత్తినానాథామాగతం-అద్యేతి- జన్మత్రయేణిన్ద్రస్వమాణిఅద్యబ్ర
హ్మశాపావసానేభవావామనుస్వామిదృష్టివఖంగతః ప్రాప్తః పరిష్టేష్టేష్టేభక్త్రంతిహస్తేపీష్టా ॥ ౪ ॥ కించ॥

మనంశమైశ్వరంకుతోనుమోహఃపరమస్యసద్గతే॥౩౩॥తంత్రప్రపూగైఃప్రవారంతమోజసాసాల్యం
శరైశ్శౌరీరమోఘవిక్రమః॥ విధ్వాన్భిన్నదర్శధమశ్శిరోమణింసోభంచశ్రోగఃదయారురోజహ॥
౩౪॥తత్సృష్టహస్తేతితయావిమాణితంపపాతతోయగదయాసహస్రధా॥ విసృజ్యతన్మాతలమాస్థి
తోగదామాదాయసాలోహరిషభ్యగాన్తుతం॥౩౫॥ అధావతిస్సుగదంతస్యబాహుంభల్లనభిత్వాధర
ధాంగమద్భుతం॥వధాయసాల్యస్థలయార్థః-సన్నిభంబిభృద్భృభాపార్శ్వఇవోదయాచలః॥ ౩౬॥ జహ
రతేనైవశిరస్సుకుండలంకిరీటయైక్తంపురేమాయీసూహరిః॥ వజ్రేణవృత్తస్యథాపురందరోబభూవ
హహేలవచస్తదాన్యణాం॥౩౭॥తస్మిన్నివతిలేపాపేసాభేచగదయాహతే॥ దివిదుంభయోనేదుస్త్ర
నాదేవగణేరితాః॥సభీనామవదింకుర్వగదంతవక్త్రోగుమాభ్యగాత్॥౩౮॥ *****

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-సప్తసప్తతిమోధ్యాయః.

—*దంతవక్త్రీవిదూరభవధాదికథాప్రారంభఘట్టః*—

శ్రీశుకః ॥ శిశుపాలస్యసాల్యస్యపాంశ్రుకస్యాపిదుర్వలేః॥ పరలోకగతానాంచకుర్వపారోక్ష్యసా
హృదం॥౧॥పఃపదాతిస్సన్నద్ధోగదాపాణిఃప్రకంపయత్॥వద్భ్యాంమహీంమహారాజమహాసత్వోభ్య
ద్యశ్యత॥ ౨॥ తంతిదాయాంతమాలోక్యగదామాదాయసత్వరః॥ అవప్లుత్యరథాత్సృష్టస్సింధుంవేలేవ
ప్రత్యధాత్॥౩॥౪దాముద్యమ్యకాశాశోముకుందంపాహుదుర్వదః॥ దిష్ట్యాదిష్ట్యాభవానద్యమమదృ
ష్టివఖంగతః॥ ౪ ॥ త్వంమాతులేయోనఃకృష్ణమిత్రధుఃక్షింజిహ్వంససితస్తాన్వంగదయామందమాని
ష్యైవప్రకల్పయా॥౫॥తహ్యోన్యన్యముపైవ్యజ్జమిత్రాణాంమిత్రవశ్యలః॥ బంధురూపమరింహత్వా
న్యానిందేహచరయథా॥౬॥ ఏవంరూప్యేస్తుదగావాత్యైఃకృష్ణంతోత్రేగిరివద్విపం॥ గదయాతాడయ
న్మానిన్సంహవద్వ్యనదచ్చసః॥౭॥గదయాభిహతోవ్యాజౌనవచాలయదూర్వహః॥ కృష్ణపితమహ
స్యర్వాన్యకామోదక్యాప్రసాంతరే॥౮॥ గాఢంశిఖిణ్ణిహృదయఉద్వమకరుధిరంముఖాత్॥ప్రసార్యకే
శబాహ్వాంఘ్రిధరణ్యాంస్యవత్వస్యః॥౯॥తరిసున్నత్తతమంజ్యోతిఃకృష్ణమావిశదద్భుతమ్॥పశ్యతాం

త్వమితి॥హేకృష్ణత్వమస్మాకంమాతులేయోబంధుః-ఎవమపిమిత్రధుఃకోమిత్రాణిఘాతితవాః- మాంచత్వంజిహ్వంస
స-తస్మాదస్తాకంత్యతోమృత్యుఃసనకాద్యనుగ్రహపాహ్నిహూనందుర్వారః- అతస్తామేతావస్తాత్రమహంయాచె-
కింతతోతదాహ-హేలమందసర్వసహనసమర్థః- యోత్రధర్మేణసేవితుంగదయాత్వాంహనిష్ఠిప్రహరిష్యామి- తా
మేకవారంసహస్వేతి-నమవక్రతుల్యాంతర్దదాంకోవాసహేతనైవమిత్యాహ- అవప్రకల్పయాఉత్పలమాలావద
తికోమలయేత్యర్థః॥౫॥సన్వేవంహననేకప్రవపురుషార్థప్రమాహ॥తహీతి॥అజ్ఞఃసవిద్యతేజ్ఞోయస్తాత్తస్యసంబు
ద్ధిఃహేనర్వజ్ఞైత్యర్థఃపరమార్థతఃస్వామినం- ఏతద్దేహసంబంధేనబంధురూపం- బ్రహ్మశాపేనతుశ్రుత్యేనప్రతీతం
త్వాంహత్వామిత్రాణామాన్యన్యంఉపైమిఉపైష్యామి- విశేషేణఅధీయలేమనసంంత్యతఇతివ్యాధిః- దేహాలంత
ర్యామితయాచరతీతథా-తమీశ్వరంహత్వాయోత్రధర్మేణఅరాధ్య- హంతగత్యర్థఃసృజ్జానాథాత్వాత్జ్ఞాత్యేతి
వా- లేనయథాపిత్రాదీనామాన్యముపయంతితద్వదితి॥౬॥ ఎవమితి॥ రూప్యేరిత్యాదిప్రతీత్యభిప్రాయేణ-తోత్రేగిరం

కుశాదిభిః॥౨॥౧౫॥ఏవమితి॥ ఏవం శ్రీకృష్ణమహాబలానపిలీలయాజయ త్యేవేతికృత్యాసక దాదిజ్జరాసంధాదిభిర్నిజిత ఇతివశుదృష్టి నామాయతత్త్వస్థానః-విజయో హేతవః-యోగేశ్వర్యభగవాన్ జగదీశ్వరత్వమ్॥౧౬॥ శ్లో॥ విచూరథాంతము న్నద్యపూతనాదిదనోఃకులఃకృష్ణస్తూపరమన్నాదాద్రామోహానూతపల్వలా॥శ్రీధరీయోయంశ్లోకః-తస్మిన్సంగమా పా॥శ్రుత్యేతి॥౧౭॥సాత్వేతి॥ప్రతిసోక్రితాంప్రతిలోమాం॥౧౮॥ మధూదకమితి॥ సుదర్శనంతీర్థాంచక్రంచక్రతీర్థాంచ॥౧౯॥యమునామితి॥యమునామనుయానితీర్థాని-గంగామనుచయాని-తానిసర్వాని-గత్యానైమిశమరణ్యంజ గామ॥౨౦॥తమితి॥అభిప్రేత్యశ్రీబలరామఇతిజ్ఞాత్వా॥౨౧॥సతితి॥మహాపేక్షావ్యాసస్య॥౨౨॥అప్రత్యుత్థాయినమి తి॥సూతంప్రతిలోమజం-నకృతంప్రవ్యాణమంజలిశ్చయేనతం- అధ్యాసీనంచతాతభేష్యస్యైవైరాసీనమిశ్యథాః॥ ౨౩॥౨౪॥అజానన్సర్వాప్రతితివైవైవమిత్వాహ॥ఋషేరితి॥౨౫॥ననుచిహుజ్జ్వలకథమేవంకీకుర్యాత్తత్రాహ॥ అ

సర్వభూతానాయథావైర్యపతేన్యప॥౧౦॥విచూరధస్తతద్భాగ్రతావ్రాశ్యశోకపరిపుటః॥ ఆగచ్ఛ దసేవ ర్మభ్యాంహస్తాశ్చక్రజిహ్వాంసయా॥౧౧॥తస్యచాపతతఃకృష్ణశ్చక్రబాహురసేమనాశిరోజహారి రాజేంప్రసక్తిరిలంసకుండలం॥౧౨॥ ఏవంససౌభంసాల్యంచదంతవక్త్రంవిచూరధంహత్యామర్శిషహా నన్యానీడితస్సురమానవైః॥౧౩॥మునిభిస్సిద్ధగంధర్వైర్విద్యాధరమహాహరైః॥ అప్రసోభిషిష్యగజై ర్యక్షైఃకిన్నరచారజైః॥౧౪॥శుభ్రోమహానవిజయఃకుసుమేరభివర్షితః॥ వృతశ్చవృష్టిప్రవరైఃపివే శాలంకృతాంపురిం॥౧౫॥ ఏవంయోగేశ్వరఃకృష్ణభగవాన్ జగదీశ్వరః॥ క్షయతేవశుదృష్టి నాంజిజా తోజయతీతిసః॥౧౬॥శ్రుత్వాయుద్ధోద్యమంరామఃకురుక్షాంసహపాండవైః॥తీర్థాభిషేకవ్యాజేన బలరామశ్చతీర్థయాత్రాసూతవధాదికథాపాగ్రిరంభఘట్టిః॥

మధ్యస్థః ప్రయయాశిల॥౧౭॥సాత్వప్రభాసేసంతప్యేదేపిషేషిశ్యమానవా॥ సరస్వతీంప్రతి సోక్రితాంయయాబ్రాహ్మణసంవృతః॥౧౮॥మధూదకంపిందుసరస్త్వణహులమనదర్శనంపిశాలంప్ర ప్తాతీర్థాంచచక్రంప్రాచీంసరస్వతీం॥౧౯॥యమునామనుయాన్యేవగంగామనుచభారత॥ జగామ నైమిశంయత్రఋషయస్త్రమాసతే॥౨౦॥తమాగతమాభిప్రేక్ష్యమునయోదీర్షుఃసత్రిణః॥అభిగమ్య యథాన్యాయ్యంప్రణమ్యైథాయచార్పయన్॥౨౧॥సోర్పితస్సవరివారఃకృతాసనపరిగ్రహః॥ రోమ హర్షణమాసీనంసహపేక్షాశ్చివ్యమైతుత॥౨౨॥అప్రత్యుత్థాయినంసూతమకృతప్రవ్యాణాంజలం॥ అ ధ్యాసీనంచతాతావిపాగ్రింశ్చకోపోద్వీక్ష్యమాధవః॥౨౩॥ కస్తాదసావిమాణవిపాగ్రిసర్వాస్తేప్రతిలో మజఃగర్భపాలాంస్తతైవాస్తావధవహాతిదుర్మతిః॥౨౪॥ ఋషేభాగవతోభూత్యాశిష్యోధీశ్యుల పూనిచ॥సేవిహాసపురాణానిగర్భశాస్త్రాగ్నిసర్వశః॥౨౫॥అదాంతస్యావీతస్యవృధాపండితమానసః॥ ననుజాయభవంతిస్తనలస్యేవాజితాన్తనః॥౨౬॥ ఏతదధోహిలోకేస్తీన్నవతారోమయాకృతః॥ వ ధ్యామిగర్భధృజనస్తేహిపాతకినోధికాః॥౨౭॥ఏతావదుక్త్యాభగవాన్సప్తతోసద్వధాదపి॥ భావిత్యా త్తంకుశాగ్రేణకరస్థేనాకానశ్చగ్నిభః॥౨౮॥హాహేతివాదినస్సర్వేమునయఃఖన్నమానసాః॥ఊదుస్సం కషణందేవమగర్భస్తేకృతఃప్రభో॥౨౯॥అస్యబ్రహ్మసనందత్రమస్తాభిర్వయనందన॥ అయశ్చాస్తా క్షుంతుతావద్యావశ్యత్రంసమాప్యతే॥౩౦॥అజానతేవాచరితత్త్వయాబ్రహ్మవధీయథా॥యోగేశ్వ రస్యభవతోనాహ్నయోపిసయామకః॥౩౧॥యజ్యేతద్భగ్నిహత్యాయాఃపావనంలోకపావన॥ చ

దాంతస్యేతి॥గుణాయయథోచితానుస్థానాయ॥౨౬॥ ననువిప్రానధ్యాస్తాం-అన్యధ్యా-కించిత-రోతుకింతవేతిచేదత ఆ హా॥ఏతదధఃఇతి॥ధర్మధృజినఃఉత్తమలింగధారిణః॥౨౭॥ఏతావదితి॥భావిత్యాదితి- నహిభవితవ్యంకేనాపివరిహర్తుం శక్యతత్త్వథాః-అహానత హతవాన్॥౨౮॥హాహేతి॥తేత్వయా॥౨౯॥అధామికప్రతిలోమజవధః కోయమథాఇతిచే త్రత్రాహుః॥అస్యేతి॥పురాణప్రవచనాయఅత్సనశరీరస్యనాస్తిక్షమోయప్రీతదాయశ్చదత్తమితి॥౩౦॥ అజానతే తి॥బ్రహ్మవధేపికింమమేశ్వరస్యేతిచేన్మశ్యమేవంతథాపిపాగ్రియశ్చిత్తంతావ్యమిత్యాశయేనాహుస్సాధేన-యోగేశ్వ రస్యేతి-అహ్నయఃబ్రాహ్మణోనమాంతవ్యఇతిలక్షణః॥౩౧॥యదితి॥తథాప్యేతస్యాఃబ్రహ్మహత్యాయాః-పావనం ప్రాయశ్చిత్తం-హేలోకపావననాన్యవోదితః-అన్యవోదితఃస్వయమేవభవాన్యదికరివ్యతి-తల్లిలోకసంగ్రహా

భవిష్యతి-నాన్యథేతి॥౩౨॥చరిష్యతి ॥ వధస్యనిర్వేశంపాగ్రియశ్చైతం - ప్రథమేకత్వేముఖ్యపక్షవిధితాంఉపదిశ్యతాం॥౩౩॥ కించ॥దీర్ఘమాతి॥ బలహేమునయః-పితృస్యదీర్ఘమాయుఃసత్త్వంబలం - ఇంద్రియంతత్పాటవం - అన్యచ్యుద్భవద్భిరాశాసితంఅపేక్షితంతత్ బ్రూతనర్వం॥౩౪॥అస్త్రస్యేతి॥అస్తా గ్రీహాంసత్యతాయథాభవేత్ - అస్మాదంచ వచస్సంధ్యాయథాభవేత్ - తథావిధీయతామిగ్యథః॥౩౫॥తథాసంపాదయన్నహం॥ ఆత్మేతి॥శ్రు॥ అంగాదేంగాత్సంభవసిహ్యదయాదధిజాయశేతత్తావైపుత్రనామాసి సజీవశరదశ్శతమత్యాద్ధివేదానుశాసనంవేదవచనం - తస్మాదస్సరోమహాపాణస్యపుత్రిణైస్త్రవాఃభవతాంపురాణవత్తథవేత్సవతియూరాదిమాంశ్శభవేత్ - అతసాదౌదజీవనాదస్త్రస్యమృత్యోశ్చసత్యతా - పుత్రరూపేణలయిర్దాసిధ్ధేఃకుష్టద్వచనస్యాపిసగ్యతాస్యాదితిభావః ౯౩౬-౬౦వ॥ బ్రహ్మదంతాధానయన్తుదపేక్షితంః భయత-తదహంకరిష్యామీత్యాహ॥కిమితి॥కించవియోఃకామఃవత్స॥ పరమ్యుక్తితేతి - అథానంతరం - బ్రహ్మదండంగృహీత్వాఅపదితినిమగ్నమిమజానతోమే-హేబుధాఃయథావద్దంత,

రిష్యతిభవాలోకసంగ్రహేనాన్యవోదితః॥౩౨॥శ్రీభగవాన్ ॥ చరిష్యేవధనిర్వేశంలాకానుగ్రహకావ్యయానియఃప్రథమేకత్వేయావాసకువిధీయతాం॥౩౩॥ దీర్ఘమాయుబలతైతస్యసత్త్వంబలంబలమేవచఅశాసితంయత్తిహ్యుగ్రతసాధయేయోగమాయయా॥౩౪॥ఋషయః॥ అస్త్రస్యతివచ్యుద్భవద్భిరస్తాకమేవచయథాభవేద్వచస్సంధ్యంతథారామవిధీయతాం॥౩౫॥రామః॥ఆత్మైతి॥పుత్రిణైస్త్రవాఃభవన్త్యపిదానుశాసనంతస్మాదస్యభవేద్వకృతయిరింద్రియసత్త్వవాన్॥౩౬॥ కింఃకామోమునిశ్రేష్ఠాబ్రూహిమాంకరవాణ్యథఅజానతశ్చపదితంయథామేవంత్యతాంబుధాః॥౩౭॥ ఋషయః॥ఇల్వలస్యనుతోఘోరఃపల్వలోనానుదాననిఃసదాసయతిసస్సత్రమేవ్యవర్తనవర్వణి ॥ ౩౮॥ తింపాపంజహిదాశాహేతస్సశ్శ్రూపణంపరంప్రాయశోశితివిన్యాసమరామాంసాభివర్షిణం ॥ ౩౯॥తగిశ్చభారతంపక్షంపరిశ్యనుమహితః | చరిత్యాద్యాదశాస్త్రాస్త్రీధాస్త్రాయావిబుధ్యసే॥౪౦॥ ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధ - అష్టసప్తతితమోధ్యాయః*****శ్రీశుకః॥తతఃపర్వణ్యుపావృతైప్రపంచఃపాంసపక్షణః | భీమోనాయురభూద్రాజన్వలిగంధశ్చసర్వశః ॥౧॥ తతోఽమేధ్యమయంపక్షంపల్వలేనవిమితం | అభవద్ధృజ్జశాలాయంసోవ్యదృశ్యతబాలభృత్ ॥౨॥ తంవిలోక్యబృహతా-యంభిన్నాంజనచయోవమం | తస్తతానుభిఖాశ్చశ్రుం దంత్రోగ్రధృగ్రికుటీముఖం ॥౩॥ సస్మారముసలంరామఃపరస్యవిదారణం | హలంచతైగ్యదమనంతేతూణామపతేష్ఠతుః॥౪॥ తమాకృత్యహలాగ్రేణపల్వలంగగనేవరం | ముసలేనాహనతుగ్రీవోమూర్ధ్నిబ్రహ్మప్రహంబుః ॥౫॥ సోవతదృష్టివిధిన్నలలాటోస్సృగ్మముత్యుజ్జ్వా | ముంచన్నతాస్వరంశైలోయథావప్రహతోరుణః॥౬॥సంస్తుత్యమునయోరామంప్రయజ్యావితధాశిషః | అభ్యషించన్తహాభాగంవృశ్శుంపివిబుధాయథా ॥ ౭ ॥ వైజయంబీందమూలాంశ్రీధామాన్లసంకజాం | రామాయవాసనీదివ్యేదివ్యాన్యాభరణానిచ ॥ ౮ ॥ అథతైరభ్యనుజ్ఞాతః కాశీమేత్య బ్రాహ్మణైః | స్వాత్వాసరోవరముగాద్యతస్సరయూరాప్రవత్ ॥ ౯ ॥ అనుస్తోతేనసరయూంప్రయాగ ముపగ

తావపదితితి॥౩౭॥ప్రథమంతావదపేక్షితంఃతావన్యంకథయంతిద్వాభ్యాం॥ ఇల్వలస్యేతి॥౩౮॥ ౩౯॥ పాగ్రియశ్చైతంనూహయః॥తతఃఇతి॥పరిశ్యప్రక్షిణోత్పత్త - సుసమాధానాదిగుణవిశేషాదేకాబ్జమాత్రముక్తమిగ్యరోధః - సుసమాహితః కామకోరిధాదిరిహితః-చరిత్యాద్యైత్రాణి॥౪౦॥*****

ఇతిభావాధాదీపికాయాం - అష్టసప్తతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యానం

శ్లో॥ ఊనాశీతి మేరామఃపల్వలంద్విజకుష్టయైనిహత్యతీర్థాస్తావైస్సూగ్రహత్యాహపానుదత్ ॥తతఃఇతి॥ ఉపావృతైపాగ్రిప్రే॥౧-౨॥ తమితి॥ భిన్నోపిచిణఃఅంజనచయఃశివమాయస్యతం-అతికృష్టమిగ్యథః - తవతానువలేభిఖాశ్చసూగ్రీవచయస్యతం దంత్రోభిరుగ్రంథుగ్రికుటీయతంముఖంయన్యతం॥౩:౫॥సత్యః అనులోదుధిరేణదైత్యః - శైలోధాతుభిః॥౬॥౭॥వైజయంబీమితి॥శ్రీయోధామాఅన్లనానిపంకజానియస్యాంతాం॥౮॥౨౭తి॥ కింతస్యరఃతదాహయత ఇతలప్రథత్ ఉదగాత్ ॥౯॥అనుస్తోతేనేతి॥అనుస్తోతేనఅనులోమతః - పులహశ్రమంహరిత్యైత్రం॥౧౦॥గౌమతీమి

తి॥ గోమత్యాంగంక్షాంత్యాంవిపాశాయాంచస్నాత్వా-శోణవత్పుత్రఃసాక్షిః॥౧౦॥౧౨॥సం-దమతి॥ ఇష్టాసంపూజ్య
శ్రీతైలంశ్రీవర్మతం॥౧౩॥ కామకోటితి॥ కాంచీంపురిం॥౧౪॥ ఋషభేతి॥ దక్షిణాంచభురాంచ॥ ౧౫॥ ౧౬॥ తత్రైతి॥ ద
క్షిణాంచభురాంచ॥ ౧౬॥ తత్రైతి॥ ఫాల్గునంలనంతపురంపంచాపురసంసరఃఅస్వర్కత్అదదాత్॥౧౭॥ తత్రైతి॥ కేరళాదీ
శో॥౧౮॥ ఆర్యామితి॥ ద్వివమయనంలస్యాస్తాం॥౨౦॥౨౧॥ సత్తైతి॥ వినశనంకురుతై॥౨౨॥౨౩॥ ఋషిరైతి॥ వివతుఃవ
త్తుమిచ్చుః-కించదవ్యతీతిభియాత్మాస్థిమాసన్నితి॥ ౨౪॥ ౨౬॥ తస్మాదైతి॥ అ్యవరాజయోవారణస్సంగ్రామిః॥౨౭॥

వ్యసఃసాత్వాసంతర్వదేవాదీజగములహశ్రమం ॥ ౧౦ ॥ గోమతీంక్షాంత్యాంవిపా
శాంకోణపుత్రఃగయాంగత్యాపిష్టాన్గంగాసాగరసంగమం॥౧౧॥ ఉపస్పృశ్యమహేంద్రాదౌ
రామందృష్ట్యాభివాద్యనానప్రగోదావరీంజేనేపంపాంభీనరసంతః॥౧౨॥ సగంమిష్టాయయా
మశ్రీతైలంగిరశాలయం॥ ద్రవజేషుమహాపుణ్యంప్యప్యప్రింవేంకటంప్రభుం॥ ౧౩ ॥ కాంచీంపురిం
కాంచీంకావేరించసరిద్వరాం॥ శ్రీరంగాభ్యంకృహాపుణ్యంయప్రిసన్నిహితహరిః॥ ౧౪ ॥ ఋషభా
ప్రింహరితైత్రందక్షిణాంచభురాంతథా ॥ సముద్రసేతుమగమర్చహాతకవాశసం॥ ౧౫ ॥ తత్రా
యితమదాద్దేనాబ్రాహ్మణేభ్యోహలాయథఃకృతీమాలాంరామశ్రీవనీంశాలయంచకుంచలం॥
౧౬॥ తత్రాగస్త్యంసమాసీనంసహస్సృత్యాభివాద్యత ॥ యోజితస్తేనదాశ్శిఖరనుష్టానోగతోష్ఠం॥
దక్షిణంత్రికనాభ్యాందుగాణాంజెలింగదశశో॥ ౧౭ ॥ తతఃఫాల్గునమాసాద్యపంచాపురసముద్రి
మంవిష్ణుస్సన్నిహితోయత్రస్వాత్వాస్పశ్యత్యవాయుశం॥ ౧౮ ॥ తతోత్త్రస్థభివాకాశీరథాశో
మగర్భకాశాగోష్ఠాభ్యంశివతైత్రంసాన్నివ్యంయత్రసూరజతైః॥ ౧౯ ॥ అర్యాంవైవపాయసీంద్య
ప్యాసూరూరకమగాద్భుతఃత్రావీంపయోష్ఠీంధిర్యాభ్యముపస్పృశ్యత్యగ్గదంశకం॥ ౨౦ ॥ ప్రశస్యతేనా
మగమర్మత్రహాహిత్వతపురి॥ మనుతీర్థముపస్పృశ్యప్రభాసంపునరాగవత్ ॥ ౨౧ ॥ శ్రుత్వాద్వి
తైకకృమానంకురుసాంజవసంయుగేసర్వరాజస్యంధినిభారంమేనేవ్యతంభవః॥ ౨౨ ॥ సద్భింకు
ర్యోధనయోగదాభ్యాంయుధ్యతోవృత్తైఃపరయస్యకావనశనంజగమయమనంజనం॥ ౨౩॥ యుధ
స్థిరస్తృతందృష్టాయమాకృష్టాఙ్గానావపిలభివాద్యభవంత్రాస్థీంకింబవతురిహాగః॥౨౪॥ గదాపా
ణిడభాద్యస్తాసంరథాపిజయైషిశోమండలానిదిదతాగ్నివరంతాపిజమత్రపీత్ ॥ ౨౫॥ యువాంశుల్య
బహువీతాహిరాజాహేమవ్యకోదరపికంపాశాధికంమన్యతైకంశిక్షయాధికం॥ ౨౬॥ తస్మాదేకతర
స్థేహయావయోస్సమవీర్యయోఃసలత్యతేజయోనోవారిమత్వఫలీరణః॥ ౨౭ ॥ సతద్వక్త్యంజ
గృహతుర్భుధవైరౌసృపాథకవత్అనుత్తరంతావనోగ్యంకురుక్తుంచమృతాశః॥౨౮॥ దిష్టంతదను
మన్వామోగామోద్వారవతీంయయాఉగ్రసేనాదభిఃశ్రీతైజ్ఞాతభిస్సముపాగతః॥ ౨౯ ॥ తంపున
వైకమశంప్రాప్తస్సమయోయాజయకాముదా ॥ త్రత్యంగంప్రశుభిస్సర్వేనవ్యభాఖిలవిగ్రహం॥
౩౦॥ తేభ్యోవిశుద్ధవిజ్ఞానంభగావావ్యతరద్విభుః॥ యేనైవాత్మన్యదోవిశ్వమాత్మానంవిశ్వగంబిషుః॥
౩౧॥ స్వవత్సాన్యవభృథసాక్షోజ్ఞాతిబంధుసహృద్వృతః ॥ రేజేస్వజ్యోస్సన్నియేవేందుస్సువాసాస్సు
త్వలంకృతః॥ ౩౨ ॥ శుద్ధ్యధాన్యసంఖ్యానిలస్యబలశాలినః॥ అనంతస్యాప్రమేయస్యమాయాస
త్యోస్యసంతిహి॥ ౩౩ ॥ యోమత్తరతరామస్యకర్మాణ్యుత్పతక్తఃసాయంప్రాతరనంతస్యవిష్ణో
స్సదయతోభవేత్ ॥౩౪॥

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధః-ఏకోవాశీతమోధ్యాయః.

నేతి॥ అర్థవత్ వాక్యం॥ ౨౮॥ దిష్టమితి ॥ దిష్టంపాదీనంకమణ-సముపాగతఃసంగతః॥౨౯॥ తమితి॥ తంబలరామం-శ్రీ
త్వంగంయుజ్ఞమూర్తికం॥ ౩౦॥ తెభ్యైతి॥ అత్సనిధిస్థానై-విశ్వగంసర్వానుమూలతయేనైవవిదుఃపశ్యంతిశతవిధస్థింపి
జ్ఞానంవ్యతరత్అదాత్ ॥౩౧॥౩౪॥ ఇతిభావాధాదీపికాయాం-ఏకోవాశీతమోధ్యాయవ్యాఖ్యా. *****
శ్రీ॥ అథాశీతమేకస్తోత్రే దామానంగృహగతంసంపూజ్యాపృచ్ఛనధైపునగురువాసకభాంముదా॥ సురారిమారకో
హరిఃపురాచకారశంసతాం-అతఃపరంబినైవతంజిజ్ఞాపకారమాచరత్ - శ్రీరామచరితామృతాపునర్ముకుందవిర్యా

శేషుచ్చతి||భగవన్నతి||హాభగవన్ శ్రీమద్భాగవతమీత్యన్యాయః||౧||క ఇతి||ఉత్తమశ్లోకస్యసత్యమనోహరావిషయతై
త్యప్యజనకాఃకథాఃవిశేషఃపారవీత్-విషణ్ణఃవిషాదఃప్రాప్తః||౨||కథాశ్రవణంప్రవక్ష్యామఃతతయాఅన్యథా
నాహ||సేతి||తావేవకరో-యాతత-ర్తకర్తారో-తదేవసః||యత్స్థిరజంగమేషువసంతంప్రదేత్-యస్తస్యపుణ్యాఃక
థాఃశృణోతి-సపవకణః||౩||శిరః||ఉభయలింగంస్థిరజంగమంచతస్యైవలింగమితిసత్వాఅనమేత్తదేవశిరః-౬దేవ
తస్యలింగమిత్యేవయత్పశ్యతితదేవచక్షుః-తాన్యేవచాంగానియానిశ్చవానాంపాదోదకంభజంతీతి||౪||౬||యద్యచ్చ
యేతి||తథావిధానుచెల-కించ-తుత్తమామాయతి-ందిశ్యంపన్నమన్నంతత్తప్రసరివప్యస్వయంతుధాజ్ఞా||౭||

—* కుచేలోపాఖ్యానకథాప్రారంభః*—

రాజా||భగవన్యానిచాన్యానిముకుందస్యమహాత్మనః||వీర్యాన్యనంతవీర్యస్యశ్రీమద్భాగవతమీత్యహం
ప్రభో||౧||కోనుశ్రుత్వాసకృద్భక్తిన్మున్నుత్తమశ్లోకసతాధాః||విరమేతివిశేషణ్ణోవిషణ్ణఃకామమా
గ్నః||౨||సావాగసంతస్యగుణాగ్నోతేకరోచతత-ర్తకరోమనశ్చ||ప్రదేవసంతంస్థిరజంగమే
షుశృణోతితత్పుణ్యకథాన్సర్జః||౩||శిరః||తస్యైవలింగమనమేత్తదేవయత్పశ్యతితద్విచక్షుః||అం
గానివిష్టారభతజ్జవానాంపాదోదకంయాభజంతీనిశ్యం||౪||శ్రీమతః||విష్ణురాతేనసంప్రసౌభగవాన్
బాదరాయణః||వాసుదేవేభగవతనిమగ్నచూదయోబ్రవీత్||౫||శ్రీశుకః||కృష్ణస్యాసీనుభాకశ్చిద్భా
ష్టానోబ్రహ్మవిత్తమః||విరక్తః||ద్రియాధేషుప్రశాంతాత్మాజతేంద్రియః||౬||యద్యచ్చయోషప
న్నేనవర్తమానోగృహశ్రమితస్యభార్యాకుచేలస్యకుత్స్త్వామాచతథావిధా||౭||పతప్రతాపతింప్రా
హ్మాయతావదనేనసా||దారిద్యాగ్నిదమానాసావేషమాసాభిగమ్యచ||౮||ననుబ్రహ్మభగవతగి
భాసాత్మాద్భిరియఃపతే||బ్రహ్మశ్చైతరణ్యశ్చభగవాన్సాత్వతాంపతిః||౯||తముపైహిమహాభాగ
సాధూనాంచపరాయణం||దాస్యతిప్రవిణంభూరిసేదతేతేకుటుంబినే||౧౦||అస్తేధునాద్వారవత్సం
భోజవృష్ట్యంధకేశ్వరః||పురతఃపాదకమలమాత్మానవపియచ్చతి||కిన్వర్థకామాభజతోనాన్యభి
ష్టాజగద్గురుః||౧౧||పవంసభార్యయావిప్రీబహుశఃప్రాధితోమృదుఅయంహివరమోలాభఉత్త
మశ్లోకదర్శనం||౧౨||ఇతిసందిత్యమనపాగమనాయమతిందధే||అప్యస్త్యపాయనంకిందిగృహేకల్యాణి
దీయతాం||౧౩||యాచిత్యాచతురోముష్టీవిప్రాప్యభుకతండులా||చేలఖండేనతాబధ్యాభ
త్రేప్రాదామపాయనం||౧౪||సతానాదాయవిప్రాగ్యఃప్రయయాద్వారకాంకిలకృష్ణసంద
ర్శనంమహ్యంకథంస్యాదితిదింతయ||౧౫||శ్రీశిగుల్కన్యతీయాయతిప్రకఃత్యశ్చసద్విజః||విప్ర
గమ్యాంధవృష్టీనాంగృహేవ్యమృతధర్మిణాం||౧౬||గృహంద్యుష్టసహస్రాణామహిషీణాంహరే
ద్విజః||విశేతైకతమంశ్రీమద్భక్తిప్రసన్నందగతోయథా||౧౭||తంవిలోక్యమృతోదూరాత్ప్రియావ
ర్యంకమాస్థితః||సహసోత్థాయచాభ్యేత్యదోర్భాగంపర్యగ్రహీన్నదా||౧౮||సఖ్యఃప్రియస్యవిప్రదై
రంగసంగాతినివృత్తః||ప్రీతోవ్యమంచదభృందూన్నేతాగ్నిభ్యాంపుష్కరేక్షుః||౧౯||అథాపవేశ్యస
ర్యంకెస్వయంసఖ్యస్సహమాణం||ఉపహృత్యావనిజ్యాస్యపాదౌపాదావనేజనః||౨౦||అగ్రహీద్ధిర
సాగాజగభగవాలోకపావనః||వ్యలింపద్దివ్యగంధేనచందనాగరుకుంకుమైః||౨౧||ధూపైమృరభిభి

పతిప్రతేతి||స్తాయతాశువృతా-తథాసేదమానాభర్తృభోగసంపాదనాశక్త్యవసేదంతీ-వేషమానాభయేనకంపమా
నా||౨౨||౧౦||అస్తఇతి||భోజవృష్ట్యంధకేశ్వరఇతిత్వీకారమాత్రేణసర్వేదాస్యంతీతిభావః-నాత్యభీష్టావరిపా
కవిరసత్వాత్||౧౧||౧౨||ఇతి||అప్యస్తీకిమస్తీతిప్రశ్నః||౧౩||౧౪||సఇతి||మహ్యంసమ||౧౫||శ్రీశీతి||గుల్కనిరతా
ర్థంసైన్యస్థానా-కత్యాఃప్రతోటిః-ఆతీయాయతి||త్రమ్యజామ-సద్విజఃద్విజైస్సహితః-తతశ్చ-అగమ్యాదుర్గమాః
యేలమృతధర్మాణఃఅంధవృష్టయఃఅంధకాశ్చవృష్టయచ్చ-తేహంగృహేషు||౧౬||గృహమితి||తథాహరేద్విష్టస
హస్రాణాంమహిషీణాంచయగృహః||తేషుమధ్యే-శ్రీమత్||కాంతం-ఏకతమంగృహంవివేశ-తదాచసద్విజోబ్రహ్మేనం
దగతోయథాతథాబభూవేతిశేషః||౧౭||తమితి||పర్యగ్రహీత్||అలింగితవా||౧౮||సఖ్యురితి||అభింక్షా||అనందాశూ
రి||౧౯||అథితి||సమహాణం||ఉపహృత్యా||సమర్ప-పాదావనేజనః||౨౦||౨౧||కుచేలమితి-ధమనీభిః

సిరాభిః-సంతతం వ్యాప్తం॥౨౩॥ అంతఃపురేతి॥ అవధూతం మలినం॥౨౪॥ విస్తయమాహ ద్వాభ్యాం॥ కిమితి॥౨౫॥ యథాతి॥
 సంభృతః సంమూలితః॥౨౬॥ కథయాంచ శ్రతురితి॥ సత్త్వోర్వసత్త్వః-కర్మోర్వసత్త్వః-కర్మోర్వసత్త్వః॥౨౭॥ అపితి॥ భార్యాడౌ ధావ
 రిణతానవేదిగృహస్థలింగదర్శనాత్ భోగాదర్శనాచ్చసంతయాదేవప్రశ్నః॥౨౮॥ అప్రతిషేధాదుద్వాహానుమతం
 ముత్వాహా॥ పారియతి॥ తపిత్వేతి॥ స్తంభానం కామవిహతం కామైర్విహతం నభవతీతి మేవిదితం-తథాహిధనేషువస్తా
 దిషు-నై వాతి ప్రీయసే హేవిద్వన్మితి విదుషస్తవై తద్యుక్తమితి భావః॥౨౯॥ కామహతత్వాభావేకీర్తనాః-ర్షశ్శేనే
 త్యాశంక్యాహా॥ కేదితి॥ దైవీశ్చశ్వరమాయావిరచితాః-ప్రకృతీవిషయవాసనాః-త్యజంతః-కామైర్నాకృష్టవేదిసా
 వాపిక్తర్షకరణేదృష్టంతేయదాహమితి-లోకసంగ్రహంలోకస్యసంగ్రహః-గ్రహణం యథాభవతథా-అహమీశ్వరోప
 కర్మాణీయధాశీరోమితద్వత్॥౩౦॥ కద్విదితి॥ నౌఅవయోః-యతఃశురోవిజ్ఞేయం పరమాత్మితద్వీయం సుసంసారస్య॥
 ౩౧॥ తత్రాత్మజ్ఞానప్రదస్యగురోరన్యంతపూజ్యస్యం వస్తుంపురుషస్య శ్రీగురునాహా॥ సభృతః॥ ఇహసంసారేయత్ర
 సంభవజన్మమూర్తం సపితాతావదాద్యః ప్రథమాగురుః-పూజ్యః-కర్మవిద్యాప్రదంగురుమాహ-ద్విజాతేస్సదఃపుంసః
 సత్పు-ర్మణాంయత్ర సంభవః ఉపనీయ వేదాధ్యాపకశత్యధికః - సద్వితీయోగురుః యథాహమీశ్వరస్తథా ప్రధమాదపి

మిత్తం ప్రదిసావళిభిముదా అర్చితా వేద్యతాంబూలంగాంచస్యాగతమబ్రవీత్॥౩౨॥ కుచేలంఘ
 లినంతామంద్యజంధమగుసంతతం॥ దేవీవర్ణచరైశ్చస్త్రీచామరవ్యజనేనవై॥౩౩॥ అంగిపురజమోద్య
 ప్తావృష్టేనామలకీతీణావిస్తీతోభూదతి ప్రీత్యా అవధూతంసభాజితమ్॥౩౪॥ కిషునేకృతంపుణ్యమ
 వధూతేనభిక్షుణా॥ త్రియాహీనేనభోకేస్త్రీగర్హితేనాధనేనచ॥౩౫॥ యోసాత్రిలోకగురుణాశ్రీని
 వాసేనసంభృతః పర్యంకస్థాంత్రియంహిత్వాపరిష్కర్తృగ్రజోయథా॥౩౬॥ కథయాంచ శ్రతుగో
 ధాః పూర్వాగురుకులేసంతః॥ ఆత్మనోర్లలితారాజకర్మోర్వసత్త్వం॥౩౭॥ శ్రీభగవాం॥ అపిబ్ర
 హ్మణగురుకులాద్భవతాలబ్ధదక్షిణాత్॥ సమావృత్తేనధర్మజ్ఞాభార్యోధాసదృశేనా॥౩౮॥ పూయో
 గృహేషుతేదిత్యంకామవిహతంతదా॥ నై వాతి ప్రీయసేవిద్వద్ధానేషువిదితంహిమే॥౩౯॥ తేవిషు-
 ర్వంతిక్రూణీకామైరహతచేతసః॥ త్యజంతః ప్రకృతీదైవీర్యధాహంలోకసంగ్రహమ్॥౪౦॥ కద్వి
 ద్దురుకులేనాసంబ్రహ్మత్కరసి నౌయతః॥ ద్విజోవిజ్ఞాయవిజ్ఞేయంతమసంసారమశ్నుతే॥౪౧॥ సవైస
 తే-ర్షణంసాక్షాద్విజాతేరిహసంభవః॥ ఆద్యోంగయత్రాత్మమిణాంయథాహంజ్ఞానదోగురుః॥౪౨॥
 నన్యథాకోవిదాబ్రహ్మణవన్తాశ్రమవతామిహ॥ యేమయాగురుణావాచాతరన్యంజోభవాన్లవమ్॥
 ౪౩॥ నాహమిజ్యాప్రజాతిభ్యాంతవసోవశమేనవా॥ శుష్యేయంసర్వభూతాన్తాగురుశుశ్రూషయా
 యథా॥౪౪॥ అపినన్మనర్థతేబ్రహ్మన్స్వస్తంనివసతాంగురౌ॥ గురుదావైశ్శోదితానామింద్రవానయ
 నేక్వదిత్॥౪౫॥ ప్రవిష్టానాంమహారణ్యమవతౌణసుమహద్ద్విజ॥ వాతవవశమభూత్తీప్రసృష్టారా
 స్తనయిత్వవః॥౪౬॥ సూర్యశ్వాస్తంగతస్తావత్తమసాచావృతాదిశః॥ నిమ్నంకూలంజలయంసంపా
 జ్ఞాయతీంచన॥౪౭॥ వయంభృతంత్రమహానిలాంబుభిర్నిహన్యమానాముహురంబుసంప్లవే॥ దిశోవి

పూజ్యశత్యధికః-బ్రహ్మవిద్యాప్రదంగురుమాహ-అత్మమిణాంసర్వేషామపి-జ్ఞానదయఃసశుసాక్షాదహమేవేతి॥౪౮॥
 అతోజ్ఞానప్రదంగురురూపమాత్మత్యయేసంసారంతరితీబుద్ధిమత్తరాభివ్యక్తా॥౪౯॥ హేబ్రహ్మణ-వన్తాశ్రమవ
 తాంమధ్యేఅర్థకోవిదాః-ఇహమనుష్యజన్మనితత్రాపివన్తాశ్రమవత్త్వేనతియేమయాగురుణాగురురూపేణవస్తానివాచా
 ఉపదేశమాత్రేణ-అంజనుఖైదైవ-భవాన్లవంతరంతీతి-జ్ఞానప్రదాత్తురోధికః సేవ్యోవాస్తీశ్చ్యుత్తం॥౫౦॥ అవివత
 ద్భజనాదధికోధర్మశ్చనాస్తీత్యాహ॥ నాహమితి॥ ఇజ్యాగృహస్థధర్మః-ప్రజాతిః ప్రకృష్టజన్మఉపనయనం - తేనబ్రహ్మ
 చారిధర్మః ఉపలబ్యతే-తాభ్యాం-తథాతపసావసన్ధధర్మైః-ఉపశమేనయతీధర్మైః-వా-అహంపరమేశ్వరః - తథానశు
 ష్యేయః-యథాసర్వభూతాన్తాపిగురుశుశ్రూషయేతి॥౫౧॥ కీంచ - అస్తాకంగురుశుశ్రూషణంకిమపిచైవదేవసంప
 న్నంతరితాంత్యయాత్మర్యతభివృద్ధితి॥ అపితి॥ గురౌనివసతామస్తాకం-యతి-మపివృత్తం - తత్త్వదిత్కదాదిత్॥
 ౫౨॥ ప్రవిష్టానామితి॥ అపరౌఅపకతేఽయితౌ-అకాలభివ్యక్తః-వాతశ్చవవశంవతయోఃసమాహారః-స్తనయిత్వవః॥౫౩॥
 తానిచాభూవన్తా॥౫౪॥ సూర్యభినిమ్నంసరంకూలంఉన్నతంస్థానం॥౫౫॥ వయమితి॥ అంబూనాంసంప్లవః॥ వ్యామిత్ర

ణంయస్మిన్మకోదకేతత్రతస్మిన్వనభిత్త్యంః-పరిబభ్రీను-పరిపరితః-బభ్రీనుభృత్భరణభిత్త్యస్మాద్ధాతోఃఇథాగమఃఛాం
 దసః-భూరాణాదృతవంతభిత్త్యంః॥౩౮॥౩౯॥ ఉవాచకృపయాశ్లోకశ్రయాయయావయంకృతాద్ధాతాత్మాహ ॥ అ
 హూఇతి॥అత్తాదేహః॥౪౦॥ ఇయదితి॥ గురోర్నిమగ్నఃప్రత్యవకారఃసర్వేఅధ్వాఃయస్మాత్ప్రేతాత్తాదేహస్తస్యార్ప
 ణంవినియోగః॥౪౧॥ తుష్టాభి॥అయాతయామానియాతఃయామఃయస్యవక్త్రస్యాన్నస్యతగ్గతసారంభవతి - తద్వదన్యధ
 పిగతసారం-శౌణ్యావృత్త్యాయాతయామమిశ్యచ్యతే. అగతసారాణిఛందాంసేనుస్తేఅసీయమానానిభవంత్యత్త్యంః ॥
 ౪౨॥ ఇథమహి॥ ఇథంవిధానివంప్రకారాణి-అనేకావృత్తానికీర్తయ్యాస్త్యర్పంతభిత్త్యశేషః-ఫలితమువసంహరతి - గురో
 ర్నిమగ్నః॥౪౩॥ కిమితి॥ అస్మాభిఃకీన్యనివృత్తంఅసంపన్నం-యేషానుస్మాకంభవతాసహవాసోభూత్ ॥౪౪॥ భవతస్తుసర్వమేత
 ద్విడంబనమాత్రమిత్యాహ ॥ యస్యేతి ॥ ఛందోమయంవెదమయంవేదాఖ్యంబ్రహ్మతథాశ్రేయసామావపసంతిదుర్బ
 వస్థానం-దేహూమూర్తియస్యసస్యతవ॥౪౫॥

ఇతి భాగవదీపికాయాం - అశీతమోధాయవ్యాఖ్యానం.

దంతోభవరస్మరంవసేగృహీతహస్తాఃపరిబభ్రీనాతురాః॥౩౮॥ పగద్విదిత్వాఉచితేరవాసాందీపగం
 రుఃఅస్యేషమాణోసశ్చివ్యనాచార్యోపశ్యదాతురాః॥౩౯॥ అచార్యః॥ అహూహేపుత్రకాయూ
 యనుప్రదధేతిదుఃఖతాఃఅత్తావైప్రాణీనాంప్రేతస్తమనాభృగ్యమత్వరాః॥౪౦॥ ఇయదేవహిసచ్చి
 మ్నైకీకర్తవ్యాగురునిగ్రహితియదైవవిశుద్ధభావేనసర్వాధాత్పార్వణంగురౌ ॥౪౧॥ తుష్టాహంవో
 ద్విజశ్రేష్ఠాస్తత్సస్థుగుమమోరథాఃఛంధాస్యయాతయామానిభవంత్యహవరత్రచ ॥౪౨॥ ఇథం
 విధాన్యవేదావసంతాంగురువేత్తనుగురోరనుగ్రహణైవపుమాన్మాణఃప్రజాయతే॥౪౩॥ కుచేతి॥
 కిన్యస్మాభిరనివృత్తందేవదేవజగద్గురోభవతాసశ్యకామేనయేషాంవాసోగురావభూత్ ॥౪౪॥ య
 స్యఛందోమయంబ్రహ్మదేహావపసంవిభోశ్రేయసాంతస్యగురుమవాసోగ్యంతవిడంబనమ్ ॥౪౫॥

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధ - అశీతమోధాయః.

శ్రీశుకః॥ స ఇథంద్విజముఖ్యేనసహసంకథయిష్యామిః॥ సర్వభూతమసోభిష్టప్త్యయమానఉవాచతం ॥
 ౧॥ బ్రహ్మణ్యోబాగ్నిహంకృష్ణోభగవాన్సగ్రహసన్నిధియం ॥ ప్రవర్తాగ్రితేనైవప్రేక్షాఖలుసతాం
 గః॥౨॥ సృష్టః॥ కిమపాయసమాసితంబ్రహ్మమేభవతాగృహత్ ॥ ౩ ॥ అన్వపుష్పమృతంభక్తైఃప్రె

ష్టాణూర్వేవమేభవేత్ ॥ భూర్యప్యభక్తేవమృతంసమేతోమాయకల్పతేర ॥ వత్రంపుష్పంఫలంతోయం
 యోమేభక్త్యప్రయచ్ఛతితదహంభక్త్యవమృతమశ్నామిప్రయతాన్ ॥౪॥ ఇతిష్టాసిద్విజస్తైస్తై

ప్రీడిషఃపతయేశ్రియః॥ పృథుకప్రస్థుతింరాజన్నపాగ్నియచ్ఛరవాఙ్ముఖః ॥౫॥ సర్వభూతాత్పద్యకాన్తౌ
 త్రిస్యాగమసకారణమ్ ॥ విజ్ఞాయాదంతయన్నాయంశ్రీకామోమాభవత్పురా ॥ ౬ ॥ పత్న్యాఃపతిప్ర
 తాయామేసఖాప్రియదిక్షిపయా॥ ప్రాప్తోనామస్యదాస్యామిసంపదోమర్త్యదులభాః॥౭॥ ఇథం
 విచింత్యవసనాచ్ఛీరబద్ధాద్విజత్తనః॥ స్వయంజహోరకిమిదమతిపృథుకతండులా॥౮॥ నస్యేతదపసీతం
 మేవపత్రప్రీణనంసఖ ॥ తర్పయంత్యంగమాంపిశ్వమేతేపృథుకతండులాః ॥ ౧౦ ॥ ఇతిముష్టింసకృష్ణ
 ద్వాద్వితీయాంజగద్దమాదతి॥ తావచ్ఛ్రీజగత్సహేహస్తంసత్వరాపరమేష్టినః ॥౧౧॥ ఎతావతాలంప

స్తో॥ ఏకాశీతమోధుగ్ధద్వాపృథుకతండులా॥ శ్రియంశుభతవానిం ద్రుర్గుణంతుతదాత్రమే ॥ సభితి॥ సంకథ
 యానుభగిష్ఠీంకుర్వః-సర్వభూతానాంమనసలభిఞ్ఞఃమదగ్ధంవృథుకానానీయదాతుంలజ్జితఇతిజ్ఞాననిత్యత్వం॥౧॥
 బ్రహ్మ్యైతి॥ ప్రహసంత్యైవోంకుర్వః॥౨॥ లజ్జయాఅకథయితస్తామపనుదన్నాహద్వాభ్యాంఅశ్వితి॥౩॥ స
 ర్వేతి॥ సర్వభూతానామాత్మద్యకంతఃకరగపాతీ॥౪॥ పత్న్యాఃఇతి॥ అమర్త్యసాందేవానామపిదుర్గుణాః ॥౫॥ ఇథమి
 తిఅశీజిర్ణత్యాద్వసనస్యపునస్తన్నధ్యవీరేణబద్ధా॥౬॥ నస్తితి॥ అంగహేసఖ-విశ్వంవిశ్వాత్తానమాం॥౧౦॥ ఇతితి॥ ఇ
 టివదన్నైకాంముష్టింజగద్వా-సత్వరేతి-అయంభావః-ఏతావతాపుంసః-ఇహఅముత్రిచనతగ్రాతువిలాసభూతానాం
 సర్వసంపదాంసమృద్ధయేలం-అతఃపరంద్వితీయముష్ట్యదనేనమామప్యేతదధీనాంమాకుర్వతి॥౧౧॥ ఏతావతేతి॥ త్వత్తో
 మకారణంతవతోవస్యకారణం-యదాభవేత్తదాంసర్వసంపన్నమృధయే- యాంభక్తస్యసమృద్ధిందృష్ట్యత్వంతుస్యే

రిత్యథః॥౧౦॥ బ్రాహ్మణ్యతిస్వగతంస్వగతానానం॥౧౩॥శ్వేభూతభిఃశ్వేభూతేడితెరవా-విశ్వంభావయతి
 తివిశ్వభావనః-తేనేతి-పురతోభావనమింద్రదులభంవిభవంసూచయతి- స్వసుఖసానందపరిపూర్ణనేతి-దానెతి
 నతాందర్యయతి-నందితఃవినయోక్తిభిః॥౧౪॥సతి॥ప్రీతిఃస్వచిత్తైకార్పణ్యనలజ్జః - మహతఃప్రీత్యస్య-దర్శనేనని
 వ్యృతః॥౧౫॥సర్వృతిమేవాహవతుర్భిః॥అహూతతి॥యత్యతః-లక్ష్మీండురసివిభృతాల్లిష్టహం॥౧౬॥శ్వేతి॥అ
 హంపాపీయాకాశః॥౧౭॥౧౮॥శుశ్రూషయేతి॥పూజితఃచందనలేపనాదిభిః॥౧౯॥ఏవంస-పూజ్యాపిధనస్యఅదానేకా
 రణంకల్పయతేద్వాభ్యాం॥స్వగ్ధౌపవగ్ధౌయోరితి॥స్వగ్ధౌనాంయద్యపితస్యచరణార్చనమేవకారణం॥౨౦॥అధనభిః
 తథాపికారుణికత్వాదభూర్యపిధనమహ్యంనాదదాత్॥౨౧॥ఇతిః॥నిజగృహస్యాంతికంతద్వారితం-తస్యనిశేచం-
 సూర్యేతి॥౨౨॥విచిత్రేతి॥విచిత్రోపవనాదిశ్చవృతం- కథంభూతైఃమాజ్ఞాద్యజతులైఃఆకులైః- తథాప్రశ్నాల్లముగాలభో

శ్వేత్వేనస్వసంపత్సమృద్ధయః॥అస్మిన్లోకేధవాముష్మికపుంసస్త్యజ్జీవకారణం॥ ౧౦॥ బ్రాహ్మణ
 ప్రాంశురజనీముషిత్వాచ్యుతమందితేభుర్త్వపీత్వాసుఖంమేనెహ్యన్తానంస్వగతంస్వగతి॥ ౧౩॥ శ్వే
 భూతేవిశ్వభావనస్వసుఖేనాభివందితః॥జగముస్వాలయంతాతపశ్యసుప్రజ్ఞాంవిసి॥౧౪॥సచాలద్వా
 ధనంభుర్మతుయాదితవాగ్స్వయం॥స్వగృహప్రీతితోగచ్ఛత్సహస్రగృహనివృతః॥౧౫॥అహూ
 బ్రాహ్మణ్యదేవస్యదృష్టేబ్రాహ్మణ్యతామయా॥యద్విర్రతమోలక్ష్మీమాల్లిష్టవిభృతోరసి॥ ౧౬॥ స్వ
 హందరిత్రోపాపీయాకాశకృష్ణశ్శ్రీనికేతనః॥బ్రహ్మబంధురిత్సహంబాహుభ్యాంవిరిరిభిశ్శి॥౧౭॥
 వాసితఃప్రియాజుష్టేపర్యంకేభాగిర్యోయథా॥ మహిష్యపీజతశ్శ్రీతో నాలవ్యజనహస్తియా॥
 ౧౮॥శుశ్రూషయాపరమయాపాదసంవాహనాదిభిఃపూజతోదేవదేవనిత్రచేవేదేవతే॥ ౧౯॥
 స్వగ్ధౌపవగ్ధౌయోపాంసారసాయాంభవిసంపదాం॥ సర్వాసాహపిన్ధివాం మూలంతచ్ఛరణార్చ
 నం॥౨౦॥ అధనోయంధనంప్రాప్యమాద్యన్నైర్నిర్నమాంత్తిరేత్॥ ఇతికారుణికోమూలంధనంమే
 భూరినాదదాత్॥౨౧॥ఇతిసంధితయావిప్రఃప్రాప్తోనిజగృహంతికం॥ సూర్యానలేమసంసారైర్ని
 మూనైఃస్వరతోవృతం॥౨౨॥ విచిత్రోపవమోధ్యానైఃమాజ్ఞాద్యజతులైఃప్రశ్నాల్లముగాలభో
 జక్ష్మారోత్పలవారిభిః॥౨౩॥జుప్తంస్వలంకృతైఃపుంభిఃప్రీతిభిశ్చహరితాక్షిభిః॥ కిమదంకస్యవాస్థానం
 కథంతదిదమిత్యభూత్॥ ౨౪॥ ఏవంమీమాంసమానంతంనరానార్యోమరప్రభాఃప్రశ్యగ్గృహామహా
 భాగగీతవాద్యేనభూయసా॥ ౨౫॥ పతిమాగతమాకణ్యకభక్తుధిసోఽతిసంభృతాస్సశ్రామగృ
 హాస్తూర్ణంరూపిణీశ్రీరివాలయాత్॥ ౨౬॥ పతిప్రతాపతంద్యప్తాప్రమోతాంతాశ్రులోచనామీ
 లితాత్మనమచ్ఛుద్ధ్యానసాపరివస్వజే॥౨౭॥పత్నీంపీత్యప్రస్ఫురంతంకైవీంవైమాణికిమపదాసీనాం
 నిమగ్ధకంఠీనాంమధ్యభాంతీంసవిన్దితః॥౨౮॥ప్రీతస్వయంతయాయుక్తఃప్రవిష్టోనిజమందిరం॥ మణి
 స్తంభశతోపేతంమహేంద్రభవనంయథా॥౨౯॥వయఃశేననిభాశ్యయ్యాదాంతరుక్షపరిచ్ఛదాః॥ ప
 ర్యంకాహేమదంతానిచామరవ్యజనానిచ॥౩౦॥ఆసనానిచహైమానిమృదూవస్తరణానిచామైదామ
 విలంబీనివితానానిచ॥౩౧॥స్వచ్ఛస్థటికకుడ్యేషుమహామరకేషుచ॥ రక్షదీపాభాగిజమా

ముదాదీనియేమాంతానివారిణీయేషుతానితథాతైః॥౨౩॥కించ॥జుప్తమితి॥హరితానామివాక్షిణియాసాంతాభిః తదైశ్వ
 ర్యందృష్ట్యైవితరితవాగ్ధావాకిమిదమితి-ప్రథమంతెజఃపుంజంద్యప్తాకిమిదమితి పశ్చాద్విధమానాని- దృష్ట్యాఃస్వ
 వేతిస్థానంపస్తీయమితిజ్ఞాత్వా-కథంతదిదంస్థానంఇత్యభూత్-ఎవంరూపమభూదితి॥ ౨౪॥ ఏవమితి॥ అమరప్రభాః
 స్తుల్యకాంతయఃప్రశ్యగ్గృహాడపాయనాదిభిరాదృతవంతః॥౨౫॥పతిమితి॥ఉగ్రహోహమఃయస్యాస్మా - అతిసంభృ
 తాఃఅదరోయస్యాస్మా-అలయాత్కమలవనాత్ - రూపధారిణీశ్రీరివ - స్వగ్ధౌస్యతప్రభగవతాఆశీతత్వాత్-స్వగ్ధ
 ణాంసురాణామివరూపంతయోర్భూతేతిభావః॥౨౬॥పతిప్రతేతి॥బుద్ధ్యాఅయమేవపంద్యఇతిశ్చయేన- మనసానంక
 తేన॥౨౭॥౨౯॥వయభి॥యత్రమందిరే-వయఃశేననిభాశ్యయ్యాః-ఆసనానిఆస్తరణానిత్యాదిసంపదః- తత్రస్వరసం
 పదాంసమృద్ధిర్విలోక్యతర-యామాసేతివతుర్థేనాన్వయః-యత్రచదాంతాఃగజదంతమయాః పర్యంకాఃమంచాః॥
 ౩౦॥ఆసనానితి॥యత్రఆసనానిమృదూహింపస్తరణానిరూలాదిమయానియేషుతాని-యత్రచముక్తాదామవిలంబవంతి

ద్యుమంతిచవితానామ్॥౩౧॥౩౨॥విలోక్యేతి॥నిర్వృత్తఃసంస్థిరస్సుగ-సవలహైతుకీమాకస్మిన్ - స్వస్యసమృద్ధితరగ్రా-
 యామాన-కుతపమాసమృద్ధిరాగతేతి॥౩౩॥నిశ్చిన్తోతి॥మానమితి॥ఏతన్న మేతిపపచలపావహంచతస్యఏతన్నమ-మహతీవి
 భూతిర్యస్యతస్యఅహంకాదన్యస్త్రుసంభవేత్॥౩౪॥నమనచేదవలోకనమాత్రేణమహాత్మైశ్వర్యందత్తవాగ- తగో-
 దంతుభ్యంద త్తమితికింనావోచదతతహా॥నన్వతి॥నమమేనభా-సమత్తమబువాణఎవ-యావిష్ణువేయాచకాయ- భూరిభ
 హ్వాపి-దిశతేదదాతి-అత్రహేతుః-భూరిభోగఃస్వయం- తత్ దేయంపజన్యతే-శుక్తమాణియతి- అయినభః- స్వ
 యంతావద్భూరిభోగఃబహుభోగఃఅత్తకామత్యాల్లక్షీవతిత్వాచ్చ- అతః-యథాహారావారపరిపూరకఃఅతివదాన్యః
 పజన్యఃకదాదిద్భహ్వాపివపజమల్పమేనమన్యమానః॥బ్రజయేవసమత్త-అవన్న-రాత్రౌనిద్రాణకర్షణతత్తేత్రమా
 ఛ్లావయతి- ఏవంశ్రీకృష్ణోపిస్వభాగావేతయాతద్దేయమింద్రాదివదమతితుచ్చంపిన్వానః తస్యైవభజనంబహుమన
 న్యమానఃసమత్తమబువాణఎవదదాతితి॥౩౫॥తదేవాహ॥కింఽదితి॥ ఉరుబహ్వాపి-స్వదత్తంయత్ తత్సంధిశ్చ-రోఽల
 ల్పంమన్యతే-స్వసహ్యత్రూతంఫల్లవపిశుచ్చమపి-భూరికారీబహుమన్యతేఇత్యర్థః- అనిఎవమయాఉపసీతాంసమిపం
 సీతాం-ప్రీతియితఃస్వయమేవప్రతిగ్రహీతివాగ॥ ౩౬॥ శ్రీకృష్ణస్యభక్తవాత్సల్యందృష్టౌతద్భక్తీంప్రార్థయతే॥

నాలలనారత్నసంయుతాః॥౩౭॥విలోక్య బ్రాహ్మణస్తత్రసమృద్ధీస్వర్వసంపదా॥తరగ్రామామాసం
 వ్యక్తస్వస్యసమృద్ధిమహాతుకీం॥౩౮॥మానంబతేతన్న మదుర్భాగస్యశశ్వద్ధిర్రస్యసమృద్ధిహేతుః॥మ
 హావిభూతేరవలోకతోన్యోనైవోపపద్యేతయదూత్తమస్య॥౩౯॥నన్వబువాణోదిశతేనమత్తంయాది
 ణ్ణవేభూర్యపిభూరిభోగః॥పజన్యదత్తస్వయమీక్షమాణోదాశాహాకాణామృషభస్సఖామే॥౪౦॥
 కిందిత్ర-రోతుర్వపియత్స్వదత్తంసహ్యత్రూతం ఫల్లవపిభూరికారీ । మయాపసీతాంపృథుకైకము
 ష్టంప్రత్యగ్రహిత్ప్రీతియతోమహాత్మా॥౪౧॥ తస్యైవమేసాహ్యదసఖ్యమైత్రీదాన్యంపునజన్మనిజ
 న్ననిస్యాత్॥మహామభావేనగుణాలయేనవివర్జితస్తత్పురుషప్రసంగః॥ ౪౨॥ భక్తయతితాగ్రభగవాన్
 హిసంపదోరాజ్యంవిభూతిర్నసంపదాయత్యజః॥అదీర్ఘబోధాయవిచక్షణస్వయంపశ్యన్నిపాతంధ
 నినాంమదోద్భవం॥౪౩॥ ఇథంవ్యవసితోబుద్ధ్యాభక్తోతపజనాదానైవిషయాజాయయాత్యత్యక్తా
 బుభుజేనాతిలంపటః॥౪౪॥ తస్యవైదేవదేవస్యహరేర్యజ్ఞవతేఃప్రభోః॥బ్రాహ్మణాఃప్రభవోదైవం
 నతేభ్యోవిద్యతేవరం॥౪౫॥ఏవంసమిప్రభగవత్సహ్యత్తమోద్భవ్యస్వభృతైర్విరజితంపరాజితం । త
 ద్ధ్యానవేగోర్గ్రాసితాత్తబంధనస్తథామలేభభిరతస్సతాంగతిం॥౪౬॥ ఏతద్భూత్ప్రాణ్యదేవస్యశ్రుత్వా
 బ్రహ్మణ్యతాంసరఃఅబ్ధభావోభగవతిర్మృతబంధాత్ప్రముచ్యతే॥౪౭॥*****

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే- ఏకాశీతితమోధ్యాయః.

—*సూర్యోవరాగేసురుక్షేత్రంప్రతిశ్రీకృష్ణాదీనాంగమనకధాప్రారంభఘట్టః*

శ్రీశుకః॥ అక్షేకదాద్వారకాయాంవసంతోరామకృష్ణయోః । సూర్యోవరాగస్సుమహానాసీతగల్పతు

తస్యేతి॥సాహ్యదంపేమివ-సఖ్యంహితాశంసనంచ - మైత్రీఉపకారిత్వంచ - దాన్యంసేవకత్వంచ-తస్యమాహారై
 కవచనం-తస్యతత్సంబంధనఃమేమమస్యాత్-నతు-విభూతిః-కించ-మహామభావేనతేనైవవివర్జితః-ఏశేషేణసంగంపా
 ఘ్ననవః-తద్భక్తైఃప్రకృష్టస్సంగస్సాన్వితి॥ ౪౮॥ నమభక్తైఃఫలంసంపదంప్రాప్త్యైవపునఃపునర్భక్తీంకిమితిపార్థ-
 యసీతతహా॥భక్తాయేతి॥సంపదకోశాదీ-రాజ్యమైశ్వర్యం-విభూతిఃకళత్రపుత్రాగ్రాదీ- ససమర్థయతినదదాతి-
 అపిశుద్ధధాంభక్తీమేవ-కుతః - అదీర్ఘబోధాయఅవిచేకేన-మమతుభక్త్యభావాదేవంజాతంఅతస్తద్భక్తీరేవమమ
 స్యాదితిభావః॥౪౯॥ఇథమితి॥త్యత్యక్తవైశ్యనైఃత్యాగమభ్యస్య-జాయయాసమబుభుజే॥౫౦॥శ్రీకృష్ణస్యైవంబ్ర
 హ్మణ్యతానాతిదత్తమిత్యాహ॥తస్యేతి॥౫౧॥ఏవమితి॥ అనైర్విరజితమపిస్వభృత్యైవైవరాజితం- దృష్టౌతస్యధ్యానం
 తస్యవేగఃతేనఉద్గ్రాసితంఅస్తబంధనమహంకారోయస్యః- గతిమిత్యవివేక్షితలింగంధామవిశేషణం-సతాంబ్రహ్మవి
 దాంపావ్రమిర్విధిః॥౫౨॥ఏతదితి॥ఏతత్ పృథుకోపాఖ్యానం-శ్రుత్వాతత్రలబ్ధాణ్యతాంవిశేషతశ్శ్రుత్యైతి॥౫౩॥

ఇతి భావాధాదిపికాయాం-ఏకాశీతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్రీద్వ్యశీతితమఅగత్యసురుక్షేత్రంరవిగ్రహేప్రకృష్టాదృష్టాముదాభూపాశ్చక్రకృష్ణకధామిథః॥ శ్రీకామసుహృ

దేవ్యక్ష్యఃప్రకల్పేన్ద్రవదంభవి-సందాదిసుహృదానందీకురుత్యైత్రంజగామసః||౨౧౭|| కల్పతయేయథాసర్వగ్రాస
ఇత్యధః||౧౮||తమితి||జ్యోతిర్విద్భిఃకథ్యమానమాదావేవజ్ఞాత్వా-స్యమంతపంచకంకురుత్యే||౧౯|| అబ్రహ్మణ్యత్వత్రి
యవధస్థానత్యేనవరతురామస్యాఘాపనుత్తిస్థానత్యేనచత్యే||స్యపాపసరాసకత్వమాహద్వాభ్యాం|| ౨౦||కృత్ప్రియా
మితి||౩|| ఈజగతి||అన్యఃఅవిద్వాన్యథా||౪||మహత్వామితి||౫||అన్యః-భారతిఃభారత్యః||౬||౫||దేతి|| సుచన్ద్ర
శుకసారణైస్సహఅరున్ధోద్వారకాయాఃరత్యాయాః||౭||తథాకృతవమాచయథాధవఃసేనాః|| ౮|| తఇతి|| దేవిధి
స్థ్యైఃవిమానసంకాతైః-తరళాస్తరంగాఃతద్వజ్జివోగతిర్యేమాంతైః - విద్యాధరద్యుభిఃవిద్యాధరాణామవద్యుతిరే
మాంతైః||౯||వ్యరోచంతే||మహాతేజాఃమహాతేజస్క-దివ్యాఃఅత్యుత్తమాః-ప్రగ్విప్రసన్నాహఃయేమాంతే||౧౦||

యేయథా||౧౧||అన్జాత్వాపురుషారాజపురస్తాదేవసర్వతః | స్యమంతపంచకంయేత్రంయయశ్శ్రీ
యోవిధిత్యయా||౧౨||కృత్ప్రియాంమహీంకుర్వరావశ్యస్త్రభృతాంవరః||నృపాణాంరుధిరాఘ్నియ
గ్రచశ్రేమహామృదా||౩|| ఈజేనభగవాన్రామోయత్రాస్పృష్టోపికర్తృణా | లోకస్యగ్రాహ
యస్మిన్యథాన్యఘాపనుత్తియే||౪|| మహత్వాంతీథయాత్రాయాంతత్రాగన్భారతీః||ప్రజాః||
౫||వృష్ణయశ్యతథాకూరవసుదేవాహుకాదయః | యయర్భాగతత్యేత్రంస్వమఘత్యవయష్టవః||
౬||గదప్రద్యుమ్నసాంబాద్యైస్సుచన్ద్రశుకసారణైః||అస్తేనరున్ధోరత్యాయాఃకృతవర్మాచయథాధవః||
౭||తేరథైఃదేవధిస్థ్యైఃహేమైశ్చతరళస్తవైః||౪||జైరదద్భిరభాగైః||నృభిర్విద్యాధరద్యుభిః||౯||వ్య
రోచంతమహాతేజాః||మృగుకాంచనమాలినః||దివ్యప్రగ్విప్రసన్నాహః||శత్రైః||భేదరాశి||౯||తస్మి
స్మాత్వామహాభాగాఃపోష్యసుసమాహితాః||బ్రాహ్మణ్యోదమథేనూర్వాసస్సగ్రక్రమాలి
నః||౧౦||రామహృదేషువిధివత్సునరాపుత్యవృష్ణయః|| దమస్సున్వణంబిజాక్ర్యభ్యఃకృష్టేనోభక్తిర
స్త్యేతి||౧౧|| స్వయంచరదనుజ్ఞాతావృష్ణయఃకృష్ణదేవతాః | భుక్తోవవివిశుఃకామంస్సద్ధిచ్ఛాయాం
ఘృపాంఘృమి||౧౨||తత్రాగతాస్తేదద్యుశుస్సుహృగ్నంబంధిబాంధవా|| మత్స్యాశీనరకాసల్పవిదగ్ధ
కురుస్యంజయా||౧౩|| కాంభోజమస్త్రకేయానుగంతీనారట్టకేరళా|| అన్యాంతైవత్సవక్షీయా
స్వరాంత్యతశోనృపా||౧౪||సందాదీసుహృదోగోపాగోపీశ్వరగంఠితాశ్చీరమ్||౧౫|| అన్యో
స్యసందశనహమారంహసాప్రోక్ష్యుష్ణవృద్వక్రసరోరుహశ్రియః|| అగ్నివ్యాగాధంనయవైస్సుగ్రీవ
జ్జిలాహృష్యత్వచోరుద్ధగిరోయయస్సుదమ్||౧౬|| స్త్రియశ్చసంపీత్యమఘోతిసాహృదస్త్యతామలా
పాలకద్యుశోభిరేమిరైస్తైస్తనానుగంకుమవంకరూపితానిహత్యదోర్భిః||ప్రణయాస్త్రలోచనాః||
౧౭|| తతోభివాద్యతేవృద్ధాయవిష్మరభివందితాః|| స్వాగరింకుశలంపుష్పాచతుఃకృష్ణకథామిథః||

౧౮|| పృథాభాగ్రీతాస్సన్వార్యేత్వతత్పుత్రాన్వితిరావపి | భాగ్రీతృపత్నీముఖంపంచజహానంక
థయాశుచః||౧౯||కుంతువాచ||అర్యభాగ్రీతరహంమన్యేఅత్తానమకృతాశివమ్ | యతిఅపత్నయదా
తాంనానుప్రరతస్త్తమా||౨౦||సుహృదోజ్ఞాతయఃపుత్రాగ్రీతరఃపితరావపి | నానుప్రరంతిస్వ
జనంయస్యతైవమదక్షిణమ్||౨౧||వసుదేవః||అంబమాస్మానసూయథాదేవశ్రీదనకాన్సరా|| ఈశస్య
హివశేలాకఃకురుతేకార్యతేభవా||౨౨||కంసప్రతాపితాస్సర్వేవయంయాతాదిశంబిశమ్ | ఏతహ్యే
వపునస్థానందైవేనాసాదితాస్ససః||౨౩|| శ్రీశుకః|| వసుదేవోగ్రసేనాదైర్వర్యదుభిస్త్యేతితాన్య

రామేతి||పునః||అన్యేయః-అభుత్య-యదా-తస్మిన్నేవాహనిమక్తిస్నానంకృత్యా||౧౦|| స్వయమితి|| సిద్ధాశీతలాఘా
యాయేమాంఘృపానాంవృత్తాణాంఘృమిమూలేషు||౧౧||౧౨|| అన్యోన్యేతి|| ప్రోక్ష్యజైఃవృద్వక్రసరోరు

హైః||శ్రీశోభాయేమాంతే||౧౬||స్త్రియగతి||అతిసాహృదేనయస్త్రితం తేనఅమలాఃఅపాంఙైః||ద్యుతః||దృష్టయోయాసాం
తాః-మిథః||సంపీత్యదోభిః||అభిరేమితే||అలింగనంకృతవత్||౧౭||౧౮||పుథేతి||సంకథయామిథస్సప్రేమగోస్థ్యా||౧౯||
తామేవవసుదేవపృథయోః||సంకథానూహచతుర్భిః||అర్యేతి||అర్యతాశివం||అపూర్ణామనోరథం||౨౦|| సుహృదగతి|| అ
దక్షిణం||అననుకూలం - తంస్వజనమపి||సంతంసుహృదాదయోనానుప్రరంతి-||అతః||మమైవదైవం||ప్రతికూలం||యష్కాం
కోవరాధగతిభావః||౨౧||౨౨||ఈశవశత్వమేవాహ||కంసప్రతాపితాగతి|| హేస్వసః||ఎతహ్యే||వసంప్రత్యేన||౨౩||

౨౭|| రాజానభిలియుధిస్థిరంఽనుప్రతాః తేనరాజసూమేజితత్వాత్ || ౨౮|| ౨౯|| అహూతి|| జన్మభాజఃస్వశాంఘ్యైః
 సఫలజన్మానః || ౩౦|| కించ-నకేవలంతస్యదర్శనమేవ - అపితులత్యంతదులభంబహుయన్మౌక్తకంస్యతస్సంపన్నమిత్యా
 హుద్వాభ్యాం|| యదితి|| యదితిప్రకృష్టదంయస్యేత్యర్థః-విశ్రుతిఃకీతిః-శ్రుతిభిఃవెదెః-నుతాస్తుతా-ఇదంవిశ్వంఽల
 లంలిఖ్యర్థంపుతాతి-యస్యపాదావనేజనవయఃగంగాచ-యస్యవచఃవాగ్రూపంశాస్త్రంఽచ-వేదాభ్యం-విశ్వంపునాలి-
 కించకాలేనభర్జితఃవర్జభగఃమాహాత్మ్యంయస్యాస్స-తథావిధానియస్యఅఘ్రివర్తస్వభేనక్షణాఽవిరుఘ్నతా శక్తిర్య
 స్యాస్స-సంఘాతం-అఖిలానర్థాఅభితోవషణతి|| ౩౧|| తదితి|| దర్శనంచ-అనుపథఃఅనుగతిశ్చ - ప్రజల్పగోష్ఠీచ - శ
 య్యాశయంచ-ఆసనంచ-అశనంభోజనంచ-యానబంధవివాహసంబంధః-సంపిండబంధఃదైహికసంబంధః-తేనసహ
 వత్తమానః-తేనశ్రీకృష్ణేనసహదశానాద్యుపలబ్ధిఃసయానసంపిండసంబంధోయేషాంవోస్తే-కించ-యేషాంవంశ్యహే
 పిష్టుఃస్వయంతసలపిరభూత్ - యేషాంవంశిరయవత్సానిప్రవృత్తిమాగే-ప్రవర్తమానానాంస్యగ్రావవగ్రాభ్యాంవిర
 మయతివిశృణ్ణాంకరోతీతితథానః-తేయాయంజన్మభాజఇతి-యద్వా-తదితిసామాన్యనిదేశఃసత్యత్యర్థః-సవిష్ణుఃస్వ

పాః|| అసన్నమృతేసందశఃపరమాచంద్రవృతాః || ౨౮|| భీష్మద్రోణోంవికాపుత్రౌగాంధారిసను
 రాశథాసదాగాఃపాండవాఃపతీసంజయోవిదురఃకృపః || ౨౯|| కుంతిభోజోవిరాటశ్చభీష్మకోనగ్నజన్మ
 హా|| పురుజన్మగ్రిపదశతైర్బోధ్యుష్టకేతుశ్చకాశిరాట్ || ౩౦|| దమఘోషోవిశాలాకోమైథిలోమప్ర
 తేకయా|| యథామన్యుమృతాచసనుతాబాహ్లాకాదయః || ౩౧|| రాజానోస్యేవరాజేన్ద్రయుధిస్థిర
 మనుప్రతాః|| శ్రీనికేతంపపుశ్చౌరేస్సప్రీతావీక్ష్యవిప్లితాః || ౩౨|| అభతేకృష్ణరామాభ్యాంసమ్యక్సా
 స్తసహహాణాః|| ప్రశశంసుర్ముదాయైవప్రసీన్సృష్టపరిగ్రహాః || ౩౩|| అహూభోబవతేయాయం
 జన్మభాజోన్యశామిహాయత్యశ్యథాసకృతృష్టంయదేశమపియోగి నామ్ || ౩౪|| యద్విశ్రుశ్శృతి
 నుశేదమలంపునాలిపాదావనేజనవయశ్చవచశ్చశాస్త్రం|| భూఃకాలభర్జితభగాపియదంఘ్రివర్తస్వరో
 ణ్ణశక్తిరభివషణివోభిలాధాణా || ౩౫|| తద్దర్శనస్పృగ్నానువథప్రజల్పయ్యానసాశనసయానసంపిండ
 బంధః|| యేషాంగృహానిరయవత్సానివత్సానాంపస్యగౌరవపరవిరమస్యయమాసవిష్ణుః || ౩౬|| శ్రీ
 శుంః|| నందస్తప్రియమాన్వాగ్రప్రాజ్ఞాత్వాకృష్ణపురోగమాత్ || తత్రాగమద్వైతోగోపైరసస్థానైః
 దిశ్యతాయా || ౩౭|| తందృష్ట్వాపృష్టయోహృష్టాస్తన్వఃప్రాణమివోద్ధితాఃపరిషన్తజిరేగాఢంవిరద
 శణసకాతరాః || ౩౮|| వసుదేవఃపరివృజ్యసంప్రీతఃప్రేమవిహ్వలః | పురన్గంసకృతాశ్శాన్సుశ్ర
 వ్యాసంచగౌతు || ౩౯|| కృష్ణరామాపరివృజ్యపితరావభివాద్యచ | నకించనాచతుఃప్రేక్షాపాశ్రుకం
 తోకురుద్వహ || ౪౦|| తావాత్కంకేసమారోష్యబాహుబ్యాంపరిరభ్యచ | యశోదాచమహాబాగాను
 తోవిజహతుశ్శుచః || ౪౧|| రోహిణీదేవకీచాథపరివృజ్యప్రజేశ్వరీం|| స్వరంత్యోశత్యతాంమైశ్రీంభాష్ట
 కంత్యోసమూచతుః || ౪౨|| కావిత్తరేతవాంమైశ్రీసునివృత్తాంచజేశ్వరి|| అవాప్యప్రేంప్రమేశ్వర్యం
 యస్యానేహప్రతిక్రియా || ౪౩|| ఏతావదృష్టపితరౌయవయోప్రసృపితోస్సంప్రీతాభ్యుదయతోవబ
 హాలనాని || ప్రాప్తోనతుర్భవతిపత్నీహయద్వదక్షోర్మస్తావకుశ్చచభయానసతాంపరస్పన్వః || ౪౪ ||

యంయేషాంవోనిరయవత్సానిసంపారకారణగృహేవర్తమానానామపి-బధ్యతేసంభగ్యతత్కలిబంధఃదర్శనాదిభిఃసంబం
 ధస్యగ్రావవగ్రావిరవఃఆనపరమసుఖప్రదోబభూవేత్వర్థః || ౩౭|| నందఇతి|| అనస్తానైఃకేరితితత్రైవవాసచిక్షిర్యూత
 కఃపిష్టుఃపిష్టైరైస్సహగతైరిత్యర్థః || ౩౮|| ౩౯|| వసుదేవఇతి|| వసుదేవస్తంపరివృజ్యప్రేమవిహ్వలోబభూవేతిశేనః||
 ౪౦|| ౪౧|| తాదితి|| తానుతాపరిభ్యసందయశోదాచవిరహశోకాత్ శుచఃఅశూగ్రిణిజహతుఃముముచతుః-యద్వాశు
 చఃపుత్రవిరహశోకావిజహతుఃతత్యజతురిత్యర్థః || ౪౨|| రోహిణీతి|| ప్రజేశ్వరీంయశోదాం || ౪౩|| కేతి|| అనివృత్తానివృ
 త్తికారణేనత్యపిఅనువర్తమానాం - వింశ్రమైశ్వర్యంఅవాప్యప్రాప్యపియస్యాఃప్రతిక్రియాకతుఃకంశకళతత్కల్య
 థాః || ౪౪|| తత్యతాంమైశ్రీమాహతుః|| ఏతాదితి|| నదృష్టేపితరౌయాభ్యాంతా - వస్తుతస్తుఅజన్మత్వాదేవాదృష్టపితరౌ
 హేభవతి-యవయోఃపిత్రోఃస్వస్తావేతా - సంప్రీతానాదీనిపాగ్వి-అకుశ్చచభయాకృద్విదపిభయరహితౌభూత్వాడి
 పతుఃవాసంచక్రతుః - కథంభూతయోఃఅర్హ్యోఃనేత్రయోః - రక్షకంపత్నయద్వతేతథారక్షకయోఃయవయోఃయ

క్రమేతత్-యతఃసతాంపరఃస్వభిన్నాస్తివైషమ్యమితి॥౧॥ గోప్యభి॥అభీష్టత్వేలింగం-యస్యకృష్ణస్యపేక్షణ్యభి
 మపేత్రేషు-వ్యవధాయకపక్షకృతంవిధాతారంశపంగ్యః-దృష్టిఃసేవివ్యాతైః - పృథ్వీకృతంహృదయేప్రవేశితం-పరిర
 భ్య-తద్భావంతదాత్మతాం-ప్రాపుః-అపినిర్మలజాంతమాధయోగినామపి॥౧౧॥ ౧౨ ॥ అపీతి॥దివ్యాయితావలంబి
 తా-అప్రసాదః-శత్రూణాంపక్షస్యక్షమపజేతతోయేషాంతా॥౧౩॥ అపీతి॥అపిస్వేకింవా-అస్మాదావధ్యాయ
 భఅవజానీధ- అత్యుజ్జాపశభిభిశంకయాశ్రుషచ్ఛయ-నశంకామాత్రంకింకుశ్యేతమేవైతత్-పరివ్యజ్యగతత్వాది
 త్తిచేతతత్తమానమితి॥౧౪॥ ఏనశ్చస్త్రాంతమాహ॥వాయురితి॥ఆక్షిపతేఆక్షిపతివృధక-రోహిణ్యం॥౧౫॥ అపిచఅతిభ
 త్రమిదంయదుతభవతీనాంనద్యయోగేనమత్సేగ్గూఢశయోజాతభిత్వాహ॥మయీతి॥మయిభక్తిమాత్రమేవతావ
 దస్యతత్త్వాయకల్పతే-యచ్ఛుభవతీనాంమత్సేషహాసీత్-తద్విప్రైరతిభిద్రంకుతఃమదావనఃమత్సాస్యభి॥౧౬॥ కీర్తి
 శఃత్వం యుచవయంసేహేనసాంప్రసాదానామైత్యాయామాత్మస్వరూపమాహ॥అహమితి॥హేలంగనాఃభౌతికా
 దీనాంశరావనైంధవాదీనాం-యథాకాశాదిపంచభూహౌతాన్యద్యంతాదిరూపాణి - ఏవంసర్వభూతానాంజరా
 యజాదీనామాద్యంతాదిరహం-అతోవ్యాపకంమాంభవత్యః-ప్రాప్తావేతి॥౧౭॥ నమచతుర్విధభూతగ్రామాణాం

శ్రీశుకః ॥ గోప్యశ్చకృష్ణముపలభ్యదిరాదభీష్టంయత్సేగ్గూఢశయోజాతభిత్వాహ॥మయీతి॥మయిభక్తిమాత్రమేవతావ
 దస్యతత్త్వాయకల్పతే-యచ్ఛుభవతీనాంమత్సేషహాసీత్-తద్విప్రైరతిభిద్రంకుతఃమదావనఃమత్సాస్యభి॥౧౬॥ కీర్తి
 విక్రమేనసంగతిః॥అజ్ఞిప్యానామయంపుష్ట్యప్రహసన్నిగమబ్రహ్మీత్॥౧౭॥ అపిత్వరథసస్సుఖ్యస్సాన్వనా
 మర్థదీక్షిమా॥గదాంశ్చరాయితాశశత్రుపక్షమణచేతనః॥౧౮॥ అవ్యవధ్యాయధాన్యాన్వదకృ
 త్జ్ఞవిశంకయా॥నూనంభూతానిభగవాన్యనక్తివియనక్తిచ॥౧౯॥ వాయుర్యధానునాకీకంకృత్యూ
 లరజాంసేవా॥సంయోజ్యాక్షిపతేభూయస్తథాభూతానిభూతకృత్॥౨౦॥ మయిభక్తిసోధానా
 మమృతేత్వాయకల్పతేద్విప్రైరయదాసీత్సేషహౌభవతీనాంమదావనః॥౨౧॥ అహంహిసర్వభూ
 తానామాదిరంతోంతరంబహిః॥భౌతికానాంయథాఖంనారూర్పర్యాఘోఽతిరంగనాః॥౨౨॥ ఏవం
 హ్యేతానిభూతానిభూతేషాన్వదాత్మనాతతః॥ఉభయంమయ్యభవరేపశ్యతాభాంతమతురే॥౨౩॥ శ్రీశు
 కః॥ అధ్యాత్మవిద్యయాగోప్యవంకృష్టైవశిక్షితాః॥తదమత్తరణధ్వస్తజీవకోశాస్తమభ్యగ॥౨౪॥ ఆ
 మాశ్చతేనశినాభవదారవిందంయోగేశ్వరైఃపూడివిదింత్యనుగాధబోధైః॥సంసారమాపవతిణోన్య
 రణావలంబంగేహంజుమాపిమనస్సుదియాగ్నిదానః॥౨౫॥

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-ద్వ్యశీతితమోధ్యాయః

శ్రీశుకః॥ తతోమనస్సవ్యాఖ్యానవాగోపీనాంసగురుర్గతిః । యుభిష్ఠిరమధావృచ్చశ్చస్యైశ్చసప్యదో
 వ్యయమ్॥ ౧ ॥ తపవంలోకనాథేనపరిపృష్టాస్సుసత్కృతాః॥ప్రత్యూచమహ్నాప్తమసంప్రత్యాదేతాహ
 తాంహాసః॥ ౨॥ కుతోజివంత్యచ్చరణాంబుజాసవంమహాన్యనస్తోమభినిస్సృతంకృతసిబంతియేకర్ణ
 తద్యోతాతత్తైవాద్యంతాదిరూపః-తస్మింశ్చసర్వవ్యావశేసర్వభూతానివర్తంతభికుతప్రస్తాప్రప్రీతప్రేక్షామిన్యతఆ
 హ॥ ఏవమితి॥ అయమర్థః-యథాశరావాదీనాంభౌతికానాంమహాభూతాన్యద్యంతరూపాణి-ఏవంసర్వమేవనిచతుర్వి
 ధానిభూతాన్యపిభౌతికత్వావిశేషాన్స్వకారణేషుభూతేషేష్యవవర్తంతే-నతుభోక్తర్యాన్వని-ఆత్మాభూతేషుభూతేషు
 ఆత్మనాభోక్తృరూపేణతతఃవ్యాప్తః-నకారణత్వేన-అభతుతమభయంభూతభౌతికరూపంభోగ్యంభోక్తారంనాత్మా
 నంమయ్యతురేపరిపూర్ణేఆభాంతంపశ్యతేతి॥౧౪॥అధ్యాత్మేతి॥ అధ్యాత్మవిద్యయారంభితుయాస్యయోపాపదేశేన-శి
 ష్టితాఃబోధితాః-తస్యఅనుత్తరణేనధ్వస్తజీవకోశఃలింగంయాసాంతాః-తమేవఅభ్యగప్రాపుః॥౧౫॥ ఏవంప్రాప్తా
 అపికృష్ణఃపునర్వహవ్యాసంగేనమాపయాత్మితితచ్ఛరణత్వరణంపార్థియంతే॥ఆహురితి॥ హేనశినాభవదారవిం
 దంయోగేశ్వరైఃపూడివిదింత్యం-గేహంజుమాంగృహసేవినామపి-మనసిసదాఉదియాత్అవిర్భవేత్॥౨౫॥

ఇతి భావాధాదిపికాయాం-ద్వ్యశీతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యానం

శ్లో॥ త్ర్యశీతితమేవంవస్త్రీణాంకృష్ణకథాశ్రవే॥ దాన్వదైక్యకృష్ణభార్యాభిరుక్తాస్సస్వకరగ్రహః॥తతః॥అవ్యయం
 కుతలం॥౧॥తతః॥తత్త్వదేక్షయాహతంఅంశులయేషాంతే॥౨॥కుతః॥ మహతాంఘనస్తఃకునఃసస్సకాశాత్ - ము

ఖద్వారతోనస్సు శ్రీతంక్వదితాదాచిత్ దేహభృతాందేహధారిణాం-దేహకృచ్ఛాసావస్తుతిశ్చఅవిద్యా-తాంభినస్తీ
 తితథాతం- దేహకృచ్ఛరఃతద్విషయాజ్ఞానద్భిదంవా॥౩॥ హి త్వేతిహి త్వేతివదద్వయంత్యాత్వాం-హిపవాధే-త్వా
 మేవనతాన్తస్యైత్యర్థః-కింభూతం-ఆత్మధామ్నాస్సకూపప్రకాశేనవిధుతానిరస్తాః-ఆత్మకృతాఃబుద్ధిఃమతాః-తీవ్రః
 అవస్థాఃయన్మకతం- అతఏవఅనందసంస్థవంసర్వానందకదంబరూపం - అఖండంఅపరిద్భిన్నం-యతఃనకుంతఃఅకుంతః
 బోధఃదిచ్ఛక్తిర్యస్యతం-న స్వేవంకూపతాశ్రీకృష్ణస్యకుంతః-ఆత్మదాదివదైహప్రతీతేరతఅహుః-కాలోపస్యష్టేలి ॥ కా
 లేనఉపస్యష్టేలితాశ్చ తేనగమాశ్చ తేహంఅవ నేరక్షణార్థం-ఆత్మఉసాన్తాయోగమాయయా అకృతినరాకార మూ
 త్త్యైవతం-పరమహంసానాంగతింత్యాం - అతస్తవైవంకూపత్వాదస్తాకంచత్వన్తాయయావతత్సర్వ వైపరీత్యాత్
 త్యామేవనతాన్తస్యైతి-యద్యా-త్వామితప్రకరణాత్ జ్ఞానివ్యం-త్వాంసతాత్మన-కింకృత్వాహిత్యా-కింకృత్వామిత
 త్విశిరంధామగృహంతద్వరద్వ-దేహగేహసంగంపరిత్యజ్యేత్యర్థః-సమానమన్యత్ ॥౪॥ ఇతితి॥ శ్రీమహాకేమగీతాః॥౫॥
 హేవైదర్భితి॥ హేకాసలెనత్యై-శైవ్య-మిత్రవిం-దరోహణి-రోహణీనానుకాదిన్మిత్తమహీషీతుల్యా ॥ ౬ ॥ హేకృష్ణవి
 త్స్యైతిఅన్యః హేకృష్ణపత్న్యః॥౭॥ వైద్యాయేతి॥ మామాంఅర్పయితుంసంపాదయితుం-రాజసుజరాసంధానిమ- ఉ

పుత్రైరలంప్రభోదేహంభృతాందేహకృదస్తృతిద్భిదం ॥ ౩ ॥ హిత్యాత్మధామవిధుతాత్మకృతత్రయ
 స్థమానందసంస్థవమఖండమకుంతబోధం॥ కాలోపస్యష్టనిగమావనఆత్మయోగమాయాకృతంపరమహం
 సగతింసతాన్తస్యైతి॥౪॥ శ్రీశుకః॥ ఇత్యుత్తమశ్లోకశిఖామణింజనేష్వభిష్టవత్స్వంధకకారవస్త్రయః॥ సమే
 త్యగోపందకధామగృహంప్రేలోకగీతాశ్చబువర్ణయామితే॥౫॥ ద్రోపది॥ హేవైదర్భ్యమ్యతేభద్ర
 హేజాంబవతికాసలె హేసత్యధామేకాలిందైవ్యోహిణిలక్ష్మణే॥౬॥ హేకృష్ణపత్న్యవితత్సైబ్యైత
 వోభగవానయమేఉపయేమేయధాలోకమనుకుర్వకస్యమాయయా॥౭॥ రుక్మిణీ॥ వైద్యాయమార్పయి
 తుముద్యతకార్ముకేషురాజస్వజేయభటశేఖరితాంఘ్రిరేణుః॥ నిన్యేమ్యగేంర్రగవభాగమబోపియుద్ధా
 త్తద్భీన్రికేతచరణాస్తమమార్పనాయ॥౮॥ సత్యభామా॥ యోమేసనాభివధతస్తహృదాతేనలిప్తాభి
 శాపమపమాప్తుఃకముపాజహార॥ జిర్విక్షణరాజమధరత్నమదాస్యితేనభీతిపితాదిశతమాంప్రభవేపిద
 త్తామ్॥౯॥ జాంబవతీ॥ ప్రాజ్ఞాయదేహకృదముంజననాథదైవంసీతావతింత్రిసవహస్యమునాభ్యయుధ్య
 త్॥ జ్ఞాత్వాపరీక్షితముపాహరదర్శనంమాంపాదౌప్రగృహ్యమణినాహమముష్యదాసీ॥౧౦॥ కాలిందీ॥
 తపశ్చరంతీమాజ్ఞాయస్యపాదస్పర్శనెచ్ఛయా॥ సభ్యోపేత్యాగ్రహీత్వాణింసాహంతగృహమాజహ
 నీ॥౧౧॥ భద్రా॥ యోమాంస్వయంవరఉపేత్యవిజిత్యభూపాన్నిన్యేశ్వయాధగమిన్వాన్మలింద్విపా
 రిః॥ భాగ్యోంశ్చ మేవకురుతస్యపురంశ్రీయోకస్తస్యాస్త్రమేనుభవమంఘ్రియనెజనిత్వమ్॥ ౧౨ ॥ స
 త్యా॥ సస్త్రీక్షణసాతిబలవీర్యసత్తత్వం గాఢపితాశ్రీతాక్షితివవీర్యపరీక్షణాయ॥ తాక్షిరదర్శనదహ

ద్యతకాముకేషుసత్తు-అజేయాఃయేభటాఃతేహంశేఖరితాఃమకుటవత్రకృతాఃఅంఘ్రిరేణవోయేన-తేహంమూర్ధ్ని
 వదందదదన్యర్థః-తస్యశ్రీనికేతస్య-చరణఃమమలర్యనాయాస్తు॥౧౩॥ యతితి॥ సనాభేభాగ్నికుఃవధేనసింహకృతేనతస్తం
 మృతయస్యతేన-మేతతేనతాతేన-లిప్తం-అభిశాపంకుర్వతః-అపమాప్తుఃపరిహర్తుం-ఋతుక్షరాజంబిత్యావత్తుం
 స్యనుంతకం-ఉపాజహారఅనితవాక - అథఅనంతరం-మత్ప్రేరత్నమదాత్-తేనస్వావరాధనభీతిఃసమేపితాప్రభ
 వేశ్రీకృష్ణాయమామదితతలదితతేదదావిత్యర్థః-దత్తాలత్రా-రాదిభ్యఃప్రతిశ్రుతామపీత్యర్థః ॥ ౧౪ ॥ ప్రాజ్ఞాయేతి॥
 దేహకృత్పితా- అముంశ్రీకృష్ణం - నిజనాథంస్వామినందైవమీశ్వరంసీతావతింప్రాజ్ఞాయలవిజ్ఞాయ - త్రిసవహాని
 హ్రస్వంధందోసురోధేన-సప్తవింశతిదాన్యమునాభ్యయుధ్యత-పరీక్షితంసంజాతాపరీక్షాయస్యసఃపరీక్షితః - తం
 సాక్షాత్ప్రతావతరేవసావితీజ్ఞాత్వా-పాదౌప్రగృహ్యమణినాసహమాంఅర్హణముపాహరత్ అర్హణతయాసంబిభాత
 వాక-అపహాతహిత్యమతిశ్రేష్ఠాసి-నేత్యాహ-అముష్యాహందాసీతి॥౧౦॥తపతితి॥సభ్యాఅర్జునేన-తస్యగృహమా
 ర్గ్లగృహసంమూర్జనకర్త్రీ॥౧౧॥యతితి॥శునాంయూధగతంస్వబలింద్విపాదిసింహభజేతి-మేప్రాశ్వాంశ్చఅపకురు
 తఃఅపకారంకుర్వతఃవిజిత్య-శ్రీయోకఃశ్రీనివాసః-తస్యఅంఘ్రియనెజనిత్వంచరణతాళనకర్తృత్వంఅనుభవంప్రతి
 జన్య-మేతస్తు॥౧౨॥సప్తేతి॥సప్తక్షణప్రవృత్తా-బలంచవీర్యంప్రభావశ్చతీక్షణ్యంగాణిపతిశయితానియేహంతాక

మేపిత్రాకృతాఽసంపాదితాః-బలియసేమాంధాతుం-క్షితిపానాంపీర్వస్యబలస్య-పరీక్షణాయతాఽప్రసిద్ధాఽవీ
రాణాంమర్త్యదంఘ్నంతియేతాః-తిరసాశీఘ్రమేవ-నిగృహ్యదనుయత్యా-క్రీడకాలనాయాసేనైవబంధ-అజతోకాఽ
అజాపత్యాని॥౧౩॥యత్కింపీర్వమేవశుల్కం-దేయంయస్యాస్తాం-దాసీభిస్సహ-చతురగ్రిణీంగజాశ్చౌదిసేనాయుంతాం
మాం-పురింసన్యే॥౧౪॥పితేతి॥ఘృష్టేహేద్రౌపదితస్మిన్నేవచిత్తంయస్యాస్తాంమాంబత్యోహిణ్యోసేనయాసహసభజ
నైశ్శ్వసహ॥౧౫॥అస్యేతి॥యేనపాదసంస్పృశ్యేనలక్ష్మణఃమేతత్-కైవల్యాఖ్యంశ్రేయఃభవేత్-యద్వా-యేనకారణేనల
క్ష్మణోజీవస్యతత్-శ్రేయఃసంపపురుషార్థభి॥౧౬॥మమేతి॥రాజ్ఞహేద్రౌపది-యథామిత్రిపటదాయాః-తథామనూపి
చిత్తంముకుందవిషయమాసీత్-సుసంమృశ్యసమృథవిచార్య-పక్షహస్తయాశ్చియా-వృతఃకిల-అతఃమనూపిచిత్తంశ్రీము
కుందేఅసీదితి॥౧౭॥జ్ఞాత్వేతి॥తస్మాత్త్రీకృష్ణప్రాప్తౌఅవీరత్-కారయామాస॥౧౮॥యథేతి॥యథారాజ్ఞతనస్త్వయంప
రేపార్థస్యశుశ్రూయాతపు-విచ్ఛిన్నాకృతిః-మర్త్యంకారివవాః-పాతాంతరే-పార్థస్యశుశ్రూవాఅపాకృతిః-తస్మాదు
మపిఅజానపవకింనావిధ్యత్-త్రాహ-అయంత్యితి-సమత్యేబహురేవాచ్ఛన్నానాంః-అతఃస్తంభసంలగ్నయా

నస్తరసానిగృహ్య శ్రీడఃబంధహయథాశితవం-అజతోకాఽ॥౧౩॥యత్కింపీర్వశుల్కం-మాంధాసీభి
శ్వసమరగిణీంపరినిజిత్యైర-జన్యానిన్యేతిద్వాస్యనుస్తుమే॥౧౪॥మిత్రిపటదా॥పితామేమామలేయా
యస్త్వయమాహవాదయద్దివాకృష్టేకృష్టాయశిద్ధిఃసత్యోహిణ్యాసభజనైః॥౧౫॥అస్యమేపాద
సంస్పర్శోభనేజ్జన్మజన్మకర్మభిభావ్యమాణాయాయేనతచ్ఛ్రేయలక్షణః॥౧౬॥అత్మణా॥మనూ
పిరాజ్ఞాన్యమృగజన్మకర్మచక్రత్యాముహూర్నారదగీతమాసీత్-చిత్తంముకుందేకిలపక్షహస్తయావృత
స్సుసంమృశ్యవిషయలోకపాఽ॥౧౭॥జ్ఞాత్వానుమమతంసాధిపితామహేత్యత్యలః-బృహత్సేనత్వ
ఖ్యాతప్రతోసాయమవీరత్॥౧౮॥యథాస్త్వయంపరేరాజ్ఞానత్యేసాధేఽప్రయాక్యగః-అయంతు
బహురాచ్యనోద్భవ్యతేసజలేపరమ్॥౧౯॥శ్రుత్వైతత్సర్వతోహుపాడుపేయార్హ్యితిపురమ్-సర్వా
శ్రుతశ్రుత్యైర్జ్ఞానోపాధ్యాయాసహప్రశః॥౨౦॥ప్రతాసంపూజతాస్సర్వేయథాపీర్వంయథావ
యః॥అదమస్సశరంశాప-వేద్యంపరిషదమధ్యయః॥౨౧॥అదాయవ్యవృజ్యే-దిగ్విజ్ఞేకర్తుమసీశ్వరః॥ఆ
కోటిజ్యోంసమాకృప్యపేతురేకేమనాహతాః॥౨౨॥సజ్జంధ్యత్వాపరేపరామాగదావంతిచేదిహః-భి
మోమర్యోధనఃకణోమావిదంస్తదవస్థితిం॥౨౩॥మతస్యభాసంజలేపీత్యజ్ఞాత్వాచతదవస్థితం-పా
ర్థోయత్సోమృజద్బాణంనాద్ధిసన్నిప్త్యశేవరమ్॥౨౪॥రాజన్యేషువృత్తేషుభగ్నమాసేషుమాగమభగ
వాధనురాదాయసజ్జంకృత్వాకలిలయా॥౨౫॥తస్మిన్సంధాయపశిఖంమర్మిన్యపీత్యసకృజ్జలే-చిత్వే
షుణాపాతయత్తంసూర్యేణాభిజిహ్నతే॥౨౬॥దివిదుందుభయోనేదుజయశ్చిబ్బిపునర్ముపి-దేవాశ్చకు
సుమాసారంముముహూర్షావిహ్వలాః॥౨౭॥తస్రంగమావితమహంకలనూపురాభ్యాంపద్భ్యాంప్ర
గృహ్యానకోజ్జ్వలరత్నమాలాం-నూత్నేనివీయపరిధాయచకాశికాక్ర్యేసప్రీడహంసవనాకబరీదృత
ప్రక్॥౨౮॥ఉన్నయవక్త్రమురుకుంతలకుండలత్విద్ధండస్థలంశిరహంసః-టాకుమోయైః-రాజ్ఞోనిరీత్య

ఉద్ధౌఽదృష్ట్యైదృశ్యతేలయంశునతథా-కింతుస్తంభమూలేనిహితకలశలేకేవలంబృశ్యతేఅతోదృష్టేరధస్తాదుపరిచల
త్యమితి-అతఃశ్రీకృష్ణవ్యతిరేకేనకస్యాపిభేద్యభిభావః॥౧౯॥౨౦॥పిత్రేతి॥మత్స్యంవెద్ధం-పరిషదిసంసది-మద్ధి
యఃసయ్యేవధీర్యేమాంతభి-అన్యదితాఃవేద్యంనకత్రాగతిభావః॥౨౧॥తదేవాహ॥అదాయేతమునాచాపేన॥౨౨॥స
జ్జమితి॥నావిడఽతదవస్థితిమితి-మాగధాదీనాంప్రియాశక్తిరేవ-నతులత్యాభిజ్ఞతేతిభావః॥౨౩॥మత్సేతి॥యన్తాయ
త్నవాఽ-అస్యజీమమోచ-సభాణోమత్స్యంనాద్ధిసత్-పరంకేవలంవస్పృశకజ్ఞానవాసవ్యజానోబలవేదాపూ
ణాభివృద్ధిః॥౨౪॥౨౫॥తస్మిన్నతి॥అభిజిత్సర్వాధాసాధకేముహూర్తే॥౨౬॥౨౭॥భగవత్ప్రాప్తిపూర్షణభా
రేణాత్సనమేనానుపణయంత్యాహద్వాభ్యాం॥తదితి॥తత్తదా-అహంకలౌకలస్యనానూపురాయయోస్తాభ్యాం
పద్భ్యాం-రంగంప్రావితం-కనకేనఉజ్వలాంరత్నమాలాంధీయప్రావృత్య-పరిధాయచనీబంధనేన-కాశికాక్ర్యే
ఉత్తమకాశేయవక్త్రే-సప్రీడోహంసోయస్మి॥తద్యదనంయస్యాస్స-కలర్యాంధృతాఃప్రజోయయాసా॥౨౮॥ఉన్న
యేతి॥ఉరవకుంతలాఃయస్మిన్-కుండలయోస్త్రీహేయయోస్త్రీగండస్థలేయస్మిన్-తదేవతవ-శిరఃసంతాపహ

రోహిణీయేషు తైః-కటాక్ష మోక్షైఃఅపాంగవీక్షణవిలాసైః-అనురక్తంహృదయంయస్యాస్సాలహం॥౨౯॥౩౦॥ఎవమి
తి॥ హయాఙ్గా సేనిదౌపది-క్షుతే శ్రీకృష్ణై-మయావృతేసతి-స్పృహంతఃస్పృహమానాః - నన్వేషంపరమైశ్వర్యంభృష్టవ
తాంతుతస్సప్తద్ధావసరస్తతాగ్రహ -హృచ్ఛయాతురాత్మి-హృచ్ఛయేనకామేనతతురాః పరవశాఃకామవిజృంభితాఃస్ప
ర్ధంతతత్తతిభావః॥౩౧॥నామితి॥ హయరత్నానాంచతుష్టయంయస్త్రితరంధం - చతుర్భుజఃద్వాభ్యాంభుజాభ్యాం
మామూలింగ్యద్వాభ్యాంధనుర్బాణౌగృహీత్వాచతుర్భుజస్తస్థాపితి ॥౩౨॥ దారుకత్వతి॥వృగాణాంమిషణాంమృగరా
డివగధాపారిజాగామేతి - శేషోజ్ఞాతవ్యః-దారుకస్త్రైవవామృగరాజోపమా॥౩౩॥తత్వతి॥ అన్యసంజ్ఞంభివృష్టతస్సత్తైబ
భూవృః-నిష్కేంద్రంప్రబంధంకశుణంకేవలపురతోగత్వాపథిసంఘాతైబభూపురిశ్యథః-ఉద్భృతేష్వాసాఃఉద్ధీర్ణకృత
చాపాః- గ్రామసింహాఃశ్వనఃహరింసంహంయథేతి॥౩౪॥౩౫॥తతత్వతి॥రవింశాదయంతీసురవిచ్ఛదాఃశ్వజేషుపటాయ
స్యాం-విదిత్రాణితోరణాయస్యాం-పైవసాచతాం-కుశస్థలీంద్వారకాపురిం- యదువఃసమావిత్రోస్సరేతనంసం
దలం-అస్తాచలంవా॥౩౬॥పితే॥మహాహవాసఃప్రభృతిభిః-ఘృహదాదీపూజయామాస॥౩౭॥దాసేభిరితి॥దాస్యా
దిభిస్సహాయధానిపూర్ణాయాపిదదౌ॥౩౮॥ఆత్మారామస్యేతి॥ ఇమాఃప్రజ్ఞావయంసర్వసంగఃవృత్త్యాగవసాన్సర్వత్రే

పరిశశ్ననతైస్సారేరంసేనురక్తహృదయాననభైస్తమాలా॥౨౯॥ తావత్ప్రపంచబహుశశ్నంభివేగ్యా
నకాదయః॥నిచేరున్నటనస్త్రక్వోనస్సశుగాఢాయకాజనుః॥ ౩౦ ॥ ఏవంవృతేభగవతిమయేశేనృపయాధ
సాః॥నిసేహారేయాఙ్గా సేనిస్పృహంతోహృచ్ఛయాతురాః॥ ౩౧॥ మాంశావత్రధమారోవ్యహయరత్న
చతుష్టయమ్॥శౌర్కాముద్యవ్యసన్నద్ధస్తస్థానాబౌ పశుభుజః ॥౩౨॥ దారుకశీర్షదయామాసకాంన
నోపసృ-రంధ్రం॥మిషతాంభూభుజాంరాజ్ఞావృగాణాంమృగరాడివ॥౩౩॥ తేన్యసంజ్ఞంభిరాజస్యానిష్కే
ంద్రంపథిచేవనిసంయత్రాఉద్భృతేష్వాసాగ్రామసింహాయథాహరిః॥౩౪॥తేశౌర్కాచ్యుతబాణౌగృహీకృ
త్తబాహ్మంఘ్రికందరాః॥నిపెశుఃప్రథవేకేచిదేకేసంశ్యజ్యదుద్రువుః॥౩౫॥ తనిఃపురింయదువతరత్వ
లంకృతాంరవిచ్ఛదధృజపటద్రితోరణాం॥కుశస్థలీందివిభువిచాపిసంస్తృతాంసమావిత్రీర్తిరణివసన్నకే
తనమ్॥౩౬॥పితామేపూజయామాసమహ్యత్సంబంధిబాంధవాః॥ మహాహవాసోలంకారశయ్యాస
నపరిచ్ఛదైః॥౩౭॥దాసేభిస్సర్వసంపద్భుభావేభరథవాజిభిః॥ఆయుధానిన హాహాణిదదౌపూర్ణాఙ్గాస్య
భక్తతః ॥౩౮॥ ఆత్మారామస్యనిష్కేమావయంవైగృహదాసికాః । సర్వసంగనివృత్త్యాగవసాచల
బూపను॥౩౯॥మోదశసహస్రమహిష్యః॥భౌమంనిహత్యసగణంయసి తేనరుద్ధాజ్ఞాస్వాధనఃక్షీతిజయేజి
తరాజః న్యా ॥నిర్ముచ్యసంస్మృతివిమోక్షమనుస్తరంతీఃపాదాంబుజంపరిణినాయసలస్తకామః॥ ౪౦॥
౯వయంసాధ్విసామాజ్యంసాస్వరాజ్యభోజ్యంమఘ్నుః॥వైరాజ్యంపారిమేత్వంనాలసంత్యంవాహరేఃప
దం॥౪౦॥ కామయానుహవతస్యశ్రీమత్పరజన్మియః॥ కుచకుంకుమగంధాఙ్గంమూర్ధ్నావోఘం
గరాభృతః॥౪౧॥ప్రజస్త్రయోయద్వాంఘ్రిపులింగ్యస్త్రైగమీరుధః । గావశ్చరయతోగోపాపాద
స్పృశంసహాత్మనః॥౪౨॥ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధ - త్ర్యశీతితమోధ్యాయః*****

అచ-అద్ధాసాక్షాత్-తస్యగృహదాసికాఃబహువిను॥౩౯॥భౌమమితి॥ క్షీతిజయేదిగ్విజయేజితానాంరాజ్ఞాంకన్యాఃనల
స్తాః- తేనరుద్ధాజ్ఞాత్వాతతోనర్దుచ్యసంస్మృతేర్విమోక్షోయస్తాక్షాత్ - పరాంబుజంఅనుస్తరంతీఃపరిణినాయఉ
వాహ-ఆస్తకామోపియః॥౪౦॥ నేతి॥ సామాజ్యాదినకామయానుహే - కింశు- తస్యశ్రీమత్పరజన్మోమూర్ధ్నావో
ఘంకామయానుహాత్మి-ననుతస్యగృహిణ్యోయాయంసర్వసంపద్భాజిఃమేవంకామ్యతేఅతతపముః - హేసాధ్విసా
మాజ్యంసార్వభౌమంపదం-సాస్వరాజ్యమైంద్రపదం-భోజ్యంతదుభయభౌగభాక్త్యం-వివిధంరాజతత్తతివిరాట్- త
స్యభావోవైరాజ్యంఅణిమాదిసిద్ధిభాక్త్యమిత్యధః - పారిమేత్వంబ్రహ్మపదం-ఆసంత్యంఘోక్షం - హరేఃపదంతత్స
లోక్యాది-నతు - కామయానుహాత్మి-యద్వా - బహ్మ్యవప్రప్రహ్మతోక్తప్రమేభపాగ్రాదిచతుష్టయాధిపత్యానిసా
మాజ్యభోజ్యస్వారాజ్యవైరాజ్యానివ్యాఖ్యాయాని॥౪౦॥ కామయానుహాత్మికింశుత్వాదరజవకామ్యతేఅతతపముః-
శ్రీయఃకుచకుంకుమగంధాఙ్గమితి-బ్రహ్మదిసేవ్యయాశ్రీయాపిసేవితత్వాదిభావః॥౪౧॥ ననుతహి-అతిదుర్గభత్వా
త్కంతద్వాంఘ్రియాఅతతపముః ॥ ప్రజస్త్రయైతి ॥ యత్ యథా-గావఃగాః-మహాత్మనోపిగాశ్చరయతః - పాద

స్వర్గం వగోపాయథావాంఛంతి-తస్మత్ తస్మరాణాం సులభమితిభావః॥ ౪౩॥

ఇతిభావాధాదీపికాయాం-త్ర్యశీతమాధ్యాయవ్యాఖ్యానం
శ్లో॥ చతుర్విధ కేశీత మేమునిసమాగమేననుదేవముఖాత్సహబంధుప్రస్థాపనాదికమ్॥ శ్రుత్వేతి ॥ సుబలపుత్రీగాం
ధారీమాధవీసుభద్రాక్షితివానారాజ్ఞాంపక్ష్యంస్వగోప్యకృష్ణభక్త్యాగోపికాఃపసిన్ముఃపిన్మయంజన్ముః॥ ౧౧౬॥ తా
తి॥ ఆనన్యఃఆగ్నితవంతః॥ ౭॥ ఉవాచైతి॥ దత్తుగోస్త్రీశివర్యస్యసంభవాగుప్తమః-యతానియతావాగ్యస్యతస్యసదసః॥
౧౧౭॥ సర్వాః॥ సన్యభృతఃసఫలజన్ముః-తస్మిలంజన్మఫలం-కింతత్ యద్యోగశ్వరదర్శనం॥ ౧౧౮॥ కించయుష్మకంవర్తనమే
వతానద్దేవానాహపిమమ్మృపంలప్సాగంయి-స్వర్గనాదికవాసికభాగంఘోరితమ-విప్రయనాహః॥ కిమితి॥ స్వల్పతపసాతే
గ్గస్మాదాదిమాత్రేతపోబుద్ధిర్వేదాంతేషాం-తథాతద్వాయాం ప్రతిమానాం-దేవతావిత్తుర్వప్తిర్వేదాంతేషాం-యో
గశ్వరదర్శనస్వర్గనాదికంభవంకింసంభావినంసంభావితమన్యస్థః॥ ౧౧౯॥ ఎతస్మగ్రించయశ్శ్రీభిః॥ శ్లో॥ ౧౧౯॥ వే॥ వా
సనసోరత్యచాననాదిషయత్వం-శ్రియోవాచంప్రశ్నాశ్చపాస్తైరూహవోప్రశ్నాశ్చపాస్తైరైత్రుశేఃఆఘంత

ప్రేమకః॥ శుశ్రావ్యపూనుబలపుత్ర్యభయజ్ఞ-సేసిమాధవ్యక్షితిపవన్యఉ-తస్యగోప్యః ॥ కృష్ణేభి
లాశ్వవికారోప్రణయానుబంధంసద్వాపిసమ్మరలనుశ్రికలాకులాత్మ్యః॥ ౧౧౯॥ ఇతిసంభాషమాణాసు(ప్రీ
భిప్రీ)మున్నభిర్నామృతయయుర్మునయస్తప్రేష్ణగామదివృక్షయా॥ ౧ ॥ ప్రేమాయనోనారసిన్య
చ్యవనోదేవలోనత్యైవత్వామిత్రశ్శానంవోభరదాశోభగౌతకః॥ ౩ ॥ రామస్యేయోభగవాన్పవన్య
గాలవోభ్యగుఃపులస్త్యఃపురాశూరాశ్రిశ్వచూరూదేచూబృహస్పతిః॥ ౪ ॥ ద్విశ్రప్రీతిప్రీతిశ్శ్రీ
హస్తపుత్రీప్రేథాంగరాశిః॥ ౫ ॥ స్త్రీయాజ్ఞవల్క్యశ్చవామదేవానయోవతే॥ ౬ ॥ లోకావ్యవస్థాపనా
థాయప్రాగాసీనాన్యపానయః॥ పాండవాఃకృష్ణరామాదప్రతేముర్విశ్వవందితాః॥ ౭ ॥ వానమ
యానాధాసర్యేచహరామోమ్యుతోర్చయత్ ॥ స్వాగతానసాద్యాభ్యుమాన్యసూచానుతపః॥ ౮ ॥
ఉవాచమఖిమోసీవాభగవాన్వాభధర్మగుప్తమః॥ సవస్వమహతోయతేవాచోనుతపః॥ ౯ ॥ ప్రేమ
ష్టః॥ ౧౦ ॥ శూరావయంజన్మభ్యుత్థంకాశ్యేకానగ్నలం॥ దేవానామపివత్సృపిం యద్యోగశ్వరార్చ
నమ్॥ ౧౧ ॥ కింస్వల్పతపసాన్యోభామర్చయాం దేవదముచమ్మర్తనాస్వర్గనప్రశ్నప్రహ్లావాదానా
నాదికమ్॥ ౧౨ ॥ సహ్యాంహయానోధానదేవాన్యద్భిలంసయః॥ తేషుసంతుష్టాకాలేనచరణవాదేవ
పాదవః॥ ౧౩ ॥ నాగ్నిర్మసూర్యోనవవంప్రతారకానభూజలంభువ్యసనోకవాన్మనః॥ ఉవాచశీభర
కృతోహరంశ్యఘంఃపశ్యితోఘ్నంలిముహూతాసేవయా॥ ౧౪ ॥ యస్మాత్కబుద్ధింసాపేత్రిధామర్త
ధీఃశత్రాదిముఖామభ్యభిః॥ స్త్రీగబుద్ధిర్నజలేనాహిజ్ఞనేవ్యభిజ్ఞేషుసంవహాభరః॥ ౧౫ ॥ ప్ర
శుః॥ ౧౬ ॥ శత్రేవ్యభిజ్ఞవతఃకృష్ణస్యాకుంతమేథసః॥ వచోదురస్వయంప్రస్తూష్ణీమాసూభాశ్రినాద్దియః॥
౧౭ ॥ చిరంవిన్యూత్యమునయశ్చశ్వరస్యేతివృతామ్జవసంప్రహృత్యుచ్యతే॥ స్తంజగన్మయం॥
౧౮ ॥ మునయః ॥ యస్త్యయయాతత్వపిదుత్తమావయంవిమోహితాపిశ్వస్మదానాశ్చర్యాంయదీత

స్తూలంజ్ఞానంచాగ్నాదయోనహరంతి-అత్ర హేతుః-భవకృతఃభవకర్తారః-యద్వా-భేదబుద్ధింకుర్వతఃపుంసః వివ
శ్చితోనిరస్తభేదాః-తేషుముహూతామాత్రసేవయేవాసుంఘ్నంతీతి॥ ౧౦౧ ॥ అతస్సానూకపహయాన్యత్రాత్మేదిమ
ధ్యాసంజ్ఞమానోతీవచుండభ్రాతృహ॥ యస్యేతి॥ ఆత్మబుద్ధిరహమితిబుద్ధిః - త్రయోధాతవోనాతిపిన్ద్రోహేతి॥ ప్రకృత
యోయస్యతస్మిన్-కుణపేతరీతే-స్వధీస్వయాభిబుద్ధిభామేమామివిగాదేన్యద్భిలాదౌభ్యధీదేవతాబుద్ధిః-యత్
యస్యతీర్థబుద్ధిఃతీర్థకామిబుద్ధిః-అభిజ్ఞేషుతత్వవిశ్చయస్యతాఃబుద్ధయోనసంసంపదగోష్ఠపిభిఃదానంఅత్యంత
వివేకీ-యద్వాగవాంత్వకాదిభారవాహసిభరోదాభృతి॥ ౧౦౩ ॥ నిత్యేతి॥ దురన్తయంతిసమకూపంభ్రాంతీతవనస్థ
తాధీన్యద్భిర్వేదాంతే॥ ౧౦౪ ॥ చిరమితి॥ శుశీతవ్యతాంజీశ్వరతాం-కర్తాభికారితాం-జవసంప్రహమాత్రమేగదిత్యో
మః-స్త్యయంతిస్త్యయమానాహసంతః॥ ౧౦౫ ॥ దురన్తయంపిప్రకృతతనూద్యాభ్యాం॥ యస్త్యయంతేతి॥ శస్త్రీవిత్తు
ఉత్తమాతిపవయం-కాసామాయాయామోహితాభితిమాహుఃయదీతి-యత్ యస్త్యై-చూహయానరదేష్టేతే
న-నూభస్స-శుశీతవ్యామతీశ్వరవదాచరతభవా-నన్వహమీశ్వరశ్చేతి-మిత్యేననాచరేయంతతామీయః - ౧

హూతి-భగవతస్తవచేష్టితంవిద్రంబవితర్కమేవ॥౧౬॥భగవత్త్వమేవాహుః॥అసిహతి॥ అసిహఃఆక్రియప-
వ-అన్తనాస్యహుమహాత్రేణబహుధేత్యుద్యుష్టాంతః-యథాభౌమైరితి॥ భౌమైఘాటూదివికారైరుపలక్షితా॥ శ్రు॥
వాచారంభణంవికారోవామధేయంవృత్తికేత్యవసత్యమితీత్యే-ననుకథనహంజగత్స్యస్యైదికర్తౌదేవకీపమదేవపు-
త్రత్వాదిత్యప్రాహుః॥హూతి॥విభూమ్నఃపరిపూర్ణస్యతవత్తదంజన్మాదిచరితంపిండంబనమనుకరణమాత్రంనతుత-
త్త్వమితి॥౧౭॥జనసంగ్రహమాహుస్త్రీభిఃఆధేతి॥నత్వంశుద్ధసత్త్వాత్కంకూవంబిభర్షి-స్సలీలయాస్వాచారేణ-వేద-
పథంచవిభర్షి॥౧౮॥ అతపవబ్రాహ్మణేషుబహుమానమపికోషీతినహాశుకమాహుః॥బ్రహ్మతి॥బ్రహ్మవేదాఖ్యం-
శుక్లంశుద్ధంతేహృదయంతితరంగయాప-కుతత్త్యగితహుః-యత్రేతి-యత్రబ్రహ్మణివృక్షంకార్యం-అవ్యక్తంకా-
రణం-తతఃపరం-సతేసన్మాత్రంబ్రహ్మచ-తపపదిభిరుపబ్ధంతత్బ్రహ్మ॥౧౯॥తన్నాదితి॥తన్నాత్వేదేహృదయత్వ-
ద్యేదప్రవగణకంబ్రాహ్మణకులం-శాస్త్రయోనెర్దేదప్రమాణఃస్యతవసద్ధామశ్రేష్ఠముపలభిసానం-సభాజయసి-
సంపూజయసి-తత్త్వజేవకారణాత్-త్వంబ్రహ్మణ్యానామగ్రణీముఖ్యఃతస్మైవతాకస్పృశార్థచరసత్త్వం॥
౨౦॥తన్నాదిత్వస్యతవేదంజనసంగ్రహమాత్రం-వయంతతవసంగత్యాత్యతాధ్యాత్యాహుష్షధ్విః॥అద్యేతి॥సతాం-
గత్యాత్వయాసంగమ్యసంగంప్రాప్య-యత్తయన్నాత్త్వంనిశ్చేయసాంపరఃఅపధిః॥౨౧॥౨౨॥నెతి॥ఏకస్త్వేనైవస్థా

వ్యాయితీనాథభూహయాఅహూవిద్రంభగవత్త్వచేష్టితమ్॥౧౬॥అసిహపతస్యహుతైకితన్తనాస్య-
జగ్యవగ్యైర్నగ్రబధ్యతే॥భౌమైహిఃభూమిబాహునామరూపణీఅహూవిభూమ్నశ్చరీతంపిండంబ-
నమ్॥౧౭॥అథాపికోలేస్యజవాభిగుప్తయేదిభషేఽసగ్వంఖలనిగ్రహయ॥స్సలీలయావేదపథంసనాగ-
నంవన్తాశ్రమాత్కృపురుషఃపరోభవాః॥౧౮॥బ్రహ్మతేహృదయంశుక్లంతపసన్న్యధ్యాయనంయమైః॥
యతోలబ్ధంనద్వ్యక్తనవ్యక్తంచతఃషరమ్॥౧౯॥తన్నాబ్రహ్మకులంబ్రహ్మశాస్త్రయోనెర్దే-
వాన్తినః॥సభాజయసిసద్ధామతస్త్వగ్రణీభవాః॥౨౦॥అద్యవోజత్తసాఫల్యంపిద్యాయా-
ప్రవసోద్యతః॥త్వయాసంగమ్యసగ్గత్యాయత్త్వంనిశ్చేయసాంపరః॥౨౧॥నమస్తస్త్వభగవత్యేనై

యాకుంతమేథసాస్యయోగరూపయాచ్ఛన్నమహిమేపరమాత్మనె॥౨౨॥నేయంవిదంత్యమీభూపా-
పకారామాశ్చన్యస్థయః॥మాయాయవసకాచ్ఛన్నమాత్మానంకాలమీశ్వరం॥౨౩॥యథాశయానంపుగు-
షతత్త్వంనగుణతత్త్వద్భక్తీ॥నామమాత్రంద్రియాభాగంనవేదరహితంపరం॥౨౪॥ఎవంత్యాయంజనో-
బ్రహ్మన్నామమాత్రంద్రియేహయా॥మాయయావిభగ్నిసుద్బిజ్జోనవేదప్రత్యుపస్థవాత్॥౨౫॥త-
స్యాశ్చతేదదృశీమాంఘ్రిమఘామమవతీధాఽస్పదంవృదిక్ష్వింసువివక్ష్వయోగః॥ఉత్పిక్తభక్త్యవ-
హ్యతాశయజీవకోశాభిభూవగ్గతిమతోనుగృహణభక్తాః॥౨౬॥ఇత్యనుజ్ఞాప్యదాశాహాంధృగరా-
ష్ట్రగ్రియధిష్ఠిరం॥రాజంస్తేస్వాశ్రమాగంతంమునయోదధరేమనః॥౨౭॥తద్విత్త్యతాననుప్రగ్యవసు-
దేవోమహాయశః॥ప్రణమ్యచోపసంగృహ్యబభాషేదంసుయంత్రితః॥౨౮॥వసుదేవః॥నమోవస్సర్వ-
దేవేభ్యః॥సుయశ్యేతుమర్హతః॥త్వణాకర్షిన్ద్వారోయథాస్యాన్నప్తదుచ్యతాం॥౨౯॥నారదః॥నాతి

నేఅరామోయేషాంతేతేపి-కాలంస్సృష్ట్యాదికారణం-ఈశ్వరంనియంతారం॥౨౩॥ఎతత్సదృష్టాంతమాహుః॥యథేతి॥శ-
యానఃస్వపార్షపశ్య-గుణతత్త్వద్భక్తీస్వప్నవిషయేషుతత్త్వద్భక్తిః-నామమాత్రమింద్రియేణమనసాఅభాతం-
సింహవ్యాఘ్రాదిరూపమాత్మానంవేదతద్రహితంపరంవేదపత్నాదిరూపమాత్మానంవేదయథా॥౨౪॥ఏవమితి॥ఏవం-
త్వాత్వాంనామమాత్రేషుస్వపార్షదితుల్యవిషయేషుఇంద్రియైర్యాశుహాప్రవృత్తిః-నైవమాయాతయా-విభగ్నిసుద్బి-
జ్జోనవేద-ప్రృతేఃవివేకస్యఉపస్థవాత్నాశాత్॥౨౫॥తస్మేతి॥అఘాఘస్యమవహంవిశాశకంయత్గంగాఖ్యంతీభం-
తస్యాస్పదంతత్రయం-తేఅంఘ్రింసువివక్ష్వయోనైరపిహృదిహృదయేకృతం॥వేదంనతుదృష్టంతస్యతేఅంఘ్రిందదృశీ-
మదృష్టవంతోవయం-బహుభిఃపుల్యైః-అతోస్మాభక్తాననుగృహణభక్తాకృత్యాఅనుగ్రహంకుర్విత్తద్భిః-ననుకింభ-
క్త్యాయథాపూర్వంతవపవతవ్యతామితినేత్యాహుః॥ఉత్పిక్తఉద్రిక్తయాభక్తిఃతయాఅపవృతఃఆశయలక్షణోజీవ-
కోశోయేషాంతపపూర్వేభగవద్గతిమాపుః॥నాన్యతి॥౨౬॥౨౭॥తదితి॥ఉపసంగృహ్యచరణౌపాణిభ్యాంధృత్యా-బభా-
షేదముతీసంధిరావహః॥౨౮॥నమతి॥సర్వదేవామేషుతేభ్యః॥శ్రు॥యావత్తేదేవతాస్తాస్సర్వావేదవిద్యాప్రాజ్ఞే

విశ్రామింపించి పాపము దేహబుభుసువునా కృష్ణంబు ద్వాదశకంఠమున నున్నప్పుడు శ్రేయస్కరముః॥ ౩౦॥ సన్నిధి
 క్షోత్రము త్యాగనామనాచరణకారణం గాంగంహితామయధాన్యాంభుప్రతిభ్యోయముః శుభయే॥ ౩౧॥
 యస్మానుభూతిః కాలేనలయోత్పత్త్యాదివాస్యవై॥ స్వతోన్యస్మాచ్ఛరణతొనకుతిన్నెనరివ్యతి॥ ౩౨॥
 తంక్షోకచక్రపరాకాశుని ప్రవాహైరవ్యాహతానుభవమీర్వరహద్విషయం పాశ్రిణాదిభిస్త్వభవైరుప
 గూఢమమ్యోమస్యేతసూర్యమివ మేషుహిమోవరాగైః॥ ౩౩॥ శ్రీశుకః॥ అధీశుర్గుణయోరాజనాభా
 వ్యానకమందుభింసర్వేషాంశ్రద్ధుతాంరాజ్ఞాంతతే వాచ్యతగామయోః॥ కర్మణాంశ్రుహిహారపషసా
 ధునిరూపితిః॥ యచ్చగ్రీధయా యజేద్విష్ణుం సర్వయజ్ఞైశ్చరంమప్తైః॥ ౩౪॥ చిత్తసౌఖ్యమోచుం నైకవిభి
 త్వాస్త్రుచయూషాదర్శితమగ్నమోయోగోధర్మశ్చాస్త్రముదావహః॥ ౩౫॥ అయంస్వప్త్యయనంసంధా
 ద్విజాతేశ్శూహమేధినిః॥ యచ్చగ్రీధయాప్రవిక్షేనశున్దేనేత్యేతపూరుషః॥ ౩౬॥ చిత్తైశ్చణాయజ్ఞచానై
 శ్శూహైరాదారమప్రేషణాం॥ అన్తలోతైషణాందేవకాలేనపిసృజేద్బుధః॥ ౩౭॥ గ్రామ్యేశ్వరైశ్చణాస్య

రేయ్యమునఁ గా ప్రహసనం॥౩౯॥ ఋషైః ప్రిభిర్విజౌన్ధతో దేవమీశపుణాం ప్రభోయజ్ఞాన్యయ
నపుత్రైస్తాన్యనిస్తీర్యగళునప్రతేతి॥౪౦॥ త్వంశ్వద్యముక్తోద్వాభ్యాంవై ఋషిపితౄగ్రహమాతే॥య
జ్జైదేవణామస్తుచ్యుణ్ముణాణోశరణార్థవ॥౪౧॥ వసు దేవభవాన్నూనలభ్యంత్యపరమయాహరిం॥జ
గతామీశ్వరంప్రార్థ్యత్సయద్వాంపుత్రతాంగతః॥౪౨॥ శ్రీశుకః॥ ఇతితన్వచనంశ్రుత్వావసుదేవోను
హంసనాఃతాస్మష్టస్మజ్జోవప్రేమూర్ధాక్షనన్యప్రసాద్యవ॥౪౩॥ తపనమ్మమయోరాజపృతాధ
త్యాదినాత్యాగస్త్వైవవిహితత్యాత్మికఫలకముమోక్షోపాయఇత్యాశంక్యఉదావేవ త్యాగస్వాశక్తిత్యాదిత్యాశయే
నాహుస్సార్థచతుర్థిః॥అయమితి॥స్వప్రయనఃస్వస్తియేనంకుయతేనేతీతథా-శ్రద్ధయానిమోగుతయా- శుక్ల
శుద్ధేనఆప్తేనవిప్రేనపూరుషఃకుశ్వరఃఇజ్యేతేతియత్ ఏషఃపంథాః॥౪౪॥స్వప్రయనత్వమాహుః॥ఏతైషకామితి॥ ఏ
ఫలభూతైర్యజ్జైదొనైశ్చవిప్రైషకాంవిప్రైచ్చాంవిస్సుజేత్ - గృహేఃగృహేనాదిత్రైభిన్ ద్రారసువైషకాంవిస్సుజేత్ - త
దనుభవేనైవతథాత్మక్యనిష్కప్తేదేహేమ్యతేఆత్మనఃస్వగ్రాదిలోకైషకాంవకాలేనకుయానుసంధానేనవిస్సుజేత్ - దే
వహేవసుదేవ-యద్వా-దేవకాలేనదేవానామపిన్యుశ్యనాన్యుశ్యహేతుభూతేనేశ్వర్థః॥౪౫॥ అతామీచరంప్రమా
యతి॥ గ్రామఇతి॥౪౬॥కించ॥ఋషై రితి॥తథాచశ్రుతిః॥ జాయమానోవై బ్రాహ్మణస్త్రిభిర్ఋణవాజాయతేబ్ర
హ్మచర్యేణమీభ్యోయజ్ఞేనదేవేభ్యఃప్రజయాపితృభ్యశ్చత్యాది - తాన్యనిస్తీర్యతేహంఋణాన్యనపాకృత్యతథాచమ
నుః॥శ్లో॥ఋణాన్త్రిభ్యపాకృన్యనుమోక్షేనవేశయేత్॥అనపాకృన్యమోక్షంతు సెవమానోప్రజత్వధః॥౪౭॥త్వమి
తి॥నిర్ఋణానిన్దుక్తిమిణి-అశరణార్థవగృహేత్ ప్రవ్రజ॥౪౮॥కించ-అపశుద్ధచిత్తానాంలియంక్రమఃత్వంతుకృతా
థాపవెత్యాహుః॥వసు దేవేతి॥ప్రార్థ్యత్ లభ్యతవా-యద్యస్మాత్ వాంఛ్యువయోః॥౪౯॥౫౦॥తదితి॥స్వావిప్రాంసుంకు

మాదిభిః వస్తుపాణయః గృహీతాహాహాప్తాః || ౪౮ || తమతి|| అక్షం నేత్రయోః లంజనేన - ఆభ్యక్తం సర్వాంగేషు
 నవనీతేన || ౪౯ || తాభిరితి|| తాభిః పత్నీభిః సహితః || తః విరేజే || ౫౦ || తథేతి|| జీవేశౌ సర్వజీవా నామీశ్వరా || ౫౧ || ఈజ
 ఇతి|| అమయజ్ఞం ప్రతియజ్ఞం - అమ్నాతనర్కంగాః ప్రాకృతాః జ్యోతిష్టామదర్శపూర్ణమాపాదయః - తేభ్యశ్చేదనా
 వింగాదిభిరతిదేశ ప్రాప్తాంగావైక్యః సౌర్యసత్తాగ్రయః - తైస్స రైస్త్రిన్యంపురోదాతాః - జ్ఞానం మంత్రః - త్రీ
 యాకర్ష - తేషామీశ్వరం || ౫౨ || ౫౩ || తస్మిన్ సయాజేతి|| సమ్యుపానంచక్రః || ౫౪ || ప్నాతేవతి|| ఆశ్వభ్యః శుమోభివ్యా
 వ్య - అన్నేన పూజయత్ అపూజయత్ || ౫౫ || బంధూనితి|| బంధావధీశ్చారణాంతా - పారిబర్హేణప్రీతిదానేనవఆపూ

త్తేణాధిక్యం తస్మిన్మయాజయాతే || త్రేమజైరుత్తమకల్పకైః || ౪౪ || తత్తత్రాయాం ప్రవృత్తాయాం
 పుష్టయః పుష్కరైః జగిస్తాత్వా సువాససోరాజరాజానశ్చస్వలంకృతాః || ౪౫ || తత్తహివ్యత్సమది
 తానమకం క్షయస్స వాససః | తిత్తాశాలాముపాజగ్తుస్సాలిప్తావస్తుపాణయః || ౪౬ || నేదుర్బద్ధంగపట
 హశంభశేర్వానకాదయః | నవతుర్బుటనర్తక్యస్తుప్తువుస్సూతమాగధాః | జగున్సుకంఠ్యగంధర్వస్సం
 గీతం సహధర్తృతాః || ౪౭ || తమభ్యమిచావిధివదత్తమభ్యక్తహృత్విజః | పత్నీభిరప్తాదశభిస్సమరాజ
 మివోడుభిః || ౪౮ || తాభిస్తుమాలవలయైహోరనూపురకుండలైః | స్వలంకృతాభిర్భవైర్దీప్తితోజనసం
 పృతః || ౪౯ || తస్యస్త్విజోమహారాజనూర్మికాశేయవాససః | ససదన్యావిరేజస్తేయథావృతహజౌ
 భ్యరే || ౫౦ || తథారామశ్చపృతశ్చపైస్త్వైస్త్వస్త్వంభుభిర్వృతా | విరేజతుస్సత్రేదానైర్జీవేశౌస్త్వవి
 భూతిభిః || ౫౧ || ఈదేనుయజ్ఞం విధివాఅగ్నిశామప్రదిలక్షణైః | ప్రాకృతైవైకృతైర్వజైర్వప్రవ్య

జ్ఞానప్రయేశ్వరం || ౫౨ || అభక్తిర్నాగ్ధృవదాతా - లేయథామ్నాతం సదక్షిణాః | స్వలంకృతేభ్యోలంకృ
 త్యగోభూకన్యామహానాః || ౫౩ || పత్నీసంయాజావభృతైశ్చరిత్యాథమహాపరయః | ససూరామ
 హ్రీదేవిప్రాయజమానపురస్సరాః || ౫౪ || ప్నాత్వలంకారవాసాంసంపదభ్యోదాత్తథాస్త్రియః | తత
 స్వలంకృతావర్ణావాశ్వభ్యోన్నేనపూజయత్ || ౫౫ || బంధూనదారానసమతాపారిబర్హేణ
 భూయసా | విదగ్ధకోసలకురూకాశీకేకయస్సంజయా || ౫౬ || సదస్యత్వికమృగకాన్యభూతపితృ
 చారణా | శ్రీసకేతమజ్ఞావ్యశంసంతఃప్రయయః క్రతుం || ౫౭ || ధృతరాష్ట్రమిజః పాథాభీష్టద్రో
 నోపుథాయమా | వారదోభగవాన్వాసస్సుహృత్సంబంధిబాంధవాః || ౫౮ || బంధూన్పరివృజ్యయదూ
 సోహృదాగ్నిన్నచేతసః | యయ్యుర్విరహకృత్రాస్సదేశాంశ్చౌమరప్రభాః || ౫౯ || నందస్తుసహగోపా
 లైర్బ్రహ్మత్యాప్రూజయార్పితః కృష్ణరామోగ్రసేనాదైన్యన్యవాత్సర్యంభువన్యః || ౬౦ || వసుదేవో
 జసోత్తీర్యమనోరథమహాణవం | సుహృద్వృతః ప్రీతమనానందమాహకరేస్సృజ || ౬౧ || వసుదేవః |
 ప్రాతరీతకృతః పాశోన్యణాయన్నేహసంజ్ఞితః | తందుస్త్వజమహం మన్యేహరాణామపియోగినా
 మ్ || ౬౨ || అస్మాస్వప్రతికల్పేయంయత్యతాజ్ఞేషుసత్తమైః | మైత్ర్యుర్నితాఫలాచాపిననివర్తతక
 హిణిత్ || ౬౩ || పాగికల్యాప్తుకుశలంభాగ్నిరవోవాచరామహి | అధునాశ్రీమదాంధాతౌనపశ్యా
 మః పురస్థితా || ౬౪ || మారాజ్యశ్రీరభూత్పుంసశ్శ్రీయసామస్యమానద్రుజనానుతబంధాన్వా
 నపశ్యతియయాంధదృక్ || ౬౫ || ఏవంసోహృదతైర్ధిల్యవిశ్రాంతకమందుభిః | రురోదతత్కృతాం మైత్రీం
 ప్రరన్నశ్రువిలోచనః || ౬౬ || నందస్తునఖ్యుఃప్రియకృత్ప్రీతాగోవిందరామయోః | అద్యశ్వత్థిమాసాం

జయత్ || ౬౭ || సదస్వేతి || తెచనర్యేప్రయయః || ౬౮ || ప్రయాణేశేషాంవిద్యశేషమాహద్యాఖ్యాం | ధృతరాష్ట్రగృతి || అ
 నుజోవిదురః పార్థాః | యుధిష్ఠిరభీమాద్భునాః | యమానకులసహదేవ || ౬౯ || బంధూనితి || సోహృదేన అగ్నిన్నాచితే తాంసయే
 మాం తే || ౭౦ || ౬౧ || వసుదేవశ్చతి || మనోరథోయజ్ఞవిషయః - తమేవమహార్థవం || ౬౨ || భాగ్నిరతితి || తూరాణాంబలేన - యోగి
 నాంజ్ఞానావీత్యర్థః || ౬౩ || తత్తుకుతప్రతాగ్రహా | అస్మాస్మితి || కృతాజ్ఞేషుకృతముపకారమజానతుస్ - సత్తైర్భవద్భుః | అద్ర
 తికల్యాఅనుపమామైప్రీయయ్యుతా - అఫలాపిప్రత్యుపకారమన్యాపి - కహిణిత్ | యద్యస్మాన్ననివర్తై - త-తస్మాదీశక్య
 తః పాశోయంభవతామపిగమ్యతీతిత్యధః || ౬౪ || అభలత్వమేవాహ || ప్రాగ్నితి || హాభాగ్నితః | అకల్యాఅసమర్థత్వాత్ వః
 కుశలంప్రియంసహ్యచరామనకృతవంతోవయం - అధునాశ్రీమదేనాంధాన్యక్షిణయేమాం తే || ౬౫ || మేతి || రాజ్యశ్రీః

మాభూత్ ఛాందసః అదాగమః॥౬౫॥ ౬౬॥నందభిః అద్యశ్వభిః॥ప్రా తనిర్గమేలదైవవరాహైగమ్యతామిల
వరాహైనిర్గమేశ్వగమ్యతామితి-పునఃపునరేవంమూలః॥౬౬౬౭॥వసుదేవేతి॥ యాపితః-హుతానైస్యేనప్రస్థాపి
తః॥౬౮॥౭౨॥జనేభ్యభిః॥యమదేవస్యవసుదేవస్య-మహూత్సవంయజ్ఞాదిలక్షణం-సమ్యగ్సందర్శనాదికంచేతి॥ ౭౩॥

ఇతిభావాధాదిపికాయాం - చతురశీతమోధ్యాయవ్యాఖ్యా,

శ్లో॥వంచాశీతమేరామకృష్ణేసంప్రాధ్నితాస్థితాపిశ్రోజ్ఞానమథామాత్రేమృతాఽపుత్రాగ్రయచ్ఛతాం॥నందయత్వా
ఘృతైః త్రయాత్రాయాంసూచిబహుళా॥ తత్త్వజ్ఞానంతతఃపితోగ్రాదిశస్త్రతనూమభిః॥ ౧ ॥ మునీనామితి॥
ధామప్రభావః-తత్సూచకం-జాతవిప్రంభఃఉత్పన్నశ్శాసః-పరిభాష్యసంబోధ్య॥ ౨॥ కృష్ణేతి॥ అస్యవిశ్వస్య-య
త్సామృత్ స్వరూపభూతంకారణం-ప్రధానపురుషేనామవరోతయోరపికారణత్వేనైశ్వర్యోచ-సాక్షాద్యాంయవామి
తిజానె॥౩॥స్వదంవిశ్వమనేతైఃకారకైర్జ్ఞాయమానం-కుతఃప్రధానపురుషాన్యకం-కుతస్త్రతామూవయోస్త్రతా-రణ
త్వేనైశ్వరత్వంతత్రాహ॥ యత్రేతి॥యత్ర అధికరణ-యనకర్తాగ్రతఃనవయఃసఃఅపాదానాత్ - యస్యసంబంధ
నపవ్యర్థఃస్యాకారకత్వేపిమిత్తతోక్త-యస్యైసంప్రదానాయ-యద్యదితిప్రయోజ్యప్రయోజకత్వేనకర్తృకారక
దర్శితే-నకుతయోర్నాస్తిభేదఃయథాక్తం॥శ్లో॥కరోతికింమూఢేననకశ్చిత్త-మ-ణావినాభవస్యస్థస్యకర్తాచకరోతేః

స్త్రీయదుభిక్షానతోవసత్॥౬౭॥తతఃకామైఃపూర్వమాణస్యప్రజస్సహదాంధవః॥ పరాధ్యుభర
ణయోమనానాన్యవిరచ్ఛదైః॥౬౮॥వసుదేవోగ్రసేనాభ్యాంకృష్ణౌద్ధవబలాదిభిః॥దత్తమాదాయపా
*రిబహుళాయదుభిర్యాపితోయయా॥౬౯॥సందోగోప్యశ్చగోపాశ్వగోవిందచరణాంబుజే॥మనఃక్షిప్తం
పునహ౯ర్త్రమునీశామధురాంయయా॥౭౦॥పాండవాశ్చమహాత్మానఃపుధావమునిసత్తమాః॥ అనుజ్ఞా
తాఃకేశవేనబాష్పగర్జదలపిణిః॥శత్రుప్రథంయయాస్సర్వైశ్వజనైఃపరివారితాః॥౭౧॥ బంధుషుప్రతి
యాతేషువృష్ణయఃకృష్ణదేవతాః॥వీర్యప్రావృషమాసన్నాయయద్వా౯రవతీంపురిం॥౭౨॥జనేభ్యః
కథయాంచత్రుర్వమదేవమహూత్సవంయదాసీత్తీర్థయాత్రాయాంసమ్యుత్పందర్శనాదికం॥౭౩॥

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధే-చతురశీతమోధ్యాయః,

శ్రీశుకః॥ అథైతదాశ్చజౌప్రాప్తాకృతపాదాభివందనా॥ వసుదేవోభివంద్యమాప్రీత్యాసంకర్షణా
చ్యుతా॥ ౧ ॥ మునీనాంసవశశ్చుగ్రీత్యాపుత్రయోద్ధామసూచకం॥తద్విరైజ్ఞాతవిప్రంభఃపరిభా
ష్యాభ్యభాషత॥ ౨॥ వసుదేవః॥కృష్ణకృష్ణమహాయోగి౯సంకర్షణసనాతసజానేవామస్యయత్సామృ
త్సగ్రాధానపురుషేవరో॥౩॥యత్రయేనయతోయస్యయస్మైయద్యద్యథాయథా॥ స్యాదిదంభకవా౯సా

తూత్సగ్రాధానపురుషేశ్వరః॥౪॥ఏవంసానావిధంవిశ్వమాత్మసృష్టమథోక్ష॥ అన్తనానుప్రవిశ్యాన్త౯
పాగ్రోజీవోవిభగ్న్యజః॥౫॥ప్రాణాదీనాంవిశ్వస్సృజాంశక్తయోయాఃపరస్యతాః॥ పారతంత్యాగ్

కర్తృజాయతే-తథా॥శ్లో॥కరోత్యర్థస్యయఃకర్తాభవితుస్సప్రయోజకః॥ భవితాతమపేక్ష్యోభప్రయోజ్యత్వంప్రవద్య
తఇతిచ-సత్యం-తథాప్యవస్థాభేదేనభేదోవివక్షితః-దృశ్యతేచావస్థాభేదః-తండులానోదనంపవతి-మృదంఘటంకరోపితి
తదేవంసప్రవిభక్త్యధాదర్శితాః - యథేతిచ-ప్రియావిశేషణభూతానామస్యేపాంచ-ఆవ్యయానామధాఃస్యాదితిప్రి
యావదాథోపలక్షణం-ఏవంసర్వప్రపంచమనూద్యతతా-రణభగవదూగ్రీవతాంవిధత్తే- ఇదంసామృదితి-ప్రధానంభో
గ్యం-పురుషభోక్త-తయోరీశ్వరోభగవా౯త్వమేవసామృదితి-తయోరైక్యమభిప్రేత్యైకవచనం॥౬॥ కించ-ధారణ
పోషణకర్తాపితృమేవేత్యాహ॥ఏవమితి॥హేఅర్త౯-ప్రాణఃప్రియాశక్తిః-భీమోజ్ఞానశక్తిశ్చస౯-త్వమేవవిభక్షి౯తి॥
౭॥ననుప్రాణాదీనాంవిదిత్రతక్తీనాంకారణత్వావగమాత్ కథంపరమేశ్వరనైవ్యవకారణత్వేనసర్వాన్యకత్వముచ్య
తఇత్యాశంక్యప్రాణాదిశక్తయోపిత్వేత్యాహ॥పాగ్రోజీనామితి॥ ప్రాణఃప్రకృతిభూతంసూత్రం-తదాదీనాం
విశ్వస్సృజాంవిశ్వకారణానాం-యాశ్చక్తయః-తాఃపరస్యపరమకారణస్యపరమేశ్వరనైవ్యవ-కుతఃపారతంత్ర్యాత్ -
యథాచేదతక్తీర్నబాణస్య-అపితుపురుషస్యతద్విదిత్యర్థః-ననుభగవతఃప్రాణాదివగ౯స్యవసాత్త్వంత్వమేవకేస
ప్యాత్-అతలహ-వైసాదృశ్యాత్ ద్వయోరితి-చేతనాచేతనత్వేనవిసదృశత్యాత్ ద్వయోః-అచేతనపాగ్రోజీదివగ౯స్య
చేతనపారతంత్ర్యమేవయక్తమిత్యర్థః - యద్వా-పాగ్రోజీదివద్వయోర్ద్వయోరేవతావద్యసదృశత్వంవిరుద్ధక్తీ

యాకారిత్వాత్ కేపునర్వచునానాం - తస్మాదేకేనస్వర్ణేనసర్వతక్రీనామధిష్ఠితానామేవవిశిష్టకార్యారంభకత్వం
యుక్తం-సస్వతంత్రాణామితి-తథాహక్తం॥శ్లో॥యదైతేసంహతాభావాభూతేంద్రియమనోగుణాః॥యదాయతనని
ర్వాణైశేకుప్రచక్షువిత్తేను॥తదానంహరించాన్యోన్యోన్యంభగవచ్ఛక్తిబోధితాః॥సదసత్త్వముపాదాయదోభయంస
సృజన్యాదగతి-తథా॥శ్లో॥నానాత్వాత్స్వక్రీయానీతాఃప్రాయఃప్రాంజలయోవిభుమిత్యాది-ననుపాగ్రాదీనాంక్రీ
యాకారిత్వంతక్రీభావేకుతస్యైదతహ-చేష్టవచేష్టతామితి-చేష్టమానానామేవాచేష్టైవ - నశక్తిః-యథాహ

యోశ్చక్రీత్యణాదీనాంచలనం యథాచపురుషస్యశక్త్యాశరాణాంవేధగతి ॥ ౬ ॥ 'పారతంత్ర్యమేవప్రపంచయతి
పంచభిః ॥ కాంతిరితి ॥ చంద్రస్యకాంతిః - అగ్నేస్తేజః-అర్కుఃస్వప్రభా-ఋతువిద్యుతాంసంతా-స్ఫురణమాత్రేణస
త్త్వం-అగ్ధభోవస్తుతోభవాణ-తథాచ॥శ్రు॥సతత్రసూర్యోభాతినచంద్రతారకంనేమావిద్యుతోభాంతికుతోయమగ్నిః॥
తేమేనభాంతేమనుభాతీనర్వంతస్యభాసాసర్వమిదంవిభాతీతి-తథావత్ప్రతిః॥శ్లో॥యదాదిత్యగతంతేజోజగద్భాసయ
తేభిలం॥కుచ్ఛంద్రమసియచ్ఛాగ్నేస్తేజోవిద్ధిమామకమితి-భూమెర్వప్రతిఃప్రాణినామాధారత్వేనపర్వనం-గంధ
శ్పభవాణావైవశక్తిరిత్యథాః॥౭॥కేచ॥తర్పణమితి॥హదేవ-అపాంతర్పణంవృత్తిజనకత్వం - పాణినింజీవనహేతు
త్వం-తాతపశ్యతాసా-రసశ్చత్వమేవ-కించ-వాయూరోజుడితవైవశక్తిః॥౮॥దిశామితి॥దిశామపాధిక్యతాకాశప్ర
దేశానామపకాశఃదిశశ్చత్వం-ఖంచసామాన్యాకాశః-తదాశ్రయఃస్థోటశ్శబ్దస్తాత్రంపరాపస్థావాగ్నిభృతాః-నా

దైవసాదృశ్యోద్యయోశ్చేష్టవచేష్టతాం॥౬॥కాంతిస్తేజఃప్రభాసంతాచంద్రాగ్నేర్మరగ్తుణవిద్య

తాం॥యత్స్థైర్యంభూభృతాంభూమేర్వప్రతిగంధోధతోభవాణ॥౭॥తర్పణంచాగ్రణనమపాండే

వత్సంగతాశ్చత్రసఃఓజస్సుపూబలంచేష్టాగతిర్వాయోస్తవేశ్వర॥౮॥దిశాంత్యమవకాశోపదిశః
ఖంచస్థోటశ్రయః॥నాదోవణఃస్త్రవమోంకారతక్రీతీనాంపుథకక్రూతిః॥౯॥ఇంద్రియంత్వింద్రియా
ణాంత్యంచేవాశ్చతదనుగ్రహః॥అవబోధోభవాణబుద్ధేజీవస్యానుప్రతిస్థితీ॥౧౦॥భూతానామసి
భూతాదిరింద్రియాణాంచతేజసః॥వైకారికోవికల్పనాంప్రధానమనుశాయినాం॥౧౧॥నశ్వరేష్య
హభావేమిదంత్యమనశ్వరం॥యథాశ్రవ్యవికారేషుశ్రవ్యమాత్రంనిరూపితం॥౧౨॥సత్త్వంరజస్త
వగతినిశాస్త్రస్యప్రత్యక్షయాః॥త్వయ్యథాప్రప్త్యాణిపరేకత్వితాయోగమాయయా॥౧౩॥తస్మాన్మ
సంత్యమిభావాయహిత్యయివత్వితాః॥త్వంచామిమవికారేషుహ్యన్యథావ్యావహారికః॥౧౪॥గు
ణప్రవాహవత్త్వన్నబుధాస్త్యఖిలాత్మేన॥గతింసూత్యామబోధేనసంసరంతీహకర్మభిః॥౧౫॥యదృచ్ఛ
యాన్మతాంచాప్రప్యమకల్యాణమహదున్లభాంస్వార్థేప్రమత్తస్యవయోగతంగ్నాయయేశ్వరః॥౧౬॥

దఃపశ్యంతీ-ఓంకారమధ్యమా- వణశ్చకృతీనాంపదాద్ధానాంపుథకక్రూతిఃపుథకక్రూతిఃపుథకక్రూతిఃపుథకక్రూతిఃపుథకక్రూతిః
వణపదాధ్యాత్మికావైఖరీవత్సమిత్యథాః॥౯॥ఇంద్రియమితి॥ఇంద్రియాణామింద్రియంపిషయప్రకాశనశక్తిః - దే
వాశ్చఇంద్రియాధిష్ఠితారః-తదనుగ్రహఃతేషామధిష్ఠానశక్తిశ్చత్వం-అవబోధఃవ్యవసాయశక్తిః-అనుష్ఠుతిఃప్రతిసం
ధానశక్తిః॥౧౦॥భూతానామితి॥భూతానాంకారణంభూతాదిస్తామపహంకారస్త్రవమసి- ఇంద్రియాణాంకారణంవై
జఃరాజసాహంకారస్త్రవం-వివిధం అధిదైవాధ్యాత్మభేదేనకల్ప్యంతగతివికల్పాఃదేవాః - తేషాంకారణంవైకారిక
స్సాత్త్వికోహంకారశ్చత్వం-అనుశాయినాంజీవానాంసంసారకారణంప్రధానంత్యం॥౧౧॥అపిచ॥నశ్వరేష్యతి॥నశ్వ
రేషునాశశీలేషు-ఇహపతేషుభావేషు - యదనశ్వరమవశిష్టమాణంపాపం-తత్త్వమసి - శ్రవ్యవికారేషుహ్యన్మ
వణ్ణాదికార్యేషుఘటకుండలాదిషునశ్వరేషుశ్రవ్యమాత్రంమృత్యువరమాత్రంఅనశ్వరంయథాతద్యత్ ॥ ౧౨ ॥ నను
త్రిగుణాత్తకకార్యయాపిత్వమిత్యక్తత్వాత్కథమనశ్వరత్వంతత్రాహ ॥ సత్త్వమితి॥తద్వృత్తియస్తత్పరిణామా
శ్చమహాదయః-అగ్ధాసాక్షాత్-త్వయిసరేబ్రహ్మణఃత్వితాః ॥ ౧౩ ॥ తస్మాదితి॥తస్మాన్మసంతి-నన్వసంతాంకథం
ప్రతితిరతతహ-యహితీ - యదావికల్పితాస్తదైవప్రతిమాత్రేణత్వయిసంతి - త్వంచామిమతత్తేవకారణతయా
అనుగతః-అన్యథాతుల్యావహారికఃనిర్వికల్పఃత్వమేవావశిష్ట్యనశ్వరత్వం॥౧౪॥ఎవంపాపత్వాద్భజానబంధనశ్చసం
సారిత్యాహ॥గుణప్రవాహగతి॥సూత్యాంనిష్ఠంపంచాంగతి-అబుధాఃఆనిద్యాంసః-అబుధేతిపాపాతః - ఆతఃఆ
బోధనదేహభిమానేనకృతైఃకర్మభిస్సంసరంతితి॥౧౫॥ఏవంతయోస్తత్త్వంనిరూప్యతదప్రాప్యశోచతి ॥ యదృచ్ఛ

యేతి||స్మృతాంమనుష్యతాం-సుకల్యాంపటుతేంప్రియాం||౧౬||అహూకిమితిప్రమత్తోసి-త్వయాబహుభిఃపాశైర్ని
 బద్ధత్వాదిత్యాహ||అపావితి||అస్యదేహస్యలస్వయాదిషుపుత్రాదిషుచ-మమైవైత్యతి||౧౭||అహూత్వాత్మప్రయో
 గావయోఃకిమిదమాగోష్ఠ్యతేలతతహ||యవామితి||భూభారత్మత్రక్షవణాగ్ధంతవతీర్ణా-తిథాహి - నిశ్చితంఆగ్ధకథయ
 సి||౧౮||తదితి||తత్తస్మాత్-అరణంశరణం-ఆపన్నానాంసంస్మృతిభయమపహంతీతిథాతత్ - నమత్వమతిసుభివృధాకిం
 నిర్విద్యసేలతతహ-ఎతావతేతి- ఇంద్రియలాలసేనశ్చంద్రియాథవశ్యస్థయాయత్యేనశ్చంద్రియలాలసేనమశ్యేత
 రీదేఅత్తద్భక్త్యాత్మబుద్ధిఃఅహం-త్వయిచపరేపరమేశ్వరేఅపత్యబుద్ధిరస్మి-తేనఅలమలంపర్యాప్తమితి||౧౯||ననుసతపవతి
 హంపరమేశ్వరశ్చతిత్తాహ||సూతీగృహశ్చతి||అనుయుగంప్రతియుగం-యదాసుతపాఃవృత్తిరితియుగం-నౌఅపయోః-
 యదాచకశ్యపఃఅదితిశ్చేతియుగంఅథునాచవసుదేవఃదేవకీఃయుగం-ఏవంహిప్రాయుగంఅజపవాహంసంబ్రజ్జేఅవతీర్ణా
 ఇతి-భవాన్ననుజగాద-ననుఅమ్యోసాచతుర్భుజోదేవశ్చతిత్తాహ-నానానిహారితి-గగనవనసంగవివత్స్వం-భూమ్నః
 సర్వగతిస్య-విభూతిరూపాఃమాయాః||౨౦||౨౧||వచశ్చతి||ఉపమన్తహేఉపవన్తంహన్యానుహే - సముద్భిక్తవిషయా

అసావహంమమైవేతిదేహస్యాస్యాస్వయాదిషు | సేహపాశైర్నిబద్ధాతిభవాన్సర్వమిదంజగత్ ||
 ౧౭||యువాంననస్మృతౌసాతాత్మగ్రాహపురుషేశ్వరౌభూభారత్మత్రక్షవణాయావతీర్ణాతిథాగ్ధహి ||
 ౧౮||తత్తైగతోష్ఠ్యరణమద్యపదారవిందమావన్నసంస్మృతిభయాపహనూతఃబంధో | ఏతావతాలమల
 మింద్రియలాలసేనమన్త్యాత్మదృక్త్వయిపరేయదపత్యబుద్ధిః ||౧౯|| సూతీగృహేననుజగాదభవానజో
 నౌసంబ్రజ్జితిత్యయియుగంజపత్తగుప్త్యై | నానాతనూగఃగగనవద్విదభ్యహంసికోవేదభూమ్నోడీరుగాయ
 విభూతిమాయాః||౨౦||శ్రీశుకః| ఆకర్ణ్యేదంపితుర్వాక్యంభగవాన్సాత్వతపఃకథః| ప్రత్యాహప్రప్ర
 యానప్రప్రహసన్సన్తయాగిరా||౨౧||శ్రీభగవాన్||వచోవస్సుమవేతాథణంతాతైతమవమన్తహే|
 యన్నఃపుత్రాన్సముద్భిక్తతత్త్వైగ్రామఉదాహృతః||౨౨|| అహంయుయసుసావార్యశమేవద్వా
 రకాకసః|నర్వేప్యేవంయుద్రేప్యవిష్కృత్యస్పదరాచరమ్||౨౩||ఆత్మహ్యోకస్యయంజ్యోతిర్నిత్యో
 న్యోనిగుణోగుణైః|ఆత్మస్మప్తైస్తత్త్వతేషుదేహేషుబహుధేయతే | ఖంవాయుజ్యోతిరపోభూ
 స్తత్త్వతేషుయథాశయమ్|అవిస్త్రిరోల్పభూర్లోకనానాత్వంయాత్యసావపి||౨౪||శ్రీశుకః| ఏవంభగవ

—*ప్రరోద్ధిధాది నామకషడ్భాణయనాదికథాప్రారంభః*

తారాజస్వనదేవఉదాహృతమ్|శ్రుత్వావిసప్తనానాధీమాన్ప్రీతిమనాఅభూత్||౨౫||అథతశ్రుకు
 రుశ్రేష్ఠదేవకీసర్వదేవతా|శ్రుత్వానీతంగురోఃపుత్రమాత్మజాభ్యాంసువిస్త్రితా ||౨౬|| కృష్ణరామాస
 మాశ్రావ్యస్యపుత్రాకంసహింసితాకాన్ప్రరంతీకృవణంప్రాహవైక్షణ్యదశ్రుణోచనా||౨౭||దే
 వకీ||రామరామాప్రమేయాత్మకృష్ణయోగేశ్వరేశ్వర| వెదాహంవాంవిశ్వస్యజామీశ్వరావాదిపూ
 రుషా||౨౮|| కాలవిధ్యప్రసత్వానాంరాజ్ఞాముచ్చాప్తవతికామ్|భూమేభూణాయమాణానామవతీ
 ర్ణాకిలాద్యమే||౨౯|| యస్యాంశాంశాంశభాగేనవిశ్వస్వలిలయాదయః|భవంతికిలవిశ్వాత్మకాంతా
 ద్యాహంగతింగతా||౩౦|| చిరాన్మృతమతాదానేగురుణాకిలవోదితౌ| అనిన్యధుఃపితృస్థానాద్గురవెగురు

కృత్య-తత్త్వైగ్రామఃతత్త్వసమాహః-ఉదాహృతఃసమ్యక్ నియాపితః||౩౧|| ఇమామేవద్భుష్టింసర్వత్రవిధశ్రేష్ఠ్యా
 హ||అపామితి| ఏవంవిష్కృత్యఃబ్రహ్మత్వేనైవాస్యేవమీయాఃకించ - సచరాచరంజగదపి || ౩౩ || ననునానాదికార
 వతాఃకుతోబ్రహ్మత్వం-న- బ్రహ్మణివోపాధిధమైకబహుధాప్రతీతేతినిదృష్టాంతమాహద్వాభ్యాం || ఆత్మే
 తి||యథాభాదిభూతానితత్త్వతేషుఘటాదిషుఅపిస్త్రిరోభావాదికంయాంతి - ఏవమసావాత్మపితృస్వప్తైర్గుణైఃకృ

త్వాతత్త్వతేషుదేహేషుబహుధాశ్చయతేపునశ్చయథాశయంయథోపాధి- అవిర్భావకరోభావాదిరూపేణప్రతీయ
 తే-నవస్తుతే-కుతః-ఏకఃబహుధా-స్వయంజ్యోతిఃదృశ్యతే-సనిత్యఃఅనిత్యత్వేన- అన్యఃఅనన్యత్వేన-నిర్గుణఃస్వగుణత్వే
 నేత్యాది-బహుధాత్వంప్రపంచనీయం||౩౪||౨౫||అథతి||సువిస్త్రితాసతీ||౨౬||కృష్ణరామావతి||సమాశ్రాన్యసంబోధ్య ||
 ౨౭||౨౮||కారేతి||భూమేర్భూయమాణానాంరాజ్ఞాముచ్ఛేదేహంనిధనాగ్ధం-మేమయికిలవతీర్ణాహేఅద్య||౨౯|| య
 స్త్యేతి||యస్యలంశఃపురుషఃసస్యలంశఃమాయా- రస్యాఃలంశాఃగుణాఃతేహంభాగేనపరమాణుమాత్రతేకేనవిశ్వత్వ

త్వాదయఃభవంతితంత్యాత్వాంగతిశరణంగతాన్||౩౦|| చిరాదితి || ఆనిన్యఃఃఆసీతవంతౌ- పితృష్టానాత్ యమసవ
 నాత్||౩౧||౩౩||తస్మిన్నైతి||దైత్యరాట్ బలిః-కథంభూతోవిశ్వస్యాన్యభూతందై వం-సాన్వయఃసపరివారః||౩౪||తయో
 రితి||సబృంధఃసపరిజనఃకథంభూతో-పాదావపనిజ్యయదంబుయయోరవనేజవోదకం- ఆలప్తాబ్రహ్మణవభివ్యావ్యజ
 జత్పునత్పవన్యైత్వతవతతేతా||౩౫||౩౬||సత్తితి||ఇం ద్రసేవోబలిః- ప్రేమవిభిన్నయాప్రేమాన్త్రయాధియాపి
 భ్రాతృభాగయా||౩౭||సనాత్తితి||అనంతాయశేమాయబృహతేభద్రైకదేశేవిశ్వభారణాత్బృహత్తస్మై- కృష్టాయచన

దానం యాపాయ-వేనసేజగద్విధాత్రే-సాంఖ్యయోగవితానాయత్వాదిపదప్రయమైక్యవివక్షయా||౩౮||యోగే
 శ్వరాణామపిదుర్దర్శాయవామస్తాభిదృష్టావిత్వేతన్నాదిద్రమిత్యాహదర్శనమితి || దుష్టాప్రపంచముత్పత్త్యైవ
 యోగేమాందిదుర్లభంమలభమపిభవంతిదాహ-రజప్రహస్యభావానామితి-నః-దర్శనంపాశ్రిష్టా||౩౯||అహంబుద్ధ
 బోవయంసాత్త్వికభక్త్యాభ్యోపసభాగ్యాత్త్యాహప్రభిః||దైత్యైతి||౪౦||౪౧||కదితి||ఉద్బద్ధవైరేణయాభక్తిస్తయా-
 నేవిదితివై ద్యాదయః-కామభక్త్యాగోప్యాదయోయథాసన్నికృప్తాఃశ్వదాశ్చతాంపాశ్రిష్టాః-తథాసన్త్యసంరథాః

దక్షిణమ్ ||౪౨|| తథామేకురుతంకౌమంయువాంయోగ్యేశ్వరేశ్వరౌభోజరాజహతాన్పుత్రాకా
 మయేత్రప్రమాహృతా||౪౩||శ్రీశుకః పంచసంహృతేమాతాగ్రామఃకృష్ణశ్చభారతి | సుఖంసం
 వివితతుర్లోగమాయాముపాశ్రితా||౪౪|| తస్మిన్ప్రవిష్టాపుపలభ్యదైత్యరాడ్విశ్వాత్తదైవంసుతరాం
 తథాన్యనఃతర్జితాన్లోదపరిప్లుతాశ్చయస్సద్యస్సముద్ధాయననామసాన్వయః ||౪౫|| తయోస్సమాసీ
 యవరాసనంబుదానిష్ఠయోద్దుత్రహహాన్యోస్తయోఃదధారపాదావపనిజ్యైర్జ్వలంబుగదఆబ్రహ్మ

పునద్యదంబుహ||౪౬|| సమహాయామాసమహవిభూతిభిమహాహవస్తాగ్రభరణానులెవనైః||ప్ర
 ధ్ధాపవీపాన్పుతభక్షణాదిభిస్సగ్నిప్రవిష్టాశ్చసమర్పణేన||౪౭|| సఇంద్రసేమోభగవత్పదంబుజం
 విభ్రాముహుఃప్రేమవిభిన్నయాధియా | ఉపాచహానందజలాకులేక్షణఃప్రహృష్టరోమాన్పువగగదా
 త్కరం||౪౮||బలిః|| సమోనంతాయబృహతేనమఃకృష్టాయవేదశే-సాంఖ్యయోగవితానాయబ్రహ్మణే

వరమాన్తనే||౪౯||దశకానంవాంహిభూతానాందుష్టాప్రపంచావ్యమర్లభం | రజప్రహస్యభావానాం
 యన్మపాశ్రిష్టాయచ్చయా||౫౦||దైత్యదానవగంధర్వసిద్ధిద్యాధరోరగాః | యతురక్షిపేశాచాశ్చ
 భూతప్రమథనాయకాః||౫౧||విశుద్ధసత్త్విధామ్యుద్ధాత్వయశోస్త్రశరీరిణి | నిత్యంబద్ధవైరాప్రైవ
 యంచాన్యేవతాదృశాః||౫౨||సాలోక్యంచాపిసాహువ్యంసామీప్యహథసాన్తాణాం||పాప్తాప్రేపుండరికా
 తుభావోమాభవకారణమ్||౫౩||కేదిదుద్బద్ధవైరేణభక్త్యాకేచనకామతః | నతథాసన్త్యసంరథాస్సన్ని

కృష్టాస్సరదయః||౫౪||ఇదమిథిమితిపాశ్రియప్రవయోగేశ్వరేశ్వర | సవిదంత్యపియోగేశాయోగమా
 యాంకుతోవయమ్ ||౫౫|| తన్నఃప్రసీదనిరపేక్షవిన్యగ్యయత్కత్వాచారవిదధిషణాన్యగృహాంధకూ
 పాత్ | నిమగ్నిహ్యవిశ్వరణాంఘ్రివలభివృత్తిశ్శాంతోయతైకిఉతసర్వసభ్యైశ్చరామి ||౫౬|| కాధ్య
 స్తాన్గీతజ్యేతనమ్పాను-రుణఃప్రభౌపుమాణాయచ్చగ్నిధయాతిస్కాచోదనాయావిముచ్యతే ||౫౭||

శ్రీభగవాన్ || ఆసకమరీచేష్టట్టుతాన్రక్షిగ్ధాయాంప్రభమేంతరే | దేవాఃకంజహనుషీకత్పుతాం
 సన్త్యావిష్టాఅపిసరాదయోనసన్నికృష్టాత్తితి||౫౮||నమసాత్త్వికేభ్యోపిరాజసాదయఃసన్నికృష్టాత్తితి||త్రతాహ|| ఇ
 మితి||ఇదమితిస్వరూపతః-ఇథమితివిశేషతత్త్వ||౫౯|| తదేవంయద్యపిచైరభావేనాపితృత్వాగ్నిప్రభావేత్తథాపిమాంసా
 త్త్వికంకుర్వతిపార్థయతే||౬౦||తత్తథా-నఃప్రసీద-యథానిరపేక్షైరాన్తకామైరపివ్యగ్యంయత్కత్వాచారవిం
 దం-తదేవధిషణమాశ్రయః తస్మాదన్యస్యగృహం-చిదేవాంధకూపః-తస్మాన్నిమగ్నిహ్యగ్గత్య-విశ్వస్యశరణంరక్షితా
 రఃవృథాః తేహమంఘ్రిమమూలేమస్సతవగ్నిత్రైఫలాదిభిరుపలభ్యాపాశ్రిష్టాప్రైవీకాయేనసోహం - శాంతస్కాప
 కపవచరామి-ఉతలభవా-సర్వేషాంసభాయోయేషహంతేస్తైస్సహాయథాచరామితి||౬౧|| కథమన్యపుణ్యానాంవం

భావఃసంభవతితిచేత్తిహియతేతద్భవేత్తథాస్తాననుశీతయేత్వాహ||శాధీతి || హేత్రభౌ-క్షుశిశవ్యాఃసర్వేజీవాఃతే
 హమీశ-యత్తవానుశాసనంతిష్ఠకాశ్రయః ||చోదనాయాఃవిధినిషేధలక్షణాయాఃసకాశాత్విముచ్యతేనఖలుత్వ
 ద్ధక్తోవిధికింకరస్సాన్యదిభావః||౬౨||తదుక్తంసర్వమనుమోద్యస్యాగమనకారణంసప్రశంబంకథయతిపంచభిః||ఆసన్ని

ఉద్దానాంభార్యానాం - ప్రథమేతంతరేస్వాంభవమన్వంతరే - తేదేవాఃసతాంవాచం-యభితుంయభుంమై
 ధునేనరహయతుంఉద్యంతఉద్యుక్తం-కంప్రజావతిం-జహనుఃఉహసితవంతః॥ ౪౭॥ తేదేవి॥ తేనలవద్వక్తృణావా
 పేన-అసురీంయోనివన్గళలగమౌ - అధునాతత్త్వణమేవ- హిరణ్యకశిపౌద్వాతాభివ్యక్తః - తేదయోగమాయయాత
 తోనీతాస్సంతః॥ ౪౮॥ దేవక్యాభిః॥ దేవక్యాఃఉదరేజాతాః-హేరాజఃహేబలే-తేచకంసేనవిహింసితాః-సాచతానా
 త్తజామత్యాశోచతి-తేచేమేతవలద్యుతంతి-కలసతే॥ ౪౯॥ ఇత్యభిః॥ లోకందేవలోకం॥ ౫౦॥ పృథ్వీః॥ పృథ్వీఃకృత్తః॥ ౫౧
 హిః॥ ఉద్వీధిః-స్వతిం-మోక్షం-ప్రదేనైవవపూర్వంకీర్తితమానినావ-అతః॥ శ్లో॥ కీర్తితమంతంప్రజమజంకంసాయానా
 మందుభిః॥ అర్చయామాసేత్వ్యుక్తం॥ ౫౨॥ ఇతి॥ అయచ్ఛతాంఅన్వయాన్మాసత్తః॥ ౫౩॥ ౫౪॥ పేత్వేనైవమృతేవైదే
 తుః-గదాభృతఃపితవేమమి-నారాయణాంగసంస్పృశ్యేనప్రతిబద్ధందేవావయమిత్యాత్మదర్శనంయోస్తే॥ ౫౫॥ ఇతి॥ ధా
 మదేవలోకం॥ ౫౬॥ తమితి॥ మృతానామాగమనంనగణంవశ్రీకృష్ణస్యమాయాంమేన - తేనైవాపత్యాదిను-పేన

యభిశుముద్యంతం॥ ౪౭॥ తేనాసురీనుగళయోనిశ్శిఖునావద్వక్తృణా | హిరణ్యకశిపౌద్వాతాఃపుత్రా
 స్తేయోగమాయయా॥ ౪౮॥ దేవక్యాఃఉదరేజాతారాజఃకంసవిహింసితాః | సాతాతాశచత్యాత్మజాం
 ప్రసత్తమేధ్యాసతేంతః॥ ౪౯॥ ఇతపతాప్రణేమ్యావోమాత్యశోకావనుత్తయేతత్తత్సవపూర్వం
 లోకంయాస్యంతివిజ్వరాః॥ ౫౦॥ పృథోద్వీధిఃపరిష్వంగఃపతంగఃకుప్రభూఘ్రిణః | షడతేమన్విసా
 దేనపునర్యాస్యంతిసన్తతిం॥ ౫౧॥ ఇత్యాత్మతాసమాదాయఇంప్రసేదేనపూజితా | పునర్వాకరవత
 మేత్యమాతుఃపుత్రానియచ్ఛతాం॥ ౫౨॥ తాదృష్ట్యాచలకాదేవీపుత్రస్నేహానుత్తరః॥ పరిష్వ
 జ్యాకమారోష్యమాధ్వర్యజిప్రువభీష్టశః॥ ౫౩॥ అయాయత్ ప్రసంప్రీతాపుత్రస్పర్శపరిష్కృతి
 మోహితామాయయావిష్టోర్యయాసృష్టిఃప్రవర్తతే॥ ౫౪॥ పీత్యామృతంచయప్రస్యాపితశేషంగదా
 భృతః | నారాయణాంగసంస్పృశ్యప్రలభాత్పిదశకాః॥ ౫౫॥ తేనమస్మగ్యగోపందందేవకీపితరం
 బలం | మిషతాంసర్వభూతానాంయయుధామవివోయసా॥ ౫౬॥ తందృష్ట్యాదేవకీదేవీపుత్రాగవన
 నిగణం | మేనేనుపిన్దితామాయాంకృష్ణస్వరచితాంస్యప॥ ౫౭॥ పవంవిధాన్యద్భుతాకృష్ణస్వపరమా
 త్మనఃపీత్యాన్యనంతవీర్యస్వనంత్యనంతాభారత॥ ౫౮॥ శ్రీసూతః॥ యఇదమనుశ్చణోతీతానియేద్యా
 మురారేశ్వరీతమవృతీతేవణేశితంవ్యాసపుత్రైః | జగద్రుభిదలంతద్భక్తిసత్కణాపూరంభగ
 వతికృతదిత్తోయాతిత్తేనుధాను॥ ౫౯॥

• ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధే - పంచాశీతమోధ్యాయః.

రాజా | బ్రహ్మవేదితుమిచ్ఛామిస్వసారంకృష్టరామయోః | యగోపయేమేపిజయోయామమాసీత్ప్రీ
 తామహి॥ ౧॥ శ్రీశుకః॥ అన్వనస్తీర్థయాత్రాయాంసర్వకర్మమేదిన్సంప్రభుః | గణఃప్రచాగుచశ్చ
 ణోన్మాతులేయాంసలత్కృతః॥ ౨॥ దుర్యోధనాయరామస్తాందాస్యతీతనచావరే | తన్నిపున్సయంతభూ
 త్యాత్రిదండిద్వారకామగౌత్॥ ౩॥ తేనైవాపితకామాసానవాత్సత్సర్వకసాధనః | పాదైస్స

తాం॥ ౪॥ ౫॥ యఇతి॥ అమృతకీర్తిర్యస్వతస్య-వ్యాసపుత్రే | రితిబహువచనంపూజాళం-జగతఃఅఘ . భిన్తేతిత
 తత్-అలంబిశ్చేషంయథాభవతతథా-నకృత్రాదివదితి - తదేవంమోక్షహేతుగ్నింపావత్యయథేతుత్వంచోన్మంతి
 క్తానాంతుసత్కణాపూరంపరమనుభావహంకర్తాభరణమితి-స్వయంసుభయశతామాహ- కించ- భగవత్కృత్యేనైవ
 తంచిత్రంచేససః-తథాభూత్వా-తస్యైవనుధామకాలాదిభయరహితంలోకంయాలీతి॥ ౫౯॥

ఇతి భావాధాదిపి కాయాం-పంచాశీతమోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో॥ షడశీతమేదంభాత్పుభద్రామిజానోహరత్ | గత్వాచమిథిలాంకృష్ణస్వపవిపాప్రవందయత్ | పితోస్సన్వజ్ఞాన
 మాదిశ్యసుభద్రాంఫల్లనాయచ | జగముమిథిలాంకృష్ణస్వభక్తస్త్రియక్తతీతిః | దేవక్యాఃమృతపుత్రలాభవత్ | రాజా
 సస్యసుభద్రాంభోపరామపాప్రీతికూల్యాత్ | మఘటభిమన్యమానఃప్రసంగాత్ పృథ్వితి | బ్రహ్మన్వి॥ ౧॥ ౨॥ క
 మశ్చణోత్తదాహ | దుర్యోధనాయేతి॥ అపరేవవనదేవాదయోనదాస్యంతీతి - తన్నిపున్సయంతభూ
 పున్స-రామంవంచయతుంపూజ్యతమంత్రిదండివేపంవిధాయగత్యత్వాహ-సయతితి॥ ౩॥ తత్రేతి॥ స్వాకసాధనః

కన్యాంపైపున్గిరః||౨౬||ఎకదేతి||తంతిథ్యననిమం త్ర్య-గృహమానీయ- బలేనయత్ శ్రద్ధయోపహృతంపరివిష్టం-తదై
 తుంకిలాన్తునోబుభుజభ్యన్వయః||౨౭||సభితి||భావేనరత్నభిప్రాప్యేణయుభితంమనఃదధే||౨౮||సేతి||ప్రీడితాపాంగాసప్రీ
 డకటాతా-తస్మిన్నేవస్య ప్రంహృదయమీతుణేవయయాసా||౨౯||తామితి|| అంతరంహతుమవసరం-పైపున్గిపాప్రీ
 మిచ్చుః-కామేనభగినుత్ విత్తంయస్యసః-శం-రామాదిసంకూనననిమిత్తంసుఖం||౩౦||రథస్థితి||అసమంతాద్రుంధ
 తఃఆవరణంకుర్వతః||౩౧||౩౨||పాప్రీహణాదితి||పారిబద్ధాణివరవహ్నోఃప్రీతిదేయాని||౩౩||౩౪||సభితి|| అనీహయాఅను
 ద్యమేనై వాగతంయదాహార్యంభోజ్యం తెననిర్వృతిః తానిజాఃక్రియాఃయేనసః||౩౫||యాత్రామాత్రమితి||యాత్రా

భాజితోభిక్ష్యంరామేణాజానతాచసః||౩౬||ఎకదాగృహమానీయతిథ్యేననిమం త్ర్యతం శ్రద్ధయోపహృ
 తంబైతుంబలేనబుభుజేతి|| ౩౭ || సోపశ్యత్త్ర తాంతస్యీయతిః కన్యాంమనోహరాం ప్రీత్యుత్కులైతు
 ణాత్తస్యాంభావతుంభంమనోదధే||౩౮||స్థాపితంచకమేమీత్యసారిణాంహృదయంగమం | హాసంతిప్రీడి
 తాపాంగాతన్నప్రహృదయేతుణా||౩౯|| తాంపరంసమభిధ్యాయన్నతరంపైపున్గనన్దనః | నలేభేశం
 భగినుచ్చిత్తఃకామేనాతిబలియసా||౪౦||సహస్యాం దేవయాత్రాయాంరథస్థాండుగంధగంధాం జహం
 రానుమతఃపితోఃకృష్ణస్యవమహారథః|| ౪౧ || రథస్థోధనురాదాయశరాంశ్చరుంధతోభటా||౪౨||ద్రా
 వ్యకోశితాంస్వానాంస్వభాగంమృగరాడివ|| ౪౩ || తచ్చుత్వాతుభిశ్చరామఃపర్వణీవమహాణా
 వః||గృహీతపాదఃకృష్ణేనమహృద్భిశ్చాస్వశావ్యత||౪౪|| పాప్రీహణాత్పారిబహాణివరవహ్నోర్ముదా
 బలః||సహాధమోవసూరేభరథాశ్వవరయోపితః||౪౫|| అభవన్ప్రీతిసంహృష్టాబాంధవాయదుపాం
 డవాః||అథాన్యదపిక్రష్ణస్యవాత్సల్యంభక్తయోశ్చ||౪౬||కృష్ణస్యాసీగృభాకశ్చిచ్చుత్తదేవభిత్త
 తః||కృష్ణైకభక్త్యైపూర్ణాభాశ్చాంతఃకవిరలంపటః||౪౭|| సడవాసవిదేహీషుమిథిలాయాంగృహశ్ర

మి||అనీహయాగతాహార్యనిర్వృతిఃతనిజక్రియః||౪౮|| యాత్రామాత్రంత్యహరమాదైవాదుపనతం
 చయత్ | నాధికంతావతాతుప్తఃక్రియాశ్చక్రైయథాదితాః||౪౯|| తథాతదాప్రిప్రసాలోంగబహుభా
 శ్వభితిశుత్రః||మైథిలోనిరహంమానడభావవ్యచ్యుతప్రియా||౫౦||తయోఃప్రసనోభగవాదారుతే
 ణాహృతంరథం||ఆరుహ్యసాకంమునిభిర్విదేహోప్రయయాప్రభుః|| ౫౧ || నారదోవామదేవోత్రిక్ప
 ణ్ణోరామోసితోగుణః||అహంబృహస్పతిః||శ్చోమైత్రేయశ్చవనాదయః||౫౨|| తత్రతత్రతమాయాం
 తంపారజానపదాన్యపాః||ఉత్తస్థస్సామ్యుహస్తాన్తైలోకానుసర్వమివోదితం|| ౫౩ || ఆనర్తధన్వతురు
 జాంగలవంగమత్యుపాంచాలకుంతిమధుకేకయకోసలాన్తాః | అన్యచతన్మఖసరోజముదారహాసస్మి
 ద్దైతుంస్యవపపుద్గళిభిర్నానార్యః||౫౪|| తేభ్యస్యవీతుణవిసప్తతమప్రదృగ్భ్యః||యేమంప్రిణోకగు
 రురథాదృశంచయచ్ఛా|| శృణ్వోదిగంతథవశంస్వయశోఽశుభఘ్నంగీతంసురైన్యభీరగాచ్ఛనతై
 ర్విదేహా||౫౫||తేచ్యుతంపాప్రమాకణ్యపారజానపదాన్యపాః | అభీముర్తుదితాస్తస్యైగృహీతా

హాణపాణయః||౫౬||దృష్ట్వాతమత్తమశ్లోకంప్రీత్యుత్కులైసనాశయాః | తైర్ధృతాంజలిభిర్మేము
 శ్చుత్తపూర్వాంప్రథామునీ|| ౫౭ || స్వానుగ్రహాయసంపాప్రమన్నానాతంజగద్గురుం | మైథి
 లశ్చుత్తదేవశ్చపాదయోఃపేతతుఃప్రభోః|| ౫౮ || న్యమంత్రయేతాందాశాహామాతిథ్యేనసహద్వి
 త్రై||మైథిలశ్చుత్తదేవశ్చయగవత్సంహతాంజలి|| ౫౯ || భగవాంస్తదభిషేగ్యతయోఃప్రియచీమ

మా||అంశరీరాదినిర్వాహమాత్రం-భోజ్యంనాధికమల్పంఉపనతంప్రత్యాగతమితి|| ౬౦ || తథేతి||మిథిలస్యజనకస్యవం
 శోమైథిలః||౬౧||తయోరితి||ప్రభురేవస్వయంవిదేహోదేశాప్రయయా||౬౨|| నారదభిత్కృష్ణావ్యాసః-రామఃపర
 శురామః-అహంప్రీతుకః-ఎవమాదిభిస్సహ||౬౩||౬౪||ఆనర్తేతి|| ఆనర్తాద్యన్తాంతాదేశాస్తదేవతాన్యఃసృనార్యఃపురు
 షానార్యశ్చఉదారహాసస్మిద్దమీతుణంచయన్తి||౬౫||తత్-దృశిభిఃనేత్రైః||౬౬||తేభ్యభిత్||స్వవీతుణేనేవవిసప్తతమసా
 ద్యశోయేమంతేభ్యః||యేమంఅభయం-అర్థదృశంతత్వజ్ఞానంచ||౬౭||తభితి||అభీయఃప్రత్యుజ్జన్మః||౬౮||దృష్ట్యేతి||ప్రీ
 త్యాఉత్కులైసనాశయాః||అంతఃకరణానిచయేమాంశ్చ-తైఃశిరోభిః|| ౬౯ ||౭౦|| భగవానితి||తత్అభిషేగ్యతలంగీ
 కృత్య-తస్తదా-ఉభాభ్యామపితాభ్యాంసుర్భవదన్యస్యగేహంయాతీత్యలక్షితః||అవిదితః-యద్వా-ఉభాభ్యాంరూపా

భ్యాంతరదలక్షితః తా భ్యామలక్షితః ఇతి ॥ ౨౬ ॥ ౨౮ ॥ ప్రవృద్ధేతి ॥ ఉద్ధవః ఉద్గతహవః ఉద్గతదయః స్య-అస్త్రైరావిలేక్షి
 నే కృతః కేయస్య ॥ ౨౯ ॥ సమటుంబ ఇతి ॥ కృత్వ రాఘావశ్వరం తత్సల్యాం శ్వేత్యర్థః ॥ ౩౦ ॥ వాణ్యైః ॥ ప్రీతా ప్రీతయః-
 శింస్పృశా సమక్షయః ॥ ౩౧ ॥ భవానతి ॥ ఆత్మాచేతయ తా - సాక్షీ ప్రకాశకః - స్వద్భక్ స్వప్రకాశః - అథలతః కార
 కాత్ ॥ ౩౨ ॥ స్వవచ ఇతి ॥ అనంతో బలధురపి - శ్రీ రాధా రామ అజః పుత్రోఽగ్రమ్ ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ య ఇతి ॥ తచ్ఛాంత్రైః సంసారోపశ
 మాయ ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ దినానీతి ॥ గృహా గృహేషు త్యర్థః ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ శ్రుతదేవ ఇతి ॥ భూస్య పరిభ్రామయః ॥ ౩౯ ॥ తృణైః ॥
 అవనిజే అవనిజే ప్రత్యాళిత వాః ॥ ౪౦ ॥ ౪౧ ॥ ఫలేతి ॥ ఫలైః ఆమలకాదిభిః - అహాణేన ఉత్తరైః - తృణవిశేషములైః సువాసి
 నైః శివైః అమృతవత్స్వాదుభిరంబుభిః - సురభ్యామృదాకస్తూరి ప్రముఖయా - సవర్యయా పూజయా - యథోపవన్నయా
 అనాయా సేవ సంపన్నయా భూతానువప్రవలభ్యత్వాత్ సత్త్వవివర్ధనం యత్ అంధః అన్నం తేన చ ॥ ౪౨ ॥ స ఇతి ॥ అస్య

యా ఉద్ధవో రావిశద్దేహముఖా భ్యాంతరదలక్షితః ॥ ౨౬ ॥ శ్రీ కృష్ణునానా రాఘావశ్వరం తత్సల్యాం శ్వేత్యర్థః ॥ ౩౦ ॥ వాణ్యైః ॥ ప్రీతా ప్రీతయః-
 శింస్పృశా సమక్షయః ॥ ౩౧ ॥ భవానతి ॥ ఆత్మాచేతయ తా - సాక్షీ ప్రకాశకః - స్వద్భక్ స్వప్రకాశః - అథలతః కార
 కాత్ ॥ ౩౨ ॥ స్వవచ ఇతి ॥ అనంతో బలధురపి - శ్రీ రాధా రామ అజః పుత్రోఽగ్రమ్ ॥ ౩౩ ॥ ౩౪ ॥ య ఇతి ॥ తచ్ఛాంత్రైః సంసారోపశ
 మాయ ॥ ౩౫ ॥ ౩౬ ॥ దినానీతి ॥ గృహా గృహేషు త్యర్థః ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ శ్రుతదేవ ఇతి ॥ భూస్య పరిభ్రామయః ॥ ౩౯ ॥ తృణైః ॥
 అవనిజే అవనిజే ప్రత్యాళిత వాః ॥ ౪౦ ॥ ౪౧ ॥ ఫలేతి ॥ ఫలైః ఆమలకాదిభిః - అహాణేన ఉత్తరైః - తృణవిశేషములైః సువాసి
 నైః శివైః అమృతవత్స్వాదుభిః - సురభ్యామృదాకస్తూరి ప్రముఖయా - సవర్యయా పూజయా - యథోపవన్నయా
 అనాయా సేవ సంపన్నయా భూతానువప్రవలభ్యత్వాత్ సత్త్వవివర్ధనం యత్ అంధః అన్నం తేన చ ॥ ౪౨ ॥ స ఇతి ॥ అస్య

ప్రాయః ॥ ౩౩ ॥ కోనుత్పచ్చరణాం భోజమేవం విద్యస్థ జైతుమా ॥ నిమిరం చ నానాం శాంతానాం మునీ
 నాం యస్త్వమాత్మదః ॥ ౩౪ ॥ యోవతీర్యయదోర్వశేనృణాం సంసరతామహ ॥ యశోవితే నేతచ్ఛాంత్రైః
 త్రైతైః శ్రీలోక్యవృజనావహం ॥ ౩౫ ॥ ననుస్తుభ్యం భగవతే కృష్ణాయామంత మేధసే ॥ నారాయణాయ యియ
 సయే సుశాంతతపశ్చయః ॥ ౩౬ ॥ దినానీతి ॥ గృహా గృహేషు త్యర్థః ॥ ౩౭ ॥ ౩౮ ॥ శ్రుతదేవ ఇతి ॥ భూస్య పరిభ్రామయః ॥ ౩౯ ॥ తృణైః ॥
 అవనిజే అవనిజే ప్రత్యాళిత వాః ॥ ౪౦ ॥ ౪౧ ॥ ఫలేతి ॥ ఫలైః ఆమలకాదిభిః - అహాణేన ఉత్తరైః - తృణవిశేషములైః సువాసి
 నైః శివైః అమృతవత్స్వాదుభిః - సురభ్యామృదాకస్తూరి ప్రముఖయా - సవర్యయా పూజయా - యథోపవన్నయా
 అనాయా సేవ సంపన్నయా భూతానువప్రవలభ్యత్వాత్ సత్త్వవివర్ధనం యత్ అంధః అన్నం తేన చ ॥ ౪౨ ॥ స ఇతి ॥ అస్య

కృష్ణస్య తత్సమూర్తిస్తస్యనేత్రైః భూసురైశ్చ - సర్వవీధౌ సుదపాదరేణుభిః కృష్ణాదిభిః - యః సంగమః - సః సమకుతో
 న్యభూదితి - అన్యైః విప్రయే - యద్వా - అభివితరైః - ను ఇతి విప్రయే ॥ ౪౩ ॥ సూషవిష్టానతి ॥ ఉపస్థితః సమీపే ఉపవిష్టః - భాగ్యాః
 భర్తవ్యాః స్వజనాః అవత్యాని చ తైస్సహితః - శ్రీకృష్ణస్య - అంఘ్రీ అభిమృతతీ సమద్రయతీ త్యంఘ్య గ్రీభిమర్శనః ॥ ౪౪ ॥ స ఇ
 తి ॥ యహీదం ప్రవిష్టః తదైవదర్శనం ప్రాప్త ఇతి - సమసన్నాత్రః - నాద్యతనీభూతస్త్యమిత్త్యర్థః - యద్వా - నః అస్మాక -
 అద్యైవ ప్రాప్త ఇతి - కింతు తదైవ ప్రాప్తః - యహీదం విత్వం శక్తిభిః సత్త్వాదిభిః సృష్ట్యా అత్తనస్త్యాయ అనుప్రవిష్టః
 త్వం - దర్శనం వరం కేవలమద్యైవ పాప్రీతి ॥ ౪౫ ॥ మాయా సృష్టి ప్రవేశయో రవిద్యా సృష్టి ప్రవేశౌ దృష్టాంతతయాహ ॥
 యథేతి ॥ అత్తమాయయా స్యావిద్యయే త్యర్థః - యద్వా - అత్తనస్త్యమా యేతి ॥ ౪౬ ॥ కిం చ ॥ శృణ్వతామితి ॥ నిర్వం ప్రవ
 ణకీర్తనాదివరాణాం అమలాత్మనానుపిహృద్యైవ త్వం భాసి - మమకులోచనగౌచరస్త్యం - అహా భాగ్యమితి భావః ॥

౪౭||నమసర్వేషాంహృదిస్థితఃకథంకేషాంచిదేవహృదిభాతి-మేఘేఃసూర్యవత్ జీవోపాధిభిరంతరితత్యాదితియద్యచ్ఛత్రే
 తేహ్నినకస్యాపిభాయాదిత్యతలహా||హృదిస్థితః||కవఃభిఃవిత్తిఃప్రచేతోయేషాంతేషా-అన్తశ్చక్తిభిఃఅహంకారాదిభిః-
 అగ్రాహ్యఃవ్యవహితోపిఠపేతగుణఃప్రాప్తశ్రవణకీర్తనాదిసంసారఃఆత్మాలంతఃకరణంయేషాంతేషాం-అంతఃకరణం
 పే-అవ్యవహితస్త్యమిత్యర్థః||౪౮||ఏతదేవప్రపంచయన్నిమస్యతి||నమఃఇతి||తేతుభ్యంసమోస్తు-అధ్యాత్మవిదాంనివృత్తిః
 దేహాద్యహంకారాణాం-పరమాత్మనెపరమాత్మత్వేనప్రకాశమానాయమోక్షప్రదాయేశ్వరః - అనాత్మనేదేహాద్య
 భిమానినేదేహాయ - పరత్వేనాప్రకాశమానత్వాత్-స్వాత్మనస్సుకాశాత్విభక్తఃసమగ్నిఃఃసృత్యుఃసంసారోయేనతి
 స్త్రి-కుతపతస్త్రాహ-సకారణంమహాదాదికార్యం-అకారణంప్రకృతిఃతదుభయలింగంఊహాని-నియంతృనియన్యత
 యాక్షయంషేప్రాప్తవతే-అతఃఉభయనియంతుఃస్వస్వాత్మకాశాత్తదుభయవశ్యాయజీవాయవిభక్తమృత్యవశ్య
 థఃనియంతృనియన్యత్వేకారణంవదన్నాహ - స్వమాయయాలసంవృతేతి-అతఃఅలుప్తైశ్వర్యత్వాత్తన్నియంతృతు
 భ్యంసమః-కించ-గుప్తస్త్రయేమాయావిత్వాదేవఅన్యేషాంగుణావృతాదృష్టిర్వేనతస్తే-యదా-స్వమాయయాస్వ

ర్వతాంత్యాభివందతామన్యథాంసంసదతామంతహృదభాగ్యహలాత్మనాం || ౪౭ || హృదిస్థోవ్యతి
 దూరఃస్థః||విత్తిఃప్రచేతసాం || అన్తశ్చక్తిభిరగ్రాహ్యావ్యంజ్యపేతగుణాత్మనాం||౪౮||నమోస్తుతే
 ధ్యాత్మవిదాంపరాత్మనేహ్యవాత్మనేస్వాత్మవిభక్తమృత్యవే | సకారణాకారణలింగమాయాషేస్వమా
 యయాసంప్రసృద్ధగుప్తయే||౪౯||సర్వంశాధిస్వభృత్యాన్నఃకిన్నీశశకరవామతే | ఏతదంతాన్య
 థాంక్షేయోద్భవాన్తిగోచరః||౫౦||శ్రీశుకః||తమక్తమిత్యుపాకణ్యభాగవాన్సగ్రీతాతిహా | గృ
 హీత్వాహానిసానింప్రహసంస్తమవాచహ||౫౧||శ్రీభగవాన్||బ్రహ్మాండేమగ్రహాథాయసం
 ప్రాప్తాస్త్విద్ధ్యమూఽద్విజా||సంచరంతిమయాలోకాపునంతఃపాదరేఖాభిః||౫౨||దేవాఃతైత్రి
 జేతథాన్దిర్నసస్పర్శవార్పనైః | శనైఃపునంతికాలేనతదవ్యహాతమైశ్చయా || ౫౩ || బ్రాహ్మణో
 జన్మతశ్చేగ్రియాన్సర్వేషాంప్రాణిసామిహ||తపసావిద్యయాతృప్త్యాకిముమతః-లయాయుతః || ౫౪ || న
 బ్రాహ్మణాస్తేదయతంహవమేతద్వశుర్భుజం | సర్వదేవమయోవిప్రస్సర్వవేదమయోహ్యహం ||
 ౫౫||దుష్ప్రజ్ఞాలివిదితైవమవజానంత్యసూయవః | గురుంమాంవిప్రమాత్మానమర్చాదావిజ్యదృష్ట
 యః||౫౬||చరాచరమిదంవిశ్వంభావాయేచాస్యహేతవః | మదూగ్రహణీతిచేతస్యాథత్వేవిప్రోమదీక్ష
 యా||౫౭||తస్మాన్ప్రగ్మాఽఽముషీనేతాన్సగ్విదయార్పయన్విశేః | ఎవంచేదర్పితోస్త్వద్ధానాన్యథా
 భూరిభూతిభిః ||౫౮|| శ్రీశుకః||సశ్శంప్రభుణాదిప్రసూకృష్టాద్విజోత్తమాః | ఆరాజైశ్చకాత్మ
 భావేనమైధిశ్చైవసగ్గతిం ||౫౯|| ఎవంస్వభక్తయోరాజభాగవాభక్తభక్తిమాః | ఉషిత్వాది
 శ్యసన్నాగంపునద్వారవతిమగాత్ ||౬౦||*****

—*నారాయణమహాపిఠానారదాయోపదిష్టశ్రుతిగోపాఖ్యానపూర్విరంభఘట్టిః.*—
 రాజా||బ్రహ్మబ్రహ్మణ్యదేవేశ్వోగుణజేగుణవృత్తయః||కథంచరంతిశ్రుతయస్సాత్మాత్మదసఃపరే||
 స్యలసంవృతాలన్యేషాంచరుగ్ధాదృష్టిర్వేనతస్తే||త్యేకంపదం||౪౯||సగతి|| సఃఎవంభూతఃపరమేశ్వరఃత్వంసఃఅస్మాన్
 స్వభృత్యాశాధిక్షయ ||౫౦||౫౧||స్వస్త్రిన్నాదరమధికంబ్రాహ్మణేషుచమందమివాలత్యులోకసంగ్రహపరోభగ
 వాఃమత్తోపిబ్రాహ్మణేషుశ్రద్ధాతిరేకంకుర్విత్వేనంతఃసమశాస్త్రినప్రభిః||బ్రహ్మగ్నితి||మయాహృదిస్థేన||౫౨||మమ
 దేవాదిభ్యోపిబ్రాహ్మణాఃశ్రేష్ఠాఃఇత్యాహ||దేవాఇతి|| తేశనైఃపునంతిపేతగుణద్యఃకించ - దేవాదినియత్సంంతిద
 వ్యహాన్తమానామీక్షయా||౫౩|| బ్రాహ్మణఇతి||మమకలాపరికలనంఉషాస్త్రితయాయుతః ||౫౪|| కించబ్రాహ్మణా
 రాధనమేవమమప్రేష్టమిత్యాహ||నేతి||హేతుమాహ-సర్వవేదమయోవిప్రఇతి-ప్రమాణాధీనత్వాత్ప్రమేయస్య -
 వేదమయోవిప్రోదేవమయాదప్రమాగ్రహీత్ప్రేష్టఇత్యర్థః||౫౫|| దుష్ప్రజ్ఞాఇతి||అసూయవఃవోషదృష్టయఃఇజ్యదృ
 ష్టయఃపూజ్యబద్ధయః||౫౬||చరాచరమితి||అస్యవిశ్వస్యహేతవోభావామహదాదయః-మదీక్షయామమైవసగర్వత్రకు
 తయా||౫౭||౬౦|| ఇతిభావాధాదీపికాయాం - షట్శీతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా,*****

శ్లో॥ సప్తాశీతమేనారాయణవారదవాదతః | వెదైస్తు నితగుణాలంబార్థుణాచరభోవ్యతే || వాగ్విశాయస్యవదనేలక్ష్మీ
 ర్యస్యవచకుసంయస్యైవహృదయేసంవిద్యంతస్సంహమహంభజే | సంప్రదాయశుభ్యథాసంస్థాయనిర్వృత్యంప్రితః |
 శ్రుతిస్తుతిమతాంవ్యాఖ్యానీరిహ్యమియథామతి || శ్రీమద్భాగవతంపురైవసాగరిస్సన్నైషేపతిం | మయాశుతమప
 స్సుప్తముద్భుప్తముపదీయతే | పూర్వాభ్యాసయాం తె|| శ్లో॥ ఏవంస్వభక్తయోరాజాభగవాంభక్తిభక్తిమాన్ | ఉష
 త్యాదిత్యసన్నాగంపునద్వారవతీమగాదిత్యశ్రీసన్నాగం సతాంస్వతఃప్రమాణ భూతానా మపామ్రాణ్య శారవర
 హితానాం వేదానాం మార్గం బ్రహ్మపరత్వముపదిత్యభగవానగాదిత్యక్తం - తత్రవేదానాం బ్రహ్మపరత్వ మనుటమా
 నం మన్వానవృత్తతి | బ్రహ్మసిద్ధి || తత్ర తావన్నుఖ్యలక్షణానుభవేనప్రధానబ్రహ్మప్రవృత్తిః - యథా-ముఖ్యావహు
 యోగభద్రదేవధా-యాధిశ్యస్వయాపేజాత్యానుజేనా- నిదేశాన్దేవప్రసింజ్ఞాసంజ్ఞాసంకెతేనప్రవతతాతే-య
 థా-డిక్కుగోశుత్తలి- లక్షణావతేనైవసంకెతేనాభిహితార్థ సంబంధినీ-యథాగంగాయూంఘోమః ప్రతిపటితి-
 గోశీచాభిపి-తార్థలక్షణగుణయైకత్యవృత్తే-యథాసంఘాతాదేవదత్తలి-యథాహుః|| శ్లో॥ అభిధేయాపినానా
 తేప్రవృత్తిలక్షణ్యతేలక్ష్యమాణుజైర్యోగాత్ప్రతిష్ఠాతుగోణతేతి-యోగవృత్తిస్తుగోణతేతి- యోగవృత్తిస్తు
 ఏతత్ప్రధానవృత్తిప్రతిపాతితపదార్థామోఃప్రకృతిప్రత్యయాథామోర్వామోగేన-యథాపంజం బేవగవః పాదక
 ఇత్యాది-తత్ర తావత్ బ్రహ్మణిహాసీవృత్తీర్నసంభవతీత్యాహ- సాక్షాత్కథంవరంతీత-తత్ర హేతుః - అనిదైశ్యభి-
 అనిదేశ్యత్వేపి హేతుంవదగనునవృత్తింనిరాకరోతి-నిగుణజేనునవృత్తియైతి - గుణైర్వర్తమానాఅపినిగుణజేథం
 చరంతీత్యథాః - నిగుణత్వేచ హేతుంవదలక్షణాయోగం-చనిరాకరోతి-సదసతఃపరైతి - శార్యకారణభ్యాంపర
 స్త్వాఅసంగేతేనదిదపిసంబంధాభావాన్నలక్షణాయోగవృత్తీసంభవత్యిత్యథాః - ఎవంపదార్థాత్వామోగావపదా
 ర్థాస్యచవాత్కాథాత్వామోగాన్మహుగ్రీగోచరత్వంబ్రహ్మణ్యిత్యభిపాదయః || చం || శ్లో॥ సర్వవేదమయోవిప్ర
 స్సర్వవేదమయోప్యగ్రహమితివేదానాంబ్రహ్మప్రమాపకత్వంభగవతుక్త్యేవావగతం-తత్సూర్యాభ్యామేపి|| శ్లో॥ ఏ
 శుద్ధసత్వధాన్యధాత్వయితాత్మశరీరణీతిబలివచనేనావ్యవగతం-తత్సూర్యాభ్యామేపి|| శ్లో॥ బ్రహ్మతేహృదయం
 శుద్ధమత్యాదితాతాత్మయోనైప్రవాన్తనత్యత్యం తేనమునివచసావ్యవగతం-శూక్రియతేవైవం || శుక్రిసర్వవేదాయత్నవ
 మామనంతితపాంసంసర్వాణీచయద్వందంతీ-ప్రత్యతచ-వేదైశ్చసర్వైరహమేవవెద్యైతి-బ్రహ్మణశ్చిదదైవలక్షణ్యం
 బహుశఃప్రతిపాదితం-తత్ప్రదిదదిద్వలక్షణబ్రహ్మస్వరూపస్వభావపరాణాం || శ్రు|| సత్యంజ్ఞానమనంతం - యస్సర్వ
 జ్ఞస్సర్వవిదిత్యాదిశురీవచసాంతస్యగ్రహపకత్యేపి|| శుక్రి|| అయమాత్మాబ్రహ్మ-తత్వసః - సత్వం ఖల్విదంబ్రహ్మ
 త్యాదితావరకూర్తశబ్దసమానాధికరణతీయాశ్రుతానాంవిదదిద్వాచితబ్దానాంకథం విరమాన్తప్రమాపకత్వమితి పృ
 చ్ఛతిరాజాబ్రహ్మసిద్ధి|| హేబ్రహ్మ-గుణవృత్తియిత్యత్రగుణశబ్దోవిశేషణవరః- గుణజాతీగుణక్రియాన్యతమేన
 ద్వాదభూతేనవృత్తిర్బీదనంయాసాంతాః- జాత్యాదికంప్రవృత్తినిమిత్త్యత్యతద్విశిష్టభిధాయన్యశ్శుక్రియః చిదది
 త్పరాకథంబ్రహ్మణీసాక్షాచ్ఛరంతీప్రవర్తనై-నహిప్రవృత్తినిమిత్తప్రహాణేనశబ్దఃప్రతిపాదయతుమలమితిప్రశ్నార్థః-
 నచలక్షణయాచరంతీతవత్ప్రయంక్తం-ఉదాహృతశుక్రిప్రత్యాదిభ్యోభిధావృత్తైరేవావగమాత్ - నచకలిపయశుక్రి
 తీనాంత్రముఖ్యవృత్తిఃచిదదిదాదీపరాణాలక్షణావృత్తిరితియంక్తం-సర్వవేదాయత్నవమామనంతి- వెదైశ్చసర్వై
 రహమితిసర్వశబ్దాన్వారస్యాత్సర్వాసామపితస్సన్నభిధావృత్తైరేవావగమాత్-అతపవసాక్షాదిత్యక్తం - తావద్భూతిశ
 బ్దానాంవృత్త్యసంభవంవ్యంజయకంశిసప్తి - అదేశాశ్చేచితనాచేతనసహితీయతయానిదేశాప్తమహత్వ - తత్రహే
 తుఃసదసతఃపరేసచ్చాసప్తతయోస్సమాహారస్తస్మాత్ప్రదిదదిద్భ్యాంపరేవిలక్షణాన్యస్సన్నిధియావత్ - సహిచ
 దదిగ్రతాతిప్రవృత్తినిమిత్తశబ్దానాంవిదదిద్భ్యామన్యస్సన్నుఖ్యవృత్తిస్సంభవతీతిభావః - అథగుణశబ్దానాంవృత్త్య
 సంభవంద్యోతయతుంవిశిసప్తి-నిర్గుణత్వనిగతత్రైగుణ్యత్రైగుణ్యప్రత్యసీకే- యద్వా - గుణశబ్దానాయేయప్రవృ
 త్తినిమిత్తభూతాఃగుణాః తేభ్యస్సర్వైర్భ్యోనిగతతేనిగుణాభ్యినిగ్రీయత్వస్యాప్యవలక్షణం || ౧ || ఉత్తరమాహ|| బు
 ధ్ధితి || బుద్ధ్యాదిఉదాహరణ - జనానాంఅనుశాయిసాంజీవానాం - మాత్రాద్వ్యధాన్వయః ఈశ్వరఃఅస్మజత్ - మీ
 యంత్యభిమాత్రాఃవిషయాఃతదథాం-భవాథాం భవోజన్మలక్షణంయత్ కర్తృత్వస్త్రిభృతికర్తృకరణార్థ మిత్యథాః-
 ఆత్మనెలోకాంతరగామి-తేఆత్మనస్తత్త్వోకభోగాయేత్యర్థః-అకల్మనాయకల్మనావృత్తియేముక్తయిత్యత్యర్థః-అథా
 భమకామమోక్షార్థమిక్రమేణవదచతుష్టయస్సార్థః-జనానామివదకాజీవాధమీశ్వరస్య సుప్త్యాదిషుప్రవృత్తిం

స్యతి-ప్రభురితిఃకుశ్వరస్యఉపాధివశ్యత్వాభావేననిత్యముక్తతాండర్యయతి-అయమభిప్రాయః-యద్యపుక్తరీత్యా
 కాపిత్రవృత్తినిసంభవతి-తథాపి-పరంపరయాసామ్యోద్ధాసర్వాసాంశుగ్రీసాంబ్రహ్మణీవర్యవసానం-కించ-ఈ
 క్వరోజీవానామోద్ధామేవసృష్టింకరోతి-నచస్వరూపోపపాదనమంతరేణోపపద్యతే-అతోయోగ్యాకాచనవృత్తి
 క్షిచారణీయేత్వైరం-సగుణమేవగుణైరనభిభూతంసర్వజ్ఞంసర్వశక్తింసర్వైశ్వరంసర్వనియంతారంసర్వోపాస్యం
 సర్వకర్మఫలప్రదాతారంసమస్తకల్యాణగుణనిలయం-సద్విదానందంభగవంతంశుగ్రీయఃప్రతిపాదయంతి॥శుగ్రీ
 యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవిద్యస్సజ్ఞానమయంతపఃసర్వస్యవశీసర్వస్యేశానేయఃపుణివ్యాంతిశ్శాపృథ్విపీమంధరఃసోకామయ
 తబహుస్యాంప్రజాయేయేతి-సక్షాతుతలోకాన్నస్సజేయఇతి-తక్షత-తత్రైజోఅస్సజత-సస్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మై
 త్యాద్యాః-తథాభూతేశ్వరతాంచతావస్థంసారిణోజీవస్యతన్నవృత్తయే-తత్త్వమసిత్యాదివాక్యానిబోధయంతి-తత్ర
 వతే-త్వంపదయోస్సామానాధికరణ్యంత్రతీయతే-తచ్ఛప్రకారాంగరేణామటామానంబ్రహ్మణీవర్యవసానంగమయ
 త-తథాపి-నతావత్-వైశ్వదేవ్యామితైవదుభయోరేకాధ్యాభిధానెనసామానాధికరణ్యంబుటతేయథాక్తం॥శ్లో॥ఆ
 మితాండవతాయుక్తాండత్యైవైవతద్ధితః॥ఆమితౌపదపాన్నిధ్యత్యైవవిషయార్పణమితి-కుతఃభిన్నార్థత్వాత్-
 సచాజమాత్సార్థయోనికాభూతమయోవిశేషణివిశేష్యభావేనసీలముత్పలమివతే-యథాక్తం॥శ్లో॥స్వస్వధ్యార
 జ్యతేయేనవిశేష్యంతద్విశేషణిమిత్యాది-కుతఃవిరుద్ధార్థత్వేనతదయోగాత్-నచజమాత్సార్థత్వేన-సంబంధలక్షణ
 యాకుసుమితక్రమాంగంకేతవత్-కుతఃపికార్థత్వస్యవివక్షితత్వాత్-అతఃజహదపమాత్సార్థలక్షణయాసోయం-దేవద
 త్తైఇతివద్విరుద్ధాంశత్వాగేనానుగతవిదంశేనైకార్థసామానాధికరణ్యేనస్థితేవర్యవసానం-అస్థూలానివాక్యానాంతు
 సామ్యోదపానిపేధేనతన్నదార్థశోధనఉపయోగాన్నిర్ణయేషవర్యవసానం-తథాచాత్రైవోపక్రమే॥శ్లో॥స్వస్వప్రమి
 దమాపీయేత్యాదివావిశిష్టమాలంబనంవక్ష్యతి-అంతేవ॥శ్లో॥శ్రుతయః-త్వయిహింసలంత్యతన్నిరసనెనభవన్నిధనాభివ్యవ
 సంహరిష్యతి॥ఉపాసనానివాక్యానాంఅన్యార్థప్రభృత్యాపుష్ట్యాద్యవలంబనత్వేనజ్ఞానసాధనవిధానైతత్సర్వమిత్యే

౧॥ శ్రీశుకః॥ బుద్ధీంద్రియమనఃప్రాణాజనానామస్సజత్ప్రీభః॥ మాత్రార్థంచభవాద్గంచ

షాదిక॥ చం॥ అత్రానెనజీవేనాత్మనానుప్రవేశ్యనానురూపేవ్యాకరవాణీనానురూపయోనికర్వహితాతేయదంతరా
 తద్భ్రష్టా॥శుగ్రీ॥సర్వాణిరూపాణివివిత్యధీరఃనామానికృత్యాభివదణయదాత్తే॥శ్రు॥తత్ప్రసిద్ధ్యై-తదేవానుపానివిశ
 తే-తదనుప్రవేశ్య-సచ్ఛత్యచ్ఛాభవత్-ఇత్యాదిశ్రుతయః-స్వవర్యంతనామరూపవ్యాకరణేన-తద్భిదదద్వస్తు-శరీరక
 తయాతత్తచ్ఛబ్దవాచ్యోగూరితిప్రతిపాదయంత్యః-పరిహారమాహురిత్యభిప్రేత్యతత్రబహుశోజగత్సర్గప్రకారవణా
 నయైవప్రకృతప్రశ్నస్యోత్తరముక్తప్రాయమితివాచిప్రేత్యకేవలంసృష్టిమాత్రంస్సార్థయతి-బుద్ధీంద్రియేతి॥జనా
 నాంబుధ్యాదీనస్సజత్-ప్రభురధ్యక్షఃసర్వాహకఇతియావత్-అయమభిప్రాయః-స్వయమంతరాత్మతయానామరూప
 యోగ్నిర్వాహకోభవతుంబుధ్యాదితజ్జీవలక్షితసమష్టిపరంపరయా-మహాభూతవర్యంతమాత్మానంతత్తచ్ఛరీరకంవ
 రిణమయ్య-తత్తయఃపునస్సదసచ్ఛబ్దవాచ్యవిదద్భిత్తదేవాదిస్థావరాంతజగద్రూపతత్తచ్ఛబ్దవాచ్యశ్చాభవదితి-ఎవంచి
 దదిత్సదార్థానాంసర్వేషాంపరమాత్మశరీరతైకస్వాభావ్యాత్తత్వేనైవతేషాంవస్తుత్వావృథక్సీద్ధివిశేషణ-త్వావృథాపృ
 థక్సీద్ధివిశేషణవాదితజ్జ్వానామాకృత్యధికరణవ్యాయేనవిశేష్యవర్యంతాభిధానస్వాభావ్యాత్-గవాదితజ్జ్వాదాంగోత్వా
 దికంప్రవృత్తినిమిత్తీకృత్యవ్యక్తివర్యంతాభిధానస్యముఖ్యవత్సర్వేషాంలోకపుష్పత్వైస్సస్వాధ్యాభిధానాంస్వస్వా
 ధ్యావరమాత్మావృథక్సీద్ధివిశేషణభూతా-ప్రవృత్తినిమిత్తీకృత్య-పరమాత్మాభిధానముఖ్యమేవేతి-విస్తరస్తుభాష్య
 దిష్వనుసంధేయః-పరమకారుణికస్యావాత్సమస్తకామస్య-స్వవరప్రయోజననిరపేక్షస్య-అష్టాశాసత్సర్వైతప్ర
 యోజనంకిమిత్యతలపా-మాతార్థమితి-అత్తనైకల్పనాయచేతితాదర్థ్యచతుర్థ్యంతం-మాతార్థందేహార్థంతమత్పద
 నార్థమిత్యర్థః-అసత్ప్రాయాణాంజీవానాంస్వారాధవోపయుక్తకరణిక-లెఖరాదిప్రదానేనోజ్జీవనార్థంజగత్సర్వేప్రవృ
 త్తిరితి-పరిపూర్ణాస్యపిపరానుజన్మయోసంగతేవేతిభావః-అతఎవ-గర్భజన్మజరామరణాద్యనైకదుఃఖావఘాజగత్సర్గ
 ప్రాయుక్తనైపుణ్యశంకాపిరస్తా-దుఃఖస్యతత్తజ్జీవానాదికర్తృప్రాయుక్తత్వాత్-మియంతేఇతిమాత్రాఃదేహః-భ
 వార్థః-ఖ్యుదయార్థంఆరాధయత్సభోగి-శ్రేయసరూపాభ్యుదయప్రదానార్థమిత్యర్థః-అనెనదేహమాత్పదసస్యాపి

ప్రయోజనము క్షం-యద్వా-భవాద్ధం త్రైవిదికరూపశ్రేయః ప్రదానార్థం - అన్త సేలధ్యాత్మజ్ఞానార్థం ముక్తిపా
ధనోపాసనవిష్ణుత్వయత్తత్కః-యద్వా-అత్తార్థం జీవాన్మస్వయావసజ్జాలాభార్థం - ప్రశయావస్థానామసత్త్వా
యాణాంజనానాంపరమాత్మనలత్తనాంబశేషశేషభావజ్ఞానేనైవవ్యక్తసజ్జాలాభః - అత్తలూకాయకల్పనంజ్ఞానైకా
కారిహ్యత్తనుదేవమనుష్యాదికల్పనంతదభావాయము క్షయే ఉపాయానుష్ఠానదేవాదిభేదవిప్రతిపూర్వక ముత్త్యక్తం
చేత్యర్థః-యద్వా-సర్వవిదంసంకల్పమాత్రేణనోపపద్యతామితితలహ-కల్పనాయచేతకల్పనంక్రీడనం-తత్త్వ-పరి

పూర్ణస్వాపిక్రీడనార్థంజగద్వాసపారత్వతిభావః ||౨|| అగ్రచలనాదివిశిష్టపరంపరాగతత్వాన్నసందేహాయుక్త
త్వత్వాహ||సేతి|| సైవాయథా క్షలక్షణాయథా క్షలంబనావాభాగ్నిప్రహ్వపరా-త్రధయాఅదరేణవైతండికతరా-
నభినివేశేనయః శ్రవణాదిసాధారయేత్ - సఃఅకించనఃసర్వదేవోమ్యుపాశిస్సుతతఃపరంపరంపాప్రయోదితి ||చం||
సర్వభంసర్వశబ్దానాంబ్రహ్మణీముఖ్యవృత్తిర్నతాకైక్యగోపీతా-అపితు-తత్తదధోష్వేవ-తతాగంపార్వజసీనవ్యవృ
త్తిభంజనేనబ్రహ్మణీవృత్త్యతిస్సాధ్యతత్వతలహ ||సైపేతి|| సైవఉపపాదితాబ్రాహ్మీప్రహ్మసంబంధిసర్వశబ్దా
నాంబ్రహ్మణ్యభిధానవృత్తిత్యర్థః ఉపనివృత్తరహస్యతమాఉపనివృత్తపిచారేణావగంభ్యైతివార్థః - అనభీతవేదాం
తతాస్తాగ్రీణాంతత్తదగమాప్రవర్తనసితవృత్త్యైవవ్యగతవేదాంతార్థ తదనుష్ఠాననిష్ఠః బ్రహ్మణ్యవృత్త్యిక్య

హీతా-నహినుడశబ్దవృత్త్యతిమగృహీతవతఃకస్యచిత్తుంసోమటశబ్దా తదధానవగతావపితస్య తద్భేదకతక్రీర్విహతే
తిభావఃతథాహి-పూర్వేషామపిపూర్వజైర్వామదేవాదిభిరేవావృత్త్యతిభ్యతాలవధృతానిశ్చితితియావత్ - వా
మదేవప్రహ్లాదాదయోహిపరస్య బ్రహ్మణీస్సర్వాంతరాత్మత్వం సర్వస్యతచ్ఛరీరత్వం శరీరవాదినాం శబ్దానాం శరీ
రిణీపర్యవసానంచపశ్యంతి- అమామిత్వాన్తశరీరకంపరంబ్రహ్మణిశ్చతత్త్వామానాధికరణ్యసమనుసార్యాదీనహంమ

చలత్త నేకల్పనాయచ||౨|| సైవహ్యుపనివ.ద్వాగ్నిప్రహ్వేషాంపూర్వజైర్భూతా | త్రధయాధార
యేద్యస్తాం యేమంగచ్ఛేదకించనః||౩|| అత్ర తేవణాయహ్యమిగాధాంసారాయణాన్యతామినారదస్య
చసంవాదమృషేర్నారాయణస్య||౪|| ఏకదానారదోలోకాపర్యటభగవత్ప్రియః | సనాతన
మృషిం ద్రష్టుంయయానారాయణా శ్రమమ్||౫|| యోవై భారరవద్దేష్టితేమాయస్య ప్రయేన్యణాం |
ధర్మజ్ఞానశమోపేతతల్యాదాస్థిత ప్రపః||౬|| తతోప్రవిప్లమృషిభిఃకలావగ్రామలూసిభిః | పరితంప్ర

నురభవం-సూర్యశ్చకక్షీవాన్మపిరస్త్విప్రతిభి||జ్ఞో|| సర్వగత్వాదనంతస్యసపివాహమవస్థితః| మత్సర్వమహంసర్వం
మయిసర్వంసనాతనఇతి-నిర్దిశంతఃసర్వబుద్ధిశబ్దాపరమాత్మపర్యంతాప్రదర్శయంతః సర్వశబ్దానాంపరమాత్మస్య
వవృత్త్యతిమగృహీతవంతఇతిగానః-ఇన్ధంగృహ్యమాణాయావృత్త్యైఃఫలమాహ-త్రధయేతి- తామక్రవిధాంవృత్త్య
త్తియఃపుమా-త్రధయాధారయేత్ సోకించనఃనాస్తికించనప్రార్థనీయంయస్యసః-యేమంముక్తింగచ్ఛతిప్రాప్నో
తి||౩|| ఏకదేవసర్వశ్రుత్యర్థనిరూపణేనప్రపంచయితునివహసమవతారయతి ||అత్రే|| నారాయణాన్యతాంనారా

యణఃప్రవక్తృత్వేనలబ్ధితాయస్యాంతాంగాధామితిహాసం || చం || అథపరస్యబ్రహ్మణస్యవ్యంతసర్వబుద్ధిశబ్ద
త్వంసర్వాంతరాత్మత్వంజగత్కారణత్వంపరమకారుణికత్వంమోక్షప్రదత్వంచోక్తం - అథాత్మార్థస్యస్వమనో
త్పేషితీతత్వశంకారాసాయముద్ధరావేదావపితానుక్తగుణవిశిష్టంభగవంతంతుష్టుపురితవక్తుంతావత్ప్రప్రకృ
పరిహారానివహాంతరేణసంవాదయతి ||అత్రే|| అత్రత్వస్యగ్రీష్మమదుత్తరేవ - సంవాదరూపాంనారాయణేన

ప్రవర్తకేనాన్యతాంగాధాం-తేతుభ్యంవణాయహ్యమి-శృణ్వతిశేషః-కోసానారాయణఃపరమవ్యోమనిలయః-కించా
వతారవిశేషఃకశ్చతస్యాఃశ్రోతత్వతలహ-నారదస్యేతియుషేయుషివేషధరస్యబదర్యాశ్రమవాసిమోనారాయ
ణస్యనారదస్యచసంవాదంప్రశోదైరూపమితిహాసంకథయిహ్యనిలసంబంధః ||౪|| చం|| సంవాదమేవప్రస్తావం
నారదస్యనారాయణోపవీతమాహ||ఏకదేతి|| సనాతనంపురాణంయుషింనారాయణం ద్రష్టుంతస్యాశ్రమంబదర్యా

భ్యంయయా||౫|| చ౪||యుషింవిశిష్టేయఇతి||యేమాయలభయకూపాయస్యస్తయేమోక్షాయచ- అకల్పతల్యా
వధి-తమస్యాత్మోపాసనాకంఠస్థితఃఅధికృతవానిత్యకః-కథంభూతః-ధర్మఃవర్ణోచితః - జ్ఞానమాత్మనఃప్రకృతిపురుషా
భ్యాంవిలక్షణత్వేనావలోకనం-శమోరాగద్యేషాదిరాహిత్యం-ఏభిరుపేతః||౬|| చ౫||తత్రేతి || తత్రనారాయణాశ్ర
మే-పరివృతంనారాయణంప్రతీదమేవత్వత్పృష్టమేవావృచ్ఛత్ ||౭|| చ౬||తస్మాఇతి || తస్మైకృష్టవతేనారదాయయు

షీణాంశ్యన్యతాంసతామిమమదుక్తపరిహరగర్భామవోచత్ - తదుక్తపరిహరస్యాపిసాంప్రదాయకత్వంవదగతం
 విశిషిష్టే-యథిత- జనలోకనివాసినాంపూర్వేషా ముగ్రజానాంసనందనాదీనాంయస్సంవాదః ప్రశ్నోర్జిరయావత్త
 మిమమవోచదితిసంబధః॥౮॥స్వామింభవేతి॥ బ్రహ్మసత్రమితియథాయజమానావసనమానామితిగౌరవేణ
 యత్ర కమఃకుర్వంతితతామఃసత్రంప్రసిద్ధం-తథాయగ్రసమానావవత్ప్రశ్నోగృథావేనబ్రహ్మమీమాంసం తేన
 త్పూర్వసత్రం॥౯॥చరిత్రే మేవాహ॥స్వామింభవేతి॥స్వామింభవ నారద-తస్యస్వయంభవఃపుత్ర త్వాదేవంసంబో
 ధనం-పురాజనలోకే-తత్రత్యానాంజనలోకస్థానాం-మానసానాం బ్రహ్మమానసపుత్రాణాం-ఉద్భవ రేతసాంజన్మ
 ప్రభృతిజతేంద్రియాణాం-మునీనాంసన కాదీనాంసంబంధిబ్రహ్మసత్రంపర బ్రహ్మగుణానుభవాన్మకంసత్రమభూత్॥
 ౯॥అహిమాగహిణమయాకథంతస్సత్రంవ్యాజ్ఞానిమిశ్యతేహ॥ శ్వేతద్వీపమితి॥ఉదీశ్వరంత్రప్థంమోమేవానిన్ద్రమూ
 తిణం॥౧౦॥ తదాహుఃకృగశత్రాత్యాహ॥ శ్వేతద్వీపవాసికమీశ్వరంగ్రస్తుంస్వయితవతిసస - తదా- బ్రహ్మవాదః
 బ్రహ్మణాంవాదస్సంప్రత్యఃతంపిసప్తే - యత్రబ్రహ్మవాదేప్రతయశ్చేరతేప్రతారణభయరహితాః నికరంభ్యం
 ప్రాప్తాస్సుఖమానతత్త్వేణః॥౧౦॥చం॥ తత్రేతి॥ హేలిహాషేఅశ్వర్యేవామిన్ద్రపిభిఃకృతపవప్రశ్నోర్జిరయా
 కృతః - అహిమాగహిణకాశలం - నాంప్రతయః ప్రప్రవృత్తభవ నుప్రవృత్తస- సతదధావపియకఃప్రశ్నోర్జిరయా
 ప్రవృత్తః-తదాపరిహరగార్భతా తత్రప్రవృత్తాప్రశ్నపరహారాసర్వానహం - హేలసగుణేషుభ్యంవత్ప్రేశ్య
 ణు॥౧౧॥ ససంస్వజ్ఞాస్తే - కిన్ద్రోవహిప్రప్తావా॥౧౧॥ శుభ్రశ్రుతాదిభిరవిశేషః - అరిమిశ్రాదాసీనతు
 ల్యత్సేనిరువమకరుణాఃఅగిస్సప్తేప్రవచనయోగ్యాఅపిశేనాపికాఙ్కనవికంప్రవక్తారంకృత్వా అన్యవప్రచుంత్వ
 ధణః॥౧౧॥ నమకస్త్రైవప్రవృత్తామితి - కేవాగ్రో-తారః కివా బ్రహ్మసత్రస్థులతణుమిన్ద్రతతహ॥సులేశ॥ యద్వ

గతోపృచ్ఛదిదానోపనూద్యహ॥౧౨॥తస్మాదవోచన్మగవాన్ప్రషీణాంశ్యన్యతామిమమిన్ద్రాబ్రహ్మవా
 దఃపూర్వేషాంజనలోకనివాసినామహ॥౧౩॥ప్రభగవా॥ స్వామింభవబ్రహ్మసత్రంజనలోకేభవత్సు
 రాతత్రత్యానామానసానాంమునీనామూర్ధ్వరేకపామ్॥౯॥ శ్వేతద్వీపంగతవతిత్వయగ్రస్తుంభ
 దీశ్వరం॥ బ్రహ్మవాదస్సంప్రవృత్తఃప్రతయోయత్రశేరతే॥౧౦॥ తత్రవోచమభూత్ప్ర
 శ్నోర్జిరయావత్ప్రవచనయోగ్యాఅపిశేనాపికాఙ్కనవికంప్రవక్తారంకృత్వా అన్యవప్రచుంత్వ
 ధణః॥౧౧॥ నమకస్త్రైవప్రవృత్తామితి - కేవాగ్రో-తారః కివా బ్రహ్మసత్రస్థులతణుమిన్ద్రతతహ॥సులేశ॥ యద్వ

పిసర్వేశ్రుతంశాస్త్రజన్యం-తవఅశనాది-యద్వా - తవఅలోచనఇతిథాతురూపంతవఇతిబ్రహ్మచారిపాసనాన్మకం
 జ్ఞానమితిధర్మః-శీలంతమవయుక్తానద్వృత్తిః-ఆరాధనాన్యాన్మకస్యభావశ్చ-తుల్యాన్యేతానయేషాం-త- తుల్యాఃస్వి
 యాఃఅరయోమధ్యమాఉపేత్యోశ్యయేషాంతే॥ శ్రు॥ సర్వంఖియదంబ్రహ్మతజ్జలానితేశాంతఉపాసీతేత్వక్తపా
 ర్వాత్త్యబ్రహ్మచారిసనిత్యత్వాత్స్వయాదికహితాధ్యక్షధణః - అనేససర్వేషామపి ప్రవచనపామధ్యంసూ
 చ్యతే - ఆపితథాపిప్రవచనేపకంచత్రః - సనందనం ప్రతివక్తారంచత్రురిత్యధణః - అవరేసనకాదయస్సర్వే
 శుశూన్యవోమభూపురితిశేషః - ఏతదేవబ్రహ్మసత్రంనామ - యత్సర్వేష్యధిగతపరమాత్మయాథాత్మ్యాఅపి
 ఎకంప్రవక్తారంకృత్వా - అన్యేశుశూన్యీంకృణుయ్యరితావః॥౧౨॥ స్వయంనిమిత్తమిదంవిశ్వం ప్రశయసను
 యేఅపీయసంహృన్య - శయాసంయోగేనగ్రాణమివవర్తమానం - తదంతేప్రశయంతే - తల్లింకైప్రస్పృతి
 చాదకైర్వాకైః - పరంభూశ్వరం - సృష్టిసనాయేప్రథమనిశ్వాసప్రసూతాఃశ్రుతయః - ప్రబోధయామానుః॥
 చం॥ ప్రశ్నస్యేత్యతేవతేత్వభిప్రేత్యతమమక్తేవసనందనోక్తముద్దరమాహస్వస్థమితిత్యాదిభిః - తత్రస్వ
 వివక్షితముద్దరంశ్రుతిగీత్యాసంవాదయతుంప్రస్తాప్తసనందనః॥ స్వస్థమితిద్వాభ్యాం॥ సేనాత్మనాస్థమిదం
 చిదదిదాత్తకంజగదాపీయసంహృన్యశక్తిభిఃసూక్ష్మైవస్థామావన్నాభిః ప్రకృతిపురుషకాలాత్కాభిసహశయానాని
 ద్రాణమివవర్తమానంప్రకృతిపురుషాదీన్యత్ప్రకృతిభాగానహోకాకృత్వా - నిరవధికస్యానందానుభవపరంపరమ
 పురుషం - తదంతేప్రశయంతే - సృష్ట్యాదావిన్యధణః - శ్రుతయఃతన్నిశ్చసేతమాపాఃకూర్ధిధరాఃవేదాః - య
 ద్వా-వేదాభిమానిదేవాః - తల్లింకైఃపరంభూదాపాధారణధర్మప్రకాశకైర్బోధయాంచత్రుర్బోధయంత్యేతవ
 తుష్టుపురిన్యధణః॥౧౩॥యథేతి॥ సుశ్లోకైఃశోభనాఃశ్లోకాఃకీర్తయాయేషుతైఃపరాక్రమైః॥చం॥తత్రస్వ

హ్రోంకమాహ॥యథేతి॥అనుజీవినోభ్యత్యాః వందిస్తమిపాతకాః- ప్రత్యూషేప్రభాతేతథేత్యుగత్యశోభనాః - శ్లో
కాయేమస్తైస్తస్యసమాజివరాక్రమైవరాక్రమప్రకాశతైస్తైర్బోధయంతితద్వత్ ॥ ౧౮॥ జయజయేతి ॥ భో
అజితజయజయః యథాతామోమావిష్కార-అదరేపీప్స-కేనవ్యాపారేణ - అగజగదోకసాం అగానిస్థావరాణి జగంతిజం
గమానిచట కాంపితరీరాణియేషాః జీవానాంతేషాం-అజాంతియన్త్యాం - జహీనాశయ- ననుకీమితుగుణవతీ హంతవ్యేత్య
తతహ-దోషగృభీతగుణాందోషాయతనం దాద్యావరణాయగృభీతాఃగృహీ-తాఃగుణాయయాతాం - గృహేభావశ్శంభ
సేతిభాకారః- ఇయంహిసైవ్రిణీమసర్వప్రతారణాయగుణాఃగృహీతాః - అతేహంతవ్యేతి- తపిహమయ్యపిదోషమాప
హేదితిమమాప్యవిద్యాగనానెకాశక్తిసేవ్యతతహ-శ్చమితి - యత్తయస్మత్ - త్వంతత్త్వనాస్తదూపేక్షేవ సమప
గుర్ధసమప్రభాగఃసంపాప్రసన్నతైత్వర్యోసవశీకృతమాయత్వాదితిభావః-ననుస్వయమేవతేజ్ఞానైరాగ్యాదిచాకిం
హన్యగిరితత్రాహుతఖలతక్త్యవబోధతేతి-తేనాంత్యమేవాంతర్యామీసర్వతత్త్వద్యోభ్యుగతః-నతేజ్ఞావాచకం
తంత్రాగ్నిభావః- ననుఅహమకుంతజ్ఞానైశ్చగ్యాదిగుణః జీవానాంకర్తృజ్ఞానాదితక్త్యవబోధనైవఅవిద్యాహంత్య
త్రకింప్రమాణమితిచేవహమేవ ప్రమాణమత్యాహ - సాహఃవెదః- ననుఎవంభూతేనయితథంశ్చక్రినాంప్రవృత్తి
శాహ-కర్తృవిదితి-కర్తృవితరదాదిత్వే-విదితమే-తేజయామాయయా - చరణఃక్రీడణః - స్థితిచాలు-కృతగిరి
యాసత్తేజ్ఞానానంతైకరసేవార్థం-కవరణోపకరణానాన్యతవనిగమఃఅనుబరేత్ ప్రతిపాదయత్-కర్తృణివత్ప్రశ్ని
యః-పాతిక్యాభూతాని-యంతేయోప్రవృత్త్యాంకర్తృభూత్వం-యోవైవేదాంత్యప్రపాణోతితి-స్త్రీ - తము
హదేవమాత్మబుద్ధిప్రకాశమునుబుద్ధివేశర-కాంప్రవద్య-యంత్యలిప్తా - సత్యంజ్ఞానమనంతంప్రవృత్తి - య
స్సర్వజ్ఞ-స్సర్వవిద్యాదినిగమకదంబః-జ్ఞాంపహ-కాంతప్రతిపాదయత్క్రియ-శ్లో ॥ జయజయేతి-అజితజయజయః
వృతిహజాము-నన్య-కాంతానానాసహజవంతచ్చతేవశ్చవంశ్యమీనగమగీతగుణాణావతాశా ॥ చం ॥ వెదపురుషము
దమానీయతదూనంసహజ-క్రీడితదంతేబోధయాంచ-ప్రవృత్తింగత్తు-గ్రియఃపరమ్॥౧౯॥ యథాశ
యానంసమాజివంవందిస్తమిపాతకాక్రమైఃప్రత్యూషేభ్యశ్యమజ్జైర్బోధయంత్యనుజీవినః ॥ ౧౮ ॥
ఖనిగ-లితానస్సావినశతిసంఖ్యాకాశ్లోకానాహః ॥ జయజయేత్యాది ॥ జయజయేత్యాదరేద్విర్యావః-ఉతా-మహాప్రా
పుష్టిత్యభావః-ననుస్వబాసశేవనిస్సమాభ్యుధిః-స్వతహ-ప్రజా-వాహాప్రాప్యఉతా-మహా-ఇత్యతతహః - అజాంత్యకృ
తింజహీనాశయ త్యాజవంశ్యభావః - త్వయిప్రలీనానాసర్వైషాంజీవానాంసంస్మృతి-కదానభూత ప్రకృతి-సంబంధం
'త్యాజయతా-త్వయా-కారుణ్యేతి-యావహః-కర్షియతా-మహా-అభూతపూర్వవహాప్రవృత్తిభిభావః - నన్వహాప
ప్రకృతివశ్యస్తరీ-భూజాం-త్యాజయామీత్యత-స్సంబోధయంతి-అజితేతి - సర్వా-జితవత్యాప్రకృత్యావ్యజితవహ
కృతప్రకృతేత్యభ్యభావః - నన్వసానిగయాసాఅపగానినాం-జీవానాంకర్తృత్యాజయితవ్యేత్యత-స్సంబోధయంతి - దోష
గృభీతగణిత-సప్రవీదో-పిషుగృభీతో-గృహీతో-గుణాయాప్యచ్చికపా-సంగికానుషంగికాద్యన్యతమోయేనతథాభూ
తసావరాధజనైవ్యపికభిద్రుణతేతో-ప్రచై-ద్రుమపెత్వఅనుగ్రహశీల-స్త్వమిత్యర్థః - గృభీతేత్యత్రగృహేగృహీత్వం-దసీతిబ
కారాదేశః-దోషగృభీతగుణామీతిచా-తాంతరం-ననుకుతఃప్రకృతేర్భగ్యభోగోపకరణాదిరూపాయాఃమహాగుణవత్యా
ప్ర్యాజనంప్రార్థితేత్యగిస్తాంపశింపంతి-దోషావహఃజీవానాందోషావహఃగృభీతాఃగుణాఃసత్వరజస్తమోరూపాయ
యాతాం-నిష్ఠాంతస్యపూర్వపాతాభావఅవహః- జీవానాంసంస్మృతిదానభూతగుణాశ్రయత్వాత్తాం-జహీనగృహీ-
ననుత్యాజబోవయ-క్రీడానశ-క్రీడానిహితోహంకరంహంవయమిత్యతతహః - యన్యత్త్వమాత్మనాస్తనీవస
మవరుద్ధఃస్వీకృతఃఅతేషాభగోయనసః-తప్రజ్ఞాసీత్యర్థః॥శ్లో॥విశ్వర్యస్యసమప్రస్యవీర్యస్యయశశశ్చి-గ్రియః- జ్ఞానవై
రాగ్యయో-క్రైవమహాంభగి-ఇతీరశేతివిష్ణుపుగాణవచనాద్భగవద్భాగోవగంతవ్యః-అసంకుచితజ్ఞానైశ్చర్యశక్తిచుత్వా
ద్వాస్థల్యాపగరిత్యాప్యమోచయిగుంతుహః-అతో-జహీతిభావః-ననుయేవప్రకృతిసంబంధాపాదక-స్సవిత్యాజయ
తుంప్రభుశత్యహమిత్యేతంకాయాంత్యసేవప్రకృతిపురుషకాలశరీరత్వవేషణ-సర్వకారణతయా-తస్యంబంధాపా
దకఇతిద్యోతయతుమనుచ్ఛుద్ధసామధ్యానాంకప్ప-గ్రిత్యాగీనాం-పరమాత్మవిశేషణతావేషణపికార్యాత్మమత్వాదన్య
థాప్రళయానావతైత్వతేషాంస్వస్వకార్యాన్యకృతసామర్థ్యద్యోగక-స్త్రమేవేత్యభిప్రేగ్నిసంబోధయంతి-అగజగదో
కసామబలతక్త్యవబోధతేతి-అగానాంస్థావరాణాంజగతాంజంగమానాంశరీరాణాంవరాచరాత్మకశరీరరూపేణ-కరి

వ్యమాణానాంప్రకృతిగుణానామిత్యర్థః-ఓకపాంతాద్యశరీరాశ్రయీభవిష్టానాంజీవానాంచఅఖిలాశ్చక్రయః స్వస్వకార్యోన్ముఖ్యరూపాస్తాసామవబోధకఉద్బిదక-తత్రచేషతత్త్వద్బిభృత్యంనామవిద్యుత్త్వద్బిభృత్యం తేహంప్రళయదశాయామనుచ్ఛద్ధవిచ్ఛక్తికత్వాత్-అతఏవసర్వకారణతయాసర్వకార్యానన్యంత్యామేవ వేదోభిదరాతీత్యాహుః-క్వదితి||అజయాఅగ్నవాచెతిసహధేత్వతీయా-సాహిత్యంచవిశేషవిశేషణభావేన-తదయమర్థః-అజయాఅగ్ననాచప్రకృతిపురుషాభ్యాంవిశిష్టస్యతత్త్వకమణశ్చైవత్వవివక్షయావక్ష్యే - చరతఃజగదాకారేణవిణమమాణస్యతావధిష్ఠితస్యేత్యవివక్షితం నిగమః-విదచిద్వాచిశబ్దసముదాయాన్యకోవేదభాగః-అనుచరేత్ అనువతేత- త్యామేవాభిదధ్యాదిన్యర్థః-అనేకథంచరంతిశ్రుగ్రియత్తిప్రశస్త్యాన్తిరముక్తంభవతి - కారణత్వంవిదచిద్విశిష్టతాకారేణాతిచతధామోక్షప్రదత్వంతదోవయిక్గుణపూర్ణత్వంశాస్త్రప్రమాణకత్వంచ-అగజగదోకపాంథావరజంగమశరీరాశ్రయాణాంసర్వేషాంజీవానాలజాంజహీతివాసంబంధః - జీవానామిత్యుక్త్యాఅగజగదోకసామిత్యుక్తిరాసన్నస్పృష్ట్యభిప్రాయీకాపిత్యుక్తిప్రవృత్తికాలేస్థావరజంగమాత్మకశరీరాణామభావాత్-నిగమోనుచరేతిపారోక్ష్యవివక్షః-సతేస్సంసారిజీవగతత్వాభిప్రాయః- క్వచిదజయాన్త్యానాచచరతోనుచరేన్నిగమత్తస్యనేనప్రకృతిసంబంధమోచకత్వనియతతత్సంబంధాపాదకత్వజ్ఞాననామసర్వకారణత్వం తస్యనిర్వికారే సువపన్నత్వాత్తస్మిన్విదచిద్విశిష్టత్వం విశిష్టకారణత్వాదేవవిశిష్టకార్యాణాంవిశిష్టకారణానన్యత్వాచ్ఛరీరాత్తభావాచ్ఛకార్యశరీరభూతవిదచిద్వాచిశబ్దానాం విశేష్యాత్వవర్తంతాభిధాయకత్వంచోక్తం||౧౫||ననుకథంమామేవప్రతిపాదయంతి||శ్రు|| ఇంద్రీయాతోవసితస్యరాజేత్యాదిభిరింద్రుఃకాయతఃజంగమస్యఅవసితస్యస్థావరస్యచ-రాజేతిప్రతిపాద్యతేతథా||శ్రు|| అగ్నిమూర్ధాదివఃకమదిత్యాదిభిరైష్వపంఖాతత్వేనఅగ్నాద్విదాంప్రతిపాదనాచ్యేతితత్ప్రామా||బ్రహ్మదితి|| అయమథః - పతమపలబ్ధం

శ్రుతయః||జయజయజవ్యజావ-జితదోషగృభీతగుణాంత్యమసియదాత్మనాసమవరుద్ధసమస్తభాగః||అగజగదోకసామఖిలకత్వవబోధకతేక్వవిదజయాన్త్యానాచచరతోనుచరేన్నిగమః||౧౫||బ్రహ్మమపలబ్ధమే

దృష్టమింద్రాదిసర్వంబృహత్ బ్రహ్మైత్యేవఅవయంతిజానంతి - కథంబృహత్ఏవఅవశేషతయా అవశిష్టమాణత్వేన-కుతఃయతోబృహతఃసర్వస్యఉదయాస్తమయాఉత్పత్తిలయాసర్వోపాదానత్వాత్-తహింకింవికారిత్యంబృహతఃసలవికృతాత్ వివక్తాధిష్ఠానత్వేనలవికారాదిత్యర్థః-అత్రవాశబ్దఉపమానార్థః యథాఘటాదేవికృతేమృగాడిఉదయాస్తమయాతద్వత్||శ్రు||వాచారంభణంవికారోనామథేయమ్మత్రికేత్యేవసత్యంసర్వంఖిల్విదంబ్రహ్మైత్యాదిభిప్రథాప్రతిపాదనాదిత్యర్థః-అతఃకారణాదృశయోమంత్రాస్తద్గ్రహిరోవా-త్యయ్యేవమసోవచవాచరితందఘః మనసాఅచరితంతాత్పర్యంవచనాచరితమభిధానంచదృతవంతఃమనసాత్వామేవధ్యాయంతివచసాత్వామేవనిజావయంతీత్యర్థః - నవృధగ్నికారేష్వేతిభావః - అత్రైదగ్ధసంకథమయథేతి-సృణాంభూతరాణాంయత్రకుత్రాపిదత్తాఃనిశ్చిత్తానివదానిభువికథమయథాభవంతిలదత్తాఃభవంతి-అతోయథామృత్యామృతాదిషుదత్తానివదానిభువం నవ్యభిచరంతి-తథాయతిగ్రహవివికారిజాతంవదంతోవేదాస్త్యామేవసర్వకారణంపరమాత్మభూతంప్రతిపాదయంతీత్యర్థః||శ్లో|| స్రుహిణవహ్నిరవీంముఖాన్తనాజగదిదంసభవేన్మృగగుణ్ణితలంబహుముఖైరపిష్టంశ్రగ్జైరజత్వమురుమూర్తిరతోవిగద్యసం||చం|| అథకార్యకారణయోరనన్యత్వంపుష్టాంతముఖేనోపపాద్యకారణత్వనియతేముముతూపాస్యత్వమాహుః||బ్రహ్మదితి||అవశేషతయాబ్రహ్మణస్సర్వోపసంహారేణవ్యవధితతయా- జగత్కారణత్వాదుపలబ్ధంస్పృష్టికాలేవిభూతమనుత్పన్నమేతజ్జగత్ బ్రహ్మైత్యవయంతిఅమనంతి||శ్రు|| సమ్మూలాసోమ్యేమాస్సర్వాఃప్రజాస్సదాయతనాస్సప్తగ్రీష్టావితదాన్త్యువిదంసర్వంఖిల్విదంబ్రహ్మైత్యాదయోవేదాంతాలవగమయంతీత్యర్థః- అత్యవత్యవశేషతయేతిపాతాంతరం-అజోఫలభముత్పన్నమేతజ్జగత్త్రినికాలేఅవతిరక్షతి- అంతకాలేఅగ్నిసంహరతి- తతోవశేషతయాకరణత్వాదృష్టహదేవజగదితిసర్వంఖిల్విదంబ్రహ్మైతజ్జలానివత్సహితుకోనిర్దేశః-పతమపపాదయంతి-యస్యవికృతేకార్యస్య-యతత్త్వవివక్షయాసార్వత్రికత్వే-యతఉదయఉత్పత్తిరస్పింశ్చలయః- సావికృతప్రతాగ్-రణికా-తతోనన్యామృదివావికృతాయథాతావదవికృతాపితాకారామృతేఘటతరావాదిహవవికృతాతదనన్యాతద్వత్ అవికృతాదిపాతాంతరం-తదాలవికృతాద్యతోయస్తాద్వికృతేకార్యస్యోదయాస్తమయాసావికృతిస్తదనన్యామృదివ-యదాతావదవికృతాన్మృత్పిండాదుదితాఘటతరావాదిహపామృతదనన్యాతద్వికృత్యర్థః - యథా||

శ్రు||సోమైక్యేనేనమృత్విందేనసర్వంమృత్యుయంవిజ్ఞాతంస్యాదిత్యాదికాశ్రుతిరమసంధేయా - తత్రహిమసేనజలమాహరేదిత్యాదివాగ్ద్యవహారపూర్వకజలాహరణాదికార్యాధ్యంతమృత్విండస్య ఘటాదినామకంబుగ్రివాదికావచికారసంస్పర్శమభిధాయమృత్విండస్యతద్వికారఘటాదేశ్యానన్యత్వముక్తం- అతస్సర్వకారణత్వాత్త్వయియుపయోమఘోవచనాచరితానిధ్యానస్తుతచేష్టితానిఅదభుః-త్వామేవనిదధ్యుస్తుప్తువుప్రవృద్ధేలచేష్టంతచేష్టిభుః - తత్రదృష్టాంతం హేతుమాహుః-కథమితి-ఆకాశేనిహితానివదానియథామోఘానిభవంతి - పరిసర్వావజానీయత్వాద్యుపనిహితానన్యథాంపదానికథనాయథాభవంతి కథం మోఘానిభవంతి-మోఘానినభవంత్యేవ - పశ్యాన్మితనాభావాత్-ఎవంఘనోవాకా-యచేష్టితానిత్వదారాధనరూపాణిఅమోఘానిసాంసారికతాపనివారకాణి- అన్యవిషయానిధ్యానాదీనిశుననివైవారకాణిప్రశ్నానపరనావహాని-అతస్త్యయ్యేవదధురిత్యర్థః ఏవంజగజ్జైరణత్వేనత్వదనన్యత్వాజ్జగద్విషయాన్సర్వేదికాశ్చజ్ఞాస్తాత్పర్యంత్యైవతస్త్యయ్యేవవర్తంతఇత్యుహుః-అతఃఇతి-యుపయోగేదాః-తమక్తవ్యుపేక్షేత్వాదౌ-యుపేక్షబ్రహ్మవేదేప్రయోగాత్-మమోవచనాచరితంమనససరితం తాన్విర్యంవచనాచరితమభిధానంచత్యయ్యేవదధుర్భూతవింతః-ననుతత్తదభూవిషయాణాంకథమభిధాయకత్వమిత్యాశంకాయాంధృష్టాంతముఖాంతమపాదయంతి-కథమితి-ప్రాసాదపర్యంకాదిమనిహితానిన్యథాంపదానికథనవిలయథాఅదత్తానిభవంతి - ప్రాసాదపర్యంకాదిధారకత్వాత్ప్రస్యామేవయథాదత్తానిభవంతి - ఏవంప్రతిపురుషాంతరాన్వితయానిగ్ధతనామకూపనిర్వాహకత్వాత్త్వయ్యేవతత్తదభూశరీరకేసర్వాహకేచవేదావర్తంతఇత్యుహుః - అపృథక్సద్భవిశేషణవాచిత్యైవానామాకృత్యధికరణన్యాయేనవిశేష్యవర్యంతాభిధానముఖ్యమేవేత్యభిప్రాయః ||౧౬|| త్వమేవసర్వసగమగోచరఇతిసతాంప్రవృత్త్యాశ్రయంతి ||ఇతి||త్వమేవసర్వకారణత్వేనపరమాధాత్మికత్వా - భోక్తృధివతేత్రిగుణమాయానటీనర్తక - సూరయో

మేతదవయంత్యవశేషతయాయతఉదయాప్రమయా*వికృతేర్మృదివావికృతాత్ | అతయుపయోగధుస్త్యయిఘనోవచనాచరితంకథనయథాభవంతిభవదత్తవదానిన్యథాం ||౧౬|| ఇతివసూరయస్త్యధిపతేభిలలోకమలక్షణకథామృతాభిమవగాహ్యతపాంసజహుః | కిముతపునస్త్వధావపిధుతాశయకాలగుణాఃపరమభజంతియేవదమజస్రసుఖానుభవం ||౧౭|| దృతయభవత్సంత్వమత్వపోయదితేనవిధామహ

వివేకిస్తవాఖిలలోకమలక్షణకథామృతాభింసకజనవృజనసరసహేతుం-కీర్తిసధాసింధుం-ఆపగాహ్యనిషేవ్య-తపంతీతితపాంసపాపానిదుఃఖానివా - జహుఃత్యక్తవంతః - త్వదీయకథామాత్రేణయదాపాపత్యాగః - తదాకిమువక్తవ్యం - యేపునఃస్వధామవిధుతాశయకాలగుణాఃస్వధామాస్త్యరూపస్ఫురణేనవిధుతాః త్యక్తాఃఅతయగుణాఃఅంతఃకరణధర్మాఃరాగాదయఃకాలగుణాఃజరాదయశ్చయైస్తేతథా - హేపరమ-తవాజప్రమఖానుభవంఅఖండానంచానుభవంపదంస్వరూపంభజంతిసేవంతే-తథాఖాతాఃదుఃఖానిత్యజంతీతి||శ్రు|| తద్యథాపుష్కరపలాశఅపోనగ్నివ్యంతేవమేవంవిదిపాపంకమణిగ్నివ్యతే - నకమణాలివ్యతేపాపకేన- తత్సృకృతమస్కృతేధానుతే - ఏతగ్ంహవావనతపతి-కిమహంసాధునాకరవం - కిమహంపాపమకరవమిత్యాదిశ్రుతేరిత్యుహుః||శ్లో||నకలవేదగణెరితసన్ధుణస్త్యమితిసర్వమనీషజనామహుః | త్వయిరమంతిగుణశ్రవణాదిభిప్రవదత్సరణేనగతక్షమాః ||చం|| అతయుపయిత్యాదేపూర్వయోజనాయాంకైముత్యన్యాయేనభగవద్ధ్యానస్యసాంసారికతాపనివర్తకత్వమాహుః - ఇతితవసూరయఇతిద్వితీయయోజనాయాంతుకారణత్వసమనియతముముతూపాన్యగ్యంకైముత్యన్యాయేనాహుః ||ఇతి|| త్యధిపతేఇతిసంబోధనం-జగజ్జన్మస్థితివినాశనిర్వాహక-ఇతిహేతుఅతస్సూరయోవివేకితవవాఖిలలోకమలక్షణకథామృతాభింసఖిలానాంలోకానాం జనానాంశృంగ్యతాం వదతాంచమలంపాపంక్షవయంతీతితథా - సాకశ్రేవాన్మృతంతస్యాభిమవగాహ్యైవ- తపాంసేభధ్యాన్వికాదితాపా-జహుస్తత్యజః-కింపునధ్యానపరాభిత్వాహుః-కిముతేతి-హేపరమ-యే-స్వధామస్త్యతేజఃస్వవిషయకంజ్ఞానం - స్వతబ్జఃపరమాత్మపరః-తేనవిధుతాఃఅతయగుణాఃరాగాదిమనోవృత్తయఃకాలగుణాఃజరామరణాదయశ్చయైస్తే - అజప్రమఖానుభవంఽత్యజ్ఞానానందాత్మకం - పద్యతఇతిపదంస్వరూపంభజంతిసమాధినాసాక్షాతుగర్వంతః-తేతపాంసేజహంతీకింపునర్వక్తవ్యమిత్యుహుః ||౧౭|| శ్రు|| అసుర్యానామతేలోకాలంధెనతమసావృతాః | తాంప్రేప్రేత్యాభిగచ్ఛంతియేకేచాత్మహసూజనాః ||తథా|| నచేదహవేదీన్తహతీవిస్మయః అనుర్వేతిశ్రుతేరథః - తేప్రసిద్ధాఃలోకాఃకర్మఫలభూతదేవతిర్యక్సరాదిదేహాః అనుర్యాఃఅనుషురమంతభిపున్య

త్వత్ప్రాయశాంతాం దేవభిక్షాని నాం సంబంధినః ప్రాప్త్యా ఇత్యర్థః - తే కీన్యశాః అంధేన దృఢేన తమ సా ఆచ్ఛాదితాః
యే కేవలయోగేభిః - ఆత్మానంతస్త్వరూపభూతసన్యజ్ఞానానందతీరసాగ్రేణ దుఃఖత్వాద్భారోపశాంతచక్షుః క్రింది
సంతత్యాత్మహవాసలవిద్వాంసస్తేజనాః తాః లోకాలోకాలగచ్ఛంతి ప్రాప్తువంతి - కమానుసారేణ చేద్యదిభవాను
వ్యవస్థానిపురుషః నావేదీత్ - తద్వినుమానీవినస్తిః వినాశః జన్మమరణపరంపరా విచ్ఛేదలక్షణా సంసారగతిః - ఇత్యాద్యాః
శ్రుతయః పూర్వోక్తోక్తోభయవిభజనహీనానిందంతి॥ దృఢయత్నతీతమన్యపః సరాః యది తే అనువిధాః అనువిదధతీన్యను
విధాః అనువర్తినః భక్త్యా ఇహ వత్ - తహి శ్వే సంజీవంతి సఫలజీవనాభవంతి ఇతరభాద్యనియతభవంతి ॥ ౧౪ - వృథా
శ్వాసాభవంతీత్యర్థః - నన్యభక్తానామపి కామాదిఫలసామ్యేన వః - స్వర్గకారణానుగ్రహాః త్వేన జీవనహేతోస్త
వాభజనేకీకృష్ణునాంతదపి సిద్ధేదిత్యాశయోనాహ - మహదమాదయత్నిత - మహానహంకారశ్చేదనర్యేపాంశే -
యదనుగ్రహగతిః స్యగతీవ అనుగ్రహగతిః అనుప్రవేశేన బద్ధపామధ్యానస్థితః అండదేహం సంసుప్తివృష్టిరూపం సృష్ట
వంతః - తస్మాదపంచాపికోశోనన్నమయప్రాణమయమనోమయవిజ్ఞానమయానందమయా నావిత్యేతద్విదాకార
స్సకాయః చేగయతే సగ్నింతదాహ - పురుషవిధత్నిపురుషస్యాన్నమయా దేర్విధేవిధా ఆకారోయస్య సః - తథా - న
నువిదేరసస్య కథంతుత్తదాకారతాలతలహ-అన్వయోత్రేతి - అపివన్యన్నమయాదిహ - అన్యేతీతస్త్వయః ఆ
తః తదాకారతేతి - ఏవం హి - స్యాన్యహసంగత్వంచకథంత్రాహ - చరమోన్నమయాదిమయత్నితమయా
దిహావదిత్యమానేషుయత్సరమః బ్రహ్మపుచ్ఛం ప్రత్యేకీపుచ్ఛత్వేనోక్తః - సన్యమితి సంబంధః - నమతభావ్యన్నమ
యాదివ్యన్తి త్వే అపంగత్వవ్యాపతి రేవస్యాత్తీత్రాహ - సదసతః పరంత్యమథయదేవ్వవశేషమ్యమితి - సదసతః స్థూ
లనూత్నైత అన్నమయాదేః పరంవ్యతిరక్తం తాత్పర్యభూతం అనశేషం అవశిష్టతత్త్వనివశేషమబాధ్యం - అథ అగవివ
యుతం సగ్నింత స్త్వే - తహి శ్వే - తేవ్వన్యయిత్తః శోభాంచంద్రవచ్ఛుద్ధస్వరూపలక్షణాద్ధంతి భావీ॥ శ్రు॥ స
వావిషపురుషోన్నరసమయః - తస్మై న మేవ శిరః ఇత్యాది నాష్టాలనూత్నైక మేణపంచకోశానుపదిత్య ॥ శ్రు॥ తస్య పురు

దహమాదయోం దమస్మజకాయదనుగ్రహతః॥ పురుషవిధోన్వయోత్ర చరమోన్నమయాదిమయన్యద

పదితతాం - అన్వయం పురుషవిధత్నిపురుషస్త్వేదన్వితత్వేనావేద్య॥ శ్రు॥ బ్రహ్మపుచ్ఛం ప్రత్యేకీపుచ్ఛం సర్వసాక్షిణః శు
ద్ధసత్త్వస్వరూపః శుభమిత్యనవద్యం॥ ౧౫॥ నరవపుః ప్రతిపద్యయిదిత్వయశ్రవణవర్ణనసంప్రకాదిభిః । నరహాసేన
భజంతి సృణామిదందృశితమచ్ఛసితం విఫలంతః ॥ చ॥ అభగవద్భజనముఖానాం జన్మవైయర్థ్యమాహుః॥ దృఢయ
త్నిత॥ తెతవ - అనువిధాః అనువిధాయినః - స్విదాశ్రయణయోగ్యజన్మభావోపీత్యర్థః - అస్థిత్యవస్తావిహాయ కేవలం యది
ప్రాణేంద్రియతర్పణవరాః శ్రద్ధాదివిషయచపలాశ్చైతేద్యనియతపక్షచ్ఛసంతి - స్థితియశ్చర్మభస్త్రికాః తాయథా
వాయుపూరితా ఉచ్ఛసంతి - తద్వత్కృతోచ్ఛాసాత్సర్వః - అనేన అగ్నియుషయోదధురిత్యాద్యయోజనాయాం కథ
మయథాభవంతీత్యాదిహాదితమన్యవిషయధ్యానాదిమోక్షుంస్వప్తీకృతం - నను సతిమరణకారణత్వే తస్మిన్ననియతము
ముక్షూపాస్యత్వసిద్ధిః కారణత్వమేవస్యయ్యనుపపన్నం అచేతనస్య ప్రధానస్యైవ మహదహంకారైకియోపేణపరిణామ
స్వభావస్య కారణత్వాత్ - తథాహి - చేతనభోగ్యమాతస్య సత్త్వాదిమయస్యవియదాది నామ రూపవికారావస్థితస్య జగ
దుద్భావస్యవస్తానః కారణభూతవస్తూత్త్వభావమేవేతియైక్యం గుణసామ్యావస్థం ప్రధానమివ కారణమితి - అపివ క
ర్యకారణయోర్వస్యోత్పవపాదక మృదాదివృష్టాంతోపపత్తిరీక్షిత్యధికరణపూర్వవత్సానిసారిణీమాశం కామభిప్రే
త్యపరివారమాహుః - మహదిత్యాది నా - యదనుగ్రహగతిః తేన - యస్యగతీ వానుగ్రహతః॥ శ్రుతతైత్తితబహుస్యామితి
త్యోత్తనంకల్పబ్ధసత్త్వాకాయేనానుప్రవిష్టాశ్చ మహదహంకారాదయః అండమస్యజగ - అచేతనస్యేత్యాత్మకామగ్ర
హసంభవాత్ సతస్య కారణత్వమితి భావః - నచవృష్టిప్రతిత్యాశ్చాలయత్నితవద్గోణానుగ్రహసంభవః ॥ శ్రు॥ వితదా
త్మ్యమిదం సర్వంతత్యం సతత్వేతి కారణస్యాత్మత్వశ్రవణాత్ - స్వాదేతత్ - మాభాగ్యుద్ధానంకారణజీవవస్తూభవిశు
మహాతి - తస్యేతాసంకల్పవరవాయూనుగ్రహసంభవాత్ - తథాహి ॥ శ్రు॥ ఆత్మనతకాశస్సంభూతతత్త్వాత్ శ
జ్ఞేన కారణత్వం ప్రక్రమ్యతస్యాత్మశబ్దవాచ్యస్యజీవాతిరక్తస్వశంకావ్యదాసాయప్రతిపర్యాయం ॥ శ్రు॥ తస్యైవప
వశావీరత్యాత్ని శరీరసంబంధనభిధాయ అనందమయశ్చైవ స్వాత్మకమయడం శి నతస్యానందరూప తాంచాభిధా

యసో కామయశేతి గాప్యేతాపూర్వక సృష్టిరామ్నాయ తత్తత్తానందమయాధికరణపూర్వ పతౌనుసారిణీమా శంకా మభిప్రేత్య పరిజహుః - పురుషవిధిత్యాదినా - ఆనందవల్యామన్నమయపాస్యమయమనోమయవిజ్ఞానమ యానందమయాదిమయశ్చరమతీంద్రమయపురుషవిధఃశుక్రి సవావపురుషవిధవవేత్త్యాదినా పురుషాకారత్వేన ని ధూపితఃఅన్వయఃశుక్రి తస్యప్రియమేవశిరః - మోదోదక్షిణఃపక్షః-ప్రమోదఉత్తరఃపక్షః-ఆనందతత్త్వా-బ్రహ్మపు చ్ఛంప్రతిష్ఠేశ్చుత్తరఃపక్ష పుచ్చాదిరూప పురుషస్యకారాన్వయనా సత్త్వమేవ - నశుప్రశ్నగాత్యైశ్వర్యః - కుత ఇన్యతోపశింషంతి-యస్మిదసతిసేదసద్విదదిదాత్మప్రపంచాకారందశ్యుర్ధః శుక్రి తస్మిన్బ్రహ్మ - తదేవానుపాగ్రివి శతే-తదనుప్రవిశ్య-సచ్చత్యచ్ఛాభవదితి - స్వస్వప్తందదదమప్రవేశేనతదుభయాత్మకజగత్ప్రాపేణభవనస్యదిదది ద్వాదిశబ్దాభిధేయత్వస్యచసూక్ష్మమాణస్యబద్ధముక్తోభయావస్థజీవా సంభావితస్యత్వయ్యేవ సంభవాదితి భావః- కించయదతః - దిదదిదాత్మక ప్రపంచాత్పరంవిలక్షణంనిరుక్తానిరుక్తనిలయనానలయనవిజ్ఞానావిజ్ఞానసత్యానృత తతైః

ప్రకృతిపురుషాదికశ్యతదంతరాత్మతయా తదనుప్రవేశ్యుతయా శూన్యమాణం యజ్ఞీవాతిరిక్తంసత్త్వమేవతథయ పైష్వన్నమయాదిమవశుర్నుసంహృతేవ్యవస్థావశేషమవస్థితమానందమయరూపంయుగంనిర్వికారం - తత్త్వమేవ- ఏవముక్తధనకసమానాధికరణతయాశూన్యమాణమిక్ష్ణుత్వాత్మకాను గృహీత్యత్వంజీవా సంభావితం త్వయ్యే వోపపన్నమితిసముదాయాభిపాగ్రియః శరీరాత్మత్వంసర్వశరీరకత్వయ్యేవోపపన్నమితిభావః-అత్రకేదత్ - ఆనందమ యాదిమాపదిశ్యమానేషుయశ్చరమో బ్రహ్మపుచ్చంప్రతిష్ఠేతిపుచ్చత్వేమోక్షఃసత్త్వమితిసంబంధమాహుః - తథా హిశ్లో॥తస్యేదంబ్రహ్మపుచ్చంస్యాత్మగ్రీతిహా హేతురిత్యతఃవ్యతిరేకశుక్రితే బ్రహ్మఏవయత్వప్రతీతితః॥ శ్లోకస్యవ త్యమాణస్యబ్రహ్మపాగ్రిధాన్యశ్చయతోప్రియమోదాదిరూపేణవిదితస్యజనైస్సప్తైః॥ ఇహానందమయస్యాస్యశం కాయాశ్చాప్రిసంగతేఃసదసద్భావయోజ్ఞానాజ్ఞానయోశ్చనిరంశిన్యః॥ అంశిత్వాసంగతేనిర్వికారస్యనుయతాత్ర వైవికారిత్వాబోధనాచ్యమయతోహ్యశ్రీసంగతేఃతస్యైవపవశారీరత్యైతిచదంతరమ్॥ ఆత్మాతరంకీర్త్యమా నమానందమయవస్తునః॥ బ్రహ్మత్వంనావగమయేదిత్యతఃపునశస్యహి॥ పరతస్మిన్నిత్యశుద్ధేశోధ్యత్వానుపపత్తితః॥ నా నందమయశ్చైవనాచ్యంబ్రహ్మైతిశ్చిత్వీతిపుచ్చత్వేనైవయన్తిత్రయాపితంతుతదివ్యతత్త్వతితత్త్వచ్చంశ్లో॥కృత్వప్ర

సదతఃపరంత్వమథ*యదేవ్యవశేషమృతమ్॥౧౮॥ ఉదరముపాసతేయయుషివత్త్వానుమార్పదృశఃపరి కరణేహ్యశ్రీపూర్వమన్నమయాదిమస్సస్మాదనతిరక్తస్వావయవైస్సునిరూపణాత్॥ శిరఃపతేదిరూపేణపురుషత్వ

స్యనిశ్చితంప్రియమోదాదిభిస్సస్మాదభినై రైవయాపితః॥నభిద్యతేబ్రహ్మణోత్రహ్యనందమయశ్చైతితః॥ తత్త్వదం తరభూతస్యవస్తుమోబోధకస్యవై॥తస్యైవపవశారీరత్యైత్యాత్మవదన్యహి॥వ్యాఖ్యానందమయో చర్యవసన్నాకీర్తనా త్పునః॥అన్యస్యబ్రహ్మపర్యాయస్యానందమయవస్తుతః॥అన్నాదిమయపర్యాయేమాత్మానాంశ్లోకరూపేణాత్మ్॥ వాక్యా నాంపక్షపుచ్చాదిమదర్థపరతఃపునః॥ పుచ్చమాత్రపరస్యాస్యశ్లోకస్యాస్యాప్యసంగతేః॥ అనంతరేసో కామయతేతివా క్యశ్రుతేనసః॥ఇతిశ్చైవైవపుంవస్తుబోధకేనతథాపునః॥ ప్రధానప్రకృతార్థస్యరామర్కనసాధునా॥ అనంతరస్యానందమ యస్యాత్రాబోధసగతేః॥ బ్రహ్మణోవ్యవధానైతమవస్థాపనత్వతః॥ బ్రహ్మణ్యానందశబ్దస్యాదానందోబ్రహ్మఇత్య తః॥శ్రుతేస్సంప్రతిపన్నత్వాదానందస్థాపనైతమాత్॥ఆనందమయమాత్మానముపసంక్రమ్యవాక్యతః॥ఆనందానంద మయయోరైకార్థస్యప్రతీతితః॥ ఆనందమయశ్చైవపరబ్రహ్మవబోధనాత్॥ఆనందోబ్రహ్మైతివ్యజానాదితపర్యాయ తుల్యతః॥ఆనందమయతుల్యాధాచ్ఛబ్దాదానందతఃపరమ్॥ప్రతీతార్థశ్రుతేపశ్యేచ్ఛవపవతైరభావతః॥ నపుచ్చమేవబ్ర హ్మైతికింతుపుచ్చీతివిద్యతే॥స్వాభిన్నమక్షుపుచ్చాదిపరప్రకరణస్యవై॥అనుగుణ్యేనషష్ఠ్యాచరణేశస్యతథాపునః॥అంశాం శిత్వేనోపపత్తైర్వ్యతిరేకస్యశ్చయోత్॥ఆత్మబ్రహ్మనందమయశ్చైవైకార్థబోధనాత్॥ తేహమన్యతమేనాపిశ్లోకస్య

హ్యుపపత్తితః॥ఆనందస్యాపరిచ్ఛితైఃపుచ్చబ్రహ్మవరస్యహి॥ ఆనందమయవాచ్యస్యప్రసిద్ధైరప్యభావతః॥ సదసద్భా వయోజ్ఞానాజ్ఞానయోశ్చతథాపుః॥శంకాయాసంభవాదస్యరూపణసోఽప్యవత్తితః॥ అంశాంశిఖ్యాం తథానందమ యశ్చక్షతస్యవై॥మయటస్యాన్యధికత్వేన ప్రాచుర్యాథేపివాపునః॥ఉపపత్తైర్వికారార్థకత్వాభావాచ్ఛబ్రహ్మణః॥ ని ర్వికారత్వనిర్వాహాదనన్యత్వత్వవాదినః॥తస్యైవపవశారీరత్యైత్యప్యావిరోధతః॥ తద్వస్త్యనుగణత్వేనబోధనస్యది

భేషః ప్రత్యగర్థస్యబోధ్యత్వంసంహృతేర్నిష్కాతేస్తథా॥ ఆనందమయశ్జ్ఞేనవాచ్యస్యబ్రహ్మస్తథా॥ బోధ్యత్వస్యప్రవక్ష్యావపాద్యస్యహ్యవపతితిః॥ కాలుష్యశాంతిరూపస్యనపుచ్చంబ్రహ్మవైమతం । అన్యథానందమయతస్సవివబ్రహ్మతుస్థితమ్॥ ఇతిపుచ్చబ్రహ్మవాదిదూషణార్థాభివ్యతే॥౧౮॥ ఎవంతావస్మిన్వాత్మకేవరమేవైరసర్వశ్రుతిసమన్వయేన సద్భజనియత్వముక్త్యలభ్య క్తనిందయాచతదెవదృశీకృత్య - ఇదానీమనవగాహ్యమహిమ్నః ప్రథమంతావమపాధ్యాంబనముపాసనం॥ శు॥ ॥ ఉదరంబ్రహ్మైతిశార్కరాక్షాఉపాసతేహృదయంబ్రహ్మైత్యరుణయోబ్రహ్మవైతిఉద్ధృష్టవోదసర్వత్తద్భిరోశ్రయతేత్యాద్యాశ్శ్రుతియఃవిదధతిత్యాహుః-ఉదరమితి - ఋషివస్మిన్కాసుఋషీణాంసంప్రదాయమాగైషు-యేకూర్వద్యతః తే-ఉదరాలంబనంమణిపూరకస్థంబ్రహ్మ - ఉపాసతేధ్యాయంతి-శార్కరాక్షాఇశుశ్రుతిపదస్యప్రతిపదంకూర్వద్యతఇతి-కూర్వంశర్క-రారజఃవిద్యతేద్యతుమిక్షిషుయేహంతే తథారజఃపిహితద్యప్తయఃఘాలద్యప్తయఇతియావత్ - ఉదరస్యహృదయాపేక్షయాఘాలత్యాత్ - యద్యా-కూర్వంసూత్మంసూత్మద్యతఇత్యర్థః-తదాహృదయస్థంసూత్మమేవాలత్యుత్సృజేవేద్యాప్రథమంఉదరస్థముపాసతఇతిభావః- ఆరుణయస్తుపాత్యైహృదయస్థంహరంసూత్మంఅనాహతచక్రస్థమేవోపాసతే-హృదయవిశేషణంపరిసరవద్ధతిమితి-పరితఃసరంతిప్రసర్వంతిపరిసరానాధ్యః-తాసాంపద్ధతింమార్గంప్రసరణస్థానమిత్యర్థః-విశేషణస్యఫలమాహ-తతఇతి - తతోహృదయాత్-భోఅనంత-తవధామఉపబద్ధిస్తానంసుషుమ్నాఖ్యం-పరమంశ్రేష్ఠంజ్యోతిర్తయం - శిరిఃమూర్ధానంప్రతిఉదగాత్ ఉదసర్వత్ - మూలాధారాదారభ్యహృదయమధ్యాత్ బ్రహ్మరంప్రంతప్రతిఉద్గతమిత్యర్థః - కథంభూతధామ-యత్ సమెత్యప్రాప్య-పునరిహక్యతాంతముఖేమృత్యుమఖసంపారేనవతంతి-తథాచ॥ శ్రు ॥ శతంవైకాచహృదయస్యనాడ్యస్తాసామూర్ధానమభినిస్సృతైకా-తయోర్ధ్వమాయన్నమృతత్వమేతివిష్యజ్జనాద్యతలమణిభవంతి-అస్యాశ్శ్రుతేరర్థః-శతంతతసంఖ్యాకాఃపికాచసుషుమ్నానామ - పురుషస్యహృదయాద్విస్ఫుటాః నాడ్యఃసరాః-తాసాంమధ్యేమూర్ధానంభిత్వా-అభినిస్సృతాసుషుమ్నానామ-తయాంతికాలేఆత్మానంవశీకృత్య-యోజపేత్ - తయానాడ్యా-ఉద్గర్వముపరి-అయోగచ్ఛా - ఆదిత్యద్వారేణ-అమృతత్వపతి-ప్రాప్నోతి విష్యజ్జ్వానావిధగతయఃఆ

సరవద్ధతింహృదయమారుణయోదహరమ్, తతిఉదగాదనంతతవధామశిరిఃపరమంపునరిహాయత్వమెత్యనవతంతిక్యతాంతముఖే॥ ౧౯॥ స్యక్యతవిదిత్రయోనిషువిశన్నివహేతుతయాశరతమతశ్చకాన్యసంబ

న్యానాడ్యఃఉత్సృజిమణిమిత్తంభవంతీ॥శ్లో॥ ఉదరాదిషుయఃపుంసాందింతోమునివత్సృభిః॥హంతిమృత్యుభయందెవోహృద్గతంతిముపాస్త్రహే॥చం॥అస్తుకారణతేఉపాస్యత్వంకైకేకుశ్రేకుశ్రకథంకథముపాసతే - కీదృశంచఫలమిత్యపేత్యాయాముపాసనభేదానభిధాయనర్యేమాముపాసనానాంమోక్షైకఫలత్వమాహుః॥ఉదరమితి॥ వత్సృజసువేదాంతవిహితేషూపాసనామగైషు-యేకూర్వద్యతసూత్మమతయఃతత్రకేదిదారుణయఃఅరుణవంశ్యాః-హృదయంహృద్గతందహరందహరశబ్దవాచ్యం-హృదయపుండరీకాంతర్గతాకాశరూపంత్యాముపాసతే- కేదిత్తువైశ్వానరవిద్యానిస్తాః ఉదరంఉదరస్థజాతరాగ్నిశరీరకం-త్వాముపాసతే-కేదిత్తు-పరిసరవద్ధతింపరితస్సతివివాహోపేతితథా - సుషుమ్నాఖ్యానాడి- నైవపద్ధతిమార్గస్తాంసుషుమ్నామార్గస్థంత్యాముపాసతఇత్యర్థః - సుషుమ్నాయఃహృదయాదారభ్యశిరిఃపయోంతవ్యాప్తైతదభిప్రా యేణపరిసరవద్ధతిమిత్యక్తం-తదేవస్పష్టయతుంపరిసరవర్త్యవిశింషతి-తతః హృదయాదారభ్యైత్యర్థః - హేఅనంతయత్నవపరమంధామఉపాసనస్థానంశిరోభూమిధ్యం తత్పయోంతంయదుదగాదార్ధ్వమాక్రామతి॥శు॥శతంవైకాచహృదయస్యనాడ్యఃతాసాంమూర్ధానమభినిస్సృతైకేతిశ్రుత్యర్థోతాస్మిసంహితః - తవధామశిరిఃపరమిత్వనైశిరోపిత్వచుపాసనస్థానమిత్యక్తంభవతి॥ శ్రు ॥ ఏషదేవపథోబ్రహ్మవధస్తయోర్ధ్వమాయన్నమృతత్వమేతి - ఏతేనప్రతిపద్యమానాఇమంమానవమావర్తంనావర్తంతిత్వాదిశ్రుత్యర్థమభిప్రేత్య విశింషంతియత్తద్యనాదీవత్సృశిరోవా-సర్వేపుష్పపాసకాః- సమెత్యప్రాప్య-పునరిహక్యతృప్తిమండలైక్యతాంతముఖేమృత్యుముఖసంపారేనవతంతి-యదితవత్సృభిప్రా యికోనపుంమకన్దైశః-ఏవముపాసనస్థానప్రసంగాత్పరమాత్మనోశుచిదేహసంబంధఉక్తిః॥౧౯॥ననుశ్చత్సర్వస్యాపితిస్త్విజీవవత్ ఉదరహృదయాదిసంబంధేతదమప్రవిష్టస్యచతారతమ్యేసతికేనవిశేషేణోపాస్యత్వమితిఇమామాశంకాంపరిహరంత్యః॥శ్రు॥ఏకోదేవస్సర్వభూతేషుగూఢస్సర్వవ్యాపీసర్వభూతాంతరాత్మ-కర్తృధ్యక్షస్సర్వభూతానివాసస్సాక్షీశతాకేవలోనిర్గుణశ్చైత్యాద్యాశ్శ్రుతియఃస్తువంతిత్వాహా॥స్వక్యతేతి॥స్వ

యంకృతానువిధితానుచిచ్ఛనీచమధ్యమానుయోగముఅభివ్యక్తిస్థానేషుకార్యేషుదేహాదిషు-హేతుతయాఉపాదానతయా-ప్రాగేవవిద్యమానత్వేనముఖ్యప్రవేశాసంభవత్ - విశేషివవర్తమానః - తరతమతఃస్యాన్వాధికభావేనచకాపితవభాసే-స్వకృతాఃయోగీరనుకరోతీః-స్వకృతానుకృతిః - అనలవత్ అగ్నిర్వధాస్వతస్తారతమ్యహీనోపకాస్తాన్మసారేణన్యూనాధిః ఇవతథాతథాప్రకాశతే-యథోద్దమప్రకాశస్సవితామ్యమండలమేకరూపేణప్రకాశేనాపూరయన్నపివమానునికృష్టప్రకాశఇవప్రతీయతేశరదిప్రకృష్టప్రకాశఇవతద్వత్-అథలతః - వితథానుమధ్యాభూతాను-అమూషుయోగిషు-అవితథంసత్యం - యతఃసమంలపిశేషంఅతఃసత్యంతవధామస్వరూపం - పిరజధియోగిణులమతయేఅన్వయంతిజానంతిఅనుభవితృప్తధృక్తంవా-అత్రహేతుః - అభివన్యవభిలభితోవిగతవ్యవహారావనవ్యవహారఇత్యస్యయావం - పన్యూరితివిహితాముష్మికకర్మఫలరహితాఇత్యర్థః-అదిశేషత్వాదేవమకరసంసన్యాస్త్రింతస్తనోపాధికృతతారతమ్యాభావాదప్రమ్యుతైశ్వర్యస్యోపాస్యగ్నమితిభావః॥శ్లో॥స్వనిమితేషుకార్యేషుతారతమ్యవివజితమ్|సర్వానుస్వ్యాగసన్యాస్త్రింతంభావంతంభజానుహే || చం || అథకార్యాంతఃప్రవిష్టస్యాపిసన్యసిదోఽపరయావరమప్రాప్యత్వమాహుః ||స్వకృతేతి|| హేతుతయాసర్వోపాదానత్వేనస్వేనత్వయాకృతానిమితాఃవిధితాఃయోగియోదేహాదేహాదేహాదేహు - దేవమనుష్యాదివిధిత్రభవత్సర్వగతీరరేషుజీవేష్విత్యర్థః - విశాలంతరాత్మతయాప్రవిశ-యద్వా-దేవాదిశరీరేష్వినోపాసకానుగ్రహణోపాసనాధానవిశాంత్య - ఇవతద్భోనతిరక్తార్థః-విశేషేవేగ్యర్థః-తరతమతఃజ్ఞానాల్పత్వమహత్త్వాదిభావేనస్వకృతాయోగీరనుకరోతీతథా - హృదయాదికార్యవరమాణుత్పత్తివిహితాద్యనుకారీచకాపిత్యర్థః - అనలవత్ యథాఅగ్నిస్వతస్తారతమ్యహీనోపకాస్తాన్మసారేణతథాప్రకాశతేతద్వత్-అథయద్యప్యేవమథాపీత్యర్థః - అమూషుయోగిషువితథానుఅవిద్యమానానూపసంపృతాస్విత్యర్థః - అవితథమనువసంపృతం-కుతస్సనుమేకరూపం-కార్యానుప్రవేశకృతకార్యగతదోషస్పర్శరహితం-తత్కు-తః-ఏకరసమవిచ్ఛిన్నానందంతవధామస్వరూపం - పిరజధియోగిర్జలమతయః - అనుసయంమ్యుపాస

స్వకృతానుకృతిః|అథవితథాస్వమూషువితథంతవధామసమంవిరజధియోన్వయంత్యభివన్యవమకరసం॥

అం॥స్వకృతేషురేష్వమీవద్వబహిరంతరసంవరణంతవపురుషంవదంత్యఖిలతేక్షధృతోంశకృతం| ఇతిన్యగ

తే-అభీయంతిప్రాపువంతిచేత్యర్థః - అన్వయంత్యభివన్యవమకరసమితిపాతాంతరం - తదాఅభివన్యవఃపివిధత్వద్వణవాదాత్తకస్త్రితియంతాః - అన్వయంతిఅన్వితాగచ్ఛంతి-ప్రాపువంతితియావత్-అత్ర॥శ్లో॥సర్వజ్ఞస్సర్వదృశీర్వజ్ఞానశక్తిబలధీమాః|అన్యూనశ్చౌప్యవృద్ధిశ్చస్వాధీనోనాదిమాః॥శ్లో॥మతంత్రీభయక్రౌఢకామాదిభిరసంయుతః నిరవద్యఃపరంపాప్రిర్నిరధిష్ఠాతురత్రమభిత్వాదిప్రస్థగ్ధోనుసంధయః॥అం॥అవిచకుతోనుఇయమాశంకాస్యాత్ భగవతోదేహామ్యపాధికృతదోషప్రసంగఇతి-యతఃఅవిద్యాకామకర్మభిః- సంసరతోజీవస్యాపిభగవద్భావంలక్షణాయాబోధయంత్యప్రదోషంనిషేధంతి॥శ్రు||సయశ్చాయంపురుష-యశ్చాపావాదిత్యే-సమకః-తద్వసుసీత్యాద్యాఃశ్రుతయః-ననుశ్రుత్వర్థస్యాత్మనఃస్తుతియమీశ్వరత్వేనక్రియతేనతుతస్యేశ్వరత్వంబోధ్యతేనైకద్యజ్యతేయతస్త్రు||శు॥యస్యదేవేవరాభక్తిర్యథాదేవతభానురౌతస్యతేకథితాహ్యథాః ప్రకాశంతేమహత్సనభిత్వాద్యాఃశ్రుతయః - కృతావతారస్యభగవతశ్చరణాంభోజసేవోపాయంవదంతీత్యాహ॥స్వకృతేతి॥ స్వకమోపాజితేషుపురేషుదేహేషుఅమీషునరాదిషుభోక్తృత్వేనవర్తమానంపురుషం - అఖిలతేక్షధృతఃసమకత్వైక్యప్రయస్యపూర్ణాస్యతవాంశకృతంవదంతి - అంశఇవఅంశకృతఇవకృతఃస్వప్రాపంవదంతీత్యర్థః - ననుకార్యకారణసంపృతస్యకుతఏవంభూతత్వంతత్రాహ - అబహిరంతరసంవరణమితి - బహిఃకార్యం - అంతరంకారణం - వస్తుతస్థదావరణశూన్యంతయోలింగస్థూలయోరసత్త్వాదిత్యర్థః - ఇతివం - నృగతియఃజీవస్యగతింతత్త్వంవివిచ్యవిశోధ్య - కవయఃభజనంవినిశ్చింతంప్రాప్యతఇతిజానంతః - నిగమావసంనిగమోక్తకర్మణామావసం - ఆసమంతాదువ్యంతేష్విన్నిత్యావసంత్యైక్రంసర్వకర్మాత్పరివషయమిత్యర్థః - యత్రాపితానికర్మాణిముక్తిఫలంఫలంతితంభవతఃఅంఘ్రింఅభవంభవనివర్తకం - విశ్వసితాఃకృతవిశ్వాసాః - ఉపాసతేఅవశానవందనాదిభిఃసేవంతే - భువీతిమర్త్యలోకే - ఇదమేవోచితమిదిదేశాయంతి॥శ్లో॥త్వదంశస్యమహాశాసత్వన్తాయాకృతబంధనమ్| త్వదంఘ్రిసేవామాదిశ్యపరానందనివర్తయ || చం || వరమభజంతియేవదమభప్రసుఖానుభవంతీదరముపాసతే - అవితథంతవధామస

మంపకరసమిత్వదరాదిస్థానవిశేషాదిస్థానకథితస్యత్వస్వయాతోపాసకానాంతత్వాత్ప్రియతా - అథదివ్యవిగ్రహా
 పాసకానామపితత్వయాపావత్త్విరూపంఫలమిన్ద్రియైత్యతదుపాసకాశ్చకేదత్సంత్యామాః॥ స్వక్యతపురేష్వతి॥
 ఆమూనుదేవమనుష్యాదిమన్వేనత్వయాశ్చతేషుపురేషుత్వస్మిన్పాసభూతేషుదేహానుసంతమితీశేషః - ఆఖిలశక్తి
 ధృతిఃఅఖిలాశక్తిర్ధారణీతితథా-తస్యతవాంశకృతంఅంశేనసంకల్పాత్కజ్ఞానేన్యతంకల్పిగండుపాత్రవబహిరంగః
 అంతర్బాహిరదేశరహితంఅంతర్బాహిశ్చవ్యాప్తితమమిన్ద్రియః - అనేనవిగ్రహస్యాపిపురాంగిరవస్థానప్రయుక్త
 పరిచ్ఛిన్నత్వశంకావ్యావృత్తిః - ఆసంవరణంసంకోచహేతురహితం - పురుషంపురుషాకారంవిగ్రహంబదంతి - వె
 దాంతాఇతిశేషః॥ శ్రు॥అంగుష్ఠమాతోపిపితుల్యమాపఃఅంగుష్ఠమాత్రఃపురుషోమధ్యలక్ష్మణిత్వతి - అంగుష్ఠమాత్రం
 పురుషోంతరాత్పాసదాజనానాంహృదయేస్సన్నివిష్టృత్యాద్యావేదాంతాఃప్రతిపాదయంతీత్యథః - ఇతీథంభూతంతవ
 పురుషంతథాన్యగతినరజన్త్యదారాధనోపయుక్తమిదంస్వజన్మేజవిదింగ్యవిచారపూర్వకంనిశ్చిన్యభవిభూమాక
 చిత్రవయోవివేకనఃఅనిశ్చసితాఃపాశ్రీణాయామపరాఃశతపాశ్రీణంప్రియాఇత్యర్థః-తివాంఘ్రిముపాసతే - కథంభూ
 తంనిగమావపనంనిగమానాంవేదానామావపనంత్వత్ప్రతిపాదనవిషయమితీయావత్ - యద్యా - నిగమస్యజ్ఞాన
 స్యావపనంఆసమంతాచవ్యతేనేతేత్యావపనంఉత్పాదకం॥ శ్లో॥తేహంసతనయఃకృతాంభజతాంప్రీతిపూర్వకం-దదా
 మిబుద్ధియోగమితీభగవచ్యుక్తేః - అభవంసభవస్సంపారోయస్మాన్మేవ్యమానాత్తే - భవవిశ్వసితాఇతిపారాంతరం-
 తదామోక్షయిష్యతీతిధృఢశ్చాసయ్యుక్తాఃఉపాసత్యత్యథః॥ ౨౧॥భక్తిరత్యంతపాదసమితవచనంఉచితమవమాన్వా
 మోభక్తింగురూకరోతి॥ దురధిగమేతిభోహీశశ్వర - దుర్బోధంయదాత్మతత్త్వంతస్యనిగమాయజ్ఞాపనాయ -
 తవఆత్మతనోఃఅవిమర్శతమూలేః - చరితమహామృతాభివరితర్తపరిశ్రమణాః చరితమేవమహాఅమృతాభిఃత

తీవివిచక్రవయోనిగమావపనంభవతఉపాసతేంఘ్రిమభవంభువిశ్వసితాః॥ ౨౧॥ దురధిగమాన్తత
 త్వనిగమాయతవాత్మతనోశ్చపరిమహామృతాభివరితర్తపరిశ్రమణాఃనపరిలవంతికేదదవపగ్నసవీశ్వ
 రతేచరణసరోజహంసకులసంగవస్థస్యహః॥ ౨౨॥ త్వదనుపథంకులాయమిదమాన్తసహృద్విప్రియ

స్త్రిపరివర్తేఅవగాహఃతేనపరిశ్రమణాః పరితవజ్జనాథఃశ్రమణంశ్రమఃగతశ్రమాఇత్యర్థఃఆవవగఢాపిశేది
 న్నపరిలవంతినేచ్ఛంతి - కుతోన్యత్ - కేదితిపిపంభూతాఃభక్తిరసికాఃవిరళాఇతిదశాయతి - నకేవలమన్యనేచ్ఛం
 తి-కింతుతేనైవసుఖనపూర్ణాస్సంతఃపూర్వసిద్ధ్యహేదిసుఖమపిఉపేక్షంతఇత్యాహ - తవచరణసరోజహంసకుల
 సంగవస్థస్యహేతి - తవచరణసరోజేహంసాఇవరమమూణాఃయేభక్తస్తేహంకులంతేనసంగఃతేనవిస్మయఃగృహః
 యైస్తేతథా - అనేనశ్రవణశక్తిర్దేదేశతే-శ్రుతిశ్చముక్తైరప్యానిక్యంభక్తైర్దేశయతి॥ శ్రు॥యంసర్వేదేవానమం
 తిముముక్షువోబ్రహ్మవాదినశ్చేతి - వ్యాఖ్యాతంచసర్వజ్ఞైర్భాగవ్యకృద్భిః - ముక్తలపిలీలయావిగ్రహంకృత్యాభజంత

ఇతి॥ త్వత్కథామృతపాథోధౌపహరంతోమహాముదః | కుర్వంతి కృతినఃకేదిచ్ఛతుర్వగంతృణోపమం॥ ౨౩॥ కే
 చిదుభయవిధమపుపాసనంవిషయకేవలంత్వద్గుణామృతపాసనుఖతామోక్షమపినేచ్ఛంతీత్యాహః॥ దురవగమే
 తి॥దురవగమందుఃఖనావ్యవగంతుమశక్యంయదాన్తసస్వతత్త్వంయాథాన్త్యంతస్యనిగమాయప్రకాశసాయాత్తా
 ఉపాత్తాతనుఃరానుక్యస్థాదిరూపాయెనతస్యతవచరితమేవమహామృతాభిష్టస్త్రిపరివర్తేనఅవగాహనేన - పరిర
 త్రవజ్జనేపరివిధూతాఃశ్రమాః-ఆధ్యాత్మికాదితాపాఃయేహంతే - హేశ్వర - తేతవ-చరణసరోజసంబంధినో
 హంసాఃభాగవతాస్తరులసంగేనవిస్మయస్త్యుక్తాఃగృహఃగపాదేహాద్యనురాగాయైస్తేఅవవగంమోక్షమఖమపిపప
 రిలవంతినకాంతం॥ ౨౪॥ శ్రు॥ఆరామమన్యవశ్యంతినతంవశ్యతిశ్చన- సతంవిదాథయిత్తదంజజానాన్యన్యన్యకమం
 తరంభవాతీనిహారేపాశ్రీపతాజల్ప్యచానుత్పవఉక్తశాసత్పరంతీత్యాద్యాఃశ్రుతయః అనుకోశంత్యోజగదాన్తనీ
 శ్వరేరతిముపదిశంతీత్యాహ॥ త్వదనుపథమితి॥ త్వదనువర్తిత్యాత్త్వత్వేవోపయింఇదంకులాయంకాభులీయతిఇ
 తికులాయంశరీరం-ఆన్తవత్ సహృద్వత్ప్రియవత్ఆత్మాచసహృద్వత్ప్రియత్వత్ - చరితస్వాధీనతయోవద్ద
 తిఇత్యర్థః-తథాపిత్యయిఉన్నభూతేస్త్రియేఆన్తచలత్యర్థేచకారః - ఏవంభూతేమసేవ్యేపిత్యయిబలతహేమాక
 స్త్యంసరమంతినభజంతి-ఆసమపాసనయాదేహాద్యపలాలనేనఆన్తహానఃప్రమాదినః - కుతఃయదనుశయోయస్యానుస
 నుపాసనాయాంఅనుశయోవాసనాయేహంతే - కుశరీరభృతస్సంతఃకరుభయేసంసారేభ్రమంతిపరివర్తంతేఅదఃఆ

త్వహనత్తిభావః॥శ్లో॥త్వయ్యాత్మనిజగన్నాథేమన్న సారమతామిహ । కదాను మేద్యశంజన్మమానుషంసంభవిష్యతి॥
 చం॥ నృగలింపింపి త్యేత్యే నేన దేహాస్యభాగవత్సేవోపమ క్షత్వమభిశేత్రితంతదేవస్వప్తయంగ్యస్తతేవసతితస్యసాఫల్య
 మన్యభావసాఫల్యంప్రత్యక్షానగ్రహేతుత్వంచత్యాహుః॥గ్వదనుపదమితి॥కులాయం-కీడశుల్యమిదంనృతీరం-త్వద
 నుపదంత్యదనుపతిః॥గ్వదా రాధనప్రవణంచేద్యగ్ధః-తవ్యో-త్పాదివచ్చరతిఆత్మాదిభిస్తుల్యంస్యాదగ్యగ్ధః- తథాప్యసద
 పుష్పపాసనయాశబ్దాదిపషయసేవయా హేతుభూతయోజ్యహాసఃఆత్మనూతనః విషయసేవాయాః అంతతః స్థావర
 భ్యపాదకతయోజ్యతోత్తాసాయితాపాదక త్యాస్తత్సేవాపరా ఆత్మనూతనవేతిభావః గ్వయ్య హేమానిరమంతే
 అహేమానిరతితయగుణపదదంతీరంపాప్ర్యాపిత్వాంశభజంతిభిభావః - కథంభూతయభోక్తుకయధావస్థితోన్మా
 లానంద-అతపవప్రియై-అతపవచహితే-ఉన్నభిభావితేక్షమదానుమాత్యేనాప్యభిముఖభావతుముద్యక్తభిగ్ధః- కుత
 స్తాన్మగ్రిభిద్యతేత్యతలహుః- యద్యస్తాదనుశయాఃప్రతిజన్మభుక్తావశేషోన్మరీ-త్తరదేహాని ద్వికమయ్యక్తాఃఉరుట
 హుభయంయస్త్రికాత్రికాసంసారభ్రాంతి - అనన్తైకుశరీరభృగఃకుశ్చిరదేహభాజశోచ్యాపివేతిభావః - భుక్తావశి
 స్తంకర్మానుశయస్సవిషమస్తీత్యర్థఅద్యచ్ఛా॥౩౩॥ఇదాని॥శ్రు॥ ఆత్మానారేత్రప్రవృత్తీతవ్యోమంతవ్యోగవిధ్యాస
 తవ్యత్యాద్యాఃశుశ్రయఃధ్యానమంగత్సేవోపదిశంతీత్యాహ॥ నిభృతేతి ॥ మరుతోప్రాణఃనశ్చఅతానింప్రియా
 నీచ నిభృతానిసంయమితానియైః తేచదృఢంయోగంయంజంతీతి దృఢయోగయజస్తై తథాభూతామునయః హృది
 యత్త్వముపాసతేగదేవారయోపితవత్సరణాత్యయఃప్రాపుః(స్త్రీ)యోపికామతఃఉరగేంప్రభోగభుజదండవిష
 త్తధియఃఅహింప్రదేహసన్మతయోగ్యుజదండయోర్విషత్తాధీర్యాసంతాఃపరిచ్ఛిన్నదృష్టయః - సమదృశఃసమమద్వి
 న్నంత్యాంపత్యంత్యోవయంశ్రుత్యధివాన్యోదేవతాలపి తేసమావవక్యపావిషయతయాలంఘిసరోజసుధాః అంఘ్రి
 సరోజంసుష్టుధయంత్యః అయంభావః ఇన్ధంభూతస్తవత్సరణానుభావః-యయోగిసన్న్యాంహృద్యాలంజన ఉపాసతే-
 యాశ్చవయంత్యాంసమంపత్యమః-యాశ్చస్త్రీయఃకామతఃపరిచ్ఛిన్నంధ్యాయంతి-యేచ దేవేషణ - తాకసర్వాన

వద్వరతితథోస్తుభాత్వయమీతేప్రియఆత్మనీచ॥ నమరతనంత్య హేమానిసదుపాసనయాత్మహనోయద
 నుశయాభ్రాంతయంత్యురుభయకుశరీరభృతః॥౩౩॥ నిభృతమరున్నోక్షదృఢయోగయజోహృదియస్తున
 యఉపాసతేతదరయోపియమున్నరణాత్॥స్త్రీయఉరగేంప్రభోగభుజదండవిష క్తిధియోవయమపి
 తేసమాస్మమద్యశోంఘ్రిసరోజసుధాః॥౩౪॥*క ఇహను వెదబతావరజన్మలయోగ్రసరంయతఉపగాద్య

పితౄమేవప్రావయతీతి॥శ్లో॥ చరణత్సరణంపెత్తిష్ఠాతవదేవసుమగ్ధభం । యథాకథంధిన్నహరే మనుభూయాద
 హానిశమ్ ॥ చం ॥ ఆస్తాంత్యయినరమంతిభిలహూబతత్వయి దేవపాదకమపినకుర్వ్యతత్త్వయిపితక్షణవిషయైత
 ప్యాపిత్యత్వాప్రిప్రసాధనత్వాదితసద్భృతంతసోదాహరణంసోపపాదనంచాహుః॥ నిభృతేతి ॥ మరుతఃప్రాణఃమన
 శ్చైత్యోనిండ్రయాణిచణభృతానిసంయమితానియైః స్తవ-దృఢంఅపిచాల్యంయోగముపాసనాత్మకంయంజంతిభిభావః
 తేమునయః హృదియత్త్వస్త్వీకృతపముపాసతేతదేవారయఃశ్రవోపిత్సరణాదస్త్రీతి పురార్వకత్సరణాద్యయఃప్రా
 పుః-తథాస్త్రీయఃగోప్యపిఉరగేంప్రస్యాహింప్రస్యదేహసన్మతయోగ్యుజదండయోర్విశేషణస్తాధీర్యాసంతాః
 తదేవయయిరిత్యన్యయః-విషయవిలక్షణత్వాదిభావః - కింబహునా-వయంవెభిదామాణివోదేవాలపిఅంఘ్రిసరోజ
 మేవసుధాతద్యద్భోగయేషాంతే-త్వచ్చరణసరోజప్రకాశకావయమపీత్యగ్ధః-యద్వా- అంఘ్రిసరోజంసుష్టుధయం
 తిపింపతీతియావత్ - ధేట్యానత్తిభాతోదాపమదంత్యయిప్రమాణతయాత్వదంగిరంగభూతాస్త్యత్స్వయాపాదిప్ర
 కాశకావయమపీత్యగ్ధః-తవసమాస్త్రుల్యాఃమునిప్రభృతయైశ్చవత్వామేవవిషయభూతింతాత్పరతోద్ధతత్వపాప్రీక్షమగ్ధ
 త్యగ్ధః-తత్రహేతుత్వేనవిశింపంతి-సమదృశః॥సమాదృగ్యస్యానాదృతనిమ్నతత్వప్రవృత్త్యనైఘ్నకాన్యాదిపహ
 రాయవ్యాజమూత్రావలంబిణః-సర్వానుజిఘ్ఘ్యతోప్రవసర్వపితుల్యకీర్త్యైతిభావః॥౩౪॥శ్రు॥యతోవాచోనివర్తిం
 తే-అచాగ్ర్యమనసాసహ-కోలద్ధావదకభావప్రవోచత్-కుతలజాతాకుతయింవిస్ఫుట్టిః-అర్వాదైవా అన్యవిసర్జనా
 య-అథాశోవేదయతలబహువ-అనేజదకంఘనసోజవీయోవైనక్షేవాఅపువకపూర్వమర్థ - తద్ధావతోన్యానత్యేతి
 తిన్యకాత్సన్నిన్నసోమాతరిశ్చదధాతీత్యాద్యాఃశుశ్రయః - భగవత్త్వందుజ్జేయంవదంత్యఃభక్తిమేవో రరీకుర్వంతీ
 త్యాహ॥కత్తిలిబతల హూహాభాగవక-ఇహాజగతి-అగ్రసరంపూర్వమేవసిద్ధత్యాంఅవరజన్మలయః అర్వాచోత్ప

సఃఅబోధానభవేత్సంసంభవతీత్యథః||శ్లో|| మిథ్యాతకాసుకకాశేరితమహావాదాంధకారాంతరేభాగ్యున్నందమ
తేరమందమహిమకాత్వద్జ్ఞానవత్త్వాన్ముటం|| శ్రీమద్భాగవతమానుసత్రిణయన్త్రీశంకరశ్రీమతేగావింజెతిముదావదకా
మధువలేముక్తికదాస్యామహమ్||అవిద్యాయామంతరేవతమానాభిప్రాయతేరథః-స్వయంవయమేవ - ధీరాఃపం
డితాఃవిదితవేదితవ్యాశ్చేతి - మన్యమానాఃఆత్మానంసంభావయంతః - లేచజంఘస్యమానాఃప్రదశ్యమానమాగ్ధాః-
యథాలోకేఅంధాశ్చక్షూరహితాఃగర్జకంటకాదౌషతంతిరద్యత్ ||చం|| అథతద్విరుద్ధససత్కార్యవాదంవిరుద్ధవాద
ప్రసంగాన్వతాంతరాణిచానూద్యదూషయంతి||జగమితి || అసతోబ్రవ్యస్యజగమున్నతీంసత్తాయోగమితియావత్ -
సతశ్చబ్రవ్యస్యవశ్యేన్మృతినాశంచయతారికాఃపురంతీత్యసత్కార్యవాదోనూదితః - ఉతేతివత్సాంతరే-ఆత్మ
నిభిదాంఘ్రాలత్యకృత్యమనుష్యత్యవ్యుక్త్యాదియాపాంభిదాం - యేకేదిద్వదంతీతిచార్వాకమతానువాదఃలేహిదే
హమాత్మానంమన్యంతే - విపణందేవమనుష్యయోరన్యోన్యోమోక్షకారణావజ్ఞతంవాణిశ్చఫలతుల్యంస్యద్గాఢఫలంబియ
తంసత్యంయేమీమాంసకాఃపురంతీతీర్త్యఫలత్యవాదానువాదః-సకేవలంస్తరంతి -కింతు- తేతారికాదయః -అరు
పితేరారోపితేర్ముక్త్యాభాసైరుపదిశంతిచ -తమారుపితేరితచపాతే-తంస్యమతేసిద్ధంయైర్భాసైరుపదిశంతిచేత్య
థఃతథాభిమాన్ప్రగుణమయః సత్త్వాదిగుణత్రయప్రచురోజీవవనతదతరిక్తశ్చశ్చాఖ్య ఇశ్నిరీశ్వర పాంఖ్యమ
తానువాదఃతస్మాదారణంబూషణమాహుః-ఇతీత్యాదిసా-ఇతిభిదాగ్ధంభూతోమతభేదభిగ్ధథః-యదబోధకృతా
యస్యతవాబోధకృతాయాథాత్మ్యాజ్ఞానప్రయత్నాదిదవిద్వశీప్తత్యదూర్విసస్య సతపవబ్రవ్యస్య జగదాత్మకఘ్నావావ
ఘ్నారూపకార్యతాయోగిన్సంపూర్వపూర్వసంస్థానత్యాగాత్మికాంమృతిమామృతివిధాదిభిః కర్మఫలస్యతారతమ్యమత
పవలనిత్యత్వం - బ్రహ్మజ్ఞానఫలస్యనిత్యత్వంజీవాసంభావితసార్వజ్ఞసత్యసంకల్పత్వకరణాధిపత్యస్యభావం పరమా
త్మానందేవమనుష్యాదిదేహవిలక్షణంప్రత్యగాత్మానంచాజానతామిథ్యంమతభేదఃప్రవృత్తిశిశ్యథః - ననుబుద్ధితద్వైం

పితైః||త్రిగుణమయఃపుమానిభిదాయదబోధకృతాత్వయనతతఃపరత్రసభవేదవబోధరసే||౨౬|| సదవ

తరాదిభేదాత్ కార్యకారణయోభేదః - అసదేవకార్యమపూర్వమున్నద్యతభియిక్తం - కించకారణమేవచేతాగ్ర-
ర్యంకారకవ్యాపారవైయధ్యుంసర్వస్యసర్వదాసత్త్వేనఅనపేక్షత్వేకార్యస్యనిత్యనిత్యవిభాగశ్చసన్యాత్ - సదే
వపూర్వమసభివ్యక్తంకారకవ్యాపారేణాభివ్యజ్యతేఅతఃకారకవ్యాపారాథావత్త్వంనిత్యనిత్యవిభాగశ్చోచ్యేత -త
దసత్ -అభివ్యక్తైరభివ్యక్త్యంతరాపేక్షత్వేనవస్థానాత్ - అనపేక్షత్వేకార్యస్యనిత్యతోపబద్ధిప్రసంగాత్ - తదు
త్పత్త్యభ్యుపగమేసత్కార్యవాదప్రసంగాత్ - అతోసతఃకార్యస్యోత్పత్తిహతుత్వేనైవకారకవ్యాపారాథావ
త్త్వమతశ్చసత్కార్యవాదసిద్ధిః-సన్వసత్కార్యవాదినోపకారకవ్యాపారోనోపపద్యతే - ప్రాగున్నతైఃకార్యస్యాస
త్త్వాత్ -కార్యాదన్యత్రకారకవ్యాపారేణభవితవ్యం - తత్రాన్యత్వావిశేషాన్తంతుగతకారకవ్యాపారేణబలోత్పత్తి
రపిప్రసజ్యేత - నైవం-యతాగ్రోత్పాదనశక్తంయతాగ్రణంతగతకారకవ్యాపారేణతతాగ్రోత్పత్తిపిద్యః - అ
తోద్యతే-సతపవమృద్ధిరణ్యాదేర్బ్రహ్మస్యసంస్థానాంతరభాక్త్యమాత్రేణబుద్ధితద్వైంతరామ్యపవతైఃసతావన్నా
త్రేణాసత్కార్యవాదప్రసంగః-తత్తదవస్థస్యతస్యైవబ్రవ్యస్యతేతేశబ్దాస్తానితానకార్యాణీతిబ్రవ్యస్యతత్తదవ
స్థతాయాః కారకవ్యాపారాయత్తేనసతస్యాథావత్త్వోపపత్తిః - అభివ్యక్త్యనుబంధీహోద్యానిత స్యాసభ్యుపగ
మాదేవపరిపృథాని - ఉత్పత్త్యభ్యుపగమేపిసత్కార్యవాదోనవిరుద్ధత - సతపవోన్పితైః-ననువిప్రతిషిద్ధమిదమభి
ధీయతేపూర్వమేవసత్తదుత్పత్త్యతేచేతిచేత్ -పద్ధివ్యస్యోర్తరోర్తరసంస్థానయోగోహిపూర్వపూర్వసంస్థానసం
స్థితస్యనితాశఃస్వావస్థితస్యతూన్పత్తిః - అతస్సర్వావస్థస్యబ్రవ్యస్యసత్త్వాత్సత్కార్యవాదోనవిరుద్ధతే - సంస్థాన
స్యాసతఉత్పత్తావసత్కార్యవాదప్రసంగఇతిచేత్ - అసత్కార్యవాదినోమృత్పత్తేరనుత్పత్తిమత్త్వైస్సత్కార్యవా
దప్రసంగః-ఉత్పత్తిమత్త్వైచఅవస్థాఅస్మాకంతవస్థానామృత్పత్తిస్థానీయానాంపృథక్పత్తివత్తికార్యయోగానమా
త్వాదవస్థావతపవోన్పత్త్యాదికంసర్వంనివరవద్యమిమమాయందేహశ్శిరసి మేదుఃఖంపాదేమేషదనేత్యవరోక్షమేవదే
హాన్మనోర్యధికరప్రతీతేః||శ్రు||సతోనిత్యానాంచేతనశ్చేతనానామిత్యాదిశాస్త్రీవృతదవగతేః - పుమాన్నదేవఇ
త్యాదినాదేవత్వాదిప్రతీషేధాదాత్మనాంభిదావాదోజ్ఞానమూలః||శ్రు|| తద్యథేహకర్మనితోలోకఃక్షీయతే-ఎవమే

బాత్రపుణ్యదిలోలోకఃక్షీయతేనాస్త్యకృతఃకృతనేత్యాదిశ్రుతేః-చాక్షాయణయజ్ఞేనవృత్తికామాయజేత్యాదివృత్తివిధానావృత్త్యకర్తృపలాత్వత్వావకతేస్త్యైత్యత్వవాదోజ్ఞానమూలః||శ్రు||యస్సర్వజ్ఞస్సర్వవీత్-సత్యకామస్సత్యసంకల్పః-పరాస్యతేత్రివిధేప్రతూయతే-స్వాభావశీజ్ఞానబలక్రియాచ-కరణాధిపాధిహానకాస్యకశ్చిజ్ఞనితానకాధిపకత్యాదీనిబహుప్రమాణానిశుశ్రవేవగంతవ్యాని-ఇథమేహంవాదానామజ్ఞానమూలత్వముక్తం-అథభగవదజ్ఞానవత్సాతాదృశబ్రమాణావమాహుః - తతఃపూర్వప్రస్తుతపదసచ్చబ్దనాచ్యప్రకృతిపురుషాభ్యాంపరమ్రపరత్వావలక్షణభియాయత్-అవబోధరసేజ్ఞానస్వరూపేత్వయియథావద్విజ్ఞాతేనతీతశేషః-నఅవబోధఃగన్తూలోవాదభేదశ్చనాస్తీత్యధఃకిమవజోధానమిత్యేపేత్రాయాంమనోదోషవేతీకేతన్మివృత్తినిదానమిత్యేపేత్రాయాంభగవదుపాసనాత్మకయోగఎవెలి-విశుద్ధాంతఃకరణాప్రసర్వమిదంజగత్-భగవదాత్మకత్రయాసూక్ష్మవిదవిద్విశిష్టభగవత్పూర్వతయాచతదన్యదేవవశ్యంతీవదంత||౨౬||ననుయద్యసంస్కృత్యద్యతే-యదిచక్రిగుణమయఃపురుషోనసంభవతి తహి-దంప్రపంచజాతంపురుషశ్చపృథక్నాస్తీత్యుక్తంస్యాత్కథంతహి-తయోస్సత్వేనప్రతీతిరతతహ||సదితి||మనఃమమోమాప్రివిలసితం- ఇదంత్రివృత్తత్రిగుణాత్మకంప్రపంచజాతం-అసదేవసదివవిభాతికథమితిచేత్తతాగ్రహ-త్వయ్యధిష్ఠానేలభిష్ఠానసత్తయాసద్వత్-ప్రతీయతత్తత్తథః-నకేవలమిదంవికారాస్పదంకింతుఆమనుజాన్మనుజఃపురుషః-అభిపథావాకారః-పురుషమభివ్యాప్యేతిపురుషస్యాపిపృథక్సత్త్వప్రతీతిఃసమాప్రవిలసితేగ్యథః-పథాచ||శ్రు||అసతోధిమనోస్సృజత- మనఃప్రజాపతిమస్సృజత-ప్రజాపతీప్రజాలస్సృజత-తద్వాఇదంమనస్వేవపరమంప్రతీష్ఠితం - యదిదంకించేతి-నవ్యాన్మవిదామపివిత్వంసదేవస్ఫురతి-అతఃకథమసత్సాగ్దతతహ - సదభివృశంతీతి- అన్యవిదస్త్యశేషమిదంభోక్తృభోగ్యాన్మకంవిశ్వమాన్మతయేవసదభివృశంతీసదితిజానంతి-అన్యకార్యత్వాన్నసృజగిత్యర్థః-తథాహి-యదుపాదానకంహియతాగ్ర్యంభవతితేనైవరూపేణప్రతీయతేఉపాదీయతేచేతిలోకాచారేణదర్శయతి-సహివికృతిమితి-కనకస్యవికృతింకుండలాదికం-కనకాధిమనోవృజంతహి-అత్రహేతుః-తదాన్యతయాకనకరూపత్వేనేగ్యర్థః - అతఃస్వకృగమిదలవిత్వ

మనస్త్రివృత్త్యయివిభాత్యనదామనుజాత్సదభివృశంత్యశేషమిదమాన్మతయాన్మవిదఃసహివికృతింత్యజంతికనకస్యతదాన్యతయాస్వకృతమనుప్రవిష్టమిదమాన్మతయావసితం||౨౭||తవపరియేచరంత్యఖిలస

మనుప్రవిష్టంవపురుషరూపమాన్మతయేవఅవసితంభిత్వం||శ్లో||యత్సత్త్రియాసదాభాతిజగదేతదసత్త్వతః | సదాభాసమసత్త్వత్వాభగవంతంభజామతం || చం || సతాగ్రణవాదరూపమాషణపరిహారపూర్వకమసతాగ్రణవాదాసాధారణానుపపత్తిమాహుః||సదివేతి||ఆమనుజాన్మనుజవర్యంతాత్-మనుష్యవర్యంతానాందేహినామిత్యథః- త్రివృతాగ్రణాత్మకంమనస్సదివసత్త్వస్వర్గక్రియాకారిత్యం-కార్యకమప్రతీయమానంపిస్త్యయ్యపహృతి-కార్యకరంసభవతి-దిదదిదాత్మకజగద్విశిష్టంతదాత్మానంత్యానప్రకాశయతీత్యథః-ఆత్మానంత్యాంవిదంత్యపాసతత్తత్త్యాన్మవిదః - త్వదుపాసనాత్మకయోగపరిశుద్ధాంతఃకరణాప్రలశేషంకృత్సమిదంజగత్ ఆన్మతయాఅన్యశబ్దఃపరమాన్మపరః - అజయాన్మనాచచరతత్తత్త్వక్రప్రకారేణసదభివృశంతిసచ్చబ్దనాచ్యసూక్ష్మవిదవిద్విశిష్టంకరణంబ్రహ్మైవకార్యజగద్రూ

పేణావస్థితమతస్తతోనస్యదిత్యేవముపాస్యపరబ్రహ్మవిశేషణయ్యాఉపాస్యకోట్యంతగవాత్వాన్మజగదుపాదేయమేవవశ్యంతీత్యథః-బ్రహ్మైత్వకత్వేనజగతోహయత్వాభావేద్యప్టాంతమాహుః - నిహితి-కనకస్యవికృతింవికారంకటకమకుటాదికం-సహిత్యజంతి-తదాన్మగియాప్రకృతిభూతకనకాస్యతయాఉపాదదతవవేషశేషః- కార్యావస్థాయానుపికనకావ్యతిరేకాదితిభావః-యదికార్యంకారణాదన్యత్తదాకనకస్యవికృతింజ్యజేయిరత్వంతాగ్ర్యవాదేనుపపత్తిరభిసంహితావంజగదుపాదేయమేత్యాహుః-స్వకృతమితి- స్వరూపపరిణామశంతావ్యావృత్త్యథకమనుప్రవేశక్రీతిఃఅనేనస్వపయేనాషణోద్ధారఃస్వశబ్దఃపరమాన్మపరఃస్వకృగంజగత్తేనపరమాన్మనానుప్రవిష్టంవ్యాప్తం ||శ్రు|| తస్యప్రస్థ-తదేవానుప్రావిశదితిశ్రుతిః - అత ఇదంజగదాన్మతయాఅవసితముపాస్యపరమాన్మశబ్దనాచ్యవత్త్వంసగతతయానుభూతావంశివమిత్యర్థః||శ్రు||తదాత్మాన్గోస్వయమకురుత-యదైతత్త్వకృతం-రసోవై-సత్తీశ్రుతేయద్వాఅన్మతయాంతఃప్రవిశ్యధారకేత్యయ్యాన్మశబ్దాథః-తేనవ్యాప్తమవసితం - అనేనాకాశాదివన్నరూప్ణీంవ్యాప్తిః-కింతు-ధారకతయేత్వక్తం-అనేనేదంసదభివృశంతీత్యుక్తంపామానాధికరణ్యంశరీరాన్మభావబంధనమితిఫలితం || ౨౭|| నను ||శ్రు|| సత్యంజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మనేహనానాస్తీకంచన-మృత్యోత్సమృత్యుమాపోతియిథహనానేవవశ్యతీత్యాది

శ్రుతిభిరేవంభూతస్యభగవతఃప్రతిపాదనాత్ తద్జ్ఞానంమకరమేవేతిమతఃభక్త్యాల్పతపః॥ తవతి ॥ తవేతికమంజుష
ష్టి-త్వాంయెపరిచరంతి-భందసివ్యవహితాశ్చైతియచ్చజ్ఞేనవ్యవధానమదోషః- కేనయాపేణలిఖలసత్త్వనికేతతయాల
ఖలానిసత్త్వనికేతః యస్యతథాతస్యభావస్త్రాతయా సర్వభూతావాససయ్యెత్త్యర్థః - ఉతలతపవలవిగణయ్యతిర
స్మృత్యతపవనః॥ యేమృత్యోఃశిరఃమూర్ధానంపదాపాదేనలక్రమంతిలకాగ్నిమంతి-మృత్యోమూర్ధాగ్నిపదందధతి
తేతరంతిముద్యంత ఇత్యర్థఃయేపునః విముఖాఃఅథక్రాంతాగిరావాచాపశూనివవిభుధావిదుషాపి పరివయసేభిద్ధా
సి-కుతః-త్వయిక్యగసౌహృదాత్వయిక్యగసౌహృదంపేమయైస్తైఖిలుసిస్త్వితంపునంతపవిత్రయంతి - ఆత్మానంతిన్యా
నపీతిశేషః- నెతరే-తథాచ॥ శ్రు ॥ తస్యవాత్తంతిర్నానాదామాతస్వేద్యంవాచాతంత్యానామభిదానాభిస్సర్వంస
తమితి-అయనుభివాగ్రియః-సగ్యమేవంభూతమాత్మానంశ్రుతియఃప్రతిపాదయంతి - అక్రీచ యద్యపివస్తునఃఅపచోక్ష
త్వాత్ అపచోక్షమేవజ్ఞానముత్పద్యతే - తథాప్యసంభావనావిపరీతభావనాతీరస్మృతత్వాత్తలినిచిత్రేమపచోక్షమావ
భవతీతినావరోక్షంసంపారభగ్నిమైవృత్తిసమర్థం-భగవత్పరిచర్యయాతుసమ్యగవలదిత్రానాంతత్వగ్నిపాదేనలక్ష్టావ
రోక్షజ్ఞానానాయగ్నతపవకరఃలితానులక్ష్మీమోక్షభి-తథాచ॥ శ్రు ॥ దేహంతేదేహవరంబ్రహ్మతారకంవ్యా
చక్షే-యమేవైవమృణుతేతేనభక్యఃయస్యదేవేవరాభక్తిర్త్యాదయః॥ శ్లో ॥ తవంతుతాపైఃప్రపతంతువర్వతాదబంతా
తీధానిపతంతుచాగమా॥ యజంతయూగైర్విసయంతయూగైర్హారింవినానైవమృణంతిరంతి॥ చం ॥ నన్విదమాన్త
విదస్సదభివృత్తంతుతతఃకిమతలహః॥ తవేతి॥ ఇధిమిదం-సదభివృత్తంపవమృత్యుంతరంతిభావః- తదావ్యభులస్త్యా
నాంసర్వేహంజంతూనాంసకేతతయాధారకయాయెపరిచరంతి-అఖిలాంతరాత్సేనస్త్యాంసేవంతే - ఉపాసన
తియావత్ - తథి-తపవనః॥ తేమృత్యోశ్శిరోమూర్ధానమవిగణయ్యా నాద్యత్యవదాపాదేనాక్రమంతిమృత్యో
మూర్ధాగ్నిపదందధతఃతరంతిముద్యంతఇత్యర్థః తహి-మనభిమృత్యతాంకాగతిత్యతలహః- పరివయసభి-అవి

త్వనికేతతయాతథ తదాక్రమంశ్యవిగణయ్యశిరోగ్నియైః । పరివయసేపశూనివగిరావిభుధాన
పితాంస్తవయిక్యతసౌహృదాఃఖలుపునంతిసయేవముఖాః॥ ౨౫॥ త్వనుకరణస్వరాడఖలకారకశక్తిధర
ప్రవబిముద్వహంతిసమదంత్యజయ్యానిమిషః॥ *వర్షభుజోఖలక్షితిపతేరివపశ్వసృజోవిదధతియత్రయే

ధానితిభదః-అవిదుషఃపార్వాత్త్వబ్రహ్మపాసనరహితాగిరాశాస్తాగ్నికసమ్యగుపదేశేనపరివయసే అయవ
యెత్వాదిదండకపతితస్యవయః-విగతావిత్తస్యస్యంతస్యవాజ్ఞపంథాపంఅస్యగత్యర్థకస్యజ్ఞానార్థకత్వాత్ బోధయసేత్వ
థః-యద్వా-పరివయసేగమయసేసన్యాగంనయసేగ్యధః-పశూనివయధాదుర్దమాపశూనాసికానూతాగ్నిభిస్స
మృకోశిక్షయంతి-తత్వచ్చస్తాగ్నిత్వామిథ్యంభూతంజ్ఞాత్వాక్రమేనాపాసేనాముచ్యంతిభిభావః - పరివయసభి-ను
ధ్యమపురుషేనిరతిశయకృపావత్త్వంసర్వానుజిఘ్రేతుత్వంచనూదితం-తహి-రాస్తాగ్నినికారిణాం కాగిరిత్యత
లహః-తానితి-యెత్వయినవిముఖాఃవైముఖ్యరహితాః-అనివృత్తంసౌహృదంయైస్తై-త్వద్భూతాస్తాజ్ఞానాస్తాగ్ని
రరహితానపిపునంతిఖలు-భాగవత-సేవయాతేపిముచ్యంతిభిభావః-యేహంసత్వేవాపిరోచతేతేహావధాగతతవేతి
తాత్పర్యం॥ ౨౬॥ ననుయద్యఖలసత్త్వనికతత్వేనభగవత్సేవ్యత్వముచ్యతే- తద్విత్తవర్గ-రణసంబంధాత్కన్యత్వ
భోక్తృత్వేప్రసజ్యేయాతాంనవత్తప్తథాత్వమితిచెత్త్వజీవానామపితత్త్వమితి-కేనవిశేషేణ పునస్సేవ్య సేవక
త్వమితిమామాశంకాంపరిహరంత్యః॥ శ్రు॥ నతస్యకార్యంకరణంచవిద్యతేనతస్యమశ్చాభ్యధికశ్చదృశ్యతే - పరాస్యశ
క్తిర్వివిధైవశూయైతేస్యాభావక్షిజ్ఞానబలక్రియాచ-అపాశీపాదోజవవోగృహీతావశ్యత్యవత్యుస్సృజోశ్యకర్ణః-స
వేత్తివేద్యంనవతస్యాప్రవైత్తతమాహురగ్యంపురుషంమహంతత్యాద్యాఃశ్రుగ్రియఃప్రవంతీత్యామా॥ త్వమితి ॥ గ్వం
సంబంధదహితపవ అఖలకారక శక్తిధరఃఅవిలానాంప్రాణీనాం యానికారకాణి ఇంద్రియాణి తేహి-శక్తిధార
యతి-ప్రవర్తయంతితథా - కుతఃస్వరాట్యతఃస్వవైవరాజసేదీవ్యసే - నహిస్వతస్సిద్ధజ్ఞానశక్తైరింద్రియాపేక్షే
త్యథః - అతప్రవబిముద్వహంతిప్రాజాంకుర్వంతి - అజయాఅవిద్యయాసహితాస్తయావృతాభ్యత్యథః - అనిమ
షాదేవాఃఇంద్రదయః - తిర్భూజ్యాఃవిశ్వసృజఃబ్రహ్మదయోపియథాసత్ప్రీతాపవకంకరాః స్వామినం సేవంతేత
థాలవిద్యాకృతాదేవాదయస్తావ్రిమిలోక్తః- సమదంతివమనుష్యైదాత్తంహవ్యకవ్యాదిలక్షణంబలిభంతుయం
తిచ - అక్రద్భిష్టాంతః - వర్షభుజోఖలక్షితిపతేరివేతి-యథావర్షభుజఃఖండమండలవతయః అఖలక్షితిపతేమహా

మండలెశ్వరస్యస్వప్రజాదత్తబలిభుజిబలిముద్వహంతితద్వదితి- కథంబలింపహంతితదాహ - విదధతియత్రయెత్వది
 కృతాభవతిశ్చకీతాగతి-త్వద్రోభీతాస్సంతఃయస్మికాత్మనియోయత్తానైతత్తత్తు-ర్వంతితి - త్వదాజ్ఞాపరిపాలనమేవ
 బలివహనమిత్యర్థః-తథాచ || శుక్ర || భీమాస్తాద్యాతఃపవతే- భీమోదెతసూర్యః - భీమాస్తాదగ్నిశ్చైంర్రశ్వ - మృత్యు
 ధావావతిపంచమఇతిశ్లో||అనిందియోపియోదెవస్సర్వకారకశక్తిధృత్ | సర్వజ్ఞసర్వకర్తాచ సర్వసేవ్యంనమామి
 తమ్|చం|ననుసర్వకారణత్వాత్తదనస్యత్వేనాభిమృశంతపమృత్యోశ్శిరఃపాదేనాక్రమంతీసత్యం - యదికారణ
 త్వోపాస్యత్వనియోగసార్వజ్ఞసర్వశక్తిత్వపరత్వాదిగుణపామూల్యం స్యాదిత్యపేక్షాయాం తత్తేషుమూల్యమాహుః||
 త్వమితి || అర్చశీమ్రుంసంకల్పమాశ్రేణికరోతీత్యరకరస్సంకల్పమాశ్రవరిక్ష్తప్రవేశ్యః- జగత్సగ్గాపాదకసంకల్పాత్తక
 జ్ఞానాశ్రయఇతియావత్-అవేనసార్వజ్ఞంఘరితం-త్వమకరణఇతిపాతాంతరం-తదాకరణాయత్తజ్ఞానరహితః || శుక్ర||
 పశ్యత్వచక్షుస్సశృణోత్యశ్రోణంతస్యకార్యంకరణంచవిద్యతఇతిశుక్రేతే - కార్యంశరీరంకరణమిందియంచవిద్య
 తేలప్రాకృతశరీరేంద్రియతదాయత్తజ్ఞానరహితః నిత్యనిమిషాధికసార్వజ్ఞజ్ఞానాశ్రయఇతితదభావః- సార్వజ్ఞస్యని
 రుపాధిఃస్ఫురణాయస్సరాడితి-స్వరాట్స్వగంత్రిఃఅకర్తవశ్యఃకర్తవశ్యనాంపేరికశ్చ - స్వాతంత్ర్యస్యసప్రతి
 యోగికత్వాదఖలకారకశక్తిధరిణిమిత్రోపాదాన సంప్రదానాపాదానాధికరణాద్యాత్మకానికారకాణితత్తచ్ఛక్తిశ్చ
 ధరతీతతథా- సకలకారకతత్తచ్ఛక్తినిర్వాహకఇన్ద్రధర్మః - అధవరత్వమాహుః - తవేత్యాదినా - అజయాఅజాశబ్దా
 భిధాయ్యాప్రకృత్యాసహితాగతిశేషః - ప్రకృతివరతంప్రాప్తినిమిషాదేనాః వాయుసూర్యాగ్నింద్రాదయఃవిశ్వ
 సృజఃప్రజాపతయశ్చ - యయేయత్రయత్రవ్యాపారేఅధిశ్ఠితాస్తే సర్వైభవతత్వకీతాః భీతాస్సంతః తవబలిం స్వ
 స్వాధికారానువదంతాస్మికాంపూజాముద్వహంతివిదధతి-సమదంతిత్వయాదత్తాభోగాననుభవంతిచ- యథావప
 భుజోధారతాదివపభోక్తారః-అఖలక్షితిపతేసాస్సర్వభామస్యబలింవిదధతితద్వత్-అః || శ్రు || భీమాస్తాద్యాతఃపవ

త్వధిక్యతాభవతశ్చకీతాః||౨౯|| స్థిరచరజాతయస్స్యరజయోద్ధనిమిత్రయజ్ఞోవిహరణ్డీక్షయాయదివ

తే - భీమోదెతసూర్యః-భీమాస్తాదగ్నిశ్చైంర్రశ్వ- మృత్యుధావావతిపంచమఇతి - భయాదస్యాగ్నిస్తపతి భయాత్తప
 తిసూర్యః-భయాదింర్రశ్వవాయుశ్చమృత్యుధావావతిపంచమః - యదిదంకించజగత్సర్వంప్రాణపజినిస్సృతం | మ
 హద్భయం వజ్రముద్వతం యపతద్యిమరమృతానైభవంతీత్రుత్యధోనుసంధేయః - ప్రాణశబ్దనిర్దిష్టేవరమా
 ద్మనిస్థితానాంసర్వైషాంతతీనిస్సృతానాం తస్మాత్సంజాతమహాభయనిమిత్రమేజనకంపనమస్తే - తచ్ఛాసనాతివృ
 త్తైకంభవిష్యతీతిమహతోభయాద్వజ్రాదివోద్యతాత్ కృత్సంజగత్సంపతఇతితదభావః - మహద్భయంవజ్రముద్వ
 తమితిపంచవ్యథేప్రథమా || ౨౯ || తదేవంకరణప్రవర్తకమీశ్వరంకరణపరతంత్రానరాభజంతీత్యుక్తం - నకేవల
 మియదేవకారణంతతేషాంగ్నత్వేనాపితత్వరతం త్రుత్వదివదంతి || శుక్ర || యథాగ్నేయుద్రావిస్ఫులింగావృష్ట
 రంతి ఏవమేవాస్తాదాత్మాన సర్వైప్రాణాస్సర్వైలాకాస్సర్వైదేవాస్సర్వాణిభూతాని సర్వపతతత్వావోపుష్ట
 రంతీత్యాదిశుక్రేయఇత్యాహ||స్థిరేతి||హేవిముక్తినిత్యముక్త - యదితవఅజయామాయయావిహరఃవిహరఃశ్రీతాభ
 వతి-తదా-స్థిరచరజాతయఃస్థిరాశ్చవరాశ్చజాతయఃజాత్యానింగతాదేహాయేషాంతేజీవాన్స్యభవేయః - కథంభూ
 తస్యతతఃఅజాతఃపరస్యదూరేవర్తమానస్యఅసంగస్యేత్యర్థః-తహికథంవిహరఃఉదీక్షయాశుభుగవశేన- నమమయి
 శ్రీనానాంజీవానాంకథంజన్మస్యాత్తప్రాహణ్డీక్షనిమిత్రయజితి- ఈహయేవఉత్థానిఉత్థితానిఅవిద్యాతానినిత్య
 నికమాణితమృక్తానిలింగశరీరాణివాత్రైద్యజ్యంతిఇతితేతథా - నమకింనిమిత్రోద్ధానెనమదిచ్ఛయైవభవంతు నత్రయి
 వైషమ్యాభావాత్ విషమస్ఫుష్టైరయోగాదిత్యాహ-నహి-పరమస్యతి- పరమస్యపరమకారుణికస్యవియత ఇవలకాశ
 సదృశస్యసమస్యేత్యర్థః-కశ్చిదపరఃస్వీయఃపరఃఆస్వీయశ్చనభవేత్ నసంభవతీతిగర్హః|| శుక్ర|| అసద్వాత్తదమగ్రాప్త
 త్-తతోవై-సదజాయత - ఇత్యాదిశుక్రత్యాశూన్యపూర్వకత్వమివప్రతీయతేతదభావంపునర్విశిష్ట - శూన్యశులాం
 దధతఃశూన్యసామ్యంభజతః తదేవదర్శయితుంపునర్విశిష్ట - అపదస్యేతి || నపద్యతేఇత్యవదఃతస్యవాక్తాసంసయోర
 గోచరస్యేత్యర్థః||శ్లో||త్వదిక్షుగవశతోభూమాయాబోధితకర్షణిః| జాతాసంసరతఃఖన్నాన్నహరేపాహినఃపితః||
 చం || ఇథ్థేకత్యానిగుణపామూల్యముక్తం - తహికాంహేయాలపిగుణాస్సంతీత్యపేక్షాయాంతేనసంతీతవదంతః-
 కథమవజానీయప్రకృతిసంబంధనివృత్తిరత్యపేక్షాయాం హేయప్రత్యేకభగవత్సూతా దేవేత్యాహుః || స్థిరేతి||

ప్రభవరజంగమాస్సుర్యే ప్రాణినః అజయోగ్ధనిమిత్తయజః ప్రకృతికార్యశరీరయైకాస్సుయః - సర్వేషామజాసంబంధావ
జానీయ ఇతి భావః - తతస్తత్ర కేహందిదేవం భూతానాం విరహేనా యదికదా చిత్త కృతిమోక్షస్సంభవతీతిచేత్సరస్య
తవ ఉదీక్షయాకటాక్షాదేవమోక్షస్సాన్వదిత్యర్థః - ఉపాయనిష్పత్తిస్త్రుతటాక్షమూలైవేతి భావః - సస్యవజ్రాని
యై ప్రకృతిసంబంధేషు కాంక్షిస్తతస్త్రాజయన్నహంకింవై సమ్యగైశ్చుణ్యాదిహేయగుణైశ్చ తస్సంబోధయంతి - వి
ముక్తైతి || హేయాద్విశేషణముక్తహేయప్రతిభాత్యర్థః - తదేవవిశదీకర్యంతి-సహిత- పరమస్యవరః ఉత్పాద్యః కా
రుణికః మానవిద్యతేయస్తాత్తస్యపరమకారుణికస్యతవః శ్విదపరః కరుణావిషయః పరస్తదవిషయశ్చనాస్తి - సర్వాన్మ
సాంశరీరభూతత్వాదరక్షణేయోనాస్తి - అతస్సర్వరక్షకస్తస్యతోవైషమ్యాదిహేయసంభావనాపి - తథాపిశ్యాజ
మాత్రావలంబిత్యాన్నసర్వాన్మదయసీతి భావః - సకేవలంవైషమ్యే నేఘ్యుణ్యరూపహేయాభావపవ - అపితు సర్వే
హేయగుణానసంతీత్యభిప్రాయేణ సర్వప్రాంతం విశింషంతి-వియత ఇత్యాది నా - వియత ఇవల కాశస్యేవ అపదస్యాప్తాన
స్య హేయానాశ్రయస్యయథాసర్వత్రవ్యాప్యస్థితస్యాప్యాకాశస్య వ్యాప్యగతవోషానాశ్రయత్వంతద్వద్వైయానా
శ్రయస్యేగ్భేదః - అతపవహుస్యగులాంఘాన్యోవహుం దధతః సర్వవ్యాపిసోపివ్యాప్యగతవోషస్పర్శాభావేన అవిద్య
మావతులస్యేత్యర్థః విహర ఉదీక్షయేతి పాతాలతరం-తదాయమధ్యః - నమయద్యహమకరణప్రహిణజగత్సృష్టృత్వాద్య
మపవత్రిస్త్యరాజోజగద్వాప్తపారానువపత్తిశ్చకరణానాంకర్తవశ్యేవాంవైవకర్తృగ్యవ్యాపారవత్త్వాదిదృశ్యాదిత్య
తలహుః-స్థితీ-యదివిహరః విహరః దిక్ప్రేక్షయే రేవేత్యర్థః - తదాపి స్యప్రకృతిపురుషాభ్యాం విలక్షణస్యైవ ఉదీక్షయా
బహుంస్యామిత్యుక్తసంకల్పమాత్రేణైవలజాయః ప్రకృతేస్సుకాశామణ్ఘాన్మగ్ధతానిమిత్తానిదేహాని మిత్రానిబుద్ధిం
త్రియాదినితేర్మగ్ధతానితథా - స్థిరపరజాతయః స్థావరజంగమసంస్థానాస్సుర్యే ప్రాణింస్సుగ్ధి ఉదీక్షయేత్యనేకర
ణాయైకత్యేత్యవృద్ధానః - విహర ఇత్యనేకమాయైకవ్యాపారవత్త్వవృద్ధానః అతపవజగత్సృగరూపవ్యాపా
రస్యజీవరాశిపరమసుఖదుఃఖనిమిత్తార్థేత్యవృద్ధానశ్చఫలితః - తత్ర హేతుత్వేన సంబోధయంతి-విముక్తైతి - అస్య

రస్యవిముక్తతః | సహిపరమస్యకశ్చిదపరోనపరశ్చిభవేద్వియత ఇవాపదస్యతవతూగ్యగులాం దధతః ||

౩౦ || అపరిమితాస్త్రివాప్తమభ్యుతాయదిసర్వగతాః ప్రర్హింశాస్యతేతినియమోఘ్నివసేతరథా | అజని

యథోక్తపాదః - జీవానాంత్యసర్వజ్ఞత్వాదిసర్వశక్తిత్వాదిసత్త్వసంకల్పత్వాదిహేయాస్పదత్వాన్నసంకల్పమా
త్రేణఘటాదికర్తృత్వమితి భావః - కర్తృహిణమమోదీక్షయేగ్యతలహుః - తతఃయతవసంతతః పరమస్యసర్వోత్పాదక
స్యపరంపూర్వభావి ఉదీక్షతోనాస్తి-పరమకారణత్వాదితి భావః - అతేవాపరః కార్యభూతః కిదపినాస్తి-సర్వస్యత
తా-ర్యత్వాదితి భావః - యద్వా-అపరః అన్యశరీరభూతః కిదపినాస్తి-సర్వస్యతదాత్మకత్వాదితి భావః - తహిణ-వ్యా
ప్యగతవోషప్రసక్తిరిన్యతస్సదృష్టాంతం విశింషంతి-వియత ఇవేత్యాది-యథోక్తపాదః || ౩౦ || ఏవంతావత్పరమాత్మనస్స
కాశాదవిద్యాకృతకార్యోపాధయస్తదంతావివజీవాజాతాస్సంసరంతోభవంతీత్యుక్తం - తత్రయద్యేకాలవిద్యాతదా
సర్వజీవస్యాప్యేకత్వాదేకముక్తాసర్వముక్తిప్రసంగః - అథనానాలవిద్యాస్తద్యాతస్యైవంతోభవంతీత్యుక్తం - తత్రయద్యేకాలవిద్యాతదా
మాదనిమోక్షాత్త్యాదివితరణాలేన - వస్తుతపవజీవాజాత్యానానాత్మనఃతత్రచతేషామణుత్వేదేహవ్యాపితైత
త్యంసస్యాత్ దేహపరిమాణత్వేదధ్యమపరిమాణానాం పావయవత్వేనానిత్యత్వంసస్యాత్ అతస్సర్వగతాని త్యాప్యే
తికేవనమన్యంతే - తత్రనతావదుక్తదోషప్రసంగః - అవిద్యాభేదేనతచ్చక్తిభేదేనాబద్ధముక్తవ్యవస్థాసంభవాత్ -
ఈశ్వరస్యకునకేనాప్యంశేనసంసారశంకేత్యుక్తమేవ-ప్రసిద్ధంచాత్మైక్యంసర్వశ్రుతిషు-కించ- ఇమంవత్సంసారస్యా

మిత్రాహ్మణమపినసహత ఇత్యాహ || అపరిమితా ఇతి || వస్తుతపవానంతాః ధృగ్వానైవైవరూపేణాత్మ్యాసర్వగతా
శ్చతనుభ్యుతోజీవాయదిన్యః - తహిణ-తేహంసమత్వాత్ శాన్యతానఘటత ఇతికృత్వా-హేధృగ్వానయమనియమనంత్య
యానస్యాత్ ఇతరథాకుఘటత - కథంయన్తయంఉపాధితోయద్వికారప్రాయోయోజీవాన్యం అజనిజాతం-తత్రస్య
స్యవికారస్యనియంతృనియామకంభవేత్ - అవిముక్తకారణతయా అపరిత్యజ్యకింతో సమమనుస్యూతం - నమకింయ
త్తచ్చజ్జైజ్ఞాయతేచేదుచ్యతాం ఇదంతదిగ్యతలహు - అమజానతాయదమతేమితి - జానిమ ఇతివదతాయదమతమవి

జ్ఞాతప్రాయం అవిషయత్వాత్-తథాచ || శ్రుయస్యామతంతస్యవతం మతంయస్యనవేవనః - అవిజ్ఞాతం విజానతాం
విజ్ఞాతమవిజానతాం - అపదనేనైవప్రోవాచసహియాన్టీంబభూవేత్యాది-కించ- మతస్యజ్ఞాతస్యదుష్టతయాదోషత్ర
ఆరం

వశాత్-తథాచ శ్రుయిష్యమన్యసేనువేదేతిదభ్రమేవాసిమానం-త్వంవేద్యబ్రహ్మజోరూపంయదస్యత్వంయదస్యవేదే
 ప్సిన్యానితస్మాద్యత్రచక్షుర్జాబోధ్యత్యంకిమపిసర్వానుస్మృత్యేనసమంధ్యంత్వభేదిత్యథాశ్చిన్లోఅంగిర్వం
 తాసర్వలోకస్యగీతశ్చశ్రీత్యామత్కావ్యేవమేవావసేయియస్సర్వజ్ఞసర్వశక్తింస్యసింహంశ్రీమంఠంచేద్యసేవా
 వలంబేచలిస్థిరచరజాతియస్సుర్విద్యవేనచరాచరాత్మకస్థులసూక్ష్మశరీరాంతఃప్రవేశయోగ్యజీవానాంస్వాభా
 వికమణుస్సరూపస్త్వంసూచితం-జీవస్సరూపభుత్వవాదంచూషయంతి||అపరిమితాశ్చతి||హేభువివశనుభృజీవా
 అపరిమితాఅసంఖ్యయాఃపువానిత్యాశ్చ-తేనర్వగతాఃగిహింసశాస్యతాసర్వేహంతుల్యశ్చాత్మరమాత్మనాజీ
 వాంతరేణవాశాస్యతానియమ్యతానోవపద్యతే-ఇతిస్థంనియమాఃఉత్తాగ్రంతిగత్యాదివిషయైర్వంశ్రుయమా
 నోవోపపద్యతేఉత్తాగ్రంతిప్రావచ్ఛాయితే||శ్రు||తేనప్రద్యోతినేనైవలత్పానోమోగ్రానోచక్షుమోవామూ
 ధోహవాశిరోదేశేభ్యశ్చతి-గతిరపి||శ్రు||యేనైచాస్మాన్లోకాత్ప్రయంతిచంద్రమసమేవతేనర్వేగచ్ఛంతీతి-ఆగత
 రపి||శ్రు||రస్మాన్లోకాత్పునరేత్యాప్తేలోకాయకర్షణశ్చతి-ఇతరథాఅణుత్వేతుశాస్యతానియమాదయఉపపద్యంతిఇ
 త్యథాః-యద్యపిశరీరవియోగరూపత్వేనోత్తాగ్రంతిస్థిరతరప్యాప్యాన్మనఃకథంవిదుషపద్యతే-అతస్తేస్వాత్మనైవసం
 పాద్యేఇత్యభిప్రాయేణనియమశబ్దఃప్రయుక్తః-తథాచ-శారీరకంసూత్రం-స్వాత్మనావోద్రియోరంతి-చక్షుఃప
 ధారణ-తనుభృత్యాగ్రేనసర్వేహంసర్వశరీరసంబంధాపిశేషత్సర్వశరీరానుచరప్యన్యపాపానాంసర్వసాధార
 నత్వేనవ్యవస్థిరఫలాదానాయోగాచ్ఛాసనోపపద్యతే-ఇత్యాద్యవిభుత్వవాదేనువపత్రిక్షాటితాలపరిమితాశ్చత్వ
 వేనజీవైకత్వప్రదానత్రబంధమోక్షశిష్యాచార్యాదివ్యవస్థానువపత్రిక్షామణుభిప్రేరంసన్వయత్వమైజీవానాం
 పరమాత్మశాస్యతాకింభృత్యానారాజశాస్యతేవేత్యపేక్షయావంతఃప్రవిశ్యైవేత్యాహ-అజరచేతి-యన్త్రయమ
 జనివ్యావకేనయేనప్రచురంజగదజనిజాతం-తద్భగ్వాత్మనిముచ్యంతిత్వేనైవసంత్పత్తినిస్సాగజానతాంయ
 త్సవంతస్యమతస్యమప్తత్వాలోకమతంతభినుతంప్రామాణికానామితీశేషః-సమహనుజానతామితీపాతాంతరం-
 చయన్త్రయంతేదవిముచ్యతేయంత్యభవేత్సమహనుజానతాంయదమతంమదమప్తతీయా||౩౧||సఘటత
 ఉద్దవఃప్రకృతిపురుషయోరజయోరుభయయుజాభవంత్యసుభృతోజలబుద్ధవత్-త్వయిత్యమే

తదానమశబ్దస్మరస్వవ్యాయః-సమంసర్వంతజగదవిముచ్యంతిత్వేనైవనియంత్యిత్వముజానతాం-పాగ్రాంతి
 కానాయదమతమనభిమతంతదనాదరణీయమిగ్ధ్యాహరః-కుతః-తస్యమతస్యమప్తతయాప్రమాణవిరుద్ధస్య
 త్యథాః-జగదజనీతిప్రకృతిపురుషాత్మకజగతఃఉత్పత్తిరుక్తా||౩౧||సమచయదివరమాత్మనోజీవాజాయంతిఇతి
 నియమ్యభావఉచ్యతే-తథాసతీజీవానామనిత్యత్వప్రసంగేనప్రతిదినంకృతనాశాకృతాభ్యాగమప్రసంగస్వావ్యతి-
 కింప-తదామోక్షోనామజీవస్యస్వరూపహానిరేవస్యాత్-నచైతద్యుక్తం-స్వప్రకాశానందాత్మనఃఅవిద్యాకృతా
 నభానిప్రతిమాత్రస్యమోక్షత్వాభ్యుపగమాదిత్యాశంకోపాధిజన్మనైవజన్మజీవానాముద్యతేనస్వతఃఅఘటనాది
 త్యాహ||సఘటతఇతి||తత్రకింప్రకృతేజీవరూపేణోద్భవస్యాత్-పురుషస్యవా-ఉభయోర్వా-అద్యేజీవానాం
 జడత్వాచక్షిః-నితీయేపురుషస్యవికారిత్వప్రసంగః-అపివనిత్యతీయఇత్యాశయేనోక్తం-ప్రకృతిపురుషయో
 రుద్భవోసఘటతఇతి||శ్రు||త్యాఅలత్వప్రతిపాదనాదపీత్యాహ-అజయోరితి-తథాచ||శ్రు||అజామేకాంలోహానిశుక్ల
 కృష్ణాంబహ్నింప్రజాంజనియంతీన్సరూపాం-అజోహ్యోజ్జుమహానోనుశేతేజహత్యేనాంభుక్తభోగామజోన్య
 ఇతి-ఉభయయుజాతుభవంతిఉభయంచగోయుజ్యతేఇతిఉభయయుక్తంసంబంధః-పరస్పరాధ్యక్షమితియావత్-
 తేనఅనుభృతఃప్రాణాద్యపాథయోజీవాజాయంతిఇత్యథాః-తత్రచప్రకృతిపారతంత్యాగ్రపారతంత్యాగ్రభ్యాం
 తాభ్యాంజీవేశ్వరవిభాగఃజలబుద్ధుదవదియథాకేవలేనానితేనవాజలేనవాజలబుద్ధుదానభవంతి-కింతువిభిత్తా
 భ్యాంతాభ్యాంబద్ధత్-తత్రచయథానిలోనిమైత్రంజలముపాదానంబుద్బుదానాంపవహప్రాప్తప్రకృతినిమైత్రంపురు
 షఃఉపాదానం||శ్రు||తప్రాద్వావతస్పాదాత్సనతకాశస్సంభూతః-సోకామయతలపహస్యాప్రజాయేయేతి-అథా
 గ్మోక్షుద్రావిస్ఫులింగావ్యుద్యంశ్యేవమేవాస్పాదాత్సనస్సర్వేప్రాణాస్సర్వేలోకాస్సర్వేదేవాన్సర్వాణిధూ
 తానిసర్వపతత్యానోవ్యుద్యంతీతిత్వాదిశ్రుతిమచేతనాచేతనప్రపంచస్యపరమాత్మేపాదానత్వత్రవశాత్-నచవి
 కారిత్వంపరిణామానంగీకారాత్-కేదిత్సునఃపరిణామమంగీకృత్యాత్మనోవికారిణ్యావిపరీతనిమిత్తోపాదానకా

వమిచ్ఛంతి-సర్వభాతావత్ప్రకృతిపురుషేక్యాత్ భవంతీతిసంధం- తథేవం॥ శుక్రం॥ ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ- అజాం
 మేకాం-అమినాశీవాలకెయమాత్మేత్యాదిశ్రుతిబలాత్ అనుష్ఠితీశ్రవణాద్భజనానామౌపాధికమేవజన్మసన్సృత్యశ్చ
 క్తం-ఉపాధిలయెనవరమాన్మనిపునలగాయశ్రవణాదపినవాప్రవంజయై త్యాహ-నియితేతి - త్వయికారణాన్మనిగ్రహమే
 జ్జీవాఃతేత్యతియశోనవాప్రవంజన్మనిస్తాద్వివిధనానగుణైరనేకప్రకారకారకార్యోపాధిభిస్సహలిప్యః శీవాబధూ
 పుత్రశ్రుమమప్రిప్రశయయోఃనధునిఅశేషరసాశ్చలీయంతే- యథానధునిసకలకుసుమరసాఃవిశేషతః అనువలక్ష్య
 మాణాలపిసామాన్యేనఉవలక్ష్యంతే-ఏవంస్తాప్నాదోపశేషమాశ్రయ్యాత్ కారణస్యవిద్యమానత్వాత్ సామాన్య
 తోవర్తంతేమిక్తానికారణస్యాపిలయాత్ త్వయివరమేగరుపాధౌసరిత్యవాన్మవేలియంతేఇహపివేకః-తథావ॥ శుక్రం॥ య
 థానోమ్యనధునధుశ్చోనిస్తీప్తంతినానాత్యయానాంవృత్తౌగాఃరసాకాస్సనవహారమేకతాంసంగమయంతి తేయథా
 తశ్రునపివకలభంతేఅమిష్యాహంవృక్షస్యరసోస్త్యముష్యాహం వృక్షస్యరసోస్తీ త్యేవమేవఖిలసోమ్యేమాస్సగ్నాః
 ప్రజాస్మతీసంవిద్యనవిదుస్మతీసంపత్స్యనహాశ్చతి-యథావిద్యస్యవిదమానాస్మముక్తాప్రంగచ్ఛంతి నామరూపేవిహ
 య-తథావిద్యాన్నామరూపాద్విముక్తఃసగూర్పిరంపుగుప్తముప్రేతవివ్యమిత్యాద్యాః॥శ్లో॥ యస్తేన్నుద్భవ్యద్విలయనపి
 యద్భూతివిశ్వంలయాదోజీవోపేతంగురుకరుణయా కెలూత్పావబోధే | అత్యంతంతంప్రజతసహసా సింధువస్సం
 ధుమధ్యేనధ్యేచిత్తంత్రిభువనగురుంభావయేతంస్యసింహం || చం || ననుప్రకృతీహూరుషయోరుత్పత్తనమన్మత్తేనఘట
 ఇతిఅతలహః | యద్యవ్యజత్యాత్మకృతేఃపునుషస్యచ మోక్షిస్తీస్తథాపివిద్యమానానామేవ ఆప్యనామవియవా
 నాంవాయుపేరితానాంవరస్పరసంయోగాజ్జలెదుష్టదోష్పత్తివత్ - ఉభయయుజాప్రకృతిపురుషయోస్సంయో
 గస-అనుభృతః ప్రాణినః - విపిదైర్నానుభిఃకూప్రేక్ష్యవక్షిత్వాత్వయ్యాధారభూతేభవంతి - దేవమనుష్యాదిశరీ

రతావివిధనామగుణైఃపరమేనరిగ్రహణాంవేషధునిలిప్యరశేషరసాః॥౩౨॥ నృసుగవమాయయాభ్రీ
 మమమీష్వవగత్యభృశంత్యయిసుధియోభవేదధతిభావమనుప్రభవమ్ | కథమనువర్తతాంభవభయంత

రెవిశిష్టహపెలోష్టత్తిర్యజ్యత్యత్యథాః-తతస్త్యమెలనుభృతఃపరమేత్వయినిలిప్యః- ప్రళయదశాయాంనామరూపే
 విహాయత్వయ్యవిభక్తతామాపురిగిర్థాః-యథాసరిశోణావేయథాచమధునిమాక్షితేఅశేషరసాఃకుకరందాస్తవ్య
 త్-ద్రవప్యోత్తోరైరసంస్థానయోగోహిపూర్వసంస్థానసంస్థితస్యతూత్పత్తిః-అతఃఅపస్థానామగత్యేవ్యవస్థాశ్ర
 యస్యద్రవ్యస్యనిత్యత్వాత్తీస్యపూర్వోదైగావస్థాత్యాగోపాదానాత్మకవిశాశోత్పగ్యవిరోధఇతిభావః-అత్యాగ్లవాది
 స్థానీయంచిదవిద్విశిష్టంబ్రహ్మ॥౩౩॥ఏవంతావత్పరమేశ్వరాత్జీవాజాయంతేతద్దృశేనచకమాణికుర్వంతిపునస్త్ర
 లీయంతేఇతిసంసారచక్రభ్రమణముక్తం-ఇదానీంతన్నివృత్తయే॥ శుక్రం॥ పరీత్యలోకాపరీత్యభూతాపరీత్యసర్వాఃప్ర
 దిశోదిశశ్చ - ప్రజాపతిఃప్రథమాబుతస్యాన్మినాన్మనిభిసంబధూవేత్యాద్యాఃఉగ్రవదనువృత్తింవిదధతీత్యాహ॥
 నృష్టితి॥నృసుజీవేషుఅమీషు-తవమాయాభ్రీమండలక్షణమవగత్యక్షాత్వా - సుధియఃభృశంత్యయిఅభవేభవని
 వతాకేభావంస్వభావమనువృత్తిందధతికుర్వంతి- అనుప్రభవంఅన్యనుప్రభవోయస్త్రికాంతంభావం - తతఃకిమిదిఅహ॥
 కథమనువర్తతామితి అనువర్తతాంఅనువర్తమానానాం త్వామేవశరణం భజతాంభవభయం సంసారభయం కథం
 భవేత్ నకథందిదపీత్యర్థః-కుతఃయద్యస్తాద్రవభ్రుమిటిఃభూభ్రంగరూపః త్రిణేమిస్తీసోమేవయత్నవ అవచ్ఛేదాః శీతో
 ఘనపాకాకాలాయస్యసంవత్సరాన్మత్తీస్యకాలస్యసః-అభవచ్ఛరణేషునభవాశరణంరక్షితాయేషాం తెష్వేవభయం
 జన్మమరణాదిలక్షణంస్యజితకరోతి-అతిపవంభూతంసంసారమూకలయ్యతీన్నివృత్తయేనుసయిత్వయిభావందధతీ॥శ్లో॥
 సంసారచక్రక్రతైర్విదీర్ణమమీర్ణానానాభవతాపత్రం | కిథందిదాపన్నమహాప్రపన్నం త్వమిద్ధరప్రీన్యహరే
 నృలోకమ్ | చం | తహిఉత్పత్తివిశాశాద్యాత్మకసంసారనివృత్త్యనువృత్త్యోఃకింనానమిత్యపేయోయాంత్యన్మత్తీశ
 దధావావేవేత్యాహుః॥నృష్టితి॥అనుస్మృతఃప్రభవఃసంసారోయస్తాత్తీ- అమీషునృషు - తవమాయయా త్వదీ
 యయాప్రకృత్యాభ్రీమండేహాత్మాభిమానస్వతంత్రాత్మాభిమానరూపం - అవమ్యశ్యలయమేవ సంస్మృతి హేతురీతి
 తిశ్చిత్వసుధియః త్వయిభృశంభావంభక్తిందధతి- అనువర్తతాంత్యాంభజతాంభవభయంసంస్మృతిభయంః కథంవేత్ -
 నభవేదజెత్యర్థః- కుతః-యద్యస్తాదభవచ్ఛరణేషునభవాశరణంయేషాం తెష్వేవ - త్తక్షుమిటిః భూభ్రంగరూ
 పః-త్రిణేమిస్తీసోమేయఃశీతోఘనపాకాకాలాన్మత్తీకాయస్యసః-సంవత్సరాన్మత్తీకాలః- భయంసంస్మృతిభయంస్యజతి-

అభవచ్ఛరణేష్వితిచాతేనభవతఃచరణంయేహంతేషు - ఉపాయోపేయభావేనభవత్స్వదగమనాశ్రితేష్విత్వభాః॥
 ౩౩॥సవభగవతిభావఃను నోనియమేనతిభవతి-సోపిగురువసదనాదిగురువసదనంవిదధతి॥శ్రు ॥ తద్విజ్ఞానాథాం
 సగురుమేనాభిగచ్ఛేన్నమిన్ద్రాశీశ్రీయంబ్రహ్మజ్ఞం-అచార్యవాః పురుషోవేదవైమాతకేణమతిరావనేయా
 ప్రోక్తాన్యైవమజ్ఞానాయప్రేమైత్యాద్యాఃశ్రుతయత్తత్యాహ॥ విజితేతి॥ విజితానిహృషీకాణిఇంద్రియాణివాయః
 ప్రాగశ్చయైస్తైరపి అదాంతమనస్తరగంఅదాంతం అదమితంమనవతురగః అశ్వఃచుర్దమత్వసామ్యాత్తేతంయేయం

తుంధియంతుంయంతిప్రయంతే- అతిలోలంఅతిచవలం-గురోశ్చరణంసమవహాయలనాశ్రిగ్య - తెఉపాయేషుభి
 ద్యంతేక్షీశ్వంతీత్యుపాయభదస్సంతః - వ్యసనశతాన్వితాఃబహువ్యసనాకులాః-ఇహసంసారసముద్రీకవితంఽతీసంతి
 వ్యంతిదుఃఖమేవచాశ్రిప్నువంతీత్యర్థః- హేఅజలకృతకణధారాఃఅస్వీకృతనావికాఃవణిజోయథాతద్వత్ - గురుణో
 వదంతీభగవదృజసమఖానుభూతోతుస్సతవచనోనిశ్చలంభవతిసాన్యధేతిభావః॥ శ్లో ॥ యదావరానందగురోభవత్స్వ
 దేవదంమనోమేభగవతలభేనైత్రదాగ్రస్తాఖలసాధనశ్రమశ్శ్రీయేయసౌఖ్యంభవతఃకృపాపశాత్॥చం ॥ కుతస్త
 హి-మయిభావత్యపేతాయాంమనోనిగ్రహదేవనైరాగ్యాత్కాత్ - సవగురుపాసనాదేవనరూపాయాలలిరే
 భ్యత్తిభ్యభిప్రేత్యాహుః॥విజితేతి॥అతీచంచలమతవవవిజితానిహృషీకాంణీంద్రియాణి- వాయవఃపాశ్రిణాశ్చయైస్తైర

వ్యసాంతంమగ్నిగ్రహంమనవేవగురగమత్వం - యేయంతుంనియంతుంగురోశ్చరణంవిహాయ ఉపాయాంతరేషు
 శ్వంతోయంతి - తేవ్యసనశతాన్వితాఃబహువ్యసనాకులాః - ఇహసంసారసాగరేసంజ్ఞంతిసంగచ్ఛంఽసంనివితంతి-
 మఃఖమేవచాశ్రిప్నువంతీత్యర్థః- హేఅజలకృతకణధారాఃవణిజఃయథాజలభౌమజ్ఞంతిత్వత్ ॥ ౩౪॥

వయచ్ఛ్రుతిఃసృజతిముహూన్ప్రేణేమిరభవచ్ఛరణేషుభయమ్॥ ౩౩॥ విజితహృషీక వాయుభిరదాంత
 మనస్తరగంయత్తతాయతంతియంతుమతిలోలముపాయభదః॥వ్యసనశతాన్వితాఃసమవహాయ గురోశ్చ
 రణంవణిజఇవావితంత్యకృతకణధరాజలభౌ॥౩౦॥స్వజనసుతాస్తదారధనధామధరాసురతైస్త్యయి
 నతికింశృణాంశ్రయతఆత్మనిసర్వరసే॥ ఇతిసదజానతాంమిథునతొరతయేచరతాంసుఖయతికొన్విహస్య

శ్రు ॥ పరీత్యలోకాకామఃకథాకాబ్రాహ్మణోనిర్వేదమాయాత్ నాస్త్యకృతఃకృతేన-తథా- యదాసర్వేప్రము
 చ్యంతేకామాయేస్యహృదిస్థితాః - అథమత్యోమృతోభవత్వశ్రీబ్రహ్మసమశ్చుతత్యత్యాద్యాఃవైరాగ్యమంగంవిదధ
 తీత్యాహ-స్వజనైతి-ఆత్మాదేహఃధామగృహంఅసుఃపాశ్రిఃస్వజనాధిభిఃన్వంద్యరదిఃప్రైఃసర్వరసేసర్వరసాఃసుఖాని

విద్యంతేయస్త్రిగత్యయివరమానందే॥శ్రు॥పశ్యేవానందస్యాన్యానిభూతానిమాత్రామువజీవంతీతిశ్రుతేః - శ్రయ
 తఃత్వాంసేవమానస్యపుంసః-అత్సనిసతి-స్మణాంతుచ్చైరైతైఃకింఉపయోగః-ఇతిసత్ సత్యంపరమాథానుఖమజాన
 తాం-అతవమిథునతః ప్రేయామిథునీభూయరతయేమాయాసుఖాయచరతాంప్రవర్తమానానాంకమణిషష్ఠీ - అ
 జానతత్స్వరతఃపురుషాకోనుఅథాస్సుఖయశిలనందయతిసకౌపీత్యర్థః-ఇహసంసారైకకంభూతేస్వవిహతేస్వతవ
 నశ్వరై-స్వనిరస్తభాగైస్వతవేవగతసారై- పాతాంతరైకోన్విహేత్యన్యైవతద్విశేషణద్వయం-ఆతస్త్యధృజసమేవోచ
 తమిత్యర్థః॥ శ్లో॥భజతోహిభవాసాత్సార్వరమానందవిన్యసః॥ఆత్మైవకిమతఃకృగ్యంతుచ్ఛదారసుతాదిభిః॥చం॥ననుమ

యిభ్యశంభావంవిదధతు-తతఃకిమిత్యపేతాయాంనిరతయనందజలధిమగ్నానాంవైషయకసుఖాంతరవైరపేక్ష్యం-ఇ
 తరేహంతుసుఖంవిషమశ్రవయఃపానతుల్యమిత్యభిప్రేత్యాహుః ॥ స్వజనైతి॥సర్వరసేసర్వవిధసుఖమయేఆత్మనివత్స్వ
 యి॥శ్రుగ్నిరసోవై సః-రసోహేహ్యయంలభ్యానందిభవతి - కోహేవాన్యాతః-పాశ్రిణాత్ - యదేవఅకాశఆనందోన
 స్వాదిత్యుక్తరీత్యానిరతశయసుఖాస్వయాపేతదావహేచప్రియతమేత్వయిసలివిద్యమానై-స్మణాంశ్రయతః స్మణాంసు
 క్త్యైకస్యవిదుక్తవిధంత్వాంభజతఃపుంసః-స్వజపాదిభిఃకిం-నకిందిదపిసుఖమిత్యర్థః-ఆత్మాదేహః - ధామగృహం-ధరా
 భూమిః-అసుః ప్రాణఃరథశబ్దోవాహనోవలతుకః-ఇతిస్థంసత్ నిరతిశయపురుషార్థభూతలిప్సేరూపమజానతాం- అత
 ఏవరతయేసుఖాథాంమిథునతత్పరతాంమిథునీభూయవర్తమానానాంస్వవిహతేస్వప్రకృతిసంబంధితోహితే-అతవేవ
 స్వనిరస్తభాగైస్వపాశ్చసాధారణఃనిరస్తభాగోజ్ఞానైశ్వర్యాదిర్యస్యతస్త్రిగస్వరూపేసలిభవాలాకైనుపుమాక అర్థ
 కామేషుకోవాసుఖయతిఅథాకామాన్యతరోనకోపిసుఖయతీత్యర్థః - స్వవిహతిస్వనిరస్తభాగైతిపాతాంతరం-తదా

స్వవిహతఃస్వయాథాత్మ్యానుభవవిఘాతః తేనస్వనిరస్తస్యాభావికజ్ఞానైశ్వర్యేస్వస్వయాపేనతీత్యర్థః॥౩౫॥ ఏవంకు
రూపదేశేనతత్త్వేమవగమ్యపారాపారవివేకేనవనర్వతోనిర్విద్యతదేవమహత్సంకెనఉపపత్తిభిస్సుఖ్య గవధారయితుం
తీర్థసదనానితత్పుగుపదర్శనాయమునయఃపర్యటంతీత-మంతవ్యభిప్రాయత్యర్థమాహ॥భువీతి॥తేఉక్తలక్షణాఃఋషయఃవి
మదానిరహంకారాః యతఃభవత్సదాంబుజహృదఃభవనఃపదాంబుజంహృదియేహం తే-అతఃస్వయమేవఅఘభిదంఘ్రి
జలఃఅఘభిత్ అంఘ్రిజలంయేహం తెఉతపి-తిథావిధాఅపిభువివృణివ్యాంపుకూణిబహూనతీర్థానిసదనాని యైతాని
తామేవఉపాసతే సేవంతే-ప్రాయస్త్రేవమహత్సంగోభవతీతి - అథవాపురుఅధికంభగవద్భజనలక్షణంపుణ్యంయే
మాంతానివ తానతీర్థాఃగురవఃమహాంతిత్వార్థః-తేహంసదనానాశ్రమా-యథాహామరసింహః - నిపానాగమయో
స్తీర్థమృషిజుప్తజలెనురావిత-నపునఃపురుషసారహారావసథానుపాసతే - పురుషాణాంపారంపిదేశేర్థ్యదైర్ఘ్యకృతమా
శాంతిప్రముఖంహరంతీతథా-తేవతేఅవసథాఃగృహఃతా-నవతేహంగృహాదిభవమృతమఖాపేయైత్యాహ-దధతిస
కృత్సనస్త్యయియత్సనిత్యసుబిభృత-సకృదపిత్వయియేమనోదధతి తేపిగృహాద్యానక్తనభవంతి- కింపునరేవంభూతాఇ
త్వర్థః॥శ్లో॥ ముంచన్నంగరదంగనంగమఃశబ్దత్యామేవసందితయన్సంతస్సంతియతోయతోగతమదాస్తానాశ్రమానా
వసాః । నిత్యంతన్నభవంకజాద్విగళితత్వత్సుఖ్యగాధావృత్తప్రోగస్సంష్టవసంఘతోనరహారేనస్యామహందేహభృత్॥
చం॥నస్యస్థమాత్మానంసర్వరసంయేమామాశ్రయంతే-కింమిథునతోనవరంతీత్యాహుః॥భువీతి॥ యేత్వయినిత్యసుఖస్వ
యాపేఅత్సనివసకృదపిను మోదధతి-తేపునఃపురుషాణాంపారంజ్ఞానవై రాగ్యాదిరూపంహరంతీతథా-తానావసథా
గృహానోపాసతేసేవంతే-నగృహేమమిథునతత్సర్వరంతీత్యర్థః-అపితువృద్ధ్యావృత్త్యానితీర్థానిగంగాదిని- సదనాని
యైతానిసదఉపాసతే - తీర్థాన్యపితిథీకతుంపుణ్యయైతానివినిరతిశయపుణ్యావహానకర్తుం - తామృపాసతఇ
తిభావః-తత్రహేతుత్వేనతావిశింషంతి - ఋషయఃప్రస్థారఃస్వాత్మవరమాత్మయాథాత్మ్యవిదగ్ధత్వధః - అతపవ

విహతేస్వనిరస్తభాగ ॥౩౫॥ భువిపురుపుణ్యతీర్థసదనాన్యసయోవిమదాస్తడతభవత్సదాంబుజహృ
దోఘభిదంఘ్రిజలః । దధతిసకృన్ననస్త్యయియత్సనిసత్యసుఖనపునరుపాసతేపురుషసారహారావస
థా ॥౩౬॥ సతతదముద్ధితంసదితచేన్ననుతరగ్రహతంవృభిచరతిక్వచక్వవమృషానతథోభయయ్యుక్ ।

విమదాఃదేహాత్మాభిమానస్వతంతాత్మాభిమానాదిరూపమదరహితాః - ఉతపిచ-భవతఃపదాంబుజంహృదియేహం
తే - భవతఃపదాంబుజేహృదయేహంతిత్వతివా-అతపివాఘుభిందంతీతీతథా-తాన్యంఘ్రిజలానియేహం తె - అనేనభ
గవద్భక్తావాంపాదస్సశోపిపావనఇత్యభిప్రేతం - అన్ననీత్యనేనకృష్ణస్యదిదదిదాన్తికప్రపంచరూపకార్యస్యతచ్ఛరీ
రత్వం-అతపవరమాథత్వంచాభిప్రేతంసహిమిథ్యాభూతంకించిత-స్యదిచ్ఛరీరభూతందృష్టం ॥౩౬॥ నన్వాక్కు
యస్యక్రియాథత్వాదానథాక్యనుతదథానాంక్రియాద్దేన సమామ్నాయఇతితత్రతత్రజైమినివాచేదస్యక్రియా
వరత్వాభిధానాదుపనిదామపితదేవయ్యుక్తం-యథోక్తం-తంత్రవార్తికృతా-ఎతేనక్రత్వర్థకత్వప్రతిపాదనాత్
అనేనఉపనిషదానై రాకాంత్యంవ్యాఖ్యాతమితిచేన్న॥శ్రు॥ఏకమేవాద్వితీయంబ్రహ్మ-విజ్ఞానమానందంబ్రహ్మఅవ
తమరశ్రోత్రమిత్వేన-గద్విపరీతాత్మప్రతిపాదనాత్ - సహ్యాద్వితీయవరమానందరూపస్యకమాంగత్వంయ్యుజ్యతే-
అనమమశంచైతద్యాత్తికకృతః - కథం॥శ్లో॥సర్వత్రేవహివిజ్ఞానంసంసాగరత్వేనగమ్యతే । పరాంగంచాత్మవిజ్ఞానా
దస్యత్రైత్యవధార్యతామితి-తేనైవోక్తత్వాత్ - ఎతదథామేవమననాయమునయఃపర్యటంతీత్యుక్తం-తత్రతానద్వై
తస్యసత్యత్వేభవేదపైవంతదేవతునసంభవతీతిప్రశోస్తరతాఖ్యాంమనసేనతత్త్వావధారణప్రకారమాహ ॥ సఇతి॥
ఇదంవిశ్వంధర్మ-సదితిసాధ్యోధమః - సతఉత్పన్నత్వాదితిహేతుః - యత్ యతఃఉత్పన్నంతేతదాత్మకమేవదృ
ష్టం-యథాకనకాదుత్పన్నంతుండలాదితదాత్మకంతద్వది- తత్రయదిసదభేదస్యాద్యతేతదాఉపాదానత్వనిదేశేనై
వభేదప్రతీతేవిరుద్ధోహేతురిత్యాహ-ననుతరగ్రహతమితి-ననునాభేదంసాధయామఃకింతు - తదుత్పన్నత్వేనకుండలా
దివత్ భేదంప్రతిషేధయామః-తతశ్చఅభేదవస్యాదిత్యాశంకలనైకాంతికత్వేనదూషయితి-వృభిచరతిక్వచేతి-పితృ
పుత్రాదిముముర్ధరఘటప్రధ్వంసాదిమృతతథాలదద్దనాదితిభావః - ననుతదుత్పన్నత్వంవామతమపాదానకత్వం - నతు
తన్నిమి తత్వం-అతోనానైకాంతికత్వమిత్యాశంక్యదూషయితి- క్వచమృషేతి-గుణోపాదానస్యాపిభిదోనగుణత్వం-
కింతుమిథ్యాత్వం-అన్యథాకుండలాదివదభాద్రప్రసంగాత్-అతఃపునరప్యనైకాంతికత్వమేవేతిభావః - ననుతత్రనకేవ

లంగుణమాశ్రంభణినఉపాదానం-కింతు-అవిద్యాయుక్తం - తథాభూతస్యావస్తు త్వాత్ యుక్తంఫణినోమిథ్యాగ్నృని
త్యాశంక్యతత్తుల్యమతాప్రీతిభూమయతి-నతథోభయయుగితి-అయమథః-అతాప్రవృద్ధ్యాయుక్తస్యైవసత ఉపాదా
నత్వం - ఏవంభూతస్యచనవస్తుత్వం-అతస్సదుపాదానత్వమసిద్ధమితినవస్తుత్వంప్రపంచస్యేతి - సమమాభూదనేన
హేతునాప్రపంచస్యసత్త్వంహేత్వంతరేణకుపాధయామః-తథాహి-నదికం-అర్థక్రియాకారిత్యాత్-యత్ అర్థక్రి
యాకారితత్వే-నయదేవంసతదేవం-యథాశుక్తిరజతమితత్తాహ-వ్యవహృతయేవకల్పభిషిత్తి - వ్యవహృతయే
వ్యవహారాయఅర్థక్రియాధాంవికల్పఃభ్రమఃభిషిత్తిభవ-కులకార్ణాపణాదినాప్సిద్ధిద్వైవహారదశనాత్ - న
స్వేకత్రసతఃఅన్యత్రారోపఃభ్రమఃప్రసిద్ధః - అత్యంతాసత్వైకధంప్రపంచభగినస్సన్యేత్ - సత్వేవానాదైవ్యతసి
ద్ధిఃఉక్తంచభట్టేః॥శ్లో॥అధ్యస్యతేభిపుష్పస్థమసరికథమవస్తుప్రజ్ఞాతగుణసత్తాకమధ్యారోప్యేతవానవేతితతా
హ-అంధవరంపరయేతి-అంధవరంపరయాయోవికల్పభిషిత్తిస్యయః - అయంభావః-సంసార-రజవ్యభిగినః-సంసార
సిద్ధియేపూర్వప్రతీతిమాత్రమపేక్షతే - నవస్తు-సత్యత్వంప్రతాసత్త్వాంవస్తు-సత్యత్వాభానేనభగినవ్యతిరేకదశనా
నాత్-అతఃఅనాదిత్వాత్పూర్వపుంభృష్టస్యోద్ధారోద్ధరఆరోపోభవిష్యతీత్యంధవరంపరాన్యాయేన- తెనచవ
వహారఃసేత్యతీత్యప్రయోజకోహేతురితి-నను॥శ్రు॥అక్షయ్యగంహవైచాతుమా-స్యయాజినస్సుకృతంభవతి-అప్యా
మసామమమృతాఅభూమేత్సానిధికిమౌఘంఫలస్యనిర్మితప్రతిపాదనాదసత్త్వంసంఘటతే-నహినిర్మలంవస్తు అనన్యవతి-
తస్మాద్వేదప్రతిపాదితత్వాత్ దైవతంసదేవత్యాశంక్యాహ - భగిమయతీతి-హేభగవత్ - తెతవ-భారతీవేదవాక్,
ఉరువృత్తిభిఃగౌఢలక్షణాదివృత్తిభిః - ఉక్తజడాకమౌశ్రద్ధాభరాక్రాంతిమందమతీక - భగినయతిమోహయతి-
అయంభావః -సహివేదకీర్త్యఫలస్యనిర్మితమభిప్రేక్షింతు-లక్షణయాప్రాశస్త్యమాశ్రం-పిథ్యేకవాన్యత్వాత్-
అన్యథావాక్యభేదప్రసంగాత్ ॥ శ్రు ॥ తద్వధేవాకమౌదతోలోకిఃక్షీయతఏవమేవాముత్రప్రణిధితోలోకిఃక్షీయ
తథిన్యామోపబృంహితశ్రుత్యంతరఃకరోధాచ్చ-అతఃమౌజడానామిదంభగిమనాత్రిమితి - ఏతేనైవ॥శ్రు॥తస్మా
వ్యవహృతయేవికల్పభిషిత్తోంధవరంపరయాభగిమయతిభారతీఉరువృత్తిభిరుక్తజడాక॥౩౭॥ నయదిద

ద్వాపితస్మాదాత్మనకాశస్సంభూతతత్త్వాదీనామప్యన్యపరత్వందశితంభవతి ॥ శ్లో ॥ ఉమ్భాగంభవతస్సతోపిభువ
సంసన్నేవసర్వస్సగ్రిజఃకుర్వత్రాగ్యసపీహకుటకనకంవేదోవనైవంపరః । అదైవతంతవసత్పరంతుపరమానందంప
దంతస్సుదావం దేసుందరమిందిరానుగహరేమాముంచమామానతమ్॥చ॥ ఇథంకార్యస్యసత్యత్వాభ్యుపగమనభిప్రే
త్యలథకార్యసత్త్వప్రతియేపేణకార్యమిథ్యాత్వవాదంచోద్వముఖేనప్రస్తుత్యప్రతిక్షిపంత ॥ సతత్తితి ॥ సగత్తత్వాది
నాతర్క-హతమిత్వం తెన కార్యమిథ్యాత్వవాదమతానువాదః - వ్యభిచరతీత్యాదినాతర్కస్యోక్షేపభిషిత్తిభాగః- తథా
హి - సతఃపరమాథాభూతాత్పరస్మాద్భగిమ్మాణస్సకాశాదుత్పన్నమిదంజలత్ - సతే పరమాథాభూతంసగ్యమితి
యావత్ - నతునైతత్వక్రమిణ్యథః - కుతః- యతస్తర్క-హతమితిచేత్-యత్సపియద్యస్మాదుత్పన్నంతస్తదాత్మ
కమేవయథామృద్ధిరణ్యాదేరుత్పన్నఘటమకుటాదికార్యం - తథాపిచేతనాత్మరుమాజ్ఞాతానాంతేశదంతసభిలోమ్నా
మచేతనత్వదశనాగ్రోమయాజ్ఞాతానాంవృత్తికానాంచేతనత్వదశనాశ్చకార్యకారణయోగాసలక్షణస్యాప్యభా
వాత్ - పరమాథాస్యపూర్వపరమాథాగజతురగాదీనాం - తథాపరమాథాశుక్తిశకలాదిపరమాథారజతస్యచోత్ప
త్తిదశనాత్ - తదుత్పత్తివైయధ్యాత్వకార్యంసదిత్యేకతర్క-హతం-అతఃకార్యంమిదైవతేచేదిత్యథః- తర్క-
శ్వాప్రయుక్తిః-కాపునరప్రయుక్తిరితిచేమవ్యతే- వృద్ధివ్యస్యానువర్తమానస్యంతదంతిక్తస్యవ్యావర్తమానత్వంర
జ్ఞసర్వాదిమమ్యానువర్తమానస్యఅధిస్తానభూతస్యరజ్జ్వదేస్సత్యతావ్యావర్తమానస్యసర్వాదేరస్యతాదృష్ట-తథా
నువర్తమానమధిస్తానభూతంవృద్ధివ్యమేవత్యంవ్యావర్తమానాస్తుఘటశరావాదయఃఅనన్యభూతాః-తథానిర్విశేష
సన్యాప్రాప్త్యర్వాగస్తానభూతాద్భగిమ్మాః అన్యః అహంకారాది వ్యవహారాలంబనస్యోగ్నిక్షిప్రపంచః మిథ్యా
కారణభూతంసన్యాత్రంప్రప్నోవసత్యం-కించ - సతఃఆత్మనః వినాశాయోగాదసతత్వశవిహితాదేరుపలబ్ధిభావా
దుపలబ్ధివినాశయోగేకార్యంసదసత్యస్యనుగర్వచసీయమితిగమ్యతే- అనిర్వచనీయంశుక్తికారజతాదివస్తుప్రేవసన్య
చానిర్వచనీయత్వంప్రతీతిభాభాగ్యంసిద్ధం-ప్రతీయతేహాప్రపంచఃప్రత్యయేణ ॥శ్రు॥విభదాత్త్వమిదంసర్వం-తత్స
త్వం-నేహనానాప్రీకించన - మృశ్యోస్సమృత్యమాపోతీయభవానానేవశ్యేతి - యత్రహిదైవతిమిథవతతదత

రక్షారంభశ్యతి-యత్రస్వస్యసర్వమాత్మేవానుత్తరైశకంవశ్యేత్-ఇంద్రోమాయాభిః పురురూప ఈయతేతత్వా
 దిభివేదాంతైర్బాధ్యతేచితి-సమతకహానిమితిపాతాంతరం-తదా-సమ - సతతత్వమిదంసదిచెత్ తకహాత
 మిత్యన్వయః-ఇథమనుదితంకార్యమిథ్యాత్వమక్షంప్రతిక్షిపంతి-వ్యభిచరతీత్యాదివా - కార్యంసదిత్యయమథః - క్వ
 చవ్యభిచరతిక్వచేతామః- నక్వచిద్వ్యభిచారభిన్నథః-కేశపునుమాదిష్వపిలచేగసాంశేవకార్యకారణభావాదితిభా
 వః-తథాపిస్వచ్ఛాభేశుక్తికారణతాదౌమిథ్యాత్వేనవ్యభిచారభిన్నత్వమః-క్వచన్యమేతి - క్వచన్యమానక్వచిదపికా
 ర్యంన్యమేగ్యథః- స్వచ్ఛాభానామపీశ్వరసృష్ట్యాన్వచ్ఛమాన్వంశురైరజతేసద్భావాదన్యథాభ్యానాద్వానన్య
 మేత్వమిగ్యభిప్రాయః-సతతత్వమిదంపరిహరంతి-నతథోభయయ్యుగః - వ్యభిచరతీత్యనుషంగః - క్వచిదపి
 మృశ్యువశాః-దిత్రవ్యేతథయావస్థానదర్శనాన్వవ్యభిచరతి - కార్యత్వకారణత్వరూపావస్థానెనమృశ్యువశాః-దికం
 దృశ్యతే-అతస్సతావస్థాంతరప్రాప్తిస్సతల్యేథః-వికల్పఃకుటశరావాద్యవస్థాభేదఃసచవ్యవహృతయే - ఘటేనజల
 మాహరేత్యాదివాక్యార్థకవ్యవహారాథః-ఇతిః-ఇత్యః-యదా- నన్యసచ్చేన్నప్రతీయతేసచ్చేన్నభేదప్రతీయ
 తేభాద్యతేచతుక్తికారణత్వమిదంచూపంకార్యం-అసతస్సనసద్భాగ్యనివాచనీయంకార్యం-మృతేవేత్యతలహః-
 నతథోభయయ్యుగః - తథాభాత మనిర్వచనీయంఉభయయ్యుగః సన్యవిలక్షణత్వాన్వత్వవిలక్షణరూప ధర్మాద్యయ
 యోగిత్వవ్యంసనాన్వైగవేత్యథః - సమశక్త్యుదిమరజతాదిప్రతీతేఃప్రతీతికాలేపిత్వాన్వైగిబాధేనచాన్యస్యాన్య
 థాభానాయోగాచ్చసదసదనిర్వచనీయమపూర్వమేవెవంరజసమదందోషవశాన్వత్రిత్యుతత్యతికల్పనీయమితిచెన్న- త
 తా-అనాయామవ్యవస్థాన్యథా భానస్యవజనేయత్వా దన్యథాభానాభ్యవగమాదేవభ్యామి ప్రవృత్తిబాధభీమ
 త్వానాముపపత్తైరత్యంతాపరదృష్టాకారణకవస్తుకల్పనాయోగాని-అన్యమానంహీదమనిర్వచనీయం - నతదానీమని
 ర్వచనీయమితిప్రతీయతే - అపి - పరమాథేరజతమేత్యేవఅనివాచనీయమేవప్రతీతంచెన్నాగ్రింతిబాధయోఃప్ర
 వృత్తైరవ్యనుషంగః - అతాన్యస్యాన్యథానవిరహేప్రతీతిప్రవృత్తిబాధభీమత్వానాముపపత్తేస్తస్యాపరిహార్య
 త్వాచ్చశక్త్యుదివరజతాద్యాకారణభానతత్యతిభవతాభ్యవగంతవ్యం- కించ-అవచనీయమపూర్వం రజతమన్రిజా

మగ్ర ఆసనభవిష్యదతోనిధనాదనుమితమంతరాత్వయివిభాతిమ్యమైకర సెఅతరీవమీయతేద్రవిణజాతి

తమితదతాతస్యజన్మకారణం క్తవ్యం - నతావత్తత్వగ్రీతః - తస్యాప్రద్యమయత్వేనతమత్వతేః సాగార్జులాభా
 యోగాన్నిర్విషయాజాతాతమత్వద్యతపవవిషయకరోతీతిమహతామిదముపపాదనం - అథేంద్రియాదిగతాదోషః-
 నతస్యపురుషాశ్రయత్వేనాథాగతకార్యసోత్పాదకత్వాయోగాత్ - నాపేంద్రియాని-తేహంజ్ఞానోరంత్యాత్వేనా
 పిమహాసీంద్రియాని - తేహమపిస్వకార్యభూతజ్ఞానపవ-తేషకరత్వానాదిమిథ్యాజ్ఞానోపపాదనత్వమనవస్థాదిదోష
 నిరస్తం - కించాపూర్వమనిర్వచనీయమిదంచస్తుజాతం-రజతాదిబుద్ధితేజాభ్యాంరజతాదిసాదృశ్యానిచైత్రోపి-తత్వ
 దృశమిత్యేవప్రతీతితేజాస్యాతాంరజతత్వాదీజాతీయాయోగాదిచెత్సాపికింపరమాథేభూతా - నతావస్థిరమాథే
 భూతా - తస్యాఃపరమాథేన్వయాయోగాత్ నాప్యపరమాథేభూతా - అపరమాథేన్వయాయోగాత్ అపర
 మాథేపరమాథేబుద్ధితేజాయోనిర్వాహకత్వాయోగాచ్చయత్సుకరుక్తంరజ్యాదివస్తుత్వైస్సకారణస్యానుప
 త్తమానత్వాత్పరమాథ్యం సర్వాదినామివకుటశరావాది కాగ్యాణాంమిథోవ్యావత్తమానత్వాదపారమాథ్యం-
 ఏవంసన్నాత్రిస్యప్రవృత్తానుపత్తమానత్వాత్పరమాథ్యం-అహంకారాదివ్యవహారాలంబనాస్సత్వేవహాథాః-
 మిథోవ్యావత్తమానాదతపవబాధితత్వాదపరమాథేభి - తత్త్వమ్ - ద్వయోజ్ఞానయోవిరోధేహిబాధ్యబా
 ధకభావః-బాధితస్యైవవ్యావృత్తిః-అత్రిఘటాదిమదేశకాలభేదేనవిరోధవనాస్తి - యత్త్రికాదేశేయత్త్రికాకాలేయ
 స్యసద్భావఃప్రతిపన్నః - తత్త్రికాదేశతత్త్రికాలేస్యాభావఃప్రతిపన్నశ్చేద్విరోధాద్భలవతోబాధఃత్వం బాధసన్య
 చనివృత్తిః - దేశాంతరకాలాంతరసంబంధితయనుభూతస్యఅన్యదేశకాలయోగాభావప్రతీతానవిరోధితకథనాత్రి
 బాధ్యబాధకభావః-అన్యత్రినివృత్తస్యాన్యత్రినివృత్తిర్వాకథముచ్యతే - రజ్జుసర్వాదిమమదదేశకాలసంబంధితయేవ
 అభావప్రతీతేవిరోధేబాధకత్వం వ్యావృత్తిశ్చ-దేశకాలాంతర దృష్టస్యదేశకాలాంతరవ్యావత్తమానత్వం మిథ్యా
 త్వవ్యాప్తంసదృష్టమితి- సవ్యావత్తమానత్వమాశ్రంపారమాథ్యేహేతుః- యత్త్వమవత్తమానత్వాత్పరమాథేభి
 తతత్త్వమేవతేనసాధనమహతి-అసన్నాత్రిమేవవస్తు-సతతత్వమిదంపరిహరంతి-వ్యవహృతయేవికల్పభివిత్య

తి-అస్యయథాక్షపవార్థః-అతఃసభోవస్థాంతరపాప్రిస్సఫలత్యధః-ననుతగ్రహతత్వాభావేపినేహనానేత్యాదిశు
తిరెవకార్యమిథ్యాత్వంప్రమాదయతీత్యాహః-భ్రమయతీత్యాదినా-తపవభారతీహాస్యాపానెహనానేత్యాదిశుక్రిః
ఉరువృద్ధిఃఉత్థజడాఅంధవరంపరయాభ్రమయతీతిసంబంధఃఉత్థజడాఃకర్తృజడాః అనాదిపాపవాసనాదూషితా
శేషశేముషీకాస్తా-అయంభావనకేవలంకార్యమిథ్యాత్వబోధనాద్విశేషనానేత్యాదిత్వద్భారత్యావృత్తిః-అపి
తుబ్రహ్మత్వకస్వతంత్రవస్తునిషేధబోధనాద్వికాబ్రహ్మస్వరూపేదేవమనుష్యాదిభేదనిషేధాదిబోధనాద్యాస్మికాశ్చ
బహుస్యావృత్తయస్స-తి-ఎవంతదర్థబుభుత్సవోపుష్కజడాస్తద్విపరీతాశ్చ తత్రయోకమజడాఃతాకప్రథమబుభు
త్సుకుబుద్ధిఃతిత్వితకాయమిథ్యాత్వకారణసత్యత్వపరత్యాదిరూపబహువృద్ధిఃప్రథమప్రతిపత్త్యకుబుధ్యనువర్తితా
నాంకమజడానాంఅంధవరంపరయాకాయమిథ్యాత్వభ్రమంజనయతి- ఓషణపదపరమపురుషవరణీయతావిశేష
గుణవిశిష్టానాంత్యంబ్రహ్మత్వకస్వతంత్రవస్తునిషేధవిజయాంప్రమితింజనయతీతికిమస్తాభివిధేయమితి || ౩౭|| తదే
వంప్రపంచస్యసత్త్వేపాదకం నాస్తీత్వత్వం ఇదానీనుసత్త్వేపైప్రళయశుభ్రయః || శు|| యతోవాఇమానిభూ
తాజాయంతఇత్యాద్యాః తన్నూలంచఅనుమానంప్రమాణమిత్యాహ|| నెతి|| యద్యస్మాదిదంవిశ్వంఅగ్రైస్సృష్టేపూర్వ
వ్యంనాసనాసీత్|| శ్రు|| సదేవసోమ్యేదమగ్రఅసీత్-అత్తావాఇదమేకపవాగ్రఅసీత్-ఇత్యాదిశుక్రిః-నచభదనాత్
ప్రళయాత్అనుఅనంతరంభవివ్యత్భవివ్యతి|| శ్రు|| నాసదాసీన్నసదాసీత్తదానీమిథ్యాదిశ్రుతేః-అతఃకారణాత్
అంతరామధ్యేపివకరసీతేవలెత్యయిమృషామిథ్యారూపమేవవిభాతీతిమతంగృహీతం-యతేవంఅతః శ్రుత్యాద్రవిణ
జాతివికల్పవత్తైఃప్రవిణజాతీనాంప్రవ్యమాత్రాణాం మృగ్లోహకాష్టాణ్యసరూపాణాంవికల్పాఃభేదాః ఘటకుండ
లాదయఃతేహంపంధానఃమాగ్ధాఃప్రకారాఃతైరుపమీయతేసద్భవతయోగిభూవ్యతే-యథా-తత్రకార్యాకారా
ణాంనామధేయమాత్రతాకారణంమృదాద్యేవతుసత్యం-తథాత్రాప్యకాశాదీనాంనామమాత్రతా-బ్రహ్మవస

త్యమితియావ్యతత్వత్యధఃతథాచ|| శ్రు || యథాసోమ్యేకేనమృత్ప్రదేనసర్వంమృత్తయంవిజ్ఞాతంస్యాత్-
వికల్పవత్తేవితథమనోవిలాసమృశమిత్యవయంత్యమధాః|| ౩౮|| సయదజయత్యజాహనుశయీతగు

వాచారంభణంవికారోనామధేయంమృత్తికేత్యేవసత్యం-యథానామైకేనలోహమణీనాసర్వంలోహమయంవిజ్ఞాతం
స్యాత్-తథాపి కేనసఖనికృంతసేనసర్వంకాష్టాణ్యసమిత్యాది-తస్మాదస్యసత్త్వప్రమాణాభావాత్-అసత్త్వేతితుప్ర
మాణస్యవిద్యమానత్వాత్ వితథమనోవిలాసంబిరుతం- సత్యమితియేఅపయంతిజానంతి-తేఅబుధాః అజ్ఞాత్యర్థఃఅ
త్రైవంప్రయోజ్యఃపివాదాధ్యాసితంససత్అద్యంతయోరవిద్యమానత్వాత్ వికారిత్వాత్ దృశ్యత్వాద్వాశుక్తిరజతా
దివదిత్యస్యయేఅస్తవచ్చైవివృతికేత్యప్రాంతః|| శ్లో|| మకుటకుండలంకణికింకీపరిణతంనకంపరమార్థతఃమహదహంకృ
తిఖప్రముఖంతథానరహరేర్నపుథక్పరమార్థతః|| చ|| నను|| శ్రు || యథాసోమ్యేకేనమృత్ప్రదేనసర్వంమృత్తయం వి
జ్ఞాతంస్యాత్వాచారంభణంవికారోనామధేయంమృత్తికేత్యేవసత్యమిత్యాదిమృదాదిదృష్టంలేమృమృదాదికారణానా
మేవమృత్తికేత్యేవసత్యమిత్యాదిభిఃసర్వత్యప్రతీతేర్వికారాణాంనామధేయానాంచవాచారంభణమిత్యేనవాచాలం
బనంవ్యవహారమాత్రంసతుపారమార్థ్యమితిమిథ్యాత్వప్రతిపాదనాచ్చదాష్టాంతికేసన్మాత్రస్యబ్రహ్మణఃపారమార్థ్యం
కార్యమిథ్యాత్వమకామేనాపిస్యకార్యమిత్వాశంకాయాంమృత్ప్రదాకార్యాదిదృష్టంతానాంకార్యమిథ్యాత్వపరత్వవ
ర్ణనమవిమూషేవరోచతే-నవిమూషాత్యాహః|| నయదితి|| అత్రవికల్పవత్తేరిత్యంలేనకార్యమిథ్యాత్వపరత్వవర్ణనాను
వాదః-వితథేత్యాదినాతత్ప్రతియేవఇతివిభాగఃతథాపి-యతోయస్మాదిదంవిశ్వంఅగ్రైస్సృష్టేపూర్వంనాసనాసీత్
సదేవసోమ్యేదమగ్రఅసీత్-అత్తావాఇదమేకపవాగ్రఅసీదితిశ్రుతేరితిభావః-భదనాత్ ప్రళయాత్ అనుఅనంతరం
నభవివ్యత్ నభవివ్యతి|| శ్రు|| నాసదాసీన్నసదాసీత్తదానీమిథ్యాదిశ్రుతేరితిభావః-అతఃకారణాదంతరామధ్యేపి-
వకరసీతేవలె త్యయిమృషామిథ్యారూపమేవేదంభాతీతిమతంగృహీతం-యతేవంఅతః శ్రుత్యాద్రవిణజాతివికల్పవత్తైః
ప్రవిణజాతీనాంప్రవ్యమాత్రాణాం మృగ్లోహకాష్టాణ్యసరూపాణాంవికల్పాఃఘటకుండలాదయఃతేహంపంధానః
మార్గాఃప్రకారాఃతైరుపమీయతేసద్భవతయోగిభూవ్యతే-యథాతత్రకార్యాణాంనామధేయమాత్రతాకారణంమృ
దాద్యేవసత్యం-తథాత్రాప్యకాశాదీనాంనామధేయమాత్రతాబ్రహ్మవసత్యమితియావ్యతత్వత్యధః తథాచ|| శ్రు||

యథాసోమ్యేకేనమృత్ప్రదేనసర్వంమృత్తయంవిజ్ఞాతంస్యాత్-వాచారంభణంవికారోనామధేయంమృత్తికేత్యేవస

ଫୁଲ

జ.సీ. కథంభూతః అపరిమేయభగః అపరిమితైశ్వర్యః - నవ్యాన్యేషామివ దేశకాలాదిపరిచ్ఛిన్నం తవ బ్రహ్మసతతమైశ్వర్యం - అపితు- పరిపూర్ణస్వరూపానుబంధితాదృశపరిమితమిత్యర్థః || స్వత్యంబీతవేక్షకాంగణకతావాలస్యభావా

దిభిర్భావానస్త్యైరజస్త్రమౌగుణమయానుత్తీలయంతీబహూః - మామాశ్రవ్యవచాశిరస్యభిభరంసంకుడాయం
 త్యైశురంమాయాశేశరణంః తోస్త్యైవహరైత్వామెవతాంవారయః॥చం॥ననుభగవతభవ తేషామపి నత్యైత్వైకరోసత్వ
 ప్రకృతీష్ఠిత్యైవతేషేషే కథంతేషాం తస్యంభావనాయా అస్యభావ ఇత్యాశంకాయాం ప్రకృతి వశ్యత్వ తదభావా
 భ్యామిత్యాహుః॥ సయజ్జయేతి॥ సదీవోయత్ యస్తాత్ అజయాత్వన్యాయయామోహితఇతిశేషః - అజాంప్రకృ
 తిపరిణామస్త్యైకాం దేవననుస్యైదిమూర్తికామనుశయాతలలింగవిభక్తితియావత్ - తతోగుణాశ్రద్ధాది విషయా
 నావకాసేవనానః - సయాపనాః స్థూలత్వకృత్యాదిదేహధర్మతాంభజతిదేహాత్మాభిమానీభవతీత్యుభయః - తదనుతదనం
 నరం-మృత్యుంసంరూఢభజతిపాప్రీక్షితి-ఇన్ద్రంజన్యమరణాదిరూపసంస్పృతభాక్త్యాత్ అపిః భగఃజ్ఞానైశ్వర్యాదిర్యస్య
 తథాభూతోభవతః-స్యముగి-స్యంతు-అహిస్సుపాస్త్యైవంకంతుకమివతామజాం జహంనియమేన విస్మరతంప్రీతయా
 సుబంధరహితాః - అహిప్రప్తాంప్రప్త్యాగమాత్రాభిపాయః- అతపివాక్యైఃనిగ్దంపరిగృహీతః భగః యేనతథాచూ
 తః॥జ్ఞో॥చిత్తశ్చస్యసమగ్రస్యపిర్యస్యయశసశ్చిత్రియజ్ఞానైరాగ్యయోస్త్యైవపక్ష్యాంభగఇతీరణితభగశ్చాభోవ
 గంతవ్యః అభాపికింజీర ఇవాహమపి పరిచ్ఛిన్నభగః సత్యాహుః-అపరమేయభగః అపరిచ్ఛిన్నైశ్వర్యాదిమహా అ
 స్యనుజితేలవనాదీపాస్త్యైవదయాప్రానునాఃఅస్యనిశ్చయంసంజాతాఇత్యప్రగుణిణం శారకాదిత్వాదిగవ- తస్మిన్సత్యా
 విరుద్ధానావహతాస్త్యైవదిగుణాత్మకాయైవహసితపరిచ్ఛిన్నైస్యయంప్రకాశస్వరూపేషహియ సేమహసస్థిత్యా
 పూజ్యసత్త్వభావః॥ ౩౯ ॥ ఎవంతావదుక్తిపాధనకపంచెనయేభగవంతంభజంతి తేవృశ్యంధిరంతిఇతరేసంసరంతీత్యు
 క్తం - ఇదాసీంయేబహిస్సుంగంపరిత్యజ్య భగవన్నాగేప్రవృత్తాఅపికిథంచిత అంతఃవాంతశనవత్ సకలకామాన్న
 ముంచతితేభగవంతం ప్రాప్నువంతి- నచహనుఖంలభంతి - కేవలంతుయోగీరేవప్రాప్నువంతీతి - తాశోచ ॥
 శ్రు॥కామానాఃకామయ తేమన్యమానస్సుకామకమిభిజ్ఞానయతేతత్రతత్రైత్యాదిశుశ్రియభామాహ॥యదీతి॥హ
 భగవత్ - యేయతయః - హృదిస్థితాఃకామజటాఃకామస్యజటాఃమూలాజ్ఞాననాననాః - యదినసముద్ధరంతినోత్పాట

గోమహసినుసాయ సేప్రగుణి తేపరి సేయభగః॥ ౩౯ ॥యదినసముద్ధరంతియతయోహృది కామజటామర
 భిగమోసతాంహృదిగతోత్ప్రగితతమణిఃఅనుత్పయయోగినాముభయతోవ్యసుఖంభగవన్ననపగలా

యంతి తేషామసతాంభవాత్సంహృదిగతోపిమరభిగమఃమహ్మివః-కథం-అస్త్వైతకంతమణిఃపిస్త్యైతోయఃకంతమ
 ణిఃతత్తుల్యః-సయభాకం రెవకావానోవ్యస్త్వైతకపాప్రైవభవతీతద్వదితి-నకేవలమేతావత్ - అపితుఅనుత్ప
 యోగినామింద్రియగుణపరాణాయోగచ్ఛన్దాం-ఉభయతోవ్యసుఖంభిహంశ్రుచమఃఖమేవ - తదాహ-అనప
 గతాంతకాల్ అనిష్టాస్త్యైవోలోకారాధనధనాజ్ఞానాదిశ్లేశాత్ భోగప్రభవప్రాకిర్య భయాచ్ఛఇహతావద్భు
 ఖం - భవోరుశ్వరాణిమిఖం - కథంభూతాత్ అనధిరూఢుదాత్ అనధిరూఢంపదంస్వరూపంయస్యగిస్తాత్ - త్వ
 త్వయంప్రాప్త్యభావాత్ అపిద్యావదివిషయ స్తేనప్రాప్తసిజమానాఃప్రమణబంధనత్వద్దండరూపనరకీప్రాప్తేఅ
 నుతాప్రవృత్తిమిశ్యభావః ॥౪౦॥ దంభన్యాసమిషణవంచితజనంభోగై కచింతాతురంసంముహ్యంతమహర్షిశంఖిర
 తోనోగిన్మైరాకులమ్॥ అజ్ఞాలంఘనమజ్ఞమజ్ఞజనతాసమ్మననామత్వదండినావాధదయానిధానవరమానందప్రభో
 సాహిమామ్॥చం॥ఇన్ద్రమపేతభగస్యపునస్త్యైవప్రాప్తికింసిదానమిశ్యపేతాయాంఅనన్యప్రయోజనంత్యుపాసనమే
 వేశ్యభిశ్రేత్యతావ్యాగవత్ప్రాప్తిశ్చైవసత్వపి కామహతానామనర్థమాహుః ॥యదీతి॥ యతయఃమునయఃమనఃప్రణి
 ధానశీలాఅపి - యదపిహృదిస్థితాఃకామజటాఃకామానాఃమూలాని-వాసనాఇతిగూవత్ - ససముద్ధరంతినోత్పాటయం
 తి - శణిః - తేషామసతాంహృదిగతోపిత్వందురభిగమఃకృణ్ణయః - అస్త్వైతకంతమణిఃస్థితోవ్యప్తర్యమాణోగుణి
 రివకంతేవర్తమామోపిఅస్త్వైతకేదద్భాతప్రాయవివహితవతి - కించ-హేభగవత్-తేషామనుత్పయయోగినాంప్రా
 ప్తేంద్రియతర్పణవరాణాయోగినాముభయతఃఇహవరలోకేచఅనుఖందుఃఖమేవ - తదేవాహుః-అనపగతాంతకాల్
 అనిష్టాస్త్యైవోయఃఇహభోగపాహ-త్వేపిమరణభయజంతుఃఖమస్త్యైవేశభావః - అనధిరూఢపదార్థవతస్సకాత
 దుఃఖం-అనధిరూఢంఅప్రాప్తంపదంశ్చన్యానంయేనతస్మాత్ భావప్రధానోనిర్దేశః అప్రాప్తశ్చిదత్వాత్ త్వత్ప్రదా
 ప్రాప్తేరితియావత్ - జపర్మతిలంఘనాంశాస్త్రర్యమరూపాస్త్యైవోదుఃఖమిశ్యభావః॥౪౦॥ సమయతేర్నకిమపిక్యత్వమ
 ప్రాప్తిరర్థమపినుభావభోగేనావక్షీయతే-అతఃకిమితివృధాశస్యతేఉభయతోవ్యసుఖమతి - శూరియతేచ ॥శ్రు॥ ఏష

నిశ్యోమహిమా బ్రాహ్మణస్య-నకర్తృత్వావధానేవోకీయానిత్యాదిని బ్రాహ్మణాః || త్వదవగమినితి || హేసగుణవస్తవైశ్వ
 ర్యయీక్త - త్వదవగమిన్వన్ జ్ఞానవాక్-భవదుష్టశుభశుభత్యోభవతికి నాకాఫలదోతుఃకుశ్వరాధైర్యః ఉత్తయో
 రావిద్యుతయోశుభశుభయోః ప్రాసనపుణ్యపుణ్యకళాహోఘలభూతాః సగుణిణాన్వయాః సుఖదుఃఖసం
 బంధాః నవేత్తినానుసంధత్తై-తమీతదానీంచ-దేహభ్యుత్పాదేహోభిమానినాం - ప్రవృత్తికర్తృకీగిరఃవిభిసేషధల
 త్తనాఃనవేత్తికగగదేహోభిమానతయా కాగ్యావబోధాభివాన్వయజ్యోతిశ్యస్థిః-యైత్తవైతత్ - యతఃకారణాత్
 వానుజైరన్వహం శ్రవణభ్యుత్పాదముదనం శ్రవణేనచేతనస్యస్థిః తేహావవగ-గగఃఅవగిరాయానాగగ్యవస-కథం-
 శ్రవణభ్యుత్పాద-అనుయగంప్రవీణ్యగంయోగీతవరంపరాడపదేసంకరగగయోఃస్థిప్రదానానుసానేశ్యభ్యుత్పాద-ఏత
 దుక్తంభవతి-యేగావత్తైత్త్యజ్ఞానినాం తేహాంకమాభివారంకాపి-యేవఅనవరతంశ్వత్తాః ధాన్రసకాదిస్థాఃతేహా
 మప్యోస్సన్నభవన్వదానాంనపినిషెధభావః-ఇత్యేహేనుసూరగచ్చన్యనాంజంప్రియలాలసానాంఉభయతోఃస్థిమఖ
 మితి||అపగమంశివమేదితమాధవస్ఫురతియన్నుభామఖస్థంగవః || శ్రవణమిరగనభావమభావవాసహిభావామయ
 ధావిధికికరః || చ|| అభావస్యప్రయోజనానాంభగవేత్త్యన్తాంరూభయనిస్సఖమేవేర్థ్యాహుః || త్వదవగమినితి ||
 త్వామవగచ్ఛతీతిత్వదవగమిత్వన్యాధాత్విజ్ఞానవాక్ || చ || అర్హోజ్ఞానురథాఃశీఘ్రాన్తేహ్యన్తేహురీయత్త్య
 భాః-భవతీతిభవఃసంసారతస్మిన్నుత్పన్నయోనివృత్తియోఃఫలజననాయసమువృత్తియోనిగ్నిభాః - తయోఃశుభశుభ
 యోఃపుణ్యపాపాత్మకీయోఃకీర్త్యోఃసగుణిణాన్వయాఃఫలభూతిసుఖదుఃఖసంబంధాః-తమీతదానీంచ-దేహ
 భ్యుత్పాదాంగిరఃస్త్రానింకావాక్యాన్వపిసవత్తినానుసంధత్తై కుః-యత్ప్రకవవత్తగతితస్యదేహం తేఅపవగ్నసాధనభూ
 తిఃఅనేవరలోకేసుఖముక్తం-ఇవామివానుజైస్తావత్తేస్సహఅనుయగంప్రవీణ్యగంఅనువత్తిన్యానగుణిణివరంపరయా

కకాదనధిరూఢవరాధ్వనః || రం|| త్వదవగమినవేత్తభవదుష్టశుభశుభయోఃసగుణిణాన్వయాం*ప్ర
 హీనదేహభ్యుత్పాదచిరః || అనుయగమన్వహంసగుణిణివరంపరయాశ్రవణభ్యుత్పాదయతత్త్వమావవ
 గ్గగతిర్మమజైః|| రం || ద్యుపతయివతేనయయురంతనానంతరయోఃస్థిమపియదంతరాండ్రచయనను

సగుణస్యఅనంతకల్యాణగుణయైక్యస్యవగీతవరంపరయాకథాన్యగీతవరంపరయా-అన్వహంశ్రవణేనచేతనీధ్యతయ
 తత్త్వగీతాధామృతవాసమస్తత్తోనవేత్తీత్యభాః || రం || త్వదవగమినవేత్తీసుఖదుఃఖేనచపధిసేధావిశ్వక్తం -
 తత్త్రననుకథమగంతుంశక్యందురవగమత్విస్వోక్త్యాదిత్యేవ మాశంక్యసశ్యమేవేదం అవగమాన్యావహిమ్నోవా
 జ్ఞససాగోచరత్వాదవిషయత్వేనైవజ్ఞానముక్తిమితీతీయః || శ్రు || యదాన్యంకాగిరిఃపీయదర్శాన్యప్రతివా
 యదంతరాద్యవాప్యగివేదిమేయన్యాగిం భవచ్ఛభవస్యచ్ఛేద్యాది శ్రుతిప్రతిపాదితమపరిమిత మహిమానమాహ||
 ద్యుపతయతి|| హేభగవత్-తేలంతయ్యపతయఃస్త్రాణిపతయఃప్రప్రవృత్తయోపినయయఃసప్రాప్తఃతత్తుగ-
 లః - యదంతవద్వస్త్రతత్త్రామిత్యంభవసేతిప్రాంతావద్యుతతయోనయయితి- యన్య స్సాన్త్యమపిత్యనోంతం
 యాసి - కుతప్రహీనసర్వజ్ఞతాఃసర్వశ్రేణావాఅగితా - అనంతనయాఅంతాభావేన - సహితశివీశాజ్ఞానంసా
 ర్వజ్ఞంతవప్రాప్తిర్వాతక్తేభవంహంబి - అనంతస్యమేవాహ-యదంతరేతి-యస్యతవఅంతరామధ్య - సనుఅ
 హూ-సావరణాః ఉత్తరోత్తరదశగుణసప్తావరణయైక్యః - అండ్రిచయాఃప్రప్రవృత్తండ్రిచయాః - వాంఛపరిభ్ర
 మంతి-వయసాకాలవక్రేణ-భరజాంసేవ-సహావకైవ - సతుపర్యామేణ-యస్సాదేవ-అతశ్శ్రీయస్త్యయిఫలంతి
 తాత్పర్యవృత్త్యావర్గసస్యంతి - సతుసాక్షాద్వదంతఅయమేతావాసరి - సగుణస్యగుణానంత్యాత్-నిగుణస్యచాగ్
 చరత్వాత్ - కథంకహ్యంపదార్థతాత్పర్యమితి- తత్ప్రవిధిముఖవాక్యేభవేదేవంకయః పదార్థప్రయోగవాక్యాక
 త్యమితి-నిషెధముఖేననాయంయమిత్యత్యాహ-అగ్నోససేనేతి || శ్రు|| అన్యదేవతద్విదితాదభిఅవిదతాత్-అన్యత్ర
 ధర్మాదన్యత్రాధమాదన్యత్రాస్తాత్పర్యాతాత్ - అఘాలమసన్యేత్యాదిప్రకారేణలక్షణయాచ తత్త్వమసీ
 త్యాదయఃపర్యవస్యంతి-నవవాచ్యరసేదైశ్శున్యమేవజ్ఞాన్యగితి-యతఃభవన్నిధనాభవతి - త్వయిధనంసమా
 ప్రియాసాంతాప్రధానహింసపరిహిషేధస్సంభవతి-అతఃఅపరిభూతేత్వయిఫలంతీత్యభాః || శ్రీ || ద్యుపతయోవిదురం
 తమసంతతేనచభావాన్నగిరశ్శ్రీనివాళయః|| త్వయిఫలంతితు తానతదిత్యతోజయజయేతిభావేతవతత్వదమ్ || చం|| ఇన్ద్రం
 యథామతిసంస్తృత్యఅభవన్వాహత్త్వస్యావరద్విన్నత్వాత్సాక త్యేనస్తోతుంశక్కుమిత్యి నిగమయంతి || ద్యుపతయతి

తీర్థస్వతయఃస్వగృహిలోకపతయఃసుహేం ద్రబ్రహ్మదయఏవ-తవాంతంస్వరూపస్వభావపారం - నయయఃనజానీ
యిరిత్యర్థః-కింపునమనజాదయఇతిభావః - కింబస్యనా-త్వమపినయాసేకుతః - అనంతతయాస్వరూపస్వభావ
యోరపరిచ్ఛిన్నస్యపరిచ్ఛిన్నత్వజ్ఞానస్యాజ్ఞాత్వావహాచ్యేతిభావః - మహిమన్మఃఅపరిచ్ఛిన్నత్వమేవప్రతీవాదయంతి-
యదంతేతేత్యాది-యస్యైవవాంతరానుధ్యే-వైకేకమీ-రోహమాపే-సావరణాఃసస్థితిగావరణై-స్సహితాః-అండా
నాంబ్రహ్మం-చానాంతయాఃసమూహాః - వాంతిసంచరంత - యదౌభయకాశేరజాంసేవయనేతిజాత్యభిప్రాయ
మేకేవచనంపక్షిభిఃసహవాంతి-తద్వత్-యస్మాదేవంహేతి-తత్-శ్రుతయఃపారోక్ష్యకేదేశఃస్మితరవ్యగతిత్యాభిప్రాయ
యఃత్వయితరన్నిరసనేనస్మాదవారమహిమన్మత్వైః-అన్యతేప్రకృతిపునరాదివత్తు - తన్నిరసనేతత్సజాత్య
ప్రతీకేధనతత్పూర్వకమిత్యర్థః-భవన్నిధానాభావోభవనిష్ఠావర్తవసానమితయాంత - తద్దాహంతాః-శాబ్దవృ
త్త్యాతాత్పర్యవృత్త్యావప్రకృతిపునరాదివారసనేతద్విప్రకృత్యం-త్వాంబోధయంతీత్యర్థః - ఫలంతిసఫలాభావం
తి-చేతనాచేతనసాజాత్యనిరసనేనతద్వైయత్యణ్యమాప్రంబోధయంతి - సజ్జనాకేత్యనతత్పరూపస్వభావాదికంబోధ
యతుంశక్తువంతీతిభావః॥౪౦॥ చం॥ ఇష్టంశ్రుతిగీతంవాదేనసంసారమోక్షముద్ధిరముపధార్యగింబహుమేనరేఖ
త్యావభగవాన్నారాయణః॥ఇత్యేవమితి॥ ఇతిశ్రుత్యాప్తప్రకారేణఏవంసంసారమోక్షమార్గానుశాసనం - ఆత్మాల
నుశిష్యతేయనతదాత్మానుశాసనం-ఉద్ధిరమాశ్రయబ్రహ్మశ్చయన్ముఖస్యపుత్రాఃసరిశ్వాదయఃసేధ్ధాఅత్సనేవర
మాత్సనోగతంప్రకారంయథాత్వైం-జ్ఞాత్వాన్యైశ్శిశ్యైరభినసంసరమానన్యః॥౪౩॥ఇతి॥ స్తో॥ఇత్యేవసమామాన్
యపురాణోపనిషత్ప్రసభిసంస్మృతీపుత్రాణామన్యతాత్పర్యమిత్యర్థః॥చం॥ సర్వశ్రుతిపురాణోపనిషత్తాత్పర్యమే

సావరణాః॥ ఇతివరణంపివాంతిమసాసహాయచ్చగ్రియస్త్యుసిఫలంత్యేతస్మిరసనేభవన్నిధ
నాః॥౨౨॥శ్రీభగవాంఃఇత్యేతచ్చగ్రిహ్మణఃపుత్రాత్రుత్యాత్మానుకూలనమ్॥సనందనమథానన్వస్సు
ద్ధాజ్ఞాతాస్త్యనోగతిమ్॥౨౩॥ఇగ్గశేషసమామ్నాయపురానోపనిషత్సః॥సముద్భుతఃప్రార్యజైవై

వ్యోమయానై మకావశ్శుభిః ॥రర॥స్వంనై తద్వహ్మదాయాదప్రధయాత్మానుశాసనమ్ । భార
యంశ్చరగాంకామంకామానాంధనన్యైశ్చాం॥రర॥శ్రీశుకః॥ఏవంస్వగురుణాదిప్రంగృహీత్వాప్రధ
యాన్మవాకా॥పూర్ణశుశ్రుతధర్మరాజన్నాహపీరప్రతోమరుం॥రర॥శ్రీనారదః॥ నమస్త్యైభగవతేకృష్ణా

యామలక్ష్మీర్తయోయోధైసర్వభూతానామభయాయసర్వేశ్వరః॥౪౭॥శ్రీమతః॥ఇత్యాద్వ్యవృష్టిమామ
స్త్వీశభిష్యాంశ్యామలాత్మగీతతాగాదాశ్రమంసాక్షాత్పినున్వైపాయనస్యమే॥౪౮॥సభాజి

పంసముద్భవమితి ప్రకృత పేదప్రతిప్రశంసా॥౪౪॥ త్వమితి॥ బ్రహ్మదాయాదేతి॥ బ్రహ్మేవదాయమివతి ప్రయత్నపా॥

వ్యంజితీసేవతథితథా - బ్రహ్మపుత్రేతివా॥చం॥ హేబ్రహ్మదాయాదబ్రహ్మపుత్ర - దాయభోక్తృత్వాత్పుత్ర
స్యతస్మి॥దాయాదతబ్జిఃఉపచర్యతే - ఏ॥దాత్వానుతానం - నృణాంయే కామాస్తేహంభజనందాహకం - శ్రుతి
ప్రవనం-ధారయ॥కామంయథేష్టంగాంభూమితమపక్షి తా॥లోకాచరపర్వట్॥౪౦॥ఏవమితి ॥ పూర్వఃకృతకృ
త్యఃశుతధరఃశుతమగ్ధంసనసధారయ॥వీరప్రతానైక్యకః॥ చం ॥ కథమేతత్ప్రయాపితిమన్యోపేక్షాయాం తద్వ
క్తుంపస్త్రాతిమన్యోశ్చతుస్థిః॥ఏవమితి॥గురుణాబదర్యాశ్రమవాసినాసారాయణేన - ఆద్యప్రముఖజ్ఞం - శృంగయాగృహీ
త్వాతస్మిన్నపహితమనాః-పూర్వాఃనివృత్తిసంతయత్వాత్పూర్ణమనాః-శ్రుతంయథాశ్రుతంధరీతీతదాభూతః - వీ
రాణాంజితేంప్రియాణాంప్రతంయస్యసః-వైష్టికోనారదః-హరాజః-గురుంసారాయణంపాహ॥౪౧॥నమఃఇతి॥ న
మఃఇతికృష్ణావతారతయానారాయణంనమస్యతి-ఉక్తంహి-శ్లో॥ ఏతేచాంతకలాఃపుంసఃకృష్ణస్తుభగవాన్స్వయమితి॥
చం॥ఉక్తమేవాహ॥నమఃఇతి॥కృష్ణాయనరన్యలోకసుఖకరాయ-తమపయ్యక్తాఽమలాఅకమవశ్యమూర్తిః॥ర్యస్యతస్మై

తుభ్యం-కెనకారణేనకృష్ణభివృత్తంవిశిస్ట-యభి-యోభగవాన్సర్వభూతానామభవాయావవగ్ధాయ- ఉశతీక
మనీయాఃర్చలాభియావత్-కలాదివద్యాఃధత్తేలపక్షితవిద్యోపదేశేనముఖరత్నభిభావఃరఽభితి|| సాక్షాత్పితరీ
తి-యోనవ్యవధానంవివాజనకస్యలగ్నిమథవాపసరేకంబిదరణోరెతేలభఃపతితంమమంధవ్యాసః - తైత్తి వతతఉత్ప
న్నఃశుకభివదంతి||చ||భిత్థివాద్యన్మృషిఃసారాయణం - అమలమంతఃకరణంయోమాతాకరస్యశిష్యాంశ్చమన్వ

ప్రణామపూర్వకమాప్యచ్ఛాన్దోపాతౌత్వయంతైస్పాదయనస్యాశ్రమమగాఙ్గగామః॥౮౦॥చం॥సభాజితభిః॥తతోభా
గవతాదైస్పాదయనెనసభాజితఃపూజితః- కృతఃఆసనస్యపరిగ్రహయానెనసతస్సైదైస్పాదయనాయనారాయణ
స్యమఖ్యాచ్ఛ్యతంనిగతంశ్రుతిస్మృత్యాత్మకంవచోవర్ణయమానఉపదిదేశేత్సర్థః- సేతుసహ్యమువదిష్టవా తత్తు
ప్రసిద్ధత్వానోక్తం॥౮౧॥చం॥ఏవంతస్త్వగ్రీశస్యోత్తరమాగతమిత్యాహ॥తదేతదితి॥హీరాజః-సఃఅస్మాదప్రతియః
ప్రశస్తస్త్వయాకృపఃగమ్యిశ్శేషతచ్ఛ్రిగవతఃవర్ణిగండైరత్వేనకథితమిత్యర్థః-యేనోపవణితేనఅనిర్దేశ్యబిరుదేపి
బ్రహ్మణీశ్రుతయశ్చరేయూరిమనశ్చరేత్ప్రసరేత్నిస్సంశయస్సనోభవేదిత్యర్థః॥౮౨॥ సమస్తవేదస్తుత్సర్థంసంగృ
హ్యఅనుస్మరయన్॥యథితి॥యఃఅస్యవిశ్వస్యఉత్పేత్రిక్షకః-ఇత్యేవమనుశాయినాంసమస్తపురుషార్థసిద్ధయేస్పృహితిల
యాఃపాగ్నిహియాఇత్యాలోచనకథిత్యర్థః-అనేనమిదత్వముక్తం-ఏవమాలోచ్యఅస్యఅదిమధ్యఃకథనేఅదిష్టత్వ-మధ్యం
పాలనం-నిధనంఅంతః-ఏమకర్తృసు-యోవర్తతే-అనేనోపాదానత్వముక్తం-సమస్తకృత్పురుషయోరుపాదానమిదత్
త్వేప్రసిద్ధే-సస్యంతయోరపి-ఏతేవోద్భూతత్వాన్మూలకారణంసపితేత్యాహ-యోవ్యక్తిజీవేశ్వరభిః-ప్రవేశనియ
మనేద్యయతి-యథితి- పూర్వోక్తప్రకారేణఇదంసప్రప్య-యదర్థమేతస్మిన్ప్రతేనఋషిణాస్పృహ్యకార్యేఅహమిద
శవాన్దృష్టివఃతేనసహమప్రవిష్టఃపురఃశరీరాణిసస్యభౌగాయతనానిచక్రే-తాఃపురఃశాస్త్రీనిస్యభౌగండధగ్నిరపా
లయతి- ఉపాసకస్యచైవల్యయంపోభవతీత్యాహయంసంపద్యేతి-యంసంపద్యప్రాప్య-అనుశయిఅస్యనుదండవ
త్పూజామైశ్వరణమూలేశేణఇతితథాసఃజీవః-అజాంకార్యకారణలక్షణాలందిద్యాం-జహతిత్యజః-నమబ్రహ్మసంప
న్నస్యావిజీవస్యతత్పూరిబంధాదృశ్యతేఅగతహ-నుష్టఃకులాయంయథేతి-అయంభావః-యథాసుప్తంశరీరవంతమస్యేవ
శ్యంతి-సతునకించిత్యశ్యతీతితంహరించజప్రంతనవరతంధ్యాయేత్-కిమి
శ్యతతిహ-అభయంసభయంయస్మాత్భయనివర్తకమిత్యర్థః-కుతపితత్-తైవల్యనిరస్త
తోభగవతాకృతాసనపరిగ్రహః॥తస్మైతద్వర్ణయామాసనారాయణముఖాచ్ఛ్రితం॥౮౩॥తత్తేతద్వర్ణి

తంరాజాయన్నఃప్రశస్త్యైస్తవ్యాయథాబ్రహ్మణ్యనిదేశ్యేనిగుణైపిమనశ్చరేత్॥౮౪॥యో
స్యోత్పేత్రిక్షకఅదిమధ్యఃకథనేయోవ్యక్తిజీవేశ్వరోయస్పృహ్యైవదమనుప్రవిశ్యఋషిణాచక్రపుర
శ్శాస్త్రీతాః॥యంసంపద్యజహతిత్యజామనుశయినుష్టఃకులాయంయథాతంతైవల్యనిరస్తయోనిమభ
యోనింతైవల్యేనఅప్రమృతస్వరూపావస్థానేనసరస్తాతిరస్సృతామోనిః-మూలకారణంమాయాయేనతం-హరించా
యేదిత్యన్వయః॥శ్లో॥సర్వశ్రుతిశిరోరత్నవిరాజితపదాంబుజమ్భోగయోగప్రదంవందేమాధవంకర్మినమయోః॥ఈ
క్షంతామిచ్ఛయాసంతఃక్షమంతామమసాహనిమిమయాహిస్సీయబోధాయకృగమేతన్నసర్వతః॥౮౫॥అశేషస
మామ్నూయపురాణోపనిషత్సంధిశ్చముక్తం-కోసాసమామ్నూయాదీనారసః-యఃశ్రుతిఃత్యాసముద్భృతభత్యపేతౌ
యాం॥శ్లో॥అలోఽప్యసర్వవాస్తాగ్రీవిచార్యచపునఃపునఃఇదమేకంసుషున్నంభ్యేయోనారాయణస్సదేక్షుక్తీత్యాజ
గదుదయవిభవలయతీలః సర్వాంతరాత్మాబంధమోక్షదోభగవానుపాస్యఇత్యేషవేదవస్తుంప్రప్యత్వాద్యవయుక్తై

ర్ణుజైర్భగవంతంవిశింషతధ్యానంవిధతే॥యోస్యేతి॥అస్యజగతఃఅదిమధ్యఃకథనేస్పృహిస్థితిలయేనిమితైఉత్పేత్రిక్షకః॥శ్రు
తదైక్షతతహహస్యామిత్యుక్తివిధక్షితా-యచ్ఛద్వానాంతుకైవల్యనిరస్తయోనిమిత్యనేనసంబంధః-యశ్చఅప్యక్తిజీవ
యోఃప్రకృతిపురుషయోఃకారణావస్థయోరీశ్వరఃఅంతఃప్రవిశ్యనియంతా-అనేనకారణావస్థాయాంసూక్ష్మదిదవి
దైశశిష్ట్యంతపోపాదానత్వంతదువయుక్తంసర్వశక్తిత్వంఫలితం-ఉత్పేత్రిక్షకఇత్యనేనమిదత్వంతదువయుక్తంసా
ర్వజ్ఞంచ-యచ్చేదంమహదాదివృత్తివ్యంతసమష్టితత్వజాతంసప్రప్య-ఋషిణాచతుర్ముఖాభ్యుజీవేనానుప్రవిశ్య
జీవద్వారానుప్రవిశ్యేత్యర్థః-పురఃశరీరాణిచక్రైనిమమే-తతస్తాః-పురఃశాస్త్రీయమయతి-పూర్వజ్ఞోత్రనజీవదే
వాదిశరీరపరః-ఋషిణాచక్రపురస్సంహితాఇతిపాతాంతరం-తదాపురఃప్రథమంఋషిణాచతుర్భుఖనసంహితా
వేదసంహితాచక్రేపాగ్నివర్తయదిత్యర్థః-అనేనహిత్యుక్త్యముక్తం-శాస్త్రప్రవర్తనసహితార్థం-అనుశయోభు
క్తావిష్టంకర్మసోస్యస్తీత్యనుశయోకమఃశోభివః-యంసంపద్యఅజాంజహతిప్రకృతింజహతి-అవిరూఢినిస్సగుణాది
కోభవతిముక్తోభవతియోవత్-తథాచతుర్థీయతే॥శ్రు॥పరంజ్యోతిరుపసంపద్యస్యేనహిపేక్షాభినిష్పద్యతభి-తప్ర
దృష్టాంతః-నుష్టఃకులాయంయథేతి-యథాశకునిర్నిడేకంబిత్కాలంనుష్టఃతద్విహాయోక్ష్యయేతేతద్వదజాయాంస్థితః

అనుశయ్యాజీవఃసంసంవద్యతాంజహతిత్యథః - కై వల్యనిరస్తయోనింసంసారిణాంమోక్షప్రదానేననిరస్తయోః ప్రభవమఃఖంయేనతం-సవిద్యతేభయంయస్తాన్తం - హరింఆశ్రితార్హిహరంఅజస్రనిత్యం - భ్యాయేత్॥౫౭॥***

ఇతిభావాభావీపికాయాం - సప్తాశీతమోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో॥అష్టాశీతిమేవిష్టుభక్తైఃవల్యమశ్నుతేగతోర్వాగ్దేవభక్తస్తువిభూతిమితవర్ణ్యతే॥ హరిర్భుజతాంముక్తిదత్తశ్చ క్తంఅభయంధ్వాయేదజస్రంహరిమితత్ర్యశంకతే॥దేవాసురేతి॥ఆశివంఅవధీరభాగంత్వక్తవీషయం-ధనిఃభాగినః లక్ష్మ్యైఃపతింసర్వభోగయన్తం॥౧౧॥అశివఇతి॥అన్యోన్యోపమద్వేనతమనస్తైఃసర్వభోగైః - త్రిలింగత్వమేవా

హ-వైకారికఇతి-అహంఅహంకారః॥౩॥తతఃఇతివికారాఃమనఃఇంద్రియాభూతరూపాఃషోడశేభిర్నియదేవానామభేద వివక్షయాకంఠనేతి-యతి-విద్యికారోపాధికంభజ-ఉపాధ్యసూరూపాణాంవిభూతీనాంగతింస్వరూపంప్రాప్తోః॥ ౪॥హరిరితి॥ఉపద్రష్టాసాక్షీన-యతఃసర్వదృక్సర్వంపశ్యతి-అతఃప్రకృతేఃవరఇతి-అక్రీడంతద్విన్ద్యం॥శ్లో॥వస్తువోగుణసంబంధేహువద్యయమిహేష్యతే । తద్ధర్మయోగాయోగాభ్యాంవింబవత్ప్రవింబవత్ ॥ గుణాస్పృహ్యదయశ్శాంతఘోరకూఢాన్యభావనః॥బ్రహ్మవిష్ణుశివానాంవగుణయంత్యస్వరూపిణాం॥నాతిభేదోభవేద్వేదోగుణధర్మే

యంధ్యామేదజస్రంహరిమ్॥౫౧॥ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-దశమస్కంధ - సప్తాశీతమోధ్యాయః॥***

రాజా॥దేవాసురమనుష్యేషుయేభజంత్యశివంశివమ్ । పాత్రయస్తేధనవోబ్రహ్మణశులక్ష్మ్యైఃపతిం హరిం॥౧॥ ఏతద్వేదమమిచ్ఛానుస్సుందేహమాత్రమహోష్ఠిః । విరుద్ధశీలయోఃప్రభోర్విరుద్ధాభజ తాంకతిః॥౨॥శ్రీశుకః॥శివశ్చక్తియుతశ్చశ్చన్ద్రీలింగగుణసంవృతః । వైకారికైఃసశ్చతామసశ్చే

శ్శృహంప్రధా॥౩॥తతోవికారాలభవఃషోడశామీముకంచన । ఉపధావఃవిభూతీనాంసర్వాసామశ్నుతేగతిం॥౪॥హరిర్నిర్గుణస్సాత్మాత్మరుషఃప్రకృతేఃపరః । ససర్వదృగుపద్రష్టతంభజానిగుణాభవేత్॥౫॥ నిష్కలేష్వశ్వమేధేషురాజాయత్సప్తతామహః॥శృణ్వఃభాగవతాధర్మానప్రచ్ఛదిదమచ్యుగమ్॥౬॥సతహాభగవాంస్తస్యేప్రీతశ్శుశ్రూషవేవిభుః । నృణాంనిశ్రేయసార్థాయయోవతీర్ణో

యదోఃకులే॥౭॥శ్రీభగవాన్॥యస్యాహమనుగృహ్లామీహరిష్యేతద్ధనంశనైః । తతోధనంసంత్యజంతిస్వ జనాదుఃఖదుఃఖతం॥౮॥ సయదావితథోచ్యోగోనిర్విణ్ణస్సాన్విధనేహయా । మత్పత్రైఃకృతమైత్రస్యకరిష్యేమదనుగ్రహం ॥ ౯ ॥ తద్భగ్నిష్కపరమంసూక్ష్మందిన్ద్రాగ్రంపదనంతరం । తతోహంసుమరారాధ్యంహిత్యాన్యభజతేజనః॥౧౦॥తతస్తతశుతోషేభ్యోలబ్ధరాజ్యశ్రియోద్ధతాః । మదాత్ప్రమత్తావరదాఃవిస్తరంత్యవజానతే॥౧౧॥శ్రీశుకః॥శాపప్రసాదయోరీశాబ్రహ్మవిష్ణుశివాదయః । సద్యశ్శాపప్రసాదోంగివోబ్రహ్మనచాచ్యుతః॥౧౨॥ అత్రచోదాహరంతీమమిహాసంపురాతనం । పృథాను

రిహంశతఃసర్వస్యశాంత్యానోజాతువిష్టోర్విక్షేపమూఢతే॥రజస్తమోగుణాభ్యాంభుభవేత్తాబ్రహ్మరుద్రయోః । గుణావనుర్దానాన్యాయస్తదంతానాంచభిన్నతా॥అతస్సమగ్రసర్వస్యవిష్టోర్వీక్షుకీరీతమః । అంతతోభూతిహేతుశ్చగథావందమయాస్వతి॥అంశతస్తారతమ్యేనబ్రహ్మగుదాగ్రీపేషినాంవిభూతయోభవంత్యేవశనైర్మోక్షోప్యనంశయః॥ఇదమేవాభిప్రేత్యగత్రతతోద్యతే-శ్రేయాంసితక్రతునత్వతనోన్యకాంస్యరితి-తథా-సర్వస్యస్యప్రియామూర్తిరితి-తథానత్వంతస్తీధసాధనమితి-తథా-శ్రయాణామేకభావానాంయోనుపశ్యతివైభిదామితి॥తథా॥శ్లో॥సతేమయామ్యతేజేదభిదామణ్యపివక్షతఇత్యాది-పవంపసితకిందిదసమంజసంతస్తద్భక్తానాంకులహేలామోహమాగ్రమితి॥౫॥౭॥యస్యేతి॥యస్యాహమనుగృహ్లామీతి-అయమగ్రః-యోవిషయావరిజహీమరపిః ధందిద్యమూహేషుసజ్జతేక్లిశ్యోచతస్యవిషయావహారపవానుగ్రహఇతి-యథాశ్రుతశ్చేద్రువాదీనామైశ్వర్యవిరోధాత్ - అథవాప్రధనుంవిభూతింకామసానురూపాందత్వాశనైఃవిషయోపభోగావసానేతస్యనిర్వేదముత్పాద్యహరిహ్యమి-పరమానుగ్రహంకర్తుమితి-తమక్తంభగవత్వేవ॥శ్లో॥సమయాగేవేతిధియాంకామఃకామాయకల్పతఇతి - దుఃఖదుఃఖతమితి - దుఃఖాదనుపునమఃఖతమివప్రతీయమానమిత్యర్థః॥౮॥సఇతి॥ సఃపునగృంధూనామనుగ్రహేణధనేహయాప్రవృత్తోపిమదనుగ్రహేణయదానిష్ఫులోద్భవోనిర్విణ్ణస్సాన్విత్ -తదామదనుగ్రహమితి-మమాసాధారణమనుగ్రహం॥౯॥తమేనాహ॥తద్భగ్నిష్కాతి॥జనఃపశ్చాదపిమోక్షమరోచయతాత్మాసక్తిఃఅన్యభజతఇత్యథః॥౧౦॥౧౧॥ ఏతదేవేతిహ

ససస్పష్టయితుమాహ॥శావప్ర సాదయోరితి॥ బ్రహ్మచేత్యన్వయః॥౧౨॥౧౩॥వృకశ్చతి॥శకునేఃపుత్రః॥౧౪॥౧౫॥దశా
స్యోగి॥సుసంకటమావకైలాసోత్పాటనంపురపాలనంచ॥సుకంటకమితివాపారః॥౧౬॥ఇతితి॥స్వగాత్రతరుపాధావత్
స్వదేహీనయాజయామాస-కథంతత్తత్త్రవ్యేణన్వమాంసేనజహ్వనశ్చితి॥౧౭॥దేవేతి॥అవృశ్యత్ ఛేత్తుముద్యతః॥౧౮॥
తదేతి॥స్వయంచ॥అగ్నిరివమూర్తీమానగ్నిరిపదేద్యమానశ్చితి॥వయంతథునాకథాభియౌధాకథంధిస్త్రుఃఖనమ
తీకాకామంవారయానుః-తద్వదితి-సచటపస్కృతాకృతిఃపరిపూర్ణాదేహిభావవత్ న్యవారయచ్చ॥౧౯॥ఏవమా
హచ॥తమితి॥తోయోనాపిభజతాంప్రీతిఃస్యాం-త్వయాతుదేహిభావవృథాపీద్యతశ్చితి॥౨౦॥౨౧॥తదితి॥చాతుమనహా

రాయగిరిశోవరందత్వాపసంకటమ్॥౧౩॥వృకోనామాసురఃపుత్రశ్శకునేఃపరిసారదమ్ । దృష్ట్వాశుతో
మంవప్రచ్ఛదేవేషుశ్రీమదుమణిః॥౧౪॥సలహాగిరిశందేవమువధావాశుసిద్ధయే । సోల్పాస్యంగుణదో
పావ్యామాశుశువ్యతిసప్యతి॥౧౫॥దశాస్యబాణయోస్తుప్రస్తునతోవంధిసోరివ । ఐశ్వర్యమతులంద
త్వాతతతమసంకటమ్॥౧౬॥ఇత్యాదిస్తప్తమసురఉపాధావస్వగాత్రతః । కేదారతత్త్రవ్యేణజ
హ్వమోగ్నిముఖంభవమ్॥౧౭॥దేవోపలభిమపాస్యనిర్వేదాత్సమేహని । శిరోవృశ్యస్సృశితినాత
త్రీర్థక్షిన్నమూర్ధజమ్॥౧౮॥తదామహాకారుణికస్సగూర్జఞ్చిర్యథావదిష్టాగ్నివోద్ధితోనలాత్ । ని
గృహ్యదోర్భ్యాంభుజయోర్నవారయన్తత్సవర్షనాద్యాయఉపస్కృతాకృతిః॥౧౯॥తమాహచాంగ
లనులంవృణోష్వమేయథాభికామంపితరామితేవరమ్ । ప్రీయేయతోయేనన్యణాంప్రవక్యతానుహేలా
త్వయాత్మాభృశమద్యతేవృథా॥౨౦॥శ్రీశుకః॥దేవాగ్నివప్త్రేపాపీయావరంభూతభయావహమ్ ।
యస్యయస్యకరంశీష్టిథాస్యేసమిప్రయతామితి ॥ ౨౧ ॥ తచ్చుత్తాన్వభగవాంశుదోమిమనాశవ
భారతిః॥మితిప్రహసంతస్తైదదేహారమృతేయథా॥౨౨॥ సతద్వరపరీత్యార్థంశంభోమూర్ధ్నిక
లానురః॥స్వహస్తంధాతుమారెభేసోవిభ్యస్సక్వతాద్భవః॥౨౩॥ తేసావస్పష్టస్సంప్రస్తేవరాధా
వత్సవేపః॥యావదంతంధిశోభామేఃకాష్ఠానాముదగాదుదక॥౨౪॥ అజానంతఃప్రతివిధింతూష్ణీమా
సగసురేశ్వరాః॥తతోవైకుంఠమగమద్భాస్వరంతమసఃపరమ్॥౨౫॥ యత్రనారాయణస్యాత్యోగ
నాంపరమాగతిః॥శాంతానాన్యస్తదంతానాయతోనావర్తతేగతః॥౨౬॥తంతథావ్యసనందృష్ట్వాభగ
వావృజినాదానః॥యా రాస్సృగ్మిగ్మిదియాన్యాత్వావటుకోయోగమాయయా॥ ౨౭ ॥ మేఖలాజినదం
డాత్యైస్తైజసాగ్నిరివోజ్వలన్॥అభివాదయామాసచతంకుశపాణిర్నితవత్ ॥ ౨౮ ॥ శ్రీభగవాన్॥
శాకునేయభవావ్యక్తంశౌరీంకింకరూరమాగతః॥క్షణింశౌర్యతాంపుంసలత్ప్రాయంసర్వకామ
భుక్॥౨౯॥ యదిశ్శృంగివణాయాలంక్ష్యద్వ్యవసితంప్రభో । భగ్యతాంపామ్యశ్శురైఃపుంభి
స్సావ్యథాన్సమీహతే॥౩౦॥శ్రీశుకః॥ఏవంభగవతావృష్టోవచసామృతవషిణాగతక్షమోబ్రవీత్
స్త్యైయాధాపూర్వమనుష్ఠిగమ్॥ ౩౧ ॥ శ్రీభగవాన్॥ఏవంతిహ్యంగతద్వాక్యంనవయంత్రద్ధీమహి
యోదక్షశాపాత్రైశ్చావ్యంప్రాప్తఃపేరితశాచరాట్॥౩౨॥ యదితేత్రవసంభోదానవేంప్రజగ
న్మరౌతహ్యంగాశుస్సశిరసిహస్తంస్యస్యప్రతీత్యతామ్॥౩౩॥ యద్యసత్త్వంవచశ్శంభోఃకథంధిద్వా
నవమభాతథాత్వంజహ్వసద్వాచనంయద్వక్తాన్యతంపునః॥ ౩౪ ॥ ఇథంభగవతశ్చైత్రైర్వచోభిస్తును
పేశత్రైః॥భిన్నధీర్విత్తతశ్శీర్ణఃస్వహస్తంకుమతిన్యథాత్॥౩౫॥అథావతద్భిన్నశిరావజ్రహంభవ

మపిదదేదస్తవాన్-అహఃసహస్యలమృతంక్షీరమివ॥౨౨॥౨౩॥తేనేతి॥ఉపస్పృష్టఃఅనుగతస్సృగ్మిదగలాత్ ఉత్తరతః
అగాత్ ఊర్ధ్వమగచ్ఛద్వాఉదకఊర్ధ్వమంచ॥౨౪॥అజానంతశ్చితి॥వైకుంఠంశ్వేతద్వివం॥౨౫॥౨౬॥తమితి ॥ తం
వృకాసురంతథావ్యసనంతాద్యగ్యోననంయస్యతం- శివంవృజినాదానఃదుఃఖహంతాదూరతపవదృష్ట్వా ॥ ౨౭ ॥ మేఖ
లతి॥మేఖలాదిభిరుపలతీతః-ప్రత్యుదియాత్ సమ్మఖమాగతః॥౨౮॥శాకునేయేతి॥ వ్యక్తంశ్చిత్తం-కింకరూరంఅత్వా
దేహః-సర్వపురుషార్థహేతుః- అతామాపీభయేతి॥ ౨౯ ॥ యదితి॥ప్రాయశః పుంభిర్భూతైఃభవాన్ స్యాథ్థాన్
సమీహతేసాధయతుమిచ్ఛతి- అథవా-జనఃపుంభిఃసహయైఃస్వకార్యాణిసాధయతిఅతోనకథ్యతామితి॥ ౩౦॥౩౧॥
ఏవమితి॥ పైశాచ్యంపిశాచానామివవృత్తిం॥౩౨॥౩౩॥ యదితి॥ యత్రయథావక్తవదివ్యతి॥౩౪॥ఇథంభితి॥దిత్రైభాగై

మక్తేన్సుపేశత్రైః అతిరమైః యః భిన్నః భ్రాంతిరమతిః || ౩౫ || ౩౮|| హతఇతిః క్షిమువక్తవ్యం విశ్వే శేత్వయిక్యతాగాః కృతావరాధః || ౩౯ || యథితి|| అవ్యాకృతశక్తుర్దన్యతః అవాప్నోనసగోచరశక్తీసముద్రస్య - గిరిత్రమోక్షం శివమోచనరూపం చరిత్రం సంస్మృతిభిః నానాయోనిసంసారైః || ౪౦ || *****

ఇతి భావాధాదిపికాయాం - అష్టాశీతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యానః.

శ్లో|| నవాశీతితమే దేవకోమహానిసంశయోఽపరిత్యువిష్టోరుతగ్రహణం మునిభోవణాయద్భుతం || ఇతి హాసాంతరమాహ || సరస్వత్యాఇతి || ౧. ౨. ౩ || స ఇతి || స్యయోన్యాస్యస్యైవ హాసాంతరేణాభివ్యక్తిస్థానేనస్యకార్యేణేత్యథః తేనయథాక్షణాత్ | జయత్య్లోనమశ్శబ్దస్సానుశబ్దోభవద్వి || ౩౬ || ముముచుః పుష్పవహాణి హతేహాపేష్పకాసురైః | దేవహేపితృగంధర్వామౌచితస్సంకటాచ్చివః || ౩౭ || ముక్తంగిరిశమభ్యాహభగవాత్ పురుషోద్దమః | అహూదేవమహాదేవహాసోయం స్వేనహస్తనా || ౩౮ || హతః కోమమహాప్రీత్యజతువైకృతశిక్కివః | తేనాస్యాతిరమువిశ్వే శేయః కృతాగాజగద్గురౌ || ౩౯ || యవమవ్యాకృతశక్తుర్దన్యతః పరస్యసాక్షాత్పరమాత్మనోహరేః | గిరిత్రమోక్షం కథయేచ్ఛుణోతివావిముచ్యతే సంస్మృతిభిః || ౪౦ || *****

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధే - అష్టాశీతితమోధ్యాయః.

శ్రీశుకః || సరస్వత్యాప్తపరాజన్మయస్సత్రమాసతః వితర్కస్యచభూతేహంత్రివృద్ధీశేషుకోమహా || ౧ || తస్యశిష్టాసయాతేవైభృగుంబ్రహ్మసుతం నృపతర్జున్యైః పరివయామానుసోభ్యగాద్భృహ్మణస్సభామ్ || ౨ || నతస్మై బ్రహ్మణేస్తోత్రంచక్రైస్తవరీక్షయా | తస్మైచక్రైః ధభగవాన్ ప్రజ్వలన్స్వేనతేజసా || ౩ || సతత్త్వమ్యగ్నితమమ్యమాత్మజాయాత్మనాప్రభుః | అశీశమద్యధావహ్నిం స్వయోన్యావారిణాత్మభూః || ౪ || తతః కైలాసమగమత్సతం దువోమహేశ్వరః | పరిరంభం సమారేభేక్షణాయభాగితరం ముదా || ౫ || వైచ్ఛత్వమశుభాచారస్తతోదేవశృకోపహాసాలమద్యవ్యతం హంతుమారేభేక్షిల్లోచనః || ౬ || పతిత్యాపాదయోద్దేహిసాంత్వయామాస తంగిరాసత్యకృచ్ఛాత్తతోముక్తః కైలాసాద్ద్రీజతాచలాత్ || ౭ || మునిర్దగామవైకుంఠం యత్ర దేవోజనార్దనః | శయానం శ్రియక్షుభం గపదావక్షస్యతాడయత్ || ౮ || తతక్షణాయభగవాన్ సహలత్కృతాంతంగతిః | స్వతల్పాదవరుహ్యశునసామశిరసామునిమ్ || ౯ || అహతేస్యాగతం బ్రహ్మన్నిషీదాత్రిసనేక్షణమ్ | అజానతామాగతాః వః కుంతుమహాధనః ప్రభౌ || ౧౦ || పునీహిసహలోకం మూరలోకపాలాంశ్చ మగ్ధతా | పాదోదకేనభవతస్తీర్థానాంతీర్థకారిణా || ౧౧ || అద్యాహంభగవతలత్కృతానమేకాంతభాజనమ్ | వత్సృత్యురసిమేలక్ష్మీర్భువత్పాదమాతాంహసః || ౧౨ || శ్రీశుకః || ఏవం బ్రువన్ వైకుంఠేభృగుస్తత్సంక్రయాగిరా | నివృతస్తస్మిత్ ప్రాక్ష్యంభత్సుత్రుతాశుగ్రిలోచనః || ౧౩ || పునశ్చ సత్త్రిమాప్రజ్యమునీనాం బ్రహ్మవాదినామ్ | సాన్వనుభూతమశేషేణరాజభృగురవణయత్ || ౧౪ || తన్నిశమ్యాభమునయోవిన్దితాముక్తసంశయాః | భూయాంసంశ్రద్ధగుర్విష్ణుంయతశ్శాంతిర్యతోభయమ్ || ౧౫ || ధర్మస్సాత్మాద్యతోజ్ఞానంవైరాగ్యంచతదన్యతం | విశ్వర్యంజాప్తథాయస్పాద్యశశ్పాత్మమలాపహం || ౧౬ || మునీనాం న్యస్తదండానాంశాంతానాం సమచేతసాం | అకించనానాంసాధూనాంయమాహుః పరమాంగతిం || ౧౭ || సత్త్వంయస్యప్రియామూ

కశ్చేద్వహ్నింశమయితథాస్యకార్యేణపుత్రేణనిమిత్తేనకోధంశమయామాసేత్యథః || ౪౦ || పునీహితి || తీర్థకారిణాంతీర్థత్వనిమిత్తేన || ౧౧ || ౧౨ || ఏవమితి || తస్యమంక్రయాగిరాగంభీరవాచానివృతస్త్రాక్ష్యంబభూవేతిశేషః || ౧౩ || ౧౪ || తదితి || విన్దితాః అపరాధాతిరేకపిరియకారత్యేనభూయాంసంశ్రద్ధభుః మహత్తమనిశ్చితవంతఃయతఃయన్తి || ౧౫ || భమః ఇతి || వైరాగ్యంచచతుర్విధమితిపాతతచ్ఛాతుర్విధ్యమేవంక్రష్టవ్యం - విషయాంప్రకృత్యమతతోపిసంమానెచ్ఛాత్యాగలబ్యంవైరాగ్యం - తతోవిషయాణాంమధ్యేలవణాదివ్యతిరేకేణాపివృత్తిద్వితీయం - తథావృత్తావపిమనసరాగతైధిత్యనభాహ్యంత్రియైరేవవిషయసేవనంత్యియం - తత్రాప్ర్యాదాసీన్యంచతుర్థం - తదాహుః || శ్లో || వైరాగ్యమాద్యంతమానసంజ్ఞంకవిద్వరాగోవ్యతిరేకసంజ్ఞంపితంత్రియాభ్యుప్యాదిరాగసాక్ష్యంతస్యావ్యభావప్రవశీకృతాభ్యుమితి || ౧౬ || ౧౭ || సత్త్వమితి || యస్యభగవతపవ || ౧౮ || త్రివిధాకృతఇతి || తస్యభగవతపవత్త్రివిధాః అకృ

ది బ్రాహ్మణాన్విష్ట దేవతాః భజంత్యనాశిషశ్శాన్తాయం వాపుణ్యుః ॥ ౧౮ ॥ ప్రతిభావ్యత
 యస్తస్య రాక్షసాతిమగామ్యరాః గుణిన్యాయయాస్యస్థాస్యశ్శంతతాగ్రహసాధనం ॥ ౧౯ ॥ శ్రీశు
 కః ॥ ఇథంసారస్యభాషివాన్వీణాంసంశయమత్యయే ॥ పురుషస్యవరాంభోజసేవయాన్వీణాతాః ॥
 ౨౦ ॥ శ్రీనూతః ॥ ఇత్యేతస్మిన్సనయాస్యస్యకథాపీయూషంభవభయభివృద్ధస్యపుంసః ॥ సుశ్లోక్యంప్ర
 వణపుత్రైఃపిబన్నభీష్టింసంసారభగ్నినాపరిత్రమంజహతి ॥ ౨౧ ॥ శ్రీమతః ॥ ఏకవాహ్వరవర్గాంతుప
 త్రపత్నాన్వికసూరకః ॥ జాతిమాత్రోభవంస్పృష్టావసమారకేలభారత ॥ ౨౨ ॥ విప్రప్రసీద్యాన్యగ
 కంరాజద్వాద్యుపధాయసః ॥ ఇదంప్రవాచపిపన్నాతురోదినమానసః ॥ ౨౩ ॥ బ్రహ్మపక్ష్యసాధి
 యోబుద్ధస్యపిచయాత్సనకృత్రిబంధోకర్షతోషాన్విచస్వంమేర్ష్యోగతః ॥ ౨౪ ॥ హంసాపిహరంస్య
 వతిమన్శీలనజితేంద్రియం ॥ ప్రజాభజంత్యస్మిన్సరితరీద్రానిన్యః ॥ ౨౫ ॥ ఏవంబద్ధితీయంవిప్ర
 పీఠస్తృతియంతేవమేవవ ॥ విప్రజ్యసన్వచద్వారిలాంగాధాంసమగాయత ॥ ౨౬ ॥ తామబానకవ
 శ్రుత్యకహిణి తేగతవాంతిక ॥ వరేతేనవమేవతే బ్రాహ్మణంసమభావత ॥ ౨౭ ॥ కింసిద్ధ్యన్మం
 త్స్త్వన్నివాశేభవానాస్తిధమధరః ॥ రాజస్యబుభురప్యేతే బ్రాహ్మణాస్సత్రమాసతే ॥ ౨౮ ॥ భగవా
 గాత్మజాయతాయత్రికోచంతి బ్రాహ్మణాః ॥ తేవైరాజస్యవేషేణనటాజీవంత్యసంభరాః ॥ ౨౯ ॥ అ
 హంప్రకానాంరక్షిష్యేభగవదనయోరిహ ॥ అనిస్తేనప్రశిజ్ఞోగ్నింప్రతేత్యేహతకల్మషః ॥ ౩౦ ॥
 బ్రాహ్మణః ॥ సంగమణోవానుదేవః ప్రమ్యమోధస్యసాంవరిః ॥ అనిరుద్ధోప్రసరధానతాగ్నిః
 శిష్టువంతియత్ ॥ ౩౧ ॥ తత్రాధన్నభవాకర్మమమరంజగదీశ్వరైః ॥ చిత్తేషామిష్టపావిశ్యాన్నత
 చ్చాన్విష్టహేవయం ॥ ౩౨ ॥ అజానః ॥ నాహంసంగమణోబ్రాహ్మణకృష్ణగోషేణసేవత ॥ అహం
 పాథోజానోనామగాండివంయస్యవైధమః ॥ ౩౩ ॥ మావశంస్థామహాబ్రహ్మకపీర్వంత్రింబకతో
 నణంస్యత్యంవిజిత్యప్రథనేత్రేవ్యతేప్రజాఃప్రభా ॥ ౩౪ ॥ శ్రీశుకః ॥ ఏవంవిప్రగభిసృప్తఃఫల
 నేనవరంతపిజగానుస్యగృహంప్రీతిఃపాథకపీర్వంశామయత ॥ ౩౫ ॥ ప్రసూతికాలసన్నేభార్యా
 యాద్విజనస్త్రేవః ॥ పాహిపాహిమతంమృత్యోరీత్యాహంజానమాశురః ॥ ౩౬ ॥ సకవస్మ్యశ్యశ్యచ్యం
 బునమస్కృగ్నిమహేశ్వరం ॥ దివ్యాస్తాగ్రిశచసంస్మృగ్నిసజ్యంగాండివమాచరతే ॥ ౩౭ ॥ న్యుగత్యు
 తికాగారంతైర్వానాశ్రుయోజితైః ॥ తిర్యగుర్ధ్వమధఃపాథకశ్చకంశరవజరం ॥ ౩౮ ॥ శతః
 కుమారస్సంజాతోవిప్రపత్నాన్విరుదన్తుచుః ॥ సద్యోజితకనమాపేదేనశరీరోపహానుసా ॥ ౩౯ ॥ త
 దాహవిప్రావిజయంపిసంజకృష్టసన్నిహితః ॥ మాధ్యంవత్యతమేయోహంప్రప్రధగ్గీబకభీషం ॥ ౪౦ ॥ సప్ర
 మ్యమోనానిరుద్ధోనరామోనచకేతవః ॥ యస్యశ్చేకుఃపరితాగ్నికుంస్యస్త్రసదిశేశ్వరః ॥ ౪౧ ॥ నిగజా

२४५

ప్రజాః కదవి తా || ౪౦ || తత్రాహాధిగతి || ౪౧ || ౪౨ || తత్రాతి ప్రత్యక్షనివారిగః ఉపపత్తిభిః ప్రతిషేధగురుర్వ తా || ౪౩ || దర్శ
యితతి || మావజ్ఞ మావజ్ఞానీహి - యోనిందంతిపవనుమవ్యూహః కీర్తింస్థావయిష్యంతిసృలాంకరిష్యంతి || ఏతేనకీర్తివిపు
లాం మానవాస్థానవయం చేతిపాతాంతరం || ౪౪ || ౪౫ || సప్తేతి || సప్తసప్తసంఖ్యాః గిరయోయేషుద్విషేషు || ౪౬ ||
౫౦ || కృష్ణమహాప్రకృతిప్రకృతిపరిణామరూపం - నాలోకాభావమాత్మం || ౫౧ || ద్వా రేతేతి || చక్రానువధేనచక్రమను
గతేనగ్నారేణ-తత్తమఃపరం తస్మాత్తమఃపరంనూరేవర్తమానం - పరంశ్రేయంభాగవతంజ్యోతిఃసమశ్చవానంవ్యా
ఖ్యానత్ ప్రసమీత్యప్రతాపితాత్మః సేత్రేన్యమిలయదతి || ౫౨ || తత్రేతి || ఏతంతఃఉద్భవరంజిభ్యహంజిమహంతఃడి
పాదయోభాషణయన్యతత్ - తత్ప్రసరితేభవనంమహాకాలపురం-ద్యునుత్తమంద్యుతిమహిమశ్రేయం || ౫౩ || తస్మి

సంమృతావాచంధిగాత్మజ్ఞానీనోధనుః దైవోపస్థుప్తంయోమాధ్యాదానీమతిదుర్వసి || ౩౨ || ఏవంశవ
తపప్రమోదవిద్యామాస్థాయఫల్గునః || యయాసంయవనీమాశుయత్రాస్తేభగవాన్యయః || ౪౩ || వి
ప్రాచ్యభగవత్తావంతతవంప్రీమగాత్మరీమ్ | ఆగ్నేయాంనైఋతీంసామ్యాంవాయువ్యాంచారు
ణీమః | రసాతలంసాకవృత్తంధిస్థేన్యన్యన్యదాయుధః || ౪౪ || తతోల్బద్ధజనుతోహ్యనిస్తీర్ణప్రతి
ప్రత్యుత్పన్నంవివిధమిష్టేనప్రత్యుక్తిః ప్రతిషేధతా || ౪౫ || దర్శయేద్విజమానంస్తేమావజ్ఞాన్తాన
మాన్తీనామానవాస్థానవయిష్యంతీర్తింఽందతియేహినః || ౪౬ || ఇతిసంభాష్యభగవాన్జానేనమహే
శ్వరః | దివ్యంస్వరభమాస్థాయప్రతీదీపిశమావిశత్ || ౪౭ || సప్తద్విపాకంప్రసంధూకత్వాసప్త
గిరినభిలోకాలోకంతథాతీగ్యవివేకసుమహద్రుణః || ౪౮ || తత్రాశ్వానైస్సన్యమగ్రీవమేషుపుష్పబలా
మాకాః | తమసాభ్యేష్టగతయోబభూవుర్గురతపభా || ౪౯ || తాకద్భవైభగవాన్కృష్ణామహాయోగేశ్వ
రేశ్వరః | సహస్రగ్రదిశ్యసంకాశంస్వచక్రంప్రాహిలోత్పరః || ౫౦ || కృగంసుఘోరంగగనచచ్ఛదంమ
హద్విదారయన్మురితరేణిరోదిమామనోజవంనిర్వివిశేసుదర్శనంగుణచ్యుతోరామశరోయథావమూం ||
౫౧ || ద్వా రేణచక్రానువధేనతత్తమఃపరంపరంజ్యోతిరనంతిపారగమ్ | సమశ్చవానంప్రసమీత్య
ఫల్గునః ప్రతాపితాత్మఃపిండభేషీణీఉభే || ౫౨ || తతఃప్రవిష్టస్సలిలంసభస్వతావనీయనైజద్భృహమార్చి
భూషణం | తత్రాద్భుగంవైభవనంద్యునుత్తమంభాజిత్వణిస్సంభాసమాప్రశోభితం || ౫౩ || తస్మిన్
మహాహీంప్రమనంతమద్భుతంసహస్రమూర్ధాగ్యసతామణిద్యుభిః | విభాజమానంద్విసహస్ర
జైస్త్రిస్తాచలాభంజితకంఠజిహ్వం || ౫౪ || దదర్శనద్భృగసుఖానసంవిభుంమహాసుభావంపురుషోద్ద
మోత్తమం | సాంధ్రాంబుగాభంసుపితంగవాసంప్రసన్నవక్త్రంరుదరామతేక్షణ || ౫౫ || సహ
మణివ్రాతకీరీటకుండలప్రభాపరిక్షిప్తసహస్రకుండలం | ప్రలంబచార్వప్రభుజంసకాస్త్రభంశ్రీవత్స
లక్ష్మంపనమాలయామృగం || ౫౬ || సునందినందప్రముఖస్సృపామకలైశ్చక్రాదిభిర్ముతాకథరైర్ని
జాయంతైఃపుష్పాశ్రియాకీర్త్యజయాఖిలధిభిర్నిషేవ్యమాణంపరమేష్ఠినాంవతిం || ౫౭ || వవందఆ
త్వాననుసంతమచ్యుతోజిహ్వశ్చతస్తశానజాతిసాధ్వసః | తావాహబామాపరమేష్ఠినాంప్రభుర్బుద్ధాం
జలస్సస్త్రిసమూజాయాగరా || ౫౮ || ద్విజాన్తేజానైయువయోదిదృక్షయామయోవసీతాభువిభర్తృను
స్తయోకలావరీణావం నెగ్గురాసుర్గాహస్తీనభూయస్త్యురయేతమంతిమే || ౫౯ || పూర్ణకామా
వివియవాంసరనారాయణావృషీధర్మమాచరంఽస్థితైర్ముషభాలోకసంగ్రహం || ౬౦ || ఇత్యాది
ష్టాభగవతీత్యాంస్తేపరమేష్ఠినామితిత్యానవ్యభూమానమాదాయద్విజదారకాకా || ౬౧ || న్యవతే

గ్నితి || సహస్రమూర్ధిభావాఃఫణాః తానుమణయః తేహాద్యుతిభిః ద్విసహస్రనైత్తేరీంజితంస్ఫటికగిరిసం
శశేతికంఠజిహ్వంకంఠాశ్చజిహ్వశ్చశిరియఃకంఠజిహ్వయస్సగిం || ౬౨ || దదర్శేత్తద్భృగసుఖానసంతస్యలసంత
స్యభోగోదేహాఃసుఖకరమాసంయన్యతం || ౬౩ || మహామణీతమహాంతోమణివ్రాతాయేషు తేహాకీరీటకుండలానాం
ప్రభానియాపరిక్షిప్తాఃపర్వతఃస్ఫురంతఃసహస్రనివాపరిమితాఃకుంతలాయస్యతం || ౬౪ || సునందేతి || కీర్త్యజయాకీర్తిస
హితాజయాఖిలధిభిరణిమాదిభిర్నిభూతిభిర్ముద్గిధరాభిః || ౬౫ || ౬౬ || ద్విజాన్తేజానిభిః | మేకలావతీష్టాఇతిసంబోధ
నంశీఘ్రంమేలంసకాశంఇతంతగవృత్తం || ౬౭ || పూర్ణకామావతి | ఆచరతంకురుతంఇదంతభారతయద్ధాతూర్వమే

వక్రతనుపితైర్విధ్యకథనప్రస్తావనాత్మకం॥౬౦॥౬౬॥ *****

ఇతిభావాధావీకాయాం - ఏకోననవతితమోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

క్షో॥చరమేతుపునఃప్రక్ట్యాకృష్టలీలాసమాసతః | యదవంతప్రసూతానామానంత్యంచసకారణం | శ్రీకృష్ణవిభూతింస
మాసేనదశకాయతి॥సుఖమితి॥సర్వసంపద్విశిష్టాయాం- శ్రియఃపతిఃపోదతే సహస్ర పత్నీనామేవల్లభస్సృగ తాసాం
గృహేషురెనుభవ్యస్యయి॥౧౦౫॥సోశ్శుబ్దతిగృహవిశేషణంప్రోశ్శుబ్దతిగోకోమోక్షం॥ ౬౧ విజహారేతి॥తథాహృ
షిఃషుచ-అంభోవిగంధ్యావిజహార-మహానుదయోవై భవంయస్యసః-యోషిరాంకుచకుంకుమీలితాంగీయతస్తాభిః
పరిరబ్ధిః॥ ౬॥ఉపగీయమానఇతి॥సూతమాగధవందిభిశ్శుభవగీయమానః॥౮॥౯॥తాఇతి॥తాఃక్లిన్నపస్తాః | అతపవవిప్రతో

తాంస్యకంధానుసంప్రహృష్టాయథాగతం | విప్రాయదదతుః పుత్రాన్యథాకూపం తథాప్రభూ॥
౬౨॥నిశామ్యతైష్టవంధానుపాథకఃపరమవిష్మితః | యత్కించిత్యేనుమంపుంసాం మేవేకృష్ణనుః(పి
తం॥౬౩॥ ఇతీదృశాన్యనేకాపీర్వాణీహ ప్రతర్కయన్ | బుభుజేషవయాకరమ్యానిజేచాత్మాబిజ్జే
మణిః॥౬౪॥ప్రవవసాకాఖిలాకామాప్రజానుబ్రాహ్మణాదిషు॥యథాకాలంయై వెఁదోభిగ
వాకై శ్రిష్ట్యమాధీతః॥౬౫॥హత్వాస్యపానధమిన్యాకాఘాతయత్వాజ్ఞానాదిభిఃలింజసావరయా
మాసధమకంధనకను తాదిభిః॥౬౬॥ఇతిశ్రీమద్భాగవతే- దశమస్కంధే-ఏకోననవతితమోధ్యాయః.
శ్రీశుకః॥సుఖంస్యపుగ్యానివసథాద్వారకాయాంశ్రియఃపతిః॥సర్వసంపత్సృష్టానాంసంపత్సృజోవృ
ష్టిపుంకవై॥౧॥ శ్రీభిశ్చోద్భవమహాభినవయావనకాంతిభిః | హర్షైశ్చుంకుకాతైశ్చత్రీత్రుడం
తీభిస్తటిశ్చ్యభిః॥౨॥నిగ్యంసంకులమాగాయాంమదమ్యద్విత్తతంకవైః | స్వలంకృతైర్గురైరత్యైరై
శ్చపింకజ్వలైః॥౩॥ఉద్యామోపవనాద్యాయాంపుష్పితమృతాజిషు॥ నివిశశ్చృంకుపహగైర్నా
దితాయాంసమంతః॥౪॥రమేయేదశసాహసోపత్నీనామేకవల్లభః | తావంతిభిఃసూహృణీరగ్ధృ
హేషుమహద్విషు॥౫॥ప్రోశ్శుబ్దత్పలకల్లారకుముదాంభోజరేణుధిః॥లాసితామలతోయమహాబద్విజ
కులేషుచ॥౬॥విజహారవిగంధ్యాంభోమోదీషుమహాబుధయః॥కుచకుంకుమీలితాంగీపరిరబ్ధిశ్చయో
షితాం॥ ౭॥ఉపగీయమానోగంధవైశ్చ్యకదంకపణవానకా॥వాదయశ్చిముదాపీణా సుఖతిమా
గధవందిభిః॥౮॥సవ్యమానోమృతసాభిహాసంతీభిశ్చరేచవైః॥పత్నీస్సంచకాపిత్రిడైయతీభిరుత్తు
రాడిప॥౧॥తాఃక్లిన్నపస్త్రవిప్రతారుకుదప్రదేశాస్సంచంత్యుత్తృతబ్రహ్మచర-బరప్రసూనాః॥ కాంతం
ష్టరేచకజీమన్తురయోపమాహ్యజాతస్త్రోన్మియలసద్వదనాపిరజుః॥౧౦॥కృష్ణమృతైస్సంపవజ్జితకుం
కుమస్రక్రిడాభిషంకుతకుంతలబృందబంధః॥సంచముహుర్మనవతిభిఃపరిషిచ్యవానోరజేశరేణుభి
రివేభపతిఃపరితః ౧౧॥నటానాంనర్తకానాంచరీతవాద్యోపజీవివాం॥శ్రీడాంలకారవాసాంసం కృష్ణోదా
త్తస్యచస్త్రీయః॥౧౨॥కృష్ణస్యైవంవిహరణోగత్యాలాపేక్షితస్త్రైః॥ నిర్మితభిపరిష్వంకైస్త్రీణాంకిల
పృతాధియః॥౧౩॥ఉచిత్తుకుందైకధియోగిరఉత్తస్తవజ్జడం॥చింతయంత్యోరపింశాతుంయానిమగద
తశ్చృణు॥౧౪॥ కురరివిలపసత్వంవీత్యద్రానశేషస్వపతిజగతిరాశ్రాగ్నిశ్వరప్రప్రబోధః॥వయమి
వసభుకద్విదాధానిర్విర్భవేనానభినయనహాసోదారీతేతుజెన॥౧౫॥ నెత్యేమీలయసింక్తమదృష్టబంధు

కుకుచప్రదేశకః-ఉద్భృతానవిప్రస్తానిబృహతీబరైభ్యఃప్రసూనానియాసాంతాః-జాతేనస్త్రరేణుయఉత్త్యయః తేన
లసంతివదనానియాసాంతాః॥౧౦॥కృష్ణఇతి॥తాసాంస్తనోభ్యోపజ్జితకుంకుమాప్రాయస్యసః-శ్రీడాయాం అభిషంక
ణఅభినిషేశేధుతఃకంపితకుంతలబృందబంధోయస్యసః ౧౧॥౧౩॥ఉచితి॥ముకుందైకధియఃసమాహితాః ఉత్తర్వాది
వతుణమగిరస్సుత్యఃపురస్తమేవతేచింతయంత్యోజడంయథాభవతతథాయానివాక్యాఃఊచుస్తేనిమేమత్తః గదతః శృ
ణ్వీత్యర్థః॥౧౪॥కురరీతి॥కుశ్వరఃశ్రీకృష్ణః తేనప్రప్రబోధజగతిస్వపతి-శ్వంతురద్రాభంకురంకిలీవిలపసి-నశేషేనస్వ
పీపితడనుదితమత్సర్గః-అథనానావరాధస్తవాపీత్యాతయేనాహుః నభినయనస్యహాసేనసహితంఉదారంయల్లీలేతు
ణంతేనకద్విదాధానిర్విధచేతాస్త్రమితి॥౧౫॥ నెత్యేతి॥నక్తంరాత్రావదృష్టబంధుస్సతీరోరవీషికించ-నైతావత్వయ
మివస్ఫుహయసే॥౧౬॥భోభోఇతి॥ అలబ్ధనిత్రుఃసదానిష్టనసోక్రశసికించా-అన్తాభిఃపాప్రాంతదశాంత్యవసిగతోసి-

అ హూకష్టం-యథావయంసంభోగేనముకుందావహ్యగుకువసుంసుమాదిలాఽశనాః - తథాత్వమపి - యతఃఅవహ్య
తశ్చికాస్త్రభాదిలాంఘసోలత్వసే ॥ ౧౭ ॥ త్వమితి॥ముకుందగదితానిరహస్యానిపత్వైశ్చ-గౌడక దంతయాకచ్చిత్వ-
క్షీణోషిపయమవ-స్థగితగీఃస్తబ్ధవాక్-హౌఇందో-నస్తభైవోపలత్వసే॥౧౮॥కిమితి॥అప్రయాచరణం విన్నాప్తరోషిరణె
నస్యధాజననంమలయానిల-తవానువిగమిగ్యథః॥౧౯॥మేఘేతి॥ అపాలః-హరణాదసామ్యాత్ త్వంయాదవేంస్ర
స్యసూనగదయితఃసఖాసితతోభవాత్తంధ్యాయతి-ధ్యానెలింగస్వాహుః-అత్యుత్త-ఉత్త-గ్రీవ- అహూకిమిత్వ
యాశేనసఖ్యంకృతంయత్తద్యుభవస్తత్ప్రసంగఇతి॥౨౦॥ప్రియగావేతి॥ హౌకోకిలప్రాయరావస్యప్రియంవదస్యశ్రీ
కృష్ణస్యవదానీవవదానిశబ్దాత్త్వంభాష-స-మృత్-స-జీవయతీతతధా-తెయాఅనయాతోహలయాగిరా వర్ణితకంతర
మణీయకంత మేవదకభయ-కింతప్రియంకరవాసీతి॥౨౧॥ నెతి॥హౌతిథర-త్వంనవదసినచలసి-అతోసూనంమహంత
మథః-చింతయసే-బగితహ-అపికిం-యథా ప్రనైర్విధతుః-వయం కామయానుహే-తథాత్వమపి ప్రసకులైశ్చకృపం
గైర్వీధుం కామయసేఽమితదప్రిహితవాప్యస్త్రబింభాభవవ్యతీతిభావః॥౨౨॥శుప్యతి॥భోసంధువత్సవ్యః సవ్యఃసం

ప్రస్వంరోరపీషిరుణంబుచక్రవాకి | దాన్యగిరావయమివాచ్యుతిపాదజప్రాంకింవాప్రజంస్పృహ
యసేకబరణవోధుమ్॥౧౬॥భోభోసగానిప్తనసేఉదస్సన్నలబ్ధిదోగ్నితప్రజాగరఃకింవాముకుండా
వహ్యతాత్వలాంఘనఃప్రాప్తాందశాత్త్వంచగతోదురత్యయామ్ ॥ ౧౭ ॥ త్వంయత్ప్రకాబలవతానిగృ
హేఇందోక్షీణస్తమోజనజితభిక్షీణోషికచ్చిన్ముకుందగదితానియాదావయంత్యంపత్వైశ్చభోస్థగ
తగీరుపలత్వసేసే॥౧౮॥కింవాచరితహస్యాభిమళలయానిలతేప్రియం | గోవిందాపాంగగర్భిణ్ణిహృదీర
యసినస్తనరం॥ ౧౯॥ మేఘశ్రీమంప్రస్వమసినయతోయాదవేంస్రస్యసూనంశ్రీవత్సంకింవయమివ
భవాత్తధ్యాయతిపెగిసబద్ధః|అత్యుత్త-ఉత్త-పలహృదయోత్పద్విధోబాష్పధారాఃస్తృతాస్తృతాస్తృ
విస్మజసముహుడుఃభవస్తత్ప్రసంగః॥౨౦॥ప్రియరావహదానిభాషసేన్యూరిసంజీవకాయానయాగిరా
కరవాణికిమద్వతేప్రియంవదమేవర్ణితకంతరోకిల॥౨౧॥ నచలసినవదస్యదారబుద్ధక్షీథరదితయసే
మహంతమథఃమృతిబిరవమదెవనందనాంస్త్రింవయమివ కామయసేప్రనైర్విధన్ముమ్॥ ౨౨ ॥ శుప్య
ధిగ్విదాశ్చతరాబతసేధువత్సస్సంప్రత్యపెతకమలశ్రీయఅప్రభన్దుః ॥ యద్వద్వయంయదుపతేః
ప్రణయావలోకమప్రాప్యశుష్కహృదయాఃపురుకర్మితస్తన్ముమ్॥ ౨౩ ॥ హంసస్వాగతమాస్యతాంపి
పయోబూహ్యంగశౌరేణిథాంమాతంతానువిదామకచ్చిదజితస్తప్తావ్యప్రఉత్తంపురా| కింవానవ
లసేహృదస్తనరతితకస్తాద్భజా మోవయంతోదాగ్రలాపయకామదంశ్రీయమృతే నైవైకనిష్ఠాస్త్రి
యామ్॥౨౪॥ఇతిధృశేనభావెనకృష్ణేయోగశ్చరైశ్చరైశ్రీయమాణేసమాధవ్యోతభిరైవైష్ణవీంగతిం॥
౨౫॥శ్రీరామాత్రోపియఃపుంసాంప్రసహ్యకర్షతేమసఃఉరుగాయోరుగీతోవాపశ్యంతీనాంవకింపునః॥

ప్రతిశ్రీష్టే-సంధుర్వైశుద్ధ్యాగాలన్యూతవృష్ట్యాయన్నాన్నానందయతి-బగిత హూకష్టంఅతః శుప్యంతోహృదాయా
సాంతాః-అపగతశమలశోభాఃకృతరాశ్వుతప్ర-వయంయాధాప్రియతమస్యభర్తుమణువతేఃప్రప్రసిద్ధం॥ ౨౦॥తదై
వదైవాదాగతంహంసందాతంకల్పయిత్వాహుఃహంసేతి॥సతిస్తాత్ప్రతిపురారహసిఉక్తం - కింవాచలసౌహృదః
స్తనరతి-స్తృతైవమాంప్రస్థాపితవానితిచెదతలహుః-హౌయోద్రయుద్రస్యహుఃకికస్తాద్వయంతంభజామః- సకిమ
ర్కమాహ్వయతి-యత్ప్రదాజ్ఞేతిచెదతలహుః- అహూతేహౌతంఇహోలాపయలకారయ-ఽమితిగచ్ఛంతమివతంపున
రాహుః-యాఅస్తావంవయత్వపకాకినీరమతేతాంశ్రీయమృతేతమేవాభావయ- సాతదెకస్థాఃథంపరిహర్తుంన
శక్యతెఇతిచెదతలహుః-స్త్రి మాజాతావేకవచనం- అస్తానుస్త్రీషుమధ్యేనైవైకనిష్ఠానకువయమిత్యర్థః-యోద్రాలా
పమకామదమితి - పారాంతరేతుయోద్రంతుమధుతద్వతే మధురాభావమాశ్రయస్యతంతికామదంఅరతిప్రదం-శ్రీ
యమృతవయంకస్తాద్భజామఃకింతుఅవాదృతాపిసతీపునఃపునఃసైవభజతు-యతఃఅస్తాద్భగ్యఃమానిగ్యః స్త్రియఃఎకిని
ష్ఠాఃఏకత్రైవిస్యసంమాసనిష్ఠానిష్ఠాయాసామితి॥౨౧॥౨౨॥ తాసాంకృష్ణేపవంభాతోభావఃసాతిచిక్రమిత్యాహ॥ శ్రు
తిమాతోపితి॥ఉరుభిర్గాయోగీతైఃఉరుగీతోవాయోకైశ్చిద్గీతైఃయథాకథందిదపిగీతోవెత్యర్థః॥ ౨౬॥ ౨౭॥ ఎవమితి॥
పదంస్థానం॥౨౮॥౨౯॥తాసామితి॥యాఃరుక్మిణీప్రముఖాఃఅన్తా-తాఃఉదాహృతాః ప్రాగేవ॥౩౦॥ఎకైకస్వామితి॥ఏవ

వాప్తోఽరత తాధికమోదశసహస్రమహిషీణాంపుత్రాంబతుమేకమశీత్యుత్తరైకపట్టిసహస్రాణిభవంతి॥ ౩౧॥ ౩-౨॥
ప్రద్యుమ్నాఞ్చి॥ అగ్రదుష్టేభిరణిపుత్రాణాంమధ్యేనప్రదక్షేవజ్ఞేయాః-అథవాఅగ్రదుష్టనామాపిశ్చేత్సుత్రవేతి॥ ౩౩॥
౪-౨॥ త్రిసృత్య॥ సహసాగ్రణావపరిమితానాంకుమారాణామిన్ద్రస్వయః- యదాప్రత్యేకంబహునధ్యావయతామాచా
ర్యాణామియంసంఖ్యాచిదపిశ్రుతమాశ్రంసశుసహ్యక్షాయతే॥ ౪౩॥ సంఖ్యాసమితి తదాకుమారాణామేవసంఖ్యా
సంసకతుణాంశక్యతేకుతఃపునస్సర్వయాదవానామితి॥ ౪౪॥ దేవాసులేతి॥ తేబోన్నన్నాఞ్చిప్రత్యేకంబహుభిరూపైరి
తేజ్జేయం॥ ౪౫॥ తన్నిగ్రహమేతి॥ ఏవమేవయదుకులేదేవాఞ్చితథాచోక్తం॥ ౪౬॥ సహస్రశస్సుముద్గాతాదేవాయదుకు

౨౬॥ యాస్తంపర్వచరత్రేష్టాపాదసంవాహనాదిభిః | జగన్మరుంభత్వబుద్ధ్యాతాసాంకింవన్యౌః
తేఽపిః॥ ౨౭॥ ఏవంవేదోదితంధర్మంహ్యమశిష్టాసలంఘ్యః | గృహంధమాంధకామానాంముహుశ్చ
దశకాయత్వదమ్॥ ౨౮॥ అస్థితస్యపరంధర్మంకృష్టస్యగృహమేధినామ్| ఆసామోదశసాహస్రమహిష్యోష్ట
శతాధికాః॥ ౨౯॥ తాసాంస్త్రీరత్నభూతానానుష్టాయాః ప్రాగుదాహృతాః | రుక్మిణీప్రముఖారా
జాతస్సుత్రాశ్చస్వపూర్వతః॥ ౩౦॥ ఏతైకస్యాందశదశకృష్ణాజీజనదాత్మజాః | యావన్యతస్యో
భార్యాఅమోఘగతిరీశ్వరః॥ ౩౧॥ తేదాముదాదవీర్యాణామష్టాదశమహారథాః | ఆసన్నదారయశ
సస్తేహంనామానిమేశ్వరః॥ ౩౨॥ ప్రద్యుమ్నాశ్చాగ్రదుష్టదీప్తిమాణానారేవచ | సాంబోమితో
బృహద్భానుమిత్రవిందోవృకోరుణః॥ ౩౩॥ పుమరోదేవబాహుశ్చశ్రుతదేవస్ససందనః | చిత్రభా
నుర్వహుధాశ్శక్తిపిర్మయగ్రాధపవచ॥ ౩౪॥ త్రివక్త్రాయామువక్త్రేశఃపుత్రకృష్ణమనుప్రతః | శివ్య
సాన్తూన్నారదస్యదధోదిద్రుమఖండితమ్॥ ౩౫॥ తేసోక్తంసావ్యసంతంత్రాయద్జ్ఞాతాముక్తిమా
న్భవేత్ | యత్రస్త్రీశూద్రదాసానాంసంసారోవైష్ణవప్రపః॥ ౩౬॥ ఏతేహపిరాజేంద్రతనూ
జానాంవధుద్విపః | ప్రద్యుమ్నాసీన్మగ్ధమఃపితృవక్త్రుక్మిణీసుతః॥ ౩౭॥ సరుక్మిణోదుహితరముప
యేమేమహారథః| తేస్యాంసుతోనిరుద్ధోభూన్నాగాయురిబలాన్వితః॥ ౩౮॥ సచాపిరుక్మిణఃపాశ్రీంధోహి
త్రోజగృహేతతః| వజ్రస్తస్యాశ్చభూర్యస్తమాసలదవశేషితః॥ ౩౯॥ ప్రతిబాహురభూత్రస్తాశ్చుబా
హుస్తస్యచాత్మజః| నుబాశూరుగ్రసేనోభూచ్చతసేస్తతత్సతః॥ ౪౦॥ సహ్యోరస్మిణులేజాతాఅధ
నాలిబహుశ్రుతాః| అల్పాయుషోబృహీర్యాశ్చఅబ్రహ్మణ్యాశ్చజ్ఞిరే॥ ౪౧॥ యదువంశప్రసూతానాం
పుంసాంవిఖ్యాతకర్మణాం| సంఖ్యాసశక్యతేకర్తుమపివమాంయైర్నైర్మపగ౪౨॥ తిప్రఃశ్యోస్సహసాగ్ర
ణామష్టాశీతశతానిచ| ఆసాంయదుకుమారాణామాచార్యాఞ్చితస్మృతం॥ ౪౩॥ సంఖ్యాసంయాదవా
నాశక్తిరిన్ద్రమహాశ్చనాం| యత్రాయతానామయితలక్షపుత్రస్సృజమాకః॥ ౪౪॥ దేవాసురహతా
యేవైదైతేయాస్త్యతిదారుణాః| తేబోత్పన్నానుష్యేషుప్రజాదృష్టాబబాధిరే॥ ౪౫॥ తన్నిగ్రహ
యహరిణాస్త్రాక్షాదేవాయదోకులై| అవతీణాఃకులశతంయేమామేకాధికంసృప॥ ౪౬॥ తేహంప్రమా
ణంభగవాన్ప్రభుత్వేచాభవద్ధరిః | చేతోనువతిణస్తస్యవప్యధుస్సర్వయాదవాః॥ ౪౭॥ శయ్యాసనాట
నాలావశ్రీడాస్సానాశనాదిషు| నవిదుస్సంతమాత్మానంవృష్టయఃకృష్ణచేతిసః॥ ౪౮॥ ఈజేత్రతుభిరా
త్మానంసర్వదేవాథాసంగ్రహమ్| స్వయోగమాయారవితేకురుయేత్రాదిషుప్రమాత్॥ ౪౯॥ కృష్ణ
గాగ్యేనతావంత్యకామాచార్యోద్ధవేశ్వరః| ఓక్మిణోహ్యగ్రవత్పీఠిభిఃపుణ్యగోకశిఖామణిః॥ ౫౦॥ తీర్థం
చత్రేస్సౌతేనంయదజగయదుషస్వస్మిరేతద్విదశౌచంద్విటస్నిగ్ధాస్త్రస్వరూపంయయిరజితపరాశ్రీర్య

లేప్యధగితి॥ ౪౬॥ ౫౦॥ తస్మాత్ శ్రీకృష్ణకీర్తైఃసర్వతీర్థాన్తమత్వం శ్రీకృష్ణస్యసర్వదేవోద్దమత్వేనసచిత్రమిత్యాహ॥
తీర్థామితి॥ ఇతఃపూర్వంస్వస్మిరదేవసర్వతోధిశంతీర్థంఅసిత-ఇదానింతుయదుషయదజజాతంతీర్థం శ్రీకృష్ణకీర్తన
రూపం-తత్వస్మిరద్రూచంపాదశౌచంతీర్థంఊనంఅల్పంచత్రేస్వయమేవసర్వతీర్థంపరివిరాజిత్యర్థః శ్రీకృష్ణ
స్యద్విపఃస్నిగ్ధాశ్చతస్యస్వరూపంసాహస్యంయయిరిత్యపిసచిత్రం-తస్యపరమకారుణికత్వాత్-తథాఇదంచసచిత్రం
కింతత్ - అజితపరాఅజితాలపారాజితాత్వేద్విదప్యప్రాప్తాపరాసర్వతఃపరిపూర్ణాశ్రీకృష్ణస్త్రివనాన్యస్యతితదేవా
హ-యదథేఅస్యేహంబ్రహ్మదీనాంయత్పత్తి - ననునిరపేక్షంతమేవలక్ష్మీశ్రయఃతథిచిత్రమేవేతిచేన్మహిషరమ

మంగళనామధేయత్వాత్తస్యేత్యాహ - యన్నామేతి-తదపినాథాపూరణాపేక్షమిత్యాహ-శ్రుతవధగదితమితి - స
 ర్వధర్మాశ్రయత్వాదపీత్యాహ-యత్యుతోగోత్రధర్మాభితి - గోత్రేషుతత్తద్యపివంశేషధర్మైయత్యుత్యయేన
 ప్రవర్తనః- తస్యక్షిభరహరణంనైవదిత్రమిత్యాహ-కృష్ణస్యైదితి - కాలచక్రా యుధస్యేతి-సర్వసంహారకాల
 మూలేః-శేషతోదురంతప్రభావనక్రా యుధస్యేతి-దేతదిత్యుత్యయే॥౫౦॥యతఏవంభూతఃశ్రీకృష్ణః- తతఃసేవ్యస్సు
 ఏవసర్వోత్తమభిత్వాహ॥జయతీతి॥జనానాంజీవానాంయోనివాసఆశ్రయః-తేషువానవసతిఅంతర్యామితయారథాన
 స్పృష్టోజయః-దేవక్యాంజన్మైవాదమాశ్రయస్యసః - యదువరాఃపరిపత్ సభాసేవకరూపాయస్యసః - ఇచ్ఛామూ
 త్రేణిరసననమధోపిశ్రీదాధాంస్వైవోద్ధిరధనామన్యోక్షిపత్-స్థిరచరవృజినఘ్నంఅధికారివిశేషానపేక్షమేవ
 బృందావనగతానాంఠరులతాగవాదీనామపిసంసారదఃఖహంతా - తథావిలాసవైదగ్ధ్యానపేక్షంప్రజపితానాంశ్చ
 రవంతానాంచనుష్ఠితేనశ్రీమతాముఖేనైవకామదేవంవర్ధయత్-కామశ్చాసాదీవ్యః-జగీవతిసంసారమితిదేవతం
 భోగద్వారామోక్షంప్రసర్ధయన్నిత్యథః॥౫౧॥ ఇథమితి॥తత్తత్కార్యవిశేషైఃసీక్ష్మతమస్యకూర్మాదినానావ

దిధేగ్యయత్నః | యన్నామామంగళఘ్నంశ్రుతవధగదితయత్యుతోగోత్రధర్మాఃకృష్ణస్యైతన్న
 దిస్త్రంక్షిభరహరణంకాలచక్రా యుధస్య ॥౫౦॥ జయతీజననివాసోదేవకీజన్మవాదోయదువరపరిప
 స్వైవోద్ధిరధిరస్యన్నగర్తం | స్థిరచరవృజినఘ్నంనుష్ఠితశ్రీముఖేనప్రజపురవంతానాంవర్ధయత్
 కామదేవం॥౫౧॥ ఇథంపరస్యజగత్కరితయోత్తరీలానిస్తదనురూపవిడంబనాని కర్మాణిర్మకష
 ణానియూత్తమస్యశ్రూయాదముష్యవదయోరనున్వృత్తిమిచ్ఛత్॥౫౩॥ మత్వోత్తయానుసవమేధిత
 యానున్వృత్త్యాశ్రీమతేరాధాత్రవణితేనదింతమైతి | తద్ధామదుస్తరకృతాంతజనావగంక్రామా
 ద్వసంక్షితిభుజోపయయార్దదధాః॥౫౪॥

—ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - మహాపురాణే - పారహంసాం - అష్టాదశసహస్రికాయాం. —
 సంహితాయాం - శ్రీవై యసి క్యాం - శ్రీహయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యాయాం.
 దశమస్కంధే - నవతిలమోధ్యాయః.

తారములేర్విశేషతోయకూత్తమస్యసతః పరస్యపరమస్య తదనురూపానుకారిణిక మేకపణానికమణిహణా
 నికమాణిచరితానిస్త్రియాతో శృణుయాదిత్యథః॥౫౩॥ అనున్వృత్తేఃఫలమాహ॥ మత్వోఇతి॥శ్రీమత్యాకధాయః
 శ్రవణితేనయూత్తయాదింతయాసంవర్ధితయాఅనున్వృత్తయాతన్నిత్యతేనతస్యధామలోకమేతి - లోకత్వేపి
 కాలేనాశితమిత్యాహ - దుస్తరేతి-దులభపురుషాథతామాహ - గ్రామాద్వసంక్షితిభుజఇతి॥౫౪॥

ఇశ్రీమద్భాగవతే - దశమస్కంధవ్యాఖ్యానాం - శ్రీధరాచార్యవర్యవిరచితాయాం.
 భావాధాదిపికాయాం - నవతిలమోధ్యాయవ్యాఖ్య.

—శ్రీకృష్ణార్పణం—
 ఓం. తస్మై - శ్రీకృష్ణార్పణమస్తు.
 —శ్రీకృష్ణార్పణం—
 దశమస్కంధస్సమాప్తః.

శ్రీమద్భాగవతే - సర్వభూతానాం సమేత - శ్రీగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్భాగవతే - సర్వభూతానాం సమేత - శ్రీగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీమద్భాగవతే - సర్వభూతానాం సమేత - శ్రీగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

శ్లో॥ విజయంతేవరానందకృష్ణచంద్రజన్మజః | యాధృతామూర్ఖజాయంతేహంరావిహప్రజః॥
ఉత్తక్రింతదధ్యాయైముక్తిరేకాదశతతః | జాయంతేయతిహంసాద్యైస్సమాసవ్యాసయోగినః॥
నారదోపనుదేవాయసమాసేనవ్యవర్ణయత్ | భగవానుద్గవాయాభవిస్త్రైలోపవప్తిభిః॥
శత్రుశుప్తభమేధ్యాయేయమవశస్యసంతుయః | ఉపక్షిప్తోవిరాగాయమాసలవ్యవదేశతః॥
ప్రప్రతిగతేవరానందకృష్ణప్రేమానువర్ణితాః | శనివృత్త్యావరానందపదారోహూనువర్ణితే॥

ఏవంతావద్దశమసూంధేభూభారావతరణాయ - నిజవిభూతివిభూషిణయమవశావచారిశసకలసురాంశస్య
భగవతః శ్రీకృష్ణస్య - తదుదశప్రవృత్తివిడుబనేన - తచ్చక్రివాన్మరణాదివరాణాంపరమానందకారణక్రితానువర్ణితా-
తా-అగ్రదానీముపరతయోగమాయావై భవస్యభక్తానామాత్మతతోపదేశపూర్వకం - కీర్తాభాంభూగలమవరా
రితానాంచాధికారిణాంసురాంశానాం మాసలవ్యవదేశేన - తద్దదకారపదపావీర్యపూర్వకం - ప్రవృత్త్యను
గ్రహాయనిజవదారోహూభూతే - తత్రకురుతేత్రయాత్రాయాంలవితక్తస్యవనుదేవస్య ॥ శ్లో॥ కమలా
కమలామోరీయధాస్యాన్నప్రదుచ్యతామి త్యేవంకమాయోగంప్రవృత్తతోనారదాభిః కమలయోగో గురూపితః॥
శ్లో॥ కమలాకమలామోరీపవసాధుగురూపితః | యచ్చగ్ధయాప్రవిత్తేనశుద్ధనేజ్యేతపూరుషభక్త్యాదినా - తేనచవిశు
ద్ధసత్వస్యశ్రీకృష్ణరామావరమేతత్వేనజ్ఞాతవతఃపద్మభానయనాధ్యాయే శ్రీకృష్ణేనాత్మతత్వముపదిష్టం॥ శ్లో॥ వచోవస్సు
మవేరాధంతావై తదుపమన్యహే | యన్నఃపుత్రాగోసమన్విశ్యతత్వగ్రిహుడదాహ్యతత్వత్యాదినా - తచ్చగిత్వంపివయ
భోగాతిశయేనపునస్తిరోహితమాసీత్ - తదవేదానీంనారదముఖేనప్రథమంపంచాధ్యాయైరూప్యతే - తత్రప్రథ
మాధ్యాయేవైరాగ్యోత్పాదనాయయదుకులస్యబ్రహ్మశాపావదేశేన అత్యున్నతవిషయమభూనామగత్య తాప్రతిపా

శ్రీశుకః॥ కృత్వాదైత్యవధంకృష్ణస్సరామోయదుభివృతః | భువోపతారయద్భారంజవిష్టాజనయన్
కలిమ్గం॥ యోకోపితాసుబహుపాండుసుతాస్సవత్సరుర్యూహాశనకచక్రహణాదిభిష్టాః | ౧౧

తాన్నిమిత్తమతరేతరతస్సమేతాఃపాత్యానృపాన్నిరహరస్త్రితిభారమీశః॥ ౧౨ భూభారరాజపుత్రనా
ద్యుతే-శతశ్శుద్ధిరధ్యాయైర్నివాజాయంతేయసంవాదేన-సప్రకారంపరమాత్మతత్త్వనిరూపణం - తతఃపప్తేభగవదు
ద్ధవసంచాదప్రస్తావః-తతస్త్రయోవింతిభిఃఉద్ధవంప్రతిభగవతస్తద్వీనిరూపణం - తతోద్వాభ్యాంమాసలశ్రీదాశ
త్యేవమేకక్రింశాధ్యాయైరేకాదశసూంధస్యప్రవృత్తిః - తస్యచయథానులివ్యాభ్యానమారభ్యతే - తత్రమాసలప్ర
సంగాభాంపూర్వసూంధాభామనువదతిశ్లోతద్వయేన॥ కృత్వేతి॥ అవతారయదిత్యత్రలహగమోత్తప్తవ్యః అవతార
యత్జవిష్టంవెగవత్తమనతిశ్రుంహింసాపర్యవసాయినమిత్యభాః-కలింకలహం॥ ౧౧ ఏతద్వివృణోతి॥ యశితి॥ సప
తైర్నరుర్యోధనాదిభిఃకౌపితాఃకోపంకారితాః-సుబహుయథాభవతిగథాబహువారానిత్యభాః - తదేవాహ॥ దుష్ట్యా
తహేతనకచక్రహణాదిభిరితిదుష్ట్యాతంకపటద్యూతం-హేతనమవజ్ఞా-కచక్రహణంబుత్సాసనేనకౌపితాఃకౌశిక
ణం-ఏతాఃఆదిర్యేహంగరదానజకుగృహదహనాదినాం-తైఃకృత్వాయోకోపితాఃపాండుసుతాః తాన్నిమిత్తం కృత్వా
ఇతరేగతః-ఉభయోఃపక్షయోఃసమేతాఃమిలితాఃసమేతాఃతైఃభారంనిరహరత్జహార-యద్వా-యో
పితాఃదైశ్చకౌపితాఃతాఃఇతరేతరతః పరస్పరంనిమిత్తంకృత్వేత్యన్వయః - యేషుప్రకటాదైత్యాఃపూనాదయః
తాఃస్వయమేవహతవా-యేషుప్రలంబాదయఃతాఃబలైసహితవా - యేషుబాధవచ్చత్తనాస్థితాః-తైఃత్యాః
తాఃపరస్పరంనిమిత్తంవిధాయయదుభిష్టతయిత్యాభూభారమపాకృగివానిత్యభాః॥ ౧౨ అపిచ॥ భూభారేతి॥ అన్యా
శ్శుభవోభారభూతాఃరాజపుత్రనాఃరాజ్ఞాంపుత్రనాఃసేనాః-రాజప్రేమాంపుత్రనాశ్చేతివా - స్వబాహుభిఃగుప్తైఃపరిర

క్షితైఃయదుభిర్వివాహాదిచ్చలెనభిరస్యహత్వా - బాహుభిరితి బహువచనంవస్తుతశ్చదుర్భజాభిప్రాప్యైతి నన్వేషం
 శ్రీకృష్ణస్త్రికిషణతిజ్ఞాత్వాయాదవాఃకిమితిస్సైన్యప్రచుహ్యంతి - తత్రాహ-అప్రమేయః - ప్రమాతుమశక్యఃప
 వంభూతభితి-పరికల్పితుమశక్యభిత్వభాః-చింతామేవాహ-మన్యభితి-స్వస్థిపితరై-అవనెర్భుమేర్భూరోయద్యపిలోక
 త్రుతిత్యాగతః-తథావ్యగతవేషమన్యే-యద్యస్తాత్ అవిషవ్యాంసోధుమశక్యం - యాదవంకులమిత్యనెన స్వవంశత్వా
 త్వయింహననమనుచితమితిసూచితం॥౩॥తహిదమవ్యవైన్యైత్వతాంతత్రాహ - నేతి ॥ అన్యతః ఇంద్రాదిభ్యో
 పియాదవకులస్యపరిభవస్తిరస్కారోనభవేత్-కుతః-మత్సంశ్రయస్యఅహమేవసంశ్రయాయస్యతస్య-కించ-విభవో
 న్నహసస్యవిభవైఃగజరథతురగపదాదిభిఃఉన్నహసస్యఉచ్ఛ్చంఖలస్య-యద్యా-తహిదంకిమితిసంహతావ్యంత్రా
 హ-విభవోన్నహసస్యేతి-తస్మాదెవంకిమేషామిత్యాహ-అంతఃకిమితి-శాంతిశమంఉపైమిఉపైమ్యమివ ర్తమానసా
 మి-ప్యేవతామానవద్యా-తదనంతరంధామశ్రీవైకుంఠాఖ్యంఉపైమ్యమీన్యభాః॥౪॥ ఎవమితి ॥ వ్యవసితకృతకృత్
 యఃసంజహౌగ్రిహవసంహృతవా ॥ ౫ ॥ తదేవంహృతతారప్రయోజనంసర్వంసంపాద్యస్వలోకంజగామేత్యాహ
 జ్లోకద్వయేన॥స్వమూర్త్యైతి॥లోకావాంలావణ్యస్యనిముక్షైఃత్యాగఃయాయామాపెత్యులోకానాంలావణ్యంనా
 స్తీత్యర్థః-యద్యా-లోకభ్యోలావణ్యస్యనిముక్షైర్ద్రావంయతఃయస్సంపర్కేణలోకాః లావణ్యవంతోభవంతీత్యర్థః-
 తయాస్వమూర్త్యాన్యకాంలోచనమాచ్ఛిద్యతకృత్వ-తతోన్యస్యావలోకనేలోచనస్యాప్రవృత్తేః-తథాస్యగీర్ఘితాః
 గిరఃపురతాంచిత్తంచాద్భుత-తథావనైఃతత్రతత్రాంకితేఃతానిపదానిశ్చతామీతుమాణానాం అన్యతోగమనాది
 యదుభినిరస్యనుప్రసవహుభిరచింతయదప్రమేయః॥మన్యేననేనామగతోవ్యగతోహిభారోయ

ద్యాదవంకులమహూఅవిషవ్యామాసై॥౩॥ నైవాన్యతఃపరిభవోన్యభవేత-థంధిస్త్యంశ్రయస్య
 విభవోన్నహసస్యనిర్వమ్అంతఃకిలింయదుకులస్యవిధాయవేణస్తంబస్యవహ్నిమివశాంతిమపైమిధా
 మ॥౪॥ఎవంవ్యవసితోరాజాసత్యసంకల్పశ్చక్షరః । శాపవ్యాజేనవిప్రాణాం సంజహౌస్యకులంవి
 భుః॥౫॥స్వమూర్త్యాలోకలావణ్యనిముక్షైలోచనంన్యకామ్గీర్ఘిస్తాపురతాంచిత్తంచదైస్తానీత
 తాంక్రియాః॥౬॥ఆచ్ఛిద్యతీతిఃసంజ్ఞాకింవితత్వహ్యంజసానుకౌ । తమోనయాతరివ్యంతీన్యకాన్వ
 పదమీశ్వరః॥౭॥రాజా ॥ బ్రహ్మణ్యానాంపదాన్యానాంసత్యంవృద్ధోపసేవివామ్ । విప్రతాపకథమ
 భూద్వృష్ణానాంకృష్ణచేతసామ్॥౮॥యన్నిమిత్తస్సవైశాపోయాదృశోద్విజనస్తమ । కథమేకాత్మనాంభే
 దపితత్సర్వంపదస్వమే॥౯॥శ్రీతుకః॥విభ్రీద్వపుస్సకలసుందరస్సన్నివేశంకర్తాచరణభవిమమంగళమా
 వ్రతానుః॥అథాయథామరమమాణఉదారకీర్తిస్సంహతుఃమైచ్ఛతకులంస్థితకృత్యశేషః॥ ౧౦॥కర్తా
 జిపుణ్యనివహానిసుమంగళానిగాయజ్జగత్కలిషులావహరాణిక్యత్వా । కాలాత్సనానిసంతాయ దెవగే

కాఃక్రియాశ్చాచ్ఛిద్య-తదానీంతనానాంసర్వేషాంవత్సరాదిప్రవృత్తేఃస్వేకనిష్ఠాఃకృత్యేత్యర్థః॥౬॥కించ ॥ ఆచ్ఛి
 ద్యైతిఇతథపరిజనిప్యమాణానాంచసర్వేషాంసంసారతారణాయకౌపుణివ్యాంశోభనాఃకిమీనాంజ్ఞోకాఃసుజ్ఞోకాః య
 ప్సాంతాంస్వకీర్తింవితత్వవిప్రాన్యఅసయాకీర్త్యాఅంజసానుభవైవసునిర్భీతం - తమఃసంసారాఖ్యంతరివ్యంతీత్యభి
 ప్రేత్యక్షక్షరఃస్వపదంతగాత్ స్వస్థానంశ్రీవైకుంఠమాత్ ॥ ౭ ॥ అబ్రహ్మణ్యైభ్యఃఅదాత్మభ్యోవాఅసేవకేభ్యో
 వావిప్రాంకుప్యంతీకృష్ణయన్తతథేత్యాహ॥ బ్రహ్మణ్యానామితి॥కోపజాతేపికృష్ణచేతసాం కథమభూత-థం ప్రా
 దురభూదిత్యర్థః॥౮॥అఃస్సప్తస్యనిమిత్తస్యాభావాన్నిమిత్తాంతరంపుచ్ఛతి॥యన్నిమిత్తభితి ॥ ఎకాత్మనాంపకీర్త
 నాంకిథంభేదఃకలహః॥౯॥క్షుశ్చరైస్తైస్సామ్రాజ్ఞిమిత్తమితిపరిహరతి॥విభ్రీదితి॥సకలానాంసుందరవస్తునాం సన్నివేశో
 విన్యాసవిశేషాయస్త్రితద్వపుర్భిభ్రీత్-తహిదంకిమితిసందర్భాద్విషయపరఃస-సుమంగళంకర్తాచరణ-తత్కింకయా
 పికామనయాన-ఆప్రకామః-తహిదంకిమితికర్తాచరతి - ధామద్వారవత్యాఖ్యం గృహమాస్థాయఅశ్రిత్యరమమాణః
 గృహేరమమాణాకామగ్రాహయతుమిత్యర్థః-నమకిమాప్రకామస్యగృహారత్యాకమభివాతతాహ - ఉదా
 రకీర్తిఃఉదారావిపులాకీర్తియోస్యసఃకీర్తివితావాభామిత్యర్థః-ఎవంపరమైశ్వర్యవతామానోపి స్వకులంసంహ
 ర్తుమైచ్ఛత్ కస్యహేతౌప్రత్రాహ-స్థితకృత్యశేషఃస్థితకృత్యైభ్యభారహరణేశేషోయస్యసః॥౧౦॥ క్షుశ్చరైచ్ఛయో
 భీతంబ్రహ్మశాసనిమిత్తంప్రమాహ॥ కమాణీతి॥ కర్తాభామాహూతాఃకర్తాణిక్యత్వానిస్సృష్టాఃమునయఃపిండార

కంసమగమన్నిత్యన్వయః-పిండారకంనామతతోనాతియా రేతీధణవిశేషంనిస్సృష్టఃప్రస్థాపితాః-పూర్వగ్లోక్తాముదా
రకీతికాతాంబవృణ్మకమాణిపినష్టి-పుణ్యనివహనీశ్యాదిత్రిభిఃపదైః-కానిదదత్వ మేధాదీనికమాణిపుణ్యమేవజన
యంతి-పుత్రోపలాలనాదీనితతాలలనుభవేవకుర్వంతి - ద్వాదశబ్రాహ్మిప్రాయశ్చిద్విరూపాణిపావమేవవరంతి- ఏ
తానితుసర్వతోముఖ్యానీన్యాహ - పుణ్యనివహనీతి-కీతకాదినాపుణ్యానినితరాంవహంతిప్రావయంతి-తథానుమం
గతానిఅతిసుఖాన్మకానిగాయతోజగతఃకిలినాలాపమాతాణిచక్రత్వా - మునిప్రస్థావనహేమః-కాలాన్మనాసరహారక
రూపేణయదుదేవగేహవసుదేవసర్వనివసరాస్సుకులంసుజిహ్వా తేత్యథః॥౧౧॥మునీవాహ॥పిశ్వానిత్రైభి॥౧౨॥
శ్రీడుంతిభితి॥ఉపసంగృహ్యపాదగ్రహణంకృత్వా॥౧౩॥ప్రశ్నప్రకారమాహ॥ఏషేతి॥ హేలమోఘవర్గనాఃవిప్రాః
ఏషాంతర్వత్సగర్భినః యస్తాకసాక్షాత్ప్రప్టుంవిలజ్జతీలజ్జమానాఅప్తస్సృఖనవృచ్ఛతి ప్రసోవ్యంతీలసన్నప్రస
వా-కింస్విస్సంజనయమృతకన్యాంనాపుత్రంవాసన్నబ్రూతి॥ ౧౪ ॥ ఏవమితి॥ ప్రలభ్యాఃఅపహసితాఃనందతాభివా॥
౧౫॥త్రైభి॥తస్మిన్నుదరేలయత్ప్రయంలోహమయం॥౧౬॥కిమితి॥నుందభాగైర్జనఃఅప్తాభిఃకిమేతత్ప్రసం-సంఅప్తాక

హేపిండారకంసమగమన్మనయోనిస్సృష్టః ॥ ౧౧ ॥ విశ్వామిత్రోసిగఃకన్యామన్వాసాభ్యుసరంగి
రాః॥కాశ్యపోవామదేవోత్తీర్వసిన్ధూనారదాదయః॥౧౨॥శ్రీడుగస్తామవప్రజ్యమమాగాయచునందనాః॥
ఉపసంగృహ్యపప్రచ్ఛురపినీతాపీతవత్ ॥ తేవేషయిత్సప్రేవేషేసాంబంబంబవతీమతం॥౧౩॥ఏషా
వృచ్ఛతివేవిప్రాంతర్వత్సగ్భిఃతేషుకా॥ప్రప్టుంవిలజ్జతీయస్తాకప్రబ్రూతామోఘవర్గనాః॥ప్ర
సోవ్యంతీలప్రకామాకింస్విస్సంజనయచ్ఛతి ॥ ౧౪ ॥ ఏవంప్రలభ్యామనయస్తామాచుకపిశాన్వస ॥ జన
యివ్యతివోహందాముసలంకులనాశసం॥ ౧౫ ॥ తేతచ్ఛ్రుత్వాతీసంప్రస్తాపిమన్వ్యంహసోదరంసాం
భన్వదదృశుస్తస్మాకముసలంభల్వయత్ప్రయం॥ ౧౬ ॥ కింకృతంనుందభాగైర్జనఃకింబద్యింతివోజనాః॥
ఇతిఏవస్థాతితాగేహమాదాయముసలంయయః॥ ౧౭ ॥ తంహోవనీయసదనీపరిష్కానముభిశ్రయః॥రాజ్ఞ
ఆవేదయాంచక్రస్పర్శయాదవసన్నిహౌ॥ ౧౮ ॥ త్రుత్వామోఘువిప్రశాపంధృష్ట్వాచముసలంస్సం
పిష్టితాభయసంప్రస్తాబభూపుద్వారకౌకసః॥ ౧౯ ॥ తంచూణాయశ్యాముసలంయదుగాజస్తటిహు
కః॥సముద్రనలితేహాస్యగ్లాహంచాస్యావశేషితం॥ ౨౦ ॥ కశ్చిత్తతోన్యగ్రసేన్ద్రహంమాతాకానిశర
త్రైస్తతః॥ఉహ్యమానానివేలాయాంలగ్నాన్యాసకీలైరకాః॥౨౧॥నుతస్యగ్రహితోమన్వీప్రేక్ష్య
రైస్సహౌః॥వేతసోద్దరగతంలోహంసశత్యేబుభుకీరోత్ ॥౨౨॥భగవాన్జ్ఞాతాన్రస్వధాక
శ్వరోపితదన్యధాకర్తుంనైచ్ఛద్విప్రశాపంకాలరూపన్వమోదత॥౨౩॥

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే-ఏకాదశసర్గంధే-ప్రథమోధ్యాయః.

శ్రీశుకః॥గోవిందభుజగుప్తాయాంద్వారవత్ప్యాంకురూద్యహ | అవాత్సీన్నారదోభీష్టంకృష్ణపాసనలా
లసః॥౧॥కోమరాజన్నింక్రియవాకముకుందచరణాంబుజం | నభజేత్సర్వతోమృత్యుర్మృతాస్యహరో
త్తమైః॥౨॥తమేకదాతుదేవపింపసుదేవోగృహగతం | అన్వితంసుఖమాసీనమభివాద్యేనమబ్రవీత్ ॥

జనాఃకింబద్యంతీతివిహ్వలితాస్సంతఃముసలమాదాయగృహంయయః॥ ౧౭ ॥ తమితి ॥ గాజ్ఞేడుగ్రసేనాయనతుశ్రీకృ
ష్ణాయ॥౧౮॥౧౯॥తమితి॥ఆహుః॥ఉగ్రసేనః - సోపిశ్రీకృష్ణమృష్టైవప్రాస్యతేప్రక్షిప్తవాకాస్యముసలస్యమా
ణీప్రియమాణస్యయదవశేషితంహంతచప్రాస్యతే॥౨౦॥కశ్చిదితి॥శరత్రైఃతరంఽః॥౨౧॥మన్వీభితి॥ అనైస్
మతైన్యస్సహ-శత్యేశరాగ్ర॥౨౨॥భగవాన్॥జ్ఞాతాఃసర్వేఅథాఃయెనః- ఈశ్వరోపిసమధోకపిసంకాతాన్యధా
కతుంనైచ్ఛతే-కింతుఅన్వమోదతయఃకాలరూపి॥౨౩॥

ఇతి భావాధికాపి కాయాం- ప్రథమాధ్యాయవ్యాఖ్యా

గ్లో॥ద్వితీయోనిమజాయంతసంవాదేనాహనారదః॥ధర్మభాగవతాభక్తియమదేవాయృచ్ఛతే ॥ గోవిందేతి ॥ అ
భీష్టంపునఃపునఃప్రస్థాపితోపి అవాత్సీదిత్యథః - నమనారదస్యఃతాదేశానైర్నకత్రవాస స్సంభవతీత్యశంక్యా
హ-గోవిందభుజగుప్తాయామితి - నతస్యాంబ్రహ్మశాపప్రభావఇత్యథః కృష్ణపాసవేలాలసమాతుక్యం యస్యసః॥
౧॥యద్యజనేముక్తానామపీదృశమాతుక్యంతంకోనునామనభజేదిత్యహ॥ కోన్వీతి ॥ ఇంద్రియవానితి ॥ ఇంద్రియవ

స్తవమేవతథికారివిశేషణమిన్యథాః - సర్వతఃసర్వేష్యపి - లోకేషున్యత్సర్వస్యసః || ౨౩ || భగవన్నితి || యథాపితోఽః
 యాతాప్రసవనం అపత్యానాంస్వస్తయేమంగభాయ - యథావత్తస్మాజ్జ్ఞేఃస్యవర్జనాంమహతాంయాత్రాకృ
 పణానాంస్వస్తయే - తథాభగవత్సర్వభవతోయాతాప్రసవదేహినాంస్వస్తయేభవతి || ౨౪ || కించ - దేవైరపిమహ
 తామవమా - ననువిత్తమిత్యాహ|| భూతానానితి || భూతానాందేవచరితమతివృద్ధ్యాదివాదఃఖాయభవతి-త్వాదృశాం
 త్వయాసస్మిశానాంతమ్యతఃఆత్మీయమనసయేషాంతేషాం || ౨౫ || కించనుఖంకుర్వంతోపిదేవాః భజనానుసారేణకుర్వం
 తు - సాధాసాధవశ్చశ్యాహ|| భజంతీతి || ఛాయేవ - యథాపురుషోయావత్కురోతీతావదేవతస్యఛాయాపి - తథాకమేన
 పినాసి నానాసహాయః ప్రాణినాంకర్మానుగుణప్రవృత్తయః || ౨౬ || బ్రహ్మన్నితి || తదేవయద్యపిభవతఃఆగమనమాత్రే
 ప్రవినయఃకృతార్థాస్తథాపిపుచ్చామః - తవేతదవైధ్యమైఃప్రసన్నోభగవాత్కాతాత్మ్యథాః || ౨౭ || సమత్వత్తోపికిమ
 స్యాభగవత్ప్రసాదపాత్రమస్తీతతాహ|| అహమితి|| భువిప్రజాభవపురాజయంపుత్రీలాభాన్ప్రయోజనస్సకపూజ
 తివాక్తలేతి - సూరిగృహభగవదుక్తమనుస్మరతి || ౨౮ || యథేతి || అథోయథాముచ్యేమహి - తథానఃఆత్మాశాధితవైఃశిక్ష

౩ || ఎనుదేవిః || భగవత్కథవతోయాత్రాస్వస్తయేసర్వదేహినాం | కృపణానాయథాపితోఽః
 నన్యోకివర్జనాం || ౨౪ || భూతానాందేవచరితంకఃఖాయవసుఖాయచ | సుబాధైవహిసాధూనాంత్యా
 స్మనానుమృతాస్తనాం || ౨౫ || భజంతీయేయథాదేవాదేవాఅపిగణైవతాత్ | ఛాయేవకమేనపివాసాన్
 ధివోదీనవత్సలాః || ౨౬ || బ్రహ్మంస్తథాపిపుచ్చామోధర్మాభాగవతాంస్తవయాత్రాత్వాత్ప్రద
 యానుజ్యోముచ్యతేసర్వతోభయాత్ || ౨౭ || అహంకిలపురానంతంప్రజాభవంభువిముక్తీనం | అపూ
 జయంసమోత్రాయమోహితోదేవమాయయా || ౨౮ || యథావిధిత్రవ్యసనాన్కునద్విర్విశ్వతోభయాత్ |
 ముచ్యేనుహ్యంజనైవాద్ధాతథానశ్శాధిసుప్రతి || ౨౯ || శ్రీశుకః || రాజస్సేవంకృతప్రశ్నోపనుదేవసధీను
 తాప్రీతస్తమాహదేవపీఠవాదేస్సంస్మరితోగుణైః || ౩౦ || నారదః || సమ్యగేతద్యసవితంభవతా
 సాత్వతవభాగ్యత్వచ్చసేభాగవతాధర్మాంస్త్యంవిశ్వపాపనాత్ || ౩౧ || శ్రుతోనుపరితోధ్యా
 తఆద్యతోవానుమోదితః || సద్భ్యంపునాతిసద్ధర్మోదేవవిశ్వప్రసూయాపిహి || ౩౨ || త్వయాపరమః || ల్యా
 ణిపుణ్యప్రవణితేనః || స్మరితోభగవానద్యదేవోనారాయణోమమ || ౩౩ || అతాప్రీపుణ్దాహరంతీమ
 మితహంసంపురాతనం || ఆర్చభాణంచసంచాదవిదేహస్యనుహంత్యసః || ౩౪ || ప్రియప్రతీనానుసు
 హోనువోస్సన్వయంభవస్యయః || గాస్యగ్నిధృప్రతోనాభీయుషభస్తక్షుతస్తన్వృతః || ౩౫ || తమాహు
 గ్యానుదేవాంశంమోక్షధర్మవివక్షయా || అవలిజ్ఞాంసుతతతంస్యాసీద్భ్యస్తాపారగం || ౩౬ || తేషాం
 ప్రభుభోజ్యేష్టోనారాయణపరాయణః || విఖ్యాతంవషణమేతద్భవాన్మూఖారతమద్భుతం || ౩౭ || స
 భుక్తీభోగాంత్యక్తైవమాంసికతస్తపసాహరిం | ఉపాసీనస్తత్పదవీంలేభవైజత్తభిప్రీతిభిః || ౩౮ ||
 తేషాంవనవదీపవతయోస్యసమంతతః | కనుతంత్రప్రణేతారపకాశేతిద్విజానియః || ౩౯ ||

య బిదిత్రాణివృత్తసాంయష్టికతస్మాత్సంసారాత్ - తగ్వావిశ్వతఃసర్వతోభయంఋష్టికతస్మాత్ - భవద్విద్యేతుభూ
 తైః అంజసాలసాయాసేన అధాసాధుత్ || ౪౦ || రాజన్నితి || హరేష్టజైర్వర్ణసీయత్వేనప్రస్తుతైఃసంస్మరితోహరితిప్రీ
 తోదేవన్దిస్తమాహ || ౪౧ || ప్రీతిమావిష్కరోతిప్రీతిభిః || సమ్యగితి || పుచ్చసేవచ్చసే - విశ్వపాపనాత్సర్వతోధకాత్ || ౪౨ ||
 శ్రుతాద్యతః || అస్మిన్యేనగృహీతః || అనుమోదితః || వరైః || క్రియమాణః || సంస్తుతః || సద్గుణః || భాగవతోధమః || దేవనను
 దేవేత్యర్థః || యదాస్ - దేవోగృహిత్వస్తైచప్రహ్యాంతయతానపి || ౪౩ || కించ - త్వయామమమహానుభవారఃకృతాత్మాహ ||
 త్వయేగి || పుణ్యశ్రవణకీర్తితేయస్యసః || ౪౪ || ఆత్మేతి || ఆత్మాపిభగవద్ధర్మగర్భయేష - విదేహస్యనిమేజానకస్య || ౪౫ || ఆ
 గ్నభాణాముత్పత్తింపాన్వయాంబివిచ్యక్తయతిసప్రభిః || ప్రియప్రతీతి || ౪౬ || తమితి || మోక్షధర్మవివక్షయామోక్షధ
 ర్మాణాంప్రవర్తనేచ్ఛయా - ఆవలిగ్నంవానుదేవాంశమహాహుః - తస్యచప్రస్తాపారగంవేదపారగంసుతతతమాసీత్ ||
 ౪౭ || తేషామ్యుషభనుతానాంసాధ్యసనయోగీశ్వరాణాంచరితంవస్త్యంభుతదేహించరితంతోపివిఖ్యాతాః || తేషామితి || ఎ
 తదజవాభంనామవర్షం - యస్యనామ్నూఖారతమితిమద్భుతంవిఖ్యాతమాసీత్ - పలేనతస్యధర్మాతిరేకోనిరూపితః || ౪౮ ||
 సత్తతి || ఇమాంపుత్రీన్సంస్మరితోగృహతఃహరిముపాసినః సేవమానస్సక || ౪౯ || తేషామితి || నవసతాఃసవదీపవతయః - సవా

యతఃకుశాభావోపిక్షాణాన్ధకాలభవోపిసస్యంగఃశేవధిర్నిధిఃనిధలాభః- యథాచనందోభవతితథాశ్ర- పరమానందాభ్యు-
ద్భవః॥ ౩౦॥ తదథానంచ॥ ధర్మానతి॥ భాగవతాధర్మాధర్మాబూశిత-యదినఃఅస్మాకంశుశ్రయేత్రవణాయక్షుగంయోగ్యు-
భవః॥ కథంభూతాః-యైర్దమైఃప్రవన్నాయభక్తాయ-అజోహరిః-ఆత్మానమపిదాస్యతితా॥ ౩౧॥ ఏవమతిసహన-
గత్యైఃఋత్విశ్విత్సవతఃమానం-తేవిభగవద్ధర్మాశ్రవణపరాభూపురిశ్యర్థః॥ శ్లో॥ భగవద్ధర్మాతస్యక్షమాయాత-
రణానిచ॥ బ్రహ్మకర్మవతారేహాభక్తప్రాప్యయుగశ్రమా॥ జ్ఞాతుంప్రమేళకృతవాన్నవప్రశాన్తిమిరున్నవప్ర-
సాన్తిర్దీర్ఘంప్రాచుఃపిమఖ్యాముశ్శివరాః॥ ౩౨॥ ప్రథమమాత్యంతికంయైమంకథయంతి॥ నశ్యతి॥ నశ్యతిశ్చిద్భయంయ-
స్తాన్తిదశుతశ్చిద్భయంపాదాంబుజోపాసనంఅశ్రీసంపాదేమన్యే- అసదాత్మభావాత్ అసతిదేవోదావాస్తాభావనా-
అత్యంత్యంసర్వదాఉద్విగ్నబుద్ధైఃపుంసంవిశ్వాన్తీనాసర్వధానిశ్చేషంయత్రపాదాంబుజోపాసనేభీర్నివతారేతత్॥
౩౩॥ భాగవతధర్మలక్షణమాహ॥ యథితి॥ మన్వాదిమతేనవద్ధాశ్రవణధర్మానుక్తావతిరహస్యత్వాన్న్యముఖేనైవభ-
గవతాఅవిదుషాంపుంసాంఅజుషంభేనైవపశ్యల్భయయైవైకహయాఃప్రొక్తః-తాభాభాగవతాధర్మావద్ధి॥ ౩౪॥

అంజుపదనోక్తంసుకతత్వంవివృణోతి॥ యానితి ॥ యానాస్థాయతశ్రిశ్యయాగాదిష్యవసప్రమాద్యేతవిమైర్నరవి
హస్యేత-కించ- నిమిల్పనేత్రేధావన్నపిఇహషషుభాగవతథమేషునస్థతే - నిమిలనంనామాత్రాజ్ఞానం - యథా
హుః॥శ్లో॥శ్రుతిత్వేణైతేత్రై పాతాంపరికితఃతేషకెనవికలఃకానాద్వాభ్యామంధఃప్రీతిర్హృతే॥ ఇతిజ్ఞాత్వా
పీర్నిర్ధః- యథాపదన్యాసస్థానమతిశ్రమ్యగతిధావనంశిష్యదశాపికించిత్కంబదత్తప్రమ్యఅతిశేషునున్మానంధాత
నంతథాఅనుష్ఠితస్సన్నపిసస్థతే-ప్రత్యవాయానస్థాత్-నిధానవతేత్ఫలాన్నభ్యశ్యేత్॥ ౩౫॥ ననుకతేభాగవతా
ధమాఃనాగాయతాద్వితానిసర్వకర్మాణ్యపీత్యాహ॥కాయేనేతి॥ఆత్మనాదిత్రేనఅహఃకారేనవా-ఆనుస్మతోయఃస్వ
భావోహస్తాత్-అయమగ్ధఃనకేవలంవిధితఃకృతమేవేతినియమఃస్వభావానుసారితోకికమపీతి - నిధావభగవద్వ్రీతాను॥
శ్లో॥యత్రోషయదశ్శాసనియజ్ఞాపూజాషేనదాసియత్॥యత్తవస్యసకాంతేయతతురుష్యనుదర్శణమితి-యద్వా-
నినుకాయాదీనామేవకర్తృనాన్యనభ్యశ్యోశంక్యాహ॥అథ్యాసేనానుస్మతాత్ప్రాప్త్యాణత్యాదిస్వభావాద్యద్యత్రో-
రోతీత్యర్థః-తత్సకలంపరస్తవరమేశ్వరామనారాయణాయేతిసమర్పయేత్ - తథాసతిసకలమపిర్హిభాగవతోధర్మః
భవతీతిభావః॥౩౬॥ననుకీమేవంపరమేశ్వరభజనేన-అజ్ఞానకల్మషభయస్ఫుజ్జానైకనివర్తకత్వాదిభ్యాశంక్యాహ॥ భ
యమితి॥యతోభయంతన్వాయయాభజేత్-అతఃబుధాబుద్ధిమాతమేవఆభజేత్- ననుభయందేహభివేషతోభవతి-
సచదేహబాహంకారతః-సచస్వరూపాప్సరణాత్-కినుగ్రతస్సమాయాకరోతీత్యతపోహ-శ్చశాదపేతస్యేతి- శ్చశ
విముఖస్యతన్వాయయాఅన్యులిఖిభాగవతఃస్వరూపానుభూతిః - తతోవివర్తయోదేహబాప్తీతి-తతోద్వితీయాభినివే

త్వల్బయోఽజఃపుంసామవిమమంవిద్ధిభాగవతాఽపి తాః॥ ౩౭॥ యానాస్థాయనరోరాజనప్రమా
ద్యేతకహిణవత్॥ధావనానిమిల్పవానేత్రేనస్థితస్సపతేహిహ॥౩౮॥ కాయేనవాచానుసేంద్రియైర్వా
బుద్ధ్యాశ్చనావానుస్మతస్సభావాత్ / కిరోతియన్యత్రకలంపరస్తానారాయణాయేతిసమర్పయేత్
త్॥౩౯॥ భయంబద్వితీయాభివేషతస్సాన్యధిశాదపేతస్యవివర్తయోన్యలిః / తన్వాయయాతోబుధ
ఆభజేత్తంభత్తైక్యయతంగురుదేవతాన్వా॥౪౦॥ అవిద్యమానోవ్యవభాసతేద్యయోధ్యాశుభియా

స్వప్నమమౌరగాయథా తగ్గర్తృసంకల్పసికల్పకంమనోబుధోనరుంధ్యానభయంగతస్సాన్యత్॥౪౧॥
శృణ్వణసుభద్రానిరధాంగపాతేజఃన్యానికర్మాణిచయానిలోకే॥గీతానినామానితదర్థకానిగాయ
న్విలబ్ధేవిచరెదసంజః॥౪౨॥ఎవంవృతస్సప్రప్రియసామకీర్త్యాజాతానురాగోద్భవద్దండేఉచ్యైన్ః॥హ
సస్యసారోదితిరతిగాయత్యున్మాదవన్నగ్యనిలోకివాహ్యః॥౪౩॥ ఖంచాయముగ్నిసలిలంమహింద

శార్కమంభవతి-ఎవంహిప్రసిద్ధంభోకికీష్టపిమాయానుఉక్తంచభగవతా॥శ్లో॥దైవీహ్యేషాగుణమయీనుమమాంకా
మరత్యయా॥నూమేవయేప్రపస్యంతేమాయామేతాంతరంతితభి-ఏకయాఅవ్యభిచారిణ్యాభక్త్యాభజేత్ - కించ-గురు
దేవతాత్మాగురురెవదేవతాశ్చర్యఃఆత్మప్రేస్తృశ్చయస్యథావృష్టిస్సన్నిత్యర్థః॥౪౪॥ననువిషయవిక్షిప్తవైస్సకృతః
అవ్యభిచారిణీభక్తిస్సంభవతీకుస్తరామభయమితిశంకాయాంతావద్విషయోనానువాప్రదోస్తే-కింతుమనోవిలాస
మాత్రి-అతోమనోనియనునేనభజనాదభయంస్వాదిత్యాహ-అవిద్యమానభిద్యయఃత్వైతప్రపంచవిషమఃప్రాగవిద్య
మానోపిలవభాసతేప్రకాశతే-ధ్యాతుఃపుంసఃసియామనసాస్పృహననోరథస్వమథేభ్యర్థః - తత్తస్మాత్కర్మాణి
సంకల్పయతి - వికల్పయతిచ-యత్తనస్తంబరుంధ్యాత్నియశ్చేత్తతతైస్కయాభక్త్యాభజనాదభయంస్వాదిత్యర్థః॥
౪౫॥ఏకదశ్యంతాశక్తిమత్యాశంక్యమగమంమాగమాహ॥శృణ్వన్నితి॥తదర్థకానితాస్యేవజన్మానికర్మాణిచాన్థోయ
మాంతాని-ఏతాన్యపినాకలేనజ్ఞాబుమతక్యాసిత్యాశంక్యాహ-యానిలోకేగీతానిప్రసిద్ధాని-తాశ్శృణ్వణ-గాయంశ్చ
విచరేత్అపంగునిస్సహః॥౪౬॥ ఎవంచభజతఃసంప్రాప్తపేమలక్షణభక్తియోగస్యసంసారధర్మాతీతాంగతిమా
హఎవమితి॥ఎవంవృగివృద్ధింయస్యసః-స్వప్రియస్యహరెన్ననుకీర్త్యాజాతఃఅనురాగఃప్రేమయస్యసః అతఏవద్భవ
చిత్తఃశ్లగ్ధర్మదయఃకదాచిత్భక్తివరాజితంభగవంతమాకలయ్యఉచ్యైన్హాసలి-ఎతావంతంకాలముపెక్షితోస్తీతిరో
దితి-దేత్తుక్యాద్రాతిక్రిశతి-హహరెనూమనుగృహణతిఅతిహర్షైఃగాయతి-జితంజితమితివృత్తతి - కిండాంభికవత్
దరాకప్రతిప్రకాశయతుం-న-ఉన్మాదవత్గ్రహగృహీతభివ-లోకబాహ్యఃవివశః॥౪౭॥కించ॥ఖమితి॥సత్త్వనిభూతా

అకాశాదియతిగ్రంథిహ్నుతమాత్రం-తద్ధరేశ్వరీరమితమత్వాప్రణమేత్ - సంభావనాయాంలిజ్ || ౮౧ || సన్ధ్యాయమాచూ
 ధయోగినామపిబహుజన్మభిర్ద్దుర్లభాగతిః-సాకథంనామసంకీర్తనమాత్రేణైకస్త్రిన్నైవజన్మనిభవేదిత్యాశంక్యసద్భ్రష్టాం
 తమాహ-భక్తిరీతి|| ప్రపద్యమానస్యశ్రీహరింభజతఃభక్తస్య-భక్తిఃప్రేమలక్షణా- పరేశానుభవఃప్రేమాస్పదభగవ
 దూపస్యస్సూక్తిః-తయానివృత్తస్యతతోన్యత్రగృహేదిముపరక్షిత్యేషఃప్రికషికాఃభజనసహకాలవసస్యాత్-య
 థోత్సవతోభుంజానస్యకుప్తిఃసుఖం-పుష్టిఃఉదరపూరణం-యుదపాయః-ఊర్జిస్తవ్యభిశ్చప్రతిగ్రాసంస్యాత్ - ఉపల
 తుణమేతత్ - ప్రసిద్ధమపియథాస్యాత్ తద్వత్ - ఏవమేతైకస్త్రిణభజనైకిందితిగ్రంథిన్నేమాదిప్రకణాయమానెఅను
 వృత్త్యాభజతఃపరమప్రేమాదిసర్వంజాయతేబహుభూతభోజనశ్చవపరమశుభ్యోది || ౮౨ || తతశ్చభగవన్మృసాదేనకృ
 తార్థోభవతీత్యాహ|| ఇతీతి || ౮౩ || భాగవతస్యభవంతీశ్చైతస్యలక్షణంసృష్టమ్ || అథేతి || యధ్వణః-యస్త్రిణాద్యై పరిని
 స్థితః-యాద్యశఃయస్త్విభావః-యథాచరతివర్తతేభుర్జేవా యైశ్చలింగైర్భగవతఃప్రియోభవతి || ౮౪ || యధర్మశ్చ
 త్యస్యఉత్తరమాహప్రయేణ || సర్వభూతేష్వతి || అన్తఃసన్ధ్యసర్వభూతేషుభగవద్భావంబ్రహ్మభావేనసమన్వ
 యంయఃపశ్యేత్-తద్బ్రహ్మయోపేతిథిస్తానేఅర్చ్యభూతాచయఃపశ్యేత్-యద్వా || శ్లో|| అనంత్యైచ్చప్రమాతృత్వా
 దాత్వాహివరమోహరితతంతోక్తిః-అన్తఃశ్రీమదైః సర్వభూతేషుశకాదివృషేయంత్యత్యేన వర్తమానస్యభ
 గవద్భావంనిరకత్యైశ్చైవమయఃపశ్యేత్ - నతుతస్యతారతమ్యం - తథాఅన్తఃసహరావేభూతాచయఃపశ్యేత్ -

జ్యోతింషిసత్త్వాదిభిశ్చప్రమాదీన్ | సరిస్సముదాగ్ శ్చహరేశ్వరీరంయతిగ్రంథభూతంప్రణమేదన
 స్థ్యః || ౮౧ || భక్తిఃపరేశానుభవోపరక్షితస్యత్రచైవప్రికషికాఃప్రపద్యమానస్యభావోత్సాహస్యై
 ప్తిఃపుష్టిఃయుదపాయోనుభూసం || ౮౨ || ఇన్ధ్రియ్యతాంఘ్రింభజతోనువృత్త్యాభక్తిర్విరక్షిర్భగవత్ప్రేమో
 ధఃభవంతీవై భాగవతస్యరాజంప్రతఃపరంశాంతిముపైతిసాక్షాత్ || ౮౩ || మి|| అథభాగవతంబ్రాతయ
 త్తర్థోయాద్యశోన్మణాంయథాచరతియద్భూగితేయైలింగైర్భగవత్ప్రియః || ౮౪ || హరిః || సర్వభూతే
 షుయఃపశ్యేత్భగవద్భావమాన్తనః|| భూతాభగవత్వాన్త్యేషభాగవతోద్దమః || ౮౫ || ఈశ్వరేతదధీ
 నేషుబాలిశేషుద్విషతుష్టాపేప్రేమమైత్రికృపాపేతాయఃకరోతిసమధ్యమః || ౮౬ || అర్చాయామేవతు
 హరేఃపూజాయశ్చగ్ధయేహతేననిధ్యత్రేమచాన్యేషుసభక్తిఃప్రాకృతత్వస్యనిః || ౮౭ || గృహీత్వా
 పీంత్రియైరథామ్యోనదేష్టినహృష్యః|| విష్ణోర్మాయామిదంపశ్యన్తవై భాగవతోద్దమః || ౮౮ || దేహం
 త్రియప్రాణమనోధియాంయోజన్త్యాప్యయశుష్కయతర్లక్ష్యైః | సంసారధమైరపిముహ్యమా
 నత్వస్త్రిత్యాహారేర్భాగవతప్రధానః || ౮౯ || నకాశకర్మబీజానాంధ్యశ్యతేయత్రసంభవః | వాసుదేవైక
 లలయస్సవై భాగవతోద్దమః || ౯౦ || నయస్యజన్మకర్మభ్యాంసవన్తాత్మమజాతిభిఃసన్ధ్యతేష్టేన్మహంభా

కథంభూతేభగవతి-అప్రమ్యుజ్జేశ్వర్యాదిహాపే - నపునజడమనిసమూతాత్రయత్వేనజాత్యాదిప్రసత్త్యైవిశ్వరూ
 దిప్రమ్యుతంపశ్యేత్-కింశు-సర్వత్రపరిపూర్ణాంభగవత్త్వైవపశ్యేత్-భాగవతోద్దమశ్చ్యాధః || ౮౫ || ఈశ్వరీతి ||
 ప్రేమచమైత్రిచక్రపాదడపేతౌధతాః-ఈశ్వరాదిషుచతుర్థయఃకరోతిసమధ్యమోభాగవతః - ఏవంభూతస్యభేద
 స్యదర్శనాత్ || ౮౬ || అర్చాయామితి || అగ్నియాంప్రతిమాయాం - పూజామిహతేకరోతి-నతద్భక్తైషుఅన్యేషుచతు
 రాంకరోతి-సఃపాక్రిన్ధ-ప్రకృఃపాక్రింభఃఅధునైవచాక్రిణ్ణధక్తిశనైగుత్తిమోభవిష్యతీత్యధః || ౮౭ || పునర
 ప్తభిశ్చోక్తైరభ్యహితత్వాదుద్దమభాగవతస్యైవలక్షణమాహ || గృహీత్వేతి || శ్రీవాసుదేవావిష్టదిశ్చోన్మగ్నాశ్చోతి-
 తావదింత్రియైరథాగ్ధగృహీత్వాపీత్యపిశబ్దాధః-ఇదంశ్రీఃస్థోమాంయానుయంపశ్యన్ || ౮౮ || కిం || దేహితి || దేహ
 దినాంసంసారధమైరజన్త్యాప్యయాదిభిః యహరేఃస్త్రిత్యాపిముహ్యమానఃసభాగవతప్రధానః - తత్రదేహస్య
 జన్త్యాప్యయా - పాక్రిన్ధస్యతత్ - మనసభయం - బుద్ధేప్రవేశాన్యస్థా-ఇన్ధ్రియాణాంకృత్యంప్రమఃతైః || ౮౯ || కిం ||
 నేతి || కామాశ్చకర్మాణిచబీజానిచవాసనాఃతేహం-వాసుదేవఃఏకలయఃఆత్మయోయస్ససః || ౯౦ || శ్లో|| ఆర్తత్రా
 ణపరాయణోనరహరిలక్ష్మీశ్వరఃపాతుమామ్ | ఏతేనగృహీత్వాపీత్యాదిశ్లోకప్రయేణదేవకూషమోహకామాది
 రహితశ్చరతీయథాచరతీస్యసోత్తరందత్తం-యైలింగైర్భగవత్ప్రియశ్చసోత్తరమాహ || నేతి || జన్మసత్కులం-
 కమతతపది-జాతయఃఅనులోమప్రతిలోమజాఃమూర్ధావసక్తాదియః-అస్త్రిణాదేహీ - అహంకారరహితైఃసత్కు

లతపరిచయంః హరేః ప్రియోభవతీస్యథాః॥౫౧॥ నేతి॥ చక్రేషుస్వయంవరకీయమితి-అత్సనిస్సఃవరభి॥ ౫౨॥ కించ॥
 త్రిభువనేతి॥ త్రిభువనభవహేతవేపిత్రే॥ లోకస్యరాజ్యలాభార్థాపి-లవాధానపిషిమిషార్థానపి- భగవన్మదారవిం
 దాత్తద్భజనాత్ యోనచలతినవైస్యనాగ్యక్రిసమలహర్థమాత్రభజనోపరమేచేత్తావా లాభోభవేత్ - తక్షణ
 తోనచలేత్తత్యాహ- అకుంతస్త్వతిరితి - భగవన్మదారవిందగీతస్యత్సారంనాస్తీత్యేవంరూపాఅకుంఠాలసవగతా
 స్త్వోపగ్యస్యసః - భగవన్మదారవిందాదవ్యత్సారంనాస్తీత్యేతదపితవతత్యాహ - అజితాత్మసురాదిభిర్విష్యగ్యాదీతి
 అజితేత్స్యస్థేహరావేపిత్యాననఃయేషాంతధాభూతైస్సురాదిభిః బ్రహ్మాదిభిర్పితృలభాత్ - కింతు- కేవలంపిష్య
 గ్యాత్తదపితయోసర్వస్యతుచ్ఛాన్వంస్త్రరాజ్యోనచలతీస్యథాః॥ ౫౩॥ అపిచ- విషయాభిసంధినాచలనంకామేనా
 పినంతావేసభవేత్ - సుఖభగవత్ప్రేక్షాభ్యంతోనసంభవతీత్యాహ॥ భగవతభితి॥ ఉదవిప్రమాచతోఅంగ్రివతయోః
 శాఖాఅంశుశయః - తాసునఖానిచతానిసంఖయశ్చతేషాంచంత్రికావీతలాదిప్రీప్తయా - నిరస్తః కామాదితాపోయ
 స్త్రికాన్స్త్రికాఉపేనీదతాంభజతాంహృదికథంపునఃసఃతావఃప్రభవతి-చంద్రేఉదితేపిలరగస్యతావభవ- నయస్సస్వః
 వరభిత్వాదివాగ్దేకత్రయేణ - యాదృశభిక్ష్యస్త్యోదరముక్తంవేదిశవ్యం-బూగిభిక్ష్యస్యచశ్రీహరినామానబూతిభి
 వేదిశవ్యం॥౫౪॥ ఉత్త్రసమస్తభాగవగలక్షణసారమాహ॥ విస్మయతీతి॥ శ్రీహరిరేవస్వయంపాతౌద్యస్యమృగయంసవి
 ధ్యజతినవిముంచతి - కథంభూతిఃఅవశేనావ్యభిహితమాలోపిఅఘాఘంనాశయశయఃసఃతీగ్రంసవిస్మయతీ - యతః

సోదోహేనై సమాశేఃప్రియః॥౫౧॥నయస్యస్వస్వవరభివి త్రేహ్వస్త్వవివాభిదా । సర్వభూతసమశ్శాంత
స్సనై భాగవతో ద్రమః॥౫౨॥ శ్రీ భువనవిభవః హత వేష్యకుంఠస్త్వతిరజితాత్మసువాదిభిర్విన్యగ్యాత్ ।
నవలలిభగవత్ప్రదారవిందాల్ల వనిమిషార్ధనపిష్ట వైష్ణవాగ్యః॥౫౩॥ భగవతరుచిత్తమాంఘ్రిశాఖా
సఖిమణిచంద్రికయానిరస్తతాపే । హృదికథమపసీదతాంపునస్సప్రభవతిచంద్రకిషోడితేర్య-తాపః॥
౫౪॥విన్యజతిహృదయంనయస్యసా త్కాంక్షిరవశాభిహితోవ్యహూఘనాశః । ప్రణయరశనయాధృతాం
ఘ్రివక్త్రస్పృభవతభాగవతప్రదానక్షత్రః॥౫౫॥

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్కంధే - ట్టత్యోధ్యాయః.

రాజా! పరస్యవిష్టారితస్సమాయనానపి మోహినీం | మాయాంవేదితుమిచ్ఛామోభగవంతోబుగివంతు
నః || ౧ || నానుస్యప్రేజవాయుష్మద్వచోహరికథాన్యతం | సంసారతాపనివృత్తోమర్త్యస్త్రాపభేషజం ||
౨ || అంగరితుః || నిర్గుణేశవతేనాతౌదాత్తనోయన్యపర్యయః | సైవాభగవతోమాయాయదుంధుని
మఘేమేభః || ౩ || ఇంద్రియాథభ్రామోజాగ్రత్యైష్ట్యంతకరణభ్రమః | సుప్తతదాసనావీజం

ప్రణయరశనయాధృతంహృదయేన్బద్ధంఽఘ్రివన్తంయస్యసంభాగవశప్రధానఃఉక్తోభవతి॥౧౭॥ *****

ఇతిభావాథాదీపికాయా-ద్వితీయార్థాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో॥ మాయాత ద్వరణబ్రహ్మకమోప్ర శ్నచతుష్టయే । తృతీయతూ ద్విరంద్రమాక్షభే మునిభిఃపుంభః ॥ విష్ణోమూఢ
యామిదంపశ్యన్ముక్తుర్మతోమాయాంపుచ్చతి-యద్వా-హేయస్వరూపేజ్ఞాతేజ్ఞానంసుకరమితీతదర్థంమాయాంపు
చ్చతి॥పరస్యేతి॥ హేభగవంతః॥౧॥ననూక్తలక్షణోభాగవతోభూత్యాకృతౌతాథణఃస్యాఃకింబహుప్రత్యైర్నరతతహ ॥ స
తి॥ సంసారతామైర్నిరతాంతప్రోహం - తస్యతాపస్యభేదజంహరికీ ధాన్యగరూపంయుష్మద్వచోజపమాణోనానుశ్చ
స్యామి-యద్వా-హరికీ ధాన్యంఆత్మతంతయస్మిన్వచసాధ్ధరికీ ధాన్యం - ఆథవా-యుష్మద్వచసంస్థితంహరికీ ధాన్యతం
యుష్మద్వచోహరికీ ధాన్యగమితిసమప్తమేతన్నదం ॥ ౨ ॥ మాయాయాఃస్వరూపతొనిరూపణాసంభవాభ్యుప్యోదికా
ర్యద్వా రేణనిరూపయతుమాహ॥ఇద్దణఇతి ॥ ఇద్దణేదేవతేబ్రహ్మణిఆత్మనఃస్వరూపస్యవివర్తయః- అన్యథాత్వంసగుణ
త్వంద్వితీయత్వంచతదవభాసంచ-యద్యస్తాత్కారణాద్భవతి- సైవాభగవతోమయా-విభురీశ్వరః-యయాఇదంనిర్మ
మేనిమితవాణి॥౩॥ననుభవతుస్సప్నస్యమిథ్యాత్వాన్యాయాకాగిత్వం-సుషుప్తిజాగరణయోశ్చసత్త్వాత్కథంమా
యాకార్యత్వమిత్యాశంక్యాహ॥ఇంద్రియాథాభ్రమఇతి॥ఇంద్రియైర్బాహ్యైశ్చక్షురారాదిభిః-జగతఃఅర్థవిషయభ్ర
మఃజాగ్రత్కాగరః-శస్త్రంతత్త్వాత్కర్తృవచనోపయంభావంలక్షయత-నస్యవ్యాపకమిదంలక్షణం - అనుమానాదీ
నానువిజాగరత్త్వాత్తేషాంబహిరింద్రియజత్వాభావాత్ - తేషామపిబహిరింద్రియలింగదర్శనసాపేక్ష త్వేనపరంపర

యాబహిరింద్రియజత్వత్ స్వస్థాంతరికరణభ్రమిత్వంకేవలెనాంతరికణేనజనితోభ్రమిఃస్వప్నసచతస్యాపిచరంవర
యాబహిరింద్రియజత్వం-స్వప్నహేతుసంపారజనకస్వపూర్వానుభవస్యంతవ్యవహితత్వాత్ - సుప్తంతద్వా
సనాబీజంతయోఃజాగ్రస్వప్నయోఃవాసనాభిస్సంపా-రైశ్చపితంసర్వజ్ఞానవిరోధిరూపేణపరిణంబీజంతమపా
దానకారణమేవసుప్తం-అతస్త్రిగయమపిశస్యధ్యా-యథాహఃశుశ్రీఅస్యశ్రయతనసధాశ్రయస్వప్నాత్మి - తప్తా
దయమపితస్యాయాకార్యమితి-త్రయస్యాపిమిథ్యాత్వేనవశిష్యమాణస్యాభావాత్ || శుశ్రీసత్యజ్ఞానమనంతంబ్రహ్మ
తత్సత్యమిత్యాదిశుశ్రీత్రకోపశ్యాశంక్యాహతుర్యామూర్తి-స్వద్యక్షిణత్వ - తేషుజాగరాదిమలస్వతఃఅనువృత్తఃఆ
త్మతుర్యామూర్తిః-తేభ్యోవ్యతిరక్తనవశిష్యమాణంవస్తుతదేవసత్యమిత్యశంకః||ర || సమభవతూర్ణితస్యజాయమాన
బోధనబాధాన్యస్వస్యమిథ్యాత్వం-సుప్తజాగరయోస్తుబాధాభావాత్ కథమిథ్యాత్వమిత్యాశంక్యాహ || విశుద్ధమి
తి||గ్రాహకగ్రహణాగ్రహ్యసి-స్వప్నఃస్వప్నావస్థా-సంపేక్షీసంపిత్ సంవేత్తా-క్రీయాసంవేదనం-ఫలంసంవే
ద్యంశుశ్చితతమత్వాత్ ||౫||వైశధ్యాదితి||వైతథ్యంసారమాధ్యాప్రతిపన్నాహిభావాభావప్రతియోగిత్వం - వ్యభి
చారఃస్వప్నజాగరయోరభావః-కాదాచిత్త-త్వాత్ ననోరథపూర్వకప్రవృత్తిశ్చవృత్తివ్యవహారాత్ జాగరోమనో
రథత్వత్వచర్యతే-స్వప్నఃసుప్తంతత్వశ్చయమతః-స్వప్నావస్థాయాంతస్యస్వధిష్ఠానేసంపిత్క్రియాఫలమితిగ్రా
హకాదైశ్యః||౬||విధ్యంతద్యధామాయామిథ్యా-కస్తాల్వైతథ్యాత్ వ్యభిచారాచ్చ - కథాజాగరస్సుప్తంచమి
థ్యా-నేహనానాస్తీతిప్రతిపన్నాపాశాశుశ్రీత్యాపిధ్యమానత్వాత్ కాదాచిత్త-త్వాచ్యేతి-అథవా - మనోరథనిబంధ
నాధ్యానాత్ వియక్తపుత్రాధిసామవరోక్షతయాస్ఫురణంమనోరథశత్యవ్యతేస్వప్నస్సంధ్యా - మనోరథప్రస్వప్న
తుర్యామూర్తి-స్వద్యక్షః||ర||విశుద్ధంజ్ఞానమైవైకమాయయాగ్రాసతేత్రిధా | గ్రాహకాదైశ్యధా
స్వప్నైయత్రసంపిత్క్రియాఫలమ్||౫||వైతథ్యాద్యవ్యభిచారాచ్చమాయాదైశ్యమాత్మనియథా
మనోరథస్వప్నశత్యాన్యశ్యోపశాన్యశి||౬||ఏభిర్భూతానిభూతాన్యామహాభూతైః సహాహభుజః | స
సజ్జోచ్చావచాన్యావ్యస్వమాత్మాప్రసీద్ధయే||౭|| ఏవంసృష్టానిభూతానిప్రపిప్లవంచధానుభిః
ఏకధాదశధాత్వానంవిభజజుషతెగుణా||౮||గుణైగుణానభుంజానత్యప్రద్యోత్యైవప్రభుః|ను
న్యమానశ్చదంసృష్టమాత్మానమహస్వతే||౯||కర్మాణికమఃభిఃకుర్వంసనిమత్సాదేహభృత్ | తత్తత్క
మఃఫలంగృహ్ణాభ్రమిహిమశ్చైతరమ్||౧౦||ఇథంకమఃగతిర్గచ్ఛాబహ్యభద్రవహఃపుమా | ఆభూ
తసంస్థవాత్సర్గప్రత్యయావశుతే||౧౧||ధాతూవస్తవతసన్నేవ్యక్తంప్రవ్యగుణాన్తకమ్ | అనాది
శ్చమనోరథస్వప్నంతస్త్రిమనోరథస్వప్నై-యథాగథాభేదయోవ్యవస్థయాత్ మనోరథస్వప్నైవాత్సనిసంవి
త్క్రియాఫలమితియత్రైవిధ్యంతద్యధామిథ్యాతథాలస్వప్నజాగరేప్యాత్మనిగ్రాహకాదైశ్యైవిధ్యంమిథ్యతి-శె
వంపూర్వవత్-జాగ్రత్స్వప్నయోరాగమికస్యయాత్కిన్యబోధస్యసద్భావాత్ మిథ్యాత్వమిత్యర్థః-ఇగ్గామృశ్యో
పశాన్యతి-ఏవంవిచారతఃకథమనయోమిథ్యాత్వమిత్యంకావిరమతీత్యర్థః||౬ || యయేచంనిర్మమేభురిత్యక్తం - త
దేవవివృతోతి||ఏభిరితి||అద్యఃపురుషః-యయాశక్త్యా-భూతానాంతస్యాకారణభూతః-ఏభిఃస్వస్మప్తైః మహాభూతైరు
చ్చావచానిభూతానిసజ్జ-ఏమామాయాభగవతశ్చితచరమగ్లోకపాదస్యప్రతిశ్లోకమనుషంగః-కిన్యభంససజ్జ-స్వ
మాత్మాత్మప్రసీద్ధయేస్సంమమీతేప్రమమీతేయఃఉపాసైసఃస్వమాతాతస్యాత్మనోజీవస్యప్రకృష్టాయోస్థయై - య
ద్వా-స్వాంతభూతానాంజీవానాంమాత్మాప్రసీద్ధయేవిషయభోగాయ-ఆత్మప్రసీద్ధయేమోక్షాయచెత్త్యర్థః - తమ
క్తంవేదన్తతో||గ్లో||బుద్ధీంద్రియమనుఃపాశాకాజనానామసృజత్ప్రభుః | మాత్మాగ్ధంచభవాధాంచలత్వ నేకత్వనా
యచెతి||౭||ఏవమితి || ఏవంజీవోపకరణార్థంపంచధాతుభిఃసహాభూతైఃసృష్టానిభూతానంతర్యామయాపేణప్రవిప్లవః-
ఏకధామనసా-దశధాబాహ్యం-ద్రియయాపేణ-ఆత్మానంవిభజ-గుణాత్తద్విషయాజుషతేజోపయతీత్యర్థః-
యద్వా-తమాత్మానంప్రతిగుణావిభజజుషతేప్రీయతీత్యర్థః||౮||గుణైరితి || సవజీవతస్త్వనాలంతర్యామయాప్ర
ద్యోతితేగ్గుణైరింద్రియైఃగుణావిషయాభుంజానఃశ్చదంసృష్టంతరీరమాత్మానంమన్యమానః-ఇహాశరీరాదాసజ్జతే||
౯||కమాణిశీతి||కమఃభిఃకర్మేంద్రియైశ్చ-సనిమత్సానిసవాసనానికమాణికుర్వం - సుఖాగరంసుఖదుఃఖాన్తకంతత్త
త-మఃఫలంగృహ్ణాతయందేహభృత్ భ్రమతి-ఇహసంసారేనముచ్యతే||౧౦ || కథంకియంతంకాలంభ్రమతితదా

నిధనః కాలోహ్యవ్యక్తాయాపకషణి॥౧౨॥ శతపహాణ్యనావృప్తిర్భవిష్యశుల్కశాభవి । తతా-లోప
చితోష్టాలో-లోకాం(ప్రే)కావృతతపిష్యతి॥౧౩॥ పాతాశతలమారభ్యసంకషణముఖానలః । దహన్మా
ధ్వశభివీష్యగృధః తేనాయునెరితః॥౧౪॥ సంవతకోమేఘగణాపకషణిప్రళతంసమాః । ధారా
భిహాస్తిహస్తాభిలీయతేనలిలెవిరాట॥౧౫॥ తతోవిరాజముత్సృజ్యనైరాజఃపురుషోన్మప । అవ్యక్తం
విశతేనుత్కుంభిరింధనశ్చవానలః॥౧౬॥ వాయునాహృతగంధాభూస్సలిలత్సాయకల్పతే । సలిలంతద్భృ
తరసంజ్యోతిస్త్యాయోపకల్పతే॥ ౧౭ ॥ హృతరూపంతుతమసావాయాజ్యోతిఃప్రలీయతే । హృతస్స
శోణవకాశేనవాయునకభసలీయతే॥౧౮॥ కాలాత్సనాహృతగుణంనభాత్సనలీయతే । ఇంద్రియాణిమ
నోబుధిస్సుపాతైకారితైస్త్వపః॥ప్రవిశంతఃహృహంకారంస్మగుణైరహమాత్సని॥౧౯॥ ఎహమాభాగ
వతస్సృప్తిఃఫిత్వంతకారిణీప్రివణ్ణావర్ణితాస్తాభిఃకింభూయశ్శ్రోత్రిమిచ్ఛసి॥౨౦॥ రాజా ॥ యత్రేతా
మైశ్వరీంమాయాందుస్తరామకృతాత్మభిః । తరంత్యంజస్థూనిగ్రియోమహావశాదముచ్యతామ్॥ ౨౧॥
ప్రబుద్ధః॥కర్మణ్యారభమాణానాందుఃఖపాతైగ్రిసుఖాయత । పశ్యేత్పాకవిపర్యాసమిధునీచారిణాం
న్యతామ్॥౨౨॥నిత్యాజ్ఞితేనవిత్తేనదుల్భేనాత్మమృత్యునా । గృహేపత్యాప్తపశుభిఃకాప్రీతిపాన్వితై

ప్రసిద్ధం ఎవం సంవత్సరేన తమ సా-అవకాశేన ఆకాశేన | గృహకాలాత్మనేతి || స్వకారణేన కాలాత్మనా - శబ్దస్పృహికా
లతపవనాశః ప్రసిద్ధః - అతః తయాగిషేణాత్మనా శ్చైవ రేణ - అత్సనితామసాహంకారే - ఇంద్రియాణి బుద్ధిశ్చ రాజ
సాహంకారే - మమో వై కారితై దేహైస్సహసాత్మికాహంకారే - ఏవం త్రివిధైః స్వగుణైః స్వకారైః సహితః
అహం అహంకారః అత్సనితమహతి - సచ ప్రకృతావతి త్ప్రవృత్తం సాచల్యమ్ సీనియగతిశ్చ ఖణః || ౧౮ || ఏషేతి || త్రివ
ణాత్రిగుణా-మాయాయాశ్చ త్రివిధభేదం రాజానంతర్నివృత్త్యుపాయశ్రవణాయ భందయతి || కింభూయ ఇతి || ౨౦ || ఎవ
మనుకంపిత ప్రసిద్ధివృత్త్యుపాయమేవ పృచ్ఛతి || యథేతి || యద్యపి || క్షో || తన్నాయయాతో బుధ ఆభజైత్రమితి - భక్తిస్తతాగ
రకత్యై నోక్తైవ - తథాపి - కింకెవలం భక్తిరేవ వా ఆస్మ్యోపి వా తే ప్రకృతా యోగీతి జ్ఞాతుం పునః ప్రశ్నః - అకృతాత్మ
భిః అవశీకృతాంతఃకరణైః - స్థూలభూతస్థూలచరీరలహంధీర్యహంతే || ౨౧ || భక్తిమతిరేకేణాప్త్యన్యథాపాయ
ఇత్యభిప్రత్య - భక్తిమేవ ససాధనాం సాదరం నిరూపయతి - తత్ప్రప్రథమం వై రాగ్యద్వారా - గుణావపత్తిమాహ ||
చతుర్థిః || కర్మాణీతి || ముఖపాత్యై గుణః ప్రతీకారాయ - పాకవిషయా సంఫలవై పరీగ్యం - మిథునీచారిణం
మిథునీభూయవత్కమానానాం || ౨౨ || కర్మభిః సాధితా అపి విత్తాదయోనమభిహేతవ ఇతి దవశ్యేదిత్యాహ || అత్యాజీ
తేతేతి || అత్సనః స్వస్వవృత్త్యుస్వయాపేణ - చల్లై అనితైశ్చ అపాయభిశ్చ గృహవత్పాదభిః || ౨౩ || ఎవమితి ఎవం లోకం

పరమితకర్మనిర్మితత్వాన్నశ్వరః॥తథాచ॥ శ్రు॥ తద్యథేవకర్మవిత్లోకఃక్షీయతమవమేవాముత్రపుణ్యవిత్లోకః
క్షీయతఇతి-కించ-వర్తమానసునయేపితఃఖాసంయుక్తంవశ్యేదిత్యహ- సతుల్యాతశయధ్వంసంసూచకశ్చేనాతిశయే
సచధ్వంసేనచవర్తమానం-అతస్తుశ్చేన్నద్ధాతతిశయఅసూయా-ధ్వంసాలోచనభయాదికంకూపరిహార్యమత్యథా-
యథాఅఖండనండులవతఃసాంఘికస్పృహదితద్వత్॥౨౮॥ ఇన్నాదితి॥ ఉద్దమంత్రేయోజ్ఞానుమిచ్చుఃశాస్త్రేబ్రహ్మణి
వేదాభ్యే-న్యాయతోనష్టతంతస్త్విజ్ఞం అన్యథా-సంశయనిగానకన్యాయోగాత్ - పరేచబ్రహ్మణిలవరోజ్ఞామభ
వేనష్టాశంఅన్యథాబోధసంపారామోగాత్ -పరబ్రహ్మస్థానత్వన్యోమకమాహ-ఉపశమాత్రమితి॥౨౯॥ తత్రే
తి॥గురురేవాత్మానైవనించయన్యన్యఅనువృత్త్యాసేవయా- యోగమైః - వస్తుశఃఆత్మాత్మప్రతిత్వ-ఉపాసకానాం
యథాబలిప్రభృతీనాం॥౩౦॥ సర్వతత్త్వయథోవిరిమిలిహీనేషువయాం- సమేషుమైత్రీం-ఉద్దమేషుప్రత్యయంచ-
శిక్షేదత్యథాః॥౩౧॥శోచమితి॥ శోచంపాహ్యంవృజ్జలాదిభిః- అభ్యంతరంఅదంభంమానాదిశిక్షేత్ - తపస్వధర్మా-
చరణం-తత్తయోంతుమాం-మానంవృధావాగనుచ్ఛారణం- స్వాధ్యాయంఅధిగౌరానుకూపంకేదపాతాదకం- ఆజ్ఞానం
స్వచ్ఛతాంబ్రహ్మచర్యంయస్యయాద్యగుచితం ఋశుస్వదారణయమాదిఅహింసాంభూతేష్వద్రోహం - ద్వంద్వ
సంజ్ఞయోఃశిక్షోష్టసుఖఃఖాదిరూపయోఃసవత్త్వంహమఃపేషాదరాహిణ్యం॥౩౨॥ సర్వత్రైతీయత్రైత్యరాక్షిత్వం
శ్వద్రోహి॥౩౩॥ఎవంలోకింపరంపింద్యాన్నశ్వరంకీర్తినితంసతుల్యాతశయధ్వంసంయథామండలవర్తి
నాం॥౨౮॥ ఇన్నాస్థరుంప్రవద్యేతిజ్ఞానుశ్చేత్రియఉద్దమమ్శాస్త్రేపరేచనిష్ఠాశంబ్రహ్మణ్యుపశమా
త్రయమ్॥౨౯॥తత్రభాగవతాధర్మాశిక్షేన్దుర్వాప్తివతః॥ అనాయయానవృత్త్యామైస్తుప్యే
దాత్వాన్మదోహరిః॥౩౦॥సర్వతోమనసోసంగమాదోసంగంచసాధుషుదయాంమైత్రీంప్రత్యయంచ
భూతేష్వధాయథోచితం॥౩౧॥ శోచంతపస్తితయోచమానంస్వాధ్యాయమాజ్ఞానమ్బ్రహ్మచర్య
మహింసాంచసమత్వంద్వంద్వసంజ్ఞయోః॥౩౨॥ సర్వభాగ్త్రైత్యరాక్షిత్వంతైవల్యమనకేతతామ్
వివిక్తవీరవసనంసంతోషంయేనకేనచిత్॥౩౩॥త్రధాంభాగవతేశాస్త్రీనింధామన్యత్రైవపహి॥ మనో
వాక్సర్వదండంచసగ్యంశమదమాపహి॥౩౪॥త్రవణంకీర్తనంధ్యానంహరేరద్యుతకీర్తనః॥ జన్మకర్మగు
ణానాంచతదధైఖలచేష్టితం॥౩౫॥ఇప్తందత్తంతపోజప్రవృత్తంయచ్ఛాత్మనఃప్రియంధారాణాసుతా
గృహాప్రాణాణాయత్నరస్సైనివేదనం॥౩౬॥ ఏవంకృష్ణాత్మనాథేషుమనుష్యేషుచసాహృదంపరిచ
ర్యాంభోభయత్రమహాత్మన్మహసాధుషు॥౩౭॥పరస్పరానుకథనంపావనంభగవద్యతః॥ మిథోరణిర్విభ
ప్రప్తిర్నిర్వృణిర్విభజ్యనః॥౩౮॥ ప్లరంతఃస్థారయంతశ్చమిథోఘాఘహరంహరిమ్భక్త్యాసంజాత
యానుష్టాభిభృక్తిశ్చక్షులకాంతమం॥౩౯॥ క్షిదిప్రదంత్యమృతంతయాక్ష్విద్ధిధసంతి నందంతి
సందిమాప్రేణాత్మాన్వితౌ-నియంశ్చరూపేణేశ్వరాన్వితౌంచ - కైవల్యమేకాంగశీలత్వం-అనికేతతాంగృహాద్యభి
మానరాహిత్యం-వివిక్తవీరవసనంవిజనేవతితానాంవస్త్రఖండానాంశుద్ధానాంవావలూలానాంపరిధానం॥౪౦॥ శ్ర
ద్ధామితి॥ భాగవతేభగవత్ప్రతిపాదక-అన్యత్రశాస్త్రాద్రోయాఅనిందాతాం-మనసందండం-ప్రాణాయామైః- వాచో
మానస-కమణఃఅనిహయాదండం-సత్యంయథాథాభాషణంశమదమాంతఃకిరణబాహ్యంప్రియనిగ్రహం॥౪౧॥
త్రవణమితి॥హరేజన్మకమఃగుణానాంత్రవణాది-తదధేవాదుర్దైశేనసర్వంకమః-విశేషతత్త్వయజనాదియత్ - తత్
తదధైశిక్షేత్॥౪౨॥ఇప్తమితి॥ ఇప్తంఇజ్ఞాదయఃభావేస్తావృత్తంసదాచారః - ఆత్మనఃప్రియంగంధపుష్పది-దారాది
యత్తథాపరస్వైవరమేశ్వరాయ-నివేదనంతత్సేవకతయాసమర్పణం-యత్ - తత్ - శిక్షేత్॥౪౩॥ఎవమితి॥ కృష్ణపవత
త్వానాథశ్చయేషాంకృష్ణఃఆత్మనోజీవస్యసాధోయేషామితివా - తేషుఉభయప్రభావరెజంగమేచయా పరిచర్యాతాం
విశేషతఃస్వసుతాసాధుషుస్వధర్మాశీలేషుగతోపిమహాత్మభాగవతేషు॥౪౪॥ పరస్పరేతి॥ త్రైత్యసహసంగమ్య
యత్వావనంభగవద్యతః-తస్యపరస్పరానుకథనంశిక్షేత్ -యద్వా-యశఃప్రతితత్రసంస్పర్ధాదిపరిత్యాగేన - మిథో
యారతిఃరమణం-యాచతుష్టిః-సుఖం-యాచనిర్వృతిఃతాంచశిక్షేత్॥౪౫॥ ఎవంవర్తమానానాంపరమానందప్రా
ప్తిమాహద్యాధ్యాంత్పరంతిభిభక్త్యాసాధనభక్త్యాసంజాతయాప్రేమలక్షణయాభక్త్యా॥౪౬॥క్షిదితి॥ అజం
హరిం-అనుశీలయంతిత్సల్లిలాఃఅభినయంతి-ఏవంపరంపిత్యప్రప్య-నిర్వృతాస్సంతఃకూష్మాంభవంతి॥౪౭॥ ఉపసంహ

రతిఃశ్రుతిః భాగవతభక్తౌత్పన్నయాభివృద్ధిః ॥ ౩౭ ॥ నారాయణపరోమానాంతరీత్యుక్తంపుచ్చతి॥ నారాయణః
నిష్ఠాంస్వరూప-అయంభావః-బ్రహ్మైవతావన్నారాయణఇతి - భగవాన్వివరమాత్మేతిహోవ్యతే - తదుక్తంప్రథమే॥

శ్లో॥ వదంతిశతైస్తద్విదస్తత్త్వయదేజ్ఞానమద్వయం॥ బ్రహ్మైవపరమాత్మేతిభగవాన్వివరమాత్మేతిభగవత్ - శ్లో॥ నారాయణభగవతిశబదపితృమాహితం॥ గృహీతమామోగుణస్సగ్ధాదావగుణస్సవృత్తత్యాదిషు-తత్రకీమేభిఃశబ్దైర్నిర్వి

శేష-తదేవసూక్ష్మ-అస్తివాకోపిశేషాంశఇతిప్రశ్నః॥ ౩౮॥ తతోద్ధరంస్థితుఃస్థవేతి॥ అయమథః-అస్యవిశ్వస్యస్థితుః
స్థితుఃప్రశయానాంహేతుః-స్వయంచలహేతుఃహేతురహిగః-సనారాయణఇతి - పరమేవతత్త్వమవేహి-స్వ

ప్రజాగరసుమప్రేమ-సతీఅనువర్తిమానంయత్ - వత్సవ-తురీయంప్రేమసంతతమితి బహిఃస్వనమాధ్యాదాయత్ - తద్భూ
ప్రేమైతి-పరమేవతత్త్వమవేహి - దేహేంద్రియప్రాణమనానియెనసంజీవితాఃసంతిస్వస్వవిషయచరంతిప్రవ

ర్తంతేతస్మిరమాత్మేతివేమేవతత్త్వమవేహి - ఏవంలక్షణభేదైర్నారాయణాదివాసభిరుద్యమానమపి-పరమేకమే
వతత్త్వంనాన్యత్ఇతిజాగ్రహి॥ ౩౯॥ అవేహిత్యనేనవిషయత్వంప్రాప్తంసేషధి॥ సే॥ ఏకత్వరంతత్త్వంమనోనవిష

యాకరోహి-వాగుతవాగపి-చక్షుశ్చ-ఆత్మాబుధిశ్చ-ప్రాణశ్చ-శ్రీయాశక్త్యానప్రాప్తోతి-అన్యానిచేంద్రియాణి-
యథాఅనలం-స్వాస్వాంశభూతాః-అద్విపంవిస్ఫులింగదయః-నప్రకాశయంతినహంతిచ-తథాజ్ఞానమనఃఆదివృ

త్తిమితిభివ్యభూమానస్యాత్మప్రకాశస్యతద్విద్యుత్ప్రకాశకస్యనతస్త్రికాశవిషయత్వం॥ శ్రు॥ పాపిన్యపాపి
ముతచక్షువశ్చక్షురుతశ్రోత్రస్యశ్రోత్రమన్నస్యాన్నంకునసోయేమనోవిదురతి-శ్లో॥ శ్రు॥ యతోవాచోనివతః

తే-అపాప్యమనసాసహ-ఆనందంబ్రహ్మణోవిద్వాన్-నవిభేదితుతత్వనేతిత్యాదిశ్రుతిః-సను॥ శ్రు॥ తంతౌపనిష
నమంశ్లోకాః॥ వృత్తంతిగాయంత్యనుశీలయంత్యజుభవంతిసూక్ష్మంపరమేశ్వరవృత్తాః॥ ౩౯॥ ఇతి

భాగవతాథర్వాశేషేద్భక్త్యావృతమథయా॥ నారాయణపరోమానాంతరీత్యుక్తంపుచ్చతి॥ ౩౭ ॥
రాజా॥ నారాయణాభిధానస్యబ్రహ్మణఃపరమాత్మనః । నిష్ఠామహాథనోవత్సంయూయంహి॥ బ్రహ్మవి

త్తమాః॥ ౩౮॥ పిప్పలాయనః ॥ స్థితుఃప్రశయహేతురహేతురస్యయత్స్వప్రజాగరసుమప్రేమస
ద్భూహిశ్చ॥ దేహేంద్రియాసుహృదయానిచరంతియెనసంజీవితానితదవేహిపరంసరే॥ ౩౯ ॥ నైత

త్వనోవిశేతివాగుతచక్షురాత్మాప్రాణేంద్రియాణిచయథానలమర్పిషస్సవ్యః । శబ్దోపిబోధకనిషేధ
తయాశ్చమూలవద్ధోక్తమాహయద్యతేనసేషధినిధిః॥ ౪౦॥ సత్త్వంరజస్తమఇతిప్రేమైకీమాదౌసూ

త్రంమహానహమితిప్రవదంతిజీవం । జ్ఞానశ్రీయాథాఫలయావతయోగుతక్రీబ్రహ్మైవభూతీసదసచ్చ
దంపురుసంపృచ్ఛామితిశ్రుతిః - శబ్దగోచరత్వంప్రతీయతేతత్తాగ్రహ- శబ్దోపిశ-శబ్దోపిఆత్మమూలంఆత్మనిష్ఠమి
వమూలంప్రమాణస్ప-అథోక్తఅథాదుక్తంయథాభవంతిధా- ఆహ - ననుసాత్మాత్ - తుణః-బోధకనిషేధనియాస్వ

వైవ్యవబోధకస్యనిషేధమావత్వాత్॥ శ్రు॥ యతోవాచోనివర్తంతే-అపాప్యమనసాసహ॥ శ్రు॥ యద్వాచానభ్యుదితం
యెనవాగభ్యుగ్యతేతదేవబ్రహ్మణ్యవిధి-యన్మనోనమమతే॥ శ్రు॥ నవరీమహాశక్తిఃశ్చవైసమిత్యాదిశ్రుతిః-సనుత

హేనైవాహాకిమిదముచ్యతేఅథోక్తమాహేతి-తత్తాగ్రహయద్యతే॥ శ్రు॥ అథోకాదేవోనేతిఅస్థూలమణు-
యతోవాచోనివర్తంతే-యద్వాచానభ్యుదామిత్యాదినిషేధస్య - యతోఅవధిభూతంబ్రహ్మ-ముతేవివాసానిషేధస్యసి

ద్ధినాస్తీనర్వస్యనిషేధస్యసావధిత్వాత్॥ ౪౦ ॥ ననుపి-ప్రమాణానిషయత్వాన్నాస్తీబ్రహ్మైతిప్రసజ్యతేఅతః
హ॥ సత్త్వమితి॥ సతీస్థూలంకార్యం-అసతీసుక్ష్మంకారణం-తత్సర్వంబ్రహ్మైవభూతీ-తుః-యతోయస్మాద్దియోస్స

దసతోఃపరంకారణం-తతిః కార్యం-కారణాత్భిన్నంసభవతి॥ శ్రు॥ వాచారంభాణమితిశ్రుతిః-సనుకథమేకంబహువి
ధస్యకారణంతత్తాగ్రహ-ఉరుశక్తిలనేకక్రిమత్ - ఉరుమహాహతిమానూలక్షణాశక్తిర్వస్యతదితివా - బహుధాభాన

మేవదర్శయతి-అదాయదేకంబ్రహ్మతదేవసత్త్వంరజస్తమఇతి-ప్రేమత్ప్రధానంప్రవదంతి-తతఃశ్రీయాశక్త్యానూ
త్రం - జ్ఞానశక్త్యానూహానితదేవప్రవదంతి-తతిః అహమితిజీవంతీహానిహంకారంచలదేవప్రవదంతితత్వజ్ఞాన

శ్రీయాథాఫలంపరయాజ్ఞానశబ్దేనతద్విధేవతాః శ్రీయాశక్తియానితథాః విషయాఃఫలంతత్ప్రకాశః సుఖా
దివా-తదాగ్రహయాబ్రహ్మైవభూతి - సహిసర్వస్వయాతీతస్వతోభాసమానస్యబ్రహ్మణఃస్వసిద్ధోప్రమాణాపేక్షే

తయోఃపరంయత్ || రం || నాత్మజజాననమగివ్యతినై ధతెసోనక్షీయతెసవనవిద్యభిచారిణాంహి । స
ర్వత్రతశ్చదనపాయ్యుపలభిమాన్రంపాగ్నియథేంద్రియభవనమకర్మితంసత్ || రం || అం దేషు పేశిషు
తరువ్యవిశ్చితేషుపాగ్నిహోహిజీవముపధావతత్రతత్త్రి । సన్నేయథేంద్రియగణేహ మితప్రసన్న
కూటస్థితశయమృతేతదనుష్ఠృతిరన్యః || రం || యవ్యజ్ఞనాభరణైవణయోరుభాన్యచైతోమలానివిధ
మేష్టుశకమణాః । తస్మిన్వశుధ్ధతలభ్యగతత్వతత్త్వంసాత్మోద్యధామలద్యశోస్సవిత్ప్రకారః || రం ||
రాజాశకమణయోగంవదతనఃపురుషోయనసంస్కృతః । విధూయేహాశుకర్మాణినైషక మ్యోగంవిందతేవ
రమ్ || రం || ఏవంప్రశ్నమహంప్రార్థనుపుచ్చంపితురంతిక । నాన్రువకబ్రహ్మణఃపుత్రాస్త్రకార
ణముచ్యతామ్ || రం || ఆమిమూలాన్త్రిఃశక్త్యాశ్చర్మవకర్మైలవేదవాదోనలాకః । వేదస్యచెత్సాగ్నిత్వా
స్త్రాస్త్రముహ్యంతిపూరయః || రం || పరోక్షవాదోవేదోయంబాలానామనుశాసనమ్ । కమమోత్మాయక

యదినుష్ఠానమునాట స్థానమున భవోభవేత కథంపునరపిసంపాదరస్సాత్తత విద్యాతత్సంపాదరాణాం విద్యామానత్వాది
తచేత్ కదాతపోతన్నివర్తకోనుభవోభవేదతతహా॥ యహీతి॥ విత్తైవ జాడః పర్యాయః కేవలస్య నాభస్య చరణే ము
యా యాడురుభక్తిస్త్రయాపుమాన్చేతసోమలానివిధమేత నాశయేత్ - చేతవవచాకన్యకా - స్వగతానిసంపాదయ్యాభ
క్త్యా తావత్తతదాతస్యేవ శుద్ధిచేతసంపాదయాతే అవ్యవధానెన-అత్తతస్య ముపలభ్యతే-అసలయోః పృథోః స
తోర్యభావూర్వా మేవ సిద్ధిః-సంతృప్త ప్రకాశభిర్రర॥ భక్తేకీ మయో గాధీనత్వాత్ శంకృచ్ఛభిః॥ కమయో గమితి-నై
మగమ్యోంక మయో వృత్తిపాద్యంజ్ఞానం॥ ర॥ ప్రశ్నంతరమాహ-వివమితి॥ ప్రశ్నం ప్రప్రవృత్తాం-పిత్తి శత్రుత్వోః
బ్రహ్మణఃపుత్రాః సనకాదయః సర్వజ్ఞా ఆపి బ్రహ్మణః॥ ర॥ గమానత్వచోర్యనా యప్రభవం ద్విత్వప్రశ్నసోర్తరమా
హ॥ కి మేతత్ కి మయో విహితం అకమయో తద్విపరీతం సిద్ధం - వికమయో విగతం కమయో విహితాకరణం-ఏతత్త్రియం వేదవాదః
వేదైకగమ్యం-సలొకిం-వేదస్య శ్చక్రరాస్త్రాస్త్రాత్-శ్చక్రరచమ్యుతత్వాత్ అపారుషేయగ్నాద్యసిద్ధిః-పుంవాక్యే
హివ స్తురభిప్రాయోద్భజ్ఞానం శక్యం-అపారుషేయేతు కేవలం వాక్యపార్యాపర్యేనైవ తాత్పర్యావధారణంతద్వమగ
రమితి తత్త్రకమాదౌ - విద్వాంసోపి ముహ్యంతి - కిముతాన్యేతత్ ప్రవతదా బాలత్వాన్నైవ బ్రాహ్మణ్యం॥ ర॥
దుష్టేయం వేదతాత్పర్యమాహ॥ పరోక్షవాదభి॥ యత్ర అన్యథాస్థితోయోధా ప్రసంగోపయతు మన్యథాకృత్వోచ్య
తే సపరోక్షవాదః తథాచ॥ శు॥ తంవాషతం చతుఃపూర్ణాణి సంతం - చతుఃపూర్ణాణి త్యాచక్షులే పరోక్షే - ప

రోక్షప్రియాశ్రవహిదేవాశ్చ - పరోక్షవాదత్వమేవాహ||కమమోక్షోయైతి-ననుస్యగోద్యథాంకమాణివిధత్రే
 నకమమోక్షోధాంతశాహ-బాలానామనుశాసనంయథాభవతితథా-అగ్రద్యుష్టాంతః అగదమాషధం - యథాపి
 తాపాలం - అగదంపాయయా ఖండలద్వకాదిభిఃప్రలోభయకపాయయతదదాతవతాని - సైతావతాగదపాసస్య
 తల్లాభః ప్రయోజనంఅపికులరోగ్యం - తథావేదోప్యవాంతరఫలైఃప్రలోభయకమమోక్షోయైవకర్మాణివిధత్రే||
 ౮౦||ననుః కమమోక్షశ్చేష్టుగుషాధఃఃహిప్రభమతపవకర్మగ్యజ్యతామతతహ||నేతి || అజితేంద్రియత్వాదజ్ఞః-
 స్వయంయదినాచరేత్తిహావికర్మణాకర్మానాచరణలక్షణేనఅథ త్తేణ-మృత్యోరనంతరంమృత్యుమేవప్రాప్నోతి- త
 థాచ||శ్రు||మృత్యాపునమృత్యుమావప్యం-తే-అద్యమానాస్త్వకర్మభిరితి|| ౮౧|| తస్మాత్ || వేదోక్తమితి || వేదో
 క్తమేవకుర్వాణోనకుషిద్ధం-ననుఫలస్యశ్రుత్యుక్తత్వాత్ కర్మణిక్రియమాణతత్త్వన్నానంతఃకర్మఫలంచస్యాన్నతునై
 మ-ర్మగూపాదినీధిరిత్యతతహ||-నిస్సంగఃఅనభివేశవా-క్షుశ్వరైర్నితంననుఫలం-దేవేన-ననుఫలస్యశ్రుతిత్వాత్
 కర్మణి తేఫలంభవేదేవ-న-రోచనాద్ధా - కర్మణిరుచ్యతాదనాధా- అగదపానేఖండలద్వకాదిభాదనవత్ తతశ్చైక
 మాభిరుచ్యావేదాధాంసమ్యగ్విచారయతి-తథాచ||శ్రు||యోవాపతదక్షరమవిదిత్వాగాగ్ధాస్తాంకాత్ప్రేతిస
 క్షపణాశ్చ || అనాత్మజ్ఞస్యకృపాతా||శ్రు||తమేతంవేదానువచనేనబాహ్మణావిదిషమతిబ్రహ్మచర్యేణాపపాశ్రద్ధ
 యాయజ్ఞేనానాశక్తేనచేతి-యజ్ఞాదీనాంజ్ఞానశేషతాంచావధార్య - నిహ-మేషుకర్మసుప్రవర్తతే - తతశ్చ|| శ్రు||

మాణివిధత్రేవ్యాగదంయథా||౮౦||నాచరేద్యదివేదోక్తంస్వయమజ్ఞైఃజితేంద్రియఃవికర్మణాహ్యథ
 కుత్తేగమ్యత్యేమృత్యుముపైతిసః||౮౧||వేదోక్తమేవకుర్వాణోనిస్సంగోర్నితమీశ్వరే|| నైమ-ర్మగ్యం
 లభతేసిద్ధిరోచనాథా-ఫలశ్రుతిః||౮౦||యతశుహృదయగ్రంథిఃజిహ్వేహిర్ముఖేపరాత్మనః|| విధిమోషచ
 రేదేవంకంతోక్తైనచకళవమ్ || ౮౧|| లభానుగ్రహాచార్యాత్రేనసందర్శితాగమః | మహాపురుష
 మభ్యర్చేన్నాత్మాభివతయాత్మనః||౮౨||శుచిస్సంముఖతసీనః||పాణసంయుమనాదిభిఃపిండంవిశో
 ధ్యవన్త్యాసకృతరోర్వయైద్ధరిమ్||౮౩||అచాదోహృదయవాపియదాలబ్ధోపచారకః | ప్రవృత్తిత్వా
 ద్విలింగానిఃప్రవృత్తిపాత్రాచార్యచార్యమ్||౮౪||పాద్యాదీన్యవకల్ప్యధసన్నిధాప్యసమాహితః | హృదా
 దిభిఃకృతన్యాసోమూలమంత్రేణాచార్యయేత్||౮౫||సాంగోపాంగంసపార్షదాం శాంతాంమూఁఠం
 స్వసుంశ్రేణి||పాద్యాహ్యుఁచసనీయాదైన్యాన్ననవాసోవిభాషణైః||౮౬|| గంధమూల్యాక్షతప్ర
 స్నిగ్ధాపదీపావపరత్కైః||సాంగంసంపూజ్యవిధవత్ ప్రవైస్తుత్వానమేద్ధరిమ్|| ౮౭|| ఆత్మానంశివ్యయం
 ధ్యాయమాత్మిణంసంపూజయేద్ధరిః||శేషమాదాయశిరసస్వధాముద్వద్వాస్యసత్పురమ్||౮౮||ఎవ

స్వగకామోయజితేత్వాదిభిఃకామితస్త్వసస్వగాఢేః ఫలత్వేనావగమాత్ అకామిణోసాసభవతితి నైమ-ర్మగ్యసి
 ద్ధరేవభవతితిభావః||౮౦||వైదికంకర్మయోగముత్త్వాతాంత్రికమాహ||యత్తి||పరాత్మనఃపరస్త్వేవసతః అత్తమోజీవ
 స్య-హృదయగ్రంథిహంకారబంధం-నిహాతుమిచ్ఛుఃసంతోక్తైనవిధినాశ్రుకారణ-భజేత్ -తంశ్రమాగమః-
 చకారాదైష్వికేనసహసమచ్యయమాహ||౮౧||శమేవవిధిమాహ||లభానుగ్రహాశ్చ || తేనఅచార్యేణ - సందర్శితః
 ఆగమఃఆగమాక్తావనప్రకారోయస్యసః||౮౨||శుచిరితి||మూర్తైఃసంమఖతసీనః - ఆదితజైసభాతశుద్ధ్యాది పిండందే
 హంవిశోధ్య-పశ్చిన్యాన్యైఃకృతారథోయనసః||౮౩||అర్చేతి||ఆచార్యేవప్రవ్యాణిపుష్పాదీజంత్యాదిశోధనేన- శ్చితిం
 సమాజ్ఞానాదినా-ఆత్మానమవ్యగ్రతయా - లింగంమూఁఠంఅనులేపనత్వోచనాదినా - నిష్పాస్యయోగ్యానికృత్వా||
 ౮౪||పాద్యాదీనీతి||పాద్యాదీనిపాత్రానియవకల్ప్య - సన్నిధాప్యహృదిసంపూజితంశ్రీమూర్త్యాధ్యాత్వా - హృదా
 దిభిఃహృదయశిర శ్శిఖాకవచనేతా||శ్రు||మంత్రేణాచార్యయేత్||తేనచదేవేకృతన్యాసో మూలమంత్రేణాచార్యయేత్ ||
 ౮౫||సాంగితి||లింగానిహృదయాదీని- ఉపాంగానిసందర్శనాదీని - తత్సహితాం - సపాషాదాంసపరివారాంకైరు
 వచారైరచయేత్ - తదాహ- పాద్యేతి-ఆద్యశ్చజైసభాతశుద్ధ్యాదికమాచమనంచ||౮౬||గంధైతి || అక్షతాన్పిలకాలంకారే
 ణ-నతుపూజాయా||శ్లో||నాక్షతైరచయేద్విష్ణుంసంకతక్యామహేశ్వరమితి-నిషేధాత్ - ఉపహారోనైవేద్యం|| ౮౭||
 ఆత్మానమితి||శేషంనిర్మల్యం-స్వధామిస్వస్థానే-దేవంపూజిమూర్తింకరణైక-ఉద్వాస్యస్థాపయత్వా-పూజావిధిం

రాధంబుల హేమాలతాపంధీరభినిష్ఠయోగరస్వతత్త్రహితః-ఎవమానాశాపభియాకంపమానాశ-భోమీభూసంక్షయ
 కనమాభైః-హేదేవవక్త్రఃసాభైష్ట-బలిమాలిఖ్యం-తాపాగ్నియతే-ఇనమస్తాకమాశ్రయం-అథ్యాసాదేహాన్య
 పాగ్నియంస్తాదిత్యక్షణః॥౧౫॥ఇతిహేమనరదేవ-అభయదేవీనానాయకేభ్యంబ్రువతిసతిదేవాకామాదయః-సప్ర
 థాననాగ్నిశిరాసీయేషాంతేలక్ష్మణభారే-అవతతేరసా-ఇత్యర్థః-సస్మయంధాభవతిసాధ్యాసంజనయంత
 ఇత్యర్థః-సపాయంతంబలివా-మాయాః-రె-అసలక్ష్మణే-వాకామాశ్చతేసితాశ్చతేషాంశ్చైతే-అనగంపాన
 ప్తంయస్యాప్సితాశ్చయి-పక్ష-అభానుకంపాదిప్రం-నహివప్రం-౧౬॥అస్తాకంపాపరాధావరణంస్యభావత్యా
 వ్నదిప్రమిత్యాహుః-త్వామితి॥త్వాంసేవతాంసేవమానానాం-సురైరింద్రాదిభిఃప్రతాపసిరాయాః-ఘోషాభ
 వంతి-సప్తాదిశ్యతేఅహుః-సౌత్తి-సౌత్తిః-స్వస్థానం-స్వగృహాశ్రమ్యపరమంతపానం-వ్రజతం-హన్యస్య-త్వామ
 సేవమానస్య-పక్ష-బ్రహ్మిష్యజ్ఞే-స్వభాగా-పురోధాశాదిభిః-కృషీవలభవరాజై-ఇంద్రాదేవభ్యోదన
 తః-ప్రయచ్ఛః-తపోకీం-మధ్యక్షప్రేక్షు-ప్రక్షతి-సేవ్యాహుః-ధర్మ-యదీశస్యయే-యతే-స్వం-సర్వ-సూర్యాశ్చ
 గః-అవి-రతుకః-అసే-ఘ్నానాం-మూర్ఖిణ-పక్ష-మం-సింధ-తు-కుశల-స్వయీ-ఘ్న-శం-కే-భావః॥౧౭॥త్వనభక్తి
 నాం-శేవ-ల-ప-ర-తా-ద్య-యాగ-ః-అస్తాకంపావశం-యాంతి-కో-ధ-వ-త-త్ర-అ-ప్ర-ద-శ-కా-మో-ప-భూ-గ-మ-ప
 రా-వ-న-సు-భ-వ-ంత-ప్ర-ధ-వ-శ-పు-న-ర-తి-మ-ంద-ఇ-త్యా-హుః॥యే-ప్రేక్షితి॥యే-వ-శ్చ-త్వ-కా-ల-గ-హ-శి-తో-ష్ట-వ-ద-బి-మ-

శ్లో॥ ఏత్యభయ దేవ దేవర దేవాస్సప్రీడన్ శిరసస్సమృగాంతమూచుః | నైతద్విభోక్త్యయవరేఽవిష్ట
తేవిచిత్రింస్వా రావశీరస్వి రానతసాదవత్స॥ త్వాంసేవతాంసురకృతావహాంతరాయాస్సో
కోఽలంఘ్యపరమంప్రజతాంవదంతే । వాన్యస్యబద్ధిషిబలిదదతస్యభాగాకాగ్రైవవంత్యమవిశ్రా
యదిఃస్థుఃకూర్షి॥౧౦॥ తేనుత్పత్తిక్రికాలగుణమారుఃజై మన్వైశ్వానరానారజలగ్నిసీతీర్యతే
చిత్కోగ్రస్యయాంతివిఫలస్యవశంపదగోర్జజ్జంతువశ్చరణవశ్చవృగోత్సృజంతి ॥ ౧౧ ॥ ఇతిప్రస్తుత
తాం తేహంస్త్రియోయోగవిమిళతాః | వశయామానశుశూక్రిహంస్సర్వితాఃకుర్వతీర్విభుః ॥ ౧౨॥
తాదేవానుచరాదృష్ట్యాప్రియశ్శ్రీరవరూపిణీః । గంధేనముముహుస్తాసాంరూపావార్య హతశ్రి
యః ౧౩॥ తానాహదేవదేవేశఃప్రణతాప్రహసన్లుః । ఆసామేకతమాంవృద్ధంసవశాంస్సగ్ధా
భూషణామ్ ॥౧౪॥ ఓమిత్యాదేశమాదాయనత్వాతంసురవందినః । ఊర్జశీమసురశ్శ్రేష్ఠాంపురస్కృ
త్యదీపంయయః ॥౧౫॥ ఇంక్రాయానన్యసదసితృవ్వాతాంత్రిదిసాకసామ్ । ఊమర్కారాయణబలం
శక్రస్థతాగ్రసవిష్కతః ॥౧౬॥ హంసస్సూహవ్యవదదమ్యతఆత్మయోగంద్రః కుమారయీుచభోభగ
వాన్వితానః । విష్ణుశ్శివాయజగతాంకలయావతీర్ణస్తై నాప్యాతాగధుభిదాక్రుగయోహయాస్యే ॥
౧౭॥ సప్తస్యయేమనురితానధయశ్చమాత్యేక్రోడహతోదితజఙ్గరతాంభనఃత్వైం । కార్త్యేభ్యతా

గుతశ్చపాగ్నిబాహువానైహ్యజిహ్వపభోగాశ్చతైశ్చైశిశోపభోగాశ్చైతాః - అన్తఃపారజ
లభిరూపాః తీర్థనిలంఘ్య-గోష్ఠదేవజ్ఞ-తిరుతః-యతః ప్రోథస్యేషులస్యవశంయాంతగచ్ఛంతి - యథాశలేవజ్ఞః
తావివశాస్సంతః మస్తకారోపితంభారముత్పత్తితతప్రైవప్రధానమోక్షాయనవభోగాయ-శోపాదివాబహుమశ్వరం
తపఃకస్యజంతి॥౧౧॥ఇతీతి॥(ప్ర)యఃయోగపినిమితాఃప్రీతిశుశ్రూహాంకుర్యంతః-స్పర్శితాఃసప్త్యలంకృతాః - తే
హంస్సలావశ్యాదిదహోపశమనాయదర్శయామాస॥౧౨॥ తాఇ॥ రుపిణీఃమూర్తిసః-శ్రీరివశ్రీయశ్చవతాఃప్రీతిః
దృష్టా-తాపాంరూపాదాద్యేణమహద్వైకమాతాఃప్రీతాంతర్యేహంతే॥౧౩॥ తానితి॥ వృద్ధ్యంవృణోద్ధ్వం-కృవయంవ
రాకాఃకృచేమాశ్చచేద్యతాహ - సవర్ణాంసమానరూపాం-వైకావ్యస్తనమహాపేతిచేన్మాభవతుతథాపిస్వరూప్య
భూషణరూపాం॥౧౪॥ఓమతిసురవందినఃదేవభృత్యాశ్చత్యధః॥౧౫॥ఇంద్రాయేతి॥ ఇంద్రాయఇంద్రంప్రతివారాయణ
బలమూచుఃశక్రీశతాసంతానంపాప్రఃపిన్వితశ్చ-తత్రనారాయణబలపిన్వితఃఆసేతిహ॥౧౬॥అన్యానవ్యవతా
రాంప్రచ్ఛరితాఃఆహ॥ హంసస్వరూపీతి॥ దత్తిదత్తాత్రేయః - కుమారఃసనకాదిః-సపితాఽముషభః-విష్ణురేవకళ
యావతీణఃస్ఫూతస్తయోగమవదత్ - తేనవిష్ణునా-హయాస్వేహయగ్రీవావతారే-న-ధుభిదాసతా-తదాననగఃశ్రు
తయఃఆహృతాః॥౧౭॥గుప్తశ్చిత్రాలాపృథివీఓషధయశ్చ-గుప్తాఃకోగ్రీదేవరాహవతారే - గాగ్రీహత్ గజేంద్రంఆముం

చత్ - మోచయామాస-సవమాదాయ త్రావతారెనాహేనా సిత్ర-విష్ణుశ్చి వాయజగతాంకి శయావతీనాశ్చత్యనువ
తానియం॥౧౮॥సంస్తున్వత్యతి॥సంస్తున్వకఃస్తుతింపూర్వాణాః॥యిషీవాలఖిల్యాణకశ్యపాగ్ధంసమదాహరణేగోష్ఠ
దేనిమగ్నాశ్చంద్రోపసాసితాః॥ఉద్భవత్యవహోమోచయత్ - తమసిబ్రహ్మహర్త్యాయాంప్రవిష్టంమోచయామాస
అసురగృహహరణ్యకశిపుభవసేవిహితాః॥సరుద్ధాః॥యఃదేవప్రియః॥తాశ్చముంచత్ ॥ ౧౯॥ దైవాసురభిః॥ ఎవమసే
శావతారైః-అంతరేషుసర్వమన్వంతరేషు-కలాభిఃసూరిభిః-భువనానిచదధాత్ అపాలయత్ - ఇమాంక్షౌంసమ
దాత్ ౭దౌ॥౨౦॥నిఃక్షుప్రియామితి॥హేమాయానాంకులస్యశిష్యయాభాగవదుపాగ్నిసగమోదాశరధిస్సకా-
సలంకంలంకాయాంస్థితం-జయఃపర్రమానకాలికోవతారభిత్సర్వః॥౨౧॥భావనంప్రకృష్టేవతారమాహ॥గూమేతి॥బు
ద్ధావతారమాహ-వాదైరితి-అదిదహేయజ్ఞానహేయదైత్యావిమోహమయ్యతి-కల్యాణవతారమాహ-సూదా
సిత-స్యహనిమ్యత్ హనిమ్యః॥౨౨॥౨౩॥ఇతిభావాథాః॥పి కాయాం - చతుర్థాధ్యాయవ్యాఖ్యాః *****
గ్లో॥పంచమభక్తిహీనానాంకాస్థానోయగేయగేపిష్టోపూజావిధిఃప్రశస్త్యయినోస్త్యతరముచ్యతే॥స్వాంసేవతాం
సురకృతాబహవోంతరాయాశ్చత్యసేనశ్రీహరిభక్తావిష్ణుమూర్ఖిణపదందత్వాపరమాంగతింయాంతి - అభక్తానాంతు
విఘ్నభవంతి॥పృథ్వైతపిఠేషాంకాలిభిఃవలీలవృద్ధులిభగవంతమితి॥హేతస్మిన్త్రైమాః-అవిజితాస్మి-నాం-అతపవ
అశాంతకామానాంకానిష్ఠాకింపాప్రవృత్తమిత్యథః॥ ౧ ॥ స్వజనకస్యసురోభాగవతోనాదగర్భురుద్రోహిణఃకుగ

ప్రసన్నతోద్భవనేస్యపృథ్వేగ్రాహేత్ప్రసన్నమిభరాజనుముంచదాతామ్॥ ౧౮॥ సంస్తున్వతోబ్రహ్మ
తాశ్చమణానృషీంశ్చత్రంచవృత్తవధతస్తమసిప్రకృష్టమ్ | దేవప్రియోసురగృహేపిహితాల
నాధాః॥మైత్రుఃసూర్యమభయాయసతాంస్థానిహః॥ ౧౯॥ దైవాసురేభిః॥దైత్యవతీనాసురా
ధేహత్యాంతరేషుభువనాన్యదధాతీ-లాభిః॥భూత్వాభవామనభిమానహరద్యతేక్ష్యేయాజ్ఞాచ్య
తేనసమదాదదతేన్నతేభ్యః॥౨౦॥నిఃక్షుప్రియామితి॥గంచ॥ప్రసన్నకృత్యోరామస్తుహేమామకులా
ప్రయభార్గవాగ్నిః॥సోద్ధింబబంధదశవక్త్రమహానలంకంసీతాపంజరయతిలోకమలంఘ్యకీర్తిః॥౨౧॥
భూమేభారావతరణాయయదుజన్మాజాతిః॥రిష్యతిసురైరపిమమర-రాణి | వాదైవిమోహయతి
యజ్ఞకృతోతదహేయసూదాసితాశ్చితిభుజోస్యహనిమ్యదంతే॥౨౨॥ఎవంవిధానిమాణిజన్మానిచ
జగత్ప్రతేః॥భూరిణిభూరియశసావణి-తానిమహాభుజః॥౨౩॥ *****

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - పంచదశస్కం-ధే - చతుర్థోధ్యాయః.

నిమిః॥భగవంతంహరియోవైసభజంత్యాస్త్యవిత్రమాః॥తేమావశాంతికామానాంకానిష్ఠాజన్మానాం॥
౧ ॥ చమసః ॥ ముఖబాహూరుపాదేభ్యః॥పురుషస్యాత్రమైస్సహ | చల్విరోజ్జ్వలైవణాగుణైర్వి
ప్రాసయఃపుథక్ ॥ ౨ ॥ యపమాంపురుషంసాత్వాదాత్మప్రభుమిశ్వరమ్॥సభజంత్యవజానంతి॥సా
ద్భుప్రీత్యాపంశ్యథః॥ ౩ ॥ మారెహరికథాః॥కేదిద్ధారెహమృతకీర్తనాః | స్త్రీయిష్కూవ్రాసయస్స
రైతేనకంవ్యాభవాదృశామ్ ॥ ౪ ॥ విప్రరాజన్యవైశ్యోదహరేః॥ప్రాప్తాః॥పనాంతిమ్ | శౌరీతేన
విద్యంహావాపిముహ్యంత్యామూయవాదినః॥ ౫ ॥ కర్తవ్యాకౌవిదాస్తస్మిన్ధామూఖాః॥పండితమానినః॥

తించాయంతివస్తుంభగవతఃసకాశాద్బ్రహ్మశ్రమాణామున్నప్తిమాహ॥ముఖతి॥గుణైః - సత్త్వేనవిప్రఃసత్త్వరజోభ్యాం
క్షుత్రియః-రజస్తమోభ్యాంవైశ్యః-కేవలంతమసాశూత్రభిః॥౨॥యభి॥ ఏమాంమధ్యయేతిజ్ఞాత్వానభజంతి - యేచ
జ్ఞాత్వాప్యవజానంతి-అత్యంతప్రభవోజన్మయస్తాస్తం-తదభజనేృతేన్నతామస్యాహ-కుశ్వరమితి - స్థానాద్భాణా-
శ్రమాద్భుప్రీత్యా॥౩॥తత్రయేతిజ్ఞాస్తేభవద్విధానామనుగ్రాహ్యైత్యాహ॥నూరభి॥ దూరేహరికథాతద్భుప్రణం
యేమాంతే-అపిఎవదూరేఅచ్యుతకీర్తనంయేమాంతే-దూరేఅచ్యుతకీర్తనాచ్యేతివా॥ ౪ ॥ జ్ఞానలవదుద్విదగ్ధాస్త్యుతిచికి
త్సృత్వామపేక్ష్యాశ్చత్యావయేనాహ॥విప్రభిః॥శౌరీతేనఉపనయననాభ్యున ఉపవత్కౌశేతత్ అధ్యయినాదినాపి-హ
రేఃపదాంతికంతద్భజసోస్తమాధికారంప్రాప్తాపిముహ్యంతికమకథలేషుసజ్జంతే-కుగః - అన్నాయమయేవాదాః
అథవాదాఃతేమోహకతయావిద్యంతేయేమాంతే-తదుక్తంగీతామ్ ॥ గ్లో॥ యామిమాంపుష్పితాంవాచంప్రపదంత్య
వివశ్చితః॥వేదవాసరతాఃపాథానాన్యదస్తీతివాదినభిత్వాదినా॥౫॥భక్తిరూగదాధ్యానతేమాంమోహంప్రపంచ

దంతిచామ్యకాన్యథామయామాధ్వగిరోత్సుకాః॥౬॥ రజసాఘోరసంకల్పఃకామకాతహిమన్య
వః॥చాంభికామానసపాపాపమాసంశ్చయ్యుతిప్రియా॥ ౭ ॥ వదంతితేన్యఃప్రముపాసితప్రియోగృ
హేషుమైథున్యవరేషుచాశేషః॥యజంత్యస్సప్తేన్నపిధానక్షత్రణంవృత్త్యేవరంఘ్నలవసూతద్వదః॥౮॥
ప్రియావిభూత్యాభిసనేనవిద్యయాత్యాగేనరుపేణబలినకమణా । జాతస్త్రియేనాంభధియస్సహే
త్వరాకాసనోవమాన్యంహారిప్రియాభవాః॥ సర్వేషాశత్వంతమభ్యున్న్విపథితంయథాఖిమాత్మా
నమభిప్రసూత్వరమ్॥వేదోపగీతంచనశ్చత్వాతేకుధామసౌరథాసాంప్రవదంతివారకయా॥౧౦॥ లోకే
వ్యవాయామిషమధ్వసేవానిశ్చాస్త్రజతొర్మహితశ్రీచోదనా॥ చ్యవస్థిస్తానుపిపాహయజ్ఞసురాగ్ర

ప్రపంచవేదం ప్రవృత్తివరచక్షణయతి॥ ౧౦॥ ననువ్యవాయాదీనామపియుతాభార్యాముపేయాత్ - హురశేషంభ
క్షయేత్ - ఇత్యాదినాపితత్వాత్ - కిమేవనిన్యతే - అతతహ ॥ లోకేభితి॥ వ్యవాయఃప్రసంగః - నిత్యాఃరాగ
తవనిన్యప్రాప్తాః - జంతోః ప్రాణీమాత్రస్య - అతస్తత్రతానుచోదనావిధినాప్త - ననుయుతాభార్యాముపే
యాదిత్యాదీభిరేవాణః - సత్యం - నత్యయం పూర్వవిధిః రాగః ప్రాప్తత్వాత్ - కింతు - నయమపిధరూపేణరా
గభావభ్యనుజ్ఞామాత్రంప్రీయతేతదాహ-వ్యవస్థః రిః - తానువ్యవాయాదిషువ్యవస్థిభిః సయమఃక్రియతే - వైఃపివా
హయజ్ఞునాగ్రస్తాఃపివాహపిషయపవవ్యవాయః కాయణః - యజ్ఞపవామిషసేవా - సౌత్రావశ్యాం ॥ శుక్రిసు
రాగ్రహాన్యజ్ఞాఃశుక్రితేః - సతైవమధ్యసేవేనియమఃక్రియతే - ననుచరియమవతే - ప్యవశ్యకత్వాన్ననిందా
యుక్తాలతతహ - అనుఃవృత్తిరిస్థేతి॥ అయంభావః-నాయనియమవిధిరపిస్యప్రాప్తత్వాత్ - అతస్మిన్వైః పరిసం
వైః సవలమవ్యవాయామిషమధ్యసేవాన్విష్టకంఠహింవ్యవస్థితిరిత్యుక్తం - ఉచ్యతే - సతావస్థురిసంఖ్యావిధినాశు
క్రియాన్యజ్ఞేవవ్యతే - కింవాన్విష్టకీ - తథాసత్యాధికార్యాగః-పరాధకల్పనా - ప్రాప్తబాధశ్చేదోపక్రియంస్యా
త్ - అతస్మిన్తాన్యజ్ఞస్యధికార్యాగసామగమనధికమిగ్యపూర్వవిధిద్వారాస్యశిష్టత్విఃఫలతోభవతి - తద్వధా॥
శుక్రి॥ ఇమావగ్నస్థోరతనామృతస్యేత్యధికానీమాదత్తిత్యత్రరతనా లింగతోగదభావాభిధానీ రతనాద్వ
యంపాన్యజ్ఞాన్తస్యాపూర్వవిధిద్వారాపరిసంఖ్యాప్యతే-యథోక్తంఠంప్రవార్తికే॥ శ్లో॥ అపాన్తవిధిరేవా
యమతోమంత్రస్యశిష్టయఃపరిసంఖ్యాప్యతేనోక్తానవిశేషఃపునశుక్రితేరితి-కన్దబిత్తురాగతోనిత్యప్రాప్తస్యాప్రాప్తం
శఘాణలక్షణస్యనియమఫలస్యాప్యభావాన్నియమవిధిద్వారాఫలతః పరిసంఖ్యాభవతి - యథా॥ శ్లో॥ పంచవంచ
సభాభిర్యుభి - తథా - అత్రరాగతోనిత్యప్రాప్తస్యవ్యవాయాదే ర్వివాహాదియమేనాభ్యనుజ్ఞాద్వారాపరిసం

వైవేతిశ్లో॥ విధిరత్యంభుప్రాప్తైరియమఃపాక్షిః॥ అతిశ్రీచాన్యత్రచప్రాప్తాపరిసంఖ్యతగీయతత్తతి - నమయ
 ద్యభ్యనుజ్ఞామాత్రమభిమతమేతద్భవేత్తేహి॥ శ్లో॥ ఋషిసాక్షాత్సంతుయోధార్యాంసన్నిధౌమోపగచ్ఛతి । ఘో
 రాయంభూరిహతాత్యాయాంయుజ్యః॥ నాత్రసంశయత్వాదనోషత్రవణంసస్యాత్ - నైషదోషః॥ మనసకామేన్య
 పితస్యామరుచ్యాద్వేషాదనావాతామనుపగచ్ఛతోషత్రవణోపపత్తిరితీసర్వసంపద్యం॥౧౧॥ తదేవంవ్యవాయాది
 మనోరథామలితత్వాదిభిష్టమాత్మానంశృంణ్వంతీశ్చక్షుం-ఇదానింధనస్యాపిథమన్వాపరమాన్యప్రాప్తకస్యస్య
 జ్ఞోపభోగాధానంపరియోగాత్ నాన్విజ్ఞానగంధోపేత్యాహ॥ ధనిమితి॥ ధర్మపవనకంఠలంయస్యగిత్-కుణః - యతోధ
 మాత్ సవిజ్ఞానంలవరోక్షజ్ఞానసహగంధృఘలదంపరోక్షజ్ఞానంభవతి - కథంభూతంతనుప్రశాంతిలన్యనంభరమేవ
 ప్రకృష్టాశాంతిః-నిర్యాణలక్షణాయన్నాత్తత్-ఏవంభూతంధనం-గృహేషుశేహాధ్యధంయుంజంతి॥౧౨॥ కించ॥ వ్యవస్థ
 యాపివ్యవాయాద్యభ్యనుజ్ఞానం-నయథేష్టం-ఆపిగన్యన్తైవేత్యాహ॥ యదితి॥ యద్యస్తాస్మిన్యాంభూరిణాక్షులవ
 ఘ్రాణంసంపదహింసతుపానం-తథా-పశోరప్యాలభనమేవహింసంతుహింసా-అయినధాః-దేవతోద్దేశేనయత్ప్ర
 శుహసంతదాలభనం॥ శ్రు॥ వాయువ్యగ్నేశ్వరిమాలభేతేత్యాదిశ్రుతేనతుహింసా-॥ శ్లో॥
 యావేదవిహితాహింసానసాహంసేతీర్త్యతత్తవనాత్-భక్షణోద్దేశేనక్రియమాణంతాకించనంతుహింసైవతి
 త్రత్వాలభనమేవవిహితంతుహింసా-ఆతానయథేష్టభక్షణాభ్యనుజ్ఞానార్థః - వ్యవాయోపిప్రజయామిత్తిభూత
 హైరాసుధవృత్తిర్హై॥౧౧॥ధనంచధర్మైఃఫలయతోస్యజ్ఞానంపజ్ఞానమనుప్రశాంతిగృహేషుయం

జంతిః లేబరస్యవృత్త్యంసవశ్యంతిదురంతపీర్వమ్॥౧౨॥ యద్భూరిభూతోవిహింస్సురాయాన్తథాపశో
 రాలభనంసంసా॥ఏవంవ్యవాయఃప్రజయానరత్యైశ్చనంపశుధంసపిదుస్సద్గర్భమ్॥ ౧౩॥ యత్ప్రస
 వంవిరోధంగిస్త్రస్థాస్సరభిమానఃపశూన్ప్రహృంతిఃప్రభాఃప్రైశ్యభాదంతితేవతా॥౧౪॥ ద్వి
 పంతఃపరకాయేషున్వాన్వింహరిమీర్వరమ్ । వ్యుగేశసానుబంధేప్రబంధేహేపతంస్యధః॥౧౫॥
 యైవైవల్యమసంప్రాప్తాయానానాశ్చమూఢతామ్ । త్రైవిర్గికావ్యాతుగీకాలక్ష్మానంఘాతయం
 తితే॥౧౬॥ ఏకత్యూహానోశాంతాలజ్ఞానమానః । సీజంకృతకృత్యావైకాలవ్యస్తమనోరథాః॥
 ౧౭॥ హింసాప్రయాసరదితాగృహేవస్యసుహృద్భిః । తమోవిశంత్యనుచ్ఛాస్రంవాసుదేవరా
 ద్భూతాః॥౧౮॥ రాజా॥ కస్త్రినానైసభగవాన్వింపరాఃకీర్త్యశోనృభిః । నామ్నావాకేనపిధి నాపూజ్య
 తేతదిహూన్యతామ్॥౧౯॥ కిరీభాజనః॥ కృగంత్రేతాద్వాపరంచకలిరీత్యేషుశేషః । నానావద్ధి
 భిధాకారోనానైవకథేజ్యతే॥౨౦॥ కృతేశుశ్శత్రుబాహుజఃఊర్లోపలగలాంబరః । కృష్ణాబనోపవీ
 తాతావిభక్తింజనంజలూ॥౨౧॥ మనుష్యాస్త్రదాశాంతానివైరాస్సమదర్శినః । యజంతితవ

యానతురత్యైవతామనోరథవాదినఃఇమంపశుధంస్సద్గర్భంసంపదరితి॥౧౩॥ ఎవంభగవత్సురాభ్యుభానాంబహుదోష
 తాంప్రపంచ్యన్సన్ధింప్రపంచయతిపంచభిః॥యత్తతి॥అనైవంపదినంపదంధమంపదంతి-యేతే-విప్రభాఃసత్సంకాః
 అనెనననోరథోభావస్యతీర్థవిశ్వస్తానాతగానింతనపోవణనవాన్దైవశుభిఃవిశ్వస్తాః - తేవపశవఃప్రేత్యైవముత్రతా
 ఖాదంతి॥ శ్లో॥ మూలసభక్షయితాముత్రయన్యమాంసమిహోద్వృహమ్ । ఏతన్మాంసస్యమాంసత్వంప్రవదంతిమనీష
 ణితీవనాత్॥౧౪॥ ద్విపంతఃపరభిచారాదినాద్విపంతః-మృతకేదేహీ-సానుబంధేప్రత్యాదిసహితే॥౧౫॥ అజ్ఞాస్త
 త్యైవజైరనుకంపితాస్తరంతి-కత్విజ్ఞాస్త్రస్వః - యేతునాత్యంతమజ్ఞానచత్యైజ్ఞాఃతేలంతరావర్తినః పశంతీత్యా
 హ॥యత్తతి॥నైవల్యంగిత్విజ్ఞానంసంప్రాప్తాః-అత్రహేతుఃత్రివర్గప్రధానాః - అక్షుణఃఊపశాంతిక్షుగరహి
 తాః-దేహోద్ధృర్భుద్ధయోవా-స్వయమేవాత్మనంఘాతయంతి॥౧౬॥తదాహ॥ఏతత్తతి॥ అత్తహానఃఅత్తాపహ్నవక
 తారః-అజ్ఞానేకనాణిజ్ఞానమానః-గథాచ॥శ్రు॥అసుర్యానామతేలోకాలంధెనతమపావృతాః॥ తాంస్తేప్రత్యా
 భిగచ్ఛంతియేకేచార్చహనోజనాశ్చ॥౧౭॥హిత్వేతి॥ మూగృహేవస్యసుహృద్భిః॥యఃతాహిత్యా॥౧౮॥గదేవభగవద్భ
 క్తిరెవకతావ్యేతిస్థితేతత్త్రివిశేషంపృచ్ఛతి॥కస్త్రిన్॥కీంపరాఃకీర్త్యగ్వన్వావా-కీర్త్యశోకీర్త్యగారః-కేననానామ్నా
 కేనవానిధి॥౧౯॥కీర్తయితి॥ఏమక్యతాదికాతేషునానాప్రకారాఃపద్ధిభిధాకారాఃయస్యసః-నానైవపిధిగోవిధేనై
 వమూర్తే॥౨౦॥గదేవద్ధాదిచతుష్టయమాహ॥కృతత్యైకీర్త్యజినాదీకవిభక్తివిప్రహ్నచారివేదోదర్శితా॥ ౨౧॥ మను

వ్యాఖ్యితవసాధ్యాయేన॥౨౨॥౩॥ శ్రీతాయామితి॥ శ్రీగుణాదితొంగభూతామేఖలాయస్యసః-యజ్ఞమూర్తిః-హి
 రణ్యకేశఃపితృగణేశః॥౨౪॥తమితి॥ శ్రీయ్యోవిద్యయావేదశ్రయోక్తకమఃభిః॥౨౫॥విష్ణురితి॥వృశ్చిగర్భఃతస్మాపుత్రః
 వృషాకపిష్ఠుతస్సృగ-నమఃతస్సర్వాకామః-ఆకంపయతీశానతథా-జయత్యేవసర్వదేవజయంతః॥౨౬॥ ద్వాప
 రఇతి॥శ్యామఃఅతసీపుష్పసంకాశః-నిజానిచక్రాదీన్యాయధానియస్యసః - శ్రీవత్సనామవత్ససోదక్షిణభాగేరోన్మాం
 ప్రదక్షిణావర్తజలదీర్ఘేపాం - కరచరణాదిగంపద్మాదీనాంతైఃఅంతైఃవిహైః - లక్షణైఃబాహ్యైఃకాస్త్రభాదిభిః ॥
 ౨౭॥తిమితి॥మహారాజోపలక్షణంశ్రుతామరాదియంత్రం-వేదతంత్రాభ్యాంవైదికేనాగమేనచమార్గేణ - యజంతి
 పూజయంతి-పరంశుశ్వరంజ్ఞాతుమిచ్ఛంతః॥౨౮॥నామాన్యాహ-సమగ్రతి॥౨౯॥౩౦॥ఇతితి॥ నానాతంత్రవిధానేతీకలా
 తంత్రనాగఃస్యప్రాధాన్యందర్శయతి॥౩౧॥కలామితి॥ యాతృతాంవ్యావర్తయతి - త్విషాకాంత్యాకృష్ణంశంఖంరసీల
 మణివనుజ్జ్వలం-యద్వా - త్విషాకృష్ణంకృష్ణవతారం-అనేకలౌశ్రీకృష్ణవతారస్యప్రాధాన్యందర్శయతి - అంగా
 నిహృదయాదిని-ఉపాంగానికాస్త్రభాదీని-అస్త్రానినుదర్శనాదీని-పాషాణదాసునందాదయః-తస్మిన్సీతం - యజ్ఞైరర్ప
 నైః-సంకీర్తనంనామోచ్చారణంస్తుతిశ్చతత్ప్రధానైః-సుమేధసోవివేకిభః ॥ ౩౨॥స్తతిమాహ॥ధ్యయమితి॥ హేప్రణత
 సాదేవంశమేనచదమేనచ॥౨౩॥హంసస్సువణో-వైకుంఠోధర్మోయోగీశ్వరోమలః । శుశ్వరఃపురుషో
 వ్యక్తఃపరమాత్మేతిగీయతే॥౨౩॥ శ్రీతాయాంరక్తవణో-సోదతుర్బాహుస్త్రిమేఖలః । హిరణ్యకేశ
 శ్రుయ్యాత్కృష్ణుక్రమృవాచ్యపలక్షణః॥౨౪॥తంత్రదామనుజాదేవంసర్వదేవజయంతహరిం । యజంతి
 విద్యయాశ్రయ్యాధర్మిస్తాబ్రహ్మవాదినః॥౨౫॥విష్ణుర్వజ్ఞఃపృశ్చిగర్భస్సర్వదేవజయంత్రమః॥ వృషాకపి
 జ-యంతశ్చక్షురుగాయత్రీధర్మతే॥౨౬॥ ద్వాపరేభగవాన్శ్యామఃపీతవాసానిజాయుధః । శ్రీవత్సాది
 భిరంకైశ్చలక్షణైరుపలక్షితః ॥౨౭॥ తంత్రదాపురుషంమర్త్యామహారాజోపలక్షణం । యజంతివేదతం
 త్రాభ్యాంపరంజ్ఞానవోన్మత ॥౨౮॥ సమస్తేవాసుదేవాయనమస్యంకమఃకాయచ । ప్రహృష్టా
 యానిరుద్ధాయతుభ్యంభగవతేనమః॥౨౯॥ నారాయణాయఽయుషయేపురుషాయమహాత్మనే । విశ్వేశ్వ
 రాయవిశ్వాయసర్వభూతాత్మనేనమః॥౩౦॥ఇతిద్వాపరఉద్విశస్తవంతిజగదీశ్వరం । నానాతంత్రవిధా
 నేనకలావపియథాశృణు॥౩౧॥కలౌకృష్ణంత్విషాకృష్ణంసాంగోపాంగాస్త్రపాషాణం । యజ్ఞైస్సంకీర్త
 నప్రాచైర్యజంతిహిసుమేధసః॥౩౨॥ ధ్యేయంసదాపరిభవఘ్నమభీష్టదోహంతీథాన్పదంశివవరిం
 చినుతంశరణ్యం । భృత్యాద్రిహంప్రణతపాలభవాభిసోతంవందేమహాపురుషతేచరణారవిందం॥౩౩॥
 త్యక్త్వాసుదుష్టజనురేషేతరాజ్యలక్ష్మీంధర్మప్రతిర్యవచసాయదగాదరణ్యం । మాయామృగందయ
 తయేషేతమన్వధావద్వందేమహాపురుషతేచరణారవిందం॥౩౪॥ ఎవంయుగానురూపాభ్యాంభగవా
 న్యుగవర్తిభిః॥నునుజైరివ్యతేరాజాశ్రేయసామీశ్వరోహరిః ॥౩౫॥ కలింసభాజయంత్యాగ్యాగుణ
 పాలహిమహాపురుష-తేచరణారవిందంవందే-కథంభూతం-ధ్యేయంధ్యాతుంయోగ్యం-సదేహిసర్వప్రసంబధ్యతే-ధ్యే
 యత్యేహేతవః-ఇంద్రియకుటుంబాదిభిఃయఃపరిభవఃతిరస్కారఃతంహంతితితథా-కించ- ఆభీష్టదోహంమనోరథపూర
 కం-కించ-తీథాస్పదంగంగాద్యాశ్రయత్యేనపరమపావనం-శివవరిందిభ్యాంనుతంస్తుతం- మహాత్తమం- సమతౌకృతా
 గ్ధావేవకీమథంతాభ్యాంనుగంతత్రాహ-శరణ్యంత్రయయోగ్యంసఖాత్మకమిత్యర్థః-తేహాప్రహ్లాదిస్తుత్యంపా
 కృతస్యకథంగోదరంస్యాత్-న-భృత్యా-హంయస్యకప్యాపిభృగ్యమాప్రస్యాద్రింహంతీతి - నకేవలమాగంతుకా
 ర్తిమాత్రంహంతి-కింతుభవాభిహేతంసంసారాణామతారకం ॥ ౩౩ ॥ ఇదానీంస్వయమాప్తకామత్వానైతపే
 త్యంభుధర్మంచసాపేక్షతాందశ్శేయశ్రీరామచంద్రంస్తోతి॥త్యక్తైః॥ అన్వైస్సుమస్త్యజాయానురేషేతరా
 జ్యలక్ష్మీస్తాంత్యక్త్వా-యదితియత్తత్కర్తవ్యః-యఃఅరణ్యమగాత్-కింరాజ్యవైకల్యదర్శనేన-న- ధర్మిష్టః-కుశఃఆర్యస్యగురోః
 దశభస్యవచసా - కించ - ఏవంస్వంరాజ్యంత్యక్త్వాపిభక్తవాన్సర్వేనదయిరియాసీతయాశుభితంమాయామృగంస్వ
 గా-కారంయోన్వధావత్ - తస్యభగవతశ్చరణారవిందంవందే-యద్వా- హేధర్మిష్టే-సంబోధనం-తథాప్యవిపక్ష
 తత్సాదార్యవచేనసంధిర్నభవతి - తథాయదగాదితిచరణారవిందమేవోచ్యతే - యద్వమాయామృగమన్వధావత్త
 తేచరణారవిందంవందేఇత్యన్వయః-అన్మృతమానం॥౩౪॥ఏవమితి॥ యుగానురూపాభ్యాంనామరూపాభ్యాం॥౩౫॥

ఏతేషుచతుర్వగేషుకలిరెవ శ్రేష్ఠతత్త్వమ్॥కలిమితి॥గుణజ్ఞాః కలగుణాజానంతియేతే - ననుకలెదోమాణాః
హుళత్వాత్రాధంసభాజయంతితత్రాహ-పారభాగినఃగుణాంశగ్రాహణః-కోసానుజితమాహ-యత్రేతి-తమంతం॥
శ్లో॥ ధ్యాయన్కృతేయజగయజ్జైస్తైత్రియాంధ్వాపరేవయన్యదాహ్నితదాహ్నితకలౌసంతీర్థకేశవమితి॥
౩౬॥ నెతి॥ తస్మాత్కలౌసంతీఅస్మాన్సంకీర్తనాత్ పరమోలాభోనాస్తియతఃసంకీర్తనాత్॥౩౭॥ కించ ॥ కృతాది
ష్యుతి॥౩౮॥౩౯॥ కావేరీతి॥అమల్యాశయాస్సంతఃపాత్రియశోభవతఃభక్తాభవంతి॥౪౦॥ భక్తస్యవిధినిషేధనివృత్తేఃకృ
తకృత్యతామాహ॥దేవషీతి॥ఆస్తాఃపోష్యాఃకుటుంబినః - ఇతరేదేవాదయఃపంచయజ్ఞదేవతాఃఎతేహం - యఃఅభ
క్తఃఋషీ- అతఏవతేహంకింకరఃతదధాంనిత్యంపంచయజ్ఞాదికతా-తథావస్త్యుతి॥శ్లో॥ హీనజాతింపరిక్షీణంఋ
ణాథాంకమన్కారయేదితి-అయంతునతథాకోసా- యఃసర్వభావేనశ్రీముకుందంశరణంగతః - కథంకృత్యంపరిహృ
త్య- యద్వా- కథంభేదంపరిహృత్య- కృతీచ్చేదనేఇత్యస్తాద్ధాతోః-వాసుదేవస్సర్వమితిబుద్ధ్వైత్యథాః॥౪౧॥ విహితక
మణివృత్తిముక్త్యానిషేధనివృత్తిపాత్రియశ్చైత్యవృత్తిమాహ॥ స్వపాదమూలమితి॥ త్యక్తఃఅన్యస్థా- దేహదౌదేవ
తాంతరేవాభావోయన- అతఏవతస్యవికమణిప్రవృత్తీనాంసంభవతి - యచ్ఛక్తంధిష్ఠిమీదాదినాడృష్టతీతంభవే

జ్ఞాపాస్త్రభాగినః॥ యత్రసంకీర్తనైవసరైస్సాన్వితోహిలభ్యతే॥౩౬॥ నవ్యాశఃపరమోలాభో
దేహీనాం బ్రాహ్మణ్యతామహ॥యతోపిందెతపరమాంశాంతినశ్యతిసంస్మృతిః॥౩౭॥కృతాదిషుప్రజానా
జన్మలూచిచ్ఛంతినంభవమ్॥కలౌఖలుభఃపవంతినారాయణపరాయణాః॥౩౮॥ కృదిత్యై-న్మహారాజ
ప్రవిశేషుచభూరితః॥తామృషణీనదీయత్రకృతమాలావయన్స్వీతి॥౩౯॥ కావేరీవహుళపుణ్యాప్రతి
చీచమహానదీ॥యేపిబంతిజలంతాసాంహసుజామనుజేశ్వర॥ ప్రాయోభాభక్తాభవతివాసుదేవైవమల
శయాః॥౪౦॥దేవషీభూతాప్రత్యణాంపితౄణాంసంకింరోచాయన్మణీచరాజన్॥ సర్వాన్తనాయశ్చ
రణంశరణ్యంగతోముకుందంపరిహృత్యకథమ్॥౪౧॥స్వపాదమూలంభజతఃప్రియస్యకృత్యస్యభావస్య
హరిఃపరైః॥వికమన్యచ్యుత్యతితంతంభంధిన్సోతీసర్వంహృదిసన్నివిష్టః॥౪౨॥నారదః॥ ధర్మాభాగ
వతానన్ధంశ్రుత్యాసమిధితేశ్వరః॥జాయంతేయాన్మృణీన్ద్రితసాపాధ్యాయోభ్యపూజయత్॥౪౩॥ త
తోంతదాధిరైస్థాస్సర్వలోకస్యవశ్యతః॥రాజాధమానుపాతిష్ఠన్నాచపరమాంగతీమ్॥౪౪॥ త్వను
ప్యేతామహాభాగధర్మభాగవతాశుత్రాత్॥ ఆస్థితశ్చగ్ధయానుష్ఠైఃసంగాయాస్యసేవరం
౪౫॥యవయోఃఖలుదంపత్యోర్యశసాపూరితంజగత్॥పుత్రతామగమద్యద్వాంభగవాసీశ్వరోహరిః॥
౪౬॥దత్తనాలిరిగనాలాపశయనాసనభోజనైః॥ఆత్మానాంపావితఃకృష్ణేపుత్రస్నేహంప్రకుర్వతోః
౪౭॥ వైరేయంనృపతయశ్శిశుపాలపాంప్రసాల్యాదయోగతిలంసంవిలోకనాదైః॥ధ్యాయంతఆ
కృతధియశ్చయనాసనాదౌతత్సాన్యమాపురిమరక్షియాంపునఃకిం॥౪౮॥మావశ్యబుద్ధినుకృతాఃకృష్ణే
సర్వాన్త్యైశ్వరేమాయామనుష్యభావేనకూడైశ్వర్యేవరేవ్యయే॥౪౯॥ భూభారాసురరాజన్యహంత
త్ - తదపిహరిభూమోతి- ననుయసుప్రంనావమన్యైతతత్రాహ-పరైఃపరేహంయమాదీనామిశానియంతా - నను
చశుశ్రీష్టవిమలమైవాజ్ఞేభగవద్వచనాత్సజ్జ్ఞాభంగంకథంసహితతత్రాహ- ప్రియస్య - ననునాయంప్రాపక్ష
యాథాంభజేతతత్రాహ-హృదిసన్నివిష్టః-సహివస్త్రశక్తిరథితామపేక్షతఇతిభావః॥ ౪౨॥ ధర్మాణామి- జాయంతే
యాజయంతేపుత్రా॥౪౩॥ తతఇతి॥ఉపాదిష్ట- అమతిష్ట॥ ౪౪॥ త్వమితి॥ నిస్సంగోభూత్వా॥౪౫॥ శాస్త్ర
ప్రతీయేయముక్త- యువాంకుసంగతపేవకృతాథావతిత్యాహ॥ యవయోరితి॥వాంయవయోః॥౪౬॥ సచసర్వక
మాన్యకాదిభాగవతధమైరన్యేహమివయువయోఃసర్వేశుద్ధిరాపాదనీయా-పుత్రవలాలనైవభాగవతధర్మ
సర్వస్వవిమృతేరిత్యాహ॥దత్తనెతి॥ కృష్ణేపుత్రఇతిస్నేహంప్రకుర్వతోఃవాం - తస్యదత్తనాదిభిరాత్మాపావితః
శోధితః॥౪౭॥ఏతదేవతే ముతికన్యాయనన్పుటయతి॥ వైరేణితి॥ యంశయనాసనాదౌవైరేణాపిధ్యాయంతఃసన్యగతి
విలాపాదైఃఆకృతధియః తత్రేగాకారాధీయేహంతే - తత్సాహవ్యమాపుః - కింపునర్వక్తవ్యమసురక్షియాంత
త్సాన్యంభవతితి॥ ౪౮॥ననుపుత్రస్నేహశ్చెస్మోక్షహేతుఃతహింసార్వేముక్త్యర్థకతత్రాహ॥ మేతి॥ అపర్యమితిబు
ద్ధింమాకృతాఃఅడాగమశ్చౌదనః॥౪౯॥ననుకథమీశ్వరోమనుష్యస్సాన్వితః - కథంవాస్యపిశ్వసృష్ట్యాదికతుఃపూతనా

శోషణాదకషాయాత్పర్యమివనిరూప్యతేతత్తామి॥భూభారేతి॥భూభారరూపాఃఅనుగాఃతపివగాజన్యాః తేహంహంత
 వెతాహంతుం- నివృత్తైఃమోక్షాయ॥ ౫౦॥౫౧॥ఇతి॥ ఇహఅస్మిన్నైవదేహాతమలంమోహంధూయబ్రహ్మ
 త్వాయ్యిల్లతే॥౫౨॥ ఇహభావాథాదీపికాయాం - పంచమోధ్యాయాభ్యాసః*****
 శ్లో॥ పశ్యేబ్రహ్మదభిస్తుత్వాగంతుంవిజ్ఞాపితంహరిం॥ ఉద్వపఃపాఞ్చాయామాసస్వధామనయమామితి॥ అతఃపరమ
 తివస్తరేణాత్మవిద్యాంనిరూపయితుంతస్మిన్స్తావమాహ॥అథేతి॥ ఆత్మజైఃసనకాదిభిఃఅభ్యుగాత్తద్వారకామితవతుర్ధేనా
 న్దయః॥౧॥౨॥౩॥ననుతేనాముపేంద్రాదిరూపంభగవంతంనిత్యంపీత్యతాంకేయమతిథ్యక్షులంశతహా॥ వపుషేతి॥ యే
 నవపుషానిరిలోకాననారమస్య-సర్వలోకమయశోపితేనౌదతనుదరంవపుఃదిదృక్షువః॥౪॥౫॥సామితి॥ వ్యవతుశతవ
 శ్యో॥౫॥స్వరైతి॥స్వగోద్యానాదుభ్యవైమాత్రైః- చిత్రాశిశ్యంఖిలాబంధప్రాయాణపదాలంకారాశ్చయనుతా
 భిఃగీర్షిః॥౫॥నతాఇతి॥బుద్ధీంప్రియాదిభిఃకనాదినాప్రాణైరవబలహేతునాదండవశ్యశ్రీహాతేనతాఃవయంనమ
 స్కృతవంతః-స్తేతివస్తయే-యదాహుః॥ శ్లో॥దోర్భాగ్యంపద్భాగ్యవజానుభ్యామురసాశీంసాన్భితా॥ మనసావచసాచ
 తిప్రణామోహంఘోరఘోరఘోర-ప్రశబ్దోక్తవిప్రయాయవిశేషణం-కషయమయాదురుపావాత్ ముముక్షుభిః భావయుక్తై

వెగుప్తయసతామ్॥అవతీర్ణాన్యైవృత్తైఃశోలోకవితన్యతే॥౫౦॥ శ్రీశుకః॥ ఏషశ్చుత్త్వామ
 హాభాగోపమదేవోపిష్టితః॥ దేవకీవహహాభాగాజహాతురోహమాత్మనః॥ ౫౧॥ ఇతిహాసమమంపు
 ణ్యంధారయేద్యస్మమాహితః॥సప్తధూయేహాశమలంబ్రహ్మభూయాయ్యిల్లతే॥ ౫౨॥*****

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-ఏకాదశస్కంధే - పంచమోధ్యాయః

శ్రీశుకః॥ అథబ్రహ్మచ్చైవైదేవైఃప్రజైరేరావృతాభ్యుగాత్ । భవశ్యభూతభవ్యైశోయయాభూ
 తాజైవృతః॥౧॥ఇ దోమరుద్భిభాగవానాదిత్యావసవోశ్వినా॥ ఋభవోఽగిరసోరుద్రాఃశ్వేసా
 ధ్యాశ్చైవదతాః॥౨॥గంధర్వాపురసోనాగాస్సధచారణగుహ్యకాః । ఋషయఃపితరైశ్చైవసంహృతా
 రకిన్సరాః॥ద్వారకాముపసంజన్తుస్సర్వైకృష్ణదిదృక్షువః॥౩॥ వపుషాయేభగవాన్నిరలోకాననారమః
 యశోపితేనోలోకమసర్వలోకమలావహమ్॥౪॥సాంవిభ్రాజమానాయాంసమృద్ధాయాంమహద్ధి
 భిఃవ్యవతుశావితృప్రాక్షాఃకృష్ణసద్భుతదగ్ధనమ్॥ ౫॥ స్వగోద్యానోభ్యవైర్మైత్ర్యశ్చానయంతో
 యమాద్యహమ్గీర్షిస్త్రపదాథాభిస్తుప్తుపుజాగదీశ్వరమ్॥౬॥ దేవాః॥ సతాత్ప్రతేనాభవదార
 విందంబుద్ధీంప్రియప్రాణానవోవహాభి॥యద్వింత్యతేతత్పూజితావయుక్తైర్ముముక్షుభిఃకర్షమయో

నిపాశాత్॥౭॥ త్వంనూయయాప్రిగుణయాత్మగనుర్నిభావ్యంవ్యక్తంస్పృజన్యసేలుంవసేతద్దణ్డః॥
 వైత్రేక్ష్యానానజిఃకర్షిభిరజ్యతేవైయస్సేసుఖేఽవ్యసమి తేభిరశోనవద్యః॥౮॥శుద్ధివృణాంనరుతథేక్ష్య
 దురాశయానాంవిద్యాశుక్రితాధ్యయినదానతపఃక్రియాభిః॥ సత్త్వాత్సానామృతభావేయశసేన్రశ్మధం
 చ్ఛ్చగ్ధయాశ్రవణసంభృతయానాథాస్యాత్॥౯॥స్యాన్నస్త్రవాంఘ్రిరశుభాశయభూమకేఽఃక్షమా

రపియతే-వలకుంతపూజదింశ్యతే-నగుదృశ్యతే-తద్వయంసంతాఃఅహూభాగ్యభుత్వం॥ ౭॥ ననుమమాపిదృష్టాదృ
 వ్యకషాకరణాంబు-శోమత్వాదారవిందవింతసంకషాపాశాన్ముముక్షుభిఃక్రియతే-తత్రాహుః॥త్యమితి॥ హేఅజిత
 ఆస్తామిదాసీంతసంఅల్పంకషాతే-త్వం-వ్యక్తంమహదాదిప్రపంచంస్పృజసిపాలయపిసంహరసిచ- తదప్యాశ్చన్యేవన
 పృథక్-దుర్నిభావ్యంమనసాప్యవైర్విరవిత్యేకం-తద్దణ్డః-తస్యాఃమాయాయాఃగుణేషుసంస్థితైస్సగ్ధిః- అధవప
 నైఃకషాభిభృవానాజ్యతేనలివ్యతే-కుతః-యోభవాననవద్యఃరాగాదిరహితః- యతఃస్వేఆత్మస్వరూపేసుఖేఅవ్య
 వహితేఅనాప్యతేఅభిరతః-అతస్త్యంకషామరవస్సప్యాత్మారామ్యేవరమేశ్వరఘటిముముక్షుభిఃసంత్యతభిభావః॥౮॥
 నన్వాత్సామస్యకింరర్షకరణైరతతహుః॥శుద్ధిరితి॥ హేక్షుధ్య-హేఋషభ- దురాశయానాంరాగిణాంవిద్యాఉ
 పాసనా-విద్యాదిభిస్త్రభాశుద్ధిరభవతి-సత్త్వాత్సానంసత్త్వమూర్తేశ్రీహారావేఅత్మామనోయేమాం శుద్ధాంతఃకర
 ణానామితివా- తేహంసంతా-తేయశసేశ్రవణసంభృతయాపరిపుష్టయా-ప్రపృథయాసచ్ఛగ్ధయానాథాస్యాత్-
 ఏవంపరమపావనస్యయశసోవితానాయతవకమాచరణమితిభావః॥౯॥తదేవంత్యద్యశసేప్రవృధసచ్ఛగ్ధైవశుద్ధిహే
 త్తఃఅస్మాభిస్తుతవాంఘ్రిద్యుఃప్రతః॥స్యాదితి॥తవాంఘ్రినోస్తాకమశుభాశయానాంవిషయవాసనాంధూమకే

●X X

ప్రకృతిపురుషయోరపివరస్య-తస్య తేపురుషోద్దమస్యపాదఃసంశంఠనోతు || ౧౪ || ప్రకృతిపురుషభ్యాంపరస్వముపహ
 నయంతఃకాలత్వేనపురుషోద్దమతామాహుః || అస్మిన్ || అస్యజగఃఉదయాదీనాం హేతుః-అతఃఅవ్యక్తంప్రకృతిః జీ
 వఃపురుషఃసహజాహమాద్భ్యం తేహంతాల-నియంతారంత్యామాహుః || శ్రుతితత్వాత్పరతఃపరః సహతఃపరమవ్య
 క్తమవ్యక్తాత్పురుషఃపరఃపురుషోద్దమసంకించిత్యాశాస్తాసాంరాగతిరిత్యాదిశ్రుతేః- కించ- అయంసంవన్విరాత్మకః
 యఃకాలఃప్రిత్యాభిఃప్రిణిచాశుగ్ధాస్యానినాభయోయస్యసోపిస్యమేవ-అగస్త్యముద్దమఃపురుషఇతితథాదగీతాను ||
 ౧౫ || యస్మాత్తద్దమతీహమాత్మరాదపివోద్దమః || అతఃప్రిత్యేవేదేవప్రధితఃపురుషోద్దమఇతి || ౧౫ || త్వమేవప్రకృత్యా
 దిద్వా రాజగత్పుష్ట్యాదిహేతురీశ్వరం తేన ప్రకారేణతదాహుః || ఇదృశి || త్వద్దేవురుషోద్దమం శ్రీంసమధిక్య
 త్వప్రాప్య-యయామాయయాఅధిష్ఠితః-సహంతందై-కమివ-అస్యవిశ్వస్యగర్భమివసోయంసహజామైవమాయ
 యాలినుగగస్ఫుటస్తనస్సకాశారంభకోశంసవజ-త్వయానుగతిఇతిపాతేత్వయాఅధిష్ఠితః తయామాయయాలిను
 గతఇతివివేకః || ౧౬ || నస్యేవంభూతమీశ్వరస్యంమమకుశోవగతంతదాహుః || తదితి || తస్మాత్ తస్థుఃస్థావరస్య-జగతో
 జంగమస్యవ-భవానధీశః-యద్యస్మాత్ మాయయాఉత్థాఉజ్జ్వంభితాయానునివృత్త్యాఇంద్రియవృత్తిఃతయాఉపనీ

నయేప్రవృత్తఃకాలోగభీరరయఉద్దమపురుషస్త్యం || ౧౫ || త్వద్దేవుమానసమకృత్యయయాస్య
 వీర్యంభక్తేనహంతమివగర్భమమోఘవీర్యః || సోయంతయానుగతత్వనలండకోశంహ్రాసంసంజ్ఞబహి
 రాపరణైరుపేతం || ౧౬ || తద్దస్తమత్వజగతశ్చభవానధీశోయన్తాయయోగ్ధగుణవిక్రియయోగవితా ||
 అథాథాజుషన్నపిహ్యమీకవతేనలిప్తోయేన్యేస్యగఃపరిహృతాదపివిభ్యతిస్త్య || ౧౭ || స్మైరావలోకలవద
 శీతభావహరిభూనిండలప్రహితసారామంత్రశౌండైః | పత్నయస్తమోదశసహస్రసంఖబాదై
 ర్యస్యేంద్రియంవిమధిశుంకరణైర్నవిభ్యతిః || ౧౮ || విభ్యస్తనామృగభాదవహాస్త్రిలోక్యాఃపా
 దావనేజసరితశ్చనలాహంతుమ్ | అనుశ్రవంశ్రుతిభిరంఘ్రిజమంగసంక్తైర్భద్రయంశుచివదస్తఉ
 సస్పృశంతి || ౧౯ || శ్రీశుకః || ఇత్యభిప్రాయవిబుధైః సేవశ్చతథృతిహారిమ్ | అభ్యభావతగోవిందంప్రణ
 మ్యాంబరమాశ్రితః || ౨౦ || బ్రహ్మభూమేర్భూరావతారాయపురాంజ్ఞాపితఃప్రభో | త్వమస్మాభిరశే
 షాత్తంస్తద్భక్తేవోపపాదిగమ్ || ౨౧ || ధర్మశ్చస్థాపితస్సత్తునశ్యసంధేషువైత్వయాఃకీర్త్యదీక్షువిషీ
 ప్రాసర్వలోకమలావహాః || ౨౨ || అవతీర్ణయదోర్వంశేవిభక్తియాగ్రహనుద్దమమ్ | కర్మణ్యుద్దామవృత్తా
 నిహితాయజగతోక్యథాః || ౨౩ || యానితేవరితాశీశమనుష్యాస్సావవఃకలా | శృణ్వంతఃకీర్తయంతిశ్చ
 గరిష్ఠ్యంశ్యంజసాతహః || ౨౪ || యదువంశేవతీర్ణస్యభవతఃపురుషోద్దమ | శరచ్చాగ్రవ్యతీయాయపంచ
 వింశాధిఃప్రభో || ౨౫ || నాథునాతేఖలాధారదేవకార్యేవశేషిణం | కులంచవిప్రశాపేనకష్టప్రా
 యమభూదిదం || ౨౬ || తతస్త్వధానువరమంచితస్యయదిమన్యసే | సూక్తాలోకపాలాన్నఃపా
 హివైకుండకింకరాః || ౨౭ || శ్రీశుకః || సంప్రతోభగవాన్గంధివిబుధైఃపర్షజాదిభిః | ప్రతినంద్యాహతా

తాఅథాథావిషయా-జుషన్నపిజుషమాగోపహేహ్యమీకవతేనలిప్తస్త్వం-యేత్వన్యేజీవాయోగివోవా-స్వతఃపరి
 హృతాదపిఅవిద్యమానాత్ త్యక్తాద్వావిషయజోషణాత్ భిభ్యతివాసనామాత్రేణభగ్యంతత్యాద్యర్థః || ౧౭ || అలిప్తస్య
 మాహుః || స్మైరేతి || స్మైరావలోకఃమండప్రితవిలసితోవలోకః-తస్యలవఃకటాక్షః - తేనదశితోయోభావఃఅభిప్రా
 యః- తేనమమోహరియమ్భూనిండలం-తేనప్రహితాయేసారతానుంశ్రావః - తైశౌండైఃప్రగల్భైః-అనంగబా
 దైఃకానుస్యబాదైస్సంమోహనైఃకరణైఃకానుకభాభిఃపోదశసహస్రంవర్షియః - యస్యేంద్రియంమనఃవిమధిశుం
 క్తైర్భయిశుంసవిభ్యతిఃససంధాః - సఃభవానలిప్తఇతిపూర్వేణాన్వయః || ౧౮ || తస్మాత్ || విభ్యతిఇతి || తవా
 మృతహాపాకథాతదేవఉదండదకంతద్వహంతీతిఅమృతకథోదవహః - అథనావహంతీతివహఃఉదకస్యవహఃఉదవహః
 నద్యః-ఉదకస్యదస్సంజ్ఞాయామిశ్యుదభావః-అమృతకథాయాఉదవహఃకీర్తనద్యఃతథాపాదావనేజసరితోగంగాద్వా
 నద్యః-ఉదకస్యదస్సంజ్ఞాయామిశ్యుదభావః-అమృతకథాయాఉదవహఃకీర్తనద్యఃతథాపాదావనేజసరితోగంగాద్వా
 శ్చ-త్రిలోక్యాశేమలానిహంతుంచిభ్యః-తేనప్రకారేణ-అనుశ్రవంశురూపురగమనుశ్రూయత ఇత్యనుశ్రవోవె
 దస్తప్రభవంకీర్తిహవంతీర్థంశ్రుతిభిఃశ్రవణేంద్రియైఃఅంఘ్రిజంగాంగంఅంగసంక్తైః-ఎవంశుచివదఃస్వాశ్రమధర్మ
 స్థాః-తవతీర్ణద్యయంఉపస్పృశంతిసేవంతఇతి || ౧౯ || ఇతి || విబుధైః సహ || ౨౦ || ౧౭ || ధర్మశ్చవిషీప్రావిస్తా || ౨౧ ||

అవతీర్ణ్య ఉద్దామగవృత్తానివిక్రమాఃయేషుతానికమాణి॥౨౩॥౨౯॥తదితి॥వీర్యశౌర్యయుక్తయాశ్రియా ॥ ౩౦॥
యదీతి॥ఉద్వేలెనలఃఘోరమర్థాదేన॥ ౩౧॥ఇదాసీమితి॥వైకుంఠంనూస్యగవభవనంయాస్యామి॥ ౩౨॥ ౩౫॥ నేతి॥
ప్రభాసంయాస్యామిఇతివదతోభగవతోయనభిసాగ్రియః - పతేదేవాంశాఃస్వాధికారానేవామాంత- సమసవ్యో
మోక్షం- ద్వావరత్యాంతువ్యతాస్సద్యోముచ్యేర- తస్మాదభ్యుదయఫలంప్రభాసంసేష్యామితి॥ ౩౬॥ యత్రేతి॥
దక్షశాపాత్ యత్తుశాపాహీతశ్చంద్రః యత్రస్వాత్వాన్నమాత్రంకృత్యాకీర్తిసాత్ - గచ్ఛోగదఃఖాత్సవ్యో
ముక్తస్సకళావృద్ధింభేజే॥౩౭॥వయమితి॥ఉశిజఃకమసీయాంఅంధసాలన్నేన॥౩౮॥ తేషితి ॥ ఉద్వేషియథాసుయే

ప్రాజన్మాయానుమజక్షశ్వరః॥౨౯॥శ్రీకృష్ణః॥అవధారితమేతవైయదాధవిమధేశ్వర । కృశించఃకా
ర్యమఖిలంభంమేర్భారోవతారితః॥౨౯॥ తదిదంయాదవకులంవీర్యశౌర్యశ్రీయోద్ధామ । లోకంబిష్య
తుశ్యుద్ధమైవేలయెవనుమాణవః॥౩౦॥యద్యసంహృత్యదృష్టానాయదూసాంఘటకులమ్ । గం
తాస్త్వసేనలోయముద్యేలెనవినంతుశి॥౩౧॥ఇదాసీంనాశఆరబ్ధఃకులస్యద్విజశవతః॥ యాస్యామి
భవనంబ్రహ్మన్నేతదంతేతవానఘ॥౩౨॥శ్రీశుకః॥ ఇత్యుక్తోలోకవాధెనస్వయంభూఃప్రణిపత్యగిమ్ ।
సహదేవగతేదేవస్వధామప్రత్యవద్యత॥ ౩౩ ॥ అథతస్యాంమహూత్వాతాద్వారకాయాంస
ముగ్ధితా॥విలోక్యభగవానాహయమవృద్ధాసమాగతా॥౩౪॥శ్రీకృష్ణః॥ఎతేవైసుమహూత్వా
తాహ్యుత్తేష్యంతీహసరతః॥శావశ్వనఃకులస్యాసీద్బ్రాహ్మణభ్యోదురత్యయః॥౩౫॥ నవస్తవ్యమిహ
స్వాభిజిజీవిషుభిరార్యకాః॥ప్రభాసంసునుమాఘణ్యంయాస్యామోదైవమాదిరమ్ ॥ ౩౬॥ యత్ర
స్వాత్వాదక్షశాపాగ్ధృహీతోయత్తుశాపరాట్ । విముక్తఃకీర్తిసాత్సవ్యోభూయోభేజేకళోదయమ్॥
౩౭॥వయంచరిష్మిన్నాప్లుత్యతర్వయత్వాపిస్యాంసరాభోజయిత్యోజివిప్రాన్నావాగుణవతాం
ధసా॥౩౮॥ తేషుదానానిచాత్రేమశ్రద్ధయోప్తామహంతేవై । వృజినాతరిష్యామోదానైర్నాభి
వాణవమ్॥౩౯॥శ్రీశుకః॥ ఏవంభగవతాదిష్టాయాదవాఃకురునందన । గంతుంకృశ్నియస్తీక్షణంస్యంద
నాసమయాముజా॥౪౦॥ తన్నిరీక్షోద్ధవోరాజశ్రుత్వాభగవతోదిమ్దృష్ట్యోద్ధిష్ఠాఃఘోరా
ణితిత్యంకృష్ణనుమప్రసః॥౪౧॥విమక్తఉవసంగవ్యజతామీశ్వరేశ్వరమ్ । ప్రణమ్యశిరిసాపాదౌప్రాం
జలిస్తనుభావత॥౪౨॥ఉద్ధవః॥ దేవదేవేతయోగేశపుణ్యత్రవణకీర్తన । సంహృత్యైతతులంనూసం
లోకంసంత్యక్త్యతేభవా॥౪౩॥ విప్రశాపంసమధోపేప్రత్యహంనయదీశ్వరః॥౪౪॥ నాహంసవాం
ఘోరికమలంతుశాథమపి కేశవత్యక్తుంసముగృహేనాథస్వధామనయమామసి॥౪౫॥ తవపీడితంకృ
ష్ణస్మణాంపరమమంగళమ్ । కణపీయూషమాస్వాద్యత్యజత్యన్యస్పృహంజనాః॥౪౬॥ శయాస్సనా
టనస్థానస్నానశ్రీడాశనాదిషుకథంత్యాంప్రియమాత్మానంవయంభక్తాస్త్యజేమహి॥౪౭॥ త్వయో
పభుక్తప్రగ్ధంధనాసీలంకారచర్మితాః । ఉద్భిష్టభోజిమోదాసాస్తవమాయాంజయెమహి॥౪౮॥ వాగ
రశనాఘ్రిపయశ్యగ్రీనుశాఢద్వకమంధినః । బ్రహ్మఖ్యంధామతెయాంతశాంతాస్సన్యాసిసోమలాః॥
౪౯॥ వయంత్విహమహాయోగిభ్యశ్శుంతఃకమావత్సమస్తద్వాగయాశరిష్యామస్తావదైర్ముహు
రంతః॥౫౦॥ స్మరంతఃకీర్తయంతస్తైకృతానిగదితానిచగతున్మీనతేక్షుగయ్యేశంయన్నలోకః । జం
బన॥౫౧॥ఎవంవిజ్ఞాపితోరాజన్భగవాదేవసీమతః । ఏకాంతినంప్రియంభృశ్యమద్ధవంసమభాషత॥౫౨

శ్రేవీజము ఫలంబహుఫలంభవతి- తథాదానంసత్వాప్రతిద్యోతయతి॥౪౯॥౪౨॥ దేవదేవేతి॥ లోకంమత్సలోకం॥
౪౩॥విప్రశాపమితి॥ సప్రత్యహానప్రతిహతవా॥౪౪॥౪౬॥శయ్యేతి ॥ శయాదిషుత్వాంభక్తాఃశ్రవ్యంసేవితవంతా
వయంకథంత్యజేమ॥ ౪౭॥ త్యక్తుమశక్తువప్రాథమ్యే సమాభయాదిత్యాహ॥ గ్నియేతి॥చదేతాఃఅలంకృ
తాఃహినిచ్చితజయేమ॥౪౮॥సన్యాసిసోహిబ్రహ్మచర్యాదిబహుజ్ఞైఃకథంతైరంతి-వయంగ్వి నాయాసేనైవగరి
ష్యామశ్చత్యాహ॥ వారరశనాశ్చతి॥ ఉద్భవమంధినఃఉద్భవరేరిసః॥౪౯॥ వయమితి ॥ తావదైఃభక్తైస్సహత్వద్వా
రణయా॥౫౦॥స్మరంతశ్చతి॥క్షేపఃపరిహాసఃవ్యంధైకత్వం॥౫౧॥ ఎవమితి॥ఏకాంతినమిత్యాదిస్వాభిప్రాయావంచ
నేహీతుః॥౫౨॥ఇతిభావాథాదీపికాయాం - సన్తాధ్యయవ్యాఖ్యాః

శ్లో॥సప్తమేతూర్థవజ్జానసద్వైపుప్రస్వయంహరిః|అవఘాతేతిహాసోక్తగురువ్యస్తావవణాయత్|యదితి||యదాశ్శసం
హృత్వైతత్కులమితి-స్వర్వాసంశ్రీవైకుంఠవాసంప్రతి||౧|| ౨|| త్వంతుసర్వత్యాగనఆత్మన్యోభవేతివక్తుమాహాత్ర
యోగకులమితి|యహి-తి||తనైవాయంనప్రమంXభోభవిష్యతీతి||౪|| నేతి||నవప్రవ్యమేవత్వయా||౫|| ౬|| ననుగుణదో
షాభ్యాంవిషమేలోకేతుతఃసనుదృష్టిఃస్యామతలహ||యదిదమితి||నునఆదిభిఃగృహ్యమాణంమనోమయత్వాత్ మాయేతి
విద్ధి-తదపిసస్థిరతరం-కింతునశ్వరంవిద్ధి||౭||నశ్వరత్వేహేతుః||పుంసభితి||అయ్యక్తస్యవిష్కీప్తమనసః-నానాథోభేదవిష
యోభగ్నిహః-సభగ్నిమపవగుణదోషభాక్ - ననువేదనైవవిధినిషేధాభ్యాంభేదస్యసస్యతోక్తసభగ్నిమవిజృంభితగుణదో
షబుద్ధేఃపుంసప్రదాహాకర్తేతికమణవిహితంఅకమణతన్మోషవికమణసిద్ధమితిభేదః - అవిద్యావద్విషయపవవేదభిస్య
భః||౮||తస్మాదితి||కథమాత్మనిపరిచ్ఛిన్నేవితీతంజగదిక్షణీయం-తత్ప్రాహ-ఆత్మానమితి-మయిబ్రహ్మణిరూపాపేక్షేతు
స్వ||౯||నప్రేవంయ్యక్తదిత్వేనకమాకరణేదేవాదయోవిఘ్నాకరిష్యంతి-తత్ప్రాహ||జ్ఞానే||జ్ఞానంవేదతాత్పర్య
నిశ్చయః-విజ్ఞానంతదధానభవః-తాభ్యాంసమ్యక్యక్తః-తతఃఆత్మానుభవేనైవమప్తవిద్యః - తనిఃశరీరాంసర్వదే
హీనాంఆత్మభూతస్థు-అంతరామైర్మప్రతిహస్యసే-అయంభావః - యావదపరోక్షానుభవంయథాక్రమంకర్మాణమ

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే- ఏకాదశసంధే- షష్ఠోధ్యాయః.

శ్రీభగవాన్||యదాశ్శమాంమహాభాగతద్వికీర్ణతమేవమే | బ్రహ్మభవోలోకపాలాస్సర్వాస్వసం
మేభిశాంతీణః||౧|| మయానిష్ఠాదితంహ్యత్రదేవకార్యమశేషతః | యదథామవతీర్ణాహమంశేన
బ్రహ్మణాధితః||౨||కులంవైతాపనిదాన్ధంనంక్ష్యత్యన్యోన్యవిద్రవత్ | సముద్రస్సప్తమేహ్ని
నాంపురీంసంస్తావమయ్యతి||౩||యద్వైవాయంమయాత్యక్తోలోకోయంనప్తమంభిః | భవిష్యత్యదిరా
త్సాధోకలినాపిసరాకృతః||౪||నవప్రవ్యంత్వయైవేహమయాత్యత్రైమహీతలె | జనోధమూరుదిర్భద్రభ
విష్యతికలౌయ్యగే||౫||త్వంసర్వంపరిత్యజ్యస్నేహంస్వజనబంధుషు | మయావేశ్యమనస్సుశ్యక్తిమ
ద్యుచితరస్యగామ్||౬||యదిదంమనసావాచాచక్షుర్భ్యాంశ్రవణాదిభిః | నశ్వరంగృహ్యమాణంచవిద్ధి
మాయామనోమయమ్||౭||పుంసోఽయ్యక్తస్యనానాథోభగ్నిమస్సుగుణదోషభాక్ | కర్మాకర్మవికర్తేతి
గుణదోషధియోభిదా||౮||తస్మాద్యక్తేంద్రియగామియ్యక్తదిత్తదంజగత్ | ఆత్మనీతుస్యవిరతమా
త్మానంమయ్యధీశ్వరే||౯||జ్ఞానవిజ్ఞానసంయ్యక్తఆత్మభూతశరీరిణాం|ఆత్మానుభవతుష్టాత్మానాంతరా
మైర్విహస్యసే||౧౦|| దోషబుద్ధ్యోభయాతీతోపేషేధాన్ననివర్తతే | గుణబుద్ధ్యానవిహితంనకరోతి
యథార్ఘ్యః||౧౧|| సర్వభూతసుహృచ్చాంతోజ్ఞానవిజ్ఞాననిశ్చయః | వశ్యంతృదాత్మికంవిశ్వంనవిషద్యై
తవైపునః||౧౨|| శ్రీశుకః||ఇత్యాదిప్రోభగవతామహాభాగవతోన్మవ | ఉద్ధవఃప్రణవత్సాహతత్త్వ
జిజ్ఞాసురమ్యుతమ్||౧౩||ఉద్ధవః||యోగేశయోగవిన్నాన్యసయోగాత్మకయోగసంభవ | నిశ్చేయిసా
యమేప్రోక్తిస్త్యగస్సన్యాసలక్షణః||౧౪|| త్యాగోయందుమగరోభూమకామానాంవిషయాత్మభిః|

ర్యాదేవ-తదనంతరంసర్వేపామాన్యభూతత్వాన్నకోపివిఘ్ననాచరతీతి-తథాచ||శు|| తస్యేహానదేవాశ్చభూత్యా
క్షుశతలత్సాహ్యేహంసంభవతీతి||౧౦||నచోత్పన్నజ్ఞానస్యాపీయథేష్టాచరణప్రసంగిత్యాహ||దోషబుద్ధ్యైతి|| గుణదో
షబుద్ధ్యైతితోపిచాక్రీస్తనసంసారరాన్నిషేధాన్నివర్తతమకింతునదోషబుద్ధ్యా - విహితంచచాక్రియశఃకరోతి
గుణబుద్ధ్యా-యథాభావఃసంకల్పవికల్పరహితః-కిందితగరోతికుతశ్చిన్నైవర్తతేతివద్వదేవేతి||౧౧|| పవంభూతస్యనపు
నఃసంసారజత్యాహ||సర్వభూతేతి||నవిషద్యైతనపునస్సంసరేత్||౧౨||౧౩ || త్వంతుసర్వంపరిత్యజ్యైత్యాద్యవదేశమా
న్మనోయోగ్యంమన్వానసపుచ్ఛతి||యోగేశేతి||యోగేశయోగఫలదాయక-యోగవిదాంన్యాస-న్యాసోనామఅఃగో
ప్ర్యోనిత్యేవవశేషః-యద్వా - యోగోవిన్యస్యతేక్రియతేయప్రక-యోగాత్మకయోగేతత్సాప్రకటోభవతియస్య-
యోగస్వరూపేతివా-యోగస్యసంభవోయస్తాత్-చతుర్భిరైతేస్సంబోధనైః - స్వమహిమాకేవలంత్వయోవది
ప్రం-నతుమదధికారంపద్యాలోచ్యేతిదోషీతితం-తదాహనిశ్చేయిసాయతి||నచారోగ్యాద్యర్థంసర్వస్వదానాదిపదయ
న్యాగఃకింతునన్నాసలక్షణః||౧౪||త్యాప్రతియవః||౧౪||౧౫|| సభితి||యంత్రప్రతిత్వాద్యుపదిష్టంసాహం-మూఢమతిః
కుతఃమమేతిలహమితివసానుబంధపుతాగ్రిదిసహితే-త్వన్యాయయావిరచితత్వనిదేహ-విగాఢోనిమన్వః- అతఃత

୩୦୭

७५६

హసేషచ్ఛసిజడోత్తైవితావచవర్చసంసనుతశక్త్యావా-అజ్ఞానేనవా-అనైపుణ్యనవావిరూపత్వేనవా-అవాగ్విరయా
వాబౌదాసన్యంఘటతపవ-నైగదిత్యాహ-కల్పః॥౨॥మహానానందశ్చతవమతథిపృచ్ఛతి॥జపేష్వితి॥౨॥త్వమితి॥
స్వశాపహీనస్యవిషయభాగరహితస్యలక్ష్మహతుః-కేవలాత్మనఃకళతాద్రిమాన్యస్య॥౩॥౩౧॥సంతతి॥బుద్ధ్యేవోపా

శ్రీతాఃస్వీకృతాఃసమావదేశేన-అటామివర్యటామి॥౩౨॥౩౩॥నాథుహేతి॥శోభనయాపంకీలస్యరోతీతిసుపేతకృత్॥
౩౪॥ఏతదతి॥మనయాతశ్రీతాఃతదాహ-ఎతేషాంవృత్తిభిః-అన్తఃసఃశిక్షాఃశిక్షణీయనాథాహయోపాదేయాది-
అన్యశిక్షంఅనుశిక్షితవాసన్తి॥౩౫॥యతథితి॥నాహుషోయయాః॥౩౬॥క్షితేక్షమాంశిక్షితవానిత్యాహ॥భూతైరితి॥
ఆశ్రమ్యమాణఃసపీడ్యమాణఃపిద్యద్వాన్యాతానాందైవవశవర్తిగ్నంవిద్యా-ప్రతనియమం॥౩౭॥పర్వరూపా
వృక్షరూపాచయావృక్షివీతప్యాఃశిక్షిగిమాహ॥శశ్వదితి॥సర్వదాపరాధ్వాఃపరోపకారాధ్వాఃసర్వాభూతహయస్యసః - ప
రాధావవిషకాంతరిఃసంభవోయస్యసః-భూభృతఃపర్వతాత్-తస్యహివృక్షగుర్వలతాత్పూర్ణయూరప్రప్రవణాదిక్రి
యాఃపరాధ్వాపవయథా-తద్వత్ - తథానగివ్యంవృక్షశివ్యస్సకాపరాత్తతాంపరాధీనాత్తతాం-వృక్షయథాపరైరవ
ఖండ్యోత్పాప్యచానయనవప్యనునన్యతేతద్వత్॥౩౮॥వాయూరపిద్యపిధః-ప్రాణోబాహ్యశ్చ - తత్రప్రాణస్యగురు
త్వమాహ॥ప్రాణప్రత్యైతి॥ప్రాణోబాహ్యహారాదిమాత్రేణవర్తతే-రూపరసాదీభిఃప్రియవిషయాంస్తునాపేక్ష

గౌమితభావణినకతానెహసేకింబజ్జడోత్తైవితావచవత్॥౨॥జపేషుదవ్యామానేషుకామలోభ
భవాగ్నినానతవ్యసేగ్నినాముక్తోగంగాంభస్థుభవద్విషః॥౨॥త్వంహిసఃపృచ్ఛతాంబ్రహ్మన్నాత్మ
న్యానందకారణమ్॥బూహిస్వశాపహీనస్యభవతఃకేవలాత్మనః॥౩౦॥శ్రీకృష్ణః॥యదునైవంమహా
భాగోబ్రహ్మణ్యేననుమేధసాప్రప్తస్సభాజితఃప్రాహప్రత్రయావనతంద్విజః॥౩౧॥బ్రహ్మణః॥
సంతిమేగురవోరాజభవావోబుధ్యపాశ్రితాః॥యతోబుద్ధిముపాదాయముక్తోటామిహతాశ్శృ
ణు॥౩౨॥ప్రభృషీవాయురాకాశఅహోగ్నిశ్వంప్రమారవిఃకపోతోజగరస్సింధుఃపతంగోమధుశ్చగజః॥౩౩॥
మధుహాహరిణోమీసఃపింగళామరరోర్భుకఃకుమారీశరకృన్ద్రుడిణానాభిస్తుపేతకృత్॥౩౪॥ఏతేమే
గురవోరాజంశ్వగుర్వింశతిరాశ్రితాఃశిక్షావృత్తిభిరేతేషామన్యశిక్షమిహోత్తనః॥౩౫॥యతోయద
నుశిక్షామియథావానాహుషాత్పిజ॥తత్తథాపురుషవ్యాఘ్రనిబోధకథయామితే॥౩౬॥భూతైరాశ్ర
మ్యమాణోపిధీరోదైవశానుగైఃపిద్యద్వాన్దవలేమాగాదన్యశిక్షంక్షితేప్రణమి॥౩౭॥శశ్వ
త్పరాధాసర్వహఃపరాధేకాంతరిఃసంభవోసాధుశ్శితేతభూభృతోనగివ్యంపరాత్తతామ్॥౩౮॥ప్రా
ణప్రత్యైవనంతుపెగ్గన్తునైకవెంత్రియప్రియైఃజ్ఞానంయథానసశ్యేతనావకీర్యేతవాత్మనః॥౩౯॥వి
షయేష్యాపితృయోగినానాథత్వేషుసర్వః॥గుణదోషవ్యపేతాత్మానవిషజ్జైవనాయవత్॥౪౦॥పా
థిభివేష్విహదేహేషుప్రవిష్టప్రయత్రయః॥గుణైర్మయజ్యతేయోగిగండైర్వాయురివాత్మనృక్॥
౪౧॥అంతహితశ్వస్థిరజంగమేషుబ్రహ్మత్వభావేనసమన్వయేన॥వ్యాప్త్యావ్యవచ్ఛేదనసంగమాత్మనో

తే-తథామునిరవిభవేదిత్యర్థః॥ప్రాణవృత్తైరకరణేమనోవైకత్వేనజ్ఞాననాశసాన్యత్ - అతోదేహానిర్వాహఃకర్తవ్యః
ణలిపాప్రయాంతువాత్మనశ్వపిక్షిప్యేత-అతోనాధికంలిప్యేతత్యాహ-జ్ఞానమిత-నావకీర్యేనవిక్షిప్యేత॥౪౨॥విష
యానసేవమానోపివేష్వనాసక్తింబాహ్యత్వాయోఃశిక్షేదిత్యాహ॥విషయేష్వితి॥నానాథత్వేషుశిక్షోష్టాదిగర్వకే
షు-సహివాయర్వసేదహసేనజ్జతే-తత్వత్॥౪౦॥యథావాయర్గంధాదిగర్వయోగేనప్రతీయమానోపివస్తుతోనతద్యో
గి-ఏవందేహాదిగర్వయోగేనాహంప్రత్యయేనప్రతీయమానోపిఅత్తనతగర్వవానిసంభావితమితి వాయోరేవశిక్షితి
మిత్యాహ॥పాథిభివేష్వితి॥తగ్గణాశ్రయఃదేహాధర్మాభిలాగ్దినాశ్రిత్యవతమానః-గుణైస్తైరైవ॥౪౧॥ఏకవై
వాత్మనఃఅంతర్బహిర్భావేనవతమానత్వమసంగత్వంచేతకాశాత్శిక్షితంసంభావనాద్వయమాహద్వయేన॥
అంగహితశ్వేతి॥అంతహితశ్వదేహంగణలోపి-ముఖేఅన్యోదేహాద్యసంగంతవలవ్యవచ్ఛేదందభావయేత్ -
కుఠఃస్థిరజంగమేషుసమన్వయేనయావ్యాప్తిప్రయా - కింమణిమసూత్రస్యేవవ్యాప్తిః-న-విగతస్య-సవగాతస్య-త
తు-తః - బ్రహ్మత్వభావేనబ్రహ్మస్యరూపభావనయా॥త్రు॥తత్త్వమసితీత్రుతేనస్వేతత్వవేంకథంసంభవతి
తత్రాహ-నభస్త్యంతత్తుల్యత్వంభావయేత్ - యథానభసఃసవగాతస్యసంభూతాభిఃసంగఃపరిచ్ఛేదోవా - ఏవమా

స్తమోపిసంభవతీతి॥౧౧॥కించ-మాటస్తస్యాస్తమోనాగమాపాయదహదినంబంధిత్యాహ॥తేజఇతి॥తేజోబంధుమయైఃతేజశ్చఅవశ్యఅన్నంవృణోమితత్త్వయైః-కాలస్యప్రేక్షుణజైరదహదీభిః - పుమాన్నస్పృశ్యతత్సంభవసంభవతీతి॥౧౩॥స్వచ్ఛత్వాదిభిర్నుజైఃఉద్యంజగన్వనాతఃతద్భూతామయాశీషీతాఇత్యాహ॥స్వచ్ఛఇతి॥స్వచ్ఛఃనిర్మలః-ప్రకృతితఃస్వభావః సద్భుజఃసేవ్యసురాగవా-మాధుర్యఃసధురాలాపీ-తీర్థభూః తీర్థస్థానం - అపాంమిత్రైఃఉదకమిల్యఃఅమాదితీపాతేషుసఖాయంపాపాతేపునాతఃస్వచ్ఛత్వాదిభిర్నుజైరధావద్యుపావృత్యగజ్జానవ్యం॥౧౪॥అగ్నేశ్శీతమాహ॥తేజస్వితీతేజస్విత్యానాతశయాత్ - వివేచనఃతవసాదీప్తః - మధఃపాదైర్లోభ్యఃసహసాఉదరభాజనశ్చఅపరిత్రహః-యైత్యామునిః॥౧౫॥అగ్నేరెవేపితాంతరమాహ॥క్వదితి॥యథాగ్నిఃపరేచ్ఛయైవహవిగృహ్లాంతరథామునిత్యానాదాశ్శానామితిప్రాగుర్తరాశుభంభూనోభవమ్యచ్ఛపాపం॥౧౬॥అగ్నిమోదేహుపాధికిమేనఉచ్చసేవత్యాదినస్వాభావకమిత్యగ్నిదృష్టాంతేనసంధావితమిత్యాహ॥స్వమాయయేతి॥స్వమాయయాన్వావిద్యయా-స్పృష్టంసదస్లుక్షణందేవతీర్థగాదిహమవిప్రశూద్రాదిరూపంవా॥౧౭॥అగ్నేనోజన్మానిషద్వికారభావఃచంద్రదృష్టాంతేనసంభావతీత్యాహ॥విసర్గాద్యాఇతి॥విసర్గాద్యస్త-స్తౌశానంనాశః - అత్రేయంజ్యోతిశ్శాస్త్రప్రక్రియా-ఆవ్యమండలశ్చంద్రః - తేజోమండలదిగ్యః - తయోరెకమేతాగ్రివస్థానెచంద్రోనస్వశ్యతే- చతుషాంఅదిత్యమండలెనసమదేశస్థితేనవ్యవధానాత్ - సాలమానాస్యా-అథవప్రేమభి కాభిశ్చక్రోనక్షత్రాన్

మునిర్భూత్వంవితతస్యభావయేత్॥౧౮॥తేజోబంధుమయైభావైరైహదైవైరాయురేరితేఃసస్పృశ్యతేసంభవద్వత్యాకాలస్యప్రేక్షుణజైఃపుమాన్॥౧౩॥స్వచ్ఛఃప్రకృతఃసద్భుజఃసేవ్యమాధుర్యఃసద్భురాలాపీతీర్థభూఃతీర్థస్థానం-అపాంమిత్రైఃఉదకమిల్యఃఅమాదితీపాతేషుసఖాయంపాపాతేపునాతఃస్వచ్ఛత్వాదిభిర్నుజైరధావద్యుపావృత్యగజ్జానవ్యం॥౧౪॥అగ్నేనోజన్మానిషద్వికారభావఃచంద్రదృష్టాంతేనసంభావతీత్యాహ॥విసర్గాద్యాఇతి॥విసర్గాద్యస్త-స్తౌశానంనాశః - అత్రేయంజ్యోతిశ్శాస్త్రప్రక్రియా-ఆవ్యమండలశ్చంద్రః - తేజోమండలదిగ్యః - తయోరెకమేతాగ్రివస్థానెచంద్రోనస్వశ్యతే- చతుషాంఅదిత్యమండలెనసమదేశస్థితేనవ్యవధానాత్ - సాలమానాస్యా-అథవప్రేమభి కాభిశ్చక్రోనక్షత్రాన్

శరంగచ్ఛతి- ఆదిత్యప్రత్యయోదశభిరహూరాతైః - ఆతఃప్రతీవదమారభ్యంజమస్థితస్యఆదిత్యమండలస్య పంచదశోభాగఃఅవ్యమండలప్రతిబింబితోద్యశ్యతే - సాకలేత్యుద్యతే - ఎవంపంచదశేహస్త్రియోదశభిరేత్యతైఃశరంగరమితి-రాశిచక్రస్యసప్తవింశతినక్షత్రాన్కస్యమధ్యేసంముఖావంద్రాదిత్యేయదాతీవృతః - తదాసంపూర్ణప్రతిబింబంభూచ్ఛాయాలాంభితంద్యశ్యతే-సాపూర్ణమా - తస్యాంపూర్ణమాస్యాంసంపూర్ణప్రతిబింబేనబోదశశరశ్చంద్రాక్షయవశ్యతే-తతఃపునఃప్రతివదమారభ్యమండలయోర్విషమభావత్యాభావోపాసః-గత్రయథాకథానామోత్పత్త్యానయోనావ్యమండలస్యతథాత్వవోపీత్యాహ॥కథానామివేతి॥౧౯॥నిహవలోకవేనాగ్నిదృష్టాంతేనైవదేహానాంక్షుభంగురతయావైరాగ్యంశీతమిత్యాహ॥కాలేనెతి॥ఋషువద్వేగోయస్యతేన-ఆత్మనస్సుబంధినాంభూతాసాందేహదీనామిత్యర్థః- అవిహంజ్వాలానాం॥౧౯॥ఆదిత్యాచ్ఛతీతమాహద్వయేన॥గుణైరితి॥యోగిగుణైరింద్రియైర్నుజాన్వివయానుపాదత్రేయథాకాలం- ఆధీన్యాగతేనవిముంచతి - సతేషుయుగ్యతే-లబ్ధమిదత్తమితివా ఆభివేషనకరోతి-గోభిరశ్వేభిఃగాఃసలిహానిగోవలిఃసూర్యోయథా॥౨౦॥స్వత్రాభేదహుస్యస్యాప్యాస్తవోభవప్రతీతిరుపాధివశాదిత్యాదిత్యదృష్టాంతేనైవసంభావమిత్యాహ॥బుద్ధ్యతే॥స్వేస్వస్వయాపేక్షితఃఆత్మాభేదేనబుద్ధ్యతే అభివ్యవక్తీవ్యక్తిరుపాధివ్యక్తిఃప్రతిబింబితఃగర్భతత్వపాధింప్రవిష్టత్వవభేదేనస్థూలమభిభిత్వ్యతే- అకావదగన్వయః॥౨౧॥కపోతాద్భిక్షితమాహ॥నేతి॥స్నేహఃప్రీతిః-ప్రసంగఃఉపలనాద్యాసక్తిః॥౨౨॥దృష్టాంతం

ప్రపంచయతికపోత ఇతి॥౨౩॥ తయోనికథః సేషా ప్రసంగంతదౌదశయతి ప్రయోగకపోతాపతి॥ సేషానగుణితం
 నిబద్ధం హృదయం యుక్తాన్తే॥౨౪॥ శయ్యోః॥ ఏప్రజ్ఞాశ్శంకా॥౨౫॥ యం యమితి॥ సాకపోతగవళయంతీ సహానపిక్షి తా
 సాదిభిః ప్రేరయంతీ అతవేవ తేనానుకంపితా సతి- యం యం వాంఛతీతంతం కామం సమానయతీ సంపాదయామా
 స-రాజన్యైశ్చయం ధైర్యమాదతం॥౨౬॥౨౭॥ తేష్యితి॥ తేషు జలభరితేష్వం డెషు హరేః శక్తిభిః కాలకమోస్త్యభావాది
 భిరిదితావయవాః పక్షిణ్యైశ్చ మలాన్యంగాననూరుహశ్చయేషాం తే॥౨౮॥౨౯॥ తాసామితీ పరిత్రేపితైః - అదీనా
 నాః స్పృహానాం॥౩౦॥ సేషాహేతి శిశూవా లాప్తజాపుత్రా॥౩౧॥౩౨॥౩౩॥ దష్టేతి॥ స్వాలయాంతికచరతః క్రిడ
 గత్యాకపోతపుత్రా ఆతర్కప్రసార్య॥౩౪॥ కపోత ఇతి ఉక్త్యుక్త్యా దేవతత్వోపకారణం గతౌ - పాపగుభయం॥

గృహధమితాః గృహింస్థప్త్యంగమంగైః బుద్ధింబుద్ధ్యాబబంధకుః॥౨౪॥ శయ్యాసనాలనస్థానవారా
 త్రిదాశ నాదికమీమనునిభూయవిప్రభౌ చరతుర్వనరాజిషు॥౨౫॥ యం యం వాంఛతీసారాః ప్రపా
 యంత్యనుకంపితాః గంతం సమానయతామంత్యచేష్టగ్రీణావ్యభిలేంత్రయః॥౨౬॥ కపోతీ ప్రథమంగ
 భాంగృహ్లాతీకాలకతే అంతానమమవేనీచేస్త్వపక్ష్యస్సోధౌనపి॥౨౭॥ తేషు కాలకమోస్త్యజాయంతేరది
 తావయవాహరైః శక్తిభిః కర్మభావ్యాభిః కంఠం గతనూరుహః॥౨౮॥ ప్రజాపుపుషతుః ప్రేతౌ
 దంపతీపుత్రవశతౌ శృంగంతౌ మాజిగంతాసాం వివిధకాలభాషితైః॥౨౯॥ తాసాం పతత్రేస్త్వస్త్వ
 త్రైః హాజితైర్వల్లుచేష్టితైః ప్రత్యుగ్గమైరదీనానాం పితరౌ ముదమావతుః॥౩౦॥ సేషానుబద్ధహృద
 యావన్యోస్యంపిష్టుమాయయా విమోహితాదీనధియా శిశూవుపుషతుః ప్రజాః॥౩౧॥ ఏకతాజగ్గుతుస్తా
 సామన్నాధేతామటుంబినాః పరితః కాననైతస్మిన్నగ్ధినా చరతుర్పిరమ్॥౩౨॥ దృష్టౌ తాఽల్పభిః కశ్చి
 ద్యస్యచ్ఛాతౌవనేవరజః జగ్మహాకాలమాతత్యచరత స్వాలయాంతికైః॥౩౩॥ కపోతశ్చ కపోతచ ప్రజాపా
 షేనదోత్సుకౌ గతౌ పోషణమాదాయస్త్వోదముపజగ్మతుః॥౩౪॥ కపోతీన్వాత్తజావీత్యుపాలకాజా
 లసంవృతాః తావభ్యధావతోక్రీశంతీక్రీశంతౌభ్యశదుఃఖతాః॥౩౫॥ సాసక్యత్యేషాగుణితదీన
 చిత్తాజమాయయా స్వయంచాబద్ధతేనీచాబద్ధావశ్యంత్యవప్రృతైః॥౩౬॥ కపోతశ్చ త్తజావీత్యు
 ఆత్మవోభ్యధి కాప్రియాః భార్యాంచాత్మనవాం దీనో విలలాపనుదుఃఖతః॥౩౭॥ అహూమేపశ్య
 తాపాయమల్పపుణ్యస్యదుమతేః అత్యస్తస్యాకృతార్థస్య గృహస్తేగ్రీవగోహతః॥౩౮॥ అనుదా

పానుమానావయస్యమేవతిదవతాశూన్యైశ్చ హేమాంసంత్యజ్యపుత్రే స్త్వస్త్వర్యాపిసాధుభిః॥౩౯॥ సో
 హంశూన్యైశ్చ హేదీనోమృగదారోమృగప్రజః జిజీవిషేకిమధం వావిధురోదుఃఖజీవితః॥౪౦॥ తాంస్త
 ధైవావృతాః సిగ్ధిన్యూత్తుగ్రస్తాన్విచేతసః స్వయంచక్రపణస్త్రిమృత్యువశ్యన్నవృజుభౌపతతే॥౪౧॥ గం
 లద్వాలిభిః కూరః కపోతగృహమేధినమ్॥ కపోతకాకపోతంచ సిద్ధార్థః ప్రయయాగృహమ్॥
 ౪౨॥ ఏవం కటుంబ్యశాంతాన్వాత్మనద్వంద్వారామః పతత్రీవతే॥ పుష్టకటుంబంకృతం సానుబంధో
 వసీదతి॥౪౩॥ యః పాప్ర్యమానుషంలోకం ముక్తిద్వారమపావృతమ్॥ గృహేషుభగవత్సక్తస్తమారూ
 ఢయ్యగంపిదుః॥౪౪॥ ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్కంధే - సప్తమోధ్యాయః,

బ్రాహ్మణ్యం సుఖమైంద్రియకం రాజాస్య గౌరవకవేదవదేహినోయద్యధాదుఃఖంతస్మాన్మైచ్చేతత
 ద్బుధిః॥౧॥ గ్రామసుమృష్టం విరసం మహంతంస్తోకమేవ వాయువృద్ధయైవాపతితం గ్రసేదాజగరోక్తి

౬౪౫౬౫ సేతి సీచాజాతేన॥ ౬౬॥ కపోత ఇతి ఆత్మనురూపాం భార్యాంచ విలలాపనశోచమా॥ ౬౭॥ పక్ష్యుర్విలాపమా
 మా-ప్రియో అహూతా ఇతి అత్యస్తస్య దృష్టసుఖాత్కృతార్థస్య ఆదృష్టమసంపాదయతః॥ ౬౮॥ ౭౦॥ తానతి॥ తావాప్య
 తావశ్యన్నపిసియుజాతేషు॥ ౭౧॥ ౭౨॥ దాష్టాంతికేయోజయతి॥ ౭౩॥ ఏవంగృహోసక్తితిరశ్చానువ్యవర్థా
 హాతుః అతః నానువ్యస్య త్యతిగంధితైవేత్యాహా॥ ఇతి॥ ౭౪॥ ఇతి భావాధాదీపికాయాం - సప్తమాధ్యాయవ్యాఖ్యానః
 శ్రీ అష్టమే జగరాదిభ్యోనవభ్యశ్శిక్షితం హరిః అవధూతగిరాచాహవేకాయోద్ధవం ప్రతి॥ ప్రారబ్ధకమభోగస్యా
 వశ్యంభావిత్యాదీదధోద్యమైవధానాయవ్యాయః కర్తవ్య ఇతి అజగరాద్విక్షితమాహా॥ సుఖమితి॥ యదైంద్రియ
 కసుఖంతస్యైర్లెనరకేవభవత్యేవ-యథాదుఃఖం-తస్మాద్బుధః తస్మైచ్చేత్॥౧॥ శరీరగిర్వాహమాక్రంతు యథాలజ్ఞన

కర్తవ్యమేవేత్యాహ|| గ్రాసమతి|| అజగత్సర్వే|| యః తావన్నాత్రేపి ఉదాసీనః || యదానాపతేత్ తదాకిం
కర్తవ్యంత్రాహ|| శయాతే|| అనుప్రసృ|| భగవద్దేవతావేద్యమేవ ప్రాప్తమిత్యేర్థవా|| ౩|| ననుసంస్థా
పితాయాత్రేవకింఁబున్యహ|| ఓజఃశ్రీ|| బంజితం|| త్రియబలం-సహాననోబలం-బలంశారీరమేవ-తద్యుక్తమపి దేహనుకర్త
కిమేవవిభ్రత్-శయానవభవేత్ - పీతనిత్రస్వాదైదత్తపృష్ఠేభవేత్ - నపునరీహతఇంద్రియవాపీతపరకాదా
వ్యోపారసపిపారయతి|| ౪|| సముద్రాద్భిక్షిణమాహ|| మునిః|| బహిఃప్రసన్నశ్చసావంతగౌఁభీరశ్చ - చుర్విగా
హ్యసేవంభూతఇతిచరికల్పయితుమశక్యం|| అలయ్యోభిప్రాయత్వాత్ - చుర్వియః|| అనః|| క్రవణీయః|| తేజస్విత్వాత్ అనంత
పారః|| కాలతోదేశతశ్చ|| పరిచ్ఛేద్యః|| స్వరూపావిర్భూతాత్ - అత్యోభ్యః|| అవికార్యః|| రాగాద్యభానాత్ - స్థిమతోదగిత్వ
లోదకః|| అణావోయథాతద్యదేతేనుకః|| అణావగవభవేదగ్యథః|| ౫|| కింఁ|| సమృద్ధే|| వమానః|| సరిద్భిః|| సమృద్ధోపి
సాగరోయథానోత్పేత-ప్రేక్ష్యేద్యహి|| నోద్రుతి|| ప్యేత్ - తథాసమృద్ధకానుః|| తస్మిన్సోవానమృప్యేత్ నచశోచేది
త్యథః|| అత్రహేతుః|| నారాయణవరః|| నశువిషయపరిభి|| ౬|| రుంఁ|| గంధస్సర్వశబ్దరైః|| వంఁ|| భిః|| విషయైః|| సుమోహి
తాః|| పతంగమధుకరగజహరీణమినాహతాః|| అతస్తేష్యనాన్|| క్తాః|| వంఁ|| తే|| గురవః|| తమక్తం || శ్లో|| పతంగమాతంగపరంగ
భృంగమినాహతాః|| వంఁ|| భిః|| రేవంఁ|| చ|| వికః|| ప్రమాదీ|| సః|| భంఁ|| నమాన్యతే|| యస్సేవ|| తే|| వంఁ|| చ|| రేవంఁ|| చేతి - తత్త్రహపవిలాస
మోహితోనశ్యతీతవతం|| గాఁ|| ధ్విక్షితమాహ|| దృష్టేతి|| తస్యాః|| భావైః|| ప్రలోభితః || ౭|| స్త్రియముపలక్ష్యకృత్యైర్వైత

యః|| ౧ || శయాతాహనిభూరీణినిరాహరోనుక్రమః|| యదివోపసమేద్ధాగ్రీసోమహహిరివిదిప్తభుక్|| ౩||
ఓజస్సహూబలయుతంవిభ్రదైవానుకర్తృకం|| శయానోపీతనిత్రశ్చనేహితేంద్రియవానిపి|| ౪|| ముః||
ప్రసన్నగంభీరోచుర్విగాహ్యాచురగ్యయః|| అనంఁ|| పారోహ్యోభ్యః|| స్థిమితోదగిత్వాన్|| ౫|| స
మృద్ధకామోహివోవానారాయణవరోమునిః|| సృష్టేనశుప్యేతసరిద్భిరిపసాగరః || ౬|| దృష్టే|| స్త్రి
యంఁ|| దేవమాయాంతద్భావైరజితేంద్రియః|| ప్రలోభితః|| పతశ్యంఁ|| ధతమస్యగ్నావతంగవత్ || ౭|| యో
పిద్ధిరణ్యాభరణాంబరాదిప్రవృష్టమూఁఁ|| రవితేమమూఁఁఁ || ప్రలోభితాన్|| హ్యుపభోగబుద్ధ్యాప
తంగవన్నశ్యః|| సప్తదృష్టిః|| ౮|| స్తోకం|| గ్రసేద్ధాగ్రీసంఁ|| దేహూవతైతయావతా|| గృహంహింసన్నా
తిష్ఠేద్వృత్తిం|| మాధుకరీం|| మునిః || ౯|| అణభ్యశ్చమహద్భ్యశ్చశాస్త్రగ్రంథః|| సుతలోనరః || సర్వతస్సాన
మాదద్యాత్పుష్పేభ్యశ్చపషట్పదః|| ౧౦|| సాయంతనంశ్వప్రసంవానసం|| గృహ్ణాంభిక్షితమ్ || పాణిపాతో
దరామతోగ్రహ్ణిశేవసం|| గ్రహ్ణి|| ౧౧|| సాయంతనంశ్వప్రసంవానసం|| గృహ్ణాంభిక్షితమ్ || మక్షికాశ్చ
సంగృహ్ణాసహతేనసశ్యతి|| ౧౨|| పదాపియువలింభితమర్పస్పృశేద్దారపీనపి || స్పృశాకరీవబద్ధేత
కరిణ్యాం|| గంఁ|| సంగతః|| ౧౩|| నాథి|| ఛేత్|| స్త్రియం|| ప్రాణ్ఞః|| కహి|| బ్రహ్మశ్రుమాన్|| నః|| బలాధితే|| స్సూ
న్యేతగజైరవైర్విజోయథా|| ౧౪|| నదేయం|| వాపభోగ్యం|| చలుభైర్యజ్ఞః|| భంఁ|| తదపి|| చాన్

త్వగ్రివంచయతి|| యోపిదితి|| ౧|| మధుకరాద్భిక్షితమాహ|| స్తోకమితి|| గృహం|| గృహస్థా|| అహింస|| అపీదయః|| అయం
భావః|| యథానుధుకరోపిష్టగంధలోభేనపిష్టనేచపద్యైనివసం|| అస్తసనుయేగిష్టి|| కాముమతితేనతిబద్ధతేపవం|| ముర
పిగుణలోభేనపిష్టమేవగృహమాశ్రితస్తవ్యోహేనబద్ధతఇతి|| ౨|| కింఁ|| అణభ్యశ్చ || ద్వివిధానుధుకృత్ మధుకృంతతిపు
ష్పాదాద్భిద్యగృహ్ణాతీతిమధుకృత్ భగ్నిమరః|| మధుకరోతిపహరతేసస్వరూపేదైవోమధుకృత్ మధుమక్షికాచత్రప్ర
థమాద్భిక్షితమ్ || ౩|| ౧౦|| ద్వితీయాద్భిక్షితమాహ|| సాయంతనమితి|| సాయనదంభోయ్యైశ్చఇదంభోక్ష్యైశ్చభిక్షితమ
న్నాదినసంగృహ్ణాతి-కింఁ|| తు-పాణిపాత్రః|| తన్నాత్రగ్రహ్ణి-యద్వా-ఉదరమేవాహత్రం|| పాత్రం|| యస్యః|| పశభిక్షా
యాం|| శుఉదరపాత్రగ్రహ్ణిభవేత్ - సంగృహ్ణితునభవేత్ - సంగృహ్ణితుమక్షితవభవశివతీగృహ్ణః|| ౧౧|| పీతద్వి
వృణోతిపునః|| సాయంతనమితి|| ౧౨|| స్పృశా|| క్తి|| రాశ్చహేతురిగజాద్భిక్షితమితి|| త్యాహ|| పదే|| పాదే|| నాపిదారపీందా
రుమయూనుపిగజోహికరిణీం ప్రదర్శ్యనిభూతవృణవిహితగైరిపాత్ర్యబద్ధతే|| ౧౩|| కింఁ || నేతి || నాథి|| ఛేత్|| నోపగ
చ్ఛేత్|| ౧౪|| త్యాగభోగంహివోధనసంచయః|| వకార్యయదక్రియతే|| సతుపరగామిభవతీత్యత్రమధుమగురుత్యాహ||
నేతి|| తదవ్యోబలవాఙ్భుజైరగదప్రస్యః|| గిచ్చాస్యః|| మధుమధుమక్షికాభిః|| సంఁ|| చ|| తం|| మధుయథాభుజైరగదవ్యత్ - నను
సుగుప్తంధనం-కథమన్యోజ్ఞాస్యతిపారివృత్తిచేతి|| త్రాహ - అర్థవిదితి|| అర్థవీత్ - లింగైరథగంతధరణోపాయంచవేత్తి

త్యర్థవత్ - యథావధుమాతరుణోబరాదితంపదువేత్తిహరణచృద్ధ్యస్త్యస్త్య - విసాసభోగః సంభవత్యత్రాపిసప
వగురురిత్యాహ||సుదుఃఖతి||అశాసానానామితవక్తవ్యేనావస్థలోపేక్షః||యతిశ్చబ్రహ్మచారిచవక్తాన్నస్వామి
నాపుభౌ||యోరన్నపదత్వాశుభక్త్యాచాంద్రాయణంబరేదతి-గృహీణామావశ్యకత్వేననానవిధానాత్ ||౧౬||హ
రిణాద్భిక్షితమాహ||గ్రామ్యేతి||భగవద్గీతంశుశృణుయాదేవ-స్ఫురియోలుభక్త్యస్య ||౧౭|| హరిణశబ్దాదేవహరిణీసు
తఃఋశ్యశృంగోపిగురుజ్ఞాతవ్యత్యాహ-స్వతేత||వశ్యోబభూవేతశేషః||౧౮||రసాసక్తిర్నాశహేతురిమీనాచీ
క్షితమాహ||జహ్వయేతి||అతిప్రమాధిన్యాఅతిఘోభిః యాదుజ్ఞాయయా-ఋచ్చతిప్రాప్నోతి - బడిశైఃఆమిపలిప్తై
లోహకంబుశైః||౧౯||దుజ్ఞాయస్యముపపాదయతిద్వాభ్యాం||ఇంద్రియాణీతి - అయంభావఃయద్వాహరస్త్యత్యతే
తవ్యా-స్యేంద్రియజయః కేవలంభవతి-రససేంద్రియంశువధాతే- యదితుభుజ్యతేతహిపునశ్చరసాసక్త్యాసర్వేం
ద్రియకాభసాస్యత్ అతోరసాసక్తింపరిణ్యజ్ఞోషధవత్ భుంజీతేతిప్రాణ వృత్త్యైవసంశుష్యే దిన్యత్రోక్తమ
పిరసససాసక్తిదుజ్ఞాయస్యజ్ఞాపనాయాశ్రోవ్యత్యతీశేషః||౨౦||౨౧|| పింగళాయాఃనైరాశ్యంశిక్షితమివవృంతదా
భ్యాసమాహ||పింగళేతి|| మేవయాశిక్షితం||౨౨||సేతి||స్వైరిణీకామచారణీ-సంకేతేరతిస్థానే || ౨౩|| మాగ్గతి ||

వ్యోనుభుహేవాధావన్నఘ||౧౪||సుదుఃఖోపాజితైర్ద్రావ్యైరాశాసానాంగృహీతః | మధుహే
వాగ్రతోభుజైరయతివైశ్యహమేధినామ్ ||౧౬|| గ్రామ్యగీతంశృణుయాద్యతిర్వచరక్ష్యదత్ |
శేక్షితహరిణాద్భిక్షాద్భ్యగయోగీతమోహితాత్ ||౧౭||స్వత్రవాదిత్రగీతానిజువగ్రామ్యాణియో
గీతామ్||అసాంశ్రీడనకోవశ్యఋశ్యశృంగోమృగీసుతః||౧౮||జహ్వయతిప్రమాధిన్యాజసౌరసపిమో
హితః||మృశ్యునృచృత్యనమృద్ధిగ్నీనస్తు బడిశైర్యథా||౧౯||ఇంద్రియాణీజయంత్యాశుభరాహారామగీషి
ణః||వజ్రయిత్యాతురసనంబెన్నిరన్నస్యవధాతే||౨౦|| తావజ్జితేంద్రియోనస్వాదిబ్జితాస్యేంద్రియః
పుమాగ్గతియైర్ద్రసంయోజితంసర్వంజితేరసే||౨౧||పింగళానామవేశ్యాసీద్విదేహగరేపురా |
తస్యామేగీతంకింధినిబోధన్యవనందన||౨౨|| సాస్వైరిణ్యకదాకాంతంసంకేతంపశ్యతి | అభూ
తాగ్రేబహిద్వాఽరవిభక్తిహాసముత్తమం || ౨౩|| మాగ్గతి||అగచ్ఛతోపీత్యపురుషాపురుషభా |
తాశుల-దావిగ్రివతఃకాంతామేవేధాకాముశా||౨౪|| అగచ్ఛేష్యపయాతేషుసాసంకేతోపజీవి
నీ|అవ్యవ్యోమిత్రవాకోపిమాముపైవ్యఃఖారిదః||౨౫|| పవందురాశయాధ్యస్త్రైద్రాద్వార్యవలంబి
నీ||నిగచ్ఛతిప్రపత్యేనీధంసపద్యతి||౨౬||తస్యావిస్తాశయాశుష్యద్వక్త్రయాదీనచేతనః| నిర్వేదః
వరమోజ్జైదింతాహేతుస్సఖావహః ||౨౭|| తథానిర్బిణ్ణవిత్తాయగీతంశృణుయాథామహ | నిర్వేదః
శాపాశాసాంపురుషస్యయథాహృసిః||నిహ్యంగజారినిర్వేదోదేహబంధంజిహ్వసతి ||౨౮|| పింగళా||
అహేలామేమోహవిరింతంవశ్యతావిజితాత్మనః | యాకాంతాదసతఃకామంకామయేయేనబాలిశా ||
౨౯|| సతంసమీపేరమణంరతిప్రదంవిత్తప్రదంరత్యమమంవిహాయ | అకామదండుఃఖభయాతిశో

కమోహప్రదంతుచ్ఛసహంభజేన్ద్రా ||౩౦|| అహేలామయాత్తాపరితాపితోవృధాసాంకశ్యవృత్త్యా
తాన్విత్తవగఃసధనా-అతపవశుల-దామూల్యదా-కాంతామరతాహే||౨౧|| అగచ్ఛేష్యతి|| అపీతిసంభా
వనాయా-అస్యోపిమాముపైవ్యతీత్యేవందురాశయేత్యుత్తరేణాన్వయః||౨౫|| ఎవమితి|| ద్వాద్యవలంబమానాపునః
ప్రవిశతిపునర్నిగచ్ఛోపవంకుర్వతి-నిగధంబిధానాత్రింపాన్వి||౨౬||తస్యాగతి|| నిర్వేదఃఅలంబుద్ధిః - విత్తచింతైవ
హేతుర్యస్యసః||౨౭||తేతి|| యథాయథావత్ - మమమత్తిః - శృణు-సనుకింనిర్విణ్ణాయగీతశ్రవణేనతాగ్రహ-
హియస్తాత్ పురుషస్యఅశాపాశానానిర్వేదః యథాఅసిఃతథాఫత్తా - తత్రహేతుఃసహేతి - అంగహేరాజశా ||
౨౮||అహేలాగతి|| అపిజితాత్మత్వేహేతుః-యాహంబాలిశావివేకశూన్యా - తస్యాఃకుతః - యెనకారణేనఅసతఃతు
చ్ఛాత్ నరాశామంమయే||౨౯||బాలిశత్వంప్రపంచయతిచతుర్భిః||సంతమః|| సమీపేసంతలంతర్యామిత్యత్
ఇమమపరోక్షమీశ్వరం||౩౦||అహేలాగతి||అతిగచ్ఛోఅతిసంద్యా-యావాతాజీవికా-తయా-కుగః- సాంకేత్యేన
యావృత్తిస్తయా-బహుప్రీహిణాస్త్వపశేషణంవా-పరితాపంప్రపంచయతి - స్త్రీణాదితి స్త్రీణాత్ స్త్రీలంపటాత్ -
అపిచ- అథాత్మమఃబుద్ధాత్-అతపవాసుకోచ్యాన్నరాల-యాహంవిత్తంరతంచేచ్ఛతి - తయావృధాఅత్తాపరితాప

తః కేనవిత్తమిచ్చతి-తేనసరణశ్రీతేనన్మనాగేహస||౩౧||అహూధిజ్ఞాం-యాహమతివీభక్తిగంభజామీత్యాహ||
యదిశి||వంశోనామహానామవిహితస్తీగ్యగ్నః-వంశ్యాస్తస్మిన్నభయతోహితావేదవః-అస్థిభిరేవస్థితావంశా
దయోయస్త్రిణతే-తేప్రప్తేయద్విమకమస్థసవంశః-వాత్సవ-స్థాస్థిజవంశ్యాని-స్థూణాహస్తపాదాసీని-తథాత్వచా
లోమభిర్నైతే-పినద్ధంఛాదితంతథాపిక్షగంభీనవద్వాగాణియస్త్రిణతే-ఏవంభూతాగారయావంశరశరీరమేకత్వే
త్వమితి||అన్యాయావాకాంబుధ్యాడైవసేవతే||౩౨||సన్నిగతౌసత్యామవ్యహూమనమోహాభిత్వాహ||పిదహా
నామితి||యాహమసతీఅచ్యుతాధన్యంకాంశంభోగ్యమేచ్ఛతీసా||౩౩||ఏవంనిర్విణ్ణాసతీఅగణవరమేవంకారిష్యమీత్యా
హ||సుహృదితి||అయమాశ్వనిఃఆత్మనైవాత్మానమేవనివేద్య-తంప్రీతియవిశేషేణశ్రీత్వా-అనైనైవసహరేమేరమాఅక్ష్మీ
ర్గధా||౨౪||అన్యస్థుతిసేవ్యస్యందర్శయతి||కీయదిశి||ఆద్యంతవంతాయేకామ్యాఃపయాః-కామదానరావా-తేవావా
కాలఃవితాః-భార్యాయాఃకీయస్త్రియంకృతవంశఃకీయత్-అహానెహముక్తచతస్త్వతిరితిఃకాపిసేవ్యోస్త్రిగర్భః||
౩౫||ఏవంశ్చిన్ద్రస్యభాగ్యవభిసంహితీ||నూనమితి||దుష్టాశాయస్యాస్తస్మామే||౩౬||నమధనాపాస్త్యాక్తిప్రాసకథంప
హ్యతిగహ్యవాతథయా||ప్రే||గొన్నరాదభ్యత్యహేమశోచ్యతి||తేనవిత్తంరతిమాన్తిసేచ్ఛతి||౩౧||

యదస్థిభిర్నిమితవంశవంశ్యహూణంత్యచాలోమనభిఃపినద్ధమ్ | కురన్నవద్వాగరమగారమేతద్విణ్ణా
శ్రీపూర్ణంకుదుపైతికాన్యా||౩౨||విదేహోనాంపురేహ్యస్మిన్నహమేతైవమూఢాః | యాన్యమిచ్చన్యని
శ్యస్తాదాన్యదాతౄంతమచ్యుతాత్||౩౩||సుహృత్ప్రేక్షతమోనాథఆత్మచాయంతరీరిణామ్ | తం
విశ్రీయాన్త్యనైవాహంరమేసేనయథారమా||౩౪||కీయస్త్రియంతేవ్యభజకామానైకామదానరాః
ఆద్యంతవంతౌభార్యాయాదేవానాకాలవిదుర్జాః||౩౫||నూనంమేభగవాప్రీతాఃస్థుఃకేనాపిక్ర
ణానిర్వేదోయదురాశాయాన్యైజాతస్సుఖావహః||౩౬||మైవంస్యర్కందభాగ్యాచేత్తైశాన్యై
దహితవః|యేనానుబంధంహ్యత్యపురుషశ్చనుమ్యచ్ఛన్||౩౭||తేనోపకృతమాదాయశిరసాగ్రాన్య
సంగతా||శక్త్యాదురాశాంతరణంప్రజామితమగీశ్వరమ్||౩౮||సంతుష్టాస్త్రధత్యేనంయథాలాభే
నజీవతీ|వివారాన్యమునైవాహమాన్తిసారమజెనై||౩౯||సంసారమాపేవతీతంపయైముఃపితేక్షణం
గ్రస్తంకాలాహినాన్తిసంకోశ్యస్తంత్రాగిమీశ్వరః||౪౦||ఆత్మైవహ్యేన్ద్రోగోప్రాగ్నిద్యేనయాదా
ఖలాత్|అప్రనుత్తిగతంపశ్యేన్ద్రస్తంకాలాహినాన్తి||౪౧||బ్రాహ్మణః|ఏవంవ్యవసేగమతియరా
శాంకాంతౌపజామ్|భిత్వోపకృతమాసాద్యశయాన్యమువవివేశసా||౪౨||ఆశాహివరమందుఃఖంనై
రాశ్యంవరమంసుఖమ్|యథాసంభిద్యకాంతాశాంసుఖంసమ్మాపసింగళా||౪౩||

ఇతిశ్రీమద్భాగవత-కే-కాదశస్కంధ-అష్టమోధ్యాయః.

బ్రాహ్మణః || పరిగ్రహహూహిదుఃఖాయుద్వత్ప్రియతనుంనృణామ్ | అనంతసుఖమాప్నోతిగర్వి
ద్వాకాయస్తవకించనః||౧||సామిషంకురరంజఘ్నులలిమోన్యేనిరామిషాః|తదామిషంపరిణ్యజ్యసమ

స్థుఃప్రీతస్తతాహ||మైవమితి||మందభాగ్యాదేదహంస్యాం-తహ్యేవంనిర్వేదహేతవః||శాఃసమ్యగిత్వథః-యేనని
ర్వేదేనఅనుబంధంగృహేదికంహ్యత్యపరిత్యజ్య||౩౭||అతః || తేనైతి || తేనశ్రీవిష్ణునా-ఉపకృతంకృణముపకారం
వేదలక్షణం-గ్రామ్యేమనరేమవిషయేమనాసంగతా||౩౮||కథంప్రజనితదాహ||సంతుష్టేతి||౩౯||ననుబ్రహ్మడికా
హితా-అమునైవేతికోయంనియమస్తతాహ||సంపారేతి||ముషితేక్షణంఅపహృతవివేషం || ౪౦ || తహిహమాన్త్య
ప్రాణాపాధినాభజన్యసి-తేనసర్వతోనిర్వద్యభగవద్భజనేప్రప్తస్త్యాత్మనవసనసంభూత్యాదిత్యాహ || ఆత్మైవే
తి||యదావపజగత్సశ్యేత్-తతశ్చాప్రనుత్తిస్సృజాఖలాత్ఇహాముక్తచభోగాత్గర్విద్యేగ-తదాహిఆత్మైవాన్ద్రోగో
గోప్తేత్యన్వయః-అతః-కేవలంపిన్ద్రైవభజామితిభావః||౪౧||ఏవమితి||కాంతస్యపక్షఃఅభిలాషః-తతఃజాతా||౪౨||

ఫలితమాహ|అశేతి||౪౩||ఇతిభావాథాదీపికాయాం - అష్టమోధ్యాయవ్యాఖ్యా||
శ్లో||నవమేకురగాదిభ్యోదహాగోపవశీక్షితం|శ్రుతాయమఃకృతాథోధూదితికృష్టేనవణితం | కురరాద్భిక్షితమా
హ||పరిగ్రహఇతియద్యత్-ప్రియతనుం-తస్యతస్యపరిగ్రహఃతద్విద్వాకపరిగ్రహేదుఃఖమపిద్వాకాయస్తవకించ

సఃత్యక్తపరిగ్రహఃసతుదరిత్ర్యః॥౧॥తదాహ॥సామిషమితి॥౨॥అభఃకాచ్ఛిక్షితమాహ॥ నెతి॥ గేహపుత్రిణాంతద్వతాం
 యాభవతిసాదింతాచమేనాస్తి-ఆత్మనైవశ్రీదాయస్యసఃఅన్యనిరతిఃప్రీతిర్యస్యసః॥౩॥సన్యజ్ఞసన్యజ్ఞయోఃకింసాద్య
 శ్యంతైశ్చింత్యంపరమసుఖమిత్యాహ॥ద్వాపితి॥విముగ్ధఃఅజఃజడఃఅనుద్యహః - ఎవంభూతోయోబాలియశ్చబుధ్ధేఃప్ర
 కృతేఃపరమీశ్వరంపాత్రైతేదాన్వ॥౪॥కుమార్యాశ్చిక్షితంవత్తుంతదాఖ్యామికామాహ॥౫॥విదితి॥ వృణాన్వాస్యవర
 ణాయాగతాబంధుషుప్తాదిషు॥౬॥తేషామితి॥శంఖాఃశంఖవలయాఃమహద్వధాభవతితథాస్వనంచతుః॥౭॥సేతి॥
 సామహతీబుద్ధిగుతీ-తత్-స్వయంతాల్యవహనసంజగుప్సితందరిత్రతాద్యోనికం-ఏతైకశఃక్రమేతైకకంబభంజకరాద
 పసారితవత్॥౮॥ఉభయోరితి॥రభినత్వృథకగ్రాహవత్॥౯॥అన్యశిక్షమితి॥ననుకుమార్యాస్తవచకింధంసంగతిస్త్రాహ॥
 లోకానితి॥౧౦॥వాసక్రతి॥వాసక్రతిప్రథమాంతపాతేఃలహఃకలహఃహేతుఃవాతాగోష్ఠీహేతుభవవేదిగ్యధః॥౧౧॥ది
 తైకాగ్రతాదైవగిస్తూతీలక్షణసమాధిహేతురితి-శరకారాచ్ఛిక్షితమాహ॥సనతితి॥తత్రఉపాయమాహజితేతి॥
 ఆసనజయశ్చాసనజయః-శ్చాసనజయశ్చాసాధీనంమనోనిశ్చలంభవతి-ననుక్షణంశ్చలంసదపిషమోవిషయవాసనయా
 యదివిక్షిప్యేతసుషుప్తావివసర్వధావీయేతనాతదాకింతత్రాహ॥ వైరాగ్యతి-వైరాగ్యణవిక్షిప్యమాణంఅభ్యాస

భంసనవిచిత॥౧౨॥నమేమానావమానోస్తోనదింతాగేహపుత్రిణామ్॥ఆత్మశ్రీదోహ్యత్సరతోవిచరా
 మీహబాలవత్॥౧౩॥ద్వావేవచింతయాముక్తైపరమానందఆపుతౌ॥యోవిముగ్ధోజడోబాలోయశ్చబు
 ధ్దైపరంగతః॥౧౪॥కృదితుగ్రమారీత్వాత్మానంవృణాన్వాగృహమాగతా॥స్వయంతానహాయా
 మాసహ్యపయాతేషుబంధుషు॥౧౫॥తేషామభ్యవహారాధఃశాలీగరహసిపాధివ॥అవఘ్నంత్యాః
 ప్రకోవృత్తశ్చకుశ్శంఖాస్యనంమహత్॥౧౬॥సాతజ్ఞసుప్తింమత్వామహతీప్రీడితాతతః॥బభంజై
 కైశశశ్శంఖాద్వాద్వాపాణ్యోరశేషయత్॥౧౭॥ఉభయోరప్యభూష్తోహోహ్యవఘ్నంత్యాస్త్రాశంఖ
 యోఃతత్రాప్యేకంనిరభినదేకస్తాన్మాభవద్దన్వని॥౧౮॥అన్యశిక్షమితి॥సాస్యఉపదేశమరిందమ॥లో
 కానుచరస్తేతాలోకతత్త్వవిత్ప్రయా॥౧౯॥వాసేబహునాంకలహేహాభవేద్వాతాద్వయో
 రపిషకపవచరైస్తస్మాత్కుమార్యాశ్చవకంకణః॥౨౦॥మనపకత్రసంయుజ్యాజ్జితశ్చాసోజితాసనః॥వై
 రాగ్యాభ్యాసయోగేనధీయమాణమతంత్రితః॥౨౧॥యస్మిన్సవోల్బవదయైతిచ్చినైశ్చనైర్మంచతి
 కమరేణా॥సత్యేనవృద్ధేనరజస్తమశ్చవిధూయనిర్వాణముపైగ్నినింధనమ్॥౨౨॥తత్రైవమాత్మన్యవ
 రుద్ధవిత్రానవేదకించుప్యహిరతరంవాంధ్రేషుకాకొన్యవతింప్రజంతమిహేగతాత్మానదదశపాశ్చైవ॥
 ౨౩॥ఏకచార్యనికేతస్సాన్యదప్రసత్తోగుహాశయః॥అలక్ష్యమాణఆచారైర్మునిరేకోల్పభాషణః॥౨౪॥
 గృహారంభోహిదుఃఖాయవిఫలశ్చౌధ్రువాత్సనః॥సవణఃవరకృణంవెత్తప్రవిశ్యసుఖమేధతే॥౨౫॥ఏకో
 నారాయణోదేవిఃపూర్వస్థుప్తంస్వమాయయా॥సంహృత్యకాలకలయాకల్పాంతిఇదమీశ్వరః॥౨౬॥

యోగేనలక్ష్మ్యధీయమాణంస్థితియమాణం॥౨౭॥ఏకత్రేతికుత్రతదాహ॥యస్మిన్నితి॥యత్తలయవిక్షేపాన్యకంమనః
 ఏతత్తలయస్త్రివరానందయాపెభగవతి-లభ్యాస్వదంసత్-కమరేణాకర్తవ్యాసాసాముంచతి-ననుకర్తవ్యాసాసాత్యాగే
 పిసుషుప్తివల్లయోదుర్వారఃససత్యేనేతి-వృద్ధేనపరమాత్మకేనరజస్తమసోరభావేమేషుపలయాభావత్-నిర్వాణం
 ఆవృత్తికల్యేయాకారేణావస్థానముపైతః-కుతః-అనింధనంఇధనంగుణాఃతతాగ్ర్యంచిత్రహితం-తదుక్తంయోగ
 శాస్త్రే॥స్థానసోవృత్తిమాన్యస్యప్రవృత్తకారతయాస్థితిః॥యాసంప్రజ్ఞాతనామాసాసమాధిరభిధీయతేఇతి॥౨౮॥తత
 శ్చనైర్వైగిస్తూతీలక్షణతాద్యతాద్యేభిఃపిదగ్ధనాదిహ-అంతరంస్త్రాత్యా-ఇహాబాణే-గతాత్మాగోస్థియుజాకరణేద
 త్తిదిత్యైభేరిఘామేరంతకేప్రజంతమపిన్యవతంసవేద-తద్వత్॥౨౯॥సర్వాచ్ఛిక్షితమాహ॥ఏకచారితి॥యోగిసమ్మద
 స్యావత్యాగమమారీగురుఃజనసంగత్యాగెరుస్సర్వః సయథాజనాచ్ఛంకమానఃఏకాకించరతి-నియతనికేతరహితశ్చ-
 సదాఅప్రపంచైశ్చ-ఏకాంగివాసీవ-ఆచారైర్గతిభిఃసఃపోర్నియోవేదినలక్ష్యతేవ-అసహాయశ్చ-మితభాషీవ-తద్వత్-
 మునిర్వైశేగ్యధి॥౩౦॥కించ॥గృహారంభఇతి॥అధునివాత్సనఃసత్వరదేహస్యసుఖంయథాభవతిగథావధఃతే॥౩౧॥
 కారకసామగ్రినిరపేక్షాతేనవలాదిశ్వరాద్విశ్వస్థుప్తిసంహారాపూర్ణనాభిదృష్టాంతేనమయాసంభావితావిశవత్తుం
 ప్రథమంసంహారప్రకారమాహసాధాశ్రయేణ॥ఏకఇతి॥ఏకఃకారకనిరపేక్షః-పూర్వస్థుప్తమిదంజగత్-కాలకలయా

కాలశక్త్యసంహృత్వః ౧౮॥ పశ్యతః పవనాద్వితీయః సజాతీయవిజాతీయభేదశూన్యభూత్ - కారణభూతానుసత్త్వా
 దిమృశక్తిస్త్వపిసామ్యంనీతానుసతీమగుణసామ్యం ప్రధానం-తమపాధిపురుషః-గయోరీశ్వరః॥౧౯॥ పరేతిపరావరా
 కాంపరేత్రహ్యేదయః-అపరేతస్వేదము-జీవాః తేషాంపరమః-ప్రాప్యంతస్తే కుతః-కైవల్యసంజ్ఞితః-మోక్షశబ్దాభి
 ధేయః॥౨౦॥ హేతుః-కేవలేతి-కేవలగోపిపయఃస్వప్రకాశఃఅనరగానాంసందోహఃసమూహాపరమాసంజ్ఞాభ్యుధాః
 కుతః-నిరుపాధిః॥౨౧॥ అపకేవలాదేవస్యప్రియదగ్ధయతి॥కేవలేతి॥కేవలేనాత్మానుభావేనకాలేనసూత్రంక్రియాశక్తి
 ప్రధానంమూర్త్యంతస్యజగజీవసంసారహేతుభూతేనూత్రేస్యప్రసంగస్వంమూలైషీరితసభోధయః-అరిందమల
 ర్గీరాగాదిదనాయశుంసహృ॥౧౯॥ శామితి॥సూత్రస్యైవ్యక్తిశబ్దోవ్యవహాసస్యశామిః(స్త్రీ)గింకేవలకామగ్యః-
 త్రిగుణ్యక్తింగుణత్రియస్యకార్యం-అపవిత్ర్యశోముఖంనానావిధంప్రగుణాత్మకంపిత్ర్యనామా-కారణ్యారేణస్వజం
 తీం-త్రిగుణకార్యస్యసూత్రం-ప్రజ్ఞామాంకారణమాహ-యస్మిన్మతి-కారణభూతేనమష్టేనామేయస్యైవ్యక్తిశబ్దః(స్త్రీ)
 తంగృధితః(స్త్రీ)నాయువైకాంతానంతర్యామిన్వైకాంతమసూత్రేకాయంచలోఃపరశ్చయోస్యైవ్యక్తిశబ్ద
 భూతాసంస్థానీతిస్త్రుతేఃయోనాయాన్యైప్రామాణ్యమేవాశ్చివః॥౨౦॥ కేవలశిక్షి-పాదామ్యైవ్యక్తిశబ్ద
 స్తేషాంసామాన్యైవ్యక్తిశబ్దః-అపవిత్ర్యశోముఖంనానావిధంప్రగుణాత్మకంపిత్ర్యనామా-కారణ్యారేణస్వజం
 తీం-త్రిగుణకార్యస్యసూత్రం-ప్రజ్ఞామాంకారణమాహ-యస్మిన్మతి-కారణభూతేనమష్టేనామేయస్యైవ్యక్తిశబ్దః(స్త్రీ)
 తంగృధితః(స్త్రీ)నాయువైకాంతానంతర్యామిన్వైకాంతమసూత్రేకాయంచలోఃపరశ్చయోస్యైవ్యక్తిశబ్ద
 భూతాసంస్థానీతిస్త్రుతేఃయోనాయాన్యైప్రామాణ్యమేవాశ్చివః॥౨౦॥ కేవలశిక్షి-పాదామ్యైవ్యక్తిశబ్ద
 స్తేషాంసామాన్యైవ్యక్తిశబ్దః-అపవిత్ర్యశోముఖంనానావిధంప్రగుణాత్మకంపిత్ర్యనామా-కారణ్యారేణస్వజం
 తీం-త్రిగుణకార్యస్యసూత్రం-ప్రజ్ఞామాంకారణమాహ-యస్మిన్మతి-కారణభూతేనమష్టేనామేయస్యైవ్యక్తిశబ్దః(స్త్రీ)

పవనాద్వికయోభూదాత్మాధారోనికాశ్రయః॥ కాలేనాత్మానుభావేనసామ్యంనీతానుసతీము॥ స
 త్త్వాదిహ్యదిపురుషప్రధానపురుషేశ్వరః॥౧౯॥ పరావరాకాంపరమలత్యైవ్యక్తిశబ్దః-కేవలాను
 భవాన-అసందోహమానిరూపిః॥౧౯॥ కేవలాత్మానుభావేనస్వమాయాంప్రగుణాత్మకంసంస్థానీ
 భయఃస్వజత్యదౌతయామామమరిందమ॥౧౯॥ తానాహుస్త్రీగుణవ్యక్తిస్వజగతంపిత్ర్యనామా
 భం॥యస్మిన్ప్రామాణ్యమిదంపిత్ర్యయేనసంసరతేపుమా॥౨౦॥ యథోపాధిభ్యుపాయకూడాంసం
 తత్యవక్తిశబ్దః(స్త్రీ)తయాంహృత్వభూతయస్తాంప్రసత్వేవంమహేశ్వరః॥౨౦॥ యత్రియత్రినవోదేహిధా
 రయస్యిలంధియా॥స్నేహోద్యేమాశ్చయోద్యావయతితద్యగుణపతామ్॥౨౧॥ కీలఃపేతస్-స్వం
 ధ్యానయోగమూలంతేనప్రవేశితః॥యాంతాత్మానాంరాజాపూర్వయంమసంస్థానం॥౨౨॥ పవం
 గుభ్యంవేద్యపదమేషిక్షితామతిః॥స్వాశ్చివశిక్షితాంబుద్ధిశ్శ్రుమేవదతఃప్రభో॥౨౩॥ దేహమాగు
 రుర్మమవిరక్తిపతేః హేతువిభక్తిస్సస్యైవ్యక్తిశబ్దంసతతాత్మ్యాదకర్మశక్త్యాన్యసేవమృతామయ
 థాతథాపిపారక్యమిశ్యసంతోవిచరావ్యసంగః॥౨౪॥ జాయాశ్చజాథంపశుభ్యశ్చహోస్తవగార్థ
 పుష్టానీయప్రియవికీర్ణతయావితన్వః॥ స్వాంతేనకృత్సమవరుద్ధవస్సదేహస్యప్రవృత్త్యుబీజమ
 వసితతివృత్తపర్యా॥౨౫॥ జిహ్వాకతోముమపఃపాతఃపాతానాశ్చివ్యక్తిశబ్దంప్రవంతుత

౨౧॥కీలశిక్షి॥కుట్యంప్రవేశితఃనిరుద్ధఃభయేనధ్యాయః-తత్సన్నశాంతిత్వగుణ్యం-సామ్యతామలిపాతేపాదాద
 తాం-పూర్వరూపమసంస్థానస్యస్వామ్యమభిప్రాయః-యదాతేనైవదేహసన్యసారూప్యవ్యక్తిశబ్దః-తదాకిం
 త్రవ్యందేహంతరేణసామాప్యంఘటతత్త్వం॥౨౩॥ పవమితి॥స్వదేహదేవశిక్షితమాహ-స్వాశ్చివ-స్వాత్మవోదేహ
 చ్చిక్షితః॥౨౪॥ దేహాశ్చివ॥గురుత్వేహేతుః-విరక్తివివేకయోహేతుః-విరక్తిహేతుత్వమాహ-సన్యసన్యసంజ్ఞా
 త్రివిదాశ్చివభక్తి-త్వ-కించ-సతతంసంతతంఅన్త్యకకాంతుఃఖమేవోద్ధరణంవిభక్తి-యద్యా-సంతాత-ర
 వోదరంయస్యతస్సన్యసనిధానవిభక్తి-వివేకహేతుత్వమాహ-తత్త్వానీతి-యథాయథావత్-ఎవమన్యవకారి
 త్వేపిదేహేనైవాస్థాత-తావ్యేత్యాహ-శాపీతి-పారక్యంశ్వస్యకాలాదిభక్తిమిశ్రితవా॥౨౫॥ సతతాత్మ్యాద
 ర్గతాంప్రపంచయతద్వాధ్యం॥జాయేతి॥యస్యదేహస్యప్రియవికీర్ణతయాభోగసంపాదవేద్యయా-జాయాది
 వగార్థవిగన్వన్ముష్టాశిపురుః-కథంభూతః-సకృచ్ఛ్రియథాభవతితథావరుద్ధానంవిత్తాధనాగయోసః-దే
 హవిశేషంవా-సదేహః-స్వాంతేస్వస్వామ్యయోతేలవసీదనిశ్యతి-కించ-దేహాశేషినిదుఃఖసహస్త్రిత్యాహ-
 ఆన్యపురుషస్యదేహంతరీవీదంత్యస్యప్రేక్ష్యతి-వృక్షస్యేవధర్మోయస్యసంపృక్షధర్మా॥౨౬॥కించ॥జిహ్వాతి॥అముం
 దేహంతదభిమానిసంపురుషంవా-ఎకతరంగంప్రతీజిహ్వైవకర్మతలవిధిని-కర్మాకదావత్-తదాపిపాపాః-జ

లం ప్రతి-శిశోన్యవాయుః ప్రతి-త్వక్-స్పృశం ప్రతి-ఉదరం అన్నమాత్రం ప్రతి-శ్రవణం శబ్దమాత్రం ప్రతి-ఘ్రీణోగం
 ధమాత్రం ప్రతి-చపలశృక్-యావమాత్రం ప్రతి-కృచ్ఛకృత్-స్పృశవిషయం ప్రతి-ర్మశ్రీః అన్యోదపికి మేఘం ద్రియం
 లునంతి తోమియంతి || ౨౭ || తదేవం దేహ్యాగురురిత్యౌదిప్రిభిర్విక్రివివేకహేతుత్వముపపాద్య ఇదానీన-స్పృశేహస్యాతి
 దులభత్యందశాయస్థిత్యర్థస్థాంబిధితైర్వాఖ్యాం || స్మృప్యైతి పురాణశరీరాణి-పురుషం పురుషదేహం బ్రహ్మశివోప
 లోకాయలపరోక్షాయాభిషణాయద్వియస్మిన్-తమక్రం || శ్లో || తాసాం మేహరుషీప్రియేతి || శ్రు || పురుషత్వేవావిస్త్రగా
 మాత్మైత్యాది || శ్రు || యశ్చ రోహిణిరణాధిష్ఠాత్రీరగ్నాద్విధిదేవతాః వాగాదిభిస్సహస్రప్తవా తాశ్చరీం ప్రతిభాగా
 థాంశరీరసుయావంశసచ తాభ్యోగోశరీరం అశ్వశరీరం పురుషశరీరం యథా క్రమ మాసీరివాణానిస్తాదేవతా సో
 బ్రవీద్యథాయతనం చతురాధిష్ఠాంబిలస్మిన్ దేహే ప్రవిశతేతిథతాతాభ్యోగామానయత్ - తాలబ్రువన్నవై నోయమ
 లమితాభ్యోశ్వమానయంతా అబ్రువన్నవై నోయమలమితాభ్యోపురుషమానయంతా అబ్రువన్ సుగంబతేతి || ౨౮ ||
 లభ్యైతి || తస్మాద్భూతానాం సంభవానాం జన్మనామంతేమానుష్యం లినిగ్యనప్యర్థం పురుషార్థప్రదం దైవాల్లభ్యై -
 ఇదంతి న్యుక్తులన్వనుభరంగం న్యుత్తయోస్యతత్ - యావన్నవతేత్ - తావదేవరూణాం శీఘ్రం శ్రేయసాయ
 యతేత-విషయస్తపునః సర్వః సత్త్వాదియోనిష్టపిన్యాదేవ || ౨౯ || తదేవం హేయోపాదేయవివేకం బహుధానియాద్య
 దాక్షిణ్యదుక్తంత్యం శుకల్యక్తివిదత్తు ఇత్యాదితతోద్ధరమాహ || ఏవమితి || ఏవం బహుభ్యోగురుభ్యోశీతి తేన విశిష్టం

శ్చిత్ | ఘ్రీణోన్యతశ్చపలశృక్వాదకర్మశక్తిబలహ్యైస్సపశ్య ఇవగేహవతింబునంతి || ౨౭ || స్మృ
 ప్తౌపురాణివిభాన్యజయాచ్యత్యైవ్యుత్థానసరీస్సవశూణాగదృశమత్స్యన్ || తైస్సైరశ్చప్యద
 యిపురుషం పితౄబ్రహ్మచలోకధిపణం ముదమాపదేవః || ౨౮ || లభ్యాసురులభమిదంబహుసంభ
 వాంతేమానుష్యనర్థాదనన్యవీహధీరః | రూణాంయతేతనవతేః సుమ్యుగ్ధయావన్నశ్చేయసా
 యవిషయః శుభసవశస్యాత్ || ౨౯ || ఏవం సంజానివై రాగ్యోవిజ్ఞానాలోకాత్సరీవిదరామిమహి
 మేతాంముక్తసంగోనహంకర్యః || ౩౦ || నహ్యోకస్తాన్యరోహానముత్తంస్యాత్సపురుషాలం | బ్రహ్మైత
 దద్వీశుంహీయతేబహుధర్మిభిః || ౩౧ || శ్రీభగవాన్ || ఇన్యైత్వైస్సమదుంబిప్రప్తమామంత్యాగ్రి
 గధీరః || ఇందినోభ్యర్చిహోరాజ్ఞాయయాప్రీతోయథాగతమ్ || ౩౨ || అవధూతవచశ్చుక్త్యాపూర్వే
 హంసస్సపూర్వజః | సర్వంసానిర్ముక్తస్సనః త్లోబహువహః || ౩౩ || *****

— ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్కంధే - సవమోధ్యాయః —

శ్రీభగవాన్ || మయోదితేష్వవహతస్సృగత్రేమరేమదాత్రయః | వస్త్రాశ్రవకులాచారసుకామాన్స
 జ్ఞానమేతలోః ప్రదిపోయస్యసః సప్తస్యంతంవా-ఆత్మవిశేషణంత్యైస్థితవహంబిచరామ్ || ౩౦ || సమకింబహు
 భిరుగుభిః-సహత్వేతకేశుభృగుప్రముఖైబహవోగురవలక్రితాఃతత్రాహ || నేతి || బహుధానప్రపంచస్పృహంచభే
 దాదిభిః | అనుభావః-వైశేషరూఢోపదేశగురవః - కింవిన్యయవ్యతిరేకాభ్యాముత్తన్యసంభావనాదిమాత్రనివర్త
 తాః-తేహంచబహుత్వంయక్తమేవతి-జ్ఞానప్రసంగుమేకమేవత్వో || శ్లో || నదభిజ్ఞంగురుంశాత్రముపాసేతేతి - ఉ
 క్తంచ || శ్లో || తస్మాద్గురుంప్రవద్యేతజ్ఞానుశ్చేయిదుత్తమమితి || ౩౧ || ఇతితి || ప్రోక్తతాత్రయః శ్లో || యోగద్విమాపు
 రుభయాంయదుపాహయాద్యా ఇన్యైక్తత్వాత్ - యథాగతంతేతైవయన్యవ్యయాయయావిత్యథాః || ౩౨ || అవధూతే
 తి || భగవాన్స్వయంబ్రహ్మవితులమహిష్ఠామతే-సంపూర్వేహంపూర్వజఇతి - అగ్రిసంగ్రహశ్లోకాః-శ్రీధరీయాః ||
 ౩౩ || పోతమీహరిణిమూరిగజవన్నగాః | వరంగఃకురరశ్చాష్ట్రహేయార్థేగురవోమతాః || వధుస్మృధుమాత్రాచపంగౌ
 చద్వయోన్మయః | ఉపాదేయాథావిజ్ఞానేశేషః పృథ్వీయోమతాః || తదవాంతరభేదశ్చత్రత్రస్ఫుటీకృతః |
 అధ్యాయప్రతియేచాప్తనవాప్తోవీతాః క్రమాత్ || ౩౩ || *****

ఇతి భాగవతే ఏకాదశస్కంధే - సవమోధ్యాయవ్యాఖ్యానం.

శ్లో || చగుర్వింశతిసువాభ్యాంబిభిసంభావనాభవః | ఉద్ధవస్యాత్తత్త్వైస్త్వైస్సాధవోక్తిః పరేతా || దశమేదేహసంబం
 ధాన్సంస్మృతాన్తేనస్మృతా ఇత్యేతద్వర్తయామాసమతాంతరనివారణః | తదేవస్వయవ్యతిరేకాభ్యాముత్తన్న
 వివేకజ్ఞానసృతైర్విజ్ఞానాయాదిరితరభ్యసాధనాన్యపదిశతి | మయేతి | వాయాసంభరాత్రాచ్యుక్తవైష్ణవధర్మవిద్యవ

హితఃప్రమత్తస్య-తదవిరోధనవర్ణాద్యాచారములపైఠే || ౧ || కథమాన్తతానంభవతితత్తాహ | అన్యైతే
 తిస్సదమైః శుద్ధిస్తస్యదేహినాంపషయము స్యత్వాభివేషేనయోసర్వతరంభాస్తేహం ఫలవైచరిత్యంవశ్యే
 త్-ఎవంఫలవైచరిత్యాంకామస్యత్ || ౨ || కించ-కామ్యవిషయాణామిధ్యాత్వాదపీత్యాహ|| సుప్తస్యేతి || ఓఫలఃఅథ
 శూన్యః-అత్రైవంప్రయోగః ఇంద్రియైర్యాదౌహినానాథాబుద్ధిఃపాఃఫలా-నానాత్వికత్వాదైంద్రియకత్వాత్
 మమోజస్యస్వప్నమనోంభవతి || ౩ || శ్లో || మోక్షార్థేనప్రవర్తేతతిత్రికామ్యఃపిద్యయోఃస్వప్నవైమిత్తికకుర్యాత్
 త్యవాయజిహ్వసయేతిప్రతిః || అథః || వృత్తిమితి || ప్రవృత్తంకామ్యకర్మత్యజేత్ - నివృత్తంత్వవైమిత్తికమేవకమక
 ర్యాత్-అన్యవిచారైశుసన్యాత్ ప్రవృత్తినివృత్తకమచోదనామపినాద్రియేతి || ౪ || కింః || యమాః || యమాఃఅహిం
 సాదిః-అభీష్టమత్యాదరై-సేవేత-శౌచాదీ-ప్రణయమాకర్మవిధిభావత్తేతాదత్తజ్ఞానాఃరోధేన-యమాద్యాద
 శనియమాంశ్చఎవంసాధ్యాయేవత్వతి-కించ-యమేవప్రవృద్ధిరంపరిత్యజ్యగురుమపాసీతేత్యాహ- మదభిజ్ఞమితి ||
 మదాత్మకంమహాపం || ౫ || గురుసేవకస్యధర్మానాహ || ఆమాః || కతుః || అనలసః-నిర్మమఃజ్ఞాయాదిషుమతాశూన్యః
 గురౌగురుభసాహృదః-అసత్వరఃఅవ్యక్రః-అమోఘనాకవ్యధాఃలావరహితః- తాన్యేవశివ్యస్యలక్షణాజ్ఞేయాః |
 ౬ || సుస్వజాయాదిషుః కంఠ్యమస్య వ్రతాహ || జాయేతి || దౌదాసస్య హేనుంవివేకంబద్ధయతి-అన్యవృత్తప్రయో
 జనంసర్వత్రైసమమవశ్యమితి-అయంభావః-సర్వదేహిమ్యత్సమః త్వత్జాయాదిదేహిఅన్యస్మింశ్చ దేహిత్వ
 వోధానుభూతిస్యమవ- కఃవిశేషణతేషేవమమత్యాభివేత్యశ్చేవముదాసీనస్సగుంప్రవర్జ్యేతి || ౭ || అ
 హేనాకోసాదేహవ్యతిక్రమత్వా-యస్యైవ్యాదధర్మస్సర్వేషునమస్యత్-తమాహ-విలక్షణభిన్నస్థానసూక్ష్మదేహ

మాచరేత్ || ౧ || అన్యైతేశశుద్ధాత్వాదేహినాంపషయాన్తనామ్ | గురుభుసన్యధ్యానేనసర్వారంభ
 విఃకర్మయమ్ || ౨ || సుస్వప్నవిషయాలోకోధ్యాయతోవామమోరథః | నానాత్వికత్వాద్విఫలోబహివా
 నాథాధీనుః || ౩ || నివృత్తంకమసేవేతప్రవృత్తమగురప్రవృత్తేత్ | జ్ఞానాయాంసంప్రవృత్తో
 నాద్రియేతామచోదనామ్ || ౪ || యమా-భీష్ట-సేవేతనియమామత్తరఃకర్మవిత్ | మదభిజ్ఞంగురుం
 తాతముపాసీమదాత్మకమ్ || ౫ || అమాన్యమత్తరోదలోనిమమోగురుభసాహృదః | అసత్వరోధజ్ఞా
 నురసమాహురమోఘనాక || ౬ || జాయావత్సగృహత్వేనస్వజనప్రసాదము | ఉదాసీనస్యమంపశ్యే
 సర్వేషుకమవాన్తనః || ౭ || విలక్షణస్థూలసూక్ష్మజ్ఞేహాత్మేక్షితాస్యదృక్ | యథాగ్నిద్వారణాదా
 వ్యధాహకోన్యఃప్రకాశః || ౮ || నిరోధోన్మత్తబుభూహవానాత్వంతత్ప్రకాశగుణాః | అనుప్రవి
 ప్తఅథప్రవేషందేహగుణాపరః || ౯ || యోసాగుడైర్విరఃసోదేహాయంపురుషస్యహి | సంసార
 ప్రక్షుబ్ధాయంపుంసోపద్యాభిదాన్తనః || ౧౦ || నిస్తాజ్ఞానయాత్మాకమాన్తిఫలంకేవలంవరమ్ | సంగ
 మ్యనిరసేదేతిద్వప్రద్ధిబుంయథాక్రమమ్ || ౧౧ || ఆచారోరణిరాద్యస్యాకంతేవాన్యవ్రతారణః | నిస్సం

ద్వయాదాత్మాన్యః-యతోవిలక్షణః ద్వేధావైలక్షణ్యందర్శయతి-ఈక్షితాస్సద్గుతిప్రప్రాహిద్యశ్చద్విలక్షణఃస్వప్ర
 కాశశ్చజాద్విలక్షణః - నియోరన్యశ్చేద్యజ్ఞాంతః-యథాగ్నిదాహః || ప్రకాశశ్చదావ్యాన్మగ్నిశాశ్చద్వదారుణః
 కాష్ఠాదన్యః-నిద్వదితి || ౧ || అనైవైవద్వజ్ఞాంతేనన్యత్వానాదిత్వవిభక్తైక్యత్వాఃయోవిసన్యంతఃత్యాహ- నిరోధేతి || య
 థాదారుష్యంఃప్రవిష్టోః తత్యాతానాత్వాదిఃవాగ్నిహృద-నశుస్యహోవాదాదిమా-ఏవందేహగుణానిత్యాది
 దేహాస్పరోపత్యానిస్వయాహంపి- ఆత్మానుభవతి-గతత్వేన్యత్వాదిభిరపివైలక్షణ్యాదన్యస్యమితిభావః | ౯ || సన్యశ్చ
 దాఃగుసంయోగాద్విధిభావత్వంఘట-అత్తనప్రస్సంగత్వాగ్ని-ధందేహీనతద్మైవాసంబంధః- సంబంధే
 వాకుతస్తన్నివృత్తిప్రతాహ || యశ్చతి || పురుషస్యఈశ్వరస్యాధీనైమామాయగుడైఃయోసానుత్మః-అయంచస్థూలో
 దేహాహిరదితః-పుంసాజీవప్రాయంసంసారఃప్రక్షుబ్ధంభఃతదధ్యాసకృతః-హియస్తాదేవంతస్తాదాత్మిద్యాగోనివ
 త-కత్యాహ-అన్యవోవిద్యావిజ్ఞానంభిత్తస్యత్రేతిభిదితివాపదశ్చేదః || ౧౦ || యస్తాదేవ || నిస్తానితి-గస్తాత్ జ్ఞాన
 యావిచారేతిత్వంఅత్తనికార్యకారణసంఘాతవపస్థితం-సంగమ్యసమ్యక్జ్ఞాత్వా ఏవస్మిదేహదేవప్రబుద్ధింఘ
 నూత్మక్రమేనిరసేత్ గ్యజేత్ || ౧౧ || సురోహృద్వాదిద్యాహ- అదిద్యుతతార్యనిరసకుమేతిస్ఫుటిక-పిద్యోత్ప
 ద్వికుగ్నుత్పత్తిరూపేణయావయతి || ఆచార్యశ్చతి || ఆద్యఃఅధరఃతత్సంధానంతయోమధ్యమంమథనకాష్ఠం-ప్రవచన

మనుచోకః-వెద్యాసంధిఃవిద్యాసుసంధిః-సంధౌభవన్మగ్నిరవశథాచశుశ్రీ॥అచార్యఃపూర్వరూప-అంతేవామ్యుదర
యంపం-విద్యాసంధిః-ప్రవచనగంసంధానమితి॥౧౨॥అగ్నిపాశ్చశ్యమేవాహ॥వైశారదీః-విశారదోతిఃపుణః-తనోపే
ణపాశ్రీస్తా-తనగురుణోపదస్తావా-అః-శుద్ధవాబ్ధిః-గుణకార్యసూతాంమాయా-ధునో-నివర్తయః-యదాత్మకమేత
ద్విత్వం-తా-జీవః-సంస్కృ-గమిత్తా-గుణాశ్చ-ధ్వా-అసమత్-నిరంధనః-తస్మాచ్ఛా-శ్లోక-కారణేనా-ద్యుగాచ-వ్యవధా
నాభా-వా-శ్చ-శూన్యరమానందరూపభవతి॥౧౩॥ఎవంతావస్మిన్ప్రకాశజ్ఞానస్వరూపోశ్యమ-ఎవా-అ-గన్యత్యే
తాదయత్స-ధర్మా-దే-తూ-పా-ధి-ః-గన్య-గ్రి-త్తి-ంద-స్మి-మ-త్యోగ-మా-యా-మ-య-ంచ-అత-స్మ-నో-వి-ర-క్త-స్మ-
అన్య-నా-నె-ము-ద్య-గ-భ-క్తి-ం-పి-త-న-స్థ-ల-సూ-త-స్య-ది-త్వా-ది-నా-త-తే-వ-శ్ర-తి-స-న-య-గ-ణ-క-శే-ప్య-శ్లో-మ-తా-ంత-రి-
రో-ధే-స-ంద-త-తూ-మా-భూ-తి-త-త్త-గ-ణ-క-గ-న్య-మ-య-ః॥అధ-అ-ధ-మ-గ్నో-ఎ-ప-బీ-వా-న్య-నా-ం-క-న-క-గ్నా-
కా-ం-సు-భ-య-ః-భ-యో-ః-భ-క్త-గ్నా-కా-ంద-నా-నా-త-మ-తి-ఎ-ం-స-జై-మ-గ-యా-గ-న్య-తే-అ-పా-ం-త్ర-గ-య-జై-మ-ప-వా-శ్చ-స-
చ-ప్ర-తి-రీ-ర-ం-భి-త్త-క-గ్నా-భూ-క్తి-రూ-ప-త్వ-న-మ-త-త్వ-రూ-ప-సూ-తో-గ-న్య-కార-వ-ః-ప-ర-మా-న్య-స్తి-త-న-ప-ః॥శ్లో॥అ-
పా-ం-త్ర-గ-య-ప-జై-యో-జ్ఞా-గ-వి-స్మ-ర-న్య-జై-ప-హీ-త-త-థా-వై-గా-గ్న-ంచ-సం-భ-వ-తి-త-థా-హి-భో-గ-స్థా-నా-నా-మ-గ-న్య-త్వా-
ప్ర-వ-గా-గ్న-ం-భ-వ-తే-భో-గ-కాల-గ-య-వా-త-మ-పా-య-క-న-భ-వ-క-గ-మ-గ-న్య-వా-భో-మ-గ-న్య-సో-వా-స-త్తే-త-ద-స్తి-తా-హ-
అ-ధ-న-గ-న్య-ం-లో-క-కాల-గ-మా-న్య-నా-ం-మ-గ-న్య-గ-న్య-గ-ర-గ-న-భ-గ-న్య-నా-ం-ప-శ్చ-గా-న్య-నా-య-శ్చ-ప్ర-వ-గా-గ్న-ం-పా-ధి-
త-హి-ప-గ-న్య-స-భ-తి-గ-ర-వ-వా-వా-ం-ప్ర-గ-న్య-ంచ-నా-ది-నా-ం-స-ప్ర-స్థ-స్థి-ః-ద్యో-ప్ర-వ-ప-హ-యా-పే-గ-న్య-త-థా-చ-వ-ద-తి

ధానం ప్రసవశంపిద్యాపంధిస్తుఖావహః॥ ౧౨॥ వైశాంధీసాతఃశుద్ధపృథ్వీవోహమాంసుబాసప్ర
సూతామ్నుశాంశ్చసందహ్యయదాన్తిమేశ్వయంచశాస్త్ర్యమన్విధాన్తి॥ ౧౩॥ అప్రేషాం
కమాశిత్రాణాంభోక్త్యాణాంసుఖదుఃఖయోః॥ నానాన్విమధస్సన్విన్తలాకకాలాగనాన్తివామ్॥
౧౪॥ సన్విసేషస్వభావానాంసంస్థాపన్వీక్తియథాత్వద్ధాన్తిభేదేనజామతేభిర్నతేచక్షిః॥ ౧౫॥
ఎవస్వస్సంసర్వేషాందేహీనాందేహయోగిః॥ కాలావయంస్సంతభావాజన్తానయోస్సంతే॥
౧౬॥ తతాప్రికమణాంకతురస్సతంత్ర్యచలత్సతే॥ భోక్తుశ్చమఃఖమఖయోశోన్వధోబవశం
భజేత్॥ ౧౭॥ నదేహీనాంసుఖంకిందిబ్యగ్యతేవిమహిమపి॥ తథాచమఃఖంమూఢానాంవృథాహంకర
ణంపరం॥ ౧౮॥ యదిచాప్రిప్తేషిభూతంచజాంతీసుఖమఃఖయోః॥ తేష్యద్ధానవిమర్శ్యగంవృశ్శార్వప్రభ
వేద్యథా॥ ౧౯॥ శోన్వధాస్సుఖయత్యేనంకామోవామృశ్శార్వంతక॥ ఆహుతసీయమానస్వచధ్య
స్వేనసమష్టిదః॥ ౨౦॥ శుశ్రింశద్భుష్టవృష్టస్పృధాసూయాత్రియవ్యయైః॥ బహ్వంతరాయకామ

సీ॥ నక దాదిదస్యశంజగదితి॥ అత స్తతః॥ ద్వాశ్చిదీశ్వరోపినాస్తీతి॥ భావః కించ॥ యథాయథావత్ - నతుమాయామయీ
త్యర్థః॥ నవఆత్మస్వరూపభూతం నిత్యమేకంజ్ఞానమస్త్రీత్యాహ॥ తద్దితి॥ ఘటపటాద్యాకారభేదనద్భిద్యాయతేఅతానిత్యా
శ్చిద్యతేద॥ అయంగూఢాభిప్రాయః॥ సహజస్వజ్ఞానరూపతత్త్వం॥ అపిజ్ఞానపరిణామవా-నవచికారిత్వేనానిత్యత్వప్ర
సంగః॥ సుధామః॥ శ్లో॥ బక్రీయాజ్ఞానరూపస్వనిత్యత్వేఽవరోప్యత్యభి-అతోముక్తావంత్రియాదిరహితస్యపరిణామా
సంభవాజ్జడత్వేనతస్మాప్రైరపురుషార్థత్వాత్ప్రవృత్తిరేవశ్రేయసీనవృత్తిరితి॥ ౧౫॥ తత్రతావదుక్తమంగీకృత్య
ప్రత్యాగ్యాత్వాననాయప్రవృత్తిమాగఃప్ర్యాసర్థః॥ హుత్యంప్రపంచయతి॥ ఏవమిత్యాదిహ - లోకానాం లోకపాలా
నామిశ్యతేపార్శ్వేనైగ్రంధేన॥ ఏవమితి॥ అంగహేతుధ్వ-కాలావయవతఃసంవృతాదిహపాత్॥ ౧౬॥ తత్రేతి॥ తత్రా
పిప్ర్యాశంశ్ర్యపయేషివషగమణోదఃఖభోగస్యనాఅసంభవాదిత్యర్థః॥ ౧౭॥ సమయేనవ్యక్త-మనకతుణంజా
నంతి॥ తేషానిఎవ-యేతునజానంతి-తేషవచఃఖనత్వంచేత్తత్రాహ॥ సేతి॥ ఎదుమామపికిందిత్యుఖంనదిత్యతే - తథాచమూ
ఢానామపిచఃఖంనదిత్యతే-అతోవయఃకమణకుశలత్యాశ్చుఖనత్వతేహం॥ కేవలంవృత్తేవాహంకారభ్యాగః॥ ౧౮॥
అంగీకృత్యాప్ర్యాహ॥ యదీతి॥ తయోగముపాయంసపిదుంయథాసాక్షాత్ప్రశ్నశ్చనప్రభవేతి॥ ౧౯॥ తథాపియావ
జ్జీవంసుఖంభవప్యతీత్యాశంక్యదివమామప్యర్థకామానసుఖహేతూఇత్యాహ॥ కిఇతి॥ యతఃఅంతికవతమానో
వ్యుశ్చనశుష్టిందదతి- అస్మాతంవదస్థానంవ్రతి॥ ౨౦॥ ఎవమప్యేలోకేసుఖంనాస్తీశ్యుక్తం॥ లోకాంతరేపితితైవే
త్యాహ॥ శుశ్రమితి॥ శుశ్రంతంస్యగోది-తదపిదుష్టం - స్పృధాపరసుఖాసహనం - అసాయాపరగుణేషువోమాది

२५६

శ్రుం-కింశుమాయానుయన్యమపీత్యాహ॥ కాలఇతి॥ స్వభావోదేవత్వాదిపరిణామహేతుః - ధర్మస్తద్ధర్మకారణం - గుణవ్యతిరేకమాయాతోభసతిమామేవప్రాహుః నకుమద్యవ్యతిరక్తస్సంశ్చితాన్యస్తేరేవముక్తిహేతుత్వాత్ శ్రేయసిహిసదం॥ ౩౪॥ ఏవంతావదేకపవాన్యా - తస్యచగుణకార్యదేహసంబంధకృతః సంసారః - ఆత్మజ్ఞానాచ్చముక్తిః శుక్యక్తం - విలతుణఃస్థూలసూక్ష్మాదిత్యాదినా-నదేవచనుతాంశరసరాసేనదృఢీకృతంఅతై సామిన్యదినా - తస్యేషుచ్చతి॥గుణేష్వి॥ అయనుభవః-గుణైవ్వసక్తుముక్తిఃసత్వేవవా - ఆద్యేజ్ఞానసాధనాచావాన్యముక్తిః - ద్వితీయేచగుణైశ్చవర్తమామోపితతాగ్ర్యదేహజేమకర్తనుసుఖాదినుచకథంనబధ్యతే - తథాపితైరాకాశవిదనావృతత్వాన్నబధ్యతఇత్యేతైహిణబంధోపనసంభవతీత్యాహ - అనపావృతకథంబధ్యతఇతి ॥ ౩౫॥ యదిశునర్వేషుతేమలవాంశరేణబధ్యతేతన్నివృత్త్యావముచ్యగితినుశంతహిణతైరాధంజ్ఞాతవ్యమిహేషుచ్చతి ॥ కథమితి॥ బద్ధోముక్తివాకథంవర్తేతేత్యాదికం-కింభుంజీతకథంభుంజీతేన్యథాః ॥ ౩౬॥ ఏతదితిఏతత్తద్వచయంత్రశ్చం - కించ-ఏకపవాన్యాఅనాదిగుణసంబంధాన్నిత్యబద్ధః - ముక్తైజ్ఞాన్యేఅనిత్యత్వప్రసంగాన్నిత్యముక్తఇన్యవ్యంగీకార్యంస్యాత్ - తస్మాత్తేమేభ్రామోభవతీత్యాహ-నిత్యబద్ధఇతి॥ ౩౭॥ ఇతిభావాధాదపికాయాం - దశమాధ్యాయవ్యాఖ్యాః *****జ్ఞో॥ ఏకాదశేరుబద్ధానాంముక్తానామపిలతుణమ్సాధూనాంచతథాభైలక్షణంహరిణెరితం॥ నిత్యబద్ధోనిత్యముక్తవిశేషతేమేభ్రామినిఇతి॥యదుక్తంతతి-వస్తుతోవిరోధఃప్రతితోవా- నాద్యఃబంధమోక్షయోర్వాప్రవత్వాభావాదిత్యాహద్వాధ్యాయం॥బద్ధఇతి॥ఆత్మబద్ధోముక్తశ్చ-మేగుణతఃనుదగ్ధసత్త్వాదిగుణోపాధితః-నకువస్తుతః-నన్వోపాధికత్వేపితంకులపాకాదివత్వాప్రవత్వంకింసన్యాత్త్రాహ-గుణస్యమాయామూలత్వాద్బంధసంనాస్తి-అతపవమోక్షశ్చనా

భావోధర్మపవచఇతిమాంబహుధాప్రాహుగుణవ్యతిరేకేతి॥ ౩౪॥ ఉద్ధవః॥ గుణైశ్చవర్తమానోపిదేహజేవ్వనపావృతః । గుణైర్నబధ్యతేదేహబధ్యతేవాకథంవిభో ॥ ౩౫॥ కథంవర్తతవిహరేతైర్నాత్మాజ్ఞాయేతలక్షణైః । కింభుంజీతోతవిప్రజేచ్ఛయూతాసీతయూతివా ॥ ౩౬॥ ఏతదచ్యుతమేబూహిప్రశ్నంప్రశ్నవిదాంవర । నిత్యబద్ధోనిత్యముక్తవిశేషతేమేభ్రామినిః ॥ ౩౭॥ *****

—ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశ స్కంధే - దశమోధ్యాయః—

శ్రీభగవాన్॥బద్ధోముక్తఇతివ్యాఖ్యాగుణతోమేనవస్తుతః॥ గుణస్యమాయామూలత్వాన్నమేమోక్షోనబంధనమ్॥౧॥శోకమోహాసుఖండుఃఖండేహోపత్తిశ్చమాయయా॥స్వప్నాయధాన్యనఃఖ్యాతస్సంస్మతిర్నకువాస్తపి॥౨॥విద్యావిద్యేమమతనూవిద్యుద్ధవశరీరణామ్ । బంధమోక్షకరీ * ఆద్యేమాయయామేవినిర్మితే ॥ ౩॥ ఏకస్త్వేవమమాంశస్యజీవస్త్వేవమహామతే । బంధోస్యావిద్యయానాదివిద్యయా

స్త్రీ-ననుకథంసర్వశాస్త్రవిరుద్ధముచ్యతేతత్తా - ఇతిమేవ్యాఖ్యావపంశుత్వజ్ఞోనిణయఃఅలనుతికుతైకరిత్యర్థః- అశ్లేవనన్వయః - ఆత్మబద్ధోముక్తఇతియావ్యాఖ్యాఉక్తిః- సామేగుణతఃసద్గుణహారతంత్యాత్ - అన్రహేతుత్వేనగుణయంతరిస్సస్త్రికాదన్వృతరేకమాహ-అతపవమేబంధసంమోక్షోవేతి-అన్యత్వమాంసం॥ ౧॥ఎవంకారణభూతగుణానాంమాయానుయత్వాత్తైతాగ్ర్యసంస్మతిర్నాయేతిప్రపంచయతి ॥ శోకమోహావతి ॥ యథాస్వప్నఃఆత్మనఃబుద్ధేరేవఖ్యానీవరైతద్వత్॥౨॥అతోవస్తుతోవిరోధస్తావన్నాస్తి - ప్రతీతిస్త్యోపాధికీఘటతఇత్యాహ ॥ విద్యావిద్యేఇతి॥తస్యేతేమోక్షబంధావాఖ్యామితితనూశక్తి-కుతః- మేమాయయావినిర్మితే-నూయావృత్తిరూపత్వాత్ - బంధమోక్షకరీత్యేకవదనంద్వివచనార్థా-ననుతతాగ్ర్యత్వేబంధమోక్షయోరనాదివిద్యత్వేనస్యాతాం-స-ఆద్యేఅనాది-అనోయావదవిద్యాంప్రవర్తయామితావద్బంధః-యదావిద్యాండదామితదామోక్షస్ఫురతీత్యర్థః - తథావసాంజే॥బంధకోభవపాశేనభవపాశాచ్ఛమోచకః॥త్రవల్కలఃపరంబ్రహ్మవిష్ణురేవసనాతనఇతి॥౩॥తస్యశరీరణామితిబహువచనసర్వదేశాద్విషయభేదేనావిరోధఉక్తఇతిభాగితింవాన్యవర్తయకబంధమోక్షవ్యవస్థామపపాదయతి॥ఏకస్యేతి॥ తర్హికిమాత్వాభేదాత్తవాపిబంధఃసహిత్యాహ-అన్యజీవస్త్వేవేతి- ననాత్వాభేదేజీవోనానుకోన్యోప్తిప్రథకకాచబంధమోక్షసుఖదుఃఖాదివ్యవస్థాతత్తాహ-మమాంశస్య-అయంభావః - యదైకస్యాపిచంప్రాదేజ్ఞానాచ్యుపాధినావింబప్రణింబరూపోభేదః- యథాచత్రజలకృతకంపాదయఃప్రతిబింబస్త్వేవ - యథాచత్రప్రణింబానామప్ర్యుపాధిభేదేనభేదాదేకస్త్రిన్నుదకకుంభభగ్నోత్తతప్రతిబింబస్త్వేవ వింబైక్యంవాన్యగతస్య - తథాలివిద్యాయాం

ప్రతిబింబితస్యనుదంతస్యజీవన్వైకతత్త్వతాబంధః-తస్యహోపాసితోభద్రాన్నావ్యవస్థేతి - తథాచామః॥శ్లో॥యన్తై
 కస్త్వేఘటాకాశేరజోఘామాదిభిర్ముతేనసర్వైఃసంప్రయుజ్యంతే॥థాజీవాన్సుఖాదిభిరితి-పనఙ్గానీరహస్యంస్వబు
 ధ్ధ్యాఃశ్చైతవ్యమితిసంబోధయతి-హేనుహానుశితి-ఇతరోమోక్షః॥౪॥ గదెవంప్యప్థా మపవాన్యకథంవతేతేత్యా
 దివైలక్ష్యప్రశ్నసోఽర్థరమాహ॥౫॥తచ్చవైలక్షణ్యంబిష్టధం-జీవేశ్వరయోరేకం-జీవానా-వైకం-తత్రజీవే
 శ్వరయోవైకలక్షణ్యమాహ॥విరుద్ధధర్మణోరితాధాన్వయేన-శోకానందకమనానోఃపిష్కాధర్మణశరీరేణయ
 న్యనియంశ్యత్యేనస్థితయాః॥౬॥సువర్ణాపతి॥సువర్ణోవృక్షాశ్చక్షిణాపివదేహోన్మృతగుచ్ఛానౌ-నన్యతౌ॥రూపత్వా
 తే-సఖాయోచియోగాదైకమత్యాప్త-యన్తృచ్ఛయాఅగుక్తయాయా-యప్రత్యక్షిణ్యైఃప్యత్రోదేహః॥శుక్రిఁ
 ద్వీమూలమవాక్చాబంధ్యత్వంయోవేదసంప్రతితిశ్రుతేః॥శ్లో॥ఊర్వముఖానధశ్చృఖానశ్చస్థంసా-పారవ్యయమితి
 ప్రృతేశ్వ-తస్మిన్కృతంనీడంకెతనంహృదయకూపంయాభ్యాంతౌ - తయోర్మాధ్యేవకీజీవపిస్సలాన్న-పిప్సలోశ్వ
 థ్థఃదేహప్రప్తిన్నదనియంకమఫలమిత్యథః-ఖాదతిభక్షయతి అస్య-ఈశ్వరఃనిరన్తరఃఅభోక్తాపిజానందస్యబోబలెన
 జ్ఞానాదికైర్వ్యూహయాః॥౭॥౪-తథాచ॥శుక్రి॥ద్వాసువర్ణాసయజాసఖాయాసమానంవృక్షంపరిషస్వజాతేనయో
 రన్యఃపిశులంస్వాద్యత్త్యోవశ్శన్నస్యోఅభిచాకశీతి॥౮॥బలాధిక్యమేవాహ॥ఆత్మనమశ్చయతేయఃఅవిద్యాయా
 క్షయక్రంశునిత్యబద్ధఃఅనాదిబద్ధః-యస్తువిద్యాప్రధాఃసతునిత్యముక్తః-మానూయాఅనావారకత్వాత్ ఆశ్రయ
 వ్యామోహకత్వాచ్చ॥౯॥ఇదానీంబద్ధముక్తజీవానామేవమిథోవైలక్షణ్యమాపాదతభిః॥దేహస్థితృ॥విద్యాకముక్తః

చతథేతరః॥౪॥అథబద్ధస్యముక్తస్యవైలక్షణ్యంవదామి॥విరుద్ధధర్మణోస్థానస్థిగయోరేకధర్మణః॥
 ౫॥సువర్ణావేతాసయజౌసఖాయౌన్యచ్ఛయాకృగనీడౌచప్యత్రైపకస్థయోఃఖాదతిపిష్టలాన్నమ
 న్యోనిరన్నోపిబలెనభూయా॥౬॥ఆత్మనమన్యంచసవేదవిద్యానపిప్సలాదోనకుపిస్సలాజః॥యోపిద్య
 యాయాకృశునిత్యబద్ధోవిద్యామయోయస్సుశుశత్యముక్తః॥౭॥దేహస్థోపినదేహస్థోపిద్వాకస్యపా
 ద్యభోగితఃఅదేహస్థోపిదేహస్థఃకుమతిస్సృష్టదృశ్యధా॥౮॥ఇంద్రియైరింద్రియాధేమగుజైరపిగుణ
 సుచఃకృత్యామాణేష్వహంకుర్యాన్నవిద్యాన్యప్రవిశ్రియః॥౯॥ఆత్మనీశేరీరేష్చిగగుణభావ్యేసకర్మ
 ణావతమానోబుధస్తత్రతాత్మీతిబధ్యతే॥౧౦॥ఏవంవిరక్తశ్చయనఆసనాటనమజ్జనైదతాన
 స్సుశానప్రూణభోజనశ్రవణాదిమ॥సతథాబధ్యతేవిద్యాంస్తత్రతత్రాదయగనుణా॥౧౧॥ప్రకృ
 తిస్థోవ్యసంసక్తోయథాఖంసవిశ్వానిలః॥వైశారద్యేక్షయాసంగిశిగయాభిన్నసంశయః॥ప్రతిబుద్ధఇ
 నస్యపాన్నానాత్యాద్వినివర్తతే॥౧౨॥యస్యస్యవీతనంకీలాఃప్రాణేంద్రియమమోఽ

సంసారవశేనదేహస్థోపిదేహస్థోనభవతి-యథా-స్వపాదుభిగఃప్రర్థమాణస్వప్నస్థితోపితత్రస్థోనభవతి-తస్యతసుఖదుః
 ఖాద్యభావాదైద్యత్-తథావస్తుతఃఅదేహస్థోపికుమః॥అవిద్యా-దేహస్థఃశిన్నిమిత్తిసుఖదుఃఖభాక్యధాన్వప్నదేహ
 గతఇతి॥౧౩॥తత్రహేతుశ్చేవవైలక్షణ్యంతరమాహద్వాఖ్యాం॥ఇంద్రియైరితి॥ఇంద్రియైరింద్రియాధేమగుజ్యమా
 ణేష్వపి-యస్తువిద్యా-సనాహంకుర్యాత్-అహంకృష్టోమిమతంనకుర్యాదిత్యథః-కుః-గుజైరసౌణేమగుజ్యమా
 ణేషుఅగపవావిశ్రియఃరాగాదిహాన్యః-తదుక్తగీతాను॥శ్లో॥గత్త్యవిస్తుమహాబాహూనుగుణకమవిభాగయోః॥గు
 ణాగుణేషువతాంతఇతిమత్వానసంజ్ఞతిఇతి॥౯॥మాణీనఇతి॥అథలబుధస్తుపూర్వకమాణీనేఅస్మిన్కారీరేవతమానః
 గుజైరింద్రియైర్భావ్యేకమణా-తత్రదేహదౌణ్యధ్యతే-కుతః-కర్తవ్యహంకార-తదుక్తంతత్రైవ॥శ్లో॥ప్రకృ
 తేఃప్రియమాణానిగుణైః॥కమాణీసర్వశః॥అహంకారవిమూఢాత్మకైర్దాహమితిమన్యతఇతి - ఏతేప్రీతిగ్నోదైకధం
 వతేతేత్యస్యప్రశ్నస్యసుఖదుఃఖమాన్యోనిరభిమానశ్చదేహవతాంతఇతిర్థరముక్తంభవతి॥౧౦॥వైలక్షణ్యంతరం
 వదాకింభుంజీతేత్యాదిప్రశ్నార్థరమాహత్రిభిః॥ఏవమితి॥అన్యగతమేవకమమాంసభగ్నానీత్యేవంవిరక్తోవిద్యా-
 అవిద్యానివశయాసనాదిషునభ్యతే-కుతః-తత్రగత్రవిషయేషుగుణానింద్రియాణిఅదయభోజయతత్పాక్షిత్వే
 నవగమానఃసన్యయనుదా॥౧౧॥ఏతదేవకుశలతాగ్రాసాధేన॥ప్రకృతిస్థితృ॥యథాఖంసర్వగతమపిసంజ్ఞతే-య
 థాసవిశ్వాజెప్రతిబి-బిత్పి-యథానిలః-సర్వత్రసంచరన్మపి-తద్వత్-అసంగనైవవైగాగ్యేణశియాతీత్యయాభి
 న్నాఃసంశయాఃఅసంభావనాదయోయస్యసః-నానాత్వాత్దేహోదిప్రపంచాత్॥౧౨॥కథంపదేదిత్యసోఽర్థరత్వే

నవైలక్షణ్యాంగరచూహః॥యస్యేతి॥తద్వదేదైహగుణైః- సంకల్పశూన్యాభిపాశ్రాదివృత్తిభిర్విహరణము కృత్వత్యభః॥
 ౧౩॥ ఏవంతావద్భద్రము క్రియోఃస్వసంవేద్యమేవనైలక్షణ్యము క్రిం - ఇదానంతైర్వాజ్ఞాయోగలక్షణైరిన్యోప్యోద్గత
 యాతయోఃపరైరపిమజ్జేయంతైలక్షణ్యమాహత్రిభిః॥యస్యేతి॥హింసైగ్రిమార్గనైరనైర్వ్యాపాశ్రాభిః-యస్యాత్మా
 దేహాఃపీద్యతే-యస్యచ్యుతాయనకేనాపిక్వచిత్కంఠదవ్యతేనా-సబుధశ్చైర్నితనవ్యతిక్రియితేనాతివిక్రియనిర్వృ
 త్తః-తమక్రంతయాజ్ఞానవలెన్యానాశ్చై॥ యంకింబకైర్వితుదతిచంకనైర్వశ్యలింపతి॥ప్రద్ధోనపరిశుష్టశ్వసమస్తస్యచతస్య
 చేతి॥౧౪॥కించ॥నైతి॥సాధ్యసాధువాకుర్వతోవదతోవాజనానాస్మవీతనచనించెత- యోలోకికవ్యవహారేవిముఖఃసము
 త్త్యత్యభిః॥౧౫॥అపిచ॥నైతి॥యోదైహికేపిక్వమృదానీనఃసముక్తిః-ఇతరోబద్ధత్యభిః॥౧౬॥ ఏతాన్యేవసర్వాన్వి
 ముముక్షోస్సాధనాజ్ఞాతవ్యాని-యస్తుకౌలంశబ్జబ్రహ్మణ్యభిఃపాండిత్యమాప్రిజ్ఞాఘ్ని- నతూకైస్సాధనైస్తదథాని
 యోభవేత్-తంసందర్శితృబ్రహ్మణీతి॥ శబ్జబ్రహ్మణీస్థానిపారంగతోపివరైర్బ్రహ్మణీనస్థాయాత్ - భ్యానాద్యభి
 యోగంనకుర్యాత్తైతస్యశాస్త్రుశ్రమఃశ్రమైకఫలఃసతుపురుషార్థాపర్యవసాయీ-అధేనుంవిరప్రసూతాం॥౧౭॥
 ఏతదేవాన్యాభాదర్శనైఃప్రపంచయతి॥గామితి॥ దుహ్యతఇతిదోహఃపయఃకుగ్ధోదోహః - మోతరత్రదోహాస్తి
 యస్యాస్తాం అథాసూన్యాం - అసతీంకామసూన్యాంభార్యాందేహంపరాధీనంప్రతిక్షణండుఃఖహేతుం - అనత్ప్ర
 జాంబుప్రదృప్తసాధనశూన్యంపుత్రం-అతీర్థీకృగంఅగతేపాత్రేఅదత్తంపిత్రం దుష్కీర్తితాదురితాపాదకం - అంగ
 యామ్ | వృత్తయస్సుతునిముక్తోదేహస్థోపహిత్యుదైః॥౧౮॥యస్యాత్మాహింస్యతేహింసైగ్రియేనకిం
 చిద్యుత్యయాఅవ్యతేవాక్వచిత్త్రనవ్యతిక్రియితేబుధః॥౧౯॥ నస్తువీతనించెతకుర్వతస్సాధ్యసా
 ధువా | వరతోనుదోహాభ్యాంవిజ్ఞాతస్సుమద్యుని॥౧౫॥ 'నకుర్యాన్నవతెత్కంఠిన్దృక్యాయేత్స
 ధ్యసాధువా|ఆత్మాగామోనయావృత్తావితరేజ్జడవన్ముని॥౧౬॥ శబ్దబ్రహ్మణీస్థాతోననిష్టాయాస్పరే
 యది | శ్రమస్తస్యశ్రమఫలోహ్యథేమవివరతుతః॥౧౭॥గాంధుక్వదోహామసతీంచభార్యాందేహం
 పరాధీనమసత్ప్రజాంఽచ | విత్తింత్యతీర్థీకృతమంగవాచంహీనాంమయారక్షతీదుఃఖదుఃఖి॥౧౮॥
 యస్యాంసమేపావనమంగకమఃస్థతుగ్ధవపాశ్రానిరోధమస్యవీలావతారేష్పితజప్తవాస్యాన్యంధ్యాం
 గిరంతాంబిభృయాన్నధీరః॥౧౯॥ ఏవంజిజ్ఞానయోపోహ్యవానాత్మభగ్నిమాత్మనిఃఉపారమేతవిరజం
 మమోనుయ్యర్వ్యసర్వగః॥౨౦॥యద్యసీతోధారయతుంమనోబ్రహ్మణీశ్వలమ్ | మయిసర్వాణికర్మా
 ణీరపేక్షస్సమాచరేత్॥౨౧॥శ్రద్ధాభుమేకధాశృణ్వన్సభద్రాలోకపావణిః | గాయన్నసుప్త
 ర్కాకమజన్మచాభిసయన్తుహుః॥౨౨॥మదధైర్ధమకామాధ్ధానాచరణమదుపాశ్రయః | లభతేసర్వ
 లాంభక్తింమయ్యుగ్ధవసనాతనే॥౨౩॥సత్సంగలబ్ధయాభక్త్యనుయమాంయఉపాసితా | సవైమేదర్శ
 తంసద్భిరంజసాపిందతేపదమ్॥౨౪॥ ఉద్ధవః॥సాధుస్తత్యత్యజ్జ్ఞోకమతఃకీర్తిగ్విధఃప్రభో | భక్తిస్త్య
 య్యువయ్యజ్యేతకీర్తివీస్థుగదృతా॥౨౫॥ఏతత్యైపురుషాధ్యక్షప్రసన్నాయచకధ్యతామ్॥౨౬॥ త్వం
 హేఉద్ధవ-దుఃఖానంతరండుఃఖమేవయస్యసః॥౨౭॥రక్షతిమయాహీనాంవాచమిత్తుక్తిం-తదేవవివృణోతి॥యస్యామి
 తి॥యస్యాంమేజగతఃశోధకంపావనంచరిత్రంనస్యాత్-కింతత్-అస్యవిశ్వస్యస్థిత్యాదీహూపంశదైతురిత్యభః- వీలావ
 లారేషుక్షుపీతంజగతఃప్రేమాస్థితంశ్రీరామకృష్ణాదిజన్మవాసస్యాత్-తాంవంధ్యాంనిష్కలాంగిరం- ధీరోధీమా-న
 ధారయేత్॥౨౮॥ఉత్తంజ్ఞానమార్గముపసంహరతి॥ ఎవమితి॥ఏవంనిశ్చిత్యవిచారేణాన్యనినానాత్మభగ్నిమం దేహాద్యధ్యా
 సలీరస్య-నిమగ్తంమనోమయిసర్వగెవరిపూణేనసమర్ప్యసంధార్య-ఉపారమేతఉపరమేత్-నకించితుకార్యాత్ శా
 స్త్రుపాండిత్యమాప్రేణేత్యభిః॥౨౯॥యదీతి॥యద్యక్షిణఃఅతఃకృతహీనాప్రామిదంమద్భక్త్యైవకృతాభోభవికృతీత్యా
 హః॥మయాతి॥౩౦॥మదర్శనేనకర్తృభిర్విశుద్ధసత్వస్యాంతరంగాంభక్తిమాహద్యాభ్యాం॥ శ్రద్ధాభురితి | అభినయ
 స్వయమనుకుర్వ॥౩౧॥మదథాగతి | ఆచరణసేవమానః॥౩౨॥సత్సంగితి॥ తతశ్చానేనప్రకారేణమయిసత్సం
 గెలబ్ధయాభక్త్యై- యఃమద్భక్తిమాముపాసితాధ్యాతాభవతి - సచధ్యానశీలఃసద్భుదాత్మతంత్రైనిశ్చితంసుఖనైవ
 మేవదంస్వరూపంప్రాప్నోతి॥౩౩॥సత్సంగలబ్ధయాభక్త్యైత్యుక్తింత్రనతాంభక్తైశ్చవిశేషంవృచ్ఛతి॥ సాధురితి॥పా
 ధనఃస్వస్యమతిపరికల్పితాస్సంతిబహువః- తమకుకీర్తిశస్సంమతః-భక్తిరపిబహువిధాలోక - కీర్తిశేషునస్త్యయ్యువయ్య

జ్యేష్ఠసద్విశ్వనారదాభిరాద్భుతా ||౨౫||పరదితి|| పశవ్యకథ్యతాంశుదంచాతిగుహ్యంత్యయైవవక్తవ్యమిత్రైశ్వర్యమా
విష్కర్యోతిహేపురుషాధ్యక్షత్యాదివాహేబ్రహ్మదినియంతః||౨౬||అగ్రహాశుః ||త్వమితి|| వ్యోమవదసంగః - య
నఃప్రకృతేఃపరః-స్వేమామిచ్ఛయాఉపాత్తంప్రథక్పరిమిత వపుర్యేనసః||౨౭|| తత్రప్రేతల్లక్షణేఃసాధుంనిశూపయ
తిప్రచభిః||కృపాఘరితి||కృపాఘఃపరదుఃఖాసహిష్టుః - సర్వదేహినాంకేహందివపితృశ్రోహః-తితిత్యుః - తుమా
వా-సత్వంసారఃస్థైర్యంబలంచాయస్యసః - అనవధ్యాత్మిఅనూయాదిరహిణః - సుఖదుఃఖయోఃసమః - యథాశ

క్రీసర్వేషాముపకారః||౨౮||కామైరితి||కామైరతముభితదిత్యః - దాంశఃసంయగబాహ్యంప్రియః - మృదుఃఅకఠినది
త్తిః- శుభఃసదాచారః-అకించనసంపత్తృహః-అసిహఃప్రప్తాదృష్టప్రీయాశూన్యః - మితభుక్తలఘూహారః-శాంతఃనియ
తాంతఃకిరణః-స్థిరఃస్వధమేకమచ్ఛరణఃనుదేకాశ్రయఃమునిఃమనసశీలః||౨౯||అప్రమత్తితి||అప్రమత్తిఃసావధానః -
గభీరాత్మాద్వికారః - ధృతిమాణిపదవ్యవ్యక్తపదః-జితభక్త్యాః||౩౦|| తుస్త్విపాసేశోకమోహజరామృత్యుశ్చమా
ర్తయః||ఎతేజితాయనసః-అమానీనమానాకాంతీ - అన్యేభ్యోమానదః - కల్యఃపరబోధనేదక్షః - మైత్ర్యఃఅవంచకః -
కారుణికఃకరుణయైవప్రవర్తమానః - నదృష్టలోభేన - కిమిసమ్యక్జ్ఞానీ||౩౧-౩౨|| ఆజ్ఞాయేతి || మయావేదనూపేణ
అదిష్టనమిస్సధర్మాంత్యంత్యశ్చయోమాంభజేత్ సోపివంప్రవోత్తవత్ప్రత్యయః - కింజ్ఞానానాస్తిక్యాద్వా - నధ

బ్రహ్మపరమంవ్యోమపురుషఃప్రకృతేఃపరః||ఎతితి||అసిభగవత్సేవోపాత్తిపుథగ్వపుః ||౨౭|| శ్రీ
భగవాన్||కృపాఘరిత్యదోహిస్త్యుస్సర్వదేహినామ్|| సత్యసారోసవద్యాత్మాసమస్సర్వోపకార
కః || ౨౮|| కామైరహతశ్చిదాంతోమృదుశ్శుధిరకించనః||అసిహయామితభక్త్యాంసస్థిసర్వోమచ్ఛరణో
మునిః||౨౯||అప్రమత్తిగభీరాత్మాధృతిమాణిపరసద్భుతః | అమానీమానదః||౩౦||మైత్ర్యఃకారుణికః
విః ||౩౧|| ఆజ్ఞాయైవంశాదోహానుయాదిష్టానపిస్వకా||ధర్మాసంత్యజ్యయిస్సర్వామాం
భజేత్సోపివత్తిమః||౩౨||జ్ఞాత్వాజ్ఞాత్వాపియేవైమాంయావాన్యాత్వాప్రియాదృశః | భజంత్యనన్య
భావేనతేనైభక్తతమామనః||౩౩|| మల్లింగమధ్యక్తజనదశనస్పృశనార్చనమ్||పరిచార్యాప్తప్ర
వ్వగుణకర్మానుక్తిర్తనమ్||౩౪||మతగ్రాథాశ్రవణశ్రద్ధామదనుధ్యానముర్ధవ | సర్వలాభోపహరణం
దాస్యేనాశ్చైవేదనమ్||౩౫||మజ్జత్తకర్తృకథనంమమపర్వానుమోదనం||గీతతాండవవాదిత్రగోష్ఠీభిర్మ
గ్ధృహూత్సవః||౩౬||యాత్యాబివిధానంచసర్వవాషిణకవర్తసు||వైదికీతాంశ్రీకీడితానుదీయప్ర
తధారణం||౩౭||మదర్పాస్థాపనేత్రద్ధాన్వతస్సంభూయవాద్యుః||ఉద్యానోపవనక్రీడాపురమందిరక
ర్మాణి||౩౮|| సమ్రాజ్ఞానోపలేపాభ్యాంసేకమండలవర్తనైః | గృహశుశ్రూషణంకుహ్యందాసవన్య
దమాయయా||౩౯|| అమానిత్యమదంభిన్యంకృతస్యాపరికీర్తనం | అపిచిపావలోకమేనోపయంజ్యా
ర్చాచరణేనద్విశుద్ధ్యాదిగుణాణవపయేదోహంశ్చఅజ్ఞాయజ్ఞాత్వాపిమధ్యానబిత్తేవతయా మద్భక్త్యైవసర్వేభ

విప్యంతీతదృశనిశ్చయేనైవసర్వాధర్మాసంశ్యజ్య - యద్వా-భక్తిదాధ్యేననివృత్తాధికారశయాసంత్యజ్య - అ
థవా - విదైకాదశీకృష్ణేకాదశ్యువనాసానుపవాసానివేద్యశ్రద్ధాదయోభక్తివిరుద్ధాధర్మాస్తా సంత్యజ్యే
థః||౩౦||కించ||జ్ఞాతేతి|| యావాదేశకాలాపరిచ్ఛిన్నః - యశ్చసర్వాత్మా-యాదృశఃసద్విదానందాదిరూపః-తం
మాంజ్ఞాత్వాఅజ్ఞాత్వాపి- యద్వా-విశేషఃపునఃపున్జ్ఞాత్వావికాంతభావేనయేభజంతి ||౩౧|| ఏవంసాధులక్షణ
ముక్తం-భక్తైర్దక్షణమాహాష్టభిః||మల్లింగేతి||లింగానిప్రతిమాదిని||౩౩|| మతగ్రాథేతి|| సర్వలాభోపహరణంసర్వస్థుల
భిస్సంసమర్పణం||౩౪|| మజ్జన్మైతి||పర్వాణిజన్మాప్తమ్యాదీనితదనుమోదనం ||౩౫|| యాత్రేతి || బివిధానంపుష్పప
హారాదిసమర్పణం-సర్వవాషిణకవర్తసుచాతుర్మాస్యకాదిశ్యాదిమవిశేషతః ||౩౬|| మదర్పేతి || ఉద్యానాదికరణ
సామర్థ్యసంత్యుఃఅసతివాఅన్యైస్సంభూయోద్యుః - ఉద్యానంపుష్పప్రధానంఉపవనంఫలప్రధానం- ఆక్రీడం
క్రీడాస్థానం||౩౭||సంమాజ్ఞానేతి||సంమాజ్ఞానంరజోపాకరణం-ఉపలేపఃగౌమయోదకాదిభిరాలేపనం - సేకస్తైరే

వశ్రోక్షణం-మండలవర్తనంసర్వతోభద్రాదికరణం- మహ్యంమమ||౩౮|| అమానిత్యమితి || స్వయమస్యేనవాసవేది
తిందిపావలోకమపిసస్పృహర్థాత్-ఎతద్వసాధారణస్థావరవిషయం - రాగప్రాప్తివిషయంవా-భక్త్యైవగ్రాహ్య

మేవశ్లో॥వద్ధిర్నాసోవవానైపుయత్సలంపరికీర్తితం । విష్టోరై వేద్యసిద్ధేనపుణ్యంతద్భుజతాంకలౌ ॥ హృదిరూపం
ముఖనామనై వేద్యముదరేపారేః । పాదోదకంచనిమాణ్యంను ప్రకెయస్యసోమ్యతతత్వాదివచనేభ్యః-యద్వా - అన్య
స్తేనివేదితంమమనోవయంజ్యోత్ మహ్యాంసనివేదయేదిత్యర్థః॥శ్లో॥విష్టోర్నివేదితాన్సేనయప్తవ్యం దేవతాంతరం । ప
త్సభ్యశ్చాపితదైయంతరజానంత్యాయకల్పతే॥పిశ్య కేపంతుయోదద్యాధరయేపరమాత్మనే । రేతోధాఃపిశరస్త్రస్యభవం
తద్దైశ భాగినః॥ఆశాసతే సదాదేవాఃపిశరస్సర్వవివహి॥యత్ప్రవృత్తామహావిష్ణుంపశ్యాన్తేనపిశ్యోకాసురాః ॥ యజతేచ
సప్తపుశోవంశ్యోజాయతజీవతు॥ఆసోటమంశిపితరఃప్రసృత్యంతిపితామహః ॥ వైష్ణవోఽక్షుకాశేజాతస్సనస్సంతా
రయిష్యతి॥ఇత్యాదివచనేభ్యః॥౩౯॥౪౦॥ఇదానీమేకాదశపూజాధిష్ఠానాన్యాహ॥సూర్యభిః॥హేభద్ర॥౪౧॥అధిష్ఠానబే
దేనప్రాజాసాధనాన్యాహత్రిభిః॥సూర్యభిః॥త్రయ్యావిద్యయాసూర్యసూక్తైరుపస్థానాదినా-అంగ హేఉద్ధవ - యవ
సాదినాతృణాదినా॥౪౨॥వైష్ణవభిః॥బంధుసత్కృత్యాబంధువసేకున్తా నేన-హృదిభాహృదయా కాశే- ముఖ్యధియాపా
బద్ధస్త్రాతోయేతోయాదిభిః॥త్రవ్యైస్తర్కణాదినా॥౪౩॥స్థండిలభిః॥స్థండిలేభువి-మంత్రిహృదయైఃరహస్యమంత్రిన్యా
ప్తైః॥౪౪॥సర్వాధిష్ఠానేషుధ్యేయమాహ॥ధిష్ఠ్యేష్యేతి॥అనేనప్రకారేణపమేధిష్ఠ్యేషు॥౪౫॥ యుక్తాయాఃభక్త్యైఃఫలమా
న్నివేదితం॥౪౬॥ యద్భుజప్రతమంలోకేయచ్ఛాపిప్రియమాత్మనః । తత్తన్నివేదయేత్ప్రవ్యాంతదానం
త్యాయకల్పతే॥౪౭॥సూర్యోగ్నిబ్రాహ్మణోగావోవైష్ణవఃఖంమరుజ్జలం । భూరాత్మాసర్వభూతా
నిభద్రపూజావదానిమే॥౪౮॥ సూర్యేతువిద్యయాత్రయ్యాహవిహగ్నోయజేతమాం । ఆతిశ్యేనతువి
పాక్రిగ్యగోవ్యంగయవసాదినా॥౪౯॥వైష్ణవేబంధుసత్కృత్యాహృదిభాహృద్యానస్థయా । వాయాము
ఖ్యగియాతోయేత్రవ్యైస్తోయపురసృత్యైః॥౫౦॥స్థండిలేమంత్రిహృదయైఃభావైరాత్మానమాత్మనీ ।
యైర్నిజ్ఞాంసర్వభూతేషుసమత్వేనయజేతమాం॥౫౧॥ధిష్ఠ్యేష్యేతేషుమద్రాపంశంఖచక్రగదాంబు
జైః॥యిక్తంచతుర్భుజంశాంతంధ్యాయన్నర్చ్యేగృహహితః॥౫౨॥ఇష్టాపూత్రేనమామేవయోయజేతస
మాహితః॥లభతేమయినద్భక్తింమత్స్సృతిస్సాధుసేవయా॥౫౩॥ పాక్రియేణభక్తియేగేనసత్సంగేనవివో
ద్ధవనోపాయోవిద్యతేసవ్యక్పాక్రియణహిసతామహం ॥ ౫౪ ॥ అత్తేతత్పరమంగుహ్యంశృణ్వతో
యవసందన । సుగోవ్యవపిత్యోమిత్యంమేభృత్యస్సహృత్సఖా ॥౫౫॥

—*ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశ స్కంధే - ఏకాదశోధ్యాయః*—

శ్రీభగవాన్॥నరోధయఃసాంయోగోనసాంఖ్యంధర్మఉద్ధవ । నస్వాధ్యాయస్తవస్త్రాగోనేస్త్రాపూర్తం
నదక్షిణా ॥౧॥ ప్రతానియజ్ఞశ్చందాంసీతీధానియమాయమాః । యథావరుంధేస్మిన్సంగిస్సర్వసం
గావహూహిమాం॥౨॥ సత్సంగేనహిదైతేయాయాతుధానాః-ఖగావృగాః । గంధర్వానీరసోనా
గాస్సిద్ధచారణగుహ్యకాః ॥ ౩ ॥ విద్యాధరామనుష్యేషువైశ్యేషుబ్రాహ్మిన్రియోంత్యైః । రజ
హః॥ఇష్టాపూత్రేనేతి॥సద్భక్తింద్యధాంభక్తింఅసాంభక్తైరంతరంగసాధనమాహ-ఇష్టంచుత్సృతిఃసాధుసేవయాభవ
తయద్వా-త్సృతిజ్ఞానంతితత్సద్భక్తభక్తిమతఃపుంసఃసాధుసేవయామద్భానంస్థంభవతీత్యర్థః ॥ ౪॥ జ్ఞానభక్తి
మాగ్ధాపుత్రైఃప్రజ్ఞానమాగ్ధాదీభక్తిమాగఃశ్రేష్ఠత్యర్థమా॥ప్రాయేణేతి॥సత్సంగేనయోభక్తియోగఃతేనవిసాడి
చాయఃసంసారతరణేనవిద్యతే-సత్సంగేనేత్యత్రహేతుమాహ-హియస్తేస్సితామహంప్రాయణంప్రకృష్టమయినం
ఆశ్రయఃఅతఃసత్సంగోభక్త్యంతరంగఇత్యర్థః ॥ ౫॥ఇదానీంసాంఖ్యయోగాదీనిసాధనాంతరసవ్యపేక్షానిసవ్యభి
చారణేచ-సత్సంగస్త్రవ్యతంత్రవచనసభ్యభిచారిచేతివణయితుమాహ॥అథే॥ ఏతద్వత్సమాణంపరమాం
గుహ్యంతతఃశృణ్వేత్యర్థః ॥౬॥ ఇతిభావాభాదీపికాయాం - ఏకాదశోధ్యాయవ్యాఖ్యా-
శ్లో॥ద్వాదశేసాధునంగస్యమహిమావణితఃపురాకర్తానుస్థానతత్త్వాగవ్యవస్థాచతతఃపరం॥నేతి॥నరోధయఃసవశీక
రోతి-యోగఃఅసంప్రాణాయామాదిః-సాంఖ్యంతత్త్వానాంపవేకః-ధర్మఃసామాన్యతఃఅహింసాదిః - స్వాధ్యాయో
వేదజవఃతపఃకృచ్ఛాద్వి-త్యాగః-సన్నాసః-ఇష్టంచపూర్తంచ - తత్త్రిత్యమగ్నిహూత్రాది - పూర్తంకూపా
గామాదినిమాణ్యం-దక్షిణాశబ్దేనసామాన్యతోదానంలక్ష్యతే॥౧॥ప్రతానీతి॥ప్రతానీఏకాదశ్యుపనాసాదీని-యజ్ఞఃదేవ
పూజా-చందాంపరహస్యచంతాగ్రి-అవరుంధేత్వశీకరోతి॥౨॥సత్సంగేనేతి॥యాతుధానాఃరాక్షసాః॥౩॥ ౪॥ బహవః

ఇతి॥ త్వాష్ట్రోవృత్తః - కాయాధవః ప్రహోదః॥ ౫॥ సుగ్రీవఇతి ఋత్యోజాంబవా - గృహోద్బటాయః - వశిష్టభఃకుం
 ధారః - వ్యాధఃధమవ్యాధః - యజ్ఞపశోద్వదీక్షితభార్యాః॥ ౬॥ తేహంసత్సంగవ్యతిరక్తపాదనాంతరభావమాహ॥ త
 ఇతి॥ నలగీతాఃశ్రుతిగణాఃయైతైరేదభావంచనకపాసితాఃమహత్తమాయైతైరథాకించ-అత్రతాతప్రతపసనప్రతాన
 యేహం-నతప్రానితపాంసమైస్తేచతేవతథా-సత్సంగాదితి॥ సద్భిఃసంగోనామయైవసంగఇత్యభిప్రేక్ష్యక్తం-య
 ద్వా-స్వసంగస్యాపిసత్సంగత్వంవివక్ష్యతే-స్వస్యాపిసత్త్వాత్-యద్వా-నుదయానాంసంగాదిత్యక్షః॥ ౭॥ తత్ప్ర
 త్యాదీనాంశుభవశునామకథంచత్సానాంతరం-గోపీప్రభృతీనాంతునాన్యదస్తీత్యాహ॥ తవతేవేతి॥ 'సత్సంగలభ్యేన'ద
 వేతేనైవహేభావేనప్రీత్యా-నగాఃయమథాజ్ఞానాదయః-నాగాఃకాళీయాదయః-యద్వా-తదాసీంచనసర్వతరుగుల్మ
 దీనామవిభగవతిభావోస్తీలిగవ్యతే-తదుక్తంభగవతేవ॥శ్లో॥అహూలమివవేవరామరాగ్నితంపాగాంబుజంతేను
 గంభరామణం॥ సమంత్యుపాదాయశిఖాభిరాత్మనస్తమోవహత్యైశరుజన్మయత్యుతమిత్యాదినా - సిద్ధాః కృణా
 ధాన్యంతఃకుయఃప్రాప్తుః॥౮॥స్వప్రాప్త్యైరులభతామాహ॥యమితి॥యోగాదిభిఃకృతప్రయశోపియంసప్రా
 ప్నయాత్-తంచూమియరితిపూర్వేణాన్వయః-తత్ప్రప్రథమంయోగోష్ఠఃపశ్యద్వయోవాస్త్రీకృష్టేన-సహసంగతా
 స్తేసంతఃతత్సంగోన్యేహంసత్సంగః-తేనవతేహంభక్తిరిత్యతవ్యం॥గోపీనాంభావంప్రపంచయశచతుభిః॥గా
 మేతేతి॥శ్వాఫలిగనాఆహూ-రేణ-మయిప్రణేతేనతి-మేమత్తన్యంసుఖాయనదవృశుః-కుతః-వియోగనతీ-నో-యస్సహః

స్తమఃప్రకృతయస్తస్మింస్తస్మిన్యగైయగై॥౮॥బహవోమత్సదంప్రాప్తాస్తాస్త్రీకాయాధవాదయః॥
 వృషసర్వాబలిర్యాభూమయిశ్వాధవిభీషణః॥౫॥సుగ్రీవోహనుమాన్యత్యోగజోగృహోద్వశిష్టభః॥వ్యా
 ధఃకుబ్జాప్రజెగోవ్యోయజ్ఞపత్న్యప్రథావరే॥౬॥తేనాగీతశ్రుతిగణాసౌపాసితమహత్తమాః॥అత్ర
 తాతప్రతపసస్సంగాన్తాముపాగతాః॥౭॥కవలెనహేభావేనగోవ్యోగావోనగాన్యగాః॥యేన్యేమూ
 ధభియోనాగాన్సిద్ధామామీయరంజసా॥౮॥యంచయోగీనసాంభ్యేనదానప్రతతపోధ్వైః॥వ్యాఖ్యా
 స్యాధ్యాయసన్వాన్యైఃప్రాప్నయాద్యత్నవాసే॥౯॥రామేణసాధణంమధురాంప్రణేతేశ్వఫలి
 నామయ్యమరక్తచిత్తః॥ఏగాధభావేనసమేవియోగతీవ్రాధయోన్యందదృశుస్సుఖాయ॥౧౦॥తాస్తాః
 కుపాఃపిత్తతమేనసితామయైవబృందావనగోచరే॥క్షణార్థవద్యాఃపునరంగతాసాంహీనామయా
 కల్పసమాబభూవుః॥౧౧॥తానావిదమయ్యనుషంగబద్ధధిస్సుమాన్తానమదస్తభేదమ్॥యథాస
 షాభోమునయోద్ధితోయేనద్యఃప్రవిష్టాశ్చనామరూపే॥౧౨॥మతా-మారవణంజారంచున్యైరూపా
 విదోబలాః॥ప్రహ్లాదామవరంప్రాప్నుంగాచ్ఛతసహస్రశః॥౧౩॥తస్మాన్యముద్ధవోన్యృజ్యవోదనాం
 ప్రతిచోధనామ్ప్రవృత్తించనివృత్తించతోతవ్యంశ్రుతమేవ॥౧౪॥మామేమేవశరణమాత్మానంస
 ర్వదేహినాం॥యాహిసర్వాత్తీభావేనమయాస్యాహ్యుతోభయః॥౧౫॥ఉద్ధవః॥సంశయశ్శృంగ్వతో

ఆధిర్యానంతాఃఅత్రహేతుః - మయివిగాడేనతిదృఢేనభావేనపెద్దాలనురక్షణంసంపాదనయోసాంతాః॥
 ౧౦॥తివార్ధిత్యంప్రసంచయతి॥తాఇతి॥మయాయావంతుపాఃరాత్రయఃకుణాళవర్షితాస్తాస్తాప్రపశునమణ
 యావిహీనాస్తాసాంకల్పసమాబభూవుః-కథంభూతాస్తాస్తావాచామగోచరాశ్చర్యః॥౧౧॥కించఏవంతీవార్ధయస్యా
 మోహమిహేనసమాధింప్రాప్తాశ్చత్యాహ॥తాఇతి॥మయిఅనుషంగేణఆసక్త్యాబద్ధాభియోయాభిస్తాః-స్వనూన్యై
 సంస్పృదేహం-అడఃదూరస్థం-ఇదంసన్నిహితంచ-నావిద-యద్వాస్వంపశిపుత్రాద-నుమతాస్పదం-ఆత్మానంఅహం
 కారాస్పదం-అడఃవరలోకంఇదంఇనుం॥కోచ-నావిదన్నతి॥-యథామునయఃసమాధోనామరూపేనవిమస్తవ్యత్-కిం
 శుతిద్ధితోయేనద్యఃప్రవిష్టాశ్చనామరూపే॥౧౨॥మతా-మాఇతి॥ఏవంతాఃఅబలాఃతేవలంకుతా-మాః-మన్య
 రూపావిదః-మమస్వరూపంతునజానంతి-తథాపి-సత్సంగాత్-జారంబ్రహ్మ-జారబుద్ధివేద్యమపిబ్రహ్మస్వరూపమేవ
 మాంవరమంచాప్రసరిత్యర్థః॥౧౩॥తస్మాదితి॥యస్మాదేవంభూతోవద్భజనప్రభావఃతస్మాత్-త్వంచోదనాంశ్రుతిం-ప్రతి
 చోదనాంశ్రుతించ-యద్వా-విధినిషేధంచఉత్పజ్య॥౧౪॥మామితి॥మాంశరణంయాహిమయైవామతోభయస్సాగ్
 భీషిః॥౧౫॥పూర్వంతావత్తయోదితేవ్యవహితఃస్వధర్మేష్విత్యాదినాకమకతవ్యమిత్యక్తం-ఇదానీంశుసర్వం
 త్యక్త్వామాంశరణంయాహీత్యవ్యతేతత్త్రకిమాత్తనఃకర్తవ్యత్వాద్యస్తివాస్తీవేతిఆత్మస్థావ్యవహయఃసంశయోననివర్త

వాచంతవయోగశ్చరెన్నరగ్గవతఃతతత్తస్థోయనభాగ్విస్యతమేషసః॥౧౬॥శ్రీకృష్ణః॥ సవిషజీవోఽవ
రప్రసూఃఃప్రాణైసఃఘోషేగనుహంప్రచిన్తః॥మనోమయంసూక్ష్మముపేత్యయవంమాత్రాస్సరవన్ణ
ఇతఃప్రవృత్తః॥౧౭॥యథానలఃఖేనలబంధురంహృదయేనదారుణ్యధిమధ్యమానః॥అఃఃప్రజాతోహవిషాన
మిధ్యతేగదైవమేవ్యక్తీయంహివాణీ॥౧౮॥ఎవంగడికర్తృగతత్వస్థగోఘ్రాణోరసోఽదృక్పర్వశ్శుగ్రి
శ్చ॥సంకల్పపిజ్ఞానసంధాభిమానస్సూత్రంరజస్సత్త్వతమోవికారః॥౧౯॥అయంహిజీవస్త్రైర్విదబ్జయో
నిరవ్యక్తవికోపయసానతిద్యః॥పిన్ద్రైశ్చైర్భూమధవభూతీబీజానియోనింప్రతపద్యయద్యతే॥౨౦॥
యస్మిన్నిదంసోఽతమశేషమోతంపటోయథాతంతువితాననంథః॥యవిషసంసారతరువురాణఃక
ర్మాత్మకఃపుష్పఫలప్రసూతే॥౨౧॥ద్యేఅస్సవీదేశతమూలస్త్రైవాళఃపంచసగ్రంధఃపంచరసప్రసూతః॥

ప్రవర్ణితః॥౧౭॥అవ్యక్తస్సంకల్పమున్నునుభూమి క్రమేణాభివ్యక్తదృష్టాంతః॥యథేతి॥యథాగ్నిఃఫలకాన్తద్ధిడై ఊహా
అవ్యక్తస్త్రీరూపః-దారుణోధికంమఖ్యమానఃఅనిబంధుఃఅనిసహాయస్సౌలంఘనూత్మవిస్ఫులింగదిరుపాభవతి-పు
నఃప్రకృష్టిజాతోహవిషానందద్ధితెతద్దై వేయంవేదతుక్షణవాచీమమాభివ్యక్తీరితి॥౧౮॥ఉక్తంవాగ్వ్యుత్తీమువసం
హరన్నితరేంద్రియవృత్తివ్యతిరేకతః॥ఎవమితి॥ఎవంఽగదనంభాషణంమేవ్యక్తీర్ణ్యవసంహారః-కర్మహస్తయోవృ
త్తిః-గతఃపాదయోః-విసర్గఃపాయూషస్థయోరితిక మేం-ద్రియాణాం-ఘ్రాణోహవఘ్రాణం - రసారసనం-దృగ్దర్శనం-
స్పృశాఃస్పృశనప్రళుతిఃప్రవణమితిజ్ఞానేంద్రియాణాం- సంగిల్పోమనసవిజ్ఞానబుద్ధివిద్రియోః- అభిమానోహంకార
స్య- సూక్ష్మప్రధానస్య - సత్పరజస్తసుసాంవికారోధిదవతాదిస్త్రీవిధఃప్రపంచఃమేవ్యక్తీరితి పూర్వేణాన్వయః॥
౧౯॥తస్మాదీత్య గాభివ్యక్తీయావఃప్రపంచో నెత్వ గాభిన్వోస్తీత్యాహ॥అయమితి॥ అయంబోజీవఃకుశ్యరఃఆదావవ్యక్తః
ఏవేవ-వయపాకాలెనస్థిష్టేవిభక్తివాగాదీంద్రియరూపాశ్చక్తయోయస్య - యద్వా విశేషేషిస్థితి ఆలింగితమా
యాశక్తీర్వేససః-బహుప్రకారభవాభాతియః-సవివాద్యః - త్రివృత్తీత్రుణా శ్రయః-అజ్ఞయోః లోకపద్మస్యకా
రణభూతఃఏకస్యబహుధాభానేదృష్టాంతః- యోనియేత్రంప్రతివర్ణపాత్ర్యవీజానియద్యదితి॥౨౦॥తస్మాత్తస్మాయా
విలసింత్వాస్తదైత్రయమిదంజగన్మూలేఃపుగతి॥సదృష్టాంతివాహ ॥ యస్మిన్నితి॥తంబువతానేసంప్లాస్థితీర్వస్యసః-
వటోయథా - తథా-యస్మిన్నిదంపత్వంపేతందిఘులంతుషువలుఇసోశ్రుతిర్యక్తంతుష్యవ- ఏవంభూతం సమష్టివ్య
ప్రాన్త్యకంవిత్వం-అవిద్యయాస్తేన్యధ్యస్తంవృక్షరూపంజీవస్సకర్తౄత్వాదిసంసారహేతుఃఅతస్తద్వివేకజ్ఞానేకర్తృ
దగున్వంపరిత్యాజ్యమితిక్రమేత్యాశయేనాహ-యఏవవృత్తి- సాక్షై-స్త్రీభిఃపురాణఃఆపాదిః-కర్మాదుకఃప్రవృత్తిఃస్వ
భావఃపుష్పపులహోగావగౌ-కమఃతత్పులహా-ప్రసూతెజనయతి॥౨౧॥వృక్షరూపం ప్రపంచయతి॥ ద్వైతః॥ ద్వైపూ

జ్యోతిషేతిస్యబీజే-సచతమూలఃశతమవరిమితాఃవాసవాఃమూలానియస్యసః-త్రయోగుణాఃవాతానిప్రకాండాః
 యస్య-పంచభూతానిస్కంధాఃయస్య-పంచరసాఃశబ్దాదివిషయాఃతేషాంప్రసూతిర్యస్తాత్ - దశచవికాచశాఖాశ్చం
 త్రియాణియస్య-ద్వయోస్యపంచయోజీవపరమాత్మహర్షిడలయస్త్వి-శ్రీనివల-లానిస్యదోవాసపిష్టాస్తేషా
 యస్య-ద్వేసుభుజఃఖానలయస్యసః-అర్కంప్రవిప్లవఃసూర్యమండలవర్ణంతంవ్యాప్తఃతన్నభిఃకన్యగణస్యసంసాగాభా
 వాత్-౨౨||తస్యలభోక్ష్యనాహ||అదంతీతి||గృధ్రంతీతిగృధ్రాగ్నికామినః-గామేదరాగ్నహస్తాః - అస్యవృక్షస్యై
 కంఠులంఘఃఖమద-తి-వివరిణానులఃస్యద్దాదేరపిమఃఖిస్యరూపత్యాత్-హంసోవివేకివోరణ్యవాసాః-సన్నాసినసఃపిం
 ఘంసంసుభుజుదంతీవంపరమాత్మనంనూయామయం-ఏవంబహురూపంత్యైస్యప్రావృత్తిఃగురుభిఃకృత్వామోవేద-సః
 వేదంత్యైస్థంవేద||౨౩||త్వంధైవంజ్ఞాత్వాకృత్యైస్యసూర్యసాధనంజ్యేత్యైవా||ఎవమి|| ఏకాంశభాగ్యశితే
 నత్వేనైవజ్ఞానమతారేణ-స్వసంత్రతావాద్యయాఃజ్ఞానభక్తిః - జీవోపాధింప్రగుణాత్కలంకశరీరంబవ్యశ్యైచ
 త్యా-పరమాత్మసంసంపద్యప్రాప్య - అథఅస్త్రింసాధనంత్యే||౨౪||

ఇతిభావాథాదీపికాయాం - ద్వాదశోధ్యాయవ్యాఖ్యానం

శ్లో||త్రయోదశేభగవత్స్యవృద్ధ్యావిద్యోదయశ్రమఃహంసేతహాసత్యేత్తగుణవిష్టేషవణానమ్||ఏద్యాకుతారేణజీ
 వాశయంసంపివృత్త్యసాధనంత్యేత్తుక్తిం- నమతశ్రతమఆదిగుణైరయవృత్తిప్రతీబంధేసహిభవద్యోవృత్తిరిత్యా
 శంక్యతస్యవృత్తివిద్యోవృత్తిప్రకారమాహసప్తభిః||సత్త్విమితి|| తత్త్రియద్యానంహాదివదాత్తిగర్హాగుణాఃప్యుః -
 ఓశైకశాఖోద్వసుపణాదిజన్మైవల-లోద్వఫలోర్-ప్రవిప్లః||౨౨||అదంతీవైకంఠలమస్యగృధ్రాగ్ని
 మేదరాపికుమరణ్యవాసాఃసంసాయపవలహురూపమిన్ద్రియామయంవేదసవేదవేదమ్ ||౨౩||
 ఏవంగురూపాసప్రయోభక్తిఃవిద్యాకుతారేణశితేనధిః | వివృత్త్యైవాశయమప్రమత్తస్సంపద్య
 చాత్మానమభగ్యజాన్త్రమ్||౨౪|| ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్కంధే - ద్వాదశోధ్యాయః.***
 శ్రీకృష్ణఃసత్త్వంరజస్తమభిగుణాబుద్ధీర్నచాత్మినః|సత్త్వనాన్యతమాహన్యాసత్త్వంసత్త్వైస్సవై
 వహ||౧|| సత్త్వైర్బుద్ధిభవేచ్ఛగ్ధాన్వంసోహభ్యక్తితత్వణః|సాత్త్వికోపాసయాసత్త్వైస్సంతోధర్మః
 ప్రవధాతే||౨||భర్తృరజస్తమోహన్యాత్సత్త్వపుగ్రసత్త్వః|అనునశ్యతితన్మలోహ్సగర్భకథయ
 మాతే||౩||ఆగమోవఃశ్రుజాదేశఃకాలఃకర్మఃపజన్మద|ధ్యానంమంత్రోధనంసా-రోదతైతెగుణహే
 తవః||౪|| తత్తత్సన్వకమేవైహంయద్యద్యధాఃప్రచక్షతే|నిదంతతామసంతస్తద్రాజసంతమ
 పేక్షితమ్||౫||సాత్త్వికాశ్యేవసేవేతపుమాణస్త్యవివృద్ధయే|తతోధర్మస్తతోజ్ఞానంయూపశ్చస్మితి
 తహి-తత్త్వైర్మయతాన్తేహంనవృత్తిర్నసాగ్త-నత్వేతదస్త్రీత్యాహ-బుద్ధిఃప్రకృతేరైతేగుణానశ్చాన్యైశ్చఇతి - అ
 తఃసత్త్వైస్ససత్త్వవృద్ధిఃఅన్యతమాహన్యాత్సత్త్వైర్జస్తమోవృత్తిజయేదిగ్యభాః - సత్త్వంచసత్త్వదమాదివృత్తిరూపము
 పశమాన్తి-తేససత్త్వైస్తవమాన్యాత్ ||౧||నమగుణైరయవృత్తిసాంపరస్పరోపమదానిరూపత్వాత్సాధంసత్త్వవృద్ధి
 వభితరవృత్తయోనియమేనహంతవ్యాస్త్రాహ||సత్త్వాదితి||మద్భక్తింలక్షయతియోగముఃసఃసుద్భక్తిరూపవినవా
 సత్త్వమేవకథంవధాతేతత్రాహి||సాత్త్వికానాంపదాధానాంకాపాసయాసేవయాసత్త్వంసృద్ధంభవతీత్యభాః||
 ౨||ధర్మః||సచధర్మోరజస్తమశ్చప్రమాన్యాత్-కుఠః-నచధ్యతేక్షస్తమోయస్తాత్మః-సరోష్ట్రమభిగ్యభాః - యః -
 సత్త్వవృద్ధిఃయస్తాత్సా-రణాశ్చ - అతపవతతా-ర్యోధనఃప్రతిబంధోనాస్తీత్యాహ - తస్మిన్నుభయస్త్విహాతే
 తన్మూలఃతెరజస్తమసీరాగద్వేషాదినాప్రమాదాలస్యాదినాచమూలంయస్యసః ||౩|| సాత్త్వికోపాసనయాసత్త్వం
 వధాతేఇత్యుక్తం - తానెవసత్త్వవృద్ధిహేతురూదేశాయకుంసామాన్యహిగుణైరయవృద్ధిహేతునాహ || ఆగ
 మభి||ఆగమఃశాస్త్రంఅపఃఆపఃకృదిదాగమోభాగితివాపాశః||౪|| ఏమసాత్త్వికాదిగర్హయమాహ||తదితి||ఎహమేవ
 మభ్యవృద్ధాఃప్రచక్షతేప్రశంసతి - యద్యన్నిదంతితత్త్వై-యన్మవృద్ధిగుపేక్షితంసత్త్వంతంపదంతితద్రాజసం||౫||

సాత్త్వికానితి||సాత్త్వికాశ్యేవేతివృత్తిశాస్త్రాగ్నేయ-సేవేతనప్రవృత్తిపాపంకాస్తాగ్నితీర్థాపవ - నగంధోదక
 సురాద్యాః-శ్రుజానివృత్తాజనా-సప్రవృత్తమరాచారా-విప్రదేశంసరథ్యాన్యతదేశా-కాలంబాహ్నిము
 హూర్వాదికంధ్యానాదో-సప్రదోషనీతిభాగ్వి-కముచరిత్యం-నకాన్యాభిచారాదీని-జన్మచైవ్యవైవదిత్యుదిలక్షణం-

నశాక్తయుగ్రదీతూరూపంధ్యానం శ్రీవిష్ణుః-నశుకామినీవిద్విషాం - మంత్రంప్రణవాదికం-నకావ్యయుద్రాద్విసం
 సారంత్యనన్యంశోధనంనశుకేవలందేహగృహదీనాం-నమజ్ఞానంమహావాక్యశ్రవణాదేవోద్విద్యతే-కింతశ్రీసత్త్వ
 పృథ్వాధిమేణనాతలతలా - యావత్ప్రతిజ్ఞాత్యంతరీక్షం - యావచ్ఛదేహద్వయితత్కారణభూతగుణాహంహః -
 తావత్సర్వంతంజ్ఞానంభవతీత్యథాః॥౬॥ ననుగుణవ్యతికరాజ్ఞాతోదేహాకథంసాస్త్రేయభూతాగుణాస్సగపవోన్య
 న్నయావిద్యయాపోవ్యస్యయనఃపుషరమేతత్తాహ ॥ వెన్నెతి॥ జేహానాంసంఘమాజ్ఞాతోగ్నర్వథాస్సగపవోన్య
 త్విన్నాభిజ్ఞానాలాభిస్తద్వసంసర్వంగధ్వాస్వయంతావ్యతి-ఎవందేహూపి-తత్కార్యః-తస్యాగ్నేరివప్రియావ్యా
 పారోయస్యసః ॥౭॥ ననునియతేన్ద్రియతయాసాత్త్వికసేవాయామియానస్తేపురుషార్థః - తథాపిరాజసాదీకవిష
 యాకాఃఃఖమితజానంతోపికథంసేవంతిఇతిప్రచ్ఛతి॥విదంతీతి॥వదంస్తానం-శ్వేనోయథాభస్యకమానాపిశునీమను
 థావంతి-ఖరాయథావజ్ఞాన్తంకాఙ్కమానాపిఖరీహ-మథావంతి-అజాయథానిర్జ్ఞాహంతుమానీతాపితర్కత్ ॥౮॥
 మిథ్యాభినివేశేనభుంజతఇతిసహేకుఃమాహాభిః॥అహమితి॥ ప్రమత్తేస్యవివేకావ్యస్య - దేహదౌలహమితిమిథ్యా
 బుద్ధిఃపృథియథాయథావదమసర్వతి-తతోహబుద్ధేశ్వవైకారికంసత్త్వప్రధానసపహసఃప్రతిఘోరం దుఃఖాత్మకం
 రజఃఉత్సర్పతి-మమోవ్యాప్నోతీత్యథాః॥౯॥తతః॥రజఇతి ॥ ఇదమేవంభోగ్యమినివకల్పకఃసంకల్పసాన్యత్ - తతశ్చఅ
 హూరుంపను-హూరుంపతిగుణధ్యానాద్దుఃఖఃకామసాన్యత్ ॥౧౦॥కరోతీతి॥ తతోవిషయాభోక్తుంకర్మాణిక

రపోహనం॥౬॥జేహసంఘమాజ్ఞోపహ్నదధ్వాశావ్యతితద్వనం | ఎవంగుణవ్యత్యయజోదేహశ్శావ్య
 తిగత్కార్యః॥౭॥ఉద్దవః॥ విదంతిమత్యాఃసాప్రయేణవిషయాపదమావదాం | తథాపిభుంజతేకృష్ణ
 తత్కార్యంశ్చపురాజవత్ ॥౮॥ శ్రీభగవాన్ ॥ అహమిన్యన్యథాబుద్ధిఃప్రమత్తేస్యయథాహృది | ఉత్సర్ప
 తిరజోఘోరంతతోవైకారికంమనః॥౯॥ రజోయక్తస్యసనసస్సంకల్పసమిక్ష్కః | తతఃకామోగుణ
 ధ్యానాద్దుఃఖఃసాన్యస్థివిద్యతే॥౧౦॥ కరోతికామవశకఃకర్మాణ్యపిజితేన్ద్రియః | దుఃఖోదరాగే
 సంవశ్యకరజోవేగవిమోహితః॥౧౧॥రజస్తమోభ్యాంయదపివిద్యాన్యక్షిప్తగ్రీవునః | అతన్ద్రితోమ
 నోరుంధాదోషదృష్ట్యనసజ్జతే॥౧౨॥అప్రమత్తేనుయంతేతమనోమయ్యర్పయకవైః॥అర్పిణ్యోయ
 థాకాలంజితశ్చసోజితానసః॥౧౩॥ఏతావాన్యోగఆదిష్టోమచ్ఛిష్యేస్ససకాదిభిః॥సర్వతోహనఆకృ
 ప్యమయ్యధావేశ్యతేయథా॥౧౪॥ఉద్దవః॥యదాత్వంసనకాదిభ్యోయనయాపేణకేశవ | యోగనాది
 ప్రవానేతద్రూపమిచ్ఛామివేదితుం॥౧౫॥శ్రీకృష్ణః॥ పుత్రాగ్నిరణ్యగభాస్యమానసాస్సనకాయః | ప
 ప్రచ్ఛుఃపితరంసూక్ష్మాయోగస్యైకాంతికింగతిం ॥౧౬॥ సనకాదయః॥ గుణేవ్యాపితేచోతగుణా
 శ్చేతసీవప్రభో | కథమ్యోగ్యసంత్యాగోముముత్సారతితీర్థిః ॥ ౧౭ ॥ ఏవంపృష్టమహాదేవ
 స్వయంభూభూతభావనః | ధ్యాయమానఃప్రశ్నబీజంనాభ్యవన్యసకమణిః॥౧౮॥సమామచింతయ

రోగి॥౧౧॥ఏవంచేన్నకస్యాపిమఃఖనివృత్తిసాన్యైదిత్యాశంక్యాహ॥రజస్తమోభ్యామితి ॥ యద్యపిరజస్తమోభ్యాంవిక్షి
 ప్తగ్రీవునఃకాదీశ్వతథాపివిద్యా-వివేకిపునర్నవోరుంధన్నసజ్జతే॥౧౨॥ విషయదోషదృష్ట్యాపిమనోగరోధాశక్తౌసుఖన
 తన్నరోధోపాయమాహ॥అప్రమత్తఇతి॥అనిర్విణ్ణఃఅనలసః- యథాకాలంత్రివచణం - మయివరమానందరూపే-అర్ప
 యక-సమాదధ్యాత్ ॥౧౩॥విషయైస్సంగ్రహిస్త్యమనసస్తద్వియోగేనేతస్సరస్వత్వమసంభావితంనన్యమానంప్రత
 గ్నిరూపణాయేతోపముపక్షిపతి॥ఎతావానితి॥యథాయథావత్ప్రయ్యావేశ్యతఇత్యేతావాన్యథాః॥ ౧౪॥ మచ్ఛిష్యే
 దిత్యైతేదేహమతిజ్ఞాయసామనేనరూపేణాకూపణాసంభవాత్ప్రచ్ఛసి॥యదేతి॥ తంకాలంజితమాపంచవేదితుమి
 చ్ఛామి-తత్కార్యమితి॥౧౫॥పుత్రాఇతి॥మానసాఃపుత్రాఃసూక్ష్మాంసుదుజ్ఞేయాం-వికాంతికింగతింపరాంకాష్ఠాం॥౧౬॥
 తదేవాహ॥గుణేవ్యైతి॥ గుణేషుయేషువిషయేషు-స్వభావతోరాగాదివశ్యాచ్యేనఃప్రవిశతి - తేహనుభూతావిషయాః
 వాసనారూపేణచేతస్ప్రవిశంతి - అతితీర్థిఃవిషయానలిక్రమశుమచోః ॥౧౭॥ ఎవమితి॥మహాదేవోపి - స్వ
 యంభూరపిభూతానాంసృష్టివో-ధ్యాయమానఃవిచారయన్నపిప్రశ్నబీజం-యదజ్ఞానాదయంప్రశ్నప్రన్నావందత్ -
 యతఃకమవిక్షిప్తగ్రీవునః॥౧౮॥సఇతి॥ప్రశ్నస్యపారముత్తరమభిప్రాప్తాయోవాగ్ధ్యతివేదయాజ్ఞాసయా-హంసరూ
 పేతేతియథాహంసోనీరంక్షీకంవప్యథకర్తుంశక్తః - ఏవమహంగుణాంశ్చేతశ్చేతివోతయశుంహంసరూపేణఆగ

తోష్టితి॥౧౧॥౨౦॥ఇతి॥ఇత్యహంముఖిఃపుష్పప్రతిమృతగావ్యం-యదవోచమితిమృతకాతోష్టచ్యుతాఃసృజీరతోమః-తే
భ్యోయదవోచంతస్తేవచనంబోధ॥౨౧॥దేహాదివికృత్యజ్ఞానేనతితస్మిన్సృశ్యరాగాద్యసంభవాన్యయమేవవిష
యచెతసోన్మిశేషోభవతీతివత్తుంప్రశ్నఖండవమిషేదైవతావగాత్మానాన్మవివేకమాహాత్రిభిఃపస్తునిధిః॥కీమాన్మనో
యంప్రశ్నంతిదుపాధేభ్యాఃసంఘస్యవా-యద్యాత్మనస్తహితస్యవస్తునఃపరమాధికాయావన్యతనానాత్మేనసః-సో
విసాగ్రివఃయన్మభిఃకృతఃప్రశ్నఃకుదృశఃబహుముఖాఃరణరూపకథాఘృత-వత్తునుత్తిరంతాతుర్వామహానకీఆ
శ్రయః-ఆవిశేషేతన్మవికంజాతిగుణాదివిశేషమాశ్రిశ్యోన్మరంవత్త్వామీశ్యథః॥౨౨॥పంచాన్మకేష్వితి॥భూతసంఘ
విషయత్వేపీతియంవఃప్రశ్నఃపాచారంభఃవాడ్మ్యశ్రేణారబ్ధిః-యతోభావఃకఃకుతః-భూతేషాదేవనమిష్యాదిదేహాను
పంచభూతాన్మకేషుఅతఃసమానేషుఅభిన్నైషుపునశ్చవస్తుతఃపరమకారణాత్మనాలభిన్నైషు॥వాచారంభణంవి
కారోనానుభయంమృతేత్యేవసస్యమితిశ్రుతిః॥౨౩॥తత్ప్రపంచాన్మకత్వంప్రత్యక్షాదిసిద్ధమేవేతిపరమకారణాభ
దమేవోపపాదయతి॥మనసేతి॥మనఃఅదిభిర్వద్యద్వపహ్యతేత్తదహమేవేత్యన్మఃఅంజసాతత్త్వవిచారేణ-ఏతేనైవస
ర్వాన్మకోమామిత్యంజసాన్మత్తరముక్తంభవతి॥౨౪॥ఏవంప్రశ్నఖండవమిషేదైవాన్మస్వరూపంసామాన్యజ్యోరూ
ప్యప్రప్నూనోతివత్పరిహరంయత్పృష్టంతోన్మరమాహయావదధ్యాయసమాప్తిః॥గుణేష్వితి॥అయినాభిప్రాయః-
యదికత్వోత్పభోక్తృత్వాదిరూపతయావిషయైస్సంగ్రహించిత్తంబుధ్యాదిశబ్దవాచ్యమేవజీవస్యస్వరూపంభవేత్

ద్దేవంప్రశ్నపారతీతిపరయాతస్యాహంహంసరూపేణసకాశమగమంతదా॥౧౯॥దృష్ట్యామాంత
ఉపప్రజ్యకృత్వాపాదాభివందనమ్॥బ్రహ్మణమగ్రతఃకృత్వావప్రచ్ఛ్యుకోభవాని॥౨౦॥ఇత్యహం
ముఖిఃపుష్పప్రత్వజ్ఞానుభిష్టదా॥యదవోచమహంతేభ్యస్తదద్దవబోధమ॥౨౧॥వస్తుసోయాద
నానాత్వమాన్మనఃప్రశ్నకుదృశఃకథంఘటేతవోచిప్రావత్తుర్వామేకీఆశ్రయః॥౨౨॥పంచాన్మ
కేషుభూతేషుసమానేషుచవస్తుతః॥కోభవానితివఃప్రశ్నోపాచారంభోహ్యనధఃకః॥౨౩॥మనసావ
చసాదృప్త్యాగృహ్యతేన్మైరపీంద్రియైః॥అహమేవనమత్సన్మదిబుధ్యధ్యమంజసా॥౨౪॥గుణేష్వితిశ
తేచెతాగుణాశ్చేతసేవప్రజాగ్రివస్యదేహాఉభయంగుణాశ్చేతోమదాన్మనః॥౨౫॥గుణేషుచావశ్య
త్తమభిష్టంగుణసేవయా॥గుణాశ్చచిత్తప్రభవానుచూరివఉభయంత్యజేత్॥౨౬॥జాగ్రస్విప్ష
స్సుషుప్తిశ్చగుణతాబుధ్ధిస్తయః॥తాసాంవిలక్షణాజీవసాక్షిత్వేనవిశ్చిత్తః॥౨౭॥యహిఃసంస్మృతి
బంధోయమాన్మసోగుణవృత్తిదః॥మయిశుర్యేస్థితోజహ్యోత్త్యాగస్తద్గుణచెతసామ్॥౨౮॥అహంకారకృ
తంబంధమాన్మనోభావవివరయమ్॥విద్యానిర్విద్యసంసారచింతాంతుర్యేస్థితస్త్యజేత్॥౨౯॥యా

వతస్తద్వియోగోనఘటేత-తస్యతుస్వరూపంబ్రహ్మైవదిత్యాధ్యాసేనతుతత్త్వభావతయావిషయైస్సంగ్రహసం-అ
తఃస్యస్యబ్రహ్మస్యభావనయావిషయాణాంచమిధ్యాత్వానుసంధానేనసర్వతోపవిఃద్యభగవంతంభజతోభవత్వేన
పరిపూర్ణాస్వరూపావస్థానమితి-హేత్రజాఃపుత్రకాః-సత్త్వాదిగుణేషుచేతఃఆవిశతి-గుణాశ్చేతస-ఏవంగుణాశ్చేత
శోభయంసంగ్రహించుదాన్మనోబ్రహ్మస్వరూపస్యజీవస్యదేహఃఆధ్యస్తేఉపాధిః-నకుస్త్వమాపః॥౨౫॥తస్మాత్॥గు
ణేష్వితి॥అభిష్టంపునఃపునః-గుణసేవయాతత్సంసారేణగుణేష్వితిశ్చిత్తం-తేచపునర్వాసనారూపేణచిత్తప్రకన్దై
ణభవంతీతితథా-తేగుణాశ్చేతశ్చ-ఏవంయదుభయంతోమదూరివస్యత్యజేత్॥౨౬॥నమజాగ్రకాద్యవస్థాంతఃకుః
కూటస్థరూపతాతతాగ్రహ॥జాగ్రదితి॥జాగ్రతః-జాగరఃస్వప్నఃసుషుప్తిశ్చైతిబుధ్ధైరేతావృత్తయఃతాశ్చసాన్మభావికాః
కింకు॥గ్లో॥సత్త్వాజాగరంవిద్యాగ్రజసాస్వప్నమాదిశేత్॥ప్రస్వావంతససాజంతాస్తరియం॥తేషుసంతరియితత్వ
మాణక్రమేణగుణతేవ-జీవస్తువిలక్షణఃతదవస్థారహితఏవవిశ్చిత్తఃకుతః-తాసాంసాక్షిత్వేన॥౨౭॥నమరహిఃకథ
మహంజాగమిఃత్యాది-ప్రతీతిస్త్రాహ॥యహిః॥యహియస్మాత్సమ్యక్స్మృతిఃసరణమగయేఃసంస్మృతిః-
బుద్ధిఃతయాబంధోయం-ఆత్మసోగుణవృత్తిదఃదాతి-తస్మాన్మయిశుర్యే-స్థితస్మిన్నమంసంస్మృతిబంధంజహ్యోత్-త
త్తదా-గుణచెతసాంగుణానాంచెతసశ్చవ్యోన్మయంత్యాగోభవతి॥౨౮॥కథంసంస్మృత్యాబంధఃకథంచరజహ్యోత్తదాహ॥
అహంకారేతి॥అహంకారేణకృతంబంధంఆత్మనఃఆధిపత్యయంఆసంచాద్యావరణేనఅనధాహేతుంవిద్యాజానక
సూరినిద్యదుఃఖమేతదిజ్ఞాత్వాతుర్యేస్థితాభూత్వా-సంసారచింతాంసంసారోబుద్ధిఃతస్మాద్-చింతాంభిమానం

తస్మిన్ తాంభోగవంతాంచగృజేత్ || ౨౯ || యావదేవంసత్యజేత్తావద్దస్య కన్దజ్ఞానాదిసర్వం వ్యర్థకామిత్యాహ |
యాపదితి || యస్యపిజాగరణః మాణిమగధాపిస్యపాస్యపాన్వవశ్యన్నిభవతి - యతఃపిజ్ఞః అసన్యగ్రశే - అజ్ఞా
గరస్యస్వప్నత్వేనప్రాంతఃస్యప్నత్వశ్చ || ౩౦ || ననుకథం వేదప్రమితవశాత్ శ్రమకమాణి నాధీర్షవ తేనగతత్యాహ ||
అసత్త్వేన || భావానాం దేహాదీనాం - తస్మిన్ తాభిదావశాత్ శ్రమాదిరూపా - గతయస్య గౌరవఫలాని - హేత
వికమాణి వలస్యాత్ మోన్యమా-అవిద్యావద్విషయో వేదశ్చ భావః || ౩౧ || యుక్తిభిరన్యక్తంతావన యుక్తిగాహా
యశ్చ || అథాణాస్థూలదేహాది - సమస్తకర్మణి వత్సరాదిభిః భేద - కథంభూతా అనుక్షుధమణః తుణిక
బాల్యశాన్త్యాదిభవణః - యశ్చస్య పెన్నాదిజాగరదృశ్యసదృశావాసనానయాభుజ్జే - యశ్చ సమస్త
కాణసర్వాణామప - మారతి - సమః - కుతః ప్రాణునామైవ తిన్యక్తావస్థా నియత్రప్రాణసమజాగ్రదవస్థాంసర్వే నియా
ణపశ్యత - స్వప్నః సుషుప్తిం గత్సంసార రుపశేషాబుద్ధిః - కథమాత్మానిష్ఠ ప్రాతత్యాహ - ఇంద్రియశః - సుషుప్తి
దేహాతివిః శ్వప్నజనపాన్జ్ఞాభిన్నాననుగత్యుత్థాప్రతిసంధానేనసర్వావస్థాస్యస్యయాత్ - యఃస్యస్మాన ద్రా
క్ష్యమిశ్యగదనంగరం నకీ - చిదవేదమలసవప - విహిజాగరణాతిష్ఠాభదేవవశ్యాదివివహరణభిభావః - ఏత
నబాల్యమువాద్యవస్థాస్యపి ప్రాసంధానేనతైత్తికస్య ప్రవృత్తయః || ౩౨ || తతః కిమతిహ || ఏవమితి || గుణత్యాహ తా
మసః - త్రివిధాస్తాః - మదవిన్యాసమయ్యతః నత ద్వితిస్సంపత్తిర్విశిష్టతత్త్వమితి - అథో - యైస్త్రియాయం - అభ

సన్నానాథానీః సుంసోనసం తేతయ్యుక్తిభిః జాగరణాపిస్వప్నస్వప్నపేజాగరణం యథా || ౩౦ ||
అసత్త్వదాత్మనో నైహం బావానంతతస్మిన్ తాభిదా | గతయో హేతవశ్యాస్యసమస్వప్నదృశోయ
థా || ౩౧ || యోజాగరేపారమతుణాధిమాణాభాభుజ్జే - సమస్తకరణై హ్యుపాతత్యవృత్తౌ || స్వ
ప్నభను ద్దక్షపసంహర తే సమకర్మన్యన్యయాత్తి గుణవృత్తిదృగింద్రియశః || ౩౨ || ఏవంవిషయశ్యగుణ
తోమససత్త్వస్యస్థామన్తాయయామయ్యతాభిత్తిత్యాధాః || సంభిద్యహేతి - మనుమానమన్తైతి
స్థిజ్ఞానానసాభజతమాభలసంశయాదిమ్ || ౩౩ || ఈతైతి - భ్రమమిదమనసోవిలాసం దృష్టం విసప్తమతి
లోలనలాలతవక్రం విజ్ఞానమేకమురుతై - విభాతమాయాస్వప్నస్త్రిధాగుణవిసర్గకృతోవికల్పః || ౩౪ ||
దృష్టం తః ప్రతిసంసారానిష్ఠాత్త్వస్థాస్థింభవేన్నజనుభానుభవోగోహః || సందృశ్య తే క్వచిదంయద
వస్తుబుద్ధ్యాన్యక్తం భ్రమాయానభవత్త్వనిర్వాహితాత్ || ౩౫ || దేహంచనశ్వరమవస్థితముత్థితంవాసి
గ్రోనవశ్యతీయతోధ్యగమగ్నరూపమ్ | దైవాదపితమభ్యైవవశాదుపేతంవాసోయథావశ్యతంమదిరా
మదాంధః || ౩౬ || దేహాపి దైవవశి గుణుకమణయావత్స్వరంభకం ప్రతిసమిత్కృతవసానుః | తం

లసంతయా నామాభిలంకయంతేతిన్దియైతి ఆధిరహంకారస్తంసంభిద్య - హేదంహృదిస్థితం మాభజత కేనభిత్వా
నిదాహ - అనుమానైః సమస్తైభిః సామపదైశ్చ త్రిభిశ్చ త్తైస్త్వజ్ఞానభాగైః || ౩౩ || అనుమానాదితయతి | ఈతై
తైతి ఇదంజగత్ పభ్రాసమితేత - అప్రహేతమ - మనోవిజృంభితాత్ దృష్టత్యైత విశాశిత్వాచ్యస్వప్నవత్ అతి
సంచలత్వాచ్యలాలతవక్రవత్ - ననుభ్రమోపి నిర్విషయః కుల్యాత్తిత్యాహ - విజ్ఞానమితి - నిగమసంగన్తైత్తి
ధామోయంగుణపరిణామకృతోవికల్పభేదః సస్యస్వప్నః స్వప్నవత్త్వమాసామాయేతి || ౩౪ || తస్మాత్ | దృష్టిమితి | త
తైశ్చ శ్చైత దృష్టిప్రసంగవ్యత - నిజనుభానుభవోభవేతి - తద్వైశ్చ లాభకంచనిష్ఠత్వస్థితౌ స్థితిగోహశ్చభ
వేతి - మనోవాక్యాయచ్యాపారరహితశ్యాధిః - నను దేహవతః సర్వదా ద్విత్యప్తిప్రతివత్తానామోగాత్మనః
సంసారస్వాదేవతత్యాహ - సందృశ్యత ఇతి || క్వచిదావశ్యకాహారాదిషుయద్యపిదంసందృశ్యతేతథావిపరాధాను
వస్తుబుద్ధ్యాన్యక్తం తత్త్వమోహోయనభవేదేవ - కిం దేహపాతవర్గంతంస్త్పతిః - సంసారమాత్రేణావగా
సోభావేదగ్యభావః || ౩౫ || ఏతదేవపాదయతి || దేహమితి || ఆసనాదుద్ధిగండభాయతైత్తి విస్థిగంతతః క్వచిదపేతం ని
గతంపునస్తత్త్రివోపేతంవాదేహమపినానుసంధ్యై - కుతోన్యత్ - యః యేన దేహాసస్వరూపమధ్యగమత్ జ్ఞాత
వా - తందేహం - యతః కారణాదివా - అన్యంతాననుసంధానేదృష్టాంతఃవాసశ్చి - పరిక్యసంపరిహితంవాసఃగతం
వాస్థితంవాయథానవేత్తిగద్యత్ || ౩౬ || ననుచయః పరిపాల్యమానోపి ముమూక్షుతీంశ్చెన్నవశ్యతీ తేహిపతేదేవశ
త్యాహ | దేహాభి | దైవవశేనగచ్ఛాస్వరంభకంకమణయావదస్తి - తావత్సర్వంతంప్రతిసమిత్కృతవసానుఃపా

శ్రీమద్భాగవతే-సవ్యాఖ్యానే-పకాదశసకంధే-చతుదశోధ్యాయః.

౧౦౪౫

సప్రయసహితః-సమతహితస్థితాకదాదిదాసజ్జేతాపితేత్యాహ-తమిస్సాప్సంస్పృశ్చతుర్థం-అధిభాషఃప్రాప్తః
సమాధివర్తంతోయోగోయేన-అతవప్రతిబుద్ధంజ్ఞాతంపరమార్థంవస్తుయేనసంతకావ || ౩౧ || తస్యతావదేవచిరం
యావత్సవిమోక్ష్యేత్సంపత్స్యతఇతి || ౩౨ || ఉక్తార్థేతేహంవిశ్వాసారంస్వస్వరూపమాహ||నయేతి||సాంఖ్యమాప్నానా
న్వివివేకః-యోగోష్టాంగః - తయోగ్యహ్యంరహస్యం-యజ్ఞంవిష్ణుం-యష్టధర్మవివక్షయేత్వనేనధర్మాలభ్యపదిష్టాఇతి
క్షేయం- అతవప్రజ్ఞోయైతేనసంసరూపేబ్రహ్మజేప్యానిమాధవేగ్యనవాదోభవవ్యతి || ౩౩ || అహమితి || యుగంప్ర
నియమానోధమః-సత్యమనుషీయమానోధమః-తేజఃప్రభావః-ఎతేహంపరమయినం || ౩౪ || కించ || మామితి || క
భంభూతాఃఅగుణాఃగుణవరణానురూపానభవంతి-కింతు-నిత్యాభివ్యక్తాః || ౩౫ || ఇతి || మేనుయా-అగృణతమాంతుస్స
ఘటి || ౩౬ || తేరితి || ప్రత్యేయాంప్రత్యాగతోష్టి || ౩౭ || ఇతిభావాధావీకాయాం - త్రయోదశాధ్యాయవ్యాఖ్యానః*
శ్లోచతుదశేవరంశ్రేయోభక్తిరేవచేతరత్ || ఇత్యేరద్యధ్యాయేతేధ్యానయోగశ్చసహసాధనైః || ఎవంతావద్భగవ
తాభక్త్యామోక్ష్యమ్యక్తం-అన్యేత్వన్యానిసాధనానివదంతిత్రవిశేషనిర్ధారణాయప్రచ్ఛతి || వదంతీతి || శ్రేయాంసి
శ్రేయస్సాధనాని-కింవికత్వేనప్రాధాన్యంఉతాహూకింవాపకస్యైవముఖ్యతా || ౩౮ || ఏకముఖ్యతావత్కర్తానేకార

సప్రపంచగురుభాగవతసమాధియోగస్సాప్సంపునర్నభజతేప్రతిబుద్ధవస్తుః || ౩౯ || మమైతదుక్తంవోవి
ప్రాగుహ్యాయత్యాంఖ్యయోగయోఃజానీతమాగతంయజ్ఞంయష్టధర్మవివక్షయా || ౪౦ || అహంసాం
ఖ్యస్యయోగస్యసృష్టస్త్యతేజసఃపరాయణంద్విజశ్రేష్ఠాన్యైరియకీర్తేదమస్యజ || ౪౧ || మాంభ
జంతిగుణాస్సర్వేగుణాఃసంసరపేక్షకంసుహృదంప్రియమాత్మానంసామ్యాసంగాదయోగుణాః || ౪౨ ||
శ్రీభగవాన్ || ఇతిమేధిన్నగందేహమునయస్సనకాదయః | సభాజయిత్యాపరయాభక్త్యాగృణతసం
ప్రవై || ౪౩ || తైరహంపూజితస్సమ్యక్సంస్తుతఃపరమహిభః | ప్రత్యేయాంస్వకంధామవశ్యతఃపర
మేష్టినః || ౪౪ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - పకాదశసకంధే - త్రయోదశోధ్యాయః *****
ఉద్దవః || వదంతిక్షేప్తశ్రేయాంసిబహునిబ్రహ్మవాదినః | తేహంవికల్పప్రాధాన్యముతాహూవికము
ఖ్యతా || ౪౫ || భవతోదామృతస్సవిమిభాక్తియోగోనపేక్షితః | నిరస్యనరత్తస్సంగంయేనత్వయ్యావశే
ప్తనః || ౪౬ || శ్రీభగవాన్ || కాలేనస్తాప్రళయేవాణీయంవెదసంభృతా | మయాదాబ్రహ్మణైస్త్రాధర్మో
యస్యాంమదాత్మకః || ౪౭ || తేనప్రాక్తోస్సపుత్రాయమనవేపూర్వణాయసా | తతోభ్యగ్వాదయోగ్య
స్థాంత్వప్రప్రహ్మనుహషాయః || ౪౮ || తేభ్యోమునిభ్యస్తేషుతాదేవదానవగుహ్యకాః | మమస్యాస్మిన్
గంధర్వాస్సవిద్యాధరచారణాః || ౪౯ || కిందేవాఃకిన్నరానాగాయక్షకింపురుషాదయః | బహ్వ్యస్తేహం
ప్రకృతయోరజస్సద్వ్యతమోభవః || ౫౦ || యాభిభూతానిభిద్యంతేభూతానాంమతయస్తథా | యథా
ప్రకృతినర్వేహంచిత్రావాచస్సప్రపంచహి || ౫౧ || ఏవంప్రకృతివైచిత్ర్యాగ్నిధ్యంతేమతయోగ్యతామ్ |
పారంపర్యేణకేహంచిత్సృజండుమతయోవతే || ౫౨ || మన్తాయామోహితయఃపురుషాఃపురుషపాదభ |

౧౦ || భవతేతి || అనపేక్షితంఅపేక్షిసంతాపేతాయస్త్రిణః-అనౌతుకః-అయమథఃభవతాయోభక్తియోగఉత్తిః-అ
న్యేవయానిశ్రేయస్సాధనానివదంతి-తేహంకింసాక్షాత్ఫలసాధనత్వేనప్రాధాన్యమేవసర్వేహంఉతాంగాఃగన్యం
పాత్రిధాన్యేపికింవికత్వేనసర్వేహంతుల్యఫలత్వం -యద్వా - కచ్చిదస్తవిశేషఇతి || ౫౩ || తత్రభక్తిరేవమహాఫలత్వేనము
ఖ్య-అన్యానితుస్వస్వప్రకృత్యనుసారేణపుష్పస్థానియస్సదౌదిఫలబుద్ధిభిఃపాణిభిః పాత్రిధాన్యేనపరికల్పితానిములక
పూనీపవేక్షంప్రకృత్యనుసారేణబహుధావేదార్థప్రతిపత్తిమాహసప్రతిభిః || కాలేనేతి || మదాత్మకఃసయ్యోనాన్యా
చిత్తంయేనసః || ౫౪ || తేవేతి || భ్యగ్వాదయఃభ్యగుశ్చమరీదిరత్రింగరసా - పులస్త్యఃపులహఃక్రతుఃత్యేతేవస్తప్రప్రహ్మ
ణఃప్రజావతయఃతేవతేనుహషాయశ్చ || ౫౫ || కిందేవాః || కిందేవాః || మస్తేదదౌగంధ్యాదిరాహిత్యేనభూస్స
ర్వాదినాచకిందేవామనుష్యావేగిసందేహస్సవద్విపాంతరమునుష్యాః - ఎవంకిన్నరాఃకించిన్నరాశ్చవముఖతఃశరీరతో
వా-కింపురుషాఃకించిత్పురుషాశ్చవనారాదయః-ప్రకృతయఃవాసనాబహ్వ్యః-కులః-రజస్సత్త్వతమాంసిభవజన్మస్థా
నానియాసంతాః || ౫౬ || యాభిరితి || భూతానిదేవాసురమునుష్యాదీని-యథాప్రకృతిప్రకృతిమనఃక్రమ్య - చిత్రావాచః-
వేదార్థవాగ్యాభ్యానవిషయాః || ౫౭ || ఏవమితి || ఎవమిత్యుక్తోపసంహారఃకేహంచదధ్యయనాదితూన్యానామప్రపదేశపా

రంపర్యేణ-అపరేపాపండుమతయఃవేదవిరుద్ధాథమతయః॥౧॥మదితి॥ తస్మిన్కృతీనాంమాయాగుణమూలత్వాత్ మన్తా
 యామోహితధియః-అనేకాంతంనావావిధం॥౧౥తదేవాహసాద్దేస॥ ధర్మమితి॥ ధర్మాంశ్చత్వైవిమిత్తికాఖ్యంకర్మ
 కర్మామీమాంసకాఃతమస్తం॥శ్లో॥ మోక్షార్థీనప్రవర్తేతత్రైకావ్యసిద్ధయోః॥స్వైమిత్తికమర్హస్యైవాయ
 జిహ్వోసయేత్వాది-యశఃకావ్యాలంకారకృతః-యదాహుః॥శ్లో॥యావత్త్రైకమర్మానుష్యస్యపుణ్యలోకేఘ్నీయతే॥ తా
 విద్వద్వ సహసాశ్రీశస్వర్గలోకేమహీయతృతికామందవాత్స్వీయనాదియః- సస్యందమంతమంచయోగశాస్త్రకృతః
 అస్యేష్టప్రాథవావివోదంజనీతికృతః-వైప్రసిద్ధం-విశ్వర్యమేవస్వార్థంపురుషార్థంవదంతి - అఃసామాన్యపాయావస
 శ్రీమద్భాగవతమితి తేమాంసతంత్రైవత్యాగంభోజనంచలోకాయతికాః-యజ్ఞంతపోదానం- యజ్ఞోదేవానాంపూజ
 సంతపత్వదానంచ॥౧౦॥ తేమాంతుచ్ఛఫలస్యమాహ॥ఆద్యంతవంతృతి॥ఎహంలోకాపితైస్సాధ్యానిఫలాని-తమోనిష్ఠాః
 మోహావసానాః-భోగకాలేవ్యసూయాదిభిః-శుచాల్పితాః-వ్యాప్తాః॥౧౧॥ భక్తే ముక్త్యాత్వమాహయావత్సమాప్తి॥
 సయీతి॥హేసభ్య-మయావరమానందరూపేణ-ఆత్మవాస్వరూపత్యేనస్ఫురతా॥౧౨॥కించ-అన్యేసాంత్రైలోకాదిప
 రిద్భిన్నంసుఖంతుచ్ఛం-భక్తస్యతుపరిపూర్ణమిత్యాహ॥అకించనశ్లో॥౧౩॥పరిపూర్ణతామేవాహ॥నేతి॥ రసావత్యంపా
 తాళాదిసాన్యం-అపునర్భవంమోక్షమపి-మద్విదామాంవివా-అన్యత్ నేచ్ఛతి-అహమేవతస్యప్రేష్టశ్యథాః॥౧౪॥
 మమాపిసపవప్రేష్టశ్చత్యాహద్వాభ్యాం॥నేతి॥ ఆత్మయోనిఃప్రహ్లాపుత్రోపి-శంకరఃమత్స్వరూపభూతోపి సుకర్షణః

శ్రేయోవదంత్యనేకాంతంయథాకర్మయథారుచి॥౧౫॥ధన్యమేకేయశ్చాన్యేకామంసత్యందమంతమం
 అన్యేవదంతిస్తాథాంవైవిశ్వర్యంత్యాగభోజనమ్ ॥ కేదన్యజ్ఞంతపోదానంప్రతాని నియమాణాయ
 మా॥౧౦॥ఆద్యంతవంతవైమాంలోకాఃకర్మవిత్తితాః॥ దుఃఖోదరాగ్రస్తమోనిష్ఠాఃకుద్రానందా
 శ్శుచాల్పితాః॥౧౧॥మయ్యస్మి తాత్పర్యస్సభ్యనిరపేక్షస్యసర్వతః॥ మయాత్మనాసుఖంయత్తగుణతస్సాన్య
 ద్విషయాత్మనామ్॥౧౨॥అకించనస్యదాంతస్యశాంతస్యసమచేతనః । మయాసంతుప్తననసస్సర్వా
 స్సుఖమయాదితః ॥౧౩॥ సపారమేష్ట్యంనమహేంద్రనిష్ఠ్యంసపార్వభౌమంసరపాధిపశ్యమ్॥నయోగ
 సిద్ధీరపునర్భవంవాచయ్యర్మితాత్మేచ్ఛతిమద్విదానన్యత్ ॥౧౪॥ సతథామేప్రియతమఆత్మయోనిర్నశం
 కరః॥నచసంకర్మణోనశ్రీనైకావాన్త్వచయథాభవా॥౧౫॥ నిరపేక్షంమునిశాంతంనివైకారంసమ
 దశానం॥అనుప్రజావ్యహంశత్యంపూయేయేత్యంఘ్రిరేణుభిః ॥౧౬॥ నిష్కించనామయ్యనురక్తచేత
 సత్త్వాంతామహంతోఽఖజీవవత్సలాః॥ కామైరనాలభ్యధియోజుపంతియతైనైరపేక్ష్యంసవిదుస్సుఖం
 మ॥౧౭॥బాధ్యమానోపిమద్భ్యువిపయైరజితేంద్రియః । ప్రాయఃప్రగల్భయాభక్త్యావిషయైర్నాభి
 భూయతే॥౧౮॥ యథాగ్నిస్ససమిద్ధాద్వికరోత్యేధాంసిభస్తసాత్ । తథామద్విషయాభక్తిరుద్ధవై
 నాంసికృత్సతః॥౧౯॥సనాథయతిమాంభర్తౌనసాంఖ్యంయోగఉద్ధవ । సస్వాధ్యాయస్తపస్త్యాగౌయ

శ్రీరామ-శ్రీభార్యపి-ఆత్మశ్రీమూర్తిరపి-యథాభక్త్యతివక్తవ్యేఅతిహస్తేణావాభనానితి ॥౧౭॥ హేనమధ్యనభ
 క్త్యాభ్యాంఉత్తమభక్తిజ్ఞానినిజప్రీతిమాహ ॥౧౮॥పేక్షమితి॥ సమదశానంనానుచేపస్సర్వమితివశ్యంతం-పూయేయ-మ
 నంగర్వత్ప్రహ్లాండానిపవిత్రీమర్మామితిభావేనేత్యథాః ॥౧౯॥ కించమద్భక్త్యానాంసుఖంవతావదేవంభూతమితివా
 వస్తుంకస్ససంధాః-యశఃతస్యైవసంవేద్యంనిరుపమమిత్యాహ॥నిష్కించనానితి॥మహంతోఽరహంమానాః - అనాలభ్య
 ధియః - అస్మప్రదితాః-నిష్కించనత్వాదీవాంయథేష్టంహేతుహేతుమద్భావః - ఎవంభూతాః మనుమదీయాఃయ
 త్సుఖంజుపంతిసేవంతే-తత్సుఖంతపవమియఃనాన్యే- కుతః - నైరపేక్ష్యంనాస్తిఅపేక్షాయేహంతేరపేక్షాఃతైరేవ
 భ్యఃసమమోక్షాపయైరవ్యర్థం-యద్వాఎవంభూతాన్యంతోయమమమిగ్నిర్థః-జుపంతిప్రేణయంతి-గవీవయన్తై
 రపేక్ష్యంసుఖంగద్విదుర్నాన్యకృత్యర్థః॥౧౭॥అపిచలస్తాంతావదుత్తమభక్తకథా-యథాపాకృతోపిభక్తీకృతార్థఎవే
 త్యాహద్వాభ్యాం॥బాధ్యమానృతి॥బాధ్యమానఃవిషయైరాకృత్యమాణోపిప్రగల్భయాసంసంధాయా ॥ ౧౮॥ అన్యధృ
 ష్టాంతః॥ యథేతి॥ పాకార్యర్థంప్రజ్ఞానితోగ్నిర్ధృతాకాస్థాభక్తికరోతి-తథారాగాదిపాపిథంఉద్విషయాసతీభ
 క్తీఃసమస్తపాపానీ-భగవానపిస్తభక్తిమహిమాత్వర్యేణసంబోధయతి-అమోక్షార్థవపిస్త్వయంశృణోతి॥౧౯॥ అగః
 పవంభూతంశ్రేయోనాన్యదస్తిత్యాహద్వాభ్యాం॥నేతి॥౧౦॥భక్త్యేతి॥ శ్రద్ధయాయాభక్తిస్తయానానిష్ఠామద్విష

యా ఆస్తిక్యబుద్ధిమాత్రేణ సంభవాత్ జాతిదోషాదపీత్యుత్తరః॥౨౧॥ భక్త్యభావే అన్యత్సాధనం వ్యర్థమిత్యాహ ద్వా
 ఖ్యాంధమణిః॥౨౨॥ తహితస్య భక్తిర్నా స్తీతి కథమజ్ఞాయా త్యాశంకాయాంభ తైశ్చిహ్నానాం కథమితి॥ రోమ
 హస్తాదికం వివాకధంభ క్షిగమ్య తే భక్త్యా వచనాకథమాశయః శుద్ధ్యదితి॥౨౩॥ కించ - భక్తిస్తా శయంతో భయభీతి
 మువక్తవ్యం - యతో గర్భదవా గాదిలతు నామద్భక్తియై క్తస్సర్వం లోకం పునాతీత్యాహ॥నాగితి॥౨౪॥ అపిచ - భక్తివైవా
 ద్విశుద్ధిర్నాన్యత ఇతి సదృష్టాంతమాహ॥ యథేతి॥ యథా అగ్ని నాధ్వారంతాపితమేన - హేమ సుమణం - అంతర్మలంజహాతి
 సత్కారే నాదిభిః - స్పృంజిలంచ రూపం భజతే - ఏవంక మామశయంక మేవాసనాం - మాంభజతే - మయా వ్రతామావద్యతే
 ౨౫॥ నమః॥ శ్రీ బ్రహ్మవిదాహోనైవరంశుః॥ తమేవమితి తాత్పర్యమేతీత్యాదిత్యుక్తిః॥ జ్ఞానాదేవాదిద్యౌః పృథ్వి
 త్వత్సాగ్నిప్రవగమ్య తేకుతోభక్తియోగే నైత్యుచ్యతేత్రాహ॥ యథేతి॥ ఆత్మేంద్రియ - పరివృజ్య తే శోభ్యతే - మత్సు
 ర్యగాధానాం శ్రవణే రభిధానైశ్చ - భక్తై రవావాంతరవాప్తా రోజ్ఞానం సప్తభక్తియ్యుత్తరః ॥ ౨౬॥ కించ జ్ఞానం నామచ
 త్తిస్య సుదాకారపరిణామః - సచ మాంభజతః స్వభావతమేవ భజతినశుయత్నాంతరమపేక్షత ఇతి సదృష్టాంతమాహ॥
 విషయానితి॥ ౨౭॥ యస్మాదన్యత్సాధనంత్యలంచ స్వేషమసౌరభవదసదభిధ్యానమాత్రం - తస్మాద్విద్విహాయను
 య్యేనవనః సమాహితం కుర్వతి ప్రకరణార్థమవసంహరతి॥ తస్మాదితి । మద్భావభావితం మమభావేన భజనైవైచ

భాభక్తిమోమోజితా॥౨౮॥ భక్త్యుపామేకయా గామ్యశ్చక్రియాత్వాప్రియస్సతామ్॥ భక్తిః పు
 నాతిమన్నిష్ఠాశ్చ పాకానపి సంభవాత్॥౨౯॥ భక్తిస్సత్యసయోపేతో విద్యావాతపసాన్యత్సామద్భక్త్య
 పెతమాత్మానం సమ్యక్ప్రసూనాహి॥౩౦॥ కథం వివారోమహావంప్రవతాచైతసావినా । వినానం
 దాశుక్రిలయాశుద్ధ్యే కృత్యా వివాశయః॥౩౧॥ వాగ్దగ్ధా ప్రవతేయస్యచిత్తం హసన్యభీష్టం రుదతి క్వ
 చిచ్ఛాచిలజ్జడగ్ధాయతిస్సౌగ్ధ్యతేచమద్భక్తియైభవనం పునాతి॥౩౨॥ యథాగ్నినాహేమసులంజహాతి
 ధ్వారం పునస్సంభజతేచమావమ్॥ ఆత్మచక్రైశ్చ మశయం విభూయ మద్భక్తియోగేన భజన్యభామామ్॥
 ౩౩॥ యథాయథాత్మాపరివ్యక్తే సామత్పుణ్యగాధాశ్రవణాభిధానైః । తథా తథాపశ్యతి తత్త్వ
 సూక్ష్మంచతుర్వైచాంజనసంప్రయక్తమ్॥౩౪॥ విషయాభ్యానత్యైత్తం విషయేషు విషజ్జతే మా
 నుమప్తరత్యైత్తం మయ్యేవ ప్రవీరియతే॥౩౫॥ తస్మాదసదభిధ్యానం యథాస్వప్నమనోరథం హిత్వా
 మయి సమాధత్స్వమనోమద్భావభావితమ్ ॥ ౩౬॥ శ్రీరాంశత్యం గీతాసంగత్యక్త్యా మారతతత్త్వ
 వాత్మేమేవిత్తతీసనస్సింగయేన్మామతం ద్రిణః॥౩౭॥ నతథాస్యభవేత్స్వేతోబంధశ్చస్వప్రసంగతః॥
 మోషిన్యంగాద్యభావం నోయథాతత్త్వంగీసంగతః॥౩౮॥ ఉద్దవః॥ యథాత్వామరవిందాక్షుయాద్యశం
 వాయజాత్మకమ్ । ధ్యాయేత్సుమయురేతన్యైధ్యానంత్యం వస్తుమహానమ్ ॥౩౯॥ శ్రీభగవాన్ ॥ సమ ఆ
 సనతీనస్సుమకాయోయథానుభవమ్॥ హస్తాపున్సంగతాయస్వసాసాగ్రకృతేక్షణః॥౪౦॥ పాగ్నిస్య

గోధితం॥౪౧॥ విశేషతోవాత్సావ్యయనాద్యైః కామమాగాః పరిత్యాజ్యా ఇత్యాహ॥ శ్రీరామితి॥ ఆత్మవాణీర
 స్సూత్రేమేనిర్ణయేదేశే - వివికైవిజనే॥౪౨॥ ఏతదేవోపపాదయతి॥ నేతి॥ అన్యపుంసంయథాతత్త్వంగీసంగతః స్వేతోభ
 వేత్ - యథాచబంధోమోషిన్యంగతః - తథా అన్యప్రసంగతోనభవేదితి॥౪౩॥ మాంచితయేదిత్యుక్తంతస్మక్రికారంబు
 చ్యుతి॥ యథేతి॥ యథేతిధ్యానంగ ప్రశ్నః - యాద్యశమితిధ్యేయవిశేషణ ప్రశ్నః - యదాత్మకమితియన్వైత్యాసంశేషణా
 నితీత్యన్వయావప్రశ్నః - ఏతన్యైధ్యానం మేవక్తుమహానీతివాచారః - తత్రాయినభావః - ముముక్షుస్తాన్యథాధ్యా
 నేత్తత్త్వేవక్తుమహానీతిజ్ఞానోఃకథనాయ - మేమమపునరేతత్త్వదాస్యమేవపురుషార్థః - నతుధ్యానేనకృత్యం
 స్తీతి - తమక్తంగీ॥ త్వయోపభుక్తప్రగ్ధం వాసోలంకారచర్చితాః । ఉబుప్తభోజిమోదాసాన్ప్రవమాంజయే
 మహిత్యాదిత్యంవస్తుమహానీతిపాతస్సగమః॥౪౪॥ తత్రధ్యానంగత్యేనాసనప్రాణాయామప్రకారమాహవసు
 భిః॥సమ ఇతి॥ సమేనాత్మవిచ్ఛిన్నేనాతిభీచే - ఆసనేఽంబళాదాసమకాయస్సకాయథానుభవమాసీన ఇతి నాన్రిస్వ
 స్తకాదినియమిత్వక్తం - నాసాగ్రరీక్షణంచచిత్తస్థైర్యాయ॥గ్లో॥ అంతర్బాహ్యోబహిర్బాహ్యోఽస్థినిరదిత్తస్ససంయ
 త ఇతియోగశాస్త్రీకైః॥౪౫॥ పాగ్నిస్యేతి॥ వివర్యయేణరేచపూరకమంభకత్రమేవాపి - యద్వానామనాద్యాభూ
 రితందక్షిణయాగ్యజేత్ - తయావాపూరితం నామయాత్యజేత్ - ఇత్యేవంవివర్యయేణ - యథాక్తంయోగే॥గ్లో॥ ఇద

యాపూరయేద్వాయుంత్యజేష్యంఽశయాపునః | పింగళాపూరితం వాయుమిడయాచపరిత్యజేదితి || ౩౩ || సజితేంద్రియభి
 ప్రత్యాహరణక్షేపః || ౩౩ || ప్రాణాయామోద్వివిధః-సగభః-అగభః-శ్వేతిత-ప్రశ్రేష్ఠత్యాశ్చ-ప్రణవగభః-మాహాద్వా
 భ్యాం | హృదీతి||మూలాధారాదారభ్యలవిచ్ఛిన్నంసంతతం - ఘంటానాదతుల్యంఽటంకారంహృదిస్థితం - ప్రాణేన
 ఉదీర్యఉద్వేగంద్వానశాంతవర్యంతంబీత్యా - కథం- బిసోణవత్ కమలనాళతంకువత్ -తత్రమాత్రాతీతే-స్వరం
 పంచదశబిందుంసంవేశయేత్ - అభపునరిత్యస్యతంవబిందుశిరస్సుంకుర్వాదిత్యభః యద్వా-మూలాధారాదారభ్య
 మూధాంతవర్యంతంబిసంతకువత్ సూక్ష్మం-అవిచ్ఛిన్నంసంతతంహృదిమనస - ప్రాణనోదీర్యాభివ్యాప్య - అభ
 పునస్తత్రైవింశతేఘంటానాదతుల్యంస్వరంఉదాత్తవాదంస్థిరంకుర్వాదితి || ౩౪ || ఎవమితి || మాసాదర్వాక్షజశోఽ
 బోధవతి || ౩౪ || ఎవంధ్యానాంగముత్త్వా-యద్యతమిశ్యస్త్యోత్తరంవత్తుంధ్యేయపీతమాహసాస్తేన||హృత్కుండరికమితి ||
 అంతస్థస్థందేహంతర్వర్తిఉద్వేగానాశమథోముఖం - ముకుళితంవకదళీపుష్పసంకాశంయదస్త్రేత్విపరితంధ్యాతేవ్య
 భఃస్యసేత్ దింతయేత్ || ౩౫ || సపిశేషణంధ్యానమాహషడ్భిః||వహ్నిమధ్యగతి|| ధ్యానమంగళంధ్యానస్యశుభవిషయ
 సమం అనురూపావయవం-దీప్ష్ణశ్చరపశ్చత్వారోభుభూయస్త్రికాతత్రధా|| ౩౬|| సుచారిత్రీతి || సుచారులతిరమ్యం-సమా

శోధయేన్నాగంపూరకుంభకరేవతైః | విపర్యయేణాపిశనైరభ్యసేన్నిజితేంద్రియః || ౩౩ || హృద్య
 వద్విన్నమౌంకారంఘంటానాదంబిసోణవత్ | ప్రాణనోదీర్యతత్రాభపునస్సంవేశయేత్స్వరమ్ ||
 ౩౪||ఎవంప్రణవసంయుక్తంప్రాణసంయుమమభ్యసం||దశకృత్యస్త్రీప్రవణంమాసాదర్వాక్షితానః ||
 ౩౪|| హృత్కుండరికమంతస్థస్థిమూర్ధ్వనాళమథోముఖమ్ | ధ్యానోద్వేగముఖమున్నుప్రవక్ష్యత్రం
 సకణిః మ్||కణిః కాయాంస్యసేతూస్సర్యపోమాగ్నినుత్తరోత్తరమ్|| ౩౫||వహ్నిమధ్యస్త్రేచూపం
 మమైతద్ధ్యానమంగళమ్|సమంప్రశాంతంసముఖందీప్ష్ణచారుచతుర్భుజమ్ || ౩౬|| సుచారుసుందరీ
 వంసుకపోలంశుచిస్త్రీతమ్|సమానకణావిస్యస్తస్ఫురత్తకరకుండలమ్ || ౩౭|| హేమాంబరంఘనశ్యామం
 శ్రీవత్సశ్రీనికేతనమ్ | శంఖచక్రగాదపర్జవనమాలావిభూషితమ్|| ౩౮ || నూపురైర్విలసత్పాదంకౌ
 స్తుభప్రభయాన్వితమ్ | ద్యువత్పిరీటకటకటిసూత్రాంగదాయతమ్ ||౪౦ || సర్వాంగసుందరంహృ
 ద్యంప్రసాదసుముఖేతుణమ్ |సుకుమారమభిధ్యాయేత్సర్వాంగేషుమమోదధత్ ||౪౧|| ఇంద్రియాణాం
 త్రియాశ్చేభ్యోమనసాకృత్యవ్యత్యనః | బుద్ధ్యాపారధినాధిరప్రణయోత్తయిసర్వతః||౪౨||తత్సర్వవ్యా
 పకంబిద్ధిమాకృష్టేకత్రధారయేత్ | నాన్యసిద్ధింతయేద్భూయస్సప్తీతంభావయేత్తుభమ్||౪౩||తత్ప్ర
 ల్భవదంబిద్ధమాకృత్యవ్యోమ్నిధారయేత్ |తద్వత్సత్త్వానుదారోహూనకింబదపిదంతయేత్ ||౪౪||ఎ
 వ సమాహితమతిత్వామేవాన్యసమాత్సరి | విచక్షేమయిసర్వాత్సజ్యోతిజ్యోతిఃపిసంయుతం ||
 ౪౫ || ధ్యానేనేథంసుతీక్రైణయంజతోయోగినోమనః | సంయాస్యత్యాశునిర్వాణంరవ్యజ్ఞానశ్రీ
 యాభ్రమః||౪౬|| ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్కంధ - చతుర్దశోధ్యాయః.*****

నమోఽగణయోర్విస్యస్తేస్ఫురతిమకరాకారేకుండలేయస్త్రికాతత్ || ౩౪ || హేమేతి|| శ్రీవత్సశ్రీయోర్నికేతనం-వతుః
 క్షేణానానుతస్తాభ్యాంయుక్తిమిశ్యభః||౩౫||నూపురైర్విరితి||ద్యువదుద్విఃకిరీటాదిభిఃఆసనంశాతయంతంఅలంకృతం||౪౦||
 సుగ్రేతి|| ప్రసాదేనశోభనంముఖమీతుణంవయస్త్రికాతత్ -సుకుమారంఅతిశోమలం || ౪౧ || సపిశేషణంధ్యానమువసం
 హరితి||ఇంద్రియాణాం|| ప్రకషేణసయేత్ - సర్వతఃసర్వాంగయైమయి||౪౨|| యద్యతమిశ్యస్త్యోత్తరత్వేనసది
 శేషణముత్త్వా-యదాత్మకమిశ్యస్త్యోత్తరతయాశనైర్విశేషణత్యాగేనధ్యానమేవసమాధివర్యంతమాహత్రిభిః||౪౩||తిదితి ||
 ఏకాంగే-అన్యన్యంగానినదంతయేత్ -ఏకత్రైతి-యదుక్తంతదేవాంగందశేయతి-సుప్తీతమితి||౪౪||తత్త్రైతి||వ్యో
 మ్నిసర్వకారణరూపే-తచ్చకారణత్వమపిత్వత్త్వా-మదారోహః మయిశుద్ధేప్రహ్లాణ్యరూఢస్థా-నకింబిద్ధాయేత్ -
 ధ్యానోద్వేయవిభాగమపిదంతయేత్ ||౪౪||ఎవమితి || మామేవాన్యసిద్ధింతయేత్-చసర్వాత్సనిమయినంయుగంబిచ
 స్తే-జ్యోతిజ్యోతిఃపిసంయుతమివేతి||౪౫||ఎవంభూతసమాధివర్యంతధ్యానస్యఫలమాహ||ధ్యానేనేతి|| మనోయుంజతఃస
 మాదధతః-రవ్యజ్ఞానశ్రీయాభ్రమఃఅధిభూతాధిదైవాధ్యాత్మరూపఃదృశ్యప్రప్త్యదశేనయాపోవాభ్రమః-నిర్వాణం
 శాంతింసమ్యగ్యాస్యతి ||౪౬|| ఇతిభావాధాదీపికాయాంచతుర్దశోధ్యాయవ్యాఖ్యా.*****

శ్లో॥ తతః పంచదశే ప్రోక్తా సిద్ధయోధారణానుగాః॥ శ్రీవిష్ణుపదసంప్రాప్తావంతరాయతయా ప్రహేళికంకుర్వా-
జతోయోగినోఽపరావిభావంత్యుః సిద్ధయోవ్యంతరాయప్రాయాపవ-అశస్తాః పరిహ్యస్యవరమేకైః సుఖైః సుఖైః పరిహే-
త్తుం సిద్ధిరాహ॥ జితేంద్రియస్యేతి॥ యుక్తస్య ఫిరచిత్తస్య ౧॥ కయేతి॥ సిద్ధితి॥ వితరే-కాస్యితోగోస్యమ- తిథంవాకీ-
దృశీవా-ధారణాశ్చ నిత్యప్రశ్నంతరేవాశబ్దః త్వమేనైగజ్ఞానానివాన్యత్యాశయేవాహ-యోగినామః॥ అసిద్ధయశ్చ-
తధారణాశ్చ అష్టాదశేత్యనుషంగః - యోగపారగైరితి శ్రీకాలజ్ఞత్వాదియుక్తసిద్ధిరస్యేపిజానంతేనానా- అమామేవ-
ప్రధానం ముఖ్యం సన్యాభావతః ఆశ్రయోయాసాంతాః - మత్సరయోవ్యంపాప్రేమకిందిన్యానాభివంశీతభావః - గుణ-
హేతవః సత్త్వోత్కర్షహేతుకాః॥ ౩॥ తాః స్వయాపేక్షాద్భివృద్ధిసాధ్యేణావంతభిః॥ అశిమేతి- అశిమానుహిమాఅస్థిమాచ-
మూతేఽదేహస్యప్రసిద్ధయః - పాప్రీక్షామసిద్ధిః సర్వపాశివామిత్రియైస్సహతత్తదధిస్థాత్వేపితానాపే-
ణసంబంధశ్చభావః॥ శ్రు॥ తేషుపారతాతేషుదృష్టేషుదశేనయోగ్యేషుపిసర్వేషుభూవివరాజిసాతేషుపిపా-
కావ్యంభోగదశేనసామధ్యేనసిద్ధిః శక్తిర్నామసామా-తదంతభూతానాం ప్రారణం-తత్రేవసేవాయాయాః-అ-
స్యేషుతదంతభూతానాం ప్రారణం-ఈతీతానామసిద్ధిః॥ ౪॥ గుణైష్వేతి॥ విషయభోగేషుసంగోవశేతానామసిద్ధిః - యథా-
మఃయద్యత్తుభింకామయితే-తత్తదవస్థతితస్యతస్యసేవానంపాప్రీక్షాతీతిసిద్ధిః- ఔషధీకాసాన్యాభావకోగరతిశయా-
శ్చేత్యర్థః॥ ౫॥ గుణహేతుకాసిద్ధిరాహ॥ అనూర్జితమైవమితి॥ అనూర్జితమైవమితిపాపాదిరాహిత్యం చూరేత్రవ

శ్రీభగవాన్ జితేంద్రియస్యయుక్తస్యజితశ్వాసస్యయోగినః । మయిధారయతశ్చేతఉపలిప్తంతసిద్ధ-
యః॥ ౧॥ ఉద్ధవః॥ కయాధారణయా కాస్విత్రధంవాసిద్ధిరమృతకతివాసిద్ధయోబ్రాహ్మియోగినాంసి-
ద్ధివోభవాన్॥ ౨॥ శ్రీభగవాన్ సిద్ధయోష్టాదశప్రోక్తాధారణాయోగపారగైః॥ తానామష్టామష్టగ్రీధా-
వాదశైవగుణహేతవః॥ ౩॥ అశిమానుహిమామూర్తేలఘిమాపాప్రీరిందియైః॥ పాకావ్యంశ్రుత-
దృష్టేషుశక్తిప్రారణమితి॥ ౪॥ గుణైష్వసంగోవశేతాయతామస్తదవస్థతి । ఏతామేసిద్ధయస్సా-
మ్యలష్టావాత్సత్త్వికామతాః॥ ౫॥ అనూర్జితమైవమితి॥ దేహస్థిరూపశ్రవణదశేనమ్ । మనోజవఃకామ-
రూపంపరకాయప్రవేశకమ్॥ ౬॥ స్వచ్ఛందమృత్యుదేహనాంసహక్రీడానుదశేనమ్ । యథాసంకల్ప-
సంసిద్ధిరాజ్ఞాప్రతిపాతాగతిః॥ ౭॥ శ్రీకాలజ్ఞత్వమద్వంద్వంపరదిత్తాద్యభిజ్ఞతా । అగ్నిర్వారాంబువిహ-
దీనాంప్రతిప్రంభోపరాజయః॥ ౮॥ ఏతాశ్చోద్దేశతఃప్రోక్తాయోగధారణసిద్ధయః । యయాధారణయా-
యతస్యోద్యధాస్యాత్తస్మింబోధమే॥ భూతసూక్ష్మైశ్చైవమయితన్మాత్రంధారయకామనః । అశిమా-
ననువాపోలితిన్మాత్రోపానోమమ॥ ౧౦॥ మమాత్యోన్మయిపరేయథాసంస్థంమనోదధత్ । మహిమా-
ననువాపోలితీభూతానాంచపుగ్ధవృగ్ధక్॥ ౧౧॥ పతమాణునయేదిస్తంభూతానాంమయిరంజయన్ । కా-
లసూక్ష్మైర్థతాంయోగీలఘిమాననువాపున్యూత్॥ ౧౨॥ ధారయకమయ్యహంతశ్చేమమోనైకా

ఇంద్రశాసంచేతిద్వేసిద్ధి-మనోవేగేనదేహస్యగతిః-కామితరూపప్రాప్తిః-పరకాయేప్రవేశః॥ ౬॥ స్వచ్ఛందమృత్యుత్సరితి॥
స్వేచ్ఛాన్మృత్యుః-అపరోభిస్సహదేవానాంయూఃక్రీడాప్రాసామనుదశేనం-సంకల్పానురూపపాప్రీతిః-అప్రతిపాతా-
ఆసమంతాదగతిర్యస్యాస్స-అజ్ఞాచేత్యేతాదశ॥ ౭॥ యుక్తసిద్ధిత్వపంచమా॥ శ్రీకాలజ్ఞత్వమితి॥ అద్వంద్వంశేతోష్టాద్యన-
భిభవః-అగ్నిర్వానాస్తంభసం॥ ౮॥ ఏతాశ్చితి॥ తత్తద్ధారణాభిస్సహవిశేషతోనిరూపయతి-యయేతి- యావత్సమాప్తిః॥
౯॥ భూతేరితి॥ భూతసూక్ష్మైర్థతామయి-తన్మాత్రంభూతసూక్ష్మైర్థతాం-సంతన్మాతోపాసకః - మనుమదియనుశి-
మానం॥ ౧౦॥ మమాతీతి॥ మమాత్తత్త్వోపాధౌమయి-యథాసంస్థంమమాత్తత్త్వకారం-భూతానాంచేతి-ఆకాశాదిభూతా-
పాధౌచమయిమనోధారయకత్తత్త్వగతమహిమానంప్రాప్తోతీత్యర్థః॥ ౧౧॥ పరమాణునయితి॥ నాయ్యాదిభూతా-
నాయేపరమాణవస్తన్మయేతమపాధౌమయి-చిత్తరంజయన్-ధారయన్-యోగీకాలసూక్ష్మైర్థతాంకాలపరమాణూ-
పాధిరూపతామితిలఘుత్వవివరణం-తమక్తిం॥ శ్లో॥ సకాలఃపరమాణువైయోభుజ్జై-పరమాణుతామితి॥ ౧౨॥ ధారయ-
సిద్ధితి॥ వైకారికాహంకారోపాధౌమయి-అభిలంబకాగ్రం-ఆత్మత్వంఅగస్తాత్మత్వం-అగ్రహేతుః-మత్తనాఃమయిమనో-
ధారణాప్రభావాదేవభవతి-నాత్రాతీతహేతురనుసంధయశ్చిభావః-ఏవం-శ్లో॥ మద్ధారణానుభావేనద్యోగబలమా-
శ్రితశ్చత్యాదిమర్రజ్జవ్యం॥ ౧౩॥ మహాతీతి॥ క్రియాశక్తిప్రధానంమమాత్తత్త్వమేవసూత్రంతమపాధౌమయి - సమేః

రిశేఖలంసశ్వేంప్రియానానాశ్చత్వంపాగ్నింపాగ్నిస్తేవివత్సనాః॥౧౩॥మహాత్యాత్మకయస్సుత్రే
 ధారయద్వయమానసం । పాగ్రికావ్యంపార్మేష్వంమేవిందతేవత్తజ్జన్మనః॥౧౪॥విష్ణోస్త్వగ్నిశ్వరేవి
 త్సాధారయకాలవిగ్రహాసంకుశిత్యనవాహ్నోత్యైత్రజ్జత్యైత్రచోదనాం॥౧౫॥నారాయణేతురి
 యాభ్యేభగవచ్ఛబ్దజైతే । మనోమయ్యాదధద్యోగీమద్ధర్మావశీతామియాత్॥౧౬॥నిగుణజైత్రహ్మణి
 మయిధారయన్విశదంమనః । పరమానందమాహ్నోతియత్రకామోవసీయతే॥౧౭॥శ్వేతదీప్తివపతావి
 త్తంశుద్ధేర్వనయేనుయిధారయకశ్వేతతాంయాతిపదూర్చిరహితోనరః॥౧౮॥మయ్యాకాశాత్సన్ని
 పాగ్నిశేమనసాఘోషమయద్వహాగశ్శ్రోవలభ్యాభూతానాంహంసోవాచశ్చ్యవోన్యసౌ॥౧౯॥చక్షు
 స్త్వప్తరిసంయోజ్యత్వప్తారవపితమమి । మాంతత్రమనసాధ్యాయన్విశ్వంపశ్యేహమాత్మద్యక్॥౨౦॥
 మమోమయసుసంయోజ్యదేహంతదనువాయనా । మద్ధారణానుభావేనతత్రాత్మాయత్రచైమనః॥
 ౨౧॥యదామనఉచాదాయయద్యదూపంబుభూతతిత్రద్యక్తవేత్తసోయాపంశుద్యోగిబలమాశ్రయః॥
 ౨౨॥పరకాయంవిశేషసద్ధిత్వానంతత్రభావయేత్ । పిండంహిత్వావశేష్సాగ్నిశోవాయుభూతస్వ
 దంఘ్రివత్॥౨౩॥పాష్ట్యావపీడ్యగుదంప్రాణంహృదురకంఠమూఢాను । ఆరోవ్యబ్రహ్మరంభేణబ్ర
 హ్మణీత్వోన్మృజేత్తనుం॥౨౪॥విమోహ్యోమరాక్రీడేమథ్థన్మంసద్వంవిభావయేత్ । విమానేనోహ్యత్వంతి
 సత్త్వవృత్తిసురప్రీయః॥౨౫॥యదాసంకల్పయేద్బుద్ధ్యాయథావాశశ్చరః । పుమాన్

శాస్త్రీయతైతస్యాప్రభావేన-యత్ర మమోయాతి - తస్మాత్తదేమహానాతీత్యర్థః-యద్వా-సనఃశ్చ - ఆ
 త్తస్మాదేవాయానాసహదేహంచముసుసంయోజ్య - యత్ర యాతి-తదనుతత్రదేమోయాతీతి || ౨౧ || యదేతి || మ
 నఃపాదాయదేహానకారణంకృత్వా - యద్వదేవాదిహంభవిమిమచ్చతి-తద్వత్సహాయంమనసోభిష్టంయం
 యోగిభవేత్ - తతో-యతో-మద్యోగిబలమాశ్రయః - యోహమవిశ్మితైర్నానాకారప్రస్థితముమనసోయోగో
 భారణాతస్యబలంప్రభావఃసవమాశ్రయః కారణం || ౨౨ || పరకాయమితి యత్ర ప్రవిమిక్షితైస్తాత్మానంబింయేత్ -
 గతఃపిండంస్వదేహంహిత్యాపాగ్నిఃపాగ్నిప్రధానలింగశరీరోపాధిః - వాయుభూమిబాహ్యవాయూభూమిఃప్రవిష్ట
 సైనమాగ్నేతస్యర్థః - పడంఘ్రినతోభ్యంగాయథా - భుష్మత్కుష్మంజరమనాయాసేనప్రసజతిగద్యత్ || ౨౩ ||
 పిండంహిత్యేత్యంతతస్త్రికారంథయోస్వచ్ఛందమృత్యుమాహ || పాష్టిర్వాతి || పాష్టిర్వాపాష్టిర్వానా-గుండం
 ద్యపాగ్నించ-గ్నిహోపాధిమాత్మానం - బ్రహ్మరంధ్రేణమూర్ధవాద్యైరేవా - బ్రహ్మత్వపలక్షణంబ్రహ్మతస్యద్వా
 తపేతితంస్తానం - సనసానీత్యాపానయిత్యా || ౨౪ || విహరిష్యంతి || వచ్ఛింశుస్తూతి-రూపశుద్ధంసత్త్వంబం
 తయేత్ - నిదానస్త్యవృత్తయః సత్త్వాంతభూతాః || ౨౫ || యదేతి || యదావాలకాలేపి - యథావేషపాతే
 యథావాసనకేనాప్రకారేణ - బ్రహ్మసంకల్పయేత్ - తద్రథాయథావత్ప్రాప్తోతీత్యర్థః - యద్వా -

సంకల్పయేత్ - యథావామత్సరోమయివిశ్వాసవాఙ్మథత - తథాతదనుకూపంసర్వంపాశ్చీహిత్యధః-కింపర్వః-
 సత్యేసత్యసంకల్పేనయిననోయుంజః॥ ౨౬॥ యథతి॥ మదితివృథక్వదంమమేవ్యధః - షుశోకుఃసర్వసయింతుః-
 వశితుఃస్వతంత్రస్య- మమభావంస్యభావంపాశ్చిత్తఃపతాఃసుతహేగవః॥౨౭॥ వద్భక్త్యైతి॥ అనివరః యేప్రధార
 క్లాపదగతితికాలజ్ఞైశ్వరధారణానూచితా- నైక్రికాలిక్రికాలవస్తువిషయా - స్యజత్ప్రకృత్యుక్త్యుక్తముపబృంహితాతస్మి
 హితా- అనయేవవరంత్తాదృభిజ్ఞతాపివ్యాఖ్యాతా॥౨౮॥ అగ్నాద్విభిరితి॥ అగ్నాద్విధిసర్వోపహుతహామోభివహు
 త్యేవంభూతంయోగమయం- తైశ్చాభిభూయేత్ - ఉక్తహేతుః- మద్యోగతి- యాదసాముదకంయథాభిభూతకంస
 భవతి-తథాతస్యవపుషోగ్నాదయిత్యధః-ఆనయేవాద్యంద్యతాపివ్యాఖ్యాతా॥ ౨౯॥ మద్యభూతరతి॥ మద్యభూ
 తఃసమావతాగాః- ధ్వజాదిభిసమా॥౩౦॥ ఉపసంహరతి॥ఉపాసకస్యేతి॥ ఏవంపుత్యధారణాదిభిః॥ ౩౧॥ యద్వా
 కింనానాధారణాప్రయాసేన ఏవయేవసర్వాస్పిష్టయోభవంతిత్వాహ॥ జితేంద్రియస్యేతి॥ మద్ధారణాంనారాయణ
 తురీయాభ్యేత్యతాశ్చిత్తం-యసుమలభావ్యాత్-సాకాను-సకాదిదిశ్యధః॥ ౩౨॥ యద్యప్యేవం-తథాపినపాశ్చ
 ధ్యాత్యత్యహ॥అంతరాయాః॥౩౩॥తస్మాద్దహోతుకీయమేవధారణాకార్యా-నాన్యాయాన్యభిత్వాహ॥జప్త్యేతి॥ జ
 ప్తవైవకాశ్చిత్తస్థయోభవంతి-యథాదేవానాం- యథాదయాదసాముదకంప్రంభః - పత్యోగివాంభవదత్వాది-తమ

మయిసత్యేమసోయుంజః॥౩౪॥థాతత్తముపాశ్చుతే॥౨౬॥యోమద్భావమనుప్రాప్త్యశుభిరుద్గతిః
 పుమాః-తునిశ్చిత్తవద్వేగతస్యచాజ్ఞాయథానుహ॥౨౭॥ వద్భక్త్యైతి॥త్వద్విత్తిస్యయోగిసోధారణా
 విద్యుతస్యైక్రికాలిక్రికాలజ్ఞైశ్వర్యుక్త్యుక్తముపబృంహితా॥౨౮॥అగ్నాద్విభిరితహామోభివహు
 వపుః॥ మద్యోగతాశ్చిత్తస్థయోదసాముదకంయథా॥౨౯॥ మద్యభూతరతిభిధారయేత్ శ్రీవత్సాదివి
 భూపితాః॥ ధ్వజాతవప్రవృజనైస్సుభవేనవరాజతః॥౩౦॥ ఉపాసకస్యనామేవంయోగధారణయా
 మునేఃసిద్ధయఃపూర్వకృతాఉపలిప్తంస్యశేషతః॥ ౩౧॥ జితేంద్రియస్యదాంతస్యజితశ్చాస్మాద్విహో
 మునేఃసగ్ధార్మకంధారయశఃకానుసిద్ధిస్తుదులభా॥౩౨॥ అంతరాయాన్యవంశ్యేతామ్యంజతోయోగ
 ముత్తమమ్॥ మయాసంవద్యమానస్యకాలతుపహితవః॥౩౩॥ జన్తృచక్రితహేమంతైక్రియావితిహాసి
 ధ్యయి॥యోగేనాపేక్షితాస్సర్వానానైక్రియోగగతింత్యజేత్॥ ౩౪॥ సర్వాసామసిద్ధివాంహేతుః
 పతిరహంప్రభుః॥అహంయోగస్యసాంఖ్యస్యధమాన్స్యప్రహ్లాదాదినామ్॥౩౫॥అహమాత్మాంతరోపా
 మ్యాయానావృతసర్వదేహానామ్॥యథాభూతాభూతేషుబహిరంతస్యయింతథా॥౩౬॥***

—*ఆతి శ్రీమద్భాగవతే-ఏకాదశస్కంధే- పంచదశోధ్యాయః*—

ఉద్దవః॥ త్వంప్రహ్లాదపరమంసాతాదనావ్యంతనపావృతమ్ । సర్వేషామపిభావానాంత్రాగ్నిభిః

క్షంపారంజితోగ్లోజన్తృషుగిసోమంత్రయోగజాస్పిష్టయప్తస్సృతాభి-యోగేనమద్ధారణామిత్యైతేన-యోగగతిం
 మత్స్థలోక్యాదిరూపాం॥౩౭॥తతుః-గిత్త్యతలహోదే॥సర్వాసామి॥ప్రభుత్వోపపాదనంహేతుఃకారణం- పతిసా
 లయితాచేతి-కించ-నకేవలంసిద్ధినామేవప్రభుః-అపికుమోతాదినామపీత్యాహ॥అహమితి- యోగోమోక్షః-సాంఖ్యం
 తత్సాధనంజ్ఞానం-ధర్మస్య-తదుపదేష్ట్యాణాంబ్రహ్మవాదినాంచ॥౩౮॥ మత్ప్రత్యాహ॥అహమితి॥ సర్వదేహానాంజ
 వానామాత్మా-యతఃఅంతరఃఅంతర్యామి॥శుశ్రీషవతతత్త్వాంతర్యామ్యవ్యవగతిశు॥తేగర్హికింపర్వర్హిత్వావృద్ధి
 న్నః-స-బాహ్యశ్చవ్యాపకత్యధః॥అశ్రహేతుః-అనావృతః-ఏతస్సేవప్రస్తావనాహ- భూతేషుచతుర్విధేషు-హేతు
 తానియథా॥అంతరబహు-శ్చభవంతి-స్వయమహామహితభేద్యధః॥౩౯॥ ***

ఇతిభావాధాదీపికాయాం- పంచదశోధ్యాయశ్యాఖ్యా.

గ్లో॥షోడశేతుహారేగావిధానయైక్యాదిభూతయః॥జ్ఞానవీర్యప్రభావాదివిశేషగోపనోకారాః॥ అంతర్నితైనయద్భా
 నమశక్యమకృతాత్మనాం॥ అంతర్నిత్యోగతాపత్యైవిభూత్యాదిరూపణం॥ ఏవంశావన్నవాధ్యాయ్యావప్తప్రశ్నై
 రూపితాః॥ బ్రహ్మత్వసంభవేనావస్థప్రమాదివతుప్తయే॥బంధముక్తియోగధారేసద్భక్తియైవతఃపరే । ద్వాదశేనం-
 తరఃకర్మాకృత్యాగవ్యవస్థితా॥సాంసేహపహోయోగసన్ధాయాంచప్రియోదదే । శ్రేయస్సాధనధాకరేధ్యానై
 వైవచతురదశైధారణాసిద్ధిభేదచప్రసంగేనగిరంతరైఃఉద్ధవప్రశ్నతోదత్తముత్తరంహరిణాచితమ్ ॥ షోడశేభూతివి

స్తరోద్వయోర్వస్తా త్రమప్రతేజ్ఞానాదిణామేవాహాయమాదీనాంచణామై-యోగత్రయాధికారేతువినశేచత
 దనంతరం॥౩॥ స్త్రీసంఖ్యావివాదేచపుంప్రస్థితోద్వేవసే॥ జన్మకృత్యప్రకారేచద్వావినశేదస్తమస్తరం॥ పరావ
 రాధనమానెవతున్బుద్ధదనంతరైః॥నప్రవింశేప్రీయాయోగప్రశ్నేతదుపవణానం॥ అష్టావినశేతఃప్రత్యక్షానో
 గోపసంహృతిః॥ సంసారసంభవప్రశ్నేతస్తద్భ్యదస్తమస్తరమ్॥ తదశక్త్యాపునఃప్రశ్నేభక్తియోగోపసంహృతిః॥
 ఎవంప్రశ్నోద్ధరాణ్యత్రక్రమేజైతానివింశతిః॥అహమాత్మంతరోబాహ్యూనాపుతస్సర్వదేహినామ్॥ యథాభూ
 తానిభూతేషుబహిరంతస్వయంతథేతుక్తం-తత్రభూతానియథాక్యదిత్కేనదిత్గుణవిశేషణోద్రిక్తానివతాంతే
 క్వచిత్సామాన్యరూపేజైవ - తథాత్వమపిక్యకథనవతాసేతివిభూతిః॥ప్రస్తుంప్రథమంతావదుక్తమేవసర్వాత్మకత్వ
 మనువదతి॥౧౦॥బ్రహ్మైతి॥ అచావ్యతంజరావరణంస్వతంత్రంవా - అతఏవసర్వేషామపితాగ్రంరక్షణం - స్థితిజీవ
 సం-తాగ్రస్థితిసహితౌఅవ్యయోద్భవాయస్మాత్-సఃత్వంఉపాదానకారణమత్యథః॥౧౧॥ అత్రసదాచారంప్రమా
 ణమూహ॥ఉచ్చావచేష్యతి॥యాథాతథ్యనయథాథాత్యేన - సర్వభూతకారణంత్వాం- బ్రాహ్మణాఃవేదతాత్పర్యవి
 దః॥౨॥ఏవంకారణత్వేనసర్వాత్మకత్వమనూద్యవిభూతిఃపృచ్ఛతి॥యేష్యతి॥ఉపాసీనాఃసేవమానాస్సంతః॥౩॥ దుష్టే
 యత్వమేవాహ॥గూఢభిః॥గూఢఃఅస్మిటః-భూతానాంప్రాణినాంమధ్యే-తత్రహేతుః- భూతానామాత్మాంతర్యా
 మీ-అతాగ్రపీహేతుః-హేభూతభావనెతి-తెత్వయా॥౪॥తావసాకత్యేనపృచ్ఛతి॥యాఇతి॥ హేమహావిభూతే-యాః

వ్యయోద్భవః॥౧॥ఉచ్చావచేషుభూతేషుదుష్టేయమకృతాత్మభిః॥ఉపాసతేత్వాంభగవన్యాథాతథ్యే
 నబ్రాహ్మణాః॥౨॥యేషుయేషుచభావేషుయేనత్వాంపరమవయః॥ఉపాసీనాఃప్రపద్యంతేసంసిద్ధిత
 ద్వదస్వమే॥౩॥గూఢశ్చరసిభూతానాంభూతాత్మాభూతభావననత్వాంభూతానివశ్యంతివశ్యంతంమో
 హితానితే॥౪॥యాఃకాశ్చభూమాదివివారసాయాంవిభూతయోదియమహావిభూతే॥తామహ్యమా
 భ్యావ్యాసుభావితాస్తైనమామితేతిథావదాంఘ్రివత్తమ్॥౫॥శ్రీకృష్ణః॥ ఎవమేతమహంపుష్టఃప్రశ్నం
 ప్రశ్నవిదాంపరిఋయుతునావినశసేనపత్యైరజానెనవై॥౬॥జ్ఞాతావ్జ్ఞాతీవధంగవ్యాకషధర్మ్యం
 రాజ్యహేతుకమ్తతోశ్వత్సోహంతాహంహతోహమితేతొకః॥౭॥సరిదాపురుషవ్యాఘ్రాయిత్యా
 మేప్రతిబోధితః॥అభ్యభావతిమామేవంయథాత్వంరణమూఢాని॥౮॥అహమాత్మైర్ధవామీహంభూ
 తానాంసుహృదీశ్వరః॥అహంసర్వాణిభూతానితేహంస్థితుద్భవావ్యయః॥౯॥అహంగతిగతిమతాం
 కాలకలయతామహమ్॥గుణానాంచావ్యహంపామ్యంగుణిన్యోగ్నైకోగుణః॥౧౦॥గుణానామవ్యహం
 సూత్రంమహతాంచమహానమామ్॥సూత్రైకామవ్యహంజీవోదుర్జయానామహంమనః॥౧౧॥హిరణ్య
 గర్భోవేదానాంమంత్రాణాంప్రణవస్త్రైవృత్అత్రరాణామకారోష్ఠ్యవదానిచ్ఛందసామహమ్॥౧౨॥

కాశ్చిన్ముహ్యదిషుతేవిభూతయః-రసాయాంరసాతతే-అనుభావితాఃత్వయైవకేనవిచ్ఛిన్తీవిశేషేణసంయోజితాః-
 తేథానాంవదంతదంఘ్రివత్తంచ॥౫॥సరావతారభూతాజానెప్రశ్నసంవాదిత్వాన్తివాయంప్రశ్నస్సాధీయానితి
 రావదనుమోవతేత్రిభిః॥ఏవమితి॥ప్రశ్నంప్రప్రవ్యం-సపత్యైర్యోధుమిచ్ఛతా-విశశనెకురుతే॥౬॥యేయుతోర్వి
 భూతిప్రశ్నేకఃప్రసంగస్త్రాహ॥జ్ఞాత్యేతి॥రొకః-పాగ్కృతమతిస్స॥౭॥సఇతి॥సనయదాతతోజ్ఞాతీవదానివృ
 త్తః-తదామయాప్రతిబోధితస్స-యథాత్వమభిభావసేవంసంగ్రామముఖేమామభ్యభావత - తద్వదేవతాపిక
 థయవ్యామితిథావః॥౮॥తాఃవిభూతీకథయతి॥అహమితి॥అస్తచ్ఛబ్దసమానాధికరణాఃప్రథమాంతాద్వితియాంతాశ్చ
 సనానవిభూతయః-తాస్తాశ్చేపాసనాథాంకథ్యంతే-షష్ఠీచక్యదిన్ద్రారణెనంబంధేవ - క్వదిద్యథాయోగ్యంద్రప్త
 వ్యా-తతశ్చమీహంభూతానాంఆత్మైతిసుహృదీశ్వరఇతిచసామాన్యేనాహముపాన్యైత్యథః॥ఎవంసర్వత్రతేహం
 స్థితుద్భవావ్యయఃతథేతిరుతిత్యథః॥౯॥ఏశేషతోభూతిరాహ॥అహమితి॥కలయతాంవశీకుర్వతాం-మధ్యగుణానాంమ
 థ్యేనామ్యంసర్వత్రసమత్వం - సత్త్వాదీనాంపామ్యమవ్యాకృతంచా-గుణిధర్మణిబేత్వైకీకాస్త్వాభావోయోగు
 ణః-సోహం॥౧౦॥గుణానామితి॥సూత్రంప్రథమకార్యం-మహామహత్తత్త్వం-సూత్ర్యేపాధిత్యాత్ దుష్టేయ
 త్వాచ్ఛబ్దజీవస్యసూత్వత్వం॥శుగ్రీబుద్ధేగుణేనాత్మగుణేనచైవమార్యాగ్రమాతోహ్యవరోపిదృష్టైతిశుగ్రీః॥౧౧॥
 హిరణ్యగర్భాఇతి॥వేదానాంసంబంధీతేమామధ్యాపకః-వదానిత్రీశ్రీవదాగాయత్రీత్యథః॥౧౨॥౧౩॥బ్రహ్మషీ-

కామితిహవిధానీకామధేనుః॥౧౮॥౧౫॥మామితిస్సౌఖ్యేన్నాంప్రభుంసోమం-యతురక్షసాంప్రభుంకుబేరం॥
 ౧౬॥విరావతమితి॥యాదసాంప్రభుంవరుణం-తవతాఃప్రభుః॥తాంధ్యమతాందీప్తిమతాంచమధ్యే॥౧౭॥ఉచ్చైశ్చై
 వాభితి॥సంయమతాందండుతామిత్యర్థః॥౧౮॥నాగేంద్రాణామితి॥శృంగిణాందంష్టి॥ణాంచమధ్యేతేషాంప్రభుర్వా
 తుర్యసన్నాసః-ప్రథమఃప్రాప్తః॥౧౯॥తీర్థానామితి॥ప్రతసాంప్రవాహానాంచ-సరసాంస్థిరోదకాశయానాం
 ౨౦॥ధిష్ఠ్యానామితి॥ధిష్ఠ్యానాంనివాసస్థానానాం-గహనానాందుర్గమాణాం॥౨౧॥పురోధసామితి॥బ్రహ్మిష్ఠానాంవే
 దాంతార్థాస్థానాం-సేనాన్యాంచమూపతీసాం-అగ్రణ్యాంసన్నాగప్రవర్తకానాం-అజఃబ్రహ్మ॥౨౨॥యజ్ఞానా
 మితి॥శుచీనాంశోధకానామమిమాజనతక్షణఘటాదీనాంమధ్యేవాయ్వాదిరూపశోధకోహం॥౨౩॥యోగానామి
 తి॥యోగానామష్టాంగానాంమధ్యేఅస్త్యసంరోధఃసమాధిరహం-మంత్రోనీతిః-కాశలానాంవివేకాదినైపుణీనాంమధ్యే
 అస్తిక్షుతిఅస్త్యనాన్యావివేకవిద్యా - అభ్యాత్యస్యధాభ్యాతిశూన్యభ్యాత్యసభ్యాత్యనిర్వచనీయభ్యాతివాదినాంపవమద

ఇంద్రోహంసర్వదేవానాంవసూనాంహవ్యవాడహమ్ | ఆదిత్యానామహంవిష్ణూరుద్రాణాంనీలలో
 హిరిః॥ ౧౩॥బ్రహ్మక్షీణాంభృగురహంరాజక్షీణామహంమనుః | దేవక్షీణాంనారదోహంహవి
 ధాన్యస్మిధేనుమ॥౧౪॥సిద్ధేశ్వరాణాకపిలస్సుపణోహంపత్రితామ్ | ప్రజాపతీనాందక్షోహంపి
 య్మాణామహమర్యమా॥౧౫॥మాంవిధ్యుధవదైత్యానాంప్రహ్లాదమసురేశ్వరమ్ | సోమంసత్తత్రాపి
 నాంధనేశంయతురక్షసామ్॥౧౬॥విరావతంగజేంద్రాణాంయాదసాంవరుణంప్రభుమ్ | తవతాంధ్య
 మతాంసూర్యంమనుష్యాణాంచభూపతిమ్॥౧౭॥ఉచ్చైశ్చైవాస్తురంగాణాంధాతూనామస్త్రీకాంచ
 నమ్ | యమస్సంయమతాంచాహంసపాణామస్త్రీవాసుకిః॥౧౮॥నాగేంద్రాణామనంతోస్త్రీవృగేం
 ద్రశ్చృంగిడింష్టితామ్ | ఆశ్రమాణామహంతుర్యోవస్తానాంప్రథమోనఘః॥౧౯॥తీర్థానాంప్రత
 సాంగంగాసముద్రస్సరసామహమ్ | ఆయుధానాంధనురహంత్రపురఘ్నాథమస్త్రతామ్ ॥ ౨౦ ॥ ధి
 ష్ఠ్యానామస్త్రీహంమేరుగహనానాంహిమాలయః | వనస్పతీనామశ్వధృపధీనామహంయవః॥ ౨౧ ॥
 పురోధసాంవసిష్ఠాహంబ్రహ్మిష్ఠానాంబృహస్పతిః | సుందోహంసర్వసేనాన్యామగ్రణ్యాంభగవాన
 జః॥౨౨॥యజ్ఞానాంబ్రహ్మయజ్ఞోహంప్రతానామవిహింసనమ్ | వాయుగర్వకాంబువాగాన్యాశు
 చీనామవ్యహంశుదిః॥౨౩॥యోగానామాస్త్యసంరోధామంత్రోస్త్రవిజగీషతామ్ | అస్తిక్షుతీకాశలానాం
 వికల్పభ్యాతివాదినామ్ ॥ ౨౪ ॥ స్త్రీణాంతుశతరుపాహం పుంసాంస్వాయంభువోమనుః | నారా
 యణోమునీనాంచకుమారోబ్రహ్మచారిణామ్॥౨౫॥ధర్మాణామస్త్రీసన్నాసఃతైమాణామబహిర్వ
 తిః | గుహ్యేనాంసూన్యతంతానంమిథునానామజ్యోస్త్యహం॥౨౬॥సంవత్సరోత్పన్నమిమామృతూనాం
 మధుమాధవోమాసానాంమార్గశీరోహంసత్తత్రాణాంతథాభిజిత్ ॥౨౭॥అహంయుగానాంచకృ
 తంధీరాణాందేవలోసతిః | దైవపాయనోస్త్రీవ్యాసానాంకపీనాంకావ్యలత్నవా॥౨౮॥వాసుదేవోభగ
 వతాంగ్యంతుభాగవతేష్వహమ్ | కింపురుషాణాంతుహనుమావిద్యాధ్రాణాంసుదర్శనః ॥ ౨౯ ॥ ర
 త్నానాంవత్సరాగోస్త్రీవత్సరోశస్త్రపెతసాంకుశోస్త్రీదధణజాతీనాంగవ్యమాజ్యంహవిష్వహమ్॥౩౦॥

మేవమదంవేతియోదుకంతోవికల్పఃసోహం॥౨౪॥(స్త్రీ)కామితి॥కుమారఃపనతుగమారః॥౨౫॥ధర్మాణామితి॥సన్యాసః
 భూతాభయదానం - తైమాణాంఅభయస్థానానాంమధ్యేఅబహిమతఃఅంతర్నిష్ఠాసూన్యతంప్రియవచనమానంచ
 నహిప్రియభావణేమానెచపురుషస్యాభిప్రావ్యాజ్ఞాయతే-అజఃప్రజాపతిః-యస్యదేహోధాభ్యాంమిథునమభూత్
 సపవముఖ్యంమిథునం॥శుక్రిఅర్థోవావిషఅస్త్యనోయత్పత్నీశుక్రితేః॥౨౬॥సంవత్సరేతి॥అగమిహంతప్రమత్తానాం-మ
 ధుమాధవోవసంతశత్రుభాః-అభిజిత్ఉత్తరాషాఢాచతుర్థపాదః-తథాచ॥శుక్రిఅభిజిన్నామసత్త్రై-ఉపరిష్టాదమా
 ధానాం-అవస్తాద్యోగ్రాణాంతాభ్యాది॥౨౭॥అహమితి॥కృతంకృతయంగం-దేవలఃఅసితశ్చ - వ్యాసానాందేవదీభాగక
 త్పూణాం-కపీనాంవిదుషాం-కావ్యశుక్రిః॥౨౮॥వాసుదేవేతి॥భగవతాం॥శ్లో॥ఉన్నతిఃప్రళయంచైవభూతానా
 మాగతింగతిమ్ | వేత్తివిద్యామవిద్యాంచసవాచ్యోభగవానిత్యేవలక్షణానాం॥౨౯॥రత్నానామితి॥పేతసాంసుందరా
 ణాం-దధణజాతీనాంకాశదూర్వాదీనాం - హవిష్టుచరుపురోదాశాదిషుక్యతేనునా॥౩౦॥వ్యవసాయనామితి॥లక్ష్మిః

శ్లో॥ ౩౧॥ ఓజఃపరివలంబితాంజశ్చ సహశ్చ సాత్వతానాం గతానాం భక్త్యా కృతంకమాహమిత్యర్థః - తెహ
 మేవనవ్రాహ్మణానాం నేనానుదేవసంకమాప్రద్యమూర్ధ్వసారాయణమాయగ్రివసరాహస్యసింహా వామనాత్మతి-
 యానవమూర్తయస్తాసాం మధ్యేవాసుదేవాఖ్యా॥ ౩౨॥ విశ్వావసురితి॥ గంధర్వాణాం విశ్వావసుః - ఆప్సరసాం పూర్వ-
 చిత్రిక-గంధమాత్రం అతివృతం॥ ౩౩॥ అపామితి వరహః మధురః - పరః పరాఖ్యశబ్దః॥ ౩౪॥ బ్రహ్మణ్యానామితి అజానః పా-
 ణః - భూతానాం ప్రాణినాం - ప్రతిసంక్రమః ప్రళయః॥ ౩౫॥ గతీతి॥ గత్యాదయః పంచకమేం ద్రియవ్యాపారాః - సు-
 శాంతయోజ్ఞానేంద్రియవ్యాపారాః - అత్ర లక్షణందశానం - సర్వేంద్రియాణామింద్రియంతే దర్శనమేవ శక్తి-
 రవ్యహం॥ ౩౬॥ తదేవంతస్త్రిధాకరణేనతత్త్వంబంధేనచవిశేషతోవిభూతినిరూప్యృదాసీంసామాన్యతః సర్వా-
 పినియావయతిసాధాద్వయేన॥ పృథివీతి॥ పృథివ్యాదితత్త్వైస్తత్ప్రాణివివక్షతాని-అహం అహంకారః - మహాకమాత్

త్వం - పతాః సప్తప్రకృతివృత్తయః - వికారః పంచమహాభూతాని ఏకాదశేంద్రియాణాం తేజోవంశోదశశకః - పురుషోజీ-
 వః - అవ్యక్తం ప్రకృతిః - ఎవంపంచవింశతీతత్త్వాని - తదుక్తం॥ శ్లో॥ మూలప్రకృతిరవికృతిమహాదాద్యః ప్రకృతివికృ-
 తయస్సప్త-రూపశకశ్చవికారోనప్రకృతిర్నవికృతిః పురుషఇతి - కించ - రజస్సత్త్వంతమృతిప్రకృతేనూకాశ్చ - పరం
 బ్రహ్మచ-తదేతత్సర్వం అహమేవ॥ ౩౭॥ కించ॥ అహమితి॥ పతత్త్వస్సంఖ్యానం ఎతేహంపరిగణనం - ఎతేహం లక్షణతోజ్ఞా-

వ్యవసాయినామహం లక్ష్మీకీతవానాం ధలగ్రహః॥ తితితాస్తీతితీతాణాం సత్త్వం సత్త్వవతామహ-
 మ్॥ ౩౮॥ ఓజఃస్స సూర్యాబలతాంకమాహం విధిసాత్వతామ్॥ సాత్వతాం నవమూర్తీనామాదిమూర్తి-
 రహం పరా॥ ౩౯॥ విశ్వావసుః పూర్వచిత్రిక-గంధర్వాప్సరసామహమ్॥ భూధరాణామహం ధైర్యంగం

ధమాత్రమహంభవః॥ ౪౦॥ అపాంరసశ్చవరమస్తేజస్తానాం విధావినుః॥ ప్రభాసూర్యేందుతారా-
 ణాం శబ్దోహంభవః పరః॥ ౪౧॥ బ్రహ్మణ్యానాం బిరహం పీతాణామహం మజానః॥ భూతానాం స్థితిరు-
 త్పత్తిరహం వై ప్రతిసంక్రమః॥ ౪౨॥ గత్యుత్సర్గోఽస్తు సాదా నమానందస్పృశలక్షణమ్॥ ఆస్మాదశు-
 త్యవభూతిమహం సర్వేంద్రియేంద్రియమ్॥ ౪౩॥ పృథివీ వాయురౌకాశ ఆహోబ్యోతిరహం మహాక॥ ఏకా-
 రః పురుషోవ్యక్తం రజస్సత్త్వంతమః పరం॥ ౪౪॥ అహమేతత్ప్రసంఖ్యానం జ్ఞానంతత్త్వోన్మేషయః॥

౪౫॥ మయేశ్వరేణ జీవేనగుణేనగుణేనావిసాసర్వాత్సనాపిసర్వేణసభావోవిద్యతేకచిత్॥ ౪౬॥ సం-
 ఖ్యానం పరమాణూనాం కాతేనక్రియతేమయా॥ సతథాపేవిభూతీనాం స్పృశతోఽదానికౌటిశః॥ ౪౭॥ తే-
 జశ్శ్రీకిరీటికైరైశ్వర్యంహీస్త్రాగ్రస్సేభగంభగః॥ బలంతితితావిజ్ఞానంయత్రయత్రసమేశకః॥ ౪౮॥
 ఏతాస్తేకిరీటాస్తస్సవాగ్స్సంక్షేపేణవిభూతయః॥ నునోవికారాపవైతేయథావాచాభిధీయతే॥ ౪౯॥

వాచంయచ్చమనోయచ్చప్రాణంయచ్చేంద్రియాణిచ॥ ఆత్మానమాత్మనాయచ్చసభూయః కల్పసే-
 ధ్యసే॥ ౫౦॥ యావైవాజ్ఞససేసవ్యగసంయచ్ఛాధియాయతిః॥ తస్యప్రతంతపోజ్ఞానంసర్వవత్సామఘ-
 టాంబువత్॥ ౫౧॥ తస్మాద్వచోమనఃసాక్షాన్నియచ్ఛేత్సర్వరాయణః॥ మద్భక్తీయత్రయాబుద్ధ్యా

నంచ-ఎతస్ఫలం-తత్త్వవినిశ్చయశ్చాహమేవ॥ ౫౨॥ ఎతదేవసంక్షిప్తాహమ్॥ మయేతి॥ జీవేశ్వరయాపోద్వివిధోయోభావః
 యశ్చగుణగుణియావః-యశ్చక్షేత్రక్షేత్రజ్ఞరూపః-ససర్వోపేషయోవిసామద్వ్యతిరేకేణాస్తే- అహమేవసర్వమిశ్య-
 ణః॥ ౫౩॥ సుసామాన్యతః కేమేవంసంక్షిప్తకథయసి-పూర్వవన్నిధాకరణసంబంధాభ్యాం విశేషతస్సర్వాకథయేతిచ-
 త్తతాహ్రిహా॥ సంఖ్యానమితి॥ సంఖ్యానం పృథివ్యాదిపరమాణూనాం - కాతేనమహతా-తదపిమయైవక్రియతే - కృత్వాచ-

వస్తుంశక్యతే-తథామేవిభూతీనాం సంఖ్యానంకలుకంనశక్యతే-కుతిఇన్ద్రగజహ- స్పృశతోఽదానిక॥ యగానుయాస్స-
 జ్యమానావ్రాంబ్రహ్మాండానామేవతావస్సంఖ్యానాస్తే-తదాకుతస్తద్గతానాం విభూతీనాం సంఖ్యోన్మేషకః॥ ౫౪॥ తథా-
 పివశేషతేవసర్వాఽపిసంక్షేపతఃకథయామిత్వాహమ్॥ తెజఇతి॥ తెజఃప్రభావః శ్రీసంపత్ - సాభగం మనోనయ-

నాశ్లోకకత్వంభగఃభాగ్యం-బలవీర్యంఅంశకఃవిభూతిః॥ ౫౫॥ ఉపసంహరతి॥ ఏవాఇతి॥ ఏతేవిభూతభేదాస్తుమయిది-
 త్తావతారాయకథితాఽలతోనాత్ర అతీవలభినివేశకతావ్యభిశాహ - మనోవికారాపవైతేనగుపరమాధాణం య-
 థాకించిష్ఠపుష్పదివాజ్ఞాత్రైకాభిధీయతే-తత్తుల్యః॥ ౫౬॥ తస్మాత్॥ వాచమితి॥ వాగాద్విస్మయచ్ఛ-ఆత్మానంబుద్ధిం-
 ఆత్మనాసత్త్వసంపన్నయాతయైవనియచ్ఛ-అధ్యసేసంసారమాగాయ॥ ౫౭॥ అసంయమనేదోపమాహమ్॥ యథితి॥

అసంయచ్ఛానసంయచ్ఛతి||౪౪||తస్మాద్వితి||పరిసమాప్యతేకృతకృత్యోభవిష్యతీత్యథాః||౪౫||

ఇతి భావాధాదిపికాయాం - యోగశాఖ్యానవ్యాఖ్యానం.

శ్లో||తతస్సప్తదశేష్ఠే స్వధర్మేభక్తిలక్షణే||హంసోక్తంధర్మమన్వాహ బ్రహ్మచారిగృహస్థయోః|| కర్మాహం విద్విసాత్వ తామిన్యత్ర భక్త్యైకతంకమేవ మేక్షాపాదసంబద్ధిభూతిరిన్యత్రం - భక్తిపాదసత్త్వంచకమణాం మయో దితేష్వవహితస్వధర్మేష్వత్యాదివాతత్ర తతోక్తంచ - నకర్మానుష్ఠానానియమేనభక్తిన్యత్యతే - అతఃపృచ్ఛతిసప్తభిః||యథి||పూర్వంకల్పదౌత్వద్భక్తిలక్షణఃత్వద్భక్తిజ్ఞాపకః||తాదనమన్యథాః - సచవణాశ్రమాచారవతామపిసర్వేషాంచద్వపదాంవణాశ్రమహినానావపినరాణాం ||౧|| యథే|| యథాయేనప్రకారేణానుష్ఠీయమానేనస్వధర్మేణ - నమసంప్రదాయాదేవజ్ఞాస్యతేకింపునర్వణానేనతత్రాహ||౨||పురేతి||పరమంకంపరమశ్చాసాకంసుఖరూపశ్చసం - యత్తేయం - హంసకూపేధర్మోపుక్తవచ - నతుయోగమాత్రం || శ్లో|| జానీతమాగతంయజ్ఞాయుష్కర్తవ్యమక్షయేత్కృత్యాత్ ||౩|| సఇతి||ప్రాగనుశాసితోపనిషదతాదభవిష్యతి||౪|| అత్ర హేతుమాహద్యాఖ్యానం || ౧||కైతి||యేవదంతి బ్రాహ్మణాః-యేచకర్తారోమహంతే-యేచపాలయంతేతుత్రియాస్తేహంసుధ్యే-ధర్మస్యతేత్వదేః అన్యః - కలాఃవేదాద్యాః||౫|| ౬||తదితి||తత్తస్మాత్ - సోఅస్మాకంమనుష్యాణాంమధ్యే - యోగమోక్షయ్యయథావి

తతఃపరిసమాప్యతే||౪౫|| ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్కంధ - యోగశాఖ్యానః. *****

ఉద్ధవః||యస్త్వయాభిహితఃపూర్వంధర్మస్త్వద్భక్తిలక్షణః | వణాశ్రమాచారవతాంసర్వేషాంచద్వపదానపి||౧||యథానుష్ఠీయమానేనత్యయిభక్తిర్నృణాంభవేత్|స్వధర్మేణారవింశాక్షతస్త్వయాఖ్యాతుమహాస||౨||పురాకిలవహాబాహూధర్మంపరమకంప్రభో|యతైనహంసకూపేణబ్రహ్మణేభ్యాసమాధవ||౩||సఇతాసంసుహృతాకాలేనామిత్రకర్మచ|నప్రాయోభవితామర్త్యలోకేప్రాగనుశాసితః||౪||వక్తాతారామితాన్యోధర్మస్యామ్యతేవిభో|సభాయానుపవైరించ్యాంయత్రమూర్తిపరాః కలాః||౫||కర్తావప్రాప్తవక్త్రావభవతామధునూదనత్యక్తేనహీతతేదేవసంప్రసంగఃప్రవక్ష్యమి|| ౬||తత్త్వంసంసర్వధర్మజ్ఞధర్మస్త్వద్భక్తిలక్షణః|యథాయస్యవిధేయతథావర్ణయమేప్రభో ||౭||శ్రీకృష్ణః||ధర్మస్యవతప్రశోనైశ్శ్రేయసకరోన్మణామ్ | వణాశ్రమాచారవతాంతమర్థవనిబోధమే||౮||అదౌకృతయగేవణాన్యణాంహంసఇతిస్మృతః | కృతకృత్యాఃప్రజాజాత్యాసత్కర్మాతయుగం విమః||౯||వేదఃప్రణవవినాగ్రధర్మోహంవ్యకూపభృత్ | ఉపాసతేతపోనిస్తాహంసంమాంముక్తకిన్చిషాః||౧౦|| శ్రేతాముఖేనుహాభాగప్రాణాన్మేహృదయాద్వీరియా | విద్యాప్రాదురభూతస్వాతిహమాసంత్రివృత్తః||౧౧||విప్రతుత్రియవిట్కాప్రాముఖబాహూరుపావజాః | వైరాజాత్పురుషాజ్ఞాతాయతీచారలక్షణాః ||౧౨||గృహోశ్రమోజఘనతోబ్రహ్మచర్యంహృదోమమ | వక్ష్యన్మలాద్వినేవాసోన్యాసశీర్షణసంస్థితః||౧౩||వణాసామాశ్రమాణాంచజన్మభూమ్యనుసారిణీః|| అసన్న్ ||

భీయతే||౭||దన్యోఽభి||ధన్యోఽభిమాదనపేరః కుతఃనైశ్రేయసకరఃభక్తిజనకఃఅతఃమేమత్తేఃకంధమణానిబోధ || ౮ || తత్రాదౌమమహాసనాలక్షణంవముఖ్యోధర్మఃఅసీత్ - ఆచారలక్షణంధర్మఃవశ్యాన్ప్రవృత్తిః - సచైవహంస్థితోభక్తియోగంజగయితీతవణాయతుమాహ ||ఆదావీతి|| కల్పదౌయత్యైకాయగంతర్వే - తేచతదాసంహాముపాసతవచేవలం - నాన్యఃకుర్వంతీవస్తుంకృతయగనానుగుక్తిమాహ - కృతకృత్యాభిజాత్యాజన్మనైవ||౯||కించ-విధాయకాభావాదపితదాసంనాన్యతేకర్మాస్త్రీత్యాహ||వేదఇతి||ధర్మశ్శమమోవిషయోహమేవప్రమదంవశ్యతోచతుస్సత్ - నక్రియావిశేషోయజ్ఞాదిఃఅతఃవిపానిస్తాః || శ్లో || మనసశ్చేంద్రియాణాంచస్యోకాన్యంపరమంగవఇతివచనాత్ ఏకాగ్రతయాహంసంశుద్ధంమాంధ్యాంయంతీన్యథః||౧౦|| శ్రేతాముఖఇతి||వశ్యాన్ప్రేతాయుగప్రవేశే-మేవైరాజరూపస్య-ప్రాణానిమత్తత్ - హృదయాత్సశాశత్-తేస్యాఃత్రియ్యాస్సకాశత్-హాత్రాధ్వరౌగ్ధాత్రైక్రిప్రవృత్తీనిశాపకఃయజ్ఞః||శ్రు||యజ్ఞోవైవిష్ణురిగిశ్రుతేః ||౧౧|| వణానామాశ్రమాణాంచధర్మావస్థం తేమాముత్పత్తిమాహద్యాఖ్యానం||విప్రేతి||ఆత్మచారిఃస్వధర్మంవలక్షణంజ్ఞాపకోయేహంశే||౧౨||గృహోశ్రమఇతి||మమవైరాజరూపస్య-హృదవక్షసోధస్తాత్-బ్రహ్మచర్యమివైష్టికాభిప్రాయం ||౧౩|| తేమామధికారివిశేషణస్వ

భావానాహవంచభిఃవదానామితి||జప్తస్థానానుసారిణ్యః||నైరీత్యవ్యయం-అతోయమథః - మందాభిజాన్తభూమి
భిఃనుందాఃమధ్యమాభిమధ్యమాఃఉ త్రమాభిరు త్రమాశ్చేతి||౧౮||శమభి||తపఃఅలోచనం||౧౯||తేజఃప్రతా
పః||౧౯||౧౯||౧౯||వతైరెవత్రమస్యభావాపిజ్ఞేయాః-తద్భావ్యనాంస్యభావానాహ|| అశౌచమితి|| శుశ్రువిగ్ర
హానిర్దు లకలహః-తద్వఃత్యస్తా||౧౯||త త్రతావత్సర్వసాధారణంధమామాహ|| అహింసే|| వర్ణగ్రహణమువలకుణా
ధః||౨౦||వర్ణధర్మాగృహస్థప్రకరణేవత్సృతి ప్రథమంతావధాత్ర మేమబ్రహ్మచారిణోధమాఃవర్ణ్యంతే - సచ
ద్వివిధః-ఉపకుర్వాణానైస్థికశ్చేతి-త త్రాద్యస్యధమానాహసవభిః|| ద్వితీయమితి || ద్విజఃతైర్వివర్ణికః-అనుసూ
ర్వాస్యోగర్భధానాదిసంసారత్ర మేణ-ద్వితీయమువనయనాఖ్యంజన్మ-పాప్స్య-అచార్యణామాతః -బ్రహ్మవేద
మధీయిత-చకారా త్తదధణంచవిచారయేత్ || ౨౧|| మేఖలేతి|| మేఖలాదీకుశాంశ్చద్ధధత్ - తత్రాగ్రీకుశజ్జేనాకు
మాలా-కథంభూతఃజటిలఃఅనభ్యం గాదినాజాతజటః- తథాఅథోతదద్వాసోర క్తపీతఃసంతాశ్చవాసాంసచదద్వాసాం
సినిసోతానియస్యసః-అథోతదద్వాసాఃసచాసావర క్తపీతశ్చసకాతుకాదినార క్తంపీతంఅసనియస్యసః||౨౨|| సాన

కృతయోన్యాణాంనీచైర్నితో త్రమో త్రమాః||౧౮||శమోదమ స్తసశ్చౌచంసంతోషఃతూంతిరాజవం |
మద్భక్తిశ్చదయాసత్యంబ్రహ్మప్రకృతయస్త్యిమాః || ౧౯|| తేజోబలంధృతిశ్శౌర్యంతితయోదార్యము
ద్యమః|| శ్శౌర్యంబ్రహ్మ్యతైశ్శౌర్యంతు ప్రకృతయస్త్యిమాః || ౧౯|| ఆస్త్యిక్యందానసస్థావహ్యడంభా
విప్ర సేవనమ్|అకుపిరథాపవయైవైశ్యప్రకృతయస్త్యిమాః || ౧౯ || శుశ్రూషణంద్విజగవాండే
వానాంచావ్యమాయయాత్రలభైనసంతోషశ్శూత్రప్రకృతయస్త్యిమాః||౧౯|| అశౌచమన్యతంతై
యంనాస్త్యిక్యంశుశ్రువిగ్రహాః|| కామఃక్రోధశ్చతద్వశ్చస్యభావోంతేవసాయనాం||౧౯||అహింసాసత్య
మస్త్రైయమకామక్రోధలోభతాభూతప్రియహితేహావధర్మోయంసార్యవర్ణికః||౨౦||ద్వితీయంప్రా
చ్యాయనూర్వాజ్జన్మవనయనంద్విజః|వసగగురుకులేదాంతోప్రవక్తీయితవాగ్యతః||౨౧||మేఖలా
జనదండాకుబ్రహ్మసూక్రికమండులూ||జటిలోఽథోతదద్వాసోర క్తపీతఃకుశాగదధత్||౨౨|| సాన
బోజనమేహామేషుజపోచ్చారేవవాగ్యతః|నభింద్యాన్మఖరోమాణః|తోవస్థగతాన్మ||౨౩||రేతోనా
వికరేజ్జాతుబ్రహ్మప్రతధర్మస్యయమ్|అవక్తిర్దేవగాహ్యపుయతానుప్రివచింజపేత్||౨౪||అగ్నిగ్ధా
చార్యగౌవిప్రగురువృద్ధసురాశురిః|సమాహితఉపాసితసంధ్యవయితవాగ్జవగ || ౨౪ || ఆచార్యం
మాంవిజానీయాన్నావమన్యేతిః|హి-దిత్|నమర్త్యబుద్ధ్యాసూయేతసర్వదేవమయోగురుః ౨౬|| సా
యం ప్రాగరుపానీయైత్యంతైనివేదయేత్ | యచ్చాన్యదవ్యసజ్ఞాతఉపయంతీతసంయతః || ౨౭||

శుశ్రూషమాణఆచార్యంసదోపాసీతసీతవత్ | యానశయ్యాససస్థానైర్నాతిమారేకృతాంజలిః |
౨౮||ఏవంప్రతోగురుకులేవసేద్భోగవివజఃతః | విన్యాసమాప్యతేయావద్విభక్తిద్వైరమఖండిరమ్ ||
౨౯|| యద్యసాంధసాంలోకమారోక్ష్యబ్రహ్మవిప్రవమ్ | గురవేవిన్యసేద్దేహంస్వాధ్యాయార్థం
బృహద్వైరః||౩౦||అగ్నిగురువాన్మనిచసర్వభూతేషుమాంవరమ్ | అద్భక్తీరుపాసితబ్రహ్మవర్ష

తి||జపశ్చఉచ్చారోమూత్రపురీషోన్మగత్వజపోచ్చారంతైస్త్రి-వాగ్యతఃమానీభవేత్||౩౩||రేతభి|| రేతోబుద్ధిపూర్వ
కంనావక్రేతోనోన్మృజేత్-బ్రహ్మప్రతధర్మఃఅగృహస్థః-స్వయమేవకథంధిదనకీర్ణైలవగాహ్యస్సాత్వాయతానుఃకృ
తప్రాణాయానుః-ప్రివచింగాయత్రింజపేత్||౨౪||అగ్నితి||సంధ్యచద్వే-యతవాక్ జపన్నపాసిత-చత్రాత్ మధ్య
హస్తసంధ్యాయామమపి-యద్వా-మధ్యాహ్నసంధ్యానిమి త్తంమానంనాస్తీద్వివచనం||౨౫||౨౬||సాయమితి|| అన్య
దపీయత్సంప్రాప్తంతద్వివేదయేత్ -తేనానుజ్ఞాతఃసంయతస్సన్నపయంతీతఉపభంజితేత్యర్థః||౨౭|| శుశ్రూషమా
ణభి || యానశయ్యాససస్థానైః యాంతంపృథతోయానేన-నిత్రితమప్రమత్తతయాసమీపతయనేన- విశ్రాంతంపా
దసంవాహనాదిభిః-సమీపాసనేనఅసీనంకృతాంజలిర్వియోగప్రతీక్షయా-రాతిదూరావస్థానేనేత్యర్థః || ౨౮|| ఏవం
ప్రతిభి||ఏవంభూతంప్రతంవృత్తయస్య||౨౯||ఏవమువకుర్వాణస్యధర్మానుత్తైస్థికస్యవిశేషధర్మానాహవడ్భిః||
యదీతి||అసౌబ్రహ్మచారియదిధందసాంలోకంమహర్లోకం-తతోబ్రహ్మలోకంచారోక్ష్య-ఆరోధమిచ్చన్నిత్యర్థః -
యద్వా-ధందసాంలోకమితిబ్రహ్మలోకవిశేషణం || యత్రమూర్తిధరాఃకలాభక్తుక్తత్వాత్ - తహి-బృహద్వైర

స్వభూహత్ వైష్ణికం ప్రశంయస్యసఃవిస్యసేత్సమర్పయేత్ - అథిక్ స్వాధ్యాయాథానం వా అధిగమిష్యియాథానం వా || ౩౦ || అగ్నివతి || బ్రహ్మవర్యః వేదాభ్యాసజం లేజః గద్వాః || ౩౧ || తస్యైవవనస్థయతి సాధారణాథర్వానాహ || (శ్రీ) కామితి || గీర్తనం భావగర్భం - యైశ్చనం పరిహాసః ఏవమాదికం త్యజేత్ - మిథునిభూతాన గ్రతస్య జేత్ - నవశ్యేషగర్భః || ౩౨ || తస్యైవసర్వాశ్రమసాధారణాథర్వానాహద్వాభ్యాం శోచమితి || ౩౩ || ౩౪ || యోగమనైష్ఠికస్య మోక్షం ఫలమాహ || ఏవమితి || అనులక్ష్మిమోక్షమశ్వదగ్ధకర్మాశయః అంగిరసరణం స్యతథాభూతస్యకామద్భక్తోభవతి || ౩౫ || ఉపకుర్వాణస్య సమావర్తనప్రకారమాహ || ఆశేతి || అనంతరం ద్వితీయాశ్రమః ఆవేక్ష్య ప్రవేష్టుమిచ్ఛత్ - యథాయథావద్విచారిత వేదాధానోపాయాత్ అభ్యంగాదికం కుర్వకానమావత్రే తేత్యర్థః || ౩౬ || తస్మాద్వికారానుమాహాశ్రమవికల్పసముచ్ఛయావాహ || గృహమితి || సకామశ్చేద్యహం - అంతఃకరణశుద్ధ్యాదికామశ్చేద్యనం ప్రవిశేత్ - శుద్ధాంతఃకరణః సచద్విజ్ఞోత్తమః - ద్విజ్ఞోత్తమః ఇత్యుక్తౌ త్కత్రియవైశ్యయోర్నప్రప్రజ్యాధికారం సూచయతి - బ్రాహ్మణశ్చేద్యగ్రప్రజేదిత్యర్థః - యదాహ - ఆశ్రమాదాశ్రమాంతరంగచ్ఛేత్ - అన్యథా అనాశ్రమీ ప్రతిలోమంచవాచరేదిత్యర్థః - అమన్వర ఇతివాపవచ్ఛేదః స్య భక్తస్యాశ్రమనియమాభావస్యవత్సమాణత్వాత్ || ౩౭ || వివాహనియమపూర్వకం వర్ణధర్మైశ్చ స్యస్యోల్లసః || ౩౮ || (శ్రీ) కాం గీర్తనం స్మరణసంధ్యావయ్యైశ్చనాదికమ్ | ప్రాణివోమిథునిభూతాన గృహస్థో గ్రతస్య జేత్ || ౩౯ || శోచమాచమనం స్నానం సంధ్యపాస్తమకమార్చనమ్ | తీర్థసేవాజపోస్పృశ్యభిక్ష్యసంభాష్యవజానమ్ || ౪౦ || సర్వాశ్రమప్రయత్నోయం నియమః కులనందన | మద్భావస్సర్వభూతేషు మమోవాకార్యు సంయమః || ౪౧ || ఏవం బ్రహ్మవ్రతధరో బ్రాహ్మణాగ్నిరవజ్వలత్ | మద్భక్తస్తీవ్రతపసాదగ్ధకర్మాశయోమలః || ౪౨ || అథానంతరమావేక్ష్యన్యథాజిజ్ఞాసితాగమః | గురవేదక్షిణం దత్వా స్నాయాద్ధర్మనుమోదితః || ౪౩ || గృహం వనం వా ప్రవిశేత్ప్రజేద్వాద్విజ్ఞోత్తమః | ఆశ్రమాదాశ్రమంగచ్ఛేద్వాన్యథామత్సరశ్చరేత్ || ౪౪ || గృహాధీశసదృశీంభార్యాముద్వహేదజాగుప్సితాం | యః పియసేంతువయసా సమవస్థామనుక్రమాత్ || ౪౫ || ఇజ్యాధ్యయనదానాసర్వేషాంచద్విజన్తనామ్ | ప్రతిగ్రహూధ్యావనంచ బ్రాహ్మణస్యైవయాజనం || ౪౬ || ప్రతిగ్రహం మన్యమానస్తవస్తేజోయశోనుదం | అన్యాభ్యామేవజీవేతశితైర్వాచోషద్యక్తయోః || ౪౭ || బ్రాహ్మణస్యహిదేహేయం తుప్రకామాయనేవ్యతే | కృచ్ఛాగ్రియతపసేచేహప్రత్యానంతసుఖాయచ || ౪౮ || శిలోంఘవృత్త్యాపరితుష్టదిత్యోధర్మం మహంతం విరజంజుమాణః | మయ్యర్పితాన్యాగృహపవిత్రస్తాతిప్రసక్తస్సముపైతి శాంతిం || ౪౯ || సముద్ధరంతియేవిప్రం సీదంతం మత్పరాయణం | తానుద్ధరిష్యేనదిరాదావద్ధ్యేనారివాణవాత్ || ౫౦ || సర్వాసముద్ధరేద్రాజాపితేవస్యనాత్పూజాః | ఆత్మానమాన్తనాధీరోయథాగజవతికజాః || ౫౧ || ఏవంవిధోనరవతిర్విమానేనారోవర్షపా | విధూయేహాశుభం కృన్నమింద్రేణ సహమోదతే || ౫౨ || సీదన్విప్రవణిగ్వృత్త్యాపజ్యైరేవాపదంతరేత్ | ఖడ్గేనవాపదాక్రాంతోనశ్యమాగృహస్థస్యధర్మానాహ || గృహాధీశితి || సదృశీంసమవస్థాం అనుక్రమాత్ అజాగుప్సితాం కులతోలక్షణం శ్వానిందితాం - కామతస్తుయామన్యాముద్వహేత్ - తాంసంవర్ణామనురేపాః అనంతరం త్రాసేవణాక్రమేణోద్వహేదిగ్యర్థః || ౫౩ || తిస్త్రివర్ణానుపూర్వేణ ద్వైతత్రే కాంయథాక్రమం | బ్రాహ్మణత్కత్రియవిశాంభార్యాస్తాశ్చాన్తజన్తన ఇతిష్టుతేః || ౫౪ || ఇజ్యేతి || ఇజ్యాదయస్తస్త్రివర్ణకానామావశ్యకాధర్మాః - ప్రతిగ్రహేదిత్యయంతువృత్తిః సాచ బ్రాహ్మణస్యైవ || ౫౫ || తత్తామిమఖ్యాం ముఖ్యతమాంచాన్యాం వృత్తిమాహ | ప్రతిగ్రహాభితి || తయోర్యాజనాధ్యావనయోరపి కార్పణ్యాదివోషంవశ్యకశిలైః స్వామిపరిత్యక్తైః త్రైవతితైః శిలైః || ౫౬ || ఏవంచవృత్తికార్యం బ్రాహ్మణేనసోధవ్యమిత్యాహ | బ్రాహ్మణస్యేతి || ౫౭ || ఉంఘవృత్తిర్నానులక్షణాదిపరితకనాపాదానంతాంశిలవృత్త్యాపి కృత్తతయా తుష్టుదిత్యైవ మోక్షం ఫలమాహ | శిలోంఘవృత్త్యేతి || మహంతం ఆతిథ్యాదిలక్షణం - విరజం నిమోగమం సేవమానః || ౫౮ || ఏవంచధనస్యమహాత్మలముక్త్యాసధనానామప్యాహాభితిః || సముద్ధంతీతి || సముద్ధరంతిదారిద్ర్యామకారయంతి - విప్రమిత్యుపలక్షణం మత్పరాయణం యంకమపి || ౫౯ || రాజప్రాప్త్యవశ్యకమేతదిత్యాహ || సర్వా ఇతి || ౬౦ || సర్వేహమావద్వృత్తిరాహాభితిః || సీదన్వితి || వజ్రైః విక్రయాహోః - శతసురాలవణాద్యైః - తత్తామిమఖ్యాం ముఖ్యతమాంచాన్యాం వృత్తిమాహ |

దైవక్షత్రియవృత్త్యావా - యద్యపిగౌతమోనంతరాంపాపీయసీంవృత్తిమాతఃప్యేత ఇతిప్రరగ - ఖడ్గధారణంపణ్యవిక్రయాత్ శ్రేష్ఠంమన్యతే - తథాపిహింసాతోపనిగృహ్యతిరేవశ్రేష్ఠేతిభగవతోమతం - నతుశ్వవృత్త్యానీచసేవయా || ౮౬ || వైశ్యవృత్తితి||తతాప్ర్యాపది-మృగయయాపి-విప్రయోపేక్షాఅధ్యాపనాదినా||౮౭||తూర్వవృత్తిమితి|| కారవః ప్రతిలోమజపశేషాఃబురుడాదయః-తేహంవృత్తింకటాదిక్రియాం - ఆపమత్రిణాస్తునామకల్పేనవతేతేత్యాహ-కృప్రాదితి||౮౮||తదేవంవృత్తివ్యవస్థాముక్త్యాపునగృహస్థస్యావశ్యకాన్వంచయజ్ఞానాహ || వేదేతి || వేదాధ్యాయఃబ్రహ్మయజ్ఞః-తేనఋషి-స్వధాకారేణపితౄణా-స్వాహాకారేణదేవాణా-బలిహరణేనభూతాని- అన్నాదైర్వరనోదకాదిభిమనుష్యానితిజ్ఞాతవ్యం-యథోదయంవిభవానుసారణః-తేషీశ్వరదృష్టింవిధత్తే - మమూహాశీతి||౮౯||ఆవశ్యకింధర్మముక్త్యాశక్త్యనుసారంధర్మమాహ || యదృచ్ఛయేతి||యదృచ్ఛయాఉద్యమంవినా - ఉపాజితేనవా-శుక్లేన శుద్ధేన- స్వవృత్త్యాఅభేదధనేనవా-భృత్యాహోష్యా||౯౦|| గృహస్థస్యాపివృత్తిస్థామేవాహత్రిభిః || కుటుంబేష్వితి||నప్రమాద్యేతత్తుశ్వరస్థాయాంప్రమత్తేనభవేత్ - ననుదృష్టాదృష్టాధికమానక్రస్యకథమప్రమాదోపచారేణత్యాహ-వివశ్చిదితి||౯౧||తతాప్రీతిప్రేష్వాసక్తైరిధికత్వాత్రేహంనశ్వరతాంప్రపంచయతి || పుత్రేతి || పుత్రాదీ

వృత్త్యాకథంచన||౮౬ || వైశ్యవృత్త్యాతురాజవ్యోజీవేత్సృగయయాపది | చరేద్వావిప్రయాపేణన శ్వవృత్త్యాకథంచన||౮౭||తూర్వవృత్తింభజేదైవశ్యమృత్రఃకారుకటక్రియాం | కృచ్ఛాన్ముక్తేనగ హ్యోణావృత్తింలప్యేతకర్మణా||౮౮||వేదాధ్యాయస్వధాస్వాహాబల్యన్నాదైర్వరభోదయం | దేవ షిఁపితౄభూతానిమమూహాణ్యన్వహంయజేత్ ||౮౯||యదృచ్ఛయోపపన్నేనశుక్లేమోపాగ్నితేనవా | ధనేనాపీడయాభృత్యాన్వాయజేతాహరన్మూర్తూ||౯౦||కుటుంబేషుసజ్జేతనప్రమాద్యేష్టుటుం బృపి | వివశ్చిన్నశ్వరంపశ్యేదవృత్తమపిదృష్టవత్ ||౯౧ || పుత్రదారావైబంధూనాంసంగమఃపాంధసం గమః | అనుదేహంవియంత్యేతేస్వప్నోనిద్రాగమేయథా||౯౨|| ఇన్ధంవరిమృతాయుక్త్యాగృహవృత్తి ధివద్యసః||నగృహేరినుబధ్యేతరిర్మమోరిహంకృతః ||౯౩ || కర్మభిగృహమేధీయైరిష్ట్యామామేవ భక్తిమాత్రతిష్ఠేద్వనంవాప్రవిశేత్ప్రజీవావాన్వాపరిప్రజేత్ ||౯౪||యస్తాసక్తమతిగోహేపుత్రి విత్తైషణాతురః | స్త్రీణఃకృపణాభీర్ముహమాహమితిబధ్యతే || ౯౫ || అహూమేపితరౌవృద్ధౌభా

ర్యాబాలాన్వజాప్రజాః | అనాథామామృతేదీనాఃకథంజీవంతిదుఃఖతాః||౯౬|| ఎవంగృహశయాశ్చిస్త హృదయోమూఢధీరయం | అత్యుప్తస్తాననుధ్యాయామృతోంధంవిశలేతమః ||౯౭|| *****

—*ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - పకాదశసూంధే - సప్తదశోధ్యాయః - *

శ్రీకృష్ణః||వనంవిదియుఃపుత్రేషుభార్యాంస్యస్యసహౌవనా||వనపవనసేచ్ఛాంతస్తృతీయంభాగమాయుషః||౧||కందమూలఫలైర్వస్త్యైర్దైర్వ్యుత్తింప్రకల్పయేత్ | వసీతవల్గలంవాసస్తృణపల్లాజినాని వా||౨||కేశరోమసఖశ్చశ్రుమలానిభిభృయాద్దత్తః||సధావేదపువజ్జైత్రకాలంసంఘడిలేశయః||౩||గ్రీష్మీ నామేకశ్రుసంగమఃపాంథానాంప్రపాయాంసంగమత్తవ - తత్రహేతుః-అనుదేహంప్రతిదేహం-పితేవియంతినశ్యంతి - నిద్రానువత్తీస్వప్నోనిద్రాపాయేయథేతి||౪|| ఇన్ధమితి||అతిధివదుదాసీనః ||౫|| అస్యాప్యాత్రమవికల్పనూహా||కమణాభిరితి||గృహోశ్వమేవతిష్ఠేత్ - యదిప్రజావాణాతపోప్రప్రజేత్ || ౬ || గృహోద్యాసంగోదోషమాహత్రిభిః ||౭|| బంధమేవాభినయేనదత్తయతి||అహూఇతి||హలాఃఆన్వజాయస్యాస్మా అన్వజాశ్వమాంవినాలినాథాస్సంతఃకథంజీవివ్యంతితి || ౮ || ఎవమతి || గృహేయఅశయోవాసనానేనఆసవతః శ్చిస్తంహృదయంయస్యసః అంధంతమఃఅతితామసీంయోనిం ||౯|| *****

ఇతి భావాధాదీపికాయాం - సప్తదశోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో||అష్టాదశేవదధర్మంవనస్థయితిగౌతరం | అపకారవిశేషేణవిశేషంచాపిత్తరం || శ్రీమత్ప్రాప్తత్యైవనసంభదర్మానాహ||వనమితి||ఆయుషఃస్మృతీయంభాగంవంచసప్తవివరంవర్సంతం - తతఃపరంశ్చిశేంద్రియస్యేవద్విరాగేపిసన్నాప్యసన్యాధికారస్యాదితిభావః||౧||కందేతి||వసీతపరిధర్షిత||౨|| కేశేతి|| దత్తఃదంతా||-సధావేదసంభోధయేత్ ||త్రికాలముపుమజ్జేత -ముసలవత్ సన్నయాత్-స్థండిలేశయఃఘామిశాయా||౩||గ్రీష్మఇతి|| తప్యేతిపంచాగ్నినూర్వేణసహచరుడణ

తేన అగ్నినిధాయాన్తానంతావయోదిత్యథా-సారంసహతత్తతీతసారమాట్సారం ధారాసంపాతం సహతత్తతీత
థా-అభివాసంనామప్రతంచరేదిత్యథాః-జలైకంతనగ్నఃఉదకవాసంనామప్రతంచరేత్ || ౪ || అగ్నివక్త్యమితి || ఉ
లూఖలెనవాతశ్చనావామృత్యుశీనీవారాఖండయతీతితథా-దంతాపవోలూఖలంయస్యసతథా || ౫ || స్వయమితి || సంనిను
యాత్ ఆహరేణ్ - అన్యదాకాలాంగరే-అన్యతానాదదీత || ౬ || కాలాంతరేహ్యహృతంతునాదదీతవనాశ్రమే | అభ్యం
వేనవేన్నాద్యేపురాణంతుపరిశ్యజేదిసారదో- || ౭ || వన్త్యరితి || కాలవోదితా-ఆగ్రయణాదీ- || ౮ || కించ|| అగ్ని
-తేనామితి|| మునెత్త-నైగమైర్వేదవాదిభిః ఆత్మాతా || ౧౦ || అస్యనిహ-మస్యఫలమాహ|| ఎవమితి|| ధన్వన్తిభిః-సిగా
భిః-సంతతిఃవ్యాప్తేయావజ్జీంకృతేనతపసాశుమ-మాంసశత్యథాః-ముషిలోకాత్-వహగ్లోకాదిప్రవేణ- ఆయం
బ-వః-అంతఃకరణశుద్ధిజ్ఞాన్తద్వారాత్తైవతావన్నవ్యతే-ప్రతిబంధకబాహుభ్యేనప్రవేణముద్వితీయైః || ౯ || తంసకా
మంసిందతి|| యస్త్యితి|| శ్రీయసంమోక్షఫలం-అప్రీయసేఅవరించ్యల్పతమమేవతస్య || ౧౦ || ఏవంయావజ్జీవంసన్తమా
నస్యమోక్షః-త్యతీయభాగావసానెతుమందపరాగెవసన్నాసాధికారః-యదితుతతోర్వాగెవస్సధర్మాశ్చైభవేత్
విదాపిసమ్యగవర్తంతఃపరవా-తతాగ్రపరత్తస్యకృత్యమాహ|| యదేతి|| జాతోవేషభుక్తంపోదేహీయస్య || ౧౧ || పర
తప్యేతపంచాగ్నిస్వదాస్వాసారమాష్టతైకంతమగ్నశ్శీరేవవంప్రతస్తవప్రతేత్ || ౪ || అగ్నివక్త్యం
సమశ్చీయాతా-లవక్త్యసథాపివాఉలూఖలాత్కతుష్టోవాదంతోలూఖలపవవా || ౫ || స్వయంసంపను
యాత్సర్వమాత్మమోవృత్తికారణమ్ | దేశకాలబలాభిజ్ఞోనాదదీతాన్యదామృతమ్ || ౬ || వన్త్యేత్పరుపు
రోదాశాగ్నిర్వపేతా-లవాదితా-నకుశోతేనపశునామాంయజేతవనాశ్రమే || ౭ || అగ్ని-తేనా
ప్రంచరేత్-శబ్దపూర్ణమాంసశ్చపూర్వవత్ | చాతుర్మాస్యానిచమునేరాత్మాచనైగమైః || ౮ ||
ఏవంవీణేనతపసామనిధామనిసంతతిః మాంసపోమయమారాధ్యముషిలోకాయపైతిమామ్ || ౯ ||
యస్త్యేతత్కృచ్చగ్నిజ్జీణంతపోశ్యేయిసంమహత్ | కామాయాప్రీయసేయుంజ్యాద్భావఃకౌప
సస్తతి || ౧౦ || యదాసాంయమేదకల్పజరయాజాతవేషభుక్ | ఆత్మన్యగ్ని-సమారోప్యమద్విత్తిగ్నింస
మావశేత్ || ౧౧ || యదాకమ-విపాకేషులోకేషునిరయాత్మను | విరాగోజాయతేసమ్యక్స్వప్నాగ్నిప్ర
ప్రజేత్యతి || ౧౨ || ఇష్ట్యైయథోపదేశంమాంసత్యాసర్వస్వమృత్విజే | అగ్ని-స్వేచ్ఛాగ్రాంతవేత్యగరపే
క్షుఃపరిప్రజేత్ || ౧౩ || విప్రస్యవైసస్వసహోదేవాదారాదిరూపిణః | ఏషుంకుర్వత్యయంవ్యసన్త
నాక్రమ్యసమయాత్పరమ్ || ౧౪ || విభృయాచ్యేన్మనిర్వాసఃకాపీనాచ్ఛాదనంవరమ్ | త్యక్తంసదండపా
తాగ్రభ్యామస్యతి-ంచినాపది || ౧౫ || దృష్టిపూతంస్యసేత్వాదంవస్త్రపూతంపివేజ్జలమ్ | సత్యపూ
తాంవదేద్వాణింసునిపూశంసమాచరేత్ || ౧౬ || మానాహిహంలాయామాదండావాగ్దేవాచేతసామ్ |
నస్యోతేయస్యసంస్యంగవేషభిర్నభవేద్యతి || ౧౭ || భిక్షాంసణేషుచతుర్మువిగవ్యోన్యజాయంశ్చ
ప్రప్రత్యాహ|| యదే|| లోకేషుబ్రహ్మలోకపర్యంతేషునిరయాత్మనుమఃఖాదకేషు-న్యప్తాగ్నిస్సృ- తతిత్తతీఅగ్ని
-తేనాత్మాగ్నివికమణివస్త్రాప్రమాదామ్ || ౧౮ || తతాగ్రదాకృత్యమాహ|| ఇష్టేతి || యథోపదేశంతాగ్రదాప్తకపూర్వకం
పాగ్రజాపత్యేప్యకూంజ్యప్త-స్వేచ్ఛాగ్రేచ్ఛాగ్రాహిపాధావాత్స || ౧౯ || సన్నాసేవిఘ్నభవంతి - తానవిగయ్య
సన్నాసేదేవేత్యాశయేనాహ|| ఏప్రప్యేతి || కేనాభిచ్ఛాయేంకుర్వంతితమాహ-అయమితి-పరంబ్రహ్మ || ౧౮ || ఏవం
ప్రప్రజితస్యధర్మానాహ|| విభృయాదతి|| పరంకాపీనాదస్యద్వాసోయదిధారయతుమిచ్ఛతి- తర్హితాకాపీనమాచ్ఛాప్య
తేయావతాతావన్నాప్రంధారయేదిత్యథాః- త్యక్తంప్రవోచ్ఛానాత్పూర్వమేవతత్యాన్యతి-చిదపినవిభృయాత్ -
దండపాతాగ్రభ్యామిత్యావశ్యకజలపాతాగ్రేదేరుపలక్షణం || ౧౫ || పరమమాంసస్యవిధినిషేధాగోచరత్వాత్ బహూదకా
దికర్మాభాగవానాహ|| దృష్టిపూతమితి|| మనఃపూతంమనసాసవ్యక్ విచార్యయచ్ఛుద్ధంతదాచరేత్ || ౧౬ || మానెతి||
మానంవాదాదండః-అగ్నిహోమాన్యకమణత్వాగోదేహస్య-పాగ్రణాయానుశ్చేసః- ఏతేలితస్త్రయోదండాయస్య
ససంతి-అంగహేడధపలంగెర్వత్రవేణుభిరివా || ౧౭ || భిక్షుమితి | బ్రాహ్మణేష్యేవవృత్తేభిదేనచతుర్విధేషు - పూ
ర్వపూర్వాసంభవేచ-విగవ్యోకాభిశస్తవతితా-అసంక్లృప్తా- అత్రాయంలాభోభవిష్యతీతిపూర్వమనుద్దిష్టా
౧౮ || బహిరితి|| బహి-గ్రాహమాత్ - పావితంపోక్షణాదిభిఃకోధితంవిభజ్యవిష్టుబ్రహ్మకథూతేభ్యః- అశేషమిన్యసికా

హరణం నిర్వహంతం యాచితమితి పాతమాధుక రణయాచితమన్నంచేత్తహి విభజ్యభుంజీత - సత్వయాచితాదిభేదచతుష్టయమిత్యర్థః॥ క్లీ॥ మాధుక రేతునై వేద్యంభైత్యేనాన్యేషువిద్యతే । నై వేద్యకంక్షి పేదపుత్రతయం భౌతికవిదురితి ప్రృతేః యద్వాతదానీంకనాపియాచితంచేత్తన్నద్యౌతస్యేకేవిద్యభజ్యదత్వేన్యర్థః॥ ౧౯॥ కించ॥ ఏకఇతి॥ ఏకశ్చరేత్

అన్నస్యేవక్రీడాకాతుకంయస్యసః-అన్నస్యేవరతఃసంకుప్తఃఅన్నవాగధీరః॥ ౨౦॥ వివిక్తేతి॥ వివిక్తంవిజనంయేనుంభజాయంతరణంఘానంయస్యసః-మయిభావేనభక్త్యావిమలఃఆశయోయస్యసః॥ ౨౧॥ అస్మిత్తేతి॥ ధంమోక్షంచ-కేనవాబంధః-కేనవామోక్షఇతిత్రాహ-బంధఇతి॥ ౨౨॥ ౨౩॥ పురేతి॥ పురాణిఅష్టాలాదిమంతి-గ్రామాఃశిష్యవజ్జాతాః-ప్రజాఃగోష్ఠాని-తా-సాధాణయాత్రికగనసమూహా॥ ౨౪॥ వానప్రస్థేతి॥ యతఃశిలవృత్త్యాపాప్రసరదీయేనాంధసాలన్నేనశుద్ధసత్త్వస్పృశనివృత్తమోహఃసంసిద్ధ్యతిముచ్యతే॥ ౨౫॥ ననుమృష్టాన్నంవిహాయఃథంశిలానైఽప్రవృత్తిస్సాన్యదతతపా॥ నేతి॥ ఏతద్వ్యవహానంమృష్టాన్నాది-వస్తురతానాపశ్యేత్ - యతోవిసశ్యతి-ఆతఇహముక్తవలోకలసక్తవిద్రస్రాదికీర్షితాత్తదభావ్యత్యాత్మీవరమేత్॥ ౨౬॥ సమతథాపియావద్యనాశంసుఖహేతుత్వాత్ - అన్నవింతావతఃకుతోవిరాగస్సాన్యత్రాహ॥ యదితి॥ ఎతజ్జగత్ మమతాస్పదం-మనోవాక్పాశైఃసంహతంసంహితం - అ

రేత్॥ సప్తాగారానసంక్లృప్తాంస్తుష్యేల్లజ్జనయావతా॥ ౧౮॥ బహిర్జలాశయంగత్వాతలోపస్సృశ్యవాగ్యతఃవిభజ్యపాచితంశేషంభుంజీతాశేషమాహృతమ్॥ ౧౯॥ ఏకశ్చరేత్తహిమేతాంసస్సంగస్సంయతేంద్రియఃఅస్మక్రీడశ్చాచారతతత్త్వాగ్రామదశానః॥ ౨౦॥ వివిక్తయేమకరణోమద్భావవిమలాశయః॥ ఆత్మానందితయేదెకమభేదేనమయామునిః॥ ౨౧॥ అస్మిత్తేతాన్నమోబంధంమోక్షంచజ్ఞానస్థయా॥ బంధఇంద్రియవిత్తేహిమోక్షపహించసంయమః॥ ౨౨॥ తస్మాన్నియవ్యషడ్వగ్గంమద్భావేనచరేన్మునిః॥ విరక్తస్సర్వకామేభ్యోలబ్ధ్యాత్మనిసుఖంమహత్॥ ౨౩॥ పురగ్రామప్రజాసాధాణభిక్షాధానాంప్రవిశంశ్చరేత్॥ పుణ్యదేశసరిచ్చైలవనాశ్రమవతీంమహీమ్॥ ౨౪॥ వానప్రస్థాశ్రమవదెవ్యభీష్టంభైక్షమాచరేత్॥ సంసిద్ధ్యత్యప్రసంమోహశుద్ధసన్యశీలాంధసా॥ ౨౫॥ నైతద్వస్తుతయాపశ్యేద్వ్యవహానంవిసశ్యతి॥ అసక్తవిత్తీవిరమేదిహముక్తదికీర్షితామ్॥ ౨౬॥ యదెతదాత్మనిజగత్తమోవాక్పాశైఃసంహతమ్॥ సర్వంమామేతితరేణస్వస్థస్త్వక్త్యానతస్సరేత్॥ ౨౭॥ జ్ఞాననిష్ఠోవిరక్తోవామద్భక్తోవానపేక్షకః॥ సలింగానాశ్రమాంస్త్యక్త్వాచరెదవిధిగోచరః॥ ౨౮॥ బుధోబాలకవత్ప్రదేతుశలోజడవశ్చరేత్॥ వదెదుస్త్రవద్యద్వాగోచర్యాంనైగమశ్చరేత్॥ ౨౯॥ వేదవాదరతాసాన్యాన్నపాషండినహైతుకః॥ శుషు-వాదవివాదేచనకంవిస్మృతమాశ్రయేత్॥ ౩౦॥ నోద్విజేతజనాద్ధీరోజనంచోద్విజయెన్నతు॥ అతివాదాంస్థితితేతనావమస్యేతకంచన॥ ౩౧॥ దేహముద్దిశ్యవశువదైవరంకుర్యాన్నకేనచిత్॥ ఎకవచవరోహ్యత్వాభూతేషాన్యన్యవస్థితః॥ యథేందురుదపాత్రస్థోభూతాన్యేకాన్యకానః॥ ౩౨॥ అలబ్ధానవిషీదెతకాలేకాలేశనంక్యచిత్॥ లబ్ధానవృష్టేర్థిమానుభయందైవయం

హంకారాస్పదంశరీరంచ-సర్వంతజ్జన్యంసుఖంచ - ఆత్మనిమాయామాశ్రమితితరేణస్వన్నాదిదృష్టాంతేసత్యత్వాస్సస్థఃఆత్మనిష్ఠస్స-పునఃప్రన్నప్తరేత్॥ ౨౭॥ ఎవంబహూదకాదిధర్మానుక్త్యాపరమహంసాదిధర్మనాహంసాదైర్ద్రశభిఃజ్ఞానస్థఇతి॥ బహిర్విరక్తముముక్షుస్స-యోజ్ఞాననిష్ఠోమోక్షేవ్యనపేక్షోమద్భక్తోవా-శులింగాగ్రదిండరాదినహితాఃఆశ్రమాంతర్ధర్మ్యాత్యక్త్యావ్రతదాసక్తంచవరిత్యజ్య-యథోచితంధమంచరెదిత్యర్థః- సపునరత్యంతత్యాగవచవవక్షింతః-పునర్జనుభిదానాత్ఆశ్రయిత్వసాన్యత్రాధార్యయేవక్ష్యమాణత్వాచ్చ-తేహిఃపూర్వస్తాతొలివశేషస్త్రాహ-అవిధిగోచరఃవిధికింకరోసాన్యాదితి-ఏతదెవస్ఫుటికరివ్యతితి॥ క్లీ॥ శౌచమాచమనంస్నానం నతుచాదనయాచరెదిత్యాదివా॥ ౨౮॥ తర్హికథంచరేత్త్రాహ॥ బుధఇతి॥ బుధఃవివేకవానపి-బాలకవత్-మనావమానవివేకరాహిత్యేనకుశలనిపుణాపి-జడవత్ ఫలానుసంధానాభావేన-విద్వాంపండితోపి-ఉన్నతవల్లభకరంజనాభావేన-నైగమఃవేదాధానిష్ఠోపి-గోచర్యాంఅనియతాచారమేవేత్యర్థః॥ ౨౯॥ వేదేతి॥ వేదవాదరతఃకుఃకాండవ్యాఖ్యానాదిస్థఃపాషండిశ్రుతిప్రతిబిరుద్ధానుష్ఠాతా-హైతుకఃకేవలంతేజ్ఞః-శుషు-వాదేమృయోజనగోష్ఠ్యాంయోవివాదస్తప్తి॥ ౩౦॥ నేతి॥ అతినాదాదురుత్తరా॥ ౩౧॥ దేహమితి॥ ఆత్మదృష్ట్యాతావదైవరకారణంనాస్తీత్యుక్తం-ఏకేవేతి-దేహదృష్ట్యాపి

నాస్తీత్యాహ-భూతానిచ దేహాపి-కారణమాపేక్షే కాన్తకాని॥౩౨॥అలభ్యేతి॥దైవయంత్రితంబై వాధీనం-యని॥౩౩॥
 అలంతహి-భిక్షాప్రయత్నైనాపిత ప్రాప్తా॥ఆరాహాధమితి॥అపారమాతాగ్నిర్థం-సమీహితైవ-యతస్తస్య ప్రాణధా
 రణియుక్తం-సమ్యక్తేకథం తేనైవ ప్రాణధారణేనతత్త్వంవిచార్యతే-కింతేనాపితదాహ-తద్విజ్ఞాయేతి॥౩౪॥ తహి-
 కింమృత్యోన్నాదికమగ్రాహ్యమేవ-కేనైవముక్తిమిత్యాహ॥యద్యచ్ఛయేతి॥౩౫॥శౌచమి-॥యథాహమిశ్వరోలయా
 చాగామి-తథా-జ్ఞానోజ్ఞానస్య-అనాన్యస్తి-కుక్యాత్-ననువిధికింకర త్వేన-తస్యజ్ఞానస్థా-రోధాదిత్యన్తి॥౩౬॥ కుతోవిధి
 కింకరత్వాభావస్తస్య-తి-గ్రాహి॥నే-॥సహితస్యవికల్పాఖ్యాభేదప్రతీతిః-సన్న్వప్తిసాసత్వం - యాచాసీత్సాపిమద్వీక్షు
 యాజ్ఞా వేదమాతా-ననిసమాతాసాపునర్వశ్యమానత్వాద్విత్యాహ-ఆదేహంతాత్కవదీతకదాదీత బాధితైవఖ్యాతి
 భావంతి॥౩౭॥ తదేవంపిరక్తస్యఅపరోక్షజ్ఞానవతఃసన్నాన్యసంతద్దగ్ధాంశ్చోక్త్యా-కేవలంవైరాగ్యవంతంపిపిడిమంప్ర
 త్యాహ॥ముఖోదరేౌషితి॥నబిజ్ఞానీతోమధ్యోమత్వాప్రిసాధనంయేనసః॥౩౮॥తావదితి॥ మామేవమద్వృష్టేయగు
 రుంపరిచరేత్-తఃఃపరమేశ్వరేదత్వాదిధమేవరై తేతిభావః॥౩౯॥ అనధికారిణిసన్నాన్యసంనిందితి ద్వాభ్యాంయభి
 తి॥ప్రచండుత్యాసక్తఇంద్రియసారథిబుద్ధిర్యగ్యసః॥౪౦॥సురానితి॥ సురాకాయప్తవ్యాకదేవాక - అన్తానంఅన్తి
 యంత్రితం॥౪౧॥౪౨॥ఆహారాంధంసమీహేతయ్యంతితత్వాగ్రధారణం॥తత్త్వంపిమ్యత్యతేతేనతద్విజ్ఞాయ
 విముచ్యతే॥౪౩॥యద్యచ్ఛయోపపన్నాన్నమద్యాద్ధ్యేష్ఠముతాపరమ్॥తథావాసస్తథాశయాంప్రా
 స్తంప్రాస్తంభజేన్యునిః॥౪౪॥శౌచమాచమనంస్నానంసతుచోదనయాచరేత్॥అన్యాంశ్చైవయమాకా
 జ్ఞానీయథాహంలీలయేత్వరః॥౪౫॥ నహితస్యవికల్పాఖ్యాయావమద్వీక్షయామాతా । ఆదేహంతా
 త్కవదీత్యాహితస్తస్యసంవద్యతేమయా॥౪౬॥ముఖోదరేౌషుకామేషుజాతభిర్దేదతత్సవాక॥అబిజ్ఞాసి
 గవాద్ధర్మేషునిర్గురుమువప్రజేత్॥౪౭॥ తావత్పరిచరేత్సాగ్నిశ్చగ్నిధావాసనమాయః । యావచ్చి
 హ్మవిజానీయాన్తామేవగురుమాద్యుతః॥౪౮॥ యస్త్యసంయతషడ్వగఃప్రచండేంద్రియసారథిః ।
 జ్ఞానైవైరాగ్యరహితస్త్రీమండమపజీవతి॥౪౯॥సురానాన్యైనమాన్యస్థింసహస్నతేమాంచధర్మహా । అవి
 షక్యకమాయోస్తాదముష్టాచ్ఛవిహీయతే॥౫౦॥భిక్షోధర్మశ్శమోహంసాతపశ్శయోవనాకసః । గృ
 హిణోభూతరయేజ్ఞాన్యైశ్చస్యాచార్యసేవనమ్॥౫౧॥ బ్రహ్మచర్యంతపశ్శౌచంసంహోమోభూతసామ్య
 దమ్॥గృహస్థస్యావ్యుత్రాగంతుస్సర్వేషాంమదుపాసనమ్॥౫౨॥ ఇమాంయస్సన్యధర్మైభజన్తిత్వేషున
 న్యభాక॥సర్వభూతేషుమద్యావోమద్భక్తింవిందతేదిరాత్॥౫౩॥ భక్తోర్ధధానసామ్యవ్యాసర్వలోక
 మహేశ్వరమ్॥సర్వోత్పత్త్యప్యయంబ్రహ్మకారణంమోపయాతినః॥౫౪॥ ఇతిస్వధుకానికా-క్తస
 త్త్వీవిజ్ఞాతమగ్గతిః॥జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నోపిరక్తస్సముపైతిమామ్॥౫౫॥వణాశ్రమవతాంధర్మసపత
 చారిత్రుణః॥సపతమద్భక్తియతోనిశ్చేయిసకరఃపరః॥౫౬॥ ఎతత్తేభిహితంసాధోభవాభ్యుచ్చయ
 చ్చమామ్॥యథాస్వధుకానికానియక్తోభక్తోమాంసయయాత్పరమ్॥౫౭॥*****

—*ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ఎకాదశసంగ్రహే - అష్టాదశోధ్యాయః*—

స్థంమాంచ-నిహస్సతేప్రకారయతి-నిహస్సవఫలమాహ-అస్మాదితి॥౪౮॥ చతుర్థాంత్రమిణాంప్రధానధర్మానాహః
 భిక్షోరితి॥౪౯॥అన్యధర్మాకాంక్షేత్గృహస్థోన్యైతిచితే॥బ్రహ్మచర్యమితి॥ శౌచంరాగాదిరాహిత్యం - సస్యబ్రహ్మ
 చర్యప్రకారమాహ-యుతౌగంతురితి॥౫౦॥పవంభూతవణాశ్రమధర్మఫలమాహ॥ ఇతితి॥ దృఢాంమద్భక్తింవింద-
 రర॥తఃకిమతతహ॥భక్త్యైతి॥మహేశ్వరత్వేహేతుఃసర్వోపత్త్యప్యయంసర్వస్యజ్ఞత్వత్వప్యయోస్తాత్ - అని
 పతతతాగ్రణంమామాంబ్రహ్మస్యరుంపంవైకుంఠవాసినం-యద్వా - బ్రహ్మణోవేదస్యకారణం-మామువయా-
 సామీప్యేనపాప్సోతి॥౫౧॥తతశ్చస్థాముక్తవేతేత్యాహ॥ఇతితి॥ఇత్యేవంభూతేనసద్ధమేణణిక్తలశుద్ధంసత్త్వం
 యస్యసః-అతపవవిజ్ఞాతామమగతిరైశ్వర్యంయన॥౫౨॥ఉక్తంధర్మంసంక్షేపాహ్మ॥వర్తేతి॥ యవపతచారలక్షణసి
 త్పలోకపాప్రిఃఫలః - మద్భక్తియతః-మదర్పణేనకృతః॥౫౩॥ప్రకణాథకముపసంహరతి॥పతదితి॥ ఎతచ్చతేభిసాగం-
 యథాభక్తిభూత్వామాంపరంసంపాప్రిపుయాదితి॥౫౪॥ *****

ఇతిభావాథాదీపికాయాం - అష్టాదశోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో॥ జ్ఞానాదేర్నియః పూర్వం కృతో హ్యశ్రమధవః తః ఏకో న వింశతిత మేజ్ఞానాదేప్ర్యాగక్షయతే॥ పా॥ జ్ఞాని సో
 బ్యోతేకర్తాభావకో న వింశ కే॥ యుక్తి తర్క స్వరూపాభ్యాం సప్తజ్ఞానస్య సర్వదా॥ తదేవం తర్కతో బాధితో విదేహో
 దిప్రపంచో యావదవరో డానుభవేన దిద్విహోదిరివ నలీయతే - తావత్ జ్ఞానాభ్యాసస్తతో ముక్తి రిక్ష్మక్తం॥ శ్లో॥ అజ
 హంతా తత్కృతీ భ్యాతి ప్రతస్సంపద్యతే మయే త్యాది నా - యస్య క్షయరో డానుభవేన - ప్రపంచో లీనః ప్రాయః - తస్య
 నకించ సృగ్యమస్తీ త్యాహ॥ య ఇతి॥ విద్యా అనుభవః తత్పర్యం తేన శ్రుతేన సంపన్నః - అతపివాన్మనా ప్రాప్తాన్మ
 తత్త్వః - నానుమానికః కేవలపరోక్షజ్ఞానవాన్మభవతి - అనకారపాశే పాక్ శ్రుత్యనుకూలతర్కతో నీలేతాధాః - స
 త్తవం దైవంతన్నివృత్తిసాధనంచ ముమాయామాత్రమితి జ్ఞాత్యా - జ్ఞానం తత్సాననం పర్యసేత్ - అయమేవ వద్వ
 స్సినాన్మసో నాను॥ ౧॥ అత్ర హేతుమాహ॥ జ్ఞాన ఇతి॥ యస్మాదహమేవ తస్యేష్టః అపేక్షితః - స్వాధికాంశం హేతుః త
 సాధనంచ - సన్నతః - స్వగోభ్యుదయశ్చ - అవవగః సంసారనివృత్తిశ్చ - అతత్సస్య సప్ర్యాసంకృత్యం చ వాకిందిద
 స్తీత్యధికః॥ ౨॥ అత్ర విద్వాదనుభవం ప్రమాణయతి॥ జ్ఞానెతి॥ యథోక్తం జ్ఞానిన మభినందతి - జ్ఞానీతి - యతో సాజ్ఞానేన
 మాంధారయతి॥ ౩॥ తస్య జ్ఞానం ప్రేతి॥ తప ఇతి॥ అలమత్యధికం - జ్ఞానస్య కశయా లేశేన॥ ౪॥ తస్మాదితి॥ జ్ఞానేన సహి
 తంతావత్పర్యంతం యథాభవతి తథా - జ్ఞాత్యా - తత్సంపన్నస్థా మామేవ భజ - అన్యత్సర్వం త్యజేత్సధికః॥ ౫॥ తస్య

శ్రీభగవా॥ యోవిద్యాశ్రుత సంపన్న ఆత్మవాన్మనుమానికః॥ మాయామాత్రమిమం జ్ఞాత్యా జ్ఞానం
 చ మయి సన్న్యసేత్॥ ౧॥ జ్ఞానస్తప్రహమే వేప్తస్సాన్మభోహేతుశ్చ సన్నతః॥ స్వగః ప్రైవాపవగః
 శ్చ నాన్మభోమద్యతే ప్రయః॥ ౨॥ జ్ఞానవిజ్ఞాన సంపన్నావదంత్రేష్టం విదుర్మును॥ జ్ఞానీహమే ప్రయత
 మోజ్ఞానో నాసావిభక్తిమామ్॥ ౩॥ తపస్తీర్థక్షణం జపోదానం పవిత్రాణీతరాణి చ॥ నాలంకుర్యంతి తాంశు
 ద్ధిం యాజ్ఞానకలయాకృతా॥ ౪॥ తస్మాత్ జ్ఞానేన సహితం జ్ఞాత్యా త్యానముద్ధవ॥ జ్ఞానవిజ్ఞాన సంప
 న్నోభజమాంభక్తిభావితః॥ ౫॥ జ్ఞానవిజ్ఞానయజ్ఞేన మామిష్ట్యా త్యానమాత్మనః సర్వయజ్ఞపతిమాం వై సం
 సిద్ధిం మునయోన్వగః॥ ౬॥ త్వయ్యుద్ధవాత్రయతియస్త్రివిధో వికారో మాయాంతరావతీ నాద్యవవగః
 యోర్యత్॥ జన్మాదయోస్య యదమితవతస్య కింస్య రాద్యంతయోర్యదసతోస్తే తదేవ మధ్యే॥ ౭॥ ఉద్ధవః॥
 జ్ఞానం విశుద్ధం విపులం యదేతదైవ రాగ్యవిజ్ఞానయంతం పురాణమ్॥ ఆఖ్యాహి విశ్వేశ్వర విశ్వమూర్తే త్వ
 న్ముక్తియోగంచ మహద్విమృగమ్॥ ౮॥ తాపత్రయేణాభిహతస్య ఘోరే సంతప్య మానస్య భవాద్యసీశ॥
 పశ్యామి నాన్యచ్ఛరణంతి వాంఘ్రిద్వంద్వతపతాగ్రదమృతాభివమాత్॥ ౯॥ దష్టంజనం సంపత్తిగంబితే
 స్త్రికాలాహినాత్మ స్రుతఖారుతపఃమ్॥ సముద్ధరై నంకృపయాపవద్యై ర్యచోభిరాసించ మహాను
 భావ॥ ౧౦॥ శ్రీభగవా॥ ఇథ మేతత్పురా రాజాభీష్టం ధర్మవిదాం వరమ్॥ అజాతతత్రుః పత్రచ్చ సర్వే
 హం నోనుశ్యంతామ్॥ ౧౧॥ సప్తత్రేభారతే యుద్ధే సుహృద్ధనవిహ్వలః॥ శ్రుత్యాధర్మబహునృ

ప్రశ్నయాధికం పూర్వే హం వృత్తమామ్॥ జ్ఞానెతి॥ మామేవ - సంసిద్ధిం ప్రాప్తాః॥ ౧౨॥ గదేవం జ్ఞానం సంక్షేపత ఉపదిశ
 తి॥ త్వయీతి॥ త్రివిధః ఆధ్యాత్మికాదిర్యోవికారోదేహాదిః - సమాయా - నకువరమాధికః - యతో యస్మాత్ అంత
 రావధ్యపవాపతతి - రజ్ఞో సర్వమాలాదివత్ - నాద్యవవగః యోన త్యాదానం లేచాస్తే - అతః యతో యదా అస్య వి
 కారస్య అమీజన్మాదయస్సన్యః - తదా తస్య తవాధిష్ఠానభూతస్య కిం నకించిదత్యధికః - తవాధిపివస్తుతో ససంతి శస్యాస
 ద్వాదిత్యాహ - ఆద్యంతయోరితి - అసతః సర్వాదేః ఆద్యంతయోర్యదస్తి రజ్జ్వాది - తదేవ మధ్యేపి నకు సర్వాది - తద్వద
 యం వికారో నాస్తీత్యధికః - యద్యా - ఆద్యం రియోర్యదస్తి గత్త ధ్యేవ్యస్తేగ్వివ - నతస్య జన్మాదయస్సంతి - అతస్త్వం సర్వి
 కారం ప్రేప్సేతి॥ ౭॥ జ్ఞానాదేర్వ శేషం జిజ్ఞాసుః పృచ్ఛతి॥ జ్ఞానమితి॥ ఏశుద్ధమేతత్ జ్ఞానం విపులం శ్చేతయథాభవతి
 థాకథయతి - మహద్భిః ప్రహ్లాదిభిర్విమృగ్యం॥ ౮॥ మహద్విమృగ్యస్వమభినయే నాహ॥ తాపత్రయేణాభి॥ తాపత్ర
 యేణాభిహతస్య అతః సంతప్య మానస్య - అంఘ్రిద్వంద్వ మేవ తపత్రంతస్మాత్ - నశేవ మహాతపత్ర తాకింత్యమృగమ
 వ్యభితోపవగతియద్యస్మాత్॥ ౯॥ అజకృపాముత్పాదయన్మామ్॥ దష్టమితి॥ అస్త్రివిధే సంసారకూపేపతంత - తత్ర
 చ కాలాహినాదష్టం - ఏవం పిక్షు స్రుతఖాత్పవడిరుప్రపాత్రస్థాయస్యతం - దహ్యమానః కథ - సముద్ధరణీను ఇతి
 చేత్రతాగ్రహ - అవవద్యైః అవవగః బోధకైః వాగమృతేరాసించేతి॥ ౧౦॥ తద్విశ్వాపాథకం విద్యతే భాయాం

శేతమహంవత్సామీత్యాహ||ఇథమితి||౧౧||౧౨||తానీతి||జ్ఞానాదిభిరుపబృంహితాఃతస్మాత్సహితానిత్యథః||౧౩|| తస్య
జ్ఞానంకథయతి||నవేతి||ప్రకృతిపురుషమహాదహంకారపంచతన్మాతాగీశి-పకానశేంద్రియాణి - పంచమహాభూతాని-
శ్రయోగుణాః-ఎతాఃకాభావానస్తావింశతీతత్త్వాని-భూతేషుప్రవృత్తిస్థావరాంతేషుకార్యేషు - అనుగతాన్యేనజ్ఞానే
నేతేత-అథవిష్కంభావేషు-ఏకంపరమాత్మతత్త్వంఅనుగతంయేనేతేత - కార్యకారణాత్మకంజగత్సృష్ట్యపరమకార
ణాత్మకమేనైతత్సమీకరణఃప్రకృతియేనపశ్యేత్తత్జ్ఞానమిత్యథః||౧౪||విజ్ఞానమాహర్లోకాధేన||ఏతదితి||యత్
దాయేనైతేన-అనుగతాఃఅనేకాన్తత్కాభావాపూర్వమైతత్-తాఃకాభావూర్వవన్నేతేత-కింతుతదేకంపరమకా
రణంబ్రహ్మైవ-తదావతదేవవిజ్ఞానముచ్యతే-ఏతదుక్తంభవతి - పరోక్షజ్ఞానేనాపరోక్షభగినుస్యదిత్తేనాదివిష్కంభా
త్వభావాద్రదాజగత్సృష్టస్సపాస్యన్తసంప్రకృతీనమైతత్సమీకరణః-ఏవమేతాఃభావాఃఉత్పత్త్యాదిమంతఃసావ

శ్చాన్వోక్షుఃకథమానంపుచ్చతి||౧౨||తానహంతేభిధాస్యామిదేవప్రతముఖాఘ్నూత్తాః||జ్ఞానవిజ్ఞానవై
రాగ్యప్రధాభావ్యుపబృంహితాః||౧౩||ననైకాదశపంచశ్రీన్యావాన్యాతేషుయేనవై | ఈతేతాః
కనుష్యేషుగీతజ్ఞానంమనునశ్చిరమ్||౧౪||ఏతదేవహివిజ్ఞానంనరిత్రేకేనయనయత్||౧౫|| స్థిస్యత్సద్వ్య
వ్యయాఃపశ్యేద్భావానాంశ్రీగుణాత్సనామ్ | ఆదావంతేచమధ్యేచసృజ్యాస్సృజ్యంయదన్వయాత్ |
పునస్తస్మగ్రిసంక్రామేయద్భిష్కృతదేవసత్||౧౬|| శుక్రిఃప్రత్యక్షమైతహ్యమనుమానశ్చత్య
యమ్|ప్రమాణేష్యనవస్థానాదికల్పాత్సవరజ్యం||౧౭||కమణాంపరిణామత్వాదావీరించాదమంగళ
మ్|ఏవశ్చిన్నశ్వరంవశ్యేదన్యప్రమపిదృప్తవత్||౧౮||భక్తియోగఃపురేవోక్తిఃప్రియమాణాయతేనఘృ
నశ్చకథయన్మ్యామినుద్భుతైఃకారణంపరమ్||౧౯|| శ్రద్ధామృతకథాయాంమేతశ్చత్తదనుకీర్తనమ్|పరిని
ష్ఠాచపూజాయాంప్రతిభిఃస్తవనంమమ్||౨౦|| ఆదరఃపరిచర్యాయాంసర్వాంశైరభివందనమ్|మధ్యక్ష
పూజాభ్యధికాసర్వభూతేషుమన్తరి||౨౧||మదభేష్యంగచేష్టావవచసామన్యజేరణం| మయ్యచణం
చమనసస్సర్వకామవిసంజనం||౨౨||మదభేష్యమరిత్యాగోభోగస్యచమఖస్యచ| ఇష్టందత్తంహుతం
భుక్తంమదభేష్యంయద్యగ్గీతంపః||౨౩|| ఏవంభమేషామనుష్యాణాముద్ధవాన్మరేదనాత్|నయిసంజా
యతేభక్తిఃకోన్యోభోగస్యావశిష్యతే||౨౪||యదాత్సన్యర్పితంచిత్తంశాంతంసత్త్వపబృంహితం||భర్తం

యవత్వాత్ - ఘటాదిపదిపశ్యేత్ - తతఃఅదాఉన్నతై-అంతేపరిణామాంతరావత్తవ-కారణత్వేన-మధ్యేవాశ్రయత్వే
న-సృజ్యాత్సృజ్యంకార్యాత్కార్యాంతరంప్రతి - యదన్వయాత్ అనుగచ్ఛేత్తస్మగ్రిసంక్రామేతేమాంప్రసయేద
యదవశిష్టేతదేవసదితపశ్యేదిత్యథః||౧౬||నైరాగ్యమాహద్యాభ్యాం||శుక్రిః||శుక్రిఃసేహనానాస్తికించనేత్యా
ది-ప్రత్యక్షంపటాదికార్యంగంతాద్వాదివృత్తిరేకేణసదృశ్యతే - ఎవంచైతన్యవృత్తిరేకేణకేచిదృశ్యగితి - వికల్పాం
మహాజనప్రసిద్ధిఃఅనుమానంఏవమేతంవిధాన్యత్యత్శుక్రిరజతపదిత్యాది-ఎవంప్రమాణచతుష్టయం - ఎతేష్యనవస్థా
నాత్ ఏతేర్వాభిరత్వాత్ - సపింసంపవాణమగతంసంస్కరమాత్మతత్త్వంపశ్యేకవికల్పస్యచమిథ్యాత్వాత్తతోవిరజ్యతే
క్రిభవతీత్యథః ||౧౭||ననువేదోక్తస్యగౌణమఖాశయాన్నవిరజ్యేతేత్యతిఅహం||కర్మ||కామితి|| ఆవీరించాత్ బ్రహ్మలో
కపర్యంతం-ఆదృప్తమపినుఖంఅనుంగళంమత్వాదుఃఖయాపంశ్వరంచపశ్యేత్||౧౮||భక్తియోగస్యకారణమాహ || భ
క్తియోగఇతి||భక్తియోగఃపూర్వముక్తవచ-తథావేతన్మిత్రిత్రింపాత్రిపురవేతుభ్యంపునశ్చకథయన్మ్యామి|| ౧౯||శ్రద్ధ
తి||శ్రద్ధాశ్రవణాదరః - శశ్వదితిసర్వతాగ్నిమజ్యతే-మదనుకీర్తనంశ్రవణానంతరంమతాధావ్యాఖ్యానమిత్యథః||
౨౦||౨౧||మదభేష్యితి||అంగచేష్టాలోకిత్రియావచసాహాకరేనామినుష్టానామీరణంకథనం||౨౨||మదభేష్యతి|| మ
దభేష్యమద్భ్యసాధకం-తిద్విరోధివోధ్యపరిత్యాగః-భోగస్యతత్సాధనస్యచ-మదనాదే-మఖస్యపుత్రావలాలనాదేఃఇ
ష్టాదివైదికయతగర్హితపిమదభేష్యంకృతంభక్తిఃకారణమిత్యథః||౨౩||ఏవమితి|| భక్తిఃపేరిమలక్షణాసంజాయతే-అ

స్వభక్తస్య అత్యంతోభవః సాధనరూపః సాధ్యరూపా వాచశిష్యతే - సర్వోత్కర్షస్య స్వతః వివభవతీ గృహః ॥ ౨౪ ॥ తదేవాహ ॥ కిం
 బహునా - చిత్తమేవాంతర్బహిర్నిష్కాంతయోః కారణమిత్యాహ ద్వాభ్యాం యదేతి ॥ యదాత్మనిమయశ్చైవైత్యైవ
 మర్హిం - తదాపుమాధమాధికాపాస్తిత్వైవ ॥ ౨౫ ॥ ఏవదేవ్యతిరేకతానైవ మతి ॥ యత్ యదాచిత్తం వి
 కల్పదేహగృహదావపితం సతీ పరిధావతిత - దాభికం రజస్వలమసన్నివృంభవతి - తత్త్వవివర్తయం అధర్మాధికం విద్ధి -
 ౨౬ ॥ స్వాభిప్రేతాధర్మాధికావ్యాచస్తే ॥ ధర్మః ఇతి ॥ ధర్మో నుద్భక్తికృత్ - యతః సవపరోక్తిః ప్రకృప్తః ఉక్తః
 శాస్త్రేషు ॥ ౨౭ ॥ ధర్మాధికానామ హాజన ప్రసిద్ధా నామస్యధావ్యాఖ్యానత్వాద్యమూదిన్నపి సంఖ్యాతః స్వరూపతో నా
 కింది ధైర్యతత్త్వం స్వాధిపంభావనయా తద్విశేషజ్ఞానః పున్యనిపంచభిః ॥ యా - ఇతి ॥ ౨౮ ॥ కిమితి ॥ ఇష్టం ఆభ్యాసేన
 ధనంచరేతి ॥ ౨౯ ॥ పుంస ఇతి ॥ పరశివిద్యాదివాంఛితేషు - శ్రీమండునం ॥ ౩౦ ॥ ౩౧ ॥ క ఇతి ॥ ప్రశ్నాపూర్వాధావప
 రితా - ఆతమాది ॥ ౩౧ ॥ యమనిమనాహాత్రిభిః ॥ అహింసేతి ॥ అస్తేయం మనసాపివరస్వాగ్రహణం - ఆస్తిక్యం
 ధర్మేనావ్యాసః ॥ ౩౩ ॥ శౌచమితి ॥ శౌచం బాహ్యమాభ్యంతరంచేతి ద్వివిధం - ఆతావతే ద్వాదశనియమాః - శ్రద్ధాధ
 మోదరః ॥ ౩౪ ॥ ఎత ఇతి ॥ ఉభయోర్లోకయోర్మత్సతాః తెయమానియమాశ్చ - యద్వా - ఉభయోః ప్రవృత్తినిష్ఠ
 త్రియోః - ముముక్షోర్యదమాముఖ్యాః స కామస్యనియమాముఖ్యాః ప్రతాగత్యథాః అత్ర హేతుమాహ - హియస్తాత్

జ్ఞానం సచై రాగ్యమైశ్వరంచాభివద్యతే ॥ ౨౫ ॥ యదపితం తద్వికల్పఇంద్రియైః పరిధావతి ॥ రజస్వలం
 చాసన్నివృంభంతిం విద్ధి వివర్తయమ్ ॥ ౨౬ ॥ ధర్మో నుద్భక్తికృత్ ప్రేక్షానం చై కాన్తదర్శనమ్ ॥ గుణైవ
 సంగో వై రాగ్యమైశ్వర్యంచానిమాదయః ॥ ౨౭ ॥ ఉద్ధవః ॥ యమః కిం విధః పోక్తినియమో వారిః శతాని
 కిశ్యమః కోడమః కృష్ణకాతితియోధృతిః ప్రభో ॥ ౨౮ ॥ కిం దానం కిం గృహం కిం సత్యం సత్యశౌచక ॥ క
 ప్రాగ్విగః కిం ధనం చేష్టంతోయజ్ఞః కాచదక్షిణా ॥ ౨౯ ॥ పుంసః కిం సన్నివృంభంతిం శ్రీమద్భాగవతాభివద్యతే ॥ కాచ
 గ్యాహింసేతరా కాశ్రీకిం సుఖం దుఃఖమేవనా ॥ ౩౦ ॥ కః పండితః కిశ్యమూర్ఖః కిం పంథాడు గుభకృత్ కి
 కిస్యగోనరకః కిశ్యతాబంధురతకింగ్యవమ్ ॥ ౩౧ ॥ క ఆభ్యుక్తాదీదో వ్యాప్తవణః కిశ్యశ్చైవరః
 ఎతా ప్రశ్నాస్తమబూహివిపరీతాంశ్యసత్తే ॥ శ్రీభగవాన్ ॥ అహింసాసూయత్రైయమసంగో
 హిరసంచయః ॥ ఆస్తిక్యం బ్రహ్మచర్యంచమానం సైవర్యం తుమాభయమ్ ॥ ౩౩ ॥ శౌచం జపస్తపోహిమా
 వశ్శ్రద్ధాతిభ్యం మదచానమ్ ॥ తిథానం పరాభేదో ముష్టిరాచార్యసేవనమ్ ॥ ౩౪ ॥ ఏతేయమాస్మిం
 యదా ఉభయోద్వాదశత్ప్రతాః ॥ పుంసామపానితాస్తాతయథా కామం దుహంతిహి ॥ ౩౫ ॥ శమో
 వన్నిత తాబుద్ధిదావ ఇంద్రియసంయమః ॥ తితితాయః సుమహోజిహ్వాపథ్యయోధృతిః ॥ ౩౬ ॥
 దండస్యానీవరందానం కామత్యాగస్తవస్త్వృణః ॥ స్వభావవిజయశ్చైవం సస్యంచ సమదశానమ్ ॥
 ౩౭ ॥ ఋతంచమాన్యతావాచికవిభిః పరికిరీతా ॥ కమస్వసంగమశ్చైవం త్యాగస్సన్యాసఉద్య
 తే ॥ ౩౮ ॥ ధర్మః ఇష్టం ధనం గృహం యజ్ఞోహంభగవత్తమః ॥ దక్షిణాజ్ఞానసంక్షేపః ప్రాణాయామః పరం

ఉపాసితాః సేవితాస్సంతః - పుంసాం ప్రసృతానాం గవృతానాంచ - యథా కామం కామానుసారేణ - మోక్షమభ్యు
 దయంచదుహంతి ॥ ౩౪ ॥ ముముక్షోరుపాదేయా శమాదిహేయాంశ్చ శమాదిమహాజనప్రసిద్ధేభ్యో విలక్ష
 ణానాహ - యావత్తమాప్తిశమ ఇతి ॥ ఏతేన వత్తివరీతా ఆతమాదయోః పున్యైవ - శమో వన్నిత తాబుద్ధిః - నమ
 శాంతిమాత్రిందమ ఇంద్రియసంయమః సహోరాదినమనం - తితితావహితదుఃఖస్య సంహారః సహనం భారాదే - జి
 హ్వాపథ్యయోజయోవేగధారణం దృతిః - నస్య న ద్వేగమాత్రి ॥ ౩౬ ॥ దండేతి ॥ దండో భూగదో హి తస్య త్యా
 గః దానం - నధనార్పణం - కామత్యాగః భోగోపేక్షాతమః - నకృచ్ఛాగ్రిది - స్వభావోవాసనానిపాదివిజయః ప్రతిబం
 ధః శౌర్యం - నమక్రాంతిః - సమం బ్రహ్మ - తస్య దర్శనమాలోచనం - సస్య విషయాగృహ్యం - నయథాధావపణమా
 త్రి ॥ ౩౭ ॥ ఋతమితి ॥ అన్యచ్చ ఋతం మాన్యతాసత్యాప్రియచవాక్ ఏవం ఋతసత్యయోః స్ఫుటవపవేకః - క్ర
 మపాప్తం త్యాగం వ్యాఖ్యాతుమాదౌ తతోభావే దేనశౌచం వ్యాచస్తే - తస్మాదపి మలత్యాగరూపత్వేన త్యాగభేదప్ర
 తీతేః - కమసలసంగమః అనాసక్తిః శౌచం - త్యాగస్త్రుసన్యాస ఇతి తయోభేద ఇత్యథాః ॥ ౩౮ ॥ ధర్మః ఇతి ॥ స్వ
 ణాం ఇష్టం ధనం ధర్మః - నవశ్చాదిసాధారణంభగవత్తమః పరమేశ్వరః ఆహమేవయజ్ఞః మద్భుధ్యాయజ్ఞో నైవైత్యః

సక్రియాబుధ్యేగ్యభావః యజ్ఞాభావం దానందక్షిణాసాచజ్ఞామోషదేశః - సహిరణ్యాదిదానం - తేనహియజ్ఞ రూపవిష్ణుః
ప్రాప్యతేమదకమదహనంబలంతచ్చ సమోదహన హేను త్వాత్ ప్రాణాయామశ్చతి || ౩౯ || స్యాభిసతంలాభంవ్యా
చిఖ్యోసుః ప్రథమంభగంః తోభాదేనవ్యాచ స్తేలోకేతయారభేదప్రసిద్ధేః || భగవతి || భగోదాగ్యంః చ మేవశ్చరోభా
వః నదీయమైశ్వర్యాదిమాన్యమిత్యభావః - ఉత్తమోలాభస్తుమధ్యక్షిః - నపుత్రాపిః - విద్యాచార్మినిప్రతిగ్యభేద
న్యోభాధః సజ్జానమాత్రిం - అహిమోజుగుప్స హయత్వదశేనంప్రీతిజ్ఞానత్రపామాత్రిం || ౪౦ || శ్రీరీతి || సుతా
ఏవశ్రీమహాంజనం - నకీరీటాది - సుఖమఃఖయోః అశ్యయః అతిక్రమః అనినుసంధానం సుఖం - నభోగః - విషయభోగా
పేక్షైవదుఃఖం - నాగ్నిదాహాది - బంధాన్వేషత్వయం వాయోవేత్తిసంపండితః - నవిద్యన్మాత్రిం || ౪౧ || మూఖా
శ్చ || అహంబుద్ధిరిశ్యుపలక్షణం - దేహగోహాదివ్యహంమమేభ్యభిమానవాక్ మూఖాః సమానుకః - మన్విగమః మాంసా
రాంగమయతియోనివృత్తిమాగః సమంభాస్సన్మాగః - నకంటకాదిభూత్యః - చిత్తవిత్తేనః ప్రవృత్తిమాగః ఉ
త్పథః సమయోరాద్యాపలః - సత్త్వగుణస్య ఉదయః ఉత్పేక్షః స్వగః - నేంద్రాదిలోకః || ౪౨ || నరకశ్చిత్తేన సః ఉన్నా
హః ఉత్పేక్షః సనరకః - నతామిస్తాదిః - గురురేవబంధుః - నశ్రాస్తాదిః - సచాహమేవ - యదాహజగన్మయః || ౪౩ || ఎ
కఏవవరోబంధుర్విషమే సముపస్థితే గురుస్సకలభర్తాత్వయత్రాకించనగోహారితి - ససాధనంభోగాయనసంకృపాం
తచ్చమానుష్యం మానుషరూపం శరీరమేవ - నహక్ష్మ్యదిగుణైస్సంపన్నైః ఆభ్యుక్తవ్యతే - సభవాభ్యః || ౪౪ || దరిత్రశ్చతి ||
అసంతుష్టోయస్సదరిత్రః - నిసిస్సవ్యః - యః అజితేంద్రియస్సకృపః శోచ్యః - నదీనః ఏవయేచ్ఛ నానక్రధీర్యస్సకృతస్స

బలమ్ || ౪౫ || భగోహవిశ్వరోభావోలాభోమధ్యక్షిరస్తవః | విద్యాన్యభిదావాభోజుగుప్సాత్రిక
ర్షమ్ || ౪౬ || శ్రీగృణానైరపేక్ష్యోద్యామృఖందుఃఖమఖ్యాత్యయః | దుఃఖం గ్రామ్యసఖాపేక్షాపండితో
బంధమోక్షవిత్ || ౪౭ || మూగోదేహోద్యహంబుద్ధిపంథామన్నిగమస్తస్మిన్ || ఉత్పథశ్చిత్తవిత్తేనస్స
గః స్సత్త్వగుణోదయః || ౪౮ || నరకస్తమఉన్నాహూబంధుగురురహంసఖ | గృహాశరీరమాను
ష్యంగుణాభ్యాహ్యభ్యుక్తవ్యతే || ౪౯ || దరిత్రోయస్త్యసంతుష్టః కృపహయోజితేంద్రియః | గుణేష్వస
త్కధీరీశోగుణసంగోవివర్యయః || ౫౦ || ఏవతత్త్వతేప్రశ్నాస్సర్వేసాధునిరూపితాః || ౫౧ || కింవణితేన
హునాలక్షణంగుణదోషయోః | గుణదోషద్వైదికోహోగుణస్తూభయవజ్జితః || ౫౨ || *****

— ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశసకంధే - వింశోధ్యాయః. —

ఉద్ధవః! విధిశ్చప్రతిషేధశ్చనిగమోహీశ్వరస్యతే | అపేక్షతేరవిందాక్షగుణదోషంచఃర్తనామ్ || ౧ ||
వణాశ్రమవికల్పంచప్రతిలోమానులోమజమ్ | ద్రవ్యదేశవయః కాలాశ్చ్యగంనరకమేవచ || ౨ ||

తంక్రః - సరాజాది - గుణసంగః సుతేషుసంగోయస్యసః - వివర్యయః అనీతః ఏతచ్చశమాదివివర్యయోపలక్షణాభావం ||
౪౪ || ఉపసంహరతి || ఏతశ్చతి || సాధుమోక్షోపయోగిత్వాత్ || ౪౫ || ఏతచ్చసర్వంగుణదోషయోర్వివేకాయోద్ధవేన
ప్రప్రమితగయోః సంక్షేపతోలక్షణమాహ || కిమితి || కింబహునావణితేన - గుణదోషయోలక్షణమేతావదేవ - గదా
హ - గుణదోషయోద్భావేదేశానందోషః - గుణస్తుతమభయదశేనవజ్జితస్సద్భావశ్చతి || ౪౬ || *****

ఇతి భావాధాదివికాయాం - ఎకోనవింశోధ్యాయవ్యాఖ్యానః.

శ్లో || వింశేయోగశ్రయంప్రక్రంభక్తిజ్ఞానక్రియాత్మకమ్ | గుణదోషవ్యవస్థాధికారివిభాగతః || గుణదోషద్వై
దికోహోగుణస్తూభయవజ్జితే ఇతియదుక్తం - తదాక్షిపతిపంచభిః || విధిరితి || విధిశ్చప్రతిషేధశ్చకుశ్వరస్యతేనగమఃత్వ
దాజ్ఞానూపాదేదః - సచవిధేయానాంప్రతిషేధ్యానాంచఃర్తనాంగుణదోషంచభుణ్యవాపఫలరూపమపేక్షతే || ౧ || వ
ణాశ్రమః ఉద్ధవమాధమభావేనతదధికారిణాంపద్ధాశ్రమాణాంవికల్పంభేదంచగుణదోషరూపమేవాపేక్షతే - ప్రతిలోమా
నులోమజంచగుణదోషంచైవైవాపేక్షతే - ప్రతిలోమజాః ఉద్ధవస్తానుప్రీముహీనవణాభ్యః పురుషేభ్యోజా
తాః సూత్రే దేహకాదయః - అనులోమజాస్తూత్తమవణాభ్యః పురుషేభ్యోహీనవణానుప్రీముజాతాః మూర్ఖావ
సిక్తాంబస్తాదయః - తేషాంచ || శ్లో || ఆనత్సంతస్తువిజ్ఞేయాః ప్రతిలోమానులోమజాశ్చతి || గుణదోషాశ్రవ్యాదికమా
హాతానహాతాభ్యాంస్వగంనరకంచతత్ఫలతయోగుణదోషరూపమేవాపేక్షతే - ఏతచ్ఛ్రోత్రాధ్యాయప్రపంచ
యవ్యతే || ౨ || తథాపిప్రస్తుతేకిమాయాతమతతతా || గుణదోషేతి - గుణదోషద్వైదికోపశ్చిరనిరాకృతత్వాత్ - గుణదోష

భిదాదృష్టిమంతరేణ తాంవి నా-నిషేధవిధిలక్షణంకమ-కాండంకవచనకథం - కచ్చవచంతరేణాస్మకాంశ్రీయసం
 కథంస్యాత్-తత్రాపి శ్రీతవ్యోమంతవ్యభిజానాసాధనవిధిః॥ శ్రీనామధ్యానాద్భవసాంబుజాన్వాచవిస్తాప
 సంహితదిత్యాదినిషేధస్యనావశ్యకత్యాదినివాచక-యన్వా - గుణదోషభిదాదృష్టిమంతరేణనిషేధవిధిలక్షణంకవచ
 నోవివేచిసామానాధికరణ్యమేవాన్వా - యద్వా-గుణదోషభిదాదృష్టిమంతరేణనిషేధవిధిలక్షణంకవచనకథంకమంత
 స్త్యమసాగదివాక్యవత్ శ్రీయసంపరంస్యాత్-సర్వస్యవేదస్యతస్మిత్త్వాగ్నితాగ్నిద్యౌః॥ ౩॥ కనుపిరరోదేవో
 భ్యసర్వజ్ఞఃఆరాధితాఃప్రశ్నతశోదృష్ట్యామసుష్యభ్యంతభయస్యంతేత్యాహాపిప్యతవేతి॥ ఏకాగ్రీనాంసర్వేషాం
 గవత్సద్వాక్యీయాహోవేదవచశ్రేయఃశ్రేయఃచరణఃప్రమావకం - కష్ట-అనువలభేత్యభ్యేన్వా-బాహ్యేతేజ-తథాసా
 భ్యసాధనయోగ-భద్రసాధ్యసాధ్యమభ్యసాధనమిత్యత్రాపి - తదేవగుణదోషవృద్ధిభావే శ్రీయసంఘటతే ॥
 ౪॥ కించ-శాస్త్రేవవిహారంభవద్భవంత్యున్నేవవివచితాస్త్రుంకథంకవచనయోగిన్వా-గుణదోషేతి॥ తేజగమాత్
 న్యదాజ్ఞానాపాద్యేగాదేవనిహిస్యః-యన్నాదర్శప్రాప్తత్వేననివలైత-హస్యయ-భగ్రీమోభవతి - తస్మాత్తయే
 తేజః॥ విషయాభేదస్యనివారితేనాపిరోధవస్త్రంప్రథమంయోగశ్రేయమాహ॥ యోగాత్తే॥ యోగాదపియాః -
 బ్రహ్మకర్తృదేవతాకాండఃప్రాకటఃకర్తృచరణానాం శ్రీయోపదిత్యయోమోక్షసాధనేష్టుయా - అన్యథాసామో
 నాస్త్రీకాన్యకర్మాదికంబ్యావత్తయతి - తథాచోక్తగాధ్యాయేస్ఫుటికరిత్యయవిధానాభ్యాసా ॥ ౬॥ తద్వర్ణికారి
 భద్రమాహద్వాఖ్యా॥ నిర్విణ్ణానామితి॥ భవవిహంమధ్యేకమానునిర్విణ్ణానాండుఃపబుద్ధ్యాత్మభేదవిరక్తానాం - అత

గుణదోషభిదాదృష్టిమంతరేణవచస్త్రసాప్తేయసంకథంనన్వాకాంశ్రీయవిధిలక్షణం॥ ౩॥ ఏత్యవేదమ
 నుస్యాకాంబెదృష్ట్యున్నవేత్తరః శ్రీయస్త్యమవలభేథేసాధ్యసాధనయోగవిర॥ గుణదోషభిదాదృ
 ష్టిర్నిగమాత్తేనహిస్యతఃనిగమేనావవాదశ్చభిదాయాభిమాన్భవః ॥ ౪॥ శ్రీనిగవాకా॥ యోగాస్త్ర
 యోమయాస్త్రాస్త్రాన్వాకాం శ్రీయోవిధిత్వయాజ్ఞానంకర్తృచభక్తిశ్చమోసామోవ్యోస్తికశ్రువత్ ॥
 ౬॥ నిర్విణ్ణానాంజ్ఞానయోగాన్యానినామిహకర్తృసు - తేషునిర్విణ్ణానిత్యానాంకర్తృయోగస్త్రకామినాం
 ౭॥ యదృచ్ఛయామగ్నాధాదౌజాతశ్చక్రిధ్రుయఃపుమాన్గన్యభ్యుత్థానానిసర్వభక్తియోగాన్యసిద్ధిః॥
 ౮॥ తావదగ్నానిసర్వతనిర్విణ్ణేతయావతా - మతగ్నాధాత్రవణాదోవాస్త్రధానావన్నజాయతే॥
 ౯॥ స్వధర్మస్థాయజాయజ్ఞైరనాభీకామఉద్ధవనయాతిస్వగణసరకాయత్యనన్మసమాచరేత్ ॥ ౧౦॥

ప్రీతాలోకేవర్తమానస్వధర్మస్థోనఘశ్శుభఃజ్ఞానంపితృధమాపోతిమన్మత్తింవాయదృచ్ఛయా॥ ౧౧॥ స్వ
 గణాలోపేతమిచ్ఛంతేలోకంనిరయస్తథాసాధకంజ్ఞానభక్తిభ్యాముభయంసదసాధకం ॥ ౧౨॥ సగర
 స్వగణతంకాంతేనానిరతంచవిచక్షణః॥ నేమంలొకంచకాంతేతదేహవేళాన్విమూఢ్యతి ॥ ౧౩॥

ఏవతత్సాధనభూతకర్తృన్యానినాం - జ్ఞానయోగసిద్ధివత్ప్రత్యక్షతేజాన్వయః - అనిర్విణ్ణానిత్యానాండుఃపబుద్ధిసాన్యా
 నాం-అతఃకామినాంతత్వతేషువిరక్తానామిత్యభావః-కర్తృయోగసిద్ధిః ॥ ౭॥ యదృచ్ఛాయతి॥ యదృచ్ఛయాశేనాపిభా
 గ్యోదయేన-మతగ్నాధాదౌజాతశ్చక్రిధ్రుయఃపుమాన్గన్యభ్యుత్థానానిసర్వభక్తియోగాన్యసిద్ధిః -
 ౮॥ కాన్యకర్తృసుప్రవర్తమానస్యసగ్నాత్తినావిధిప్రతిషేధాధికారిత్యుత్తరాధ్యామేవత్యుతి- నిహి-నాకర్తృయో
 గాధికారిణస్తుయథాశక్తి-సచజ్ఞానభక్తియోగాధికారాత్పాగ్రీగేవ - తదభివృద్ధయోస్తుస్వయః - తాభ్యాంసిద్ధానాం
 నిగతింబదిత్యభావః॥ ౯॥ సావధికర్తృయోగమాహనిబిఃతావదితి॥ కన్యానిస్యన్తేమిత్తికాని - యవతానావత్ ॥ ౧౦॥
 కర్తృయోగినోజ్ఞానభక్తిభూమికారోహప్రకారమాహ॥ స్వధర్మస్థభి॥ అనాభీకామఃఅఫలకామఃఅన్యత్సాధనంకా
 న్యాంనరకసాధనంపిద్వితైవ-విహితాత్మమాద్యానిషిద్ధావరణాద్వా - అనిస్వధర్మస్థత్వాన్నిషిద్ధవజ్రవాచ్ఛసర
 కంబయాతిఅఫలకామత్వాన్నస్వగణమవేత్సర్వభక్తి ॥ ౧౦॥ కింతుఅన్యైర్నిగతిప్రీతాలోకేఅస్తిన్నేవదేహ - అనఘఃపిప్
 త్యాగే-అతఃశుభఃపృథ్విరాగాదులః-యదృచ్ఛయేతేవలజ్ఞానాదపిభక్తిర్నిరతాభావోత్తయః॥ ౧౧॥ అనెనప్రకా
 రేణజ్ఞానభక్తిసాధనత్వాన్నరదేహంస్తేతి॥ స్వగణభిగ్నిరయితి॥ తస్మాత్తేవోక్తం-జ్ఞానభక్తిభ్యాంజ్ఞానభక్తిభ్యాః -
 తమభయంస్వగణవారకశరీరం॥ ౧౨॥ అని॥ నెతి॥ నరకస్వగణంనకాంతేత్ - యథాసాధకమవేద్యస్తాంతః - యద్వా - స్వ
 గణనరకసాధనకమానినకుర్వాదిత్యభావః-అస్యాప్రిత్యత్వాన్మనరపిహసుష్యోభవేయమిత్యపివకాంతేత్ - యతో

విషాద్విద్వాంసుర రామ్యత్యైరభవామయితేతసః । ఆప్రమద్యభిసంజ్ఞాత్వామత్యవసవ్యధానిధిమ్ ॥
 ౧౮ ॥ భిద్యమానంయమైరైత్యేకత్యకేదంవసస్మతిమ్ ॥ భగస్పత్యకేతముస్సృజ్యతేమం నామహ్యలంపటమ్ ॥
 ౧౯ ॥ అపహూరాతైర్భిద్యమానంబుధ్వాయుభావంవేషః ॥ ముక్తసంసారవంబుద్ధ్వా రిమాణపశా
 మ్యతి ॥ ౧౯ ॥ స్త్రీచేమానాన్యంసలభంసుమలభంప్రసంసుకల్యై సుగుగణధారమ్ ॥ నాయామనాతెన
 భస్మతేరితంపుమాణభవాద్దీనశిరేస్సత్సహః ॥ ౨౦ ॥ యదాకంభేషుస్త్రిష్టౌపరక్తస్యయితేగ్రయః ॥
 అభ్యాసేనాత్మబోయోగీధారయేదవలంకనః ॥ ౨౧ ॥ ధాన్యచూడంబనోయహిణాబాగ్రిమ్యదాశ్చర్యవస్థిత
 మ్ ॥ అతంప్రితోసురోధనమాగేణాత్మవశంనయేత్ ॥ ౨౨ ॥ మసోగతింసదస్మిజ్జేష్ఠిహాగ్రితోజితంప్రి
 యః ॥ సత్త్వస్యసంపన్నయాబుద్ధ్యానసత్త్వవశంయేత్ ॥ ౨౩ ॥ ఎవవైపరమోయోగోమనసస్సంగ్రహ
 స్సన్మః ॥ హృదయజ్ఞాన్వసస్త్వచ్ఛన్నదాంతసాగర్వతోయథా ॥ ౨౪ ॥ సాంఖ్యేనసర్వభావానాంప్రతిబో
 మానులోమతః ॥ భవాప్యయావమధ్యాయేత్త మోయావత్ప్రసీదః ॥ ౨౫ ॥ నిర్విణ్ణస్యవిరక్తస్యపురుష
 స్సోక్తవేదినః ॥ మనస్త్యజితిదౌరాత్మ్యంబింతితస్యానుదప్రయమ్ ॥ ౨౬ ॥ యమాభిధిర్వ్యావప్తేరాస్త్విక్షకౌ
 చవిద్యయా ॥ సుహార్షోసాసనాభిరానానైర్వ్యోగ్యసంప్రత్యక్షైః ॥ ౨౭ ॥ యమసర్వాన్ప్రకూచేవయో

చమాపా॥ధార్యమాణమితి॥ యమాఅశుభాన్యతఃపరిభ్రామతీ అనన్యభవతి-తదా - అనురోధనకించనశేషా
 పూరణబ్యాకె॥౧౯॥నమతేమాంధానూర్వమేపన్యాతఃతదాన్యమనూగఃమితి॥మనోగమనమిన్యజేత్ నోపే
 యేత-కించ-అప్రమత్తస్థితాన్యనలక్షయేద్యథా॥౧౦॥అనురోధనాగంసన్యస్తాంశంత్తే॥ఎవణి॥ఏవమానుప్య
 త్తమాగణానాసంప్రహః-పరమఃయోగః తద్వాసనత్వాత్ కుపచారైస్తుతిః-యథా-అచాంశస్యచదనశేషాన్య
 అన్యతః-అత్వస్య-హృదయజ్ఞానంసాధిపాన్యేదగతిమన్యచ్యుతాపేతమాణిఅత్వధానకః-ప్రకమంకిందిత్వశివమ
 వణ-తేతదాచరత్సినాశంభ్యత్వైవగచ్ఛతి-సతూపేతతే-తద్వదిత్యథా॥౧౧॥ ఏవమివద్వశ్శివస్యమనోన్యంశం
 శ్చల్లోపాయానామాత్రిభిః॥సాంభ్యేనైతి॥సాంభ్యంసత్త్వవివేకేన-సర్వబావానాంనహనాదిదేహోగానాంఅనుబో
 యతంప్రకృత్యాదిక్రమే-భవం-ప్రతిలోకతః పృథివ్యాదిక్రమేతావ్యయంసఅనుధ్యాయేత్ - ప్రసేదనశ్చలంభవ॥
 ౨౨॥ననూపాయసహసేత్కాపినవోవిషయాకారతాంసన్యజాభూయోభూయఃకిమివదేతేనైచైత్తితాన్యా॥ శిష్టి
 తితత్త్వాగమాపాయమతేమఅభిభూత్వాత్మదర్శనాత్తపవేకావన్నస సాతేసర్విణ్ణస్యఅనోబరక్తస్య- గణశ్చడై
 వేదిసగురుపదిష్టాద్ధాలోచకస్య - తతోగురుపదిష్టస్త్వవచింతిత్వప్రసాపునరమచింతయాపౌరాత్వ్యందేహార్యభిమా
 నంత్యజతి॥౨౩॥చ॥యమాదిభిరతి॥యమాదిభిర్యోగవత్తైర్యోగమాగ్నే- అస్తిక్షత్యానదాథాద్యయితోభవేన-మమా
 చనధ్యానాదివా - వాత్యేనాన్యవక్షస్యస్వాతంత్రియదర్శయతి- ఏతైరుపానైర్యోగ్యంపరమాత్మానంమానను

ప్రతే - నాన్యైః అత్యంతస్థానమర్హాద్యంతః ॥ ౨౦ ॥ సమపాపాత్మత్వే పాప్రయశ్చిత్తం కార్యమేవ తాహా ॥ యదీతి ॥ యో
గనానాభ్యాసేనైవ-ఎతద్వభక్త్యాపినామనంతీతనామ్యవలక్షణాథాన-సాన్యత్కృచ్ఛాద్విది ॥ ౨౧ ॥ సమనిత్యనైమి
త్తికంకర్తృసత్త్వతోధకత్వాన్యథాః - హింసానకంత్వశుద్ధిహేమత్వాత్ దోషః - ౧ శ్రీచారిన్వతకత్వాన్యథాద్విది
ప్రాయశ్చిత్తం గుణాభివిధి ప్రతిషేధాభ్యాముక్తత్వాత్ప్రయశ్చిత్తం వినియోగేనైవ కథంపాపం దహేత్తతాహ
ద్వాభ్యాం స్యేస్వత్తి ॥ సమగమనానైవ ॥ ౨౨ ॥ తమపపాదయతి ॥ కమలామితి ॥ యస్మాద్విధినిషేధాభ్యామనేనగుణ
దోషవిధానేనః ముఖానియమః సుకృచక్పతః-కుతస్యైవతిహ - జాత్యాకృష్ట్యైవ అశుద్ధానాం నచప్రాప్తానాం
సంగానాంత్యాజనేచ్ఛయా-అయంభావః - పురుషస్యాశుద్ధిర్నామనప్రవృత్తైరన్యాస్తే - స్వాభావికప్రవృత్త్యైవత
స్యమలినత్వాత్ - నచసమాసాసర్వశోభిస్త్యైకతుల్యత్యై - అభివృద్ధిరత్యవ్యమిదమేవకత్యవ్యమిహస్వాభావికప్ర
వృత్తిసంకౌచద్వాదేణవృత్తిరేవప్రయతే - తథాదనప్రవృత్తిపరోవేదః తథోద్దరాధ్యాయవత్ప్రయః ఉత్పత్త్యైవ
హికామేష్విత్యాదినా-అత్యోగినఃస్వాభావికప్రవృత్త్యభావాన్నపాప్రయశ్చిత్తాదివిధిగాచరతేతి ॥ ౨౩ ॥ భక్త్య
ధికారిణోభక్తీయోగమాహనవభిః ॥ జాతశ్రద్ధతి ॥ ముఖాభానుజాతశ్రద్ధః-అతపనాన్యేషుకమనానుఉద్విగ్ధః - సతుత
గ్నితేషుచిరక్తః-తదాహ-వేదేతి-యద్యపివేద-తథాపితత్పరిత్యాగేఅనిశ్వరఃఆతక్తః ॥ ౨౪ ॥ తత్యతి ॥ ఏవంభావోయః
ప్రధానోభక్త్యైవసర్వంభవిష్యతీతిద్వ్యభివృద్ధ్యయస్థా - తతప్రదనంతరంమాంప్రీత్యాభజేత - విషయాంస్తుసేవమానో
గీకర్తృవిగహితమ్ ॥ యోగేనైవదహేదం హివానాన్యత్కార్యాని-దాచన ॥ ౨౫ ॥ స్యేస్వధికారేయా
నిస్థాసగుణపరికీర్తితః-వివర్యయస్తుదోషస్యాదుభయోరేననిశ్వయః ॥ ౨౬ ॥ కమలాంజాత్యశుద్ధానా
మనేనయమఃకృతః ॥ గుణదోషవిధానేసంగానాంత్యాజనేచ్ఛయా ॥ ౨౭ ॥ జాగ్రద్ధోముఖాభానుని
ర్విజ్ఞోన్యేషుకన్యమవేదమఃభాత్కాకామావతిత్యాగేవ్యనిశ్వరః ॥ ౨౮ ॥ తతోభజేతమాంభక్త్యావ్ర
ద్ధాభుద్వ్యభివృద్ధయః ॥ జమమాణశ్చతాకామాకమఃభోదరాంశ్చగ్రహాయ ॥ ౨౯ ॥ ప్రాత్రేనభక్తి
యోగేనభజనోమాసకృస్తుసే ॥ కామాహృదీయానశ్యత్తినర్వమయిహృదిస్థితే ॥ ౩౦ ॥ భిగ్యతేపృథయ
ప్రంభిశ్చిద్యంతేసర్వసంశయాః ॥ క్షీయంతేచాస్యకర్తానేమయిద్భుష్టేభిలాషిని ॥ ౩౧ ॥ తస్మాత్తద్భక్తి
యస్తస్యయోగినోవైమతాన్యనఃసజ్జానంనచవైరాగ్యప్రాయశ్శ్రేయోభవేదిహ ॥ ౩౨ ॥ యతః-ర్మభి
ర్యత్తపసాజ్ఞానవైరాగ్యతత్త్వయత్ ॥ యోగేనదానధర్మైః శ్రేయోభితిరైరపి ॥ ౩౩ ॥ సర్వంబుద్ధ్యై
యోగేనబుద్ధ్యైలభతేజసాస్వరూపవగ్గంమధామకథంబిద్యదివాంఛతి ॥ ౩౪ ॥ సకించత్సానవోధీరాభ
క్త్యాహ్యకాంతివోమమగృహ్లాంశ్యపిమయాదత్తంతైవల్యమపునర్భవం ॥ ౩౫ ॥ నైరపేక్ష్యంపరంప్రాపమర్సి
శ్శ్రేయిసమనల్పకంతస్మాద్నిరాశిదోభక్తిర్నిరపేక్షస్యమేభవేత్ ॥ ౩౬ ॥ నమయ్యకాంతిభక్త్యానాంగుణ
పితేషుప్రీతినకుర్యాదిత్యాహ-గర్వయన్తి ॥ ౩౭ ॥ కథంభజేతకింవాతతోభవతితదాహద్వాభ్యాం ॥ పోక్తేనెతి ॥
ప్రధాన్యతకథాయాంమేతత్ప్రదమకీర్తనమిశ్యాదివాతశ్రేతతోక్తేన-మామాం-అనకృష్ట్యంభజతః-హృదీయాః
హృద్దతాఃకామాఃసశ్యంతి ॥ ౩౮ ॥ భిగ్యత్యతి ॥ హృదయమేవగ్రంధిరహంకారః - తత్సర్వకాశ్చసర్వసంశయాఅసం
భావనాదయః - కిమాణ్యనారబ్ధఫలానితరబ్ధఫలానిచసంసారహేతుభూతాని ॥ ౩౯ ॥ తదేవంవ్యవస్థయానికారత్ర
యముక్తం - తత్రచభక్తైరన్యనిరపేక్షత్వాదన్యస్యచతస్సాపేక్షత్వాద్భక్తియోగపప్రైశ్చిత్యవసంహరితితిభిః ॥
తస్మాదితి ॥ మదాన్యనఃమయితస్మాద్భక్త్యయస్యతస్య - ప్రాయఃశ్రేయస్సాధనం ॥ ౪౦ ॥ తత్రహేతుఃయతః-మ
భిత్వాది ॥ యదీతి ॥ ఇతరైరపిత్రికయా-త్రాప్రతాదిభిః - శ్రేయస్సాధనైఃయద్యద్భావంసత్త్వశుద్ధ్యాది ॥ ౪౧ ॥
సర్వమితి ॥ తత్సర్వమంజసాఅనాయాసేనైవ - స్వగ్రహపవగ్గంమధామవైకుంఠంలభతేవ - వాంఛానునాస్తీత్యు
క్తింయదివాంఛతి ॥ ౪౨ ॥ తత్రహేతుమాహ - నేతి ॥ ధీరాఃధీమంతః - యతోమమవికాంతినః మయ్యేవప్రీతియు
క్తః - అతోమయాదత్తమపిగృహ్లాంతి-కింపునర్వక్త్యంనవాంఛంతీతిపునభావంత్యంతికమపితైవల్యం ॥ ౪౩ ॥ ఏతదు
పసాదయతి ॥ నైరపేక్ష్యమితి ॥ నైరపేక్ష్యమేవపరంకర్తృప్రప్తంఅనల్పకంమహత్ శ్రేయస్ఫలంతత్సాధనంచప్రాపయః-
మేభక్తిర్నిరాశిః - ప్రాథనామాన్యస్యనిమో-మస్యనిరపేక్షస్య ప్రాథనాకారణభూతాపేక్షైరహితస్య పుం
సోభవేత్ - యద్వా - మేనిరపేక్ష్యయాభక్తిఃసానిరాశిదోభవేదిత్యభావః ॥ ౪౪ ॥ అనేనచక్రకారేణజ్ఞానభక్తి

సింహానాంసగుణదోషాభివిరోధపరిహారముక్తముపసంహతః॥ నేతి॥ గుణదోషేర్విహితప్రతిషేధేనైగుద్భవోయేషాంతే -
గుణాఃపుణ్యపాపాదయః - సాధూనాంసమస్తరాగాదీనాం - అతస్సుమచిత్తానాం-అతఏవబుద్ధేఃపరమీశ్వరంప్రాప్తా
నాం॥ ౩౭॥ కామ్యకర్మానిష్ఠాంబిదివ్యకావ్యానేతాన్ముక్తిమాగాఢమపసంహరతి॥ ఏవమితి॥ మేవభఃసత్ప్రకృ
పాయాః-యేనుతిష్ఠంతః-తేత్యేనుంకాలమాయాదివిరహితంమనలోకంబిందంతి-యస్మరమంబ్రహ్మతచ్ఛవిదుః॥ ౩౮॥

ఇతివానాథాదీపికాయాం - వింశోధ్యాయవ్యాఖ్యానం.

క్షో! జయతిస్వసరానందపరానందస్యకేశరీ! యత్రప్రపాలవలేశేనశ్రీధరస్సంస్కృతాఃకృతీ॥ ఏకవింశేక్రియాజ్ఞాభ
క్తివ్యవధికారిణామ్ | కామినాంప్రవృత్తేషామగుణదోషాఃప్రపంచితాః॥ తదేవంగుణదోషవ్యవస్థాభాగయోగశ్రయ
ముక్తం-తత్రచజ్ఞానభక్తినిష్ఠానాంకేంద్రగుణదోషా - సాధకానాంతుస్సత్త్వం-ప్రథమభోగవృద్ధికర్మానిష్ఠానాయ
థాశక్తి-నిష్ఠానైమిత్తికంకర్మానత్వభోధకత్వాత్గుణః-తదకరణాగ్నిద్వైరణంచతల్లనీసంకరణత్వాగ్లోమః - త
స్మిన్వర్తకత్వాచ్చక్రప్రాదిప్రాప్రయశ్చింత్యంగుణః - విశుద్ధసత్త్వానాంతుజ్ఞాననిష్ఠానాంజ్ఞానాభ్యాసవినిధిహేతుత్వా
ద్యుణఃభక్తినిష్ఠానాంపునఃశ్రవణక్తిర్నాదభక్తిరేవగుణః - తద్విశుద్ధంసర్వముభయేషాందోషభక్త్యక్తం - ఇదాసంతేనా
నాంమధ్యేయశునసిద్ధాఃనాపిసాధకాః - కింతు - కేవలంకామ్యకర్మాప్రధానాస్తేషాంసకలగుణదోషాఃప్రపంచయ
వ్యోగసంకటదౌతానటబహిముఖాన్నిందతి॥ యఇతి॥ మత్పరఃసమక్తముక్తిమాగాఢ-యుక్తాక్షుచ్ఛాఢ - చ
లైఃఅస్మిరైః-పాశైఃదేహవాచాయుభిరంబ్రయైర్వా - జుషంతఃసేవమానాభవంతి - తేసంసరంతిబలగుణదోషభా

ద్భవాగుణాఃసాధూనాంసమచిత్తానాంబుద్ధేఃపరముపేయుషామ్॥ ౩౭॥ ఏవమేతాన్మయాదిష్టానమని
స్థంతిమేవభః | త్యేనుంబిందంతిసద్ధానంయద్భుక్తివ్యవహంబిదుః॥ ౩౮॥

—ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్కంధే - వింశోధ్యాయః—

శ్రీభగవాన్యమతాస్తత్పరీహితాభక్తిజ్ఞానక్రియాత్మకాఃయుక్తాభాగంశ్చలైఃపాశై
జావంతస్సంసరంతి తే॥౧॥ స్వేస్వేధికారేయాఃస్థాసగుణఃపరికిర్తితః | విపర్యయస్తుదోషస్సాన్యదుభ
యోరేవనిశ్చయః॥౨॥ శుద్ధ్యశుద్ధివిధియేతేసమానేష్యపివస్తుషు | త్రవ్యస్యవిచిత్రాభాగంగుణదోషాశు
భాశుభౌ॥ ౩॥ ధర్మాభావవ్యవహారాభాగంయత్రాభాగమితిచానఘ | దర్శిణోయింమయాచారోధ
ర్మ్యముద్యుపాతాధురమ్॥౪॥ భూమ్యంబ్యగ్న్యనిలాకాశభూతానాంపంచధావతః| ఆబ్రహ్మభూవగా
దీనాంశారీరాఆత్మసంయుతాః॥౫॥ వేదేనానురూపాణివిషమాణిసమేష్యపిధాతుమాద్ధవశిల్పింత
పతేషాంస్వాధ్యక్షిన్ధయే॥౬॥ దేశకాలాదిభావానాంవస్తునాంమమస్తమంగుణదోషావిధియేతేనియమా

త్వేననానాయోగిఃపాశీభూవంతీశ్యథః॥౧॥ ననులైరేవకర్మాభిఃకేదన్గుణదోషభాజఃకేదన్మేతికుతోవైషమ్యం - న
హ్యగ్నినాకేచిత్తవ్యంతేకేదన్మేతిసంభవతితత్రాహ॥ స్వేస్వేస్వేతి॥ అధికారిభేదేనకల్పితగుణదోషానవస్తుస్థాపి
భావః॥౨॥ తదాహ॥ శుద్ధ్యశుద్ధిశ్యతి॥ విచిత్రాభాగంయోగ్యమయోగ్యంవేసందేహద్వారాస్వాభావికప్రవృత్తి
ప్రణిబంధాభాగమిత్యథః - తత్రశుద్ధ్యశుద్ధియోగ్యత్వాయోగ్యత్వే-గుణదోషాగ్నిమిత్యోపాదేయత్వానుచాదేయ
త్వేశుభాశుభాంబిన్నిమిత్రవధానశ్శౌ॥౩॥ ధర్మార్థమితి॥ తత్రశుద్ధ్యశుద్ధిసమాభాగం-శుద్ధేనధమః-అశుద్ధేనాధర్మ
ఇతి- గుణదోషావ్యవహారాభాగం - అశుద్ధావపిరాజాదీనాంవ్యవహారదశనాద్యుపాదేయం - నాన్యదిత - శుభాశుభౌ
యాత్రాభాగం-దోషశ్వేష్యావత్సుశరీరనిర్వాహమాత్రోపాదానే - నపావం-అధికోపాదానేతుపావమితి - మయా
మన్వాదిరూపేణ-ధర్మాయోపాంధురంధారం- కర్మాజడానామిత్యథః॥౪॥ శుద్ధ్యశుద్ధిప్రపంచయిష్యో వేదోక్తత్వే
నగదభినివేశోవాభూదితిసమానేష్యపివస్తుష్యేతియదుక్తంతస్మిప్రపంచయతిత్రిభిః॥ భూమాతి॥ భూతానాంపాశీ
నాం - ధారయంతితథావతః-కారణాని-శారీరాఃశరీరారంభకాః-దేహతస్సామ్యముక్తిం-జీవభోగ్యాహ- ఆత్మసంయు
తాఇతి॥౫॥ వేదేనేతి॥ ధాతుమదేహేషు-నానురూపాణిపిష్టాశ్రమాదీని - కల్పనాయాఃప్రయోజనమూహ- పతేషాం
పాశీనాం-స్వాధ్యక్షిన్ధయేప్రవృత్తినియమాద్ధాధమాదిపురుషాభాగసిద్ధయే॥౬॥ నకేవలందేహేష్యేవలపితు॥ దే
శేతి॥ దేశకాలాదిభావానామపి-ఆదిశబ్దేనానుపాదేయానాంసలనిమిత్తాధికారిణాంగ్రహణం - వస్తుసాంక్షిపాదేయా
నాంప్రహ్యేదీనామపి-మమమయా-నియమాభాగంకర్మాసంకౌశాభాగమిత్యథః॥౭॥ ఏవంగుణదోషవిషయంపరిశోధ్య

తయోఃశుద్ధ్యశుద్ధిమూలత్వాత్ శుద్ధ్యశుద్ధీప్రపంచదయ్యప్రభిః|అకృష్టసారభిః|దేశానామధ్యకృష్టహరిణసంచార
హితోదేశః-అశుద్ధిః- తత్తాపి అబ్రహ్మణ్యః|బ్రాహ్మణభక్తిశూన్యోదేశః|అత్యంతమశుద్ధిః -కృష్టసారోపి కృష్టేనన్య
గేణసారః|శ్రేష్ఠాయఃసాపి-అసావీరణీకటః-సువీరాఃసత్పుష్పః|తద్వాసావీరః-కీటాపిశుద్ధిః-తదుక్తం||శ్లో|| సప్తేపు
ణ్యతమోదేశస్సత్వాత్త్రయస్రిలభ్యతఇతి - తద్వజ్జీతః|అసావీరఃయఃకీటః|అంగవంకశిం|గాదిఃసః|అశుద్ధిః|తత్తా
అసంస్కృతః|సంమాజనాదిశూన్యః|మైచ్ఛబహుళోవా|దేశః|తత్తాపి|ఇరిణం|దోషరంపకవద్భావః-తత్తా|అశుద్ధి - తది
న్యః|శుద్ధిగృహణాదుక్తంభవతి||౧౮||కాలస్యశుద్ధ్యశుద్ధీదశయతి|కమణ్యః|||ద్రవ్యసః|ద్రవ్యసంపత్త్యాస్యతోవా|అ
ర్వాష్టోదిర్భ్యః|కర్తృభ్యః|కర్తృహాః|సకాలప్రప్తిః|కమణ్యగుణవా - యతః|యప్తి-ద్రవ్యలాభేనవా|రాష్ట్రవిష్ట
వాదివా|వాకమణివత్తే-యశ్చ|నూతకాదౌదశాహాదిలక్షణః|అకమణ్యః-కమాణసహః|స్మృతః-సకాలాదోషః|అశు
ద్ధిత్యర్థః||౧౯||పంచశబ్దోవాత్తానాం|ద్రవ్యాణాంశుద్ధ్యశుద్ధీదశయతి|శుద్ధిః||ద్రవ్యస్యేతి||ద్రవ్యేణోయాది|నాశు
ద్ధిః-మూలాగ్రాది|నాత్వశుద్ధిః-వచనెనశుద్ధయశుద్ధం|వేతి|సంజేహాశుద్ధమిత్యేవయా|పేణ|బ్రాహ్మణవచనెనశుద్ధిః-వివరితే
నాశుద్ధిః-సంసారేణ|ప్రకృణాది|నాపుష్పదేశుద్ధిః- సవర్ణుషితాన్నాదేః|అపహృణాది|నాత్వశుద్ధిః-కాలేనదశాహా
ది|నానవోదకాదేశుద్ధిః-వోద్భుప్తాదేః-వివరితే|నాశుద్ధిః - అంత్యజాన్యవహానాంతటాకాన్యదకానాంమహత్వాల్ప
త్వాభ్యాంశుద్ధ్యశుద్ధిః||౨౦||శక్త్యైతి|శక్త్యా|అశక్త్యా|సూర్యోవగాగసూతకాన్నాదేశః|శక్త్యా|శక్త్యైతి|శుద్ధిః-అశక్త్యా|శక్త్యైతి|శు
ద్ధిః-బుద్ధ్యా|పుత్రిజన్మాదౌదశాహాద్భూజ్ఞానేనశుద్ధిః - అంతర్జ్ఞానెనాశుద్ధిః-సమృద్ధ్యా|జీర్ణమలవద్వస్తా|దేశసమృ
ద్ధం|ప్రత్యుశుద్ధిః-దిరిత్రం|ప్రతిశుద్ధిః-తత్తా|పివిశేషమాహ-యది-ఏవే|ద్రవ్యవచనాదయో|ద్రవ్యాశుద్ధిద్వాగా|అన్యో
యదఘంకుర్వంతి|తద్దేశోవస్థానుసారతపవయథాయథావత్|కుర్వంతి-నసర్వతః - తథా-నిర్భయఏవ|దేశేకుర్వంతి-

ధంహికర్తృణాం||౨||అకృష్టసారోదేశానామ|బ్రహ్మణ్యోశుద్ధిశేత్|కృష్టసారోప్యసావీరః|కీటాసం
స్కృతేరిణమ్||౨౩||కర్తృణ్యగుణవా|కాలో|ద్రవ్యతస్యప్రపంచవా|యతోఽవత్తేకర్తృసదోమోక్షక
స్మృతిః||౨౪||ద్రవ్యస్యశుద్ధ్యశుద్ధీద్రవ్యేణవచనెనచ|సంసారేణాథకాలేనమహత్వాల్పతయాథవా|
౧౦||శక్త్యా|శక్త్యావచనబుద్ధ్యాసమృద్ధ్యావచనదాత్మనః|అఘంకుర్వంతి|హియథా|దేశావస్థానుసా
రతః||౧౧||ధాన్యదార్శస్థిగంధూనాంరసలైజసచర్తృణాం|కాలవాన్యగ్నిమృత్తోయైః|సాధివానాం
యుతాయుతైః||౧౨||అమేధ్యై|ప్రయద్యేన|గంధలేపావ్యపోహతి|భజతే|ప్రకృతింతస్యతచ్ఛాపం|తావ
దివ్యతే||౧౩||హృదాసతపోవస్థావీర్యసంసారకర్తృభిః|మత్స్యత్యాచాన్యశ్శౌచంశుద్ధిః|జర్మాచరే

సశుచిరాద్యాకులే-తథారోగాదిన్యతిక్తయవాద్యవస్థాయామేవకుర్వంతి-నబాల్యోగాద్యవస్థాయామితి- తథాచ
స్మృతిః||శ్లో|| దేశంకాలంతథాత్వానం|ద్రవ్యం|ద్రవ్యప్రయోజనమ్|ఉపపత్తిమవస్థాం|చక్షాత్వోచంప్రకల్పయేదితి||
౧౧||ద్రవ్యాదిభిః|ద్రవ్యస్యశుద్ధిభిః|శుద్ధిక్తం-తత్ప్రపంచనాదిశుద్ధిరేకరూపైవ-ద్రవ్యశుద్ధ్యశుద్ధిభిః|మూలాపేతి|తాంప్రపంచ
యతి||ధాన్యేతి||ధాన్యానాం|వాయునా-దారులొకకర్తృహాచమణాది-అసిగజదంతాది-రసాస్త్రైలఘృతాదయః - లైజసా

స్వవగ్గాదయః - తేహం|అగ్నినా-చమణాం|మృత్తోయాభ్యాం-పాథివానాం|రథాకర్దవశుపైష్టకాదీనాం|యథా
యథంకాలాదిశుద్ధిః - తత్తాపి|కాకాంశ్యజాన్యవహాతతారతమ్యేన|దేశకాలావస్థాద్యనుసారేణ-ఏతైరన్యైశ్చయ
ణాయులైమితి|తైః|కవలైశ్చ-కాలస్యపునర్గ్రహణం|యతత్ప్రదేశనాథాం||౧౨||అస్మృత్యస్మృతేనశుద్ధిమక్త్యా
లేపవిషయేవాహ||అమేధ్యైతి||యత్పీతపాత్రవస్తాగ్నియనతిక్షణఘటణాదరాగ్నోదకాది|నాగంధంచ|లేపంచ
వ్యపోహతి|త్యజతి - స్వగతంచ|సంస్కృత్యై|ప్రకృతిం|స్వమేవయాపంభజతే-తస్యతత్తేచోచోధం - యావత్తాచత
క్షణాది|నావపోహతి-తావత్ప్రమాణం|స్వయావతి|అవృత్తితో|వాతతగ్నైవ్యమివ్యతే|| ౩|| ఎవంతావద్ద్రవ్యశుద్ధిము
క్త్యా|ఇదాసంకర్తృశుద్ధిమాహ||సాన్యైతి||అవస్థాకామా|రాదిః-వీర్యంశక్తిః - సంసారరూపనయనాదిః-కర్తృశౌచసం
ఖ్యాపాసనాదీతి|దిలక్షణం - ఆప్తిసాహంకారస్యకర్తృః-ఏతే|సానాదిభిర్ద్రవ్యాధిభ్యం|తత్తా-రాయసారిణీశు
ద్ధిః-ఇయంచ|శుద్ధిః|సవ్యవహారాథా-కిం-వివిధకర్తృభ్యోవా-శుద్ధితే- ద్విజశ్చశుద్ధవత్కణం-శూద్రాదేరపి ||
౧౪||మంత్రశుద్ధిమాహ||మంత్రేతి|| సద్గురుముఖాద్యథావస్థిజ్ఞానం|మంత్రస్యశుద్ధిః|కర్తృశుద్ధిమాహ - ఊర్వరాష్ట్ర
ణంకర్తృణశుద్ధిః- ధర్మదర్శనశుద్ధ్యశుద్ధీప్రపంచతః|ప్రదర్శ్యోకవసంహరతి - ధర్మశ్చ - దేశకాలద్రవ్యకర్తృమంత్ర

కమలాభిషేకశుద్ధిశుద్ధిభాగములనువద్యతే. ఏతేషాంయోవివర్యయఃసఃఅధర్మః. గిద్ధేతురిత్యధికః. ౧౫॥ అయంచగుణదోష
విభాగోనవాప్రవృత్త్యాహ॥ కృద్విదితి॥ అవదిప్రతిగ్రహణానుభూత్యనావదిపిన్దత్వాద్దోషః-వరధర్మశ్చవరస్యగుణా
పిస్యస్యదోషః-దోషోపేకుటుంబత్యాగాదివిరక్తాదేనదోషః-అపేకువిభవలెనగుణఃశుభ్ర॥ యదహారేవవిరక్తే దృఢహారే
వప్రప్రజేదితుశ్చితిః-విరక్తస్యకుటుంబత్యాగోనుభూపిఅవిరక్తస్యదోషః-ఋతౌభాగ్యాముపేయాదితవచనాత్ - ఏ
వయోయంగుణదోషయోరేకస్త్విన్నేవాభేదియమ్ - గుణదోషార్థాంవాయోనియఃఃనియామకంశాస్త్రం - సత
యోభేదమేవబాధతే॥ ౧౬॥ దోషస్యకృద్దోషత్వాభావేగుణత్వేచోదాహరణందశయతి॥ సమానేతి॥ సమానస్యత
స్యైవకమణఃసురాపానాదేరాచరణం-అవశితానాంవసనహేతురపిజాత్యాకర్షణావాపరితానాం పునఃపాతకంఅ
ధికారభగ్నిశకంభవతి పూర్వమేవపరిత్యాజ్యత్-అతోక్రదోషస్యాపిదోషతానాస్తీత్యధికః - తథాసంగోపయోయ
తేదోషః-సగృహస్థస్యాగ్నిధికఃపూర్వస్వీకృతఃదోషః-అపేకుగుణః-ఋతౌభాగ్యాముపేయాదిత్యాదివిధానాత్
ఉభయశ్రద్ధప్రోతః- పూర్వమేవాభ్యయోనాయథావసతి॥ ౧౭ ॥ అతోగుణదోషనియమవిధిసాంప్రదృష్టిసం
కొచద్వారాన్పూర్వమేవాభ్యయోనాయథావసతి॥ ౧౮॥ యథాశ్రుతప్రవృత్తివరతాంవేదస్యనిరాకరణం
ప్రవృత్తిమాగ్ధానభావహేతుతాందశయతివతుభిః॥ విషయేష్యతి॥ ప్రథమవిషయేషుగుణధ్యానాత్ రమణీయ
తాబుద్ధిః-తతస్తేషుసంగఅసక్తిః-తత్రతేషువిషయేషుయేనప్రతిపాద్యతేసకామస్తేనసహకామాదేవకలికలశూని
వాదః॥ ౧౯॥ కలెతి॥ మర్మవహస్తీప్రకీర్తితః-తంకోర్ధిమమనఃసంమోహః - తేనతమసా-చెతనా - కార్యాకార్య

ద్విజః॥ ౧౯॥ మంత్రశుద్ధిఃపరిజ్ఞానంకమణశుద్ధిర్దవహమ్. దర్శనస్సంపద్యతేమద్ధిరధహా-స్త్రవివర్యయః॥
౧౫॥ కృద్విన్దతోపిదోషస్యాద్దోషోపేవిధివాగుణః॥ గుణదోషార్థాంవాయోనియఃప్రవృత్తామేవబాధతే॥ ౧౬॥
సమానకమాచరణంపరితానాంపాతకంఽస్త్వైక్తిగోగుణస్సంగోగతయానఃపరిగృహ్యతే॥ ౧౭॥ యతా
యతానివత్రేతవిముచ్యతతత్రప్రతః॥ ఏవధర్మోన్మణాంయేనశ్శోకమోహభయావహః॥ ౧౮॥ విషయేషుగు
ణధ్యానాత్పుంసస్సంగప్రభోవవేత్॥ సంగాస్త్రప్రభవేనా-మఃకామాదేవకలికలశేత్॥ ౧౯॥ కలెన్దు
ర్విషహఃకోర్ధప్రమప్రమమవతతే॥ గమసాగ్రస్యతేపుంసశ్చేతనాన్యాపిషు॥ మృ॥ ౨౦॥ నియాచర
హితస్యానోజంతుశ్చాన్యాయకల్పతే॥ తతోస్యస్వాధ్యక్షింశోమూర్ఖతస్యన్యతస్సచ॥ ౨౧॥ విషయాభి
నివేశేనాత్మానంవేదనావరమ్॥ పృక్షజీవికయాజీవవ్యాధ్యభాస్తేవయత్స్వ॥ ౨౨॥ ఫలశుభ్రీతియం
స్థానాంసశ్రేయోగోచనంపరమ్॥ శ్రేయోపివక్షయాహోక్తాయథాబైషజ్యగోచనమ్॥ ౨౩॥ ఉత్పత్త్యై

వహికామేషుప్రాణేషుస్వజనేషుచఅసక్తమహామత్వాఅత్తనోనధాహేతుమ్॥ ౨౪॥ సతానపిమ
షస్సార్థంభాగ్యతోవృజినాధ్యనికథంయుంజ్యాశ్చనస్తేషుతాంస్త్రమోషితోబుధః॥ ౨౫॥ ఎవంఽన్య
స్మృతిః-దుశ్శేఘ్రీ॥ ౨౬॥ నియతి॥ శూన్యాయకల్పతే॥ అభిప్రాయోభవతిగృహః-స్వార్థవిభగ్నిశఃపురుషార్థహాః-మూ
ర్ఖగోస్యన్యతతుల్యస్య॥ ౨౭॥ తత్తుల్యత్వంప్రపంచయతి॥ విషయేతి॥ వృథంవృక్షజీవికయైవయోజనవ్యాధితే - సమూర్ఖగ
తుల్యః-అతఏవయోభాస్తేవశ్వసంభవతతేనన్యతతుల్యః-అతఃస్వాధ్యక్షానాశిత్యధికః॥ ౨౮॥ నమప్రవృత్తిస్యస్యగౌది
ఫలశ్రవణాతు-తఃస్వార్థవిభగ్నిశస్త్రాగ్రహ॥ ఫలశుభ్రీతి॥ ఇయంఫలశుభ్రీతిశ్రేయః పరమపురుషార్థవరానభవ
తీత్యధికః-కింతుబహిమమఖానాంస్థానాంమోక్షవివక్షయాఅనాంగిరఫజైః - కమణసురుచ్యత్వావసమాత్రంయథా
భేషజ్యేష్ఠేషధరోచనంరుచ్యత్వాదసంఖండలద్ధుకాది-తథాపి॥ శ్లో॥ ఏబనింబంప్రదాస్యామిఖలుతేఖండలద్ధుకాః॥ ౨౯॥
స్త్రీముక్తఃపిబతిసఫలంతావదేవతు॥ ౩౦॥ నమకమణకాండేమోక్షస్యనామాపిశూన్యతే-కుణపివంవ్యాఖ్యానతే
యథాశుభ్రీతస్యమటనాదిత్యాహద్యాభ్యాంఉత్పత్త్యైతి॥ ఉత్పత్త్యాస్యభావతపవకామేషువశ్యాదిషు-పాణిశేషుఆయు
రింద్రియబలపీర్వాదిషు-స్వజనేషుపుత్రాషు-అనధాహేతుమపరిపాకదోమఃఖాతుమ్॥ ౩౧॥ అతఃనతాని॥ స్వా
ధ్యక్షంపరమమఖంఅవిదుషః-అతోనతాప్రవృత్తిభూతా- వేదోయద్భేదయిష్యతితదేవశ్రేయశ్చితివత్ససితానిత్యధికః-
తానేవంభూతా-వృజినాధ్యనికామవత్క్షానిదేవాదియోనిషుభ్యాగ్నిగః- అతఃపునఃతమఃపృక్షాదియోనిపితః - ప
శుకామగ్నితయరింద్రియాదికామగ్నితవపుత్రాదికామగ్నితవకథంపునస్త్రేష్ఠేవకామేషుస్వయంబుధోవేదోయం
జ్యాత్ ప్రవతయేత్-తథాసంతానాస్తస్యాదితిభావః॥ ౩౨॥ కథంతహికమమిమాంసకాఃఫలపరతాంవదంతిదేద

శ్రీమద్భగవతే-సవ్యాఖ్యానే—పంచదశస్కంధే-ఎకవింశోధ్యాయః.

వసంతకేదదపిజ్జాయకుబుద్ధయః|ఫలశ్రుంకుసుమితాంనవేదజ్ఞావదంతిహి||౨౬||కామినఃకృపణౌలుభ్దాః

దిష్టంయశ్చదంయః॥ఉక్తశస్త్రాహ్యసత్తపోయథానీహారచక్షుషః॥౨౮॥ తేమేమతమవిజ్ఞాయపరోక్షం

స్వాధ్యక్షజపవనతోదనాశ్రితవేదధ్వనింశ్రుత్వానప్రబుధ్యంతీకమణు॥ ౩౦ ॥ హింసావిహారావ్యాల

లోకమసంతంశ్రవణపియమ్ ఆతిహోమాదిసంకల్ప సౌజంశ్యధాన్యధావశో ॥ ౩౨ ॥ రజస్స శాంత

హ దేవతాయై కృత్యారంస్య సుహృదితస్యాంతక్షహమాయాస్త్ర మహాశాలామహాకులః॥ 3౪॥ ఏ

పంపుష్పితియావాచావ్యాప్త్యైకసామ్యేణామిమానానాంవాప్త్యైకానాంపద్మాద్వాపిసామ్యేణ ౩౫

యస్మాకం సశ్రేయోరోచనంపరమ్ । శ్రేయోవివక్షయాసోక్తాయథాభైవజ్యోరోచనమిత్యుక్తమేవకారణమను
స్మరయతి - పరోక్షేతి-పరోక్షవాదాల్లీఽప్రియాథాప్రతిపాదనపరాః - ఋషయోమంత్రాఃతద్దృష్టోవా -

తత్త్వి-మితి-యస్మాత్ సరోక్ష మెవమమచ ప్రియం-అయంభావ్య-సంకారతై రైవైతద్వ్యవస్థానావైరసధికారిభిః-
 వృధాకమత్యాగేనభవ్యంశ ప్ర-సంగాదితి॥౩౬॥నను వేదజ్ఞాఅపితై మిన్యాదయఃకిమితిథానవర్ణాయంతి - మాంవిచాత
 స్త్యతో వేదంశతధానవానశోపవేదేత్యాశయేనాహయానత్యమాప్తిశబ్దబ్రహ్మైః॥స్వరూపతోభావశ్చదుర్విజ్ఞేయం
 తస్యనూత్నంఘ్రాలంచేదిద్వివిధం-తస్మాత్తూతావస్థిరూపతాదుర్విజ్ఞేయమిత్యాహ - ప్రాణేంద్రియమసౌమ
 యు-ప్రథమంప్రాణమయంపరాభ్యం-తతోమసౌమయంపశ్యంత్యాభ్యం-తతఃప్రేయమయంమధ్యమాభ్యం - త
 స్యవాగ్ద్యంజకత్వేనవాగింద్రియప్రధానత్వాత్-కించ-అనంతపారంసమప్తిప్రాణాదిమయస్యర్విశేషస్యచతస్య
 దేశఃకాలతత్త్వపరిచ్ఛేదాత్-అథాతోపమజ్ఞేయస్యమాహ-గంభీరంఘ్రాలాధానం - అశోకుర్విగాహ్యంకుతిప్ర
 వేశానహంతథాచ॥శ్రు॥చత్వారివాక్పరిమితావదాని-తానిమిదుబ్రాహ్మణాయేషోః-గుహాప్రేణిహితా
 నెంగయంతి-కురియంచాచానుమ్యవదంతి-అయమథః-వాచశబ్దబ్రహ్మణః-పరిమితానిగణితాని - పద్మతేజాయ
 తేవరంతత్వమేభిరితపదానిశూచాశి-చత్వారి-తాచత్వార్యపియేషోఃపిణోంతర్దృష్టయః-తేషుర్నాన్యై-యతో
 గుహాయాందేహుశ్చై-ప్రేణిహితాని నెంగయంతిస్వరూపంప్రకాశయంతి-తనఃకేవలంవాచస్తురియంచశుభా
 గంవైఖరిశూపం-చనుష్యాఃప్రాణివోవదంతి-తమపివచంత్వేన-నతుతత్వతోజానంతీతి॥౩౭॥తత్వమోషిభిరేవజ్ఞే
 యంసూత్నరూపందశయతి॥మయేతి॥మయాఅంతర్యామిణా-ఉపబృంహితంఅగ్నిపీతం-అంతర్థుత్వేవ్యపరిచ్ఛేదమా
 హ-భూమేతి-అగ్నిస్థానృత్వేవ్యపరికారిస్యమాహ-బ్రహ్మజైతి-అపకృతస్యాపియంత్యత్వంఘటయతి - అంతఃతత్త్వ
 నేతి-భూతేషుసర్వప్రాణిషు-ఘోషరూపేనాదరూపేణలత్యతే - మనీషిభిః-అంతస్సూత్నత్వేనదశనేదృష్టాంతః

నెదాప్రవృత్త్యవిషయాస్త్రీకాండవిషయాశమే | పరోక్షవాదాదుపయఃపరోక్షంమమచ ప్రియమ్॥
 ౩౬॥శబ్దబ్రహ్మనుమబోధంప్రాణేంద్రియమనోమయం | అనంతపారంగంభీరందుర్విగాహంసము
 ద్రవతే॥౩౭॥మయోపబృంహితంభూమాన్బ్రహ్మణానంతశోక్తీనా | సూతేషుఘోషరూపేణవిశేషా
 తేనవలత్యతే॥౩౮॥యథోణానాభివ్యూదయానూణముద్వమతేనుభాత్ | ఆకాశాన్లోషనాన్వా
 ణోమసాస్పృశరూపిణా॥ఛందోమయోమృతమయస్సహప్రవచనీప్రభుః॥౩౯॥ఓంకారాద్యగ్నింజ
 తస్పృశాస్వరోమ్నాంతర్థభూషితామ్ | విదిత్రిధామపితౌఛందోభిశ్చతురుర్దైః॥అనంతపారం
 బృహతీంస్సజత్యాక్షివతెస్వయమ్॥౪౦॥గాయత్ర్యస్థిగనుష్టుప్పబృహతీపస్తీ-రేవచ | త్రిష్టుప్పజగతి
 ఛందోహ్యత్యప్త్యజగద్విరాట్॥౪౧॥కింవిధత్తేకిమాచత్తేకిమనూద్యవికల్పయేత్ | ఇగ్నిస్యహృదయం

విశేషాణాంతంకురిషే॥౩౮॥తతోనైభర్యాభ్యామ్యాభ్యహత్యాఃవాచఃఉన్నతిప్రకారంసదృష్టాంతమాహత్రిభిః॥
 యథేతి॥హృదయాశ్చకాశాత్ ముఖాత్ ముఖద్వాతాత్-ఉద్వమతేబహిఃప్రకటయతి-దాష్టాంతికెఅశిషితి - ఆకా
 శాదితి-ప్రాణితమపాధిహిరణ్యగర్భశూపః-ప్రభుఃభగవాన్ - తేనరూపేణఛందోమయో వేదమూర్తిః - స్వతస్త్వ
 మృగమయః-ఘోషవాన్ నాదోపాదానవాన్-మనసానిమిత్తభూతేన-ఇమిత్తతామేవదశాయతి-స్పర్శాదీవర్ణా
 రూపయతిసంకల్పయతిస్పర్శరూపేతేన - స్పర్శగ్రహణముపలక్షణం - హృదయాకాశాభ్యహతీంస్సజతీతిత్యతేనా
 న్యయః-బృహతీశబ్దార్థవాగ్భ్యానాయమిశేషణాని-సూప్రవచనీంబహుమాగాణం॥౩౯॥రేదేవాహ॥ ఓంకారాదితి॥
 ఓంకారాత్ ఉరకఃంతాదనం గేనన్యంజితైస్పర్శాదిభిఃసూషితాం - ఓంకారశ్చత్రహృదతఃసూక్ష్మేభిప్రేణి-నత్వ
 కారాదివర్ణరూపః-తస్యవ్యంగ్యకోటితత్త్వాత్-తస్మిన్స్పర్శాకాదివంచవగాః-స్పర్శాకారాదయఃపాదశతాన్
 ణిశషసహః-అంతస్థాఃయరలవాంవిదిత్రిభిఃనైదికలొకః భాషాభివితతాం-యథోద్గరందత్వారిచత్వార్యక్షరాణి
 ఉత్తరాణిఅధికానయేషాంతైఃఛందోభిరుపలక్షితాం-ఏవమనంతపారాం-స్సజతిస్వయమేవాక్షివతేఉపసంహరిత॥
 ౪౦॥తేషుకలిదవృందాంసేదశయతి॥గాయత్రీతి॥తస్మిన్గాయత్రీఛందసంప్రాక్॥క్షీ॥ఉత్తత్యుత్తరథానుధ్యాప్రతి
 స్థాన్యానుపురితేతివచనాత్-ఉత్తాఛందశ్చతురక్షరాశ్రుతాన్యక్షరాణిమానమథ-అత్యుత్తాస్తాక్షరీ॥శ్రు॥అగ్నిజ్యోతి
 త్జ్యోతిరగ్నిః-మథ్యాద్వాదశాక్షరీ॥శ్రు॥అగ్నిజ్యోతిరింద్రోజ్యోతిస్సూర్యోజ్యోతిః-ప్రతిష్ఠాపాదశాక్షరీ॥శ్రు॥అ
 గ్నావత్సూర్యజ్ఞాదేవేనత్వేస్త్రీసామంపిబ-సుప్రతిష్ఠావింశత్యక్షరా॥శ్రు॥పురుతమంపురుణాంస్తోత్యాణాంవిచా
 చినాజేభిర్వాచయంతాం - చతుర్వింశత్యక్షరాగాయత్రీ॥శ్రు॥అగ్నిమీశేపురోహితంయజ్ఞస్యదేవమృత్విజం-

అహితారంభతాతమమితి-తత్త్వతురతురవృద్ధ్యాన్యైః గాదీన్యతృత్యంతాః ఛండాంసిత్రప్తవ్యాని-ఉత్పత్త్యా
 ఖ్యాతతురతురైర్దశతాక్షరా-అత్యష్టైః అతిజగత్ అతివిరాటచేత్యథాః పత్యేచ్ఛంధోభిరుపలక్ష్మితామితి పూర్వేణాన్య
 యః || ౮౧ || అతోబృహత్యపిపాక త్వేనస్యరూపహృద్భేదయేత్కృత్తం అర్థతోపిదుష్టేయగ్నిమాహ || కిమితి || కర్మకాండే
 విధివాక్యైః కింవిధతై - దేవతాకాండేనుంశ్రువాక్యైః కిమాచక్షే - ప్రకాశయతి-జ్ఞానకాండేకిమనూద్యవికల్పయేత్
 నిషేధార్థం - ఇత్యేవనుస్యార్హదయంతాత్పర్యం-నాత్ మంత్రోన్యకశ్చిదపినవేద || ౮౨ || ననుగహిత్యం మేకృపయాక
 థయ-ఓమితికథయతి||మామితి||మామేవయజ్ఞరూపంవిధతైమామేవతత్త్వదేవతాయావనభిరతై - ననుత్తేప్యథక్ - య
 చ్చటకాశాదిప్రపంచజానం||శ్రు||తస్మాద్వాప్తతస్మాదాత్మనలకాశస్సంభూతఇత్యాదిసావికల్పాప్యోహ్యతే - తదప్య
 హమేవ-ననుత్తేప్యథక్ || ౮౩ || కురత్యాపేక్షాయాంసర్వవేదార్థంసంక్షేపతః కథయతి || ఎతావానితి || ఎతావానేవ
 సర్వేషాంవేదానామర్థః మేవాహ-శబ్దోవేదః - మాంపరమార్థరూపమాస్థాయతశ్రీత్య - భిదాంమాయానాశ్ర
 మిన్యనూద్య||శ్రు||నేహనానాప్రీతింవనేతి-ప్రతిషిధ్య - ప్రసీదతిప్రవృత్త్యాపారోభవతి-అయంభావః - యథాహ్యం
 పురేయోరసఃసమతద్విస్తారభూతనానాకాండశాఖాస్పష్టి - తతైవప్రణవస్యయోర్ధ్వంవరమేశ్వరఃసంపదద్విస్తార
 భూతానాంసర్వవేదశాఖాకాండానామపిసంగచ్ఛతేనాన్యథి || ౮౪ || నిత్యముక్తస్యతస్మిన్సర్వవేదకృత్సర్వవేదకత్
 స్వపరజ్ఞానదాతాయప్రపంచేగురుమిశ్వరమ్ || ౮౫ ||

ఇతి భావాధాదిపికాయాం - ఏకవింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

లోకేనాన్యోమద్యేదశశ్చ || ౮౨ || మాంవిధతేభిధతేమాంవికల్పాప్యోహ్యతేహ్యమామ్ || ౮౩ || ఎతా
 వాకానర్వవేదార్థశ్చట్టస్థాయమాంభిదామ్|మాయామాత్రమనూద్యాం తేప్రతిషిధ్యప్రసీదతి || ౮౪ ||

—*ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్కంధే - ఏకవింశోధ్యాయః*—

ఉద్ధవః || కఠితత్త్వానివిశ్వేశసంఖ్యాతాన్యృషిభిః ప్రభో || ౧ || నవైకాదశవంచశ్రీశ్రావ్యత్వమహాశు
 శ్రునుః | కేదిష్టద్వింతతంప్రాచూరవరేవంచవంతిమ్ || ౨ || సప్తైశేనపషట్రుదిచ్ఛత్వాన్యేకాద

శాపర | కేదిత్యుద్దశప్రాహుష్టడతై కేత్రయోదశ || ౩ || ఎతావత్త్వంహిసంఖ్యానాన్యమయోయ
 ద్విపక్షయా|గాయం|పుకగాయమ్మన్విదంసౌవత్తమహాని|| ౪ || శ్రీభగవాన్ || యుక్తంయత్సంతిస
 ర్యశ్రీభావంతే బ్రాహ్మణాయథా|మాయాంకుడియాముగ్ధహ్యవదతాంకింనుకుఘ్నటమ్ || ౫ || నైత
 దేవంయదాశ్చత్వంయదహంవచ్చిత్తధా|ఎవంవివదతాం హేతుశ్చక్తయోమేదురశ్యయాః || ౬ || యా
 సాంవ్యతికరాదాసీద్వికల్పోవదతాంపదమ్ | ప్రాతైశమదమేప్యేతివాదప్రపనుశాన్యతి || ౭ ||

శ్రీ|ద్వావింశేతత్త్వసంఖ్యానామవిరోధవిధాచ్యతే | పుంప్రకృత్యోర్వివేకశ్చజన్మకృత్యవిధాదిచ || తదేవంవేదానాం
 ప్రన్యత్రివరత్వంనిరాకృత్యమోక్షపరత్వంనిరోధం - సంతిచమోక్షపరత్వేపిగదవాంతరివివాదాంతభాహి - కేది
 త్త్వసంఖ్యానుపవదంతే-తత్రాపిచాన్యేబాహ్యార్థసదస్యే - ఆశ్చిత్తత్వేవ్యవరపకత్త్వినానాత్వాదిమ - శత్రుకింస
 త్యమితిజ్ఞానయాప్రచ్ఛతి||కతీతి||యుషిభిరాగమేషుపశుభాసంఖ్యాతాని-శేషుకశియైర్జానేత్యథాః || ౧ || భగవన్త్య
 తానువాదపూర్వకంబహుధాసంఖ్యానంప్రపంచయతిత్రిభిః || నవేతి || త్వంతావదప్రావింశతిశ్చక్త్యాన్యథ - తానిచవ
 యంశుశ్రునుః||శ్రు||సవంతః|| ౨ || ౩ || ఎతావత్త్వమితి | ఏతావతీనాంభావఃఏతావత్త్వంనానాత్వమిత్యథాః-యద్వివక్ష
 యాయత్ప్రియోజనమభిప్రేత్యగాయంతి-ఆయమ్నానిశ్యమాత్తే || ౪ || వివత్తాభేదేనసర్వంయత్తమేవ-మాయయా
 చకింనామనయత్తమిత్యాహ || యుక్తమితి||యథా బ్రాహ్మణాఃభావంతేతమ్యుక్తంచ-నపన్తుః - యస్మాత్సంతిసర్వ
 ప్రాంతభూతానిసర్వాణితత్త్వాని-కించ-మాయామితి-అసత్త్వేపిమాయాశ్రయత్వాత్ ఘటతేవేత్యథాః-ఉగ్ర
 హ్యస్యకృత్య-సహిమరుమరివికాజలపరిణామాదివివాదేమఘటినివివభవతి|| ౫ || ననుయదిసర్వమియ్యుక్తం - తహి
 కుతోవివాదః-యదిచమామౌవావలంబనం-కుతోహేతుంప్రతివివాదఃతత్రాహ || నైతి || హేతుంప్రతివివదతాంవివద
 మానానానాం-కుడియాదురతిక్రమాశక్తయఃసత్త్వాద్వ్యాఅంతఃకరణవృత్తివశేషరూపేణపరిణతావపహేతురిత్యథాః||
 ౬ || తాసాంవివాదేహేతుత్వముపపాదయతి||యాసామితి||యాసాంవ్యతికరాత్ తోభాత్ - వదతాంపదంవిచయః -
 వికల్పభేదానీత్ - అంతఃకరణవృత్తివికల్పవాతన్ముఖభూతః - ఏతదేవవ్యతిరేకః ప్రథమతశమదమయోద్వం

ద్వైక్యంకస్మిన్ప్రాప్తైకలక్ష్మ్యస్యతిలీయతే-గంచవికల్పమునువాదఃశామ్యతీతి॥ సంతిసర్వత్రేతియదుక్తంతత్త్వం
 పంథయతిద్వాభ్యాంఃపరస్పరేతి॥ అమ్యోగస్యస్మిన్ననుప్రవేశాద్వక్తుయథావివక్షితం - గథా-పూర్వంకారణం అప
 రంకార్యంకార్యకారణభావేనప్రసంఖ్యాసంభవతి-యద్వా-పూర్వాఅబ్ధసంఖ్యా - అపరాఅధికసంఖ్యా - తయో
 భావఃపార్యావర్యం-తేనప్రసంఖ్యాసంగణనమతి॥ అనుప్రవేశందశయతి॥ ఏకస్మిన్నతి ॥ పూర్వస్మిన్కారణభూ
 తతత్త్వే-కార్యతత్త్వోమాత్మ్యరూపేణప్రవిష్టా-వృద్ధిఘటవత్-అపరస్మిన్కార్యతత్త్వేకారణతత్త్వనిలనుగతత్త్వే
 ప్రవిష్టానిఘటేవృద్ధవత్ ॥ అవీరోధముపసంహరతి॥ పార్యావర్యమతి॥ అతఃఅమీమాంశ్చైవనాం - పార్యావర్యంకా
 రణకార్యత్వం-ప్రసంఖ్యానంచన్యూనాధికం-అభీప్రణాంవాదనాంమధ్యే-యథావివక్షయాదున్యక్త్రీయస్యయుఖం
 ప్రవర్తతే-తస్మిన్సంవిత్త్వంస్థితంవయంగృహీతుః ఉక్తన్యాయేనసర్వత్రేయైస్సంభవాత్ ॥ ౧౦ ॥ ననుకార్య
 కారణతత్త్వానాంపుకత్త్వపుకత్త్వవివక్షయాభవతునానుసంఖ్యాభేదః-జీవేశ్వరయోగ్యైకభేదాభేదవివక్షాయ
 యావద్వింతశివంచవింతశివత్ప్రవృత్తా - అతితహ ॥ అనాదితి॥ స్వతోనసంభవతి అన్యతస్తుసంభవాత్-స్వతఃస
 ర్వజ్ఞఃపరమేశ్వరోమ్యోగభివ్యభివక్ష్యంతశివత్ప్రాచీయశ్శక్యభావః॥ ౧౧ ॥ కథంతేమాంపంచవింతశివత్ప్ర
 వృత్తాఃపురుషేశ్వరయోగితి॥ నైతత్కణ్యంవిసదృశత్వంనాస్తి-ద్వయోరపివిగ్రహస్వాత్-అతస్తయోరన్యంతమన్యన్యైక
 ల్పనాలపాధావ్యధావంపంచవింతశివత్ప్రవృత్తిత్యర్థః- నన్వేదనవీక్ష్యంప్రసాదబద్ధజ్ఞానస్యపుకత్త్వైవ-గ
 త్త్వైవృద్ధితివత్త్వయమపినఘటతేఅగతహజ్ఞానంచేతి-సత్త్వగుణవృత్తిత్యాదిసంతభూతమిన్యభావః॥ ౧౨ ॥ స

పరస్పరానుప్రవేశాత్తత్త్వానాంసాత్వతమభావః॥ పార్యావర్యంప్రసంఖ్యానంయథావత్ప్రవివక్షిత
 మ్॥ ఏకస్మిన్నసిద్ధ్యర్థంతేప్రవిష్టానీకరాణిద॥ పూర్వస్మిన్నపరస్మిన్నానతత్త్వేనతత్త్వానిసర్వతః॥ ౧౩ ॥
 పార్యావర్యమనూమీమాంసప్రసంఖ్యానమభీప్రణామ్ ॥ యథావిత్త్వయన్యక్త్రీయస్మిన్మోక్షా
 సంభవాత్ ॥ ౧౦ ॥ అనాన్యవిద్యాయాత్స్యపురుషస్యాత్వేదనమ్ ॥ స్వతోనసంభవేదన్యస్సర్వజ్ఞోజ్ఞా
 నకోభవేత్ ॥ ౧౧ ॥ పురుషేశ్వరయోగినినైతత్కణ్యమస్తి॥ తదన్యకల్పనాపాధావ్యానంచప్ర
 కృతేగుణాని॥ ౧౨ ॥ ప్రకృతిగుణసామ్యంవైవర్చ్యతేర్వాత్తిమోగుణాః॥ సత్త్వంరజఃప్రమత్తాధిక్య
 త్వత్త్వంతఃపాతవః॥ ౧౩ ॥ సత్త్వంజ్ఞానంరజఃకర్మతమోజ్ఞానమిహేవాద్యతేగుణవ్యతిరేకకాలస్య
 భావాన్ముప్రమేవవా॥ ౧౪ ॥ పురుషఃప్రకృతిర్నాన్యక్తమహంకారోనభోనిలః॥ జ్యోతిరావః క్షితిరితత్త్వా
 న్యుత్తానమేవవా॥ ౧౫ ॥ శ్రోత్రంతద్దర్శనంఘ్రీణోజ్ఞానిజ్ఞానశక్తయః ॥ వాక్పిణ్యవప్తపాయుః
 ఘ్రికఃకర్మాణ్యంగోభయంమనః॥ ౧౬ ॥ శబ్దస్పర్శరసోగంధోయావంచేత్యర్థజాతయః॥ గత్స్త్వక్త్యత్ప్ర

సజ్ఞానంజీవధమణఃకథంప్రకృతేగుణస్యాన్యధతతమా॥ ప్రకృతిరితి॥ గుణసామ్యంహిప్రకృతిః - అతస్తద్విశేషరూపాగు
 ణాస్తవ్యావన-సత్త్వాత్మ్యోజ్ఞానిజ్ఞానకర్మత్వాత్తస్యస్థిత్యాదిసామ్యభూతగుణాశ్రయత్వానుపపత్తేః॥ ౧౩ ॥ సత్త్వ
 మి॥ అనిసత్త్వంసత్త్వమయంజ్ఞానంప్రకృతేగుణానిపూర్వేనైవసంబంధఃసమత్వనివర్తకమణాజ్ఞానంచ
 తత్త్వాంతరంస్యాత్సంరజః - కర్మాంతరజసోవృత్తిః - అజ్ఞానంచతమనః - అతఃకర్మాజ్ఞానయోరజస్తమోగ్యాగా
 ప్రకృతావేవాంతభావశ్శిఖిభావః - తథాపికాలస్యభావయోస్తత్త్వాంతరతాస్యాత్ - సగుణానాన్యత్కరోయి
 స్మైత్-సంకుశ్చేశ్వరవివకాలోనాను-ద్వితావోనానుసూత్రంమహాత్త్వమేవ- సస్యసర్వశక్తిమత్త్వాత్ - గజేంద్రా
 నాదీనాంయథాయథమంతభావాన్నివత్తుద్వయేపితత్త్వవృద్ధిః- ఎవచ్చవత్సాంతరేష్యపిజ్ఞేయం - స్వమతేగుణసా
 నామాగమాపాయిత్యాత్ ప్రకృతేభేదోవివక్షిగః- అతోగుణాస్త్రీశిశ్శాని॥ ౧౪ ॥ అపరాణిపంచవింతశితత్త్వ
 పూర్వోక్తవత్త్వయసాధారణానిదర్శయతిసాధాద్వాభ్యాం॥ పురుషశ్చి॥ వ్యక్తంమహాత్త్వత్త్వం - సభాదీనిపంచ
 నిన్యాన్రాణి - మేవయా॥ ౧౫ ॥ ఏకాదశదర్శయతి॥ శ్రోత్రమితి॥ దర్శనంచయః - జ్ఞానశక్తయఃజ్ఞానేంద్రియాణి
 పంచ-వాగాదిపాయుఃతానన్యంవైవ్యక్తేనోక్తానివత్సారి- అంఘ్రిశ్చేతికర్మాణికమేంద్రియాణిపంచ-ఉభయం
 ఉభయాన్తకంపనః- అంగహేడుద్ధవ- ఏవమేతాన్యేకాదశ॥ ౧౬ ॥ పంచదర్శయతి॥ శబ్దశ్చి॥ శబ్దాదివిషయతయా
 పరిణతానిపంచమహాభూతాని- ననుగత్యాదిభిప్రత్యాధిక్యంవత్ప్రయేపిస్యాత్ సేత్యాహ ॥ గతీతి ॥ గతిశ్చఉత్తీర్ణ
 ఉత్తీర్ణోదతిల్పంచతాని- కర్మాయతనానాంకమేంద్రియాణాంసేధ్యయఃఫలాని- సతత్త్వాంతరానేత్యర్థః॥ ౧౭ ॥ త

దేవమతత్రయేతత్త్వసంఖ్యాభేదంగరూప్య- యద్వివక్షయాగాయంతీతియస్మిన్ప్ర - తత్తత్తతతాత్పర్యం దర్శయతి | సగ్రాహయతి | కార్యాణిబోధశక్తికారాః - కారణానిమహదాదీనిసప్త- తద్రూపిణీనకప్రకృతిః - అస్యవిశ్వస్యసగ్రాహకాః సృజ్యత్వాద్వవస్థాఃధత్తే- ఉపాదానకారణరూపత్వాత్ - పురుషస్తుఅవ్యక్తఃఅపరిణామీమిత్తభూతిః కేవలమీక్షతే - అగఃపరిణామిన్యాః ప్రకృతే పురుషఃభిన్నఇతి || ౧౮ || తత్త్వైవారభ్యస్యకార్యస్యతదంతభావమభిప్రేత్యాహ || వ్యక్తదయఇతి || వ్యక్తదయోమహదాదయః - ప్రకృతేరుస్మిన్నాయేధాతవః - తేవకుర్వాణాః - పురుషేక్షయాలబ్ధవీర్యాః - సంకతాస్సంతః - అండకార్యంసృజంతిభిన్నయః - ప్రకృతేబలలాత్ తామాశ్రిత్యేన్యథః || ౧౯ || ఏవంస్వమతముపసంహృత్యమతాంతరెవపిసామాన్యతోనిరూపితాంతర్వ్యవహరణాంవిశేషతః సతాత్పర్యాందశఃయతి || సప్తవేతి | జ్ఞానంజానాతీతి - త్రప్తజీవః - ఉభయోఃత్రప్తృభ్యశ్చయో రాధారితత్వావేతి సప్త-

తత్రప్రకృత్యాదీనాంకారణత్వేనఖాదివ్యంతభావః- ఇతరేషామంతభావాభావామాహ- తతస్తేభ్యస్సప్రభవః- దేహేంద్రియాసహకార్యాణిచాయంశేషేషుపితత్త్వంవిహేయసభవతి || ౨౦ || షడితి || షడితిచ తేవిభాతికస్యభూతాంతభావం- జీవస్యచ పరమాత్మాంతభావమాహ- తైర్వ్యక్తఇతి || ౨౧ || షత్వారీతి | అన్నంప్రథీ- అన్నమోజాతాఃఆలబ్ధినాసహచత్వారితత్త్వైః- అంతభావాభావామాహ- తైరితి- అవయవిసకార్యస్య || ౨౨ || ౨౩ || సంఖ్యానభిక్షి | భూతా

గఃశిల్పానకర్మాణ్యంశనిధయః || ౧౭ || సగ్రాహకప్రకృతీహ్యవ్యవస్థకార్యకారణరూపిణీ సత్త్వాదిభిర్వైధానైపురుషోవ్యక్తఇతి || ౧౮ || వ్యక్తదయోమకుర్వాణాధాతవఃపురుషేక్షయాలబ్ధవీర్యాస్సృజంత్యండంసంగతాఃప్రకృతేబలలాత్ || ౧౯ || సప్తైవధాతవఇతితత్తాధావంచభాదయః | జ్ఞానమా

త్విభయాధారప్రతోదహేంద్రియాసహః | నైకమన్యతరద్వాపివిహేయమేవావలభ్యతే || ౨౦ || షడిత్యతాప్రిభూతానిపంచవ్యవహరఃపుమాన్ | తైర్వ్యక్తఅన్నసంభూతైస్సృష్టైవదంసముచావిశత్ || ౨౧ || సత్త్వైర్వేతేతతాప్రితేజసోసన్నమాత్మనః | జాతానితైరిదంజాతంజన్మావయవిసఃఖిలు || ౨౨ || ఏకాదశస్వతత్త్వాసామహభూతేంద్రియాణిచ || ౨౩ || సంఖ్యానేసప్తదశకేభూతమాత్రేంద్రియాణిచ | పంచనైకసమనసాతత్త్వసప్తదశస్త్వైః || ౨౪ || తద్వత్ బోధశసంఖ్యానేతత్త్వవసనఙ్యతే | భూతేంద్రి

యాణిపంచైవమనతత్త్వత్రయోదశః || ౨౫ || ఇతి నానాప్రసంఖ్యానంతత్త్వనామృషిభిఃకృతమ్ | సర్వం న్యాయ్యంయక్తిమత్వాద్విదుషాంకిమశోభనమ్ || ౨౬ || ఉద్ధవః || ప్రకృతిఃపురుషశ్చైవభూయద్వప్యజ్జీవిలక్షణౌ | అన్యోన్యోపాశ్రయానిగ్రాహ్యస్థస్థతేనభిచాతయోః || ౨౭ || ప్రకృతౌలక్ష్యతేహ్యన్యాప్రకృతిశ్చతథాత్మనః | ఏతద్వైపుండరీకాక్షమహాంతంసంశయంహృది || ఛేత్తుమహాసంస్వర్జ్యవచోభిఃకాయనైపుణైః || ౨౮ || త్వత్త్వజ్ఞానంహిజీవానాంప్రమోషప్రేతశక్తితః | త్వమేవహ్యన్యమాయాయాగతింవేత్థనచాపరః || ౨౯ || శ్రీభగవాన్ || ప్రకృతిఃపురుషశ్చేతివికల్పఃపురుషమభావ | ఏవమైకారికస్సగోగుణవృతి

సచమాతాప్రిణీచఇంద్రియాణీచపంచపంచపంచ- ఏకసమనసాసహచత్త్వసప్తదశః || ౨౪ || తద్వడితి || బోధశసంఖ్యానేతత్త్వవసంకల్పయకమనఙ్యత్యత- త్రియోదశేషత్యేభూతానితన్నాత్త్రైకీకృతావంచైవ- ఇంద్రియాణినిత్స

కాశకానిపంచైవ- మనశ్చైవమింద్రియాధిస్థాత్య- ఆత్మాచద్వివిధః - ఏవంత్రియోదశ - ఏకాదశపత్యేపంచమహాభూతాని- పంచేంద్రియాణి- జీవమనసోరాత్మాంతభావవైత్తతాన్యేకాదశ - సహచైవప్రకృతయః - పురుషశ్చ- విరారాణామంతభావః || ౨౫ || ఉపసంహరతి || ఇతితి || ఇత్యేభిఃప్రకారైఃప్రకృతిపురుషభేదజ్ఞాననాయేత్యథః || ౨౬ || తత్రప్రచ్ఛతి || ప్రకృతిరీతి || ఆత్మనాజడాజడస్వభావేనవిలక్షణా - అన్యోన్యోపాశ్రయ్యాత్ పరస్పరవరిహారేప్రతీతేరితి || ౨౭ || తదేవవ్యసక్తి || ప్రకృతౌతతాన్యైదేహీ - ప్రకృతిశ్చఅత్మని - తేనవినాతన్యాలవ్రతీతైః - అహమిత్యభేదవ్రతీతేనదేహాత్మనాన్యేదోలక్ష్యతేఇత్యథః - హృదివతమానంసంశయః - నయేయైవనైపుణంప్రావీణ్యంయేహంతైః || ౨౮ || అహాసీత్యక్తంతత్రహేతుమాహ || త్వత్తఇతి || హియస్మాత్-త్వద్విఃత్వస్త్రిసాదాదేవ- ఆగ్రజీవానాంజ్ఞానం ప్రమోషభ్రంశశ్చతేతశక్తితఃమాయాతః - ననుస్వప్రకాశస్యాత్మనః కథంజ్ఞానంప్రమోషశ్చ - జ్ఞానదానేతత్ప్రమోషేనామమకింప్రయోజనంతతాహ || త్వమేవేతి || ౨౯ || వికారావికారాభ్యాం నానాత్వైక

త్యాఖ్యానం సాపేక్షనిరపేక్షాఖ్యానం అప్రకాశాఖ్యానాత్మంతభేదం వస్తుమాహ || ప్రకృతిరితి || ప్రకృతిః పురుషశ్చైతదివిల్పాత్మంతభేదవివ-కుతత్వత్యపేక్షాయాం ప్రకృతిశబ్దోక్తదేహాదిసంఘాతస్య వికారిత్వంతావద్దేశయతి- ఏష ఇతి ద్వాఖ్యానం- ఏష సగతాః సృజ్యత ఇతి సగతాదేహాదిసంఘాతః స్థూల సమాన్తేణ వైకారికః నా నా వికారవా - అత్ర హేతుః-గుణవ్యతిరాజ్యకః గుణయోభక్తృతః || ౩౦ || నా నాత్వమాహ- మమేతి వికల్పం భేదంతద్బద్ధీశ్వ-అనేకధాత్వం ప్రపంచయతి- వైకారికః అనేకవికారవాసపిస్థూలేన మాగేణ తావత్త్రివిధః-తేత్రివిధమేవాహ - ఆధ్యాత్మమిత్యేకం యాపం || ౩౧ || తాని గుణాని దేశయతి | ద్వ్యతి | ద్వ్యక్ ఆధ్యాత్మం-యావంతి భూతం-అత్రిరంధ్రైశ్చ గుణైశ్చ-ప్రవిష్టం ఆత్మం-వపుః అంతోధిదైవమితి-సాపేక్షప్రకాశతామాహ-పరస్పరమితి-చక్షుషా రూపం జ్ఞాయతే-తదన్యధానుపపత్త్యా చక్షుజ్ఞాయతే-తత్ప్రసృత్యన్యధానుపపత్త్యంతభేదస్థానృతైవం జ్ఞాయతే-తత్తత్తత్తమః ప్రవృత్తిః - తతోయావజ్ఞానమితి-ఏవమేతత్త్రియం పరస్పరం సద్భృతి - అత్రిరంధ్రైశ్చ విశేషవ్యావర్త్యమాహ దృష్టాంతోపయోగితయా - యస్తు ఖల కాశేనుషలాత్మామార్యోవర్తతే - సతుస్సృతః సద్భృతి - చక్షుర్విషయత్వేపి ప్రతియోగ్యపేక్షాభావ మాత్మైకస్య తత్త్వక్రంత్రధానీమాత్మమోవికారిత్వాద్యభావేన భేదమాహ-యత్ యస్మాత్ - ఆత్మాపి మానుష్యాత్మాదీనామాద్యః కారణం-అతః ఏకరూపః-తస్మాదేతేభ్యాం వరోభిన్నః-స్య ప్రకాశత్యాదపీత్యాహ - స్వయానుభూత్యాస్య తస్మిన్ ప్రకాశేన - అఖిలానాం సిద్ధానాం పరస్పరప్రకాశకానామపి సద్భేదః ప్రకాశకః - సర్వేషామపి సామాన్యతశ్చిన్నప్రకాశేన - అతవంతస్యస్య ప్రకాశకత్వం సిద్ధం || ౩౨ || చక్షుషి దశోతంతేత్రివిధమంద్రియాంతరేషు వ్యతిరేకతీతి || ఏవమితి || యథాచక్షుః ఏవంత్య గాద్యపీత్యధః-త్వక్ సురోవాయురితి-త్రవణం శబ్దో దిశ ఇతి-జిహ్వారసోవరుణ ఇతి-నాసాగంధో

కరాక్షకః || ౩౦ || మమాంగమాయాగుణమయ్యనేకధా వికల్పబుద్ధీశ్వనుజ్ఞేర్విధతే | వైకారికస్త్రివిధోధ్యాత్మమేకమథాధిదైవమథిభూతమన్యత్ || ౩౧ || దృగ్రూపమాకం వపురత్రిరంధ్రైశ్చ పరస్పరం సద్భృతియస్సృతః ఖలత్తాయదేహమపరోయద్యస్య స్వయానుభూత్యాఖిలసిద్ధిసద్భృతిః || ౩౨ || ఏవంత్య గాదిత్రవణాదిచక్షుజ్ఞావ్యాపనాపాదిచక్షుక్తమ్ || ౩౩ || యోసాగుణయోభక్తృతోవికారికప్రధానమూలాత్మహతః ప్రసూతః | అహంత్రివృత్తోహ వికల్పహేతుః వైకారికస్తామసమంద్రియశ్చ || ౩౪ || ఆత్మాపరిజ్ఞానమయోవివాదోహ్యస్తీతి నాస్తీతి భిదాధానిష్ఠః | వ్యభోకపినైవోపరమేభిరుపాంతుః పరరావృత్తధియాంస్యలోకాత్ || ౩౫ || ఉద్భవః త్వత్తేపరావృత్తధియస్సృక్వత్తేకర్మభిః ప్రభో | ఉచ్ఛ్వాసచాయథాదేహాగృహ్లాంతివిస్మయంతి || ౩౬ || తత్త్వమాఖ్యాహిగోవిందమర్చ్య గాహ్యమనాత్మభిః సోహ్యతత్త్వామిశోలోకేవిద్వాంసంస్మరితోహితాః || ౩౭ || శ్రీభగవాన్ || మనఃకర్మమయం న్మాణామంద్రియైః పంచ

శ్చి నా వితి-చిత్రేనయుక్తమంతకరణంతరమపితత్వద్వైతంచేతయితవ్యంవాసుదేవ ఇతి-మమోమంతవ్యం చంద్ర ఇతి-బుద్ధిభోధ్యవ్యం బ్రహ్మేతి-అహంకారోహంకర్తవ్యం రుద్ర ఇతి-ఏవంత్రివిధమన్యధాః || ౩౩ || నను పునరపి వైతత్వగ్యమాత్రమేవోక్తం-త్రివిధప్రపంచవ్యతిరేకత్వప్రాప్తిస్తుకుతస్యాత్ - అహంకారానివృత్తాంతత్వైకతవేదవిధవికల్పావృత్త్యైవ

త్యాశయేవాహ || య ఇతి || యోసా అహం అహంకారః - తమేవాహ-గుణయోభక్తృతోతీతతథాతః పరమేశ్వరాత్మానా ద్వానిమిదభూతాత్ - ప్రధానం మూలమపాదానం యస్య తస్మాత్త్వహతః-ప్రసూతోవికారికః-సత్త్రివృత్త్రివిధః-మోహమయస్యతి వికల్పహేతుః-త్రివిధత్వమేవాహ-వైకారిక ఇతి || ౩౪ || సతు తోనివర్తతే-ఆత్మాజ్ఞానవిలసితత్వాత్-ఆత్మాజ్ఞానేనేత్యాశయేవాహ-ఆత్మేతి-ననుకథం మోహమయత్వం వికల్పస్యాహంకారస్యవా - కైశ్చిన్యన్యత్వాంకీకారాత్ తత్తాహ-వివాద ఇతి-అస్తీతి విధిప్రగ్యయవిషయః నాస్తీతి విషయప్రత్యయవిషయః - అయం భిదాధానిష్ఠోవివాదోహ్యజ్ఞాపరిజ్ఞానమయ ఇత్యన్వయః-యదా-వివాదః సరోపిభిదాధానిష్ఠః-నతు వస్తుమాత్రనిష్ఠః-అతః పరస్పరయ్యస్తీతి భేదభేదస్యనిరాకృతత్వాత్ - మోహమయత్వం సిద్ధమితి-నను యద్యహంకారోవికల్పశ్చ నాస్తీ - అలంతేహ తన్నివృత్తిప్రయాసేన తత్తాహ-వ్యభోకపి లక్షణరహితోపితి-స్వయానుభూత్యాత్మైకమేవాహ-నైవోపరమేత-ప్రత్యుతితత్త్వైకమణిరుద్ధవసేదేహానులేసంసరంతీతి || ౩౫ || తత్ప్రపృచ్ఛ || త్వత్త ఇతి || వ్యాపకస్యాత్మానోదేహాద్దేహంతరగమనం లక్షణికమాణి-నిత్యస్య చజన్మమరణాదినికథమితి ధావః || ౩౬ || తదితి || ఏతద్విద్వాంసోనసంతి-హియస్మాన్మాయయా మోహితావంతి యః || ౩౭ || లింగశరీరాధ్యాసేన సత్త్వంఘటత ఇత్యుత్తరమాహ || మన ఇతి || ప్రధానత్వే

నవంబభిరినిదేశో న్యేమామపువలక్షణాభావః - దేహాద్దేహంతరంప్రయాతి-తతోస్యపవాత్తాతన్మనోమవర్తతే - అహంకారేణానుగచ్ఛతి॥౩౫॥ ననుమనసోపిపూర్వదేహవియోగాదేహంతరయోగశ్చకథంభవతీతిచేత్ - స్మృతివియోగమోగాభ్యామితవత్తంతయోఃకారణమాహ॥ధ్యాయదితి॥ కనుకసంక్రత్యాత్ కమోఽపస్తాపితాదృష్టాన్వాఅనుక్రూతాన్యేదోత్తాన్వావిషయాఅనుధ్యాయత్ అనంతరంధ్యాయమానెమఉద్యత్ ఆవిభావత్ - పూర్వవిషయేషుచ సేదత్ లీయమానంభవతి-తదనంతరంతస్యత్ప్రతిఃపూర్వార్వాపానుసంధానం-నశ్యతి॥ ౩౬॥ తతఃకిమతిహ॥ విషయేతి॥ విషయేషుకమోఽపస్తాపితదేవాదిదేహేషుత్యంతాభినివేశేనతత్త్వనంపూర్వదేహంపునమనోనస్తరేదితియత్ ప్రేవయా తనాదేహాభినివేశేన భయతోకాదేదేవాదిదేహాభినివేశేనవాహమకతమాదేహోతాః పూర్వదేహాలత్యంతపత్ప్రతిఃఅహంకారస్సన్త్యజి- తదభిమానివాజంతోజీవస్యవృత్తురుచ్యతే - నకుదేహవన్నాశః॥ ౪౦॥జన్మేతి॥జన్మకుమిషయస్యదేహస్యత్యంతయాస్వీకృతంఅభిమానంప్రాహుః-నకుదేహవచస్పత్తిం - నచపుత్రాదిదేహవత్ప్రీత్యంతయమాత్రేణ-కింతుసర్వభావేనాభేదేనఅభిమానమాత్రేణ- ఉన్నతిసరణెదృష్టాంతద్వయం-యథాస్వప్నశ్చమనోరథశ్చేత్యర్థః॥౪౧॥దృష్టంతౌవివృణోతి॥స్వప్నశ్చతి॥తత్రవర్తమానస్యపాదాపూర్వంచైవమివేతిఅపూర్వమివేతిచాన్వయః-పూర్వసిద్ధమప్యాత్మానమపూర్వవశ్యద్యోజాతమివవశ్యతీత్యర్థః॥౪౨॥ ఉపసంహరతి॥ ఇంప్రియేతి॥ఇంప్రియాణామయంనమనఃతస్యదేహంతరాభినివేశేనయాస్పృష్టిఃఉన్నతిః - తయావస్తునలత్సని- తదభిమానేనదంతైర్విధ్యంఉత్తనుమధ్యమనీవత్వంఅసదేవభాతీత్యన్వయః - ఎవంభూతలత్సాబాహ్యభ్యంతరభేదహేతుశ్చభవతి - బాహ్యవిషయాఅభ్యంతరవిషయానుసూదీంశ్యవశ్యతీత్యర్థః-యథాజవోజీవిః - స్వప్నేబహుళాల

భిర్యతమ్ । లోకాల్లాకంప్రయాత్యస్యతత్తాతదమవర్తతే॥౩౫॥ ధ్యాయన్మనోమవిషయాదస్తాన్వానుక్రూతానథః ఉద్యత్ప్రదతాత్మతంత్రంత్ప్రతిప్రదమశాన్వతి॥ ౩౬॥ విషయాభినివేశేననాత్మానంయచ్చైరత్సనః॥ జంతోవైకస్యదిద్దేహోమృత్యురత్యంతపత్ప్రతిః॥౪౦॥జన్మత్వాత్మతయాపుంసస్సర్వభావేనభూరిదవిషయస్వీకృతంప్రాహుర్వధాస్వప్నమనోరథా॥౪౧॥ స్వప్నేమనోరథేచైవంప్రాక్షనంనస్త్రరణ్యసా । తత్రపూర్వమివాత్మానమపూర్వంచానువశ్యతి॥౪౨॥ ఇంప్రియానస్పృష్టిదంతైర్విధ్యంభాతివస్తునిబహిరంతర్భిదాహేతుజామోసజ్జనకృద్యథా॥౪౩॥ నిత్యదాహ్యంగభూతాభవంతినభవంతిచ॥కాలేనాలత్యవేగేనసూక్ష్మాత్వాత్తన్నదృశ్యతే॥౪౪॥యధార్పిషాంప్రేతసాంచఫలానాంచావనస్పతే॥తత్రేవసర్వభూతానాంచయోవస్థావయఃకృతాః॥౪౫॥ సోయంఘోర్పిషాయద్వశ్యోన్రేతసాంతదిదంజలం । సోయంపుమానిస్సణాంఘోషగీర్ధిమృషాయుషాం॥౪౬॥ నాజ్ఞస్త్విక

సతోజనాదేహోకర్వకపశ్యక బహుకూపోభాతిఉద్యత్ - యన్వాఇనంతైర్విధ్యంతధ్యాన్విదికూపంభాతి-అసజ్జనకృత్ మమ్మనోత్పాదకఃజనపితా - స్వయంసమోపిపుత్రాభిమానగస్తదరిమిత్రావిషయథాభేదహేతుభావతతద్వదితి-అన్యత్రమానం॥ ౪౩॥ తదేవంలొకప్రసిద్ధోజన్మమృత్యునిరూప్యసూక్ష్మేవవృష్టావపితౌవైరాగ్యాయనిరూపయతి॥నిత్యదేహినిత్యదాప్రతిక్షణం - ధూతానిశరీరాణి-ఉన్నద్యం తేనశ్యంతిచ- కాలస్యాతిసూక్ష్మాత్వాత్తగ్గతంభవనమభవనంవాఅవివేకిభిర్నలక్ష్యతే॥౪౪॥ సతోజన్మసరణయోరజ్ఞానెకారణమేతద్భవేతే - సత్త్విమేవతయోఃకుతతత్వాశంక్యానుమానేనతత్త్వధయతి॥యథేతి॥అన్నిషాంపరిణామాదిభిః-ప్రేతసాంకత్యాదిభిః-ఫలానాంకూపాదిభిః-యథాలవస్థాపితేషాఃకృతాః-కాలేనెపూర్వస్యానుసంగః-అదిజ్ఞేనతేజోబలకౌశల్యాదీనాముపాదానం - విమగంప్రతిక్షణోత్పత్తివివాశవత్ అవస్థాభేదాస్సదత్వాత్ దీపజ్వాలాదివదన్తినుమానం॥ ౪౫॥ కిథంకిథాప్రత్యభిజ్ఞాతద్వదేవసాదృశ్యావలంబినిత్యాహ॥సత్తి॥ సాదృశ్యేనర్పిషామేవయథాసోయంఘోర్పిషాప్రత్యభిజ్ఞా-యథాచసోన్రేతసాంప్రవాహజలనామేవతదిదంజలమితి - తథాసోయంపుమానిగీర్ధిశ్చమృషా - నృణాంబహుళానాంశరీరిణాం - మృషావృథామేవాయుర్వేషాంతేషామవివేకానంభవతి॥ ౪౬॥ ననుకథందేహోధ్యాసవతఃపుంసః కనుకజన్మమరణానిసంతినాన్యస్యేతివ్యవస్థా-సహిఘటతే - ఘటస్యపురుషభేదేనసత్త్వమసత్త్వంచేతనలజస్యాపివస్తుతప్రదభావాదిత్యాహ॥ నెతి॥ నైవస్వస్యాత్తనకనుకతాబీజభూతేన-సోపిఅజ్ఞోపిపుమాణాయతేమియితేవా -కింతుఅయంభ్రాంత్యా-అజన్మపిజాయతేఇతిమనోపిమియతేఇవ-యథామహాభూతతేజోయాసోగ్నిగాకల్పంతమవస్థితోపిదారుయో

గవియోగాభ్యాంబన్ననాశౌచాప్నోతితద్వత్ || ౪౭ || సద్వత్సత్కృత్యోక్తావయోవస్థాః ప్రపంచయతి || ౪౮ || యేతే || ౧
 షేకోజతరేప్రవేశః-గభా-ప్రవృత్త్యధ్యవృద్ధిః-బాల్యౌలవంచమాజ్ఞాత్-కామారంబహిషకవహాత్-తతోయావనమా
 చత్వారింశతిః-తతోవయోమధ్యంబవప్తవహాత్ || ౪౮ || దేహసంబంధాజ్ఞప్తమరణాదీనీతివ్యవపాదినమథామవసం
 హరతి || ఏతా ఇతి || హస్సుటం-ఆన్యస్య దేహస్య సంబంధినిః ఏతాః మనోరథముయీః తనూః అపస్తాః గుణసంగాత్ ప్రకృస్య
 వివేకాత్-కశ్చిదుపాదత్రైవరమేశ్వరానుగృహీతకశ్చిజ్జహతి-కథంజహతి-నవ్యవస్థావహాదేహస్యర్రప్తాతదవస్థావా
 నితివివేకజ్ఞావేన || ౪౯ || నమతదాసీంముర్తిను త్యేనజన్మనురణవాదే హేమానద్యశ్యతే తాత్పర్యం || అత్తినశ్చతి || పితృదేహ
 సౌస్థిర్ధ్వై హేకంకుర్వతావ్యయదర్శనాత్-పుత్రదేహస్యవజాతకర్మజన్మదర్శనాత్-ఆత్మనఃస్య దేహస్థావిభావ్య
 యావనుమేయా-ఏవంచద్యశ్యత్యే సతిభవావ్యయవతాంవస్తూనాం దేహానాశభిక్షో నృప్తాద్యయలక్షణో భవావ్యయ
 దర్శకోభవతి || ౫౦ || ఏతదేవదృష్టం తేనస్మప్తయతి || తరోతితి || తనుశబ్దేనోద్భిజ్జమాతోపలక్షణం-ఫలపాకాంగస్యప్రీహ్య
 దేరిత్యర్థః-యద్వా-తరోరేనాంత్యః పరిణామోవిపాకః-బీజాజ్ఞప్త-విపాకాప్రియమనాశంచవిద్వాత్ తరోర్జన్మవివా
 శయోర్రాప్త-యథానతద్వా-ఏవందేహవతః-మోపితత్వాతన్యవావ్యయాభ్యాంసంబంధ్యతే || ౫౧ || అవివేక
 నఃసంసారం ప్రపంచయశివంచభిః || ప్రకృతేతితి || తత్త్వేనతత్త్వనిః-అవివచ్య-తత్త్వసృష్ట్యైస్సతేహమవివచయేషు
 సంమూళితైవా || ౫౨ || గుణభేదేనప్రవిధం-తతాప్రీతితత్త్వైరతత్త్వైరేకే ప్రద్యవిధంసంసారమూహ || సత్త్వేతి ||

మహావీజేనజాయతేసోమ్యజఃపుమామ్మియితేవామరోప్రాంత్యాదుధాగ్నిదాదుసంయువః || ౪౭ ||
 నిషేకగభాజన్మానబాల్యకామారయావనమ్ | వయోమధ్యంజరామృత్యురిన్యవస్థాప్రసోనవః || ౪౮ ||
 ఏతామనోరథముయీర్వ్యన్యసౌచ్యావచాప్రనూః | గుణసంగాదుపాదత్రైకృద్భిజ్జహతిహ || ౪౯ ||
 ఆత్మనఃపితృపుత్రాభ్యామనుమేయాభవావ్యయానభవావ్యయవస్తూనానాభిక్షోద్వయలక్షణః || ౫౦ || త
 రోద్భిజవిపాకాభ్యాంయోవిద్వాజత్వసంయుమా | తరోద్విలక్షణోద్భవప్రవంప్రప్తాతనోవృత్తః || ౫౧ ||
 ప్రకృతేతకమాత్మానమవిచ్యాబురఃపుమామ్ | తత్త్వేనస్మశాసంమూళ్యసంసారంప్రభవన్యతే || ౫౨ ||
 సత్త్వంసంగాన్యహేదనాగరజసామరమామహా | తమసాభూతతిర్వత్త్వంభాగ్నిమతాయాతికర్మభిః ||
 ౫౩ || నృత్యతోగాయనఃపర్వయతైవానుకరోతితామ్ | ఏవంబుద్ధిగుణావశ్యన్మనీహేమావ్యనుకార్య
 తే || ౫౪ || యథాంభసాప్రచలతాతరవోపిచలాభవ | చయమభాగ్నిమజానద్యశ్యతే భ్రాన్యతీవ
 భూః || ౫౫ || యథామనోరథధియోవిషయానుభవోమృషా | స్వప్నదృష్టాశ్చదాశాహతథాసంసారఆ
 న్మనః || ౫౬ || అధ్యేయవిద్యమానేపిసంస్మరితనేవహేతే | ధ్యాయతోవిషయానస్యస్యపేషనధాగమో
 యథా || ౫౭ || సప్తాన్యవమాభుంక్తువిషయానసమిప్రియైః | ఆత్మగ్రహణంభాతంపర్వతైకిన్వి
 కంభాగ్నిమమ్ || ౫౮ || ఊర్ధ్వవమానతోసద్భిః ప్రలభ్యోమూయితోధవా | శాడితస్సన్నిధిర్థోవాప్యత్యోవాపరి
 హరితః || ౫౯ || నిష్ఠితోమూత్రితోవాజ్జైబహువైచంప్రకంపితః | శ్రేయసాగ్రహంకృచ్ఛగితఆత్మవా

౫౩ || నన్యకతుకాన్యనఃసంకిన్యభిఃభాగ్నిమణంశతాత్పరమ్ || నృత్యనశ్చతి || నృత్యతో గాయతోజనా జనఃపర్వత
 అనుకరోతితన్మనస్వరతాథాదిగతింశృంగారకరుణాదిరసంచమనస్యనువతయతీత్యర్థః - అనుకాయితేనుజ్ఞేబలా
 ద్యాధికః - అనేనదృష్టం తేనదృశ్యధిరోర్రప్తరస్మరతీతిదశితం || ౫౪ || ఉపాధిధమాశోపహితేఅవభాసంకిత్యశ్ర
 దృష్టాంతమాహ || యథేతి || తిరస్థాఃతరవోధావంశభవయథాదృశ్యంతే-జతేప్రతిబింబితావాచంచలాఇవేతి-విషయ
 గ్రాహకేమనసాపరికిన్వితావితేమూలవన్యావయోగుణాః - నవస్తతస్సంతి - అతోమనోబంధనవయాయంసం
 సారిత్యభిప్రీత్యగ్రాహకగుణాగ్రాహ్యవభాసంతిత్వశ్రదృష్టాంతమాహ - చతుషేతి || ౫౫ || భోగస్యాపిమ
 ధ్యాత్యేనృష్టాంతద్వయమాహ || యథేతి || యథాసతాప్రసిద్ధాఃమనోరథయః స్వప్నదృష్టాశ్చయథామృషా-ఏవమా
 న్మనోవిషయానుభవఃసంసారోమృషా || ౫౬ || ననుయదివ్యహరిణాకింతన్నవృత్తిశ్రమణతాత్పరమ్ || అథాశ్చతి || అస్యా
 త్మనః || ౫౭ || తతోభోగోద్వమోనశతవ్యగిత్యాహ | తస్మాదితి || ౫౮ || దుఃఖప్రతికారోద్వమపిపరిగృజ్యపరమేశ్వర
 నిష్ఠేనైవభావ్యనిత్యాహద్వాభ్యామ్ || ఊర్ధ్వతి || ఊర్ధ్వఃఅఊర్ధ్వఃసన్నతివా-ప్రలభ్యఃఅవహసితః || ౫౯ || నిష్ఠితః ||
 నిష్ఠితఃనిష్ఠితనవిషయూకృతః - మూత్రితఃమూత్రిణాత్రికృతః - ప్రకంపితఃపరమేశ్వరనిష్ఠాయాఃప్రశ్యాదితోప-

కృష్ణగిగఃకష్టంపాశ్రోపిఁఁయథతి || ఏవంతదు క్తంయథాలనుబుధ్యేయంతథాఃసవాఁప్రతివద || ౬౧||
సుదుస్సహమితి || త్వద్ధర్మనిష్ఠితాఁముతే - విమహమపిలసస్త్రికృతమతికృమంలపరాధంసుదుస్సహంమన్యత్సా
న్వయః - ప్రకృతిఃస్వభావః|| ౬౨ || శ్లో || నిరస్యసర్వసందేహోవేక్యతమదశేనమ్ | ప్రకాశితరహస్యంతం భజా
మిగురుమీశ్వరమ్||-ఇతి భావాభాదీపికాయాం - ద్వావింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా. *****
శ్లో || త్రయోవింశేతిరసా-రసహనోపాయశ్చర్యతే | భిక్షుగీతాప్రకారేణమనసస్సంయమోధియా | దుఃఖనోప
ప్రవోనూనందుస్సహృదీమహీమీయసామ్|అతశ్చతుభిరధ్యాయైస్సహనోపాయజణానమ్| తప్రతావదస్మిన్నధ్యా
యేభిక్షుగీతయమనోబజయః- ఉత్తరస్త్రిప్రకృతిపురుషవివేకః - తదుత్తరస్త్రిగూణవృత్తివిజయః - తతఃపరస్త్రివై
లగీతయావిషయసంగత్యాగేనసత్సంగభిక్రమేణోపాయాభగవతావల్యంఁతే| సభితి|అతసేంతఃప్రాధ్నితః- భృత్య
స్యవచఃసత్కులర్వ-తంభృత్యంప్రత్యాబభాషే|| ౧ || తప్రతావదంగీకారతప్రదవఃసంపూజయఃద్వాభ్యాం | బా
హాస్సత్యేతి|హేబాహాస్సత్యబ్రహ్మహస్సతేశ్వర్య-అతలోక-సపాధుగాప్రియోదుఃఖనోక్తిభిఃభిన్నంయభితం-ఆ
త్మానంమనః- శమయితుంశ్చత్వరస్సమర్థస్సాత్త్వత్||౨|| కులభిత్వతలహానేతి|| యథామమఘామమఘాస్వేవనిత్యంఽస్థి

త్మానముద్ధరేత్||౬౦||ఉద్ధవః||యశ్చైవమమబుధ్యేయంవదనోవదతాంవర||౬౧|| సుదుస్సహమమంమన్య
అత్తస్యసదతిక్రమమ్ | విమహమపివిశ్వాత్కప్రకృతిహింబలీయసీ || ముతేత్వద్ధర్మనిరతాఁశాం
తాంప్రవృత్తరణాశ్రయః||౬౨|| ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-ఏకాదశసకంధ-ద్వావింశోధ్యాయః. *
శ్రీమకః|| సప్తమాశంతఉద్ధవేనభాగవతమాఖ్యేదాశాహాః||మువభః | సభాజయభృత్యవచో
ముకుందప్రమాబభాషే శ్రవణోద్వీర్యః||౧||శ్రీభగవాః| బాహాస్సత్యససహ్యత్రపాధువైఽదుఃఖ
నెరితైః|దురుక్తేభిఃసమాత్మానంయస్సమాధాతుమీర్వరః|| ౨|| సరిభాతవ్యతేద్యఃపుమాబాచైరజ
హ్నైః||యథాతుదంతిమర్తృప్రాహ్యసతాంపరుషేవవః||౩||కథయంతిమహత్వన్యమితిహాసమిహృ
ద్భవతమహంవణాయమ్యమినిబోధమసమాహితః||౪||కవదిప్యతుణాగీతంపరిభూతెనదుఃఖనైః|పుర
తావృత్తియైక్రేనవిపాకంనిజకర్తృణామ్||౫||అవంతిషుద్ధిజఃశ్వేదాసీనాధ్యతమశ్చిత్రియా| వాద్రావృత్తిః
దర్శ్యశ్చకామీలుభ్యోతకోవనః||౬||జ్ఞాతయోగిథయస్తస్యవాక్త్రేణావ్యసంధతాః| శూన్యావసంధత
త్సాహంకాలికామైరసంధతః||౭||దుశ్శీలన్యకదర్శస్యప్రహ్యంఁతేపుత్రబాంధవాః| దాశీమహితో
భృత్యావిషణ్ణానావరకప్రియమ్||౮||తస్యైవంయతువిత్తవ్యమ్యురివ్యోభయలోకతః|ధర్మకామవిహీ
నస్యమక్రధ్రుఃపంచభాగినః||౯||తదవధ్యానవిప్రప్రపుణ్యసంధస్యభూరిదిఅథోవ్యగచ్ఛేదగం
బహ్వయాసపరిశ్రమః||౧౦||జ్ఞాతయోగ్యహూకిందితి-చిద్ధస్యవఉద్ధవః| దైవఃకాలతఃకిందిద్భృ
హ్నబంధోన్యపాథికావత్||౧౧||సప్తంప్రవిశేనప్రేథమకామవివజ్జితః| ఉపేక్షితస్సర్వజనైశ్చ
నైమాపమరత్యయామ్||౧౨||తస్యైవంధ్యాయతోద్విగ్ధంనప్తరాయస్తవస్వనః|ఖద్యతోబాష్పకంతస్య
తాపరుషోక్తిశూపాశ్చివః-తుదంతివృద్ధయంతి-తథాఇతరేభాణానతుదంతి-అతస్త్వేస్తథానతవ్యతభిత్వథః || ౩ || త

థాపిమయావత్సమాజ్ఞేరుపాయైఃసర్వంసోఘంశక్యతత్సభిప్రాప్యేణెతిహాసంప్రస్తేతి|కథయంతీతి || మహద్భా
భవతితథా-పుణ్యమితిహాసంగాధాంకథయంతి||౪||౫||సతుభిక్షుఃపూర్వంధనాధ్యోక్తచ్ఛాన్|దీతస్యధనస్యవాశేవసం
తవ్యమానోనివిణ్ణస్సన్నప్రజ్యభిక్షామటదుఃఖనైరుపక్రమః|ప్రస్తుతోపయోగినీంగాధామగాయతేతివక్తుం
గస్యచరితమాహ|అవంతిష్యితి|అవంతిషుమాశవేష-వాతాఁకృషివాణిజ్యాదిరూపావృత్తిరస్యసః - కదర్శ్యస్తప్ర
తాచక్రః||శ్లో||అత్సానంధర్మకృత్యంవపుత్రీదారాంశ్చపీడయశ్చ|దేవతాతిథిభృత్యాంశ్చసకదర్శ్యఇతిస్త్రుగతి||౬||జ్ఞా
తయతితి|తస్యయేజ్ఞాతయోబాంధవాః-అతిథయోఅధ్యసీనాశ్చ- తెననాదితాతత్వథఃశూన్యావసంధధర్మకామహీ
నేయహాదేహీవా||౭||౮||తస్యేతి|యత్రాణాంవిత్తవివకేవలంరక్షణీయంవిత్తంయస్య - పంచభాగినఃపంచయజ్ఞదేవ
తాః|| ౯|| తదితి| తెషామవధ్యానమనాదరః|తేనవిప్రస్తోవిశీణఃపుణ్యస్యసంధఃఅథలాభమాత్రహేతురంశోయ
స్యతస్యబహ్వయాపైఃకృష్యాదిభిఃకేవలంశ్రమోయప్రకాశః||౧౦||కుతోనిధనమగచ్ఛత్రాప్రహా||జ్ఞాతయతితి|దైవతః
గృహదాహాదినా-కాలతఃనిభాతధాన్యాదినా-స్థానంపాథికానానాంచద్వందైక్యంతస్మత్||౧౧||౧౨|| తస్యేతి| నప్త

రాయఃసప్తఃరాయఃఅథాయస్యతస్య-తపస్వినఃసంఠ-ప్రస్య॥౧౩॥సఖి॥మేమయా-ఆత్మాదేహః-వృద్ధేనానుతాపి-
 తః-ఘనతాపంప్రపంచయతి-నధర్మాయేత్యాదివా-యస్యకుద్యతఃఅథాయాసస్తేనమయా॥౧౪॥ప్రాప్తేజేతి॥సర-
 కాయదసత్వప్యథేదగ్నాననుష్ఠానాత్॥౧౫॥యశశ్చితి॥శ్చిత్తంశ్చేదకువృత్తిం॥౧౬॥అథాస్మేతి॥సిద్ధేవ్యథేతస్యేత-
 షేనానందఃనేనాశోపభోగయోద్వేగంధైక్యం-నాశేడివభోగోచేత్యథః-సాధమోతా-మయోరాయాసః-తత-
 స్త్రాసఃదింతాచ-నాశేభగ్రిమశ్చి॥౧౭॥కించ॥స్తేయమితి॥౧౮॥పరశ్చితి॥అథప్రాప్త్యథా-స్తేయాదయఃపదనధాః-
 ప్రాప్తైథేదస్తేయాదయోవ్యసనే-స్పృహనవ-తత్రవ్యసనానిస్త్రీద్యూతమద్యవివయాణిశ్రీణి॥౧౯॥భేదవైరస్పృహఃప్ర-
 పంచయతిద్వాభ్యాం॥భిద్యంతశ్చితి॥భిద్యంతేన్నేహంజ్యోతి-కథంభూతాపికాస్నిద్ధాఃపశేవకప్రాణాఃతేచతేలస్ని-
 ద్ధాఃఅతిప్రియాశ్చేద్యథాఃకుతఃకాశినాపుంప్రయమామః-వింశతవరాటికాఃకాశిఃతయా॥౨౦॥అథేనెతి॥సం-
 రిద్ధాఃకుభితాః-స్పృధఃస్పృధామానాః॥౨౧॥ఇమాతావదధానిస్తానామేతేనధాఃపరలోకేవ్యనధాఃఎవతేమామిత్యా-
 హశ్రీభిః॥లభ్యేతి॥మానుష్యంజన్మతత్-తత్రాపిద్విజాగ్ర్యతాం-బ్రాహ్మణ్యం-స్వాధాంఘ్రింఆత్మహితంనకుర్వంతి

నిర్వేదస్సునుహానభూత్॥౧౩॥సచాహదమహేమాకప్తంవృధాత్మామేనుతాపితః॥నధర్మాయనకామా-
 యయస్యాథాయాసకుద్యతః॥౧౪॥ప్రాప్తేజాథాఃకదర్యాణాంననుభూయకదాచన॥ఇమాచాన్వేష-
 తాపాయమృతస్యనరకాయద॥౧౫॥యశోయశస్వినాంశుద్ధంజ్ఞాన్యాయేగుణినాంగుణాః॥లోభస్స-
 లోప్సేతాకామాంతిశ్చిత్తంరూపమివోజితమ్॥౧౬॥అథాస్యసాధనసిద్ధతేషామేరతఃతేవ్యయ॥నా-
 శోపభోగఆయాసస్త్రాసశ్చింతాభగ్రిమోన్యతామ్॥౧౭॥స్తేయంహింసానృతందంభఃకామఃక్రోధస్త-
 యోమదః॥భేదోవైరమవిశ్వాసస్సంస్పృధావ్యసనానిచ॥౧౮॥పతేపంచదశసంధాహృథామూలా-
 మతాన్యతామ్॥తస్మాదనధామథాఖ్యంశ్రేయోధీహూరతస్త్యజేత్॥౧౯॥భిద్యంతేభ్రాతరోదా-
 రాఃపితరస్సుహృదస్తథాపికాస్నిద్ధాఃకాశినాసద్యస్సర్వేఽరయఃకృతాః॥౨౦॥అథేనావ్రీయసా-
 ప్యేత్రేసంరథాదీప్రమన్యవఃత్యజంత్యనూన్స్పృహంఘ్రింసహసోగ్నిజ్యసాహృదమ్॥౨౧॥లభ్యాజ-
 న్నామరప్రాధ్యంమానుష్యంధిద్విజాగ్ర్యతామ్॥తదనాద్యత్యయేస్వాధాంఘ్రియంత్యశు-
 భాంగతీమ్॥౨౨॥స్వగాఢపవగయోద్వేగం-ప్రాప్యలోకమిమంపుమా॥త్రవిణ్ణోనుపజ్జేతమ-
 త్యోఽనధాస్యథామని॥౨౩॥దేవపితృభూతానిజ్ఞాతిబంధూంశ్చభాగినః॥అసంభిజ్యచాత్మానం-
 యక్షుదిత్రైపత్యధః॥౨౪॥వ్యథాయాథేహయావత్తంప్రమత్తస్యవయోబలమ్॥కుశలాయేనసిద్ధ్యం-
 తిజరతఃకిన్నసాధయే॥౨౫॥కస్మాత్సంక్షిప్తతేవిద్వాన్వ్యథాయాథేహయాసకృత్॥కస్యచిన్ద్రాయ-
 యానూనంలోకోయంసుపిమోహితః॥౨౬॥కింధనైధావదైర్వాకింకామైర్వాకామదైరుతమృత్యునా-
 గ్రస్యమానస్యకర్మభిర్వృతజన్మదైః॥౨౭॥నూనంమేభగవాన్ప్రీతస్సర్వదేవమయోహరిః॥యేననితో-
 దశామేతాంసర్వేదశ్చాత్మనఃస్థవః॥౨౮॥సోహంకాలావశేషేణశోషయిష్యేంగమాన్యనః॥అప్రమత్తోఽ-
 లస్వాథేయదిన్యసిద్ధతత్త్వని॥౨౯॥తత్రమామనుమోదేరదేవాస్త్రీభవనేశ్వరాః॥ముహూర్తే

యే-తేలశుభాంగతయంతి॥౨౨॥అమరప్రాధ్యతాందశాయన్నాహ॥స్వగేతి॥లోకందేహం-అనుపజ్జేతతస్స-
 క్తింకుగ్యాత్॥౨౩॥దేవేతి॥ఋషయోమనుష్యయజ్ఞబ్రహ్మయజ్ఞయోఃదేవతాః-దేవపితృభూతానీతరేషు-జ్ఞాతయః-
 సగోత్రాః-బంధవోవివాహాదిసంబంధాస్తా-అన్యాంశ్చభాగినఃభాగావోఽ-ఆత్మానంచలసంవిభజ్యఅన్నాదిభి-
 రసంతప్యః॥౨౪॥ఎవంవివృత్యానుతప్యమానలహ॥వ్యథాయేతి॥వ్యథాయాథేహయాప్రమత్తస్యమమిద్రాదిగత-
 మితిశేషః-యేనపిద్రాదిసాకుశలాఃవివేకసిద్ధ్యంతిముచ్యం-జరతోవృద్ధః॥౨౫॥అన్యమపిస్వసద్యశంశోచతి॥కస్మా-
 తి॥కస్మాదేవమనధాఃవిద్వానపిసంక్షిప్తతే-కారణంసంభావయతి-కస్యచిదితి॥౨౬॥ననునాయంమోహిణఃశక్తి-
 కింతుధనాదిప్రయాభోగాదివిషయసంపాదనేచ్ఛయాచేత్యతః॥కిమితి॥ఉతపునరపి॥౨౭॥ఇదాన్సంపన్నవివేకః-
 సంహృత్యన్నాహశ్రీభిః॥నూనమితి॥యేనప్రీతేనాన్యసఃస్థవయాహోనిర్వేదశ్చభవతి-సహరిమేనూనాప్రీతి-
 సఖి॥అంగంశోషయిష్యేతపసా-యద్వా-విద్యయాలయంనేవ్యామి-యదిస్యాతా-లోవశేషస్తప్యోన్యేవేపిద్ధ-
 స్త్యజ్యస్య-అథలేన్యాథేధగ్నాదిసాధనలప్రమత్తస్య॥౨౯॥తత్రేతి॥అనుమోదేరదేవాన్యజ్ఞా-
 దేవైరను

మోదితోపిజరతఃస్వేత్సేనకాలేనకంసాధయన్యతిత త్రాహ-మహ్యై నేతి॥౩౦॥ ఇతి॥ అభిప్రేక్ష్యనశ్చిత్వ-ఆవంత్యః
 ఆవంతీదేశసంభవః-హృదయగ్రంథీఅహంకారాదీ॥౩౧॥ సత్యైః॥ అసంగఃఆనందీశూన్యః-అలక్ష్మిఃశైవ్ర్యమవ్యోత
 య॥౩౨॥ తమితి॥ ప్రవయసంప్రసంగం-అవధూనంమలినం-పర్యభవకాలవమేనరే - హేభద్ర-పరిభూతిభిస్సరసా-రైః॥
 ౩౩॥ పరిభవానెవదశయతిసప్తభిః॥ కేదదితి॥౩౪॥ ప్రదాయేతి॥ భోభగవత్గృహజైతదర్శి తానప్రదాయపునశ్చాదయః॥
 ౩౫॥ అన్నమితి॥ అన్నేమూత్రయంతి-మూర్ధానిచస్థివంతిపూతా-రేణశ్లేష్మణఃప్రక్షిపంతి॥౩౬॥ ౩౬॥ బద్నంతి॥
 క్షిపంతినందంతి-నిందామేనాహ-ఎషభమధ్వజస్త్రిదండలింగోపజీవీ - శతోలోకవంశకఃతదేవాహుః-క్షిణవిద్రుగభి॥
 ౩౭॥ అహూతభిః॥ మహోసారఃఅతిబలీ॥౩౮॥ ఇతి॥ మర్త్యతయంతినమర్యభోవాయాంముంచంతి- బంధుఃశృంఖలై
 ర్నిరురుధుః-కారాగృహోదమద్విజంతుః శాలికాదయిధా॥౪౦॥ ఎవమితి॥ భౌతికందుజావాదికృతం - దైవికంజ్యోతిరాదిని
 మిత్తం-దైవికంశీతోష్ణాదిభవం-దిప్తందైవప్రాప్తం॥౪౧॥ పరిభూతభిః॥ ధర్మాత్పతయద్భిఃపరిభూతోపి - సాత్వికీం
 ధృతిమాస్థాయ-స్వధర్మఎవస్థితిః-ఇమాంవత్క్రమాణాం గాధామగాయత-సాస్వికీధృతిశ్చ-గీ॥౪౨॥ దృత్యాధ్యయాధా
 రయతేమనఃప్రాణేంద్రియక్రియాః॥ యోగేనావ్యభిచారిణ్యాధృతిసాపాథకసాత్వికీప్రృతేః॥౪౩॥ తామేవదోదశ

నన్రన్నలోకంభట్వాంగస్సమసాధయత్॥౩౦॥ శ్రీభగవాన్ ॥ ఇత్యభిప్రేక్ష్యనసాహ్యవంత్యోద్వి
 జసతేమః॥ ఉన్నచ్యవృగయగ్రంథీశాంతోభియురధూన్యః॥౩౧॥ సచచారమహిమేతాంసంయ
 తాత్మేంద్రియానిబంధితోధానగరగ్రామానసంగోలలక్షితోవిశత్॥౩౨॥ తంవై ప్రవయసంభిక్షు
 మవధూతమసజ్జనాః॥ దృప్తాఃపర్యభవకాప్రవహ్యైఃపరిభూతిభిః॥౩౩॥ కేచిత్ప్రవేణుంజగృహురేకే
 పాత్రకమండలూపీతంచైకైతత్సూత్రంచకంధాంచీరాణికేవన॥౩౪॥ ప్రదాయచపునస్తానిదశితా
 న్యాదమన్తునః॥౩౫॥ అన్నంచభైక్షసంపన్నంభుజానస్యసరితైః । మూత్రయంతిచపాపిష్టాఃస్థివం
 త్యస్యమూర్ధాని॥౩౬॥ యతవాచంచాయంతితాదయంతినవక్తీచేత్ । తజాయంత్యపరేవాగ్భిఃస్తేవో
 యమితివాదినః॥౩౭॥ బద్నంతిరజ్జ్వలంతేచిద్బద్ధతాంబధ్యతామితి । క్షిపంత్యైకైవజానంతి హ్యేషధ
 ర్మధ్వజశ్శరః॥ క్షిణవిద్రుగభూంవృత్తిమగ్రహీత్వజమోయ్యైః॥౩౮॥ అహూతమమహోసారోధృతి
 మాగిరిరాడివమానెనసాధయత్యథాంబకవద్వధనిశ్చయః॥౩౯॥ ఇత్యేకేవిహసం త్యేనమన్యేమర్త్యా
 తయంతిచ॥ తంబంధుర్నిరురుధుర్యథాశ్రీదనకంద్యజం॥౪౦॥ ఏవంసభౌతికందుఃఖందైహికందైవికంచ
 యత్ । భాక్త్యమాత్మనోదిప్తంప్రాప్తంప్రాప్తమబుద్ధ్యత ॥౪౧॥ పరిభూతభిః॥ ధర్మాత్పతయద్భిఃపరిభూతోపి
 రాధమేః॥ పాతయద్భిస్సృద్ధర్మస్థోధృతిమాస్థాయసాస్వికీమ్॥౪౨॥ భిక్షుః॥ నాయంజనోమేమఖదుఃఖ
 హేతుర్నదేవతాశ్చగ్రహశ్చకాలాః॥ మనఃపరంకారణమామనంతిసంసారచక్రంపరివర్తయన్యత్ ॥
 ౪౩॥ మనోగుణాన్వైస్సృజతేబలియస్తతశ్చకర్మాణిపిత్తుణాః॥ జ్ఞానికృష్ణస్యతిలోహితానితేభ్యస్స
 వర్ణాస్సృతయోధవంతి॥౪౪॥ అహిహితామనసాసమీహతాహిరన్యయోమత్సృజన్తిచక్షే । మన
 స్సులింగంపరిగృహ్యకామాజుపన్నిబద్ధోగుణసంగతోసా ॥౪౫॥ దానంస్పృధర్షోనియమోయనశ్చ

శ్లోకీం గాధామాహ॥ నేతి॥ నచాత్మావాపిగ్రహదయః-మనఃపరంకేవలంసుఖదుఃఖయోఃకారణంచంతి ॥ ౪౬॥ మనసా
 హ్యేవపశ్యతిమనసాశ్చనోతీత్యాదిశ్రుతయః॥౪౭॥ పరివర్తనప్రకారమేవాహ॥ మనఃఇతి॥ గుణాగుణవృత్తిఃస్వజతి-తత
 స్తేభ్యఃగుణేభ్యః-శుక్లానిపాన్వీకాని-స్పృష్టానితామసాని - అహిలోహితానిరాజసాని - తేభ్యఃసవర్ణా-స్సత్త్వికా-ర్కాను
 రూపాః-స్పృగయఃదేవతర్యజ్నరాదిజాతయఃభవంతి॥౪౮॥ తహిమనససమీహసంసారస్వస్థాత్మనభిత్వాశంకాహ ॥
 అహిహితభిఃఅయనధాః-అవిద్యయామనసోధ్యాసేన-ఇయమాత్మచస్సంస్పృశః-నతుస్వతిః-యన్ప్రహితస్యేత్వరస్య
 సానాస్తి-కింగుగద్వతోజీవస్త్వేతి-తదేవాహ-మనసాసమీహమానెనసహనియంత్యత్యేననర్తమానోపిపరమాత్మాచ
 క్రిహంతి-యీసంగరహిణః-యతోహిరన్యయఃచిద్వాత్కీప్రధానః-కుఠిః-యతోమత్సృజఃమనఃజీవస్యసభానియంతా-
 అతఃఉత్తరైఃచిచ్ఛేదితీతిహితజ్ఞానెనకేవలంపశ్యతిత్యథాః-అతోసాపునరహంజీవఃస్సులింగంస్సుప్తాన్దృశ్యలింగ
 యతిద్యోగయతిసంసారమితితథా-అన్యఃపరిగృహ్యఅత్మత్యేనస్వీకృత్య-తస్యమనసాగుణైకకర్మభిస్సంగతస్సంబంధః
 గుణసంగాద్వా-కామాజుపన్నిబద్ధఇతి॥౪౯॥ అతామనోనిగ్రహీత్యతస్సంకృతంసాత్వత్ - తంచినాతుసర్వంత్యర్థమ

త్యాహద్వాన్యాం దానభితి స్వధర్మః త్వవై మి యోజుషః సర్వ తాని వికాదశ్యపవాసాదీని - అన్యానిచయావంతి
కర్మాణి వేతసర్వే ణియానానోగ్రహలక్షణాః అంతోనిష్ఠా ఫలంయేహం తేతథా-నమజ్ఞానాం గత్వంతేహం ప్రసి
ద్ధంతతాహ-మనసః సమాధిని గ్రహపవరోయోగః స్థానం ॥ ౧౬ ॥ సమాహితమితి ॥ అత్యుస్యమనస్సమాహితంభవ
తితస్యకింకృత్యమస్తి-వదేతివరం ప్రత్యుపదిశన్నివన్వయమేవాహ - అసంయతంవిత్తిస్తంజేత్ - యద్వా-ఽనశ్యేత్ ఆ
తస్మాది నానీయమానంచేత్ భవేత్ - తస్మాదవిభివానాదిభిః కినువరం ప్రయోజనంస్యాత్ సకించిదిత్యర్థః ॥ ౧౭ ॥
నన్వితరేంద్రియజయః ప్రయోజనంస్యాన్నేత్యాహ ॥ మమోవశ్యతి ॥ దేవాఇంద్రియాణి తదగ్నిస్తా తారోవా- భీష్మః యో
గినానుపిభయంతి ॥ ౧౮ ॥ మనోలక్షణోదేవః కుతః-సమాధిబాధపిబలితోపివాసహీయా-అనిస్తం యోవశవత్రినంకు
ర్యాత్-సపవదేవదేవసర్వేంద్రియజేతాభవతి-నాన్యః-తథాచ ॥ శ్రు ॥ మనసోవశేసర్వమిదంబహువ-నాన్యస్యమనో
వశమన్వయాయ భీష్మహి దేవస్సమాసస్సహీయానితి ॥ ౧౯ ॥ అతః తన్ని గ్రహవ్యతిరేకే ఇతి ॥ ౧౯ ॥ గ్రహం
ధాత్వాహ ॥ ఇమితి ॥ అసన్యాసాగాదయోవేగాయస్యతం - అతవివలకుంతుదం అరుమనాతాత్తదతివ్యభయతితితి
రుంతుడః తం-తత్ - నెతిచ్యేతః-గంధవిజ్యఅభిజిత్వాగతః-తః-యే-కేదన్త త్యాః-తైశ్చిత్తైశ్చైస్సహ అసద్విగ్రహం
కుర్వంతి-తత్రతత్రానుకులప్రశంబాదీ అన్యామితాగ్రీడికకుర్వంతి- తేమూ ధాత్వాన్యర్థః ॥ ౨౦ ॥ తింత్యానేన
ప్రకారేనసంసారేభ్యమంతి త్యాహ ॥ దేహమితి ॥ మమోమాత్రపరిశ్రమిత్తమనుస్సదేహమహమితిపుత్రాదిదేహం

శుశ్రీంతచకర్మాణిచ సద్వృత్తాని సర్వేణమనోగ్రహలక్షణాంతాః పరోహియోగోమనస్సమాధిః ॥
౧౬ ॥ సమాహితంయస్యమనః ప్రశాంతం దానాదిభిః కింవిదతస్యకృత్యమ్ ॥ అసంయతంయస్యమమోవిస
శ్చేద్దానాదిభిశ్చేదవరంకీమేభిః ॥ ౧౭ ॥ మనోవశేనేహ్యభవంశ్చదేహమనశ్చనాన్యస్యవశంసమేతి ॥
భీష్మహి దేవస్సమాసస్సహీయాన్యాయంత్యాద్వ్యతంతంసహిదేవదేవః ॥ ౧౮ ॥ తింత్యాన్యాయంత్రానుస
హ్యవేగమరుంతుదంతన్నిజిత్వకేదత్ ॥ కుర్వంత్యసద్విగ్రహావత్రమత్యైర్ద్రుత్రాణ్యుదాసీనాంప్రూ
శ్చమూఢాః ॥ ౧౯ ॥ దేహంమనోమాత్రమిమంగృహీత్వామమాహమిత్యంభయోమనుష్యాః ॥ విషోహాను
స్యోయమితిభ్రమేణవరంతపారేతమసిభ్రమంతి ॥ ౨౦ ॥ జనోస్యహేతుస్సుఖదుఃఖయోశ్చేత్సి-మా
త్సనిశ్చప్రసాభామయోస్తత్ ॥ జహ్యంక్వదిత్యాన్వందశతిస్వదభ్యస్తద్యేదనాయాంతమానుష్య
త్ ॥ ౨౧ ॥ దుఃఖస్యహేతుర్వదిదేవతాస్తకిమాత్సనస్త్రవీకారయోస్తత్ ॥ యదంగమంగేనసహస్యతే
క్వదితుగ్రహ్యతః స్తైశ్చురుషస్తతోన్యః ॥ ౨౨ ॥ ఆత్మయదిస్యాత్సుఖదుఃఖహేతుః కినున్యతప్రత్రజప్తభా

వః సహ్యత్సనోన్యద్యదిత్యపాస్యాతుగ్రహ్యతకస్తాన్ననుఖంనదుఃఖం ॥ ౨౩ ॥ గ్రహానిమిదంసుఖదుః
చమమేతిస్వీకృత్య- తమసంసారే ॥ ౨౦ ॥ తదేవమనసవివసుఖదుఃఖకారణమిదమపాద్యేదానీంజనాదీనాంషణ్ణాను
కారణత్వంపట్టిః ప్రవచయతి ॥ జనఇతి ॥ అత్రచఅన్నిన్నపివయే-ఆత్మనఃకిం - సకించిత్ - సుఖదుఃఖకర్మాత్వంత్యం-
శ్చాత్వంచనాస్తీత్యర్థః ॥ కుశిశ్యతీతం- భోమయోధూమవికారయోదేహహయోస్తత్ - నత్వా
న్యః- అమూతాస్యాక్రియస్యహనాదిమకర్మత్వకర్తృత్వానుపపత్తేః - తథాపిదుఃఖమూత్సపర్యంసాయేవెతిచే
త్-పవసహ్యత్సనండిభయప్రాప్తేకత్వాన్నగోపవిషయోస్తీతిస్వస్వప్నం తేనదర్శయతి- జహ్యమితి ॥ ౨౧ ॥ దుఃఖ
స్యేతి ॥ యదిదేవతాః- అస్తునామ- గత్రాపివయే - ఆత్మనఃకిం - యతోవికారయోవిక్రియమాణయో దేవత
యోస్తత్ - హస్తేనముఖభివతే తేననాహస్తే ద్ద్యైతదభిమాని సోవహీన్నగ్రయోరేవగత్ - నన్వవిక్రియ
స్యానహంకారస్యాత్సనః - దేవతానాంచసర్వదేహీవ్యభేదాన్నకోపవిషయోస్తీతిస్వదేహదృష్టాంశమాహ-యదితి-
యత్ యదానింగదేవతాద్విశానం హస్తముఖాది - అతవపపూర్వత్రదేవతానగిష్టాన భూవికార దంతోదాహర
ణం ॥ ౨౨ ॥ ఆత్మేతి ॥ ఆత్మనఃసుఖదుఃఖాద్యాకారపరిణామః అతపవహేతుయోగిన్యాదాత్మా - తస్మాత్త్రగన్తి
స్సయే అన్యభిః కిం-సకించిదన్యతోభవతి- యస్తేకుప్యేదిత్యర్థః-యతోజవసస్వభావః- సన్వాత్సనప్రథాపరిణామః
అన్యనిమిత్తాభవతి-అతోస్తికోవః-మయఇతిచేత్-తత్రాహసహీతి- ఆత్మవ్యతిరక్తంనాస్త్యైవ-యదిస్యాన్వస్తీతి-ప్రతీయ
త- తస్మాత్తన్యమైవ-అః-కస్తాద్దేహో-ప్రధ్యు-యతోనాస్తినిమిదం-నచసుఖందుఃఖంచెత్యర్థః ॥ ౨౩ ॥ గ్రహాభిః ॥
గ్రహవయేవసహ్యత్సనఃకిం - యతోజన్యతఇతిజనోదేహస్తస్యైవ-జన్మలగ్నాపేక్షయాదాదృశాప్రమాదిరాశిస్థాస్తే

సుఖదుఃఖయోనిమిత్తంభవంతి-కించ-అంతరిక్షస్థైర్గ్రహైస్తత్రస్థస్యగ్రహస్త్వైవపాదాధాది దృష్టా యిభైః

దాంవదంతిదై వజ్ఞాః-నతు గ్రహకోణాదిమృతస్యతద్వైజ్యగోచరస్యపురుషస్య - గ్రహగత్యైవవశీదాశ్చగ్నాన్వ
న్నేదేహేతస్యాభిమానాన్భవంతి-అతఃపురుషస్తతో గ్రహతో దేహోచ్ఛాన్యఃకస్తైస్త్రుద్యత||౫౪||కర్తేతికర్మహేతుశ్చే

త్ - అస్త్విన్యనూయోవగనుః కమైవనాస్తి-కుతస్తస్యహేతుత్వమితి-గదాహ - హియస్మాత్గ్రహుషకస్యజడాజడ
త్యైస్సతస్యాత్ - జడత్వాద్వికారిత్వాపవత్తేః-అజడత్వాద్విహితానుసంధానతఃప్రవృత్తిసంభవాత్ - అచిత్ జడోదే
హః-అతస్తస్యప్రవృత్తినివాసంభవతః-పురుషస్త్రసువణాశుద్ధజ్ఞానస్వరూపః-అతఃకస్తైస్త్రుద్యత్ - యతః సుఖదుఃఖ

యోరుప్పలభూతంకమైవనాస్తి||౫౫||కాలభి||తత్రకాలవత్సవీఅప్తినఃకించ-యతోసాకాలాత్మకఏవ-బ్రహ్మాంశత్వా
త్ స్వాంశస్యస్వనిఃపీడానాస్తి-అగ్రదృష్టాంతఃనాగ్నైర్దేహోస్తదంశస్యజ్వాలాదేస్తాపఃదాహతానాశోనాస్తి-తత్రా
పాశిభూతకాంతోకథాహోన్నాశస్సృజితదృష్టాంతాంతరమాహ హేమస్యతప్తైస్థ్యంతదంశభూతస్య తుమారకణస్య
నాశకంనస్యాదిగన్ధః-కించ-అస్తాంలంశత్వం-వస్తుతఃపరపవాయం-నవరస్యద్వంద్వంసుఖదుఃఖాదికానుస్థీ||౫౬||త
నంపదేతేహేతవఃప్రసద్ధానిరస్తాః-యదికల్పిద్ధేత్వంతరముద్భావయేత్ -తదపివస్తుసహిమాపేక్షాయాః ససంభవతీ
త్యాహ|| నెతి||నన్వపరోదుఃకథమవహ్నాయితతత్రాహ- యధేతి- సంస్మృతిమవిద్యమానామేవరూపయతిప్రకాశయ

అయోశ్చైతిమాత్మనోజన్యజనస్యతే||గ్రహైర్గ్రహస్త్వైవవదంతిపీడాంక్రుధ్యైతకస్తైపురుషస్త
తాన్యః||౫౪||కర్మాస్త్రహేతుస్సుఖదుఃఖయోశ్చే-గ్రహాత్మనస్తద్ధిజడాజడత్యే||దేహస్తద్విత్పురుషోయం
సువర్ణఃక్రుధ్యైతకస్తైనసోకర్మమూలం||౫౫||కాలస్త్రహేతుస్సుఖదుఃఖయోశ్చేతిమాత్మనస్తత్రైతదా

న్యకోసా||నాగ్నైర్దేహితాపోనహిమస్యతత్సృక్రమైర్ద్యైతకస్తైనవరస్యద్వంద్వమ్||౫౬||నకేనదితాన్వ
పికథంచనాస్యద్వంద్వోవరాగఃపరతఃపరస్య| యథాహమస్సంస్మృతిరూపిణస్సృజేపప్రబుద్ధోనవిభే

తిభూతైః||౫౭||ఎతాంసప్రస్థాయైరాత్మనిష్ఠామధ్యాసితాంపూర్వతమైర్మహాపీఠభిః| అహంతరిహ్య
మిదురంతపారంతమోముకుందాంఘ్రినిపేవయైవ||౫౮|| శ్రీభగవాన్ || నిఃకద్యనష్టప్రవిణోగతక్ష
మఃప్రప్రజ్యగాంవయటమానభిః|| నిరాకృతోసద్భిరపిస్వధమాకదకంపితోమూంమునిరాహగా
థాం||౪౯||సుఖదుఃఖప్రదోనాన్యఃపురుషస్యాత్మవిభ్రమాః|మిత్రోదాసీనరిపవస్సంసారస్తమసఃకృతః||
౬౦||తస్మాద్గర్భాత్మనాశాత్సగృహణమనోధియామయ్యావేశితయాయుక్తవతావాద్యోగసంగ్ర
హః||౬౧|| యపితాంభియుణాగీతాంబ్రహ్మనిష్ఠాంసమాహితః | ధారయన్త్రాయోశ్చ్యోగద్వం
దైవైవైవాభిభూయతే||౬౨|| ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్కంధే - త్రయోవింశోధ్యాయః**

అథతేసంప్రవత్యమిసాంఖ్యంపూర్వవిశిష్టిమ్| యద్విజ్ఞాయపుమానద్యోజవ్యదైక్రత్వికంభి

తీతిధా-అస్యఅహమిహంకారస్య-యథాస్యాత్ - నతథాపరతఃప్రకృతేఃపరస్యాత్మనోద్వంద్వసంబంధఃఅహంకార
సమస్తోస్తినవాస్తవభిర్యథాఃఏవంప్రబుద్ధాయఃసభూతైఃకృత్వానవిభేతి||౫౭|| అత్రాహమప్యేగయైవ పరమాత్మనిష్ఠ
యాతరిహ్యమీత్యాహ||ఏతామితి||సోహమిత్యన్వయః-సన్నియంనిష్ఠైవకథంభవేస్తదాహ-ముకుందేతి||౫౮|| ప్రస్తావే

ససహగాథాథాంసంక్షేపతోదర్యయతిద్యాభ్యాం||నిర్విద్యేతి|| ఇథింపజ్జత్రవిణోగిర్విద్యగతక్షమః-ప్రప్రజ్యగాంవర్య
టా-అసద్భినిఃకాకృతోపిస్వధర్మాదకంపితః-సమునిః-అమూంగాథామాహేత్యన్వయః|| ౫౯|| సుఖేతి| మిత్రోదాసీన
రిపవఃసంసారస్ఫుర్వోపేవ-తమసఃఅజ్ఞానతః-అత్మనోమనసోవిభ్రమమాత్రైకృతః-నతాత్మైక్యభిర్యథాః|| ౬౦|| ఉక్తం
ద్వంద్వసహనోపాయముపసంహంతి||తస్మాదితి|| ౬౧|| మనోనిగ్రహశక్తిపవిత్రచ్చైవణాదిపృథస్తభులం పాప్రోక్షితీ
త్యాహ||యతి||ద్వంద్వైస్సుఖదుఃఖాదిభిః||౬౨||శ్లో||భియుగీతాంఫలంకృత్వాభక్తిదిత్రగతోహరిః| మోహంఘ్నుని
హాభాతిపరమానందరూపతః|| ఇతిభావాథాదపికాయాం - శ్రయోవింశోధ్యాయవ్యాఖ్యాః*****
శ్లో||చతుర్వింశేతుసాంఖ్యనమనోమోక్షానివార్యై|అత్మనసర్వభావానామాగమాపాయదింతయా|| స్వపదద్వం
ద్వభక్తానామద్వంద్వత్వాయసంయుమమ్|దిత్తస్యోక్తాప్రసఃకృష్ణస్సాంఖ్యత్రాహతగ్రాతే||అద్వితీయాత్మరమా
న్వినోమాయయాప్రకృతిపురుషద్వారా సర్వందైక్రముదేతి-పునస్తతేగ్రీవీయతే - ఇతివమమనందధానస్యద్వం

దృభ్రమోఽవర్తత్యతివస్తుంసాంఖ్యంప్రస్తేతి||అథేతి|| పూర్వైక్వికపిలాదిభిర్నిశ్చింతం-వైక్వికంభద్రమిద్రం - భృ
 మంసుఖమఃఖాదిహవం||౧||అసీతి || అథాశబ్దఃకాశ్చ్యే-జ్ఞానంప్రప్తా-తేనదృశ్యకృత్యోన్మద్యథః - అవికల్పితంవిక
 ల్పభూత్యమేకమేవప్రహృత్యవలీనమాసీతిభ్యథః-కదేత్యపేక్షాయామాహ - అయ్యగేయగేభ్యఃపూర్వంప్రళయశ్చ
 త్యర్థః-తథాఅదౌయగ్యతయ్యగంతస్సంతస్స-అన్యదాపి-యదావివేకనిపుణాజనాభవంతి-తదాపితేహంభేదాస్సూత్రైః ||
 ౨||దిదితి||తద్భూహత్ బ్రహ్మ-వాక్యమోగోచరంయథాభవతితథా-మాయాదృశ్యంఫలంతత్త్రికాశఃతద్రూపేణమా
 యావిలాసరూపేణవా-ద్విధాసమభవత్ || ౩ || తయోరితి|| తయోద్విధాభూతయోరంశయోమథ్యే - ఉభయా
 ద్వికాకార్యకారణరూపిణీర|| తయో||అభవతాభివ్యక్తాభూతుః-మయావరమేశ్వరేణజీవాదృప్తప్రయంతృత్వాత్
 స్ఫుష్టేపురుషాసుమతత్వం-యద్యా-స్యస్యైవప్రకృతీక్షణరూపాయాపురుషావస్థా-తదనుమతేనతద్వాదేత్యర్థః ||
 ౫||తేభ్యః||సూత్రంక్రియాశక్తిమాప్రథమోవికారః-తతోమహోజ్ఞానశక్తిః - నన్వయంనుహంనేవప్రథమో
 వికారఃప్రసిద్ధః||సూత్రాహ-జ్ఞానస్యక్రియాభవాత్సూత్రేణసంయుతఃసప్తర్థః - ఏకమేవతద్వైక్రియాజ్ఞాన
 శక్తిభ్యాంద్విధౌచ్యత్యితిభ్యథః - విమోహనఃజీవస్సృభృగుహేతుః-సజాతః ||౬||వైకారికీతి || యతస్తత్త్వాప్రా
 నాంకారణం-మనశ్చబేదదేవతానామపుష్పలక్షణం-దిదదన్తయఃదిదాభాసవ్యాప్తత్వాదుభయగ్రంధిహవత్తిజీవోపా
 ధిన్వందశితం-యద్యపి||శ్రు||తస్మాద్వావితస్మాదాత్మనతీకాశస్సంభూతశ్చాద్విశ్రుతేః ||శ్రు|| అన్ననయంహిసో
 వ్యమనశ్చత్యాదిశ్రుతేశ్చ-ప్రథమంధూతాజ్ఞాయంతే - తేభ్యశ్చాపవంఘృతేభ్యః||సూత్రాదిక్రమేణసమప్యేత్

మమ్||౧||అసీద్జ్ఞానమథోఅథామేకమేవావికల్పితమ్|యదావివేకనిపుణాదౌక్యతయ్యగేయగే||౨||
 తస్మాయాఫలరూపేణకేవలంభిక్తికల్పకమ్|వాక్యమోగోచరంనిత్యంద్విధాసమభవత్|౩||తత
 యోరేతతోవ్యాఖ్యఃప్రకృతిశోభయాన్వికా|జ్ఞానమన్యతమాభావపురుషససీధిధియతే||౪||తయో
 రజన్మత్త్వమితిప్రకృతేరభవదగుణాః|మయాసంయోభ్యవగాణాయాపురుషాసుమతేనవా||౫||తే
 భ్యస్సమభవత్సూత్రంనుహంసూత్రేణసంయుతః|తతోమహర్వతోజాహోయోహంకారోవిమోహనః||
 ౬||వైకారికీస్తైజసత్త్వామసశ్చేత్యహంత్రివృత్|తస్మాత్త్రైక్రియసనసాంకారణందిదదన్తయః||

౭||అథాస్తస్మాత్త్రతోజజ్ఞేతామసాదింక్రియాణిచ|తేజసాద్దేవతాససేకాదశచవైకృతాత్ ||౮||
 మయాసంయోదితాభావాస్సర్వేసంహత్యకారిణః|అండముత్పాదయామాసుర్మయతనముత్తమం||
 ౯||తస్మిన్నహంసమభవమండేసలిలసంస్థితౌ|మమనాభ్యామభూత్పద్మంవిశ్వఃశ్శంతశ్రీచాస్త్రభూః ||
 ౧౦||సోస్థుజస్తపసాయుక్తోరజసామదనుగ్రహత్ | లోకాశసపాలాన్విశ్వాత్మభూభూవస్సృష్టిరి

త్రిధా||౧౧||దేవానామోకాసీత్స్వర్భూతానాంచభవఃపదమ్ |మత్యాదీనాంవిభూలోకస్సిద్ధానాం
 కంలింగశరీరం-వంఘృతేభ్యశ్చబ్రహ్మాండం-తస్మా-వై రాజస్తదంతర్యామిలీలావిగ్రహఃక్షీరాభిశాయీనారాయ
 ణః-తస్మాభివత్సేవవైరాజస్యభోగవిగ్రహస్వభురాననః-తతోయథావసరమన్యేహంజీవానామావిధావతిప్రక్రి
 యా-తథాపి-దిత్వాభివ్యక్తిపూర్వకోహంకారః-తతోభూతేంక్రియాదివ్యవహరశ్చత్యేతావతామహదాదిక్రమేణస్ఫ
 ష్టిరుచ్యతే-తథాచాత్మగ్లో||మృల్లోహవిస్ఫులింగాద్యైస్సృష్టిర్యాయోదిత్యాన్యథా | ఉపాయసోనీవతారాయనాస్త
 భేదఃకథంచనేతి||౭||తస్మాత్త్రివిధాత్త్రివిధప్రపంచోష్పత్తిందశయతి||అథాశబ్దః|| తస్మాత్త్రైశ్చైవాదితస్మాత్త్రకా
 రణాత్ - తామసాత్తద్వారా-అథామహాభూతతాపోజజ్ఞేభగూవ - భూతానామావరణస్పృహవత్వాత్ - ఇంద్రి
 యాణిదశ-తేజసాత్ రాజసాత్ - తేహంప్రవృత్తిస్సభావత్వాత్-వైకృతాత్సాత్త్వికాత్ - దేవతాః||గ్లో||దిగ్వాతా
 ర-ప్రచేతోశ్చివహ్నిండ్రోపేంద్రమితికాః | చంద్రశ్చేత్యేకాదశ-చశబ్దాత్ మనశ్చ - తేహంప్రకాశస్సభావ
 త్వాత్||౮||మయేతి|మమవైరాజస్యాంతర్యామిణః||౯||తస్మిన్నితి||సలిలేసంస్థిత్యస్యసత్సలిలసంస్థితి - తస్మాదాసలిల
 సంస్థితావండే-శ్రీసారాయణతాపోలీలావిగ్రహేణసమభవంస్థిత్యర్థః-విశ్వఃఖ్యంలోకకారణభూతం- తప్రచా
 న్మభూఃచతురాననరూపేణభోగవిగ్రహేణపునరైవరాజవత్స్వత్వావిహృత్యర్థః||౧౦||సభితి|| రజసాయుక్తోమద
 మగ్రహస్తపసాన్మజత్-భూఃఅతలాదిసహితా-భవః-అంతరిక్షలోకః-స్వఃస్వర్గః-మహర్లోకాదేరపుష్పలక్షణం||౧౧||
 లోకస్థస్థిప్రయోజనమాహసాధేన||దేవానామితి | ఓకోనివాసః- పదంస్థానం-త్రితయాత్పరంమహలోకాది-

యామీరభఃఅనలాది ॥౧౨॥ ఏవంవ్యవస్థాయాంకారణమాహసాధానత్రిలోక్యామితి । త్రిలోక్యాంపాతాభాదిస
హితాయాంయోగాదికారణమ్యేనయథోద్ధరంమహలోకాదయః-చంద్రఃశ్రీవైకుంఠలాకః ॥ ౧౩॥ తత్రమగ్న
తివ్యతిరేకణేనరాగతయశ్చంబలాత్తత్వాహమయేతి ॥ వైకాంగ్యభావ-మయాకాలాన్తనాకాలశక్తీనాథాశ్రావ
రమేశ్వరేణకమఫలప్రదేనహేతుభూతేన - సునిప్రవాహసంపారే - ఉన్నజ్జటిఅనత్యలోకముద్రమాగతిః ॥ ప్రా
ప్నోతి-పునర్నివాజ్జటిఅస్థావరంసీచాగతిఃపాప్నోతి॥౧౪॥ సృష్టినికూపణస్యాద్వితీయాన్తప్రతిపత్తిభావ్యాత్తత్వే
తిపాదనాయకారణేనకార్యస్యవ్యాప్తిమాహ ॥ఐరితి ॥ ఉభయేనసంయుక్తఃవ్యాప్తః - తదేవాహప్రకృత్యేతి ॥౧౫॥
ఇదానీంకార్యస్యయఃఅదికారణం-అంగిఃలయస్థానంచ - నిస్సమధ్యంమధ్యావస్థాపిసంపద - వైప్రసిద్ధమ్మగుణా
దిష్టు-అతపవావ్యభిచారిత్వాత్ సపవసన్నేతరః-అలంగిహిమిథ్యాభూతకార్యస్యప్రేక్షతశ్రాహ - వికారభి- తైజ
సాఃకటకకుండలాదయః - పాక్షి-వాసులశరావాదయశ్చయథేతి ॥ ౧౬ ॥ నస్వేవంతిహింసకార్యంప్రతిపహదా
దీనానుప్యావ్యంతరూపత్వాన్యన్యత్వంస్యాన్తశ్రాహ ॥యతితి॥ యద్రూపముపదాయుడపాదానకారణతయాస్సి
కృత్య-పూర్వఃకారణరూపోమహదాదిభావః-పరంతపాంకాతాదికంభావం-వికురుతేస్యజతి - యథామృత్విఢోమృ
దముపాదాయస్యయంనిమిత్తభూతోఘటంస్యజతి-తద్వత్సంపన్నఃపూర్వస్యానుమంగః - కథంతిహింసప్రతికల్పే
వసత్యమిత్యాదిశ్రుతిస్త్రాహ- అదిరితి-యద్యదాయస్యాదిరంతశ్చవిద్యతేతదాతృత్వమిత్వభిధీయతే - శ్రుత్యా
పరమకారణస్యాన్తసంసృత్యత్వవివక్షయేత్యర్థః ॥ ౧౭ ॥ ననుతథాపిసర్వవికారమిథ్యాత్వేప్రకృతిమహాపురుషకాలా

త్రితయాద్వరం॥అథోపరాశాంనాగానాంభూమేరోశ్చజత్ప్రభుః॥౧౨॥త్రిలోక్యాంకతయస్సర్వాః
కర్తృశాంతిగుణాన్తనాంయోగస్యతవసన్నైవస్యాసస్యకతయోమలాః॥ మహాజనప్రపన్నత్వంభక్తి
యోగస్యమగ్నః॥౧౩॥మయాకాలాన్తనాథాశ్రావకర్తయుక్తమిదంజగత్ । సునిప్రవాహపత్యన్నిన్న
యోగస్యమగ్నః॥౧౪॥అనుభవాత్యోగస్థానోయోభావఃప్రసిద్ధః॥ సర్వోపుష్కలమసంయుక్తః
ప్రకృత్యాపురుషేణ॥౧౫॥యస్యయస్యాదిరంతోవైసవైమధ్యంపరిసరత్ ॥ వికారోవ్యవహారాణో
యథాతైజససాక్షివాః॥౧౬॥యమపాదాయపూర్వప్రభావోవికురుతేపరం । అచిరంతోయదాయస్యత
త్వత్వమభిధీయతే॥౧౭॥ప్రకృతిర్వ్యవస్థాపాదానమాధారఃపురుషఃపరః॥గుణాభివ్యంజకఃకాలోబ్రహ్మర
త్తితయంత్యహం॥౧౮॥సగఃప్రవర్తతేతావత్సర్వావర్త్యేణనిత్యతః॥ మహాగుణవిస్మయకార్యస్థినిత్యం
తోయావదీతమమ్॥౧౯॥విరాడ్మయాసాద్యమానోలోకకల్పవికల్పకః । పంచత్వాయవిశేషాయకల్పతే
భవనైస్సహ ॥౨౦॥ అన్నేప్రలీయతేమత్వమన్నంధానామలీయతే । ధానాభూమాప్రలీయంతే

వాంపుథకన్యత్యమేవవక్తవ్యం - అకార్యభూతానాంభిన్నత్వాత్రాధనుద్వితీయతా-తత్తాప్రసా ॥ ప్రకృతితితి ॥ అస్యస
తఃకార్యస్య-ఉపాదానంఉపాదానతయాప్రసిద్ధాప్రకృతిః - యశ్చతస్యాఅధారఃఅధిస్థాతాపరఃపురుషః-యశ్చగుణ
తోభేణాభివ్యంజకఃకాలః -తద్దితయంబ్రహ్మరూపోహమేవ-నతుపుథక్ - ప్రకృతేఃశక్తిత్వాత్ -పురుషకాలయో
రవస్థాకూపత్వాత్ ॥౧౮॥ ఏవంతావతాంబ్రహ్మయ్యవ్యభిచారాత్ బ్రహ్మైవసస్యమితి వక్తుంతస్యసృష్టికారణ
త్వేనాదానత్వముద్రాప్రమథ్యేపితవ్యైవస్తత్వముపపాద్యాంతే - అవధిత్వేనసర్వసందర్శయిష్యకానగ్గప్రవాహరూ
పాయాఃస్థితేరపధిమాహ॥సగః॥మహాబహుళః-పార్యావర్త్యేణపితృపుత్రాదిరూపేణ-నిత్యతఃఅవిచ్ఛేదేన- కిమ
థాంప్రవర్తతేతత్తాప్రసా-గుణేషువివిధగణాస్యజ్యత్యతిగుణవిస్మయజీవతదధాగదోగప్రయోజనః-కి-పర్యంగంప్ర
వర్తతే-యావత్స్థితేరంతః - సోపికిమవధిస్తదాహ - యావదీతమంపరమేశ్వరస్య - తావత్ ॥౧౯॥ ప్రత్యయంధిరూప
యతి॥విరాడితి ॥ విరాట్ బ్రహ్మాండం-మయాకాలాన్తనా-అపాద్యమానఃవ్యాప్యమానః-లోకానానుపారహఃకల్పః
సృష్టిప్రళయావివిధాఃకల్ప్యంతేయన్తః- తావావిశ్వన్తః కల్పయంతివాగధా-సంతధాభూతోపి - పంచత్వ
యపంచత్యభూపాయ - విశేషాయవిభాగాయకల్పతేయోగ్యోభవతి - ధంశానాంభూతానామైక్యరూపంతేషాంపు
థగ్భూతావత్ప్రసృత్యత్యర్థః ॥ ౨౦ ॥అత్ర ॥ శ్రు ॥ తన్నాద్వాపితన్నాదాన్తనఅకాశస్సుంభూతః - అకాశాద్వా
యః - వాయోరగ్నిః - అగ్నిరాపః - అద్భ్యుత్పత్తిః - పృథివ్యాఃకషధయః-ఉపధిభ్యాన్నం-అన్నాశ్చురుషభిః-శ్రు
త్యక్తస్సృష్టిక్రమశాస్త్రిలోమ్యేనప్రళయమాహ । అన్నతితి ॥ మత్స్యంశరీరం - యేమోపదితంతిన్నేన్నే -

శతవర్షాయానివాప్యప్రక్షీణైశ్చ - గతే నివర్త్యతే - అంతానాను-బీజమాతానివశేషం భవతీత్యర్థః -
 థానాభూమా - ఉప్తానప్రసాంతీత్యర్థః - భూమిగళంధే - భూకణకాదిత్యశోపితాసంకర్షణముఖాగ్నినాద
 ధావసతిభూగమాత్మ రూపంగంధతన్మాత్రావశేషభవతి || ౨౧ || అప్యితి || అప్యంగంధః - శతవర్షాయాన్వప్య
 స్థావరమామోఘనీయతే - ఏవమేవాపశ్యజ్యోతిషా శోవ్యమాణారసమాతానివశేషభవంతి - తతోరసోపిసప్తకలీ
 యేతే - జ్యోతిశ్చ వాయునాభిభూయమానం రూపమాప్రింసన్తప్తకలీయతే || ౨౨ || రూపమితి || వాయుస్తుకాల
 ప్రేరితేనాంబరేణ గ్రస్తఃస్పర్శమాత్రస్సకలీయతే - అంబరంచభూతాదినా అహంకారేణగ్రస్యమానం శబ్దత
 న్మాత్రేలీయతే - తదేవంతానుసాహంకార కాయస్యశబ్దమయంతలయముక్త్యై రాజసాహంకార కాయస్యా
 హృహ - ఇంద్రియాణిస్వయోఽపిన్వతి - స్వప్రవర్తకదేవతాసు - తేహంప్రవృత్త్యస్తభావత్వాత్ ప్రవృత్తేశ్వదేవ
 తాధీనత్వాత్తానులయశ్చివాహోయ్యైః - వస్తుతస్తుస్యకారణేరాజసాహంకారపవలయోభిప్రేతః || ౨౩ || యోనిరి
 తి|| యోనిరిన్యైదైశ్యగతత్వాదేకస్వమవివక్షిణం-యోనయోదేవతాప్రవహసి-కుతః-కుశ్యరేణయంతరిన్జ్ఞే || మనోవ
 శే న్యేహ్యభవంశ్వదేవాభ్యక్తత్వాత్-ఇంద్రియలయోక్తపవాతావ్యభిప్రాయః - మనశ్వదేవతాభిప్రవానైకారి
 కెలహంకారిత్యర్థః-తానుసాహంకారకార్యావశేషతస్యశబ్దస్థలయమాహ-శబ్దోభూతాదింతానుసాహంకారం
 అప్యేతత్ప్రకలీయంతిత్యర్థః-భూతాదిరిన్యైవలక్షణం-త్రివిధోవ్యహంకారోనుహంబడాంశం విహయజ్ఞానక్రియా
 శక్తిమాత్రరూపభవతి-కథంభూగః-ప్రభుఃసమర్థః-సర్వజన్తోమాకత్వాత్ || ౨౪ || సత్తతి|| సదమహాస్యకారణే
 భూమిగళవధేప్రలీయతే||౨౧||అప్యప్రలీయతేగంధఆపశ్యస్సగుణైరసే | లీయతేజ్యోతిషిరసోజ్యోతి
 రూపేప్రలీయతే||౨౨||రూపంచాయాసగుస్సర్వేలీయతేసోపిచాంబరేఅంబరంశబ్దతన్మాత్రిఇంద్రియా
 నిస్వయోనిమ||౨౩|| యోనినైకారిశేసాన్యలీయతేమనసీశ్వరే | శబ్దోభూతాదినాప్యేతిభూతాది
 ర్మహతిప్రభుః||౨౪||సతీయతేనుహంసేషుగుణేషుగుణవర్తనుః|తేవ్యక్తేసంప్రలీయంతేతత్కారే
 లీయతేవ్యయే||౨౫|| కాలోమాయామయేజీవేజీవలక్షణమయ్యజే|అత్మాకలలక్షణస్థివిశల్పపాయ
 లక్షణః||౨౬||ఏవమస్మిక్షమాసస్యకథంనైకస్మికోభిమః|మానసోహృదిత్యేతవ్యోమ్నీవాకౌదయే
 తమః || ౨౭ || ఏవసాంఖ్యవిధిఃప్రక్రస్పంశయగ్రంథిభేదనః | ప్రకలోమానులోమాభ్యాంవగావర
 ద్భృశానుయా || ౨౮ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్కంధే - చతుర్వింశోధ్యాయః. *****

శ్రీభగవాన్ || గుణానానుసమిశ్రిణాం పురూషయనయాభావేత్ | తన్నైపురుషమయోదముప

మ-జ్ఞానక్రియాశక్తిమత్త్వాద్గుణవర్తనుః-తాదృగ్భవంవిహేయగుణమాత్రరూపభావతే-తేచావ్యక్తప్రకృతౌసామ్యా
 వస్థాంగచ్ఛంతీత్యర్థః - తదవ్యక్తంకాలే-కాలాధీనత్వాత్తేనైకీభూయావతిన్వతే-అన్యయేఉపరతీప్నోత్తి||౨౯|| కాలఇతి||
 మాయామయేమాయాప్రవర్తకేజ్ఞానమయేవా - అతఏవజీవయతిజీవఃసర్వేమహాపురుషే-అయంధావః ౨౯||ప్ర
 స్థఃనుహంపురుషసోవ్యవకరణమాహకాలోవృత్త్యంశేనస్పృశ్యశ్చ-అతస్తదాత్మనావతిన్వత్యితి తమక్రంసప్రమె||౩౦|| కాల
 ఇంద్రింతంస్పృశతీతత్రయంప్రధానపుంభ్యాంసరదేవత్యకృదితి-దశమేద||౩౧||యోయంకాలస్తస్యత్యైక్యబంధోశ్చే
 ప్రారంభశ్చేప్తతేయసవిశ్వమ్|నిమేషాదిర్వృత్సగాంతోమహియాతంత్యైశానంయేషధామప్రపద్యితే - జీవలక్షణ-
 ప్రకృతేగ్నిత్యేనప్రతియోగ్యవాచాగ్నిరపూర్ణైశ్చసూరీపేణావతిన్వతే-అత్మాతుల్యత్వేననాన్యప్రలీయతే - య
 తఃకేవలోనిరుపాధిః-గతహేతుః-ఏకల్పపాయాభ్యాంవిశ్వోన్మలయాభ్యాంలక్ష్యతేఅధిష్ఠానత్వేనఅవిశ్వేనచై
 తథాసః||౩౨||అస్యకథనస్యప్రస్తుసోవయోగమాహ||ఏవమితి||మానసఃకథంభేదమిన్ద్రోభిమిస్సాన్వితే - జాతోవాక
 థంహృదితీప్యేతి||౩౩||ఉపసంహరతి||ఏవఇతి||౩౪||గ్నై||ప్రత్యక్షమవయేనేంద్రియకంతత్త్వమాత్మనసాంఖ్యప్రభ్యా
 సతస్తస్తహరయేగురవేనమః| ఇతిభావాధాదిపికాయాం - చతుర్వింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా. *****

గ్నై|| పంచమోశేస్వనైగుణ్యప్రతిపత్త్యైఃరూప్యతే | చిత్తప్రభవస్త్యాదిగుణస్ఫురీరనేకథా || ప్రకృతిపురుషవివేక
 జ్ఞానవతోపియావన్న్రియత్నవిశేషగుణప్రయవృద్ధిజయోనస్యాత్-సతావద్వద్వంద్యోపరమః- అతస్తస్యైహసాయ
 కథనాయగుణప్రయవృద్ధిరూపకాథకమాహ|గుణానామితి||సమామిశ్రీభూయవర్తమానాఃసమిశ్రానసమిశ్రాః
 అనమిశ్రాః|తేహంవిభక్తానాంగుణానామధ్యయేనగుణేన - యథాయాద్యశోభవేత్-తదిదంకథయోమత్తో నిబాధే*

త్యుధాః॥౧॥తద్రసస్త్యవృత్తీరాహ॥శమశ్చతి॥క్షూరణివేహసాధ్యేధమావతిత్వం-స్త్రుతిః పూర్వపరామసంధా
 నంతుప్తియథాభాసంతావః-త్యాగఃవ్యయశీభ్యం-అన్యోహవై రాగ్యం-త్రద్ధాతస్త్రిక్యం - హీనిఃఽనుదితేకమ
 నిప్రవృత్తైలజ్జ-దయాదానందయాదానగతిరక్షణేష్యతీత్యరణాత్ - ఆదిశబ్దేనఆజ్ఞాపనయాదిః-స్పృశవృత్తిః ఆశ్చర
 తిః-అరణసోవృత్తీరాహ॥కామశ్చతి॥కామోభిలాషః-క్షమావ్యాపారఃమదోదర్శః-గృష్టాలాభేనగృహ్యంతోవః-ప్రం
 భఃగర్వః-ఆశీఃకన్యాభిలాషేణదేవతాదీపాప్రభాసం-భిదాభేదబుద్ధిః-సుఖంవిషయభోగః-మదోత్సాహః-మదేనయద్ధా
 ద్యభిసేవః-యశః-ప్రీతిః-ప్రతిప్రియతా-హాస్యనవహాసఃవీర్యం-ప్రభావావిమాదః-బలోద్యుగఃబలేనఉద్యమఃరాజనః
 న్యాయోవోద్యమఃసాత్త్వికవిమ॥౩॥గమసోవృత్తీరాహ॥క్రోధశ్చతి॥క్రోధఃఅసహిష్టుతా-లోభఃవ్యయపరాక్షుభతా
 తస్మతంతాస్త్రీయంప్రమాణమితిభాషణం-హింసానాన్యద్రోహః-యాష్ణాపాప్రభావా-దంభఃధర్మభ్యజీత్యం-క్ష
 మః-శ్రమః-కలిఃకలహః-శోకమోహా-అమోచనంభ్రమశ్చ-విషాదాతీయఃఖంఘ్రైస్యంచ-గద్రాతం-ఆశా
 దంకమభవద్యతీత్యస్త్రీతా-భీభృయం-అనుద్యమఃజాడ్య॥౪॥సస్త్యస్త్యేతి॥అనుపూర్వశఃక్రమేణ - ఎతాన్లోకత్ర
 యోక్తాఃవణితప్రాంతాః అన్యాయాన్యాయాభిభావః॥౫॥విభాతానాగుణానాంప్రతియోవణితాః - మిశ్రాన్తా
 మామాలిభిః॥సన్నిపాతశ్చితి॥అహంమమేతదమతాఉక్తసర్వవృత్తీసామానాధికరణ్యదశనాస్సన్నిపాతతత్వం-అహం
 శాంతఃకామోశ్రీత్యాది - తథానుమతంతిరస్తీకామఃకామోస్తీత్యాదిత్రప్రవ్యం-గర్వాద్వ్యకిఃసర్వోవ్యవహారశ్చస
 న్నిపాతకార్యమితిత్యాహ-వ్యవహారశ్చితి-అప్రహేతః-మనశ్చమాత్రాణిచఇంద్రియాణిచఅసవత్వతైః-మనఆదీనాం

ధారయశంసతః ౧ ॥ శమోదమస్తీతియేతావస్థస్యందయాస్త్రుతిః॥ఆప్తిస్తాగోస్పృహశ్శ్రద్ధా
 హీర్షయాదిస్పృశవృతతిః॥ ౨ ॥ కామక్షమామదస్త్రుష్టాస్తంభఆశీభిదాసుఖమమదోత్సాహా
 యశఃప్రీతిహాస్యవీర్యబలోద్యమః ॥ ౩ ॥ క్రోధాలోభోన్యతంహింసాయాష్ణాదంభఃకలిఃక్షమః॥
 శోకమోహవిషాదాతీయద్రాశాభీరనుద్యమః॥౪॥ సస్త్యస్త్యరజసశ్చైతాస్త్రమసశ్చానుపూర్వశః॥
 వృత్తయోవణితపాప్రాయాస్సన్నిపాతమభోశ్యణు॥౫॥సన్నిపాతస్త్రవమితిమమేత్యుద్ధవయామః॥
 వ్యవహారస్సన్నిపాతోమమోమాత్రేంద్రియాసుభిః॥౬॥ ధర్మేచాధైర్యచామేచయదాసాపరిఃప్రీ
 తిః॥గుణానాంసన్నికర్షేయం శ్రద్ధారతిథనావహః॥౭॥ ప్రవృత్తిలక్షణేస్థాపుంసాయహింసాశ్ర
 మేస్త్యధర్మేచానులిప్తేతగుణానాంసమితిహింసా॥౮॥పురుషంసస్త్యసంయుక్తమనుమీయాచ్యమా
 దిభిః॥కామాదిభీరజాయుక్తంకాప్రధానైస్త్రమసాయతమ్॥౯॥ యదాభజమాంభక్త్యనిరపేక్షస్స
 కనుఃభిః॥తంసస్త్యప్రకృతివిద్యాత్పురుషంస్త్రీయమేవవా॥౧౦॥ యదాహ్యోజితఆస్యమాంయ
 జేతస్సకమఃభిః॥గంరజఃప్రకృతివిద్యాద్ధింపామాశాస్యతామసమ్॥౧౧॥ సస్త్యస్త్యంజస్త్రమశ్చిగుణా.

సాత్త్వికరాజసతామసత్వాత్తైవ్యవహారఃసన్నిపాతజగతిభావః॥౬॥ధర్మశ్చితి॥అసాపురుషోయదాధర్మాదిషు
 పరిఃప్రీతిభావతీ-తదాయంత్రముస్థాయావఃసన్నికర్షణంసన్నిపాతకార్యం-ధర్మాదిసాంసస్త్యస్త్రీమోరజః కార్యత్వా
 త్-విషయఃసన్నిపాతజగతిమంత్రం-ఫలతత్త్వగతాత్వమాహత్రద్ధారతిథనాసస్త్యస్త్రీమోరజస్త్రమోమయాన్యావహతీత
 థా॥ ౭ ॥ ధర్మశ్శ్రోయామేవసన్నిపాతదశయతి॥ప్రవృత్తిః॥ప్రవృత్తిలక్షణకామ్యేధర్మే - తదాపుంసానిష్టాభవ
 తీ-యదాపుమా-గృహశ్రమవివాసక్తస్తీష్టేత్ - అనుపశ్చాత్సస్త్యధర్మచరిత్యనైమిత్తికతీష్టేత్-సాపిసమితిఃసన్ని
 పాతః-హియస్తాత్రావ్యధర్మఃగృహసక్తిః-స్యధర్మఃరజస్త్రమస్సస్త్యయభివ్యథాః॥౮॥తదేవమిత్రమిశ్రగు
 ణవృత్తిఃప్రదర్శయదాన్లీ॥పుమాయేనయథాభవేపతి-యదుక్తంతద్దర్శయతితిభిః॥పురుషమితి॥౯॥ యదేతి॥
 హింసాంశస్త్రమరణాదికమాశాస్యయాభజేత్ - తంతామసంవిద్యాత్ - ఎతేర్గుణైరెవంభూతోభవతీత తాత్పర్యార్థః॥
 ౧౦॥సనుతపాపగుణవిశేషణకర్తృత్వాద్యవిశేషాత్ కెనవిశేషణత్వంసేవ్యఃజీవస్సేవకశ్చితియమః - యతోమాంభ
 జేతీవారంవారముచ్యతేతతాహ॥సస్త్యమితి॥జీవస్త్రీయ-నమే-కుతః-యతిశ్చిత్తజాఃజీవోపాధౌచిత్రేభివ్యజ్యంతే- ఆ
 గియోస్సుపవబధ్యతే-కీదృశః-భూతానాందేహరూపాణానుస్యేహంచమధ్యేసజ్జమానః-అహంత్యసజ్జమానోగుణయం
 గృత్యేనస్మప్త్యేదికతాపినిత్యమక్షఃఅతోమహాఽవిశేషశ్చితిభావః-యద్వా - భూతానాంఅపవీత్యతానాయతా-
 ర్యభూతంధస్తం॥శుగ్రి॥ఆన్నమయంహిసోన్యమనశ్చితిశుగ్రిః-తత్రచిత్రేప్రభావః - అతోభూతోపహితస్యజీవస్త్రీయే

తి-అన్యత్సమాసం॥౧౨॥ తదేవమి త్రామి త్రిగతః॥పాదునాద్రవ్యకాదానీమేతైకగుణోదైకకార్యాశ్చిదశాయతిస
ప్రదశభిః॥యదేతి॥యదేతరౌగుణౌ-జయేత్ అభిభావైభాస్వరంప్రకాశకం-విశదంస్వచ్ఛం-శివశాంతం-శివత్వవిశ
దత్వభాస్వరత్వానాయథాత్మమంసుఖధర్మజ్ఞానాహతుత్వాత్తదాతైర్యుజ్యతే - ఆదిశబ్దాచ్ఛమదమాదిభిశ్చ॥౧౩॥
యదేతి॥తమఃస్త్వంచకర్మభూతం-రజకత్వక-సంగంసంగహేతుః-భిదాభేదహేతుః-చలంప్రవృత్తిస్వభావం-అ
గఃసంగహేతుత్వాత్ యశసాశ్రీయావయ్యజ్యేత-తతామఃపుమాభవతీత్యథః - భిదాహేతుత్వాత్ దుఃఖనయ
జ్యేత॥శ్రుద్వితీయాద్వైభవయ్యుభవతీత్యుగై-చలత్వాత్ కర్మకాణాయజ్యేత॥౧౪॥యదేతి॥యదారజస్వత్వంచక
ర్మభూతం - తమఃకత్వక-మూఢంవివేకభ్రంశకం-లయంఆవరణాత్మకం-జడంఅనుద్యమాత్మకం - అతోమూఢత్వా
చ్ఛకమోహహింసాభిః-లయత్వాన్నిద్రయా-జడత్వాద్వద్యమాభావేనకెవలమాశయాంజ్యేతేతిద్రవ్యం - జనశ్చ
తిహారేలయాత్మకత్వమేవనిద్రాశయోహేతుః॥౧౫॥కించ॥యదేతి॥యదాదిత్వంప్రసీదేతస్వచ్ఛంభవేత్ - నివృత్త
తిరువరకః-తత్తదా-మత్పదంమమవల్లిస్థానం-సత్త్వముద్రిక్తంవిద్ధి ॥౧౬॥ వికుర్వన్నతి॥ యదాపునఃపుమాశ్రీయ
యావికుర్వణవికారం ప్రాపునన్-ఆధిభవతి-ఆసమంతాద్విక్షిప్తాధీర్యస్యసః-చేతసాంబుద్ధీంద్రియాణాం- అనివృ
త్తిః అనువరితిః॥౧౭॥తాణకమేంద్రియాణి-తేషామస్వాస్థ్యంవికారాధిక్యం-మమోభాగ్రింతంచలం - రజఉత్కటం
చనిశామయజాసిహి॥౧౮॥సీదదితి॥యదాసీదత్ తిరోభవత్ - చేతసాగ్రహణేదిదాకారపరిణామే - అక్షమంసద్భిద్రం

జీవస్యనైవమేదిద్రజాయైస్తుభూతానాంనజ్జమానోబధ్యతే॥౧౯॥యదేతి॥యదేతరౌజయేత్సత్త్వంభాస్వరం
విశదంశివంతదామఃఖనయ్యజ్యేతధర్మజ్ఞానాదిభిఃపుమాశ్రీయ ॥౧౩॥ యదాజయైత్తమస్సత్త్వంరజస్వంగం
భిదాచలంతదాదుఃఖనయ్యజ్యేతకర్మకాణాయశసాశ్రీయా ॥౧౪॥ యదాజయైత్తమస్సత్త్వంరజస్వంగం
ధంబయంజడమ్॥యజ్యేతశో మోహాధ్యానిద్రయాహింసయాశయా॥౧౫॥యదాదిత్వంప్రసీదేత
చేంద్రియాణాంచనివృత్తిః॥దేహభయంమమోసంగంతస్సత్త్వంవిద్ధిమత్పదమ్ ॥౧౬॥ వికుర్వన్నతి
యయాచాధీరనివృత్తిశ్చచేతసామ్॥౧౭॥తాస్వాస్థ్యంమనోభాగ్రింతంరజస్వతైర్నిశామయ ॥౧౮॥సీద
ద్భిద్రంవిలీయేతచేతసోగ్రహణేక్షమమ్॥మనోనష్టంతమోక్షానిస్తమస్తమవధారయ॥౧౯॥ఎవమానేగు
ణేనత్వేదేవానాంబలమెథతే॥అనురాణాంచరజసితమస్యధవరక్షసామ్ ॥౧౯॥సత్త్వాజ్జగరాంవిద్యా
ప్రజసస్సప్తమాదిశేత్॥ప్రస్వాపంతమసోజంతోస్తురీయంత్రిషుసంగతమ్ ॥౨౦॥ఉపయ్యుపరితచ్ఛంతి
సత్త్వేనప్రాప్త్యాణాజనాః॥తమసాధోధాతముఖ్యాప్రజసాంతరచారిణః ॥౨౧॥ సత్త్వేప్రవృత్తీనాస్స
ర్యాంతినరలోకంరజోలయాః॥తమాలయాస్తునిరయంయాంతిమామేవనిర్గుణాః॥౨౨॥ మదర్పణంనిష్ఠ
లంవాసాత్త్వికంనిజకర్తృతత్॥రాజసంఫలసంకల్పంహింసాప్రాయాదితామసమ్॥౨౩॥తైవల్యంసా

లీయేత-మనోవిసంకల్పాత్మకం-నష్టంలీనం-తమఃఅజ్ఞానం-క్షానిర్విషాదశ్చభవతి-తత్తదా-తమఉత్కటం - ఉపధారయ
విద్ధి॥౧౯॥కించ॥ఏథమానతి ॥ ఇంద్రియాణ్యేవనివృత్తిప్రవృత్తిమోహస్వభావానిదేవాసురరక్షాంసీతిజ్ఞేయం - య
ద్వా-ప్రసంగాదాధిదైవికాధ్యాత్మికాధిభౌతికానాంగుణానామతగ్రహణకార్యాణ్యుత్పాదీతిజ్ఞేయం ॥౧౯॥ గుణోత్క
ర్మతోవస్థాభేదందశాయతి॥సత్త్వాదితి॥ప్రసంగాన్నిగుణావస్థామాహ - తురీయంచతుర్థమవస్థాంతరంనామత్రి
షుజాగరణాదిషుసంతతమేకరూపంతత్త్వమేవేత్యథః॥౨౦॥గుణోత్కర్మద్వాదేతత్తత్తగ్రహణఫలస్థాందర్ప
యతి॥ ఉపయ్యుపరితి॥ప్రాప్త్యాణాఃవేదతాత్పర్యవిదఃవేదాధానస్థానయాత్రాభివ్యథః - ఆప్రాప్త్యాభిపాతేప్రాప్త్యా
లోకమభివ్యాప్యేత్యథః-ఆముఖ్యాత్ స్థావరానభివ్యాప్య-అంతరచారిణఃమనుష్యవభవంతి॥౨౧॥ దేహోదుత్కాగ్రిం
తికాలీనగుణోత్కర్మఫలమాహ ॥సత్త్వేతి॥ సత్త్వేప్రవృద్ధేసతిప్రవృత్తీనాఃమృతాః - రజోలయాఃరజసిప్రవృద్ధేసతి
యోయేషాంతే-ఏవంతమాలయాభ్యత్యంసిగుణాభ్యత్యత్రతులయశబ్దామపాదానాజ్ఞీవంతోసిగుణాశ్చ్యేతమామే
వయాంతీత్యథః॥౨౨॥ ఇదానీంగుణోత్కర్మకృతమేవతత్త్వంసాధనకర్మత్రైవిధ్యమాహ॥ మదర్పణమితి॥ మద
ర్పణంమత్ప్రవృద్ధేశేనకృతం-నిష్ఠలంకేవలందాసభావేనైవకృతం-యత్ నిజంకర్తృనిత్యాది-తత్సాత్త్వికం - ఫలం
సంకల్ప్యతేయప్రకృతే-హింసాప్రాప్తియంహింసోద్దేశేనకృతం-హింసాబహుళంవా - ఆదిశబ్దార్థంభూతాన్యర్యాదికృ
తంచ॥౨౩॥ఇదానీంగుణనిర్గుణభేదేనజ్ఞానాదీనాంచాతుర్విధ్యమాహ॥తైవల్యమితి॥ తైవల్యందేహాదివ్యతిరక్తాత్మవిష

అయి-తైత్తిరీకం దేహాదివిషయయత్ - తత్ర జగదాసం - తాసా ద్వైతమముకాదిజ్ఞానతుల్యం - మన్నిష్ఠం వర మేవైతరది
 కయం॥౨౮॥ వనమితి॥ వనం దివి క్రత్వా తాన్ ద్వికోవాసః - భగవహో వేదసంతుసాత్మా తదాపుభావాన్నిగుణాం స్థానం॥
 ౨౯॥ సా త్వికభితి॥ కారకః కర్తా - అసంగీతవాసకైః - రాగాః అత్యభివేషవా - స్మృతివిభక్తిః అనుసంధానశూ
 న్యః - మదుపాశ్రయః మదేశశరణః - సహినిరహంకార త్యాన్నిగుణాః॥౩౦॥ సా త్వికీతి॥ అధర్మే ధర్మః ఇతియాశ్ర
 ధా॥౩౧॥ పథ్యమితి॥ పథ్యం హితం - పూతం శుద్ధం - అనాయస్తం అనాయాసతః సాస్త్రం - ఆహార్యం భక్త్యభోజ్యాది -
 ఇంద్రియాణాం ప్రేక్ష్యంకట్యానులవణాది - అతిదాశుచిదైన్యకరమశుద్ధం - చశబ్దాదస్మన్నివేదితం నిగుణామిత్య
 భిప్రేతం॥౩౨॥ సా త్త్వికమితి॥ అన్వేష్యం సుఖం మదుపాశ్రయమిత్యభివేష్యంతత్యదాభావిషయత్యైవ జ్ఞానవదేవస్త్రి
 ప్తవ్యం॥౩౩॥ ఉక్తం సంపారహేతుభూతం త్రైగుణ్యముపసంహరితద్వాభ్యాం॥ త్రవ్యమితి॥ త్రవ్యం పథ్యభూతాది -
 దేశోపనగ్రామాదిః - ఫలం - సా త్వికం సుఖమాత్మోన్మేషమిత్యాది - కాలః - యదాభజతిమాంభక్త్యా - యదేశరజ
 యేదిత్యాది నాయోధాదుక్తః - జ్ఞానం - కైవల్యసా త్వికం జ్ఞానమిత్యాది - కర్మ - మదర్పణమిత్యాది - కారకః - సా
 త్వికః కారకోసంగీత్యాదిః - శ్రద్ధాసా త్విక్యాభ్యాం త్రికీశ్రద్ధేత్యాదిః - అవస్థా - సత్త్వాజ్ఞాగరణమిత్యాదిః - అకృతిః -

త్వికం జ్ఞానం రజోతైత్తిరీకం తుయత్॥ సా కృతంతామసంజ్ఞానం మన్నిష్ఠం నిగుణం స్మృతమ్॥౨౮॥
 వనంతుసా త్వికోవాసో గ్రామో రాజసఉచ్యతే॥ తామసం ద్యూతసదనం మన్నికేతంతునిర్గుణం॥౨౯॥
 సా త్వికః కారకోసంగీరాగాంభారాజసత్ప్రతిః॥ తామసత్ప్రతిభిర్హోనిగుణాణామదుపాశ్ర
 యః॥౩౦॥ సా త్విక్యాభ్యాం త్రికీశ్రద్ధాకర్తృశ్రద్ధాతురాజసీ॥ తామస్యధత్తేయాశ్రద్ధామధేవాయాం
 తునిగుణాః॥౩౧॥ పథ్యం పూతమనాయస్తమాహార్యం సా త్వికం స్మృతమ్॥ రాజసంచేంద్రియప్రేక్ష్యం
 తామసంచాతిదాశుచి॥౩౨॥ సా త్వికం సుఖమాత్మోన్మేషం విషయోన్మేషంతురాజసమ్॥ తామసం మోహ
 దైన్యోన్మేషం నిగుణం మదుపాశ్రయమ్॥౩౩॥ త్రవ్యం దేశః ఫలం కాలోజ్ఞానం కర్తృదకారకః॥ శ్రద్ధావస్థా
 కృతిర్నిష్ఠా త్రైగుణ్యస్సర్వవిషయీ॥౩౪॥ సర్వేగుణమయాభావాః పురుషాత్యక్తదృష్టితాః॥ దృష్టం శ్రుతమ
 సుధ్యతం బుద్ధ్యావాపురుషవర్షభ॥౩౫॥ ఏతాస్సుంస్మృతయః పుంసోగుణకర్తృనిబంధనాః॥ యేన మేనిజా
 తాస్సన్యగుణాజీవేన త్రజాః॥ భక్తియోగేన మన్నిష్ఠామత్సానాయోపపద్యతే॥౩౬॥ కస్త్యాద్దేహ
 మిమంబుద్ధ్యాజ్ఞానవిజ్ఞానసంభవమ్॥ గుణసంగం వినిధానాయమాంభజేతవిచక్షుణః॥౩౭॥ నిస్సంగోమాం
 భజేద్విద్వాన్ ప్రమత్తోజితేంద్రియః॥ రజస్తమశ్చాభిజయేత్తత్త్వసంసేవయా మునిః॥ స త్త్వవచాభి
 జయేద్భక్తీనైరపేక్ష్యైరశాంతభీః॥౩౮॥ సంపద్యతేగుణైర్ముక్తోజీవోజీవం విహాయమామ్॥౩౯॥ జీవో
 జీవేనముక్తోగుణైశ్చాచయసంభవైః॥ మయే బ్రహ్మణా పూర్ణోనభిహిర్వాంతరత్పరేత్॥౪౦॥

—*ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశసంధే - పంచవింశోధ్యాయః*—

ఉపర్యుపరిగచ్ఛంతీత్యాదినా ఉక్తాదేవత్వాదిరూపానిష్ఠా - సత్త్వప్రలీనాస్సుర్యాంతీత్యాదివా ఉక్తస్సు గాఢాదిః
 ఎవం సర్వోప్తయంభావః త్రైగుణ్యః త్రిగుణాత్మకః॥౩౦॥ సకైవలమేవ ఏవ - కింతు॥ సర్వభితి॥ యావంతః పురుషావ్యక్త
 యోధిః స్థితాస్తే సర్వేభావాః - గుణమాయావన - తత్ప్రసంగం దృష్టమితి॥౩౧॥ ఇదాదీముక్తత్రైగుణ్యస్సంసారహే
 తుత్యమనువదం స్మన్నిగుణాన్వేక్ష్యత్యాహసాధేన॥ ఏతా ఇతి॥ యేన నిజాతాః - పశ్చాదపి ప్రసభక్తియోగేన సు
 నిష్ఠస్థుః - మద్భావాయ మోక్షాయ - ఉపపద్యతే యోగ్యోభవతి॥౩౨॥ తస్మాద్వివేకినా మిదమేవయ్యుక్తమిత్యాహ॥
 తస్మాదితి॥ జ్ఞానవిజ్ఞానయోస్సంభవోయస్త్రి-తమమంసరదేహం॥౩౩॥ భజనప్రకారమేవాహసాధేన॥ నిస్సంగభ
 తి॥ స త్త్వసంసేవయా॥ శ్లో॥ సా త్వికాన్యేవ సేవేతపుమాం సత్త్వవివృద్ధయభిప్రాగుక్తయా - నైరపేక్ష్యైరశాంత
 వశమాత్మకైరసత్త్వైః॥౩౪॥ ఎవం వసతిమాం ప్రాప్నోతీత్యాహ॥ సంపద్యతే॥ జీవంజీవత్యకాదణం లింగశరీ
 రం॥౩౫॥ మాం ప్రాప్తస్య పునః పునః సారభ్యాహాజీవభితి॥ సమహిర్విషయభోగేన - వాంతరః తస్మైరణేన॥ శ్లో॥ గుణ
 కృతామురుసంసరణప్రభామజితపుణ్యకథాకథనాభిః॥ ధునుకభక్తిరసేనివివేకినోనహి పునః సుఖభాంజనురీద్యతే॥౩౬॥

ఇతి భావాభావికావ్యాఖ్యానం - పంచవింశోధ్యాయవ్యాఖ్యానం

క్షీణద్వీపశేయోగగ్రస్తాయావిమాతౌదుష్టసంగతః | పాశుసంగేనతస్మాదపరాకాష్ఠీతివశ్యతే | యోగిమోయోగవి
భ్రాంతిః సంగతస్సంభవేదితి | సర్వభూతస్యైవైత్యథామైకగీతంవితస్యతే | క్షీణ | నిస్సంగోమాంభజేద్విద్వానప్రమత్తోజి
తేంద్రియత్యక్త్యక్తం-తత్రవివక్షేనభావం కేభయవ్యభావేనన్ముక్తస్యపితరహిణంసంగో దుర్వారత్యభవనభావస్యవిధిత్వా
శంఖ్యత్వానవాదపూర్వకంపరివారితపాథాద్యాభ్యాం || మల్లతజలమితి | మల్లతజలంమత్స్యరూపంలత్యయేనతం- ఇ
మంతాయంసరదేహంలభ్యా-మధమేభాక్తిలతజలైస్సంగస్సృజ-అత్సప్తంఅత్సప్తేననియంత్యత్వేనస్థితం- పరమానందరూ
పమాత్మానంమాం-సముపైతిసమ్యక్వాప్రిహతి | ౧ || సచైవంభూతస్యవిషయసంగోనామాస్త్రీత్యాహ | గుణమ్యేతి | గు
ణమయీయాజీవయోనిఃజీవోపాధిప్రయా-విముక్తః- గుణేషువరణమానోపితైర్నయజ్యతేసంగంసప్రాప్నోతి అత్ర
హేతుః-అవస్తుభిః-నన్వవస్తుభిరవ్యవ్యేయజ్యమావాద్యశ్యం తతతాగ్రహ-అవస్తుత్వేనదృశ్యమానేషు | ౨ || తథాపిసంగం
వర్జయేదిత్యాహ | సంగమితి | అసతాంలతజలమాహ-శిశోద్దరంతవేయంతీతిశిశోద్దరస్థిప్తః తేహం- క్వవిగృహదావిద
పి-అస్తాంతావద్యమానాంసంగః-కింతు-తస్యైకస్యావ్యయగఃఅనువర్తిత-అంధమనుగచ్ఛతియోంధస్తద్వత్ | ౩ || అత్ర
తిహాసమాహ | విభజితీ | విభజితుమారవాః-సంమాగ్రీహకగ్రహిత-బృహచ్చగ్రహిణిర్యస్యః - ఊర్వశీవిరహాత్ ప్రథ
మంముహ్య-వశ్యాత్ కురుతే | త్రేతాంధృష్ట్యానమాగమ్యగంధర్వచ త్రేనాగ్నివాదేవానిష్టాప్తానకుర్వశీలోకంపా

శ్రీభగవాన్ || మల్లతజలమహంకాయంలభ్యామధమేభాక్తితః | అనందంపరమాత్మానమాత్మసంసముపైతి
మామ్ | ౧ || గుణమయ్యాజీవయోన్యావిముక్తజ్ఞానిస్వయం | గుణేషుమాయామాత్రేమన్యశ్యమానేషు
వస్తుషు | వరణమామోపినపుమాన్యజ్యతేవస్తుభిగుణైః | ౨ || సంగంసమకుర్వాదసతాంశిశోద్దరస్థిపాం
క్వవిమ్ | తస్మానుగైస్తమస్యంధేవతత్వంధానుగాంధవత్ | ౩ || విభస్సమాగ్రీహం-గాధామగాయతబృ
హచ్చగ్రహః | ఊర్వశీవిరహాత్ప్రహ్యన్నిర్విణ్ణశ్యోకసంయమే | ౪ || త్యక్త్యాత్మానంప్రజంతీంతాం
నగ్నతస్మత్తవన్ముచః | విలపన్మన్వగాజ్జాయేఘోరేతిష్ఠేతివిక్షుభః || ౫ || కామానత్యస్తానుజుష్మాత్సుల్లకా
న్యవయామినిః | సవేదయాంతీనాకాయాంతీహార్యశ్యకృష్టచేతనః || ౬ || విభః || అశూమామేమోహవిస్తా
రః | కామకత్వలచేతనః | దేహ్యాగ్రహీతకంతస్యనాయః | ఖండాశిమేస్త్రుతాః | ౭ || నాహంవేదాభినిము
క్తస్సూర్యోవాభ్యుదితోముయా | ముషితోవిషవపూగానాంబతాహానిగతాన్యత || ౮ || అశూమావఅత్స
సంమోశూమాదేనాత్మాయోషితాకృతిః | శ్రీదామృగశ్చక్రవర్తినరదేవశీఖామణిః || ౯ || సపరిచ్ఛద
మాత్మానంహిత్యాత్మజనివేశ్వరమ్ | యాంతీంస్త్రీయంచాన్యగమంసగ్నతస్మత్తవప్రద || ౧౦ || కుత
స్తస్యానుభావస్యాత్తేజశ్శత్రుత్వమేవవా | యోన్యగచ్ఛంస్త్రీయంచాంతీంభరవత్పాదతాడితః || ౧౧ ||
కింవిద్యయాకింతపాకింత్యాగేనశుశేనవా | కింవిద్యైవమానేనస్త్రీభిర్యస్యనోహ్యుగమ్ | ౧౨ || పా

ప్య-శోకసంయమేశోకావగమేసతి- తతోనివిణ్ణస్సన్నిహం-గాధామగాయతేతన-మసూ-ధానుపారేణప్రక్షవ్యం ||
౪ || తస్యపాగ్రీక్షణింమోహావస్థామాహ | శ్యత్యైతి | అత్మానంరాజానంత్యక్త్యా - అథవాశయ్యామాత్మానంశ్య
క్త్యాప్రజంతీనున్వగాత్-సమసూరిష్యేఘోరేతిష్ఠేతి || శ్రు || అశూమాజాయేమనసాతిష్ఠఘోరేవచాంసి మిశ్రాకృణ
వావహేను-ననామంతాగ్రహుంతాసమితేనుయసూరకపరతరేవనాహన్నిత్యేవంతుం త్రీవిలవ || ౫ || క్షేణ్యేకా
రణమాహ | కామాభినివయాకాయామినిఃరాత్రిః- యాంతీః | అపయాంతీః | అయాంతీః | అగామినిః-అకృష్టచేతనాయస్య
సః || ౬ || తస్యగంధర్వలోకంప్రాప్త్యస్థుపహకాలమూర్తశీసంభోగానంతరంనిర్విణ్ణస్యగాధా మాహాష్టాదశభిః - ౮
తాగ్రీభిరమతావఃప్రపంచ్యతే || అశూమాశ్చ | యతోమేనుయా - ఇమేఅశూమాగ్రత్రయాపాతియఃఖండాఃసన్న
తాః || ౭ || తదేవాహ || నేతి | అభినిముక్తః | మయిరమమాణైలస్రంగః | అభ్యుదితోవాసూర్యశ్చ - అమయాఊర్వశ్యవంచ
తః-బలేతిభేదే-ఉతలపి-వవపూగానామపిగతాన్యహానివేదేతి || ౮ || అశూమాశ్చతి | యేనసంమోహేన-అత్వాదేహః-
శ్రీదామృగవత్ అధీనః || ౯ || సనుప్రణయకుప్తతాయః | అనుసయాథామదీనతాయైత్వైవ- సత్యం - సత్యత్రుతదస్త్రీత్యా
హ | సపరిచ్ఛదమితి | సపరిచ్ఛదంరాజ్యాదిసహితం- ఈశ్వరంచక్రవర్తినం-త్యేణమివత్యక్త్యాయాంతీమపిఅన్వగమంత
నుగతోస్త్రీ || ౧౦ || కించ-మమప్రభావాద్యభిమానోవృత్తేవేత్యాహ | కుతభితి | కుతప్రస్థమేతేజోబలం - భరోయథాపాద
తాడితోపిభరీనునుగచ్ఛతిత్వత్ || ౧౧ || ఎవంభూతస్యసర్వంసాధనంభృగమిత్యాహ | కిమితిత్యాగేనసన్నాప్యసేన - ౧౨

చిత్తైవేతి ంతసేవయా-మానేనవాడ్మియమేన॥౧౦॥అనుత ప్రస్థానాత్సాంసంధిద్వాభ్యాం॥పావర్తనీయేతి॥ ఆకాం
దమజ్ఞాతారం-గోఖరవత్-కారితఖరభవేతి॥౧౩॥ సేవతత్త్వతిఅధరాసవం సేవమానస్య-అర్చయః మనసిపునఃపునరుద్భ
వః॥౧౪॥ఏవమప్యభిర్నివేద్యోదయపితః-ఇదానీంతస్యవివేకమాహదశభిఃపుంశ్చత్యేతి॥అయంభావః- యజ్ఞేదేవాని

ప్రాయఃఖమేవపాస్త్రోస్తి-అతఃపరమేశ్వరమేవభజేయమితి ॥ ౧౫ ॥ పరమేశ్వరప్రపాదందినాదైవైరుపదిష్టాదపివేద
వాక్యాన్దేవహాననతఃతథిత్యాహ॥బోధితస్యేతి॥ దేవ్యాఢిర్వశ్యాసూక్తవాక్యేనయథార్థవచనేన॥శ్రుపురూ
రహోమోవృథామాప్రతస్తోమాత్వావృథాపాలివాసఉత్త- నవైస్త్రీణాని సఖ్యాని సంతిపాలావృథాకాణం వృధ

యానినై శాశ్వత్యనేన॥౧౬॥పూర్వం॥నీ॥పుంశ్చల్యావహృతంచిత్రమిత్యాదినా-తస్యాలవకారోనుష్ఠృతః- ఇదానీం
మైవాయమపరాధిత్యాహ॥కిమితి॥నిఃఅస్మాకంకామినాం-ఎతయాకిమవకృతం-నకించదపి- యథారజ్ఞస్వరూపావిదు
షోంజ్ఞాత్రప్రస్తుఃపుంసఃతస్యాంసర్వకల్పనయాభిర్వతఃరజ్ఞాదికమవకృతం-నకిమపి-తద్వత్-యద్యస్తాద్యోహమేవంభూ
తఃసపవాజితేంద్రియత్వాదపరాధీత్యర్థః॥౧౭॥ ననుతథాపి నైవసాగంధ్యపేమాదిగుణైఃసంమోహమూలమిత్యాశం
క్యతేపిస్యపరికల్పితాపవేత్త్యాహచతుర్థిః॥త్వేతి॥మలీమసఃఅతిమలినః - సుమనసాంకుసుమానామివగంధసాకుమా
ర్యాది-సామనస్యం-శోభనమనోభావోవా॥౧౮॥మమత్వమపిరస్త్రిపరికల్పితమేవేత్త్యాహ ॥ పిత్రోరితి ॥ పిత్రోఃకిం

థాప్యాకోవిదంధిష్ఠాంమూఖాంపండితమానిమ్ । యోహమీశ్వరతాంప్రాప్యస్త్రీగోఖరవజ్జ
తః॥౧౩ ॥ సేవతోవషఃపూగావైఢిర్వశ్యాఅధరాసవమ్ । నత్యవృత్త్యాత్మభూఃకామోవహ్నిరాహు
తిభియఃథా॥౧౪॥పుంశ్చల్యావహృతంచిత్రంకాన్వన్యోమోచితుంప్రభుః॥ ఆత్మారామేశ్వరమృతేభగ
వంతమథోక్షజమ్॥౧౫॥బోధితస్యాపిదైవ్యామేసూక్తవాక్యేనచుర్న్వతః॥కునోగతోమహామోహా
నాపయాత్యతితాన్వనః॥౧౬॥ కిమేతయామోవకృతంరజ్ఞావాసర్వచేతసః । త్రప్తుస్యరూపావిదు
షోయోహంయదజితేంద్రియః॥౧౭॥కన్యాయంకులీమనఃకాయోదార్గంధ్యాద్యావ్యక్తోశుదిఃకృగుణా
స్సామనస్యాద్యావృత్త్యాసోవిద్యయాకృతః॥౧౮॥పిత్రోఃకింస్వమ్మభార్యాయాస్సాన్వమిన్గైశ్చ
గృధ్రయోః॥కిమాత్మనఃకింసుహృదామితియోనావసీయతే॥౧౯॥తస్మిన్- లేవరమేధ్యేతుచ్ఛనిష్ఠేవిష
జ్జతే॥అహూసుభద్రంసునసంసుప్తితంచముఖంప్రియః॥౨౦॥ త్వజ్ఞాంసరుధిరస్థాయమేదోమజ్జా
స్థనంహతా॥విష్ణుత్రపుడేరమతాంక్రీమీణాంకియదంతరమ్॥౨౧॥ తథావసోవిషజ్జైతస్త్రీమస్త్రీణా

మచార్థవత్ । విషయేంద్రియసంయోగాత్మనఃకుభ్యతినాన్యథా॥౨౨॥ అదృష్టాదశ్చుతాద్భవాన్నభా
వఉపజాయతే॥అసంప్రయంజతః ప్రాణాకామ్యతిస్తమితంమనః॥ ౨౩ ॥ తస్మాన్సంగోనకతావ్యః
స్త్రీమస్త్రీణామచంద్రియైఃవిమూషువృప్రభృషద్వగఃకిముమాదృశామ్॥౨౪॥శ్రీకృష్ణః ॥ ఏవం

ప్రగాయన్నృపదేవదేవస్సఢిర్వశీలోకమభివహోయి । ఆత్మనమాత్మన్యవగవ్యమాంవైఉపారమద్
జ్ఞానవిధూతమోహః॥౨౫॥తతోదుస్సుంగమున్మృజ్యసత్సుసజ్జైతబుద్ధిమాః । సంతపితస్యభిందంతిమనో

స్వంకాయః-జనకత్వాత్-నువితకే-భార్యాయావా-భోగప్రదత్వాత్-అత్రానుపయోక్తమప్యేతన్నాన్యయతుల్య
భావదుక్తం-సామిమోవా-అధీనత్వాత్-అగ్నేర్వా-అంత్యేష్ట్యంతదాహుతిత్వాత్-శ్వగృధ్రయోర్వా-భక్త్యత్వా
త్-కింవాత్మనః-తత్ప్రత్యుతశుభాశుభభాగిత్యాత్-కింవాసుహృదాం-ఉపకారిత్వాత్-ఏవంయోనసోశ్చీయతే॥ ౧౯॥ తస్మి
న్మితి॥కుచ్ఛాక్రీమిమిట్ భవ్రుత్తుణానిస్తాంతోయన్యతస్త్రి-క-లేవరేకాయే- విషజ్జితేప్రియత్వేనగృష్ణీతే-మూఢాభ
తశేవః-విషంగమేవాహ॥అహూఇతి॥సునసంశోభననాసకం॥ ౨౦॥ అతోగుణబుద్ధ్యారమమాణామాదృశాఃక్రీమిస
మాభిత్యాహ॥త్యగితి॥త్వగాదినంహతౌతత్సంఘాతేదేహ-విష్ణుత్రాదినంహతౌ- రమతాంక్రీమీణాంచ॥౨౧॥తథే
తి॥యద్యోపేయంబీజభృతాప్రియః- అథాపి-నోవిషజ్జైతలవలోకనాదివాపిసంగంసకుర్యాత్-అర్థవిద్వివేకి- అత్రోహ
తుఃవిషయేతి॥౨౨॥ననుకృద్విన్నిమీలితనయవాదేరపిమనఃతోభోదృశ్యతే-సత్యం- సోపిపూర్వదర్శనాదికంవివాశభవతి
త్యాహ॥అదృష్టాదితి॥భావాత్పదార్థాత్- భావోమనఃతోభః-అతః-ప్రాణాఇంద్రియాశి-అసంప్రయంజతఃస
యచ్ఛతః-స్తమితంసత్ఫలంసత్॥౨౩॥తస్మాదితి॥ఇంద్రియైఃకృత్వాఅవిప్రభృఃఅవిశ్వసనీయః-మూదృశాంఅవివేకినాం ॥

అరఃఫలితమాహుద్వాభ్యాంపవమితిస్మై వేదేవేమవదీమ్యతీతకా॥౨౫॥తతఃకృత్తిభిఃసీతోవదేతైరితిథికాదేవ
 తాదసంగాదపిసత్సంగః శ్రీ యాగోదశకాయతి॥౨౬॥సతాంలక్షణమాహ॥సంతతింవిశేషణాన్యకస్యయథేష్టంహతు
 హేతుమద్భావః॥౨౭॥నవతేమావదేశాపేక్షా-అపితుకేవలంతత్సంధిధేవతారయిత్యాహ-సప్తభిఃతేష్వతి॥౨౮॥
 తాత్పర్యం॥శ్రవణాదిభిరేవమత్పరాః శ్రద్ధధానాశ్చసంతఃభక్తింవిందంతి॥౨౯॥౩౦॥ యథేతి॥ విభావముగ్నిసూర్యం
 హాసేవమానస్య-అప్యేతిసత్యతి-తథాకమాదిజాడ్యం- అగామిసంసారభయం-తన్మృలవజ్జానం-చ-నశ్యతీత్యథః॥
 ౩౧॥నిమజ్జేయతీనిమజ్జ్యేన్నజ్జతాంఠాచ్యావచయోనీగోచర్చతాం-పరమాయణంపరమాశ్రయః॥౩౨॥కించ॥ అన్నమితి॥
 యథాలన్నమేవప్రాణినాం ప్రాణోజీవనం-అహమేవయథాశరణం-ధర్మంఎవయథాప్రేమ్యపరలోకేచిత్తం- తథా
 సంతపితస్తాత్సంతసారపాతాద్భిభృతఃపుంసః-అరణ్యశరణం॥౩౩॥కించ॥ సంతతితి॥సంతఃవత్సూంషిసగుణగుణ
 జ్ఞానానిదంతి-అరఃపునస్సవ్యసృష్టితోపిబహిస్తదప్యేకమేవచతురిత్యథః॥౩౪॥ అధ్యాయార్థమువసంహారతి॥
 వైరసేనశ్చతి॥ సుమ్యముఖావేమోమావనంప్రవిష్టస్యవీరాసేనా స్త్రీభావంపాప్రాయస్యతస్యస్త్రీభావంపాప్ర

వ్యాసంగముక్తిభిః॥౨౬॥సంతోఽనపేక్షామర్పితైఃప్రశాంతాస్సమదశికానః॥నిర్మమానిరహంకారాని
 ద్వంసద్వానివృత్తహః॥౨౭॥ తేషునిత్యంమహాభాగమహాభాగేషుమతః-థాః॥సంభవంతిహితా
 న్మాణాంజుతాంప్రపునంశ్యమమ్॥౨౮॥తాయేశ్వణ్యంతిగాయంతిహ్యమమోదంతిచాద్యతాః॥ మత్స
 రాశ్చశ్రద్ధధానాశ్చభక్తింవిందంతి॥౨౯॥ భక్తింలబ్ధవతస్సాధోఃకిమన్యదవశిష్యతే॥ మయ్యసంత
 గుణేబ్రహ్మణ్యానందానుభవాన్తని॥౩౦॥యథోపశ్రయమాణస్యభగవంతంవిభావముశీతంభయంత
 మోప్యేతిపాధూనంసేవతస్తథా॥౩౧॥నిమజ్జ్యేన్నజ్జతాంఘోరేభవాద్భౌపరమాయణమ్॥ సంతో
 బ్రహ్మవిదశ్యంతానాద్యధేవాపుమజ్జతామ్॥౩౨॥ అన్నంహిపాప్రాణినాంపాణిలతానాంశరణం
 త్వహమ్భమోచిత్తంనృణాంప్రేత్యసంతోస్తాద్భిభృతః॥౩౩॥సంతోదంతివత్సూంషిబహి
 రరఃస్సముద్ధితఃదేవతాబాధవాస్సంతస్సంతతత్పాహమేవచ॥౩౪॥ వైరసేనస్తతోఽప్యేవమూర్త్య
 శ్యాలోకస్సస్పృహః॥ ముక్తసంగోఽహమేతామాత్మారామశ్చరాచరహః॥౩౫॥

—*ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్కంధ - షడ్వింశోధ్యాయః*

శ్రీఉద్ధవః॥శ్రీయాయోగంసమావత్సభవదారాధనంప్రభో॥యస్మాద్యేత్వాన్యయథార్పంతిపాత్య
 తాస్సన్త్యైతరపభా॥౧॥ ఎతద్వదంతిమునయోముహుర్నిశ్చేయిసంస్మృతామ్॥నారదోభగవాన్వా
 సఆచార్యోగిరసస్సుతః॥౨॥నిస్సృతంత్యస్తాంభోజాద్యధానాభగవానజః॥పుత్రేభ్యోభృగుముఖ్యే
 భ్యోదేవైచభగవాన్భవః॥౩॥ ఏతద్వైసర్వవణానామాశ్రమాణాంచసంమతిం॥ శ్రేయపాము
 త్తమంసున్యేస్త్రీశూద్రాణాంచమానద॥౪॥ఎతత్ర-మలవతాగ్రీకుర్మబంధవిమోచనం॥భక్తాయచా
 నురక్తాయబ్రాహ్మిణ్యేశ్వరేశ్వర॥౫॥శ్రీభగవాన్॥ నహ్యంతోసంతపారస్యకర్మకాంక్షస్యచోద్ధవ॥
 సంక్షిప్తవణాయుష్యామియథావదనుపూర్వశః॥౬॥ వైదికస్తాంత్రికోమిశ్రక్తిమేత్రివిధోమఖః॥౭॥

స్యపుత్రోవైరసేనఃపురూరవాఃపవముక్తప్రకారేణోర్వశ్యాలోకాన్సానాదవలోకనాద్వానిస్పృహః-తతోపితస్యం
 గాదపిహేతోముక్తసంగస్సగ- ఆత్మారామోభూత్వా-యథేచ్ఛంచచారేతి॥౩౫॥

ఇతి భావాధికవికాయాం - షడ్వింశోధ్యాయవ్యాఖ్యానం.

శ్రీసప్తవింశేశ్రీయాయోగస్సద్వర్షిస్తప్రసాదకః॥సర్వకామాప్తిహేతుశ్చసాంగఃప్రొక్తస్సమాసతః॥ రాగాద్వా
 కులదిత్యానాతుతోసంగాదినంభవః॥ఇతికృష్ణార్చనంభద్రమనుష్టృత్యామృత్యుచ్యతి॥శ్రీయాయోగమితి॥ భవదారాధ
 నకావం-యస్మాదితికారిణాధిస్తానాదిప్రశ్నః-సర్వకారకాణాంనిమిత్తస్యవిశిష్టత్వాత్-యథేతికస్తేన్నద్విస్తానాదాకేన
 ప్రకారేణేతిప్రశ్నః-యేతిధికారిణాపాత్యతాఃభక్తాః॥౧॥అస్యపునర్నిశ్చేషతఃప్రశ్నేకారణమాహచతుర్భిః॥ఏతదితి॥
 ఎతద్వదర్చనంపరంశ్రేయసకరంవదంతి-అంగిరసస్సుతోబ్రహ్మస్మతిః॥౨॥నిస్సృతక్తితి॥ నిస్సృతంత్యయోవదిమమిత్య
 థః- దేవైచభగవాన్భవః॥౩॥ఏతదితి॥సర్వవణానాంత్రేయసికానాం॥౪॥ ఏతదితి॥ విశ్వేశ్వరామేలేమాశ్వర॥
 ౫॥నైతికమకాంక్షస్యపూజావిధానస్య-నాప్రయంతోగ్రంథతఃపారంచానుష్ఠానతోయస్యతస్య॥౬॥వైదికక్తి॥వైదిక

ఏవమిహ ప్రవక్ష్యామి తావత్సమస్తాన్మహాత్మనః పరమార్థాన్ | మిత్రాన్ శత్రుకాన్ సఖాన్ పూజకాన్ | ౧౭ || యథాత్రే వినోకో యజేత తదాపి శేషమాహ | యథేతి యథాగ్రాహ్యమైకాదశద్వందశబ్దాదితాతే - స్వనిగమనస్థానికారప్రవృత్తినవేదేన ఉత్తం - ద్విజత్వం ఉపనయనం | అర్పాయామితి అర్పయాం ప్రతిమాదా | ౧౮ || పూర్వభితిస్సానవిశేషమాహ - ఉభయైర్వదితైస్తాంత్రికైశ్చ మంత్రైః | ౧౯ || కిం చ | సంధ్యేతి | సంధ్యోపాసనాదిభిర్యాజితానాం తాని సాక త్యేవ విహితాని యస్య తాని - తైస్సహ మేపూజాంకుర్యాత్ - నతు తాని పరిత్యజేద్యభిర్యాజితానాం మత్సరమేత్సరవిషయవినాశం కల్పయస్య తథా భావస్య - కమలాపావనం కమలావహరీణం | ౨౦ || అర్పణేదాహ మాపాధానం | తైర్బితి | తైర్బితిలామయా - లోహిసువతాదిమయా - లేప్యామృచ్ఛందనాదిమయా - హృదిపూజాయాం మనోమయా - ప్రకషేణతి త్యస్యామితి ప్రతిష్ఠా ప్రతిమైవ - జీవస్య భగవతో మందిరం - యద్యా - ప్రకృత్యాకథాన్యా సేన భగవత్తందిరం భవతి | ౨౧ || ప్రతిమాభేదే విశేషమాహాపాధానం ఉద్వాసేతి ఉద్వాసో విసజనం - అస్థిగాయాదుర్భవేదికల్మషాం - పాలగ్రామేన కుర్యాత్ సైకతాయాం కుర్యాత్ అన్యగ్రామర్యాద్యానవేతి - అవిలేప్యాయాం మృత్యుయలేఖ్యవ్యతిరక్తాయాం - అన్యత్ర విలేప్యాయాం చ పరిమాజనమేవ | ౨౨ || ఇదానీం సకామసంహారముభేదేన విశేషమాహ | త్రవైర్వేతి | ప్రకషేణతి దైవశోభనైః అమాయినః - నిహారమస్య భక్తస్య యథా బలభ్యై య

యాణామిహి తేనైవ విధి నామాంసమర్చయేత్ | ౨౩ || యథాస్వనిగమే మోక్షం ద్విజత్వం చాక్రీష్ణపూరుషః | యథాయజేత మాంభక్త్యా త్రధ్వయా తన్నిబోధమే | ౨౪ || అర్పయాం ఫండి లేగ్నానాం శ్రేష్ఠమృదివాద్విజే | త్రవ్యేణ భక్తియైర్వేత్సద్విగురుం మామయయా | ౨౫ || పూర్వం సానం ప్రకర్షితి ధౌదంతో గ్రహుధయే ఉభయైరపి చ సానం మంత్రైః | ౨౬ || సంద్యోపాస్త్యాదిక మాణివేదేనానాం తాని మేపూజాంత్రికైకల్పయేత్సమ్యక్సంకల్పకర్తృపావనం | ౨౭ || తైర్బిదారుమయాలోహిలేప్యా లేఖ్యవనైకీమనోమయాయామణిమయా ప్రతిమాప్తవిధాన్యతా | చలాచలేద్వివిధా ప్రతిష్ఠా జీవమందిరం | ౨౮ || ఉద్వాసావాహనైస్తస్థిరాయాముద్ధవార్చనై | అస్థిరాయాం దిక్కుసాన్యతే ఫండితే తుభాదేద్వయం | సైవనంత్యవిలేప్యాయామన్యత్ర పరిమాజనం | ౨౯ || త్రవైర్వేత్సప్రసిద్ధైర్ద్యుత్యాగః ప్రతిమాదివ్యమాయినః | భక్తస్య తుయథా బలభ్యై యథా వేనచైవ హి | ౩౦ || సానాలంకరణం శ్రేష్ఠమర్పయా మేవ తూర్థవ | ఫండితే తత్త్వవిన్యాసో వహ్నివాజ్యపుతంహవిః | సూర్యేణాభ్యర్చ్య గంధేష్ఠం సలిలేన లిలాదిభిః | ౩౧ || త్రధ్వయోపహృతం శ్రేష్ఠం మమ భక్తేన వార్చయి | గంధోధూపస్స మనసోదీపితో హృద్యం చ కింపునః | ౩౨ || శుభస్సంభృతసంభారః చాక్రీష్ణైః కల్పితా సనః | అసినః చాక్రీగుదగ్యా ర్షేదర్పయాంత్యభసమ్ముఖః | ౩౩ || కృతన్యాసః కృతన్యాసాం మదర్పాం పాణి నామ్యజేత్ | కలశం ప్రోక్షణీయంచ యథావచుపాదయేత్ | ౩౪ || తదద్భ్యుదేవయజనం త్రవ్యాభ్యామ్నానమేవ చ |

త్రచందనాదినభ్య తేత త్రహృదిభావేన భావనయా - యద్యా - హృదిచేత్తద్యాగః - తదా భావేన మనోమయైర్వైర్వేరిత్యభావః | ౩౫ || అధిష్ఠానభేదేన ప్రధానోపచారావాహనాధేన | సానైతి | తత్త్వవిన్యాసో యథాస్థానమంగత్రధానదేవతానాంతత్తత్త్వంత్రైస్థావనం - అభ్యుపాసనం ఉపస్థానాన్యాది - సలిలాదిభిస్త్రవ్యాది వాయుజనం | ౩౬ || సర్వత్ర సాధారణమాహ | త్రధ్వయేతి | ౩౭ || ఏవమధికారాదివ్యవస్థామత్యాగదానం పూజాప్రకారమాహ | శుదిరితి | సంభృతాః సంభారాః పూజాసాధనా యేన సః - చాక్రీగైర్విదభైః - యద్యా - చాక్రీగేవ సంభృతసంభారస్స వ్యాసినః - నత్వా సినస్సవశస్సత్త్వస్సంభారాభంగవారం వారము తిష్ఠేదిత్యభావః - చాక్రీష్ణభుజిత్తుభావాసినః - అర్పయాం ఫండిరాయాం సంముఖః అర్పణిముఖ ఉపవిష్టస్య | ౩౮ || కృతన్యాసభితి | అనంతరం గుర్యాదిసమసారపూర్వకం యథావదేతం స్వప్రకృతన్యాసః - కృతోమూలమంత్రన్యాసో యస్యాం తామమార్పాం - అమ్యజేత్ నిమగ్నాల్పావహరణాదివాకోధయేత్ - కలశం పూజాకుంభం - ప్రోక్షణీయం ప్రోక్షణాధోదకచాత్రం చ - ఉపపాదయేత్ తదనంతరమిది స్యమూర్త్యాత్ | ౩౯ || తదితి | తదద్భ్యుః ప్రోక్షణీయాద్భ్యుః - దేవయజనం దేవప్రత్యక్షాభ్యుపాసనం - చాద్యద్యభాం ప్రసేద్య తాం కలశోదకైః పూరితాం తైస్సైర్వైర్వేత్సానయేత్ - తత్ర చాద్యాదిత్రవ్యాభి | ౪౦ || పాద్యేభ్యాం మాంసాద్యాభ్యం

త్రాంతాదిర్యతే - అఘ్నేత్యుక్తం | ౪౧ || గంధపుష్పాదుకయవకాగ్రలసకాః | దూత్యాచిత్రమాదిభ్యః

మూర్ఖానావై రాగ్యావైశ్వర్యాశివర్యంకస్య పూర్వాదిత్యుగాత్రాశివర్యంరమధ్యత్రయోగుణాః పట్టికాః - ౪
 త్రపూర్వాదిత్రమేగమధ్యేవశ్చ॥ విమలోత-మణిజ్ఞానాశ్రయాయోగాతశ్చైవచ॥ ప్రజ్ఞాసత్వాతిధేశానాను
 మాణితితక్తయఃపవయ్యధోపదేశధమాదిభిరష్టభివచభిశ్చక్షిభిరుచైశ్చాననంకల్పయితై-కణికాయాః॥ ౩౪
 త్రైగుణత్రయోపరిష్టాపిత్రైస్సమసూర్యాగ్నిమండలైశ్చోష్ణ్యైలమిత్యథః॥ ౩౫॥ అయ్యధాదిపూజామాహాశ్రీభిః॥ సు
 దర్శనమితితత్రస్యస్తాంగమిగ్ధంగావరణపూజాసూచితా॥ ఆసనైవైవనశక్త్యావరణము ౩౬ - తతస్సుదర్శనాదిముస
 లాంతావ్యాయుధాన్యస్తుపదిత్యు-కాస్తుభమాలాశ్రీవత్సనురసి॥ ౩౭॥ నందమితి॥ నందాదీపాషాదానస్తదిత్యు - గురు
 దేవుడతః॥ ౩౮॥ దుగామితి॥ దుగాదీకొణెమ-గురున్యామతః-సురానింద్రాదిలోకపాలాః పూర్వాదిత్యు ఎవ
 మేతాదీవస్యాభిముఖాః ప్రాక్షణాదిభిరభ్యుభిదిః పూజయితిత్యథః॥ ౩౯॥ పాద్యాదీమపచారాః ప్రకల్పయిష్యాన్
 క్రం-కానెవగుణాదిభిః ప్రపంచయతివడ్ధిః॥ చందసేతి॥ ౪౦॥ మంత్రానాహ॥ స్వణికేతి॥ స్వణః ఘమానువాకః॥ శు
 మదగ్రంధముగాంపరితేదవేనమత్యాది-మహాపురుషవిద్యయా॥ శ్లో॥ జితంలేపుండరీకాక్షనమస్తైశ్వర్యావన॥ నమస్త్యై
 మమస్తైశ్వర్యమహాపురుషపూర్వకేతి-పాద్యముక్తాక్రంసహ ప్రశీషేత్త్యాది-రాజానాదీని-సామాని॥ శ్రు॥ ఇంద్రన్నరో
 నామధితామావంతిశ్చస్యాన్యూతీతాని॥ అదిత్యేనవరోహితాదీని॥ ౪౧॥ ఏస్తామ్యువచారేవ్యలంకారలక్షణంగుణంవిధత్తే
 వత్స॥ ౪౨॥ త్రాణికేపాలమక్షులదిగ్బలికాఃవత్త్రభంగ్యః - మధ్యక్షత్యేన్యపేయియథాభవతితథాంధోచితమలం

కుర్వతేత్యథః॥౩౦॥సర్వపాదారణంశ్రద్ధాలక్షణంగుణంవిధతే । పాద్యమితి ॥ ౩౧ ॥ నైవేద్యవైభవలక్షణంగుణం
విధతే ॥ గుడేతి ॥ శమూల్యతైలవక్త్రవిశేషాతపూచాఃపూచానాంమంటపాదీనాంసమూహాః- సూచాఃవ్యంజనాని-
సతవిభవభిశ్చేషః॥౩౨॥కాలభేదేనగుణావిధతే ॥ అభ్యంగో-అభిషేచనంపంచామృతాదిస్పృశనం - అన్నాద్యేతిఅ
న్నంభోజ్యం-అద్యంభక్ష్యం-పర్యక్తేకాదశ్యాదా-అన్యహంప్రత్యహంవావిభవేనీతి॥౩౩॥ఫలభూయస్త్యాధివోగ్నావ
పిపూజాప్రకారమాహ॥విధివేతి॥విధినాస్వగృహేభ్యాక్తవిధానైః-మేఖలాదిభిరుపలీతే-విహితైర్నితే - తదుక్తిం॥
శ్లో॥విస్తారోచ్చాగ్రియతప్రేమేఖలాశ్వరురంగుళాః॥హస్తమాతోగ్రీభవేద్గతఃస్సమోనివేదికాతథేత్యాది- ఉదితం
ప్రజ్వలితం-అగ్నింపరితఃసమూహేత్ ఏకత్ర మేళయేత్ ॥౩౪॥పరిస్తీర్యేతి॥దలైఃపరిస్తీర్యపర్యుతేత్ - పరితఃప్రోక్ష
యేత్ - అన్నాధాయఅన్నాధానసంజ్ఞాకగవ్యాప్యభిఃసమిత్సృగ్మేవాదిరుపవంశ్చక్యత్యా-అగ్నేరుద్రతోప్రవ్యాణ
మోహామోహయోగీన్యాపాద్యంధాయ-ప్రోక్షణ్యాప్రోక్షణీపాతోగ్రీవకేసప్రోక్ష్య-అగ్నిమాంధ్యాయేత్ ॥౩౫॥తప్తైతి॥
శింఖాదిభిరాసంశ్లేభిమానాశ్చత్యాదోభజాయస్యతే॥౩౬॥స్ఫురదితి॥స్ఫురంతిరీటాదీనియస్యతం॥౩౭॥ధ్యాయ
న్నైతి॥హవిషాఘృతేనఅభిఘృతానిసంసక్తాని-ధారుణీశుష్కసమిధః-ప్రాస్యప్రక్షిప్యఅపూరోతత్సంజ్ఞాకాయాగౌ- ఎ
వమూల్యభాగోవదత్యాగదధాఃఅహుతీర్హుత్యేత్యథః - తత్రాపూరోప్రజాపతయేస్సాహంద్రీయస్సాహతిచో

దద్యాన్నేత్రద్ధయాచక్షః॥౩౮॥గుడచాయససపీఠంషేతఃస్థుల్యాపూపమోదకా॥సంయవదధిసూ
సాంశ్చవైవేద్యంసతిశల్పయేత్ ॥౩౯॥అభ్యంగోత్తదనాదశఃదంతథావాభిషేచనమ్ । అన్నాద్యగీత
స్మృతైఃపర్యణిస్సురుతాన్యహమ్ ॥౪౦॥విదినావిహితంశ్రద్ధమేఖలావతఃవేదిభిః॥అగ్నిమాధాయపరిత
స్సమూహేత్సానివేదిశమ్॥౪౧॥ పరిస్తీర్యాభవర్యుతేదన్వాధాయయథావిధి । ప్రోక్షణ్యాపాద్యర
వ్యాప్రోక్ష్యాగ్నావాపహేతమామ్॥౪౨॥తప్తజాంబూనదప్రఖ్యంశంఖచక్రగదాంబుజైః । లంఛ
తుర్భుజంశంతంవక్త్రకింజల్కవాససమ్॥ ౪౩ ॥స్ఫురతిగీటకటకటిసూక్రవరాంగదమ్॥శ్రీవత్సవత్తు
సంభోగీతౌ-ప్రభంవనమాలినమ్॥౪౪॥ధ్యాయన్నామచ్యవదారుణీహవిషాభిఘృతానిచ । ప్రాప్త్యా
న్యభాగావాపూరోదత్యాచాజ్యప్లుతంహవిః॥౪౫॥జహుయాన్మూలమంత్రేణదేవత్యావదానతః॥ధ
ర్మవిభ్యోయథాన్యాయ్యంమంత్రేస్సప్తకృతంబుధః॥౪౬॥అభ్యర్చ్యాభవమస్మూత్యపార్షదెభ్యోబ
లంహరేత్ ॥మూలమంత్రంజపేన్నగ్నిప్రసాదాన్నారాయణాత్మకమ్॥౪౭॥దత్వాచమనమచ్చేషంవిష
ప్రసాయకల్పయేత్ ॥ముఖవాసంసురభిమంతాంబూలాద్యమథార్హయేత్ ॥౪౮॥ ఉపగాయగృణన్ను
న్యోకత్యాగ్నిభియన్నమ॥మతః-ధాన్యగ్రవయోశ్యవ్యముమాతఃకుక్షిభవేత్ ॥౪౯॥ప్రవైరు
చ్చాపప్రవైతే గ్రీహారాణైఃపాగ్నీతైరపిప్రత్యాప్రసేదభగవన్నీవంశైరదండవతో॥౫౦॥శిరోమత్సా
దయోఃకృత్యాబాహుభ్యాంచపరస్పరమ్॥ప్రవన్నంపాహిమామీశభీతంమృత్యుగ్రహణ్ణనాత్ ॥ ౪౧॥

స్తోత్రపీఠాపరిధివారభ్యాగ్నిమధ్యాదాపరిధ్యంతంఘృతక్షారణకూపాతజ్యభాగౌ-అగ్నియేస్సాహసోమాయస్సాహే
త్యేవం హోమామయాహే॥౫౨॥జహుయాదితి॥మూలమంత్రేణఅష్టాక్షరేణ-తథావేదశబ్దయస్త్రితేనపురుషసూ
క్తేననాలపదాంతఃప్రస్యచమామలతగ్రహణేనైత్యథః- పురుషసూక్తేనారాధనమత్యేనఏవమూలమంత్రః- తెనై
వప్రస్యచమవగానో-హోమామభిమంత్రే గ్రీయథాన్యాయ్యంపూజాక్రమేజైవ-అగ్నియేస్సప్తకృతేస్సాహేత్యే
వంసప్తకృతలించమాత్వా॥౫౩॥ అభ్యర్చ్యేతి॥ రితోవహ్నిస్థంభగవంతమభ్యర్చ్య-అభవమస్మూత్య- పావదెభ్యో
నిరదాదిభ్యః-అప్తసుదియేబలించరేత్ - తతఃపూజాస్థానమాగవ్యదేవస్యాగ్రసముపవశ్యయథాశక్తిమూలమంత్రం
జపేత్ ॥౫౪॥దద్యేతి॥తతఃఉభయత్రభగవతోభోజనసమాప్తంధ్యాత్యాతచమనందత్వాఉచ్చేషం విష్యక్తేనాయక
ల్పయిత్వాతదనుజ్ఞయావత్సేత్ స్వయంభుంజీత-తతః-సురభివతోమగంధవతోతాంబూలాద్యంముఖవాసందత్వా-అ
భిపునరపి-అహాయేత్ పుష్పంజలినాపూజయేత్ ॥౫౫॥ఉపగాయన్నితి॥అభినయస్సప్తీన్నాదిముగర్వకక్షణిః॥తై
యగ్ర్యంపరిత్యజ్యలభావసరోభవేత్ ॥౫౬॥ప్రవైరితి॥ప్రవస్తోత్రాణాంశ్చేదంభ్యోయతి-పారాణైః పాగ్నీతైరపి॥
౪౭॥కథంప్రణమేదిత్యేతేయోమాహ॥ శిరశ్చితి ॥ బాహుభ్యాందక్షిణోత్తరాభ్యాం-పరస్పరంమకుడక్షిణోత్తరా
పాదౌగృహీత్వా-యద్యా-పుష్కతఃపరస్పరనిబద్ధాభ్యాం-కృతావరాధివప్రవన్నమిత్యాదివిజ్ఞాప్యనత్రుతమేత్ ॥ ౪౮॥

నగఃశేషాగ్రహణపూర్వకంవైకల్పికోద్వాసనప్రకారమాహ||ఇతి||ఇత్యనయేవప్రాథమేనయా-శేషానిమాత్ర్యం
మయాదత్తాంశీరస్యాధాయధ్వత్వా-యమ్యద్వాసయేత్-తహి-ప్రతిమాయాయన్వస్తంజ్యోతిస్తక్షునరపిహ్య
స్వస్థజ్యోతిష్యోవోద్వాసనీయం||౧౫||ఎతేష్యధిష్ఠానేషుకింముఖ్యమిన్ద్రపేయోయామాహ||అర్వాదిష్టితి||యదాయ
త్రిశ్రద్ధా-తదాతత్త్రిశ్శాస్త్రా-సేమఖ్యాముఖ్యత్వం-కుతఃపునః-యతఃసర్వభూతేష్వీతి||౧౬||ఏవమితి||ఉభయతః
ఇహముక్తచ||౧౭||సమథాంతప్రత్యావాత్రిభిః||మదర్వామితి||పుష్పేద్యానానిచకారయేత్-పూజాయాశ్రోశ్చ
వాశ్రితా-పూజాప్రసృహం-యాత్రావిశిష్టేపర్వణి-బహుజనసమాగమః-ఉన్యవసంతాదికాలేమహి
స్వేనః-తదాశ్రితాశ్చేత్రాద్దీదత్వా||౧౮||పూజాయాతోశ్చవాశ్రితానిత్యస్యవరణం||పూజాదీనామితి||ప్ర
వాహాథాంతతానువృత్త్యథాంతమత్సప్తీతాంసుత్యేమానైశ్చర్యం||౧౯||ప్రతిష్ఠాదీనాన్వస్తసమస్తానాంఫల
మాహ||ప్రతిష్ఠయేతి||మత్సన్యతాంమయాసమతాం||౨౦||సకామంప్రత్యక్షం||అహోమకథంతంప్రత్యాహ||
మామితి||అహోమకథాశ్చీయోగపవతథంభవతితత్కా-భక్తియోగమితి||౨౧||దాతుంఫలముక్తంఅపహతాఞ్చరం
దతి||యఇతి||విద్యుక్ విస్తాభోజీక్రిమిః||౨౨||కతుర్యశ్చలంతదేవాన్యేషామప్యాహ||కర్తురితి||సారథేస్సహకారిణః-
హేతోఃప్రయోజకస్య-అనుమోదితుశ్చ-ప్రేత్యతస్థలమిత్యన్వయః-కుతః-యతఃకమణామేతేభాగినఃభాగ

ఇతిశేషాంమయాదత్తాంశీరస్యాధాయసాదరమ్|ఉద్వాసయేద్యమ్యద్వాస్యంజ్యోతిజ్యోతిషితక్షు
నః||౧౫||అర్వాదిషుయదాయత్రిశ్రద్ధామాంత్రచార్పయేత్|సర్వభూతేష్వీనివసర్వాన్మాహ
మవస్థితః||౧౬||ఎవంక్రియాయోగపదైఃపుమావైదికతాంత్రైః|అర్చన్ముఖయతస్త్రివిధమన్దోవింద
త్యభీష్టతాం||౧౭||మదర్వాంసంప్రతిష్ఠాప్యనుందిరంకారయేద్దృఢమ్|పుష్పేద్యానానిరమ్యానిపూజా
యాశ్రోశ్చవాశ్రితా||౧౮||పూజాదీనాంప్రవాహాథాంతమహావర్తసువాన్వహం|త్రైతాపిణపుర
గ్రావాదత్వామత్సప్తీతామియాత్||౧౯||ప్రతిష్ఠయాసార్వభౌమంసర్వనాభవనత్రయంపూ
జాదినాబ్రహ్మలోకంత్రిభిర్మత్సన్యతామియాత్||౨౦||మామేవనైరపేత్యైణభక్తియాగేనవిందతి|
భక్తియోగంసలభతేవంయఃపూజయేతమామ్||౨౧||యస్యైదత్తాంపరేదత్తాంహరేతసురవిప్ర
యోః||వృత్తింప్రజాయతేవిద్యుగ్వహాణామయతాయతమ్||౨౨||కర్తుశ్చసారథేహేతోరనుమో
దితురేవ||౨౩||క్షణంభాగినఃప్ర్యేభూయోభూయసితస్థలమ్||౨౩||

—ఇతిశ్రీమద్భగవద్గీతే-ఏకాదశస్కంధే-సప్తవింశోధ్యాయః—

శ్రీభగవాన్||పరస్యభావకర్తృణానప్రశంసేన్నగర్హయేత్|విశ్వమేకాత్మకంపశ్యన్ప్రకృత్యాపురుషేణ
చ||౧||పరస్యభావకర్తృణానప్రశంసంతినిందతి|సలశుభ్రంశతేస్వాధాదసత్యభివేతతః||౨||తైజసేనిత్ర
యాపన్నేపింద్రోనష్టచేతనః||మాయాంప్రాప్నోతిమృత్యుంవాలేద్వన్నానాథాదృక్పుమా||౩||కింభ

మాః-తత్రాపివిశేషమాహ-భూయసికమణిసారథ్యాదౌచాధికంఫలమితి||క్షీ||పయఃపత్రాదినూత్రేణపూజ
తోయఃపరంపదమ్|ప్రాగేవదిశతిప్రీతస్సకృష్ణశ్శరణంమమ||౪||

ఇతిభావాధాదిపికాయాం-సప్తవింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

క్షీ||అష్టావింశేతుయఃపూర్వంవిప్రరేణోపవణితఃజ్ఞానయోగఃపునశ్చసౌసమాప్యన్విరూప్యతే||ఇదానీమతివిప్ర
రేణోక్తంజ్ఞానయోగంసంతేపేణవస్తుమాహ||పరే||పరేషాంస్వభావాశాంతేహౌరాదీకామాణివ-తత్రహే
తుర్విశ్వమితి||౧||విపత్తేదోషమాహ||పరేతి||స్వాధాత్-జ్ఞాననిష్ఠాలక్షణాత్-అనలమధ్యాభూతేదైవ
తేతభినివేతాత్||౨||భగ్నింశమేవదృష్టాంతతేదశః||తైజసేరాజసాహంకారకార్యేఇంద్రియగణైస్త్రయాఆపన్నేస
అభిభూతేసతి-పింద్రోజీవఃకవలంమమోమాత్రేణమాయాంస్యమృతాపాంప్రాప్నోతి-తతోమనసిసేనసనిష్ట
చేతనస్సద్వృత్తుత్కుల్యాంసుమప్తంనాప్రాప్నోతియథా-తద్వదేవనానాథాదృక్దైవతాభినివేదేపియేవలయంచ
ప్రాప్నోతి-యథాప్రాజ్ఞసంజ్ఞా-ద్విశ్వస్యభోగక్షయలక్షణోభగ్నింశః-ఏవమనాత్మసంపరా-దాత్మవోపి
స్వభూవభగ్నింశఇతిభావః||౩||దైవతాసత్యతయానుతినిందయోర్నిర్విషయత్వంప్రపంచయతిసాధైష్ట్యమ్||కిమితి||
అపస్తుమోదైవతస్యమధ్యేంభద్రం-కింవాఅభద్రం-కియద్భద్రం-కియద్వాఅభద్రమిత్యథః-అపస్తుత్యమేవా

హా - వాచేతి బాహ్యం ప్రయోజనతః - వాచాఉచితం ఉక్తం - చక్షురాదిభిశ్చయద్వైతప్రపంచదృశ్యమతి || ౪ || సన్న్యేనం
 సతి దేహాదిభావానామసత్త్వాత్కాంక్షయ హేతుత్వమిత్యాశంక్య హేతుత్వద్వైతం తేనాహ || ఛాయేతి || ఛాయాప్ర
 తిబింబం - ప్రత్యాహ్వయః ప్రతిధ్వనః - ఆభాసః శుక్తిరజతాదిః - పతేయభాసంతోవ్యర్థకారిణాభవంతి - ఆవృత్త్యా
 కమృత్తుమభివ్యాప్య - యద్వా - మృత్తుల - యః జ్ఞానేనయావనైవలీయతే తావత్సర్వం సమిత్యర్థః || ౫ || సమస్యప్ర
 దిశ్రునిభిరేవదైవతం సూపితం - కథమసత్యం స్యాత్ ప్రత్యాహ్వాన్యం || ఆత్మేతి || త్రాయితేపాల్యతే - త్రాతిపాలయ
 తి || ౬ || తస్మాదితి || ఆన్యస్మాత్సృజ్యాదివ్యరిక్తత్ - శ్రీవిధాలభ్యాన్మదితాపా - భాతః ప్రతీతిః || ౭ || సమకథం సమూ
 లం ప్రలీయతే తత్తాహ || ఇదమితి || ౮ || ఏదితి || జ్ఞానవిజ్ఞానయోనైకపుణ్యం నిష్ఠాం - సూర్యవన్మమోక్షాత్వా || ౯ || ఏ
 తన్నిష్ఠా ప్రాప్త్యసాయమాహ || ప్రత్యయేణేతి || యదాద్యంతవత్ దైవతం - తదసదితి జ్ఞాత్వా - నిస్సంగో విచరేత్ -
 ఆన్యంతవత్ దైవ ప్రమాణాని - ప్రత్యయేణుటాది - అనుమానేన సావయవత్వేన దృశ్యం వృద్ధి వ్యాది - నిగమేనాప్రత్య
 షమూకావాది - ఆత్మ సంవిదాస్వానుభవేన సర్వం దృశ్యం ఆద్యంతవత్ అనచ్ఛేతి జ్ఞాతేతి || ౧౦ || సమయద్యాన్మ సంవిదాస
 ర్వం దృశ్యమాన్యంతవదసదిత్యుచ్యతే - తహ్యోక్త్యాన్యప్రకాశకదేహాదిదైవతం జడమితి క్తం స్యాత్ - తథాచః సంసా
 రప్రతిభాసానఘటే తేతి చోదయతి || నేతి || అనాత్మస్వదృశోః జడాజడయోః - అత్ర హేతుః - రుద్రప్రకృత్యయోః - తతో
 నాభాద్వయోరపితత్తాహ - ఉపలభ్యత ఇతి || ౧౧ || ఎతత్త్వేనంచయతి || ఆత్మేతి || అవ్యయత్వాదివంచవిశేషశ్చైర్నా
 త్రంకినభ్రంతవాదైవతస్యావప్తనః కీయత్ || వాచోదితంతదన్త్యంతమనసాధ్యాతమేవచ || ౧౨ || ఛాయాప్ర
 త్యాహ్వయా బాసావ్యాసంతోవ్యర్థకారిణః ఏవం దేహాదయోభావావయవం త్యామృత్యతోభయం ||
 ౧౩ || ఆత్మైవతదిదం విశ్వం సృజ్యతే సృజతి ప్రభుః || త్రాయితే త్రాతి విశ్వాన్మహిమైతే హరితీశ్వరః || ౧౪ ||

సత్త్వాన్నహ్యత్త్వోన్యత్త్వదన్యోభావోనిరూపితః నిరూపితేయం శ్రీవిధాన్మూలాభాతిరాత్మని || ౭ ||
 ఇదం గుణమయం విద్ధి శ్రీవిధం మాయయా కృతమ్ || ౮ || ఏతద్విద్వాత్త్వదుదితం జ్ఞానవిజ్ఞాననైపుణమ్ | సనిం
 దజినవస్తాతిలోకే చరతి సూర్యవత్ || ౯ || ప్రత్యయేణానుమానేన నిగమేనాత్మ సంవిదా | ఆద్యంతవదసద్
 జ్ఞాత్వా నిస్సంగో విచరేదహ || ౧౦ || ఉద్ధవః || నైవాత్మనోనదేహస్య సంస్మృతిప్రకృప్తదృశ్యయోః | అనాత్మ
 స్వదృశోరీశకస్యేయముపలభ్యతే || ౧౧ || ఆత్మవ్యయోగుణశ్శుద్ధసన్యయం బోధితవాప్యతః | అగ్నివద్దా
 రుపదదిదైహాకస్యోతసంస్మృతః || ౧౨ || శ్రీకృష్ణః || యావద్దేహం ప్రయపాశ్చైర్నాత్మసన్సన్నికృతవణం సం
 సారః ఫలవాంస్తావదపాథోఽస్య వివేకినః || ౧౩ || అథేహ్యవిద్యమానెపి సంస్మృతీర్న నివర్తతే | ధ్యాయ
 తావిషయానస్యస్వపేక్షనార్థామోయథా || ౧౪ || యథావ్యాప్రతిబుద్ధస్య ప్రస్వాసోబహువన్దభ్యత్ |
 సేవప్రతిబుద్ధస్య నైమోహాయకల్పతే || ౧౫ || శోకహర్షభయక్రోధలోభమోహమదాదయః | అ
 హంకారస్యదృశ్యంతేజస్తమృత్యుశ్చ నాత్మనః || ౧౬ || దేహం ప్రయప్రాణమనోభిమానోజీవంతోతరాత్మా

శబ్దరాగాదిపుణ్యాపుణ్యాజ్ఞానపరిచ్ఛేదానామసంభవందశ్శయతి - హేతు హేతుమన్వయం గుయభేద్యం - అచిత్ జడః
 అయంతావః - యద్దేవాగ్నిదారుణోభేదానుపలంభేపి - దారుప్రకాశ్యమేవ - అగ్నిశ్చప్రకాశకః తథాదేహాత్మ
 మోరపీతి - న సంస్మృతిః తయోరన్యతరస్యాపి ఘటత ఇత్యర్థః || ౧౨ || సన్యంతథాపుణ్యయోరేవమపి వేకేవ సంసా
 గావలంబనమిశ్యాహవం నభిః || యావదితి || సన్నికృతవణం సంబంధః - నన్యసంగస్యకుః సంబంధప్రత్యాహ - అవివే
 కిణః అజ్ఞానకృత ఇత్యర్థః - సమస్తప్రకాశస్య కథమజ్ఞానతః సంసారప్రత్యాహ - అపాథోఽపి మిథ్యాభూతాపి - కేవలం
 ఫలమాఫలం స్మృతిః - నకుత్తైవ తృప్తిత్యర్థః || ౧౩ || నన్యసన్మాదేహాదేకుతస్సంసారస్మృతే హేతుత్వమపిత
 త్రాహ || ఆధా ఇతి || అన్యాత్మనః || ౧౪ || సమకథం విద్యాయతోపమయస్మాన్మజ్జీవన్ముక్తస్యాపిదుర్వా రేత్యుమో
 త్మప్రసంగస్సాన్వితత్తాహ || యథేతి || ప్రస్వాసః స్వప్నః - బహుసనథాన్మవిభక్తాపుష్టానీతి తథా || ౧౫ || అహంకా
 రిలక్షణోదేహాదిసన్నికృతవేవ సంసారాలంబనమిశ్యాన్యయవ్యతిరేకాభ్యా రిదిత్యుతి || శోకేతి || సుషుప్త్యాదౌ తేనా
 నాదశానాత్ - అహంమభిదుఃఖివత్ చైరన్యం మభిదుఃఖిప్రతీత్యభావాత్ దృశ్యత్వాచ్చ - సుఖాదివాంకృతత్వా
 దివద్దృష్టవిమర్శత్వానుపవత్రైతి తథావః - ఉక్తం చ || శ్రీ || సుదైహమనన్యశ్యంతేయః ఖదోషప్రవృత్తయః | అత్మప్ర
 వృత్తవసంసారోనమేనంస్మృతీసాక్షిణః || ౧౬ || సమయదృశ్యం తాదృశ్యం సంసారః తహాముక్తిరపితస్యైవేతి ముక్తా

వహంకారవశేషః ప్రసజ్యేత తత్ప్రాచా దేహాతి॥ దేహాదివృత్తిమామోయస్యసః - ఆత్మైవతేహమంతస్థిః తేజః-
అతఏవగుణకమామయీమూర్తిః త్వస్యసః - ఏవంచ సమమూర్త్యై పాశిభిరహమైవసూత్రాదిత్యైః తేజః సంసారే
కాలతంత్రః పరమేశ్వరాధీనస్సర్వతః ఆధావతి-అహో నాయంహోషణ్ణిహవః॥౧౭॥ తదేవమహంకారశ్చశంఖంధమున
పాద్యేహాసీంజ్ఞానేనగ్నివృత్తైః కిరీత్యాహ॥ అమూలమితి॥ వస్తుతోమూలభూత్యం - అజ్ఞానతస్త్వభూత్యం - మనః
పితం ప్రకాశితం - విద్యుజ్జాలితమితివా - కీంతత్రాహా॥ - మనఃశివః॥ మనః ఆదీనాం ద్వంద్వః - యద్యో - మనః ఆది
మూర్త్యంతర్వికమా అహంకరణం - గురుపాసనయాశీతేనజ్ఞానభద్రైః సర్వతా॥ ౧౮॥ తదేవంజ్ఞానం స్వరూపసాధన
సల్లెర్నిరూపయింజ్ఞానమి॥ పివేః జ్ఞానం - సాధనాన్యాహ - నిగమోవేదః - త్వస్యస్వభూత్యం - ప్రశ్నాత్మకస్వానుభవః -
విశిష్టమువదేశః - అనుమానంకణః - ఫలమాహ - ఆద్యంతయోయదస్యజగతః - మధ్యేపితదేవకేవలం - నతుజగదితి -
కింతత్రా - కాలః కాలయిత్ర కాశయతి - యస్మిత్తథా - హేతుః కారణంచయ త్తదేవ - ఎతదుత్తంభవతి - యదస్యవిశ్వ
స్యకారణం ప్రకాశకంచబ్రహ్మ - తదాత్మకమేవైతత్ - నతతః పృథగి త్యేవంశ్చయథానిగమాదిసాధనై నానాం తే
యోవివేకః - తత్త్వానమితి॥ ౧౯॥ తత్రనానాభేదవ్యవహారాలంబనస్యాపివిశ్వస్యకారణమాత్మాత్మకస్వస్వభూత్యం
తేమాహ॥ యథేతి॥ సుత్యం సమ్యక్కుండురాజురాజేణచిత్తం - యద్ధిరగ్నిం కీర్త్యశం - హిరణ్మయస్యకుండులాదేరుద్భవే
పురస్తాన్నాశాద్వవశ్యతే యదప్తిహిరణ్మయత్రం - శస్త్రధ్యేపితకంకుండులమి త్యాది నానావ్యవహారైః వ్యవహారం
ప్రాప్యమాణసవితదేయథా - తద్వదస్యవిశ్వస్య కారణభూతోహమేవనానావ్యవహారాలంబనం - నతుమత్తఃస్పృహ్య
శ్చమితి॥ ౨౦॥ తదేవంకాయోప్యకారణమాత్మాత్మకతాముక్త్యాప్రకాశస్యప్రకాశాత్మకతామాహ॥ విజ్ఞానమితి॥

గుణకమామూర్తిః॥ సూత్రం మహానిశ్చయైవగీతస్సంసారఆధావతికాలతంత్రః॥౧౭॥ అమూలమే
గ్భూత్యం రూపరూపితం - మమోవచః ప్రాణశరీరకమా - జ్ఞానాసీతోపాసనయాశీతేనభిత్వాముఖాం
విచరన్యస్థి॥౧౮॥ జ్ఞానం వివేకోనిగమస్తవత్ప్రత్యక్షమైతహ్యనుధానుమానమ్॥ ఆద్యంతయోరస్య
యదేవకేవలం కాలశ్చహేతుశ్చ తదేవమధ్యే॥౧౯॥ యథాహిరణ్మయస్యకుండులాదేరుద్భవే
స్యహిరణ్మయస్య॥ తదేవమధ్యేవవహార్యచాణానానాపద్యైరహమస్యతద్వత్॥ ౨౦॥ విజ్ఞానమే
త్త్రీయవస్థానంగుణాత్రియం కారణకాయోకస్మాత్ - సమస్తయేనవ్యతిరేకత్యయైవైవతుయోణాన
దేవసగ్యమ్॥ ౨౧॥ యదుత్పరస్తాదుతయన్నవశ్యన్నధ్యేపితన్నవ్యవహారాత్ప్రమాణాతంత్రస్థిం చవ
రేణయద్యత్తదేవతత్స్వదితమమనీమా॥ ౨౨॥ అవిద్యమానోవ్యవభాసతేయావైకారకోరాజస

దిరియవస్థం - యకారస్యపృథక్ పాతః ఛందోమరోధేన-జాత్రాదిత్రయవస్థం యద్విజ్ఞానం మనః - తదవస్థాకారణభూతం
చయస్థాత్రయం - యచ్చకారణకార్యకర్తృకారణసంధ్యాత్వం కార్యమనియతం - కర్తృకాదిత్యైవం ఏవం గుణాత్రియ
కార్యభూతం త్రివిధం జగదేవత్ - యేనతుర్వేణసామాన్యజ్ఞానమాత్రేణ-శమస్తయేనభాతేయనానుగతం ప్రకాశతీత్యన్య
ధాః॥ శు॥ తమేవభాంతమనుభాతీసర్వంతస్యభాసాసర్వమిదం విభాతీ-తథా॥ శు॥ చతుష్కర్మయోగసత్త్రిస్వ
శోత్రం మనసోయమనోపిమరిత్యాదిశు॥ తే - సమవిశేషజ్ఞానవ్యతిరేకేణనతురీయం నామోపలభామహేతప్రాచా-
వ్యతిరేకతత్త్వసమాధ్యాదాయదస్తితదేవసత్యమితి॥ ౨౧॥ ఏవం కాలత్రయేష్యవ్యభిచారిణః సత్యత్వముత్తం - వ్యభిచారిణ
త్వస్వసత్యతామాహ॥ శే॥ మధ్యేపితత్వపృథక్పై ప్తికింతువ్యవహారాత్రియం - యద్యత్తాత్ - పరేణలక్ష్మేన - భూతం
జాతం - ప్రసిద్ధం ప్రకాశితంచ-తత్తదేవకారణప్రకాశకతావన్నాత్రింస్యాత్ - సవ్యభిగతి - మేమనీమాబుధిః॥ శు॥ నా
చారంభణం వికారోనామధేయం వ్యత్తికత్యేవసత్యం॥ శు॥ సవంభువీదం బ్రహ్మత్యాదిశు॥ తత్త్వకారణప్రకాశక
వ్యతిరేకేణకార్యస్యప్రకాశ్యస్యచానుపలంభాదిభావః॥ ౨౨॥ ఏవంసామాన్యతః కార్యప్రకాశ్యయోః కారణప్రకాశ
కాభ్యానుభేదం వ్యుత్పన్నప్రస్తుతగమభాయవివేకపూర్వకం ప్రపంచస్య బ్రహ్మభేదమాహ॥ అవిద్యమానత్వే॥ యో
యంవైకారకోవికారసమూహః - సఏవప్రాగవిద్యమానోపిరాజససర్గః తజ్జోద్వారేణ బ్రహ్మకార్యభూతత్వైవ్యభిచారః
వభాసతే బ్రహ్మణాప్రకాశ్యతీత్యన్యభిచారః॥ బ్రహ్మతు-స్వయంస్వతస్సిద్ధం - నతుకార్యమిత్యధాః - బ్యోతిత్వప్రకాశకమ
త్యధాః - అతః కారణాత్ - ఇన్ద్రియాణివఆధాప్రహ్మత్రాణివఆత్మామనశ్చదేవానామప్రకృత్యం లక్షణం వికారాః సంప
భూతానివందిత్రం బ్రహ్మవభాతీతి॥ ౨౩॥ ఉపసంహరణీ॥ ఏవమితి॥ ఏవంనిగమతః ప్రత్యక్షైతిహ్యనుమానైః - స్పృహం

సగవపః! బ్రహ్మస్వయంజ్యోతిరతావిభాతి బ్రహ్మం ద్రియాథాన్వవికారదిప్రమ్॥౨౩॥ ఎవంస్సు
టంబ్రహ్మవివేకహేతుభిఃపరావనాదనవికారదేన॥ ఛత్వాత్మసందేహముపారమేరివానందతుష్టోభ
లకాముకేభ్యః॥ ౨౪॥ నాత్మావపుఃపార్థివమంద్రియాణిదేవావ్యాసుర్వాయజంపశుతాశః । ను
మోన్నమాశ్రంధిమణావసత్త్వమహంకృతిఃఖంక్షీతిరథానావ్యమ్॥౨౫॥సమాహితైఃకరణైర్గుణ
త్వభిగుణోభవేత్తుత్సువివిక్తధాన్మః॥విత్తీవ్యమాజ్ఞేరుగింనుదూషణంఘనైరుపేతైర్వికతైరవేకిం॥
౨౬॥ యథానభానాయ్యనలాంబుభాగుణైర్గతాగతైవతుణస్తజ్జేర్మసజ్జతే । తథాతురంసత్త్వరజస్త
మోమయోరహంకృతేస్సంస్మృతీహేతుభిఃపరమ్॥౨౭॥ తథాపిసంగఃపరివర్జితోమోగుణైఃపుమాయారదితే
షుతావతే । మద్భక్తియోగేద్యధేనయావద్రజ్జోరస్యేతమనఃకమాయః॥౨౮॥ యథామయోసాధువికి
త్సతోన్మణాంపునఃపునస్సంతుదతిప్రరోహా॥ ఎవంననోపకమాయకమకమయోగినంవిధ్యతిసర్వసం
గమ్॥౨౯॥కుయోగినోయేదిహతాంతరాద్యైమకమప్యభూతైస్త్రిదశోపస్పృష్టైఃతేచాక్రీతనాభ్యాసబ
లేనభూయోయుంజంతియోగంనతుకర్తవ్యం॥౩౦॥కరోలికర్తృక్రియతేచజంతుః । కనాప్యసౌచోదిత
ఆపాతాత్ । నతక్రియిద్వాప్రకృతాస్థితోపిసప్తతృప్తస్సస్వసఖానుభూత్యా॥౩౧॥ తిత్సంతమాసీన
ముతప్రసంతంశయానముత్సంతమదంతమన్మమ్ । సర్వభావమన్యత్రైమపీహమానమాత్మానమాత్మస్థమతి

ప్రోః శీఘ్రోష్ఠాదిభిర్వా-అహంకృతేఽహంకారాన్నరమక్షరం-సంస్మృతిహేతుభిర్నయజ్యతే-యద్వా-అహంకారస్యసం-
 స్మృతిహేతుభిరితి॥ ౨౭ ॥ ముక్తవదనమ్యక్ జ్ఞానీనయ భేష్టమాచరేదిత్యాహద్వాభ్యాం॥ తథేతి॥ సుతేషువిషయేషు-రజో-
 రాగః-మనఃసంకషాయశ్చిదుర్నిరాసతామాహ॥ ౨౮॥ ఏతదేవద్యస్తాంతేనోపపాదయతి॥ యథేతి॥ న్యూణామానుయోరో-
 గః-అసాధులసమ్యగ్యథావతితథా-అవక్షకషాయకర్తృలగ్ధాఃకషాయారాగాదయస్తన్నులాఃచకర్తృణియస్మింస్త-
 త్-అతఏవసర్వసంగంసర్వేషుపుత్యాదిషుసజ్జమానం-చసంకుయోగినంఅపమ్యక్ జ్ఞానం-విధ్యతీభ్రంశయతి॥ ౨౯॥ నను-
 క్షంబద్విషయసంగేనయోగభ్యంశస్యాస్యత్-అలంతర్నిపాతాయేనయోగమాన్వేషితత్యాహ॥ కుయోగినశ్చితి॥ మనుష్య-
 భూతైఃబంధుశిష్యాదిరూపైఃత్రిదశైరుపస్పృష్టైఃపీఠితైః॥ తథాచ॥ శ్రు ॥ తస్మాద్దేహాంసప్రియంయదెతన్నమవ్య-
 దురితి॥ అవశ్యకమాహ॥ భూయోజన్తాంతరేనతుకర్తృతంక్రకర్తృవిస్తారం॥ ౩౦॥ ననువిచుషామపిసర్వథాకర్మచుష్క-
 హరమితిపునస్సంసారస్యాదేవాతలహా॥ కరోతితి॥ విచుషోన్యోసౌజంతుర్దేహపిపభోజనాదికర్మకరోతీక్రియతేః
 క్రియతేచతేనకర్మణాపుష్ట్యాద్యపిప్రాప్నోతీత్యర్థః॥ కేనాపిసంసారాదనానోదితస్య॥ అనిపాతాన్తరణవర్య-
 తం॥ విద్యాంస్తుప్రకృతాదహేస్థితోపి॥ తక్రకర్మణినవిక్రియతేనిరహంకారిత్యాత్ హషణవిషాదాదిభిఃసంసారం
 ప్రాప్నోతి॥ ౩౧॥ కించ॥ అస్తాంతావద్దేహికకర్మభిర్వికారశంకా॥ యతోదేహమవ్యసావవశ్యతీత్యాహ॥ తిష్ఠంతమి-

ఉత్తంతంమూత్రయంగం-స్వభావప్రాప్తమన్యదేవదత్తనస్వశానాది-ఈహమానంకుర్వంతం-అత్తానందేహం ||
 ౩౨||నర్మ్యం ద్రియవశఃసర్వధాకథనాదతనంసంభవతితత్రాహ||యదీతి||యద్యపిఅసతాబహిర్ముఖానామింద్రియా
 గానుభవంపశ్యతి-తథాపినాత్యాత్మిభ్యాస్తవ్వపదేత్యనుమానేనవిరుద్ధంబాధిశంసతి అన్యదాత్మివ్యతిరక్తం- మగ్నీషీ
 విహ్వల-వస్తుగయాననన్యతే-స్వస్మాదుద్ధాయప్రబుధ్య-సంసారమాశ్రేణస్మరంతంస్వాప్నంపపయం - అతప
 వస్వయమేవతిరోదధానం-రోధవంతంయథా-తద్వత్||౩౩||తదేవమాత్మానపిత్రయశశశ్చక్రం-నస్యేతిదనుపపన్నం-
 బద్ధాపస్తాంఘాః శ్చిజ్యమానత్వాత్ముత్తాపస్తాయాశ్చగృహ్యమాణత్వాత్ - నపిప్రహయోవభూతేనప్రీహిభావ
 త్యాగేనతండులీభావేనగృహ్యమాణానపిత్రయంతే-తత్రాహ||పూర్వమితి|| పూర్వబద్ధాపస్తాయాంబుజేఃకు
 భిశ్చుద్రంతంభానకార్యంచేహంద్రియాదిలక్షణం - అత్మివ్యధ్యానేనావివిక్తంగృహీతమాసీత్ - తదేవపునఃజ్ఞానేనని
 వ్యగతే - అత్మశునశేనాపిహపేదగృహ్యతే - అయంభావః - ముక్తిఃప్రీయాఫలత్వేభవేత్తావదాత్మసోవికారః -
 గస్త్యాస్తాస్విరోపితాజ్ఞానతతా-ర్యసంసారవృత్తిమాత్రుపత్వాన్నాత్మిసంస్పృశిత్వంబధమోక్షయోః - అతోన
 వికారభి||౩౪||ఎతదేవగృహ్యంతేనస్వప్తయశ్చియథేతి||ననుపూర్వమేవసతేఘటాదిపునర్విధత్తేతిరోప - మేయాసమీ
 తాఅత్మవిద్యా||౩౫||అత్మసోనిర్వికారతాంప్రవచయతి || ఏషభితి || ఏషభిత్వేనావరోక్షతయానిత్యప్రాప్తస్యా
 వ్యవప్రాప్తీంచారయతి - స్వయంబ్యోతిరిత్యనేనఅజ్ఞానమలాపాకరణలక్షణంవిశ్రింభవారయతి-అభిశ్చక్రస్వప్తిం -
 అప్రమేయిభిజ్ఞానలక్షణాతేనయాధానేనసంసారం - మహావిభూతిరితదేశకాలపరిచ్ఛేదాభావేన అద్విత్యవ్య
 ధివరిణామాపక్షయినాశా-చారయతి-స్వయంబ్యోజిహ్వబౌహేతుఃసకలంనుభూతిరితి- ఏకోద్వితీయభితికారహే
 తోరన్యస్యాభావాన్నరోపితికారభివేశయతి ననుప్రతిపదయస్యకథంస్వయంబ్యోజిహ్వం - తత్రాహ- నచసాంవి

ర్నవేద||౩౨||మదిప్తవశ్యశ్యసందింద్రియాక్షణంసానానుమానేనవిరుద్ధమన్యత్||నమన్యతేవన్యతయాను
 గ్నీషీస్వాప్నంయథోద్ధాయరోదధానమ్||౩౩|| పూర్వంగృహీతంగుణకర్మదిప్రవజ్ఞానమాన్యవివిక్త
 మేగతేనినర్తతేతత్పరీక్షయైవనగృహ్యతేనాపివస్వభృత్||౩౪|| యథాహిభామోగునమూర్ధచ
 యుహంతమోనిహన్యాన్నశున్నద్ధత్తేప్రవంసమీత్యోపుణాసీమేహన్యాన్మిమ్రంపునదస్యబుధ్ధే||
 ౩౫||ఏషస్వయంబ్యోతిరదోప్రమేయోనహావిభూతిస్సకలానుభూతిః||ఏకోద్వితీయమావచసాంవిగా
 మేయేనెవేతి||వాగసంప్రదం||౩౬||ఏకావానాత్మసంమోహయాయద్వికల్పస్యకేవలే||అద్విత్యతే
 స్వమాన్యసంసలంబానయస్యహి||౩౭|| యన్నాహంకృతేభిగ్రాహ్యంపంచవర్ణానబాధిశమ్||స్వ
 క్షేనావ్యక్తవాదోయన్వయంపండితమానినామ్||౩౮|| యోగసోప్సయోగస్వయంబుజఃకాయః

గామేలగోచరశ్చేనపవృత్తీసత్కావత||శ్రు|| యతోవాచానివర్తంతేఅపాక్రిష్టవనసాసంహేతి||అప్రహేతుః
 యేనెవేతాః||సకావ||శ్రు|| కేనెవేతంసనతి||ప్రేషితంమనఃచనప్రాగప్రభవంప్రేయి||యద్విః|| కేనెవేతంవాచమ
 మాంపదంశిచతుశ్శ్రీత్రింశదేవోయనక్తి|| శ్రోత్రస్యశ్రోత్రంకునసోవాచోయద్యాచోహవా కృడపాగ్ని
 స్వప్రాణఃపశ్యమశ్చేయతి|| ౩౬|| అద్వితీయస్వముపపాదయితుంభేదస్వావాప్తవత్సమాహ||ఏతావానితి|| కేవలే
 అభిన్నే||అర్థ||అద్వితీయకల్పభితియత్|| ఏకావంశసర్వోప్యాత్మివోహనస్సంమోహాభిః - అయతస్వమాత్మానన్య
 తేవినాయస్యకల్పస్యావలంబఃఆప్రయోనాస్తి|| రజతభాగమస్యేవశుద్ధీంవిహ||శ్రు|| నెవానానాద్వీకంచ||శ్రు||
 ఇంద్రోమాయాభిఃపురుషాపశుయతే|| యత్ప్రహ్యస్వహరయశ్శరాదశేత్యాదిశ్రుతేరిత్యక్షణః||౩౭|| కేదిత్తునః
 ప్రత్యక్షాదిప్రతీతతస్యప్రవచస్యబాధాయోగాత్వేదంతాథానాంచప్రత్యక్షకర్తృప్రతిపాదిన పరశ్చేనా
 భవాదత్వాత్||ద్వైవిధంసత్యమితిమన్యతే|| సత్తతమనూద్యదూషయతి||యదీతి|| నామ్యాభిఃనానురూపైనవల
 ఖీతంపంచభూతాత్మకంద్యయందైవతయత్ - తదబాధితమితి-పండితమానినాంఅప్రవయమేవపండితాభివ్యభిమాన
 వతాంవేదాంతేష్యయమథవాదభితిప్రతీతిః - నతత్త్వవిగాం - యతఃస్వక్షే
 నాపివివాదస్వక్షేనసాప్రతీతిః - తథాహి-నతావద్విధ్యకవాక్యగ్నితేమామస్తే - యతోధా
 వాదత్వంస్యాత్ - నచాకర్మలభోక్తృపరమానందరూపాత్ప్రతిపాదనంకమవిభిషేషరాంభజతే - నచాబాధిత
 త్వందైవతస్య-నామకాపాక్షకత్వాత్ - గ్రాహ్యత్వాత్ - పంచవర్ణాత్కత్వాత్ - స్వప్నవర - ఇత్యాద్యనుమా

నైర్వాచారంభణాదిశ్రుతిభిశ్చబాధితత్వాదితి || ౩౮ || తదేవంజ్ఞానయోగంసపరికరంయోగ్యేదానీంతస్త్రిస్తస్యవి
 ఘ్నప్రతీకారమాహత్రిభిఃయోగినభిః || యోగంయుంజతఃకాయోయద్యంతవైవఉత్పన్నైః - ఉపసగ్తైఃరోగా
 ద్యుపగ్రతైఃఅభిభూయగ-విధిఃప్రతీకారః|| ౩౯|| యోగీతి || యోగధారణయాసోపసూర్యాగ్నిధారణయాసంతా
 వతై త్యాదీ - అసనైర్వాయుధారణాన్వతైఃవాతాదిరోగా-తపోమంత్రాషణైఃపాపప్రమాసర్వాదికృతాః ||
 రం||కాంశ్చిదితి||మమానుష్యానాదిభిఃకామాదీ-యోగేశ్వరానువృత్త్యాదంభమానాదీ - హన్యాత్||రం||అన్యేను
 దేహసిన్ధ్యధామేవైతత్సర్వంయుంజంతిత్వామయతి || కేదిదితి || కేదిత్సనరేతైర్నైస్సోపాన్యదేహమేవమకల్యం
 జరారోగాదిరహితవయసితానుభృత్తీర్త-స్థించక్యశ్వా - అద్యంవ్యవరకాయప్రవేశాదిసిద్ధింపరీక్షాధారణానురూ
 పంయోగంయుంజంతి-నతుజ్ఞానస్థాయీవం || ౪౦||సేతి|| కుశలైఃపాశ్చైరాచరణీయంసభవతి - వనస్సవరాత్మైవస్థా

యీ-శరీరంశుభలవన్నశ్వరమిశ్యణః || ౪౩ || యద్యపిక్వచిత్తమాధ్యంగగేత్సేనాపిపాశ్చాన్యామాదియోగేక్రియ
 మాణజరారోగాద్యభావోద్యత్యతే - సన్యం- తథాపిసమాధిమత్సృజ్యనత్తస్త్రిసజ్జేతేత్యాహ || యోగమితి || సత్తాం
 దేహసిద్ధిం-సత్తద్దధ్యాత్ సవిశ్వసేత్ || ౪౪ || తదేదంవిఘ్నప్రతీకారైఃయోగంకుర్యాదమిత్తం - మచ్ఛరణస్యతుసవి
 ఘ్నశంకాపీత్యాహ||యోగచర్యామితి||విచరణాచరణ-స్వసుఖేఅనుభూతిమహాఅనుభూతిశ్చస్యః- స్వహామూలాహివి
 ఘ్నఃసావమదుపాశ్రయస్థివర్తతే - అతఃఅంతరాధైరవిహంగిస్తానందపూర్ణోభవతి || ౪౫ || సమాప్త్యాశ్చస్వ

భిత్తైఃఉపసగ్తైర్విహన్యేగతాక్రియంవిహితోవిధిః || ౪౬ || యోగధారణయాకాంశ్చిదాసనైర్ధా
 రణాన్వతైఃఅపోమంత్రాషణైఃకాంశ్చిదుపసగ్త్యాన్వరహేత్ || ౪౭ || కాంశ్చిత్తమానుష్యాసేనాను
 సంతీర్తినాదిభిఃయోగేశ్వరానువృత్త్యాసహన్యాదశుభదాశుభైః || ౪౮ || కేదిద్దేహమిమంధీరాస్యక
 ల్యంవయసిస్థితమ్విధాయవివిధోపాయైర్వోగంయుంజంతిసిద్ధయః|| ౪౯ || సహితమితి- శలాద్యగ్యంతదా
 యాసోహ్యపాథకః||అభువత్వాచచ్ఛరీరస్యఫలస్యేవవనస్సతే|| ౫౩ || యోగంసమేవతేనస్యంకాయ
 శ్చేత్రాల్యతామయాత్||తచ్ఛ్రద్ధధ్యాన్మమతిమాన్యోగమున్యృజ్యమగ్నరమ్ || ౫౪ || యోగచర్యామి
 మాంయోగివిచరన్తదుపాశ్రయః | నాంతరాధైర్విహన్యేతనిస్త్వహస్త్వస్త్వమనః|| ౫౫ || ****

—*ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్కంధ - అష్టావింశోధ్యాయః*—

శ్రీఉద్ధవః||సుదుశ్శరామిమాంసు న్యేయోగచర్యామనాత్మనః| యథాంజసాప్రమాణసిద్ధ్యైర్జేష్టబ్రా
 హ్మంజసాచ్యుగి|| ౧ || పాశ్చిమశఃపుండరీకాక్షయుంజంతోయోగినోమనః | విషీదంస్యసమాధానాత్మనో
 నిగ్రహాశీతాః|| ౨ || అథాతలనందమహంపదాంబుజంహంసాశ్చక్రియేరన్నరవిందోదన | సుఖంసువి
 శ్వేత్వరయోగిర్నభిస్త్యన్తాయయామిఃపతానమానినః|| ౩ || కిందిత్రమచ్యుతతవైతేదశేషబంధాదా

యోగంకుసహస్తోపనిషత్ప్రసమ్ | సఖ్యముఖ్యతమాంభక్తింముక్తాపునరుపాదితే || ౪ || ****

ఇతిభావాక్షణిదిపికాయాం - అష్టావింశోధ్యాయవ్యాఖ్య.

శ్లో||ఉపసగ్తీశేనుయఃపూర్వంపిష్టారేణిరుంపితిః | భక్తియోగస్తమేవాహస్యభక్తియనమాసతః || అగ్నేశమివా
 త్యయోగేసంగైకసంపదినుభోపాయంపునఃకృష్ణముద్గవఃపరిపుచ్ఛతి || సుదుశ్శరామితి || అనాన్యనఃఅవశీకృతమనః-
 అంజసాఅప్రయాసతోయథాసిద్ధ్యేత్-తత్తథా - అంజసానుభోధంయథాభవతితథా-మేబ్రాహ్మి | ౧ || సుదుశ్శర
 కాంప్రవేశయతి || పాశ్చియతః || వనోయుంజంతోనిగ్రహంతః - విషీదంతిక్షీశ్యంతః - కుతః- అనమాధానాత్ అని
 గ్రహంతో-విధిఃప్రసపోనిగ్రహకశీతాః శ్రాంతాస్థుంతః || ౨ || అథేతి || యస్తాదేవంకేదనవిషీదంతి-అథాతలత
 వ-దేహ-విహారాసారవేషేవతురాః - తేను- ఆనందమహంసమస్తానందపరిపూరకం - తవపదాంబుజమేవ- సు
 ఖంయథాధాతి-అథా-సునిశ్చింత-ప్రయేరణసేవం తే-అమీశున్వన్తాయయావిహతాయేయోగకవణభివాణానిస్సం
 తానప్రయోగీ-యదా- అమీశున్వన్తాయయానవిహతాః-అతవివయోగకవణభిఃసత్త్వామానినోనభవంతి
 అన్యేనిన్వన్తాయయోమోహితాస్థుంతః - వయంయోగజ్ఞాఃవయంకమణుశశలాత్తలకేవలగర్భితాభవంతి - నతు
 ముచ్యంతే || ౩ || నిగ్రహాశీతాః || ౩ || అథాతలనందమహంపదాంబుజంహంసాశ్చక్రియేరన్నరవిందోదన || కిందితి || అనన్యశరణేషు
 ఘృతేవాసాస్తేత్వేత్వవిధీనద్వయం-యథానందగోపీబలిప్రభృతీషు-ఎతత్-కిందిత్రం-నాశ్చర్యమిర్విధాః-

యతోయోభివాదశ్రీరామరూపేణ - వృత్తైర్వానత్రైస్సుహ - సాహస్యంస్వయమియావత్ - ఆరోచయత్ శ్రీ
 త్యాకృతవాణ-కార్యాధాన్యగంఢే - సత్యాహ- స్వయమీశ్వరాణామితి- కథంభాగః - యశ్వరాణాంబ్రహ్మణీ
 నాం- యానిశ్రీమంతికిరీటాని తేమంతటాన్యగ్రాణీతైఃపీఠితం పిలుంతితంపాదపీతయస్య - స్వయంకథాభాతోప
 సగ్ర|| ఆతస్మాద్వంశోన్యజ్యకోనామాన్యగ్రాణీయేదిత్యాహ|| తమితి|| తమేవంభూతింత్యాంకొనువిస్మయేత్ సభజేత్
 కథంభాగః- స్వకృతవత్ స్వేచ్ఛుభిప్రహ్లాదాదిమత్తయాకృతమనుగ్రహంజానన్-యద్వా - స్వప్నైవేవాంతర్యా
 మితయాకృతముపకారంవిద్యాన్ - తదేవాహ - అఖిలాత్మినయితేశ్వరంఅఖిలస్యజగతిఃఅఖిలానందేతయితారంత్రై
 త్యాదేవదయితంప్రేక్ష్యంనుసేవ్యంకుశ్వరత్వాదేవావశ్యంభజనీయం - కించ - ఆత్రితానాంసర్వాధాదం తర్జిన్
 కింభలోదైశేనాహం సేవ్యః- సమానహ- కింభవతితుచ్ఛత్వాత్ త్వద్వ్యతిక్రమీకృతంస్వగౌరవిన్యాయావత్తమపిశ్రీవాభ
 జేత్-కథంభాగంతత్ - యతే-వలంభూతైఃఇంద్రియభోగాయ-అనుఅనంతరమేవ-త్వద్విష్ణుతేయేభవతి-యద్వా-
 త్వద్వ్యతిక్రమీకమపిదేవతాంతరంధమజ్ఞానాదిపాదసంవా- భూతైఃవివర్షర్యామనుసారస్యఃప్రసాదేమోమోహో
 యవా- కొవాభజేత్ - నకొప- ననుతత్త్వాధానంవివాభోగమోహోదిభులంకథంస్యాత్తత్రాహ-కంఠే- తమక్రం
 థ్||యావై సాధనసంపత్తిపురుషార్థవశుప్తయే| తయోవినాతదాహ్నినినోవాగాయతాశ్రయితి||౫|| అస్తానన్య
 భజనవాతాశ్వత్థాత్పవకారస్యత్వయ్యత్వనివేదనైవలంబితినాన్యధేత్యాహ|| సేతి|| అపరితంప్రశ్ననకారం
 అన్యగ్రామితియావత్ - కవయోబ్రహ్మవిదోపి- నైవసామివంతి - యగిన్యత్ప్రతముపకారంపురంతః యుద్ధము

సేవ్యవస్యశరణేషుయదాత్మసాత్త్వమ్|యోరోచయత్సహమృతైస్సువ్యయమీశ్వరాణాంశ్రీమణి-రీట
 తటపీఠితపాదపీఠి||౮||౧౦|త్యాభిలాత్మినయితేశ్వరమ-త్రితానాంసర్వాధాదం స్వకృతవిష్ణుత్వైశ
 కొను|కొనాభజేత్|మపివిష్ణుతేయేనుభూతైఃకింవాభవేన్నతేవపాదరజోజువాన్మః||౧౧||నైవోపయా
 త్వపరితంకవయత్ప్రవేశబ్రహ్మీయమపిక్యమృతముదత్తనరంతః|యోంతర్హస్తిస్తమభ్యతానశు
 భంపిషున్వన్నాచార్యైరత్యదభిమాన్వగతింవన్తి||౧౨||శ్రీమకః|| ఇత్యుద్ధవేనహ్యసురక్తిచేతసాపుష్టాః
 గతీ-గ్రీడనకస్వక్తిక్తిభిఃగృహీతమూర్త్యాత్రియశుశ్చరేత్వరోజగదసంప్రేమమహోహరమైః|| ౧౩ ||
 శ్రీకృష్ణః|హంతతేవల్లయివ్యమిమమధర్మానుమంగళా|యాశ్రద్ధయాచరన్మర్యోవృత్త్యం
 జయతిదర్శయన్||౧౪||కుర్యాన్నర్వాణికగ్త్వాణివర్ధంశనైత్త్వనరన్|మయిర్వితమనశ్చిత్తోమధర్మాన్మ
 మనోరంతః||౧౫||దేశాపుణ్యాశ్రయేన్నిత్యంమధ్భుత్సాగుభిశ్శ్రీతాన్|దేవాసురమనుష్యేషుమద్భు
 త్తాచరితాన||౧౬||పుత్రకృత్రేణవామహ్యంవర్షయాశ్రామపహాస్యవాన్|కారయేన్ద్రీగన్ధర్వాదైర్ద్రు
 వాశాజవిభూతిభిః||౧౭||మామేవసర్వధూతేషుమపిరంజరసావృతం|శుశ్రేత్తాత్మనిచాత్మానంయథా
 భుమమలాశయః||౧౮||ఇతిసర్వాణిభూతానిమద్భూపేరిమహానుజే|సఖాజయత్సన్యమావోజ్ఞానంకవల
 దుడివదితవరమానందాః - ఉపకారమేవాహ - యోభవాణామీరాచార్యవపుమాశ్రీగురురూపేణ-ఆతితైష్ట్యైశ్చ
 వపుమాఅంశర్యామిసూపేణ-అశుభంవిషయవాసనాం-ఃకున్యోనరస్యన్ - స్వగతింజహూపం - వ్యవక్తిప్రకిటయ
 తి- తస్యతమ్||౧౯|| ఇతీతి|| యశ్వరైశ్వరత్వేహేతుః- జగత్-గ్రీడనకంశ్రీదోవరణంయస్యసః- ననుజగత్సృష్ట్యాదినా
 బ్రహ్మేతానాదయఃశ్రీడంతితత్రాహ-స్వక్తిక్తిభిఃసత్త్వాదిభిః- గృహీతంమూర్త్యాత్రియంయేనసః - సప్రేమ-ప్రేమ
 సహితంమనోహరం- స్థితంయస్యసః- సప్రేమయథాభవంకథాజగాదేతవా||౨౦|| హంతేతి || హంతేతిసహజాం
 సంబోధనం- సుమంగళానుభురూపాన్-హృద్యాంసంసారం- దుజాయన్మనైర్భుపామైః||౨౧|| ధర్మాశేవాహశ్ర
 యోదశభిః|కుర్యాదితి|| మాంపురన్-శనన్తైఃఅసంరంభాః- కుర్యాత్ - తదాహ- మయీతి | మయిర్వితమనశ్చి
 త్రేసంకల్పానుసంధానాత్తికయేనసః- అతఏవమధ్ధమే-ష్వపత్తిమనసోరంభ్యస్యసః||౨౨||దేశానితి || పుణ్యదేశలక్ష
 ణంమధ్భుత్తైరితి - దేవాదిషుయేమధ్భుత్తైః తేహమాచరితాన్ కమూణిచాశ్రయేత్ || ౨౩ || పుత్రగతి || సత్రే

జసంభూయవా || ౨౪ || అంతరంగాంభక్తిమాహత్రిభిః || మామితి || సర్వభూతేషుత్వనివతాన్మమీశ్వరంస్థితం
 మామేవేతేన - కథమేకస్యసర్వేషువృత్తిః తత్రాహ బహిరంతఃపూర్ణామిత్యధాః - తిమూ-తః - అపాచ్యం-అ
 నావరణం- తదపికుతః- యథాభిం-అసంగత్వాదిన్యధాః|| ౨౫|| ఇతితి|| హేమహామతేచితిప్రాజ్ఞ-ఇతిఅనెనప్రకాశే

ణ-తేవలంజ్ఞానగూపాంబుష్టిమాశ్రితస్య-సర్వాణిగూఢానిమద్భావేనమన్యమానః-సభాజయః- పండితోమతఇత్యు
త్తరేణాన్వయః॥౧౩॥ననుఉత్తమాధమేష్యకరూపేణసభాజనమపాండిత్యమేవస్యాత్ పూజ్యపూజాదివ్యసక్రమాది
త్యాశంక్యతామేవజ్ఞానదృష్టింప్రపంచయతి॥ బ్రాహ్మణ్యలింగవిషమేష్యపినమద్యక్-సమంఃసూమేవవశ్యక- వైషమ్య
మేవదత్తుర్దాదతాయతి॥-బ్రాహ్మణ్యపులక-సత్తిజాతితో-వైషమ్యంపులక-సోంక్యజాతివిశేషః- స్తేనేప్రహ్మస్వావహో
రిణిప్రహ్మణ్యే బ్రాహ్మణ్యభ్యోదాతరితికమతః-వైషమ్యం-అకేశస్ఫులింగకత్తిజగుణతః-వైషమ్యం-అకూరేశాంతే
కూరేశేతేస్సభావః-వైషమ్యం-గౌతమేనాప్యక్తం-సమాసమాధ్యాంవిషమ-సమేపూజానిత్యగి- సమయాపూజానిః
పూజయా ఏషమే ప్రకారకృతే- అసమయాపూజానీపూజయాసమే ప్రకారకృతే-సప్రాజః-విహికాదాముష్మి
కాచ్చేయసోభ్యోగ్యకత్తిజ-అయంఽయమఃకీమః-పైష్య-పజ్ఞానపైష్యతాత్పర్యం॥ ౧౪ ॥ సరేష్యేశ్వరదృష్టింకువ్వగిం
గ్యఃఫలవిశేషమాహ॥నరేష్యేతి॥ సమాద్రుషాసేష్యస్థానయః-స్వప్రీత్యహంకారశ్చ-హింసాశ్చ-వియతినశ్యం
కృంక॥అతోతర్యామీశ్వరదృష్ట్యాసర్వాన్ప్రమేదిత్యాహ॥ఏప్రజ్యేతి॥స్త్రయమానాహాసఃసాన్-సభా-తథా
వైహికీంబ్యశం-అహముద్రుషఃసమనీవత్తిదృష్టిం-తయాగృహయాప్రదాలజ్ఞాతాంచవిస్సజ్య- శ్వచండాలాదీనభి
వ్యాప్యప్రణమేత్॥౧౫॥ఏవంపంచభిన్నైఃకైఃకైఃస్త్రయస్సప్రేరవభిమాహద్వాభ్యాం॥యావదితి॥౧౬॥సర్వమితి॥త
స్యవపయర్వతఃపుంసః-సర్వంబ్రహ్మత్వకమేవభవతి- కుః-ఆత్మసనీషయాసర్వత్రైశ్వరదృష్ట్యాయావిద్యాతయా-
మాశ్రితః॥౧౭॥బ్రాహ్మణ్యపులక-సేస్తేనేప్రహ్మణ్యకేశస్ఫులింగకేఅకూరేశేస్తూరకవైష- సమదృ
క్పండితోమతః॥౧౮॥నరేష్యభీష్టంమద్భాయంపుంసోభావయతోవిరాత్ ॥ స్వగ్ధామాయ-తిరసా-గా
స్సహంకారవియంతిహి॥౧౯॥విస్సజ్యస్త్రయమానాకాన్వాకదృశంస్త్రీదాదవైహికేత్వప్రణమేష్టం
దవద్భూమావాశ్వచంధాలగోఖరమ్॥౨౦॥(ఈశ్వరోజీవకశియాప్రవృత్తిభానాని) యావత్సేషు
భూతేషుమద్భావోనోపజాయతే-తావదేవముపాసితవాన్మనఃకాయవృత్తిభిః॥౨౧॥ సర్వంబ్రహ్మత్వ
కంక-స్యవిద్యయాత్మసనీషయా- పరివశ్యన్నపరమేగ్నత్వతోముక్తబంధనః॥౨౨॥అయంహింసావైషికీల్ప
నాంసక్రీచినోమతోమమ ॥ మద్భావస్సర్వభూతేషు వానోవాక-యకమౌభిః॥ ౨౩॥ సహ్యంగౌప
క్రమేష్టంసోమగ్ధమ-సోగ్ధవాన్మపి- మయాన్యపినవిస్సజ్యబ్దిగుణత్వాదనానిః ॥ ౨౪॥ యో
యోమయిపరేదగ్గఃకల్ప్యతేష్యలాయచేత్ ॥సంయోసోనిరర్థస్సాన్యగ్ధయాదేవసర్వైవ ॥ ౨౫॥వి
మాబుద్ధిమతాంబుద్ధిస్సామనీషామనీషికామ్-యస్సజ్యమగ్నతేనేహమశ్యే-నాహో-మాన్యమమ్॥౨౬॥
ఏషతేభిహితస్సాఖోబ్రహ్మవాదస్యసంప్రహసనమాసన్యాసవిధినాదవానామపియగఃఖః॥౨౭॥అభి
శ్ఞతేనేకశతంజ్ఞానంవిస్సప్తయ్యోనాత్ ॥ఏతద్విజ్ఞాయముశ్యతేపురుషోనస్తసంశయః॥ ౨౮॥ సువివర్తింక
వప్రశ్నంపయైతద్యోవధారయేత్ ॥సనాతనంబ్రహ్మగుహ్యంపరంబ్రహ్మగీగచ్ఛతి॥౨౯॥యివత్తమ
తతఃపరితోబ్రహ్మసవశ్యక-సర్వగఃప్రియామాతాన్దవమేత్॥౩౦॥కేమయమేవోపాయః-అస్తివాన్యోవీత్యపేక్షా
యాం-సంతాపవః-సమాదీనస్త్రయమేవేత్యాహ॥ అనుమతి, ౧౯॥భాగవద్గ-కల్పసంహితాపాయస్యసమీచీనత్వమేవో
పపాదయతిద్వాభ్యాం॥సేః॥అంగపాడ్ధవ-అనాశిహోమో-మన్యనాగ్ధమ-స్యగ్ధవక్రమేసతి- అన్యపిశుషదపి-వైగు
ణ్యాదిభిర్దానోనాస్త్రయ-యతోమయైవగిగుణాత్వాగయంధర్మఃసహ్యగ్ధ్యవసఃకన్ద్రగి- సమమన్వాదిముఖేనకథం
చిత్॥౩౦॥కించ॥యతి॥అయమగ్ధః-కించస్త్రయంమగ్ధర్మస్యగ్ధ్యంసత్తి-యతో-లోకోపియోయోనిరగ్ధఃపగ్ధః ఆయాస
సోపి-మయిపరేదగ్గలాయచేత్ కల్ప్యతేష్యలాయ-మనయాఅగ్నిశేత్యే-తహింభవ-ఏవస్యాత్- కరణాయాసేదృ
ష్టాంతఃయభాభయశో-కాదేహి-హింసలాయనాక్రందనాదివైశతదత్తత్॥౩౧॥అతోమన్యజనమేవబుద్ధీర్వైక-స్యమ
నీషాయాశ్చ-తుర్యస్యచఫలమిత్యాహ॥ఏషః॥తామేవదశ-యతి-సన్యామన్యలంచమామాం-అన్యతేనఅసత్తేన- మ
త్యే-నవినాశినా-మమహ్యదిదేహిన-ఇహఅస్మిన్నేవజన్మ-పాప్రీహితీయత్-సైవబుద్ధి-సామనీషాచేతి- బుద్ధివి-వే
కః-మనీషాచాతుర్వం॥౩౨॥ఏవోప్రకరణార్థః-ముపసంహరతిద్వాభ్యాం॥ఏవత్తి॥౩౩॥౩౪॥కించ॥అస్తాంతావత్- జ్ఞా
నం-ఎతదనుసంధానకథనశ్రవణపరాకామప్యేతదేవఫల భ- శీత్యాహచతుభిః॥సువివక్తమితి॥సుయానువివక్తందత్తో
త్తరం-ఎతత్- ఆఖ్యానమపి యోవధారయేత్-నుసందధ్యత్ సోబ్రహ్మగుహ్యంవేదేతిరహస్యం॥౩౫॥యతి॥సుపు

అధాభవతితథా-అప్రహరదాయస్యప్రహరదాతితథాతస్యజ్ఞానోపదేష్టుః-యద్వా-అప్రహరదాయంవైకృతం

సర్వస్యవిభాగః-భూమితితథా-తస్యపితృగృహపదేశలభ్యంతస్యసూరవమేవదాయతజ్జేనోక్తమితిధావః॥౨౬॥యథ
తి॥సమధీయాతఉత్ప్రేపతేత్-వరమంశుచితస్యేహససోధకం-సపూయేగతుధ్యత్॥౨౭॥౨౮॥ సమ్యగ్జ్ఞానానుష్ఠ
న్యైపునరపుష్పదేహ్యమిశ్యాత్యేనపుచ్చతి॥౨౯॥౩౦॥ ఉపధారిణిమాకలయ్యాహ॥ నైతదితి॥ శతాయవంవకా
య॥౩౧॥ఎతేరితి॥సూక్ష్మాశాంవయోపిశాంవయదిభక్తిఃస్యాత్-తహిఃప్రాయాత్॥౩౨॥ ఏ ఓజ్ఞానేనపుమా
కృతాథోభవతీత్యాహ॥ సతి॥అశ్రద్ధప్రాంతమాహ పీశ్వరి పియ్యూపంస్వాహ॥౩౩॥ నమంతిబహూఃస్థైర్యానితస్త
త్ఫలసాధనాని-సగ్యం-సంశ్యభక్తానాం-భక్తస్యనుసర్వసమామేవ-లతోమదేశశరణాభవేభ్యహ॥జ్ఞానైతి॥ జ్ఞానా
దోయానాథర్మాదిలక్షణస్వగుర్విధానః॥వాచాసర్వోపితేహమేవ-తస్మాద్జ్ఞానేమోక్షః-కనానాహితేభవః-
స్వాభావితేతుకామః-యోగేష్వినీమాదిస్థయః-వాగ్దాయాంకృత్యాదావభవః-దశాక్షైశ్చర్మగులి-సిద్ధ్యైశ్చర్మ
యోగపికామాంతగత్యాహృగుర్వికృం॥౩౪॥కుశైశ్చగృహిణాః॥మత్సృజిత॥యదాన్యైకసమస్తకర్మాసామేనవే

భక్తిమనంప్రవద్యాన్పుష్కలమృతస్యాహంప్రహరదాయస్యదదామ్యాత్కృతానాన్తనః॥౨౬॥యప
తిస్యనుధీయాతపదిప్రవరమంశుచి॥సపూయేతాహరహర్మాంజ్ఞానదీపేనదర్శయ॥౨౭॥యవతచ్చ
ద్భయాశ్చయవస్త్వృత్పృణుయాన్నరః॥మయిభక్తింవరాంశుర్వన్మర్త్యభిర్నసభ్యతే॥౨౮॥ అప్యథవ
త్వయాప్రహ్మసఖసముపధారితమ్॥౨౯॥తేపిగతమోహాత్కృత్యాహవోభవః॥౩౦॥ నైతత్వయా
దాంభికాయనాస్తికాయశతాయచఅశుక్రూషేరభక్తాయచుర్విసీతాయదియతామ్॥౩౧॥ ఏతేదో
మైర్విసీనాయప్రహ్మశ్చాయప్రియాయచ॥ సాధవేశుచయేప్రాయాన్భక్తిస్సాన్యధాచ్రయోపి
తామ్॥౩౨॥ నైతద్విజ్ఞాయజ్ఞానోజ్ఞాతవ్యమవశిష్యతే॥ పీత్యాపియ్యూపసమృతంపాతవ్యంనానః
వ్యతే॥౩౩॥జ్ఞానేర్మనియోగేవనాతానాంపదంధధారణే॥యావానోభోగ్యశాంతతావాంస్త
హంచగుర్విధః॥౩౪॥మత్యోగాదాత్మ్యక్తసమస్తకర్మావేదితాత్మావిదీక్షితోమే॥తదామ్యగన్వం
ప్రసవవ్యమానోమయాన్మభూయాయచకల్పతతై॥౩౫॥శ్రీమతః॥ సప్తమాదశితయోగమాగ
స్తదోక్తమ్నీకవర్ణితవ్య॥బద్ధాంజలిఃప్రీతువర్ధకంశోనకందినాచేత్రువరిత్రాతుః॥౩౬॥విష్ణుభ్య
చింతంప్రణయావఘూణం॥దైర్ఘ్యరాజబహుశక్యహనః॥కృతాంజలిఃప్రహయచుప్రవీరచీ
ష్టాన్స్మృతం॥భద్వరణారవిందమ్॥౩౭॥ఉద్ధవః॥విద్రావితోమోహమయోంధకారోయతప్రితామేభ
వసన్నిధానాత్॥విభావసాంకింసంసమీపగన్వతీతంతమోభీఃప్రభవంత్యజాద్య॥౩౮॥ ప్రశ్నర్పితేమే
వతానుకంపినాతథాపివిజ్ఞానమయఃప్రదీపః॥ హిత్యాకృతిజ్ఞస్తవపాదమూలంకోన్యస్సమియాచ్చర
ణంత్యదీయమ్॥౩౯॥వృక్షశ్చమేసంధృఢస్సేషసాహోదాశాహాన్విష్ట్రృధఃసాత్త్వతేషు॥ప్రసారి
తస్మిన్ప్రేవృద్ధయేత్వయాస్యమాయయాహ్యత్మసుబోధహేతి॥౪౦॥నమోస్తుతేసుహయోగి॥ప్ర
పన్నమనుశౌధిమామాయథాత్వద్వరణాంభోజేరలిస్సన్వదనపాయినీ॥౪౦॥శ్రీభగవాన్॥ గచ్ఛోష్ఠ

దితాత్మాభవతి - తదాతిసామేవిదీక్షితఃతఃవిశిష్టఃకరుణమయోభవతితతశ్చౌప్యతస్యంమోక్షంప్రతిపద్యమానోమయా
న్మభూయాయమమైక్యాయమభూనైతస్యైక్యాయేతియావత్-కల్పతేయోగోభ్యభవతి-వైధుః॥౩౬॥సగతి॥ ఆదర్శ
తోయోగమాగోయస్తేసః॥౩౭॥విష్టశ్శేతి॥ప్రణయేనావఘూణాయుభితం చింతం-దైర్ఘ్యవిష్టభ్య - బహుశక్య
మానఃఆత్మనంకృతాథంమన్యమానః॥౩౮॥విద్రావితైతి॥మేమయా-యఃఆగ్నిగతీనీత్-సతపస్సన్నిధానైవేవపద్రా
వితః-ప్రభవంతిన్నబుధాయసమథాభవంతి-అజాద్యప్రహ్మణోపిజనక॥౩౯॥కించ॥ప్రశ్నర్పితైతి॥యద్యపి తవసన్ని
ధానాదేవగతః-తథావ్యనుకంపినాభవతా-తిజ్ఞానమయఃప్రదీపశ్చప్రశ్నర్పితః - స్వమాయయావహ్యతఃపునస్సుమర్ప
తః-అతస్తవకృతజ్ఞః॥యస్త్యయాకృతమన్త్రహంజానాతసకానామ-త్వదీయంపాదమూలంహిత్యా-అన్యచ్ఛరణంస
మియాత్ ఆప్రయత్ ॥౪౦॥కించ॥వృక్షశ్శేతి॥దాశాహాదిసుత్వయాఃస్వమాయయాసేషసాహాశఃప్రసారిఃసత్వ
యైవాత్మజ్ఞానకస్త్రైరివృక్షఃభిన్నః॥౪౧॥ఏవంయద్యపిత్వయాబహూపకృతం - తథాప్యేతావత్ప్రారణయతిత్యాహ॥
నమగతి॥అనుశౌధిమనశీతయ-అనుశౌధియమిదమిత్యాహ-యథేతి-ముక్తవప్యనపాయినీ॥౪౦॥ తమక్తమోమిత్యంగీ

కృత్యతథాపిమయాదిష్టాలోకసంగ్రహార్థమేతావత్సూరియత్యాహ ||౪౬|| అదిష్టోనియత్తమదాశ్రయమతిష్ఠా
 తాంతరం||౪౭|| ఈక్షయేతి|| పానాదేపూర్వమేవమత్పాదతీర్థోదకభూతాయాలకసందాయాగంగాయాఈక్ష
 యా-వసానఃపరిదధానః||౪౮||తితితితితి||ద్వంద్వమాప్రాణాంశీతోష్ణాదివిషయాణాం - సుశీలఃఆజ్ఞావాదస్వభావః||
 ౪౯||మయోతి||తేస్వియా-విత్తంసువిచారితం-తిప్రప్రగూఢాత్తితాఃగతీరతిక్రవ్య||౫౦||సఇతి|| మరీమేధసాసంసారం
 హరతిమేధాయస్య తేనశ్రీకృష్ణేన-అద్వంద్వవరోపిమఖమఃఖనిన్దుప్రి-అపశ్రమేనిగఃససమయే||౫౧||కించ|| సుదు
 స్త్యజేతి||సుదుస్త్యజఃసేషహూయస్త్రితేనవియోగాతా-తరోతీగఃఅతవతంపరిహాసుమాశక్తున్- ఆతురోవి
 హ్యులస్త్రి-సకృచ్ఛక్రింకప్తంయయాప్రావ-తతశ్చభగవంపాదుకేతనైవకృపయాదత్తేమూఢానిభిభ్రా - ఆతినిర్భం
 భమావ-నాతదాజ్ఞయాతంపునఃసమస్యగ్నియయా అగ్రవ||శ్లో||ప్రవృత్తాన్వగమంభూతాఃపాదవిక్షేపశాతమః | ఇ
 త్యాదిత్యగ్నియస్కంధోపశ్రమోక్తాసుపారేణబసరికాశ్రమంగచ్ఛాభగవతఃప్రభాసయాప్రాముషశ్రుత్యగవైఃప్ర
 వృత్తోగతస్త్రి - ఉపసంహృతానిజులంభగవంతమేకాంతేదృష్ట్యాగతాలప్రాప్తేనప్రేయేణసహభునఃకృపయా
 భగవతోపదిష్టంతేద్వినాకలయ్యతదాతనుజ్ఞానోయయావితిర్వప్రవ్యం||౫౨||తతఃఇతి|| శాలాంబదరికాశ్రమం - గత
 స్త్రి-శ్రీహరేగతిమగాతకథంభూతాం-తేనైవజగదేకబంధునాయతోపదిష్టం ||శ్లో|| తదావృతత్వంప్రతిపద్యమా

మయాదిష్టాబదర్యాఖ్యంమమాశ్రవమ్తత్రమత్పాదతీర్థోదేపానోపస్పన్ననైశ్శుః||౫౩|| ఈక్ష
 యాలకసందాయావిధూరాశేషకల్పచక్రపానోపల-లాన్యంగవన్యభుక్కుఖినిస్పృహః ||౫౪|| తితితి
 ద్వంద్వమాప్రాణాంసుశీలస్సంయతేంద్రియః | శాంతిస్సమాహితదియాజ్ఞానవిజ్ఞానసంయతః ||
 ౫౫||మయానుశీతితంయత్తేవిత్తమనుభావయ||మయ్యావేతివాక్ష్విత్తోన్మద్ధర్మనిరతోభవా|| అ
 శ్రవ్యగతీస్తీప్రమామెవ్యలితఃపరమ్||౫౬||శ్రీశుకః || పవమమ్ప్రహరిమేధసోధివఃప్రదక్షిణంత్రిః
 సరిస్సృత్యపాదయోగిరోధాయాశ్రుకథాభిరాద్రాధీర్ష్యపించదద్వంద్వవరోవ్యపశ్రమే ||౫౭||
 సుదుస్త్యజసేషహవియోగాతారోశశక్తున్వంద్వంపరిహాసుమాతురః| కృచ్ఛక్రియయామూఢభావృ
 పాదుకేభిభ్రాన్మనుస్కృత్యయయాపునఃపునః ||౫౮|| తతస్త్రమంతహ్నాదనిన్దువేశ్యగతామహాభాగ
 వనోవిశాలామ్ | యథోపదిష్టాంజగదేకబంధునాతపస్సమాస్థాయసారేరగాస్తతి|| ౫౯|| యపితదానం
 దసముద్రసంభృతంజ్ఞానామృతంభాగవతాయభాషితమకృష్ణేనయోగవ్వరసేబలాంసుశాసద్భి
 ధయాసేవ్యజాద్విముచ్యతే ||౬౦|| భవభయమపహతుంజ్ఞానవిజ్ఞానసారంనిగమకృమపజప్రాభ్యం
 గపద్యేదసారమ్ | అస్యగమదధితశ్చపాయయద్భుగ్యవగాఢాఢాపునఃకముఖమాద్యం విష్ణుసం
 స్థానసోస్తి||౬౧||ఇతిశ్రీమద్భాగవతే-ఏకాదశసర్గః-ఏవంశ్రీంశోధ్యాయః*****
 శ్రీచరీతి||తతోమహాభాగవతఉద్ధవేగఢేవనమ్|ద్వారవజ్ఞాంకిమఃరోద్భగవాఢాధాతభావః ||
 ౬౨||బ్రహ్మశాపోపసంస్మృష్టేస్మకులేయాదవవభాః | ప్రేయసీంసర్వనేప్రాణాంకథంస్వతనుమన్య

మోమనూత్తభూయాయచక్రవ తేనై||శ్లో||అతిప్రజ్యగతీస్తీప్రమామెవ్యసిగతఃపరమిత్వేవముక్తప్రకారాం ||౬౩||
 యథితి||ఆనందసముద్రోభగవద్భక్తిమాగఢప్రస్థానంభృతమేకీకృతంపతేతి-యఃసచ్చక్రియా-అసేవ్యఈషదపిసే
 విత్వా-వర్తతే-సమచ్యతఇతికిముపక్రవ్యంశిన్సంబంధేనజగదపిముచ్యతఇత్యభాః ||౬౪|| ఏవంకృతోపదేశంజగద్గురుం
 ప్రణమతి||భవభయమితిభవఃసంసారఃభయంవజరారోగాదినిన్దుతేమభయం-నివృత్తానాంప్రవృత్తానాంచభృత్య
 వగాఢాంయథాయోగ్యమపహన్తుంయోగ్యగిద్వయముపజప్రాఉద్భృతవా-తదేవాహ - దేదసారమేకం - కిం
 తత్-జ్ఞానవిజ్ఞానకూపంతతానంశ్రేయంచ-కథముసజప్రా-భ్యంగవత్ - భ్యంగోయథాపుష్పనకోపయన్నేపఅమృత
 ముఃహరతి-తిధాస్యయంకృతవేదాసుసారేజైవ-ఉనిధితేన్ద్రం - తతోభయంయథాయథం భృత్యవగాఢసాయ
 యతో-తంసతోస్తి||౬౫||శ్లో|| యేనానుకంపిగంవిశ్వముద్భవప్రశ్నణాఢైః | తంపదేవరమానందంసందసరూ
 పిణమ్|| ఇతిభావాధాదీవికాయాం - ఏవంశ్రీంశోధ్యాయక్యాఖ్యా. *****
 శ్లో||త్రింశేతుప్రాగుసక్షిస్తమాసలచ్చులనోహరిః | స్వధామంగుమన్విచ్ఛాసంజహరేనసంకులం| పినాశాయపురా
 సారముపక్షిప్తంహిమాసలం | కథావసానతతైర్వివిశేషవృచ్ఛాత్రిభిః||౬౬|| బ్రహ్మశాపోప

సంస్కృత్యైస్సకులైసతి-అయంభావః- నహిభగవతిబ్రహ్మశావఃప్రభవతి - యాదవత్వానుకరణాత్ సోపికథంవిన్నాననీ
యఃఅతఃకనుకరోదతి-ఏతదుక్తంకథమత్యజదితి- సర్వశ్రేణాశామితినర్హేంద్రియోపలక్షణం॥౨॥ ఎగత్ప్రమాచయతిః
ప్రత్యాకృష్టుమితి॥యస్మిన్దూపేలగ్నంనయనంపరావర్తయతుమబలానశేషః - యచ్చక్షణారంభఃప్రవిష్టంసగ్న
తామాన్వినలగ్నంబలితమవతన్వతి-తతోససరతీసగ్నఃచ్యుతి-యస్యశ్రీశోభాసఃకీర్త్యమానాకవీనాంవాచాంరగిము
ల్లాసవిశేషంజనయతి - తేషాంమానంజగత్సూర్యతాంజనయతీతీకీమవత్సవ్యంయచ్చ్యుతౌరావంజిష్టోరజాసస్యరత్నస్థి
తందృష్ట్యాముఖిన్యతాస్తత్సాన్యంతతస్సగ్నఃప్రంభయః॥ప్రాపుః-తేనూప్రవంకేనప్రకారేణాన్యజదిత్యన్వయః॥౩॥ బివీ
తీ॥దివిసూర్యవరీవేషాదీ-భువిభూకంపాదీ-అంతరిక్షేదిగ్దాహాదీ- మహూత్పరాకాన్వయమేవఉత్పాదితత్వా
దనైఃకీడుష్ప్రశీకారాః॥౪॥ఎగత్ప్రతీతీయమన్యతేతతోభృజాభనన్యత్యూహాకాన్వయగణః-సంప్రసాదాః॥౫॥ స్త్రీయశ
తీ॥ప్రత్యక్షాన్వయసాహసీ॥౬॥౧తేత్రితి॥అభిషేచ్యపాన్వత్వా॥౭॥బ్రాహ్మణాః॥౮॥ బ్రాహ్మణాశ్చైశ్వర్యశాంతకాన్సం
జత్॥౯॥ ప్రత్యాకృష్టుంనయనమబలాయత్రలగ్నంనశేషః॥క్షణావిష్టంససరతీతతోయస్మిన్మామాన్వల
గ్నమ్॥యస్మిన్సూర్యానంజనయతీరసీకీర్త్యమానాకవీనాంన్యచ్ఛ్రీమ్యధిరభగతంయచ్చరతాన్య
వీయు॥౩॥శ్రీశుకః॥ దివిభువ్యంతరిక్షేచమహూత్పరాకాన్వయిత్తాత్॥దృష్టవీనాకానుభూమా
యాంకృష్టఃప్రాచాయమాజిమ్॥౪॥శ్రీకృష్ణః॥ ఏతేషూరామహూత్పరాకాన్వయస్త్యాంయమ
తేతవః॥౫॥వత్సగంబలస్యాసీత్॥బ్రాహ్మణైశ్చేషురగ్నియః॥మహూతాహవీనస్థీయమగ్రమోయదు
పుంగవః॥౬॥ స్త్రీయోబాలాశ్చన్యధాశ్చశంభుద్వారంప్రజుత్పతిః - వయంప్రభాసంయాస్యామో
యత్రప్రత్యక్షురన్వతి॥౭॥త్రాభిషేచ్యహవేషుసంసమాహితాః॥తేవతాఃపూజయిష్యామి
స్సంసనాతేవనాహాతైః॥౮॥ బ్రాహ్మణాశ్చేషుహాభాగాకృతస్సప్రత్యయనావయమ్॥గౌరూ
హిరణ్యనాసోభిగజాశ్చరభవేభిః॥౯॥ విభరేషహ్యరిప్తశ్శూనం॥శ్చాయనముత్తమమ్॥దేవదీజగ
వాంప్రజాభూతేషుపరమోభవః॥౧౦॥ఇతిసర్వేకాసమాకల్యాణయదువృద్ధానాః॥౧౧॥తథేనాభిసం
రగ్యప్రభాసంప్రయగమారభైః॥౧౨॥సన్మీకభగవతాద్విష్టాయదుదేవేనయాచవాః - చక్రంపరమయా
భక్త్యాసర్వశ్రేయోపబంహితమ్॥౧౩॥ తతఃప్రప్తిష్టహాపానంవపుమైకాయకంమధుః॥దిష్టవిభింశి
తిగ్నియోన్యస్త్రైభ్యోగమతేనసః॥౧౪॥నుహాపానాభిమతానాంపీతానాంస్వస్త్యేషామ్॥కృష్ణమా
యావిమూఢానాంసంఘుషకస్సుమహానభాత్॥౧౫॥ యయాధుఃకోగ్రధసంభావేలాయామాతతా
యినః॥ధనుభిరసంభిభాన్లగ్నదాభిస్తోమరెష్టిభిః॥౧౬॥పతిశ్చతాకైరథమంజారవ్యభిః॥భిరోష్ట్రగోభిర్
హిమైర్నరైరపి॥మిథస్సమేత్యాశ్వతలైశ్చమర్కనాన్యహాశరైర్బద్ధిరివద్విపావనే॥౧౭॥ ప్రద్యు
మ్నసాంబోయుధిహుభువత్సరావస్త్రాతభోజావసర్గధసాన్యోక్తే॥సుభక్రమగ్రామజితౌసుచారుగదౌ
సుమత్రాసురగౌసమీయతుః॥౧౮॥అన్యేచయైభిషదోల్కుకాదయస్సుచాప్రజివృతజిచ్ఛామముఖ్యాః
అన్యోన్యమాసాన్యమదాధకారిణాజన్ముర్తుకుండేనవిమోహతాభృతమ్॥౧౯॥దాశాహాభోజాం

తోగవాదిభిఃపూజయిష్యామః॥౨౦॥విధిరిశి॥విధిఃప్రకారః-చంగళాయనంచ-కించ-దేవదీజగవాంప్రజాభవఃఉత్సవహే
తుః-దేవలతోదపరమఉత్సవోభవిష్యతీతిభావః॥౨౧॥ఇతితి॥మధుద్విహోవాక్యమాకల్యాణ-తేభ్యభిసంభవ్యవోభిసత్తీర్థసము
త్రం॥౧౦॥తప్తిన్నితి॥ సర్వశ్రేయోపబంహితమత్యక్రసంధిరావణః భగవతానుదైరిపిసత్వైఃశ్రేయోభిః సహి
తంచక్రః॥౧౧॥తతః॥ పీయతఃఇతిపానం - మైరేయకంమదిగావిశేషంమధుసరసంవిష్టేనదైవేనవిభింశితధియః-
సహ్యస్యథాసన్మింథానేతమచితమితిభావః-యస్యక్రచైరస్తిః॥౧౨॥నుహాపానీతి॥ శ్రీకృష్ణమాయావిమూఢానామితి
ముఖ్యోహేతుః-సంఘుషకంకలహః॥౧౩॥యయాధురితి॥తతోయయాధుశ్చ॥౧౪॥పతిదతి॥ పతంశ్యఃఇతస్తేషశ్చలంకాః
పతాకాయేషుతైఃరథాదిభిః-మిథస్సమేత్యోగ్యహాన్యమున్మిత్యథః-చ్యుతౌరేవ॥౧౫॥ మిథస్సమేతే
వంచయతిచతుర్థిః॥ప్రద్యుమ్నైతి - సుచారుగదౌశ్రీకృష్ణస్యభాగైకేపుత్రశ్చౌపరతౌ - సుమి
న్యమాశాంసుమిత్రసురగౌఅసురభనామావాకశ్చిత్॥౧౬॥ అన్యైతి॥నుదాంధేనమర్దన
౧౭॥దాశాహేతి॥దాశాహోదయోనవ-తద్వంశ్యఃఅబుదాః మాధురాఃపూర

బ్రహ్మముఖ్యాత్మ్యాదిసా||౪౦||౪౦||తమిత||తంపతిం||త్రదృష్టౌతస్యపాదయోర్విపాత||౪౨||౪౩||ఇతి|| ఉద్వీక్ష
 మాంసస్యసూతస్యసతః||౪౪||౪౫|| గచ్ఛేథి||నిర్యాణంయోగమాగేణ-మద్దశామితీతిచాశరీరాభిప్రాయేణ || ౪౬
 ౪౭||స్వమిత||అతితాఃరత్నమాణాః-ఇంద్రప్రస్థంగమివ్యథేబ్రాహ్మిణామితీతిచాశరీరాభిప్రాయేణ || ౪౮||త్వమి||నున్నయార
 దితామేతాంవిజ్ఞానేతిజ శ్రీమూర్తేరంతహితత్వాత్పృథాశోకంమాకుర్విశ్యథః || ౪౯|| ఇతి || కులస్యవిసప్త
 త్వాత్తుమర్హనాః||౫౦|| ఇతిభాషాథాదీపికాయాం - త్రింశోధ్యాయవ్యాఖ్యా. *****
 శ్లో||ఏకత్రింశేస్వకంధామజగామభగవానినః||తమేవామయయఃప్రీత్యావసుదేవాదయస్తనః || దేవాన్మద్యాధా
 యాదౌభూయోదేవాఃపథాయతా||శ్రీకృష్ణస్వేచ్ఛచ్ఛయాధామస్వతస్వైవసమావృత||అథేతి|| మునయఃసనకా
 దయః-ప్రజేత్వగామరీచ్యాదయః||పిరిరఇతి||ద్విజాఃగరుడలోకవాసిఃపక్షిణః-మైత్రేయాదయోవా||౨||ప్రప్టుకా
 మాఇతి||భగవతోనిర్యాణంప్రప్టుకామాస్సంతఃపరమోత్సుకాస్తత్రాగమః||౩|| తేషామాత్సుకృతంమహేంద్రా

భగవతాకృష్ణేనేచ్ఛాశరీరా|| త్రిపరిక్రమ్యతంత్వావిమానేనదివంయయా||౪౦|| దారుకఃకృష్ణపద
 మీమన్యచ్ఛన్మధిగమ్యతమ్||వాయుంకులసికామోదమాఘ్రియాభిముఖంయయా || ౪౧|| నింద్రేతగ్న
 ద్యుభిరాయువైవృత-హ్యశ్వభ్రమాలేకృతకేతనంపతిం || సేహస్సతాత్పానిపాదపాదయోర
 థాదవప్లుస్ససజాస్వలోచనః||౪౨||దారుకః|| అపశ్యతస్తేచరణాంబుజంప్రభోదృష్టిఃప్రణస్తోతహసిత్ర
 విష్టా||దిశోజానేనలభేదశాంతింయథాశాయాముడుపేప్రణస్తే || ౪౩ || ఇతి బ్రువతిసూతేతైరథా
 గరుడలాంఛనః||భుముస్పృహతరాజేంద్రపాశ్వశ్వజఉదీక్షః || ౪౪ || తమన్వగచ్ఛాదవ్యావస్థాప్రహ
 రణాచ||తేనాతిష్ఠితాత్త్వానంసూతమాహవాదానః || ౪౫|| శ్రీభగవాన్ || గచ్ఛద్వారవతింసూత
 జ్ఞాతీనాంనిధనంమిథః||సంకర్షణస్యనిర్యాణంబంధుభ్యోబ్రాహ్మణ్యశామ్ || ౪౬ || ద్వారకాయాం
 చనస్థేయంభవద్భిశ్చస్వబంధుభిః||నుయాత్వక్తాయనుపురింసముక్రీషావయవ్యతి || ౪౭ || స్వంస్వం
 పగ్రహంసర్వమాదాయపిరోచనః || అజానెనావితాస్సర్వఇంద్రప్రస్థంగమివ్యథ || ౪౮ || త్వం
 తువాద్ధర్మామాప్తాయజ్ఞానస్వదేహితుకః||నున్నయారదితామేతాంవిజ్ఞానోపశవంప్రజ || ౪౯||శ్రీ
 శుకః || ఇత్యుక్తస్తంపరిక్రమ్యతంత్వావిమానేనదివంయయా || ౫౦ || తత్పాదోశీఘ్నవాధాయదుమర్హాఃప్ర
 యయాపురిమ్ || ౫౦ || ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ఏకాదశస్కంధే - త్రింశోధ్యాయః. *****
 శ్రీశుకః||అథత్రాగమన్ప్రవృత్తీభవాన్యాచసమంభవః || మహేంద్రప్రప్టుభాదేవామునయస్సప్ర
 జేత్వరాః||౧|| పిరింస్థిగంధర్వాదిద్యాధరనుహేహారగాః || చాణాయతురక్షాంసికిన్నరాపురసోద్వి
 జాః||౨||ప్రప్టుకామాభగవతోనిర్యాణంపరమోత్సుకాః||౩|| గాయంతశ్చగృహతశ్చశౌరేకమాణిజ
 న్నచావపముఃపుష్పవర్షాణివిమానావళిభిర్నభః || కుర్వంతస్సుకులంరాజభద్ర్యోపరమయాయు
 తాః||౪|| భగవానపితాన్వీక్ష్యవిభూతీరాద్వసోవిభుః||సంయోజ్యాత్సనిచాత్త్వానంపర్వసేత్రేగ్యమీల
 యత్||౫||లోకాభిరామాశ్వతసంధారణాధ్యనమంగళమ్ || యోగధారణయాగ్నేయ్యగద్ధాధా
 మాఃశస్త్రికమ్||౬||దివిదుందుభయోనేదుఃపేనుస్సుమనసశ్శఖాత్ || సస్యంధమోఢ్యతిధూమేకీ

వమాహసాధేన||గాయంతఇతి||౪||భగవానితి || విభూతీఃఇంద్రాదీంశ్చ-పర్వసేత్రేన్యమీలయదవశ్యాశ్రీయంభావః
 పూర్వంబ్రహ్మజిభిః|| సలోకాలోకపాలాన్నఃపాహివైకుంఠకింకరానితిప్రాక్షాతత్వాత్-తిదిదానంచస్వం
 స్వంలోకంప్రతినేతుమాగతత్వాత్-తద్దేహికానాంవైకుంఠపురమాగత్యాచ్ఛ-బహుషుచతేషువాక్షిక్యాత్తాన్వం
 చయతుంసమాధిమవకుర్వన్నేత్రేన్యమీలయదితి||౫||యోగివామివస్వచ్ఛందమృత్యుభ్రీనుంవారయతి|| ౬||కాభిరా
 మామితి|| అయమథఃయోగిసోహిస్వచ్ఛందమృత్యుభవఃస్వతస్సుమాగ్నేయ్యాయోగధారణయాదద్వాలోకాంతరం
 ప్రవిశంతి-భగవాంస్తునతథా-కింతు-అదస్తేవస్వతసుసహితవివస్వకంధామశ్రీవైకుంఠాఖ్యమవితత్-తత్రహేతుః
 లోకానామభిరామఃఅభిరేతమణింస్థితిర్యప్యాంతాం-జగదాశ్రయతేనజగతోపదాహప్రసంగాదిత్యథః-కించ-ధా
 రణాయాధ్యానస్యవమంగళోభనంవిషయంఇతరథా-తయోర్నిర్విషయత్వంపావత్-దృశ్యతేచాద్యాప్యపాసకా
 నాంతేనైవదిమాస్ససాక్షాత్కారఃఫలప్రాప్తిశ్చేతిభావః-ఇచ్ఛాశరీరాభిప్రాయేయథాశ్రుతమేవాస్తు-తత్రాః

లోకాభిరామామిత్యాదివివేషణానర్హక్యప్రపంగాత్-తదవ్యదద్వాతిరోధాయనిగతత్యేవసాంప్రతం ||౬|| తదా
తుస్యంస్యమేవలోకమాగమవ్యతీతసంభ్రమేణదేవాదికృతఃసర్వతోమందుభివాగపుష్పవృష్ట్యాదిమహిమైశ్చ వోభవ
దిత్యాహ||దివీతి||భూమేస్సుకాశోత్తంశ్రీకృష్ణమనయయః||౭|| దేవాదయ ఇతి||తదాశ్రీకృష్ణేంతర్హితేసతి - కుతో
గతఇతివతరంయంతోపిబ్రహ్మముఖ్యాదేవాదయః-స్వధామనివశంతంశ్రీకృష్ణంనదదృశుః-తత్రహేతుఃఅవిజ్ఞాతగతి
మితి - చిరాత్సంచిద్దదృశుశ్చ - తతోతివిష్ణుతాబభూవురిత్యర్థః||౮|| అవిజ్ఞాతగతిన్యందృష్టంతేనస్మప్తయతి | సాదా
మిన్యాఇతి||సాదామిన్యాగతిర్యథామత్యైర్గర్భలక్ష్మ్యతే - దేవైస్తులక్ష్మ్యతే - తథాలక్రమండలంహిత్యాచ్యుతఃశ్రీ
కృష్ణస్యదేవైరపిసలక్ష్మ్యతే-కింతుతత్పాదైరేవదృశ్యతత్యర్థః||౯|| ౧౦ || అభిప్రాయాపరిజ్ఞానగఃప్రథమంక్షీ
ప్తం-దృష్టంతేనస్మప్తముక్తేహృప్తందృష్టై-పునస్తమేవాధికంప్రపంచయతిత్రిభిః||రాజస్మితి|| పరస్యసర్వకారణస్య-
తనుభ్యస్సుయాదవాదిమజననావ్యయేహాతిరాఘవ తిరోభావచేష్టాః మాయయావిడంబనం అనుకరణమాశ్రమవేహీ
నహీయథాలివికృషవనానాదూప్తైఃజన్మాదీవిడంబయితద్యభే - అస్తాంతావద్యాదవాదిమజన్మాదిశంకా - యతో
విశ్వసగంనిరోధాదివ్యవృణావవికృణవవాస్తత్తత్త్యాహస్మప్త్యైతి - ఆత్మనాస్యయమేవేదంజగన్సృష్ట్యా - అంతర్యా
మిత్యేనానువిశ్య - తత్త్రివిచ్యుత్యక్రీడిత్యాఅంతేప్రళయసంహృత్యచ - ఆత్మనహిమాన్సమహిమాన్ - ఉపరగ
స్ఫుటస్తే||౧౧||నపునరన్యధామంతవ్యం||యతోస్మిన్నేనావతారేతిస్వగ్రీభావోనిరతిశయోదృష్టఇత్యాహ || మత్యేన

క్షీప్రీశ్వాపిశంయయః||౭|| దేవాదయోబ్రహ్మముఖ్యానవిశంతంస్వధామనిఅవిజ్ఞాతగతింకృష్ణందదృ
శుశ్చితివిష్ణుతాః||౮|| సాదామిన్యాధాకాశేయాంత్యాహిత్యాభిమండలమ్ | గతిర్గర్భలక్ష్మ్యతేను
త్యైర్గర్భకృష్ణస్యదేవతైః||౯|| బ్రహ్మరుద్రాదయస్తేకుదృష్టాయోగగతింహరేః | విష్ణుతాస్తం
ప్రశంసంతస్యంస్యంధామాగమన్మృతం||౧౦|| రాజస్వరస్యతనుభ్యజ్జననావ్యయేహామా యావిడంబన
మవేహీయథానటస్య | సృష్టైస్తేవేదమనువిశ్యవిహ్యగ్నిచాంతేసంహృత్యచాత్మనహిమోపరతస్యతి
స్తే||౧౧||మత్యేనయోగురుమతంయనులోకనీతంత్యాంఛానయచ్ఛరణదఃపరమాశ్రుద్దమ్ | జిగ్యం
తకాంతకమపీశమసావనీశఃకింస్వావనైస్సరనయస్త్ర్యగయంసదేహం|| ౧౨ || తథాప్యశేషస్థితిసంభవా
వ్యయేవ్యసన్యహేతుర్యదశేషతక్రీడ్యత్ | నైచ్చత్వగ్నితేతుంవపురత్రశేషితంమత్యేనకింస్వాత్మగ
తింప్రదర్శయన్||౧౩|| యపతాంప్రాతరుష్టాయకృష్ణస్యపదవీంపరాం | ప్రయతఃకిర్తయన్భక్త్యా
తామేవాహ్నిత్యమత్రమాం ||౧౪|| దారుకోద్వారకామేత్యవసుదేవోగ్రసేనయోః | పరిత్యాచరణా
వనైగ్రీవ్యపింఛత్యృష్టవిచ్యుతః||౧౫||కథయామాసనిధనంవృష్టివాంకృష్ణశోన్మసతచ్ఛుగ్రీవోద్వి
గ్నహృదయాజనాశ్శోకవిమూర్ఛితః||౧౬|| తత్రప్రస్వరితాజన్మఃకృష్ణవిజ్ఞేషవిహ్వలాః | వ్యసవశ్చే
రతేయత్రిజ్ఞాతయోఘ్నంతతనం || ౧౭ || దేవకీరోహణీచైవవమదేవస్తథామతో | కృష్ణరామావప
శ్యంతశ్శోకాతావిజహుస్త్యుతిం || పాశాంశ్చవిజహుస్తత్రభగవద్విరహాతుగాః || ౧౮|| ఉప

తి||యమేనస్యలోకంప్రతీతంగురుమతంమత్యేనతేనైవశరీరేణయఃఅనయత్ అనీతవా - శరణదఃశరణాగతరక్షకః-
త్వాంచబ్రహ్మేశ్రుద్ధంయోరక్షితివా - యశ్చఅంతకానామప్యంతకంఘ్రశం శ్రీగుర్రహపిబాణసంగ్రామేజిత
వా-మృగయంతబుద్ధకం-సదేహంతేనైవదేహీన-స్యఃస్వగం-అనయత్ నిశ్యే-అసౌ-స్వావనైస్సరక్షణ-అనీశఃఅన
మథఃకిం||౧౨||ననుయదిసమర్థస్తర్హితైరివకిందితా-లంతేనైవవపుషాకింనాతిష్ఠత్-తతాసా||౪||తథేతి|| యద్య
పిఉక్తప్రకారేణఅశేషస్వగతిఃస్థిత్యాదిమ-అనన్యహేతుర్నిరపేక్షువకారణంస్యయం- యద్యస్తాదశేషతక్రీడ్యత్
తథాపియాదవాసంహృత్యజంవపుఃఅత్రశేషింఅవశేషితంప్రణేతుంకతాంనైచ్చత్ - కింతుస్యమేవలోకమన
యత్ అత్రహేతుః-మత్యేనదేహానకింకిందితా-గర్భమితి - స్వానామాత్మనిష్ఠాండివ్యాంగతిమేవప్రకృష్టాందశా-
యా - స్వప్రగతిమితిపాశే-స్వప్థానామాత్మనిష్ఠానాండివ్యాంగతిమేవప్రకృష్టాందశాయ-అన్యథాతేషిదివ్యాంగతి
మవాద్యత్యయోగబలేనదేహాసిద్ధివిధాయాత్రైవరంతుంయతేరణ-తస్మాదూదిత్యేతదథగమితిభావః ||౧౩|| యఇతి||
సతాండక్తప్రకారాం-పదవీంగతింప్రయతఃభక్త్యాగీర్తయన్తామేవాహ్నిదిగ్యర్థః || ౧౪ || తదేవంభగవతాస్వలో
కంగచ్ఛతావసుదేవాదీనామపితౄన్ప్రయేయఉపాయశ్చింతితసీద్రమాహ ||దారుకఇతి||౧౫||౧౬||౧౭||దేవకీ||

కృష్ణరామానుజావత్యంతః ॥ ౧౮ ॥ ౧౯ ॥ ౨౦ ॥ అజ్ఞానశ్చితిః సదుక్తిభిః సత్యైః అవిరహాత్ క్షయాయమనైః ॥ శ్లో ॥
నాహం ప్రకాశస్సుర్వస్యయోగమాయా సమావృతః ॥ మూఢాయం నాభిజానాతిలోకోమామజమవ్యయమిత్యాదిభిః ॥

సూక్ష్మవతీంస్తాంస్తాంస్యితామారుసుసుప్రియయః ॥ రామవత్సవ్యశ్చతదైహముపసూహ్యగ్నిమావేశః ॥
౧౯ ॥ వసుదేవవత్సవ్యస్తగ్ధాశ్రంతప్రచ్యవ్వాదీహరిస్తుషాః ॥ కృష్ణసతోద్భవిశస్సగ్నిం రుక్మీశ్వా
ద్యాస్తదాత్మికాః ॥ ౨౦ ॥ అజ్ఞానః ప్రియసస్థిఖ్యుః కృష్ణస్యవిరహోరుః ॥ అజ్ఞానంసాంశ్వయామాస
కృష్ణశ్చైస్సుమతీభిః ॥ ౨౧ ॥ బంధూనాంనష్టగోత్రాణామజ్ఞానస్సంపరాయకమ్ ॥ మాతానాంకార
యామాసయథావదమపూర్వశః ॥ ౨౨ ॥ గ్వారకాంహరిశాత్యక్తాంసముద్రోషావయత్క్షణాత్ ॥ వ
జ్ఞయిత్యామహారాజశ్రీమద్భగవదాలయమ్ ॥ ౨౩ ॥ నిత్యంసన్నిహితస్తత్రభగవాన్మధుమాదనః ॥ స్త్ర
వ్యాశేషాశుభవారంసర్వమంగళమంగళమ్ ॥ ౨౪ ॥ స్త్రీబాలవృద్ధానాదాయహతశేషాథనంజయః ॥ ఇం
ద్రప్రస్థంసమావేశ్యవప్రంతత్రాభ్యషేచయత్ ॥ ౨౫ ॥ శ్రీత్యాసుహృద్వధంరాజన్నజ్ఞానాత్రైపితా
నుహః ॥ త్యాంశువంశధరంకృష్ణజన్మస్సర్వేసుహృషథమ్ ॥ ౨౬ ॥ యపతద్దేవదేవస్యవిష్టోకర్షాణిజన్మవ
శీర్తయేచ్ఛద్ధయాయుక్తస్సత్యః సాప్రేక్షమన్యతే ॥ ౨౭ ॥ ఇథంహరేర్భగవతౌరుదిరావతారవీర్యాణి
బాలచరితానిచశస్త్రమానిఅన్యగ్రచేహచశుభానిగృణన్మమమ్యేభక్తింపరాంపరమహంసగతౌబభృత్ ॥ ౨౮ ॥

ఇతిశ్రీమద్భగవత్ - మహాపురాణే - పారమహంస్యాం - అష్టాదశసహస్రీకాయాం

సంహితాయాం - శ్రీనైయాసిక్యాం - శ్రీమాయగ్రీవబ్రహ్మవిద్యాయాం -

ఏకాదశస్కంధః - ఏక త్రింశోధ్యాయః

౨౧ ॥ బంధూనామితి ॥ నష్టగోత్రాణాంనష్టసంతతీనాం - సాంపరాయకంపిండోదకాది ॥ ౨౨ ॥ ౨౩ ॥ ౨౪ ॥ ౨౫ ॥ ౨౬ ॥ ఆదితర
భ్యశ్రీకృష్ణచరితకీణాంస్యఫలమాహద్యాఖ్యానయతి ॥ ౨౭ ॥ ఇథమితి ॥ శంతమానిపరమమంగళాని - పరమహంసగతౌ
శ్రీకృష్ణ ॥ ౨౮ ॥ ఇతిశ్రీమద్భగవత్ - ఏకాదశస్కంధవ్యాఖ్యానాయాం - శ్రీభరాచార్యవర్యవిరచితాయాం -

భావాథాదీపికాయాం - ఏక త్రింశోధ్యాయవ్యాఖ్యానము

ఎవమేకాదశస్కంధభక్తిభావాథాదీపికాస్వాక్షానధ్యాంతభీతనశ్రీభరణప్రకాశితా ॥

ఏకాదశస్కంధస్సమాప్తః

శ్రీరుక్మిణీసత్యభామాసమేత - శ్రీగోపాలకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః,

శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే - ద్వాదశసూంధప్రారంభః.

శ్లో॥ జయంతి ప్రేవరానందకృపాపాంగలసద్భవః । యానిశ్యమనువతః తె సేవదోవిగతాద్యశః॥
 అప్యాధః॥ కథంభూతాస్సంపదః - విగతాద్యక్ అజ్ఞానం యాభిప్రాః - అయంభావః - ప్రకారంతరేణ
 సంపత్సంత్యాం అజ్ఞానప్రభవా గాగాదయోభవంతి - అనుకునగి ఘేటభావః ॥ *****
 శ్లో॥ ఓంగురువరమానం నందన్ ద్విదానం భవిగ్రహమ్ । యస్య సంస్కృతిమాశ్రేణ విదానం దాయతేవపుః॥
 ఉక్తస్త్రీయోదశాధ్యాయే ద్వాదశే త్వాశ్రయస్సః । అధిష్ఠానావధిత్వాభ్యామాశ్రయశ్చేశ్వరస్సః॥
 ఉక్తలయావధి త్వేన ప్రాకృతాశ్రయంతికలయే । అధిష్ఠానతయావత్త్వమహాపురుషవణశే॥
 తత్రాద్యైష్ట్యభిరధ్యామైశ్శుకః ప్రాహపరీక్షితే । శేషేప్రత్యఖిలాన్యహసూరిః పృష్టానన్తిభిః॥
 స్వాశ్రయశ్రవణకార్యేన విలంబో మనీషిణా । ఇత్యేతలాంలవైషన్యంచతుర్థిస్తావచుచ్యతే॥
 తత్ప్రతుప్రథమేభావిమాగధాన్వయభూమిపాఠా । కలిప్రభావతః ప్రాహసంకరాదివలీమపాఠా॥

ఎవంభూతేసోమవంశేముకుందస్వైరశ్రీదావణితా - అతఃసమవంశోభావీవర్ణితే-కృష్ణభక్తింముక్త్యముక్త్యై
 వర్ణితాస్తీతిప్రవక్తం - తదేవంవైవస్వతమనుషవంశేసోమవంశప్రస్తావేనశ్రీకృష్ణావతారచరితాసప్రపంచమను
 వణితాతిఅథదాసోభావీసోమవంశశఃకలవిజాతీయసంకరాదిమలీమసోవైరాగ్యద్వారాశ్రీకృష్ణక భక్తినిగమావా
 సువర్ణితే-తత్రకుసోమవంశశాఖానుదిరకాలానువర్తితయామాగదవంశోనుక్రమ్యతే-తత్రచపూర్వంశే-ఉప
 రిచరీవనుః-తస్యబృహద్రథః-తస్యజరాసంధః-తస్యసహదేవః-పుత్రోఽగ్రూదిక్కుక్తంనవమసూంధ-తత్రేవసహదే
 వాన్మాజాః-తతఃశ్రుత్రవాశ్చత్యాదయోరిపుంజహంతామింతిర్భావినోరాజానోనరూపితాః - రిదుపరితంపం
 శంసంకరాదిదోషైః ప్రశస్తపూర్వకంయోంత్యైత్యాదినాప్రపంచయతి॥ స్వధామేతి॥ యోంత్యైతి । రిపుంజయ

రాజా ॥ స్వధామానుగతేకృష్ణేయదువంశవిభూషణే । కస్యవంశోభవన్పుథ్వాన్మమేతదాచక్షు
 మేమునై ॥ ౧ ॥ శ్రీశుకః॥ యోంత్యైపురంజయోనామభవమ్యోబార్హత్రథఃతస్యామాత్యస్తుశునః
 హత్వాస్వామినమాత్మజమ్ । ప్రద్యోతసంజ్ఞంరాజానంకతాయిత్యైకస్మతః ॥ ౨ ॥ విశాఖయూపస్త
 త్పుతోభవతాజనకస్తతః । నందివధాస్తతత్పుత్రఃపంచప్రద్యోతనాశ్చమే ॥ అష్టత్రింశోద్గిరశతంభో
 త్యంతిపృథివీంసృపాః॥ ౩ ॥ శిశునాభస్తతోభావ్యఃకాకపక్షస్తతత్పుతః । యేమధన్వాసుతస్తస్యయేత్రిజః
 తత్రధమణజః॥ ౪ ॥ విధిసారస్తతస్సస్యజాతశ్రుభావీవ్యతిదగ్ధకస్తస్మతోభావ్యోదగ్ధకప్యాజయ
 స్సుతః॥ ౫ ॥ నందివధానాజయోమహానందిస్తుతత్పుతః । శైశునాభాదశైవైతేవప్యైద్గిరశతత్రయమ్॥
 సమాభోత్యంతిపృథివీంకురుశ్రేష్ఠకలౌపిపాః॥ ౬ ॥ మహానందిసుతోరాజాశూద్రాభోదగ్ధకోపి ।
 మహావర్తపతిఃశివస్సందఃక్షుత్రవి నాశకృత్॥ ౭ ॥ తతోస్యపాభవీవ్యంతిశూద్రప్రాచ్యాలాద్వికాః॥
 ౮ ॥ ఏకచ్ఛత్రాంసపుథివీమనుల్లంఘితశాసనః । శాసన్యతిమహాపద్మోద్వితీయశ్చభాగవః॥ ౯ ॥ తస్య

ఎవపురంజయశ్చి - స్వామినంపురంజయంహత్వాస్యపుత్రంప్రద్యోతంరాజానంకరిష్యతి - యస్యపాలకోనామసుతో
 భవీష్యతి॥ ౨ ॥ విశాఖయూపశ్చితి॥ ప్రద్యోతనాఃప్రద్యోతనసంజ్ఞాఃభవితాచాజ్ఞకశ్చివపాతాంతరం॥ ౩ ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ ౬ ॥ మహా
 నందితి॥-నందోనామకశ్చిత్తహావర్తసంఖ్యాయాఃసినాయాఃపతిః - ధనస్యవాపతిభావీవ్యతి - అలిపవమహావర్తపతిరి
 త్యపితస్యనామ్॥ ౭ ॥ ౮ ॥ ఏకమేవఅగ్నిఃభత్రంయస్యాంతాంపుథివిం - శాసన్యతిపాలయిష్యతి - త్తుతోత్సాదన
 దృష్టాంతః-భాగవఃపరశురామశ్చితి॥ ౯ ॥ ఏకేతి॥ సమాసంవత్సరా॥ ౧౦ ॥ నవేతి ॥ నవసంధానందంచతత్పుత్రం

శ్చేత్యేవం ప్రవన్నా విశ్వప్రాణభ్యాశావా-ద్విజఃకాటిల్యవాత్స్వయనాదిపర్యాయశ్చైకకణ్ఠధర్మస్యతి - ఉ
 న్నాల్లయవ్యతి-తేషామభావేషామర్వావ్యవహర్యసంజ్ఞాః॥౧౦॥కంభోభ్యోత్వంతదాహ॥సపవేళి॥ చంద్రగుప్తంమా
 ర్య్యప్రథమం॥తేషామచర్యజ్ఞాదశరథఃపరాశరాదిభిరుక్త్రాన్యనుసంధేయః॥౧౧॥౧౨॥మార్వావ్యతి॥ తేనచరమే
 చభిశరథేనసహపతేషామర్వావ్యతిశ్చ-సప్తత్రింశచ్ఛతోద్ధరంసప్తత్రింశదుద్ధరంశతంసమాః॥౧౩॥వాత్సేతిబృహద్రథ
 స్యసేనావతిఃపుష్యమిత్రోనామసామనంహత్వారాజ్యంకరిష్యతి-సచశుంగాసాంప్రథమః॥౧౪॥౧౫॥శుంగాఇతి॥
 తత్సోగ్నిమిత్రానయోనపత్యేనయం॥గారిదశ-వషణతాధికంవర్షశతంశృంగాఇతచపాతాంతరం॥౧౬॥కథంకణ్ఠా
 యాన్యతి॥తదాహ॥శుంగమితి॥ పరశ్రీకామినందేవపూతినామానంశుంగంహత్వా - తదమాత్మోవసుదేవనామా

చాప్తేభవిష్యంలనమాలిప్రముఖాస్సతాః॥యశ్చమాంభోత్వంతిమహీంరాజానశ్వశంసమాః॥౧౦॥న
 వనందాద్విజఃశ్చిత్ప్రసన్నానుద్ధరిష్యతి॥తేషామభావేషామర్వావ్యభోత్వంతివైకీ॥౧౧॥స
 పవచంద్రగుప్తంవైదిజౌరాజ్యేభిషేత్వతితత్తుతోవారిసారస్తుతగృహీకవధానః॥౧౨॥సుయశా
 భవితాంస్యసంయతస్సుయశస్సుతః॥శాలిహాకస్తతస్తస్యసోమశర్వాభవిష్యతి॥౧౩॥శతధన్వాతస్త
 స్యభవితాథోబృహద్రథః॥౧౪॥మార్వావ్యతేదశస్యపాస్సప్తత్రింశచ్ఛతోద్ధరంసమాభోత్వంతి
 వృధిపీకలొకురుమలోద్భవ॥౧౫॥హత్వాబృహద్రథంమార్వావ్యంతస్యసేనావతిఃకలొ॥పుష్యమిత్రస్తు
 శుంగాహ్వస్వయంరాజ్యంకరిష్యతి॥౧౬॥అగ్నిమిత్రస్తతస్తస్మాత్తుజ్యేష్ఠోభవితాతతః॥వసుమిత్రో
 భద్రకశ్యపిందోభవితాతతః॥౧౭॥తతోయోగస్తుతస్తస్మాద్ధ్వజమిత్రోభవిష్యతి॥తతోభాగవతస్త
 స్మాద్దేవపూతినయూద్ధవ॥౧౮॥శుంగాదశైతేభోత్వంతిమహీంవషణతాధికమ౦తతఃకణ్ఠానియం
 భూమిర్యాన్యగృల్మనాశ్చాన్యస॥౧౯॥శుంగంహత్వాదేవపూతినకణ్ఠోమాత్యస్తకామిన్మ్॥స్వ
 యంకరిష్యతేరాజ్యంవసుదేవోమహావతిః॥౨౦॥తస్యపుత్రీస్తుభూమిత్రస్తతోనారాయణస్సుతః॥క
 ణ్ఠాయనాఇమేభూమించత్వారింశద్వపంచచ॥తానిప్రీణిభోత్వంతివషణతాంచకలొయగే॥౨౧॥
 హత్వాకాన్ఠాంసుశర్వాణంతద్భృత్యోవృషలోబలీ॥గాంభోత్వత్యాంధ్రజాతీయకంఛితాంలమసగ్ధ
 మః॥౨౨॥కృష్ణనామాథరిద్భృతాభవితావృధిపవతిః॥శ్రీశాలికస్తత్తుత్రఃపాణమాసస్తుతత్తు
 తః॥౨౩॥లంబోదరస్తుతత్తుత్రస్తస్మాద్భిలికోన్యపః॥మేఘస్వాదిశ్చిలికాన్దమానస్తుతత్తుతః॥౨౪॥
 అరిష్టకర్షాహోతేయస్తలకస్తస్యచాన్యజః॥పురిషసేతుస్తత్తుత్రస్తతోరాజానుదశః॥౨౫॥చకోర
 శ్చరమోయత్రశివస్వాతిరరిందమః॥తస్యాపిగోమఠఃపుత్రఃపురిమాన్యవిమతతః॥౨౬॥వీరోవేదశ్చివ
 సుందోయజ్ఞశీలస్తుతత్తుతః॥సితోసితశ్శుక్రితస్కంధోయజ్ఞశక్రుస్తదాన్యజః॥విజయస్తత్తుతోభా
 వ్యశ్వంప్రవీజస్సులోమధీః॥౨౭॥పతేత్రింశన్నృపతయశ్చత్వార్యజ్ఞతానిచ॥వట్పుంచాశచ్ఛపృథిపీం
 భోత్వంతికురునందన॥౨౮॥సప్తాభీరాత్రవభృత్యాదశగదాభివోన్యపాః॥కంకాష్టాదశఘాపాలాభవి
 ష్యంత్యితిలొపాః॥౨౯॥తతోష్టేయవనాభావ్యాశ్చతుర్దశచబబరాః॥త్రయోదశమురుండాశ్చ
 మానావకాదశైవతు॥౩౦॥పతేభోత్వంతివృధిపీందశవషణతానిచ॥నవాధికాంచనవతినమానావకాద
 శక్షిత్మ్॥భోత్వంత్యజ్ఞతాన్యంగప్రీణితేస్సంస్థితేషుచ॥౩౧॥కిలింకిలాయాన్యపతయోధూతనందో
 యవంహరః॥శిశునందిశ్చతద్భృతాయశోనందిఃప్రవీరకః॥యత్కాపతేవషణతంభవిష్యంత్యధికారి

కణ్ఠారాజ్యంకరిష్యతి॥౨౦॥తస్యేతికణ్ఠానాంచకుథఃసుశమాణ-ఇమేవసుదేవాదయఃకణ్ఠాయనాః - వషణతాం
 ప్రీణితానపంచచత్వారింశద్వపాణిచభూమంభోత్వంతి॥౨౧॥వాత్సేతి॥ కణ్ఠానానుంతిమంసుశమాణంహత్వా
 బలిబలినామాతద్భృత్యోగాంభోత్వతి॥౨౨॥౨౩॥చకోరఇతి॥యత్రయేషుబహుసంజ్ఞేషుఅప్తను-చరమః శివస్వాతినా
 మాభవితా॥౨౪॥౨౫॥సప్తేతి॥అవభృత్యాఃఅవభృతిర్నామనగరితద్రాజానః॥౨౯॥౩౦॥పతేతి॥పతేతిభిరాదయోమా
 నవ్యతిరక్తఃఅప్తవస్త్రిసృపాః-ఎకానశతాధికంవషణసహస్రపుథిపీంభోత్వంతి-తతఃపూర్వోక్తపవైకాదిశమానాః॥ప్రీ
 ణ్యశజ్ఞతానిక్షితింభోత్వంతి॥తేఃసంస్థితేషుమానేషుమృతేషుకిలింకిలాయాంపుర్యాంస్యపతయోభవిష్యంతీత్యుత్తరే
 కణ్ఠాయఃకిలింకిలాయామితిచేతిపాతాంతరం॥౩౧॥కిలింకిలాయామితి॥అధికారిపద్వపాణి॥౩౨॥తేషామితి॥తేషాం

భూతసందాదీనాయథాయథంబాహ్నికాస్తన్నామానస్త్రయోదశసుతాభవిష్యంతి-అశవుష్యమిశ్రోనామాన్యోరాజన్యః-తస్యచదుమిశ్రోనామపుత్రః॥ ౩౩॥ ఏకకాలాత్తతి॥ తథాఅంధ్రాఃకోసలాః॥ వైదూర్యపతయః॥ వైషధాశ్వపతేతద్దేవతావభిఃప్రఖ్యాతాస్త్రుత్యకాలాఃఖండనుండలేషుసూపాః - తతిస్తేభ్యోబాహ్నికేభ్యసవనావ్యాభవవ్యంతి॥ ౩౪॥ తతశ్చ॥ మాగధానామితి॥ మాగధానాంతురాజావిశ్వస్థుజనామాభవితా-తస్మైవవశ్యమూర్తిరితవనామాతరం-సవపుర్యోస్త్రాస్పూరంజనాదవనఃపురంజయితినైస్థస్త్వవశాత్ ప్రాప్తానాదీకాపులింజయదుగుక్రకసంజ్ఞకాః॥ యోగియాణాంకరిష్యంతి-ఆవరాణిపాతేఅన్యోకాపులిందాదిసంఖ్యాణాంకరిష్యంతిగ్రథణః॥ ౩౫॥ కించ॥ ప్రజాఇతి॥ సవవిషంకృత్యాఅబ్రహ్మసూయిష్టాఃఅత్రైవస్థాప్రమరాస్సతేప్రజాఃస్థావయిష్యంతిపాలయిష్యంతి- సచపర్వవత్సంపురపుర్యాంపనా- అనుగంగాంగం గాదావరమారభ్య - ఆప్రయాగంప్రయాగపర్యంతం - గుప్తాంపాలిరాంమెదినింభోత్వ్యు॥ ౩౬॥ సారాష్ట్రే॥ తదనంతరంపసారాష్ట్రేవిదేశవర్తివోన్మపాఃసూరప్రాయాః - ద్విజాఃవ్యాత్యాక్షపనయనరూతాశ్చభవిష్యంతి॥ ౩౭॥ సింధోరితి॥ అబ్రహ్మచర్యసంవేదాచారసూత్యాః॥ ౩౮॥ సుత్యే॥ ఇమేనహోద్ధప్రాయాఃసూత్యాఃకుల్యకాలాఃభవిష్యంతి-కించ-ఏతేనర్వేఅభిషాన్యతవరాఃఆధిమేఅన్యతేవపరిష్టితాః

షట్॥ ౩౯॥ తేనాంప్రయోదశసుతాభవితారశ్చబాహ్నికాఃపుష్యమిశ్రోచరాజన్యోకర్షిస్త్రుత్యసూత్యజః॥ ౩౩॥ ఏకకాలాత్తమేధూపాస్సప్తాంధ్రాస్సప్తకోసలాః॥ వైదూర్యపతయోభావ్యానైషధాస్త్రుతేవపి॥ ౩౪॥ మాగధానాంతుభవితావిశ్వస్థుజనాఃపురంజయదుగుక్రకా॥ ౩౫॥ ప్రజాశ్చఅబ్రహ్మసూయిష్టాఃసవయిష్యదుర్జిః॥ పీఠ్యవాక్షప్రముతాన్యవర్షవత్సంసవైపురిఅనుగంగామాప్రయాగంగుప్తాంభోత్వ్యుమేదిన్మ్॥ ౩౬॥ సారాష్ట్రేపంశ్యకాభిరామ్నాద్రాఅర్జునమాశవాః॥ వ్రాత్యాద్విజాభవిష్యంతిసూరప్రాయాజనాధిపాః॥ ౩౭॥ సింధోస్తటంచంద్రభాగాంకాంబీంకాశ్చీరమండలమ్॥ భోత్వ్యంసూద్రాష్టంత్వాద్యాజైచ్చాఅబ్రహ్మవర్షసః॥ ౩౮॥ తుల్యకాలాత్తమేరాజాఃప్రేచ్ఛపాయాశ్చభూభృతః॥ ఏతేఽథగ్నాగ్నిపరాఃఫల్గురాష్ట్రప్రమన్యః॥ ౩౯॥ స్త్రీపాలగోద్విజసూత్యసరదారథనాదృతాః॥ ఉదితాస్తమిగపాయాఅప్సరత్వాకాయుషః॥ ౪౦॥ అసంస్కృతాఃక్రియాహీనారజసాతనసావృతాః॥ ప్రజాస్థేభ్యక్షయిష్యంతిజైచ్చారాజన్యరూపిణః॥ ౪౧॥ తన్నాథాస్తేజాసవదాఃపిచ్ఛిలాచారవాదినః॥ అమ్యోన్యతోరాజభిశ్చక్షయంయాన్యంతిపీడితాః॥ ౪౨॥ ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశస్కంధ - ప్రథమోధ్యాయః***** శ్రీశుకః॥ గతశ్చాన్యదినంధర్మస్సత్యంశౌచంతుమాదయ॥ కాలేనకలినారాజానస్త్యుత్యాయుబలాంప్రృతిః॥ ౧॥ ఏద్రమేవకలన్యాణాంజన్మాచారగుణోదయః॥ ధర్మన్యాయవ్యవస్థాయాంకారణంబలమేవహి॥ ౨॥ దాంపత్యేభిరుదిహౌనుగాన్తకృష్ణంనాన్యవహరికే॥ స్త్రీత్యేపుంస్త్ర్యేచాభిరతిన్వప్రత్యేసూత్రమేవహి॥ ౩॥ లింగమేవాశ్రమఖ్యాతావనోన్యవత్తికారణమ్॥ ఆప్యన్యాయదౌబలాన్యంపాం

ఫల్గుదాఃఅల్పదాతారః॥ ౩౯॥ స్త్రీతి॥ ఉదితాస్తమితప్రాయాఃహవశోకాదిబహుభాః॥ ౪౦॥ అసంస్కృతాఇతి॥ అసంస్కృతాఃగభాధానాదినంపాగరరహితాః - ప్రజాభక్షయిష్యంతిచవార్యపహారాదినాపీడయిష్యంతి॥ ౪౧॥ కించ॥ తదితి॥ తన్నాథాఃతేనాథాఃయేషాంతే - జానపదాఃదేశవర్తివోనునుమ్యాః-తచ్ఛిలాచారవాదినఃతేషామేవశీలమాచారోవాదశ్చోద్వదంతః॥ ౪౨॥ ఇతిభావాథాదీపికాయాం - ప్రథమాధ్యాయవ్యాఖ్యాః***** స్తోద్వితియేతుకలేదోవశ్యధౌకల్పవశారతః॥ ఆధమిశ్రేణసేనప్రపుంసకృతయ్యుగాగపః॥ ౧॥ లిథమాణప్రపంచయతి॥ తతఇతి॥ ౧॥ ఏద్రమితి॥ జన్మాచారగుణానాండయఃఉత్తరమహానుభవసూత్యాన్యాయోన్యోవస్థాయాంబలమేవ॥ ౨॥ దాంపత్యేభిః॥ దాంపత్యేభాన్యపతిభావేఅభిరుదిరేవహేతుః-నకులగోత్రాదిః-వ్యావహారికేక్రియవిప్రయాదౌస్త్రీత్యేపుంస్త్ర్యేచతయోత్యైక్యైర్గతకాశలమేవహేతుః-నకులమాచారోహి॥ ౩॥ లింగమితి॥ ఆశ్రమాణాంఖ్యాతౌజ్ఞానేలింగమేవదండాజినాదికం హేతుః నత్వాచారవిశేషః - అన్యోన్యవత్తికారణం ఆశ్రమాదాశ్రమాంతరప్రాప్తిచకారణం-యద్వా-బహూదకహంపాదీనామన్యోన్యవత్తేనమాసాగరాదివ్యవహారేకారణం-ఆప్యన్యాయదౌబలాదానాదానసామధ్యేనన్యాయదౌబలాన్యంపరాజయః-చాపలంపచఃబహుభావణం॥ ౪॥ అనాధ్యతేతి॥ అనాధు

○○○×

గుపపాదనం-అఖిలస్యవిశ్వస్యాత్మనః-కారణస్వేన-విపంధూన-స్యవజ్రోద్భవ - సాధూనాంధర్మతా-నిశాయధర్మకారా-
ణప్రయోజనమాహ-కర్తృవసన్తియమోత్యాయః॥౧౭॥శంభతెతి॥శంభుః-క్రా-మేముఖ్యస్యప్రధానస్య-వాహూ-విష్ణు-
యశసో-ప్రాహ్మణస్య-భవవేగ్యహా॥౧౮॥ధర్మ-క్రా-ణప్రకారమాహ-అశ్వమితి॥అసాధవోదమ్యం-తేయనకనశ్వ-
మారుహ్య-అసినాదమ్యుక్తోటిశోనిహనివ్యతిక్రూ-తైరశాస్త్వయః-అసాధుదమనభితి-తైకలి-విశేషణం-అనిమాన్య-
హైశ్వర్యాణిగుణాత్పవత్యసంకల్పదయః-తైరన్యతః॥౧౯॥దుష్టదననం-ప్రపంచయతి॥విచరన్తితి॥అశునాశీఘ్ర-గమ-
నా-తేనహయేనతో-న్యాంవిచర-స్వవలింగచ్చరఃరాజవేషచ్చన్న్యా॥౨౦॥తతశ్చపునఃకృతయఃప్రవృత్తింవస్తుమా-
హ॥అథేతి॥తేహంపౌత్రజానపదానాంమనాంసీవితదానిభవిష్యతి-తత్రహేతుః - హనుదేవస్యాంగరాగేణచందనాని
నాలతిపుణ్యగంధోయఃఅని-ప్రంస్పృతతీతిరథాతేహం॥౨౧॥తేషమితి॥ధ్వివృత్తఃస్థూలః॥౨౨॥కృతయఃప్రవృత్తిమా

హ॥యదావతీర్ణః॥ప్రజానాంసూక్తిః॥ప్రసూతిః॥౨౩॥తదవతారకాలోపలక్షణమాత్రభయదేతి॥విషయః- ఆయ
మథావతం ద్రసూర్యబృహస్పతిసాయదాపుష్యనక్షత్రేయోగః-తదాతత్కృతయ్యుగభవిష్యతీతి- యద్యపిప్రతిద్వా
దశాంకకలకరాశౌబృహస్పతౌవతమానేద్విత్తాస్సమావాస్యాసుతేహం ద్రయాణామపిపుష్యయోగ స్సంభవతి-
తథాపి తేహంసహస్రవేతోత్త్రవివక్షితః-సమేష్యంతీతదనాత్-అగోనాతిప్రసంగః॥౨౪॥ ఎవంసవమసకంధమూర
భ్యోవక్త్రాంతంవై విస్వతమమోర్వంశద్వయంనిగమయతి॥యత్తతి॥ఉద్దేశతఃసంక్షేపతః॥౨౫॥శలియుగావాంతరవిశే
షంవిస్త్రమాహ॥ఆరభ్యేతి॥ ఎవంసహస్రంపంచదశోద్ధారంతంశతేకయాపివివక్షయాలవాంతరసంఖ్యాయం-వస్తుత
త్తరీక్షిన్న దయోరంతరంద్వాభ్యామూనంఎవంసాధంసహస్రంసంభవతి-యతః- పరీక్షిత్వమకాలంమాగధంమా
జాఋణిమారభ్యరిపుంజయంతాఃవింశతిరాజానఃసహస్రంసంభవత్తరాభోక్ష్యంతీక్ష్యక్తంసవమసకంధ - యేబాద్ధ
ప్రభుపాలాభావ్యాస్తేసహస్రవత్సరమితి - తతఃపరంపదప్రద్యోతనాలప్రసంగోద్ధారతం - వైశునాభాశ్వపక్ష్య
త్తరశత్రయంభోక్ష్యంతీవృక్షిమిష్యతే-గ్రీవోక్తత్యాత్॥౨౬॥శలియుగస్యప్రవృత్తిఃవృద్ధింహసయితంకాలజ్ఞానో
పలక్షణమాహ॥సప్తషోణామితీయనుథః-ప్రాగ్రతఃకటాకారంతారాసప్తకంసప్తషోణండలం-తస్మిన్దిదు
న్నతేతేషామస్త్రాసోయోనరీదిః-తతఃపశ్చాదానప్రయుగకంధరాకారోవసిస్థస్సభార్యః-గతఃపశ్చాద్దీపమద్ధికస్థానీ
యోగిరాః-తతఃపశ్చాచ్ఛతురశ్రతారాచతుషకాశ్చేత్రః- తతోదక్షిణతఃపులస్త్యఃపులస్త్యాస్పిషిమతః పుల

చంద్రశ్వసూర్యశ్వతథాలిష్యేబృహస్పతిః॥ఏకరాశౌసమేష్యంతీతదాభవతితత్కృతం॥౨౭॥యేతావ
తమానాయేయేభవిష్యంతివాధి-వాధి॥తేతఉద్దేశతఃసోక్తావంశజాస్తోన్మసూర్యయోః॥౨౮॥ఆరభ్య
భవతోజప్తయావన్నందాభిషేచనమ్॥ఎతద్విద్వంసహస్రంతుశతంపంచదశోద్ధారమ్॥౨౯॥ సప్తర్షీణాం
తుయాపూర్వాద్యశ్యేతేఉదతాదివిరయోస్తుమధ్యేనక్షత్రందృశ్యతేయస్మినుంసశి॥౩౦॥ తేనైవియు
వయోయక్తాస్సప్తంత్యజ్జతంత్యరామ్॥తేత్వదీయద్విజాఃకాలేహ్యధునాచాశ్రితామఘాః॥౩౧॥ విష్ణో
ర్భగవతోభానుఃస్థాభ్యోసౌమివంగతః॥ తదావతర-లిలోకంయత్పాపేరమతేమనః॥౩౨॥ యావ
త్స్వపాదపద్మాభ్యంస్పృశన్నస్తేరమావతిః॥ తావత-లివైకపుణివీం వరాక్రాంతుంసంచాశకత్ ॥
౩౩॥ యదాదేవషణ్మయస్సప్తమఘానువిచరంతిహ॥తదాప్రవృత్తిఃకలిద్వాదశాబ్దశతాత్మకః॥౩౪॥
యదామఘాభ్యోయాస్యంఃపూర్వాపాథాంఘమావయః॥ తదానందాద్విభృత్ప్రేషకలిప్యధ్ధింగ
మిష్యతః॥౩౫॥ యస్మిన్కాష్ఠోదవంయాతప్రప్తస్సవతదాహని॥ ప్రతపన్నంశలియుగమిహాస్మాదీహఃపు
రాదిదః॥౩౬॥ దివ్యాబ్జానాంసహస్రాంలేచతుర్థేకతునఃకృతమ్॥ భవిష్యతితదాన్యజాంఘనలక్ష్మ
ప్రకాశకమ్॥౩౭॥ ఇత్యేషమానవోవంశోయథాసంఖ్యాయతేభువి॥ తథాపిత్పూర్వపాస్మాదీహఃసంశా

హః-తతఉద్ధారతఃక్రతుః-ఏవంస్థితే- తేహంమధ్యేయాపూర్వాడదయసమయేప్రథమమదితౌద్యశ్యేతేతాపులహక్రతు
సంఖ్య-తయోస్తుమధ్యేతయోస్తుపూర్వయోస్తుమధ్యేతయమందక్షిణతఃసమదేశావస్థితమశ్విన్యాదిషు యద్యతేమంస
క్షత్రందృశ్యతే॥౩౮॥ తేనైతి॥తేనతవైవయుక్తాఃస్యరామబ్జతంత్యంశంశం-తేచద్విజాత్వదీయేకాలే ఆధునామఘాఆశ్రి
తావతం॥౩౯॥విష్ణోరీతి॥తేమమఘానువతమానేమసంఖ్య-యదామవిష్ణోర్భానుఃఖాతీతిభానుఃశుద్ధసత్త్వాత్తకొడ
హః-దివంవైకుంఠంగతః-తదాకలియుగమావితే-యత్తేయస్మిన్కాయగమనఃపాపేరమతేభిశలియుగస్యలక్షణం॥౪౦॥
నసుశ్రీకృష్ణేవృక్షివ్యాంపర్తమానేసంఖ్యారూపేణకలిఃప్రవిష్టవవాసీత్-సఖ్యం- తథాపి తావత్తస్యవరాక్రమోనా
భవిష్యతా॥యావదీతి॥వరాక్రాంతంఅభిభవితుం॥౪౧॥అతోయథోక్తపవకలిప్రవేశకాలభ్యాహ॥యదేతి॥ ద్వా
దశాబ్దశతాత్మకఇతిదవ్యేనమానేసంఖ్యాసంఖ్యాంశాభ్యాంసహయోద్వాదశాబ్దశతాత్మకః-సలిప్రదాసంఖ్యామతి
క్రమ్యప్రవిష్టత్యథః॥౪౨॥కలైప్రవేశకాలముక్తౌతస్యవృద్ధికాలమాహ॥ యదేతి॥తదాప్రద్యోతనాత్పృథ్వీవృ
ద్ధింగచ్ఛన్నందాద్విభృత్ప్రేషకలిమిష్యతీత్యథః॥౪౩॥ నమయదాకలేలింగమువల్లంతదైవప్రవిష్టతీయుక్తం-
తఃపురావదీపూర్వాజ్ఞాతారః॥౪౪॥తరంతంకృతయుగప్రవేశంచాహ్నిదివ్యాబ్జానామితి॥ చతుర్థేకాలో - ప్రవేశ
నాబ్జపరిమితేనాంశేనాపిసహగతేసతీత్యథః - కృతయుగప్రవేశవిహమామా - యదాన్యజాంఘనలక్ష్మప్రకాశకం

భవిష్యతి-తేతి॥౩౪॥రాజవంశోక్తాంః ప్రస్తుతాదివంశేషవ్యతిరేకతాః॥ ఇతి॥ యథాభిరుచ్యసేవావస్తాభిస్తా
 స్తావస్తాభిస్తావస్తాభిస్తావస్తాభిస్తా॥౩౫॥పతతి-రసస్యై రాగ్యోపయోగితామాహ॥పతేమామితి॥ నామైవలింగంజ్ఞాపనం
 యేమాం తేమాం-కథామాత్రేణైవావశిష్టానాం-కీర్తిరేవస్థితా-నతురాజ్యంపుత్రాదయోవా॥౩౬॥కలాపుత్రస్సానారా
 జవంశాదీనాంపునఃప్రవృత్తిప్రకారమాహ॥దేవాపిరితి॥దేవాపిసామవంశజః-కలాపగ్రామోనామయోగినామావా
 సుఃప్రసిద్ధః॥౩౭॥౩౮॥ఇమమేవప్రకారంప్రతిచతుర్వ్యుగందశాయతి॥కృతమితి॥౩౯॥పతేమాంనామలింగానామిత్యా
 దియదుక్తంతత్ప్రసవయతిపంచభిః॥రాజన్నితి॥౪౦॥మమత్వంకృత్యేత్యనెనసూచితాంభూతద్రోహప్రవృత్తిం
 దతి॥క్రిమితి॥రాజనామ్నఃరాజేతి నామయస్యతస్యాసిదేహస్యాంతేక్రిమయోఽటవిస్తాభాస్తతివాసంజ్ఞాభవిష్యతి-
 నత్యోతే-తదథా-యోభూతద్రుక్భూతేభ్యోద్రువ్యోతీతిసః కింస్వాధాంవేద-కింతునవేద-కుతఃఇత్యపేక్షాయాం
 హేతుత్వేనభూతద్రోహంవిశిష్టే-యతోభూతద్రోహనిరయోభావతీతి॥౪౧॥మమత్వప్రకారంప్రపంచయతి॥
 కథమితి॥సేయమఖండాభూతామి-మేపూర్వజైపురూపైఃధృతాసతీ-ఇదానింశుర్పూర్వావసతీ-మత్తుతాగ్రేజః
 కథంస్యాదిత్యేనం॥౪౨॥తేజఇతి॥ఉభౌమహింకాయంశునిధనంమృత్యుం॥౪౩॥ఉపసంహరతి॥యతి॥తేనర్వేచ-కథా

జ్ఞేయాంశుగేయాగే॥౪౪॥పతేమాంనామలింగానాంపురూపాణాంశుహోస్తానామ్ । కథామాత్రావశిష్టా
 నాంకీర్తిరేవస్థితాభివ॥౪౫॥దేవాపిశృంతసోభ్రాతామరుశ్చేత్సామవంశజఃకలాపగ్రామలిపా
 తేమామయోగబలాన్వితౌ॥౪౬॥తావుపేత్యకలేరంతేవాసుదేవానుశీతోవశాశ్రమయ్యతంధర్మం
 పూర్వవత్ప్రభయష్యతః॥౪౭॥కృతంత్రేతాద్వాపరశ్చకలిశ్చేతిచతుర్వ్యుగమ్ । అనేనక్రమయోగేనవి
 భుజపాగ్రేషువర్తతే॥౪౮॥రాజన్నేతేమయాప్రోక్తానరదేవాస్తథావరే । భూమామమన్వంకృ
 త్యాంతేహిత్యేమాంనిధనంకతాః॥౪౯॥క్రిమివిష్టప్రసంజ్ఞాంతేరాజనామ్నోపియస్యచభూతద్రు
 క్తత్యుతేస్సార్థంకింవేదనిరయోయతః॥౫౦॥కథంసేయమఖండాభూతాఃపూర్వైర్వేపురూపైఃధృతా
 మత్తుత్రస్యచపాత్రస్యమన్పూర్వావంశజస్యవా॥౫౧॥తేజోబన్నమయంకాయంకృహిత్యాత్మత
 యాబుధాఃమహింశుమతయాకృత్యాహిత్యోభానిధనంకతాః॥౫౨॥యయోభూతయోరాజభుంజ
 తేభువమోజనాకాలేనతేకృతాస్సర్వేకథామాత్రాఃకథానుచ॥౫౩॥*****

—*ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశస్కంధే - ద్వితీయోఽధ్యాయః.*—

శ్రీశుకః॥దృష్ట్వాత్మనిజయేవ్యగ్రాన్యపాకాహసతిభూరియమ్ । అహూమాంవిజిగీషంతిమృగోఃశ్రీ
 డనకాన్యపాః॥౧॥కామవిషనరేంద్రాణాంమోఘస్సాన్యద్విదుషామపి । యేనఘనోపమేపిండేయతివి
 ప్రంభితాన్యవాః॥౨॥పూర్వంనిజాత్మవడ్వగ్ంజేమ్యమోరాజమంత్రిణః । తతస్సవివపారాప్తా
 కరింద్రానస్యకంటకాః॥౩॥ఎవంక్రమేణజేమ్యమఃపృథ్వీంసాగరమేఖలామ్ । ఇత్యాశాబద్ధహృదయా
 నవశ్యంత్యంతికేంతకమ్॥౪॥సముద్రావరణాంజిత్వామాంవిశంశ్యబ్ధిమోజసా । కియదాత్మజయ
 నైవతస్తుక్తిరాత్మజయేఫలమ్॥౫॥యాంవిస్ఫుజైవమనవస్తత్సతాశ్చకురూద్వహ । కతాయథాగతం

సుక్రియమాణామ-కథామాత్రాఃకాలేనకృతాః॥౪౪॥ఇతిభావాథాదీపికాయాం-ద్వితీయోఽధ్యాయవ్యాఖ్యాన్యః****
 జ్ఞో॥తృతీయోఽధ్యాయః॥తైస్తరాజ్యదోషాదివర్ణనాః తేకలావదోషభూయిష్యదోషహంప్రీహరేర్మతి॥దేహహంతాంభూ
 చాచమమతాంకుర్వంతోబుధాశ్చక్తం-తిదేవభూమిగీత్రేప్రపంచయతి॥తృప్త్యేతి॥అత్తనివృథివ్యాం-జయేవ్యగ్రా
 ఉద్యుక్తా-హాసప్రకారమేవాహ-అహూఇతి॥కామఇతి॥యేనకామేన-ఘనోపమేపిండేదేహి-అతివిప్రంభి
 తాఃవిశ్వాసంభితాఃయే-తేమాంనరేంద్రాణాం-సపకాక్షః-ఎవంమోఘస్సాన్యతే॥౨॥కామమేవదశాయతిద్వా
 భ్యాం॥పూర్వమితి॥ఇంద్రియాథావలంబలస్యనరాజ్యప్రాప్తిస్సాన్యదితిప్రథమింద్రియవడ్వగ్ంజేమ్యత్వ-రాజ
 మంత్రినోజేమ్యమఃవశీకరిమ్యమః-నిధివాఃఅమాత్యాఃకింధ్రాహస్తివాఃతాంశ్చజేమ్యమః-కంటకాప్రతిప
 థా-అస్యఅపాస్య-అథకంటకానితివాపాతః॥౩॥ఎవమితి॥ఇతిపివంకేదిదాశాబద్ధహృదయా॥౪॥సముద్రావరణామి
 తి॥ఎవంకేదిత్తునమాంజిత్వావ్యతితృప్తయాలిబ్ధింవిశంతి-తదేవమింద్రియజయేనయేరాజ్యంసాధయితుమిచ్ఛంతి॥తేతి
 మందాఇత్యాహ-కియదితి॥౫॥అతఃఅంతకంశవశ్యంతీత్యుక్తం-తదేవాహ॥యామితి॥కురూద్వహేతిభూమిగీతకథం

యథాశక్తస్యంబోధయతి కులోన్వయపాత్రానుగమః॥౬॥అబుద్ధయశ్చక్రుతత్వేనంచయతి॥మత్కృతశ్చ॥౭॥
 పృథురితి॥రామోనానుకీర్తిత్రాజా-యద్వాలోఃనృప్త్యదాశరథిరేవనిధిః॥౮॥౧౦॥హిరణ్యకశిపురితి॥లోకాలోకా
 వయతిరోధయతితిలోక రావణః॥౧౧॥౧౨॥నుమాతామితి॥నుయత్యైవమనుతాంకృత్యాయేవర్తంతే - తెకాలేనకథావ
 శేషాః॥తాః-విభోజ్యఃసంబోధనం-కురుద్వహేతివత్॥౧౩॥రాజవంశానుకథనస్యతాస్మిర్యమాహ॥కథాశ్చితి॥విజ్ఞానం
 విషయాపారతాజ్ఞానం-తతోనై రాగ్యంగియోగివత్కుయా- పరేయూహంస్యతానాంవచోవిభూతిఃవాగ్విలాసమాప్రి
 యాపా-సఖిపారమాధ్యక్షం-పరమాధ్యక్షం-ధానాంసభవతీత్యర్థః॥౧౪॥కస్త్రహిణపురుషాణాముపాదేయఃపరమా
 ధ్యక్షమాహ॥యశ్చితి॥నిశ్చయంప్రశ్నహం-తతాప్రశ్నభీష్మః॥౧౫॥కలిదోషోపచయసతిభక్తైరసంభవంమన్యమానఃపృచ్ఛ
 తి॥కేనేతి॥విధమిష్యంతినాశయ్యంతి-ఋథాయథావత్॥౧౬॥లియ్యుగేఃపరమోధనకాశ్చితివిభుగ్నయాపుచ్ఛతి॥య
 గానీతి॥బూహిత్యమషంగః-ఆత్యంతక ప్రశయేజిజ్ఞాసయాపునఃపృచ్ఛతి - ప్రశయకల్పయోఃసంహారస్థిఃకల్పయోః

యద్ధేతాంమాంజేవ్యంగ్యబుద్ధయః॥౬॥మత్కృతేపితృపుత్రాణాంభాగ్యతాణాంచాపివిగ్రహః॥జా
 యతేవ్యసతారాజ్యేనుమాతాబుద్ధచేతసామ్॥౭॥మమైవేయంమహీకృత్యాన్నసతేమూఢేతివాదినః॥
 స్పృహమానామిభోష్టుంతిమ్రియంతేమత్కృతేనృపాః॥౮॥పృథుఃపురుషావాగాధభారతోనహుషో
 జానః॥మాంధాతాసగరోరావణఃఖిట్యాంగోదుందువరఘుః॥౯॥తృణవిందుర్యయాతిశ్వశయాతి
 శృంతసుగఢయః॥భగీరథఃసువలయాశ్వఃకమతేష్ఠోనైషధోన్యః॥౧౦॥హిరణ్యకశిపుర్వాతోరావ
 ణోలోకరావణః॥నమచిత్కంబరోభామోహిరణ్యాయోధతారకః॥౧౧॥అన్యేవబహువైత్యారాజా
 నోయేజనేశ్వరాః॥నర్వేసర్వవిదమ్నూరాస్సర్వేసర్వజితోజితాః॥౧౨॥మనుతాంమయ్యమర్త్యాయాం
 కృత్యైవైర్వర్త్యధర్మిణః॥థావశేషఃకాలేనవ్యాకృతాఃకృతావిభో॥౧౩॥కథాశ్చమాప్తేకథితా
 మహియసాంవిధాయలోకేషుయశఃపరేయూహమ్॥విజ్ఞాననై రాగ్యవివత్కుయావిభోవచోవిభూతిర్నకు
 పారమాధ్యక్షమ్॥౧౪॥యన్తాప్రమజ్జోకగుణానువాదస్సంప్తాయతేభిక్షుమమంగళఘ్నుః॥తమేవనిత్యం
 శృణుయాదభీష్మంకృష్టేచలంభక్తిమభీప్సమానః॥౧౫॥రాజా॥కమోపాయేనభగవన్-లేదోషాన్త
 తౌజనాఃవిధమిష్యంత్యుపచితాంస్తత్యేబూహియథామునే॥౧౬॥యగనియుగధర్మాంశ్చమానంప్ర
 శయకల్పయోఃకాలస్యేశ్వరయాపస్యగతింవిష్టార్హతనః॥౧౭॥శ్రీశుకః॥కృతేప్రవతకగైధమక
 శ్చకుష్మాద్రజ్జనైర్ధృతః॥సన్యంధయాతపోదానమిపాదావిభోన్యవ॥౧౮॥సంకుప్తాఃకరుణామై
 తాశ్శాంతాదాంతాస్తతిక్షవః॥అన్తారామాస్సమదృశఃపా్రియశశ్శ్రీమణాజనాః॥౧౯॥త్రేతా
 యాంధర్మపాదానాంకుర్యాంశోహియతేజనైః॥అధర్మపాదైరన్యగిహింసాసంతోషవిగ్రహైః॥౨౦॥
 తదాక్రియాతపోనిష్ఠానాతిహింసానలంపటాః॥త్రైవిగికాస్త్రయోవృద్ధావణాప్రహృష్టా
 రాస్సవః॥౨౧॥తవస్మత్యదయానానెవ్వధణంహాసతిద్వాపరే॥హింసాకుప్త్యవృత్తేషైర్ధర్మస్యాధ
 లక్షణైః॥౨౨॥యశస్సినోమహాశీలాస్సన్యాధ్యాయాధ్యయవేరతాః॥ఆధ్యాఃకుటుంబినోద్వస్తావణాః
 క్షుత్రద్విజోద్రరాః॥౨౩॥కలౌతుధర్మపాదానాంకుర్యాంశోధర్మహేతుభిః॥ఎథమానైఃక్షీయమాణో
 హ్యంతేసోపివన్జ్యుతి॥౨౪॥తస్మిల్లుద్ధాదురాచారానిదయాశుభ్రవైరిణః॥దుర్భాగాశూరిత

సచాయంబహిముఖప్రశ్నశ్చత్యాహ-కాలస్యేతి॥౧౭॥తత్రయ్యగధర్మాంస్తావదాహ॥కృతశ్చితి॥తజ్జనైస్తద్యగవర్తిక
 భిజనైః-దానంఅరాగజ్యేషతయాఅభయదానం-తదేవప్రథమసంధ్యతోచితజ్జేనోస్తం - విభోసంపూర్ణాస్యధ
 ర్మస్య॥౧౮॥తదానీంతనజనాహ॥సంకుప్తాశ్చితి॥మైత్రాఃభూతమైత్రియతః - శ్రవణాఃఅన్యజ్ఞానాభ్యాసవంశః॥
 ౧౯॥త్రేతాయామితి॥అన్యతేనసత్యంహింసయాదయాఅసంతోషేణంపవన్గ్రహణదానమితియథాయోగ్యంయో
 జ్యం॥౨౦॥కేదేతి॥ప్రహృష్టాద్రాఃబూహిష్టాధికాః॥౨౧॥తవశ్చితి॥అన్యతేనసత్యంహింసయాదయాఅసంతోషేణత
 వః-విగ్రహేణదానంశ్చితియథాసంఖ్యంయోజ్యం-హింసాకుప్త్యన్యగజ్యేషేరిత్యయంక్రమోనవివక్షితః - ధర్మస్యా
 ధణంహాసతిక్షీయతే - అధర్మస్యలక్షణైఃవిహైఃపాదైరిత్యర్థః॥౨౨॥యశస్సితీయశస్సినఃకీర్తిప్రియాః -
 క్షుత్రద్విజోద్రరాః క్షత్రియబూహిష్టాప్రధానాః॥౨౩॥కలౌతితి॥కలౌధర్మపాదానాంకుర్యాంశఃచతు

భోంశఃఅవశిష్యతే॥౨౮॥తస్మిన్నితి ప్రదాతోత్తరాఃసూత్రకైవతాదిప్రధానాః॥౨౯॥ యుగానామేవంభూత
 వైషమ్యేకారణమూహపంచభిః॥సత్త్వమితి॥౩౦॥ప్రభవంతితి॥మనశ్చబుద్ధిశ్చేంద్రియాణిచసత్త్వేయదాప్రభవంతి
 అతిశయనవతః॥౩౧॥యదేతి॥యదాశుభమాదముభక్తిఃప్రీతిః-తదారజోఽపిప్రధానం॥త్రేతాయాగమితిజానీ
 హి॥౩౨॥యదేతి॥కామ్యానాంకర్మశాంపిషయేయదాప్రీతిఃతత్తదా-రజస్తమప్రధానంద్వాపరంజానీహి॥౩౩॥యదే
 తి॥విషాదనంచుఃఖం॥౩౪॥వికోపాప్రపంచయతి॥యస్మాదితి॥యస్మాత్కృతేష్టేతోః-యుక్తదృశఃమండవతయః-యు
 క్తభాగ్యాఃఅల్పభాగ్యాః-మహాశనాబహ్వహారాః-విక్లహీనాఅపికామినః-స్వైరిణ్యఃపుంశ్చల్పః - అనతీఃఅసత్యః॥
 ౩౫॥దస్యిన్యతి॥దస్యవఃఉక్తౌప్రోఃప్రచురాయేషుతే॥౩౬॥అప్రతాప్తాః॥అప్రతాః॥హితాజారాఃసూన్యాః - అశౌచాః
 శౌచమాన్యాశ్చ-చలనోబ్రహ్మచారిణోభవప్యంతి-కుటుంబినశ్చగృహస్థాః-స్వయంభిక్షాటనపరాభవప్యంతి - నశుభి
 త్షాండాస్యంతి-అపస్యనోనస్థాఃపంచహిత్యాగ్రామవాసాభవప్యంతి - న్యసినియతయఃఅతీవఅర్థశాలుపాభ
 వాశ్చసూత్రదాతోత్తరాఃప్రజాః॥౩౭॥సత్త్వంరజస్తమశ్చిద్భుత్వంతేషుగుఃమగుణాః॥కాలసంచాలి
 తాస్తేవైపరివతః॥౩౮॥ప్రభవంతియదాసత్త్వసనోబుద్ధిఃచేంద్రియాణిచ॥తదాకృతయగం
 విద్యాద్భజానైతవసియదుద్ధిః॥౩౯॥యదాకమనకాలేషుభక్తిర్భవసీదేహినామ్॥తదాత్రేతారజో
 వృత్తిరిజానీహిబుద్ధిమః॥౪౦॥యదాలోభస్తవసంతోషోమానోదంభోభమత్సరః॥కమాణాంచాపి
 కామ్యానాంద్వాపరంరజస్తమః॥౪౧॥యదామానానృతంతంప్రీనిద్రాప్రింసావిషాదనమ్॥శోక
 మోహోభయందైన్యంసకలిస్తామసస్త్వంతః॥౪౨॥యస్మాత్కృతదృశోమత్యాఃయుక్తభాగ్యమహా
 శనాః॥కామినోవిక్లహీనాశ్చస్వైరిణ్యశ్చ(స్త్రియోనతీః* ॥ ౪౩॥దన్యాత్కృష్టాజనపదావేదాఃపా
 మండమాపితాః॥రాజానశ్చప్రజాభయోశ్శిశ్నోదరపరాద్విజాః॥౪౪॥అప్రతానటవోసాచాభిక్షవత్పకు
 టుంబినః॥తపస్యినోగ్రామవాసాన్యాసినోగృహ్లోలుపాః॥౪౫॥ప్రాస్తకాయామహాహారా
 భూర్భవత్యాగతహియః॥స్త్రీయఃకటుకభాషిణ్యశ్శౌర్యమాయోరుసాహసాః॥౪౬॥పరిశ్రవ్యంతి
 వైయుద్రాఃకిరాటాఃకూటమూయనః॥అనావన్యపిమన్యంతేవాతాంసాధుజగుప్సితామ్॥౪౭॥పతిం
 త్యక్త్యంతినిత్రావ్యంభృత్యాఅవ్యఖలోత్తమమ్భృగ్యంవిపన్నంపతయఃకాలంగాశ్చపయస్విః॥౪౮॥
 పిష్టాభాగ్నిహోస్తాస్త్వజ్ఞాఃతీహిత్యాసారసాహృదాః॥ననాంధృస్యాలసంవాదాదినాస్తైన్రి
 కాఃకలౌనరాః॥౪౯॥సూద్రాప్రతిగ్రహిష్యంతితపోవేషోవజీవినః॥ధుమాంవత్సంశ్శృభనజ్జాలిధిరు
 షాచ్యాస్తమాసనమ్॥౫౦॥నిగ్ధముద్విగ్ధమనసోదుర్భిక్షభయఃకిరాటాః॥నిరన్నేభూతలేరాజన్నవృ
 ష్టిభయాశురాః॥౫౧॥వాసోన్నపానశయనవ్యవాయసాచభూషణైః॥హీనాపితౌచసందర్శా
 భవప్యంతికలౌప్రజాః॥౫౨॥కలౌకాకణికేవ్యరైవిగృహ్యత్యక్తసాహృదాః॥శృతంకేహిప్రియాః॥ప్రా
 తాంహనివ్యంతిస్వకానపి॥౫౩॥నచరక్షంతిమనుజాస్థపిరోపితగావపి॥పుత్రాభార్యశ్చకులజాః
 స్రుద్ధాశ్శిశ్నోదరంభరాః॥౫౪॥కలౌనరాజజగతాంపరంసుగుంతిలోకనాథానతపావంకజమ్॥
 ప్రాయేనుత్యాకభగవంతమచ్యుతంయత్యంతిపాపండపిన్నచేతసః॥౫౫॥యన్నామధేయంమి

వివ్యంతి॥౫౬॥పునరపిప్రీణాంస్తృభావమాహ॥ప్రాస్తకాయాశ్చిత్కటుకభాషిణ్యఃఅప్రయవాదిన్యఃచౌర్యంచమా
 యాచకవటంఉరుచసాహసంయాసాంతాః॥౫౭॥కించ॥పరిశ్రవ్యంతి॥కిరాటాఃవశిజః - పరిశ్రవ్యంతిప్రయవిక్ర
 యాదివ్యవహారప్రవతయవ్యంతి-కించ-సర్వేజనాః-అనావన్యపి జగుప్సితాంబిందితాం-వాతాంవృత్తిం - సాధు
 మన్యంతే॥౫౮॥పతిమితి॥సర్వోత్తమమపిపతింప్రవృహీనంభృత్యాత్త్యక్త్యంతి - పతయశ్చవిపన్నం రోగాదిభిర్వాన్య
 పారక్షమంకాలంకులపరంపరాయాపం-త్యక్త్యంతి-ఆపయస్వనీకుగదోహాః॥౫౯॥పితృభాగ్నిహోహి
 త్యాసారతంసురతనిమిత్తంసాహృదంయేహంతే - అతపవననాందారోత్తభార్యభగిన్యఃస్యాలాఃభార్యభాగ్నితర్య-
 వైస్సంవాదోమంత్రాలోచనంయేహంతే॥౬౦॥౩౧॥౩౨॥౩౩॥నానశితిపితౌచసందర్శాఃపితౌచవద్భృత్యాః॥౬౧॥కలా
 పితి॥కాకణికేవిశేషివరాటికామాత్రేవ్యభేదవిషయభూతే-విగృహ్యవైరంకృత్యా॥౬౨॥౬౩॥మహాంతమనర్థమన్యా
 యం చాహద్వాభ్యాం॥కలాపితి॥త్రిలోకనాస్తే రానతంనమస్మృతంపాదవంకజంపాదపద్మంయస్యకం - నయత్యంతి

సపూజంబ్యంతి-చాక్షిం దైర్విభిన్నమన్యథాకృతంచైత్యయేషాం తె||౪౩|| సర్వభూతానాం విముక్తాః కమలా
 పాః అగ్రాః ప్రసంగం ధాయస్యసః||౪౪|| తదేవంకలిదోమా ప్రపంచ్యత్రస్తులంబిస్తా రోపాయమాహవద్భిః || పుం
 సామతి|| ద్రవ్యదేశాన్త్యసంభవాన్ ద్రవ్యమన్నది-దేశాక్షికటాదిః- ఆత్మశబ్దేన ఇంద్రియాణితైస్సంభవోయేషాంతా
 దిత్తస్థః చిత్తస్ఫురితః||౪౫||౪౬||అయిమేవోపాయా నాన్యభిదృష్టాంతమాహ||యథా|| ధానుంజంతామాద్రిసంశ్లేషా
 జ్ఞాతం-హేమిదుర్వర్ణం చూలిన్యం-తత్రస్థితోవహ్నిరేవహంతి-నతుతాయాది- ఏవంయోగినామపివిష్ణురేవ-నతుయో
 గాదికమన్యథాః||౪౭||ఏతదేవవివృణోతి||విద్యతానానోదేవతోపాసనా|| ౪౮|| ౪౯ ||మ్రుయమాణై రితి||ఆత్మభా
 వంస్యస్వరూపం||౫౦||ఇదానీంకలింతైశ్చిద్వాఖ్యాంక తేరితి||౫౧||కృతి|| తస్మిన్సంహరితేనాదేవకలౌభవతి||౫౨||

ఇతిభావాధాపి కాయాం - స్మృతీయాధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో|| చతుర్థే చ చతుర్థోక్తాలయా నై మిత్రికాదయః|తత్ర సంసారనిస్తారోహరికీత్యేనవన్యథాతే||కలిదోషవర్తకం
 హరినామసంకీర్తనాదికంసంభవకలౌఘరమోదమఃఇతిప్రశస్తవ్యయస్యోద్గరముద్గం - యచ్ఛాన్యత్పృష్టంప్రశయక
 ల్పయోమానంబూహితితదిదానీంస్మృతీయసంఘోక్తకాలమానానువాదపూర్వకంనిరూపయతి||కాలఇతి||శ్లో||సకా

యమాణతరుగఃపతఃస్థలన్యావవశోగృణన్నరః|విముక్తకమార్గశ్శత్రుమాంకతిం ప్రాప్తోతియత్స
 వైసతంకలౌజనాః||౪౪|| పుంసాంకలికృతాదోమాన్ ద్రవ్యదేశాన్త్యసంభవాన్ సర్వాహరణిదిత్త
 స్థోభగవాన్పురుషోత్తమః||౪౫||శుక్రితస్సంకీర్తతోధ్యానఃపూజితశ్చద్వితోపివా| నృణాంధునోభగ
 వాన్పృథ్విజన్తాయతాశుభమ్ || ౪౬ || యథాహేమిదుర్వర్ణం చూలిన్యం-హంతి ధాతుజమ్|
 ఎవమాన్యగతోవిష్ణుర్యోగినామశుభాశయమ్|| ౪౭ || విద్యాతపః ప్రాణనిరోధమైస్మృతీభాభిషేకప్ర
 తదానజప్రైవః|నాత్మంతశుద్ధింలభ్యతేంతరాత్మయథావృద్ధిస్థేభగవత్సంశ్లే|| ౪౮ || తస్మాత్సర్వాన్త్య
 సారాజాహృద్ధింతురుకేశవమ్| మ్రుయమాణోవ్యవహితస్త్రతోయాతిపరాంకతిం||౪౯||మ్రుయమా
 ణై రభిధ్యాతోభగవాన్హరితేనాదేవకలౌభవతి|ఆత్మభావంనయత్వంగసర్వాత్మసర్వసంభవః||౫౦||కలిదోష
 వర్తకేరాజస్మద్విహ్యోకంమహాగుణః|కీర్తనాదేవకృష్ణస్యముక్తబంధఃవరంప్రజేతే||౫౧||కృతేయద్వా
 యతోవిష్ణుం శ్రేతాయాంయజతోమమైః | ద్వాపరేపరిచర్యాయాంకలౌఘరీకీర్తనాత్ ||౫౨||***

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశస్కంధే - స్మరణోపాయః.

శ్రీశుకః || కాలస్తేవరమాణ్యదిద్వీపరాథావధిన్యథా|కథితోయుగమానంచశృణుకల్పయావపి||
 ౧ || చతుర్థ్యగసహప్రంతుబ్రహ్మణోదినముచ్చతే| సకల్వీయత్రమనవశ్చతుర్దశవిశాంపతే|| ౨||
 తదంతేప్రళయస్తావాన్బ్రాహ్మీరాత్రిరుదాహృతా | త్రయోలోకాఇమేయత్రకల్పంతేప్రళయా
 యహి||౩||ఏషనైమిత్తికఃప్రోక్తఃప్రళయాయత్రవిశ్వస్ఫుటశ్చేతేసంతాసనోవిశ్వమాత్మసాత్కృత్య
 చాత్మభూః||౪|| ద్విపరాథేత్వతిక్రాంతేబ్రహ్మణఃపరమేష్ఠినః | తదాప్రకృతయస్సప్తకల్పంతేప్ర
 లయాయహి || ౫ || ఏషప్రాకృతికారాజస్సగ్రహేమాయత్రలీయతే | అండకోస్త్రసంఘాతోవిఘాత

లఃపరమాణునైకయోభుజ్జేపరమాణుతామిత్యాదిసాకాలికధితః||శ్లో||చత్వారిశ్రీణిద్వైకంకృతాదిషయథాశ్ర
 మం|సంఖ్యాతానిసహస్రాణిద్విగుణానిశతానిచేతి||యుగమానంచశృణుకల్పయావపి||చతుర్థ్యగతి||య
 త్రచతుర్దశమనవఃశ్రమేభవంతి|| ౨ || ప్రళయస్తచతుర్విధః|నైమిత్తికః ప్రాకృతికః|ఆత్మంతికః|నిత్యశ్చేతి- తత్ర
 నైమిత్తికంప్రళయమానసహితమాహద్వాఖ్యాం||౩||దంతేఇతి| చతుర్దశమనవఃయత్రవతంతేతావాన్చతుర్థ్యగ
 సహస్రప్రమాణః|నైవబ్రాహ్మీరాత్రిః||౩|| ఎషఇతి|నైమిత్తికత్వందశయతి-యత్రయదా- విశ్వస్ఫుటశ్రీనారా
 యణఃవిశ్వమాత్మసాత్కృత్యస్వప్నస్వప్నసంహృత్య-శేతే - ఆత్మభూః|బ్రహ్మచ- తస్మిన్శేతేతయోరభేదవివత్తయా
 బ్రహ్మణిఎవానంతాసనత్వముక్తం-బ్రహ్మణోనిద్రాంబుమిత్తికృత్యప్రవర్తమామోలోకత్రయప్రళయోనైమిత్తి
 కఇగ్రథాః||౪|| ప్రాకృతికంప్రళయమాహద్వాఖ్యాం| ద్విపరాథేత్వతి|ద్విపరాథేతుబ్రహ్మణయఃషితి||క్రాం
 తేసం-సప్తప్రకృతయః-మహదహంకారపంచతన్మాత్రి||౫|| ఎషఇతి| సంఘాతఃమహదాదికార్యభూతః-ప్రకృతీ
 నాంతతార్కబ్రహ్మాండస్యచలయాత్పాకృతికఇత్యర్థః - విఘాతేవిఘాతకారణేఉపపాదితేకాలేనప్రాపితేసతి|| ౬

గదేవాహవజన్యశ్చత్యాదినా బుద్ధిం ద్రిశానాః పాపేభిః పాక్తివేన గ్రంధేన వజన్యశ్చితిః ॥ సాముద్రమితి ॥
 సాముద్రాదికం సర్వం సంరమిపిబ తే ఆకర్షణతినపునః ప్రసన్నత్యేవ ॥ ౮ ॥ తతః ॥ అలవేగోఽస్థిః వాయుశ్చేగోఽహ్నుః
 తే అలవేగో వా ఇతి పాతే అలవేన గోయస్య సః-వాః రుదితారత్తిభిః పితముదకం చదహాత్ త్యక్తః - అలవేగో వా ఇతి తు
 పాతస్సుగమః-ఘావవరణాపాతాభాదీనా న్యాగవదితానై హికరసాకర్షణాత్ ప్రాసరిహితాః ॥ ౯ ॥ ఉపరితి ॥ శి
 ఖాభిజ్ఞానలాభిః ॥ ౧౦ ॥ తతః ఇతి ॥ కిం దిదధికం వహాణాం శతం-సంవత్సరకః పరో వాయుర్వాతి - త దారజసావృతం ఖంధూ
 మ్రి-భవతి ॥ ౧౧ ॥ తతః ఇతి ॥ రభసస్య నైః తీవ్రగజైః ॥ ౧౨ ॥ తతః ॥ బ్రహ్మాండవివరాం-ర బ్రహ్మాండవివరమధ్యగతం
 విశ్వం ఏకాదశం ఏకాక్షణ-వోదక వ్యాప్తం భవతి ॥ ౧౩ ॥ తదేతి ॥ ఉదాహరణే దత్తే నాహి తే సతి-ప్రశయత్యాదు అభావా
 య ॥ ౧౪ ॥ ౧౬ ॥ శబ్దమితి ॥ ఘాతాదిః తానుసోహం కారః-గుణే వృత్తిభిః సహ ॥ ౧౫ ॥ మహాత్మ ॥ అవ్యాకృతం ప్రధానం ॥
 ౧౬ ॥ తస్య కులయో నాస్తీత్యాహ ॥ నేతి ॥ కాలావయవైః అహూరాతాద్విభిః-గుణాః ఉచ్ఛ్వాసవికారాః - పరిణామోవి
 పరిణామః-అవ్యక్తం అస్త్యవ్యక్తివికారశూన్యం-నిత్యం సర్వదా ఏకరూపం - వృద్ధిరహితమిన్ద్రధాః - అన్యాయమపక్ష

ఉపసాదితే ॥ ౬ ॥ వజన్యశ్చ తవ ద్వాశిభూమాతావన్నవక్షతి ॥ తదానిరన్దాహ్య మ్యోన్యం భక్త్యమా
 నాః తు ధాదితాః ॥ ఉయం యాస్యంతి శనతైస్తతా-లోపదుితాః ప్రజాః ॥ ౭ ॥ సాముద్రం నైహికం
 భావం సంసంవత్సరకారవిః ॥ రత్తిభిః పిబతే ఘాతైః సుర్వం నైవ విముంచతి ॥ ౮ ॥ తతస్సంవత్సరకం విస్మి
 స్సంకర్షణముభోగతః ॥ దహత్యలవేగోఽహ్ను న్యాగభూవివరానభ ॥ ౯ ॥ ఉపర్యధస్సనుం తావృశిఖా
 భిర్వహ్నిసూర్యయోః ॥ వక్ష్యామానం విభాన్యం ఉండద్ధగోమయపిండవత్ ॥ ౧౦ ॥ తతః ప్రచండవహనో
 వహాణామధికశతమ్ ॥ పరస్సంవత్సరకావతిఘామి ఖంధసావృతమ్ ॥ ౧౧ ॥ తతామేనుకులాన్యం
 గదిత్రవన్యాః న్యేకశః శతవహానివక్షంతి సదంతి రభసస్య నైః ॥ ౧౨ ॥ తతఏకాదశం విశ్వం బ్రహ్మాం
 డవివరాంతరమ్ ॥ ౧౩ ॥ తదా ఘామేకం ధగుణం గ్రసంత్యాశ ఉదాహరణే ॥ గ్రస్తగంధాతివృద్ధిప్రళ
 యత్యాదుకల్పతే ॥ ౧౪ ॥ అహం సంహరే తేజస్తానీయం తే భసరిసాః ॥ గ్రసంతే తేజసోరూపం వాయుస్త
 త్రహితంతదా ॥ ౧౫ ॥ లీయతే ధానితే జోహయోః ఖం గ్రసంతే గుణమ్ ॥ సత్వై విశతిఖం రాజంస్తగిశ్చ సభ
 సోగుణమ్ ॥ ౧౬ ॥ శబ్దం గ్రసతి ఘాతాదిసభస్తవనులీయతే ॥ తైజసానీంద్రియాన్యం గదేవావై కారి
 కాణామజైః ॥ ౧౭ ॥ సుహృగ్రసస్య హంకారం గుణాస్సత్త్వాదయశ్చ తమ్ ॥ గ్రసంతే వ్యాకృతవీజం గుణా
 కాలేన వోదితమ్ ॥ ౧౮ ॥ తతస్య కాలావయవైః పరిణామాదయోగుణాః ॥ అనాద్యనంతమవ్యక్తం నిత్యం కార
 ణమవ్యయమ్ ॥ ౧౯ ॥ నయత్ర వాచోనశునోనసత్త్వంతమోరజో వామహదాదయోమీనప్రాణబుద్ధిః ॥ ద్రి
 యదేవ తావాననిన్నివేకకృతులొకకల్పః ॥ ౨౦ ॥ నస్య ప్నజా గ్రన్నచ తత్సుష్టుప్తం సంజలం భూరనలో
 గ్నరరః ॥ సుష్టుప్తవచ్చూర్యవదప్రతర్క్యంతమృలభూగంపదమానునతి ॥ ౨౧ ॥ లయః ప్రాకృతికొ
 హ్యేవపురుషావ్యక్తయోర్యదా ॥ శక్తయస్సంప్రలీయంతే వివశాః కాలవిప్రుతాః ॥ ౨౨ ॥ బుద్ధిం ద్రియా
 ధానాపేణ్జానంభాతి తదాత్రయమ్ ॥ దృశ్యత్వావ్యతిరేకాభ్యామాద్యంతవదవస్తుయత్ ॥ ౨౩ ॥ దీపశ్చ

యశూన్యం-సర్వస్రశౌతుః కారణమితి ॥ ౧౯ ॥ కించ-వాగాదిగోచరస్య సవిశేషస్య వికారాభవంతి-ఇదంతునతథేత్యాహ
 ద్వాభ్యాం ॥ నేతి ॥ లొకకల్పః లొకరూపః-సన్నివేశోరచనావిశేషః ॥ ౨౦ ॥ నేతి ॥ స్వప్నజాగ్రస్వప్నజాగరావస్థాయుక్తం-
 సుష్టుప్తవత్ ఇంద్రియాద్యభావాత్-శూన్యసాదృశ్యే హేతుః-అప్రతర్క్యం-నపునశ్శూన్యమేవేత్యాహ-తదితి ॥ ౨౧ ॥ ఉ
 పసంహరతి ॥ లయ ఇతి ॥ శక్తయః సత్త్వాదయః ॥ ౨౨ ॥ ఆత్యంతికం లయమాహ ద్వాదశభిః ॥ బుద్ధితి ॥ ఆత్యంతికం లయో నాను
 మోక్షః - సచ బ్రహ్మజ్ఞానెన సకలప్రపంచలయాత్మకః సచ ప్రపంచస్యాత్మవస్థ్యత్వే లయస్సంభవతీతి జ్ఞానరూపా
 త్ బ్రహ్మణః పృథగ్భూగిస్య తస్మాదస్య త్వత్వముపపాదయతి - బుద్ధిశ్చ ఇంద్రియాణి చ అథాత్మే త్వేవం గ్రాహకకరణ
 గ్రాహ్యరూపేణ తేషామాశ్రయభూతం జ్ఞానమేవ భాతి-నప్పథక్-తస్య హేతుమాహ - దృశ్యత్వాన్యతిరేకాభ్యామితి-
 అహాయదాద్యంతవత్తదవస్తు-అత్రే గ్రంథప్రయోగః - విమతం గున్నభవతి దృశ్యత్వాత్ కారణావ్యతిరేకాత్ ఆద్యంత
 వత్వాచ్చరజ్జీరోద్పాదివదితి ॥ ౨౩ ॥ అత్రావ్యతిరేకకృష్టం తేన ప్రపంచయతి ॥ దీప ఇతి ॥ దీపవమూరూపాణాం తేజోవి
 శేషాణాం యథా తేజసోనవ్యతిరేకః-తథాధికత్రీణ-భానికరణాని-మాత్రాగ్విషయాశ్చ ఋతాత్ బ్రహ్మణః-పృథ

కనస్యః-అహ్మకార్యత్వాత్-నస్యేవంకార్యకారణమైషోదేకకార్యసంకారణస్యస్యసత్త్వప్రసజ్యేతతత్రా
హానృతమాదితి-కార్యదన్యతమాదత్యంతంఽతిక్రాద్భ్యస్తాణః-ప్రపంచాద్భిన్నానోస్తివ్యతిరేకః-ప్రపంచస్య
గుతతోనాస్తివ్యతిరేకత్వధాః॥౨౮॥యదాతుబుధైరసత్త్వంతదా-తదవస్థానాంతరాహుసత్త్వమిత్యాశయేనా
హబుధైరితి॥ననువిశ్వైజసప్రాజ్ఞానామేవతాఅవస్థాఃసబుధైరిత్యాశంక్యాహ-మాయామాత్రమితి-ఇదంవిశ్వై
జసప్రాజ్ఞరూపం॥౨౯॥ఆద్యంతవత్వాదిత్యస్యహేతోరసిద్ధిమాశంక్యసావయవత్వేనసాధయతి॥యథేతి॥అవయవీతి-
యత్సావయవంతదాద్యంగవత్-ఘటాదివదిత్యధాః-అతఃఉదయావ్యయోత్ ఆద్యంతవత్వాద్విశ్వంసన్నభవతీత్యధాః-
యద్వా-ప్రథగేవాగమాపాయిత్యాద్విశ్వంమిథ్యా-అహ్మతుతదవస్థిత్యాస్యత్యమిత్యనేనసాద్యతే-దృష్టాంతస్తుపూ
ర్వోక్తిపరజ్ఞానర్పవదితి-యథాజలధరావ్యోమీతిదృష్టాంతస్తాన్వగమాపాయావధిత్వమాత్రే-నతుమిథ్యాన్వేషితి॥
౩౦॥అన్యగమాద్యతాదితిప్రతిజ్ఞాతంకారణస్యసత్యత్వముపపాదయతి॥సత్యమితి॥అవయవఃకారణంపోక్షః॥శుగ్రీ॥
వాచారంభణంవికారోనానుభయంవృత్తికేత్యవసత్వమిత్వాదిశుగ్రీభిః-అత్రయ్యక్తిమపిదశాయతి-విశేతి॥అంగ
హేరాజః-హియస్తేతి-అథేనఅవయవివాపినాప్రథగేవావయవాఃప్రతీయేరక-యథాపలస్యావయవాఃసంగవఃప
టాశ్చుభక్-ప్రతీయంతేతద్వదితి॥౩౧॥ననుకార్యాభావేకారణత్వంబ్రహ్మణఃకుశోఘటేత-సత్యం-తదపినాతవసత్వ
మిత్వాహ॥యదితి॥సామాన్యంకారణం-విశేషఃకార్యం-అదూరేణ-అన్యోన్యపాశ్రయాత్-పరస్పరాపేక్షకేనస
రూపణాహ-త్వాదిత్యధాః-అతఃకారణత్వమవధిత్వంవ్యాపకత్వమిత్వాదికమపియస్మిరాపేక్షత్వాదాద్యంతవత్ తస్య
ర్వనవస్త్వీత్యధాః-యద్వా-అత్రేవహేత్వంతరమేవేతత్-యచపలభ్యేతసగ్రహః-నామాన్యవిశేషరూపత్వాత్-

యశ్చరూపంచజ్యోతిషోనవృత్త్యవేత్-ఎవంధీభానిమాత్రాశ్చనస్యరన్యతమాదృశాత్॥౩౨॥బుధై
జాగరణంస్వప్నస్సుషుప్తిరితిపాద్యతే॥మాయామాత్రమిదంరాజన్నానన్వంప్రత్యగాత్సని॥౩౩॥
యథాజలధరావ్యోమీతిభవంతిసభవంతిచ॥అహ్మణీదంతిధావిశ్వమవయవ్యదయావ్యయోత్॥౩౪॥
సత్యంహ్యవయవపోక్షస్సర్వావయవిసామహ॥విసాధేనప్రతీయేరకవలస్యేవాంగంతవః॥౩౫॥
యత్సామాన్యవిశేషాభ్యాముపలభ్యేతసగ్రహః॥అన్యోన్యపాశ్రయాత్సర్వమాద్యంతవదవస్తుద॥౩౬॥
వికారోభ్యామనానాపిప్రవృత్త్యానమంతరా॥సగరూప్యోప్రయణరపిస్యాచ్చేద్విగ్నిమలత్వవత్॥
౩౭॥నహిసత్త్వస్యవానాత్వమవిద్యాన్యదిమస్యతే॥నానాత్వంభిప్రయోర్యద్యజ్ఞోతిషోర్వాతయో
రపి॥౩౮॥యథాహిరణ్యంబహుధాసమీయతేన్యభిఃక్రియాభివ్యవహారవత్క్రియసంపదచాభిభాగ
వాసథోక్షజోవ్యాఖ్యాయితేలోకికవైదికైర్జనైః॥౩౯॥యథాఘనోకప్రభవోకఃదర్శితోహ్యస్తాంత

అన్యోన్యపాశ్రయాదితదమపిహేత్వంతరం-గుణగుణివిశేషణవిశేష్యవ్యాప్యవ్యాపకత్వవిశేషావధిత్వకార్యకారణ
త్వాదిరూపేణపరస్పరాధీనసిద్ధిత్వాత్తథాభూతస్వప్నవదితిగమనం-అత్యోదాద్యంతవత్తస్యర్వమవస్త్వీతి॥
౪౦॥తదవమనైకేహేతుభిఃప్రపంచస్యాసత్త్వంప్రసాధితం-అత్రేకంకా-ననుప్రపంచస్యాపిప్రకాశమాన
త్వాదాత్మవత్సత్త్వంకింసస్యాదితత్రాహావికారఇతి॥ఖ్యామనానఃప్రకాశమానోపి-వికారఃప్రపంచః-ప్రత్య
గాత్సప్రకాశంపినాణుమాత్రోపనియాపోస్తే-శంవిసానిరూప్యస్యాచ్చేత్-తహి-సోపిదిత్సనుస్యాత్-చిద్రూ
పేణాత్సనాసమస్యప్రకాశోభవేత్-తథాచసతిసోపిత్వవత్స్యాత్ఏకరూపస్యాదిత్యధాః॥౪౧॥కుతఇత్యత
హ॥నేతి॥ననుసత్యస్యాప్యాత్మనోజీవబ్రహ్మరూపనానాత్వమస్త్యేవతతాగ్రహ-యద్యేవంనానాత్వంమన్యతే-తహ్యే
విద్యా-కథంతహేతయోధేదవ్యవహారః-ఉపాధిక్యత్యత్యాహ-నానాత్వమితి-తత్తద్భిప్రయోగ్లుటాకాశమహా
కాశయోరివేతిపరిచ్ఛేదదృష్టాంతః-జ్యోతిషో-ఆకాశజలస్థూర్యయోరివేతిపాధిక్యనవికారసదసద్భావే-నాతయో
ర్వాహ్యశరీరస్థవాయోరివేతిక్రియాభేదే॥౪౨॥అహ్మణమిప్రపంచవ్యవహారాలంబనత్వందృష్టాంతేనస్పష్టయతి॥
యథేతి॥క్రియాభిప్రత్యచనాభేదైః-బహుధాకటకకుండలాదిరూపేణలోకికవైదికైర్జనైఃభిర్జనైరహంకారోహ
తైః॥౪౩॥నన్యహంకారస్యకథంబ్రహ్మస్వరూపావరణేనభేదవ్యవహారహేతుత్వం-తస్యస్యకారణభూతబ్రహ్మవా
రకత్వాసంభవత్-ఆవరణేవాస్యస్యాప్రకాశాసంభవాదిత్యాశంక్యసద్దృష్టాంతమాహ॥యథేతి॥అర్కరశ్మయిపవమే
ఘరూపేణపరిణతావదంతి॥శ్లో॥అగ్నిపాప్రాహుతిస్సమ్యగాదిత్యముపలభ్యతే॥అదిత్యాజ్ఞాయతేపుష్టిర్వృక్షైర

న్నంతతః ప్రజాశక్త్యాదివచనాః

ప్రభవః - అకేణైవదశితః ప్రకాశితశ్చ - తమఃస్వరూపభూతా

కేదశకేనప్రతిబంధకౌభవతి - అంలహంకారః-బ్రహ్మగుణః-బ్రహ్మకార్యభూతః - తదిక్షితస్సైవప్రకాశితశ్చ-

అన్యనోజీవస్య-అన్యబంధనః-బ్రహ్మస్వరూపదశకేనప్రతిబంధకౌభవతి॥ ౩౨ ॥ అతేవమాహంకారనాశేస్వరూపదశకే

సంభవతీతితేనైవదృష్టాంతేనాహంఘనశ్చితి॥ అన్యనఃపాధిః॥ బిజ్జాసయావిచారేణ - తహి-గదా - అమస్మరేత్-

బ్రహ్మహమఃపశ్యతీత్యర్థః॥ ౩౩ ॥ సోయమాత్మంతికప్రళయశ్చిత్తవసంహరతి॥ యదేత॥ వివేకహేతినాజ్ఞానశాస్త్రే

ణ-అహంకరణమేవాన్యబంధనం • అద్యంతంపరిపూర్ణా మాత్మానమనుభవతీతితథా ॥ ౩౪ ॥ నిత్యప్రళయ మాహ॥

నిత్యేదేతి॥ ౩౫॥ కుతశ్చిత్తతతా॥ కాలేతి॥ పరిణామినాంనదీప్రవాహప్రదీపజ్వాలాదీనాం - యాడువ్యసీచావస్థాః - తాః

కాలయాపస్త్రాసోవేగేనాశుస్త్రియమాణస్యదేహదేహ్యశ్యమావాః- తద్వచేనైత్యదాశ్చప్రళయహేతవోభవం

తి- దేహఃప్రతిక్షణంప్రధ్వంసీ- ప్రతిక్షణంఅవస్థాభేదాన్పదత్వాత్ - ప్రదీపాదివదిగ్ధయమానం ॥ ౩౬ ॥ యదిప్ర

తిక్షణవచనస్థాభవంతి- తహి-కేనదృశ్యంతే- అశోహేతురసిద్ధశ్చ త్యాశంక్యాహ॥ అనాద్యంతేవతేతి॥ అనాద్యంశవతా

కాలేనజాయమానాలవస్థాఃనైవలక్ష్యంతే- అకాశేగచ్ఛతాంజ్యోతిహంచంద్రాదీనాంగమనాద్యవస్థాపితేహఃయథా

భూతస్యవచతుస్తవః॥ ఏవంత్యహంబ్రహ్మగుణప్రదీక్షితోబ్రహ్మంతకస్యాత్మనాన్యబంధనః॥ ౩౭॥

ఘనోయదాకేనప్రభవోపదిశ్యతేచతుస్త్వరూపంరవిమీక్షతేతదా॥ యదాహ్యహంకారడుపాధిగాత్మ

నోజ్ఞాసయానశ్యతీతవ్యానున్నరేత్॥ ౩౮॥ యదైవమేతేనవివేకహేతినామాయానుయాహంకరణా

న్యబంధనమ్॥ ధిత్వాన్యతాత్మానుభవోవశ్యతేతమాహురాత్యంతికమంగసంప్లవమ్॥ ౩౯॥ నిత్యదాస

ర్వభూతానాంబ్రహ్మాదీనాంపరంతపడున్నప్తిప్రళయావేవసూక్ష్మజ్ఞానంప్రవక్షతే॥ ౪౦॥ కాలస్త్రో

తోజవేనాశుస్త్రియమాణస్యదేహపరిణామఃనామవస్థాస్తాజన్మప్రళయహేతవః॥ ౪౧॥ అనాద్యం

తవతాతేనకాలేనైవరమూర్తినా॥ అవస్థానైవదృశ్యంతేవియతిజ్యోతిహమివ॥ ౪౨॥ నిత్యంనైమిత్తిక

నైవతథాప్రాకృతకాలయః॥ ఆంతికశ్చేదకథఃకాలస్యగతీదృశీ॥ ౪౩॥ ఎతాఃకురుశ్రేష్ఠజగద్వి

ధాతునాణరాయణస్యాఖిలసత్త్వధాన్యః॥ లీలాకథాస్తేధితాస్సమాసతః కాత్మేన్యనాజ్యోప్య

ధిధాతుమీశః॥ ౪౪॥ సంసారసింధుమతిమస్తరముత్తీర్ణోనాన్యఃస్థవోభగవతఃపురుషోత్తమస్య॥

లీలాకథాగసనిషేవణమంతరేణపుంసోభవేద్వివిధదుఃఖదవాదితస్య॥ ౪౫॥ పురాణసంహితామేతా

వృషీనాణరాయణోవ్యయః॥ నారదాయపురాప్రాహకృష్ణదేవచాయనాయసః॥ ౪౬॥ సవైమ

హ్యంమహాభాగభగవాన్పాదరాయణః॥ ఇమాంభాగవతీంప్రీతిస్తుహింశావేదసంన్మితాం॥ ౪౭॥ ఏతాం

వత్స్యోసాసూత్రముషిభ్యోనైమిశాలయః॥ ధీమఃసత్రేకురుశ్రేష్ఠసంప్రప్త్యేనకాదిభిః॥ ౪౮॥****

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశస్కంధే - చతుర్థోధ్యాయః.

శ్రీశుకః ॥ అతానువర్ణ్యతేభీష్మంవిశ్వాత్మాభగవాహరిః॥ యస్యప్రసాదజ్ఞోబ్రహ్మరుక్రంకౌ

నైవలక్ష్యంతే - తద్వత్ - అశోయథా తేహంప్రదేశాంతరప్రాప్త్యాప్రతిక్షణం గత్యవస్థాః కల్పంతే - తద్వద

తాప్రిబాల్యతారుణ్యాదిదశకేనసమగ్ధవర్తనోవస్థాఃకల్పంతేఇతినహేతురసిద్ధశ్చత్యర్థః॥ ౪౯॥ ఉపసంహరతి॥ నిత్య

ఇతి॥ ౫౦॥ పురాణార్థముపసంహరతి॥ ఏతాశ్చ॥ లీలావిషయాఃకథాః - అజ్ఞోబ్రహ్మపి-కాత్మేన్యనాభిధాతుంనెశః॥

౫౧॥ ననుయదిపాకత్యేనకేనాప్యభిధాతుంనశక్యతే-గహి-కేంబిదభిధానేన-తతాప్రిహంసంసారేతి॥ వివిధందుఃఖమేవన

వోదానాలస్సేనాదితస్యపీడితస్య- అతఃఉత్తీర్ణోఃపుంసః-భగవతోయాలీలాస్తాసాంకథాఃతాసాంరసస్తద్విషే

వణసంతరేణఅన్యఃస్థవస్తరణసాధనసంభవేత్ - ఉపాయాంతరాసంభవత్ - తతా-ధాత్రవణమేవయథాశక్తింషే

వ్యమిత్యర్థః॥ ౫౨॥ శ్రోతురాదరచాధ్యాయసంప్రదాయప్రవృత్తిమాహత్రిభిః॥ పురాణసంహితామితి॥ ౫౩॥ సఇతి॥

సవైబాదరాయణఃప్రీతస్స-మహ్యమిమాంసంహితాంప్రాహేతిపూర్వేణాన్వయః॥ ౫౪॥ షీతామితి॥ అసాసూత్రఇతి

పురతఃస్థితసుంశుశ్యానిదిశ్యాహ- నైమిశాలయేనైమిశాలానిష్ఠానే॥ ౫౫॥ ****

ఇతిభాగవాద్గీతాపీకాయాం - చతుర్థోధ్యాయవ్యాఖ్యానం.

శ్లో॥ పంచమేతుసమాసేనపరబ్రహ్మపదేశతః॥ రాజ్యస్తతఃసందంశోస్తృత్యభీతినివారణమ్ ॥ ఏతత్పురాణంశ్చ

జ్ఞాన్మభయం ప్రాప్తోతీత్యభిప్రేత్యపురాణాథామనుస్మరయతి॥ అప్రమత్తకారణభావః-జగత్-తా-బ్రహ్మపియ
 స్యత్ర సాదజః - ప్రసాదోర్రజోవృత్తిహావః తతోజాతత్వాత్తస్మరతం త్ర్యగ్సంస్కారమాతాదుర్యశ్యయస్య
 క్రొధసముద్భవోనశుస్వతంత్రః-సవిశ్వస్యాత్మానియంతాభగవానతాగ్రిమవణ్యః-తే-అగ్నివంభూతంభూతావశ్యంశ్చ
 తఃకుతోన్యస్తాన్మయశంకతః॥ ౧॥ త్వంతుపునఃకృతార్థంవేద్యమస్మరయతి॥ త్వమితి॥ పశుబుద్ధింఅపివేకం- యస్తాన్న
 నశ్శ్రవసి-కుతశ్చగృతతహ - నజాతశ్చియథాదేహఃపాగ్రిభూతపవాన్యజాతోనశ్శ్రవతి - నచైవంత్యంపురావణంనా
 భూఃనచాద్యజాతోసి-అతోనశ్శ్రవసి॥౨॥ననువీజాదంకురవతోస్వస్తాల్పుత్రయాశ్చేదాస్యయమేవభవతి - యథాహ॥
 శుక్రిఅంగాదంగాద్యంభవతిహృదయాచభజాయసే-ఆత్మాతైపుత్రనామాసిసజీవశరదశ్చతమితి - తతఃపునరంకురాద్భీ
 జమింపాత్రయాపేణాపిస్యయమేవభవతి॥ త్రుప్సితాపుత్రేణుపితృనామోనియోనావిశుశ్రితః-అతస్తేషునశ్యత్సుక
 థంసనశ్శ్రవితాతచైత్రాహ్లా॥నభవిష్యసీతి॥భూత్యాపుత్రపాతాగ్నిదిరూపవా-వీజాదంకురవతో-నభవిష్యసి-యస్తా
 దేహాదేర్వ్యతిరిక్తస్త్యం-యథానలఃకాంతాల్-దహంతేహువాజాయతే-నాత్మేతిభావః॥౩॥జన్మాదీనాండేధర్మత్వం
 దృష్టాంతేనప్రపంచయతి॥స్వప్నశ్చితి॥స్వప్నేయథాత్మకఃశిరశ్చేదంస్వయంపశ్యతి - ఏవంజాగరణేపియస్తాదేహాస్య
 పంచత్వాదికంపశ్యతి-తత్వదేహాత్మనఃశ్చదంభగ్నిమాత్రం-వస్తుతత్వఅత్తాఅజ్ఞానరశ్చేత్యథః-గదుక్తం॥౪॥ అన్యః
 పితృపుత్రాగ్భ్యామనుమేయాభవాప్యయానభవాప్యయవస్తానానభిజ్ఞోద్వయలక్షణాభిత్వాది॥ ౪॥యస్తాదేహువా
 పాథిగ్నియమాత్మమోజన్మాదిసంసారభగ్నిమః-తస్మాదుపాధిపవ్యవృత్తముచ్యతేఇతిసద్దృష్టాంతమాహ॥ఘటశ్చితి॥యథాపు

ధసముద్భవః॥౧॥త్వంతురాజత్వరీష్యేతిపశుబుద్ధిమిమాంజహి॥నజాతఃపాగ్రిభూతాద్యదేహవత్త్వంన
 నశ్శ్రవసి॥ ౨॥ నభవిష్యపిభూత్యాత్వంపుత్రపాత్రాదిరూపవా॥ వీజాదంకురవద్దేహాద్యవ్యతిరిక్త
 యథానలః॥ ౩॥స్వప్నేయథాశిరశ్చేదంపంచత్వాద్యాత్మనస్త్వయమ్॥ యస్తాన్మశ్యతదేహాస్యతస్తా
 దాత్మాహ్యజ్ఞానరః॥౪॥ఘటేభిన్నేయథాకాశఆకాశస్సృజ్యథాపురా॥ ఏవందేహాన్మతేజోవోబ్ర
 హ్మసంపద్యతేపునః॥౫॥మనస్సృజతివైదేహస్థానాగ్నిహిచాత్మనఃతత్త్వనస్సృజతేమాయాతతోజీవ
 స్యసంస్మృతిః॥౬॥స్నేహాగ్నిసానవర్త్యోగ్నిసంయోగోయావదిష్యతే॥ తతోదీపస్యజీవత్యమేవందేహా
 తోభః॥౭॥దశస్త్వత్వతమోవృత్త్యాజాయతేధైర్యతశ్యతి॥ ౮॥నతత్రాత్మాస్వయంజ్యోతిరోన్యత్యావ్యక్త
 యోఃపరః॥ ఆకాశశ్చవచాధారోద్రువోనంతోపమోవిభుః॥౯॥ఏవమాత్మానమాత్మప్రమాత్మనైవాన్యశ
 ప్రభో॥ బుద్ధ్యానుమానగర్భిణ్యావాసుదేవానుదింతయా॥ ౧౦॥ చోదితోవిప్రవాత్సననత్వాంధత్వ
 తతక్షకః॥ నృత్యవోనోపసవంతిన్యత్యానామ్మత్యుమిశ్వరమ్॥౧౧॥ అహంబ్రహ్మవరంధానుబ్ర
 హ్మహంపరమంపరం॥ఏవంసమీక్షన్నాన్మానమాత్మన్యాధాయనిష్ఠః॥౧౧॥ దశంతంశ్శత్రుకంపాదేలేతి

గాఘటోపాధేఃపూర్వమివ-పునఃఘటేభిన్నేతదంతర్వశ్యేవకాశః-ఆకాశేవస్వాద్యధా-ఏవందేహాన్మతేతద్వో
 జ్ఞానెనవీనేపతితత్వత్॥౫॥ జ్ఞానెనలయంసంభావయితుంమాయాకృతమాత్మనోదేహాద్యపాధి-సంబంధప్రకారమా
 హ॥మనశ్చితి॥మనఃఆత్మమోదేహాదీనృజతి-గచ్ఛమనోమాయాస్యజతి-తతోమాయామ్యపాధిసముదాయాల్-జీవస్య
 సంస్మృతిః-నపస్త్యః॥౬॥ఏతదేవనదృష్టాంతమాహసాధైస॥స్నేహేతి॥తతోదీపస్యజ్యోతిషః-దీపత్యంజ్వాలారూపఃపరిణా
 నఃతత్రతైలస్థానీయః॥౭॥తదగ్నిసంస్థానీయంమనః-వర్తిస్తానీయోదేహః-అగ్నిసంయోగస్థానీయతైవ్రతన్యాధ్యాసః
 దీపస్థానీయస్సంసారశ్చితియోజ్యం-దేహకృతఃదేహాబంధనః-యదా-దేహకృతోమనః-సత్వాత్మనః॥౮॥ అతోదీప
 త్వంసారపవనశ్యతి-నత్వాత్మా-జ్యోతిర్వదిత్వాహ॥నెతి॥నతుతత్రప్రతీయమానఃఆత్మకుతశ్చస్యతతహ- యశ్చితి - వ్య
 క్తావ్యక్తయోఃస్థూలసూక్ష్మదేహయోః-పరఃఅన్యః-యతఃస్వయంజ్యోతిఃపరత్వంప్రపంచయతి- ఆకాశశ్చవేదీ - అధా
 రోదేహాదిప్రపంచస్య- ద్రువోన్యైకకారః-నాస్త్వంతఃకేవలమాచయస్యసఃఅనంతోపమః- తతోవిభుః॥౯॥ అతస్తమేవ
 చింతయేత్వాహ॥ఏవమితి॥ఆత్మస్థందేహాద్యపాధిస్థం-ఆన్యశేపిచారయ- అనుమానగర్భిణ్యాత్రప్రవృత్త్యాద్యస్వయవ్య
 తిరెకాయుక్తయా॥౧౦॥ఏవంచసతిత్వాంతక్షణోనదహేదిత్వాహ॥చోదితశ్చితి॥తత్రహేతవః-న్యత్యవశ్చితి - నృత్యహేత
 వః॥౧౧॥ విమర్శప్రకారందశేయకాతక్షణకాదశేనందశేయతి-ద్వాభ్యాం॥అహమితి॥ యోసావహంసబ్రహ్మైవ-
 యద్బ్రహ్మతదహమేవేతిసమీక్ష-తత్రఅహంబ్రహ్మేతిభూవనయాజీవస్యశోకాదివృత్తిః - బ్రహ్మహమితిభావన

యాచబ్రహ్మణః పారోక్ష్యేషు శ్రీభక్త్యాహారాథోఽపి క్రిత్యతః నిమగ్నైః సుఖపాశాత్పై న బ్రహ్మణః ॥ ౧౧ ॥ ఓశంత
విత్తువిషయైః కైరాననైః పశంతం గ్రసంతం-తక్షకం- లేలిహా ననంసన్దం-యద్వా - లేలిహానంబిహ్వభిరోష్ట్రాంతం

సప్తమ్యుషమాస్వాదమంతం-ఆత్మనఃపుష్కం ౧౨ ॥ ఎతదితి ॥ హారే శ్చేష్టాంతీలాం ప్రతిపత్త్యాత్మనయంతప్రప్తవాః - తదే
వనాః ప్రేతిధింత-శిష్యస్యైతాథా తాపరిక్షణాయవృద్ధికి మితి ౧౩ ॥

ఇతి భావాధానాదీపికాయాం పంచమోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో॥ పృథ్వీపరీక్షితో మోక్షస్సర్వ మేవామాదితస్సు తాత్ ॥ వేదశాఖావిభాగోత్తరావేదవ్యాసవరాణమ్ ॥ ఏదితి ॥ ఎత
త్విరాణం నిశమ్య నిఖిలాత్మాహరి ప్రంస్వాత్మనివశ్యతీతి శాధా- అన అతస్స మేన-న లేన అవి న లేన మూర్ధ్వా - త త్వాచ
మూలముపస్యన్యతస్య పాదాశీరసినిధామేత్యుక్తాః ॥ ౧ ॥ సిద్ధాంతాని సిద్ధాంతాని-యతః అనుగృహీతోష్టి- అనుగ్రహ
మేమామా-యన్యన్యాచ్ఛాప్తితః-చిత్రాత్ప్రసిద్ధాధనం చ ॥ ౨ ॥ రుద్రాత్మతాప- నందలద్యాభ్యాం నేతి ॥ ౩ ॥ పురాణ
సంహితామితీతి శ్లో ౩ ॥ శ్రుతవంతః-పంచభూతస్స కాశాత్ ॥ ౪ ॥ సిద్ధోష్టిత్వత్వంతః-చేదే- చర-రోతిభగవన్మతి ॥ య
హానంబిహ్వనైః ॥ ౫ ॥ ప్రత్యుపగిరంతచభివృద్ధచవృథగాత్సనః ॥ ౬ ॥ ఎత త్తక్షకంతాతయ- వ్యాప్తప్రవా
న్మృచమాతేర్విశ్వత్సన్తేష్టాంతం భూయశ్శ్రీమమచస్మి ॥ ౭ ॥

ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశ స్కంధ - పంచమోధ్యాయః

శ్రీసూతః ॥ ౧ ॥ నిశమ్య మునినాభిహితం వేదీద్వా సాత్త్వజేన నిఖిలాత్మగృహసమేన ॥ తత్పదముల
ముపస్యత్వనతే, మూర్ధ్వాబద్ధాంజలిస్తమిదమాహాసంస్థూరాతః ॥ ౧ ॥ సిద్ధోష్టిత్వమగృహీతోష్టిభవతా
ః రుద్రాత్మనా ॥ శ్లో ౨ ॥ విత్తాయచ్చ మేసాత్మాద నాదిభివోహరిః ॥ ౨ ॥ నాత్యద్భుతమిదం సంస్కేభవతామచ్యు
తాత్త్వనామ్ ॥ అష్టైషా తావత ప్రైషుభూతేషు యదనుగ్రహః ॥ ౩ ॥ పురాణసంహితా మేతామశ్లో ౩ ॥ భవ
తోవయమ్ ॥ యస్యాం నిఖిలాత్మమగ్నోభగవాననవవ్యతే ॥ ౪ ॥ భగవంస్తక్షకాదిభ్యోమృత్యుభ్యోగవి
భేద్యమామ్ ॥ ప్రవీణో బ్రహ్మనిర్వాణమభయం క్రితం త్వయా ॥ ౫ ॥ అనుజానీహి మాం బ్రహ్మన్వాచం
యచ్ఛాన్యభోతుజైః ముక్తకామాశయంచైతః ప్రవేశ్య విస్మజాన్యమామ్ ॥ ౬ ॥ అజ్ఞానం దిగ్రస్తం మేజ్ఞాన
విజ్ఞానసప్తయా ॥ భవతాదర్శితే యేషుంపరంభగవతః పదమ్ ॥ ౭ ॥ సూతః ॥ ఇత్యుక్తప్రమనుజ్ఞాయభగవా
న్వాచరాయణః ॥ జగహుభియుభిన్నాకం నరదేవేన పూజితః ॥ ౮ ॥ పరీక్షిదపి రాజపేరాత్సన్వాత్సనమా
త్సనా ॥ సమాధాయ పరందధ్యావస్థం దాసుర్యధాతయః ॥ ౯ ॥ పాహు-లబ్ధిన్యాసనోగం గామూలజ
న్యభిః ॥ బ్రహ్మభూతోమహాయోగీనస్సంగస్థిన్ననంతయః ॥ ౧౦ ॥ తక్షకః ప్రహితో విపాక్రిందై న బ్రహ్మ
సానునాహంతుకా మోన్యవంకచ్ఛాదదర్శవధి కాశ్యవమ్ ॥ ౧౧ ॥ తంతర్వయత్వా గ్రవిణైర్నివర్త్య వి
షహారిమ్ ॥ ద్విజరూప్రతిచ్ఛస్నః కామరూప్యదశస్త్వమ్ ॥ ౧౨ ॥ బ్రహ్మభూతస్య రాజపేదే
హూహిగరభోగ్నినాబభూవభస్మసాత్సన్యవశ్యతాం సర్వదేహినామ్ ॥ ౧౩ ॥ హాహాకారోపహానానీ

తః స్వయాదర్శితం బ్రహ్మప్రవిష్టః కథంభూతం-అభయం-యతోనిర్వాణం-తైవల్యరూపం ॥ ౫ ॥ కింభూయః శ్రోత్రమి
చ్ఛసీతి యదుక్తంత శ్రీసిద్ధోహం-నకించిచ్ఛోశ్రీమమచామి-శెవలమనుజ్ఞాం దేహీత్యాహ ॥ అనుజానీహి ॥ వాచమచ్యుప
లక్షణం సర్వేంద్రియశాంతం-వాచనియన్యకింకరిష్యసి తదాహ-ముక్తాః కామాశయాస్తద్వాసనాయంతత్ చేతః అ
భోతుజైప్రవేశ్య-అసూ-విస్మజామి ॥ ౬ ॥ ననుకింపాగ్నిత్యాగెనకం దిత్యా-లంజ్ఞానస్థాభవేతిచైత్రాహ ॥ అజ్ఞానమితి ॥
అజ్ఞానం చ కారాత్సంసారాశ్చ-తచ్చ్యుతగ్రాహయైవేత్యాహ-భవతేతి ॥ ౭ ॥ పరీక్షిదపి ॥ ఆత్మనాబుద్ధ్యా-అత్మానం
మనఃఆత్మనీ ప్రత్యక్షక్రికాశే-సమాధాయ-పరమాత్మానందధ్యా-అస్థందాసుః లీనపా-యధాతుతరుః స్థాణుః ॥ ౯ ॥
తమేవమిశిన్వతి ॥ ప్రాగితి ॥ ప్రాహు-లబ్ధి-నివాహ-విదర్శే ॥ ౧౦ ॥ తదేవం బ్రహ్మభూతేతస్త్వ-తక్షకాగమనాది
కంపిష్టపేషణమివభవతీతిదశేయతిభిః ॥ తక్షక ఇతి ॥ హేవిపాక్రి ॥ ౧౧ ॥ నిమితి ॥ తంపిషదీత్యయాపరీక్షిత్రక్షణేనత్ర
చ్యాజనాయగచ్ఛంగంతత్రమాగే-స్వాల్పీభవృత్సృభస్మీభూతస్యపునరంతురాత్మమేనోష్ఠాపనాద్విషహారిణం త
దపేక్షితత్రవిణైః సంతర్వ్య-తతోనివర్త్య-ద్విజరూపేణ తిరోహితస్సన్నదశతే ॥ ౧౨ ॥ తచ్ఛపుత్రకృత్యమివజాతమిత్వా
హా బ్రహ్మభూతస్యేతి ॥ ౧౩ ॥ తత్తక్షకం సర్వేహండుఃఖంచతఃపరముత్సవంచాహద్వాభ్యాం ॥ హాహాకారఇతి ॥ ౧౪ ॥

౧౧౨౬

శ్రీమద్భాగవతే - సవ్యాఖ్యానే

అభిచారసత్త్వప్రకృత్యవతమానః - యథాయథావత్ -

౧౫॥ ప్రాసంగికమాహ॥ జనమేజయఇతి॥ సత్రే సహస్రేంద్రుద్ధతి॥ ౧౬॥ ౧౭॥ ౧౮॥ కస్తాస్త్రక్షుకౌనదవ్యాతేత్యుక్తా
 అజహవజహవేతివా - సర్వసర్వహవనేకారణమాహ - సత్రేతి॥ ఋత్విజఃప్రతిపాహసహేంద్రః॥ ద్రసహేతి - కిమి
 సంతోద్విజాడీయః॥ ఇతి॥ తేనోద్రేణసాసర్వః॥ ౧౯॥ తేనాపేక్షమాహ్వనందర్శయతి తక్షతే॥ ఇహోగ్నానాశు
 తినపాత్యతే॥ ౨౦॥ తదితి॥ తద్రాజ్ఞోవచఃశ్రుత్వాఅజహువు॥ బ్రాహ్మణేరుక్తరాత్యైప్రైపరుషవాత్యైః - సతక్షకః॥
 పరస్య - మరుశ్చతామరుద్గణవతా - ఇంద్రేణసహ॥ ౨౧॥ ఇతి॥ ప్రాహ॥ ౨౩॥ ౨౪॥ భవతునామాజరామరః - తథాపిపితృ
 ౨౨॥ ఇమితి॥ సతక్షక - అంగిరసః॥ అంగిరసఃపుత్రోబృహస్పతిః॥ అశోచుర్నరణిమితాపితృద్గుణిరనేకనకృతేగృహితంకనీ
 మారకంధత్వామీతిచైత్రతాహ॥ జీవిత్యుతి॥ గతః॥ ౨౫ - సపాదినాముపలభ్యమానత్వాదిచైత్రతాహ॥ సర్వే
 యమిత్యర్థః॥ ౨౫॥ కథమన్యస్సఖదుఃఖప్రయిచ్ఛతేఋచ్ఛతిప్రాప్తోతితియత్ - తత్తత్రభింకమైవభుజ్యే -
 తి॥ సపాదినాజంతుః పంచత్వదయః - నస్యతంత్రాఇతిభావః॥ ౨౬॥ తస్మాదితి॥ సంస్థీయేత సమాప్య
 స్వకృతకర్మప్రయ్యైవైతి॥ విస్తృతాలభవనసర్వదేవాసురసరాదయః॥ ౧౮॥ దేవమంశభయోనెదుర్గంధ
 ద్భ్యుత్పన్నోజనః॥ వవృమఃపుష్పవహాణివిమధాస్సధువాదినః॥ ౧౫॥ జనమేజయస్యపితరంశ్రుత్వా
 తక్షకభక్షితం॥ యథాజహవసంశ్రుద్ధస్సర్వాసత్రేసహద్విజైః॥ ౧౬॥ సర్వసత్రేసహద్వేగ్నదవ్యా
 మానాస్తాహురగాదృష్టేంద్రంసర్వద్యిగ్నప్రక్షకశ్శరణంయయా॥ ౧౭॥ నాగతంతక్షకంత
 తదృష్టేపారిక్షితోద్విజాణిడవాచతక్షకఃకస్తాస్త్రక్షుకౌనదవ్యాతోరగాధమః॥ ౧౮॥ తంగోపాయతిరాజేం
 ద్రశక్తశ్శరణమాగతమ్॥ తేనసంస్తంభితస్సర్వప్రస్తాన్నాగ్నోపతత్యసా॥ ౧౯॥ ఇతిపారిక్షితశ్శ్రుత్వా
 ప్రాహత్విజడదారధీః॥ సహేంద్రప్రక్షకౌవిపాహోగ్నోకిమితిపాత్యతే॥ ౨౦॥ తచ్చుగ్రత్వాజహు
 వుగ్రప్రాసృహేంద్రంతక్షకంనుఖ॥ తక్షకాశుపతస్సేహసహేంద్రేణమరుత్వతా॥ ౨౧॥ ఇతిబ్ర
 హ్మూదితాత్యైప్రేస్థినాదింద్రఃప్రచాలితః॥ బభూవసంభాగితమతస్సవిమానస్సతక్షకః॥ ౨౨॥ తం
 పతంతివిమానేనసహతక్షకమంబరాత్॥ విలోక్యాంగిరసఃప్రాహరాజానంతంబృహస్పతిః॥ ౨౩॥ నై
 పత్వయామనుష్యేంద్రవధమహాతస్సర్వరాట్॥ అనేనపీతమమృతమతోయమజరామరః॥ ౨౪॥ జీవితం
 మరణంజంతోగతస్సేనైవకర్తృణా॥ రాజంస్తతోన్యోనాస్త్యస్యప్రదాతాసుఖదుఃఖయోః॥ ౨౫॥ స
 ర్వచారాదివహ్నయంబు యుక్త్యధ్వాధ్యాధిభిర్వహ॥ పంచత్వమృచ్ఛతేజంతుర్భుజ్యేవ్యోరబ్ధక
 మ్భవ॥ ౨౬॥ తస్మాత్త్రైతమిదంరాజాసంస్థీయేతాభిచారికమ్॥ సపాతినాగసోదధ్ధాజనైర్దిప్తంహిభు
 జ్యతే॥ ౨౭॥ ఇత్యుక్తస్సత్రేత్యాహమాహ॥ యోగ్యైరయన్వచః॥ సపాతినామరణఃప్రాజయామాస
 వాక్సతి॥ ౨౮॥ నైహవిష్ణోర్మహామాయాబాధ్యయాచాప్యలక్షణా॥ యయాముహ్యంత్యాత్మభూతాభూ
 తేషుగుణవృత్తిభిః॥ ౨౯॥ నయశ్రీదంభీత్యభయావిరాజితామాయాత్మవాదేనకృతాత్మవాదిభిః॥ నయద్వి

తాం - అభిచారికంహింసాదిఫలకం - దిప్తంప్రాచీనంకర్మ - అతఃసపాద్యప్రయ్యైవత్స్వతేవాప్యయంనాప
 గాధఇతిభావః॥ ౨౭॥ ఇతితి॥ వాక్సతింబృహస్పతిం॥ ౨౮॥ ననుకథంవిమహమప్యేవం సంమోహః - యతో
 బ్రహ్మకౌపాత్పారిక్షితోమృత్యుః జనమేజయకౌపాత్యపాణామిత్యాదితతాహ॥ నైషేతి॥ తస్యాఃకుహత్త్వం
 దిశ్యయతి - అలక్షణానలక్ష్యరత్నలక్షణా - అప్రత్యేకత్యర్థః - కాసావిత్యతతహ - యయాఅస్యవిష్ణోరేవ - ఆ
 త్మభూతాః - ఆత్మాంతభూతాః - ప్రాణినః - గుణవృత్తిభిఃకృతాదిభిః - భూతేషుదేహేషుముహ్యంతాబాధ్యబాధ
 కతాంప్రజంతీత్యర్థః - నమశ్రవణాదినా - బాధితయాతయాకుతోమోహస్సన్యస్తతాహ॥ అబాధ్యయాబాధితుమ
 శక్యయా॥ ౨౦॥ కథంతేహిమామాయాతతాగర్భనివృత్తిరిత్యాశంక్యశ్రీవిష్ణుస్వరూపనిరూపణపూర్వకంతర్భజనాన్వ
 ర్వానధానివృత్తిరితాప్రాధికముపసంహరతి - పంచభిః॥ వెతి॥ దంభీతియామాయాకపటవానయంపుమానిత్యేవం
 భూతాబుద్ధావసక్తువల్లిఖ్యమానాయామాయేత్యర్థః - సాచత్తవాదేక్రియమాణే-ఆత్మవాదిభిఃయత్రఅభయానవిరా
 జితానప్రకాశితా - కింతు - భీతేవస్యకార్యంమోహాదికమకుర్వంతికథంచద్వితతభిప్రతిపాదితేత్యర్థః - తమ
 క్తిం॥ ౨౬॥ తస్మైనమోభగవతేవాసుదేవాయశీమహి॥ యస్తాయయాదుర్జయయామాంబ్రువంతిజగద్గురుం॥ విల

[illegible]

కించఃస్వధామ్నశ్చ|| స్వధామ్నఃస్వస్వధామత్రయఃకారణంయథేన్నప్రకృత్యః - కించపరమాత్మాంతర్భూతసమ
 ప్రదేవతావాచకౌపిత్యశయేనాహ-సత్యః|| సర్వమంతాశ్రామపనిషత్ప్రాప్యంసూక్ష్మయోగమిత్యర్థః-తత్ర హేతుః-
 వేదానాంబీజంకారణంబీజత్వేవ్యవహరితామాహ-సనాతనంసరైకరూపం-తస్యబ్రహ్మరూపత్వాత్||రగ||ఇదానీంత
 తస్మిన్సర్వప్రపంచాన్నిప్తిప్రకారమాహ||సత్యేతి|| త్రయఃప్రసంఖ్యాయుక్తః-భావాః- యైరకారోకారమకారైః - భా
 ర్యంతే-తత్కారణత్వాత్ - తానేవాహ-గుణాఃసత్త్వాదయః-సామాఽయుగ్మజస్సామాని-అధాఃభూర్భువస్స్వలోక
 తాః పృథ్వీయోజాగ్రాదాయః||రగ||తతశ్చ||తతప్రైభ్యోవశేఽన్యః-అక్షరాణాం-సమామ్నాయంసమాహారం - తమే
 వాహ- అంతస్థాఃయరిలవాః-ఊర్మిణఃశవసహః-స్వగాంకారాద్యాః-స్వతాఃకాదయోమావసానాః- హృస్వదీ
 ఘోషాదిశ్చ-అపశబ్దాభ్యహ్వమాలీయాఽయః-తేషులక్షణంస్వరూపంయస్యత||ర3|| తతశ్చ||విభుః చతుర్ముఖస్వరూ
 పోభగవాన్- అస్యజడఃపూర్వస్యవానుషంగఃచాతుర్ముఖః-త్రైవివక్షయావత్సారోఽపూర్వోఽపూర్వోఽపూర్వ
 జత్తుపూర్వః-తైరనుష్ఠేయంహ-తాన్సర్వవాదికంకర్తృచాతుర్ముఖః-త్రైవివక్షయావత్సారోఽపూర్వోఽపూర్వోఽపూర్వ
 త్విబ్రాహ్మణమరిచ్యాదీతావేదాః-బ్రహ్మకౌపదావేదోఽగ్రణాదిపుణాః||ర4||తతశ్చ||ఏవంచతుర్వ్యగ్మప్రా

ధాన్యోత్పత్తిని సాగుతూ ద్వారక పరిమాణమున సుసర్వముతో విషమజ్వరబీజం సహితము ॥ ౪౧ ॥

బహుస్పృహభ్యాము వాచహానై శంపాయనసంజ్ఞాయనగదాభ్యంయజగణమ్॥౫౨॥సామాన్యజైమిన
యేహ్రహతథాఘదోగసంహితాఽబథర్వాంగిరసంనామస్సుశిష్యాయనుమంతశే॥౫౩॥పైలస్సు
సంహితామూచభంక్రప్రమితయేముణః॥బామ్ర-లాయచసోహ్యహశిష్యభ్యన్తంహితాంస్వకామ్॥
౫౪॥చమూర్ధావ్యస్యబోధ్యాయయాజ్ఞవల్క్యాయభాగవః॥పరాశరాగ్నిమిత్రాగ్ధ్యామిన్ద్రప్రమిత

హృద్యాపరాదౌ ద్వాపరమాదిన్యస్య తదంత్యాంలక్షణస్య కాలస్య తస్మిన్ - ద్వాపరం తే వేదవిభాగ ప్రసిద్ధేః శంకను స
మకాలవ్యాసావతారి ప్రసిద్ధే శ్చ - వ్యస్తా విభాగైః ॥ ౧౬ ॥ తత్ర వేదవిభాగే హతుః ఓణాయుషశ్చ ॥ ఓణాయుషోజనా-
నన్యపురుషుద్భి ప్రభవన్యాత్ - అనాదరణీయం స్యాదిత్యాశంక్యాహ - వ్యదిధేతి ॥ ౧౭ ॥ ఎవంసామాన్యతో వేదవిభాగక్ర
మముక్త్యావై వస్య తమస్యం రైవ శేషతోఽనూమముకుమాహ అస్మిన్నితి ॥ ౧౮ ॥ పరాశరాదితి ॥ అశోమాయా - తస్యాం
శశస్త్వం - తస్య కలయా - అం శేన - ఆవతీణ - స్ప ॥ ౧౯ ॥ చాతుర్విధ్య మేవాహ ॥ ఋగితి ॥ ఋగదిమంత్రాణాం రాశీ
వగణ - శత - తత్ప్రకరణభేదైరుద్భవ్య - యథా అనేకవిధమణిరా శేమణాని గణాః పర్వరాగాదయో వివిచ్యద్ధి యంతే - త
ద్వదుద్భవ్యమంత్రే శ్చ తస్మాద్ ఋగదిసంహితాశ్చక్రే ॥ ౨౦ ॥ తాసామితి ॥ తాసాం సంహితానాం మధ్యే - ఎకాం ఏకాం
౨౧ ॥ సైలాదేతి ॥ ఋక్సముదాయయవత్వాద్భవ్య చాఖ్యాం - నితరాంత్రక్షేపేణ గద్యమానత్వాన్నిగదాఖ్యం
౨౨ ॥ సామామితి ॥ సామాం సంబద్ధినీం ఛద్వస్సుగీయమానత్వాత్ ఛడ్వో గాఖ్యాం సంహితాం ॥ ౨౩ ॥ తత్ర ఋక్సదశాఖా
విభాగమాహ ॥ సైలశ్చితి ॥ స్వసంహితాం ద్వైరావిభజ్యశ్చింత్రప్రమితయేవామగ్లాయచఱ్ఱచే ॥ ౨౪ ॥ చతుర్థేతి ॥ సహమగ్
లోపిస్వసంహితాం చతుర్థావ్యస్య - బోధ్యాదిభ్యశ్చతుర్థావ్యేష్యేభ్య ఆహ - భోభాగవ ॥ ౨౫ ॥ అధ్యావయదితి ॥

ఇంద్ర ప్రమితిరపిస్వాంసంహితా (చూకెయమధ్యాపయామాస- తస్యమాంచూకెయస్యశిష్యో దేవమి
 త్రిః॥౫౬॥ శాకల్యశ్చతః॥౫౭॥ కెయసుశఃశాకల్యః-వాత్సవిభిష్య-చతుర్థః- తానధ్యాపయామాసేస్య
 థః॥౫౮॥ జాతుకణ-ఇతి॥తద్భివ్యఃశాకల్యః-స్వసంహితాంత్రేధావిభజ్య-చతుర్థః-వైదికపదార్థ-వ్యాఖ్యాన
 రూపనిగుక్తం-చక్యత్వాబలాకాదిభ్యశ్చతుర్థః-నదా॥ ౫౯॥ బామ-లిరితి॥ బామ-లిఃప్రారోప్త-క్తస్యబామ-లస్యపు
 త్రఃప్రతిశాఖాభ్యఃఉక్త-సర్వశాఖాభ్యః-బాలాయన్యాదయస్తాందధురధీతవః॥ ౬౦॥ యుక్త-శాఖా-పసంహారపూ
 ర్వకంతచ్ఛ్రవణఫలమాహ॥బహ్యచాభిలిష-చ్ఛందసాంప-తపాంఛందసా॥ ౬౧॥ యజుర్వేదేతైర్దిరియశాఖోత్ప
 త్తీప్రస్తావమాహ॥వైశంపాయనేతి॥ చరక నామగర్హిమాహ-యద్యస్తాద్దైత్యోఃచెరురితి-బ్రహ్మహత్యాపరాధమంహః
 త్పయతితిథా-తత్త్వగురోరనుష్ఠేయంప్రశం-గద్వ-గ్రీతవరణాచ్చరకాభ్యః॥౬౨॥ యాజ్ఞవల్క్యశ్చితి॥ తద్భి
 వ్యఃవైశంపాయనశిష్యః-అల్పసారాణామేతేహంచరితేనకీయత్-సుదుష్పరమహం-చరిష్యామితి॥౬౩॥ ఇతితి॥ విప్రా
 ణాం-అవమంత్రా-అవజ్ఞాకత్రా-మత్తోధీతమాశుశ్యజైతి॥౬౪॥ దేవరాతేతి॥ దేవరాతమతోయాజ్ఞవల్క్యః॥౬౫॥
 భూత్వైతి॥ధదితస్యాదానంవిప్రరూపేణానుదితమితి॥తా-తిర్తిరయఃపక్షివిశేషఃపూర్వా-ఆదయః-తతశ్చతైర్దిరి

రాత్త వా॥౫౬॥అధ్యాపయన్సంహితాంస్వాంమాంచూకెయమృషింకవిమ్తస్యశిష్యోదేవమిత్తస్స
 భర్యాదిభ్యఃఉదినా॥ ౫౭॥ శాకల్యస్తత్సూస్వాంతుపంచధావ్యస్వసంహితామ్॥ వాచ్యమాన్తల్య
 శాలీయగోవిల్యశిశిరేష్వధాత్॥౫౮॥ జాతుకణ-స్త్రోగద్భివ్యస్సనిరుక్తం-స్వసంహితామ్బలాక-పైంగ
 వై తాశవిరజేభ్యోదదామని॥౫౯॥బామ-లిఃప్రతిశాఖాభ్యోవాలఖల్యాభ్యసంహితామ్॥ చత్రేబాలా
 యనిగాణఃకాపారశ్చైవతాందధుః॥౬౦॥బహ్యచాస్సంహితాహ్యతావిభిల్పాహ్యపిభిభ్యః
 తాఃశుక్రైత్యతచ్ఛందసాంహ్యసంసర్వపాపైఃప్రముచ్యతే॥౬౧॥ వైశంపాయనశిష్యవైచరకాభ్య
 ర్గవోభవః॥ యచ్చైరుబ్రహ్మహత్యాంహఃత్వపణంస్వగురోవ్రతమ్॥౬౨॥ యాజ్ఞవల్క్యస్తతద్భి
 వ్యస్సతహభగవన్గయత్॥చరితేనాల్పసారాణాంచరిష్యేహంసుదుష్పరమ్॥౬౩॥ఇత్యుక్తిగురురప్యా
 హపమతోహమలత్వయా॥ విప్రావమంత్రాగిష్యేణమదధీశంశ్యజాశ్చితి॥౬౪॥ దేవరాతమతస్సోపిభ
 ది-త్వాయజుషాంగణమ్॥తొగతీథమునయోరదృశుస్తాయజుగణా॥౬౫॥ భూత్వాతిర్తిరయో
 బ్రహ్మ-ప్రస్థాంబుపతయాదదుః॥తైర్దిరియాఇతియజుశ్శాఖాఅసాపేతలా॥౬౬॥ యాజ్ఞవల్క్యస్త
 తాబ్రహ్మ-శ్చందాంస్యధిగవేషయా॥గురోరవిద్యమానానిసూపతస్థేకమిశ్వరమ్॥౬౭॥ యాజ్ఞవ
 ల్క్యః॥ఓంసమోభగవతేదిత్యాయాఖిలజగతామాత్మస్వరూపేణకాలస్వరూపేణచచతుర్విధభూత
 నికాయానాంప్రవృత్తి-ప్రపంచవ్యవస్థానామంతర్వ్యాదయేషుబహిరప్యాకాశఇహోపాధినావ్యవధీయ
 మానోభవానేకవిపలక్షణలపనిమేషాద్యవయవోపదతసంపత్సరగణేనాపామాదానివిస్త్రాభ్యామిమాం
 లోకయాత్రామునువహతి॥౬౮॥యదుతహవావవిబుధగ్భానవితిరదస్తప్తమసవనమహారహమాన్

యాఇతి ప్రసిద్ధాః-సుపేతలాతిరమ్యాః-బహువచనమవాంతరభేదవివక్షయా॥౬౯॥కాణ్యమాద్యందినాదిశాఖాప్రస
 ఙ్గమాహ॥యాజ్ఞవల్క్యశ్చితి॥గురోవైశంపాయనస్యవ్యాసేనవిభజ్యానుక్తత్వాదవిద్యమానాని-అధిఅధికాని- గవేష
 యామ్యగయా-సూపతస్థేనస్యకతుష్టావ-వేదానామీశ్వర-తథా॥౭౦॥ శ్రీ॥ యుక్తఃపూర్వాహ్లాదివిదేవక్షయతే-
 యజుర్వేదేలివృత్తిమధ్యేఅహ్నిః-సామవేదేనాస్తమయేనుహీయతే-వైదైరశూన్యస్త్రిభిరేతిసూర్యశ్చితి॥ ౬౧॥ఓంసమ
 తి॥ఓంసమోభగవతేతుభ్యమాదిత్యాయ-యోభవానేకవిపేమాంలోకయాత్రామునువహతీశ్వస్యయఃతదేవదర్శయతి-
 అఖిలజగతామాత్మస్వరూపేణాంతర్వ్యాదయేషు-కాలస్వరూపేణచబహిరపిపర్ణమానఇతి-అఖిలజగతామిత్యస్యప్ర
 పంచః-చతుర్విధత-హృదయాంతర్వతి-శ్చేషిజీవవత్తేనోపాధినాలవ్యవధీయమానఃఅనాచ్ఛాన్యమానః- కాలస్వరూ
 పేణచైత్యస్యప్రపంచః-త్వణేతిక్షణలవాదయోయేలవయవాస్తైరుపచితాస్సంపన్నరాస్తేహంగణేన- ప్రత్యక్షమపామా
 దానంశోషణంవిసగోవృష్టిఃతాఖ్యాం-అనెనగాయత్రీప్రథమపాదోక్తవర్ణ్యతాదీతా॥ ౬౨॥ ద్వితీయపాదా
 ధానువణ-వెనస్తాతి॥యదుతహేతి॥హేవిబుధమాభ-హేనవిరేయదప్యదోభగవతస్తవమండలంతపతి-తత్సమభిధీమ
 హిసహ్యగాభిముఖ్యేనధ్యాయేమ-పునస్తస్యైవసంబోధనం - ప్రత్యహంప్రపంచంవైదికమహాద్వైతస్తవతాంభ

త్వానాం-యాన్యఖలానిదురితానితత్ఫలానిదవృత్తినాదయఃఖానివతేషాంబ్రహ్మకృత్యైవతేషామవభజనవివాశకహిత
వనెతి॥౬౮॥తృతీయపాదేనస్త్రోతి॥ యత్తితి॥యోభవా-స్థావరజంగమసమూహాసారస్వాత్రయాణాంబీవానాం-మన
ఇంద్రియప్రాణకర్ణా- అనాత్మనోజడా- స్వయమాత్మైవాంతర్యామీస-ప్రచోదయతిప్రవర్తయతి ॥ ౬౯ ॥

తృతీయపాదేషేవమండలస్థపరతయావ్యాచక్షోణిస్త్రోతి॥యవకవివభగవా- అతికరాశవదనో యోంధకారసంజ్ఞోజ
గరగ్రహస్తేనగృహీతంతరివవృత్తికమివచితనం స్వధమాభ్యాంయదాత్మానస్థానంప్రత్యక్షవీణత్వం తదేవశ్రే
యస్తస్మిన్ప్రవర్తయతి-కించ-యోభగవానవసవ- అతికచ్ఛతి - ఆశాపాత్రేరింద్రాదిభిః - కమలకొశయు
క్రైస్తత్త్వైర్వైర్వాంజలిభిః- ఉపపృతాహణః- దత్తాఘ్నః॥౭౦॥అథేతి॥ వియతీవంభూతస్త్యం - అథఅతిః - హ
స్ఫుటం - అయాగయామాఅవైర్వధావదనభిజ్ఞాతానియజాంపితతా-మః - అహంఉపసరామిభజామి ॥ ౭౧॥
ఏవమితి॥ఏవంస్త్రుతిఃప్రసాదితశ్చ॥౭౨॥ యజుర్భురితి ॥ పంచదశశౌఖాఃయాః - శత్రైఃఅపరిమితైర్వజుభిః- రకీర్త-
సత్రైరితిపాఠే॥ సయాజ్ఞవల్క్యః- తైర్వజుర్భురికరోదితి- జగృహుః- అధీతవంతః- రమణావాజిస్వయాపేణవాజేభ్యః

ధినిఉపతిష్ఠమానానామఖలదురితవృజినబీజావభజనభగవతస్సమభిసమహితపవనమండలం॥ ౬౮॥
యత్తివావావస్థిరచరనికరాణాంజపకేతనానాంమనఇంద్రియాసుగణాననాత్మనశ్చ స్వయమాత్మాం
తర్యామీప్రచోదయతి॥౬౯॥ యవకవివేమంలూకమతికరాశవదనాంధకారసంజ్ఞాజగరగ్రహగృహీతం
మృతకమివచితనమనలోక్యానుకంపయాపరమకారుణిః శుశ్రూషోద్ధాప్యాహరహరిను సవనంశ్రే
యసేస్వధర్మాభ్యావస్థానైప్రవర్తయత్యవనివతిరివాపాధూనాంభయముదీరయన్నటఃపరితతశాపాత్రై
స్త్రస్త్రత్రకమలకొశాంజలిభిరుపపృతాహణః॥౭౦॥ అథహభగవం ప్రవవరణనినయగళంప్రభువ
సగురుభిరభివందితమహమయారేయామయజుహు-మఉపసరామీతి॥౭౧॥ శ్రీసూతిః ॥ ఏవంస్త్రుతిస్సభ
గవాన్వాజిదూపధరోరవిః॥యజాంవ్యయాతయామానిమునయేదాత్మప్రసాదితి॥౭౨॥ యజుభిఃరకరో
చ్ఛాఖాదశపంచశత్రైర్విభుః॥ జగృహుర్వాజసస్వప్తైఃకాన్యమాధ్యందినాదయః॥౭౩॥ జైమినేసానుగ
స్యాసీత్సుమంతు ప్రసయోమునైసుకర్తృత్తుతస్తాభ్యామేతైకాంప్రాహసంహితామ్॥౭౪॥ సుకర్తా
చాపితచ్ఛిష్యస్సానువేదధరోమహా॥ సహస్రంసంహితాభేదంచక్రేసామ్నాంతతస్తుగమ్ ॥ ౭౫ ॥
హిరణ్యవాభఃకాసల్యఃపాష్పింజిత్ససుకర్తృణః॥ శిష్యోజగృహతుశ్చాన్యతవన్ద్యోబ్రహ్మపత్నిః॥౭౬॥
ఉదీచ్యాస్సనుగాశ్శిష్యోఆసస్పంచశతానివై॥ పాష్పింజ్యావంత్యయోశ్చాపితాంశోదీచ్యాన్ప్రచక్షు
తి ॥ ౭౭ ॥ లోకాక్షిలాంకలఃకుల్యః కుసీదఃకుక్షిరేవచ॥ పాష్పింజశిష్యోజగృహుస్సంహితానాంశ
తంతేతమ్ ॥ ౭౮ ॥ కృతోహిరణ్యవాభస్యచతుర్వింశతిసంహితాః॥ శిష్యోఽచన్వశిష్యభ్యశ్శేషా
ఆవంత్యఆత్మవా ॥ ౭౯ ॥

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశసంధ్యాయః - షష్ఠోధ్యాయః.

కేసరేభ్యఃవాజేనవేగనవాసస్యప్తైఃత్యక్తైఃశౌఖాః- వాజసనేయసంజ్ఞాప్తైః శౌఖాఇతివా॥ ౭౩ ॥ సామశౌఖావిభా
గమాహ॥ జైమినేరితి॥తత్పుతఃసుమంతుసుతః- తాభ్యాంపుత్రపాత్రాభ్యాం- క్రమేనైతైకాంప్రాహ॥౭౪॥ సుక
మేతి॥తచ్ఛిష్యఃజైమినేశిష్యః-మహానతిమేధావీ-సహస్రంసంహితాఃపంచభేదంచక్రేసామ్నాం- నింసంహితా
భేదం-తతస్తదనంతరం॥౭౫॥హిరణ్యవాభఇతి॥సుకర్మణఃశిష్యో-పఃకాసల్యోహిరణ్యవాభః- పాష్పింజిర్నమాపరః
తాజగృహతుః-ఆవంత్యత్సన్యఃగన్ద్యవశిష్యః-సోపిజగ్రహ॥౭౬॥ఉదీచ్యాఇతి-పాష్పింజ్యావంత్యయోరపి- చకాగా
ద్ధిరణ్యవాభస్యాపి-పంచశతానిశిష్యోఆస- తెతావశిఃశౌఖాఃయథాయథంజగృహుః- తానుదీచ్యాసంతఃకాలఃకాం
శ్చితాన్ప్రాభ్యాంశ్చప్రచక్షుతఇత్యర్థః-యథోక్తంవైష్ణవే॥ఉదీచ్యాస్సనుగాశ్శిష్యోప్రస్థవంచతంతస్తృతాః॥ హిర
ణ్యవాభానావత్యస్సంహితాన్ద్యోజ్ఞోజ్ఞమైః॥గృహీతాస్తేపిచాచ్యంతేపండితైఃప్రావ్యసామాగాఇతి॥౭౭॥ పునరప్యే
తేషాంప్రయాణాంసుకర్తృశిష్యోణాంశిష్యంతరైశ్శౌఖాబాహుళ్యందర్శయతిద్వాభ్యాం॥లోకాక్షిరితి॥౭౮॥ కృగి
తి॥కృతోనామహిరణ్యవాభస్యశిష్యః-స్వశిష్యభ్యఃఽచే-శేషాలన్యాలపియాఃప్రసిద్ధాశ్శౌఖాస్తాః-ఆవంత్యఃస్వశిష్య
భ్యఃఽచఇతి॥౭౯॥ ఇతిభావాదహదీపికాయాం - షష్ఠాధ్యాయవ్యాఖ్యా

శ్లో॥ సప్తమేధవః పుస్తాకః పురాణం సైవ బ్రహ్మణాదీనఫలం భాగవతశ్చరీతః ॥ క్రమపాత్రమథవః వెదవి
భాగమాహుః అథర్వవిదితి ॥ శిష్యంకాంతానామోసంస్వకాంస్సుకీయాంసంహితాంసోపశిష్యోపితాం ద్వేధావిభజ్య-త
దుక్తంవైష్ణవేశ్లో॥ అథర్వవేదంసమనస్సునుతురగుతద్యుతిః ॥ శిష్యమధ్యాపయమానుకబంధంసోపతద్విధా ॥ కృత్వా
తువేదదత్తాయతథాపథ్యాదుదత్తవాసతి ॥ ౧ ॥ తత్రవేదదర్శ్యస్వసంహితాంచతుర్థావిభజ్యచతురశ్చాస్యాసధ్యాప
యామాస-పథ్యత్వేతావిభజ్యత్వేతి-సాధానాహుతేలా-యసరితి ॥ ౨ ॥ బ్రతురితి ॥ అంగిరసఃశునఃస్వశిష్యోబ్రతుః
సైంధవాయనశ్చ-తమక్తంశ్లో ॥ శునకప్రద్యధాకృత్వాదదావేకాంతుబధీవే ॥ ద్వితీయాంసంహితాంపాశ్చాత్రైం
ధవాయనసంబ్ధినశ్చ-సావశ్యాద్ధ్యా-సైంధవాయనాదీనాంశిష్యాః ॥ ౩ ॥ నక్షత్రోల్పశ్చితి ॥ నక్షత్రకల్పఃకాంతికల్పశ్చే
తాద్వా-తమక్తంశ్లో ॥ నక్షత్రకల్పోవేదానాంసంహితానాంతతేవచ ॥ చతుర్థాస్యాదాంగిరసశ్చ-తికల్పశ్చపంచమ
శ్చితి ॥ నక్షత్రకల్పాదీనాంకతాఞరప్రతీన్నానుభవ్యంతే ॥ ౪ ॥ ౫ ॥ అగ్నియంతేతి ॥ మన్వీతుమఃఖాదితి ప్రథమంవ్యాసఃప
ట్యంసంహితాకృత్వామత్ప్రేరోమహర్షణాయపాశ్చాత-తస్యచమఖాదేకేస్త్రియ్యానశ్చాదయః ॥ ఏత్రకాంసంహి
తామగ్నియంతే-తేషాంషణ్డాంశిష్యోహం-తాస్సర్వాఃసమగ్రీగవా ॥ ౬ ॥ కాశ్యపశ్చితి ॥ రామశిష్యోయశ్చతప్రణఃఏవంచ
త్యావోవయంమూలసంహితాశ్చగన్ధనెనతతస్సంహితాబాహుళ్యంసూచితం ॥ ౭ ॥ శుకవరీక్షిత్సంవాదేబ్రహ్మపితవపిపు
రాణబ్రహ్మణంతద్వేదకథనాయదశకాయతి ॥ పురాణేతి ॥ ౮ ॥ సగఃశ్చితి ॥ అస్యవిశ్వస్యశ్లో ॥ అత్రస్యోపగ్రహ్యస్థానంసోపగ

సూత్రం ॥ అధర్వవిశ్నుమంత్రశ్చశివ్యసాధ్యపయస్వశామ్ । సంహితాంసోపపథ్యానవేదదశాన్య
చోక్తవాః॥౧॥ శౌలూఽయస్త్రిబ్రహ్మబుధోదోషఃపిష్పలాయనః । వేదదశానశిష్యాస్తేపథ్యశిష్యాన
భౌశ్వణుః । కుముదశ్శునకోబ్రహ్మజాబాలిశ్చాప్యధర్వపత్ ॥౨॥ బభ్రుశ్శిష్యోథాంగిరసస్సైన్ధవాయ
నపవచ । అధీయేతాంసంహితేద్యసావణ్యావ్యాప్తధాపరే ॥౩॥ సత్తత్రకల్పశ్శాంతశ్చకాశ్యపాంగిర
సాదయః । ఏతేచాధర్వణాచార్యాశ్వణుపారాణికాన్తుసే ॥౪॥ త్రయ్యారుణిఃకశ్యపశ్చసావణీరకృత
ప్రణః । వైశంపాయనహరీతౌషడైవచారాణికాశ్చమే ॥౫॥ అధీయంతవ్యాసశిష్యాశ్చసహితాంమత్పిత
ముఖాత్ । ఏతేకామహమేతేహాంశిష్యస్సర్వాస్సమధ్యగామ్ ॥౬॥ కాశ్యపాహంచసావణీరామశిష్య
కృతప్రణః । అధీమహవ్యాసపుత్రాద్విప్రస్త్రీమూలసంహితామ్ ॥౭॥ పురాధలక్షణంబ్రహ్మబ్రహ్మ
షిఃభినిరూపితమ్ । శ్వణువ్యబుద్ధిమాత్రైత్యవేదశాస్త్రీసుసారణః ॥౮॥ సగోప్యస్థునిసగశ్శవృత్తి
రత్యంతరాణీచ । వంశోవంశానుచరితంసంస్థాహేతురపాత్రయః ॥౯॥ దశభిలక్షణైర్వ్యక్తంపురాణంత
ద్విదోవిమః । క్వచిత్సంచవిధంబ్రహ్మత్వచాదల్పవ్యవస్థయా ॥౧౦॥ అవ్యాకృతగుణతోభాన్తహతస్త్రివృ
తోహమః । ధూతసూక్ష్మేంద్రియాథానాంసంభవస్సగః । ఉచ్యతే ॥౧౧॥ పురుషసుగృహీతానామేత
హంచాసనానుయః । విసగోయంసమాహరోబీజాద్భిజంచరాచరమ్ ॥౧౨॥ వృత్తిభూతానిభూతా

మూతయః॥ చ స్వంతరేశానుకథానిరోహముక్తిరాశ్రయః॥ ఇత్యంశోక్తే స్థానపాదశేషప్రతియశ్చాఖ్యామయ్యతే అంతరాశిమన్వంతరాశి-వంశో-వంశానుచరితమతిచక్షుశానుకథాః-సంస్థానిరోధః-అనేనైవాత్యంతిశిలయూహాముక్తిరప్యక్తా-హేతుశ్చైవజీవాశ్రయవాసనాశబ్దవాచ్యాః ఊతయోగ్యసీతాః॥ ౯॥ దశభిరేతదశభిరేతే లక్షణై లక్షణేషు రేతైకాదుక్తం-మహాపురాణంబిమః-కృచిత్రంచవిధంశ్చ॥ సర్వశ్చప్రతిసర్వశ్చపంచమన్వంతరాశిచపంశానుచరితంచేతి పురాణంపంచలక్షణమితి॥ పురాణంమహత్ అల్పంచేతివ్యసయా - యత్రిదశాపిలక్షణానివృద్ధకనియావ్యంతే-తన్నహాపురాణం-యత్రేత్యన్వేషంపంచస్వేవాంతభావస్యవివక్షా-తదల్పమితివ్యవస్థయేత్యర్థః॥ ౧౦॥ సగౌణదిలక్షణానివాచ్యే॥ అవ్యాకృతేతి॥ ప్రధానస్యగుణానాంకౌభాత్ - యోమహాంతస్సాత్ యస్త్రివృతహంకారస్తస్మాద్భూతమాత్రాణాంసూక్ష్మాణాంశ్చంద్రియాణాంచతదభావాంస్థూలానాం తద్దేవతానాంచసంభవసంగః కారణస్పష్టః సగౌణార్థః-ఉచ్యతేఇత్యస్యైవాధాపేక్షమస్త్రాప్యనుషంగః॥ ౧౧॥ విసగౌణవాచ్యే॥ పురుషేతి॥ పురుషేశ్వరణానుగృహీతానాంపితేమంనువాదీశాం-పూర్వకమవాసనాప్రధానోయంసమాహారః కార్యభూతశ్చరాచరప్రాణిహాహావీజాద్భిజువప్రవాహాపనోవిసగౌణఉచ్యతేఇత్యర్థః॥ ౧౨॥ వృత్తిరితి॥ చరాణాం భూతానాంసామాన్యతోచరాశిచకారాచ్చరాశిచ-కామాద్యుక్తిః-తత్రత్రు-సృణాంస్వేనభావేనకామాయోగదశ

యాపి నాయానియతావృత్తిర్జీవికాకృతా-సావృత్తిరువ్యతభిత్త్యర్థమేవైతి-అన్యథా-ప్రత్యక్షే దేవేషుయేతివ్యతావ
తారాస్తేమామీహలీలా-సావిశ్వస్వరత్నోచ్యతభిత్త్యర్థః-యైరవతా-రీతిసమాసాన్ని-స్వకథంచిత్రంబంధః-ప్రయో
ద్వియోదైత్యాః॥౧౮॥మన్వంతరమితి॥మద్విధంమన్వంగరమువ్యతే-షడ్విధత్వమేవాహ-మనరితి-మన్వాదయఃపడతేవ
గ్రాఃస్వసాక్షికారేణయత్రప్రవర్తంతే-తన్నన్వంతరమిత్యర్థః॥౧౯॥వంశమాహ॥ రాజ్ఞామతిబ్రహ్మణస్సకాశాత్ ప్ర
సూతిర్వహంశుద్ధానామిత్యర్థః-తేహమన్వయోవంశః-తేహంవృత్తం-యేచవంశధరాస్తేహంచవృత్తం-వంశానుచరిత
మువ్యతేవంశ్యానుచరితమితి-సాతేవంశేభవావంశ్యాస్తేహంవృత్తిమిత్యర్థః॥౨౦॥నైమిత్తికైతి॥అస్యవిశ్వస్వభావతో
మాయాతోనిష్పన్నస్య-యద్వామాయాతోయశ్చతుర్విధోలయైతి॥౨౧॥హేతురీతి॥ అస్యజగతఃసర్వాదేహోఽను
ర్నిమిత్తంజీవఃసోత్ర హేతురుచ్యతభిత్త్యర్థః-తస్యఃపిత్తతామాహ-అవిద్యయాకర్మకారకఃతర్కకర్తా-జీవాన్యప్తప్రయ
త్తత్వాద్విశ్వవిసర్గాదేసశుతత్ర హేతురీతివ్యతభిత్త్యర్థః-నన్వనుశయ్యానిమిత్తిమితికేతత్-అవ్యాకృతమివ్యవరే-తత్రా
హ-యమితి-చైతన్యప్రాధాన్యే-నానుశయినం-ఉపాధిప్రాధాన్యవివక్షయా-అవ్యాకృతం॥౨౨॥అపాశ్రయమాహ॥
వ్యతిరేకతి॥ జాగ్రదాదృష్టవస్థానుజీవతయావతాంతభిత్త్యర్థమేవైతి-తస్మాద్విశ్వత్రైవిధ్యే-ప్రాజ్ఞాస్తేషుమాయానుయేషు

నాంచరాణామవరాణాచకృతాస్తేనస్యజాంతత్రకామాచ్యోదనయాపివా॥ ౧౩॥ రత్నామృతావతా
రేహావిశ్వస్వానుయుగుయుగైతిర్యజ్జ్యోతిర్హిదేవేషుహన్యంతేయైస్త్రయ్యాద్విషః॥౧౪॥మన్వంతరం
నునురేవానునుపుత్రాస్సరేశ్వరః॥ఋషయోంశావతారశ్చహరేషడ్విధమువ్యతే॥౧౫॥ రాజ్ఞాంబ్ర
హ్మప్రసూతీనాంవంశస్త్రైకాలికోన్వయః॥ వంశానుచరితం-తేహంవృత్తం-వంశధరాశ్చయే॥ ౧౬॥నై

మిత్తికః-సాకృతికానిత్యత్యంతికోలయః॥ సంస్థేతికవిభిఃపాక్రితావత్తుద్ధాస్యస్వభావతః॥౧౭॥ హేతు
జీవోన్యసర్గాదేరవిద్యాః-మకారకః-యంచానుశయినం-పాశ్రయరవ్యాకృతముతావరే॥౧౮॥వ్యతి
రేకాన్వయోన్యజాగ్రన్యస్వప్నసృష్టిషు-మాయామయేషుతద్భ్రష్మాజీవవృత్తిషు-పాశ్రయః॥
౧౯॥పదార్థేషుయథావ్యవస్థానా-త్రయంసన్యాత్రయావనానుస-బీజాదిపంచతాంతానుహ్యవస్థానుయతాయ
తమ్॥౨౦॥విరమేతయదాదిత్రంహిత్యావృత్తిత్రయంస్వయమ్॥యోగేనవాతదాత్మానంవేదేహయా
నివర్తతే॥౨౧॥ఏవంబ్రహ్మణలక్ష్మ్యానిపురావదః॥ మునయోష్టాదశపాశ్రయః॥ఋషిభాగవతాం
తిత్॥ ౨౨॥ బ్రాహ్మంపార్శ్వంవైష్ణవంచశైవం-వైంగంచగారుడమ్॥ వారదీయంభాగవతమాగ్నేయం
పార్శ్వందశంజ్ఞిగమ్॥౨౩॥ భవిష్యద్భ్రష్మాకైవర్తంమారగం-దేయంసవామనమ్॥ వారాహమాత్యస్య
కొమాణిబ్రహ్మేంద్రాఖ్యమితివ్రవత్॥౨౪॥బ్రహ్మన్నేతిప్రమాఖ్యాతంశాఖాప్రణయనంమునేఃశిష్యా
ణాంచప్రశిష్యాణాంబ్రహ్మతేజోవివర్ధనమ్॥ ౨౫॥

ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశోధ్యాయః - సప్తమోధ్యాయః.

సాక్షితయాఅన్వయః-సమాధ్యాదావన్యతిరేకోయస్య-తద్భ్రష్మాసంసారప్రతీతిబాధయోరధిస్తానావధిభూతమపా
శ్రయత్యత్యత్యత్యర్థః॥౧౯॥ఎతదేవసద్భ్రష్మాంతంప్రవంచయతి॥పదార్థేషితి॥పదార్థేషుఘటాదిషు-ప్రవ్యంవృ
దాదియథాయతంతలన్నితంతలయతంచబహిరప్యవస్థానాత్ - రూపనాహుచసన్యాత్రంసతామాత్రంయథా-ఏవంబీ
జంగర్యాధానమాదిర్యాసాం-పంచతాత్రైవేదయాసాంతానుదేహవస్థాను॥శ్లో॥నిషేకగర్భజన్మానిబాల్యకౌమారయా
వనమ్॥వయోమధ్యంజరామృత్యురీత్యవస్థాస్తనోర్నవ॥ఏతానుసవస్వపిఅధిస్తానత్వేనసాక్షిత్వేనచయతముయతంచయ
త్-తదపాశ్రయైతి॥౨౦॥ఏవందశాపిలక్ష్మణానివ్యాఖ్యాయతిదానిం॥శ్లో॥దశమస్యవిశుద్ధ్యర్థంనవానామిహలక్ష్మణం॥
వణాయంతిమహత్తానభియదుక్తంతదాహ॥విరమేతి॥ యదాసర్గాదీనాంమాయానుత్వానుసంధానేనవామ
దేవాదేరవస్యమేవచిత్తంవిరమేత్-ఇహేవానుష్ఠితేనయోగేనవాదేహమాత్యాదివత్ - తదావిత్తేపాఖావాదా
త్మానంవేదతదాచావిద్యానివృత్తేఃకుహాయాఃసంసారయాపాయానివర్తతభిత్త్యర్థః॥౨౧॥పురాణవిభాగప్రస్తావేన
తల్లక్షణాదికంపాశ్రంగికముక్త్యాప్రస్తుతమాహ॥ఏవమితి॥ఏవంవిదైలక్షణే-లక్షణ్యే॥౨౨॥౨౩॥భవిష్యదితి॥ త్రిష
ట్అష్టాదశ॥౨౪॥ఉపసంహరతి॥బ్రహ్మన్నితి॥మునేవ్యాకాసస్య - శిష్యాదీనాంచబ్రహ్మతేజోబ్రహ్మవర్చసం-దద్వివ
ర్ధనంశ్రోత్యాణామితిశేషః॥౨౫॥ ఇతిభావాభాదీపికాయాం - సప్తమోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

అయ

వఃసంభ్రామాయత్ప్రే- మద్దద్విజానాంపక్షిణాంకులై రాకులంవ్యాప్తం॥౧౧॥ వాయురే॥ ఎవంభూతంతదాశ్రమ
 వదంప్రవిష్టస్సౌవామయమలయాలోవవౌప్రససార - ఉత్తంశయన్నుద్దీపయ - తత్రప్రతేషుప్రవేశాన్నాం
 ద్యం-హిమనిర్భూరకణానామాదానాపై ఛత్యం-పుష్పపరిష్వం గాతేసైరభ్యంహోక్తం॥౨౦॥కించ॥ ఉద్వదితఉద్వృచం
 ద్రోయస్త్రితతనిశావక్త్రీంరజసిముఖంయస్త్రితాశ్రవణప్రబలానామాశయఃశ్రేణయోయేషుతైః గుప్యంతివి
 బప్తైఃసంశ్లిష్ట్యంతితిగోపాఃద్రుమాఃలతాశ్చతేహంజాలైఃసమూహైరుపలక్తితఃకుసుమాకరఃవసంతః-అసీత్ అపిబా
 భూవ॥౨౧॥కించ॥ అస్త్వియమానభితిదాశీతవాదిత్రయూధితైఃగాయకాదిసముదాయభిఃగంధవైశాంరస్వీయమానః-త
 థాస్యస్త్రియోపసరసస్తాసాంయూధస్యపతిః-అత్యైచాపశ్చమృతేనసఃప్రరశ్శతత్రాద్యశ్శత॥౨౨॥హుత్వేతి॥దురా
 ధవంఅభిభవతిమతశ్శక్యం॥౨౩॥౨౪॥సందధతి॥శోషణమోహనసందీపనతాపనోన్నాదనాఖ్యానిపంచమఖానాస్యత
 దస్త్రం-సందధే-తదైవ-సుధుర్వసంతః-రజస్తోకశ్చపుంస్త్యమార్షం-అన్యేచేంద్రభృత్యాః-తస్యమనోవ్యకంపయ॥

మద్దక్షిణకులాలమ్॥౧౧॥ వాయుఃప్రవిష్టతదాయ
 హిమనిర్భూరశీకరాశ్రమమోభిఃపరిష్వక్తోవవాపుతంభయఃప్రసరం॥౨౦॥ఉద్వచ్చంద్రనిశావక్త్రీః
 ప్రవాళప్రబలాభిఃగోపద్రుమలతాజాలైస్త్రాసీతుగుమాకరః॥౨౧॥అస్త్వియమానోగంధవై
 శాంరస్వీతవాదిత్రయూధితైఃఅదృశ్యతాశ్రచాపేషుస్వస్త్రియూధపతిస్త్యసః॥౨౨॥ హుత్వాగ్నింతము
 పాసేనందదృశుశ్శక్రింకరాఃమిలితాతుందురాధవంమూర్తినంతమివాసలమ్॥౨౩॥ సన్వతుస్త్ర
 స్యపురతస్త్రియోవై గాయకాజగుః! మృదంగవీణావణవైర్వాద్యంచక్రర్షమోహరమ్॥౨౪॥సంద
 థేస్త్రంస్తదధమపి కామంపంచముఖంతదా మధుర్షమోరజస్తోకంద్రభృత్యావ్యకంపయ॥౨౫॥శ్రీ
 డంత్యాఃపుంజిశ్శల్కాఃకందుకైస్తనగౌరవాత్ । భృశముద్విగ్నమధ్యానాఃకేశవిప్రంసితస్రజః॥
 ౨౬॥ఇతతత్రోభీచుద్భృష్టేర్వల్లంత్యాఅనుకంపకమ్॥వాయుర్జహరతద్వాసస్సుత్తుంక్రుతితమేఖల
 మ్॥౨౭॥ విసనర్జతదాబాణంమత్వానింస్సజితంస్తరః । సర్వంతత్రాభవన్త్యేషుమక్షేత్రస్యయథోద్య
 మః॥౨౮॥తత్తత్తమపకుర్వంతోమునేస్తతేజసామునైదవ్యామానానవప్యతుఃప్రబోధ్యాహిమివార్భకాః॥
 ౨౯॥ సత్తంద్రానుచలైర్బ్రహ్మభగ్నితౌపివహామనిః । యన్నాగాదహమోభావంసతద్విప్రీంమ
 హతుసీ॥౩౦॥ దృష్టేనైజైజసంకామంసగణంభగవాన్సరాత్ । శుక్రిత్వానుభావంబ్రహ్మదైర్వి
 ప్రయంసమగోసృరం॥౩౧॥ తస్యైవంయుంజతస్త్వీతంతపస్వాధ్యాయసంయమైః! అనుగ్రహయా
 విరాసేన్నరనారాయణోహరిః॥౩౨॥తాశుక్లకృష్ణానవకంజలోచనాచతుర్ముఖౌరౌరభవల్లలాంబరౌ
 పవిత్రపాణీఉపవీతకంత్రిస్సగ్గమండలుండండమృజంచవైణవం॥౩౩॥ పక్షాత్తుమాలాముతజంతు
 మాజ్జనంవెదంచసాక్షాదైవపవహాపిశౌ । తపంతిత్తిద్వర్గపితంగరోదపాశ్రింశూదధానౌ విబుధర్ష
 భాన్వితౌ॥౩౪॥తావైభగవతోహుషేంరనారాయణావృషీ । వీర్యోథ్థాయాదరేణోద్వైర్ననామాం
 గేనదండవత్॥౩౫॥ సతత్యందర్శనానందోర్వతాశ్చేంద్రియాశయః । మృష్టరోమాశుక్రిపూర్ణాత్
 ససేహేతాపుదీక్షితుం॥౩౬॥ ఉక్తాయప్రాణైఃప్రహృద్యైశ్చకాగ్నిపక్షివ । నమోనవాభిశా

౨౫॥కించ॥శ్రీడంత్యాః॥౨౬॥ఇతతత్రోభీచుద్భృష్టేర్వల్లంత్యాఅనుకంపకమ్॥వాయుర్జహరతద్వాసస్సుత్తుం
 వాసోజహరం॥౨౭॥విసనర్జతే
 సర్వంతత్రాభవన్త్యేషుమక్షేత్రస్యయథోద్యమః॥౨౮॥తత్తత్తమపకుర్వంతోమునేస్తతేజసామునైదవ్యామానానవ
 వప్యతుఃప్రబోధ్యాహిమివార్భకాః॥౨౯॥ సత్తంద్రానుచలైర్బ్రహ్మభగ్నితౌపివహామనిః । యన్నాగాదహమోభావంసతద్విప్రీంమ
 హతుసీ॥౩౦॥ దృష్టేనైజైజసంకామంసగణంభగవాన్సరాత్ । శుక్రిత్వానుభావంబ్రహ్మదైర్విప్రయంసమగోసృరం॥౩౧॥
 తస్యైవంయుంజతస్త్వీతంతపస్వాధ్యాయసంయమైః! అనుగ్రహయావిరాసేన్నరనారాయణోహరిః॥౩౨॥
 తాశుక్లకృష్ణానవకంజలోచనాచతుర్ముఖౌరౌరభవల్లలాంబరౌపవిత్రపాణీఉపవీతకంత్రిస్సగ్గమండలుండండమృజంచ
 వైణవం॥౩౩॥ పక్షాత్తుమాలాముతజంతుమాజ్జనంవెదంచసాక్షాదైవపవహాపిశౌ । తపంతిత్తిద్వర్గపితంగరోదపాశ్రింశూద
 ధానౌ విబుధర్షభాన్వితౌ॥౩౪॥తావైభగవతోహుషేంరనారాయణావృషీ । వీర్యోథ్థాయాదరేణోద్వైర్ననామాంగేనదండవత్॥౩౫॥
 సతత్యందర్శనానందోర్వతాశ్చేంద్రియాశయః । మృష్టరోమాశుక్రిపూర్ణాత్ససేహేతాపుదీక్షితుం॥౩౬॥ ఉక్తాయప్రా
 ణైఃప్రహృద్యైశ్చకాగ్నిపక్షివ । నమోనవాభిశా

ర్షనరూపం హంత్రియమనాం సయస్యసః. ౧౩౯౩౩౬|| ఉక్తా యేతి|| అగ్నిషా అలింగయన్తి వ|| ౩౭|| రయో
 యోక్తి ప్రయోగం జ్యోతిషా ప్రత్యక్షం అహః... ఘోషా|| ౩౮|| సుఖమితి|| పాదాభ్యాం పాదావానమ్య-గరిష్టాపూ
 న్ను. భూప్రతి|| ౩౯|| అంతర్యామిని ప్రస్తావన ప్రాశాది ప్రవర్తకత్వాదాత్మనః స్తుతావస్థాంత్ర్యం వశ్యత్వాహ|| ౪౦||
 మహాహవిభో-తవత్వాం-కిమహం వగ్గ యోగం ప్రేమి-యద్యేన త్వయో వడిదీరగః ప్రేరితః- అనుః ప్రాణః-సంస్పృంద తే
 త్రవర్తతే-తమనుచ వాగాదయః స్పృందంతి-అత్ర హేతుః వై-అస్వయవ్యతిరేకాభ్యాం శ్రీతస్య శ్రీమిత్యాదిత్రు
 తిభిశ్చ పితృన్ సేవ్యమితి భావః-న కేవలం పాక్యతా నాంతినుభృతాం-కింతు-అజశర్వయోశ్చ- అగఃస్వస్వమనాపితి-
 వ-ఎవం యద్యపి న్యదిపి స్యాపి స్యాతం త్రియం - అథాపి దారుయం త్రివత్స్వప్రవర్తతే రపి వాగాదిభి భావతాం
 పుంసాం- త్వంభావం భురాత్మగృహం- నకుపి త్రాదివద్దేవామాత్రిబంధుః - అహాకృపాళు తాతవ్యేభావః||
 రం || ననుకథనావాఽప్రాణి-ప్రవర్తకా- ధర్మపుత్ర త్యాదావయోరిశ్చెన్నక స్యాపి పుత్ర ఇత్యాహ|| మూర్తీ
 ఇతి|| హేభగవా - భగవం ప్రవత్స మే మూర్తీ - త్రిలోక్యాః యేనాయ పాలనాయ - తావదిరమాయ చదుఃఖివృ
 త్త్య- మృత్యుజిత్యై మాయాయ - నకుత్స్వంక స్యాపి పుత్ర ఇతి భావః. అత్ర దృష్టాంతే యథేదం విశ్వమనుకులనాన్య
 స్తనూక్త్యైర్దీర్ఘత్యకూర్వాదిలక్షణాః- నానాఅనేక ప్రకారాః విభిషి- తద్వత్ - నతేవలం పాలనాదిమాత్రింతవ
 కిమకీంతు- సృష్టిప్రయాపి త్యాహ- సృష్టేతి-తతాన్యవ్యసరపేక్ష తేద్దృష్టాంతే డోణా నాభిరేతి|| ౪౧ || య
 స్మాదేవం భూత స్వంతస్మా ద్దివాంఘ్రిమూలం భజామి త్యాహ|| తస్యేతి తస్యా వితుః పాలకస్య - స్థావరజంగమా
 నౌబధాపేగర్హదాక్షరః|| ౪౨|| రయో రాసనమాసీయ పాదయోరవిజ్యుచ|| అహః శానాన లేపనభూప
 నా లై ర్యరపూజయత్|| ౪౩|| సుఖమాసనమాసీనా ప్రపాదాభిముఖో మునిః పునరానన్యపాదాభ్యాం
 రిష్టాపిదమబ్రవీత్|| ౪౪|| మారగం డేయః|| కింవణయేతవవిభోయదుదీరితో సుస్సంస్పృంద తేగమనువా
 జ్యశంత్రియాశి|| స్పృందంతే వైరినుభృతామజశర్వయోశ్చ స్వస్యావృథాపిభజతామసి భావబంధుః||
 రం|| మూర్తీ-ఇమే భగవతో భగవం (త్రి)లోక్యాః యేనాయ తావదిరమాయ చమృత్యుజిత్యై నానావిభ
 వ్య-వితుమస్య రమార్యభేదం సృష్ట్యా పునర్వ్రాసన సర్వమివోణా నాభిః|| ౪౫|| తస్యా వితుస్థూరచరేతి
 రంఘ్రిమూలం యథ్నం నకర్మ గుణకాలరజస్వినృశంతి | యదై వప్రవంఠివనంతి యజంత్యభిక్షుఽధ్యా
 యంతి వెదహృదయామునయస్తదాప్త్యై|| ౪౬ || నాన్యంతివాంఘ్రివనయాదవవగమూర్తేః యే
 నంజనస్యవరితోభిమృతశచిత్తః| బ్రహ్మవిభేద్యలమతోద్విపరాధాధిస్త్వకాలస్య తేకిమరగత్రాత
 భాతికానామ్|| ౪౭|| తదై వభజాన్యరేధియస్తవపాదమూలం హి త్వేదమాత్మభావమాత్మగురోః పరస్య
 దేహాన్యపాథకమనదంత్యసభిజ్ఞమాత్రింవిందేతతహి-సతుసర్వసంసిద్ధామ్|| ౪౮|| సత్త్వం రజస్త
 నానిాశ్వరస్య- అంఘ్రిమూలం భజామితి శ్రీత్యయోగోకేనానుషంగః- కథంభూతమంఘ్రిమూలం-యథ్నం యత్రస్సి
 తం- కమఃగుణకాలానాం రజఃమలం- అన్యేచ ప్రావృత్తాస్తాపాదయః- నస్పృశంతి-గుజగ్రిహపాతః-యన్తి-వేదా
 మృదయేయేషాం తేవేదతాత్పర్యపివోమునయః-యదేవస్తువంతి- నతరాంసమంతి- తత్సాన్త్రీయయేవః స్తవనాదీగు
 ర్వంతి|| ౪౯|| తతోన్యః పురుషో నాస్తి త్యాహ|| నాన్యమితి|| తవఅఽఘ్రివనయాత్ శ్రీమద్వరణప్రాప్తేః - అన్యం
 యేమం నవిద్యః- వరితః సర్వేషు విలోకేషు భీర్యస్య రస్యజనస్య- తదేవాహ- ద్విపరాధాంధిస్త్వం స్థానం యస్యసః-బ్ర
 హ్మసి- తేకాలస్యత్యద్భూతిజ్యంభరూపాత్ కాలాదలంబిభేతి- అతఃకిముచక్తవ్యం తేనైవ బ్రహ్మణాకృతానాంభా
 తికానాం ప్రాణినాంభయమితి|| ౫౦|| యస్మాదేవం-గదితి|| తత్త్వాత్త్వవపాదమూలమేవభజామి - కథంభూగిన్య-
 ఋతధియః సత్యజ్ఞానస్యరూపస్య- యద్వా- ఋతాసత్యాధీర్యస్యయస్త్విన్యాతస్య - అత్తిగురోజీవనయః-తుః-
 అతఃకారణాత్పరస్యకిన్యత్వా- అత్తధనింస్వాత్సవారకం- అపాథాంచనిష్ఠం- అసచ్ఛతుచ్ఛం- అంత్యంచశ్వ
 త్తదందేహగేహకంహత్యాదేహాదిభజనంస్యత్వా- అసచ్ఛేతకథంప్రతీయతేతతాన్త్రీహ- అభిజ్ఞమాత్రింసహస్యం
 తమసత్ కింత్యాత్మమాత్రింతతతఃప్రకృష్టిత్యభావః - నన్యవపాదయభవతుమధ్యజనంభూంతిరాధాంత్యస్యభజనం
 కార్యమేవతతాహ- తహి-యదిత్యాంభజతి పురుషః- తహి-త్వత్త్వపపరస్వం మనీషితమథాంవిందేతేతి|| ౫౧||
 నను బ్రహ్మరూప్రపిమమైవమూర్తీ- అతోమామైవకిమత్యత్యంతమాత్రియసి-తతాన్త్రీహ-సత్త్వమితి|| యదపి ను

పితవై వమాయయాకృతాః - ఏతాః లీలాత్వయైవ వృతాః తథాహింవాన్ ద్విమయీనైవ ప్రశాంత్యైః శంకదాశ్రమ
 న కేవలం ప్రశాంత్యైవ భావమా ప్రచుర్యభజనేకింత్యనివంచకించదన్యక్త గన్తభవేదీత్యాహ-వ్యసనే॥౪౫॥ త
 చారేణ ప్రథమతి॥ తస్మాదితి॥ హేభగవత్-తవ శుద్ధాంతసుం శ్రీనాటయణాఖ్యాం-అథ తావకానాం చ శుద్ధాంతసు
 ఖ్యాం-యద్యత్సాత్-సా ద్విత్తాః-స ద్విత్త మేవపురుషస్యాధీశ్వరస్యరూపముశంతిసన్యం తే-న త్వన్యత్ రజస్తనశ్చేద్యం
 ప్రహేతుః-యతః సత్వాత్-లోకో వై ఘంటాఖ్యః-లోక శ్వేతస్యవృత్తభయంచభోగేనత్యవ్యాప్తిసుఖంచ॥౪౬॥ అతస్తం
 ప్రణమతి॥ తస్మాత్తతి॥ హంసాయశుద్ధాయసంయతగ రేణయమితవాచే-అథచ-నిగమేశ్వరాయవేదమార్గప్రవర్తకాయ॥
 ౪౭॥ వేదార్థసంప్రదాయప్రవర్తనేహేతుత్వంవదత్-స్తేతి॥ యమితి॥ కవతేంద్రియమగైః భ్రాంతిః-విక్షిప్తబుద్ధిఃపు
 మా-స్వేంద్రియాదిషుభయంత్యైవసంభవమి-యంత్యాంనవేద-దృక్పథేషుబయేషు-బుద్ధివిక్షేపేహేతుః-తస్మా
 యయాతస్యోగవై వమాయయా-ఆవృతానాన్తస్మాదస్థానాతిర్యస్య-సఙ్కసాపి-ఆద్యపవూర్వచ-జ్ఞాతైవ-అఖలగురోప్రవ
 త్యన్వృత్తితంవేదమువసాద్యప్రాప్య-తంత్యాంసాక్షాద్యేన॥౪౮॥ వెదస్తవతద్జ్ఞానమిత్యుపపాదయన్ప్రణమతి॥ య
 దితి॥ యస్యగివదర్శనంఘామేభవతి-కళంభూతం-ఆత్మనప్రవహః-ప్రకాశః-సద్వప్రకాశకం-అన్యథామజ్జేయతా

మిత్యతశచాత్మబంధాన్తాయాకృతాన్ధినితలయోద్భవహేతుశ్చ॥ లీలాధృతాయదపిసద్విమయీం
 ప్రశాంత్యైవాన్యేన్యశాంవ్యసనమోహాభియత్సయాభ్యామ్॥౪౫॥ తస్మాత్తవేహభగవన్నథతావకా
 నాంశుద్ధాంతసుంచదయతాంతుతలాభజంతి॥ యత్యాన్త్యైవపురుషరూపముశంతిసద్వంబోకోయతా
 భయముతాన్తసుఖంసచాన్యత్॥౪౬॥ తస్మైనమోభగవతేపురుషాయభూష్మవిశ్వయవిశ్వగురవేవర

దేవతాయై॥ నారాయణాయయుషయేవనరోద్దమాయహంసాయసంయతగ రేణగమేశ్వరాయ॥౪౭॥
 యంవై నవేదవిశ్వాక్షవదైభ్రామధీస్సంతంస్స కెవ్వసుషుహృద్యపిన్యక్వథేషు॥ తస్మాయయావృతసు
 తిస్సుఉవేదసాక్షోదాద్యప్రమాఖలగురోరువసాద్యవేదమ్॥౪౮॥ యదర్శనంనిగమిత్యరహఃప్రకాశంసు
 హ్యంతియత్రకవయోజవరాయతంతిః | తంసర్వవాదవిషయప్రణయాపశీలం వంచేనుహేపురుష మా
 త్మనిగూఢభోధమ్॥౪౯॥ ఇతి శ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశస్కంధే - అష్టమోఽధ్యాయః*****
 శ్రీసూతః॥ సంస్తుతోభగవాన్ధంమారగండేయేనగీనుతా | నారాయణోనరసఖఃప్రీతఃపాహిభ్య
 గూర్వహ॥౧॥ శ్రీభగవాన్॥ భోభోబ్రహ్మషివర్యస్వంసద్ధాత్మసమాధినా | మయిభక్త్యానపాయ
 న్యాసపాస్యాద్యాయసంయమైః॥ ౨॥ వయఃతేపరితుష్టాత్సేనత్వద్భ్రష్టప్రతవర్యయా | వరంప్ర
 తీచ్ఛభక్త్రంతేవరదేశాదభీప్రీతమ్॥౩॥ మారగండేయః॥ జితంతేదేవదేవేతప్రవన్నార్తిహరాయ్య
 తః | వరేణైతావతాలంమోయద్భవాన్సమదృశ్యత॥౪॥ వాంఛంగీజాదయోయస్యశ్రీమత్పదాబ్జద
 ర్శనమ్ | మనసామోగపత్వేనసభవామైక్షిగోచరం॥౫॥ అధాప్యంబుజవతాగ్రీకుపుష్పాన్లోకశిఖావళే
 ప్రత్యైమామూంయయాలోకస్సపాలోవేదసద్భదామ్॥౬॥ శ్రీసూతః॥ ఇతిడితోర్విరతామమృషిణా

మాహ-అజవరాః బ్రహ్మముఖ్యాఃకవయోపి-సాంఖ్యయోగాదిభిర్యతమానాః-యత్రస్వయ-స్వయంముహ్యంతి- కుత
 ఇత్యగితా - సర్వేహంసాంఖ్యాందివాదానాంయేవిషయాఃభేదాయస్తేహంప్రతిరూపంతేదమసారీశీలంస్వభావో
 యస్యతః-కుగః-ఆన్మినాదేవోదిసంఘాతేననిగూఢాబోధోయస్యతం-ఏవంఘాతంమహాపురుషంత్యాంవందఇతి॥ ౪౯॥

ఇతిభావాధాదిపికాయాం - అష్టమోఽధ్యాయవ్యాఖ్యా.

గ్లో॥ నవమేభగవన్తాయాదిద్యుర్దేశ్యనంముహుః | మాయాశోర్యయాభౌచమునెర్నిర్యేతనిగమైః॥ భగవతఃప
 రిణోపపూర్వకంతదపేక్షితేవరదానంకిథయిశుమాహ॥ సంస్తుగితి॥౧॥ భోభోఇతి॥ఆత్మసమాధినాదితైకాశ్రయః॥

౨॥వయమితి॥ వయఃతేపరితుష్టాత్సేనతిటహువచనంసర్వదేహాభిప్రామణ-వరదేశాదిత్యేకవచనంద్యయోరైక్యాభి
 ప్రాయేణ-ప్రతీచ్ఛగృహం॥౩॥జితమితి॥వరేణభగదయతాత్వయాజతం-ఉరగి-బోపిదర్శితుః-మనుతువరాకాంతోనా
 స్తిత్యాహ- వరేణైతి॥౪॥ వాంఛంతి॥యస్యతవ-శ్రీమత్పదాబ్జదర్శనం- అజాదయోబ్రహ్మదయోవాంఛంతి- సభ
 వాన్- మేలక్షిగోచరంజ్ఞాతోస కిమంతిపరంవరేణేత్యర్థః॥౫॥అథేతి॥ ప్రత్యైప్రప్రమిచ్ఛామి - లోకపాలైఃబ్రహ్మ
 ిచ్ఛామి॥అయంబోకోజ్ఞానో-సద్భదాం-సతివస్తునిధిదాంభదంయయావేదేతి॥౬॥ఇతి॥తథాశ్రీమత్సీతీ-సకేశ్వరః-

యస్యతః॥౨౩॥వత్సేతి॥ వత్సగర్భవత్ ఆశువత్ ఆరుణావపాంగానేత్రైశ్చయస్యగం-హృద్యోహాసోయస్త్రితదవలో
 కనంయస్యతం-శ్వానైరెజంగ్యశ్చలంత్యోవళయస్తీర్యక్షిన్నరేఖాస్తాభిఃసంవిగ్నాచంచలాలామాచగంభీరానాభిర్య
 స్త్రితత్-దశవదశ్యశ్చదశసంకాశముదరంయస్యతం॥౨౪॥ చార్వితి॥చారవఃఅంగుళయోయోస్తాభ్యాం ఉన్నీయత
 కృత్య-ధయంతంబంతం॥౨౫॥తదితి॥ హృస్పిన్దంచవిలోచనాంబుజేవహోశ్చన్ద్రానితానియస్యసః - అద్భుతభావః
 త్యాశ్చర్యరూపం తేనశంకితస్సన్నపి-తంప్రప్తుంపురఃప్రసపారసమీపంగతః॥౨౬॥౧ త్రేతి॥ అఃఇదంజగత్ - యథాపు
 రాత్రశయాత్పూర్వం-స్వప్తంవిస్వప్తం-దృష్టౌచ-అతివనిస్తీతస్స- అముహ్యత్॥౨౭॥ కృష్ణశోదర్యనంప్రపంచ
 యతిః॥మితి॥కమభోదిశః-పురాణీకరాంశ్చ-భేటాకమక-గ్రామా-వ్రజాగోకులా-ఆశ్రమాంశ్చవణ్ణాంశ్చ
 తేహంవస్తీశ్చేత్యధః॥౨౮॥మహాంతీతి॥ నానాయగానీకలృంశ్చకల్పయితైర్వాకల్ప్యతఇతితథాసం-కాలంచ-స
 దివపరమార్థమివఅవధాసితం తెనైవ॥౨౯॥౩౦॥తస్మిన్నితి॥వటంచతోకంచవీత్య తస్యప్రేమానుధానుల్యస్తితయైతేనా
 పాంగనీక్షణేననీక్షితస్స॥౩౧॥అథేతి॥అథతంబాలకమథోక్షజంపరివృత్తం-అభ్యయాదిత్యన్వయః-కథంభూతంహృ

ద్యశిసంవిగ్ననిమ్ననాభిదళోదరమ్॥౨౮॥ చార్వంగుళిభ్యాంపాణిభ్యామున్నీయచరణాంబజమ్॥ముఖ
 నికాయవిప్రే-ప్రధయంతంవీక్ష్యవీస్తితః॥౨౯॥ తద్దర్శనాద్వీతపరిశ్రమోముదాహోశ్చన్ద్రాని హృస్పిన్దవి
 లోచనాంబుజః॥ ప్రహృష్టరోమాద్భుతభావశంకితఃప్రప్తుంపురస్తంప్రసపారబాలకమ్॥౨౬॥ తావ
 చ్చిశోర్నిశ్చస్వితేనభాగవసంస్థితశ్చరీరంమశకోయథావిశత్॥తత్రాప్యదోన్యప్రముదిత్యకృత్సన్నశో
 యథాపురాముహ్యదతీవనిస్తీతః॥౨౭॥ ఖంరోదసీభగణానన్రిపాగరాద్విపాగసంపానాకుభస్సు
 రాసురా॥ వనాదేభాగసరితఃపురాకరాభేటావ్రజానాశ్రమవణావృక్షాః॥౨౮॥ మహాం
 తిభూతాన్యథభౌతికాన్యసాకాలంచనానాయగకల్పకల్పనమ్ | యతిగందిదన్యద్యవహరకారణందద
 ర్భవిశ్చంపదివావధాసితమ్॥౨౯॥హిమాలయంపుష్పవహంచతాంసదీనిజాశ్రమంయత్రఋషిస్త్య
 వశ్యత॥ విశ్వంవివశ్యంచ్చసితాచ్ఛిశోర్వైవిహిర్నిరస్తోన్యవతల్లియాజ్ఞా॥౩౦॥ తస్మిన్పృథివ్యాఃకు
 దిప్రయాథంవటంచరిత్యత్రపుటేతయానమ్॥ బాలంచతత్ప్రేమనుధాన్తితేననీక్షితోపాంగనీక్షణేన॥
 ౩౧॥ అథతంబాలకంవీక్ష్య నెత్రాభ్యాంధిష్ఠితంహృది॥ అభ్యయాదితీసంహృష్టఃపరివృత్తమథోక్షజమ్॥
 ౩౨॥ తావత్సభగవాపాతూ ద్యోగాధీశోగుహాశయః | అంతర్దృఢే ఋషేస్తస్య యథేహానీశ
 నిమితా ॥ ౩౩ | తమన్యథ వటోబ్రహ్మ సలిలం లోకసంప్లవః | తిరోధాయితృణాదస్య ప్వా
 శ్రమేపూర్వవత్స్థితః॥౩౪॥ఇతిశ్రీమద్భాగవతే - ద్వాదశస్కంధ - నవమోధ్యాయః-*****
 శ్రీసూతః॥ సవమనుమభూయదంనారాయణవిగమితమ్॥ వై భవంయోగమాయాయాస్తమేవశరణం
 యయా॥౧॥ఋషిః॥ప్రవనోస్త్యంఘ్రిమూలం తెప్రవన్నాభయదంహరే॥ యన్తాయయాపివిబుధా
 ముహ్యంతిజ్ఞానకాశయా॥౨॥ సూతః॥ తమేవంనిభృతాత్మనంవృషేణదివివర్యత॥ రుద్రాణ్యాభగ
 వాగారుద్రోదదశస్వగణావృతః॥౩॥ అథోమాతమృషింవీక్ష్యగిరిశంసనుభావత॥ వశ్యేమంభగవన్వ
 హోనిభృతాత్మేంద్రియాశయః॥౪॥ నిభృతోమిరుపవ్రాతోవాతాపాయేయథాణవః | కుర్వస్యత

ద్యధిష్ఠితం॥౩౨॥తావదితి॥తావత్ పరివృత్తంగలాభాత్పూర్వమేవఋషిస్త్యస్య- అంతర్హితోబహువ-తమద్యమవైఫ
 ల్యేదృష్టాంతః-అనీశోనిరైవఃతేననిర్మితా-కుహాశ్రీయాయథేతి॥౩౩॥గమితి॥తచంశ్చర్మితంభగవంతమనువటః-సలిలం
 లోకసంప్లవశ్చతిరోధాయితంతహితః-సవస్వాశ్రమసవయథాపూర్వస్థితఇతి॥౩౪॥ *****

ఇతిభావాధాదీపికాయాం - నవమోధ్యాయవ్యాఖ్యా.

శ్లో॥దీశమేవఅగణ్యమునెస్తుష్టోవరానదాత్॥తేనసాకమతిప్రీత్యాసమాభావ్యసభాజయః॥౧॥ప్రవనోస్తీతి॥జ్ఞానకా
 శయాజ్ఞానవత్ప్రకాశమానయా-త్యద్భజనంవివాదిత్వాసోపి-యస్యతేనమానయా-జ్ఞానిమోవయమితిహంకారే
 గముహ్యంతిత్వర్థః॥౨॥శ్రీనారాయణవివస్వమాయాదర్శనశ్రాంతంశ్రీశివయాపేణసాంత్వయాయాసతదాహ॥తమి
 ఃభృతాత్మనంసమాహితదిత్యం-రుద్రాణ్యాభవాన్యా॥౩॥అథేతి॥నిభృతానిశ్చలఃఆత్మేంద్రియాశయఃదేహేంద్రి
 ముహ్నాంసయస్యసః॥౪॥శిష్టతేతి॥నిభృతనిశ్చలఃఆమిరుపవప్రాతోవాతాపాయేయథాణవః-సంసిద్ధింభవం-పాతూతుకారుత్రక

శ్రీమద్భాగవతం

టీకరు-యతోభవాన్సిద్ధిః॥౫॥ నెతి॥౮౦॥
మఃసంవాదంకరిష్యామః॥ ౭॥ ఇతి॥ సతాంగతః
యోయోనసః॥ ౧౦॥ అత్తనీతి॥ నకెవలంబహి
సాలికస్తాదేవ-హృదిభాతం-కథంభూతం-త
ఘేరితి॥ శూలాదిభిస్సహాతుమాలోకాదిభా
బహిదార్శనమాహా॥ కిమిదమితి॥ సోనంజనయ
హేతి॥ ప్రాణాకామత్వేవ్యనక్తి-యోనత్వయాజ
మత్తి॥ నమశ్చి వాయునిర్గుణాయసత్త్వాయసత్త్వాదిభి

ప్రం -
శ్చణియస్యతం॥ ౧౧॥ వృ
స్వక్యం॥ ౧౨॥ విప్రయపూర్వకం
య ప్రమితి॥ ౧౩॥ సతానానా॥ ౧౪॥ ౧౫॥ ఆ
న్యస్తా॥ ౧౬॥ గర్భణత్వేనసగుణత్వేనననసగుణోతి॥ న
౩౯॥ ఏవప్రమృతయతి॥ ప్రకృత్యణుభయతీతధాతస్యేననా॥

వససన్తాత్మ సిద్ధింసిద్ధిదోభవాన్॥౫॥ శ్రీః ౧౧ ౩౨ వేద్యత్యాశిషఃకాపిబ్రహ్మనిర్మతమపునః॥
భక్తింపరాంభగవతలబ్ధవాపురుషైవ్యయే॥ స్యశాపిసంపదిష్యామోభవాన్యేతేనసాధునా॥ ఆయం
హిపరమోలాభోన్యశాంసాధుసమాగమః॥ ౭॥ ఇత్యుక్త్వాతమమపేయాయభగవాన్ససతాంగతః॥ ఈ
శానస్సర్వవిద్యానామేశ్వరస్సర్వదేహివామ్॥ ౮॥ యోరాగమనంసాక్షాదీతయోగ్దగదాస్తవో॥ ననే
దగుర్దధీవృత్తిరాన్యనంవిశ్వమేవచ॥ ౯॥ భగవాంస్తదభిజ్ఞాయగిరిశోయోగమాయయా॥ ఆవిశ్లోక్తహా
కాశంవాయుశ్చిత్తమివేశ్వరః॥ ౧౦॥ అత్తన్యపివంప్రాప్తంతటిప్సింగజలాధరమ్॥ త్యగ్రితమప్తభుజం
ప్రాంశుముద్గంగమివభాస్కరమ్॥ ౧౧॥ వ్యాఘ్రోదర్కంబరంశూలధమరిష్టసంచర్తభిః॥ అక్షమాలా
డమరుగకపాలవరశంసహా॥ భిగ్రాహంసహసాభాంతంవిచక్ష్యహృదిపిన్దరిః॥ ౧౨॥ కిమిదంకుతపవే
తిసమాధివరతోమునిః॥ నేత్రేక్షప్రీత్యదదృశేసగణంసోమమాగనమ్॥ ౧౩॥ రుద్రంబ్రలైకకరుంసనా
మశిరసామునిః॥ ౧౪॥ తస్మైసవర్యాంవ్యదధాన్యగణాయసహజామయా॥ స్వాగతాసనపాద్యాఘ్నా
గంధస్రద్ధావదీపకైః॥ ౧౫॥ ఆహవాత్సానుభావేనప్రాణాకామస్యతేవిభోకరవాణికిమీశానయేనేదంసి
వృతంజగత్॥ ౧౬॥ నమశ్చి వాయుశాంతాయసత్త్వాయప్రస్ఫుటాయచ॥ రజోజుషేధఘోరాయన
మస్తుభ్యంతమోజుషే॥ ౧౭॥ శ్రీసూతః॥ ఏవంస్తుతిస్సభగవాన్మహాదేవస్సతాంగతః॥ పరిభుష్టఃప్రస
న్నాత్సప్రహసంస్తమభాషత॥ ౧౮॥ శ్రీభగవాన్॥ వరంవృణోష్వతేకామంవరదేశావయంస్త్రియః॥
అమోఘందర్శనయేహంమతోఽయద్విందతేఽమృతమ్॥ ౧౯॥ బ్రాహ్మణాస్సధవశ్శాంతానిస్సం
గాఘాతవశ్యలాః॥ ఏకాంతభక్తాహ్యస్తాసునివైకాశాసునుదర్శినః॥ ౨౦॥ సలోకాలోకపాలస్తాస్సం
స్తునంత్యర్చంత్యుపాసతే॥ అహంచభగవన్ప్రీహ్యస్వయంచహరిశ్వరః॥ ౨౧॥ నతేనయ్యద్యుతే
జైవభిదామన్వపివత్తతే॥ నాత్మనశ్చవరస్యాపితద్యుష్టాన్వయమిహమహి॥ ౨౨॥ నహ్యంమయానితీధాని
నదేవామృచ్ఛిలామయాః॥ తేపునంతురుకాలేనదర్శనాదేవసాధవః॥ ౨౩॥ (పా॥ నహ్యంమయానితీధా
నదేవాశ్చేతివోజ్ఞాతాః॥ తేపునంతురుకాలేనయాయందర్శనమాస్మరితః॥) బ్రాహ్మణేభ్యోనమస్త్యా
మోయేషుకూపంత్రియోమయమ్॥ విభ్రత్యాత్మసమాధానతవస్సాన్యధ్యాయసంయమైః॥ ౨౪॥ శ్ర
వణాద్దర్శనాద్వాపిమహాపాతకినోపియే॥ శుభ్యేరన్నంత్యజాశ్చాపికిముసంభాషణాదిభిః॥ ౨౫॥ శ్రీసూ
తః॥ ఇతిచంద్రలలామస్యధనుః॥ శుభ్యావబృంహితమ్॥ ఏవోమృతాయనమృషిర్నాత్మవ్యర్థయోః

౧౭॥ ౧౮॥ వరమితి॥ త్రియః బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరాః-యత్తేభ్యః తేవయం॥ ౧౯॥ వరదానాదిసాధవత్ప్రేక్షేవాస్తాభిః
క్రియతే-నర్తనగ్రహః-జగద్వంద్యత్వాద్భవతామితి॥ బ్రాహ్మణోస్తేతి- బ్రాహ్మణాఇతి - యేసాధవఃసదాచారాః-
శాంతాఃమత్సరాదిరహితాః-నిస్సం గాఃనిష్టామాః॥ ౨౦॥ సలోకాభిః॥ నకెవలంబవకంతుఅహంచేత్వాది॥ ౨౧॥ పూజ్య
తమత్వేహేత్వంతరమాహా॥ నెతి॥ అన్వపిఅణుమాస్త్రిమపి-నవత్తతేనవశ్యంతి-తదస్తేత్ - ఎవభూతాఽయమృతా-
శుభుహిభజేమహి॥ ౨౨॥ ౨౩॥ బ్రాహ్మణేభ్యః॥ బ్రాహ్మణేభ్యః బ్రాహ్మణా-అత్మసమాధానందైకాగ్ర్యంతవః
| అలోచనంసాన్యధ్యాయఃఅభ్యయనం-సంయమావాగాదినియమాః-తైః॥ ౨౪॥ కించ॥ శ్రవణాదితి॥ ౨౫॥ ఇతి॥ చంద్రోల్లా
మంభూషణంయస్యతస్య-ధనుఃరథాస్యయంతం-అమృతాస్సదంచకంఠాభ్యాంపిబా-నాత్మవ్యత్ అలమితి నామన్యత

పూర్వముండల త్వేనభు-...

అక్షరస్థానముజాయోగ్యతాంబా

రూపాంభావద్యోదిన్యర్థః॥౧౭॥పూర్వవ.

ర్యాదీషాక్షుణ్యం॥౧౮॥ధర్మమితి॥హేద్యజాః॥౧౯॥శ్రీవాపారః-లిఖ

భజల్-యద్వా-వైకుంఠస్యైవ శేషణం-అకుతోభయంధా మేతి॥౧౯॥త్రివృద్ధితి॥త్రివృ

శ్రీ సువర్ణోనగరు స్వామి త్రిపుతేరగ్రత్యాదిమంత్రలింగాత్ -యజ్ఞంయజ్ఞ రూపపురుషం॥ ౧౫॥

తే. అనపా యనీహ రే శక్తిః-త గ్రహుః సాక్షాద ధృ. స్వస్వరూపస్య విదూర పత్వాది స్యాప్రదభేదా దిన్య.

అం॥విష్వక్సేనభిలింఘ్రమూర్తిఃపాంచరాస్త్రాద్యాగమరూపఃయోగిమాదయోగిప్రసూనఃతే - హరేర్వారపా
 లాఃసందాదయః॥౧౧॥తస్యైవతుప్ర్యూహూపాసనమాహ॥వాసుదేవభిలి॥వాసుదేవాభిజ్ఞఃపురుషఃశ్రీనారాయ

ఊపంధనుశ్చాక్షణంతథాకేర్తమయేషుని॥౧౫॥ఇంద్రియాణిశరానాహురాకూతిరస్యస్యేందనంతన్నా

ప్రభుస్వాధీవ్యక్తిర్నరయార్థక్రియాత్మకామ్॥౧౬॥ మండలం దేవయజ్ఞసందీప్తాసంస్కారకృత్యే

సః|పరిచర్యాభగవతత్వస్యోదుతితక్షయః॥౧౭॥భగవాన్భగశబ్దార్థఽంబీలాకమలముద్వహా ॥౧౮॥ ధ

ర్షాయశ్శబ్దగవాశ్చామరవృజసైభజత్ | ఆతపత్రంతువైకుంఠంద్విజాధామానుతోభయమ్ ||౧౯||

శ్రీసృష్టేదస్సువర్ణాభ్యోయజ్ఞంవహతిపూరుషమ్ । అనపాయినీసాశక్త్యేత్రిస్సతాదాత్మనోహరః ॥

అం॥విద్య కేన స్తం త్రమూర్తిర్విదితః పాపదాధిపః | నందాదయోస్తోద్భవః శ్వతేజమాద్యాహ

శే.సు.శా. ౨౧॥ వాసుదేవస్సంకర్షణఃప్రద్యుమ్నఃపురుషస్స్వయమ్ । ఆసద్ధృతిఃప్రహ్లాన్తాన్

శ్లో॥ హే భీషియతే॥ ౨౦॥ సస్వైజనః ప్రాజ్ఞుః పరీయతి వృత్తిభిః | అథేంద్రియాశయజ్ఞానైర్భేగ

పాపమును తొలగించుటకు నామమును పఠించుటకును విజయమును పొందుటకును

[illegible][illegible]

ಪ್ರತಿಭಟನೆ

[illegible]

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

యమహాపురుషలక్షణామిత్యుక్తం ప్రయత జ్ఞానప్రసాదానామహామహానామ | శ్రీ శ్రీ సకల సుక | ౧౪

అపవస్వయం మూర్తిప్ర్యాహేతి పాస్వత్పభిషియతే || ౨౨ || తస్యైవాధ్యాత్మం చతుర్థోపాసనమాహ || సఖతి || సవన

భగవాన్-విశ్వాక్షజ్ఞైః పృథ్విజాగ్రదాద్యవస్థాభిః పరిధాప్యతే తద్వృత్త్యపార్థినాహ-అథ్థాః బాహ్యః - ఇం

యంమనః-ఆశయ సదుభయసంసారయ కమజాన-జానం, తిలయసాక్షి తె: || ౨౩ || ఉ కచతుర్మాహహాధా

సవాదః యోగిపరగోః కమం గామం పానసమాహుం గీతిం గాదిభిరుపలకితోజగవాగహః - వాసుతే.

మూల రిస్కు - విశాఖజరుషయంబిన రిస్కు-విశాఖరూపేపితనియందు సనసనీపతః నితాన - విత్తం

[illegible]

యోగి రేచనకారణము తొడిపెతు, త్రియం-వసుతో బెదరా వేసేచుతలగత సమాయోగ సజ్

తా. ఆటలయ్యా బహు దియవయ్యా ఆటలకు తాళం ఆటలకు నానోపివలె తయారినయ్యా '0-నల్ల సర్ప సాధా'

మనః శాంతిని పొందమనవలెను. పరమాణువులు యిత సమయముననే పరివర్తనము చెందుచున్నవి. అందుచేత మనస్సును నిశ్చలముగా ఉంచుట అవసరము. అందుచేత మనస్సును నిశ్చలముగా ఉంచుట అవసరము. అందుచేత మనస్సును నిశ్చలముగా ఉంచుట అవసరము.

శ్రీమద్భగవద్గీతా ప్రకాశికా

[illegible]

సాక్షాత్తుఁడై రిధగన్వేషణ చేసమనగల్గియున్నది. ఆ ప్రతిభవముల నానిబట్టిన జాహిదులసంక్రాపయేద్వాయః:-

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

